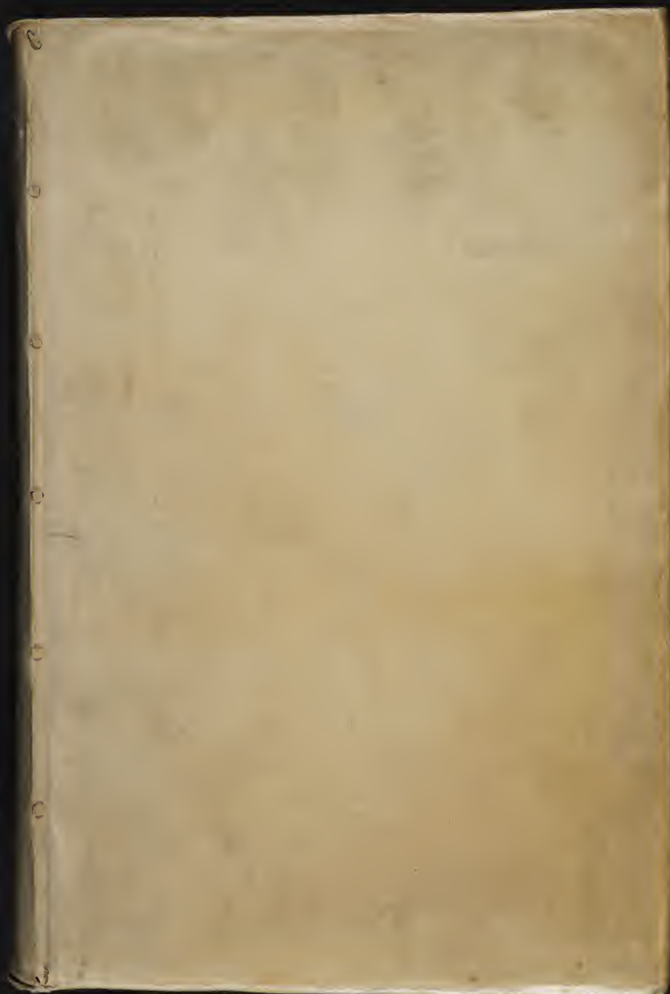

Title designed by E. Quellinus, from a sketch by Rubens;
Allegorical portrait of Olivarez, designed by Rubens.#
both engraved by C. Galle II

... a [illegible]

LVITPRANDI
OPERA.

ANTVERPIÆ, EX OFFICINA PLANTINIANA BALTHASARIS MORETI, M.DC.XL.

BIBLIOTHEK · ZU · WOLFENBÜTTEL

ILLVSTR^{MVS} ET EXCELL^{MVS} DOMINVS DON GASPAR DE GVSMAN, COMES-DVX DE OLIVARES, DVX DE SANLVCAR, MARCHIO DE HELICHE, EQVITII REGII SVMMVS PRÆFECTVS, PHILIPPO IV. HISPANIARVM REGI CATHOLICO A STATVS BELLIQ. CONSILIIS, ET IN SVPREMO INDIARVM SENATV MAGNVS CANCELLARIVS, ETC.

ILLVST[MO] ET EXCELL[MO]

DOMINO
DON GASPARI
DE GVZMAN
COMITI DE OLIVARES
DVCI DE SANLVCAR
EQVITII REGII SVMMO PRÆFECTO

PHILIPPO IV.
HISPP. REGI CATHOLICO
A STATVS BELLIQ. CONSILIIS
ET
IN SVPREMO INDIARVM SENATV
MAGNO CANCELLARIO.

INTER varias res ad Bonum Publicum conducentes, eas meritò duco magnas, quæ ad Litterarum cognitionem ſpectant; ſed inter eas, maximas, quæ DIGNITATIS ECCLESIASTICÆ decus, RELIGIONISQVE tutamen adaugent, vel exornant. Vnde ſemper in animum induxi meum, ingentes deberi gratias iis, qui antiqua MONIMENTA ſitu obruta, vel

vel tineis ferè depaſta, & obliuioni iam pænè tradita, elucidare, & luci dare conantur. Nam VERITATIS indagatores, in Voluminibus Eccleſiaſticis eruendis, quid aliud aſſequi intendunt, quàm, face quaſi accensâ, prælucere, tenebras offuſas pellere, & λαμπαδηφόροι, gloriâ ſolùm proficiendi contenti, PATRIAM illuſtrare, atque DIVORVM detegere & recolere memoriam? Hic mihi deſtinatus ſcopus, in quem, etſi occupationibus publicis mei Muneris diſtrictus, intendere & collimare operæ pretium cenſui; ſedulamque nauaui operam, vt LVITPRANDI *Chronicon*, bono omine inuentum, & Doctiſſimi *P. Hieronymi de la Higuera* Scholiis ornatum, eiuſdemque *Aduerſaria*, omnia verò Higueræ manu exarata, cunctis palàm facerem, quò poſſent vti fruique. Cur autem inuiderem ea quæ magni facio, & beneficio, ingenti quidem, mihi communicarunt è Societate IESV Viri eruditiſſimi? quibus ingratus eſſem, ni publicam hanc fidei teſſeram lubens rependerem. Notulas ego pauculas adieci, & ſymbolam, quamuis tenuem, ſtudioſis dedi, me propoſitorem, non expoſitorem præbens: nam ſi diffunderem, & Hiſtoriam cum Hiſtoriâ compararem, metas artis, & temporis anguſtias tranſgredi viderer. Hunc campum

Illis

Illis relinquo, quorum Imagines lambunt
Hederæ sequaces:

qui hinc, sudore egregio atque indefesso, palmam expetunt; contentus LVITPRANDVM repræsentare, de HISPANIÆ rebus hominem, origine saltem HISPANVM, benè meritum. Semper mihi præclara fuit sententia Lucilij:

Commoda præterea PATRIÆ *sibi prima putare,*
Deinde PARENTVM, *tertia iam postremaq;* NOSTRA.

Primas namque partes (DIVINA excipio, quia Suprema) sibi postulat TERRA, quæ genuit, quæ aluit, quæ educauit. Et primarum primas PRINCEPS, qui eam

LVSTRAT, ET FOVET:

ex Scito nostri MAGNI PHILIPPI; cuius lateri in arcanis Imperij pertractandis strenuus & fidissimus assistis, mutuato ab HISTORIA subinde auxilio. Cùm enim post ardua REGNI negotia, fessum animum noctu oblectare vult, nusquam digniùs posse, quàm in HISTORIÆ lectione putat, instar refectionis existimans mutationem laboris. Tu itidem frequens in antiquis CHRONICIS & sacris ANNALIBVS euoluendis; qui magnam Diuini cultus habes rationem,

——— dignoscere cautus
Quid solidum crepet, & picta tectoria linguæ.

B Hanc

Hanc ob rem Tibi, RELIGIOSISSIME & EXCELLENTISSIME COMES, LVITPRANDI Scriptoris ECCLESIASTICI Opera, partim aliquot abhinc annis excuſa, partim verò numquam antehac edita; præcipuè quæ ad tractum CARPETANVM ſpectant, vbi omnibus beneuolus affulges, deuotus offero. Auctor eſt non inter proletarios & imi ſubſellij locandus: diſci ex eo quædam poſſunt; quæ fruſtrà in aliis vel diligentiſſimus quiſque quærat. Rerum ab Europæ Principibus geſtarum luculenter compoſuit libros. Legationes apud Imperatores ſcitè obiuit, & ſcripſit. Vitas Summorum Pontificum, quamuis ſtrictim, & alij aliis tribuant, pulcherrimè delineauit. CHRONICON ab anno DCVI. vſque ad annum DCCCCLX. accuratè duxit. ADVERSARIA congeſſit; & digeſſit alia, quæ temporum iniuriâ deperdita, requiruntur, & inquiruntur cum deſiderio ſummo. Tibi erunt gratum & vnicum DONVM, ILLVSTRISSIME ac EXCELLENTISSIME COMES; vti erunt & Præſulum EPISTOLÆ, à Tuo IVLIANO PETRI, Archipresbytero Sanctæ IVSTÆ, collectæ, & paucis quaſi ſcintillulis Lectori ad aſpiciendum ſplendere coactæ: quas ad calcem edendas curaui, vnà cum DIPTYCHO TOLETANO, ſiue de Tabulis Toletanis Epiſcoporum Pri-

matum eiuſdem Sedis, à *P. Hieronymo de la Higuera* doctè elaborato. Voto (ſic auguror) ſuccedet euentus: nam de Te optimè dici poteſt, quod de ALFONSO Neapolitanorum REGE: [a] *Ille Athenæa in Regnis paſſim, ille Bibliothecas inſtituit, aut exornauit; nec gratius ei munus offerri poterat, quàm varior aut electior* LIBER: *quin ipſum* LIBRVM APERTVM *pro* INSIGNI *vſurpauit.*

a Lipſ. l. 1. Exempl. & Monit. Politic. c. 8. n. 15.

A ceteris innumeris Tuis laudibus parcus & prudens abſtineo. Lucem luci quî addam? [b] *Superuacuis laborat impendiis, qui Solem certat facibus illuſtrare.* Satiùs cum Diuo Auguſtino [c] acclamandum reor: Non eſſe BEATAM VITAM, niſi perfectam COGNITIONEM DEI; hauriendam aliquâ ex parte (quantulum noſtra fert imbecillitas) etiam è LIBRIS. Conueniunt Principibus Litteræ. & Liberalium tantùm ſtudiorum liquore tincti, vt ait [d] Plutarchus (nedum Diuinorum cognitione imbuti) quanti & quales domi belliqᵫe fuêre! quàm Felices rebus geſtis! Ex Muſeo noſtro Madridienſi, pridie Idus Febr. anno M.DC.XXXIX.

b Ex Anacleto in cap. *Si omnia.* 6. q. 1.

c In ſuo libro de Vitâ beatâ, & in lib. Retractat. c. 2.

d In Romulo.

TVÆ EXCELLENTIÆ

deuinctiſſimus

IVRE, MANCVPIO

Don Laurentius Ramirez de Prado.

EDITORIS OPERISQ. LAVS

AVCTORE

LVDOVICO TRIBALDO TOLETO HISTORIOGRAPHO REGIO.

FELIX *qui potuit ſeriem cognoſcere rerum,*
Quas vetus aut noſtrum ſine crimine geſſerit æuum,
Quantúmve artifices ſcelerum, populiq; profani
Patrauere nefas quandoque, anſamq; dedêre
Aut imitandi aliis, aut facta nefanda cauendi.
His volupe eſt cupidas hominum diteſcere mentes,
Appoſitè vt referant opulentas diuitis ædes,
Quæ proferre queant quæ ſint noua, quæq; vetuſta.
Nunc verò externas vrbes genteſq; ſinamus
Inuentis gaudere ſuis: nos inclyta noſtris
Hiſpanis monumenta damus; quæ mobilis ætas
Pleraque adhuc voluit tetro in ſqualore iacere,
Nunc ope doctorum redeunt in luminis oras.
DEXTER *adeſt primus Scriptor, ſed* MAXIMVS *alter:*
Tertius hunc ſequitur LVITPRANDVS; *quartus habetur*
PETREIVS, *paucis alios qui contrahit omnes.*
His quondam placuit breuibus mandare libellis
Quæ mala Chriſticolis priſci inuexere Quirites,
Prædones infandi omnes, orbiſq; Tyranni.
His velut in ſpeculo præconia multa videntur
Mirifica, eximia, & noſtris ſolemnia Iberis,
Queis oculi doleant his qui liuore fatiſcunt.
Quorum nam tineas ſcripta euaſere, ſitumq;,
Aut cariem, blattaſq; truces, nunc noſtra peroſi
Dentibus arrodunt Opici propè ſingula mures.
Hi ſunt qui inuidiâ obliqui, faſtuq; ſuperbi
Se ſapere aßiduè ſolos, ſoloſq; videre
Iactant, & ſtolidi doctis ſimul obſtrepere audent.
Sed fruſtrà nobis tendent vltoribus vltrà

Queis

Queis sedet irato calamo nil linquere inultum.
Quid? leo propugnet catulos, pullos Iouis ales,
Arceat à laribus canis acer herilibus hostes,
Non herus infesto defendat ab hoste penates?
Num minor est virtus quàm quærere parta tueri?
Sed foria atque apinas istas plorare iubentes
Esse malos frustrà facilè hinc patiamur, ob id quòd
Moribus è prauis existunt optima iura.
Nunc quò nos ducunt fuerunt quæ cœpta, sequamur.
Ediderat primus Petreium nomine LAVRENS
PRATENSIS, *scriptis & laude insignis equestri,*
Nimirum è celebri fruitur quâ Bibliothecâ:
(Huic quoniam plutei plures, foruliq; librorum
Adsunt præ manibus cupido ceu lauta supellex;
Quotquot enim doctæ misêre volumina Athenæ,
Chalcographus cudit quot Gallus, quotq; Britannus,
Quotq; typi Veneti, quot dat Germania, vel quot
Docta & tuta piis Hispania iure propagat,
Et quot Plantini memoranda & Belgica præla
Excusere diu, vel quot nunc clara nepotum
Nomina perpetuum produnt mansura per æuum,
Scilicet omnigenûm quæuis momenta librorum
Quæ sunt, quæ fuerunt, quæ mox ventura ferentur,
Ad se cuncta trahit LAVRENTIS *sedula cura,*
Vt magnes ferrum trahit, ignem naphtha voracem)
Hæc inter pridem Luitprandi scripta latebant,
Expoliit quæ docta manus Ficæa, deditq;
Hispanis populisq; aliis sine labe legenda.
Nouimus è ficis quædam medicamina morbum
Detersisse malum, blandam membrisq; salutem
Morbosis tribuisse olim: sic nempe magister
Ficæus verus Podalirius, ipse latentes
Depulit inualido Luitprandi è corpore morbos,
Abstersit maculas omnes, pepulitq; tenebras.
Esset at hæc nostro sine LAVRO *vana medela,*
Nondum erat has quoniam merces qui exponeret orbi,

 Fece-

Fecerat vt quondam populo Lycomedis Vlyſſes.
Hoc igitur præſtat LAVRENS, *Ramiria proles,*
Luitprandi qui mittit opus profertq́; ſub auras:
Quod tanti ni tanta viri modò cura dediſſet,
Hactenus vt latuit, cæcâ ſub nocte lateret.
Olim ſi eximium facinus qui fecerat, idem
Per fora, per vicos celebres, lataſq́; plateas,
Præconis clamore aliis vulgare ſolebat
Altiſonâ clangente tubâ: Rex Arſacidarum
Si Mardochæum ſimili cumulauit honore,
Romulidumq́; pari ſteterat mercede triumphus;
Cur non magnificam rem tanto auctore patratam,
Quantus apud noſtros LAVRENTIVS *extat Iberos,*
Me præcone diu celebrabit fama ſuperſtes?
Laudibus eſt LAVRENS *efferri ad ſidera dignus,*
Qui modò Luitprandum luce hac impertit honorâ,
Dignum laude virum ſolidâ, doctumq́;, piumq́;,
Noſtra celebrantem ſcriptis, & origine Iberum:
Cuius de variis ſunt Aduerſaria rebus,
Qui tot Pontificum Vitas, qui geſta futuris
Induperatorum dum traderet omnia votis,
Vt ſua viuendo ſuperarent fata petebat,
Ab anno DC.VI. ad DCCCC.LX. *Tempora temporibus reddens? hic optimus ille eſt,*
Quem Myſtem ſanctè coluit ſublime Toletum,
Ticinum ſacris operantem vidit, eidem
Præſulis & munus tribuit turrita Cremona.
Hunc Byzantinus Regnator nomine Phocas
Mandata Auſtriaci referentem audiuit Othonis.
Si quis fato hominem functum reuocaret ab Orco,
Redderet optatæ cui rurſus lumina vitæ,
Non meritò audiret ſubitò Æſculapia proles?
Non homine is maior, ſuperûm non maxima cura?
Hanc modò Luitprandi ſcriptis LAVRENTIVS *vltrò*
Auxiliaris opem tulit, & rediuiua ſub auras
Extulit, & longis ſpirare perennia ſæclis
Juſſit, item laudi nobis ſine fine futura.

Pro

Pro tantis igitur meritis LAVRENTIVS *an non*
Lemniſcatus item meritò traduxerit æuum?
Noluit hic ſanè, quo pollet acumine mentis,
Sub modio accenſam penitus latuiſſe lucernam.
Temporis hæc igitur veteris monumenta dat vnus
Luitprandus noſter magnâ cum laude triumuir;
Poſt Dextri & Socij fragmenta tenacia veri,
Tergeminum reddant noſtris quæ rebus honorem,
Funeſtamq; viris tabem liuentibus addant:
Vtraque (iuſta precor) nulla vmquam terminet ætas.

PRÆNOMINIS, NOMINIS ET COGNOMINIS
EIVSDEM C. V.
NOTATIONES VEL ETYMA
ΕΠΑΙΝΕΤΩΣ INTERPRETATA
EODEM LVD. TRIB. TOL. AVCTORE.

LAVRENTIVS.

NOMINA *ſæpè ſuis adeò ſunt conſona rebus,*
Vt Dominum credas prodere velle ſuum:
Sic hominem rectè priſci dixere Quirites,
Nempe quòd ex ipsâ conditus eſſet humo.
Hoc etiam oſtendit focus ipſo ex nomine, ſemper
Quòd foueat tepidus proxima quæque ſibi.
Dicitur, arcano quòd luceat igne, Pyropus
A flammâ dignum nomen habere ſuâ.
Et Nabal ſtolidus fuerit quòd ſcilicet olim,
Prodidit ingenij ſymbola certa ſui.
Tu quoque quòd caſtâ ſortiris ab arbore nomen,
Digna refers lauro plurima, LAVRE, *tuâ.*
Ipſa triumphalis, longæua atque enthea laurus
Audit, pacifera aut Indica, Apollinea,

Innu-

Innuba, fatidica & viridans, Parnaßis, opima,
Grataq́; cælicolis, grataq́; terrigenis.
Duxeris hinc quoties ſuperato ex hoſte triumphos,
Victrix præſtanti nomine laurus eris.
Quodq́; eris annoſo ſemper laudandus in æuo,
Index longæui nominis arbor eris.
Cùm verax itidem ſolemnia verba loquêris,
Afflata æthereo numine laurus eris.
At tua quòd pacis mens ſit ſtudioſa togatæ,
Pacifera in primis tu quoque laurus eris.
Indis Apollineis quòd laurea nomina chartis,
Semper Apollineo nomine dignus eris.
Indicus Indorum propugnans iura Senator,
Cur non iure tuis Indica laurus eris?
Innuba adhuc laurus fueris ſine coniuge cælebs,
Innuba perpetuò non tamen arbor eris.
Cùm reſponſa dabis fuerint quæ certa, coruſci
Extemplò Phœbi fatidica arbor eris.
Vnus qui vegeto ſolidoq́; virore vireſcis,
Ipſa virens longo tempore laurus eris.
Tu quoque quem Muſæ oblectant Parnaßides vltrò,
Parnaßi è gemino culmine laurus eris.
Diuitiis pollens tanto cum nomine opimis,
Præmia perpetuò ſolus opima feres.
Sis etiam ingratus quòd nulli, & gratus vbique,
Omnibus vſque placens grataq́; laurus eris.
Non igitur fruſtrà LAVRENTIVS *inde vocaris,*
O lauri dignum perpete fronde caput:
Lauro digna gerens etenim, laurumq́; merendo,
Laurea laurifero vertice ſerta feres.

RAMIR.

FECVNDA *quiſquis decerpit ab arbore poma,*
Largiri cuiuis poſtmodò poma poteſt.
Gemmiferam Eoo qui ducit ab æquore nauim,
Commodiùs gemmas qui dare poßit erit.

Acce-

Accepit quò plura Tagus ſic flumina diues,
Maior in Occiduum voluitur Oceanum.
Conſilium quiſquis captatq́ capitq́ frequenter,
Hic alijs etiam conſulere aptus erit:
Optimus iſte vir eſt toto laudandus in orbe,
Tantopere Aſcræus quem probat Heſiodus.
Hinc tu, qui è mutis hauris documenta magiſtris,
Indeq́ conſilium nocte dieq́ petis,
Nomen LAVRE *refers* RAMIRI *aptumq́ bonumq́:*
Conſilium RAMIR *qui petit, vſque refert.*
Conſulere ergo RAEN: *perſonam* MI *notat ipſam:*
Hic HIER *eſt:* RAMIR *contrahit Heſperius.*
RAMIR *quinque notis complectitur iſta Latinè:*
Hic, tu quiſquis ades, da mihi conſilium.
Sic voluit quondam patrio ſermone diſertus
Quicumque Arctoo duxit ab orbe genus.
Sic modò conſultus tractas dum Iuris habenas,
Et tribuis dignis dum ſua iura viris;
Conſilio, fulcro ceu firmo, nixus, abundè
Nominis oſtendis vimq́ decuſq́ tui.

PRATENSIS.

QVID *melius Prato poßit contingere amœno,*
Oſtentat Veris quod genialis opes?
Pulchrius haud illo rerum Natura creatrix
Nil dedit, hoc primam condecorauit humum.
Terra informis adhuc ſtabat, ſine germine, inanis,
Arida, bruta, iacens pondus, inérſque globus.
Illi Prata olim prima ornamenta dedêre,
Vir muliérque ſemel cùm genus omne fuit.
Tunc Pater omnipotens redolentem ſtruxerat hortum,
Quà Sol, quáque recèns Lucifer ortus erat.
Hunc priùs ipſe rudem pubentibus imbuit herbis,
Mox nemore eſt totus conſitus arboreo.
Atque vtinam poſtquam teneras conſeuerat herbas,
Nullus poma nouis inderet arboribus!

C *Nam*

Nam pomum letale nouum tunc perdidit Orbem,
Et periјt qui non, heu! periturus erat.
Inde igitur Pratum croceum, sibi vendicat omne
Lætum, vernicomans, irriguumq; solum.
Hoc dum se Maius, vel se dum iactat Aprilis,
Textilibus sertis nectit vterque comas:
Isthinc diuitias Tellus congeßit opimas,
Quodq; decens vsquam fertilis annus habet.
Naribus id patulis iucundos spargit odores,
Lumina conspicuo læta virore beat.
Hoc reparat corpus, redditq; laboribus aptum,
Restituitq; animum cùm fugitiuus abest.
Prata super volucres Zephyrus citus explicat alas,
His ornat cultus florida Flora suos.
Flosculus hîc ridens, hîc mollia gramina vernant,
Hîc sunt purpureis omnia plena rosis.
Hîc narcissus hians, illic frondescit acanthus,
Hîc hyacinthus, ibi spirat odore thymum.
Illic nectareis onerant dum cruscula prædis,
Floriferum parcæ ver populantur apes.
Gloria Pratorum toti est mirabilis orbi,
Pratorum radians fulgor vbique nitet.
Prata refert cælum, vel quod Matuta colorat,
Crinibus aut spargunt astra corusca suis.
Et Prati instar habet, quà fulgurat aureus ignis,
Dum rubet, aut vario flamma colore micat.
Aëris est Pratum distincta coloribus Iris,
Et liquidas pingens nimbifer arcus aquas.
Insulæ arenoso quas ambit littore Nereus,
Quid, rogo, veliuoli sunt nisi Prata maris?
Sed tamen herbosum pandis quà, Terra, theatrum,
Omnia sunt Pratis inferiora tuis.
Sunt Prata Elysijs solatia Manibus, vnde
Et morti & vitæ gaudia Prata ferunt.
Felix qui tanti rutilas cognominis heres
PRATENSIS, *stirpis flosq; decusq; tuæ.*

Gemmea nempe refers & pinguia nomine Prata,
Lætaq; ſunt cultu nominis illa tui;
Tot quia virtutum præſtantum germina carpis;
Floribus illuſtras pectora purpureis.
In te fulget honos, animi te candor honeſtat;
Sic ſunt puniceis lilia mixta roſis.
Seſsitat in labris tibi cùm Suadela Venusq;,
Scilicet in Prato eſt Moly nitetq; tuo.
Singula quid memorem? quot ſunt per Prata colores,
Tot tu virtutum lumina ſolus habes.
Sed quia Pratorum ſpecies ſolet eſſe caduca,
Et tamen optato tempore certa redit;
Tu quoque, ſi quando marceſcere contigit, inde
Planta viret rurſus ceu rediuiua, nouam
Induis actutùm vitam, vegetumq; vigorem,
Luce redit ſplendens ceu meliore dies.

AD ILLVSTR. VIRVM D. LAVRENTIVM RAMIRIVM PRATENSEM ORDINIS D. IACOBI EQVITEM, in Ampliſſimo INDIARVM SENATV Conſiliarium, Regiumque Exlegatum, &c.

EPIGRAMMA.

LAVRVS *odoratas pandit ceu Delphica frondes,*
Aoniumq; ſacro luſtrat honore nemus;
Sic tua, LAVRENTI, *viridantibus edita* PRATIS
Conſpicuum Virtus fundit in orbe iubar:
In RAMOS *& ſparſa nouos, hæc germine læto*
Ingenij, Eoos ditat & Heſperios.

C. GEVARTIVS luſit.

AD ILLVST^MVM ET DOCT^MVM VIRVM
D. LAVRENTIVM RAMIRIVM DE PRADO
D. IACOBI STEMMATE CLARVM,
REGII INDIARVM SENATVS CONSILIARIVM,
REGIVMQ. EXLEGATVM,
AD LVITPRANDVM
PRÆCLARISSIMA SCRIBENTEM COMMENTARIA,
Vincentij Marinerij Valentini, Regij Bibliothecarij,

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ.

Εἵνεκα σοῖο νόου περιώσιον ἔλλαχες αὐτὸς
  Τιμὴν, καὶ σοφίας κύδεα πάντα φέρεις.
Αὐτὸς δὲ κρατέεις, καὶ ἰθυνέεις μὲν ἕκαστα
  Τοῦ Φοίβοιο, ἐὼν τῷ μάλα ἐγγὺς ἅμα:
Κτῆσιν ἐμὴν, γλῶσσαν τε, καὶ οὖατα, καὶ νόον αὐτὸν,
  Καὶ σθένος, ἠὲ σέλας χερσὶ σέθεν παρέδω.
Ἱσπανῶν δ' ἦρξας αἴρειν καὶ ἔργα γενέθλης,
  Καὶ μεγάλης ψυχῆς πᾶν ἀνέδειξας ἄγος.
Τοῦ κόσμοιο μέγας σε δὲ καὶ κύδηνεν ὅμιλος,
  Αὐτὸν μὲν, καὶ αὐτὸν δ' ἄρτι γέρηρε κλέος.
Ἦν μέν σου κλέος εὐρὺ, καὶ ἐσσομένοισιν ἀοιδὴ,
  Ἀθάνατος φήμη, κὤνομα σοῖο μέγα.
Ὅτι δ' ἅλις καὶ ἄγαν σοφίας καὶ κύδεος εἶχες,
  Τοὔνομά σου μέν τι Ῥαμίειος πέλεται.

Interpretatio Latina eiuſdem.

INGENII *ob lumen ſacros tibi nectis honores,*
Atque tibi Sophiæ gloria cuncta ſubeſt.
Dirigis ipſe potens ſuprema hic dogmata Phœbi,
Ad cuius ſacrum ſunt tua corda latus.
Semper opes, linguamq́; ſuam, vireſq́;, manuſq́;,
Seq́; ipſum manibus tradidit ipſe tuis.
Jam nunc Hiſpanam cœpiſti attollere gentem,
Atque animi ingentis ſigna iubarq́; refers.
Te mundi iam tota cohors celebratq́;, colitq́;,
Et te altum meritis ipſe reducit honos.
Eſt tua fama ingens, ſunt & præconia ſumma,
Æternum & ſæclis vndique nomen habes.
Et quia Muſarum decoriſq́; hic numine abundas,
Diceris æterno nomine Ramirius.

ERYCI PVTEANI DE LVITPRANDI TICINENSIS NOVA EDITIONE,

à Reuerendo P. HIERONYMO HIGVERA, *Societ.* IESV *Theologo, & Incomparabili* V. D. LAVRENTIO RAMIREZIO DE PRADO, *Militiæ* D. IACOBI *Equite, variâ apud* PHILIPPVM IV. *Hispaniarum & Indiarum Monarcham Dignitate, apud omnes vbique Doctrinâ & Virtute inclyto*, ADORNATA,

IVDICIVM,

Ad Cl. V. BALTHASAREM MORETVM.

LTERVM etiam Luitprandinæ Editionis ſpecimen, Vir Clariſſime, accepi : luculentum ſanè, quia è tuâ Officinâ. Dum prima potiſſimùm Operis folia percurro, temporum & ingeniorum expendere fata cœpi; quæ poſt Romani occaſum Imperij tantum noctis habuêre, vt in maximo armorum motu ac tumultu, aut non fuiſſe homines (liceat dicere) aut dormiuiſſe videantur. Scriptores deerant, & exciſæ barbarie artes, quibus apud poſteros rerum memoria conſeruaretur. Carolus Magnus, Alcuini ſui diſciplinâ exſurgens, vt tempora corrigeret, reducere ingenia aggreſſus eſt. An lumina dicam ? repentè emicuêre : Paulus, Eginardus, Nithardus, Aimoinus, & minoris aliqui notæ. Hos deinde ſecutus LVITPRANDVS Tici-

Ticinensis Diaconus, Subdiaconus Toletanus, laudem apud omnes singularem inuenit. Nempe vt studiis, ita infulis insignis, grandire stilum ausus est, & par posteritati, *Historiam de rebus suo tempore in Europâ gestis* composuit: bonam sanè, & aliquoties hactenus typis editam; sed non eo nitore, quem dignitas Scriptionis merebatur. Plena etiam non erat, quia sola; quia reliqua deerant Opera, quæ LVITPRANDI erant, vel ad hunc illustrandum maximè facerent, siue Antiqua, siue Noua. Accessêre igitur; sed ingenio studioque tum Reuerendi P. HIERONYMI HIGVERAE, tum Magni Viri LAVRENTII RAMIREZII DE PRADO: tuo quoque, Clarissime MORETE, partim ingenio, quod doctrinâ & elegantiâ tibi cultum est; partim studio, quo & doctrinam & elegantiam tuam facis. Video igitur in hoc Volumine, præter *Historiæ sex Libros*, in Capita sua distinctos, *Legationem Luitprandi ad Imperatorem Nicephorum Phocam*, curiosum planè scriptum, quamuis imperfectum. Video *Luitprandi de Pontificum Romanorum vitis Librum*, variis in margine Lectionibus emendatum. Video *Luitprandi Chronicon*, editione nouum, HIGVERAE & RAMIREZII Notis illustratum. Video *Luitprandi Aduersaria*, recèns producta, & RAMIREZII eruditione relucere. Video *Epistolas Præsulum, à Juliano collectas*, cum eiusdem RAMIREZII Notis. Video denique *Diptychon Toletanum*, ad illustrationem in primis LVITPRANDI ab HIGVERA conscriptum. Video in vno Volumine paruam, vt sic dicam, Bibliothecam: in tot Libris non totum adhuc LVITPRANDVM. Et HIGVERA quidem serius hîc & singularis est, in eâ Societate insignis, quæ sanctissimam IESV appellationem pietate ac doctrinâ egregiè sustinens, vno quo stetit sæculo, omnium spatia exæquauit. RAMIREZIVS autem ab ipsis Musis Gratiisque factus, inter prima æui nostri decora meritò habendus est: quàm doctus, tam bonus; quàm magnus, tam humanus. Cùm iuuenis maturo omnia ingenio comprehenderet, nihil ignorare videbatur:

Vir

Vir factus, & ad dignitates euectus, tractare tamen Litteras perrexit, vt excitaret alios; aliorum fouere & extollere ſtudia; quia ſua in ſummo collocârat. Sanè poſtquam Conſilia tractare Regia, in rebus potiſſimùm Indicis, cœpit, pulcherrimo ſapientiæ exemplo docere potuit, florere Imperium, & ſtare Monarchiam, quando non minùs ſcientiæ fulcris, quàm potentiæ ſuſtinetur. Tu accedis, Accuratiſſime Vir, & generoſâ induſtriâ efficis, vt quantum vtrique illi LVITPRANDVS debeat, omnes intelligant. Præſtas Typis, quod illi Notis; & quia coniungis ingenium, in partem famæ venis. Sic igitur nouam lucem vetus Scriptor à tuâ quoque luce capit: ille olim Magnus, quia rebus agendis admotus: nunc Clarus, quia ſcribendis pariter idoneus fuit. Etenim, quæ egit magna ſunt; & quia egit, ſcribendi quoque peritior euaſit. A Berengario Italiæ Rege ad Conſtantinum Græcorum Imperatorem miſſus Legatus, tam egregiè munere ſuo functus eſt, vt illi etiam placeret, ad quem venerat. iterùm ab Ottonibus Auguſtis ad Nicephorum Phocam, cùm iam Cremonenſis factus eſſet Epiſcopus. Atque hæc illa Legatio eſt, quæ è Bibliothecâ Treuirenſi nuper eruta, hîc quoque legitur. Ceterùm quidquid LVITPRANDI habemus, ad exemplum facit: quantum Scriptionis & Operis, tantum Legationis. Proinde, cùm diſcimus, quàm pulchrè egerit qui prudenter ſcripſit, non minori momento ſcribentis fama, quàm agentis induſtria æſtimanda eſt.

Vale, & LVITPRANDVM mox ad me totum mitte; vt ſic magis etiam in LVITPRANDO HIGVERAM, RAMIREZIVM, te, Vir Clariſſime, amem, admirer, venerer. Louanij in Arce, III. Eidus Iunij, M.DC.XL.

CENSV-

CENSVRAM OPERVM LVITPRANDI,

D.D. LAVRENTIO RAMIREZ DE PRADO

V. C. AC ERVDITISSIMO,
MILITIÆ S. IACOBI EQVITI,
in Supremo PHILIPPI IV. Hiſpaniarum
Regis Catholici Indiarum Pacis Belliq́ue
Conuentu Senatori,
in S. Cruciatæ Adſeſſu Conſiliario,
Diſceptationibus Iuriſdictionis dirimendis
inter ſélectos adlecto,
ad LVDOVICVM XIII. Galliarum Regem
Chriſtianiſſimum Exlegato,
Fr. FRANCISCVS BIVARIVS Mantuæ-Carpetanus Ciſtertienſis mittit, atque S. P. D.

§. 1. CHRONICORVM LAVS.

VI *Chronica in lucem dat*, LAVRENTI *Nobiliſsime, ei qui Diſticha concinit ſimilis profectò eſt; quòd vterque breuitati ſtudeat. Subtiliter Martialis tuus :*

Diſticha qui ſcribit, puto, vult breuitate placere. Lib.8. Epig.29.
Quid prodeſt breuitas, dic mihi, ſi liber eſt?

At quantâ cum vtilitate? Dicam vno verbo. Chronica doctis vtilia ſunt, indoctis proficua: Chronicis nobiles inſtruuntur, vulgus edocetur: vel ſolis Regibus perneceſſaria ſunt, vti de eâ re tuus iterùm Cæſarem Auctor admonuit.

Plura legunt vacui, quibus otia tuta dediſti; Lib.12. Epig.5.
Hæc lege tu Cæſar.——

D *Ergo*

Ergo Principum occupationibus, qui nihilominùs historicâ notitiâ egent, Chronicorum canonibus consultum est; consultum & memoriæ; consultum pauperibus; consultum Historiæ ipsi: quandoquidem (quod audacter dixerim) absque Chronicis Historiam nemo scit, tametsi Historiam multi legant. Da tamen Chronica, & Historiam nemo nescit. Historicos libros pauci à capite successiuè legunt, paucissimi quæ legunt, retinent: minùs adhuc inter tam multa quæ legunt, lectionem habent. namque

Mart.li.1. Epig.98. Non cuicumque datum est habere nasum.

Saluft.initio belli Catil. *Eapropter, Romanâ primus in Historiâ,* statuit sibi res gestas P. Rom. strictim, vt quæque memoriâ digna videbantur, perscribere. *Quàm multas breuitatis Chronologicæ vtilitates sacer Scriptor 2. Machab. 2. lucido penicillo notauit?* Considerantes, *ait,* multitudinem librorum, & difficultatem volentibus aggredi narrationes historiarum, propter multitudinem rerum; curauimus, volentibus quidem legere, vt esset animi oblectatio; studiosis verò, vt faciliùs possent memoriæ commendare; omnibus autem legentibus vtilitas conferatur. *Et quidem breuitas fastidio libera est, cùm tamen Historia ei sit periculo passim exposita, ceu scholastica cetera studia: de quibus Seneca Pater lib.* 10. *Declam. dixit:* Scholastica studia leuiter tacta delectant; contrectata, & propiùs admota, fastidio sunt. *Eiusmodi vitio plerumque Historici inuoluuntur, qui sententias suas repetendo corrumpunt; cùm tamen illud Scauri Apophthegma*

Senec.li.9. Declam.5. *commendetur:* Non minùs magnam virtutem esse, scire desinere, quàm scire dicere. *de quo Montanum notabat, & eum inter Oratores vocabat Ouidium:* Nam dum non est contentus, *aiebat,* vnam rem semel benè dicere, efficit ne benè dixerit. *Eò quoque Chronologica breuitas in pretio habenda est, quòd non vulgarem auctores sui in eâ disponendâ laborem insumant; quin potiùs multò maiorem, quàm in Historiâ fecissent describendâ: pluris verò æstimandum opus studio maiori elaboratum, quis nesciat? Mentior si id quoque diuinus Spiritus non prompsit citato loco:* Et nobis quidem

ipsis,

ipsis, qui hoc opus breuiandi caussâ suscepimus, non facilem laborem, imò verò negotium plenum vigiliarum & sudoris assumpsimus. *Quod duobus confirmat exemplis.* Sicut hi qui præparant conuiuium, & quærunt aliorum voluntati parêre propter multorum gratiam, libenter laborem sustinemus. Veritatem quidem de singulis, Auctoribus concedentes, ipsi autem secundùm datam formam breuitati studentes. Sicut enim nouæ domus architecto de vniuersâ structurâ curandum est; ei verò qui pingere curat, quæ apta sunt ad ornatum, exquirenda sunt; ita æstimandum est & in nobis.

Hinc fit, vt cùm inter artes liberales (teste Augustino) præcellat Historia, ita vt ceteræ abusiuè liberales *dicantur; Chronologia præcipuas partes libertatis habeat, quòd ea præsertim Scripturæ sacræ ac Theologiæ stabiliendæ inseruiat.* Historia fortassis, *ait*, habet aliquid cognitione dignum liberis; cùm siue bona siue mala hominum, tamen vera narrantur. *Sed quatenus Theologiæ inseruit? Audi iterùm Augustinum alibi sic loquentem:* Quidquid de ordine temporum transactorum indicat ea quæ appellatur Historia, plurimùm nos adiuuat ad sanctos libros intelligendos; etiamsi præter Ecclesiam puerili eruditione discatur. nam & per Olympiades, & per Consulum nomina multa sæpè quæruntur à nobis *(quod sanè Chronologicum munus est)* & ignorantia Consulatus, quo natus est Dominus, & quo passus est, nonnullos coëgit errare, vt putarent XLVI. annorum ætate passum esse Dominum. *Confirmat id Augustinus Ambrosij exemplo. Obiiciebant ei Platonis discipuli & dilectores Ethnici, vniuersa Christi Domini dogmata ex libris Platonis mutuata fuisse, eò quòd priùs Plato scripserit, quàm Christus docuerit. Argumentum sanè ex Chronologiâ desumptum; sed ex eâdem retundendum. Namque Ambrosius, consideratâ Historiâ Gentium, cùm Platonem reperisset Jeremiæ Prophetæ temporibus profectum fuisse in Ægyptum, vbi tunc ille Propheta erat; probabilius esse ostendit, quòd Plato potiùs nostris litteris per Jeremiam fuerit imbutus, vt illa*

Aug. Epistolâ 131.

Lib. 2. de Doctrinâ Christ. cap. 28.

possset docere vel scribere, quæ iure laudantur. Quod tamen ex solà historicâ narratione, absque temporum supputatione, quæ Chronologiæ propria est, fieri nequiret. Nec mirum, cùm Historiæ ipsius anima Chronologia sit; à quâ scilicet vitam sortiatur, & sine quâ viuere non valeat.

§. II. De Chronico.

HÆc *in gratiam nostrorum Chronographorum dixerim, Dextri, Maximi, Luitprandi & Juliani, qui multorum laborum delicatos & pretiosos fructus suis Chronicis posteritati delegarunt. Sed ad Luitprandum venio; cuius nunc Opera in lucem emittis. Laudabatur hactenus, quasi qui inter sui sæculi Historiographos primas tulerit, quòd ipsius* Rerum ab Europæ Imperatoribus & Regibus gestarum libros *in vulgus emissos docti venerarentur: laudabitur iam & de aliis Operibus denuò à te recensitis & vindicatis; & præcipuè operâ & industriâ tuâ inter præstantiores Chronologos sedem habebit. Deerat Luitprando gloria huiuscemodi, pulueris & tinearum inuidiâ, quæ multos annos insigne tanti viri Opus Chronologicum, & Dextriani (vt ita loquar) complementum, in Fuldensis Bibliothecæ pluteis occultarunt, vbi vnà cum Dextro Maximoq; delituerat: sed iam beneficio RR. PP. Thomæ de Torralba & Hieronymi de la Higuera inde extractum (tametsi ab anno Domini* M.D.XCIV. *detractum) dum ad tuas peruenit manus, vsuræ litterariæ lucis restituitur; magno, vt equidem spero, studiosorum omnium emolumento; ad Hispaniæ præsertim gloriam, quam ille, vt ceteri, fusiùs prosequitur. Igitur Luitprandi Chronicon à te mutuò acceptum vidi, non perfunctoriè: notaui singula, placuerunt omnia. Deprehendi Opus correspondere Auctori, phrasi, stylo, rebus scriptis; correspondere itidem eruditioni eius omnigenæ, quâ vrosâ simul & poëticâ excelluit, & suis semper operibus immiscuit; forte, vt omne ferret punctum, iuxta Horatij monitum: correspondere demum & Mæcenati suo, id est Regimundo Illiberitano Episcopo, omnium Luitprandi laborum peculiari patrono: hoc vno dumtaxat notâ*

notâ digni, quòd Pſeudo-Turpino Remenſi fidem præbuerit in rebus Caroli Magni, Rotlandi, Milonis de Angleriis, ac parium. Sed mirum id non eſt: nam (quod Baronius aliquando ingemuit) de fabularum officinâ Turpini, quot iam ex eis in Hiſtoriam tranſierunt, & fidem ſibi pleniſſimam conciliarunt? *Vſque ad Eccleſiaſticas tabulas error irrepſit, quas Maurolycus ſub nomine Romani Martyrologij concinnauit; vbi martyrij laureâ Rotlandum & ſocios donat: vbi etiam Eſquilinus impegit lib. 5. Catalogi Sanctorum cap. 121. Nec ab his liber euaſit Raphaël Volaterranus lib. 3. Anthropologiæ cap. 4. Proinde veniâ donandus Auctor noſter, in his quæ de Carolo ſcribit in Chron. anno* DCC.LXXXI. *n. 247. & de Milone anno* DCCC.LXXXIII. *n. 338. Impegiſſe ſiquidem Luitprandum, in quod multi doctiq́; Scriptores, honori eius minùs detrahit. Dignum profectò opus, in cuius exornationem ſæculi noſtri Atlantes deſudent. quod nihilominùs onus, ſi ceteri diſſimulent, & vita comes fuerit, ego quoque quantuluſcumque Scriptor, dum ſemel Maximi, quæ præ manibus ſunt, Commentariis finem impoſuero, aggredi non verebor; eò vel maximè, quòd in gratiam tui, V.C. cedat labor. Quam verò nunc aſſumis operam, vt Luitprandum eruditiſſimis notulis exornes, magni habebunt, vt cetera à te hactenus elaborata, eruditi: præſertim, quòd in vno corpore tanti Auctoris Opera omnia fortè compacta nobis impertiaris, quorum bona pars hactenus lucem non viderat, cetera meliorem nanciſcuntur. Chronicon & Aduerſaria omnes videre affectabant; & nemini id integrum hactenus fuerat: his tamen deinceps, te donante, liberè perfruemur.*

Baron. To. 10. anno DCCC. LIII n. VI.

§. III. De Aduerſarijs.

ET quidem Aduerſaria ad nutum tuum ſedulò euolui, & cum archetypo ſuo, manu P. Hieronymi exarato, diligenti adhibitâ indagine, contuli, & correctiſſimè (quoad fieri potuit) recenſui. Enitet in his ſpiritus eiuſdem Luitprandi, vtroque idiomate, vtroque ſtylo ſemper ornatus; rerum ſcriptarum grauitate & raritate vbilibet gaudens; quo nimirum nec Lati-

næ linguæ Græca desit ad doctrinam, & carmina prosam exornent, & Luitprandus nusquam Luitprando dißimilis; sed semper doctus, semper rara & inaudita docens, semper denique idem sibi ab omnibus deprædicari queat. Nec iam (vt spero) Pennotus meus dissentiet, quem Luitprandi Chronologi nomen terruerat; quasi rerum à Principibus in Europâ gestarum nobilis Scriptor, Chronicon istud identidem scribere non potuerit. Quæris forsan, quibus armis se muniat, vt illud probet spurium, seu suppositum? videlicet Primò, quòd in nuncupatoriâ Epistolâ ad Regimundum, quam solam Pennotus vidit, dicatur Luitprandus Antapodosim suam scripsisse adhuc Diaconus Ticinensis, cùm tamen Episcopus iam Cremonensis existeret. Secundò, nec circa annum Domini DCCC. LX. *sed potiùs* DCCCC. LXII. *vt ex præfatione Libri* III. *constat, & probat Baronius ad annum* DCCCC. LXIII. *Tertiò, nec cùm exularet apud Fuldam, sed cùm ex Legatione Constantinopolitanâ rediret. Quartò, quòd si Boniti Toletani Archiepiscopi Subdiaconus fuit, vixisse oportuit centum annos ante Ticinensem, id est Christi ann.* DCCC. LX. *quo Bonitus, teste Murillo, florebat. Quintò, de Arthuago seu Arthinodo Gottho Martyre scripsisse dicitur in Chronico, quòd fuerit Monachus Augustinianus Toleti in Sislensi Cœnobio; quæ tamen phrasis nondum erat recepta. Quare aut Chronicon nouum erit, aut nouatum. Sextò denique petit à nobis, quare continuatio Luitprandi cum Dextro & M. Maximo excusa non fuit? an velut spuria reiecta? Hæc ille sparsim in suâ Tripartitâ lib.1. c.52.n.3. & 8. & c.54. & cap.56. à principio, & cap.58.num.8.*

Ceterùm, cùm nihil horum destinâ vllâ fulciatur, negotium nullum nobis facessere poterunt. Non Primum: nam Antapodosim vsque ad calcem sexti Libri indubitanter Diaconus adhuc Ticinensis, nondum Episcopus (vt mox ostendam) scripsit; & hoc ipsum est quod probat Baronius loco à Pennoto relato, vbi Librum septimum negat esse Luitprandi, iam tunc Cremonensis Episcopi. Secundò, perduxisse Chronicon suum ad annum Christi DCCCC. LX. *Epistola ipsa ad Regimundum data proclamat; quem annum Calderonius perperàm Æram vocauit,*

contra

contra fidem archetypi. At ipse annus est, quo rerum gestarum libris finem imposuit. Tertiò, ipse Luitprandus in Prologo tertij, exilium in quo positus scribebat, conceptis verbis describit. Quartò, non vnus dumtaxat Bonitus præfuit Toletanæ Sedi, sed tres. Tertij autem electio, cuius Luitprandus fuit Subdiaconus (teste Iuliano) incidit in annum Christi DCCCC. XLVI. *quatuordecim ante horum librorum scriptionem. En verba Iuliani anno Domini* DCCCC. XLVI. Electus erat Bonitus tertius ante hunc *(Ioannem scilicet cognomento* Seruum Dei:) ſub hoc fuit Subdiaconus Luitprandus, Archidiaconus Ticinenſis, hiſtoriarum ſcriptor haud ignobilis, & pariter Poëta excellens. *Quintò, probè etiam quiuit Augustiniani Monachi Luitprandus meminisse, vtpote qui Benedictinos etiam agnouit & Carmelitas, vt in Commentarijs ad M. Maximi Chronicon probo, & phrasim hanc ab eo tempore non abhorrere. Sextò, cur Typographus Luitprandi Chronicon minùs Dextro & Maximo assuerit, impolita ipsa & præpropera excusio in caussâ fuit; solo siquidem amore* immaculatæ Conceptionis Marianæ *allectus, quam credebat Dextrum commendasse, nullo præuio labore, nullâ diligentiâ adhibitâ, quod præ manibus habebat, excudit; cùm tamen in scrinijs P. Hieronymi simul cum Dextro & Maximo esset Luitprandi continuatio, à quo & hanc accipere potuisset. Non ergo vti spuria reiecta est, sed quia ad manum non erat, vel haberi non poterat, prætermissa. Quare Antagonista meus fateatur necesse est, Luitprandi Chronicon & Aduersaria, Ticinensis conceptiones esse; cùm nihil obiectorum constet. Transeo ad ipsam Antapodosim inuisendam.*

§. IV. De Rerum per Europam geſtarum, & Antidoſis ſeu Antapodoſis, libris.

ANtapodosim Luitprandi multi solo agnoscebant nomine, eiusq́ nouitate territi, rem exquisitissimam expectabant, cùm tamen opus ipsum sit, Rerum ab Europæ Principibus geſtarum, *toties typis excusum. Sed verò laruam monstro detraham, vt metum, seu spem inanem, quam non-*

nulli

nulli conceperant, omittant. Legit Luitprandi Antapodosim Sigisbertus, legit & Trithemius; sed quid dicunt? Ille quidem lib. de Viris illust. cap. 127. Luitprandus, *ait*, Ticinensis Ecclesiæ Diaconus scripsit luculento & alterno stylo ad Regimundum Episcopum Illiberitanæ Ecclesiæ Hispaniarum, Historiam de gestis Regum & Imperatorum sui temporis, quam attitulauit ANTAPODOSIN. *Trithemius verò hæc:* Eutrandus (*sic* Luitprandum *vocat*) Ticinensis Ecclesiæ Diaconus, natione Italus, ex Papiâ ciuitate oriundus, Berengarij Regis quondam Italiæ scriba, & Secretarius, vir in sæcularibus litteris valdè eruditus, & diuinarum Scripturarum non ignarus, ingenio acer & vehemens, Græco & Latino sermone peritus, & non minùs carmine excellens quàm prosâ; fertur nonnulla præclara scripsisse opuscula, quibus nomen suum notificauit. A Berengario Rege Italiâ pulsus, venit in Germaniam; & apud Francfordiam positus, scripsit insigne opus, Historiam sui temporis, & tyrannidem ipsius Berengarij continens: quod, quasi pro vicissitudine iniuriarum ab eo perceptarum, prænotauit ANTAPODOSIM, id est Retributionem, lib. VII. Regnantibus, imò sæuientibus. De alijs nihil vidi. Scripsit autem præfatum volumen ad Regimundum Episcopum Illiberitanæ Hispaniarum Ecclesiæ; in quo aliquando carmine vtitur, aliquando Græco sermone, multa de Germanorum gestis interserens. Claruit sub Othone Imperatore, anno Domini DCCCC. L. *Et quid moror, cùm ipsemet Luitprandus librum* III. *eiusdem Operis eo nomine insignierit? vt videas* Antapodosim, *seu* Antidosim, *ipso fatente Luitprando, ipsissimam esse* Rerum sui temporis in Europâ gestarum Historiam: *nemoq; hactenus de re compertissimâ dubitasset, si titulum, quem à* III. *libro & deinceps, Historiæ suæ apposuit, toti Operi præfixisset: accidit tamen, vt cui* Rerum per Europam gestarum *à re ipsâ nomen dederat, cùm ad referendas iniurias, sibi à Berengario Rege præter ius fasq; illatas, accessit, ab occasione nouum titulum* Retributionis *Operi iam incepto adiececit: nam* Ἀντίδοσις *Latinis* Retributio *est; ab* ἀντὶ

&

& δίδωμι, *quod ſonat*, ex aduerſo dare. *Idemq́ innuit* Ἀν-ταπόδοσις *ſeu* Ἀντιπόδοσις, *quæ apud Rhetores figura eſt, cùm media primis & vltimis correſpondent: vno verbo dixeris*, Correſpondentiam. *Audiamus iam ipſum Luitprandum, cuius initio tertij libri hæc ſunt verba ad Regimundum ſuum:*

Liber III. qui Antidoſis inſcribitur.

Operis huius titulum, Pater ſanctifice, ſatis te mirari non ambigo. ais fortè: Cùm virorum illuſtrium actus exhibeantur, cur Antidoſis ei inſeritur titulus? ad quod reſpondeo: Intentio huius Operis ad hoc reſpicit, vt Berengarij huius, qui nunc in Italiâ non regnat, ſed tyrannizat, ac vxoris eius Willæ, quæ ob immenſitatem tyrannidis ſecunda Iezabel, & ob rapinarum inſatietatem Lamia proprio appellatur vocabulo, actus deſignet, oſtendat, & clamitet. Tanta enim mendaciorum iacula, tanta rapinarum diſpendia, tanta impietatis molimina in me & domum meam, cognationem & familiam gratis exercuêre, quanta nec lingua proferre, nec calamus præualet ſcribere. Sit igitur eis præſens pagina Antidoſis, hoc eſt, Retributio, dum pro calamitatibus meis τὴν ἀσέβειαν eorum, id eſt impietatem, præſentibus futuriſque mortalibus denudauero. Nec minùs etiam ſanctiſſimis & fortunatis viris, pro collatis in me beneficijs Antidoſis erit. Ex memoratis ſanè aut memorandis nullus inuenitur, aut rarus, hoc vno Berengario ſcilicet impio excepto, quorum non beneficijs genitores aut genitus vehementer gratulemur. Denique, quòd in captiuitate, ſeu peregrinatione, Libellus hic conſcriptus dicatur, præſens indicat exulatus: cœptus quippe in Franconouord, qui eſt viginti milliarijs locus à Moguntiâ diſtans, in Paxu inſulâ, nongentis & eo ampliùs à Conſtantinopoli milliarijs, vſque hodie exaratur. *Hactenus ille. Ne quis deinceps aliam Luitprandi* Antidoſin *quærat.*

Ceterùm id obiter animaduertere placet, prauè Trithemium prima Antidoſis, *ſeu* Antapodoſis *(vt ipſe vocat) verba*

citare; Regnantibus, imò sæuientibus, *cùm ea non sint primi libri exordium, nec tertij ipsius, qui speciali titulo* Antidosis *donatus est; sed potiùs septimi, seu additionis ad sextum factæ, quæ sic incipit:* Regnantibus, imò sæuientibus in Italiâ; &, vt veriùs fateamur, tyrannidem exercentibus, *&c. Hoc verò alterius esse Opus, quàm Luitprandi, contendit Baronius, quòd scilicet phrasim eius minùs redoleat, nomenq; suum non pro more magnis attollat titulis, sed potiùs Luitprandum, non ampliùs Ticinensem Diaconum, sed Episcopum iam Cremonensem, quasi diuersum hominem, nominet. Baronio subscripsit Bellarminus lib. de Script. Ecclesiast. Verùm futili admodum nixus fundamento tollit Cæsar tantus librum* VII. *nostro Auctori: nam phrasis eadem prorsus est; nisi quòd versibus in eo abstinuit, forsan caussâ breuitatis illius libelli, qui quasi Appendix erat sexti* Rerum per Europam gestarum. *Constat verò capite illo quinto sexti libri finem primitus suo Operi imposuisse: nam anno Domini* DCCCC. LX. *adhuc Ticinensis Diaconus illud in Hispanias ad Regimundum Episcopum miserat, vt ex Epistolis Chronico appositis liquet. Postmodum verò ad Pontificiam Sedem prouectum, coronidem adiecisse in laudem Ottonis Imperatoris, cui addictissimus erat, par est credere ex Constantinopolitanæ Legationis exordio. Quòd si Auctor eius Appendicis, ex Baronio, Ottoni addictissimus fuit, cur Luitprando id denegat, quem ipse postmodum talem agnoscit? Certè qui Opus ipsum primus edere curauit, Basileæ anno Christi* M. D. XXXII. *apud Heruagium (à quo Francfordiensis recensitor verba mutuauit) post finem illius quinti capitis libri sexti hanc apposuit admonitiunculam:* Finis de rebus visis in Græciâ: quibus quia & alias superaddere proposuerat, nouum de rebus Ottonis Augusti exorsus est librum *(haud dubium quin septimum:)* quem tamen ob breuitatem superiori addidimus.

Mihi verò, ô mi Laurenti doctissime, placeret antiquo suo nitori Opusculum restituere, & quem Trithemius, & ipse qui sexto perperàm assuit, septimum agnouêre, veterem titulum vendicare. Nec quidquam me mouet, quòd mouit Baronium,

ronium, quòd ſcilicet in ſeptimo Auctor, minùs ſolito ſuum commendet nomen, cùm noua Pontificatus dignitas modeſtiam maiorem exigeret: ſeu quoniam Ioannis XII. Romani Pontificis publicam inſectaretur impudentiam, ne videlicet videretur Epiſcopus Cremonenſis in Romanum aperto inſurgere Marte.

Ex his verò Rerum geſtarum *ſeu* Antidoſis *libris, verus Chronici Auctor comprobatur Luitprandus, quandoquidem, quidquid in Epiſtolis nuncupatoriis eius aſſeritur,* Antidoſi Rerum geſtarum *procul dubio conuenit, & vtriuſque Operis idem eſſe Auctor conuincitur; videlicet ipſum è Germaniâ librum mittere, vbi, pro temporis iniuriâ propulſandâ, degebat: quod in Prologo lib.3. ſcripſit. Ipſum in Hiſpaniâ aliquandiu vixiſſe, illud ſignum eſt, quòd multa ad Hiſpanias attinentia, inter cetera Rerum geſtarum narrat; & cum Regimundo arctiſſima neceſſitudo, quam perpetua ipſius Operum nuncupatio demonſtrat: ipſum denique (quod ad eumdem Regimundum ſcribit) in* Antidoſi *ſuâ, nunc carmine nunc proſâ ludere, haud aliter, quàm in ſuis de Philoſophicâ Conſolatione libris Seuerinus ille Martyr fecit, quibus varia carminum genera, pro qualitate rerum, de quibus diſputabat, immiſcuit; hoc itidem in Luitprandi* Antidoſi *videmus. Nam Heroicis vſus eſt lib.1. cap.8. in concione Arnulphi ad ſuos milites, ſic exorſus:*

Magnanimi Proceres, & clari Marte ſecundo,
Arma quibus ſtudium fuluo radiare metallo.

& cùm lib.2. cap.17. pugnam inter Berengarium & Rodulphum deſcribit:

Tum perquàm horrida pugna oritur ciuilis & atra.

& lib.3. cap.1. Ticini conflagrationem deſcribens:

Clarus ab infuſo diſcedens ſidere Phœbus.

& lib.5. cap.2. dum agit de Anſcarij Berengarij Regis fratris pugnâ:

Sarlius imbellis multorum fiſus in armis.

eiuſq; generis verſibus lib. 3. cap. 12. inſolentiſſimam protomeretricem Maroziam inſequitur:

Quid Veneris facibus compulſa Marozia ſæuis?

& simili stylo lib.4. cap. 5. VVillam Berengarij Regis coniugem insectatur :

VVilla quid insanis? aurum cur condere cæcis
Incipis in membris? proh non audita cupido!

ac demum pro materiæ grauitate iisdem vtitur, dum Romani Imperatoris Constantinopol. in aduentu filiorum scribit admonitionem :

Christe Pater; cum quo Pater est & Spiritus vnum.

Disticha sex libr. 2. cap.7. occinuit, Henrici Regis sermonem ad Arnoldum Principem Baioariæ dictitans. quorum primum est:

Insanâ Domini iussis quid mente resistis?
Quòd populus Regem me cupit, esse scias.

Miscuit & dissimilium carminum Odas; aut Horatium aut Martialem imitatus, rectiùs Boëtium. quædam earum illa est, quâ lib.2. cap.8. exhortationem Henrici ad suos describit. eius initium :

Inclyta Saxonum ceu leo frendens
Bella per innumera gens erat olim.

quâdam aliâ Berengarij cædem, lib. eodem cap.20.

Se primùm quatiens strepit
Gallus, cùm vigiles facit
Mortales, solito sonat.

quâdam etiam rebellantem Henricum Ottoni fratri depingit lib.4. cap.8.

Regnandi tibi quid iuuenum tam dira cupido
Optime Saxigenûm? prohibet Deus.

quâdam rursus in montem auium, à VVillæ pedibus fugientis calcatum, ludit lib.5. cap.4.

Improbe mons auium, tali
Neque tu nomine dignus.

Nec Sapphicam consonantiam omisit : nam iis pariter vsus, laudes Henrici & Ottonis Imperatoris, patris scilicet ac filij, panxit lib.4. cap.7.

Ipse, qui quondam superare Gentes
Impias bello solitus cruento.

Meri-

Meritò ergo Luitprandus ad Regimundum ſcribit ſe in ſuâ Antidoſi proſâ ac carmine ludere; & æquo iure Regimundus ad ipſum: Gratanter accepi librum tuum, id eſt, Rerum geſtarum in Europâ Hiſtoriam, & Antidoſim tuam, carmine proſâque contextam, vt fecit olim ſapiens ille Boëtius in libro de Conſolatione Philoſophicâ. quem librum Boëtij Seuerini diligenter nos dûo percurrimus Toleti, cùm ego Presbyter eſſem, tuque Subdiaconus illius Eccleſiæ Toletanæ. *Ac proinde, quod conſequens fit,* Chronicon & Antidoſis *manus ſibi mutuò dant, & fidem alterius alterum conciliat.*

§. v. De Relatione Legationis Conſtantinopolitanæ Luitprandi.

SEd ad Legationis Conſtantinopolitanæ Opuſculum tranſeo, cuius autographum in Bibliothecâ primariæ Treuirenſis Eccleſiæ extare affirmat Henricus Caniſius, qui ipſum inter Lectiones antiquas Tom. 6. Ingolſtadij excudit, acceptum videlicet à M. Velſero notæ eruditionis viro, cui Chriſtophorus Brouuerus Societatis IESV *primus extractor dono dederat. Ceterùm non alium Luitprandum ſcriptorem eius fuiſſe, quàm noſtrum olim Toletanum, ſeu & Ticinenſem Diaconum, abundè Caniſius probat. Primò, ex phraſi non tam ſimili, quàm eâdem. Secundò, ex verſibus quos miſcuit pro more ſuo. quorum initium:*

Argolicûm non tuta fides, procul eſto Latine.

quibus Græcorum perfidiam ſugillat. Tertiò, ex Græcis vocibus, quibus oſtendit ſe eam linguam probè calluiſſe. Quartò, ex conſonantiâ ſeu identitate temporis, quo Luitprandus, ſiue Ticinenſis Diaconus, ſiue Cremonenſis Epiſcopus, floruit. atque ita quoque ſentit Cardinalis Baronius Tom. X. *anno Chriſti* DCCCC.LXVIII. *& ei ſubſcripſit Cardinalis Bellarminus lib. de Script. Eccleſ. in Luitprando. In eo nihilominùs hæret Caniſius, quòd Auctor lib. 7. Luitprandi Cremonenſis Epiſcopi, quaſi alterius cuiuſdam hominis, meminit: quod tamen ſuperiùs expoſuimus. Ergo & iſtud Opuſculum ſuo Au-*

ctori

ctori vindicatur, quod ego octauum dicerem Rerum per Europam gestarum; *vtpote, quo idem prosequitur argumentum, superioribus libris incœptum.*

§. VI. De libello de Vitis Romanorum Pontificum.

SVperest, vt ad librum de Vitis Romanorum Pontificum, qui Auctorem præ se fert Luitprandum Ticinensem, sermonem conuertamus. Excudit illum Moguntiæ anno Christi M. DC. II. *Joannes Albinus: & tametsi nomen Luitprandi Ticinensis Diaconi, ipsi indubitanter in fronte, & per totum Codicem affixerit; in Præfatione tamen subdubitat, creditq; ab alio quopiam scriptum, qui in Saxoniâ, vel VVestphaliâ in Monasterio Corbeiensi, Hirsfeldensi, vel Fuldensi, tunc florentissimis, vixerit: flonueritq; maximè sub annum Christi* DCCC. LX. *centum ante Luitprandum annos: leuiq; ductus suspicione subdit:* Quid si Auctor sit Paschasius Ratbertus Abbas Corbeiensis, quem Trithemius asseuerat Caroli Crassi floruisse temporibus? *Sed quibus opinationem suam coloribus pingit? Primò, quòd Luitprandus (vti ex scriptis eius & Trithemio liquet) claruit sub annum Domini* DCCCC. L. *& Formosus Papa, in quo nostra hæc terminatur Historia, in viuis esse desiit anno Domini* DCCC. XCV. *à quo vsque ad dictum annum* DCCCC. L. *viginti circiter Pontifices Romani numerantur, de quibus nullum in præsenti Pontificum Historiâ verbum: vnde coniecturam minimè obscuram facere licet, ait, huius Opusculi Auctorem vltimorum Pontificum temporibus, hoc est, sub annum Domini* DCCC. LX. *non verò* DCCCC. L. *quo Luitprandus, vixisse. Secundò accedit, quòd nec apud Sigebertum, nec Trithemium, nec Gesnerum, vllus de Vitis Romanorum Pontificum liber adscribatur Luitprando. Tertiò, in extremis huius Opusculi Vitis peculiaria quædam commemorantur, quæ non videntur profecta, nisi ab eo qui Formosi, decessorumq; eius, temporibus floruerit: nam in Hadriano I. refert Carolum Magnum Romæ in D. Petri Basilicâ vouisse Deo, se Osnaburgi in prouinciâ VVestphaliæ, quam recèns*

recèns ad fidem Christi traduxerat, Episcopatum erecturum, quemadmodum & fecit, teste Alberto Krantzio lib.1. Metropol. c.2. & lib.2. Saxoniæ cap.11. Deinde in Hadriano II. ait, Ludouicum Imperatorem dedisse Ecclesiæ Corbeiensi & Herifordensi quasdam decimales Ecclesias, cum ipsis decimis, in paræciâ Osnaburgensi constitutas, consentiente Episcopo & omni Clero. Tum Carolum Romanorum Imperatorem honorificatæ Ecclesiæ, & à Deo honorificandæ Hersueldensi quasdam decimas in Frisoneuelt, & Hassegâ, Halberstadensi adiacentes Diœcesi dedisse, quas Stephanus Papa IV. dictus III. in Basilicâ B. Petri, die sancto Paschæ, suâ auctoritate, & Imperatoris subscriptione, & Hildegrino Halberstadensi Episcopo præsente confirmarit. Præterea in Stephano VI. scribit, Hermannum Coloniensem Archiepiscopum & Hadalgarium Hamburgensem de Bremensi Ecclesiâ contendentes, VVormatiam venire à Summo Pontifice iussos, ibiq; Fulconis Rhemensis iudicio, cui suas vices commiserat, stetisse. quam rem tractant Krantzius lib.2. Metrop. cap.19.20. & 24. Albertus Stadensis in Chronic. anno Christi DCCC.XCVI. *& Trithemius in Chronico Hirsaug. Denique in postremorum Pontificum Vitis, nominatim autem Paschalis, Benedicti III. Nicolai I. Hadriani II. & Joannis VIII. non pauca eorumdem Decreta prolixè recitat, quæ in Tomis Conciliorum non extant; cùm tamen extent pleraque omnia, quæ antiquioribus Pontificibus hîc tribuuntur. In Leone verò IV. 42. capitula è Synodo Romanâ, consilio Imperatoris Lotharij & Ludouici coactâ, descripsit, quorum nulla quoque mentio in dictis Tomis. Hæc Albinus, seu is qui pro eius editione libellum recensuit.*

Ceterùm obiecta hæc quomodo tanti non fecit, vt absque Luitprandi titulo ipsum cudere auderet, & nomen eius à libelli fronte radere? præsertim cùm ipsemet adseueret in M. S. codice, à quo in formas typographicas deductus est, Auctoris nomen non extare. Sed & veritatis à nobis assertæ inimici nostri sunt iudices, Magdeburgenses, inquam, Centuriatores, qui, vel ipso Albino teste, hanc Historiam sedulò volutarunt, & multa ex eâ in Centurias suas, maximè autem in nonam,

de

de Summis Pontificibus, eorumq́; ſanctionibus, retulerunt, & tamen Luitprando, tamquam germano eius Auctori, conſtanter attribuerunt: & hi quidem credendi ſunt ex aliquo autographo excerpſiſſe nomen; aliàs autem minimè illam Catholico Auctori indigitarent, à quo nihil contra Catholicam veritatem haurire poſſent. Accedit temporis congruentia, quâ Libelli huius finis cum initio Antidoſis *conungitur: vbi enim hæc incipit, ille deſinit; vt vel inde argumento comprobetur, vnius eiuſdemq́; Scriptoris vtrumque Opuſculum labore & ſtudio editum fuiſſe: qui quam in priore ad patrum ſuorum tempora protraxerat, id eſt ad Formoſi Pontificatum, ſub quo Luitprandi parens vixerat (vt liquet ex lib.3. cap.5. Antidoſis) rurſum in Antidoſi, ſeu Rerum geſtarum libris, proſequitur narrationem de iiſdem Pontificibus, exordium ab eodem Formoſo capiens in cap.2. lib.1. Vbi ſanè illud maximi faciendum eſt, eadem verba, quæ in Formoſi Vitâ addiderat, iterùm in lib.1. cap.8. dum de eodem Pontifice verba faceret, tranſſcripſiſſe: vt vel inde dilucidè, tamquam ex certâ teſſerâ, deduci poſſet, quis illius Operis de Summis Pontificibus eſſet Auctor. Sed potiùs inde (obiicit Albinus) ſtabiliri videtur oppoſitum.* Cùm enim liqueat, *ait*, totam narrationem de Formoſo verbotenus exſcriptam eſſe ex libro Luitprandi citato, non omiſſis quidem illis verbis, PATER SANCTISSIME, quæ prorſus furtum fucumque produnt; haud dubium eſt, quin ab aliquo ſciolo, poſt verba illa, Formoſus Portuenſis Epiſcopus ſedit annos v. menſes VI. reliqua narratio aſſuta fuerit. Vſurparat autem Luitprandus in illâ de Rebus geſtis Hiſtoriâ, verba illa, PATER SANCTISSIME; quòd eam ad Regimundum Illiberitanæ Eccleſiæ in Hiſpaniâ Epiſcopum conſcripſiſſet. Hanc verò de Pontificibus Hiſtoriam nulli Epiſcopo, vel alij Patri ſanctiſſimo, inſcriptam vel dedicatam eſſe manifeſtum eſt. *Sed rogo te (mi Albine) vnde manifeſtum eſt Opus eiuſmodi de Summis Pontificibus nulli Epiſcopo dedicatum? Si in codice tuo non extat dedicatoria Epiſtola, extat nihilominùs in calce euidens dedicationis memoria: dum enim libro finem imponit,*

iterùm

iterùm Auctor conuertit se ad Operis sui Patronum: quod similiter fecisse Orosium cum Augustino suo, ex eius Opere liquet. Deesse verò à Codice tuo Nuncupationem, mirum non est, cùm & Auctoris quoque nomen desit, succisis, vt apparet, nonnullis folijs à principio. Quòd si eadem habet verba lib. I. *Rerum gestarum; argumento procul dubio esse debet, ad eumdem Regimundum hunc quoque librum fuisse missum à Luitprando: nec mirum id nec nouum in eo qui perpetuò identidem fecerit, vt ex ipsâ* Antidosi *&* Chronico *manifestum est. Et certè Codex ille, vnde Albini prodijt editio, peruetustus erat, vt ipse in fronte Operis profitetur; in eo verò eadem ad verbum de Formoso narratio continebatur, pari cum ceteris lineis vetustate pollens. Quare de imposturâ nulla potest interesse suspicio: quis ergo ab altero mutuatus est historiolæ verba? Negare nequeo, quod ipse satis conuincit, priùs Opusculum* de Pontificibus *scriptum, quàm* Rerum per Europam gestarum; *cùm illud in Formoso desinat, circa annum* CHRISTI DCCC. XCVI. *hoc verò, in Schismate Leonis & Benedicti, ad annum* CHRISTI DCCCC. LX. *& cùm in vtroque Auctor voculam illam,* PATER SANCTISSIME, *inserat, fit vt vtrumque eidem Regimundo dicauerit. Nec tam inops verborum Luitprandus erat, vt ab alio quopiam tot lineas ad vnguem transscriberet; & verecundia immineret, cùm facilè furtum deprehendi posset.*

Hinc verò semel veritate deprehensâ, facilè nodis suis Albinum soluemus. Primò, ex fine libri de Vitis Pontificum, *non habemus, Auctorem tempore Formosi viuere desijsse, sed in eo historiam suam terminasse; neque verò alicunde toto illo Opere constat, eum à se visa scripsisse, sicut de rebus in* Antidosi *recensitis dixit, cùm ad Regimundum in Prologo loqueretur. quin potiùs cùm de Formoso vtrobique scriberet, expressit, ea ex aliorum narratione percepisse, illis verbis finalibus:* Hoc namque à religiosissimis Romanæ Vrbis viris persæpè audiui. *Quòd si quæ vltimo loco apposuit, ex auditu solo percepit, & de nullâ aliâ re ibi contentâ se testem oculatum scribit; consequens est vt ea omnia ex solo Auctor auditu cognouerit,*

nouerit, atque adeò omnia eius ætatem præcesserint. Quod Luitprando mirum in modum quadrat: qui tametsi ea quæ in Antidosi scribit, à se visu percepta profiteatur; id nihilominùs maiori ex parte accipiendum, illud conuincit, quòd à temporibus Formosi Papæ exordium sumit, qui obijt anno Christi DCCC. XCVI. *iuxta computationem Baronij, & ipsius, in fine libri* de Vitis Pontificum. *Constat autem ex lib.* 3. Antidosis *cap.*5. *in morte parentis sui, quæ contigit sub initium Regni Italici Hugonis Arelatensis, ad annum Christi* DCCCC. XXVI. *(eodem Baronio teste) Luitprandum puériles non excessisse annos, atque adeò natum, vt minimùm, quindecim annos post mortem Formosi: quorum Historiam nihilominùs scripsit, haud dubium ex relatione maiorum. Secundò, quòd Trithemius, aut quiuis alius, eius Operis non meminerit, mirum non est, cùm ipse Trithemius fateatur Luitprandum nonnulla præclara scripsisse Opuscula, quorum sola* Antidosis *ad manus ipsius peruenerat; nam,* De alijs *(ait)* nihil vidi. *Quæ tertio denique loco obijciuntur nobis, viriliter potiùs nostram confirmant sententiam, & Luitprando vindicare cogunt, tum* Chronicon, *tum librum* de Vitis Pontificum: *nam vtrumque constat Opus ab ipso in Germaniâ existente elaboratum. Et certè Albinus Prologum libri tertij* Antidosis *non legerat, & quæ ex Trithemio recensuit inter Auctoris elogia non attendit, cùm vtrobique dicatur Luitprandus eos libros in Germaniâ positus scripsisse, scilicet partim Francfordiæ, partim in Paxu insulâ, non longè à Moguntiâ, quemadmodum &* Chronicon *in Fuldensi degens Cœnobio. Benè ergo tabularia Germaniæ calluit Luitprandus, & quæ eius generis in libro de Summis Pontificibus extant, eum potiùs prædicant Auctorem. Quare desinant iam tanti viri labores & sudores, quibus redimitus incedit, proscindere, & suffurari.*

§. VII. Quænam Prouincia Luitprandum ediderit.

D.L. Vide quæ notaui ad Chronicũ n. 62. & Aduersaria n. 33.

N*Equid verò intactum relinquamus, quod spectat ad Historiam vitæ Auctoris, scribit Trithemius fuisse natione*

tione Italum, ex Papiâ oriundum, Berengarij quondam Regis Italiæ Scribam, & à Secretis. quod ex eius ſcriptis procul dubio deprehendiſſe ſibi viſus eſt: nam in prologo lib. tertij Antidoſis *ſcribit de eodem Italiæ Rege, & eius vxore VVillâ:* Tanta enim mendaciorum iacula, tanta rapinarum diſpendia, tanta impietatis molimina in me & domum meam, cognationem & familiam, gratis exercuêre, quanta nec lingua proferre, nec calamus ſcribere valet. *Habebat igitur Luitprandus in Italiâ, ſub ditione Berengarij, domum, cognationem & familiam. Deinde cap. 2. eiuſdem libri tertij de conflagratione Papiæ agens, S. Syrum, eius vrbis Tutelarem, vocat* Sanctiſſimum Patrem noſtrum, Doctoremque egregium; *& paulo pòſt,* Beatiſſimum Patronum noſtrum. *Rurſus cap. 5. narrat genitorem ſuum ab Hugone itidem Italiæ Rege legatum fuiſſe miſſum ad Imperatorem Conſtantinopolitanum. & lib. quinto cap. 14. quonam pacto parentes ipſum Berengario in ſeruitium tradiderint, ſcribit: cui etiam immenſis oblatis muneribus, Secretorum eius conſcium, ac Epiſtolarum conſtituerunt ſignatorem. Et tandem lib. ſexto agit de vitrico ſuo, cuius impenſis priorem Conſtantinopolitanam legationem obiuit pro Berengario, eiuſq; gratiâ Papiâ ſeu Ticino ſoluit. quæ omnia Italum fuiſſe videntur conuincere.*

Nihilominùs alia multa ſunt, quibus Hiſpanum fuiſſe genere videatur oſtendi. In Hiſpaniâ ſiquidem primò omnium Subdiaconatus officio Toleti donatus eſt à Bonito III. Toletano Antiſtite: quod ſcribit Iulianus in Chronico anno Chriſti DCCCC. XLVI. *num.* 503. *&* 505. *ipſeq; Luitprandus in ſuo, anno Chriſti* DCCCC. XXXVIII. *& in Epiſtolis ad Regimundum. Id autem eo tempore contigit, quo Toletum, & Hiſpania penè omnis, ſub iugo Saracenorum gemebat. Tunc verò non videtur credibile, Italum hominem, diuitem, nobilem & Chriſtianum illuc petijſſe, vt, liber cùm eſſet, captiuus viueret, quando nimirum ipſis Toletanis integrum non erat ſine magnis incommodis vitam ducere. Quare potiùs exiſtimandus eſt filius Hiſpanorum, eorum videlicet, qui ma-*

lorum captiuitatis pertæsi ad Italiam concesserant: à quibus amore patriæ allectis, in eam, velut in propriam, missus fuerit. Atque eò spectat singularis ille affectus amoris, quo Regimundum prosecutus semper fuit, non solùm cùm in eâdem Ecclesiâ Toletanâ ille Presbyteri, ipse verò Subdiaconatus, fungebantur officijs; sed post annos multos cùm in remotissimâ vixit Germaniâ. Quæ enim caussa alia eum moueret, vt vniuersa Opera sua Regimundo nuncuparet, cùm videlicet in Jtaliâ & Germaniâ neutiquam ei Mæcenates deessent? aut vnde illi erga Regimundum obseruantia tanta, quòd ab eo compulsus Rerum per Europam gestarum Historiam *scripserit? vti in Præfatione eiusdem fatetur. Et hoc validius pro germanitate Chronici Luitprandi argumentum est. Affectum quoque suum ad Hispanos toto ferè* Antidosis *Opere commendauit: ab eis exorditur, & in eis desinit. nam lib.1. cap.1. facinus Saracenorum Cordubensium, in Fraxineti, Italiæ oppidi, occupatione describit; & lib.6. cap.2. & 3. agit de Hispanorum legatione ad Imp. Constantinopolitanum, cùm ipse simile munus obiuit. Sed, quod caput est, lib.5. cap.1. cùm Regimundum alloquitur de victoriâ apud Clauisium à Ranimiro Catholico Rege de Abdaram Saraceno obtentâ, qui in totam Bæticam dominabatur, Abdaram vocat* Regem nostrum; *suum videlicet, & Regimundi, qui Illiberi in Bæticâ Episcopus erat. Accipe Luitprandi verba.* Hoc tempore, vt ipse Pater benè nosti, sol magnam & cunctis terribilem passus est eclipsim, sextâ feriâ, horâ diei tertiâ. Quâ etiam die Abdaram Rex noster à Radamiro Rege Christianissimo Galitiæ in bello superatus est. *Vnde, quæso, Abdaram Cordubensis Luitprandi Rex fuit, si ipse Hispanus, origine saltem, non erat? Quòd enim Regimundi solius Rex esset, satis non erat, vt ipse etiam* Regem suum *vocitaret. Videtur potiùs inde deduci, Luitprandum aut domo & familiâ Cordubensem, aut Bæticum vt minimùm fuisse; parentesq; eius à Saracenis fugatos in Italiâ consedisse. Atque hinc forsitan euenit, vt, cùm toto opere* Antidosis *Italiam millies, centies Papiam scribat, nusquam* patriam suam *eam dixerit. Nam quòd S. Syrum* nostrum *vo-*

carit,

carit Patronum, *Ticinensis Diaconatus in caussâ fuit. & nihil plus eo dicendi charactere conuincitur. Ad extremum, quâ aliâ rogo de caussâ motus Luitprandus, in vltimâ senectute, iterùm Hispanias adijt, & Toleti itidem constitit? vbi non multò pòst in Ecclesiâ S. Iustæ, quæ eo tempore Cathedralis erat, sepulchri locum accepit, funus ipsius Felice Archiepiscopo honorificè prosequente. Cui rei Julianus tuus, V. C. testimonium perhibet, ad annum Christi* DCCCC. LXXIII. *num.*513. *cùm esset plus minus* LXIII. *annorum ætatis, vtpote qui anno* DCCCC. XXVI. *in obitu parentis sui, pueriles nondum excesserat.*

Iure igitur lucubrationes eius, è tenebris erutas, & doctè recensitas, illustratas bonarum litterarum immenso commodo, Hispanus pariter posteritati consecras, recepturus pro tanto munere gratiam ab omnibus eruditis. Vale clarissime Vir, & te Deus Opt. Max. bono Christianæ Reipubl. diu incolumem seruet. Vallisoleti XX. *Decembr. anno Salutis humanæ* M. DC. XXXI.

ELOGIA
DE
LVITPRANDO
SVBDIACONO TOLETANO, TICINENSI DIACONO, TANDEM CREMONENSI EPISCOPO.

SIGEBERTVS *de Ecclesiasticis Scriptoribus cap.* CXXVII.

LVITPRANDVS Ticinensis Ecclesiæ Diaconus scripsit luculento & alterno stylo, ad Regimundum Episcopum Liberitanæ Ecclesiæ Hispanorum, Historiam de gestis Regum & Imperatorum sui temporis, quam attitulauit Antapodosin.

IOANNES TRITHEMIVS *de Scriptoribus Ecclesiasticis.*

EVTRANDVS Ticinensis Ecclesiæ Diaconus, natione Italus, ex Papiâ ciuitate oriundus, Berengarij Regis quondam Italiæ Scriba & Secretarius, vir in sæcularibus litteris valdè eruditus, & diuinarum Scripturarum non ignarus, ingenio acer & vehemens, Græco & Latino sermone peritus, & non minùs carmine excellens quàm prosâ, fertur nonnulla præclara scripsisse opuscula, quibus nomen suum notificauit. A Berengario Rege Italiâ pulsus, venit in Germaniam; & apud Francfordiam positus, scripsit insigne opus, Historiam sui temporis, & tyrannidem ipsius Beren-

Berengarij continens: quod quasi pro vicissitudine iniuriarum ab eâ perceptarum prænotauit Antapodosin, id est Retributionem, lib. VII. *Regnantibus, imò sæuientibus.* De aliis nihil vidi. Scripsit autem præfatum volumen ad Regimundum Episcopum Liberitanæ Hispaniarum Ecclesiæ: in quo aliquando carmine vtitur, aliquando Græco sermone, multa de Germanorum gestis interserens. Claruit sub OTHONE I. Imperatore, anno Domini DCCCC.L.

Idem habet in Chronico Hirsaugiensi, ad annum Domini DCCC.XCII.

LVDOVICVS CLAVITELLIVS *Patricius Cremonensis in Annalibus Cremonensibus anno* DCCCC.LXVII.

LVIZONE Episcopo Cremonæ defuncto subrogauit Luitprandum; eique mortuo infra breue tempus, Oldericum Gallum.

INDEX ET ORDO OPERVM LVITPRANDI.

LVIT-

LVITPRANDI
TICINENSIS DIACONI
RERVM GESTARVM
AB
EVROPÆ IMPERATORIBVS
ET REGIBVS
LIBRI SEX.

AD REVERENDVM PATREM RAIMVNDVM LIBERITANÆ ECCLESIÆ IN HISPANIA EPISCOPVM

PROOEMIVM.

EVERENDO *totiúsque sanctitatis pleno Domino Raimundo, Liberitanæ Ecclesiæ Episcopo, Luitprandus, Ticinensis Ecclesiæ, suis non meritis, Leuites, Salutem. Biennio ingenij paruitate petitionem tuam, Pater charissime, distuli, quâ totius Europæ me Imperatorum Regumque facta, sicut is qui non auditu dubius, sed visione certus, ponere compellebas. Hæ siquidem res animum deterruere meum, ne id inciperem; copia (cuius sum penitus expers) dicendi, & detractorum inuidia: qui supercilio tumentes, lectionis desides, ac (secundùm eruditi viri Boëtij sententiam) Philosophiæ vestis particulam habentes, totamque se habere putantes, hæc mihi sunt insultantes dicturi: Tanta maiores nostri scriptitarunt, vt multò ampliùs lectores quàm lectiones deficiant. illudque Comicum garrient: Nihil dicetur quod non fuerit dictum priùs. Quorum latratibus hoc respondeo, quòd Philosophi, more hydropicorum (qui quò ampliùs bibunt, eò ardentiùs sitiunt) quò sæpiùs legunt, eò auidiùs noua quæque perquirunt. Qui, si perplexâ facundi Tullij lectione fatigantur, apertis saltem næniis animentur.* Quæ à scribendo deterrebant.

*tur. Nam, ni fallor, ſicut oculorum obtutus, niſi alicuius interpoſitione ſubſtantiæ ſolis radiis reuerberatus, obtunditur, ne purè vt eſt videatur; ita planè mens Academicorum, Peripateticorum, Stoïcorúmque doctrinarum iugi meditatione infirmatur, ſi non aut vtili Comœdiarum riſu aut Heroum delectabili hiſtoriâ refocillatur. Quòd ſi priſcorum ritus execrabilis Paganorum non ſolùm inquam non proficuus, verùm auditu ipſo non parum nocuus, * Thronus memorandus inſcribitur; quid iſtorum Imperatorum facta, Iulij, Pompeij, Annibalis, fratriſq; eius Aſdrubalis, ac Scipionis Africani, inſignium Imperatorum laudibus coæquanda, ſilebuntur? cùm præſertim inſit his Domini noſtri* IESV CHRISTI, *dum ſanctè vixerint, bonitas recitanda; dum quid deliquerint, ſalubris ab eodem correctio memoranda. Nec moueat quempiam, ſi eneruatorum facta Regum, Principúmve effeminatorum, huic Libello inſeruero. Vna eſt enim iuſta omnipotentis* DEI, *Patris ſcilicet Filijq; & Spiritus ſancti, virtus; quæ hos iuſtè ſuis prò ſceleribus comprimit, illos dignis meritis extollit. Hæc inquam eſt vera Domini noſtri* IESV CHRISTI *Sanctis facta promiſſio: Obſerua, & audi vocem meam, & inimicus ero inimicis tuis, & affligentes te affligam, & præcedet te Angelus meus. Per Salomonis quoque os Sapientia, quæ eſt* CHRISTVS, *clamat: Pugnabit pro eo orbis terrarum contra inſenſatos. Quod quotidie etiam qui ſtertit, animaduertit.*

* *Tonus*

LVIT-

LVITPRANDI TICINENSIS DIACONI RERVM GESTARVM AB EVROPÆ IMPERATORIBVS ET REGIBVS

LIBER PRIMVS.

De Fraxineti oppidi in confinio Italiæ situ, & eius à viginti Saracenis piratis occupatione, & munitione cum Mauro monte; deque Saracenorum incrementis per inuidiam & factionem vicinorum Christianorum inter se. CAPVT I.

T autem euidens ex innumeris subdatur exemplum, me tacente loquatur oppidum vocabulo Fraxinetum, quod in Italicorum Prouincialiumque confinio stare manifestum est. Cuius vt cunctis liquidò pateat situs (quemadmodum tuam Pater prudentiam latere minimè reor, imò me meliùs scire, sicut ab ipsis, qui vestri sunt tributarij regis Abderahamenis, potestis conijcere) mari vno ex latere cingitur, & in ceteris densissimâ spinarum siluâ munitur. Quam si ingressus quispiam fuerit, ita sentium hamis tenetur, & acutissimis aculeis perforatur, vt neque progressionis neque reditus nisi cum magno labore habeat facultatem.

Sed occulto, & (quoniam secùs esse non potest) iusto Dei iudicio viginti tantùm Saraceni, lintre paruâ ex Hispaniâ egressi, nolentes istuc vento delati sunt. Qui piratæ noctu egressi, villamque clàm ingressi, Christicolas (proh dolor!) iugulant, locumque sibi proprium vendicant; montemque Maurum villulæ cohærentem contra vicinas gentes refugium parant; spineam siluam hoc pacto maiorem & spissiorem suâ pro tuitione facientes, vt si quis ex eâ vel ramum incideret, mucronis percussione hominem exiret. Sic-

Fraxinetum à Saracenis capitur.

Mons Maurus munitur.

que factum est, vt omnis, præterquam vnius angustissimæ viæ, adirus demeretur. Loci igitur asperirate confisi, vicinas gentes circumquaque perlustrant. Accersitum complures in Hispaniam nuntios dirigunt, locum laudant, vicinasque gentes nihili se habere promittunt. Centum denique tantummodò Saracenos secum mox reducunt, qui veram rei huius caperent assertionem.

Saraceni socios asciscunt.

Intereà Prouincialium, qui illic consederant, vicinorum inuidia cœpit intra sese dissidere, alius alium iugulare, substantiam rapere, & quidquid mali excogitari poterat facere. Sed quia pars partem, vt inuidia & dolor postularant, satis sibi subigere non poterant, hos quos prædiximus Saracenos non minùs callidos quàm perfidos in auxilium rogant; cumque his sibi proximum quisque conterit. Nec iuuat solummodò proximum trucidare, verùm terram fructiferam in solitudinem reddere. Sed videamus quàm iusta secundùm quemdam profuerit inuidia, quam ira describens ait:

Inuidiæ æquitas.

Iustius inuidiâ nihil est, quæ protinus ipsum
Auctorem rodit excruciatque suum.

Quæ dum decipere conatur, decipitur; dum extinguere molitur, extinguitur. Quid igitur? Saraceni cùm hoc suis viribus minimè possent, alteram alterius auxilio partis debellantes, suasque copias ex Hispaniâ semper augentes, quos primò defendere videbantur, modis omnibus insequuntur. Sæuiunt itaque, exterminant, nil reliqui faciunt. Trepidare iam vicinæ ceteræ gentes; quoniam, secundùm Prophetam, horum vnus persequebatur mille, & duo fugarunt decem millia. Ex quâ re? Quia Deus suus vendidit eos, & Dominus conclusit illos.

Quis eâ tempestate Papa, & qui Principes terrarum fuerint; & quid gesserint Leo & Basilius, quem Michaël Imperator ex famulo Monachi in socium assumpsit Imperij; & quomodo ab eo interemptus est: & CHRISTVS Basilio apparuit minabundus; qui in pœnitentiam, ædem diuo Michaëli extruxit. CAP. II.

Leo Imperator.

HAc autem tempestate Leo Porphyrogenitus, Basilij Imperatoris filius, Constantini huius parer, qui nunc vsque superest, & feliciter regnat, Constantinopolitanæ ciuitatis regebat imperium: Simeon fortis bellator Bulgaris præerat, Christianus, sed vicinis Græcis valdè inimicus. Hungarorum gens, cuius omnes pænè nationes experræ sunt sæuitiam, quæ, miserante Deo, sanctissimi atque inuictissimi Regis Othonis potentiâ, vt latiùs dicturi sumus, mutire non audet exterrita, nobis omnibus tunc temporis habebatur ignota: quibusdam namque difficillimis separata à nobis erat interpositionibus, quas clusas nominat vulgus; vt neque

Simeon Bulgarorum Rex.

neque ad Meridianam neque ad Occidentalem plagam exeundi habuerit facultatem. Per idem tempus Arnulfus Rex potentissimus, defuncto Carolo prænomine Caluo, Baioarijs, Sueuis, Francis, Teutonicis, Lotharingis, audacibusque principabatur Saxonibus; cui & Zwentebaldus Marauanorum Dux viriliter repugnabat: Berengarius & Wido Imperatores ob Regnum Italicum confligebantur: Formosus Portuensis ciuitatis Episcopus, Romanæ Sedis Summus & vniuersalis Papa habebatur. Sed nunc, quid sub vnoquoque horum gestum sit, quo breuiùs possimus, explicemus.

Arnulfus multorum Rex. *Zvventebaldus.* *Berengarius.* *Formosus Papa.*

Leo igitur Græcorum pijssimus Imperator, cuius suprà fecimus mentionem, Constantini scilicet huius Porphyrogeniti pater, vndique pace habitâ, sanctè & iustè Græcorum regebat Imperium. Porphyrogenitum autem non in purpurâ, sed in domo quæ Porphyra dicitur, natum appello. Et quoniam res processit in medium, quod de huius Porphyrogeniti genesi audiuimus, proferamus.

Leonis pacificum Imperium.

Constantinus Imperator Augustus, ex cuius nomine Constantinopolis est sortita vocabulum ciuitas, domum istam ædificari iussit, cui Porphyra nomen imposuit, voluitque successuram nobilitatis suæ sobolem istic in lucem prodire; quatenus qui suo ex stemmate nascerentur, luculentâ hac appellatione Porphyrogeniti appellarentur. Vnde & hunc Constantinum, Leonis Imperatoris filium, ex eius sanguine nonnulli dicunt originem ducere. Veritas autem rei huius ita se habet:

Porphyræ domus ædificatio. *Porphyrogeniti.*

Basilius Imperator Augustus, auus huius, Macedoniâ humili fuerat prosapiâ oriundus; descenditque Constantinopolim τῆς πενίας ζυγῷ, quod est, paupertatis iugo, vt cuidam seruiret * Abbati. Igitur Imperator Michaël, qui tunc temporis erat, cùm orationis gratiâ ad Monasterium istud, in quo hic ministrabat, descenderet, vidit hunc formâ præ ceteris egregiâ; accitumque ad se Abbatem rogauit, vt se donaret hoc puero. Quem suscipiens in palatio, Cubicularij donauit officio. Tantæ denique post paululum potestatis effectus est, vt alter ab omnibus Imperator sit appellatus.

Basilij Imperatoris genus. * ἡγεμόνι, id est Duci.

Verùm quia omnipotens DEVS seruos suos iustè visitat, quacumque vult censurâ, hunc Imperatorem Michaëlem sanæ mentis ad tempus non esse permiserat; vt quò eum grauiùs premeret in infimis, eò misericordiùs remuneraret in summis. Nam, vt fertur, huius tempore passionis, familiares etiam capitis iusserat damnari sententiâ. Quos tamen ad se rediens hoc pacto requirebat, vt nisi quot iugulari iusserat redderentur, pari ipsi qui hoc effecerant sententiâ damnarentur. Hoc igitur terrore quos damnari iusserat, seruabantur. Sed cùm hoc sæpiùs & iterùm Basilio faceret, huiusmodi à sibi obsequentibus (proh nefas!) accepit consilium: Ne fortè insana

Michaël Imperator mente captus: *Familiares damnat:*

insana Regis iussio aliquando ex industriâ à te non diligentibus, imò odio habentibus, impleatur; eum tu potiùs occidito, atque Imperialia sceptra suscipito. Quod sine dilatione, cùm terrore compulsus, tum etiam regnandi cupiditate deceptus, compleuit. Hoc itaque interfecto, factus est Basilius Imperator.

A Basilio interimitur.

Denique, paruo transacto tempore, huic Dominus noster IESVS CHRISTVS per visionem apparuit, Domini huius Imperatoris, cuius hic necis exstiterat auctor, dexteram tenens, eumque ita conueniens: Vt quid interfecisti Regem; hoc est Dominum tuum Imperatorem? Expergefactus itaque, tanti se reum nouit esse reatus; moxque ad se rediens, quid super hoc faceret cogitabat. Confortatus itaque hac Domini nostri IESV CHRISTI per Prophetam salubri & verè acceptabili promissione; In quacumque die peccator ingemuerit, saluus erit; cum lacrymis & gemitibus se peccatorem, se reum, se sanguinis innocentis effusorem esse confitebatur. Bono autem accepto consilio, amicos sibi de mammonâ iniquitatis effecerat; vt quos hîc temporalibus subsidijs consolaretur, eorum precibus ab æterno gehennæ incendio liberaretur. Fabricauit autem pretioso & mirabili opere iuxta palatium, Orientem versus, Ecclesiam, quam νέαν, id est nouam, vocant, in honore summi & cælestis militiæ Principis Archangeli Michaëlis, qui Græcè Ἀρχιστράτηγος appellatur.

CHRISTVS ad Basilium. *Basilij pœnitentia.* *Ædes diui Michaëlis.*

De Constantinopolis nominibus, situ, & circumhabitantibus, deque vigiliâ nocturnâ ibidem constitutâ à Leone Imperatore: cuius vt fidem & diligentiam experiretur, in habitu iuuenis lasciui illapsus in duas custodias, eas muneribus corrupit, à tertiâ in carcerem ductus: priores exilio mulctauit, posteriores opibus & honore extulit. CAP. III.

NVnc autem non pigeat libellulo huic res duas, quas eiusdem Basilij filius memoratus Leo Imperator Augustus memoriâ suâ dignas fecit, inserere. Constantinopolitana vrbs, quæ priùs Byzantium, noua nunc dicitur Roma, inter ferocissimas gentes est constituta: habet quippe ab Aquilone Hungaros, Pizenacos, Chazaros, Russos, quos alio nomine nos Nortmannos appellamus, atque Bulgaros nimiùm sibi vicinos: ab Oriente Bagdas; inter Orientem & Meridiem, Ægypti Babyloniæque incolas: à Meridie verò Africam habet, & notam illam vicinam sibique contrariam insulam Cretensem. Ceteræ verò quæ sunt sub eo climate nationes, Armenij scilicet, Persæ, Chaldæi, Auasgi huic deseruiunt. Incolæ denique ciuitatis huius sicut memoratas gentes diuitijs, ita & sapientiâ superexcellunt. Moris quippe eorum est, ne à vicinis gentibus opprimantur, singulis quibusque noctibus per

Constantinopolis situs. *Nortmanni Russi.* *Excubiæ.*

per totius ciuitatis biuium, triuium quadriuiumq́ue, armatos milites, causâ custodiendæ ciuitatis, qui eam inuigilent, ponere: fitq́ue, vt si post crepusculum quemquam deambulantem aliquò custodes offenderint, captus protinus, verberibusq́ue cæsus, custodiâ peruigili compedibus in carcere strictus, vsque in crastinum in publicum producendus seruetur. Hoc denique pacto non solùm ab hostibus, verùm & à latronibus illæsa ciuitas custoditur. Leo itaque Imperator vigilum fidem constantiamq́ue probare volens, solus post crepusculum è palatio descendens, ad primam peruenit custodiam: quem vt vigiles fugientem, & quasi metu declinantem viderunt, comprehensum quis esset interrogauerunt, quóve pergeret. Qui è multis vnum se esse, & lupanar petere dixit. cui mox: Cæsum te acriter, inquiunt, compedibusq́ue strictum vsque in crastinum reseruabimus. quibus respondit: Nequaquam fratres, nequaquam, accipite quod porto, permittite ire quò volo. Qui, duodecim aureis acceptis, eum dimiserunt. Inde verò transiens ad secundam venit custodiam. Quâ quemadmodum & in primâ captus, datisq́ue viginti aureis est dimissus. Ad tertiam deinde dum venisset, est captus; verùm non vt à primâ ac secundâ datis aureis est dimissus, sed ablatis omnibus, compedibusq́ue grauiter strictus, pugnis flagrisq́ue verberatus, custodiâ vsque in crastinum producendus seruatur. His itaque discedentibus, custodem carceris Imperator ad se vocans; Amice mi, inquit, Leonem Imperatorem nosti? Quomodo, infit, noscere possim, quem vidisse me non meminerim? ad publicum sanè, quamquam raro, dum procedo, à longè, quia propè nequeo, eum intueor; mirabile quiddam, & non hominem, videre videor: dare autem te operam quò illæsus exeas, quàm id percontari, tibi commodius est. Non æquè vos, te quidem in carcere, illum autem in aureo triclinio fortuna fouet. Parua sunt hæc, grauiora addantur vincula, ne sit spatium de Imperatore meditandi. Cui ille: Desine, inquit, desine; Imperator enim ipse sum Leo Augustus, qui de palatij dignitate non bono omine prodij. Carceris autem custos, sperans non vera esse quæ dixerat; Egon', inquit, hominem impurum, bona sua cum meretricibus abligurientem, Imperatorem credam? Quoniam tete tu neglexisti, pro te ego despiciam mathesin. Mars trigonus, Saturnus Venerem respicit, Iupiter quadratus, Mercurius tibi iratus, Sol rotundus, Luna in saltu, mala fortuna te premit. Imperator verò, Vt vera, inquit, probes esse quæ dico, dum matutinale dederint signum (antè enim non ausi sumus) mecum ad palatium potiori quàm ego descenderim omine venito: si me vt Imperatorem non istic recipi videris, occidito: non minoris quippe criminis erit, me Imperatorem dixisse, si non sim, quàm aliquem occidisse. Si verò

Leo Imperator à vigilibus deprehensus.

te ob id mali quidquam pati formides, hoc faciat mihi Deus, & hoc addat, ſi non potiùs præmium pro hac re ſumes quàm ſupplicium. Igitur carceris cuſtos credulus effectus, dato, Imperator, vt dixerat, matutinali ſigno, eum ad palatium vſque comitatur: cumque eódem veniſſet, venerabiliter ſicut à ſe noſcentibus ſuſceptus, comitem ſuum exanimatum nimiâ admiratione reddidit. Sanè dum huic omnes Dignitates occurrere, laudes reddere, adorare, ſoccos detrahere, alia atque alia pro ſe quemque facere contemplaretur, emori ei ſatius tunc eſſe duxit quàm euiuere. Cui Imperator, Contemplare, inquit, nunc matheſin; & ſi verè quo huc adueneris omine dixeris, veram te augurandi ſcientiam habere probabis. Priùs tamen, quæſo, quid morbi ſit proferas, quod te tam pallidum reddidit. Cui ille, Parcarum, infit, optima Clotho iam nere deſinit: Lacheſis verò in torquendo ampliùs laborare non cupit: ſæuiſſima autem harum Atropos ſolam imperij tui ſententiam expectat, vt fila contrahens abrumpat. Palliditatis autem vultus mei cauſſa hæc eſt, animam à capite deſcendiſſe, ſecumque in inferiorem corporis partem ſanguinem perduxiſſe. Subridens igitur Imperator, Recipe, inquit, animam, recipe, & cum hac bis binas aureorum libras aſſume; nullique de me niſi aufugiſſe reſpondeas. His ita geſtis, Imperator vigiles qui ſe captum dimiſerant, quique cæſum cuſtodiæ manciparant, venire præcepit. quibus & ait: Vigilantibus vobis, cuſtodiamque ciuitati præbentibus, numquid fures aliquando adulteroſque offendiſtis? Qui pretio eum dimiſerant, nil ſe vidiſſe reſponderunt; qui verò cæſum illum cuſtodiæ mancipauerant, ita reſponderunt: Præcepit Δεσπότεια σου ἁγία, id eſt, Dominatio tua ſancta, vt ſi vigiles poſt crepuſculum quemquam aliquò deambulantem offenderent, captum protinus, verberibuſque cæſum cuſtodiæ traderent. Tuis itaque nos parentes iuſſionibus, Dominator ſanctiſſime, hac, quæ præſentem præceſſit diem, nocte quemdam lupanaria petentem cepimus, flagellauimus, carcerique impoſitum imperio tuo producendum ſeruauimus. Quibus Imperator; Citò, inquit, vt in medium proferatur, poteſtas imperij mei etiam atque etiam imperat. Nec mora, vinctus vt ducatur, percurrunt. quem dum aufugiſſe audirent, ſemiuiui ad palatium ſunt reuerſi. Quòd cùm nuntiaſſent Imperatori; mox Imperator ſe exutum, nimiſque cæſum oſtendens, Venite, inquit, nolite formidare, ipſe ego ſum quem flagellaſtis, quemque è carcere nunc aufugiſſe formidatis. Scio enim, & verè credo, quòd non Imperatorem, ſed Imperatoris inimicum tundere cogitaſtis. Hos, qui non vt Imperatorem me, ſed vt latronem vitæque meæ inſidiatorem dimiſere, morte tenus verberatos vrbe expelli, boniſque omnibus priuari mea non ſolùm cupit verùm & iubet auctoritas.

Parcæ.

Animaduerſio in vigiles.

Vos autem non solùm meis, sed & horum peruersorum diuitijs dono. Quod quàm prudenter egerit, Paternitas tua in hoc aduertere poterit; quoniam ceteri ex tunc ciuitatem diligentissimè custodire, hunc etiam absentem quasi præsentem * sperare. Sicque factum est, vt Imperator ampliùs de palatio non descenderet, & sui omnia fideliter custodirent. ** Pro sperabant, id est timebant.*

De altero Leonis Imperatoris sagaci ludo, quo vigiliam vnius è duodecim palatij & corporis sui custodibus dignè remuneratam voluit, ceteris elusis ob somnolentiam. CAP. IV.

Alterum quem ipse egit ludum, silentio tegi absurdum esse diiudico. Constantinopolitanum palatium ob Imperatoris salutem multorum præsidijs militum custoditur; custodientibus verò victus censusque quotidie non paruus impenditur. Contigit itaque duodecim post corporis refectionem, in ipso feruore diei, vnâ in domo quiescere. Mos quippe Imperatoris erat cunctis quiescentibus totum perreptare palatium. Qui cùm die quadam eòdem quò duodecim memorati lethæo sese dederant sopori, peruenisset, ligno modico, vt non incallidus, ostij pessulo proiecto ingrediendi sibi aditum fecit. Vndecim verò dormientibus, vt ars artem falleret, duodecimus peruigil stertere ceu dormiens cœperat; contractisque in faciem brachijs, totum quod Imperator faceret diligentissimè considerabat. Imperator igitur ingressus, dum obdormire cunctos perspiceret, aureorum numismatum libram pectori vniuscuiusque apposuit; moxque clàm egressus, ostium vt priùs fuerat clausit. Eò autem hoc egit, quatenus excitati & de lucro gratularentur; ac qualiter hoc acciderit admirarentur. Denique, discedente Imperatore, qui vigil solus extiterat, surrexit, domientiumque nummos aureos sibi assumpsit, atque reposuit; posteà verò quieti sese reddidit. Imperator igitur de hoc ludo sollicitus, post nonam, duodecim hos quos nominauimus ad se venire præcepit; eosque ita conuenit: Si fortè vestrûm quempiam somnij visio deterruit, aut hilarem reddidit, vt in medium proferat, mea iubet auctoritas; nec minùs, & si quid nouitatis expergefactus quisque vidit, vt detegat imperat. Hi itaque quemadmodum nihil viderant, nihil se vidisse responderunt. Magis autem super hoc admirati, conticuere, intentique ora tenebant. Existimans Imperator eos non rei veritate sed calliditate aliquâ reticere, succensus est, atque magis cœpit nonnulla terribilia reticentibus comminari: quod qui omnium conscius erat vt audiuit, huiusmodi humillimâ & supplici voce Imperatorem conuenit: Humanissime Imperator, hi quid viderint, nescio; ego tamen delectabile, atque vtinam quod

Leo dormientibus palatinis custodibus aurum in sinum misit.

Faceta narratio vnius è duodecim custodibus.

 persæpè

persæpè contingeret, vidi somnium. Vndecim his conseruis meis & hodie verè, sed omnino mihi opportunè dormientibus, visus sum quasi non dormiens vigilare. Ecce autem Magnitudo Imperij tui, quasi occultè ostium reserans, clanculumque ingressa, libram auri apposuit supra singulorum pectus: cumque Imperium tuum quasi repedare, sociosque hac visione stertentes cernerem; continuò, ceu lætus exurgens, vndecim dormientium tuli libras aureorum numismatum, meoque marsupio, in quo vna erat, apposui; quatenus ob transgressionem Decalogi, ne solùm vndecim, verùm ad memoriam Apostolorum, meâ vnâ adhibitâ, & ipsæ essent duodecim. Visio hæc, Pater Auguste, bonum sit nescio, vsque modò me non deterruit, sed hilarem reddidit. O vtinam interpretatio alia Imperio tuo non placeat! nam & me diuinum & somnij venditorem esse liquidò patet. His auditis, magno est cachinno Imperator inflatus; verùm prudentiam eius atque sollicitudinem plus admiratus, protinus infit: Antehac te neque diuinum neque somnij venditorem esse audiui, hanc verò rem nunc ita apertè dixisti, ac si nullâ circumitione vsus esses: sed quia vigilandi facultatem sine auspicandi scientiâ habere non posses, nisi diuino esset tibi munere traditum; seu verum sit, vt speramus, imò credimus, seu falsum (fertur enim de quodam, quòd dormiens multa reperit, à gallo excitatus nihil inuenerit) tu tamen quidquid videris, quidquid repereris, tuum sit. His auditis, quantâ ceteri sint confusione repleti, quantoque is gaudio sit plenus, eorum quisque in se personas suscipiens, animaduertere poterit.

De Arnulfi, qui per Hungaros Zvventebaldum vicit, stolidâ temeritate, cùm genti perniciosæ ad Christianos subiugandos aditum munierit. CAP. V.

ARnulfus intereà earum quæ sub Arcturo sunt gentium Rex fortissimus, cùm Zwentebaldum Marauanorum Ducem, quem suprà memorauimus, sibi viriliter repugnantem debellare nequiret; depulsis his (proh dolor!) munitissimis interpositionibus, quas vulgò clusas nominari prædiximus, Hungarorum gentem cupidam, audacem, omnipotentis Dei ignaram, scelerum omnium non insciam, cædis & omnium rapinarum solummodò auidam, in auxilium conuocat; si tamen auxilium dici potest, quod paulò pòst eo moriente, tum genti suæ tum ceteris in Meridie Occasuque degentibus nationibus graue periculum, imò excidium fuit. Quid igitur? Zwentebaldus vincitur, subiugatur, fit tributarius; sed Domino solus. O cæcam Arnulfi Regis regnandi cupiditatem! ô infelicem amarumque diem! Vnius homuncionis deiectio,

Arnulfus Hungaros in Zvventebaldum perniciosè aduocat.

Exclamatio in temeritatem Arnulfi.

ctio, sit totius Europæ contritio. Quot mulieribus viduitates, patribusque orbitates, virginibus corruptiones, Sacerdotibus populisque Dei captiuitates, Ecclesijs desolationes, terris inhabitatis solitudines, cæca ambitio paras? Legistin, obsecro, ipsius Veritatis verba dicentis: Quid prodest homini, si totum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro animâ suâ? Quòd si te veri Iudicis non terruit seueritas, ipsa saltem furorem tuum humanitatis temperaret communitas: eras enim inter homines homo si dignitate sublimis, non tamen naturâ dissimilis. Flebilis heu miserabilisque conditio! cùm illa bestiarum serpentiumque seu alitum genera, quæ intolerabilis sæuitia ac letale virus ab hominibus separata esse facit, vt sunt basilisci, qui Latinè reguli, vel rhinocerotes seu gryphes, quæ & aspectu suo cunctis perniciosa esse videntur; inter sese tamen pro originis ipsius affinitatisque consortio pacata & innoxia perseuerant: homo autem, cùm sit ad imaginem & similitudinem Dei formatus, legis Dei conscius, rationis capax, non solùm proximum non amare potest, sed & odisse plurimùm valet. Videamus igitur quid Ioannes non quilibet, sed virgo ille egregius, cælestis secreti conscius, cui Christus in cruce Matrem Virginem virgini commendauit, super talibus dixerit: Qui odit fratrem suum, homicida est: & scimus, quòd omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. Sed redeamus ad rem. Deuicto namque Zwentebaldo Marauanorum Duce, Arnulfus pace habitâ Regno potitur. Hungari interim obseruato exitu, contemplatique regionem, cordibus malum, quod postmodum in propatulo apparuit, machinabantur.

De VVidonis (quem alij Guidonem, alij Hugonem vocant) & Berengarij Ducum confœderatione; ita vt, mortuo Carolo Caluo, VVido se Franciæ Romanæ Regem inungi curauerit, Berengarius Italiæ. Franci autem iam Odonem Regem constituerant. Et de caussâ leui, cur Franci VVidonem reiecerint. CAP. VI.

DVm hæc aguntur, Rex Galliæ Carolus, qui cognominatus est Caluus, præsentem moriendo mutauit vitam: cui dum viueret, duo ex Italiâ præpotentes Principes seruiebant; quorum alter Wido, alter dictus est Berengarius. Hi sanè tanto sunt amicitiarum fœdere conglutinati, vt sibi hoc iureiurando promitterent, quòd si Regi Carolo superstites forent, alterius alter ordinationi conniueret; simul vt Wido quam Romanam dicunt Franciam, Berengarius obtineret Italiam. Sed cùm sint nonnulla incerta & instabilia amicitiarum genera, quæ diuersis modis humanum genus

Carolus Caluus.

VVidonis & Berengarij confœderatio.

Amicorum duo genera. *Amicitia coniuratorum infirma.*

dilectionis societate connectunt, vt quosdam præcedens commendatio postmodum amicitiæ inire facit commercia, alios negotiationis, seu militiæ vel artis ac studij similitudo: quæ & sicut ex diuersis vel lucri vel libidinis vel necessitudinum variarum societatibus acquiruntur; ita intercedente qualibet diuortij occasione soluuntur. Hoc tamen est, hoc inquam amicitiæ genus, quod multis experimentis est sæpissimè comprobatum, nullo modo eos qui amicitiarum fœdus coniurationis iniere principio, indireptam quiuisse seruare concordiam. Sanè quidem callidissimus ille humani generis inimicus, vt homines sui præuaricatores faciat sacramenti, celeriùs sagaciusque ad irrumpendam amicitiam laborat. Quòd si animos rectè sapientum de vero amicitiarum genere percontamur, respondebimus, concordiam veramque amicitiam nisi inter emendatos mores eiusdemque virtutis & propositi viros stare non posse.

Contigit itaque vtrumque, Widonem atque Berengarium, Caroli Regis funeri deesse: cuius tamen interitum Wido vt audiuit, Romam profectus est; & absque Francorum consilio totius Franciæ vnctionem suscepit Imperij. Franci itaque Odonem, quoniam Wido aberat, Regem constituunt; Berengarius verò Widonis consilio, quemadmodum ei iureiurando promiserat, Italici Regni suscepit imperium; Wido autem Franciam petit.

Cumque Burgundionum Regna transiens, Franciam, quam Romanam dicunt, ingredi vellet, Francorum nuntij ei occurrunt, se redire nuntiantes; eò quòd longâ expectatione fatigati, dum sine Rege esse diutiùs non possent, Odonem cunctis petentibus elegerunt. Fertur autem hac occasione Francos Widonem Regem sibi non assumpsisse: nam dum ad Metensem venturus esset vrbem, quæ potentissima in Regno Lotharij claret, præmisit Dapiferum suum, qui alimenta illi more Regio præpararet. Metensis verò Episcopus, dum cibaria ei multa secundùm Francorum consuetudinem ministraret, huiusmodi responsa à Dapifero suscepit: Si equum saltem mihi dederis, faciam vt tertiâ obsonij huius parte sit Rex Wido contentus. Quod Episcopus audiens: Non decet, inquit, talem super nos regnare Regem, qui decem drachmis vile sibi obsonium præparat. sicque factum est, vt Widonem desererent, Odonem autem eligerent.

Cur Franci VVidonem reiecerint.

Francorum igitur legationibus non parum Rex Wido perturbatus, nonnullis cœpit cogitationibus æstuare, tam ex Italico Regno Berengario iureiurando promisso, quàm ex Francorum; præsertim quòd penitus illud se non posse sciuerat adipisci. Inter vtramque autem æstuationem, quoniam Francorum Rex esse nequibat, frangere quod Berengario fecerat iusiurandum deliberat; collectoque

VVido contra fœdus Berengario bellum infert.

ctoque prout potuit exercitu (traxerat ſanè & à Francis quamdam affinitatis lineam) Italiamq́ue concitè ingreſſus, Camerinos atque Spoletinos fiducialiter vt propinquos adijt; Berengarij etiam partibus fauentes vt infidos pecuniarum gratiâ acquirit; itaq́ue Berengario bellum parat.

Copijs dênique vtraque ex parte collectis, iuxta fluuium Teruiam, qui quinque à Placentiâ milliarijs diſtat, ciuile bellum parant: in quo cum partibus ex vtriſque caderent multi, Berengarius fugam petijt, triumphum Wido obtinuit. *Berengarij fuga.*

Nec mora, diebus paucis interpoſitis, collectâ Berengarius multitudine, in Brixiæ latiſſimos campos Widoni bellum parat: vbi cùm maxima ſtrages fieret, fugâ ſeſe Berengarius liberauit. *Altera eiuſdem fuga.*

Berengarius Arnulfum in auxilium pollicitationibus pellicit in VVidonem: qui cùm alteram fluuij ripam teneret, & congredi nequirent, Baioarius quidam Arnulfi eques Italos ad certamen inſolentiùs prouocauit, & ab Hubaldo quodam victus occubuit; Arnulfiq́ue nothus bello deceſſit. Berengarius autem Arnulfum rurſum promiſſis onerat; qui rediens multas vrbes ſubiugauit. CAP. VII.

IAm verò Berengarius, cùm Widoni reſiſtere copiarum paucitate nequiret, potentiſſimum quem prædiximus Arnulfum Regem in auxilium rogat, promittens ſe ſuoſq́ue eius potentiæ ſeruituros, ſi virtutis ſuæ adminiculo Widonem ſuperaret, Regnumq́ue ſibi Italicum vendicaret. Huius planè tantæ promiſſionis gratiâ accitus Rex Arnulfus, filium ſuum Zwentebaldum, quem ex concubinâ genuerat, valido cum exercitu huius in auxilium dirigit; veneruntq́ue pariter omni ſub denſitate Papiam. Wido verò ita fluuiolum qui Papiam alluit, Veruauolum nomine, tam ſudibus quàm exercitu munierat, quatenus altera alteram, ipſo medio diſcurrente, pars partem oppugnare nequiret.

Vnus & viceſimus dies tranſierat, cùm, ſicut prædiximus, altera pars alteri nocere non poſſet; & Baioariorum vnus quotidie agminibus exprobrans Italorum, imbelles eos atque equitandi inſcios clamitabat. Ad augmentum etiam dedecoris, eos inter proſilijt, haſtamq́ue vni ex manu excuſſit; ſicq́ue lætus in ſuorum caſtra repedauit. Hubaldus igitur, Bonifacij pater, qui pòſt noſtro tempore Camerinorum & Spoletinorum extitit Marchio, tantum gentis ſuæ cupiens dedecus vindicare, clypeo accepto, obuiàm mox prædicto Baioario tendit: is autem triumphi præteriti non ſolùm non immemor, ſed eo factus audacior, ceu de victoriâ iam ſecurus, hunc contra properat lætus; cœpitq́ue vertibilem equum modò impetu vehementi dimittere, ſtrictis modò habenis retrahere: *Baioarij inſolentis prouocatio.* *Hubaldi virtus.*

memo-

memoratus verò Hubaldus rectà eum cœpit adire. Cumque in eo esset, vt mutuis se figerent vulneribus; more solito Baioarius equo versili varios flexosque per anfractus cœpit discurrere, quatenus argumentis posset Hubaldum decipere. Verùm cùm hac arte terga verteret, vt mox rediens Hubaldum ex aduerso percuteret, equus, cui Hubaldus insederat, vehementer calcaribus tunditur, & per scapulas, àntequam reuerti posset Baioarius, lanceâ ad cor vsque perforatur. Hubaldus igitur freno Baioarij præripiens equum, ipsum in medio fluuioli alueo exutum homine reddidit: sicque suorum iniuriæ vltor de triumpho, ad suos redijt hilarior. Hoc sanè factum non mediocrem Baioarijs terrorem, Italicis audaciam intulit. Inito quippe Baioarij consilio, nonnullisque Zwentebaldus à Widone argenti acceptis ponderibus in propria remeauit.

Igitur Berengarius, dum vbi prospera inimico, sibi aduersa prospiceret, cum Zwentebaldo pariter Arnulfi Regis adijt potentiam, orans ac pollicens, vt si ipsum adiuuaret, se totam Italiam, vt antè promiserat, ditioni eius suppositurum. Qui tantæ promissionis gratiâ excitus, copijs collectis cominus Italiam adit. Cui Berengarius, vt promissioni suæ daret fidem credulitatis, arrhabonem clypeum portat.

Verona deditur. *Pergamum siue Bergomum capitur.* *Ambrosius Bergomensis suspenditur.*

Susceptus itaque à Veronensibus, ad vrbem proficiscitur Pergamum: vbi dum, firmissimâ loci munitione confisi, imò decepti, homines ei occurrere nollent, castra metatus ibidem belli fortitudine vrbem capit, incolas iugulat, trucidat; ciuitatis etiam Comitem Ambrosium nomine, cum baltheo & armillis ceterisque pretiosis indumentis suspendi ante portæ ianuam fecit. Quod factum ceteris omnibus vrbibus cunctisque Principibus terrorem non paruum attulit. Quicumque enim hoc audierat, vtraque auris eius tinniebat.

Mediolanenses & Ticinenses deduntur.

Mediolanenses igitur atque Ticinenses hac famâ perterriti, eius non ausi sunt præstolari aduentum; verùm præmissâ legatione, iussioni suæ se obtemperaturos esse promittunt. Othonem itaque, Saxonum potentissimum Ducem, huius gloriosissimi atque inuictissimi Regis Othonis, qui nunc vsque superest, & feliciter regnat, auum Mediolanum dirigit gratiâ defensionis; rectà ipse Ticinum petit.

De VVidonis à facie Arnulfi fugâ, Arnulfi metricâ ad suos concione, postquam vrbs Roma capta est; & de Formosi Papæ ab Romanis persecutione, & causâ simultatis. Sergij Antipapæ postmodum intrusi in eum defunctum immanitas; & miraculosa Formosi sepultura. CAP. VIII.

VVidonis fuga.

DEnique Wido huius impetum ferre non valens, Camerinum Spoletumque versus fugere cœpit. Quem sine dilatione acriter

ter Rex insequitur, vrbes & castella omnia sibi resistentia debellans. Nullum siquidem castrum fuerat naturâ etiam ipsâ tam munitum, quòd virtuti huius saltem resistere moliretur. Quid autem mirum, cùm ipsa ciuitatum omnium regina, magna scilicet Roma, huius impetum ferre nequiuerit. Enimuerò dum à Romanis ingrediendi vrbem huic fiducia negaretur, conuocatos ad se milites ita conuenit:

Magnanimi Proceres & clari Marte secundo, *Concio metrica Arnulfi.*
Arma quibus studium fuluo radiare metallo,
Romulidæ sueti vacuis quod condere sceptris,
Sumite nunc animos; vobis furor arma ministret.
Non Pompeius adest, non Iulius ille beatus,
Qui nostros domuit proauos mucrone feroces.
Indolis en huius summam deduxit ad Argos,
*Protulit in lucem quem sancta * Ritanica mater:* ** Britannica*
Bis tortâ studium pingues captare siluros
Cannabe, non clypeos manibus gestare micantes.

His Heroës dictis animos accensi vitam auiditate contemnunt: clypeis denique cratibusque cateruatim operti, muros adire contendunt. Plurima etiam bellorum parauerant instrumenta, cùm inter agendum populo considerante contigit lepusculum clamore eius exterritum vrbem versus fugere: quem dum populus exercitusque, vt assolet, impetu vehementi sequeretur; Romani putantes se impugnari, de muro sese proijciunt. quod populus cernens, sagmatibus sellisque, quibus equis insederant, iuxta murum proiectis, per eorum aceruum muros ascendunt. Populi verò pars quædam, acceptâ mox trabe quinquaginta pedum procerâ longitudine, portam quatiunt; & Romam, quam Leonianam dicunt, in quâ beati Petri Apostolorum Principis pretiosum corpus quiescit, vi capiunt. Ceteri verò qui trans Tiberim erant, hoc timore compulsi, huius dominatui colla submittunt. *Leporis omen. Romanorum pauor. Roma capitur.*

Hoc in tempore Formosus Papa religiosissimus à Romanis vehementer affligebatur; cuius & hortatu Rex Arnulfus Romam aduenerat: in cuius ingressu, vlciscendo Papæ iniuriam, multos Romanorum Principes obuiàm sibi properantes decollari præcepit. *Formosus Papa Arnulfum ad vltionem aduocat.*

Caussa autem simultatis inter Formosum Papam & Romanos hæc fuit. Formosi præcessore defuncto, Sergius quidam Romanæ Ecclesiæ Diaconus erat, quem Romanorum pars quædam Papam sibi elegerat: quædam verò pars non infima nominatum Formosum, Portuensis ciuitatis Episcopum, pro verâ religione diuinarumque Scripturarum & doctrinarum scientiâ Papam sibi fieri anhelabat. Nam dum in eo esset, vt Sergius Apostolorum Vicarius ordinari debuisset, ea quæ Formosi partibus fauebat pars, cùm *Caussa simultatis inter Papam & ciues. Sergius Diaconus Antipapa.*

non mediocri tumultu & iniuriâ Sergium ab altari expulit,& Formosum Papam constituit. Descenditque Sergius in Tusciam, quatenus Adelberti potentissimi Marchionis auxilio iuuaretur: quod & factum est.

Sergius fit vi Papa.

Nam Formoso defuncto, atque Arnulfo in propria reuerso, is qui post mortem Formosi Papa constitutus est, expellitur, Sergiusque Papa per Adelbertum constituitur. Quo constituto, vt impius, Doctrinarumque sanctarum inscius, Formosum è sepulchro extrahi, atque in Sedem Romani Pontificatus sacerdotalibus indumentis indutum collocari præcepit. cui &.ait: Cùm Portuensis esses Episcopus, cur ambitionis spiritu Romanam vniuersalem Sedem vsurpasti? His expletis, sacratis mox exutum vestimentis, digitisque tribus abscisis, in Tiberim iactari præcepit; cunctosque, quos ipse ordinauerat, gradu proprio depositos iterùm ordinauit. Quod quàm malè egerit, Pater sanctissime, in hoc animaduertere poteris; quoniam & ij qui à Iudâ, Domini nostri Iesv Christi proditore, ante proditionem salutem seu benedictionem Apostolicam perceperant, eâ post proditionem proprijque corporis suspensionem minimè sunt priuati, nisi quos improba fortè defœdarant flagitia. Benedictio siquidem quæ ministris Christi impenditur, non per eum qui videtur, sed qui non videtur, Sacerdotem infunditur. Neque enim qui rigat est aliquid, neque qui plantat, sed qui incrementum dat Deus.

Sergij in Formosum immanitas.

In Sergium denuò sacrantem Sacerdotes.

Formosi sanctitas.

Quantæ autem auctoritatis quantæque religionis Papa Formosus fuerit, hinc colligere possumus; quoniam dum à piscatoribus postmodum esset inuentus, atque ad beati Petri Apostolorum Principis Ecclesiam deportatus, Sanctorum quædam imagines hunc in loculo positum venerabiliter salutarunt. Hoc namque à religiosissimis Romanæ vrbis viris persæpè audiui. Sed, his omissis, ad narrandi ordinem redeamus.

Miraculum.

De Firmi per Arnulfum obsidione, & per astum vxoris VVidonis, quæ potionem soporiferam Arnulfo propinandam curauerat, solutione: de caussâ mali in Arnulfo, eius insolentiâ & templorum profanatione. De Arnulfi consilio in Berengarium cæcandum, eiusque deinde contemptu: de seditione & cæde Ticini, quæ nunc Papia dicitur, factâ. De Anscarij metu, & Arnulfi tetro exitu. Cap. IX.

Firmum, in quo VVidonis vxor, obsidetur.

Rex Arnulfus desiderij sui compos effectus, persequi Widonem non desijt; profectusque Camerinum, castrum vocabulo & naturâ Firmum, in quo Widonis vxor erat, obsedit. Wido autem in incertis latuit locis. Præfatum igitur castrum nomine & naturâ Firmum vallo circumdatur; omnia bellorum instrumenta,

ta, quibus capi poſſet, præparantur. Cumque Widonis vxor magnis vndique anguſtijs premeretur, & euadendi ſpes illi omnis negaretur, cauſſas mortis Regiæ viperinâ cœpit calliditate exquirere. Accitum namque ad ſe quemdam Arnulfi Regis familiariſſimum, magnis eum muneribus rogat, vt ſe adiuuet. Qui cùm ſe non aliter poſſe teſtaretur, niſi ciuitatem Domini ſui traderet ditioni: illa etiam atque etiam magna auri pondera non ſolùm pollicens, verùm inpræſentiarum tribuens, orat, vt quodam poculo ab eâ ſibi collato dominum ſuum Regem potaret; quod non periculum mortis daret, ſed mentis feritatem mulceret. Quæ etiam ſuis, vt præberet fidem dictis, ante illius præſentiam hoc vnum ſuorum potat ſeruorum: qui vnius horæ ſpatio conſpectu huius aſtans, ſanus abſceſſit. Verùm veridicam Maronis illius ſententiam in medium proferamus:

Vxoris VVidonis aſtus.

—— *Quid non mortalia pectora cogis*
Auri ſacra fames? ——

Æneid. 3.

Sumptum namque letale poculum feſtinus Regi propinat: quo accepto, tanta hunc confeſtim ſomni virtus inuaſit, vt totius exercitus ſtrepitu triduo excitatus euigilare nequiret. Fertur autem, quoniam dum familiares hunc modò ſtrepitu modò tactu inquietarent, apertis oculis nil ſentire, nil loqui potuiſſe perfectè. Poſitus tamen in mentis exceſſu, mugitum reddere, non verba edere videbatur. Huius autem rei actio repedare omnes compulit, non pugnare.

Potio ſoporifera.

Credo autem Arnulfum Regem iuſtâ ſeueri Iudicis cenſurâ huiuſmodi peſtem incurriſſe. Secundæ enim res dum imperium huius vbique magnificarent, virtuti ſuæ cuncta tribuit, non debitum omnipotenti Deo honorem reddidit. Sacerdotes Dei vincti trahebantur, ſacræ virgines vi opprimebantur, coniugatæ violabantur. Neque enim Eccleſiæ confugientibus poterant eſſe aſylum: in his namque ſymbola faciebant, geſtus turpes, cantus ludicros, & debacchationes; ſed & mulieres eodem publicè proſtituebantur.

Arnulfi inſolentia.

Denique redeuntem Arnulfum Regem cum magnâ multitudine, paulatim Rex Wido perſequitur. Cumque Arnulfus Bardonis montem conſcenderet, ibi ſuorum conſilio definiuit, quatenus Berengarium lumine priuaret, ſicque ſecurus Italiam obtineret. Cognatorum verò Berengarij vnus, qui non paruâ Arnulfo Regi familiaritatis gratiâ inhærebat, huius conſilium vt agnouit, abſque morâ Berengario patefecit: qui mox vt ſenſit, lucernâ, quam ante Arnulfi Regis præſentiam tenebat, alij traditâ, fugit; atque Veronam percitus venit.

Conſilium de excæcando Berengario.

Omnes extunc Italienſes Arnulfum floccipendere, nihili habere: vnde cùm Ticinum veniret, non modica orta eſt in ciuitate ſeditio;

Arnulfi contemptus.

Seditio & cædes Ticini facta. ditio; tantaque istic strages exercitus facta est, vt cryptæ ciuitatis, quas alio nomine cloacas dicunt, implerentur horum cadaueribus. Quod Arnulfus cernens, quoniam per Veronam non potuit, per *Bardus & mons Iouis.* Hannibalis viam, quam Bardum dicunt, & montem Iouis, repedare disposuit. Cumque Eporegiam peruenisset, Anscarius Marchio istic aderat; cuius exhortatu ciuitas rebellabat. Verùm hic Arnulfus iureiurando promiserat, numquam se à loco eodem discessurum, quàm præsentiæ suæ repræsentarent Anscarium. Is autem *Anscarij metus.* vt erat homo formidolosus valdè, ei omnino similis qui à Marone canitur,

Largus opum, linguâ melior, sed frigida bello
Dextera, ——

de castello exijt, & iuxta murum ciuitatis in cauernis petrarum latuit. Hoc eò fecit, quatenus licitè possent Regi Arnulfo iureiurando satisfacere, Anscarium in vrbe non esse. Itaque iusiurandum istud accepit Rex, atque iter quod cœperat peragens abijt.

Arnulfi exitus dirus. Profectusque, in propriâ turpissimâ valitudine expirauit: minutis quippe vermibus, quos peduneulos aiunt, vehementer afflictus spiritum reddidit. Fertur autem, quòd præfati vermes adeò scaturirent, vt nullis Medicorum curis minui possent. Vtrùm verò, pro tam immenso scelere, Hungarorum scilicet emissione, secundùm Prophetam, duplici sit contritione attritus; an vt ex præsenti supplicio consequeretur veniam in futuro, solius Dei scientiæ dimittamus. quod & Apostolus dicit: Nolite ante tempus iudicare, quoad vsque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à Deo.

De VVidonis obitu, Berengarij in Regnum receptione, sed mox Lanthberti filij VVidonis coronatione, populi in eum fauore & Principum odio. Nam Maginfredus Mediolanensis Comes in eum grassabatur; sed victus, capite punitus est: & Adelbertus Diues in eum mouit. CAP. X.

VVido ad Tarum moritur. IVstus autem Deus vxori Widonis, quæ huic parauerat mortem, parat viduitatis dolorem. Sicut enim præfati sumus, dum redeuntem Arnulfum Rex Wido è vestigio sequeretur, iuxta fluuium *Berengarius regnat.* Tarum defunctus est: cuius obitum Berengarius vt audiuit, venit festinus Papiam, Regnumque potenter obtinuit. Fideles verò fautoresque Widonis, veriti ne ab eis illatam Berengarius vlcisceretur *Itali duobus gaudent Dominis.* iniuriam; & quia semper Italienses geminis vti Dominis volunt, quatenus alterum alterius terrore coërceant; Widonis Regis defuncti filium, nomine Lanthbertum, elegantem iuuenem, adhuc *Lanthbertus fit Rex.* ephebum minusque bellicosum Regem constituunt. Cœpit denique

que hunc populus adire, Berengarium deſerere. Cumque Berengarius Lanthberto cum exercitu magno Papiam tendenti copiarum paucitate occurrere non auderet, Veronam petijt; iſticque ſecurus degit.

Non poſt multum verò temporis Lanthbertus Rex, cùm eſſet vir ſeuerus, Principibus grauis eſt viſus: vnde & Legatos Veronam dirigunt, & Regem Berengarium ad ſe venire, Lanthbertum verò expellere petunt. *Odium in Lanthbertum.*

Maginfredus prætereà, Mediolanenſis vrbis Comes, quinquennio huic rebellis extiterat; qui non ſolùm vrbem in quâ rebellis erat, Mediolanum ſcilicet, defenderat, verùm & vicina circumquaque Lanthberto loca ſeruientia depopulabatur. Quod factum Rex non paſſus abire inultum, Pſalmographicum illud perſæpè ruminans: Cùm accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo. Nam poſt paululum capitis hunc iuſſerat damnari ſententiâ. quæ res terrorem cunctis Italienſibus non minimum incuſſit. *Maginfredi Comitis in Lanthbertum graſſatio.* *Supplicium.*

Denique hoc eodem tempore Adelbertus, illuſtris Tuſcorum Marchio, atque Hildebrandus, præpotens Comes, huic niſi ſunt rebellare. Tantæ quippe Adelbertus erat potentiæ, vt inter omnes Italiæ Principes ſolus ipſe cognomento diceretur Diues. Huic erat vxor nomine Berta, Hugonis pòſt noſtro tempore Regis mater: cuius inſtinctu tam nefaria cœpit ipſe facinora; nam collecto exercitu, cum Hildebrando Comite conſtanter Papiam tendere feſtinat. *Adelbertus Diues bellum in Lanthbertum mouet.*

De Lanthberti ſtrenuâ victoriâ in Hildebrandum, quem fugauit, & Adelbertum, quem cepit, & cauillo illuſit, poſt multorum ſtragem. CAP. XI.

LAnthbertus intereà Rex harum rerum inſcius, in Marinco iam aliquantis diebus venationi vacabat: cumque Adelbertus Marchio & Hildebrandus Comes cum diuerſo & inualido Tuſcorum exercitu Bardonis montem tranſirent, Lanthberto Regi medio in nemore venanti, vt ſeſe res habuerat, nuntiatur. Is verò ſicut erat animi conſtans, viribuſque potens, ſuos non paſſus eſt milites præſtolari; ſed collectis quos ſecum habebat centum ferè militibus, curſu præpeti eis occurrere feſtinat. Iam iam Placentiam venerat, cùm iuxta fluuium Seſterrionem ad Burgum, in quo ſanctiſſimi & pretioſi martyris Domnini corpus poſitum veneratur, caſtra metaſſe nuntiantur. Ignorantes igitur quid ſuperuentura nox pareret, temulenti, poſt nonnulla inutilia τραγῳδήματα, id eſt cantilenas, ſomno ſeſe dedere, ſtertere, nauſeam alij ſumptus intemperantiâ facere. Rex igitur animi ferox, tum ingenio callens, in ipſo eos noctis conticinio opprimit, dormientes ferit, oſcitan- *Strages noctu facta.*

tes iugulat. Ventum eſt denique ad illos qui ductores huius exercitus erant. Cumque eis non ex multitudine alius, ſed Rex ipſe præclari huius facinoris nuntius eſſet, non ſolùm pugnandi, ſed & fugiendi terror ipſe abſtulit facultatem. Verùm Hildebrandus fugâ elapſus, Adelbertum intra animalium præſepe latitantem dereliquit: qui dum repertus, atque ante Regis præſentiam ductus eſſet, Rex eum illicò ita conuenit: Sibyllino ſpiritu vxorem tuam Bertam prophetaſſe credimus; quæ te aut ſcientiâ ſuâ Regem aut aſinum facturam ſe promiſit: verùm quia Regem noluit, aut, vt magis credendum eſt, non potuit, aſinum ne mentiretur effecit, dum te etiam cum Arcadiæ pecuaribus ad præſepe declinare coëgit. Præter eum autem, & alij cum ipſo nonnulli capiuntur: vinciuntur, Papiam ducuntur, cuſtodiæ mancipantur.

Hildebrandus fugit. Adelbertus capitur. Lanthberti cauillum.

De mortis Lanthberti duplici opinione: quarum veriorem putat, quòd ab Hugone Mediolanenſi cæſus ſit; quod conqueritur. CAP. XII.

HIs ita geſtis, Rex Lanthbertus iterùm præfato in loco Marinco venationibus occupatur; quo ab omnium Principum decreto, quid ſuper captis agendum eſſet, deliberatur. Sed ô vtinam venatio hæc feras caperet, non Reges. Aiunt ſanè hunc Regem, dum, ſicut moris eſt, apros effreni conſectaretur equo, cecidiſſe, collumque fregiſſe. Verùm aſſertioni huic fidem præbere abſurdum eſſe duco: eſt enim alia mortis huius, quæ mihi veriſimilior videtur, atque ab omnibus populis narratur, aſſertio. Maginfredus, Mediolanenſis vrbis Comes, cuius ſuperiùs paulò fecimus mentionem, dum pro ſcelere in Rempub. atque in Regem commiſſo capitis iudicio damnaretur, vnicum poſſeſſionis vicarium Hugonem filium dereliquit: quem dum Lanthbertus Rex tum formâ egregiâ tum animi audaciâ nonnullos ſuperare videret, non paruum pro patris morte dolorem collatis viſus eſt beneficijs mulcere quamplurimis; vnde & eum præ ceteris familiaritatis dilexerat priuilegio. Factum eſt autem, dum Lanthbertus Rex nominato in luco Marinco venaretur (eſt enim ibidem miræ magnitudinis & amœnitatis lucus adeò venationibus aptus) huc illucque cunctis, vt moris eſt, diſcurrentibus, hoc cum vno ſcilicet Hugone ipſum ſolummodò inibi remanſiſſe. Cumque Rex aprum in tranſitu præſtolaretur, diuque multum remorante longâ expectatione laſſaretur, paululùm ſeſe quieti dedit, vigiliæ cuſtodiam huic infido quaſi fido committens. Abſentibus igitur cunctis, Hugonis mens cuſtodis, imò proditoris atque carnificis, collatorum beneficiorum immemor, plurimùm patris mortem animo cœpit reuoluere: non conſiderauit genitorem ſuum iuſtam incurriſſe necem; iuſtu-

Lanthberti mors variè prodita.

Hugo Mediolanẽſis.

Hugo Lanthbertum necat.

iuſiurandum quod fecerat Regi violare non metuit; vicarium ſe Iudæ, Domini noſtri IESV CHRISTI proditoris, appellari non timuit: verùm conamine toto virium, ligno non modico dormienti collum fregit. Gladio quippe ferire timuit; ne peccati huius auctorem res eum manifeſta probaret. Eò namque mens peruerſa ita egit, vt non gladij cicatrix, ſed ligni manifeſta colliſio, hæc reperienribus fidem daret equo cecidiſſe, colliq́ue fractione hominem exiuiſſe. Latuitq́ue res per annos quàm plurimos: ſed dum proceſſu temporis Berengarius Rex nullo ſibi reſiſtente Regnum viriliter obtineret, ipſe reatus proprij ſicut fuerat auctor, exſtitit & proditor; impleuitq́ue illud quod Propheta canit: Quoniam laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ; & iniqua gerens benedicitur. Sed aliter feciſſe minimè potuit, propter hæc ipſius Veritatis verba dicentis: Nihil opertum quod non reueletur, & occultum quod non in publicum veniat.

His itaque geſtis, cùm Berengarius ampliori ac priſtinâ dignitate Regiâ honoraretur, Adelbertus Marchio & ceteri ad propria deſtinantur. *Berengarius rurſus regnat.*

Iuuat autem, Pater chariſſime, tanti huius obitum Regis & deflendo ſcribere, & ſcribendo deflere. Inerat namque illi honeſta morum probitas, ſancta & formidoloſa ſeueritas; & quem iuuentus ornauerat in corpore ſplendida, mentis canities decorabat ſancta. Planè plus ille Reipublicæ quàm Reſpublica decoris ei contulerat. Quòd ſi non cita mors hunc raperet, is eſſet qui, poſt Romanorum potentiam, totum ſibi orbem viriliter ſubiugaret. *Lantbberti deploratio.*

LVIT-

LVITPRANDI TICINENSIS DIACONI RERVM GESTARVM AB EVROPÆ IMPERATORIBVS ET REGIBVS

LIBER SECVNDVS.

De Ludouico Arnulfi filio: cuius tempore Hungari Baioariam inuadentes, eam immanissimè vastauerunt. In quos Ludouicus bellum parat iuxta Lemanum lacum. CAPVT I.

OSTQVAM vitalis calor Arnulfi Regis membra deserens, corpus reddidit exanime, eius filius Ludouicus Rex cunctis à populis ordinatur. Tanti denique casus viri vicinos Hungaros, sicut nec in toto orbe degentes, latere non potuit. Siquidem leti huius fama fuit ipsis omni festiuitate iucundior, gratiis omnibus præstantior. Quid igitur?

Hungarorum immanitas.

Primo mortis huius, natique eius ordinationis anno, permagno collecto exercitu, Marauanorum gentem, quam virtutis eorum adminiculo Rex Arnulfus subdiderat, sibi vendicant, Baioariorum etiam fines occupant, castra diruunt, Ecclesias consumunt, populos iugulant; & vt magis magisque timeantur, interfectorum sese sanguine potant.

Ludouicus itaque Rex gentis suæ depopulationem illorumque intelligens crudelitatem, suorum omnium animos hac formidine inflammat; vt si bello eodem quemquam, quod tum acturus esset, deesse contingeret, laqueo proculdubio vitam finiret. Innumerabilis denique illa gentis pessimæ collectio copiis huius obuiàm properare festinat. Nec videas sitientem animam ardentiùs haustum laticis gelidi quàm prælij diem gentem hanc crudelem appetere: neque enim haud aliud quàm dimicasse iuuat. Vt autem ex libro,

libro, qui de Origine Hungarorum inſcribitur, didici, horum matres mox pueris editis ferro acutiſſimo faciem ſecant; ſcilicet, vt, antequam lactis nutrimenta percipiant, vulnerum tolerantiam ſubire cogantur.: dant huic aſſertioni fidem vulnera, quæ pro deficientium dolore propinquorum viuorum corporibus infliguntur: ſanguinem neque prout ἄθεοι καὶ ἀσεβεῖς αὐτὸ τῶν ἀεκόντων, id eſt, ſine Deo, ſine pietate pro inuitis fundunt. Iamiam Rex Ludouicus collectâ multitudine Auguſtam venerat, quæ eſt in Sueuorum, Baioariorum ſiue Orientalium Francorum confinio ciuitas, cùm inſperata magis, non autem optata gentis huius nuntiatur vicinitas. Sequenti igitur die Lemani ſecus fluminis campos, Martio operi capacitate ſuâ aptos, vtræque acies conuenere.

Hungari poſitis inſidiis Ludouici copias vincunt, & delent; votique compotes, Francorum, Saxonum Sueuorumque terras deprædantur.

CAPVT II.

PRiùs itaque ac Titani croceum linqueret aurora cubile, Hungarorum gens necis ſitiens, belli auida, hos videlicet Chriſtianos adhuc opprimit oſcitantes: nonnullos namque ſpicula, priuſquam clamores, euigilarunt; citiùs enim ab eis ſpiritus receſſit atque ſomnus. Grauis itaque hinc inde oritur pugna. Verſi terga ſeu in fugam Hungari, directis acriter belis, id eſt telis, plurimos ſternunt;

Nubibus omnipotens Heloim cùm condere Phœbi
Lumina chryſocomi venerandus cœperit atris,
Vertice cumque polum ſummo clamore remugit.

Alios verò cubilibus confoſſos neque ſtrepitus neque vulnera excitarunt.

Fulgura crebra volant ſolio demiſſa Tonantis
Ignea: mox trepidant qui nigrum in candida vertunt;
Conſcia tunc metuunt ſcelerum ſulcare ſuorum
Pectora, iudicio pariter ruitura ſuperno.
Haud ſecùs è vacuis volitant concuſſa pharetris
Spicula, ſcinduntur validæ ſcolaces galeæque.
Concutit ipſa ruens ſegetes cùm grando ſuperba,
Fit ſonitus clangorque ſimul per tecta ſonorus;
Sic galeæ ſtrictis reboant tunc enſibus ictæ,
Corpora ſicque cadunt mutuis confoſſa ſagittis.

Iam deſcendens ſeptimam Phœbus occupauerat horam, & ſerenus adhuc Ludouici partibus Mars fauebat, cùm Turci, ſicut non incallidi, poſitis ex aduerſo inſidiis fugam ſimulant: quos dum Regis populus doli ignarus impetu validiſſimo inſequeretur, omni

ni ex parte prodeunt insidiæ; quasi victi ipsi victores interimunt. Rex ipse è victore se victum esse miratur; fitque illi non opinatus grauior casus. Videres equidem saltus, agros passim cadaueribus stratos, riuos & flumina sanguine permixta rubere: tunc hinnitus equorum clangorque tubarum fugientes etiam atque etiam terrere, persequentes magis magisque hortari.

Hungari præterea compotes voti sui effecti, Christianorum hac tam immensâ nece propriæ non satisfecere nequitiæ; sed vt rabiem perfidiæ satiarent, Baioariorum, Sueuorum, Francorum omnia deflagrando Regna percurrerunt. Nec quisquam erat qui horum præsentiam, nisi labore non paruo naturáve munitissimis præstolaretur in locis: factusque est per nonnullos populus hic tributarius annos.

De Adelberti Comitis rebellione, & capitali sententiâ in eum circumuentum Hattonis Archiepiscopi insidiis latâ. CAP. III.

HVius tempore Adelbertus quidam non fortunæ mediocris, sed ex Primatibus magnus ille Heros simultatem non modicam in castello Bauerburg contra Rempublicam exercebat. Sæpè Rex Ludouicus congregatis omnibus super eum irruerat. Cui nominatus Heros non iuxta castellum, vt à plerisque assolet, sed procul à munitione præparat bellum. Regis itaque milites, priusquam re ipsâ huius audaciam mirarentur, Regem præeuntes, pugnæ præludio hunc extra castrum illicere atque interficere cogitabant: Adelbertus præludij huiusmodi non solùm gnarus, verùm etiam debriatus, his obuiàm tam longè à castro processerat, vt non hunc milites eousque ex aduersariis esse cognoscerent, quoad in eorum ceruices istius mucro cædis impatiens desæuiret. Sed cùm septennio fermè Adelbertus Heros rebellionem huiusmodi exerceret, sciens Ludouicus istius audaciæ fortitudinem haudquaquam se nisi tergiuersatione quadam posse deuincere, Hattonem Maguntinæ Sedis Archiepiscopum, quid sibi super hac re faciendum esset, consuluit. qui, vt erat versutiæ plenus, Desine, ait, ego te securum meis sollicitudinibus reddam: ego vt ad te veniat prouidebo; tu ne redeat curato. Hatto itaque animi confidentiâ, quâ nonnullas res ex infortunio secundas effecerat, animatus, Bauerburg quasi Adelberto compassurus adiit. Cui & ait: Si non & aliam vitam præter instantem putares; tamen iniustè faceres, quòd Domino tuo rebellis existeres, præsertim cùm & quod agis, facias gratis: eo enim quo ferocitatem animi vinceres, quantum ab omnibus, & præcipuè à Rege diligaris, non intelligis. Consulenti itaque mihi fidem admitte; iusiurandum accipe, quo sine animi vacillatione

Versutia Pontificis Maguntini.

ne

ne de caſtello exire valeas, & redire. Si Sacerdotij mei promiſſionibus minimè credis, iuramento ſaltem ne diffidas: quoniam vt te ſaluum & incolumem de caſtello eduxero, ita & reducere procurabo. Adelbertus igitur huius melle dulcioribus elogiis delibutus, imò deceptus, iuſiurandum ab Hattone accepit; eumque vt ſecum pranderet, protinus inuitauit. Hatto verò tergiuerſationis, quam exercere poſt paululum cupierat, non immemor, eodem ſe haudquaquam pranſurum omnimodis interdixit. Nec mora, Hatto de Caſtello egreditur; cuius Adelbertus dexteram tenens mox eum inſequitur. Quem cùm extra caſtellum conſpiceret; Pœnitet, infit, me Heros egregie, quia ſecundùm tuum conſultum, præſertim cùm longum iter immineat, corpus edulio aliquo non refecerim. Ignorans denique Adelbertus quantum incommodi quantúmve infortunij hæc ſcientia habebat; Reuertamur, ait, Domine mi; &, ne ieiunij maceratione tabeſcas, cibo ſaltem paululùm te recreato. Conniuens itaque eius petitionibus Hatto, per quam eum eduxerat viam repedauit, & reduxit dexteram tenens. Haud mora, cibus ſumitur, atque ab eiſdem die eâdem vſque ad Regem properatur. Clamor in caſtris oritur, fit tumultus non modicus; quoniam quidem Adelbertus Regi aduenisse nuntiatur. Rex prætereà huius ob aduentum non parum exhilaratus, Proceres ad ſe venire, atque in iudicio reſidere præcepit. quibus & ait: Iam ferè ſeptennio Adelbertus quantas ſtrages dederit, quas nobis turbationes egerit, quot rapinarum & incendiorum infortunia nobis intulerit, re ipsâ potiùs quàm famâ deferente percepimus; vnde & ſententiam veſtram, pro hoc tanto ſcelere quid recompenſationis inpræſentiarum accipiat, exſpectamus. Qui omnium decreto, ſecundùm priſcorum inſtituta Regum, Maieſtatis reus adiudicatus, capite truncatur. *Adelbertus capite plectitur.* Verùm dum vinctus traheretur ad mortem, Hattonem intuitus; Periurij, infit, reus eris, ſi me necem incurrere ſinis. cui Hatto; Sanum te, inquit, è caſtro educturum, ita & reducturum promiſi: quod me tunc impleſſe intellexi, cùm te è caſtello eductum, ſaluum & incolumem mox in caſtellum reduxi. Tunc ſe iſtuc aduenisse dolens, & Hattonis dolum tardè intellexiſſe ſuſpirans, tam inuitus ſpiculatorem ſequitur, quàm libenter viueret, ſi liceret.

De Hungaris collecto innumerabili exercitu Italiam petentibus; & exploratoribus eorum quale conſilium dederint: & quare territi ab Italiæ ingreſſu ſunt reuerſi, ſed mox reparatis viribus Italis occurrerint.

CAPVT IV.

PAucis verò interpoſitis annis, cùm nullus eſſet qui in Orientali ac Auſtrali plagâ Hungaris reſiſteret (nam Bulgarorum

gentem atque Græcorum tributariam fecerant) ne quid inexpertum his esset, quæ sub Meridiano atque sub Orientali degerent climate nationes visere satagunt: immenso itaque innumerabilique collecto exercitu, miseram petunt Italiam; cumque iuxta fluuium * Brentam defixis tentoriolis, imò centonibus, triduo exploratoribus directis, qui terræ situm gentisque multitudinem seu raritatem considerarent, repedantibus nuntiis, huiusmodi responsa suscipiunt:

* Brennam

Planities hæc nonnullis plena colonis, vno, vt cernitis, ex latere montibus asperrimis atque fertilibus, altero mari cingitur Adriatico; oppida verò tum nonnulla, tum munitissima: gentis quamquam ignoretur imbecillitas aut fortitudo, immensa tamen conspicitur multitudo. Neque enim hanc tam paucis copiis inuadere hortamur: verùm cum nonnullæ sint res quæ nos pugnare compellant, triumphus scilicet assuetus, animi fortitudo, pugnandi scientia, opes præsertim, quarum desiderio fatigamur, quæ hîc tot insunt, quot toto in orbe nec vidimus, nec videre sperauimus; nobis tamen consultis (neque enim longum arduúmve remeandi iter est, quod decem potest & eò minùs diebus perfici) reuertamur, quatenus vere omnibus gentis nostræ collectis fortissimè redeamus; sitque his tum in fortitudine tum nostrâ in multitudine terror.

Nec mora, his auditis ad propria reuertuntur; totamque hiemis asperitatem in fabricandis armis, in acuendis spiculis, in docendis iuuenibus belli notitiam ducunt.

Sol necdum Piscis signum deferens, Arietis occupabat, cùm, immenso atque innumerabili exercitu collecto, Italiam petunt, Aquileiam & Veronam pertranseunt, munitissimas ciuitates, & Ticinum, quæ nunc alio excellentiori vocabulo Papia vocatur, nullis resistentibus veniunt. Rex igitur Berengarius tam præclarum nouumque facinus satis mirari non potuit: antehac enim neque nomen gentis huius audierat. Italorum igitur, Tuscorum, Volscorum, Camerinorum, Spoletinorum quosdam libris; alios nuntiis directis, omnes tamen in vnum venire præcepit, factusque est exercitus triplo Hungarorum validior.

Cur Rex Berengarius contra Hungaros non ierit; & cur Hungari Italos fugerint, & quomodo fugientes pacem petierint: & de præludio prælij, in quo priùs vicerunt Hungari, pòst fugerunt. Et quomodo propter defatigatos equos, ad Brennam fluuium à Christianis deprehensi, pacem ab eis petierunt, quam non obtinuerunt. CAP. V.

CVmque sibi Berengarius tot adesse copias cerneret, superbiæ spiritu inflatus, magisque triumphum de hostibus multitudini

dini ſuæ quàm Deo tribuens, ſolus cum paucis quodam in oppidulo degens, voluptati operam dabat. Quid igitur? tantam mox vt Hungari contemplati multitudinem, animo conſternati, quid facerent, deliberare non poterant, præliari penitus formidabant, fugere omnino nequibant; verùm inter vtramque hanc æſtuationem fugere magis quàm præliari iuuat: perſequentibus Chriſtianis, Adduam fluuium natando, ita vt nimiâ feſtinatione plurimi ſubmergerentur, tranſeunt.

Hungari denique, conſilio non malo acceptó, per internuntios Chriſtianos rogant, quatenus prædâ omni cum lucro redditâ ipſi incolumes remeare poſſent. Quam petitionem Chriſtiani funditus abdicantes, his (proh dolor!) inſultabant: potiuſq́ue vincula quibus Hungari vincirentur, quàm arma quibus necarentur, exquirunt. Cumq́ue pagani Chriſtianorum animos hoc pacto mulcere nequirent, vetus rati conſilium melius, cœptâ ſeſe liberare fugâ ſatagunt; ſicq́ue fugiendo in Veronenſes campos perueniunt.

Chriſtianorum primi horum iam nouiſſimos inſequuntur; fitq́ue eodem pugnæ præludium, in quo victoriam habuere pagani: validiore verò propinquante exercitu, fugæ non immemores, cœptum iter percurrunt.

Veneruntq́ue Chriſticolæ cum idololatris iuxta fluuium Brennam: equi enim nimiùm defatigati fugiendi copiam negabant Hungaris. Simul igitur vtræque acies conuenere, memorati tantummodò fluuij alueo ſeparatæ. Hungari deniq; nimio terrore coacti, omnem ſupellectilem, captiuos, arma omnia, equos, ſingulis tamen quibuſcum remeare poſſent retentis, dare promittunt: hoc prætereà in honorem ſuæ petitionis adiungunt, vt ſi vitâ tantùm comite datis omnibus illos remeare permitterent, ſe numquam Italiam ampliùs ingreſſuros, filiis ſuis obſidibus datis. Verùm, heu! Chriſtiani ſuperbiæ tumore decepti, minis paganos ceu iam victos inſequuntur; eiſq́ue continuò huiuſmodi apologiam remittunt: Si contraditum nobis, præſertim à contraditis iamq́ue canibus mortuis, munus reciperemus, fœduſq́ue aliquod iniremus, inſanos capite non ſanus iuret Oreſtes.

De conſilio Hungarorum ex deſperatione inito, & victoriâ eorum in Chriſtianos per inſidias circumuentos: quam victoriam docet ob Chriſtianorum peccata, non illorum merita, adeptos. CAP. VI.

HAc igitur legatione Hungari deſperantes, collectis in vnum fortiſſimis, tali ſeſe mutuò ſermone ſolantur: Si hac quæ inpræſentiarum cernitur, luce perditâ, nihil eſt quod deterius prouenire poſſit hominibus; & quia locus pretij nullus, fugiendi ſpes

omnis ablata, colla submittere mori est, quid verendum est nobis tela inter ipsa ruere, morte mortem inferre? Numquid non fortunæ & non imbecillitati casus deputandus noster? Viriliter enim pugnando occumbere, non est mori, sed viuere. Hanc famam tantam, hanc κληρονομίαν, id est hereditatem, vt à patribus nostris accepimus, etiam relinquamus heredibus. Nobis debemus, nobis saltem credere expertis, qui copiarum paucitate nonnumquam plurimos strauimus. Inualidæ plebis sanè congregatio plurima ad cædem tantùm est exposita. Sed & fugientem sæpissimè Mars perimit, dimicantem fortiter protegit. Hi enim qui nobis supplicantibus non miserentur, ignorant, neque mente percipiunt; quia vincere quidem bonum est, superuincere nimis inuidiosum.

Hac itaque exhortatione vtcumque animos recreati, tres in partes insidias disponunt, rectà ipsi fluuium transeundo hostes in medios ruunt. Christianorum enim plurimi longâ propter internuntios exspectatione defatigati, per castra vt cibo recrearentur descenderant; quos tantâ Hungari celeritate confoderunt, vt in gulâ cibum transfigerent, aliis quibusdam fugam equis negarent ablatis; eoque illos leuiùs perimebant, quòd sine equis eos esse conspexerant. Ad augmentum sanè perditionis Christianorum, non parua inter eos erat discordia. Nonnulli Hungaris non solùm pugnam non inferebant, sed vt proximi caderent anhelabant; atque hoc ipsi peruersi peruersè fecerant, quatenus dum proximi caderent, soli ipsi liberiùs quasi regnarent. Qui dum proximorum necessitatibus subuenire negligunt, eorumque necem diligunt, ipsi propriam incurrunt. Fugiunt itaque Christiani, sæuiuntque pagani: & qui priùs placare muneribus nequibant, supplicantibus postmodum parcere nesciebant. Interfectis denique fugatisque Christianis, omnia Hungari Regni loca sæuiendo percurrunt. Neque erat qui eorum præsentiam nisi munitissimis fortè præstolaretur in locis. Illorum sanè adeò præualuerat virtus, quatenus eorum pars quædam Baioariam, Sueuiam, Franciam, Saxoniam, quædam verò depopularetur Italiam.

Neque tamen hoc eorum meruerat virtus; sed verus Domini sermo, terrâ cæloque durabilior, mutari non poterat; quemadmodum per Ieremiam Prophetam omnibus nationibus in personâ domus Israël comminatur, dicens: Ecce ego adducam super vos gentem de longinquo, gentem robustam, gentem antiquam, gentem cuius ignorabis linguam; nec intelliges quid loquatur. Pharetra eius quasi sepulchrum patens; vniuersi fortes; & comedet segetes tuas, & panem tuum: deuorabit filios tuos & filias tuas: comedet gregem tuum & armenta tua: comedet vineam tuam & ficum tuam: & vrbes munitissimas, in quibus tu habes fiduciam,

gladio

gladio conteret. Verumtamen in diebus illis, ait Dominus DEVS, non faciam vos in consummationem.

De Ludouici obitu & Conradi coronatione: & qui Principes sub eo fuerint; inter quos Henricus Dux Saxoniæ: qui Regi rebellantes, ab eo victi sunt, fugiente Arnoldo Baioario in Hungariam. Et quomodo Conradus moriturus, Principes omnes de pace inter se, & vt Henricum Saxonem Regem constituant, exhortatur, transmissis ad eum regalibus ornamentis. De Arnoldi Baioarij ex Hungariâ reditu, & bellico in Henricum apparatu; sed suorum exhortatu Henrico deditus, eidem militat. CAP. VII.

HAc autem tempestate Ludouicus Rex moritur: Conradus ergo Francorum ex genere oriundus, vir strenuus, bellorumque exercitio doctus, Rex cunctis à populis ordinatur. Sub quo potentissimi Principes, Arnoldus in Baioariâ, Burcardus in Sueuiâ, Euerhardus Comes potentissimus in Franciâ, Gisilbertus Dux in Lotharingiâ erant: quos inter Henricus, Saxonum & Thuringorum Dux præpotens, clarebat. *Conradus Rex.*

Secundo itaque Regni huius susceptionis anno memorati Principes huic, præsertim Henricus, rebelles extiterant. Quos Conradus Rex tam sapientiæ vigore quàm fortitudinis robore superauit, suamque ad fidelitatem perduxit. Arnoldus autem nimio eius terrore coactus, cum vxore & filijs ad Hungaros fugit; fuitque ibidem, quoad vitalis aura Conradi Regis rexerat artus.

Septimo denique Regni sui anno, vocationis suæ ad Dominum tempus agnouit. Cumque memoratos Principes se adire fecisset, solummodò Henrico non præsente, ita conuenit: Ex corruptione ad incorruptionem, ex mortalitate ad immortalitatem vocationis meæ tempus agnosco, &, vt cernitis, præstò est; proinde pacem concordiamque vos sectari etiam atque etiam rogo. Me hominem exuente, nulla vos regnandi cupiditas titillet, nulla præsidendi ambitio inflammet. Henricum, Saxonum & Thuringiorum Ducem prudentissimum, Regem eligite, Dominum constituite. Is enim est & scientiâ pollens, & iustæ seueritatis censurâ abundans. His itaque prolatis, propriam coronam non auro, quo cuiuscumque ordinis pænè Principes pollent, verùm gemmis pretiosissimis non solùm inquam ornatam, sed grauatam, sceptrum & cuncta quæ regalia sunt indumenta, in medium venire præcepit, ac, prout valuit, huiusmodi verba effudit: Heredem Regiæque dignitatis Vicarium regalibus meis ornamentis Henricum constituo; cui vt obediatis, non solùm consulo, sed & oro. Quam iussionem mox sequitur interitus, & interitum est obedientia prosecuta. Ipso namque

que mortem obeunte, memorati Principes coronam cunctaque regalia indumenta Henrico Duci contulerunt; atque vt Rex Conradus dixerat; cuncta per ordinem narrauerunt. Qui Regiæ dignitatis culmen & priùs humiliter declinauit; ac paulò pòst non ambitiosè suscepit. Verùm nisi pallida mors, quæ pauperum tabernas Regumque turres æquo pulsat pede, Conradum Regem citissimè raperet, is esset, cuius nomen multis mundi nationibus imperaret.

Henricus Saxo fit Imperator.

Arnoldi reditus.

Hoc eodem tempore Arnoldus cum vxore & filiis ab Hungariâ rediens, honorificè à Baioariis atque ab Orientalibus suscipitur Francis: neque enim solùm suscipitur, sed vt Rex fiat, ab eis vehementer exposcitur. Rex Henricus, cùm obtemperare suis omnes iussionibus, Arnoldumque solum resistere cerneret, perualido collecto exercitu in Baioariam tendit. Quod Arnoldus vt audiuit, eius non passus est in Baioariâ præstolari aduentum; verùm collectis quibus valuit copiis, huic obuiàm properat. Cupierat sanè & ipse Rex fieri. Cumque in eo essent, vt bellum pariter inire deberent, sicut vir sapiens, & Deum timens, Rex Henricus, cogitans ex vtrâque parte irrecuperabile posse damnum accidere, Arnoldo, quatenus cum solo solus loquatur, denuntiat. Putans igitur Arnoldus, quod singulari se acciret certamine, ad condictum solus horâ statutâ peruenit. Quem sibi obuiàm properantem Rex Henricus tali est sermone aggressus:

Insanâ Domini iussis quid mente resistis?
Quòd populus Regem me cupit, esse scias
Imperio Christi, quo constat machina mundi:
Tartarus hunc metuit, hunc Phlegethon timuit.
Conterit hic nitidos Reges dudumque tremendos,
Sublimesque volens erigit hic miseros,
Quò meritas laudes Domino per sæcula soluant.
Túne superbe, reus, perfide, dure, ferox,
Inuidiæ stimulis sæuaque cupidine tactus
Corpora Christicolùm perdere valdè sitis?
Si Regem populus cuperet præponere temet,
Protinus is fierem quem magis is cuperet.

Hoc igitur quadrifario dicendi genere, copioso scilicet, breui, sicco & florido, Rex Henricus, vt erat animo prudens, Arnoldi animum mulcens, ad suos rediit.

Arnoldus verò cùm suis omnia retulisset, huiusmodi ab eis audiuit ἀπόκρισιν, id est responsionem: Sapiens prompsit illius sapientiæ veræ sententiam, quæ ait: Per me Reges regnant, Principes imperant, & prudentes iustitiam decernunt. Qui huic resistit, illum Dei ordinationi resistere, quis ambigit? Neque enim in huius electione totius populi posset animus esse vnus, si à Trinitate summâ, quæ

Deus

Deus vnus eſt, ante mundi conſtitutionem non eſſet electus. Si bonus fuerit, diligendus erit, Deuſque in eo laudandus; ſi verò malus, æquanimiter tolerandus. Subditorum namque plerumque exigunt merita, quatenus nonnumquam à Prælatis grauentur, non regantur. Æquum autem iuſtumque nobis videtur, vt à ceteris non diſſentiens, hunc Regem eligeres: ipſe verò te, vt tam fortunatum & prædiuitem virum hoc pacto bearet, animiq; tui feritatem mulceret, vt quod prædeceſſores non habuere tui, tibi concedatur, ſcilicet quatenus totius Baioariæ Pontifices tuæ ſubiaceant ditioni; tuæque ſit poteſtatis, vno defuncto alterum ordinare. Conniuens igitur Arnoldus huic optimo ſuorum conſilio, Henrici Regis miles efficitur; & ab eo, vt iam dictum eſt, conceſſis totius Baioariæ Pontificibus honoratur.

De Hungaris, auditâ morte Conradi, Saxoniam inuadentibus: quibus Henricus quamuis infirmus occurrit, & ſuos exhortatus eſt, votumque vouit. CAP. VIII.

PEr idem tempus, dum Conradi Regis interitum, atque Henrici in Regni ſucceſſionem Hungari audirent, tali ſeſe mutuo ſermone ſunt aggreſſi: Rex fortè nouus nouis vti legibus cupit; copiis igitur collectis non minimis, aſcendamus, ſcrutemurque, debita vtrùm Henricus Rex velit tributa perſoluere. Quòd ſi non, vt credimus, Regibus diſſentit à ceteris, Regnum eius cæde atque immenſis depopulemur incendiis: non Baioariorum, ſed Saxonum, vbi Rex ipſe eſt, primò fines occupemus; vt ſi fortè, quod non ſperamus, congregare exercitum velit, neque de Lotharingiâ, neque de Sueuiâ, neque de Baioariâ ei maturè poſſit occurrere. Sed & Saxonum ac Thuringorum terra facilè depopulatur, quæ nec montibus adiuta, nec firmiſſimis oppidis eſt munita.

Rex Henricus grauiſſimâ valetudine detinetur, & Hungarorum ei áduentus proximè nuntiatur. Vix finetenus verba nuntiantis audierat, cùm directis per Saxoniam nuntiis, poſt triduum quotquot poterat capitali ſententiâ ſe adire præcipit. Validiſſimo igitur per quatriduum collecto exercitu (eſt enim Saxonum mos laudandus, atque imitandus, quatenus annum poſt vnum atque duodecimum nemini militum bello deeſſe contingat) etſi corporis inualidus viribus, tamen mentis vigore animatus, prout valuit, equum aſcendit; atque collectis in vnum copiis, huiuſmodi verbis ad pugnandi rabiem excitauit:

Inclyta Saxonum ceu leo frendens *Exhortatio Henrici Regis ad ſuos.*
Bella per innumera gens erat olim:
Reſtitit hæc Carolo enſe cruento,

Qui

Qui sibimet totum strauerat orbem;
Fugit & hic victus victor vbique.
Quòd sibi nos rediens subdidit omnes,
Id Domini pietas gessit, ob hoc quòd
Participes voluit esse salutis.
Nunc mala Turcorum nescia Christi
Gens, inimica Deo gaudet in omnem
Ecclesiæ populum ducere ferrum.
Proh dolor! Heroës heus magè, quòd nunc
Subdere nostra volunt colla tributo.
Sumite nunc animos more virili:
Membra secare, precor, vique ferire
Sit furor heus ardens, sancta cupido:
Hæc Stygias referant munera ad vndas,
Et calidos numerent igne trientes.

Talibus itaque Rex exhortationibus ad pugnam suorum accendi animos videns, indicto cunctis silentio, hoc iterùm diuini munere Flaminis tactus adiecit: Priscorum facta Regum, sanctorum scripta Patrum nobis quid agere debeamus insinuant. Non enim Deo difficile paucis plures sternere; si tamen horum, qui id agere cupiunt, fides meretur: fides inquam non professionis tantùm, sed operis; non solummodò oris, sed etiam cordis. Voueamus itaque, ac, secundùm Psalmistam, vota reddamus. Ego inquam, ego priùs, qui dignitate videor & ordine primus. Simoniaca hæresis Deo inuisa, & à beatissimo Apostolorum Principe Petro damnata, quæ ab antecessoribus nostris hactenus est temerè custodita, modis omnibus à nostro sit Regno expulsa. Connectet inuicem charitas vnitatis, si quos diuisit calliditas dæmonis.

De nuntio, qui Hungaros in Meresburgo esse nuntiabat omnia deuastantes. Et de exploratoribus, quos Hungari à captiuis moniti mittebant. Item de pugnâ commissâ cum Hungaris; & de bono consilio Henrici Regis & victoriâ: & vbi sit ipsa victoria depicta.

CAPVT IX.

REx nonnulla his similia dicere cœperat, cùm volipes nuntius Hungaros in Meresburgo, quod castrum in confinio Saxonum, Thuringorum, & Sclauorum, esse nuntiabat: adiecerat etiam, eos non modicam paruulorum ac mulierum habere prædam; virorum verò immensam fecisse stragem. Condixerat enim, à decimo & deinceps anno neminem esse superstitem relicturos, quatenus per hoc terrorem non paruum adhiberet Saxonibus. Rex igitur, vt erat animi constans, talibus non terretur; verùm

rùm magis magiſque, vt pro patriâ pugnare, ac laudabiliter, ſi neceſſe ſit, occumbere velint, exhortatur.

Vinctos intereà Hungari, ſi impugnari debeant, ſciſcitantur: cumque ab his non aliter poſſe fieri teſtaretur; exploratoribus directis, ſi hoc verum eſſe poſſit, exquiritur. Profecti denique exploratores, Henricum Regem immenſo cum exercitu iuxta præfatum oppidum Meresburgum contemplantur. Denique, vix ad ſuos poterant repedare, aduentum exercitus nuntiaturi. Neque enim his fuerat alius, verùm Rex ipſe belli nuntius.

Haud mora, bellum incipitur, atque ex Chriſtianorum parte ſancta mirabiliſque vox Κύριε, ex eorum turpis & diabolica *hui hui* frequenter auditur.

Dederat autem Rex Henricus ſuis ante belli inchoationem huiuſmodi ſapiens ac ſalubre conſilium: Cùm ad Martis præludium cœperitis properare, nemo ſocium velociori, quamquam habeat, attentet equo præire: verùm clypeis altrinſecus operti, primos ſuper ſcuta ſagittarum ictus recipite; deinde curſu rapido impetuque vehementiſſimo ſuper eos irruite; quatenus non priùs vobis ſagittarum ictus ſecundò poſſint emittere, quoad veſtrorum ſibi armorum ſentiant vulnera perueniſſe. Saxones igitur admonitionis huius ſaluberrimæ non immemores, ordinatâ æqualiter acie currunt, nec eſt qui velociori tranſeat equo tardiorem; verùm clypeis, vt Rex dixerat, altrinſecus cooperti, ſagittarum ſuper clypeos recipiunt ictus innocuos: deinde, vt prudentiſſimus vir dixerat, ſuper hos curſu præpeti veniunt; adeò, vt eorum priùs vita cum gemitu fugeret, quàm ſecundò iaculorum fulmina mitterentur: fitque diuini muneris pietate, vt potiùs hos fugere quàm præliari iuuet. Velox tunc ſonipes gaudet pigro queritante. Phalerarum prætereà decor armorumque honor non Hungaris tutelæ, ſed oneri erant. Abiectis quippe arcubus, demiſſis ſpiculis, phaleris etiam, quò expeditiùs equi currerent, proiectis, fugæ ſolummodò operam dabant. Verùm omnipotens Deus, qui eis pugnandi audaciam abſtulerat, fugiendi etiam copiam omnino negabat. Cæſis igitur fugatiſque Hungaris, immenſa captiuorum turba diſſoluitur, atque in lætitiæ cantum vox gemitus permutatur. Hunc verò triumphum tam laude quàm memoriâ dignum, ad Meresburgum Rex in ſuperiori cœnaculo domus per ζωγραφίαν, id eſt picturam, notari præcepit; adeò vt rem veram potiùs quàm veriſimilem videas.

De Ludouico quodam, quem Itali super se regnare inuitabant: & cur Adelbertus Marchio hoc fecerit, qui gener erat Berengarij. De Adelberti ex bono in malum mutatione. De eodem Ludouico in verba Berengarij iurante, & Adelberto eumdem instinctu vxoris ad rebellionem sollicitante: qui contra iusiurandum reuersus, Berengarium Veronâ expulit; & Lucam profectus, honorificè ab Adelberto illic suscipitur: cuius conspectâ potentiâ, inuidiæ stimulis agitatur; ob quamrem ab eius fide Adelbertus mox discessit. CAP. X.

Ludouicus Burgundio Italiam inuadit.

DVm hæc aguntur, Italienses pænè omnes Ludouicum quemdam Burgundionum genitum prosapiâ, nuntiis directis, inuitant, vt ad se veniat, Regnumque Berengario auferat, sibi obtineat: huius verò tam turpis sceleris auctor Adelbertus, Eporegiæ ciuitatis Marchio, erat: cui & idem Berengarius filiam suam nomine Gisilam coniugio copulauerat; ex quâ filium genuerat, cui & aui sui vocabulum dederat. Iste est, inquam, iste Berengarius ille, cuius immensitate tyrannidis tota nunc luget Italia; cuiusque lenocinio à quibuscumque gentibus premitur, non iuuatur. Sed vt ad rem redeamus, satis nunc dixisse sufficiat.

Præterea idem Adelbertus, quod bonis omnibus cauendum est, nequaquam sui similis fuit. Nam dum feruente ætate iuuenilem duceret vitam, miræ humanitatis miræque sanctitatis fuit; adeò sanè, vt si ei à venatione redeunti pauper occurreret, aliudque non esset quod illi præstare posset, cornu protinus, quod collo eius fibulis aureis dependebat, sine dilatione concederet; rursumque ab eodem, quanti æstimabat, acquireret. Tam diræ autem postmodum factus est famæ, vt huiusmodi vera de eo tam à maioribus quàm à pueris cantio diceretur; & quia sonorius est, Græcè illud dicamus: Adelbertus comis curtis, μακροσπαθὴς, μικροπιστής. quo signatur, & dicitur, longo eum vti ense, & minimâ fide.

Huius itaque aliorumque ac nonnullorum Italiensium hortatu præfatus Ludouicus in Italiam venit: cui mox Berengarius, vt audiuit, obuiàm venit. Cumque Ludouicus Berengario sibi obuiàm venienti magnas adesse copias, sibi verò paucas cerneret, iureiurando ei hoc terrore compulsus promisit, vt si sese dimitteret, quibuscumque promissionibus accitus, ampliùs in Italiam non veniret. Fecerat namque sibi Berengarius plurimis collatis muneribus Adelbertum, Tuscorum præpotentissimum Marchionem, valdè fidelem; atque ideò Ludouicus tam facilè est expulsus.

Ludouicus abit.

Modicâ verò temporis transcursâ intercapedine, Rex Berengarius nominato Adelberto grauis est visus: cui rei Berta coniunx sua, Hugonis Regis, qui nostro pòst tempore in Italiâ regnauit, mater,

mater, non modicè fomitem miniſtrauit: vnde factum eſt, vt, conſulto eodem Adelberto Marchione, ceteri Italienſes Principes, propter eumdem Ludouicum, vt adueniret, tranſmitterent: qui cupiditate regnandi, oblitus iuriſiurandi, venit concitus in Italiam. *Redit.*

Videns itaque Berengarius, quòd Ludouicus tam ab Italienſium quàm à Tuſcorum ſuſciperetur Principibus, Veronam profectus eſt; Ludouicus verò cum Italienſibus eum proſequi non deſiſtens, Veronâ etiam illum expulit, totumque Regnum ſibi viriliter ſubiugauit. *Veronam capit.*

His ita geſtis, bonum viſum eſt Ludouico, vt ſicut circumcirca viderat Italiam, videret & Tuſciam. Exiens denique Papiâ, proficiſcitur Lucam; vbi decenter miroque paratu ab Adelberto ſuſcipitur.

Cumque Ludouicus in domo Adelberti tot militum elegantes adeſſe copias cerneret, tantam etiam dignitatem totque impenſas proſpiceret, inuidiæ zelo tactus, ſuis clanculùm infit: Hic Rex potiùs quàm Marchio poterat appellari; in nullo quippe mihi eſt inferior, niſi ſolummodò nomine. Quæ res Adelbertum latere non potuit. Quod Berta, vt erat mulier non incallida, audiens, non ſolùm virum ſuum ab eius fidelitate amouit, verùm etiam ceteros Italiæ Principes ei infideles effecit: vnde factum eſt, vt, dum è Tuſciâ rediens Veronam pergeret, degeretque ibidem, nihil hæſitans, nihilque mali ſuſpicans, Berengarius dato pretio cuſtodes ciuitatis corruperit; collectiſque viris fortiſſimis, in ipſo noctis conticinio ciuitatem ingreſſus fuerit.

Deſcriptio Veronenſis oppidi, & Atheſis fluuij, & pontis ſuper eum. Vbi Ludouicus corruptis à Berengario ciuibus traditus, & Regno & lumine priuatur, Hungaris Italiam laniantibus. CAP. XI.

FLuuius Atheſis, ſicut Romam Tiberis, mediam ciuitatem Veronam percurrit: ſuper quem ingens marmoreus miri operis miræque magnitudinis pons eſt fabricatus; à læuâ autem parte fluminis, quæ eſt Aquilonem verſus, ciuitas poſita eſt, difficili arduoque colle munita; adeò vt, ſi ea pars ciuitatis, quam memoratus fluuius dexteram alluit, ab hoſtibus capiatur, ea tamen viriliter poſſit defendi. In huius verò collis ſummitate pretioſi operis Eccleſia eſt fabricata, & in honorem beatiſſimi Petri Apoſtolorum Principis conſecrata: vbi, & propter amœnitatem Eccleſiæ locique munitionem, Ludouicus manebat.

Berengarius denique, vt præfati ſumus, noctu ciuitatem ingreſſus, clam Ludouico ſuis cum militibus pontem pertranſiens, in ipſo auroræ crepuſculo hunc vſque aduenit. Qui clamore ſtrepituque

tuque militum excitatus, ſciſcitatur quid eſſet, in Eccleſiam fugit; nulluſque eum, præter Berengarij militum vnum, vbi eſſet agnouit. Qui miſericordiâ motus, noluit hunc prodere, ſed celare; timens verò idem, ne ab aliis repertus proderetur, vitaque multaretur, Berengarium adiit, eumque ita conuenit: Quandoquidem tanti Deus te habuit, vt tuum proprias in manus traderet hoſtem, debes & tu eius monita imò præcepta magnifacere. infit enim: Eſtote miſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt. Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini. Intellexit itaque Berengarius, vt vir non incallidus, hunc quo ipſe lateret ſcire locum; eumque hac ſophiſticâ reſponſione decepit: Putáſne me, inſulſe, quem mihi Dominus tradidit hominem, imò Regem, velle occidere? Numquid & Dauid ſanctus Regem Saulem à Deo ſibi in manus traditum ſeruauit, non quòd occidere non potuit, ſed quia noluit? His ſermonibus miles inclinatus, locum oſtendit in quem confugerat Ludouicus. Qui captus, & ante Berengarij præſentiam ductus, huiuſmodi à Berengario ſermonibus increpatur: Quouſque tandem abutere Ludouice patientiâ noſtrâ? Num inficiari potes, te illo tempore meis præſidiis, meâ diligentiâ circumcluſum, commouere etiam contra non potuiſſe, meque miſericordiâ inclinatum, quæ tibi nulla debebatur, te dimiſiſſe? Senſiſtíne inquam te periurum in iſtis eſſe victum? Confirmaſti ſanè mihi teipſum numquam Italiam ingreſſurum. Vitam tibi, ſicut ei qui te mihi prodidit promiſeram, concedo; oculos verò tibi auferri non ſolùm iubeo, ſed compello. His dictis, Ludouicus lumine priuatur, & Berengarius Regno potitur.

Hungarorum intereà rabies, quia per Saxones, Francos, Sueuos, Baioarios nequibant, totam per Italiam nullis reſiſtentibus dilatatur. Verùm quia Berengarius firmiter ſuos milites habere fideles non poterat, amicos ſibi Hungaros non mediocriter effecerat.

Sed & Saraceni, qui, ſicut dixi, Fraxinetum inhabitabant, poſt labefactionem Prouincialium, quaſdam ſummas Italiæ partes ſibi vicinas non mediocriter laniabant; adeò vt, depopulatis pluribus vrbibus, Aquas venirent, quæ eſt ciuitas quadraginta fermè milliariis à Papiâ diſtans. Quæ etiam propter thermas, miro in tetragonum modo ad lauandum ibi conſtitutas, vocabulum huiuſcemodi ſortita eſt. Tantus timor inuaſerat vniuerſos, vt nullus eſſet qui horum præſentiam, niſi fortè tutiſſimis præſtolaretur in locis.

De

De Maurorum Saracenorum irruptione in Calabriam, Apuliam, Beneuentum, qui Garelianum montem, quem alij Garganum scribunt, pro munitione habebant: & quâ occasione ab Africâ exierint, Domino id permittente. CAP. XII.

Maurorum in Italiam irruptio.

EOdem tempore Saraceni ab Africâ ratibus exeuntes, Calabriam, Apuliam, Beneuentum, Romanorum etiam ciuitates ita occupauerunt, vt vnamquamque ciuitatem mediam Romani obtinerent, mediam Africani. In monte quippe * Gareliano munitionem constituerant, in quo vxores, captiuos, paruulos omnemque supellectilem satis tutò seruabant. Nemo etiam ab Occasu, siue ab Arcturo, orationis gratiâ ad beatissimorum limina Apostolorum transire poterat, qui ab his aut non caperetur, aut immodico pretio dato dimitteretur. Quamuis enim misera Italia multis Hungarorum & ex Fraxineto Saracenorum cladibus premeretur; nullis tamen furiis aut pestibus sicut ab Africanis agitabatur.

*Gargano

Romanus Constantinusque Imperatores.

Fertur autem eos hac occasione ab Africâ exiuisse, atque Italiam adiisse. Leone atque Alexandro Imperatoribus Augustis hominem exeuntibus, Romanus, vt latiùs sumus dicturi, cum Constantino, qui nunc vsque superest, Leonis Imperatoris filio, Constantinopolitanum regebat Imperium. Et, sicut fieri assolet, primo quo Romanus suscepit Imperium anno, nonnullæ ei gentes, præsertim 'Ανατολικοί, hoc est Orientales, visæ sunt rebellare. Factum est autem, dum Imperator exercitum ad expugnandas eas transmitteret, Apuliam & Calabriam, binas regiones quæ ei tunc temporis seruiebant, huic rebellasse. Cumque Imperator maximis Orienrem versus copiis directis exercitus huc multitudinem destinare non posset, rogauit primò, vt ad sui fidelitatem pristinam sponte redirent: qui cùm renuerent, atque hoc se facturos minimè dicerent, ad Africanum mox Imperator dirigit Regem; eum pretio rogans, vt se adiuuet, virtutisque eius auxilio Apuliam sibi atque Calabriam subdat. Hac ex legatione Rex Africanus accitus, innumerabiles ratibus copias in Calabriam Apuliamque direxit; binasque has regiones Imperatoris dominatui potentissimè subdidit. Sed dum processu temporis has regiones dimitterent, Romam versus aciem gyrauerunt, montemque Garelianum maximâ pro tuitione sibi vendicauerunt; multasque munitissimas ciuitates debellantes vi ceperunt.

Cur mala euenire sinat Deus.

Dominus verò noster Iesus Christus, coæternus & consubstantialis Patri sanctoque Spiritui, cuius misericordiæ plena est terra, qui neminem vult perire, sed omnes saluos fieri, & ad agnitionem veri-

veritatis venire, ne pereant; qui ſolus Deus ante mundi conſtitutionem præuidit, atque poſt omnem creaturam quaſi dominum ceteris vtentem ac dominantem creauit hominem; quemque in fine temporis per ſui Sanguinis effuſionem verus homo veruſque Deus, non duo ſed vnus, redemit; ad amorem ſui propriæque patriæ dilectionem quoſdam beneficiis inuitat, terroribus alios compellit, non quò ſibi (qui nec augmentum bonitate noſtrâ, vt Propheta teſtatur, dicens; Quoniam bonorum meorum non eges; nec detrimentum malitiâ ſumere poſſit) ſed vt nobis proſit. Placuit itaque ei, quia beneficiis noluimus, huiuſmodi nos ad tempus caſtigare terroribus. Sed ne Saraceni nobis diutiùs inſultarent, & dicerent; Vbi eſt Deus eorum? conuertit Deus corda Chriſticolarum; adeò vt amplior eis pugnandi, quàm fugiendi priùs, eſſet cupido.

De Ioanne Rauennate, qui per nefas Summum Pontificatum inuaſerat, per Theodoram videlicet meretriculam. Item de quodam iuuene Africano, qui ad Papam venit, eique conſuluit, quomodo cum Africanis feliciter pugnare poſſet: quod eodem Duce factum eſt.

CAPVT XIII.

Ioannes Rauennas Papa per nefas. Theodoræ dominatio. Turpis matris turpiores filiæ.

QVo tempore venerandæ Romanæ Sedis Ioannes Rauennas Summum Pontificatum tenebat (hic autem tam nefando ſcelere contra ius faſque Pontificij culmen obtinuit) Theodora ſcortum impudens, huius Alberici qui nuper hominem exuit auia (quod dictu etiam fœdiſſimum eſt) Romanæ ciuitatis non inuiriliter Monarchiam obtinebat. Quæ diras habuit natas, Maroziam atque Theodoram, ſibi non ſolùm coæquales, verùm etiam Veneris exortiuo promptiores. Harum vna Marozia ex Papa Sergio, cuius ſuprà fecimus mentionem, Ioannem, qui poſt Ioannis Rauennatis obitum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ obtinuit dignitatem, nefario genuit adulterio; ex Alberto autem Marchione Albericum, qui noſtro pòſt tempore Romanæ vrbis Principatum vſurpauit.

Rauennas Sedes ſecunda in terris.

Per idem tempus Rauennatis Sedis, qui ſecundus poſt Romanum Archiereum Archipræſulatus habebatur, Petrus Pontificatum tenebat. Qui dum ſubiectionis officio debitæ nominatum Ioannem Papam, qui ſuæ miniſter Eccleſiæ tunc temporis habebatur, Romam ſæpiùs & iterùm Domino dirigeret Papæ, Theodora, vt teſtatur vita eius, meretrix impudentiſſima, Veneris calore ſucceſa, in huius ſpeciei decorem vehementer exarſit; ſecumque hunc ſcortari non ſolùm voluit, verùm etiam atque etiam pòſt compulit. Hæc dum impudenter aguntur, Bononienſis Epiſcopus moritur, & Ioannes iſte loco eius eligitur. Paulò pòſt, ante huius

huius diem consecrationis, nominatus Rauennas Archiepiscopus mortem obiit; locumque eius Ioannes Theodoræ instinctu, priore Bononiensi Ecclesiâ desertâ, ambitionis spiritu inflatus, contra sanctorum Patrum instituta sibi vsurpauit. Romam quippe adueniens, mox Rauennatis Ecclesiæ ordinatur Episcopus. Modicâ verò temporis intercapedine, Deo vocante, qui eum iniustè ordinauerat Papa, defunctus est. Theodoræ autem Glycerij mens peruersa, ne amasij ducentorum milliariorum interpositione, quibus Rauenna sequestratur à Româ, rarissimo concubitu potiretur, Rauennatis hunc Sedis Archiepiscopatum coëgit deserere, Romanumque (proh nefas!) Summum Pontificium vsurpare. Hoc igitur sanctorum Apostolorum Vicario constituto, Pœni, vt præfatus sum, Beneuentum Romanasque vrbes miserè laniabant.

Iuuenis Africani ad Ioannem Papam aduentus, & consilium.

Accidit itaque Pœnorum quemdam iuuenem iniuriis lacessitum Pœnos deserere, & ad Ioannem Papam aduenire; tactumque diuino spiramine Papam ita conuenisse: Sacerdos magne, si saperes, populum terramque tibi subiectam à Pœnis tam grauiter laniari non sineres. Elige igitur iuuenes nimiâ quasi mobilitate volipedes, qui me imperatorem, præceptorem, dominum æquanimiter audiant. Horum neminem, præter singulas parmas, singulaque pila, ensesque singulos & simplices vestes cum exiguitate obsonij habere permittito.

Saracenorum strages.

Sexaginta denique huiusmodi inuentis, sibique traditis, aduersum Pœnos properat; latuitque secus angustas, quà Pœnorum iter erat, vias. Cumque circumcirca sæpiùs & iterùm Pœni depopulantes redirent, clamore cum maximo ex improuiso atque insperato ex insidiis prosilientes, eos faciliter trucidabant. Clamor ex ore, ictusque simul à manu processerant. Neque enim Pœni, qui quidve esset priùs scire poterant, quàm istorum spicula horum corporibus inhærebant. Hac denique famâ, hocque exercitio nonnulli Romanorum acciti, plurimis in locis Pœnos prostrauerant; callidoque hoc Africani consilio attriti, ciuitates penitus rupto inter se fœdere deserebant, solumque Garelianum montem sibi pro munitione deligebant.

De consilio Landulfi Beneuentanorum Principis Ioanni Papæ dato, vt Imperatorem in auxilium aduocaret: cuius auxiliis fretus, feliciter cum Saracenis pugnatum est, diuis Petro & Paulo opitulari visis.

CAPVT XIV.

Landulfus

IOanne itaque, vt præfatus sum, Papâ constituto, Landulfus vir quidam strenuus, bellorum exercitio doctus, Beneuentanorum & Capuanorum omnium Princeps clarebat. Pœnis igitur statum

Reipublicæ labefactantibus, Landulfum hunc Principem egregium, quid super re huiuscemodi faciendum esset quam Africani agunt, Ioannes consulit Papa. Quod Princeps vt audiuit, Papam per internuntios ita conuenit: *Landulfi consilium.* Res hæc Pater palàm magnis est inuestiganda consiliis: mittito itaque ad Græcorum Imperatorem, cuius & ipsi quæ cis mare est terram, sicut & nostram, depopulari non cessant. Camerinos etiam atque Spoletinos nostrum ad auxilium inuitato; ineamusque protectore Deo cum his bellum. Si vincimus, non multitudini, sed Deo imputetur victoria; si verò vicerint Pœni, peccatis nostris, & non inertiæ deputetur. His auditis, Papa confestim nuntios Constantinopolim dirigit, suppliciter Imperatoris auxilia sibi dari deposcens. Imperator verò, vt vir sanctissimus, Deumque timens, copias absque morâ classibus aduehendas direxit: cumque per Garelianum flumen conscenderent, affuit & Papa Ioannes cum Landulfo pariter Beneuentanorum Principe potentissimo, Camerinis etiam atque Spoletinis. *Pugna acris.* Horrida denique inter eos pugna exoritur. Verùm dum Christianorum partem Pœni præualere conspicerent, in Gareliani montis summitatem confugiunt; angustasque tantùm vias defendere moliuntur.

Ex parte vero illâ quâ difficilior erat ascensus, Pœnisque ad fugiendum aptior, Græci castrum die illâ constituunt: in quo residentes Pœnos ne fugerent obseruabant; quotidieque oppugnantes, non mediocriter trucidabant. Græcis igitur Latinisque quotidie confligtantibus, Deo miserante, Pœnorum ne vnus quidem superfuit, qui non aut gladio trucidaretur, aut viuus continuò caperetur. *Petri & Pauli apparitiones.* Visi sunt autem à religiosis fidelibus in eodem bello sanctissimi Apostoli Petrus & Paulus: quorum precibus Christianos credimus meruisse, quatenus Pœni fugerent, & ipsi victoriam obtinerent.

De Adelberti Tusciæ Marchionis obitu, & filij eius VVidonis Præfecturâ, & matris eius à Berengario captione: & quot suspicati sint Bertam peperisse liberos Adelberto. De rebellione Mediolanensium, & caussâ eius. De Comite Palatij capto, & Lanthberto non opportunè commendato; quem Berengarius frustrà requisiuit. CAP. XV.

HOc in tempore Adelbertus Tuscorum potens Marchio moritur; filiusque eius Wido à Berengario Rege Marchio patris loco constituitur: Berta autem eius vxor cum Widone filio, post mariti obitum, minoris non facta est quàm vir suus potentiæ. Quæ tum calliditate & muneribus, tum hymenæi exercitio dulcis, nonnullos sibi fideles effecerat: vnde contigit, vt dum paulò

pòst

pòſt à Berengario ſimul cum filio caperetur, & Mantuæ in cuſtodiâ teneretur, ſuas ciuitates & caſtella omnia Regi Berengario minimè reddiderit, ſed firmiter tenuerit; eamque poſtmodum de cuſtodiâ ſimul cum filio liberarit.

Hæc, vt rumor eſt, tres ex viro ſuo genuerat liberos; Widonem, quem prædiximus, atque Lanthbertum; qui nunc vſque lumine priuatus ſupereſt; Ermengardam etiam natam ſuam, ſibi Aphroditi dulcedine coæqualem, quam Adelberto Eporegiæ ciuitatis Marchioni, Giſilâ Berengarij Regis filiâ, Berengarij ſcilicet Regis huius matre defunctâ, hymenæi conſortio copulauerat: quæ ei filium genuerat nomine Anſcarium; qui quantæ virtutis quantæque audaciæ fuerit, Liber ſubſequens declarabit. *Bertæ proles.* *Anſcarij ortus.*

His temporibus idem Adelbertus gener Regius, Eporegiæ ciuitatis Marchio, atque Odelricus, Palatij Comes, qui ex Sueuorum ſanguine duxerat originem, nec non & Gilebertus, prædiues Comes & ſtrenuus, Lanthbertus etiam Mediolanenſis Archiepiſcopus, nonnullique alij Principes Italiæ Berengario rebelles extiterant. Cauſſa autem rebellionis huius hæc fuit: Dum Lanthbertus, defuncto anteceſſore ſuo, Mediolanenſis Archiepiſcopus ordinari debuiſſet, non paruam ab eo Rex Berengarius, contra ſanctorum inſtituta Patrum, accepit pecuniam, quantam cubicularij, quantam oſtiarij, quantam pauonarij, ipſi etiam altilium cuſtodes accipere deberent. Lanthbertus igitur Archipræſulatus amore vehementer animatus, quæcumque Rex poſceret, quanto cum dolore tribueret, ex hoc intelligere poteris, quod ſubſequens lectio declarabit. *Cauſſa rebellionis contra Berengarium*

Odelricum Palatij Comitem, quem prædiximus, vinctum tunc Berengarius tenebat. Cumque Lanthbertum Archipræſulem conſtitueret, Odelricum ei, donec quid de eo ageret deliberaret, commendauit. Is autem pecuniæ multæ, quam pro Epiſcopatu erogarat, non immemor, hoc cum capto cœpit de eius infidelitate diſcutere.

Paucis denique interpoſitis diebus, Rex Berengarius nuntiis directis Odelricum ad ſe venire præcepit: quos ironicâ hac reſponſione conueniſſe non dubium eſt: Sacerdotis officio penitus carere debeo, ſi iugulandum quempiam in manus alicuius tradidero. Intellexerunt itaque nuntij, hunc publicè rebellaſſe, quem à Rege ſibi traditum abſque eius licentiâ nouerant dimiſiſſe. Qui regreſſi protinus ad Regem, Terentianum illud pro reſponſione dederunt: Huic commendes, ſi quid rectè curatum velis.

De Rodulfo Burgundione ad Regnum ab Italis accito: & qualiter Hungari Odelricum Berengarij aduersarium occiderint, & Adelbertum ac Gilebertum ceperint; sed Adelbertus, astu quodam pro gregario milite redemptus, elapsus sit. CAP. XVI.

Rodulfus Burgundio

QVo tempore Rodulfus Rex superbissimus Burgundionibus imperabat: cui in augmentum potentiæ hoc accessit, vt potentissimi Sueuorum Ducis Burchardi filiam nomine Bertam sibi coniugio copularet. Igitur Italienses, nuntiis directis hunc ad se venire, Berengarium verò expellere petunt.

Hungari Veronam occupant.

**al. Giselbertus*

Inter agendum autem contigit, Hungaros Veronam his ignorantibus aduenisse: quorum duo Reges, Dursac & Bugat, amicissimi Berengario fuerant. Adelbertus denique Marchio, atque Odelricus Comes Palatij, * Gilebertus etiam Comes, pluresque alij, dum in montem Brixianæ ciuitatis, quæ quinquaginta milliariis à Veronâ distat, conuenticula ob Berengarij deiectionem haberent, rogauit Berengarius Hungaros, vt, si se amarent, super inimicos suos irruerent. Hi verò, vt erant necis auidi, bellandi cupidi, à Berengario mox præduce accepto, per ignotas vias à tergo hos vsque adueniunt; tantaque illos celeritate confodiunt, vt nec induendi sumendíve arma spatium haberent. Captis igitur cæsisque multis, Odelricus Palatij Comes, qui se viriliter defenderat, occiditur; Adelbertus autem Marchio & Gilebertus viui capiuntur.

Hungari vincunt.

Stratagema Adelberti.

Verùm Adelbertus, vt erat vir non bellicosus, sed sagacitatis miræ, nimiæque calliditatis, dum irruere Hungaros vndique cerneret, essetque illi omnis spes fugiendi ablata, baltheum armillasque aureas, omnemque pretiosum apparatum proiecit, vilibusque se militis induit vestimentis, ne ab Hungaris quis esset dignosceretur. Captus igitur, sciscitatusque quis esset, militis cuiusdam militem se esse respondit. Rogauitque se ad vicinum castellum duci vocabulo Calcinaria; in quo parentes, qui eum redimerent, se habere asserebat. Ductus igitur, quia non agnitus, vilissimo pretio comparatur. Emit autem illum suus ipsius miles nomine Leo.

De Gileberto humaniter à Rege Berengario dimisso, sed perfidè ad Rodulfum profecto: quem in Berengarium sic reduxit, vt eum, præter Veronam, Regno spoliauerit: deque pugnâ in Berengarium & Rodulfum. CAP. XVII.

GIlebertus autem quia agnitus, ante Berengarij Regis præsentiam ducitur. Enimuerò dum ante eum sine femoralibus, curtâ indutus endromide, ductus, Regis ad pedes concitus caderet,

ret, genitalium oſtenſione membrorum riſu omnes commouit. Rex autem, vt erat pietatis amator, miſericordiâ, quæ ei nulla debebatur, inclinatus; ei non, vt populus optauit, malum pro malo reddidit; verùm confeſtim lotum, optimiſque veſtibus indutum, abire permiſit. cui & ait: Iuſiurandum à te nullum exigo; fidei tuæ teipſum committo. Si malè contra me egeris, rationem te ſcias Deo redditurum.

Hunc denique ad propria redeuntem, Regis gener Adelbertus, ceterique qui cum illo rebelles extiterant, accepti immemorem beneficij ad Rodulfum vt adueniat dirigunt. Profectus itaque eòdem Gilebertus, ante triginta dies in Italiam eum aduentare coëgit. Qui ſuſceptus ab omnibus, nil Berengario ex omni Regno præter Veronam dimiſit; totumq; tenuit per triennium viriliter Regnum.

Cùm duodecim ſibimetipſi horis hoc placeat, diſpliceat hoc, modò diligat illud, mox aſpernetur, quî fieri poteſt, vt omnibus ſemper æquanimiter placeat? Igitur intra triennium iſte Rex Rodulſus quibuſdam bonus, aliis grauis eſt viſus: vnde factum eſt, vt totius Regni media pars populi Rodulfum, media Berengarium vellet. Parant itaque ciuile bellum non modicum: & quoniam Placentinæ ciuitatis Epiſcopus Wido Berengarij partibus fauebat, duodecim longè à Placentiâ milliariis iuxta Florentiolam bellum parant.

Rodulfi mutabilitas.

Tum perquam horrida pugna oritur ciuilis & atra,
Heu! quater ante Calendas Sextilis: tamen ipſe
Dum parat horrendos radios emittere Phœbus,
Buccina Martis adeſt; gnato pater ipſe perennem
Infert interitum, perimitque patrem genitura.
Proh dolor! acer auus letum parat ecce nepoti,
Sternendus per eum, furiis pulſatus ab atris:
Fratrem qui fodit, fratrem fodit eminus alter.
Berengarius ipſe ruit medios Rex percitus hoſtes,
Et properat: Fertur ceu cælo fulgur ab alto,
Dum coquit arentes Cancri graue ſidus ariſtas:
Non aliter dirus miſerum Rex ipſe Rodulfus
Deijcit innocuum ſtricto mucrone popellum.

De victoriâ quam Rodulfus per Bonifacium cognatum ſuum obtinuit, & Rodulfi in Italiâ Regno: & de Flamberto Veronenſi, qui Berengarium occidere tentauerat. CAP. XVIII.

DEderat Rex Rodulfus Waldradam ſororem ſuam tam formâ quàm ſapientiâ, quæ nunc vſque ſupereſt, honeſtam matronam, coniugem Bonifacio Comiti potentiſſimo, qui noſtro

tempore Camerinorum ac Spoletinorum extitit Marchio. Hic collectâ multitudine, cum Gariardo Comite Rodulfo Regi in auxilium veniebat; atque vt erat vir tam callidus quàm audax, maluit potiùs in insidiis positus cum suis rei exitum expectare, quàm primum belli impetum sustinere. Iam Rodulfi pænè omnes milites fugerant, & Berengarij dato victoriæ signo colligere spolia satagebant; cùm Bonifacius atque Gariardus subitò ex insidiis properantes, hos tantò leuiùs quantò inopinatiùs sauciabant. Pepercerat Gariardus nonnullis, hastâ eos & non ferro percutiens; Bonifacius nulli parcens immensam fecerat stragem. Signum itaque victoriæ Bonifacius ceperat; conueniuntque qui ex Rodulfi parte confugerant, persequentesque Berengaricos fugam illos inire cogebant. Berengarius verò in incognitum à Domino Veronæ perrexit asylum. Tanta quippe tunc interfectorum strages facta est, vt militum vsque hodie permagna raritas habeatur.

Rodulfus regnat. His ita peractis, Regnum sibi Rex Rodulfus potentissimè subiugauit; Papiamque concitè veniens, congregatisque omnibus, Quoniam, inquit, superni muneris largitate mihi contigit deuictis hostibus Regni solium adipisci, nunc cordi est meum vestræ Regnum fidei commendare, Burgundiamque patriam veterem visere. cui mox Italienses: Si bonum tibi, inquiunt, videtur, præstò sumus.

Igitur post Rodulfi Regis abscessum, malo Veronenses accepto consilio, vitæ Berengarij insidiari moliuntur: quod Berengarium non latuit; *Flambertus insidus.* auctor autem ac repertor tam sæui facinoris Flambertus quidam erat: quem sibi, quoniam ex sacrosancto Fonte filium eius susceperat, compatrem Rex effecerat. Pridie verò quàm pateretur, eumdem ad se Flambertum venire præcepit.

De prudenti Berengarij Regis ad Flambertum sermone, & poculo aureo, quo eum, vt placaret, donauit. CAP. XIX.

CVi & ait: Si mihi tecum hactenus non & multæ & iustæ caussæ amoris essent, & quoquo modo quæ dicuntur credi possent; insidiari te vitæ meæ aiunt; sed non ego credulus illis. Meminisse autem te volo, quantæcumque tibi accessiones & fortunæ & dignitatis fuerunt, eas te non potuisse nisi meis beneficiis consequi; vnde & hoc animo in nos esse debes, vt dignitas mea in amore atque fidelitate tuâ conquiescat. Neque verò cuiquam salutem ac fortunas suas tantæ curæ fuisse vmquam puto, quantæ mihi fuit honos tuus: in quo mea omnia studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem omnem fixi. Vnum hoc sic habeto: Si à te mihi seruatam fidem intellexero, non mihi tam mea salus chara, quàm pietas in referendâ gratiâ iucunda.

His

His expletis, aureum non parui ponderis poculum Rex ei porrexit, atque subiunxit: Amoris salutisque meæ causâ, quod continetur, bibito; quod continet, habeto. Verè autem & absque ambiguitate post potum introiuit in illum satanas. Beneficij quippe præsentis & præteriti immemor, insomnem illam in Regis necem populos instigando pertulit noctem. Rex autem nocte illâ, quemadmodum & solitus erat, iuxta Ecclesiam, non in domo quæ defendi potest, sed in tuguriolo quodam manebat amœnissimo: sed & custodes nocte eâdem non posuerat, nihil suspicans mali.

De Berengarij cæde perfidiâ Flamberti peractâ, & sanguine eius adhuc in lapide apparente: & de Milone milite, qui Berengarij cædem vltus est.

CAPVT XX.

SE primùm quatiens strepit
Gallus, cùm vigiles facit
Mortales, solito sonat
Et pulsata Deo canit
Iam tunc ænea machina;
Inuitatque docens, benè
Lethæum graue spernere,
Laudes huic modò reddere,
Qui vitam tribuit, dedit
Et nobis superam benè
Sanctam quærere patriam.
Hic Rex Ecclesiam petit,
Ac laudes Domino canit:
Flambertus properans volat,
Quo cum multa simul manus,
Vt Regem perimat bonum.
Rex eorum vigil inscius
Audit dum strepitum, nihil
Formidans properat citus
Hoc quid visere sit: videt
Armatas militum manus;
Flambertum vocat eminus:
Quid turbæ est? ait. En bone
Vir, quid nunc populus cupit
Armatas referens manus?
Respondit: Vereare nil,
Te non vt perimat ruit,
Sed pugnare libens cupit
Hac cum parte, tuum petit
Mox quæ tollere spiritum.
Deceptus properat fide
Rex hac in medios, simul
Tunc captus malè ducitur, *Berengarius necatur.*
A tergo hunc ferit impius
Romphæâ; cadit heu! pius,
Felicemque suum Deo
Commendat piè spiritum.

Denique quàm innocentem sanguinem fuderit, quamque peruersè peruersi egerint, nobis reticentibus, lapis ante cuiusdam Ecclesiæ ianuam positus sanguinem eius cunctis transeuntibus ostendens insinuat: nullo quippe delibutus aspersusque liquore discedit.

Nutrierat sibi Rex Berengarius familiariter lauteque iuuenem, imò Heroëm quemdam, Milonem nomine, memoriâ satis ac laude dignum. Cuius si Rex fretus consiliis esset, fortunas sibi omnes non tantùm aduersari sentiuisset; nisi quia fortè & hoc diuinæ Prouidentiæ consilium fuit, vt aliter fieri non posset. Is sanè nocte eâdem

dem quâ Rex Berengarius deceptus eſt, adhibitis ſibi copiis, nocturnas ei vigiliarum cuſtodias voluit exhibere; Rex verò promiſſionibus Flamberti deceptus, Milonem ſe non ſolùm cuſtodire non ſiuit, verùm etiam atque etiam vehementer prohibuit. Milo autem, ſicut vir fidelis & rectus, ac beneficij ſibi à Rege collati non immemor, quem defendere, quia defuit, non potuit, citò acriter vindicare curauit. Tertiâ quippe poſt Regis necem die, Flambertum, eiq́ue in tam nefario ſcelere conniuentes vi captos, ſuſpendio vitam finire præcepit. Fuerunt ſanè in hoc viro nonnullæ perfectæque virtutes; quæ Deo propitio ſuis in locis vitâ comite ſilentio non tegentur.

Milo Berengarium vltus.

LVITPRANDI
TICINENSIS DIACONI
RERVM GESTARVM
AB
EVROPÆ IMPERATORIBVS
ET REGIBVS
LIBER TERTIVS,

Qui Antidoſis inſcribitur.

PERIS huius titulum, Pater ſanctifice, ſatis te mirari non ambigo. ais fortè: Cùm virorum illuſtrium actus exhibeantur, cur Antidoſis ei inſeritur titulus? ad quod reſpondeo: Intentio huius Operis ad hoc reſpicit, vt Berengarij huius, qui nunc in Italiâ non regnat, ſed tyrannizat, atque vxoris eius Willæ, quæ ob immenſitatem tyrannidis ſecunda Ieſabel, & ob rapinarum inſatietatem Lamia proprio appellatur vocabulo, actus deſignet, oſtendat, & clamitet. Tanta enim mendaciorum iacula, tanta rapinarum diſpendia, tanta impietatis molimina in me & domum meam, cognationem & familiam gratis exercuere, quanta nec lingua proferre, nec calamus præualet ſcribere. Sit igitur eis præſens pagina Antidoſis, hoc eſt retributio, dum pro calamitatibus meis τὴν ἀσέβειαν eorum, id eſt impietatem, præſentibus futuriſque mortalibus denudauero. Nec minùs etiam ſanctiſſimis & fortunatis viris pro collatis in me beneficiis Antidoſis erit. Ex memoratis ſanè aut memorandis nullus inuenitur, aut rarus, hoc vno Berengario ſcilicet impio excepto, quorum non beneficiis genitores aut genitus vehementer gratulemur. Denique, quòd in captiuitate, ſeu peregrinatione, Libellus hic conſcriptus dicatur, præſens indicat exulatus: cœptus quippe in Franconouord, qui eſt viginti milliariis locus à Moguntiâ diſtans, in Paxu inſulâ, non-

Exul hæc ſcribit Luitprandus.

gentis

gentis & cò ampliùs à Constantinopoli milliariis, vsque hodie exaratur. Sed redeamus ad rem.

Quomodo, defuncto Berengario, & Rodulfo ab Italiâ discedente, Hungari Italiam dilaniauerint: & de Papiæ conflagratione, quæ metro describitur: & quomodo Deo miserante capta & deleta non sit.

CAPVT I.

Rege Berengario defuncto, atque Rodulfo absente, Hungarorum rabies Salardo Duce totam per Italiam dilatatur; adeò vt muros Papiensis ciuitatis vallo circumdaret, ac defixis per gyrum tentoriis, exeundi aditum ciuibus prohiberet: qui cùm his viribus resistere non possent, peccatis promerentibus, nec munere mulcent.

Clarus ab infuso discedens sidere Phœbus,
Zodiaci primum solito conscendere sidus
Incipit, & gelidas dissoluere colle pruinas,
Æolus atque suos bis binos mittere flatus,
Hugrorum furibunda manus cùm gaudet in vrbem
Flatibus Æoliis adiuta infundere flammas.
Spiritibus validis paruus diffunditur ignis:
Nec iuuat Hungarios solis hos vrere flammis;
Vndique conueniunt, mortemque inferre minantur:
Confodiunt telis, calidus quos terruit ignis.
Papiæ conflagratio. *Vritur infelix olim formosa Papia;*
Vulcanusque suos attollens flatibus artus,
Templa Dei patriamque simul conscendit in omnem:
Extinguunt matres, pueri innuptæque puellæ.
Sancta cateruatim moritur cathecumena plebs: tunc
Præsul in vrbe suâ hac moritur sanctusque Sacerdos,
Nomine qui proprio bonus est dictusque Ioannes.
Quod fuerat longo thecis in tempore clausum,
En iacet, hoc aliena manus ne tangeret aurum;
Atque per immensas dissoluitur igne cloacas.
Vritur infelix olim formosa Papia;
Cerneret argenti riuos paterasque micantes,
Corpora maiorum passim combusta virorum.
Iaspidis hîc pretium viridis rutilique topazi
Spernitur, & sapphirus, onyx, pulcherque beryllus.
Institor, heu! faciem nullus deflectit ad aurum.
Vritur infelix olim formosa Papia.
Lucidus immensas seruat nec fonte carinas
Ticinus, sentina simul diffunditur igne.

Vsta

Vſta eſt infelix olim formoſa Papia anno Dominicæ Incarnationis DCCCC. XXIIII. IV. Idus Martij, Indictione XII. Feriâ VI. horâ III. Quorum memoriam qui ibidem combuſti ſunt, vos,& quicumque legeritis, faciatis, vehementer exoro.

Verùm piiſſimi omnipotentiſque Dei ira, cuius Propheta miſericordiam & iudicium concinit, cuiuſque miſericordiâ plena eſt terra, vſque ad conſummationem non deſæuit. Nam etſi peccatis promerentibus eſt exuſta, non tamen inimicorum manibus tradita. impleturque quod Rex & Propheta canit: Numquid in æternum proijciet Deus? aut non apponet vbi complacitior ſit adhuc? aut in finem miſericordiam ſuam abſcindet,à generatione in generationem? aut obliuiſcetur miſereri Deus? aut continebit in irâ ſuâ miſericordias ſuas? itemque & alius Propheta dicit: Cùm iratus fueris, miſericordiæ reminiſcaris. Reliquiæ igitur quæ ſupererant, Hungaris non inuiriliter reſiſtebant; adeò vt lætabundi canerent cum Prophetâ: Hæc eſt mutatio dexteræ Excelſi.

Quòd Papia beati Syri eiuſdem Patroni meritis ſit liberata: & quòd idem beatus Syrus Papiam veniens, in ſpiritu prophetico eius affluentiam & Aquileiæ caſum denuntiarit. Et cur Ermegarda, poſt Adelberti mariti ſui obitum, tam potens extiterit. CAP II.

ACceſſit ad hoc, magnumque iuuamen præbuit ſanctiſſimi Patris noſtri Doctoriſque egregij beati Syri, cuius in præfatâ vrbe requieſcunt exuuiæ, interceſſio glorioſa. Ac ne eius vaticinium falleretur, prædicta vrbs Papia vt caderet eſt impulſa; verùm miſericorditer à Domino eſt liberata. Miſſus ſiquidem prædicationis gratiâ à beato Hermagorâ, Euangeliſtæ Marci diſcipulo, Papiam, beatiſſimus Pater huiuſmodi eam Prophetiæ ſpiritu præſagio honorauit: *B. Syrus.* *Vaticinium eius de Papiâ:*

Delectare gaudiis vrbs Papia; quia veniet tibi ab æternis montibus exultatio: non vocaberis minima, ſed copioſa in ciuitatibus. Et vt hoc eius vaticinium firmius crederetur, Aquileiæ non ignotæ ciuitatis caſum hac eâdem horâ ſermone huiuſmodi nuntiauit: Væ tibi Aquileia, quia cùm impiorum inceſſeris manus, deſtruêris, nec vltrà reædificata conſurges. Quod ita eſſe completum viſibus patens ratio manifeſtat. Aquileia namque prædiues, atque olim ciuitas immenſa, ab impijſſimo Hunnorum Rege Attilâ capitur, atque funditus diſſipatur, nec vlteriùs, vt inpræſentiarum cernitur, eleuatur; Papia verò, vt vir ſanctiſſimus dixerat, copioſa & appellatur & cernitur: non ſolùm quippe vicinas, ſed & longè poſitas præcellit opibus ciuitates. Quid alias memorem, cùm ipſa inſignis & toto orbe notiſſima Roma hac inferior eſſet, ſi pretioſa *item de Aquileia caſu.*

beatiſſimorum Apoſtolorum corpora non haberet? Patet igitur, quòd hanc interceſſio beatiſſimi patroni noſtri Syri eripuit, qui eam tam veridico ac pretioſo præſagio honorauit. Exuſtâ deni-que Papiâ, factaque per Italiam non modicâ prædâ, Hungari ad propria reuertuntur.

Ermegardæ incontinentia. Hoc eodem tempore, defuncto Adelberto Eporegiæ ciuitatis Marchione, vxor eius Ermegarda, Adelberti præpotentis Tuſciæ Marchionis & Bertæ filia, totius Italiæ Principatum obtinebat. Cauſſa autem potentiæ eius hæc erat; quoniam, quod dictu etiam fœdiſſimum eſt, carnale cum omnibus non ſolùm Principibus, verùm etiam cum ignobilibus commercium exercebat.

Quòd Regi Rodulfo à Burgundiâ regreſſo Ermegarda paulò pòſt rebellis extiterit, ita vt cum Italienſibus Papiam tenuerit: & quomodo Rodulfus illuc tetenderit. Et quomodo aſtu Ermegardæ Rodulfus ſuos deſerens, ad eam noctu transfuga venerit; & quomodo manè à ſuis quæſitus ſit: & re cognitâ, Mediolanum milites eius fugerunt. Item quomodo Italienſes Hugonem acceſſerunt. CAP. III.

PEr idem tempus Rex Rodulfus è Burgundiâ rediens, in Italiam venit; defunctoque Berengario Regnum potenter obtinuit. Poſt autem aliquot dies, Italienſes omnes cœperunt inter ſe diſſidere: zelo quippe non modico, propter Ermegardæ pulchritudinem, iuxta carnis huius putredinem trahebantur; eò quòd ea ſtuprum aliis præbebat, aliis denegabat. Vnde factum eſt, vt prædiues Mediolanenſis Epiſcopus nonnullique alij Regis Rodulfi partibus fauerent. Cum Ermegardâ verò tot ſimul rebelles aderant, quot ipſam etiam Regni caput Papiam non inuiriliter defenderent.

Factum eſt autem, vt Rex Rodulfus collectis copiis Papiam tenderet, caſtrametatus quinto milliario ab vrbe, eo in loco quò Ticinus ſimul & magnus ille Padus conueniunt: in cuius laudibus Maro ſic canit:

Fluuiorum Rex Eridanus. ——

Idem:

Corniger Heſperidum fluuius regnator aquarum.

Ermegarda, vt non incallida, Rodulfo Regi huiuſmodi noctu per memorati alueum fluuij mandata tranſmiſit: Si te perdere vellem, iam longo tempore extinctus eſſes. Tui quippe omnes te deſerere, meque ardenter adire, ſi meum modò adſit velle, contendunt: in his enim es locis, in quibus captus vinctuſque eſſes, ſi eorum iamdudum conſiliis paruiſſem. Talibus Rex legationibus non ſolùm credulus, verumetiam territus, nuntiis remiſſis, ſe actu-

rum

rum quidquid ea consuleret, remandauit. Nec mora, sequenti nocte Rodulfus clam custodibus, dimissis omnibus, dimisso tentorio, lecto etiam benè composito, lintrem ingressus suos deseruit, atque ad Ermegardam quantocyùs properauit.

Igitur manè facto, magno silentio Regis milites tentorium circuibant; venientibus verò Principibus, non parua inter eos admiratio erat, cur, præter solitum, Rex horâ huiusmodi dormitaret. Cumque strepitu, vt spadones quondam Holofernem, euigilare niterentur, nullum, quemadmodum ipse, dabat responsum. Introeuntibus autem tentorium, nihilque reperientibus, raptum hunc alij, interfectum alij clamitabant: nemo tamen, quòd transfuga fieret, animaduertere poterat. Verùm dum hac admiratione fluctuarent, nuntius venit qui diceret, Rodulfum Regem super eos cum aduersariis eorum velle irruere: qui mox animo consternati, tam celeri fugâ cœperunt discedere, vt non hos currere, sed, si videres, diceres transuolare.

Cumque Mediolanum, tutum scilicet ad locum, peruenissent, consensu omnium Lanthbertus Archiepiscopus Hugoni potentissimo & sapientissimo Prouincialium Comiti mandat, Regnum vt Rodulfo auferat, sibique potenter obtineat. Erat enim longo ex tempore multis argumentis & ipse periclitans, si fortè Regnum posset obtinere Italicum. Hic enim Berengarius iam nominati Regis tempore cum multis in Italiam venerat: sed quia regnandi tempus nondum ei aduenerat, à Berengario territus est, atque fugatus.

Quomodo Rodulfus in Burgundiam reuersus, Burchardum socerum suum ad auxilium adduxerit: & quâ ratione idem Burchardus sit Mediolanum profectus, & ibidem honorificè susceptus; & de eius morte tractatum. Qui Mediolano rediens, Nouariam venit; vbi & ab Italiensibus cum omnibus suis occisus est. Et Rodulfus Burgundiam repetiit: Hugo verò Comes Prouinciæ Pisas appulsus est, vnde Papiam venit, & Rex Longobardorum fit; VVido autem Bertæ filius Tusciæ præficitur. CAP. IV.

Rodulfus denique cùm infidelitate suorum prænominatos aduersarios superare non posset, in Burgundiam profectus, Burchardo Sueuorum Duci, cuius sibi filiam coniugio copulauerat, denuntiat, vt sibi in auxilium veniat. Qui collectis copiis, cum Rodulfo confestim conuenit in Italiam. Cumque peruenissent Eporegiam, Rodulfum Burchardus ita conuenit: Ipse ego vt legationis obtentu Mediolanum proficiscar, non absurdum videtur: hac occasione vrbem explorare, atq; eorum potero cognoscere voluntatem.

Profectus itaque cùm iam Mediolanum perueniſſet; priuſquam vrbem ingrederetur, ad beati pretioſique martyris Laurentij Eccleſiam orationis gratiâ declinauit: ſed, vt aiunt, non tantum petitionis gratiâ, quantum alterius rei cauſsâ. Dicunt enim, quia prope ciuitatem eſt Eccleſia miro atque pretioſo opere fabricata, eum ibidem munitionem conſtruere velle; quâ non ſolùm Mediolanenſes, ſed & plures Italiæ Principes coërcere decreuiſſet. Inde verò exiens, cùm iuxta murum ciuitatis equitaret, linguâ propriâ, hoc eſt Teutonicâ, ſuos ita conuenit: Si Italienſes omnes vno vti tantummodò calcari, informeſque non fecero equas caballicare, non ſum Burchardus; fortitudinem ſiquidem muri huius ſeu altitudinem, quâ ſe muniri confidunt, nihili pendo: iactu quippe lanceæ meæ aduerſarios de muro mortuos præcipitabo. Hoc autem eò dicebat, quoniam neminem aduerſariorum ſuæ ibi linguæ gnarum eſſe putabat. Verùm ſuo omine non bono quidam iſtic aderat, quamquam pannoſus & deſpectus, eius tamen loquelæ ſcius; qui omnium horum Lanthberto Archipræſuli celer factus eſt nuntius: qui, vt erat ingenio pollens, Burchardum non deſpexit; ſed eum alio animo ſuſcipiens, mirabiliter honorauit. Sed & inter cetera, quaſi hoc eſſet priuilegium amoris, conceſſit ceruum, quem is ſuo in brolio venaretur: quod nulli vmquam niſi chariſſimis magniſque conceſſit amicis. Lanthbertus intereà Papienſes omnes nonnulloſque Italiæ Principes ad Burchardi necem inuitat; eumque tamdiu tenuit, donec congregatos eſſe omnes ſperaret, qui eum occidere deberent.

Teutonicè Burgundiones locuti.

Factum eſt igitur, vt, Burchardo Mediolano diſcedente, Nouariam die perueniret eâdem: cumque iſtic nocte tranſactâ diluculo ſurgeret, Eporegiam tendens ciuitatem, Italicæ ſuper eum irruentes ſubitò apparuere phalanges: quas contra non vt vir bellicoſus properat, verùm mox fugam inceptat. Et quoniam, ſecundùm beati Iob ſententiam, terminus eius conſtitutus præteriri non poterat; & fallax equus ad ſalutem; in foſſam, quæ muros circuit ciuitatis, equus decidens eum proiecit: vbi & ab irruentibus Auſoniis confoſſus lanceis, vitam morte commutauit. Sui denique hoc videntes, quoniam aliò non poterant, intra Eccleſiam ſanctiſſimi confeſſoris Gaudentij confugiunt. Auſonij itaque, vt ex Burchardi minis non mediocriter inflammati atque indignati, Eccleſiæ fores frangunt, omneſque in eâ repertos, ſub ipſo etiam altari confodiunt.

Quod Rodulfus vt audiuit, Italiam dereliquit, & Burgundiam percitus venit. Hæc itaque dum aguntur, Hugo, Arelatenſium ſeu Prouincialium Comes, nauim conſcenderat, & per Tyrrhenum mare in Italiam feſtinabat. Deus itaque, qui hunc in Italiâ regnare

regnare cupiebat, prosperis eum flatibus breuî Alpheam, hoc est *Alphea.* Pisam, quæ est Tusciæ prouinciæ caput, duxérat. de quâ sic Maro:

—— *Alpheæ ab origne Pisæ.*

Cumque eódem peruenisset, affuit Romani Papæ, Ioannis scilicet Rauennatis, nuntius: affuerunt etiam pænè omnes Italienses nuntij, qui hunc, vt super eos regnaret, inuitabant. Is autem, vt erat longo ex tempore hæc cupiens, percitus venit Papiam, cunctisque conniuentibus Regnum suscepit; post paululum Mantuam abiit, vbi & Ioannes Papa ei occurrens, fœdus cum eo percussit.

Quo tempore, Bertâ matre Hugonis Regis mortuâ, VVido filius eius, quem ex Adelberto genuerat, sicut prædiximus, Tusciæ Marchiam tenebat; qui Maroziam, scortum Romanum, sibi vxorem acceperat.

De plurimis Regis Hugonis virtutibus luxuriâ fœdatis. De duobus filiis eius. De amicitiâ eius cum Henrico Imperatore. De patre Luitprandi huius Operis Auctoris ad Imperatorem Græcum ab Hugone misso. De duobus canibus Imperatori missis, qui eum dilaniare parabant. Et de patre, cur tam magnificè sit ab Imperatore susceptus.

CAPVT V.

FVit autem Rex Hugo non minoris scientiæ quàm audaciæ, *Hugonis Regis laus.* nec inferioris fortitudinis quàm calliditatis, Dei etiam cultor, sanctæque Religionis amatorum amator; in pauperum necessitatibus curiosus, erga Ecclesias sollicitus, Religiosos Philosophosque viros non solùm amabat, verùm etiam fortiter honorabat. Qui etsi tot virtutibus clarebat, mulierum tamen illecebris eas fœdabat.

Hic ex Francorum genere, ex genere Teutonicorum vxorem acceperat nomine Aldam, quæ filium ei genuerat nomine Lotharium. *Alda.* Habuerat sanè tunc temporis ex quadam muliere nobilissimâ, vocabulo VVandelmodâ, filium nomine Hubertum; qui nunc vsque superest, & Tusciæ Prouinciæ potens Princeps habetur. *Hubertus.* Cuius acta, Domino propitio, suis in locis exponentur.

Hugone igitur Rege constituto, sicut vir prudentissimus quocumque terrarum cœpit nuntios suos dirigere, multorumque Regum ac Principum amicitiam quærere, Henrici præsertim famosissimi Regis: *Henricus Imperator.* qui, vt suprà memorauimus, Baioariis, Sueuis, Lotharingis, Francis atque Saxonibus imperabat. Hic etiam Sclauorum gentem innumeram subiugauit, sibique tributariam fecit. Primus etiam hic Danos subiugauit, sibique seruire coëgit: ac per hoc *Dani subiugatio.* nomen suum multis nationibus celebre fecit.

Rex igitur Hugo cùm Reges ac Principes amicos circumcirca acqui-

acquireret, ſtuduit nomen ſuum etiam Achiuis longè à nobis poſitis notum facere. Imperabat verò his tunc temporis memoriâ ſatis & laude dignus Romanus Imperator liberalis, humanus, prudens ac pius: cui tum propter morum probitatem, tum propter linguæ vrbanitatem genitorem meum direxit nuntium.

Romanus Imperator Pater Luitprandi.

Qui cùm eódem perueniſſet, inter cetera quæ Imperatori Romano Rex Hugo miſerat munera, duxit duos canes, quales in eadem patriâ non ſunt alicui viſi. Qui cùm ante eius præſentiam adducti fuiſſent, niſi multorum brachiis conſtricti fuiſſent, eum protinus morſibus laniaſſent. Puto enim, quòd dum hunc Græcorum more * cheriſtro opertum, habituque inſolito viderunt indutum, non hominem, ſed monſtrum aliquod putauerint.

Canes magni.

* *Lege* theriſtro *S. Hieronym. in cap. 3. Iſa.* Theriſtra, quæ nos palliola poſſumus appellare, quibus obuoluta eſt Rebecca. *Geneſ. 24.* Et hodie quoque Arabiæ & Meſopotamiæ operiuntur feminæ: quæ Hebraicè dicuntur Redidim, & Græcè θέριστρα, ab eo, quòd ἐν θέρει, hoc eſt in æſtate & caumate corpora protegant feminarum. *Vide Iacob. Gretſ. lib. 1. inter poſtumos, Rerum variarum c. 7. p. 76. & adde Tertullianum de Pallio c. 4. à Gretſero prateritum.*

Denique magno cum honore ab eodem ſuſceptus eſt Imperatore. Nec tam pro rei nouitate, aut munerum magnitudine, quantum quoniam, dum præfatus genitor Theſſalonicam veniſſet, Slauorum quidam, qui rebelles Imperatori Romano extiterant, terramque eius depopulabantur, ſuper eum irruerunt: verùm Dei actum eſt pietate, vt eorum Principes viui, nonnullis mortuis, caperentur. Quos dum præſentaret Imperatori, immensâ affectus eſt lætitiâ, magnoque ab eo genitor munere donatus, ad Hugonem Regem, qui ſe illuc tranſmiſerat, rediit lætus. Poſt reditum verò eius, paucis interpoſitis ſolibus, languore correptus Monaſterium petiit, ſanctæque conuerſationis habitum ſumpſit: in quo poſt dies quindecim mortuus, me paruulo derelicto, migrauit ad Dominum. Nunc autem, quoniam Imperatoris Romani mentio facta eſt, quis fuerit, qualitérve ad Imperij culmen peruenerit, hîc non abſurdum mihi videtur referre.

De leone ferociſſimo, quem Romanus, qui poſteà imperauit, fortiſſimè peremit; & de ſocij eius pauore. CAP. VI.

Romanus.

IMperante quoque Leone Conſtantini huius genitore, Romanus iſte Imperator quamquam πτωχὸς, id eſt pauper, ab omnibus tamen χρήσιμος, id eſt vtilis, habebatur. Erat autem ex mediocribus ipſis, qui nauali pugnâ ſtipendia ab Imperatore acceperant. Qui cùm ſæpiùs & iterùm εἰς τὴν μάχην, id eſt in pugnâ, nonnulla χρήματα, id eſt vtilia, faceret, à ſibi præpoſito adeò honoratus eſt, vt primus nauium fieri mereretur. Quadam autem nocte, dum Saracenos exploratum abiret, eſſetque in eodem loco palus, atque arundinetum non modicum, contigit leonem ferociſſimum ex arundineto proſilire, ceruorumque multitudinem in paludem demergere, vnumque eorum capere, ſicque rabiem ventris mitigare. Ῥωμανὸς δὲ τῶν αὐτῶν, id eſt, Romanus autem eorumdem, ſonitum audiens,

audiens, timuit valdè: putauit enim multitudinem Saracenorum esse, qui conspectum se fraude aliquâ vellent perimere. Manè autem primo exurgens, cùm diligentissimè omnia consideraret, conspectis vestigiis εὐθέως, id est confestim, quid hoc esset agnouit. Leone itaque in arundineto commorante, Romanus Græcum ignem, qui nullo præter aceti liquore extinguitur, vndique per arundinetum præcepit iactari. Erat autem in arundineto aceruus arundinibus plenus; in quem leo confugiens illo ab igne est saluatus: ventus quippe contrariâ ex parte flans, ignem, ne ad aceruum vsque perueniret, amouit. Romanus prætereà post ignis extinctionem, vno tantùm cum asseclâ, ensem solum dexterâ, sinistrâ autem pallium gestans, locum omnem peragrans lustrat, si fortè os ex eo vel signum aliquod reperiret. Iam verò cùm in eo esset, vt nihil inueniens repedaret, quid hoc monstri esset, quòd aceruus ille sit ab igne saluatus, studuit visere. Cumque duo propè assisterent, secumque rebus ex nonnullis fabularentur, leo hos tantùm audiuit; quoniam quidem ob caligantes oculos διὰ τοῦ καπνοῦ, id est, ob fumum, videre non potuit. Volens igitur leo animi sui feritatem quam ab igne conceperat in hos euomere, saltu rapidissimo, quà illorum voces audierat, inter eos prosiliit. Romanus verò, non vt suus assecla pauitans, sed eâ potiùs mente consistens, vt, etsi fractus caderet orbis, impauidum ruinæ ferirent, pallium quod manu gestabat, inter brachia misit: quod dum pro homine leo discerperet, Romanus hunc à tergo totis viribus inter clunium iuncturas ense percussit: qui dissociatis diuisisque cruribus, quia stare non poterat, penitus cecidit. Leone igitur interfecto, Romanus seminecem asseclam suum solo stratum eminus vidit; quem & vocare voce præcipuâ cœpit: sed cùm nullum daret omnino responsum, idem Romanus propter eum astitit, pedeque pulsans, Surge, inquit, miser: qui consurgens, præ admiratione, dum leonis immanitatem conspiceret, non habuit vltrà spiritum. Stupebant autem omnes de isto Romano hæc audientes; vnde factum est, vt tam pro ceteris quàm pro præclaro hoc præsenti facinore, non multò pòst à Leone Imperatore tanto donaretur honore, vt omnes naues ipsius essent in manibus, eiusque iussionibus obedirent.

Græcus ignis.

Romani facinus.

De iis qui Leoni Imperatori successerunt, & Constantini morte, ac Romani per stratagema & astum ad Imperium euectione. CAP. VII.

LEo denique Græcorum piissimus Imperator, cuius suprà fecimus mentionem, corporis humani debitum soluens, viamque carnis vniuersæ ingrediens, Regni sui heredem, Alexandrum fratrem germanum, vnicumque filium Constantinum, qui nunc

Leonis successores.

vsque superest, & feliciter regnar, paruulum, &, vt Græci aiunt, ἄλαλον, id est mutum & infantem, dereliquit. Quibus, ad tuendum palatium, tutandamque rem priuatam, vt istic moris est, eunuchum officio Parachimmenon dedit; Phocam verò Domesticum maiorem, hoc est terrestris Ducem exercitus, fecit; Romanum autem non claro natalium ortu, sed cordis magnanimitate nobilem, naualis exercitus Principem ordinauit. Alexander post modicum defunctus, soli Constantino paruulo Imperium dereliquit. Denique tempore quo magnus Imperator Leo migrauit ad Christum, Phocas præfatus Domesticus terrestris Dux exercitus, contra Simeonem Bulgarorum Regem copias duxerat, eique Constantinopolim venire cupienti non inuiriliter repugnabat; Romanus verò, vt non incallidus, audito Imperatorum, hoc est Leonis atque Alexandri, interitu, haud longè ab vrbe collecto classium exercitu, fugit, atque in insulam paruam iuxta Constantinopolim, ita vt è palatio videri pænè posset, ratibus collectis aduenit; ad palatium autem minimè transfretauit, laudesque iuxta consuetudinem Porphyrogenito minimè decantauit. Quæ res eunucho Parachimmeno cunctisque Constantinopoleos Principibus stuporem timoremque non paruum attulit: internuntiis itaque, quid hoc monstri sit, quòd Regem non adierit, laudesque debitas non soluerit, sciscitantur. His à Romano respondetur, quòd propriæ vitæ timens palatium declinarit; & adiecit, quòd si Parachimmenos ceteris cum Principibus se non adiret, vitamque iureiurando promitteret, mox se ad Cretensium Saracenorum Regem conferret, Regnumq; Argiuorum sui auxilij fortitudine debellaret. Quod quàm callidè dixerit, exitus declarabit. Igitur quo præfati sumus Principes terrore compulsi, ignorantesque quòd lateret anguis in herbâ, omnes hunc fiducialiter adeunt, quod mandauerat gratanter cupientes implere. Quos omnes, non malo consilio accepto, proiectos in sentinam ligat; sicque securus ad vrbem magno cum comitatu festinat, hisque quos suspectos habuerat, palatium purgat, suæ parti parentes ibi collocat: Rectorem, Magistros, Patricios, Logotheum, Eparchon, κοιτωνίτας Cubicularios, Protospatharios, Spatharios, Spatharocandidatos, πρωτοθαλασσίους suos facit; ceteros, vt diximus, abdicat. Qui etiam, vt cœptum opus firmiùs patraret, cum Porphyrogeniti matre, Zoizone nomine, venereâ est dulcedine iunctus. Tota mox ciuitas coronatur, & Romanus Pater Basileos appellatur.

Romani dolosissima.

Imperium occupat.

Magistratus constituit.

De

De Phocâ altero ex Principibus aulæ: qui, audito quod Romanus esset ad Imperium euectus, victoriam Bulgaris sponte concessit, cum multâ suorum strage fugiens; quocircà ab Romano captus, oculis priuatur. De Simeone Bulgarorum Rege ex Monacho: cuius filius Baianus magicâ arte homines in lupos vertit. Item de Helenâ, seu Irenâ, quæ Constantino Imperatori nupsit. CAP. VIII.

CVm Bulgaris prætereà pugnanti Phocæ Domestico, qui & ipse Pater Basileos ardenter fieri cupiebat, in ipso bello iam de hostibus triumphum tenenti, quid à Romano actum sit nuntiatur: qui mox animo consternatus, nimio dolore compulsus, victoriæ signum quo hostes insequebatur proiecit, terga vertit, fugam suos inire fecit. Reparant itaque Bulgari Simeonis hortatu animos; & quos priùs aduerso Marte fugarat, prospero postmodum insequuntur; tantaque tunc Argiuorum strages efficitur, vt longo pòst tempore campus plenus ossibus videretur. *Bulgari peruicaciâ Phocæ vincunt Græcos.*

Omni denique cum festinatione iam nominatus Phocas Domesticus Constantinopolim redit, palatium ingredi cupit, & arte fieri Pater Basileos satagit. Sed quia consilij vis expers mole ruit suâ, &, vt Flaccus dicit, Dij rem temperatam prouehunt in maius; à Romano Domesticus iste capitur, atque vtroque lumine priuatur. Bulgaris non minima vis augetur; iisque Græcos depopulandi vicissitudo dupla rependitur. *Phocas capitur, & oculis priuatur.*

Tunc etenim Simeonem ἡμίαργον, id est semigræcum, esse aiebant; eò quòd à pueritiâ Byzantij Demosthenis Rhetoricam Aristotelisque syllogismos didicerit. Post hæc autem, relictis artium studiis, vt aiunt, conuersationis sanctæ habitum sumpsit: verùm paulò pòst regnandi cupiditate deceptus, ex placidâ Monasterij quiete ad sæculi procellam transijt; elegitque potiùs apostatam Iulianum, quàm beatissimum Petrum cælestis regni clauigerum imitari. Qui duos filios habuit, vnum nomine Baianum, alterum, qui nunc vsque superest, potenterque Bulgaris principatur, nomine Petrum. Baianus autem adeò fertur didicisse Magicam, vt ex homine fieri lupum & quamcumque vellet aliam cerneres feram. *Simeon ex Monacho fit Rex.*

Romanus prætereà eodem quo Pater Basileos constitutus est anno, filiam suam Helenam Imperatori paruulo suo Domino Constantino Porphyrogenito coniugem dedit. Porphyrogenitum autem non in purpurâ, sed in domo quam Porphyram superiùs diximus nominatam, appello, vt videre est Libro primo pluribus Capitibus. De æde autem sacrâ quam ædificauit, hoc addi potest, quòd ipsam νέαν, hoc est nouam, alij vocant; alij verò ἐννέαν, quod lin- *Helena, seu Irena, Constantino nubit.*

guâ noſtrâ nouennalem ſonat, appellant; eò quòd ibidem horarum Eccleſiaſticarum machina nouem pulſata ictibus ſeu vocibus ſonet.

De oratione Romani ad Principes Romanos, poſtquam Imperator conſtitutus eſt. De humilitate proſapiæ Romani, qui Chriſtophorum filium ſuum iniquè Conſtantino Imperatoris filio in Imperij aditione prætulit: quam iniuriam Deus morte Chriſtophori vltus eſt. De Conſtantini Porphyrogeniti religione & exercitatione, paceque cum Bulgaris per Irenam factâ. CAP. IX.

Concio Romani ad Principes Romanos.

SEcundo itaque quo Pater Baſileos conſtitutus eſt anno, Romanus conuocatos ad ſe Principes ita conuenit: Romanæ dignitatis Ἄρχοντες, id eſt Principes, quoniam vobis conſultis non ſolùm inquam Pater Baſileos ſum conſtitutus, verùm etiam ſanctiſſimi Imperatoris fidelitati γλαυκώπιδος Helenæ, id eſt virides oculos habentis, coniunctione ſociatus; hîc aliquo imperialis ornatus indicio monſtrari dignum in corpore reor, quod celebratur à populis ex nomine dignitatis. Iudicatum denique à populo, communique decretum eſt conſilio, vt quia tantæ erat dignitatis, & λευκώλενον filiam ſuam Helenam Imperator ei copularat, rubricatarum pellium caligis, vt iſtic Imperatorum moris eſt, vteretur. Sed ne hoc quidem ſatis ei viſum fuit: ſiquidem poſt vnius anni ſynaxin, cùm amplioris iam potentiæ eſſet, talibus aggreditur eoſdem Principes ſermonibus: Quoniam communi veſtro iudicio definitum eſt imperialibus me vti caligis, περίφαντοι Ἥρωες, id eſt nobiliſſimi Heroës, veſtræ auctoritatis beneuolentiâ quæ contuliſtis, mihimet videntur pretioſa; diligentiùs verò conſideranti riſum mouere videntur: illi enim facilè ad riſum turbas illiciunt, qui variis ſeſe depingunt coloribus. Denique, riſum non ſolùm aliis, ſed & mihi ipſi mouent, dum pedibus Imperatorem, capite communem videor imitari plebem. Nam quæ comœdia? mimus quis melior? Igitur aut coronam præbete, aut caligas, quibus ridiculus populo videar, auferte. Hoc planè dicto, magis autem quâ cunctis præerat poteſtatis auctoritate, omnium iudicio coronam recepit, & caligarum decorem minimè perdidit. Huius miretur prudentiam nemo, ſed laudes referat Deo cordis ex intimo, qui erigit eliſos, ſoluit compeditos; cuius in manu calix vini meri plenus mixto, inclinans ex hoc in hoc.

Is autem humili erat proſapiâ, ex Armeniorum ſcilicet gente oriundus: neque ſolùm mente conceperat futurum, ſe Regis in aulâ eſſe, nedum imperialia ſceptra tenere; ſed, quod Prophetis Anna dicit, Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & ſubleuat,

leuat, ſuſcitat de puluere egenum, & de ſtercore eleuat pauperem, vt ſedeat cum Principibus, & ſolium gloriæ teneat. Domini enim ſunt cardines terræ, &c. Regi itaque immortali, inuiſibili, ſoli Deo honor & gloria per cuncta ſæculorum ſæcula, Amen.

Denique Romano Imperatore conſtituto, Chriſtophorum, quem ante Imperij dignitatem habuerat, Imperatorem conſtituit. Poſt Imperij verò ſui ordinationem, vxor eius filium ei peperit nomine Stephanum: rurſus concepto fetu, alium ei peperit nomine Conſtantinum. Quos omnes Imperatores conſtituens contra ius faſque, & ſecum Chriſtophorum primogenitum Domino ſuo Imperatori Conſtantino Porphyrogenito præpoſuit; adeò planè, vt procedentes ad publicum, ad ſanctam Sophiam ſcilicet, vel ad Vlachernas, ſeu ad ſanctos Apoſtolos, Romanus cum Chriſtophoro primogenito præcederent, Conſtantinus Porphyrogenitus & duo ceteri ſequerentur. Quod quàm indignè iuſtus Iudex pertulerit, vltio ſubſequens declarauit. Nam poſt modicum Chriſtophorus defunctus eſt. Conſtantinus itaque Porphyrogenitus tum orationi tum lectionibus vacans, totum ſe Domino commendabat, opere manuum victum quæritans; ſanè τὴν ζωγραφίαν, id eſt picturam, perpulchrè exercebat. *Conſtantini religio & exercitatio.*

Eodem tempore Simeon cum Bulgaris Argos cœpit vehementer affligere: quem Romanus, filij ſui Chriſtophori filiâ filio illius Petro, qui nunc vſque ſupereſt, vxore datâ, àb incœpto furore compeſcuit, ſibique fœdere placido ſociauit. Vnde & puella mutato nomine Εἰρήνη, id eſt Pax, eſt vocata; eò quòd per eam inter Bulgaros & Græcos pax ſit firmiſſima conſtituta. *Simeon in Argos.*

De VValberto & Gezone Papienſibus, qui ſeditionem contra Hugonem Regem concitauerunt; & de Hugonis concione. CAP. X.

His temporibus Walbertus, & Gezo prænomine Euerhardus, Papiæ præpotentes Iudices erant. Cauſſa autem potentiæ Walberti hæc erat: quoniam Cumis ditiſſimo in loco filium ſuum Petrum Epiſcopum fecit; Razam verò natam ſuam Gileberto Comiti Palatij coniugio ſociauerat. Eâ tamen tempeſtate vterque defunctus erat. Ticinenſis itaque, qui & Papienſis, populus omnis ad hunc conuenerat; cauſſaſque omnes & controuerſias ante eum decidebat. Participatione denique huius potentiæ memoratus Gezo prænomine Euerhardus, quoniam affinitate quadam ei iungebatur, præpotens habebatur: qui nobilitatem ſuam prauis moribus deturpabat. Fuit enim ambitioſus nimis, cupidus, inuidus, ſeditioſus, iuris corruptor, præceptorum Dei immemor. Quod Deus non paſſus eſt abire inultum. Et, ne diutiùs protraham *VValbertus & Gezo.* *Gezonis vitia.*

ham ſermonem, Catilinæ omnino ſimilis: qui ſicut Conſulem & Reipublicæ defenſorem Matcum Tullium Ciceronem conabatur occidere; ita & hic Regem Hugonem morti molitus eſt tradere. Quadam enim die, dum nihil mali ſuſpicans Rex Hugo, Papiæ cum paucis degeret; hic ſeditione factâ voluit ſuper eum itruere: ſed Walberto (qui non tam fetocis animi erat) remorante tardatus eſt.

Hugoni parantur inſidiæ.

Nec minùs etiam eos Rex Hugo ſuis rhetoricis ac melle dulcioribus eloquiis ab incepto furore compeſcuit. Dum enim ſeditionem ſuper ſe exortam, atque in domum Walbetti congtegatam eſſe cognoſceret, huiuſmodi omnes pet internuntios ſermone conuenit: Quid eſt, viri fortes, quòd tam ſubitò tamque inſperatè contta Dominum, imò & Regem veſtrum, commoti eſtis? Si quidpiam quod diſpliceat actum eſt, conſolidetur. Neque enim ſera emendatio reprehendi poteſt; præſertim ſi nulla negligentia prætermiſſa eſt. His auditis,cuncti animi furorem mitigarunt. Solus Gezo, in quâ priùs fuerat proteruiâ manens, operam dabat, vt omnes ſuper Regem irruerent, eumque turpiſſimâ morte ttucidarent: verùm, diſponente Deo, affectus eius prauus effectum habere non potuit. Reuerſi igitur ad Regem nuntij, prout viderant & audierant, enarrauerunt.

Hugonis mandata.

De VValberti & Gezonis captorum ſuppliciis, prudentiâ Hugonis, & virtute Samſonis, & fabulâ Tireſiæ, cur cæci vitales ſint; & de Hilduini & Ratherij Epiſcoporum ambitione. CAP. XI.

VErùm Rex Hugo hæc omnia quaſi pro nihilo mente ſubdolâ ducens, Papiâ egreſſus, longè aliò properare feſtinat; miſſiſque circumcircà litteris, milites ſuos ad ſe venire præcepit. Quos inter Samſon præpotens Comes aduenerat, qui iam dicto Gezoni inimiciſſimus erat. Is denique, vt Regem vidit, ita eum conuenit: Sollicitum te equidem de vrbanis rebus contra te tumultuosè & moleſtè his diebus actis intueor; verùm ſi me audis, mihique obtemperas, ſuis ipſi capientur laqueis. Alter enim, qui melius conſilium dare poſſit quàm ego, non facilè poteſt inueniri: tibi verò ipſi nemo certè melius dabit. Vnum tamen peto, vt dum capti fuerint meâ operâ, Gezo cum omni ſuâ ὑποστάσει, id eſt ſubſtantiâ, meis tradatur in manibus. Quem dum dari ſibi à Rege audiuit, adiecit: Leo Ticinenſis Epiſcopus ciuitatis Walberto & Gezoni non habetur amicus: hi ſanè quibuſcumque poſſunt ei modis aduerſantur. Scitis denique moris eſſe, Regi ab aliis locis Papiam tendenti ciues fortiores extra vrbem occurrere. Mandate itaque clàm Epiſcopo, vt dum ſtatuto tempore Papiam veneritis, & ipſi nobis

Samſonis oratio.

nobis extra vrbem obuiàm venerint, portas ciuitatis omnes ſerari faciat, clauesque ſibi ipſe retineat; vt dum capere eos cœperimus, nec in vrbem confugere, nec ab vrbe auxilium poſſint expectare. Quod & factum eſt. Nam dum ſtatuto tempore Rex Papiam tenderet, & memorati ei obuiàm exirent, Epiſcopus libenter, vt ei imperatum fuerat, fecit. Rex itaque omnes capere, vt Samſon conſilium dederat, fecit. Confeſtim igitur Gezo Samſoni traditus, *Gezonis* vtroque lumine priuatur, & lingua, quæ in Regem blaſphemiam *ſupplicii.* dixerat, ei abſcinditur. O factum benè, ſi ſicut cæcus, ita & mutus cunctis extitiſſet temporibus. Sed ô ſcelus! Quoniam lingua abſciſſa loquelam non perdidit, ſecundùm Græcorum fabulas, oculorum priuatione vitam ſibi protelauit: quæ multis ad perniciem vſque in præſentem diem eſſe non deſinit. Fabulam verò, cur cæci *Cæci cur* plurimùm viuant, ſecundùm Græcorum ineptiam, his inſeramus; *plurimùm viuant.* quæ talis eſt: Ζεὺς καὶ Ἥρα, &c. hæc eſt interpretatio: Iupiter & Iuno contenderunt de amoribus, vter plures libidines haberet in coitu. Et tunc Tireſiam Euri filium quæſiuerunt. Ille enim in vtraſque *Tireſiæ* naturas tranſmutatus erat, quia draconem calcauerat. Hic ergo *fabella.* contra Iunonem pronuntiauit: Iuno irata, cæcauit eum; Iupiter autem donauit ei multos viuere annos, & quæcumque diceret diuinando dicere. Sed redeamus ad rem. Gezone, vt prædiximus, membris defœdato, ſubſtantia illius diripitur. Ceteri complures cuſtodiæ mancipantur. VValbertus poſtridie capite truncatur; *VValberti* theſaurus eius infinitus diripitur. Vxor eius capitur; & vt theſau- *ſupplicii.* ros occultos tradat, diuerſis cruciatibus laniatur. Creuit ex tunc non ſolùm Papiæ, ſed & per omnes Italiæ fines Regis timor. Neque hunc vt Reges ceteros flocci pendere, verùm modis omnibus honorauere.

Eodem tempore Hilduinus, Laudocienſis Eccleſiæ Epiſcopus, *Hilduinus* propriâ Sede expulſus, ad Hugonem Regem, cui affinitatis lineâ *expellitur.* iungebatur, in Italiam venit. Qui honorificè ab eo ſuſceptus, Veronenſem ei Epiſcopatum ad ſtipendij conceſſit vſum. Factum eſt autem, vt poſt paululum Lambertus Archiepiſcopus moreretur, & hic loco eius Mediolani Epiſcopus ordinaretur. Venerat autem cum præfato Hilduino Monachus quidam Ratherius nomine; qui *Ratherius.* ob religionem ſeptemque liberalium artium peritiam Veronæ Epiſcopus conſtituitur: vbi & Milo, de quo ſuprà commemorauimus, Comes habebatur.

Qualiter

Qualiter Ioannes Papa ſit captus, cuſtodiæque, in quâ moriturus erat, traditus. Quâ munitione Vrbs Roma munitur: & quomodo Hugo per Albericum vrbe ſit eiectus: quod Diuinæ diſpoſitioni adſcribendum cenſet, ob peccatum Hugonis Regis. CAP. XII.

VVido, id eſt Guido. *Ioannes Papa.* VVIdo intereà, Tuſciæ Prouinciæ Marchio, cum Maroziâ vxore, de Ioannis Papæ deiectione cœpit vehementer tractare; atque hoc propter inuidiam quam in Petrum fratrem Papæ habebant: quoniam quidem illum Papa quaſi fratrem proprium honorabat. Contigit itaque, Petro Romæ degente, VVidonem clàm multos habuiſſe milites congregatos. Cumque die quadam Papa cum fratre paucisque aliis in Lateranenſi palatio eſſet, VVidonis & Maroziæ milites ſuper eos irruentes, Petrum fratrem ipſius ante oculos interfecerunt; eumdem verò Papam comprehendentes cuſtodiæ manciparunt: in quâ non multò pòſt defunctus. Aiunt enim, quòd ceruical ſuper os eius poſuerint; ſicque eum peſſimè ſuffocarint. Quo mortuo, ipſum Maroziæ filium nomine Ioannem, quem ex Sergio Papâ meretrix ipſa genuerat, Papam conſtituunt. VVido verò non multò pòſt moritur, fraterque eius Lambertus ipſi Vicarius ordinatur. *Ioannes ex meretrice genitus ſit Papa.*

Marozia verò, ſcortum impudens nimis, ſuos nuntios poſt VVidonis mariti ſui mortem Hugoni Regi dirigit; eumque inuitat vt ſe adeat, Romamque nobiliſſimam ciuitatem ſibi aſſumat. Hoc autem non aliter poſſe fieri teſtabatur, niſi eam ſibi Rex Hugo vxorem faceret.

In Maroziæ libidinem.

Quid Veneris facibus compulſa Marozia ſæuis?
Coniugis ecce tui ſpectas tu ſuauia fratris:
Nubere germanis ſatagens Herodia binis,
Immemor aſpiceris præcepti cæca Ioannis,
Qui fratri vetuit fratris violare maritam.
Hæc tibi Moyſeos non præſtant carmina Vatis,
Qui fratri ſobolem fratris de nomine iuſſit
Edere, ſi primus nequeat ſibi gignere natum.
Noſtra tuo peperiſſe viro te ſæcula norunt.
Reſpondes, ſcio, tu: Nihil hoc Venus ebria curat.
Aduenit optatus ceu bos tibi ductus ad aram
Rex Hugo, Romanam potiùs commotus ob vrbem.
Quid iuuat ô ſcelerata virum ſic perdere ſanctum?
Crimine dum tanto ſatagis Regina videri,
Amittis magnam Domino tu iudice Romam.

Quod rectè eſſe actum non ſolùm ſenſata, verumetiam inſenſata animaduertunt. In ingreſſu Romanæ vrbis quædam eſt miri operis

ris miræque fortitudinis conſtituta munitio: ante cuius ianuam pons eſt pretioſiſſimus ſuper Tiberim fabricatus, qui primus Romam ingredientibus atque egredientibus eſt; nec eſt alia niſi per eum tranſeundi via. Hoc tamen niſi conſenſu munitionem cuſtodientium fieri non poteſt. Munitio autem ipſa, vt cetera deſinam, tantæ altitudinis eſt, vt Eccleſia, quæ in eius vertice videtur, in honore ſummi & cæleſtis militiæ Principis Archangeli Michaëlis fabricata, dicatur Eccleſia ſancti Angeli vſque ad cælos. Rex denique ob munitionis confidentiam, relicto longè exercitu, cum paucis Romam aduenit. Qui decenter à Romanis ſuſceptus, in prædictam munitionem ad prædictæ Maroziæ meretricis thalamum declinauit. Cuius inceſto dum potitus eſſet concubitu, Romanos quaſi iam ſecurus deſpicere cœpit. *Hugonis vecordia.* Habuerat ſanè Marozia filium nomine Albericum, quem ex Alberico Marchione ipſa genuerat. Qui dum matris hortatu Regi Hugoni, vitrico ſcilicet, aquam funderet, vbi manus ablueret, ab eo pro correctione in faciem cæſus eſt, eò quòd non moderatè & prudenter aquam effunderet: is verò vt illatam ſibi poſſet vlciſci iniuriam, congregatis in vnum Romanis, huiuſmodi eos ſermone conuenit: Romanæ vrbis dignitas ad tantam eſt ſtultitiam ducta, vt meretricum etiam imperio pareat. *Alberici in Hugonem concio.* Quid enim fœdius, quídve turpius, quàm vt vnius mulieris inceſtu Romana ciuitas pereat? Romanorum aliquando ſerui, ſcilicet Burgundiones, Romanis imperent? Si meam, priuigni ſcilicet ſui, faciem cecidit, cùm præſertim nouus habeatur hoſpes, quid vobis iam inueteratum facturum creditis? An Burgundionum voracitatem atque ſuperbiam ignoratis? Ipſam enim nominis ſaltem etymologiam diſpicite: Burgundiones ideò dictos, *Burgundiones vnde dicti.* quoniam dum Romani orbe deuicto ex gente hac captiuos ducerent multos, conſtituerunt eis vt extra vrbem domos ſuſtollerent, à quibus & paulò pòſt à Romanis ob ſuperbiam expulſi: & quoniam ipſi domorum congregationem, quæ muro non clauditur, Burgum vocant, Burgundiones, quod eſt à Burgo expulſi, à Romanis appellati ſunt. Ceterùm, ſecundùm naturale nomen, Galli Allobroges nuncupantur. *Allobroges* Ego autem πρὸς φρόνησιν, id eſt per ſapientiam, Burgundiones eos quaſi gurguliones appello; vel quòd ob ſuperbiam toto gutture loquantur; vel, quod verius eſt, quòd edacitati, quæ per gulam exercetur, nimis indulgeant. Nec mora, his auditis, Hugonem Regem cuncti deſerunt, atque eumdem Albericum ſibi Dominum eligunt; *Hugo depellitur.* &, ne ſpatium quidem milites introducendi ſuos Rex Hugo haberet, munitionem confeſtim oppugnant.

Liquet diuinæ diſpenſationis eſſe hoc conſilium, vt quod Rex Hugo tam nefariò turpiter cœperat ſcelere, id eum omni modo

Hugonis fuga. obtinere non poſſe. Tanto quippe eſt terrore coactus, vt præſertim ſeipſum eâ ex parte quâ ciuitatis muro munitio inhærebat deponens, eam deſereret, atque ad ſuos confugeret. Expulſus igitur eſt Rex Hugo; & cum præfatâ Maroziâ Romanæ vrbis Monarchiam Albericus tenuit, fratre Ioanne ſuo ſummi atque vniuerſalis Præſulatus Sedi præſidente.

Qualiter, & cur Hugo Rex Lambertum fratrem ſuum ceperit, & conſilio Boſonis eum excæcauerit. Et quòd Rex Hugo iuſiurandum à Rodulfo Rege acceperit, & Henricum Regem ſibi amicum muneribus effecerit. Et de Danorum ſubiectione. CAP. XIII.

Nota ſuppoſitos Bertæ. AIunt Bertam, Hugonis Regis matrem, Adelberto Marchioni viro ſuo nullum filium peperiſſe, ſed ab aliis mulieribus clàm acceptos ſimulato partu VVidonem & Lambertum ſibi ſuppoſuiſſe; quatenus poſt mortem Adelberti Bertæ non deeſſent filij, quorum adiutorio omnem viri ſui potentiam poſſideret. Hoc autem mendacium mihi ideò videtur eſſe inuentum, quatenus inceſtum ſuum Rex Hugo tegeret, & infamiæ ὕβριν, id eſt contumeliam & vituperium, euaderet; ea tamen quæ nunc narranda eſt, cur hoc dictum ſit, veriſimilior mihi videtur aſſertio. Lambertus, qui poſt VVidonis fratris ſui mortem Tuſciæ Marchiam tenebat, vir erat bellicoſus, & ad quodlibet facinus audax: quem ob Regnum Italicum Rex Hugo ſuſpectum nimis habebat. Timebat enim, ne Italienſes ſe desererent, & Lambertum Regem conſtituerent. *Boſo.* Boſo denique ex eodem patre Regis Hugonis frater, inſidiarum huic laqueos parauerat; eò quòd ipſe Marchio Tuſciæ fieri vehementer ardebat. Conſilio igitur huius, Lamberto Rex Hugo comminando denuntiat, ne ſe fratrem ſuum ampliùs dicere audeat. Is verò, vt erat animi ferocis atque indiſciplinati, non moderatè, vt debuit, ſed effrænatè ita reſpondit: *Prouocatio ad ſingulare certamen.* Ne inficiari Rex poſſit me fratrem ſuum eſſe, nos vno ex corpore eumdem per aditum in lucem prodiiſſe, duello cupio cunctis cernentibus comprobare. Quod Rex vt audiuit, iuuenem quemdam Teduinum nomine elegit; qui cum eo hanc ob rem pugnam ſingularem commiſit. Deus autem qui iuſtus eſt, & rectum eſt iudicium eius, in quo non eſt iniquitas, vt amphibologiam dirumperet, ac veritatem cunctis oſtenderet, fecit, vt Teduinus citiſſimè caderet, & Lambertus victoriam obtineret. Quamobrem Rex Hugo non mediocriter eſt confuſus: conſilio autem accepto, eumdem Lambertum tenuit, & cuſtodiæ tradidit. Timuit enim, ne ſi illum dimitteret, Regnum ſibi auferret. Hoc igitur capto, Boſoni fratri ſuo Tuſciam contradidit; & non multò poſt Lambertum lumine priuauit. *Lambertus lumine priuatur.*

His

His temporibus Italienſes in Burgundiam ad Rodulfum mittunt, vt adueniat. Quod Hugo Rex vt cognouit, nuntiis ad eumdem directis, omnem terram, quam in Galliâ ante Regni ſuſceptionem tenuit, Rodulfo dedit; atque ab eo iuſiurandum, ne aliquando in Italiam veniret, accepit. Nec minùs etiam Henricum, quem ſuprà memorauimus, Regem fortiſſimum, multis collatis muneribus, amicum ſibi effecerat: cuius ex hoc apud Italos nomen maximè tunc clarebat, quòd Danos nulli antè ſubiectos ſolus ipſe debellaret, ac tributarios faceret. Eſt enim gens indomita ſub Septemtrione in Oceano degens; cuius ſæuitiam multarum ſæpè gentium nobilitas luxit. Hi aliquando claſſibus per Rheni fluminis alueum conſcendentes, ferro & igne cuncta miſerè laniarunt. Ipſas inſuper nobiliſſimas ciuitates, Agrippinam, quæ nunc Colonia vocatur, atque Treueros, non longè à Rheno poſitas, nonnullaſque alias in Regno Lotharij debellantes vi ceperunt; cunctiſque ablatis, ea quæ ſecum deferre non poterant, combuſſerunt. Thermas etiam Grani palatij atque palatia combuſſerunt. Verùm his omiſſis, ad narrandi ſeriem redeamus.

Rodulfus. *Dani ab Henrico ſubiecti.* *Danorum ſæuitia.* *Thermæ Grani; quæ nunc Aqua Grani.*

De Arnoldo Duce Baioariorum in Italiam irrumpente, & Hugone illi occurrente, & Baioariorum ſtrage, & Arnoldi fugâ. De Veronâ Hugoni reſtituta; & de Ratherio capto, & opere quod ipſe in carcere de ſe compoſuit. CAP. XIV.

Arnoldus Baioariorum & Carentanorum Dux, cuius ſuperiùs fecimus mentionem, cùm non multùm ab Italiâ longè diſtaret, collectis copiis, quatenus Hugoni Regnum auferret, aduenit. Qui Tridentinam eâ ex parte primam Italiæ Marchiam pertranſiens, Veronam vſque peruenit: in quâ à Milone Comite atque Ratherio Epiſcopo libenter, vt qui eum inuitarant, ſuſcipitur. Quod Rex Hugo vt audiuit, collecto exercitu ei obuiàm tendit.

Arnoldus Bauarus Italiam inuadit.

Cumque eódem perueniſſet, & caballicatas, vt vulgò aiunt, circumcirca dirigeret, Baioariorum quædam pars non minima de caſtro vocabulo Gauſeningo egrediens, cum Italienſibus pugnare cœpit: à quibus grauiter confoſſa, vix ex eâ vel qui hoc ceteris nuntiaret euaſit. Quâ ex re Arnoldus Dux non paruâ eſt confuſione repletus. Vnde factum eſt, vt conſilio accepto, Milonem Comitem vellet capere; atque Italiâ derelictâ, fecit illum in Baioariam ducere, quatenus reparato exercitu cum eo iterùm redire poſſet: quod Milonem non latuit.

Caballicatæ, id eſt equitatus.

Qui diuerſis cogitationibus æſtuans, quid ageret penitus ignorabat. Hugonem Regem planè vt meruerat adire timebat; cum

Arnoldo verò in Baioariam duci, non solùm mortem, ſed infernum putabat. Hac itaque in ambiguitate, quoniam Regem Hugonem citò miſericordiâ nouerat inclinari, Arnoldum fugere, & ad eum deliberat tendere.

Arnoldus verò quò citiùs potuit in Baioariam eſt regreſſus. Munitionem autem, quæ in eâdem ciuitate erat, priùs oppugnans, fratrem Milonis, militeſque eius, qui eam defendere conabantur, ſecum in Baioariam duxit.

Ratherius capitur.

Quo diſcedente, Hugoni Regi mox ciuitas redditur; & Ratherius eiuſdem ciuitatis Epiſcopus ab eo captus, Papiæ exilio relegatur: in quo facetâ ſatis vrbanitate de exilij ſui ærumnâ librum componere cœpit. Quem ſi quis legerit, nonnullas ibi hac ſub occaſione res expolitas inueniet, quæ legentium intellectui non minùs placere poſſunt quàm prodeſſe.

LVIT-

LVITPRANDI TICINENSIS DIACONI RERVM GESTARVM AB EVROPÆ IMPERATORIBVS ET REGIBVS LIBER QVARTVS.

Pro Procœmio quarti Libri, dicit se deinceps quæ vidit scripturum: quomodo videlicet Hugo Lotharium filium suum Regem constituit, & Romam cum exercitu perrexit: vbi Aldam filiam suam Alberico per dolum despondet; voto tamen non potitur. CAPVT I.

HACTENVS quæ dicta sunt, Sacerdos sanctissime, sicut à grauissimis, qui ea creuerant, viris audiui, exposui: ceterum quæ narranda sunt, vt qui interfuerim, explicabo. Eâ siquidem tempestate tantus eram, qui Regis Hugonis gratiam vocis mihi dulcedine acquirebam. Is enim euphoniam magnoperè diligebat, in quâ me coæqualium puerorum nemo vincere poterat. Igitur Rex Hugo dum prosperè sibi cuncta prospiceret, filium suum Lotharium, quem ex Aldâ vxore suâ genuerat, cunctis conniuentibus, post se Regem posuit. *Lotharius assumitur in Regnum.* Quo constituto, qualiter Romam, ex quâ eiectus turpiter fuerat, posset acquirere, cogitabat. Collectâ itaque multitudine, proficiscitur Romam: cuius quamquam loca & Prouincias circumcircà miserè deuastaret, eamque ipsam quotidiano impetu impugnaret, ingrediendi eam tamen effectum obtinere non potuit.

Sperans denique calliditate suâ Albericum posse decipere, ei denuntiat, vt filiam suam Aldam, Lotharij Regis nati sui germanam, sibi coniugio tollat; sicque pace habitâ, vt suus ipsius filius securus permaneat. *Alda.* Albericus igitur, vt vir haud fatuus, filiam ip-

 sius

ſius ſibi coniugio iunxit; Romam autem, quam nimis ardebat, non tradidit, ſeque ei minimè credidit. Verè tamen Albericum Rex Hugo ineſcaſſet, & cepiſſet, niſi illius hoc cauiſſet aſtutia militum, qui eum aliquando pacem cum ipſo habere non cupiebant. Si quem enim Rex ſuorum vellet corripere, ad Albericum mox ſtuduit fugere: à quo ob Regis metum gratanter ſuſceptus, Romæ vixerat honoratus.

De Saracenis, qui Fraxineto relicto, Aquas venerunt: vbi commiſſâ pugnâ omnes perierunt. Et de prodigioſo ſanguinis fluxu apud Genuam; quæ eodem anno ab Afris capta eſt. CAP. II.

DVm hæc aguntur, Fraxinetum Saraceni inhabitantes, collectâ multitudine, Aquas (qui eſt locus quinquaginta milliariis à Papiâ diſtans) vſque peruenerant. Horum προβολος, id eſt prædux, Sagitus Saracenus peſſimus impiuſque extiterat; Deo tamen propitio, pugnâ commiſsâ, ἄθλιωτερος, id eſt miſer, cum omnibus ſuis interiit.

Primus phalangis.

Per idem tempus in Ianuenſi vrbe, quæ eſt in Alpibus Cocciis octingentis ſtadiis à Papiâ diſtans, ſupra Africanum mare conſtituta, fons ſanguinis largiſſimè fluxit, ſubſecuturam cunctis patenter ruinam inſinuans. Eo quippe anno Pœni cum multitudine claſſium illò perueniunt; ciuibuſque ignorantibus, ciuitatem ingrediuntur, cunctos, pueris exceptis & mulieribus, trucidantes, cunctoſque ciuitatis & Eccleſiarum Dei theſauros nauibus imponentes, in Africam ſunt reuerſi.

Genua rectiùs quàm Ianua dicatur. *Prodigium* *Genua ab Afris capta.*

De Manaſſis Arelatenſis Epiſcopi cauillo, & friuolâ ratione, quâ ſe ad exemplum diui Petri Epiſcopatus Sedem mutaſſe dictitabat: & de argutâ Luitprandi in eum reſponſione. CAP. III.

HOc in tempore Manaſſes, Arelatenſis ciuitatis Epiſcopus, agnitâ Regis Hugonis potentiâ, à cuius ipſe ſanguine affinitatis lineam traxerat, deſertâ commiſsâ ſibi Eccleſiâ, ambitionis ſpiritu, multas violaturus, imò laceraturus Eccleſias, Italiam petiit. Hugo autem Rex ſe Regnum ſecuriùs obtinere ſperans, ſi affinitate ſibi coniunctis Regni officia largiretur, contra ius faſque, Veronenſem, Tridentinam, Mantuanam, commendauit illi, ſeu, quod verius eſt, in eſcam dedit Eccleſias. Ac ne his quidem contentus, Tridentinam adeptus eſt Marchiam: quo honore impellente, cùm miles eſſe inciperet, Epiſcopus eſſe deſinit. Libet autem Pater ἅγιε, id eſt ſancte, aliquantulùm immorarier, ſuaque ipſius ipſum ſententiâ, cur hoc ageret, Deo largiente, propriâ iugulare.

Manaſſis Arelatenſis ambitio.

re. Beatus, inquit, Petrus, Antiochenâ dimiſsâ Eccleſiâ, ad Romanam vrbem (quæ potentiæ magnitudine cunctis tunc nationibus imperabat) poſtmodum tranſuolauit: vbi cùm diſponente Deo ſanctam toto orbe venerandam fundaret Eccleſiam, diſcipulo ſuo beato Euangeliſtæ Marco priſtinam Antiochenam ſimul commendauit; ita tamen vt Aquileienſem & ipſe primò inſtitueret, atque Alexandriam concitè peteret. Quod ita factum eſſe, neminem eorum, qui Actus Apoſtolicos legerit, neſcire cognouimus. *Petrum ſe ſimulat imitari.*

Sed vt nobis reſpondentibus, ô Manaſſes, vera te ſuper his non ſentire cognoſcas, ex nominis tui etymologiâ parentes tuos videntes fuiſſe intelligas. Manaſſes quippe obliuioſus, ſeu obliuio Domini, interpretatur. Quid enim verius aut apertius parentes tui hoc nomine vaticinari potuerunt? ita, inquam, es oblitus tui, vt nec hominem quidem te eſſe reminiſcare. Diabolus quippe Scripturas nouit; & tamen vt peruerſus eſt, peruersè eas interpretatur; & cùm his vtitur, ad perniciem, non ad ſalutem vtitur. Scíſne hunc, cùm tentationum iaculis Dominum & Redemptorem noſtrum Ieſum Chriſtum auſu nefario ſauciare conaretur, his propheticis malè vſum verbis? Quoniam Angelis ſuis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne vmquam offendas ad lapidem pedem tuum. Hoc ſanè ita eſſe ſcriptum, ac de eo dictum, nullus fidelium ambigit. Sed quàm fraudulenter vera hæc Leuiathan ille proferat, ipſius, qui non ſolùm mortalium, ſed & Angelorum ſenſus exuperat, reſponſione animaduertere poteris: Non tentabis, inquit, Dominum Deum tuum. Vides igitur, quòd & tu veris quidem, ſed fraudulentis aſſertionibus vteris; quemadmodum & apoſtata Iulianus reſpondiſſe dicitur Chriſtianis, quos auiditate rapinæ cenſu proprio defraudauit: Nolite, inquit Magiſter veſter, poſſidere aurum, neque argentum. & illud: Facilius eſt introire camelum per foramen acus, quàm diuitem intrare in Regnum cælorum. & item: Qui non renuntiat omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Cedo igitur: quid peruerſius ille quídve fœtidius te dixiſſe credendum eſt? Quod enim Petrus ad iuſtitiam, tu transfers ad culpam. Credo enim te Actus Apoſtolorum non intellexiſſe, aut, quod credibilius eſt, minimè legiſſe. Ibi planè ſic ſcriptum reperies: Quoniam fideles vendebant prædia ſua, & ponebant pretium ante pedes Apoſtolorum; quibus erant omnia communia, nec quiſquam aliquid ſuum eſſe dicebat: diuidebatur autem ſingulis prout cuique opus erat. Si igitur quod in humano cenſu eſt pretioſius, tibíque animâ tuâ charius, Petrus aurum, quaſi quiddam peſtiferum, tangere noluit; quâ ratione eum, Antiochenâ deſertâ, ad Romanam aſſeris Eccleſiam tranſuolaſſe? Si latras, illum, quod omnino falſum eſt, quæſiuiſſe cenſum; ego animarum lucrum & glorio-

Manaſſis interpretatio.

Iuliani cauillum.

gloriosum comprobo martyrium. Prædictum quippe ipsi à Magistro, imò Creatore & Redemptore omnium fuerat: Quoniam cùm esses iunior, cingebas te, & ambulabas vbi volebas; cùm autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu non vis. Hoc autem dixit, significans quâ morte clarificaturus esset Deum. Denique & alio in loco, post resurrectionem Petro se quò iret interroganti, respondisse Dominus dicitur, Romam, iterùm crucifigi. Venit igitur Romam Petrus non ambitione inflammatus, sed martyrio animatus, non quærens aurum, sed animarum lucrum. O felicem, imò beatum, si talem te tua conscientia testaretur! Nec inficiari quidem potes, te Veronensem Episcopatum vendidisse; quod Petro non cuilibet, sed Apostolo illi numquam didicimus contigisse. Quare non solùm spirituali, verùm etiam corporali honore *census animatione te priuatum esse cognouimus. Hæc autem interim dicta ad propositum redeundo sufficiant, quoad largiente Deo latiùs differere suis in locis, qualiter Mediolanensem vsurpaueris cathedram, veniamus.

* sensus alienatione

De Berengario, & eius vxore, & fratre Anscario. Et de Theobaldo Marchione, qui Græcos à se in prælio captos castrauit. Et de muliere, quæ festiuo commento marito virilia seruauit.

CAPVT IV.

Berengarius tyrannus.

EO tempore Berengarius ille, cuius tyrannidem nunc luget tota Italia, Eporegiæ ciuitatis Marchio habebatur. Cui Rex Hugo neptem suam nomine Willam, quam ex Willâ vxore suâ Boso Tusciæ Prouinciæ Marchio Regis frater genuerat, coniugem dedit. Anscarius verò Berengarij frater, quem ex Adelberto Ermegarda Regis Hugonis genuit soror, virium audaciâ potentiaque clarebat.

VVilla. *Anscarius*

Theobaldus etiam Heros quidam proximâ Regi Hugoni affinitate coniunctus, Camerinorum & Spoletinorum Marchio erat. Hic in auxilium Beneuentani Principis contra Græcos, qui eum vehementer oppresserant, abiit. Quibus cùm bellum inferret, victoriâ est potitus. Contigit denique multos Græcorum, iam non arua sed castra obtinentium, hunc cepisse: quibus dum virilia amputaret, talia στρατηγῷ, id est qui eis præerat, nuntiauit: Quoniam quidem viro sancto Imperatori spadonibus nil pretiosius esse cognoui, hos studui paruulos sibi verecundè transmittere; plures quamprimum, Deo propitio, transmissurus.

Theobaldus Græcos vincit.

Ludibrium autem, imò sapientiam, quam quædam tunc mulier gessit, his inseramus. Dum enim quadam die Græci cum ipsius terræ hominibus extra castrum quoddam ad pugnam aduersus

Muliebre lepidum commentum.

ſus Theobaldum memoratum exirent, nonnulli ab eodem ſunt capti: quos cùm eunuchizaret, eoſque in caſtellum dirigeret, mulier quædam mariti ſuccenſa amore, eius pro membris non parum ſollicita, ſparſis crinibus de caſtello exiit furibunda: quæ cùm cruentis vnguibus ora diſcerperet, atque ante Theobaldi tentorium clamoſis vocibus fleret: Quid cauſæ eſt, inquit, mulier, quòd tam ſonoris vocibus quereris? Quæ, quia ſtultitiam ſimulare loco prudentia ſumma eſt, ita reſpondit: Nouum inauditúmque facinus eſt, Heroës, vt bellum non repugnantibus mulieribus inferatis: noſtrarum nulla ex Amazonum ſanguine proſapiam ducit; Mineruæ quippe ſolùm operibus deditæ, armorum penitus ſumus ignaræ. Cui cùm Theobaldus diceret: Quis vmquam ſani capitis Heros, præter Amazonum temporibus, bellum mulieribus intulit? ea reſpondit: Quod cedo crudelius mulieribus bellum inferre, quídve incommodius his poteſtis auferre, quàm vt ea viris certetis ὀρχίδια, id eſt teſticulos, amputare? in quibus noſtri corporis refocillatio, & quòd omnium potiſſimum eſt, naſcituræ ſpes extat prolis. Dum enim eos eunuchizatis, non quod illorum, ſed quod noſtrum eſt, tollitis. Numquam armenrorum ſeu ouium copia, quam mihi ante hos dies abſtuliſtis, veſtra me caſtra adire coëgit. Animalium quæ mihi feciſtis diſpendia laudo, iacturam hanc tantam, tam crudelem, tam irrecuperabilem, modis omnibus horreo, fugio, nolo. Sancti Dei omnes talem à me auertite peſtem. His auditis, nimio ſunt omnes cachinno commoti, totiuſque in eam populi fauor excreuit, vt non ſolùm virum ſuum integrum, verùm etiam cuncta quæ ſibi animalia ablata fuerant, recipere mereretur. Quæ cùm his receptis abiret, directo Theobaldus poſt eam nuntio, interrogauit, Quid viro ſuo auferret, ſi ad pugnam ampliùs contra ſe de caſtello exiret? Oculi, inquit, ſunt illi, nares, manus, & pedes. Si hoc egerit, illi quæ illius ſunt auferat; quæ mea ſunt, ſuæ ancillulæ derelinquat. Verùm quia fauorem populi primâ ſibi locutione adeſſe per riſum & mariti donum intellexit, hæc poſtmodum per directūm nuntium remandauit.

De Boſonis, qui conſilio vxoris perfidus extiterat, ab Hugone captiuitate, & vxoris eius VVillæ ab Italiâ eiectione. Et de balteo pretioſo impudenter à ſeruo in loco pudendo comperto. CAP. V.

PEr idem tempus Regis Hugonis frater Boſo, Willâ vxore ſuâ cupidiſſimâ ſtimulante, aduerſus Regem noua quædam & peruerſa molitus eſt agere. quod Hugonem minimè latuit. Quâ *Boſo capitur.* ex re captus, cuſtodiæ eſt continuò traditus. Cauſſa deiectionis eius hæc fuit. Dum Lamberto, quem ſuprà memorauimus, lumine

mine priuato, idem Boſo Marchiam Tuſciæ obtineret, coniunx eius Willa φιλαργυρεία, id eſt amore pecuniæ, cœpit flagrare, adeò, vt totius Tuſciæ Prouinciæ nulla Nobilium matronarum quantiuis ſe pretij ornamentis excoleret. Hæc cùm prolem virilem non haberet, quatuor habuerat natas, Willam, Bertam, Giſlam, Richildam. Harum Willa, Berengarij huius qui nunc ſupereſt verè marita, hoc effecit, ne genitrix ſua omnium mulierum eſſet nequiſſima. Vt autem non per longas ambages eius acta ponamus, vno turpiſſimo deſcripto, quæ & quanta fuerit in ceteris, animaduertere poteris.

Balteus Boſonis. Vir eius Boſo miræ longitudinis & latitudinis aureum habebat balteum, qui multarum & pretioſarum ſplendebat nitore gemmarum. Hunc, cùm Boſo caperetur, ſuper omnes gazas eius diligenter Rex iuſſit inquiri: ſumptiſque diuitiis, vxorem eius quaſi profanam, & ſceleris totius auctricem, turpiter de Regno Italico præcepit expelli, atque in Burgundiam, de quâ oriunda fuerat, duci. Verùm cùm diligenter omnia perſcrutati, balteum non reperirent, cetera nuntij reportantes, ad Hugonem ſunt reuerſi. Tum Rex, Reuertentes, inquit, phalerarum eius omnem apparatum, puluinar etiam, quod equitando premit, euertite. Et ſi nec ibi quidem balteum poteritis reperire, veſtimentis omnibus eam exuite, ne alicubi ſuper ſe poſſit occulere: noui enim quàm callida, quamque ſit cupida. Igitur illis redeuntibus, Regiſque iuſſioni parentibus, cùm requiſitis omnibus nil inueniſſent, veſtimentis eam omnibus nudauerunt. Hoc denique tam turpe facinus atque inauditum, cùm auertentibus oculis proborum nemo conſpiceret, ſeruorum quidam directo obtutu, purpuream ſecus natium ſperoidem, id eſt curuaturam, vidit dependere corrigiam: quam impudenter arripiens, fœditerque trahens è ſecretiori parte corporis, eam ſecutus balteus eſt egreſſus. Seruus itaque idem non ſolùm inuerecundus, *Scurrile dicterium.* ſed eo ipſo facinore turpi hilarior redditus: Ha, ha, he, ait, quàm peritus obſtetricandi miles. Rufus puer eſt natus heræ, quæſo vt ſit ſuperſtes. O me fortunatum, imò omnibus feliciorem, ſi tales ſaltem duos vxor mea mihi pareret natos, hos Conſtantinopolim dirigerem nuntios: quoniam quidem, vt inſtitoribus narrantibus agnoui, huiuſmodi libenter Imperator ſuſcipit. Talibus prætereà Willa confuſa ſermonibus, lacrymis effuſis, latentem ſub corde cunctis aperit dolorem. Seruus autem, vt ſeruorum proprium eſt, eius deiectione non ſolùm non inclinatus, verumetiam animatus, hæc ad exaggerandum doloris vulnus adiecit:

VVilla quid inſanis? aurum cur condere cæcis
Incipis in membris? proh non audita cupido!
Allecta à furiis, gemmas in corpore condis?

Matri-

Matribus insolitum tales producere partus:
Hinc tibi nulla decem tulerunt fastidia menses.
Alma parens tales nobis haud desine fœtus
Edere, qui nati superent te ætate parentem.
Talia cunctanti collum percusserat vnus
Impiger, ac verbis illum culparat amaris.

His ita peractis, balteus Regi adducitur, eaque in Burgundiam destinatur. Veruntamen quæ abscondit, an qui eum inquirere iussit, fœdiùs egerit, mihi quidem videtur amphibolum. Liquet tamen, quòd vterque auri gemmarumque nimiâ sit cupidine animatus.

De morte Rodulfi Regis Burgundionum; cuius vxorem Rex Hugo duxit, & filiam filio suo tradidit: & quomodo ob pellices vxoris vxorem suam despexerit. CAP. VI.

BVrgundionum prætereà Rex Rodulfus mortem obiit: cuius viduam nomine Bertam Rex Hugo, Aldâ Lotharij Regis filij sui matre defunctâ, maritali sibi coniugio sociarat. Sed & filio suo Regi Lothario, Rodulfi & ipsius Bertæ natam nomine Adhelheidam, tum formâ honestissimam, tum morum probitate gratiosam, coniugem tulit. Quod Græcis omnibus non videtur idoneum: scilicet, vt si pater matrem, cùm sint duo vnum, vxorem accipiat, filius filiam non sine reatu valeat sibi coniugio sociare. *Vtrùm filius filiam, cuius patermatrem duxit, ducat.*

Hugo denique multarum concubinarum deceptus illecebtis, præfatam coniugem suam Bertam maritali non solùm non cœpit amore diligere, verùm modis omnibus execrari. Quòd quàm Deus iustè punierit, suis in locis ponere non pigebit. Verùm cùm nonnullæ essent concubinæ, in tres supra ceteras turpissimo ardebat amore, Bezolam vilissimorum Sueuorum sanguine cretam: ex quâ & natum genuit nomine Bosonem; quem in Placentinâ post VVidonis obitum Episcopum ordinauit Ecclesiâ: Rozam deinde, VValberti superiùs memorati filiam decollati; quæ ei miræ pulchritudinis peperit natam: tettiam Stephaniam genere Romanam; quæ ei filium peperit nomine Theobaldum: quem postmodum in Ecclesiâ Mediolanensi Archidiaconum eâ ratione constituit, vt defuncto Archiepiscopo, eius ipse Vicatius poneretur. Quid autem fuerit, quòd effectum Deus habere hæc non siuerit, vitâ comite, scribendus ordo nudabit. Sed & has tres, ob turpis impudicitiæ facinus, dearum nominibus, Bezolam videlicet Venerem, Rozam Iunonem, ob simultatem & odium perpetuum; quandoquidem ea secundùm pulchritudinem carnis, hæc specio- *Concubinæ Hugonis.* *Concubinis nomina indita.*

ſiot videbatur; Stephaniam verò Semelen appellabat. Et quoniam non Rex ſolus his abutebatur, earum nati ex incertis patribus originem ducunt.

De morte Henrici Regis, & vbi ſit ſepultus; & de prudentiâ eius, qui filium ſuum Othonem Regem conſtituit: qui Otho ante Regni ſuſceptionem ſororem Regis Anglorum duxerat. CAP. VII.

Henrici obitus. EO in tempore Rex Henricus in caſtello, quod eſt inter Thuringorum & Saxonum confinia, & dicitur Himeleuna, grauiſſimâ valetudine correptus migrauit ad Dominum. Cuius corpus in Saxoniam deportatum, in nobiliſſimarum ac religioſiſſimarum Monaſterio puellarum (quod in ipſius Regis prædio, vocabulo Quintelingaburch, ſitum liquet) intra Eccleſiam cum immensâ eſt veneratione repoſitum. Vbi & venerabilis eius coniunx, Regniq́ue conſors, ex eâdem gente, nomine Mathildis, vltra omnes quas viderim & audierim matronas, pro delictorum expiatione celebre exequiarum officium, viuamq́ue Deo hoſtiam offerre non deſinit. Hæc ante Regni ſuſceptionem viro ſuo filium peperit, quem vocauit Othonem. *Otho primus.* Iſtum inquam, cuius mundi partes Aquilonaris & Occidua potentiâ reguntur, ſapientiâ pacificantur, religione lætantur, iuſtiq́ue iudicij ſeueritate terrentur. Poſt regiam autem dignitatem duos peperit, vnum, quem patris nomine vocauit Henricum, facetiâ ſatis ornatum, conſiliis prouidum, vultus nitore gratioſum, oculorum vigilantiâ placidum: cuius pro recenti funere non mediocres lacrymas adhuc fundimus. Tertium deinde Brunonem nomine: quem Patet ſanctus, quoniam Nortmanni Traiectenſem deſtruxerant omnino Eccleſiam, ob eiuſdem recuperationem voluit militare. Verùm iſtorum actus ſuis in locis latiùs explicemus.

Quantæ fuerit prudentiæ, quantæq́ue Rex Henticus ſcientiæ, hinc probari poteſt, quòd optimum, & potiſſimum, & religioſiſſimum natorum ſuorum Regem conſtituit. Imminebat enim, Rex prudentiſſime, obitu tuo totius populi caſus, ſi tantus regiæ dignitati non ſubiret Vicarius. Quâ ex re in amborum laudem hos pangimus verſus:

Ipſe qui quondam ſuperare gentes
Impias bello ſolitus cruento,
Nouimus nunc, Rex, dederis popello
Morte quàm magnas propriâ ruinas.
Turba certatim vìduata charo
Rege iam ceſſet lacrymare, quando
Alter exurgit ſimilis cluenti

Filius

Filius patri, venerandus orbi
Rex Otho, gentes ditione magnâ
Qui premet, pacemque feret beatam.
Quidquid Henrici periit recessu,
Præstitit claro populis hic ortu,
Blandus & mitis, patiensque sanctis,
Pestifer duris, rabidusque sæuis.
Bella nonnullis tibi sunt gerunda:
Ex quibus nomen referens in astra,
Cuncta calcabis pedibus per orbem,
Quæ premit tardus radians Bootes,
Et quibus nomen dedit Hesper almus,
Lucifer rursus vocitatus idem,
Surgit Eoo properans corusco.

Duxerat idem Rex Otho, ante Regni susceptionem, ex Anglorum gente nobilissimâ Regis Adelstani fratris filiam sibi vxorem nomine Otgit: ex quâ & filium genuit nomine Liutolphum. Cuius ob recentem iacturam quoties memoriam agimus, lacrymis sinum replemus. O si numquam natus, aut non tam maturè esset defunctus!

De Henrico peruersorum consilio Othoni rebellante, & exclamatione Auctoris in eum. CAP. VIII.

QVo in tempore Regis eiusdem frater Henricus, quorumdam peruersorum instinctu, eidem est nimiùm aduersatus. Is enim, qui post creationis suæ mox clarissimam dignitatem Creatori suo se similem facere voluit, per auditores suos talibus Henricum contra fratrem, imò Regem & Dominum, sermonibus instigauit: Rectène patrem egisse rere, in Regiâ tibi dignitate genito, non in eâdem genitum proponendo? Planè non discretionis hoc censurâ ponderauit, verùm passionis magnitudine aberrauit. Ergo age, neque tibi deerunt copiæ, fratrem deijce, Regnum accipe; sitque tibi regnandi facultas, cui accidit, Deo largiente, & in eâdem dignitate natiuitas.

Regnandi tibi quid iuuenum tam dira cupido
Optime Saxigenum? prohibet Deus.
Haud pater Henricus dedit his: quia sceptra mouebat
Astripotens bonus ipse Deus pius;
Quo sine, nec Regnum capitur, nec tempora sistunt.
Quidquid in orbe, Deus, geritur, iubet:
Per quem iura Duces cernunt, Regesque triumphant.
Fraternas acies nunc nunc malè

Conflictare cupis, fallax, crudelis, inique,
Impie Leuiathan Beemoth paras
Antiquum renouare tuâ iam fraude duellum.
Crimine pro cuncto pœnas lues;
Hîc reprobum numeris culpans quod peccat, in æuo
Improbe supplicium referes simul:
Et quæcumque malis debentur flammea cunctis
Vincula, parta tibi misero: neque
Ignicomas Erebi iustè demersus ad vndas,
Perpetuò tecum arsuros trahes
Christicolas: quia siqua sacro Baptismate loti
Debita pòst traxere, Dei manet
Gratia, quæ lapsos erexit Sanguine gratis.

De Euerhardo, qui Henricum adhuc Regi Othoni fratri suo fidelem cepit, & in Franciam abduxit. Item, quâ ratione Euerhardus dictus Gilibertum à Regis fidelitate seiunxerit; & quomodo Gilibertus & Euerhardus Henricum carcere emiserint. CAP. IX.

TAnti huius ac tam perniciosi facinoris illex Euerhardus extitit comes: huius enim primæ rebellionis tempore Henricus fratri suo Regi & Domino, prout debuerat, adminicula dederat, nisuque omni aduersarios fatigabat. Verùm quia incuria non solùm temporalibus rebus, sed etiam æternis deditis, atque in ipsâ internæ contemplationis visione constitutis, lapsum nonnumquam parat; quod, vt Vegetius Renatus in libro Rei militaris ait, necessariò amplior securitas grauius solet habere discrimen; Henricum in quodam oppido manentem, incautiusque se tuentem, prædictus Euerhardus collectâ multitudine obsedit; ac priusquam ei frater Rex adminiculari posset, expugnauit, secumque illum & gazam non paruam in propria transportauit. Rex igitur tantum fratris, imò suum, cupiens dedecus vindicare, præfatum Euerhardum sibique conniuentes toto cœpit conamine persequi.

Euerhardus Henricum cepit.

Euerhardus sanè Gilibertum Lotharingorum Ducem à Regis fidelitate seiunxerat: cuius adiutorio Regi non modicè resistebat. Quamquam idem Gilibertus Regis sororem haberet vxorem; maluit tamen suscipiendi Regni spe animatus Regi obsistere, quàm eum, vt debuerat, contra suos æmulos adiuuare.

Sed cùm se Regi nec sic conspicerent posse resistere, non incallido secundùm hominem, sed fatuo secundùm Deum accepto consilio, huiusmodi verbis Henricum conueniunt: Si consiliis nostris te parere nobis iuramento promittis, non solùm quia captus es te dimittimus, sed, quod maius est, si tamen Rex velis fieri, nostrum te

te Dominum constituimus. Hoc autem non eò dicebant, vt facerent, sed vt eius auxilio Regem debellarent.

Quâ calliditate Euerhardus Henricum & Gilibertum in acquirendo Regno decipere voluerit; & quomodo id iactanter coniugi dixerit.

CAPVT X.

HAbuerat planè Rex nonnullas maximas & fortissimas copias, & earum Duces, Hermannum scilicet Sueuorum Ducem, fratremque eius Vdonem, atque Conrardum cognomine Sapientem. Qui quamquam affinitatis lineâ Euerhardo iungerentur; maluerunt tamen iustè, si necessitas incubuisset, iusto cum Rege occumbere, quàm cum consanguineo iniustè triumphare. Henricus igitur præmissâ iam promissione deceptus, propriis mox collectis copiis, totis viribus ipsos adiuuare, Regemque cœperat debellare. Verùm quia scriptum est, Mentita est iniquitas sibi: libet paululùm immorari; &, quemadmodum tunc mentita sit iniquitas sibi, explicare. Euerhardus haud priùs Gilibertum à Regis fidelitate seiungere valuit, donec Regem eum se facturum esse promisit. Gilibertus autem arte hac Henricum decipere voluit, vt dum suo adiutorio Regem deuinceret, ipsum deponeret, sibique Regni solium obtineret. Verùm Euerhardus longè aliter disposuerat. Voluit enim Regem posse deuincere, Regnoque priuare vtrosque, sibique vsurpare, quemadmodum ex verbis ipsius, quæ, paulò antequam moreretur, vxori suæ dixit, conijcere possumus. Quam dum foueret in sinu; Iucundare, inquit, in gremio Comitis, breuî lætatura in amplexibus Regis. Quod non ita accidisse, & iniquitatem sibi mentitam esse, tempestas indicat præsens.

De admirabili victoriâ, quam Rex Othò orando obtinuit: & de Henrico in brachio vulnerato in eo prælio. CAP. XI.

IGitur, vt præfati sumus, huiusmodi Henricus promissione animatus, imò deceptus, collecto exercitu, cum Gilibertopariter atque Euerhardo, Regi præparat bellum. Quos contra Rex properat lætus, non eorum multitudine territus, sed de Dei pietate confisus. Sed vt scias, quàm facile est Deo in paucis plures vincere, & quòd quisque in abundantiâ virtutis suæ non saluabitur, audi antiquum à Domino renouatum miraculum: Regis milites supra Rhenum ad locum vocabulo Bierzuni peruenerant, Rhenique alueum transire cœperant, ignorantes quòd Henricus cum præfatis Comitibus tantâ vicinitate eis iam esset proximus. Perpaucis denique è nauibus egressis, vix equos ascendere, seseque armis induere

duere poterant, cùm prænominatorum legiones non nuntiantur properantes, ſed intuitu ipſo cernuntur præſentes. Tali igitur ſeſe mutuo ſunt ſermone aggreſſi: Fluminis huius, vt cernitis, magnitudo ſocios noſtros nobis ſuccurrere, noſque etiam quamuis volentes redire non ſinit; nec clam nobis eſt, quàm ridiculum noſtris præſertim ſit nationibus, fortes viros ſe hoſtibus tradere, & non reſiſtendo mortem fugere, vitamque ſempiternis opprobriis comparare. Quamquam enim euadendi (quæ numquam hoſtibus obeſt) oblata deſperatio, & ſupplicandi opprobrium ſempiternum, pugnandi nobis fiduciam præſtent; ea tamen eſt, quæ nos præſertim veritatis ſcilicet & iuſtitiæ cauſsâ pugnare compellit. Si enim terreſtris domus noſtra reſiſtendo iniuſtitiæ diſſoluatur, æternam non manu factam recipiemus in cælis. His itaque dictis accenſi, hoſtes inter præcipiti curſu tranſeunt. Rex denique ſuorum tantam conſtantiam non ſine diuino inſtinctu conſiderans; quoniam fluuio intercedente corporali præſentiâ ſubuenire ſuis non poterat, recordatus populi Domini, qui repugnantes ſibi Amalecitas orationibus Moyſi ſerui Dei deuicerat; protinus de equo deſcendit; ſeſeque cum omni populo lacrymas fundens ante victoriferos clauos manibus Domini noſtri Ieſu Chriſti affixos, ſuæque lanceæ impoſitos, in orationem dedit: quantumque iuſti viri (ſecundùm iuſti viri ſententiam Iacobi) tunc valeret oratio, res manifeſta probauit. Eo namque orante, cùm ex ſuis nullus occumberet, hoſtes ſunt omnes in fugam conuerſi; nonnullique eorum cur fugerent, penitus ignorabant, quoniam quidem præ paucitate ſeſe inſequentes hoſtes videre non poterant. Cæſis igitur plurimis, Henricus eſt vehementer in brachio percuſſus; & quamquam loricæ triplicis fortitudo ad carnem vſque enſis aciem non admitteret; pondere tamen percuſſionis acerbæ brachium eſt adeò in liuorem conuerſum, vt nullis Medicorum curis ita mederi poſſet, quin ſubſequente anno dolorem permagnum ſentiret. Vnde & paulò pòſt huius facinoris occaſione ipſum faſſi ſunt hominem exuiſſe. Sed quia lanceæ ipſius ſanctæ memoriam fecimus hîc; qualiter ad eum peruenerit, inſeramus.

Henrici contuſio.

Mors.

De lanceâ Dominicâ per Henricum inuentâ, & ad Othonem perlatâ.
CAPVT XII.

Lanceæ Dominicæ ad Othonem perlatio.

BVrgundionum itaque Rex Rodulfus, qui nonnullis annis Italicis imperauit, lanceam illam à Samſone Comite dono acceperat. Erat enim, exceptâ ceterarum ſpecie lancearum, nouo quodammodò opere nouaque elaborata figurâ, habens iuxta limbum medium vtrobique feneſtras. Hæ pro pollicibus perpulchrè duæ

acies

acies vsque ad decliuum medium lanceæ extenduntur. Hanc igitur Constantini Magni, sanctæ Helenæ filij viuificæ Crucis inuentricis, fuisse affirmant: quæ mediâ in spinâ, quam limbum superiùs memoraui, ex clauis, manibus pedibusque Domini & Redemptoris nostri Iesu Christi affixis, cruces habet. Henricus itaque Rex, vt erat Domini timens, totiusque religionis amator, audito, Rodulfum tam inæstimabile donum habere cæleste, nuntiis directis tentauit, si præmiis aliquibus id posset acquirere, sibique aduersus visibiles inuisibilesque hostes arma inuictissima, triumphumque perpetuum præparare. Quod cùm Rex Rodulfus modis omnibus se numquam facturum ediceret, Rex Henricus, quia mollire hunc muneribus non potuit, minis terrere magnopere curauit: omne quippe Regnum eius cæde atque incendiis se depopulaturum esse promisit. Quia verò quod petebatur munus erat, quo cælestibus terrea Deus coniunxerat, lapis scilicet angularis faciens vtraque vnum, Rodulfi Regis emolliuit cor, iustoque Regi iusta iustè petenti cominus dedit. Neque enim pace præsente simultati locus erat. Nam & eo, qui his crucifixus est, à Pilato ad Herodem properante, facti sunt amici in illâ die, qui priùs inimici erant ad inuicem. Quanto autem amore Rex Henricus præfatum inæstimabile donum acceperit, tum in nonnullis rebus, tum in hoc præsertim claruit, quod non solùm eo donantem se auri argentique muneribus, verùm etiam Sueuorum Prouinciæ parte non minimâ honorauit. Deus autem, qui quo quisque quid animo peragat intuetur, non muneris quantitatis, sed bonæ voluntatis inspector ac retributor, quantâ ob prælibatam rem mercede æterno in sæculo pium donauerit Regem, indiciis quibusdam hoc etiam in tempore prodidit, dum contra se insurgentes hoc victorifero præeunte signo semper hostes terruit, atque fugauit. Hac igitur occasione, imò Dei voluntate, sanctam Rex Henricus adeptus est romphæam, quam filio, vnde inpræsentiarum nobis sermo est, decedens cum Regno hereditario dereliquit. Qui quantâ donum inæstimabile veneratione coluerit, victoria non solùm indicat præsens, verùm etiam diuinorum, vt prompturi sumus, admiranda largitio munerum. His itaque perterritis atque fugatis, Rex rediit non tantum de victoriâ lætus, quantum de diuinâ miseratione magnificus.

Probat auctoritate sanctæ Scripturæ, victoriam Othonis non fuisse fortuitam, sed Deo ita disponente prouenisse. CAP. XIII.

LIbet autem paululùm immorari, & quod non fortuitò, sed Deo disponente hæc ita acciderint, enarrare. Quod luce nobis

bis clarius conſtabit, ſi Domini ac Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti apparitionem, quæ poſt reſurrectionem mulieribus & diſcipulis facta eſt, in medium proferamus. Fidem Petri, dilectionem Ioannis ſupra pectus Domini in cœnâ recumbentis, Thomas firmiter nouerat, eoſque ad ſepulchrum cucurriſſe, nihilque præter linteamina inueniſſe audierat; Angelorum etiam viſiones, qui eum viuere aſſererent, mulieribus apparuiſſe cognouerat. Sed eſto, fortè mulierum infirmitatem conſiderans, mulieribus non credebat. Cedo, inquam, ſancte Thoma, ſi duobus diſcipulis ad caſtellum Emmaus properantibus, quibus non ſolùm apparuit, ſed etiam Scripturas quæ de ſe erant, aperuit, imò etiam ſecundùm conſuetum morem panem benedixit, & fregit, ac dedit, non credis; omnibus tamen condiſcipulis, quibus ianuis clauſis apparuit, quid fidem non adhibere contendis? Meminiſtíne, inquam, eumdem Dominum & Præceptorem tuum, cui te commoriturum promittebas ante paſſionem, hæc omnia prædixiſſe? ait namque: Ecce aſcendimus Ieroſolymam, & conſummabuntur omnia quæ ſcripta ſunt per Prophetas de Filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur; & poſtquam flagellauerint, occident eum, & tertiâ die reſurget. Cur itaque eum dubitas reſurrexiſſe, cùm gentibus traditum, flagellatum, conſputum, crucifixum, ſicut prædixerat, videas? Haud ab re eſt, quòd Dominum tuum manibus propriis tractare contendis. Ipſe Dominus namque Rex noſter, qui operatus eſt ſalutem in medio terræ, qui nouit omnia antequam fiant, multos præuidens hoc errore perituros, vt eſt miſericors & clemens, Infer, ait, digitum tuum huc, & mitte manum tuam in latus meum; & noli eſſe incredulus, ſed fidelis. Confitere, Thoma ſancte, & tuâ dubietate omne noſtrum exclude amphibolum. Dominus, inquit, meus, & Deus meus. O ambiguum omni laude digniſſimum! ô dubium cunctis ſæculis prædicandum! Si tu non dubitares, ego non tam firmiter crederem. Si mulierum credentium, ſi condiſcipulorum fidem, hæreticis, qui non vero corpore Dominum Ieſum Chriſtum reſurrexiſſe latrabant, diceremus, multa nobis argumenta diabolicâ calliditate opponerent. Sed cùm dubitantem Thomam corpus tractaſſe, vulnerum cicatrices tetigiſſe, ac mox dubitatione remotâ, Deum & Dominum exclamaſſe audiunt, qui priùs erant multiſoni, mox vt piſces videntur inſoni; cognoſcentes quia & vera caro eſt, quæ tractari potuit, & Deus, qui ianuis clauſis intrauit. Et quòd Thomas dubitauit, non fors, ſed Dei omnipotentis diſpenſatio fuit. Sic itaq; ſic, Rex piiſſime, inſperata ob militum paucitatem victoria diuinæ conſilium prouidentiæ fuit, volens mortalibus indicare quàm charus Deo eſſet, qui orando tam immenſum cum paucis triumphum obtinere promeruit.

ruit. Fortè enim, imò certè & tu priùs ignorabas quàm charus exi-ſteres; quod pòſt te cognoſcere fecit, cùm tantâ victoriâ honora-uit. Sancti etenim viri quid virtutis habeant, & quanti in con-ſpectu diuini examinis exiſtant, niſi probauerint, ignorant. Quod in facto Abraham filium immolare cupientis ex verbis Angeli di-centis colligere poſſumus. ait enim: Ne extendas manum tuam ſuper puerum, neque facias illi quidquam: nunc cognoui quòd ti-meas Dominum. id eſt, teipſum & poſteros cognoſcere feci. No-uerat enim Dominus, etiam antequam filium immolare vellet, quantâ Abraham Patriarcha ſanctus eum charitate diligeret: ſed is qui diligebat, quàm perfectè diligeret, non nouit, donec per di-lecti filij immolationem apertiſſimè cognouit. Poſſumus & hanc ex beati Petri promiſſione approbare: Domine, inquit, tecùm paratus ſum & in carcerem & in mortem ire. cui Dominus, Dico, ait, tibi Petre, non cantabit in hac nocte gallus, donec ter abneges noſſe me. O ſancte Petre, meliùs quàm tu, nouit te, qui fecit te. Tu profiteris, quemadmodum putas, veram fidem; ſed qui, priuſ-quam fiant, omnia nouit, ter ſe negaturum te eſſe prædixit. Huius quippe ſententiæ non immemor, cùm poſtmodum te, an ſe dilige-res, interrogaret, magis ipſi credens quàm tibi, amorem tuum hac temperatâ reſponſione declaraſti, dicens: Domine tu omnia noſti; tu ſcis quia amo te. Conſcientiâ quidem meâ plus diligo te quàm me, niſi quia te diligendo diligo me. Vtrùm autem, vt exiſtimo, ita ſe veritas habeat, ipſe quàm ego meliùs noſti, qui me vt eſſem feciſti, & vt te diligerem amore iuſtiſſimo inflammaſti. Bone ita-que Rex, non ob tuam hoc, ſed ob infirmorum actum eſt fidem, qui victoriam nonniſi in multitudine putant conſiſtere, & huma-nas res nonniſi fortuitò prouenire. Scimus enim, quia ſi cum duo-decim legionibus tranſires, ac victoriam obtineres, non eam Do-mino, ſed tibi imputares. Et hæc ratio eſt, quòd cum paucis o-rando voluit te Deus vincere, vt & in ſe ſperantes ad amorem ſui magis accenderet, & te quantum diligeret, neſcientibus indicaret. Sed his omiſſis, ad alia feſtinemus.

De iis qui in Alſatiâ Othonem Regem fraude Frederici Archiepiſcopi deſeruerunt: & de animoſo Othonis ad ſuos reſponſo.

CAPVT XIV.

EST in Alſatiæ partibus caſtellum Briſecgaune patrio vocabu-lo nuncupatum; quod & Rhenus in modum inſulæ cingens, & naturalis ipſa loci aſperitas munit. In hac itaque ſuorum Eue-rhardus poſuerat multitudinem militum: quorum terrore, non ſolùm ſibi magnam partem præfatæ Prouinciæ vendicabat, ve-

rùm etiam circumcirca Regis fideles miserè laniabat. Rex denique bonus, non quæ sua, sed quæ suorum erant considerans, collecto exercitu, in Alsatiam, vt præfatum casttum obsideat, proficiscitur. Cumque eódem peruenisset, Frederici, qui cum eo tunc aderat, Moguntiæ Sedis Archiepiscopi exhortatione, Episcoporum quamplurimi, defixis noctu per gyrum amissis tentoriis, cœperunt Regem deserere, clamque ad ciuitates proprias confugere, Frederico cum eodem subdolè permanente. Quod Regis milites considerantes, huiusmodi Regem sunt aggressi sermone: Consule Rex saluti tuæ loca hæc deserens, & Saxoniam petens; nec clam te est, quòd Henricus frater tuus bellum tibi inferre conatur: qui si tam paruas tecum esse copias senserit, ita repentinus irruet, vt nec fugiendi quidem locus sit. Melius est igitur reparato exercitu redire, quàm aut mori miserè, aut turpiter fugere. Quibus Rex imperterritus, vt quondam suis Iudas cognomento Machabæus, Nolite, ait, nolite talia loqui. Et si appropinquauit tempus nostrum, moriamur omnes in virtute, & non inferamus crimen gloriæ nostræ. Melius est enim pro verâ iustitiâ mortem subire, quàm eam fugiendo turpiter viuere. Denique si illos Dei ordinationi resistentes, auxilium à multitudine solâ & non à Deo sperantes, iniustè præliari, mori, & ad irremissibiles Erebi pœnas descendere iuuat, nihilominùs nos imò acriùs pugnare delectet; qui & præliari pro iustitiâ securi, &, si sors carnis vniuersæ acciderit, securiùs possumus mori. Nam pro iustitiâ pugnatores ob copiarum paucitatem ante pugnæ experimentum terga dare, Deo diffidere est. His dictis, non solùm eos à fugæ proposito reuocauit, verùm etiam, vt vehementer pugnarent, animauit.

Militum cohortatio.

Animosum Othonis responsum.

De animoso & prudenti responso Othonis, quo confutauit impudentiam Comitis Abbatiam in præmium auxilij petentis. CAP. XV.

VNum autem, vnum, Pater egregie, velim diligenter attendas: quod cùm audieris, plus eum animi passiones quàm hostes vicisse miraberis. Huiusmodi vincere aduersarios permittente Deo nonnumquam & peccatores possunt; inconcussam autem animi tenere virtutem, prosperis scilicet non extolli, & aduersis non frangi, perfectorum solummodò est. Audi igitur in tantâ hac fluctuante procellâ, quo fidei supra petram, qui Christus est, sit ardore fundatus. Comes quidam tunc prædiues cum eo erat; cuius multitudo militum Regis aciem condecorabat. Hic itaque videns, quamplurimos ex Regis acie desertores ac transfugas fieri, non interiorem, sed exteriorem considerans hominem, tacitus hæc secum voluere cœpit: Quidquid à Rege in hac turbatione constituto

tuto petiero, sine dubio impetrabo; præsertim cùm & acre nobis bellum immineat, ac se ne deseram timeat. Nuntiis itaque directis, Regi supplicat, vt Abbatiam quamdam, Lauresheim dictam, prædiis ditissimam, sibi concedat: cuius possessionibus, quod sibi deerat, militibus suis ministrare præualeat. Rex autem columbinâ non solùm, sed vt erat viperinâ calliditate suffarcinatus, non hoc quid portenderet minimè aduertere potuit; vnde & huiusmodi nuntiis apologeticum dedit: Illi quid super hac re sentiam verbis ipse potiùs explicabo quàm nuntiis. Quod qui hos direxerat audiens, immensâ est affectus animi lætitiâ, sperans se quod poposcerat impetrasse. Vnde & moræ impatiens, Regem adiit, eumque sententiam super hac re promere postulauit. Cui Rex, populo circumstante, Obedire, inquit, magis oportet Deo quàm hominibus. Quis enim sanum sapiens ignorat, te hæc non humilitate petitionis, sed comminationis auctoritate dixisse? scriptum est enim: Nolite sanctum dare canibus. Quod quamuis à Doctoribus spiritualiter intelligendum esse prædicetur; ego tamen satis me dare canibus sanctum censeo, si Monasteriorum prædia, quæ à religiosis viris Deo sunt militantibus tradita, tulero, & sæculo militantibus dedero. Tibi verò tam procaciter iniusta petenti, sub testimonio totius populi nec hoc nec aliud vmquam te à me accepturum esse testificor. Si cordi tibi est cum ceteris infidelibus auolare, quantò citiùs, tantò meliùs. His auditis, quia facies speculum est mentis, cordis verecundiam vultus rubore nudauit; concitusque Regis ad pedes corruens, se peccasse, se grauiter deliquisse confessus est. Perpende itaque, quâ constantiâ Dei athleta non solùm visibiles, verùm etiam inuisibiles conterat hostes. Antiquus etenim hostis non ei se nocuisse putauit, dum tot fortissimos Principes contra illum surgere persuasit; fratrem etiam, qui ei Regnum auferret, instigauit, quoniam hæc exteriora esse damna cognouit: quin & præfatum Comitem ad expetendam sanctorum hereditatem incitauit, quatenus Rex eò velociùs offensam Dei incurreret, quò seruorum Dei stipendia suis iniustè militibus traderet. Verùm quia nequiuit, nunc quantum Rex sanctus ob tentationis huius constantiam Deo pro se pugnante creuit, in medium proferamus.

Quomodo, Deo pro Othone Rege pugnante, Gilibertus & Euerhardus apud Andernacum sint occisi. CAP. XVI.

DAuid sanctus ex personâ Domini dicit: Si populus meus audisset me, Israël si in viis meis ambulasset, pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem, & super tribulantes eos misissem manum meam. Quod in Rege hoc Dominum audiente,

 atque

atque in viis eius ambulante, esse completum, quam prompturus sum ratio declarabit. Euerhardus atque Gilibertus, audito Regem in Alsatiâ esse; quoniam neminem qui eis resisteret verebantur, permagno collecto exercitu, Rheni alueum ad Andernacum pertranseunt, Regisque fideles circumquaque demoliri procedunt. Vdo sanè, Hermanni Ducis Sueuorum frater, necnon & Conradus cognomento Sapiens, quos superiùs Regi diximus esse fideles, ipsius in partibus erant; sed quia eorum copiæ istorum copiis impares extiterant, his occurrere trepidabant. Verùm iubente Deo, non locutionis sed inspirationis modo, hos cum multis spoliis redeuntes ponè sequuntur. Cumque paululùm processissent, quidam eis flens & eiulans obuiàm venit Sacerdos: qui rogatus ab eis quò iret, cur fleret? Ab istis, inquit, prædonibus ego venio, qui paupertatis meæ ærumnam, vno quod solum possederam iumento ablato, dilatarunt. Quòd cùm præfatus Vdo ac Conradus audirent, an Gilibertum atque Euerhardum viderit examussim sunt sciscitati. Quo respondente, quoniam cum prædâ cunctis pænè trans Rhenum missis, ipsi soli cum eorum electis militibus (quod nec benè vertat) capiunt cibum; tantâ celeritate super eos irruunt, vt si videres, non eos currere, sed diceres transuolare. Quid plura? Euerhardus gladiis occiditur, Gilibertus Rheni vndis submergitur: quas quoniam exorbere præ multitudine non potuit, animâ recedente defecit. Ceterorum verò nullus aufugit, qui non aut viuus caperetur, aut gladio truncaretur. Vides igitur, quemadmodum super Regem tribulantes Dominus manum miserit, quem in viis suis ambulantem cognouit.

De nuntio qui Othoni cædem Giliberti & Euerhardi nuntiauit, cùm templum peteret; & de pietate eius. CAP. XVII.

DVm hæc aguntur, Rex in Alsatiâ horum inscius, mori potiùs quàm aduersarios fugere est paratus. Accidit itaque, vt, quemadmodum ei moris erat, manè primo, quoniam Ecclesia longè aberat, super equum consideret, eoque se munitum orationibus iret, dum directis procul oculis obuiare sibi sub nimiâ celeritate hominem vidit; quem illicò nuntium esse intellexit, eò quòd subsecuturam lætitiam quodam præludio hilaritatis ostendit. Hoc igitur indicio, quia secunda eum nuntiare qui aderant intelligunt, arrectis auribus vt eum audiant currunt. Quibus moderata huius processio, capillorum ac vestium compositio, honesta salutatio annuerat. Vidit Rex populum anhelare, & quòd dicendi moram nuntius faceret, grauiter ferre. Age ait, ad quod missus es fare, præpostero ordine rem priùs exprime, circumstantium metus adime,

eorum-

eorumque animos gaudio exple, dehinc per longa exorsa & Rhetorum procemia salutationibus nos demulce. Non qualiter, sed quid dicas præsens tempus expectat. Malumus enim rusticanâ simplicitate lætari, quàm Tullianâ eloquentiâ periclitari. His auditis, Euerhardum atque Gilibertum hominem exutos esse primo impetu nuntiauit, volentemque qualiter hoc acciderit prosequi, Rex manu compescuit; ac mox de equo descendit, seseque cum lacrymis Deo gratias agens in orationem dedit. Quâ expletâ, surrexit, atque itinere quo cœperat, Deo se commendaturus ad Ecclesiam tendit.

Quomodo Otho Rex Bertholdo Baioariorum Duci amico suo res lætas denuntiauit, & nuptias sororis aut filiæ eius obtulit: & de Friderici Episcopi inani contra Regem factione. CAP. XVIII.

HOc in tempore Bertholdus Baioariorum Dux, Arnulfi Ducis frater, vir strenuus, Regis partibus toto fauebat conamine. Volens itaque Rex, vt quemadmodum tribulationis præteritæ, ita & lætitiæ præsentis fieret particeps, sequenti die, quanta erga eum Dominus beneficia egerit, nuntiis directis aperuit. Cui etiam in augmentum lætitiæ, quoniam coniugali minimè connubio tenebatur, demandauit, ac iuramento promittere fecit, vt, si sororem suam, scilicet Giliberti vxorem, habere posset, eam illi coniugio copularet: quod si minùs procederet, ipsius Giliberti ex eâdem sorore genitam, quam penes se habuerat, ferè iam nubilem maritali ei coniugio traderet. Quo audito, Bertholdus immenso est gaudio affectus; elegitque nondum nubilem potiùs filiam expectare, quàm matrem quæ iam nupserat tollere.

Fridericus denique Moguntiacensis Ecclesiæ Archiepiscopus, cuius consilio nonnulli Episcoporum Regem dimiserant, vt quam occultè gestabat infidelitas cunctis pateret, decem fermè diebus ante prænominatorum interitum Regem deseruit, ac Moguntiam concitus venit: in quâ nihil moratus, Metensem vrbem adiit. Disposuerat enim Regis frater Henricus, redeuntibus Euerhardo atque Giliberto, cum eodem Friderico illic exercitum congregare, sicque Regi in Alsatiâ degenti bellum maximum præparare. Cumque illò peruenisset nominatus Archiepiscopus, insperatè & non opportunè ei nuntij occurrerunt; qui iam prælibatos Principes morte intercedente non viuere dicunt. Is autem animo consternatus, quid faceret penitus ignorabat.

De eiusdem Friderici Archiepiscopi captiuitate. Et de sorore Henrici, prohibente ne in munitiones quasdam contra Regem se recipiat: Et quomodo Henricus tandem ad misericordiam Regis fratris sui se submiserit. CAP. XIX.

REx intereà Alsatiam deserens, Franciam occupabat. Cuius ob metum, Moguntiæ ciues redeuntem Archiepiscopum intra vrbis mœnia non suscipiunt: vnde factum est, vt non multò pòst à Regis fidelibus captus, & ante eius præsentiam adductus, custodiæ sit in Saxoniam traditus: in quâ aliquamdiu commoratus, miseratione Regis dignitati pristinæ est restitutus.

Fridericus Episcopus capitur.

Henricus denique Regis sui atque fratris terrore compulsus, in castellum Capræmons vocabulo, non solùm ingeniis hominum, verùm naturâ ipsâ munitum, ingredi voluit: quod eius soror, vidua scilicet Giliberti, prænoscens, non solùm ne id facere posset prohibuit, verùm huiusmodi eum sermonibus conuenit: Proh! non tete miseriarum mearum tædet, quas interempto Giliberto marito perpetior, ni etiam meis in munitionibus te occludendo Regis iram super regionem velut aquam effundas? Non feram, non sinam, non patiar; non tanta mihi vecordia innata erit, vt ex meis incommodis tua compares commoda.

His Henricus auditis, cùm aliud quid faceret ignoraret, assumptis secum, quorum auxilio iuuaretur, quibusdam Episcopis, die quadam nudis pedibus Regis ad pedes ignorante ipso peruenit, supplexque misericordiam implorauit. Cui Rex, Indignum, inquit, facinus tuum misericordiam non meretur: verùm quia video te humiliatum coram me, non inducam malum super te. Iussit itaque Rex eum ad palatium suum, quod in Franciâ, in loco qui dicitur Inglinheim, constitutum est, proficisci, solertique illum vigilantiâ custodiri; quoad iræ remotâ paululùm ægritudine, quid super eum faceret, consilio sapientium definiret.

LVIT-

LVITPRANDI TICINENSIS DIACONI RERVM GESTARVM AB EVROPÆ IMPERATORIBVS ET REGIBVS

LIBER QVINTVS.

Qualiter Hermannus Sueuorum Dux Liuthulfo filio Regis Othonis Idam filiam suam coniugem obtulerit. Et de eclipsi solis ante victoriam Radamiri in Hispaniâ: & de apparitione cometæ. Item, qualiter Rex Hugo Romam vexauerit. CAPVT I.

FACTVM est, vt post mortem Euerhardi atque Giliberti, necnon & Henrici fratris Regis inclusionem, concurrentibus vndique ad Regem congratulationis causâ Proceribus, veniret etiam vir ditissimus Sueuorum Dux Hermannus: qui post congratulationis satietatem, talibus est Regem aggressus sermonibus: Non clam Domino meo est, tum prædiorum latitudine, tum pecuniarum immensitate prædiuitem me absque liberis esse; nec est præter vnam paruulam natam, quæ mearum rerum, me redeunte, heres existat. Placeat itaque Domino meo Regi filium suum paruulum Liuthulfum mihi adoptare filium; quatenus vnicę filiæ meæ maritali commercio sociatus, me migrante, mearum fiat hereditate rerum magnificus. Hoc itaque quia placuit Regi consilium, quod poposcerat, sine dilatione compleuit. *Hermanni Sueui oratio.*

Hoc in tempore, vt ipse Pater benè nosti, sol magnam & cunctis terribilem passus est eclipsim sextâ feriâ, horâ diei tertiâ. Quâ etiam die Abdaram Rex noster à Radamiro Rege Christianissimo Galitiæ in bello superatus est. Sed & in Italiâ octo continuis noctibus miræ magnitudinis cometa apparuit, nimiæ proceritatis, *Eclipsis solis.* *Radamirus vincit.* *Cometa.*

Fames. igneos ex ſeſe radios fundens, ſubſecuturam non multò pòſt famem portendens, quæ magnitudine ſuâ miſerè vaſtabat Italiam.

Albericus ab Hugone obſidetur. Eâdem tempeſtate, Hugone Rege turpiter expulſo, Albericus, vt præfati ſumus, Romanæ ciuitatis Monarchiam obtinebat. Quem Rex Hugo quotannis grauiter opprimebat, gladio & igne quæ poterat vniuerſa conſumens, adeò vt ciuitates, præter Romam, in quâ ipſe conſederat, omnes auferret. Sed & ipſam ſine dubio tum depopulando, tum ciues muneribus corrumpendo conquiſiuiſſet, niſi occulta & iuſta iuſti Dei ſententia illi prohibuiſſet.

De Berengario & Anſcario fratribus: quorum poſterior Marchio Camerinorum & Spoletinorum ab Hugone conſtituitur. Item de Sarlio, ſeu Harlio, quem Rex Hugo contra Anſcarium noua molientem miſerit: & de Anſcarij verbis. Item de bono conſilio VViberti, & malo Archodi Regi dato. CAP. II.

PEr idem tempus Berengarius atque Anſcarius in Italiâ fratres clarebant, vno quidem patre, Adelberto ſcilicet Eporegiæ ciuitatis Marchione, ſed non vnâ matre, progeniti. Berengarium namque, vti præfati ſumus, Gilla, Berengarij Regis filia; Anſcarium autem Ermegarda, Adelberti Tuſciæ Prouinciæ Marchionis, quam ex Bertâ Regis Hugonis filiâ habuerat, peperit. Quorum Berengarius conſiliis prouidus, ingenio callidus; Anſcarius verò ad quodlibet facinus promptus. Quem & Rex Hugo nimis ſuſpectum habuerat, ne ſe occideret, ac Regnum ſibimet obtineret. *Anſcarius fit Marchio.* Conſilio itaque accepto, quia Theobaldus Marchio hominem exuerat, Spoletinorum eum ac Camerinorum conſtituit Marchionem, quatenus eò ſecuriùs viueret, quò longiùs hunc ab ſeſe eſſe ſequeſtratum cognoſceret. Quò dum profectus eſſet, vti animi impatiens erat, quidquid ex Rege mali mens ei cogitando ſuggeſſerat, rerum ſignis continuò declarabat. Quod Regem Hugonem minimè latuit.

Igitur quod remedium huic ægritudini dare poſſet excogitans, Sarlionem ad ſe Burgundionum ex gente progenitum aduocat. cui & ait: Camerinorum ac Spoletinorum hominum non eſt mihi fides incognita: eſt enim calamo ſimilis; cui ſi innifus fuerit homo, perforabit manum ſuam. Vade itaque, atque acceptâ à me pecuniâ mentes eorum corrumpe, ab Anſcarij dilectione eos amoue, tibique coniunge. Te nemo eſt qui poſſit facere tum meliùs, tum commodiùs. Habes enim illius Theobaldi nepotis mei defuncti optimi Marchionis vxorem; cuius auxiliis fretus, cunctus ad te veniet populus. Profectus itaque eſt; & eo annitente, haud ſecùs atque Rex prædixerat, Camerinorum ac Spoletinorum

rum

rum populus egit. Congregatâ itaque multitudine, ad eam, in quâ Anſcarius erat, ciuitatem properare feſtinat. Quod cùm audiſſet Anſcarius, anteſignanum ſuum nomine Wibertum talibus adorſus eſt verbis:

Sarlius imbellis multorum fiſus in armis
Pugnaturus adit; cui fortes pectore & armis
Occurſare decet, bellumque inferre cruentum.
Lecta manus iuuenum, bellis exercita multis,
Poſt huc tendentem, quæ me comitata patronum,
Protinus adueniet fuluo decorata metallo.

His auditis, Wibertus, vt erat vir non audaciâ ſolùm, verùm etiam ſcientiâ fretus; Manè, ait, copias prout potis es congregato. Pergraue eſt enim cum paucis, innumeris occurrere. Sed & ſi quibuſcum res agitur animaduertis, Heroës ſunt, haud ſegniùs atq; nos bello aſſuefacti. Iam Anſcarius Wiberto recta ſibi conſulenti conniuere decreuerat, directiſque vſquequaque nuntiis congregare exercitum cupierat, cùm Archodus, Burgundionum ſanguine ortus, Wibertum ſibi conſulentem dictis increpabat amaris: Chremeti, inquit, ſimilis es; qui ob Thraſonis metum Thaidi de occludendis ædibus conſilium, quo aduocatos ſibi à foro duceret, dedit: quem cùm Thais prohiberet; Quod cum ſalute tuâ, ait, cauere poſſis, ſtultum eſt admittere. Malo ego vos proſpicere, quàm vlciſci acceptâ iniuriâ. Optimè, Wibertus inquit, Thraſonis feciſti memoriam militis, qui priùs ore deſæuiens, cùm ad rem veram ventum eſſet, Syriſcum in dextro cornu, Simalionem in ſiniſtro conſtituens, ipſe ſibi locum poſt principia elegit. Burgundiones enim garrulos eſſe, voraces ac imbelles, nullus qui eos nouerit, ambigit. Sed & quàm fortiter ſæpè feceris, quas fugiendo declinaſti, cicatrices indicant corporis.

De primâ pugnâ inter Sarlionem & Anſcarium: in quâ VVibertus letaliter vulneratus eſt, & Archodus fugit. Item de ſecundo prælio, in quo Anſcarius ſtrenuè pugnans Hattonem Comitem haſtâ occidit; ac poſtmodum de equo per dolum decidens, ab hoſtibus occiſus eſt.

CAPVT III.

HViuſmodi Anſcarius atque Wibertus excitati dictis, vbi Sarlionem cum multis eſſe audiunt, quàm mox cum paucis properare contendunt. Sex Sarlio acies habuerat: quarum tres contra Anſcarij vnam, in quâ ipſe Anſcarius erat, direxerat; ipſe verò, fluuio interiecto, rei ſpectans euentum, cum tribus remanſerat. Verebatur enim quòd nec tanta eum multitudo quiret defendere, ſi ſuos in eum Anſcarius poſſet obtutus inducere. Haud mora, *Sarlio ſex aciebus præerat.*

ra,

Archodus fugit. ra, bellum incipitur: in quo Archodus, quia fugerat, non videtur. *VVibertus vulneratur.* Wibertus morte tenus vulneratur; quoniam quidem mori ſatius quàm fugere duxit. His itaque omnibus ab Anſcario debellatis, duas in eum iterùm Sarlius mittit acies, vnâ ſolummodò ſecum retentâ. Cumque Anſcarius, quis ſuorum occumberet, inquirere vellet, non ſuo tantùm quàm aliorum ſanguine cruentatus, Wibertus ei occurrit. cui & ait: Duæ contra nos acies perpulchrè armis inſtructæ adueniunt; quas te potiùs declinare quàm expectare, etiam atque etiam rogo. Archodus, vt ipſe benè noſti, pugnæ huius incenſor, qualiter aufugerit vides: ego verò poſitus in extremis, non cogito iam de pugnâ, ſed miſericordem Dominum rogo pro animâ, ne mihi imputet quæ ob dilectionem tui hodie commerui crimina, multa hominum neci dando corpora. His expletis expirauit. *VVibertus moritur.*

Anſcarij ſtrenuitas. Collectis itaque Anſcarius quos potuit, duabus phalangis occurrens eas inter furibundus inſiliit, ſtragemque innumeram dedit. Comes quidem Hatto nomine duabus illis præerat aciebus; qui hac occaſione & fiduciâ Anſcario occurrit, quoniam confractâ iam lanceâ ſolam in manu eius viderat haſtam. Quem dum intuitus eſſet Anſcarius; Túne es, inſit, qui contempto Crucis & Sanctorum iuramento periurus in nomine Dei tui me tuum Dominum deſerüiſti, & ad vulpem Sarlium transfuga ac deſertor abiſti? Eſſe aliquos manes & ſubterranea regna, in quibus periuri puniantur, Cocitum & Stygio ranas in gurgite nigras, qui vſque modò ſomniaſti, re ipsâ experiere. Hæc dicens, haſtam, quam ſine ferro geſtabat, per os illius validè iaciens, ſanguine cerebroque reſperſam per occipitium duxit; enſeque abſtracto, quoniam multi ſuper ſe irruerant, dimicare vehementer cœpit. Cumque nullis ſibi adminiculantibus, omnium pænè hoſtium ſolus impetum ſuſtineret, huc illucque diſcurrens, ſonipes quo inſederat adeò in ſcrobem cecidit, vt collo ſuppoſito, cruribuſque & pedibus ſurſum erectis, eouſque ſuper Anſcarium iaceret, donec ab irruentibus hoſtibus miſſilibuſque directis occideretur. Quo mortuo, Sarlius Marchiâ ſecurè potitur, & Rex Hugo gaudio immenſo afficitur. *Anſcarij caſus, & cædes.*

De miſſis ab Hugone Conſtantinopolim ad Imperatorem pro nauibus & igne Græco contra Saracenos. Item de Berengarij fugâ, qui acceperat Regem Hugonem oculis ſuis inſidias parare, & ſe velle excæcare: & de vxoris eiuſdem fugâ. Item de imprecationibus Auctoris in montes qui illis perusij fuerunt. Item, qualiter Hermannus Dux Berengarium ſuſcepit, & Othoni Regi commendauit. CAP. IV.

Saraceni graßantur. DVm hæc aguntur, montana quibus ab Occiduâ ſeu Septemtrionali parte cingitur Italia, à Saracenis Fraxinetum inhabitan-

bitantibus crudelissimè depopulantur. Quamobrem, Hugo Rex consilio accepto, nuntios Constantinopolim dirigit, rogans Imperatorem Romanum, vt naues sibi cum Græco igne transmittat, quas chelandria patrio sermone Græci cognominant. Hoc autem eò fecit, vt, dum terrestri itinere ipse ad destruendum tenderet Fraxinetum, eam partem quâ mari munitur, Græci obsiderent nauigio, eorumque naues exurerent; ac ne ex Hispaniâ victus eis aut copiarum subsidia prouenirent, diligentissimè prouiderent.

Intereà Berengarius memorati frater Anscarij, atque Eporegiæ ciuitatis Marchio, occultè quædam in Regem cœpit moliri. Quod dum Regi compertum foret, simulatâ beniuolentiâ, dissimulatâque irâ, dum ad sese veniret, luce eum priuare disposuit. Filius verò eius nomine Lotharius, Rex & ipse paruulus, & necessariarum sibi rerum adhuc ignarus, quoniam consiliis his interfuit, celare quemadmodum puer haud potuit; verùm destinato ad Berengarium nuntio, quod pater illi suus facere vellet, aperuit. Hoc itaque Berengarius vt audiuit, Italiam quàm mox deseruit, ac per *Berengarij fuga.* montem Iouis in Sueuiam ad Hermannum Ducem properauit; vxorem verò suam VVillam per aliam viam ad eandem Prouinciam venire præcepit. Quæ itinere digressionis suæ per montem auium feta, partuique vicina, qualiter montes tam asperos atque inuios transire pedibus potuerit, satis nequeo mirari; nisi quia fortunas omnes aduersas mihi fuisse certò scio. Sed ô! quòd sibi decipulam Lotharius præparauerit, futuri ignarus videre non potuit. Dum enim Berengario consuluit, qui Regnum & vitam auferret, sibimet præparauit. Imprecor itaque mala plurima non Lothario, qui leuitate peccauit pueritiæ, idque amarè postmodum pœnituit; verùm montibus illis crudelibus, contra insuetum omnibus morem facile eis iter præbentibus. Itaque libet mihi in eorum contumeliam nunc exclamare:

Improbe mons auium, tali
Neque tu nomine dignus;
Conseruas quoniam pestem,
Nunc quam perdere possis:
Inuius esse soles etiam,
Cùm sol igneus ardet,
Tempore quo Cererem messor
Curuâ falce reposcit,
Tempore quo radiis Phœbi
Cancri sidus adurit.
Pessime nunc es inaudito
Rigidæ tempore brumæ
Peruius: atque vtinam possent
Mea nunc vota valere,
Protinus in barathrum vulsus
Aliis montibus isses.
Ecce Berengarium seruat,
Sinit & tramite recto
Mons transire Iouis, mirum,
Haud suetos perdere sanctos,
Et seruare malos, vocitant
Heu quos nomine Mauros.
Sanguine qui gaudent hominum,
Iuuat & viuere rapto.

Quid loquar? ecce Dei cupio
Tete fulmine aduri,
Conſciſſusque chaos cunctis
Fias tempore cuncto.

Igitur Hermannus Sueuorum Dux venientem ad ſe Berengarium benignè ſuſcepit; eumque cum magno honore ante pijſſimi Regis præſentiam duxit. Quem quantâ Rex deuotione ſuſceperit, quantiſve muneribus eum donauerit, quantumque honorauerit, ſtilus meus ſe ſcribere poſſe diffidit: verùm quantum poterit deſignatis, cuius ſanctitatis, quantæ humanitatis Rex fuerit, quantæque etiam Berengarius improbitatis extiterit, facilè prudens Lector animaduertere poterit.

Berengarius Othoni commendatur.

De legatione Hugonis ad Othonem, vt Berengarium non ſuſcipiat: & de pecuniâ illi fruſtrà oblatâ. Item de legatione Romani Græcorum Imperatoris poſtulantis nepoti ſuo Hugonis filiam coniugem.

CAPVT V.

REx Hugo, auditâ Berengarij fugâ, nuntios ſuos Regi Othoni direxit, promittens ſe ſecundùm voluntatis eius deliberationem auri argentique copiam ei daturum, ſi Berengarium non ſuſciperet, eique adminicula non conferret. Quibus Rex *apologeticum huiuſmodi dedit: Berengarius non ob dominij veſtri deiectionem; verùm, *ſi potis eſt, ob reconciliationem, noſtram adiit pietatem, ſi quâ in re adminiculari illi penes dominium veſtrum potero. Gazas mihi ab illo promiſſas non ſuſcipio, verùm illi meas libentiſſimè tribuo; Berengario verò, ſeu cuilibet noſtræ pietatis clementiam imploranti, ſubſidium non præbere, ſummæ dementiæ eſt. Perpende itaque quantâ eum Rex pius charitate dilexerit, qui promiſſum non ſolùm non accipere, ſed propriam pro illo voluit dare pecuniam.

*apologeticum, *id eſt* reſponſum.
*ſi potis eſt, *id eſt* ſi fieri poteſt.

Dum hæc aguntur, Conſtantinopolitanus Imperator cum Regis Hugonis nuntiis ſuos dirigit, mandans, naues & omnia quæ deſideraret, ſe ei daturum, ſi nepoti ſuo filiam ſuam coniugem daret. Conſtantinum autem Leonis Imperatoris, non ipſius Romani filium dico. Tres enim cum Romano hoc imperabant ſimul; eius videlicet duo filij, Stephanus atque Conſtantinus, & Conſtantinus Leonis Imperatoris filius. Rex Itaque Hugo, auditâ hac legatione, directis iterùm nuntiis, Romano denuntiat, ſe legitimam ex coniugio natam non habere; ſed ſi ex concubinarum filiabus vellet, egregiam ei formâ poſſe præſtare. Et quoniam Græci in geneſeos nobilitate, non quæ mater, ſed quis pater fuerit, inquirunt, Imperator Romanus naues continuò cum Græco igne præparauit, munera maxima miſit, atque, vt illam nepoti ſuo coniungeret, mandauit. Quoniam meus vitricus, vir grauitate ornatus,

tus, plenus ſapientiæ, Regis Hugonis fuerat nuntius; pigrum non ſit mihi inſerere, quod eum de Imperatoris ſapientiâ & humanitate, & qualiter Ruſſos vicerit, audiui ſæpiùs dicere.

De Nordmannis Ruſſis: & de pugnâ nauali Romani cum Ingero Rege Ruſſorum ſeu Nordmannorum, quem mirabiliter vicit, inijciendo ignem.

CAPVT VI.

Nordmanni Ruſſi.

GEns quædam eſt ſub Aquilonis parte conſtituta, quam à qualitate corporis Græci vocant Ruſſos; nos verò à poſitione loci vocamus Nordmannos. Linguâ quippe Teutonum *Nord* Aquilo, *man* autem mas ſeu vir dicitur; vnde & Nordmannos Aquilonares homines dicere poſſumus. Huius denique gentis Rex Inger vocabulo erat: qui collectis mille & eò ampliùs nauibus Conſtantinopolim venit. Quod Romanus Imperator vt audiuit; quoniam naualem exercitum ſuum directum contra Saracenos & ad Inſularum cuſtodiam habuit, æſtuare cœpit cogitationibus. Cumque cogitationibus non paucas inſomnes noctes duceret, & Inger cuncta mari vicina diriperet, nuntiatum eſt Romano, quindecim ſemifracta ſe habere chelandria, quæ populus ob vetuſtatem ſola reliquerat. Quod vt audiuit, τοὺς ναυπηγοὺς, hoc eſt nauium fabricatores, ad ſe venire præcepit; quibus ait: Properantes ſine dilatione ea quæ remanſerunt chelandria præparate. Sed & argumentum non ſolùm in prorâ quò ignis proijcitur, verùm etiam in puppi, inſuper in vtriſque lateribus ponite. Compoſitis itaque ſecundùm iuſſionem ſuam chelandriis, ſapientiſſimos in eis viros collocat; atque, vt Regi Ingero occurrant, denuntiat. Profecti denique, cùm in pelago eos impoſitos Rex Inger aſpiceret, exercitui ſuo præcepit, vt viuos illos caperet, & non occideret. Denique miſerator & miſericors Dominus, qui ſe colentes, ſe deprecantes, ſe adorantes, non ſolùm protegere, verùm etiam victoriâ voluit honorare, ventis tunc placidum reddidit mare: ſecùs enim ob ignis emiſſionem Græcis erat incommodum. Igitur in Ruſſorum medio poſiti, ignem circumcircà proijciunt. Quod dum Ruſſi conſpiciunt, è nauibus confeſtim ſeſe in mare proijciunt; eliguntque potiùs aquis ſubmergi quàm igni cremari. Alij tunc loricis & galeis onerati, numquam viſuri ima pelagi petunt; nonnulli verò natantes inter ipſos maris fluctus vruntur: nulluſque die illâ euaſit, qui fugâ ſeſe ad terram non liberauit. Ruſſorum etenim naues ob paruitatem ſui, vbi aquæ minimum eſt, tranſeunt; quod Græcorum chelandria ob profunditatem ſui facere nequeunt. Ingenti Inger confuſione poſtmodum ad propria eſt reuerſus; Græci verò victoriâ potiti, viuos ſecum multos ducentes, Conſtantinopolim regreſſi ſunt

Inger Rex Nordmannorum Conſtantinopolim vexat.

Græci ignem inijciunt.

ſunt læti. Quos omnes Romanus in præſentiâ Hugonis nuntij, vitrici ſcilicet mei, decollari præcepit.

Ut Hugo Rex Fraxinetum tendens, Græcos eò cum nauibus miſerit: qui, cùm Fraxinetum deſtruere potuerit, noluit, ſed cum Saracenis fœdus icit. CAP. VII.

REx itaque Hugo, congregato exercitu, claſſibus per Tyrrhenum mare directis ad Fraxinetum, terreſtri ipſe eò itinere pergit. Quò dum Græci peruenirent, igne proiecto Saracenorum naues mox omnes exurunt. Sed & Rex Fraxinetum ingreſſus, Saracenos omnes in montem Maurum fugere compulit: in quo eos circumſedendo capere poſſet, ſi res hæc, quam prompturus ſum, non impediret.

Saraceni pelluntur è Fraxineto.

Rex Hugo Berengarium, ne collectis & ex Sueuiâ & ex Franciâ copiis ſuper ſe irrueret, ſibique Regnum auferret, maximè timuit: vnde non bono conſilio accepto, ad propria Græcos mox remiſit; ipſeque cum Saracenis hac ratione iniit fœdus, vt in montibus, qui Sueuiam atque Italiam diuidunt, ſtarent, vt, ſi fortè Berengarius exercitum per eos ducere vellet, tranſire eum omni modo prohiberent. Eo verò loco conſtituti, quàm multorum Chriſtianorum ad beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli limina tranſeuntium ſanguinem fuderint, ille ſcit ſolus numerum, qui eorum nomina tenet ſcripta in Libro viuentium. Perquam iniquè tibi Rex Hugo Regnum defendere conaris. Herodes, ne terreno Regno priuaretur, innocentes multos occidit; tu vt obtineas, nocentes & morte dignos dimittis; atque vtinam eâ ratione nocentes illi viuerent tunc, ne poſtmodum innocentes interimerent. Puto, ſeu, quod verius eſt, credo, te non legiſſe, imò nec audiuiſſe, qualiter iram Domini incurrerit Rex Iſraël Achab, dum Regem Syriæ, morte dignum, fœderatum dimitteret Benadad. Vnus enim de filiis Prophetarum dixit ad Achab: Hæc dicit Dominus: Quia dimiſiſti virum dignum morte de manu tuâ, erit anima tua pro animâ eius, & populus tuus pro populo eius. Quod & factum eſt: verùm quantum tibi in hac re obfueris, ſtilus noſter ſuis in locis opportuniùs enarrabit.

Hugonis cum Saracenis fœdus.

De Amedeo Berengarij milite aſtuto, qui explorator in Italiam venit: & de Hungaris ab Hugone in Hiſpaniam ablegatis. CAP. VIII.

TEmpore quo Berengarius ab Italiâ fugit, quemdam ſecum Amedeum nomine militem duxit apprimè nobilem, &, vt poſtmodum claruit, non Vlyſſe calliditate ac temeritate inferiorem.

rem. Fortissimus Rex Otho, cùm nonnullis impeditus rebus, tum quotannis ab Hugone Rege muneribus immensis delinitus, Berengario copias parare non posset, ipse quem præfatus sum Amedeus Berengarium ita conuenit: Nec clam te est, inquit, Domine, quòd inuisum se imperio duro Rex Hugo cunctis Italicis effecerit, præsertim cùm & concubinarum filiis ac Burgundionibus dignitates sit largitus; nec vllus inuenitur Italicus, qui non aut expulsus, aut dignitatibus omnino sit priuatus: & quòd in Regem non aliquid moliuntur, hæc caussa est; quoniam quidem quem sibi constituant Principem, non habent. Si itaque nostrûm aliquis mutato habitu, ne agnosceretur, eò tenderet, eorumque voluntatem inquireret, consilium proculdubio nobis bonum exsculpetet. Cui Berengarius; Te, inquit, tum commodiùs, tum nemo potest facere meliùs. Igitur Amedeus, mutato habitu, cum pauperibus, qui orationis gratiâ Romam tendunt, Romam quasi profecturus, Italiam petiit, Principes conuenit; & quid vnusquisque cordi haberet, inquisiuit: neque enim eodem se omnibus habitu ostendebat. Nunc niger aliis, subniueus aliis, maculosus aliis videbatur. Verùm fama, malum quo non aliud velocius vllum mobilitate viget, eum in Italiâ esse auribus Regis indicauit. Quem dum diligenter iuberet inquiri, ipse prolixam & pulcherrimam barbam pice adeò defœdauit, capillos subaureos nigredine immutauit, faciem deturpauit, debilem finxit, adeò vt inter pauperes Regis in præsentiâ comedentes se Regi nudum ostenderet, & vestem ab eo quâ indueretur accipetet; & quidquid Rex de Berengario & ipso loqueretur, audiret. Hoc denique modo cunctis diligentissimè perscrutatis, non eodem modo quo venerat cum Oratoribus est regressus. Præceperat enim Rex clausarum custodibus, ne quempiam transire permitterent, nisi priùs quis esset diligenti inuestigatione inquirerent. Quod Amedeus audiens, per inuia quædam & aspera nulli custodita pertransiit, atque ad Berengarium cum eâ quâ voluit legatione peruenit.

Amedei oratio fraudulenta.

Amedei calliditas.

Hoc in tempore Rex Hugo, datis decem nummorum modiis, pacem cum Hungaris fecit: quos ab Italiâ acceptis obsidibus expulit, atque in Hispaniam dato eis præduce direxit. Quòd verò & ad Hispaniam & ad ciuitatem ipsam, in quâ Rex morabatur, Cordubam non venerint, hæc caussa fuit; quoniam triduo per inaquosam & aspetam viam ducti, cùm timerent se siti perituros, præduce sibi ab Hugone concesso morte tenus vulnerato, celeriori cursu reuersi sunt.

De Bertâ, Hugonis ex concubinâ filiâ, Constantinopolim missâ nuptum Romano iuniori. De fortitudine palatij Constantinopolitani: & qualiter Stephanus & Constantinus filij Romani patrem suum è palatio & Imperio eiecerint. CAP. IX.

Berta. HAc etiam eâdem tempestate idem Rex Hugo Bertam filiam suam, quam ex meretrice Bezolâ ipse genuerat, per Sigefredum, venerabilem Parmensis Ecclesiæ Antistitem, Constantinopolim direxit, Romano paruulo, Constantini Porphyrogeniti filio, copulandam coniugio. Tenebatque summum Imperium Romanus maior, eiusque filij duo Constantinus & Stephanus: quibus post Romanum præstabat Constantinus Leonis Imperatoris filius: cuius paruulus ex Helenâ Romani maioris filiâ natus, iam nominatam Bertam, quam mutato nomine Græci Eudoxiam dixerant, vxorem duxerat. His itaque quatuor imperantibus, Stephanus atque Constantinus fratres, ignorante Constantino Leonis Imperatoris filio, aduersus Romanum patrem suum quædam dolosa machinabantur. Tædebat enim eos patris seueritate oppositâ quæcumque vellent facere non licere: vnde & malo mox accepto consilio, quatenus patrem deijcerent, pertractabant.

Palatij Constantinopolitani excellentia. Constantinopolitanum palatium non pulchritudine solùm, verùm etiam fortitudine omnibus quas vmquam viderim munitionibus præstat: quod etiam iugi militum stipatione non minimâ obseruatur. Moris itaque est, hoc post matutinum diluculum mox omnibus patere; post tertiam verò diei horam, emissis omnibus dato signo quod est *Mis*, vsque in horam nonam cunctis aditum prohibere. In hoc igitur Romanus aureo triclinio, quæ præstantior est pars, potentissimè degens, ceteras partes palatij genero Constantino, filijsque suis Stephano & Constantino distribuerat. *Stephanus & Constantinus patrem eyciunt.* Hi denique duo, vt prædiximus, non ferentes patris iustam seueritatem, in cubiculis suis multis copiis congregatis, diem constituerunt, quando patrem deijcere, solique ipsi possent regnare. Cumque dies adueniret optata, cunctis de palatio iuxta morem egressis, Stephanus & Constantinus factâ congressione super patrem irruunt, eumque de palatio omnibus ignorantibus deponunt, & ad vicinam insulam, in quâ Cœnobitarum multitudo philosophabatur, tonso ei, vt moris est, capite, ad philosophandum transmittunt. Fit quàm mox multirumiger Constantinopoli sonitus, Romanum quidem eiectum; Constantinum verò eius generum alij interfectum clamitabant. Nec mora, totius populi ad palatium fit concursus. Romanus quasi Imperator abusiuus non requiritur; verùm, an supersit Constantinus, ab omnibus percontatur.

tur. Cùm ſeditio inquiſitionis non modica fieret pro Conſtantino, rogantibus Stephano & Conſtantino; ex eâ parte quâ Zucaniſtrij magnitudo portenditur, Conſtantinus per cancellos crines ſolutus caput expoſuit; ſuâque oſtenſione populi mox tumultum ſedauit, ac in propria quemque repedare coëgit. Quod factum grauem duobus fratribus ingeſſit dolorem. Quid profuit, inquit, quòd, abdicato patre, alium, qui non pater eſt, Dominum ſuſtinemus? Tolerabilius enim decentiuſque paternam quàm exteram pateremur dominationem. Quid illud, aiunt, quòd in huius auxilium non ſolùm propriæ, ſed exteræ venêre nationes? Sigefridus quippe Epiſcopus, Regis Hugonis nuntius, aſſumptis ſecum ſuæ linguæ nationibus, à Melfatinis, Romanis, Caietanis, nobis ad interitum, huic præſidio fuit.

De eiſdem Stephano & Conſtantino, qui Conſtantinum Leonis filium conati ſunt eijcere: à quo & ipſi ſunt capti fraude Diabolini; atque in Monaſterium apud patrem, qui eos lepidè redarguit, miſſi.

Capvt X.

His dictis, armatorum manibus cubicula pro parte complent. Quibus Diabolinus præfuit, qui & eorum animorum incen- *Diabolinus* ſor, & poſt paululum proditor extitit. Conſtantinum denique libris incumbentem ita conuenit: Quæ tibi incommoda & à Stephano & à Conſtantino fratribus, imò inimicis tuis, præparentur, iſthæc quæ in te vetus permanet religio, ignorat. Si enim infortunia tibi parata cognoſceres, quatenus poſſes viuere, cogitares. Vxoris tuæ fratres, Stephanus & Conſtantinus, armatorum manibus congregatis, atque in cubiculis iam concluſis, te non vt patrem de palatio expellere, verùm hîc cogitant interficere. Occaſio autem tui interitus hæc erit: Cœnatum te poſt triduum Conſtantinus & Stephanus inuitabunt; cumque ſeſſionis tuæ medium Excellentiæ tuæ, quatenus moris eſt, obtinere tentabis, percuſſo mox ſcuto incluſi de cubiculo exilient, tuamque fuſo ſanguine vitam finient. Fidem autem ſi relatis expoſcis, vſque inpræſentiarum affirmo argumentis; quoniam concluſorum tibi perſonas rimis oſtendo, deinde, quod ſaluti ſolemnius eſt tuæ, oſtiorum tibi claues trado.

His auditis Conſtantinus; Age, infit, vt coniuratorum prodidiſti perfidiam, quatenus deuincam hanc, exprime ſententiam. Non enim tam mihi ſalus mea chara, quàm pietas erit in referendâ gratiâ iucunda. Cui Diabolinus; Non enim, inquit, clam te eſt, Macedones tum tibi deuotos, tum bello duros exiſtere: mittito itaque, ac cubilia propria, Stephano & Conſtantino ignorantibus, eis ſuffarcinato. Cumque deſignata dies conuiuij aduenerit, atque ob

ſeſſionis faſtum ſi tumultus irrepſerit, dato ſigno, vt præfatus ſum, percuſſo ſcilicet clypeo, cùm illorum manus armatorum præſidio eis eſſe non poterit, tui mox ex improuiſo proſiliant, eoſque tantò commodiùs quantò inſperatiùs capiant; atque ad vicinum Monaſterium, ad quod patrem ſuum, ſocerum tuum, miſerant, tonſis, vt moris eſt, capitibus philoſophatum tranſmittant. Diuinæ ſiquidem rectitudo iuſtitiæ tuum negotium ſecundabit; cuius recompenſatio, ne in patrem peccarent, illos non terruit, & te, ne offenderes, cuſtodiuit. Quod iuſto Dei iudicio ita accidiſſe, non ſolùm Europa, ſed & Aſia nunc cantat & Africa. Deſignato etenim die, dum ſimulatâ pace Conſtantinum hunc & Stephanus & Conſtantinus fratres ad conuiuium inuitarent, & ob ſeſſionis faſtum tumultus inſurgeret, percuſſo, vt dictum eſt, ſcuto Macedones ex inſperato proruunt, duoſque fratres, Stephanum & Conſtantinum, quàm mox comprehenſos, capite tonſos, ad vicinam inſulam, ad quam patrem ſuum ablegarant, philoſophatum mittunt.

De Romani in filios irriſione, & oratione ac prece, quam contra eos egit, gratias agens Deo, quòd impietatis pœnas darent: & quomodo filij eius cuſtodiæ addicti fuerint. CAP. XI.

Romani in filios irriſio.

QVorum pater Baſileus Romanus aduentum vt audiuit, gratiarum actiones Deo exhibuit; eiſque extra Monaſterij fores lætâ facie obuians, Feſtiuum, inquit, tempus, quod humilitatem noſtram imperium veſtrum viſitare coëgit. Charitas puto, quæ me de palatio expulit, filiationem veſtram non ibi diu permanere permiſit. O factum benè, quòd me pridem præmiſiſtis. Confratres enim mei & commilitones mei, ſupernæ tantùm Philoſophiæ incumbentes, qualiter Imperatores ſuſciperent, ignorarent, ſi non me iamdudum imperialibus inſtitutis tritum haberent. Parata iam frigidior occiduis aqua decocta pruinis, dulces adſunt fabæ, lachana, porrique recentes. Non hîc marinæ deliciæ morbos, ſed crebra potiùs ieiunia creant. Turbam verò hanc tantam, tam ſumptuoſa modicitas noſtra non recipit, veſtrum ſolummodò imperium ſuſcipit, quod, ne paternam deſerat ſenectutem, aduenit. Romano hæc & huiuſmodi perſtringente, Stephanus & Conſtantinus filij pudibundo contuentes lumine terram, quàm inuitè Monaſterium peterent, non eſt percontari neceſſe, ſed credere. Expanſis itaque poſt hæc manibus ad altare, Romanus ante crepidinem fuſus, huiuſmodi cum lacrymis Deo preces effudit:

Chriſte Pater, cum quo Pater eſt & Spiritus vnum,
Iure Patris Verbum, per quod Pater omnia mundo

Oſten-

Oſtendit ſecreta poli, ſeu myſtica pandens,
Reſpice figmentum propriâ bonitate creatum :
Ne patiare, precor, me dæmonis arte perire,
Sanguine quem ſacro voluiſti reddere vitæ.
Da Deus, vt mundi pompas calcare ſuperbas
Iam valeam, ſiſtatque procul corruptor iniquus,
Cui labor eſt animas ſemper fœdare beatas.
Imperium libuit, cùm ſceptra tuli; haud placet: ergo
Gratia ſit tibi, dignatus quòd pellere iniquos,
Imperij teneant ſolium ne fortè paternum.

His ita geſtis, Stephanus atque Conſtantinus cuſtodiâ iugi obſeruantur, patre ea quæ acciderant æquanimiter perferente. Aiunt enim hunc, & ſub atteſtatione confirmant, dum à fratribus lentis ob purgationem culparetur, reſpondiſſe, quòd luculentiùs regnaret, qui ſeruorum Dei humilitatibus deſeruiret, quàm qui potentibus mundi peccatoribus imperaret. *Pium Romani dictum.*

De aduentu Berengarij deſiderati in Italiam : & cur Manaſſes Arelatenſis eius partibus fauit. Et de Milone ac aliis, qui, deſerto Hugone, ad Berengarium transfugerunt; & Berengarij in Regnum reſtitutione.

CAPVT XII.

DEſideratus intereà Berengarius, ex Sueuorum partibus, paucis ipſum comitantibus, à Sueuiâ per venuſtam vallem Italiam petiit; applicuitque caſtra ſecus munitionem vocabulo Formicariam, quæ à Manaſſe, vt iam prædiximus, Sedis Arelatenſis Archiepiſcopo, tuncque Tridentinæ, Veronenſis atque Mantuanæ Sedium inuaſore, Adelhardi eius clerici erat vigiliæ commendata. Cumque Berengarius nullius machinamenti apparatu, nulliuſque belli impetu hanc ſe capere poſſe conſpiceret, Manaſſis ambitionem & κενοδοξίαν, id eſt vanam gloriam, cognoſcens, Adelhardum ad ſe venire coëgit; cui & ait: Si munitionem hanc poteſtati meæ tradideris, Dominumque tuum Manaſſen ad adiutorium meum inflectere potueris, illum in Cathedram promoueo Mediolani Archiepiſcopatus; te verò Cumani Epiſcopatus dignitate poſt acceptam Regni poteſtatem donabo. Et vt promittenti mihi fidem admittas, quod verbis ſpondeo, iuramentis affirmo. Hæc dum Manaſſi ab Adelhardo narrantur, tum ille munitionem non ſolùm Berengario dari iuſſit, verùm etiam Italos omnes in eius auxilium inuitauit.

Fama igitur, malum quo non aliud velocius vllum mobilitate viget, Berengarij aduentum quàm mox omnibus nuntiauit. Cœperunt mox nonnulli, Hugone deſerto, adhærere Berengario. Ho-

rum Milo præpotens primus; qui dum Hugoni suspectus, appositis clàm custodibus, obseruaretur, simulans se non intelligere custodiri, fermè cœnam vsque ad noctis protraxit medium. Cumque omnes tum vino tum somno aggrauati corpora quieti traderent, solo se eo qui portauerat clypeum comitante, Veronam percitus peruenit, directisque nuntiis Berengarium exciuit; quem & in Veronâ, quò Hugoni firmiùs resisteret, suscepit. Sanè nulla hunc infidelitas ab Hugone diuisit; verùm illata ipsi ab eodem nonnulla incommoda, quæ iam diu sustinere non potuit. Prosequitur hunc Wido Præsul Mutinensis Ecclesiæ, non iniuriâ lacessitus, sed maximâ illâ Abbatiâ Nonantulâ, quam & tunc acquisiuit, animatus. Qui Hugonem non solùm deserüit, verùm etiam multorum multitudinem secum abstulit: Quod Hugo vt audiuit, congregatis copiis ad eius castrum * Niueolam venit; idque viriliter, sed inutiliter, oppugnauit. Quod quàm mendacij alienum sit, sententia subsequens declarabit. Nam dum eodem loco degeret, Berengarius ab Harderico Archiepiscopo accitus, Veronam deserüit, ac Mediolanum concitus venit. Quo audito, Rex Hugo Papiam tristis venit. Cœperunt intereà omnes Italiæ Primates omine non bono Hugonem deserere, & egenti Berengario adhærere: egentem autem, non nihil possidentem, sed cui numquam quidquam satis est, aio. Quoniam improbi & auari, qui incertas atque in casu positas possessiones habent, & plus semper appetunt (nec eorum quisquam adhuc sibi sufficiens inuentus est, cui quod haberet esset satis) non modò non copiosi diuites, sed etiam pauperes & inopes existimandi sunt. Soli enim sunt diuites, & fructuosas ac sempiternas possessiones possidentes, qui suis rebus contenti, satis esse putant quod est. Non esse cupidum, vera pecunia est; non esse * edacem, vectigal est. Fateamur ergo, vter est ditior, cui deest, an cui superat? qui eget, an qui abundat? cui possessio quò est maior, eò plus requirit ad se tuendum, an qui se suis viribus sustinet? Contentum etenim suis rebus esse, maximæ sunt certissimæque diuitiæ. Verùm de hoc nunc id dictum esse sufficiat. Ad Berengarium stili initium redeat: cuius in aduentum aureum omnes sæculum promittebant, & felicia, quæ talem extulerant, tempora clamitabant.

Milo ab Hugone ad Berengarium transfugit.

* *aliàs* Vineolam

Diuites qui.

* emacem,

Berengarius Regno restituitur.

Quomodo Rex Hugo Lotharium filium suum Mediolanum misit, ad concitandam miserationem Italorum. De Berengarij astutiâ. De Ioseph Brixiano Episcopo, & de VValdonis Episcopi iniquitate.

CAPVT XIII.

EO namque Mediolani degente, ac Italicas dignitates sibi adhærentibus dispensante, Rex Hugo Lotharium filium suum

ſuum non ad Berengarium ſolùm, verùm ad totius populi præſentiam dirigit, petens, quia ſe eis non morigerum abdicauerunt, filium, qui nil in eos deliquerat, ſaltem pro Dei amore ſuſcipiant, ac voluntatibus eorum morigerum reddant. Lothario denique Mediolanum petente, Rex Hugo Papiâ omni cum pecuniâ egreſſus, Italiam deſerere atque in Burgundiam ire cogitauit. Sed res iſta eum retinuit; quoniam dum miſericordiâ inclinati, Lotharium in Eccleſiâ beatorum Confeſſoris & Martyrum Ambroſij, Geruaſij & Protaſij, ante crucem proſtratum erigerent, & Regem ſibi conſtituerent, quamprimum ad Hugonem dirigunt nuntium, per quem illum iterùm ſuper ſe regnare promittunt. Hoc planè conſilium, imò deceptionem, non omnes, ſed Berengarius, vt erat calliditate ſuffarcinatus, adinuenit, non quò hos regnare diſponeret, ſed, vti pòſt claruit, ne Hugo diſcederet, atque immensâ pecuniâ, quam habebat, Burgundionum atque aliarum gentium ſuper ſe populos inuitaret. *Humilis petitio Hugonis.* *Berengarij aſtutia.*

Hoc in tempore Ioſeph quidam moribus ſenex, diebus iuuenis, ciuitatis Brixianæ clarebat Epiſcopus: quem Berengarius, vt erat Dei tironi vehemens, ob morum probitatem Epiſcopatu priuauit; eiuſque loco Antonium, qui nunc vſque ſupereſt, nullo conſilio habito, nullâ Epiſcoporum deliberatione, conſtituit. Sed & Cumis tunc non Adhelhardum, vt iurauerat, verùm ob Mediolanenſis Epiſcopi amorem, Waldonem quemdam ordinauit. Quod quàm benè fecerit, ſubditorum depopulatio, vitium inciſio, arborum decorticatio, multorum oculorum excuſſio, ſimultatis ſæpiſſima repetitio, tum ſignis, tum gemitibus narrant. Adhelhardum autem Regienſi præfecit Eccleſiæ. *Ioſeph Brixianus Epiſcopus.* *VValdonis Epiſcopi iniquitas.*

Cur Berengarius Placentinum & Papienſem Epiſcopos dimiſerit: & cur Luitprandum, ſeu Luitbrandum, Auctorem huius Operis, parentes ſui Berengario commendarint, factusque ſit eiuſdem à Secretis. Item, quomodo Hugo deſperans de victoriâ, cum omni pecuniâ in Prouinciam aufugerit; & quomodo ad eum Raimundus Aquitanorum Princeps venerit, eidem militaturus. Et de Hugonis obitu. CAP. XIV.

BOſonem verò Hugonis Regis ſpurium, Placentinæ Sedis, & Liutefredum, Papienſis Eccleſiæ, expellere Epiſcopos cogitauit: verùm intercedente pretio, ob Dei amorem eos ſe dimiſiſſe ſimulauit. Quàm immenſum tunc Italis gaudium! alterum Dauid veniſſe latrabant; ſed & magno Carolo hunc cæcâ mente præferebant. Quamquam enim iteratò Reges Hugonem atque Lotharium Italici ſuſciperent: Berengarium tamen nomine ſolùm Marchionem, poteſtate verò Regem; illos vocabulo Reges, actu autem neque

neque pro Comitibus habebant. Quid plura? Tantâ hac Berengarij famâ, humanitate, liberalitate, parentes acciti mei, ei ad seruiendum me tradunt. Cui etiam immensis oblatis muneribus, Secretorum eius conscium, ac epistolarum constituunt signatorem. Cui cùm fideliter longo tempore deseruirem, hac me, quam prosecuturus sum suis in locis, mercede donauit. Verùm hæc retributio pænè me ad desperationem vsque pertraheret, si in re consimili consocios plurimos non excuderet. De isto enim pulchrè dictum accipimus: Pennæ struthionis similes sunt pennis accipitris & herodij: cùm tempus aduenerit, in altum alas erigit, deridet equitem & ascensorem eius. Hic enim superstitibus Hugone & Lothario, magnus voraxque struthio, non bonus, sed bono similis est visus. Eis autem decedentibus, & ad Regni fastigia omnibus illum promouentibus, quantum alas erexerit, quantisque diludiis nos omnes irriserit, non tam verbis quàm suspiriis ac gemitibus narro. Sed his omissis, ad narrandi seriem redeamus.

Luitprandus fit Berengarij à Secretis.

Berengarij ingratitudo.

Rex Hugo cùm diuinam animaduersionem declinare, ac Berengario præesse non posset, relicto Lothario, & simulatâ pace, Berengarij fidei tradito, in Prouinciam omni cum pecuniâ properauit. Quo audito, Raimundus Aquitanorum Princeps eum adiit; & pro minis mille se in militem dedit, fidemque ei iuramento seruaturum affirmauit: etiam congregatis copiis Italiam ingressurum, ac Berengarium debellaturum esse promisit. Quod quanto nos omnes cachinno affecerit, gentis illius vilitas palàm facit: quæ etsi præsidio esse posset, ad effectum tamen haudquaquam perduceret. Quoniam quidem vocante Domino, Hugo Rex breuî est viam vniuersæ carnis ingressus, Bertæ nepti suæ, Bosonis Arelatensis Comitis viduæ, pecuniâ derelictâ. Quam etiam breui spatio intercedente memoratus Raimundus, impudentissimæ gentis Princeps impurior, sibi maritam effecerat: cuius non solùm concubitu, verùm etiam osculo, indignum elegantes formarum inspectores eum esse confirmant.

Hugonis obitus.

De vxore Berengarij accusatâ crimine incesti; & quomodo sit purgata. Item de pecuniâ, quam Berengarius caussâ Hungarorum pauperibus & Ecclesiis Dei extorsit. CAP. XV.

HVius hoc in tempore soror, Berengarij scilicet vxor Willa, passa est crimen incesti. Quod ita verum esse non solùm aulici vel cubicularij, verùm aucupes & cupedinarij clamant. Habuit etiam ea presbyterulum capellanum nomine Dominicum, staturâ breuem, colore fuligineum, rusticum, setigerum, indocilem, agrestem, barbarum, durum, villosum, petulcum, insanum, rebellem,

VVilla incesti arguitur.

Dominici sacellani forma.

lem, iniquum: cuius magiſterio duas Willa commendarat natas, Giſlam ſcilicet atque Gerbertam, vt eas litterarum ſcientiâ epotaret. Occaſione itaque puellarum, quas presbyter Dominicus hirſutus, illotus, facetè docebat, mater ei propitiauerat, vt viſa ingrata ac tenax, hinc exiſteret larga. Sententia tamen Veritatis, quæ ait, Nihil opertum quod non reueletur, & occultum quod non in publicum veniat; diu ignorare homines paſſa non eſt. Nam cùm nocte quadam, Berengario abſente, ad cubile dominicum, more ſolito, hirſutus idem vellet accedere, canis hunc morſu vehementi laniauit. Conſurgentes denique qui in domo erant, cùm eum comprehenderent, & quò iret interrogarent, apologeticum iſtud anticipando Domina dedit: Ad mulieres noſtras ibat *Reſponſio* perditus. Sperans itaque presbyterulus ſibi leuius fore, ſi teneret *mulieris* ſententiam Dominæ ſuæ; Ita eſt, inquit. Cœpit itaque Dominâ *callida.* vitæ eius inſidiari, pretiumque promittere, ſi eſſet qui vitam ei auferret. Sed cùm timerent omnes Deum, & mors eius differretur, peruenit ad Berengarium ſermo. Willa verò cœpit aruſpices maleficoſque inquirere, quò eorum carminibus iuuaretur. Vtrùm autem horum carminibus, an Berengarij adiuta ſit mollitie, neſcio. adeò mens eius eſt inclinata, vt ſponte maritali ſubmitteret ora capiſtro. Presbyterulus itaque, quia ad Dominæ aſſeclas ad- *Presbyter* hinniuit, virilibus amputatis dimittitur; Domina verò magis à Be- *caſtratur.* rengario diligitur. Dixerunt autem qui eum eunuchizauerunt, quòd meritò illum Domina amaret, quem Priapeia arma portare conſtaret.

Per idem tempus Taxis Hungarorum Rex magno cum exercitu *Taxis* in Italiam venit: cui Berengarius non ex propriâ pecuniâ, ſed ex *Rex.* Eccleſiarum ac pauperum collectione decem modios nummorum dedit. Fecit autem hoc, non vt populi curam haberet, ſed vt *Tributum* hac occaſione magnam pecuniam congregaret. Quod & fecit. In *immenſum* omni enim ætate vtriuſque ſexus, tamque ablactatus quàm lactens, *dolo exa-* pro ſe nummum dedit: quibus æs commiſcens, ex paucis decem *ctum.* modios fecit; ceteram verò partem, & quidquid ex Eccleſijs tulit, ſibi retinuit.

LVITPRANDI
TICINENSIS DIACONI
RERVM GESTARVM
AB
EVROPÆ IMPERATORIBVS
ET REGIBVS
LIBER SEXTVS.

PRÆFATIO.

EMPORIS instantis qualitas Tragœdum me potiùs quàm Historiographum quæreret, nisi pararet Dominus in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. Explicare enim non possum, quot peregrè profectus quatiar incommoditatibus; iuuatque hominem exteriorem potiùs lugere, quàm scribere. Interior verò Apostolicis confirmatus institutis, in huiusmodi tribulationibus gloriatur, sciens quòd tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem; spes autem non confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Pareat itaque interiori exterior, suaque infortunia non solùm non exhorreat, verùm in his potiùs conquiescat: dumque scribendo operam dans, Fortunæ rotâ hos extolli, illos deprimi dixerit, præsentem incommoditatem minùs sentiet; eiusque mutabilitati congaudens, deteriora quotquot fuerint, nisi mors aut membrorum debilitatio intercedat, iam non metuat, sed fortunata semper expectet. Instantia enim si maturauerit, salutem quæ deest afferet; infortunatum quod adest, expellet. Scribat itaque, & superioribus veris hæc quæ sequuntur vera adiungat.

De

De Oratore à Constantino Imperatore ad Berengarium misso cum litteris, quibus illi Lotharij custodiam commendabat, Oratoremque ab eo petebat: quem vt sine sumptu mitteret, Luitprandum impensis vitrici sui misit. CAPVT I.

REge Hugone Prouinciæ in partibus defuncto, Berengarij nomen celebre apud nonnullas, præsertim apud Græcas, extitit nationes. Is enim Italicis omnibus principabatur virtute, Rex verò Lotharius solo nomine. Constantinus itaque, qui, deiectis Romano filijsque eius, Constantinopoleos regebat Imperium, audito Berengarium potentiâ præstare Lothario, per Andream, qui ab officio Comes curiæ dicebatur, litteras Berengario dirigit: in quibus continebatur, vehementer se Berengarij nuntium velle videre; cuius in reditu cognosceret, quantâ eum charitate diligeret. Scripsit etiam & commendatitias litteras eidem pro Lothario, vt fidelis ei esset administrator, cui, Deo largiente, extiterat gubernator. Constantinus namque sollicitudinem non paruam Lotharij pro salute habebat; religiosè ob amorem nurus suæ cogitans, quæ Lotharij soror extiterat.

Berengarius itaque calliditate suffarcinatus, cogitans quem potissimùm mitteret, cui nil impensæ ob itineris longinquitatem præberet, vitricum meum, cuius tunc sub curâ degebam, conueniens; Quanti, inquit, esset priuignum tuum Græcas litteras non ignorare? cui cùm diceret: Vtinam diuitiarum mearum eâ gratiâ partem mediam distributam haberem; Non necesse, inquit, habes, neque centesimam impartiri. Constantinopolitanus Imperator litteris, vt meum ad se nuntium dirigam, orat. Quod tum ob animi constantiam nemo meliùs, tum ob dicendi copiam nemo commodiùs facere potest. Quid dicam, quàm facilè doctrinas ebibet Græcas, qui tam puerilibus in annis epotauit Latinas? Hac spe quàm mox vitricus animatus, impensas omnes distribuit; meque magnis cum muneribus Constantinopolim direxit.

Quo tempore Luitprandus tamquam Orator Berengarij Constantinopolim venerit, Papiâ egressus: & de mirabili Imperatoris domo, quæ Magnaura, aut potiùs Megaula, aut Megaron dicta est; & susceptione nuntiorum; & miris ibidem ostensis in arbore & solio Imperatoris.

CAPVT II.

DIe quippe Kalendarum Augustarum Papiâ exiens, per Eridani alueum triduo Venetias veni: vbi & Salomonem comitem Græcorum, nuntium κοιτωνίτην eunuchum reperi ab Hispa- *Profectio Luitprandi in Græciam.*

 niâ

niâ & Saxoniâ regreſſum, Conſtantinopolim verſus tendere cupientem, ſecumquè ducentem Domini noſtri tunc Regis, nunc Imperatoris, magnis cum muneribus nuntium, Liutfredum ſcilicet Maguntinum, inſtitorem digniſſimum. Octauo autem Kalendarum Septembris die Venetiis egreſſi, decimoquinto Kalendarum Octobris Conſtantinopolim venimus: vbi quàm inaudito miroque modo ſimus excepti, ſcribere non pigebit.

*Magnaura, *alij* Megaron *legunt.*

Eſt Conſtantinopoli domus palatio contigua miræ magnitudinis ac pulchritudinis, quæ à Græcis ρ loco λ poſitâ * Megaura, quaſi magna aura, pro aula, dicitur. Hanc itaque Conſtantinus, tum ob Hiſpanorum nuntios, qui tunc nouiter eò venerant, tum ob me & Liutefredum hoc modo parari iuſſit. Ærea, ſed deaurata, quædam arbor ante Imperatoris oculos ſtabat; cuius ramos itidem æreæ diuerſi generis deauratæque volucres replebant, quæ ſecundùm ſpecies ſuas diuerſarum auium voces emittebant. In primis verò ſolium huiuſmodi erat arte compoſitum, vt in momento humile, excelſius modò, quàm mox videretur ſublime. Sed ſedile, quod erat immenſæ magnitudinis, incertum vtrùm ærei an lignei, verùm auro tecti leones quaſi cuſtodiebant. In hac igitur duorum eunuchorum humeris incumbens, ante Imperatoris præſentiam ſum deductus. Cumque in aduentu meo leones rugitum emitterent, aues ſecundùm ſpecies ſuas perſtreperent, nullo ſum terrore, nullâ admiratione commotus; quoniam quidem ex his omnibus eos qui benè nouerant, fueram percontatus. Tertiò itaque Imperatorem pronus adorans, caput ſuſtuli: & quem priùs moderatâ menſurâ à terrâ eleuatum ſedere vidi, mox aliis indutum veſtibus penes domus laquear ſedere proſpexi. Quod qualiter fieret, cogitare non potui, niſi fortè eo ſit ſubuectus ergalio, quo torcularium arbores ſubuehuntur. Per ſe autem tunc nihil locutus; quoniam etſi vellet, intercapedo maxima indecorum faceret; de vitâ Berengarij & ſoſpitate per * logotheram eſt percontatus. Cui cùm conſequenter reſpondiſſem, interprete ſum innuente egreſſus, & in datum mihi hoſpitium mox receptus.

Arbor mirè effigiata.

Solium Imperatoris mirabile.

Luitprandi præſentatio.

* logotheta, *id eſt* interpres.

Quæ dona Luitprandus propriis impenſis, licet nomine Berengarij, Imperatori Conſtantino obtulerit; & quæ ab Imperatore viciſſim munera ſuſceperit, & in domum imperatoriam, quæ decaennea cubita dicuntur, admiſſus, miranda dona ac poma viderit.

CAPVT III.

SEd nec hæc pigeat memorare, quid tunc pro Berengario egerim; ſcilicet vt agnoſcatur, quantâ eum charitate dilexerim, & cuiuſmodi recompenſationem pro benè geſtis acceperim. Hiſpanorum

norum nuntij, & nominatus Liutfredus, Domini noſtri tunc Regis Othonis nuntius, magna ex eorum parte Dominorum munera Imperatori Conſtantino detulerant; ego Berengarij ex parte nihil præter epiſtolam, & hanc mendacio plenam, detuleram. Æſtuabat itaque non parum hac pro verecundiâ animus, & quid ſuper hac re faceret, cogitabat attentus. Æſtuanti autem mihi, & nimiùm fluctuanti, meus animus ſuggeſſit, quatenus dona quæ Imperatori meâ ex parte detuleram, Berengarij ex parte conferrem, paruumque munus, prout poſſem, verbis ornarem. Obtuli autem loricas optimas nouem, ſcuta optima cum bullis deauratis, ſeptem cuppas argenteas, deauratas duas, enſes, lanceas, verua, mancipia, quatuor carſamatia, Imperatori nominatis omnibus pretioſiora. Carſamatium autem Græci vocant, amputatis virilibus & virgâ puerum eunuchum: quod Verdunenſes mercatores ob immenſum lucrum facere ſolent, & in Hiſpaniam ducere.

Dona Luitprandi, nomine, non impenſis Berengarij.

Carſamatium.

His itaque geſtis, Imperator me poſt triduum ad palatium vocari præcepit, proprioque mecum ore locutus, ad conuiuium inuitauit: poſtque conuiuium magno me meoſque aſſeclas munere donauit. Verùm quia narrandi ſe occaſio intulit, qualis eius menſa feſtis præcipuè diebus, qualeſque ad menſam ludi celebrentur, bonum opinor non ſilere, ſed ſcribere.

Dona Imperatoris.

Eſt domus iuxta Hippodromum Aquilonem verſus miræ & altitudinis & pulchritudinis, quæ decaennea cubita vocatur. Quod nomen non ab re, ſed ex apparentibus cauſſis ſortita eſt: Δέκα enim Græcè, Latinè decem, ἐννέα nouem; cubita aut à cubando inclinata, vel curuata poſſumus dicere. Hoc autem ideò, quoniam quidem nouemdecim menſæ, in eâ quæ ſecundùm carnem eſt Domini noſtri Ieſu Chriſti Natiuitate, apponuntur. In quibus Imperator pariter & conuiuæ non ſedendo, vt ceteris diebus, ſed recumbendo epulantur. Quibus in diebus non argenteis, ſed tantùm aureis vaſis miniſtratur. Poſt cibum autem aureis vaſis tribus ſunt poma delata, quæ, ob immenſum pondus, non hominum manibus, ſed purpurâ tectis vehiculis ſunt allata. Apponuntur autem duo hoc modo: In menſâ per foramina laquearis tres ſunt funes pellibus deauratis tecti, cum annulis aureis depoſiti, qui anſis quæ in ſcutulis prominent poſiti, adiuuantibus inferiùs quatuor aut eò ampliùs hominibus, per vertibile quod ſupra laquearium eſt ergalium in menſam ſubuehuntur, eodemque modo deponuntur. Ludos denique quos ibi perſpexerim, quia nimis longum eſt ſcribere, prætermitto; vnum ſolummodò ob admirationem hîc inſerere non pigebit.

Decaennea cubita.

Menſæ nouemdecim.

Poma immenſa.

De mirabili ſpectaculo ligni in fronte portati, & puerorum ſuper ipſum ludentium, & de familiari Imperatoris cum Luitprando ſuper eâ re diſquiſitione. CAP. IV.

VEnit quidam vigintiquatuor & eò ampliùs pedum longitudinis lignum ſine manuum adminiculis in fronte gerens, quod cubitum à ſummitate inferiùs, bicubitum tranſuerſum in fronte habuetat. Adducti ſunt autem duo pueri nudi, ſed campeſtrati, id eſt ſuccinctoria habentes; qui per lignum aſcendentes, ita ſeruauerunt immobile, ac ſi radicitus terræ eſſet affixum: denique poſt vnius deſcenſum, alter qui remanſetat, eodemque ſolus luſerat, amplioti me admiratione attonitum reddidit. Quoquo modo enim quoaduſque luſerant, lignum per quod aſcenderant gubernabant. Vnus verò qui in ligni ſummitate remanſit, quia ita ſe æqualiter ponderauit, vt & luſerit ac ſanus deſcenderit, ita me ſtupidum reddidit, vt ipſum etiam Imperatorem mea admiratio non lateret. Vnde & accerſito interprete, quid mihi ceteris mirabilius videretur, ſciſcitatus eſt: Puérne, qui ſe adeò moderatè rexerat, vt immobile eſſet lignum, an is, qui ipſum in fronte tam argumentosè tenuerat, vt puerorum neque pondus neque ludus illud vel modicum flecteret. Cumque me ignorare, quid mihi θαυμαςότερον, id eſt mirabilius, videtetur, edieerem, magno inflatus eachinno, ſe ſimiliter neſcire reſpondit.

Ligni portandi mira ratio.

De erogatione numiſmatum & aliorum donorum pro veteri Imperatoris Græci more ante diem Palmarum in Magiſtratus & clientes Imperatorios. CAP. V.

Βαϊοφόρος.

SEd neque hoc ſilentio prætereundum eſſe arbitrot, quid noui mirique aliud ibidem perſpexerim. In eâ quæ eſt ante Βαϊοφόρον, quod nos Palmarum ramos dieimus, hebdomade, tam in militibus quàm in diuerſis conſtitutis offieiis numiſmatum aureorum erogationem, ptout cuiuſque meretur officium, Imperator facit. Cui erogationi, quia me intereſſe voluit, me venire præeepit. fuit autem huiuſmodi: Erat appoſita decem cubitorum longitudinis ac quatuor latitudinis menſa, quæ numiſmata loeulis congregata, prout cuique dabatur, numeris extrinſeeus in loculis ſcriptis retinebat. Ingrediebantur denique ad Imperatorem non confusè, ſed ordinatim, ſecundùm vocantis vocem, quæ ſctipta vitorum nomina ſecundùm officij dignitatem recitabat. Quotum primus vocatus eſt Rector domus: cui non in manibus, ſed in humeris poſita ſunt numiſmata cum ſcaramangis quatuor. Poſt quem ὁ domeſti-

Munera accipientium ordo.

mesticostos Ascalonas, & ὁ de Longaristis Ploas, sunt vocati: quorum alter militibus, nauigantibus præerat alter. Hi itaque paris numeri, quia dignitas par erar, numismata & scaramanga suscipientes, præ multitudine non iam in humeris portauerunt, sed adiuuantibus aliis post se cum labore traxerunt. Post hos admissi sunt Magistri numero vigintiquatuor: quibus erogatæ sunt numismatum aureorum libræ, vnicuique secundùm eumdem numerum vigintiquatuor cum scaramangis duobus. Patriciorum deinde ordo hos ponè est secutus; & duodecim numismarum libris cum scaramangâ vnâ donatus. Qui sicut nec Patriciorum, ita nec librarum, nisi quod vnicuique dabatur, numerum nescio. Turba post hos immensa vocatur, protospathariorum, spathariorum, candidatorum, & id genus clientum.

Finis de rebus visis in Græciâ: quibus quia & alias superaddere proposuerat, nouum de rebus Othonis Augusti exorsus est librum: quem tamen ob breuitatem superiori addidimus.

De Othone primo Imperatore, & Legatis ad eum missis; & qualiter Ecclesiam Romanam ac totam Italiam tyrannis liberauit, Imperijque vnctionem & insignia cum iuramento Ioannis Papæ non diu in fide permansuri accepit. De Romanorum, de dicti Papæ sacrilegiis, incestis, stupris & aliis flagitiis, querimoniâ; & Papæ fictâ promissione de emendandâ vitâ, & acri Imperatoris in eum recriminatione, & eius, hoc est Papæ, obstinatione, qui Adelbertum recepit: de vtriusque eiectione, & Synodo Romæ celebratâ. CAP. VI.

REgnantibus, imò sæuientibus, in Italiâ, &, vt veriùs fateamur, tyrannidem exercenribus, Berengario atque Adelberto, Ioannes Summus Pontifex & Vniuersalis Papa, cuius tunc Ecclesia supradictorum Berengarij atque Adelberti sæuitiam erat experta, Legatos sanctæ Romanæ Ecclesiæ, Ioannem videlicet Cardinalem Diaconum, & Azonem Scriniarium Serenissimo atque pijssimo tunc Regi, nunc Augusto Cæsari Othoni destinauit; suppliciter litteris & Regum signis orans, quatenus pro Dei amore, sanctorumque Apostolorum Petri & Pauli, quos delictorum suorum cupierat esse remissores, se sibique commissam sanctam Romanam Ecclesiam ex eorum faucibus liberaret, ac saluti & libertati pristinæ restitueret. Hæc dum Romani Legati conqueruntur, vir venerabilis Walbertus, sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus, semiuiuus ex prædictorum rabie Berengarij atque Adel-

VValbertus Episcopus Mediolanensis conuenit Othonem.

Adelberti liberatus, superiùs memorati Othonis potentiam adiit, indicans, se non posse pati Berengarij Adelbertique, nec non Willæ sæuitiam; quæ Manassen Arelatensem Episcopum contra ius fasque Mediolanensis Ecclesiæ Sedi præfecerat. Aiebat sanè, hanc Ecclesiæ suæ *calamitatem, quæ, quòd se suosque capere oporteret, interciperet. Sed Waldo Cumanus Episcopus hunc ponè est secutus, non disparem à Berengario atque Adelberto & Willâ quàm Walbertum contumeliam se esse perpessum clamitans. Venerant & nonnulli alterius ordinis ex Italiâ viri: quos inter illustris Marchio Otbertus cum Apostolicis cucurrerat nuntiis, à sanctissimo Othone tunc Rege, vt dixi, nunc Augusto Cæsare, consilium auxiliumque expetens. Horum itaque Rex piissimus lacrymosis questibus inclinatus, non quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi sunt cogitans, filium suum sibi cognominem contra morem puerilibus in annis Regem constitutum in Saxoniâ dereliquit: ipse collectis copiis in Italiam percitus venit. Qui tantò Berengarium atque Adelbertum celeriùs Regno expulit, quantò euidentiùs constat, quòd commilitones Petrum & Paulum sanctissimos Apostolos habuit. Bonus itaque Rex dispersa colligens, & confracta consolidans, quod cuique proprium fuit restituit. Dehinc Romam similia facturus adiit: vbi miro ornatu miroque apparatu susceptus, ab eodem Summo Pontifice & Vniuersali Papâ Ioanne vnctionem suscepit Imperij. Cui non solùm propria restituit, verùm etiam ingentibus gemmarum, auri & argenti muneribus ipsum honorauit. Iusiurandum verò ab eodem Papâ Ioanne supra pretiosissimum corpus Petri, atque omnibus ciuitatis Proceribus, se numquam Berengario atque Adelberto auxiliaturum, accepit. Post hæc in patriam properanter repedauit. Intereà præfatus Papa, iuramenti & promissionis oblitus quam fecerat sancto Imperatori, ad Adelbertum, vt se adeat, mittit; iuramento ei affirmans, se illum contra sanctissimi Imperatoris potentiam adiuturum. Adeò enim eumdem Adelbertum, Ecclesiarum Dei eiusdemque Papæ Ioannis persecutorem, Imperator sanctus terruerat, vt omnem Italiam deserens, Fraxinetum adiret, seque Saracenorum fidei commendaret. Imperator autem iustus, qui cur Adelbertum Ioannes Papa, quem priùs vehementi odio insequebatur, nunc diligeret, satis mirari non potuit; accersitis quibusdam familiaribus, an hoc verum esset, Romam dirigit percontatum. Cumque illò ijdem nuntij peruenissent, huiusmodi non à quibuslibet aut paucis, sed ab omnibus Romanis ciuibus responsa suscipiunt. Non dispar videtur ratio, cur Ioannes Papa sanctissimum Imperatorem, suum scilicet ex Adelberti manibus liberatorem, & diabolus oderit creatorem. Imperator, quemadmodum re ipsâ experti sumus, ea quæ Dei sunt, sapit,

**VVilla calamitas verbo Terentiano dicitur.*

VValdonis querela.

Otho minor fit Rex.

Otho maior Italiam adit. Tyrannos expellit.

Otho Imperij suscipit vnctionem.

Iuramentum Ioannis Papæ.

Adelbertus Saracenis se commendauit.

Romanorum Procerum in Papam querimonia.

ſapit, operatur, diligit, Eccleſiaſtica & ſæcularia negotia armis rutatur, moribus ornat, legibus emendat; Ioannes Papa his omnibus aduerſatur. Non clam eſt populo quod fatemur. Teſtis eſt Rainera ſui ipſius militis vidua, quam cæco captus igne multis præfectam vrbibus, ſacroſanctis beati Petri donauit aureis crucibus atque calicibus. Teſtis eſt Stephana eius amica, quæ in effuſione, quod ex eo conceperat, recèns hominem exiuit. Quòd ſi cuncta taceant, Lateranenſe palatium, Sanctorum quondam hoſpitium, nunc proſtibulum meretricum, non ſilebit amicam coniugem Stephanæ patris concubinæ ſororem. Teſtis omnium gentium, præterquam Romanorum, abſentia mulierum, quæ ſanctorum Apoſtolorum limina orandi gratiâ timent viſere, cùm nonnullas ante dies paucos hunc audierint coniugatas, viduas, virgines, vi oppreſſiſſe. Teſtes ſunt ſanctæ Apoſtolorum Eccleſiæ, quæ non ſtillatim pluuiam, ſed totum intrinſecus, ſupra ipſa etiam ſacroſancta altaria, imbrem admittunt. Quanto nos terrore tigna afficiunt, cùm diuinam opem eódem depoſcimus? Mors in tectis regnat, quæ nos orare multa volentes impedit, atque domum Domini mox linquere cogit. Teſtes ſunt non ſolùm iuncearum curatura, ſed & quotidianarum formarum mulieres. Cui eædem ſunt, & ſilicem pedibus quæ conterunt atrum, & quæ magnorum ſubuehuntur adiutorio iumentorum. Atque hoc rei eſt, quòd tanta ei cum Imperatore ſancto diſcordia eſt, lupis & agnis quanta ſortitò obtigit. Illi hoc, vt impunè liceat, Adelbertum ſibi tutorem & defenſorem parat. Hæc dum à redeuntibus nuntiis Imperator audiret; Puer, inquit, eſt, facilè bonorum immutabitur exemplo virorum. Spero eum obiurgatione honeſtâ, ſuaſione liberali, facilè ex illis ſeſe emerſurum malis; dicemuſque tunc cum Prophetâ: Hæc eſt immutatio dexteræ Excelſi. & adiecit: Quod priùs rerum ordo depoſcit, Berengarium in Feretrato Monte reſiſtentem propulſemus, dein paternâ abdicatione Dominum Papam conueniamus: ſi non voluntate, verecundiâ ſaltem in virum perfectum ſeſe mutet. Sicque forſitan deuictus, benè conſueſcere, ſtudebit his deſueſcere. His expletis, Papiæ nauim conſcendit, ac per Eridani alueum Rauennam vſque peruenit; indeque progrediens, Montem Feretratum (quod oppidum ſancti Leonis dicitur) in quo Berengarius & Willa erant, obſedit. Quò & præfatus Papa Leonem, venerabilem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ tunc Protoſcriniarium, nunc in eâdem Sede beati Petri Apoſtolorum Vicarium, nec non & Demetrium Optimatem Romanorum illuſtriſſimum, ſancto Imperatori nuntios dirigit, mandans, haud mirum eſſe, ſi hactenus iuuentutis igne deuictus, quid puerile geſſerit: iam tempus inſtare, cùm alieno cuperet viuere more. Mandauit etiam doloſè,

Papæ ſacrilegia & inceſtus.

Stephana amita, aut potiùs amica, abortum faciens perit.

Mons Feretratus obſidetur.

Papæ ad Imperatorem mandata fraudulenta.

quòd quemdam Leonem Epiſcopum & Ioannem Diaconum Cardinalem ſuos infideles ſuſcepiſſet; & quòd ſanctus Imperator promiſſionis ſuæ fidem violaret, dum eos, qui eò loci manebant, iuramento non ipſi, ſed ſibi aſtringeret. Quibus Imperator: Pro correctione, inquit, ac morum immutatione, quam promittit, gratias ago; de promiſſis verò fidem mutare, cuius me arguit, an verum ſit, ipſi perpendite. Omnem terram ſancti Petri, quæ noſtræ poteſtati ſubiecta eſt, Eccleſiæ promiſimus reddere: atque id rei eſt, quòd ex hac munitione Berengarium cum omni familiâ pellere laboramus. Quo enim pacto terram hanc ei reddere poſſumus, ſi non priùs eam ex violentorum manibus ereptam, poteſtati noſtræ ſubdamus? Leonem Epiſcopum, & Ioannem Cardinalem Diaconum, ſuos infideles, quos nos ſuſcepiſſe accuſat, his temporibus non vidimus, nedum ſuſcepimus: Conſtantinopolim Domino Papâ eos ad iniuriam noſtram proficiſcentes dirigente, Capuæ ſunt, vt audiuimus, capti. Quibuſcum etiam Saleccum, natione Bulgarum, educatione Hungarum, Domini Papæ familiariſſimum, & Zachæum virum reprobatum, diuinarum atque humanarum inſcium litterarum, à Domino Papa Epiſcopum nouiter conſecratum, & Hungaris ad prædicandum, vt ſuper nos irruant, deſtinatum, eodem captos eſſe loco audiuimus. Hæc Dominum Papam nullis narrantibus feciſſe crederemus, niſi litteræ fidem admitterent, quæ plumbo ſignatæ eius nominis characteres monſtrant. His expletis, Landohardum à Saxoniâ Numendenſem, & Liudbrandum ab Italiâ Cremonenſem, Epiſcopos, cum præfatis nuntiis Romam dirigit, Domino Papæ ſe inculpabilem eſſe ſatisfacturum. Quorum etiam militibus hoc Imperator iuſtus impoſuit, vt, ſi ſecùs Dominus Papa non crederet, duello verum eſſe approbarent. Præfati igitur Landohardus & Liudbrandus Epiſcopi Romam ante Domini Papæ præſentiam venientes, tanto ſunt in honore ſuſcepti, vt non eos lateret, quanto ſanctum Imperatorem tædio faſtidiret. Ordinatim tamen, prout eis iniunctum fuerat, enarrantes, non iuramento, non duello ſatisfactionem Papa recipere voluit, ſed in eâdem quâ fuerat duritiâ permanſit: ſubdolè tamen poſt dies octo Ioannem Epiſcopum Narnienſem, & Benedictum Cardinalem Diaconum, cum iſtis Domino Imperatori deſtinauit, putans hunc ſuis poſſe deludere verſutiis, cui nimis eſt verba dare difficile. Ante quorum reditum Adelbertus, inuitante Papâ, à Fraxineto rediens, Centumcellas aduenit; deinde Romam profectus, non, vt debuit, repudiatus, ſed à Papâ honorificè eſt ſuſceptus. Hæc dum aguntur, Phœbi radiis graue Cancri ſidus inæſtuans Imperatorem Romanis arcibus propellebat. Sed cùm Virginale ſidus gratam rediens temperiem ferret, collectis copiis

Recriminatur Imperator Ioannem Papam.

Ioannis Papæ obſtinatio.

Adelbertus recipitur.

copiis clàm, Romanis inuitantibus, Romam aduenit. Quid clàm dixerim, cùm maior Romanorum pars Optimatum sancti Pauli castellum inuaserit, sanctumque Imperatorem obsidibus etiam datis inuitauerit? Quid multis morer? iuxta vrbem Imperator castrametatus est. Româ Papa simul atque Adelbertus aufugiunt; ciues verò sanctum Imperatorem cum suis omnibus in vrbem suscipiunt, fidelitatemque promittunt: hæc addentes, & firmiter iurantes, numquam se Papam electuros, aut ordinaturos, præter consensum atque electionem Domini Imperatoris Othonis Cæsaris Augusti, filijque ipsius Regis Othonis. Post triduum, rogantibus, tam Romanis Episcopis quàm plebe, magnus in sancti Petri Ecclesiâ fit conuentus, sederuntque cum Imperatore Archiepiscopi: ab Italiâ pro Engelfrido Aquileiensi Patriarchâ, quem in eâdem vrbe languor repentè, vt fit, ortus arripuerat, Rodulfus Diaconus, Walbertus Mediolanensis, Petrus Rauennas: à Saxoniâ, Adeltac Archiepiscopus, & Landohardus Episcopus Numendensis: à Francia, Otgerius Episcopus Spirensis, Bubtus Parmensis: ab Italiâ, Liudbrandus Cremonensis, Hermenaldus Regensis: à Tusciâ, Conradus Lucensis, Euerarius Ariciensis, Pisanus Senensis, Florentius Pestruensis, Petrus Camerinensis, Spoletinus Romanus, Gregorius Albanensis, Spoletinus, Sico Hostiensis, Benedictus Portuensis, Lucidus Canensis, Theophylactus Prænestinus, Wido Siluæ candidæ, Leo Velitriensis, Sico Blebensis, Stephanus Serensis, Ioannes Nepesinus, Ioannes Tiburtinus, Ioannes Foroiuliensis, Romanus Ferentinensis, Ioannes Normensis, Ioannes Berulensis, Martinus Sutrinus, Ioannes Narniensis, Ioannes Sapiniensis, Ioannes Gallacensis, Phalarensis, Alaterensis, Ortanus, Ioannes Anagniensis, Trebensis, Salibatinus, Tarraconensis, Stephanus Cardinalis Archipresbyter titulo Balbinæ, Dominicus titulo Anastasiæ, Petrus titulo Damasi, Theophylactus titulo Chrysogoni, Ioannes titulo Equitij, Ioannes titulo Susannæ, Petrus titulo Pammachij, Adrianus titulo Calixti, Ioannes titulo Cæciliæ, Adrianus titulo Luciniæ, Benedictus titulo Sixti, titulo Quatuor Coronatorum, Stephanus titulo Sabinæ, Benedictus Cardinalis Archidiaconus, Ioannes Diaconus, Bono filius Diaconus, Cardinalis Primicerius, Georgius Secundicerius, Stephanus Adminiculator, Andreas Arcarius, Sergius Primicerius defensorum, Ioannes Sacellarius, Stephanus, Theophylactus, Adrianus, Stephanus, Benedictus, Azo, Adrianus, Romanus, Leo, Benedictus. Item Leo & Leo Scriniarij, Leo Primicerius scholæ cantorum, Benedictus Subdiaconus & Oblationarius, Azo, Benedictus, Demetrius, Ioannes, Amicus, Sergius, Benedictus, Vrso, Ioannes, Benedictus Subdiaconus, Subpulmentarius, & Stephanus Archia-

Otho Romam redit.

Papa cum Adelberto fuga.

Synodus in vrbe; & qui interfuerint.

chiacoluthus, cum omnibus acoluthis & regionariis. Ex primatibus Romanæ ciuitatis, Stephanus filius Ioannis Superista, Demetrius Meliosi, Crescentius Caballi marmorei, Ioannes cognomento Nuzina, Stephanus de Muza, Theodorus de Rusina, Ioannes de Primicerio, Leo de Camirzuli, Richardus, Petrus de Canapariâ, Benedictus cum Bulgamino filio suo: ex plebe, Petrus, qui & Imperiola est dictus, astitit cum omni Romanorum militiâ.

Quæ acta sint in Concilio contra Ioannem Romanum Pontificem; in quem moderato animo & maturo consilio processit Otho: & quæ illi flagitia obiecta sint à congregatis in Concilio, enormia certè, & vix credibilia, etiam in sicario aut pagano. CAP. VII.

HIs itaque residentibus, silentiumque summum tenentibus, ita sanctus est Imperator exorsus: Quoniam decorum esset tam claro sanctoque Dominum Papam Ioannem interesse Concilio, cur tantum declinauerit cœtum, vos, ô sancti Patres, consulimus, quibus communis labor Ecclesiasticus ac commune negotium existit. Tunc Romani Pontifices & Cardinales, Presbyteri ac Diaconi cum vniuersâ plebe dixerunt: Miramur sanctissimam Prudentiam vestram nos hoc velle percontari, quod nec Ibericos, nec Babylonicos, nec Indicos incolas latet. Non hic iam de illis est qui veniunt in vestimentis ouium, intus autem sunt lupi rapaces: ita apertè sæuit, ita apertè diabolica pertractat negotia, vt nihil circuitionis vtatur. Imperator respondit: Iustum nobis videtur, vt accusationes nominatim exprimantur; deinde quod agendum est, communi consilio pertractetur. Tunc consurgens Petrus Cardinalis Presbyter, se vidisse illum Missam celebrasse, & non communicasse testatus est. Ioannes Episcopus Narniensis, & Ioannes Cardinalis Diaconus, se vidisse illum Diaconum ordinasse in equorum stabulo non certis temporibus sunt professi. Benedictus cum ceteris Condiaconis & Presbyteris dixit se scire, quòd ordinationes Episcoporum pretio faceret, & quòd annorum decem Episcopum in Tudertinâ ciuitate ordinaret. De sacrilegio non esse necesse percontari dixit; quia plus videndo quàm audiendo scire potuissemus. De adulterio dixerunt, quod oculis non viderant, sed pro certo scirent, viduam Ranierij, & Stephanam patris concubinam, & Annam viduam cum nepte suâ abusum esse, & sanctum palatium lupanar & prostibulum fecisse; venationem dixerunt publicè exercuisse; Benedictum spiritualem patrem suum lumine priuasse, & mox mortuum esse; Ioannem Cardinalem Subdiaconum virilibus amputatis occidisse; incendia fecisse; ense accinctum, galeâ & loricâ indutum fuisse testati sunt. Diaboli in amorem

Cardinales.

Crimina Ioannis Papæ.

Episcopus decennis.

amorem vinum bibiſſe omnes tam Clerici quàm laici acclamarunt. In ludo aleæ, Iouis, Veneris, ceterorumque dæmonum auxilium popoſciſſe dixerunt. Matutinas & Canonicas horas eum non celebraſſe, nec ſigno Crucis ſe muniuiſſe profeſſi ſunt. His auditis, Imperator, quia Romani eius loquelam propriam, id eſt Saxonicam, intelligere nequibant, Liudbrando Cremonenſi Epiſcopo præcepit, vt Latino ſermone hæc Romanis omnibus quæ ſequuntur exprimeret. Surgens itaque, ſic cœpit:

De Imperatoris Othonis maturâ in Joannem Pontificem Maximum conſultatione per interpretem factâ: & de Patrum contra eum atteſtatione, etiam cum ſui anathematizatione, ſi minùs vera dicerent: deque conſilio inito, vt in perſonâ citetur ad ſui purgationem.

CAPVT VIII.

PErſæpè contigit, & nobis expertis credimus, vt in dignitatibus conſtituti inuidorum infamiâ maculentur; diſplicet bonus malis, quemadmodum & malus bonis. Atque hoc rei eſt, quòd hanc in Papam accuſationem, quam modò Benedictus Cardinalis Diaconus legit, & vobiſcum fecit, amphibolam retinemus, incerti, vtrùm è zelo iuſtitiæ an impietatis liuore proruperit. Vnde mihi indigno ſecundùm conceſſæ dignitatis auctoritatem omnes obteſtor per Deum, quem fallere, etſi vult, nemo poteſt, ſanctamque eius Genitricem intemeratam Virginem Mariam, perque pretioſiſſimum Apoſtolorum Principis corpus, in cuius hæc recitantur Eccleſiâ, vt nulla in Dominum Papam iaculentur conuicia, quæ non ſint ab ipſo patrata, atque à viris probatiſſimis viſa. Tunc Epiſcopi, Diaconi, Clerus, & cunctus Romanorum Populus quaſi vir vnus dixerunt: Si non & quæ per Benedictum Diaconum lecta ſunt, hiſque turpiora & ampliora Ioannes Papa indigna commiſit facinora, non nos à peccatorum vinculis abſoluat Apoſtolorum Princeps beatus Petrus, qui verbo cælum indignis claudit, iuſtis aperit. Simus anathematis vinculo innodati, atque in die nouiſſimâ in ſiniſtrâ parte poſiti, cum eis qui dixerunt Domino Deo: Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus. Quòd ſi fidem nobis non adhibetis, exercitui Domini Imperatoris ſaltem debetis credere, cui ante quinque dies enſe accinctus, clypeo, galeâ, loricâ indutus occurrit: ſolus Tiberis, qui interfluxit, ne ſic ornatus ab exercitu caperetur, impediuit. Mox ſanctus Imperator dixit: Tot ſunt huius rei teſtes, quot ſunt noſtro in exercitu bellatores. Sancta Synodus dixit: Si placet ſancto Imperatori, mittantur litteræ Domno Papæ, vt adueniat, ſeque ex his omnibus purget. Tunc eidem ſunt litteræ deſtinatæ.

Patrum in Ioannem Papam obteſtatio.

 Diplo-

Diploma, siue exemplum litterarum Imperatoriarum auctoritate Concilij ad Ioannem Papam missarum: quibus vitia à Concilio illi obiecta summatim recitantur; cum humili obsecratione, vt ad se purgandum in Concilium venire non recuset. CAP. IX.

SVmmo Pontifici & Vniuersali Papæ Domno Ioanni, Otho diuinæ respectu clementiæ Imperator Augustus, cum Archiepiscopis Liguriæ, Tusciæ, Saxoniæ, Franciæ, in Domino S. Romam ob seruitium Dei venientes, dum filios vestros Romanos, scilicet Episcopos, Cardinales, Presbyteros, Diaconos, & vniuersam plebem de vestrâ absentiâ percontaremur, & quid caussæ esset, quòd nos Ecclesiæ vestræ vestrique defensores videre noluissetis, talia de vobis tamque obscena protulerunt, vt, si de histrionibus dicerentur, vobis verecundiam ingererent. Quæ ne Magnitudinem vestram omnia lateant, quædam vobis sub breuitate describimus; quoniam si cuncta nominatim exprimere cuperemus, dies nobis non sufficeret vnus. Noueritis itaque, non à paucis, sed ab omnibus tam vestri quàm alterius ordinis, vos homicidij, periurij, sacrilegij, & ex propriâ cognatione, atque ex duabus sororibus, incesti crimine esse accusatos. Dicunt & aliud auditu ipso horridum, diaboli vos in amorem vinum bibisse; in ludo aleæ, Iouis, Veneris, ceterorumque dæmonum auxilium poposcisse. Oramus itaque Paternitatem vestram obnixè, venire, atque ex his omnibus vos purgare non dissimuletis. Si fortè vim temerariæ multitudinis formidatis, iuramento vobis affirmamus, nihil fieri præter sanctorum Canonum sanctionem. Data VIII. Idus Nouembris.

De Ioannis Papæ apologetico, id est responso, vt Auctor accipit, cùm apologiam potiùs dicat, quo excommunicatos pronuntiat, si ad noui Pontificis electionem processerint. Et de rescripto Patrum in Concilio ad eumdem Papam; quod verbis sacris fulcitur. CAP. X.

HAnc epistolam cùm legisset, huiusmodi apologeticum scripsit: Ioannes Episcopus seruus seruorum Dei omnibus Episcopis: Nos audiuimus dicere, quòd vos vultis alium Papam facere: si hæc facitis, excommunico vos de Deo omnipotente, vt non habeatis licentiam vllum ordinare, & Missam celebrare. Cùm hæc epistola in sanctâ Synodo legeretur, aduenerunt qui priùs defuerant Religiosi à Lotharingiâ, Henricus Treuerensis Archiepiscopus: ab Æmiliâ & Liguriâ, Wido Muziensis, Gezo Tertonensis, Sigulfus Placentinus: quorum consilio Domno Papæ ita rescribunt: Summo Pontifici & Vniuersali Papæ Domno Ioanni, Otho

Otho diuinæ reſpectu clementiæ Imperator Auguſtus, ſed & ſancta Synodus Romæ ob ſeruitium Dei congregata in Domino, Salutem. Præteritâ Synodo, quæ celebrata eſt octauo Idus Nouembris, litteras vobis direximus, in quibus accuſatorum veſtrorum verba atque accuſationis cauſſæ continebantur. Rogauimus etiam eiſdem litteris Magnitudinem veſtram, quemadmodum iuſtum eſt. A vobis, non quales temporis qualitas, ſed inconſultorum vanitas expoſcit hominum, litteras accepimus. Non veniendi ad Synodum rationabilis eſſe excuſatio debuit: ſed & præſentes Magnitudinis veſtræ debuerunt nuntij intereſſe, qui aut ægritudinis, aut certè difficultatis cauſsâ ſatisfacerent, ſanctam vos Synodum declinaſſe. Eſt & aliud veſtris in litteris ſcriptum, quod non Epiſcopum, ſed puerilem ineptiam ſcribere deceret. Excommunicaſtis enim omnes, vt non habeamus licentiam canendi Miſſas, ordinandiq́ue Eccleſiaſticas diſpoſitiones, ſi alium Romanæ Sedi conſtitueremus Epiſcopum. Ita enim ſcriptum erat: Non habeatis licentiam vllum ordinare. Nunc vſque putauimus, imò credimus, duo negatiua vnum facere dedicatiuum, niſi veſtra Auctoritas priſcorum ſententias infirmaret Auctorum. Nos verò intentioni veſtræ, non verbis, reſpondeamus. Si ad Synodum venire, & obiecta purgare non differtis, Auctoritati veſtræ proculdubiò obediemus: ſed ſi, quod abſit, venire, & obiecta vobis capitalia crimina purgare diſſimulatis, cùm præſertim vos venire nil impediat, non maris nauigatio, non corporis ægritudo, non itineris longitudo; tunc excommunicationem veſtram paruipendemus, eam potiùs in vos retorquebimus; quoniam quidem iuſtè facere poſſumus. Iudas Domini noſtri Ieſu Chriſti proditor, imò venditor, cum ceteris priùs ligandi atque ſoluendi poteſtatem à Magiſtro in hæc verba acceperat: Amen dico vobis, quæcumque ligaueritis ſuper terram, &c. Quamdiu enim bonus inter diſcipulos fuit, ligare atque ſoluere valuit; poſtquam verò cupiditatis veneno homicida factus, Vitam occidere voluit, quem poſteà ligatum ſoluere, atque ſolutum ligare potuit, niſi ſeipſum, quem infeliciſſimo laqueo ſtrangulauit? Data decimo Kalendas Decembris, & miſſa per Adrianum Cardinalem Presbyterum, & Benedictum Cardinalem Diaconum. Qui cùm ad Tiberim perueniſſent, eum non inuenerunt: pharetratus enim in campeſtria iam abierat. Nec quiſquam erat qui his, vbi ipſe eſſet, indicare poſſet. Cumq́ue eum inuenire non poſſent, cum eiſdem litteris ad ſanctam Synodum, quæ tunc tertiò eſt habita, ſunt reuerſi. Mox Imperator ait: Expectauimus aduentum eius, vt præſente eo quod nobis egerit quereremur; verùm quoniam eum non affuturum certò ſcimus, quàm perfidè nobiſcum egerit, vt diligenter agnoſcatis, etiam atque *Imperatoris prudens oratio.*

etiam

etiam flagitamus. Notum itaque vobis facimus Archiepiſcopis, Presbyteris, Diaconis, reliquoque Clero, nec non & Comitibus, Iudicibus, omnique Plebi, quòd idem Ioannes Papa oppreſſus à Berengario atque Adelberto rebellibus noſtris, miſit nobis in Saxoniam nuntios, rogans vt pro amore Dei in Italiam veniremus, & Eccleſiam ſancti Petri ac ſeipſum ex faucibus eorum liberaremus. Nos verò,adiuuante Deo, quantum fecerimus, non eſt neceſſe dicere, vt inpræſentiarum videtis. Ereptus verò meâ operâ ex eorum manibus, & honori debito reſtitutus, oblitus iuramenti & fidelitatis,quam mihi ſupra corpus ſancti Petri promiſit, eumdem Adelbertum Romam venire fecit, & contra me defendit, ſeditiones fecit, & videntibus noſtris militibus, dux belli factus, loricâ & galeâ eſt indutus. Quid ſuper hoc ſancta Synodus decernat, edicat. Ad hæc, Romani Pontifices, reliquuſque Clerus, & cunctus Populus dixerunt: Inauditum vulnus inaudito eſt cauterio exurendum. Si corruptis moribus ſibi ſoli, & non cunctis obeſſet, quoquo modo tolerandus eſſet. Quot priùs caſti huius facti ſunt imitatione inceſti? Quot probi huius exemplo conuerſationis ſunt reprobi? Petimus itaque Magnitudinem imperij veſtri, monſtrum iſtud nullâ virtute redemptum à vitiis, à ſanctâ Romanâ Eccleſiâ pelli, aliumque loco eius conſtitui, qui nobis exemplo bonæ conuerſationis præeſſe valeat, & prodeſſe ſibi; rectè viuat, ac benè viuendi nobis exemplum præbeat. Tunc Imperator; Placet, inquit, quod dicitis, nihilque gratius nobis quàm vt talis, qui huic ſanctæ & vniuerſali Sedi præponatur, inueniri poſſit.

Papa accuſatur, quòd armatus fuit

De Leonis Protoſcriniarij in Summum Pontificem electione, & Ioannis depoſiti largitione, quâ Romanos in cædem Imperatoris & noui Papæ ſollicitauit; ſed, Imperatore vincente, fruſtrà conati ſunt. Leonis tamen indulgentiâ obſidibus remiſſis, cùm Imperator abeſſet, meretricularum illecebris populus Romanus rurſum Ioannem recipit, qui in Leonis aſſeclas mirè ſæuit, donec à diabolo enectus eſt. Poſt quem Romani Benedictum Papam declarant; ſed Leoni Sedes redditur, Benedicto exulante. CAP. XI.

HIs dictis, omnes vnâ voce dixerunt, Leonem venerabilem, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Protoſcriniarium, virum approbatum, ad Summum Sacerdotij gradum nobis in Paſtorem eligimus, vt ſit Summus & Vniuerſalis Papa Romanæ Eccleſiæ, reprobato ob improbos mores Ioanne apoſtatâ. Cùm hoc omnes tertiò dixiſſent, annuente Imperatore, nominatum Leonem ad Lateranenſe palatium ſecundùm conſuetudinem cum laudibus ducunt,

Leo, reiecto Ioanne, eligitur Papa.

ducunt, & certo tempore in Ecclesiâ sancti Petri ad Summum Sacerdotium sanctâ consecratione attollunt, & fideles se ei affuturos iureiurando promittunt. His ita gestis, sperans sanctissimus Imperator cum paucis Romæ se degete posse, ne consumeretur Romanus populus ob multitudinem exercitus, multis vt redirent licentiam dedit. Cumque hoc Ioannes, qui deiectus est, Papa cognosceret, non ignorans quàm facilè Romanorum mentes pecuniâ posset corrumpere, clàm Romam mittit nuntios, beati Petri omniumque Ecclesiarum pecuniam repromittentes, si super pium Imperatorem & Domnum Leonem Papam irruerent, eosque impijssimè trucidarent. Quid multis morer? Romani quàm mox exercitus paucitate confisi, imò decepti, & pecuniæ promissione animati, buccinâ concrepante, super Imperatorem, vt eum occidant, festinare contendunt. Quibus Imperator super pontem Tiberis, quem Romani plaustris impeditum habebant, occurrit. Cuius fortes milites assuefacti bello, pectore & armis intrepidi, eos inter prosiliunt, & quasi accipitres auium multitudinem nullo resistente proterunt. Non latibula, non corbes, non concaua ligna, non cryptæ, sordium receptacula, fugientibus tutelæ esse possunt. Occiduntur itaque, &, vt assolet contingere viris fugientibus, passim à tergo vulnerantur. Quis tunc Romanorum cladis huius superstes fieret, si non Imperator sanctus misericordiâ, quæ eis nulla debebatur, inclinatus, suos adhuc interficere sitientes retraheret, & reuocaret? Itaque, deuictis omnibus, atque ijs qui supererant obsidibus acceptis, Venerabilis Papa Leo pedibus Imperatoris prouolutus orat, vt Romanis obsides reddat, seque eorum fidei commendet. Rogatu denique Venerabilis Papæ Leonis Imperator sanctus Romanis obsides reddit, non incertus, quod prosecuturus sum, incepturos. Igitur Romanorum fidei eumdem Papam quemadmodum lupis agnum commisit. Deinde Româ exiens, Camerinum Spoletumque versus, vbi Adelbertum esse audierat, properauit. Intereà mulieres quibuscum Ioannes, qui dictus est Papa, voluntatis suæ ludibrium exercebat, non ignobiles & plures concitauerunt Romanos, vt Leonem Summum & Vniuersalem Papam à Deo & ipsis electum perderent, & Ioannem in vrbem susciperent. Quod cùm fecissent, Deo miserante ex eorum manibus est Venerabilis Papa Leo liberatus; paucisque ipsum concomitantibus, ad pijssimi Imperatoris misericordiam est profectus. Imperator denique sanctus tantum dedecus ægrè ferens, tum ex Domni Papæ Leonis deiectione, tum ex Ioanne Cardinali Diacono, & Azone Protoscriniario; quorum alterum manu dexterâ, alterum linguâ, duobus digitis naribusque abscissis, Ioannes abdicatus defœdauerat; repa-

Ioannes depositus molitur Romanos in cædem Imperatoris & Leonis Papæ per pecuniam concitare.

Romanorum fuga, & cædes.

Leo consilio meretricum eijcitur, & Ioannes recipitur.

Sæuitia Ioannis in Leoni obedientes.

Q

reparato exercitu, Romam redire diſpoſuit. Priuſquam tamen ſancti Imperatoris copiæ eſſent congregatæ, volens cunctis ſæculis innoteſcere Dominus, quàm iuſtè eſſet Ioannes Papa à ſuis Epiſcopis & omni plebe repudiatus, quamque poſtmodum iniuſtè receptus, quadam nocte extra Romam, dum ſe cum cuiuſdam viri vxore oblectaret, in temporibus adeò à diabolo eſt percuſſus, vt intra dierum octo ſpatium eodem ſit vulnere mortuus. Sed Euchariſtiæ Viaticum, ipſius inſtinctu qui eum percuſſerat, non percepit; quemadmodum à ſuis cognatis & familiaribus qui præſentes erant, perſæpè ſub atteſtatione audiuimus. Quo mortuo, Romani omnes iuramenti quod ſancto Imperatori promiſerant immemores, Benedictum Cardinalem Diaconum Papam conſtituunt; inſuper & iuramento numquam ſe cum dimiſſuros, ſed eum contra Imperatoris potentiam defenſuros promittunt. Quo audito, Imperator vrbem vallauit, neminem qui non membris truncaretur exire permiſit; machinis & fame vſque adeò afflixit, donec Romanis nolentibus vrbem reciperet, Leonem virum venerabilem debitæ Sedi reſtitueret, ac Benedictum Summæ Sedis inuaſorem eius præſentiæ præſentaret. Reſidentibus itaque Domno Leone Summo & Vniuerſali Papâ in Eccleſiâ Lateranenſi, necnon & Imperatore ſanctiſſimo Othone, & Epiſcopis Romanis, Italicis, à Lotharingiâ & Saxoniâ, Archiepiſcopis, Presbyteris, Diaconis, omnique Romanorum plebe, quorum nomina ſuperiùs aſcribuntur, aduenit Benedictus Apoſtolicæ Sedis inuaſor, eorum qui ſe elegerant manibus adductus, Pontificalibus veſtibus indutus. Quem Benedictus Cardinalis Archidiaconus tali eſt ſermone aggreſſus: Quâ tibi auctoritate, quáve lege, ô inuaſor, hæc Pontificalia indumenta vſurpaſti, ſuperſtite hoc præſenti Domno noſtro Venerabili Papâ Leone, quem tu nobiſcum, accuſato & reprobato Ioanne, ad Apoſtolicatus culmen elegiſti? num inficiari potes, præſenti Domno Imperatori iuramento promiſiſſe, numquam te cum ceteris Romanis Papam electurum aut ordinaturum, abſque illius filijque ſui Regis Othonis conſenſu? Benedictus reſpondit: Si quid peccaui, miſeremini mei. Tunc Imperator effuſis lacrymis, quàm miſericors eſſet oſtendens, rogauit Synodum, ne Benedicto præiudicium fieret. Si vellet & poſſet, ad interrogata reſponderet; quòd ſi non poſſet, aut nollet, ac ſe culpabilem redderet, tamen pro timore Dei miſericordiam aliquam inueniret. Quo audito, ad Domni Leonis Papæ pedes ipſiuſque Imperatoris idem Benedictus concitè procidens, ſe peccaſſe, ſeque ſanctæ Romanæ Sedis inuaſorem eſſe acclamauit. Poſt hæc, pallium ſibi abſtulit, quod ſimul cum Pontificali ferulâ, quam manu

Ioannes Papa à diabolo necatur.

Benedictus Antipapa.

Romæ obſidio dura. Captio.

Benedicti pœnitentia.

manu geſtabat, Domno Papæ Leoni reddidit. Quam ferulam idem Papa fregit, & fractam populo oſtendit. Deinde Benedictum in terrâ ſedere præcepit: cui caſulam, quam planetam vocant, cum ſtolâ pariter abſtulit. Pòſt autem omnibus Epiſcopis dixit: Benedictum, ſanctæ & Apoſtolicæ Sedis Romanæ inuaſorem, omni Pontificatus & Presbyteratus honore priuamus; ob eleëmoſynam verò Domini Imperatoris Othonis, cuius ſumus operâ in Sedem debitam reſtituti, Diaconatus eum Ordinem habere permittimus, & non iam Romæ, ſed in exilium deſtinamus.

Benedicti exilium.

INDEX CAPITVM
LIBRI PRIMI.

CAP. XI.

LIBRI SECVNDI.

LIBRI TERTII.

LIBRI QVARTI.

LIBRI QVINTI.

CAP. III.

LIBRI SEXTI.

LEGATIO LVITPRANDI CREMONENSIS EPISCOPI AD NICEPHORVM PHOCAM IMP. CONSTANTINOPOLITANVM PRO OTTONIBVS AVGVSTIS ET ADELHAIDA:

Ad illorum temporum vſum, & Græcorum cùm faſtum, tum inſolentiam plus quàm barbaricam intelligendam; iam pridem in lucem edita ſtudio & operâ HENRICI CANISII Nouiomagi I.C. & SS. Canonum in Academiâ Ingolſtadienſi Profeſſoris ordinarij.

HENRICI CANISII AD LECTOREM PRÆFATIO.

LEGATIONEM *hanc Luitprandi Cremonensis Episcopi descripsit ex codice manuscripto Bibliothecæ primariæ ædis Treuirensis, R.P. Christophorus Brouuerus Societatis* IESV *Sacerdos, antiquitatis illustrandæ studiosissimus, eamque ad communem illum omnium eruditorum amicum Marcum Velserum VIIuirum Augustanum misit; inde huc perlata, nunc tandem post tot sæcula ex tenebris in publicum exit. Quis Luitprandus hic fuerit, certò affirmare non ausim. Fuisse Ticinensis Ecclesiæ Leuitam & Diaconum (cuius extant libri sex rerum ab Europæ Imperatoribus & Regibus gestarum) suadent cùm alia, tum idem prorsus dicendi genus. Deinde, quod opinionem hanc verisimillimam reddit, Luitprandus noster bis se Constantinopoli legationem obiisse asserit; primam, cùm adhuc Diaconus esset, auctoritate Berengarij, tempore Constantini Græcorum Imperatoris: posteà alteram, mandato Ottonis Magni & filij eius, & vxoris Adelheidæ ad Nicephorum Phocam; qui mortuo Romano, filio prædicti Constantini, Imperium Constantinopolitanum inuaserat. At Luitprandus Ticinensis Diaconus & Historicus, ab eodem Berengario Italiæ tyranno potiùs quàm Rege, se Constantinopolim ad Constantinum Imperatorem Legati nomine missum testatur*

lib. VI. *Hist.cap.* I. *& seq. Vbi fusè describit, quomodo à Constantino Constantinopoli exceptus fuerit, & quæ spectacula ibidem viderit. Vnde conijcere licet, vnum & eumdem esse, hunc nostrum, & qui historiam conscripsit: cùm & Historicus sub Ottonibus claruerit, & temporis diuersitas non obstet. Et fortè si Luitprandi libri integri extarent, inueniremus non minùs posteriorem sub Ottone legationem, quàm illam priorem sub Berengario; nec dubitarem pro certo & explorato affirmare, nisi ipse Luitprandus scrupulum injiceret, qui cap.* VI. *lib.* VI. *mentionem facit Luitprandi Cremonensis Episcopi, eúmq; ait, cum Landoardo Saxone, Episcopo Numedensi, ab Ottone Magno Romam missum esse ad Ioannem Pontificem: & in Concilio Romæ in causâ eiusdem Ioannis celebrato, cùm Otto Romam occupasset, fugato Joanne & Adelberto, inter Episcopos Italiæ, qui Concilio interfuerunt, numeratur Luitprandus Episcopus Cremonensis, qui & eiusdem Ottonis in eodem conuentu interpres fuit: nam quæ Otto Saxonicâ linguâ loquebatur, hæc Luitprandus Cremonensis Episcopus Latinè reddebat ceteris Episcopis. Adeò, vt vix credibile videatur, Luitprandum Historicum de se, quasi de alio locuturum fuisse, si ipsemet fuisset: cùm longè minutiora de se, rebusq; à se gestis, absque ambagibus commemorare soleat.*

LEGA-

LEGATIO LVITPRANDI AD NICEPHORVM PHOCAM.

TTONES Romanorum inuictissimos Imperatores Augustos, gloriosissimamque Adelheidem Imperatricem Augustam, Luitprandus sanctæ Cremonensis Ecclesiæ Episcopus semper valere, prosperari, triumphare, anhelat, desiderat, optat.

Quid caussæ fuerit, quòd priùs litteras siue nuntium meum non susceperitis, ratio subsequens declarabit. Pridie Nonas Iunij Constantinopolim venimus, & ad contumeliam vestram turpiter suscepti, grauiter turpiterque sumus tractati; palatio quidem satis magno & aperto, quod nec frigus arceret, sicut nec calorem repelleret, inclusi sumus: armati milites appositi sunt custodes, qui meis omnibus *exitium, ceteris prohiberent ingressum. Domus ipsa solis nobis inclusis peruia, à palatio adeò sequestrata, vt eò nobis non equitantibus, sed ambulantibus anhelitus truncaretur. Accessit ad calamitatem nostram, quòd Græcorum vinum, ob picis, tædæ, gypsi commixtionem nobis impotabile fuit. Domus ipsa erat inaquosa, nec sitim saltem aquâ extinguere quiuimus, quam datâ pecuniâ emeremus. Huic magno væ, væ aliud appositum est, homo, * Sciliorum custos, qui quotidianos sumptus præberet; cui similem si requiras, non terra, sed infernus forsan dabit: is enim quidquid calamitatis, quidquid rapinæ, quidquid dispendij, quidquid luctus, quidquid miseriæ excogitare potuit, quasi torrens inundans, in nos effudit. Nec in centum viginti diebus vna saltem præteriit, quæ non gemitus nobis præberet & luctus.

*f. exitum

* al. Sicilliorum

Pridie Nonas Iunij, vt superiùs scripsimus, Constantinopolim ante portam * Caream venimus, & vsque ad vndecimam horam cum equis, non modicâ pluuiâ, expectauimus. Vndecimâ verò horâ non ratus Nicephorus nos dignos esse, tam ornatos vestrâ misericordiâ equitare, venire iussit, & vsque in præfatam domum marmoream, inuisam, inaquosam, patulam sumus deducti. O-

*f. Auream

*f. Idus
* Curopalatæ
Corrip. libro 2. Factus mox cura palatî. & libro 1. Vocitatus cura palatî.

ctauo autem, id * eſt, Sabbato primo dierum Pentecoſtes, ante fratris eius Leonis *Coroplati & Logothetæ præſentiam ſum deductus, vbi de Imperiali veſtro nomine magnâ ſumus contentione fatigati. Ipſe enim vos, non *Imperatorem*, id eſt, βασιλέα, ſuâ linguâ; ſed ob indignationem ῥῆγα, id eſt *Regem*, noſtrâ, vocabat. Cui cùm dicerem, quod ſignificatur idem eſſe, quamuis quod ſignificat diuerſum; me, ait, non pacis, ſed contentionis cauſsâ veniſſe. ſicque iratus ſurgens, veſtras litteras, verè indignans, non per ſe, ſed per interpretem ſuſcepit, homo ipſe ad perſonam ſatis procerus, falsò humilis: cui ſi inniſus homo fuerit, manum eius perforabit.

* Idus

Septimo autem, id * eſt, ipſo videlicet ſancto die Pentecoſtes, in domo, quæ dicitur Στεφάνα, id eſt, *Coronaria*, ante Nicephorum ſum deductus, hominem ſatis monſtruoſum, pygmæum, capite pinguem, atque oculorum patuitate talpinum, barbâ curtâ, latâ, ſpiſsâ & ſemicanâ fœdatum, ceruice digitali turpatum, prolixitate & denſitate comatum ſatis * Iopam, colore Æthiopem, cui per mediam nolis occurrere noctem: ventre extenſum, natibus ſiccum, coxis ad menſuram ipſam breuem longiſſimum, crutibus paruum, calcaneis pedibuſque æqualem, * villino, ſed nimis veternoſo, vel diuturnitate ipsâ fœtido & pallido ornamento indutum, Sicyoniis calceamentis calceatum, linguâ procacem, ingenio vulpem, periurio ſeu mendacio Vlyſſem. Semper mihi domini mei Imperatores Augusti, formoſi, quantò hinc formoſiores viſi eſtis? Semper ornati, quantò hinc ornatiores? Semper potentes, quantò hinc potentiores? Semper mites, quantò hinc mitiores? Semper virtutibus pleni, quantò hinc pleniores? Sedebant ad ſiniſtram, non in eâdem lineâ, ſed longè deorſum duo paruuli Imperatores, eius quondam domini, nunc ſubiecti, cuius narrationis initium hoc fuit:

* al. hirtum
* al. byſſino
Baſilius & Conſtantinus Romani Imperatoris Conſtantinopolitani filij.

Debueramus, imò volueramus te benignè magnificeque ſuſcipere, ſed domini tui impietas non permittit, qui tam inimicâ inuaſione Romam ſibi vendicauit, Berengario & Adelberto contra ius faſque vitam abſtulit, Romanorum alios gladio, alios ſuſpendio interemit, oculis alios priuauit, exilio alios relegauit, & Imperij noſtri inſuper ciuitates homicidio aut incendio ſibi ſubdere tentauit: & quia affectus eius prauus effectum habere non potuit, nunc te malitiæ huius ſuggeſtorem atque impulſorem, ſimulatâ pace, quaſi * ἄσκοπον, id eſt, exploratorem, ad nos direxit.

* f. κατάσκοπον

Cui inquam ego: Romanam ciuitatem dominus meus non vi aut tyrannicè inuaſit, ſed à tyranni, imò tyrannorum iugo liberauit. Nónne effeminati dominabantur eius? & quòd grauius, ſiue turpius, nónne meretrices? Dormiebat, vt puto, tunc poteſtas

tua,

tua, imò deceſſorum tuorum, qui nomine ſolo, non autem re ipsâ Imperatores Romanorum vocantur.

Si potentes, ſi Imperatores Romanorum erant, cur Romam in meretricum poteſtate ſinebant? Nónne ſanctiſſimorum Paparum alij ſunt relegati, alij à te afflicti, vt neque quotidianos ſumptus, nec eleëmoſynam habere quirent? Nónne Adelbertus contumelioſas litteras Romano & Conſtantino, deceſſoribus tuis Imperatoribus, miſit? Nónne ſanctiſſimorum Apoſtolorum Eccleſias rapinis expoliauit? Quis ex vobis Imperatoribus, zelo Dei ductus, tam indignum facinus vendicare, & ſanctam Eccleſiam in ſtatum proprium reformare curauit? Neglexiſtis vos, non neglexit dominus meus; qui à finibus terræ ſurgens, Romamque veniens, impios abſtulit, & ſanctorum Apoſtolorum Vicariis poteſtatem & honorem omnem contradidit. Poſtmodum verò inſurgentes contra ſe & dominum Apoſtolicum, quaſi iuriſiurandi violatores, ſacrilegos, dominorum ſuorum Apoſtolicorum tortores, raptores, ſecundùm decreta Imperatorum Romanorum Iuſtiniani, Valentiniani, Theodoſij, & ceterorum, cecîdit, iugulauit, ſuſpendit, & exilio relegauit: quæ ſi non faceret, impius, iniuſtus, crudelis, tyrannus eſſet. Palàm eſt, quòd Berengarius & Adelbertus ſui milites effecti, Regnum Italicum ſceptro aureo ex eius manu ſuſceperunt, & præſentibus ſeruis tuis, qui nunc vſque ſuperſunt, & hac in ciuitate degunt, iureiurando fidem promiſerunt. Et quia, ſuggerente diabolo, hanc perfidè violarunt, iuſtè illos quaſi deſertores, ſibique rebelles, Regno priuauit: quòd ita ſubditis tibi & poſtmodum rebellibus faceres.

Sed non, ait, Adelberti hoc profitetur miles. Cui inquam: Si ſecùs dixerit, meorum aliquis militum, ſi iubes, cras ita rem eſſe duello declarabit.

Eſto, inquit, fecerit hæc, vt ais, iuſtè. Nunc cur Imperij noſtri * terminos bello incendioque aggreſſus ſit, expedi. Amici eramus, ſocietatemque indiſſolubilem, nuptiis interpoſitis, facere cogitabamus. *al. terram

Terram, inquam, quam Imperij tui eſſe narras, gens, incola, & lingua, Italici Regni eſſe declarat. Tenueruntque illam poteſtatiuè Langobardi; quam & Ludouicus Langobardorum ſeu Francorum Imperator, de manu Saracenorum, multitudine proſtratâ, liberauit. Sed & Landulphus Beneuentanorum & Capuanorum Princeps ſeptennio poteſtatiuè eam ſibi ſubiugauit. Nec à ſeruitutis eius ſeu ſucceſſorum ſuorum iugo vſque ad præſens exiret, ſi non, immensâ datâ pecuniâ, Romanus Imperator noſtri Regis Hugonis amicitiam emeret. Et hæc cauſſa fuit, quòd nepoti ſuo, & æquiuoco Regis noſtri, eiuſdem Hugonis ſpuriam coniugio copulauit.

Et vt conſidero, domino meo non gratiam, ſed impotentiam adſcribis, quòd poſt Italiæ ſeu Romæ acquiſitionem, tot annis eam tibi dimiſerit. Societatem verò amicitiæ, quam te parentelâ voluiſſe facere dicis, fraudem nos dolumque tenemus: * pauſanas exigis, quas nec te exigere, neque nos concedere ratio ipſa compellit. Verùm vt fallacia exſculpatur, veritas non reticeatur, miſit me dominus meus ad te, vt, ſi filiam Romani Imperatoris & * Theophanæ Imperatricis, domino meo, filio ſuo Ottoni Imperatori Auguſto, in coniugium tradere volueris, iuramento mihi affirmes, & ego pro gratiarum recompenſatione, hæc & hæc dominum meum tibi facturum, & obſeruaturum, iureiurando affirmabo. * Sed & * optimam amicitiæ arabonam fraternitati tuæ nunc dominus meus contulit, cùm Apuliam omnem poteſtati ſubditam, meo interuentu, cuius hoc ſuggeſtione malum factum eſſe dicis. Cuius rei tot ſunt teſtes, quot ſunt totius Apuliæ habitatores.

* *al.* inducias

Filia hæc fuit Anna. Vide Cedren.

* *Alij vocant Theophaniam.*

* *Hic deeſt aliquid.*

* *al.* optimum arrhabonem

Secunda, inquit Nicephorus, hora iam tranſiit: προέλευσις, id eſt, proceſſio nobis eſt celebranda. Quod nunc inſtat, agamus. Contra hæc, cùm opportunum fuerit, reſpondebimus.

Non pigeat me προέλευσιν ipſam deſcribere, & dominos meos audire. Negotiatorum multitudo copioſa ignobiliumque perſonarum, eâ ſolemnitate, collecta, ad ſuſceptionem & laudem Nicephori, à palatio vſque ad ſanctam Sophiam, quaſi pro muris, viæ margines tenuit, clypeolis tenuibus ſatis & ſpiculis vilibus dedecorata. Acceſſit & ad dedecoris huius augmentum, quòd vulgi ipſius potior pars, ad laudem ipſius, nudis proceſſerat pedibus. Credo ſic eos putaſſe, ſanctam ipſam potiùs exornare προέλευσιν. Sed & optimates ſui, qui cum ipſo per plebeiam & diſcalceatam multitudinem ipſam tranſierunt, magnis & nimiâ vetuſtate rimatis tunicis erant induti. Satis decentiùs quotidianâ veſte induti procederent. Nullus eſt cuius atauus hanc nouam haberet. Nemo ibi auro, nemo gemmis ornatus erat, niſi ipſe ſolus Nicephorus, quem Imperialia ornamenta ad maiorum perſonas ſumpta & compoſita, fœdiorem reddiderant. Per ſalutem veſtram, quæ mihi meâ charior extat, vna veſtrorum pretioſa veſtis procerum, centum horum & eò ampliùs pretioſior eſt. Ductus ergo ad προέλευσιν ipſam, in eminentiori loco, iuxta pſaltas, id eſt cantores, ſum conſtitutus.

Cumque quaſi reptans monſtrum illud procederet, clamabant adulatores pſaltæ: Ecce venit ſtella matutina, ſurgit Eous, reuerberat obtutu ſolis radios: pallida Saracenorum mors, Nicephorus μέδων, id eſt, Princeps. Vnde & cantabatur: Μέδοντι, id eſt Principi Nicephoro, * πολλὰ ἔτη, id eſt, plures anni ſint. Gentes hunc adorate, hunc colite, huic tanto colla ſubdite. Quantò tunc veriùs canerent: Carbo exſtincte veni, μέλε, anus inceſſu, Siluanus vultu, ruſti-

* *Codinus Curopal. lib. De offi. aulæ Conſtantinop.* Ἅμα οὖν τῷ τὸν βασιλέα φανῆναι, οἱ ψάλται αὐτίκα ψάλλουσι τὸ πολυχρόνιον: Simulatque apparet Imperator, cantores ſtatim canunt, Ad multos annos.

rustice, lustriuage, capripes, cornute, bimembris, setiger, indocilis, agrestis, barbare, dure, villose, rebellis, Cappadox. Igitur falsidicis illis inflatus næniis sanctam Sophiam ingreditur, dominis suis Imperatoribus se à longè sequentibus, & in pacis osculo ad terram vsque adorantibus. Armiger huius sagittâ calamo immissâ *Æram in Ecclesiâ ponit, quæ prosequitur, quo nimirum tempore imperare cœperit, & sic Æram, qui id non viderunt, intelligunt.

Quod Curopalata vocat πολυχρονίζειν, & ipsam actionem seu cantionem multos annos precandi, πολυχρόνισμα.

* *al.* Aram

Hac eâdem die conuiuam me sibi esse iussit. Non ratus autem me dignum esse cuipiam suorum præponi Procerum, quintusdecimus ab eo absque gausape sedi; meorum nemo comitum non dico solùm mensæ non assedit, sed neque domum, in quâ conuiua eram, vidit. Quâ in cœnâ temporis satis, & obscœnâ, ebriorum more, oleo delibutâ, alioque quodam deterrimo piscium liquore aspersâ, multa super potentiâ vestrâ, multa super Regnis & militibus me rogauit. Cui cùm consequenter & verè responderem: Mentiris, ait: domini tui milites equitandi ignari, pedestris pugnæ sunt inscij, scutorum magnitudo, loricarum grauitudo, ensium longitudo, galearumque pondus neutrâ parte eos pugnare sinit; ac subridens, Impedit, inquit, eos & gastrimargia, hoc est, ventris ingluuies. quorum Deus venter est; quorum audacia, crapula; fortitudo, ebrietas; ieiunium, dissolutio; pauor, sobrietas. Nec est in mari domino tuo classium numerus. Nauigantium fortitudo mihi soli inest, qui eum classibus aggrediar, bello maritimas eius ciuitates demoliar; & quæ fluminibus sunt vicina, redigam in fauillam. Quis, cedo, mihi etiam in terrâ copiarum paucitate resistere poterit? filius non affuit: vxor non defuit; Saxones, Sueui, Baioarij, Italici omnes cum eo affuerunt: & cùm ciuitatulam vnam sibi resistentem capere nescirent, imò nequirent, quomodo mihi resistent venienti? quem tot copiæ prosequentur, Gargara quot segetes, quot habet Methymna racemos, quot cælum stellas, quot mare in flatibus vndas.

Cui cùm respondere, & Apologeticum dignum inflatione hac euomere vellem, non permisit; sed adiecit quasi ad contumeliam: * Vos non Romani, sed Langobardi estis. Cui adhuc dicere volenti, & manu, vt tacerem innuenti, commotus inquam: Romulum fratricidam, ex quo & Romani dicti sunt, porniogenitum, hoc est, ex adulterio natum chronographiâ innotuit; asylumque sibi fecisse, in quo alieni æris debitores, fugitiuos, seruos, homicidas, ac pro reatibus suis morte dignos suscepit, multitudinémque quamdam talium sibi adsciuit, quos Romanos appellauit: ex quâ nobilitate propagati sunt ipsi, quos vos Kosmocratores, id est, Imperatores appellatis: quos nos, Longobardi scilicet, Saxo-

** Ex Nicetâ Choniate, Curopalatâ & aliis notum est, Græcos nomen Romanorum sibi proprium fecisse. Hinc factum, vt Græcorum hostibus nomen Romanorum tam hostile fuerit: quippe cùm Græci se solos Romanos, reliquos verò Latinos vocarent.*

Saxones, Franci, Lotharingi, Baioarij, Sueui, Burgundiones tanto dedignamur, vt inimicos nostros commoti, nil aliud contumeliarum, nisi, Romane, dicamus; hoc solo, id est, Romanorum nomine, quidquid ignobilitatis, quidquid timiditatis, quidquid auaritiæ, quidquid luxuriæ, quidquid mendacij, immò quidquid vitiorum est, comprehendentes.

Imbelles verò nos & equitandi inscios quia dicis, si Christianorum peccata promerentur, vt in hac austeritate perdures, quales vos estis, quámve pugnaces nos simus, bella proxima demonstrabunt.

Talibus Nicephorus exacerbatus dictis, manu silentium indixit, mensamque sine latitudine longam auferri, meque in inuisam domum, seu, vt veriùs fatear, carcerem reuerti præcepit. Vbi post biduum cùm indignatione, tum æstu & siti, magno sum languore affectus. Sed & asseclarum meorum nemo extitit, qui non eodem ebriatus poculo, diem sibi vltimum imminere formidaret. Cur quæso non ægrotarent, quibus erat potus pro optimo vino salsugo; pro culcitrâ, non fœnum, non stramen, non saltem terra, sed durum marmor, pro ceruicali lapis? quibus patula domus non calorem, non imbrem, non frigus arcebat. Ipsa si vellet Salus his circumfusa, vt vulgò loquimur, eos saluare non posset. Proprio ergo atque meorum debilitatus angore, conuocato ad me custode, imò persecutore meo, non precibus solùm, sed pretio obtinui, vt epistolam meam hunc modum continentem Nicephori fratri deferret:

Logotheta δρόμου Ioannes Zimisca fuit Nicephori successor. de quo Zonaras: Τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς παύσας αὐτὸν (Nicephorus) εἰς πολιτικὴν μετατίθησι λογοθέτην τοῦ δρόμου.

* Παρακοιμώμενος, *id est*, Cubicularius.

Leoni Coroplati, & Logothetæ τοῦ δρόμου Luitprandus Episcopus. Si Imperator serenissimus petitionem, ob quam veni, perficere cogitat, non fatigant me, quas hîc sustineo, passiones: litteris solummodò meis & nuntio, vt instruatur dominus meus, me hîc moram ab re non facere. Quòd si secùs res sese habet, nauis & hîc Veneticorum, onerariaque proficisci festinat, hanc me ægrotum ingredi sinat, vt si dissolutionis meæ tempus aduenerit, cadauer meum genitale saltem solum suscipiat. Quas cùm legisset, se post quatriduum me iussit adire. Sederunt cum eo ad disceptationem vestram, secundùm eorum traditionem, sapientissimi viri, Attico pollentes eloquio, Basilius * Parakimomenos, Proto à secretis, Protouestiarius, & duo Magistri, quorum hoc fuit narrationis initium:

Quid caussæ sit, quare te huc fatigasti, frater, edissere. Quibus cùm parentelæ gratiâ, quæ esset occasio infinitæ pacis, edicerem; inquiunt: Inaudita res est, vt Porphyrogeniti Porphyrogenita, hoc est, in purpurâ nati filia, in purpurâ nata, gentibus misceatur. Verùm quia tam excellentem rem petitis, si datis quod decet, accipietis quod libet; Rauennam scilicet & Romam cum his omnibus continuatis, quæ ab his sunt vsque ad nos. Si verò amicitiam absque parentelâ desideratis, Romam liberam esse dominus tuus permittat:

mittat: Principes autem, Capuanum ſcilicet & Beneuentanum, ſancti noſtri Imperij olim ſeruos, nunc rebelles, ſeruituti priſtinæ tradat.

Quibus, dominum meum, inquam, potentiores habere Schlauos Petro Bulgarorum Rege, qui Chriſtophori Imperatoris filiam in coniugium duxit, etiam ipſi non ignoratis. Sed Chriſtophorus, aiunt, non Porphyrogenitus fuit.

Roma verò, inquam, quam vos liberam eſſe velle perſtrepitis, cui ſeruit? cui tributa perſoluit? Nónne priùs meretricibus ſeruiebat? & vobis dormientibus, imò non valentibus, dominus meus Imperator Auguſtus à tam turpi ſeruitute liberauit? Conſtantinus Imperator Auguſtus, qui hanc ex ſuo nomine condidit ciuitatem, ſanctæ Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ, vt erat Koſmocrator, multa donaria contulit, non in Italiâ ſolùm, ſed in omnibus pænè Occidentalibus Regnis, necnon de Orientalibus atque Meridianis, Græciâ ſcilicet, Iudæâ, Perſide, Meſopotamiâ, Babyloniâ, Ægypto, Libyâ, vt ipſius teſtantur priuilegia, quæ penes nos ſunt. Sanè quidquid in Italiâ, ſed in Saxoniâ, Baioariâ, omnibus domini mei Regnis eſt, quod ad Apoſtolorum beatorum Eccleſiam reſpicit, ſanctiſſimorum Apoſtolorum Vicario contulit. Et ſi eſt, vt dominus meus ex his omnibus ciuitates, villas, milites aut familiam obtineat, Deum negaui. Cur Imperator verò non itidem facit, vt ea, quæ ſuis inſunt Regnis, Apoſtolorum Eccleſiæ reddat, & per laborem atque munificentiam domini mei ditem & liberam, ditiorem ipſe ac liberiorem reddat?

Sed hoc, ait Baſilius Parakimomenos, faciet, cùm ad nutum ſuum Roma & Romana Eccleſia ordinabitur. Tum, homo, inquam, quidam, multam ab alio paſſus iniuriam, his Deum aggreſſus eſt verbis: Domine, vindica me de aduerſario meo. Cui Dominus, Faciam, inquit, in die cùm reddam vnicuique ſecundùm opera ſua. At ille, Quàm tardè, infit.

Tunc omnes, præter fratrem, cachinno commoti, diſceptationem dimiſerunt, meque in inuiſam domum reduci præceperunt, magnâque cuſtodiri cautelâ vſque in ſanctorum Apoſtolorum religioſis cunctis celebrem diem. Quâ celebritate me ſatis ægrotum, necnon & Bulgarorum nuntios, qui pridie venerant, ad ſanctos Apoſtolos ſibi obuiare præcepit. Cumque poſt næniarum garrulitatem, & Miſſarum celebrationem, ad menſam inuitaremur; in citeriori menſæ margine, quæ erat ſine latitudine longa, Bulgarorum nuntium, Vngarico more tonſum, æneâ catenâ cinctum, & vt mens mihi ſuggerit, catechumenum, mihi præponit; ad veſtram planè, domini mei Auguſti, contumeliam. In vobis contemptus, in vobis ſpretus, in vobis abiectus. Sed gratias ago Domino IESV

Christo, cui vos seruitis omni spiritu vestro, quòd habitus sum pro nomine vestro dignus contumelias pati. Verùm, domini mei, meam non considerans, sed vestram iniuriam, mensam reliqui. Cumque indignans abire vellem, Leo Coroplates, Imperatoris frater, & Proto à secretis Simeon, ponè me sequuntur, hæc latrantes: Cùm Christophori filiam Petrus Bulgarorum Vasileus coniugem duceret, symphona, id est, consonantia scripto iuramento firmata sunt, vt omnium gentium apostolis, id est nuntijs, penes nos Bulgarorum apostoli præponantur, honorentur, diligantur. Bulgarorum ille apostolus, quamquam, vt dicis, & verum est, tonsus, illotus, & catenâ æneâ cinctus sit: Patricius tamen est, cui Episcopum præponere, Francorum præsertim, nefas decernimus, iudicamus. Et quoniam te id indignè ferre cognoscimus, non te nunc, vt putas, ad hospitium redire sinimus, sed in diuersorio quodam cum Imperatoris seruis cibum gustare compellimus.

Quibus ob incomparabilem cordis dolorem nil respondi, sed quæ iusserant, feci; * indignum iudicans mensam, quâ non dico mihi, id est, Luitprando Episcopo, sed Bulgarorum nuntius vestro præponitur nuntio. Sed leniuit dolorem meum Imperator sanctus munere magno, mittens mihi ex delicatissimis cibis suis, hœdum pinguem, ex quo ipse comederat, allio, cepe, porris lautè suffarcinatum, garo delibutum; quem vestræ tunc mensæ inesse optaui, vt qui delicias sancti Imperatoris faustas esse non creditis, saltem his perspectis crederetis.

* indignam iudicans caussam

Transactis ergo octo diebus, cùm Bulgari iam abessent, putans me mensam magnifacere suam, in eodem loco me satis ægrotum secum conuiuare coëgit. Affuit cum pluribus Episcopis & Patriarcha: quibus præsentibus, plures mihi quæstiones de Scripturis sacris proposuit, quas cùm Spiritu sancto afflante eleganter exposui, nouissimè autem, vt de vobis ludum haberet, quas Synodos haberemus, rogauit. Cui cùm Nicænam, Chalcedonensem, Ephesinam, Antiochenam, Carthaginensem, Ancyranam, Constantinopolitanam edicerem; Ha ha he, ait, Saxonicam dicere es oblitus: quam si rogas, cur nostri codices non habent, rudem esse, & ad nos necdum venire posse respondeo.

Patriarcha hic fuit Polyeuctus.

Cui inquam: In quo membro regnat infirmitas, illud est cauterio exurendum: hæreses omnes à vobis emanarunt, penes vos viguerunt: à nobis, id est, Occidentalibus hîc sunt iugulatæ, hîc sunt occisæ. Romanam siue Papiensem Synodum, quamquam essent sæpè, his non connumeramus. Romanus enim Clericus, postmodum vniuersalis Papa, Gregorius, quia à vobis appellatus est Dialogus, Eutychium Constantinopolitanum Patriarcham hæreticum ab eiusmodi hæresi liberauit. Aiebat idem Eutychius, nec solùm

lùm aiebat, ſed etiam docebat, clamabat, ſcriptitabat, nos in reſurrectione non veram, quam hîc habemus, ſed phantaſticam quamdam carnem aſſumpturos: cuius erroris liber à Gregorio orthodoxè eſt combuſtus. Sed Euodius Papienſis Epiſcopus, propter aliam quamdam hæreſim huc, id eſt, Conſtantinopolim, à Romano eſt Patriarchâ directus; quam compreſſam, in Catholicam atque orthodoxam reformauit. Saxonum genus, ex quo ſanctum lauacrum & Dei accepit notitiam, nullâ eſt hæreſi maculatum, vt ibi Synodus fieret, quâ errorem, cùm nullus eſſet, corrigeret. Rudem quia dicis Saxonibus eſſe Fidem, idipſum & ego affirmo: ſemper enim apud eos Chriſti Fides rudis eſt, & non vetus, vbi Fidem opera ſequuntur. Hîc Fides non rudis, ſed vetus eſt, vbi Fidem opera non comitantur, ſed quaſi præ vetuſtate, vt veſtis contempta, contemnitur. Sed hanc Synodum factam eſſe in Saxoniâ certò ſcio, in quâ tractatum eſt & firmatum, decentius enſibus pugnare, quàm calamis; & priùs mortem obire, quàm hoſtibus terga dare: quod vel tuus exercitus experitur; in corde meo dixi, & quàm ſint pugnaces re ipsâ experiatur.

Verùm hac eâdem die poſt meridiem, adeò impotentem & transfiguratum me reuertenti ad palatium ſibi præcepit occurrere, vt obuiantes mihi, quæ priùs in ſtuporem mentis mulieres verſæ, * Mana, mana, clamabant; miſeriam meam pugnis pectora tunſæ dicerent, ταπεινὲ καὶ ταλαίπωρε. Cui, Nicephoro ſcilicet venienti, & vobis abſentibus, quid tunc manibus in cælum erectis optauerim, proueniat vtinam. Sed mihi velim credatis, ad riſum me non parum illexit. Impatienti enim atque effræni inſidens equo, ſatis paruus, ſatis magno, puppam ipſum mens ſibi depinxit mea, quam Schlaui veſtri equino colligantes pullo matrem præcedentem ſequi effrænatè dimittunt.

* *Id eſt,* Mater, mater,

His expletis ad conciues & cohabitatores meos, quinque leones, in prænominatam inuiſam domum ſum deductus; vbi poſt hebdomadarum ſpatium trium, nullius niſi meorum ſum colloquio viſitatus. Quâ ex re Nicephorum numquam me velle dimittere mens ſibi depinxit mea, ac triſtitia immodica languorem languori adeò ſuperimpoſuit, vt vitâ excederem, niſi mihi hanc Dei Genitrix à Creatore & Filio ſuo precibus obtineret; quemadmodum non phantaſticâ, ſed verâ eſt mihi viſione monſtratum.

His ergo tribus hebdomadibus habuit Nicephorus extra Conſtantinopolim metaſtaſin, id eſt, ſtationem, in loco qui dicitur Εἰς πηγὰς, id eſt, Ad fontes, eôdemque me venire præcepit. Et cùm tamen languidus eſſem, vt non ſolùm ſtatio, ſed ipſa etiam ſeſſio grauis mihi moræ videretur, diſcooperto capite, quod malæ valetudini meæ nimis contrarium erat, ante ſe me ſtare coëgit; cui &

ait:

ait: Domini tui Regis Ottonis nuntij, qui præterito te præcesserunt anno, iuramento mihi promiserunt, & iurisiurandi litteræ inpræsentiarum sunt, numquam illum in aliquo nostrum scandalizare Imperium. Vis maius scandalum, quàm quòd se Imperatorem vocat, Imperij nostri themata sibi vsurpat? Vtraque non sunt ferenda; etsi vtraque importabilia, istud est non ferendum, imò nec audiendum, quòd se Imperatorem nominat. Sed si confirmas eadem, quæ ipsi fecerunt, fortunatum te atque locupletem Imperij nostri maiestas citò dimittet. Id autem eò non dixit, vt vos, si mea hoc stultitia faceret, * conseruatos sperarem, sed voluit habere præ manibus, quod in laudem suam & contumeliam nostram ostenderet futuris temporibus.

*f. seruaturos speraret

Cui inquam: Nuper sanctissimus dominus meus, vt est sapientissimus & spiritu Dei plenus, hæc prænoscens, quæ asseris, ne terminos quos constituit mihi, transscenderem, ἐντόλιον, id est, præceptum, conscripsit, quod & sigillo signauit suo, ne secùs facerem. Scis domine mi Auguste, quâ id fiduciâ dixerim? ἐντόλιον istud in medium proferatur, & quidquid iusserit, iuramento à me tibi firmetur. Sed præteriti nuntij præter iussionem domini mei promiserunt, iurauerunt, conscripserunt, ita est, vt Plato ait: Caussa penes optantem, Deus extra culpam.

His expletis ventum est ad nobilissimos Principes, Capuanum & Beneuentanum, quos ipse seruos nominat, & ob quos intestinus ipsum agitat dolor. Seruos, inquit, meos dominus tuus in tutelam recipit suam; quos si non dimiserit, & in pristinam seruitutem redegerit, nostrâ amicitiâ carebit; ipsi in Imperium nostrum, vt recipiantur, flagitant; sed recusat eos nostrum Imperium, vt cognoscant & experiantur, quàm periculosum sit, seruos à dominis declinasse, seruitutem effugere. Et est decentius domino tuo, vt mihi eos tradat amicus, quàm mihi dimittat inuitus. Experientur planè, vitâ comite, quid sit herum fallere, quid sit seruitutem deserere; &, vt puto, sentiunt nunc, quod dico, operantibus hoc nostris, qui sunt vltra mare, militibus.

Quibus respondere me non permisit, sed abire cupientem, ad mensam suam redire præcepit. Cui pater assedit, homo, vt mihi videbatur, natus centum quinquaginta annis. Cui itidem, vt filio, Græci in laudibus, imò inuentis suis, Deus annos vt multiplicet, conclamant. Quâ in re, quàm sint Græci stulti, quámve huius gloriæ amatores, quámve adulatores, quàm cupidi, hinc colligere possumus: optant soli non sola, sed silicernio, quod naturam ipsam non pati certò sciunt. gaudet & silicernium ea sibi optari, quæ nec Deum facere, nec * tibi prodesse, sed obesse, etiamsi faceret, nouit. Quod quæso Nicephorum gaudere pacis . . . . illum

Fuit is Bardas, quem Nicephorus Imperium adeptus, Cæsarem salutauit.

*f. sibi

&

& phoſphorum clamabant. Impotentem, virilem; ſtultum, ſapientem; breuem, magnum; nigrum, album; peccatorem, ſanctum dicere, mihi credite, non laus, ſed contumelia eſt. Et qui aliena magis gaudet ſibi acclamari, quàm propria, auibus omnino eſt ſimilis, quarum intuitum nox illuminat, dies cæcat.

Sed redeamus ad rem. Hac in cœnâ, quod priùs non fecerat, *voce Latinâ beati Ioannis Chryſoſtomi homiliam in Apoſtolorum Actibus legere iuſſit. Poſt cuius lectionis terminum, cùm ad vos redeundi licentiam quærerem, capite ſe ita facturum innuens, recipi me ad conciues & cohabitatores meos leones, perſecutori meo indixit. Quod cùm fieret, non ſum ab eo viſus vſque in tertiumdecimum Kalend. Auguſti; ſed diligenter cuſtoditus, ne cuiuſpiam fruerer ſermone, qui ſuos mihi actus indicaret. Intereà Grimizonem Adelberti nuntium ſe adire iuſſit, quem cum nauali ſuo exercitu redire præcepit. fuerunt chelandia vigintiquatuor, Ruſſorum naues duæ, Gallicæ duæ: ſi plus miſerit, quas non viderim, neſcio. Veſtrorum, domini mei Imperatores Auguſti, militum fortitudo non eget, vt aduerſariorum impotentia animetur. quod in his ſæpè expertum eſt gentibus, quarum etiam vltimi, & ceterorum comparatione, impotentes, Græcam fortitudinem ſtrauerunt, tributariam fecerunt. Sicut enim vos non terrerem, ſi fortiſſimos illos & Alexandro Macedoni ſimiles prædicarem; ſic & vos inſtigo, cùm impotentiam eorum, quæ vera eſt, narro. Mihi credatis velim, & credetis ſcio, omnem ipſum exercitum, * quadringentis veſtris, ſi foſſa muríve non impediant, poſſe * occidere: cui exercitui, vt puto, ad contumeliam veſtram, hominem quamdam (ſed quamdam eò dixi, quia mas eſſe deſiit, mulier fieri nequit) præpoſuit. Adelbertus octo millia loricatorum ſe habere Nicephoro mandauit, quibus cum Argiuo adminiculante exercitu, vos fugare aut ſternere dicit; rogauitque æmulum veſtrum, vt pecunia illi mitteretur, quia illos auidiùs ad pugnam inſtigaret.

*al. voſcelatus, ex quo corrigo, voce elatâ

*f. à quadringentis veſtris

*occidi

Sed nunc, domini mei, accipite inſidias Danaûm, & crimine ab vno diſcite omnes: Nicephorus mancipio illi, cui collectitium atque conductitium commendauit exercitum, pecuniam ſatis magnam hac ratione dedit, vt, ſi Adelbertus cum ſeptem millibus loricatorum, & eo ampliùs, ſicut mandauit, ſe adierit, tunc donatiuum eis illud diſtribuat. Cona frater ſuus cum ipſo & Argolico exercitu vos impugnet, Adelbertus verò Bareis diligenter cuſtodiatur, donec potitus victoriâ frater redeat. Quòd ſi veniens tot hominum millia non duxerit, vt capiatur, vinciatur, vobiſque eò venientibus tradatur; inſuper & pecunia, quæ ei debebatur, veſtras in manus conferatur, edixit. O bellatorem, ô fidelem! prodere cupit, * cui defenſorem parat; defenſorem parat, quem perde-

*al. qui

re cupit: in neutro fides, in vtroque infidelitas: fecit, quo non eguit; eguit, quod non fecerat. Sed eſto, fecerit, vt Græcos decuit; nos ad propoſitum redeamus.

Quartodecimo Kalendas Auguſti collectitium ipſum naualem exercitum, me ab inuiſâ domo ſpectante, dimiſit. Decimotertio autem, quo die leues Græci raptionem Eliæ Prophetæ ad cælos ludis ſcenicis celebrant, me ſe adire præcepit; cui & ait: Imperium noſtrum copias in Aſſyrios ducere cogitat, non ſuper Chriſticolas, quemadmodum dominus tuus: præterito quippe anno idipſum facere volui, ſed audito, quòd dominus tuus Imperij noſtri terram inuadere vellet, dimiſſis Aſſyriis, illum verſus habenas retorſimus: obuiauitque nobis in Macedoniâ Dominicus Venedicus nuntius ſuus, qui multo labore & ſudore nos, vt reuerteremur, deluſit, iureiurando nobis affirmans, numquam dominum tuum eſſe id cogitaturum, nedum facturum; reuertere ergo (quod cùm audiſſem, tacitus Deo gratias dixi) & hæc atque hæc tuo domino nuntiato: ſi me compotem fecerit, ipſe redito.

*f. Imperium Cui iubeat, inquam, ſanctiſſimum * Imperatorem tuum me in Italiam citò aduolare, certâ ratione, quòd dominus meus, quæ vult Imperium tuum, compleat, & lætus ego ad te redeam. Quod quâ mente dixerim, nec ipſum, proh dolor, latuit. Nam ſubridens, ſimul capite innuit, meque contra tenus ſe adorantem, atque abeuntem extrà, foris manere, atque ad cœnam allio & cepâ benè olentem, oleo & garo ſordidam venire præcepit; magniſque die illâ effeci precibus, vt munus meum, quod ſæpè aſpernatus erat, dignaretur accipere.

Reſidentibus itaque nobis ad menſam ſine latitudine longam
*al. pallij, vel palmi * pallingi latitudine tectam, longitudine ſeminudam, ex Francis, quo nomine tam Latinos, quàm Teutones comprehendit, ludum habuit: rogauitque me, vt, quo in loco Epiſcopatus mei ciuitas eſſet, quóve nomine frueretur, edicerem. Cui, Cremona, inquam, Eridano fluuiorum Italiæ Regi ſatis vicina; & quia Imperium tuum chelandia eò mittere properat, profit mihi te vidiſſe, profit agnouiſſe, da pacem loco, vt per te ſaltem poſſit ſubſiſtere, qui tibi non poteſt reſiſtere. Sed vafer ille hæc εἰρωνικῶς me dixiſſe cognouit, ſubmiſſoque vultu ſe ita facturum promiſit, iurauitque mihi per ſancti ſui virtutem Imperij, nil me mali paſſurum, ſed proſp rè ſuis cum chelandiis vſque in Anconitanum portum citò perueuturum; & mihi id runſo digitis pectore iurauit.

Verùm quàm impiè peierauerit, animaduertite. Hæc acta, hæc dicta ſunt decimotertio Kalendas Auguſti, ſecundâ feriâ, quo ex die vſque in nonum ſtipendiorum nihil ab eo recepi, cùm tanta eſſet Conſtantinopoli fames, vt vigintiquinque aſſeclas meos, &

quatuor

quatuor custodes Græcos tribus aureis vnâ cœnâ nequirem reficere. Quartâ feriâ ipsius hebdomadæ, Nicephorus Constantinopolim egreditur, in Assyrios profecturus.

Quintâ feriâ frater suus me accersiuit, quem ita conuenit: Sancto Imperatore præmisso, domi hodie dispositionis eiusdem caussâ substiti; nunc si te sanctum Imperatorem visendi desiderium obtinet, & si quidquam, quod necdum prodideris habes, edissere. Cui inquam: Nec sanctum Imperatorem videndi, nec rei nouæ narrandæ habeo caussam. vnum hoc peto, secundùm sancti Imperij promissionem, vt chelandijs in Anconitanum portum vsque deducar. Quo audito (vt sunt Græci per caput alterius semper iurare parati) per Imperatorium caput, per vitam propriam, per liberos, quos Deus ita, vt verum dixit, conseruet, se id completurum iurare cœpit. Cui cùm, quando? dicerem; Mox discedente, inquit, Imperatore: Delongaris enim, sub cuius manu nauium est omnis potestas, recedente sancto Imperatore, curam tui aget. Hac spe ludificatus, lætus ab eo recessi.

Post sequentem verò diem, Sabbato scilicet, in Vmbriam, qui est locus decem & octo milliaribus Constantinopoli distans, Nicephorus me accersiri iubet. cui & ait: Putabam te quidem virum magnum & honestum eâ gratiâ huc venisse, vt completâ omnimodò voluntate meâ, perpetuam inter me & dominum tuum constitueres amicitiam. Et quoniam ob cordis tui duritiem id facere nolis, vnum saltem, quod facere iustâ ratione possis, efficito; scilicet dominum tuum Principibus Capuano & Beneuentano, seruis meis, quos oppugnare dispono, nullum consilium collaturum. Sua qui non largitur, nostra saltem dimittat. Noua res est, quòd eorum patres & aui nostro Imperio tributa dederunt: at id istos breui tempore facturos, Imperij nostri exercitus laborabit.

Cui inquam: Principes isti apprimè nobiles, & domini mei sunt milites; qui si senserint exercitum tuum super eos irruere, eis copias mittet, quibuscum tuos conterere, & duo illa themata, quæ vltra mare habes, tibi præualebunt auferre.

Tunc bufonis in modum tumefactus & commotus, Discede, inquit. Per me, per qui me talem genuere parentes, faciam, vt aliud dominus tuus, quàm desertores seruos defendere cogitet. Cumque abirem, iussit interpreti, me sibi conuiuam fieri: accitisque eorumdem Principum fratre, & Byzantio Barisiano, magnas in vos gentemque Latinam & Teutonicam contumelias euomere iussit. Verùm cùm à sordidâ cœnâ ipse discederem, nuntijs interpositis, clàm mihi mandauerunt & iurauerunt, se quæ latrauerant, non sponte, sed Imperatore volente & comminante, dixisse.

Sed & idem Nicephorus in eâdem cœnâ me interrogauit, si vos

Περιβόλαια, periuolia, id eſt, brolia, vel ſi in petiuolijs onagros vel cetera ani-
German. malia haberetis. Cui cùm vos brolia, & in brolijs animalia, ona-
Thiergart. gris exceptis, habere affirmarem: Ducam te, inquit, in noſtrum periuolium, cuius magnitudinem, & onagros, id eſt, ſilueſtres aſinos, te vidiſſe miraberis. Ductus itaque in periuolium ſatis magnum, montuoſum, fructuoſum, minimè amœnum, cùm pileatus equitarem, meque Coroplates à longè proſpiceret, filio celeriter directo, mihi mandauit, fas non eſſe quempiam, vbi Imperator eſſet, pileatum, ſed teriſtratum incedere. Cui, Mulieres, inquam, noſtræ tiaratæ & teriſtratæ, viri equitant pileati. Nec decet vos compellere patrium me hîc mutare morem: cùm veſtros, nos adeuntes, patrium morem tenere ſinamus: manicati enim, faſciati,

* *al.* vipolati

* fibulati, criniti, talari tunicâ induti penes nos equitant, incedunt, menſæ aſſident: &, quod noſtris omnibus nimis turpe videtur, ipſi ſoli capite operto Imperatores noſtros deoſculantur. Quod non ampliùs fieri Deus permittat, tacitus dixi.

Reuertere ergo, inquit: quod cùm facerem, occurrunt mihi commiſti capreis, quos ipſi dicunt, onagri. Sed quæſo quales onagri? Quales ſunt Cremonæ domeſtici. color idem, forma eadem, auriti itidem, vocales ſimiliter cùm rudere incipiunt, magnitudo non diſpar, velocitas vna, dulces lupis æquè. quos cùm viderem, coëquitanti Græco inquam: Huiuſmodi numquam in Saxoniâ vidi. Si, inquit, dominus tuus ſancto Imperatori morigeratus fuerit, multos illi huiuſmodi dabit, eritque illi non parua gloria, cùm ipſe poſſidebit, quod nemo dominorum deceſſorum ſuorum vidit. Sed mihi credite, domini mei Auguſti, confrater & Coëpiſcopus meus dominus Antonius poteſt non inferiores dare, vt commercia teſtantur quæ fiunt Cremonæ: atque ipſi non onagri, ſed domeſtici; non vacui, ſed onerati procedunt. Sed cùm ea ſuperiùs ſcripta verba idem Nicephoro nuntiaſſet, tranſmiſſis mihi duabus capreis, vt abirem, licentiam dedit. In craſtinum autem Syriam verſus profectus.

Sed cur exercitum nunc in Aſſyrios duxerit, quæſo aduertite. Habent Græci & Saraceni libros, quos ὁράσεις, ſiue viſiones Danielis vocant; ego autem Sibyllinos: in quibus ſcriptum reperitur, quot annis Imperator quiſque viuat: quæ ſint futura, eo imperitante, tempora, pax, an ſimultas; ſecundæ Saracenorum res, an aduerſæ. Legitur itaque, huius Nicephori temporibus Aſſyrios Græcis non poſſe reſiſtere, huncque ſeptennio tantùm viuere: poſt cuius obitum Imperatorem iſto deteriorem (ſed timeo quòd inueniri non poſſit) & magis imbellem debere ſurgere: cuius temporibus præualere debent adeò Aſſyrij, vt in Chalcedoniam vſque, quæ diſtat Conſtantinopoli haud longè, poteſtatiuè cuncta debeant obtinere. Conſi-

Conſiderant enim vtrique tempora, vnâ eâdemque re Græci ánimati inſequuntur, Saraceni deſperati non reſiſtunt: tempus expectantes, cùm & ipſi inſequantur, Græci * iterùm non reſiſtunt. *al. interim non resiſtant

Sed Hippolytus quidam Sicilienſis Epiſcopus eadem ſcripſit & de Imperio veſtro, & gente noſtrâ, noſtram nunc dico omnem, quæ ſub veſtro Imperio eſt gentem: atque vtinam verum ſit, quod de præſentibus ſcripſit iſte temporibus. Cetera, vt ſcripſit, ſunt vſque huc completa, quemadmodum per ipſos, qui horum librorum ſcientiam habent, audiui: & ex multis eius dictis vnum id proferamus in medium. Ait enim nunc completum iri ſcripturam, quæ dicit: Λέων ϗ σκύμνος ὁμοδιώξουσιν ὄναγρον. Græcè ita. Latinum autem ſic: Leo & catulus ſimul exterminabunt onagrum. Cuius interpretatio ſecundùm Græcos: Leo, id eſt, Romanorum ſiue Græcorum Imperator, & catulus, Francorum ſcilicet Rex, ſimul his præſentibus temporibus exterminabunt onagrum, id eſt, Saracenorum Regem Africanum. Quæ interpretatio eò mihi vera non videtur, quoniam leo & catulus, quamuis diſparis magnitudinis, vnius tamen ſunt naturæ & ſpeciei ſeu moris: atque, vt mihi mea ſcientia ſuggerit, ſi leo Græcorum Imperator, inconueniens eſt vt catulus ſit Francorum Rex: quamuis enim vtrique homines ſint, ſicut leo & catulus vterque animalia; diſtant tamen moribus tantum, non dico ſolùm quantum ſpecies ſpeciebus, ſed quantum ſenſibilia inſenſibilibus. Catulus à leone nil niſi tempore diſtat, forma eadem, rabies vna, rugitus idem. Græcorum Rex crinitus, tunicatus, manicatus, teriſtratus, mendax, doloſus, immiſericors, vulpinus, ſuperbus, falsò humilis, parcus, cupidus, allio, cepe & porris veſcens, balnea bibens: Francorum Rex contrà pulchrè tonſus, à muliebri veſtitu veſte diuerſus, pileatus, verax, nil doli habens, ſatis vbi competit miſericors, ſeuerus vbi oportet: ſemper verè humilis, numquam parcus, non allio, cepis, porris veſcens, vt poſſit animalibus eò parcere, quatenus non manducatis, ſed venumdatis pecuniam congreget. Audiſtis differentiam, nolite hanc interpretationem ſuſcipere: aut enim futura eſt, aut hæc vera non eſt: impoſſibile eſt enim, vt Nicephorus, ſicut ipſi mentiuntur, ſit leo, & Otto ſit catulus, qui ſimul exterminent aliquem. Antè enim pererratis amborum finibus, exul, aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim, quàm Nicephorus & Otto amicitiâ coëant & fœdera iungant.

Audiſtis Græcorum, audite nunc Luitprandi Cremonenſis Epiſcopi interpretationem: Dico autem, & non ſolùm dico, ſed affirmo, ſi ſcriptura hæc præſentibus eſt implenda temporibus, leo & catulus, pater & filius, Otto & Otto in nullo diſpares, tempore diſtantes tantùm, ſimul hoc præſenti tempore exterminabunt ona-

 grum,

grum, id eſt, ſilueſtrem aſinum Nicephorum: qui non incongruè ſilueſtri aſino comparatur, ob vanam & inanem gloriam, inceſtumque dominæ & commatris ſuæ coniugium. Si onager iſte nunc à leone & catulo noſtro Ottone & Ottone, patre ſcilicet & filio, Auguſtis Romanorum Imperatoribus exterminatus non fuerit, nec quod Hippolytus ſcripſit verum erit: Græcorum enim illa ſuperior abijcienda interpretatio eſt.

Theophanoni namque Romanus affinitate à Baptiſmo iunctus, eam denique in thalamum rapuit, inuito quoque Patriarchâ. Compatriatus ergo & tunc impedimentum matrimonij.

Sed, ô IESV bone, Deus æterne, Verbum Patris, qui nobis indignis loqueris non voce, ſed inſpiratione, nullam aliam interpretationem quàm meam in hac ſententiâ velis. Iube, vt leo & catulus iſti hunc exterminent & humilient onagrum corpore, quatenus in ſe reuerſus, dominiſque ſuis Baſilio & Conſtantino Imperatoribus ſubditus, in die Domini ſpiritus ſit ſaluus.

Sed Aſtronomi hoc idem de vobis & Nicephoro prænuntiant. Res, inquam, mira. Cum quodam ſum locutus Aſtronomo, qui veſtram, domini mei Auguſti, æquiuocique veſtri Auguſti, formam, mores, vt ſunt, verè dixit; cunctaque mea præterita, quaſi præſentia dixit. Nec præterijt quiſquam amicorum vel inimicorum, de quibus mens mihi ſuggeſſit, vt interrogarem, cuius habitum, formam & mores non diceret. Quidquid calamitatis mihi hoc in itinere accidit, futurum eſſe prædixit. Sit mendacium *omen quod dixit; vnum, quæſo, ſolummodò ſit verum, quod vos eſſe facturos Nicephoro prædixit, fiat vtinam, vtinam fiat, & tum nil me mali paſſum eſſe intelligam.

* *f.* omne

Scribit etiam præfatus Hippolytus, Græcos non debere Saracenos, ſed Francos conterere: quâ lectione Saraceni animati, ante triennium cum Manuele Patricio, Nicephori nepote, iuxta Scyllam & Charybdim in mari Siculo, bellum parant; cuius immenſas copias cùm proſtrauiſſent, ipſum comprehenderunt, capiteque *truncum ſuſpenderunt: cuius ſocium & commilitonem cùm caperent, qui neutrius erat generis, occidere ſunt dedignati, ſed vinctum ac longâ cuſtodiâ maceratum tanti vendiderunt, quanti nec vllum huiuſmodi mortales ſani capitis emerent.

* *f.* truncatum

Fuit is Nicetas Eunuchus τοῦ στόλου δρουγγάριος.

Nec infirmiori animo, eâdem confirmati lectione, haud multò pòſt Magiſtro Exarchontæ occurrunt, quem dum in fugam verterent, eius copias omnibus modis contriuerunt.

Eſt & aliud, quod nunc Nicephorum compulit copias in Aſſyrios ducere: Argorum enim omnem regionem, inſtans tempus, Deo iubente, eò vſque fames attriuit, vt neque tritici duo Papienſes ſextarij aureo comparentur, hocque vbi vbertas quaſi regnat. Hanc peſtem, muribus cooperantibus, ita dilatauit, vt meſſionis tempore, quidquid vbique terrarum annonæ erat, minimo dato pretio, poſſeſſoribus eiulantibus, congregarit. Quod cùm iuxta Meſo-

Mesopotamiam faceret, vbi frugum copia muribus absentibus creuerat, arenæ maris multitudini annonæ multitudinem coæquauit. Igitur cùm vili hoc commercio turpiter fames vbi vbi desæuiret, octoginta millia mortalium, obtentu militiæ, secum congregauit; quibus per continuum mensem, quod vno emerat aureo, duobus vendidit. Hæ sunt, domine mi, res, quæ Nicephorum copias in Assyrios nunc ducere compulerunt. Sed quales, quæso, copias? verè, inquam, non homines, sed hominibus similes: quibus lingua tantùm procax, sed frigida bello dextera. Non inspicit in his Nicephorus qualitatem, sed solam quantitatem: quod quàm periculosum illi sit, tum serò pœnitebit eum, cùm imbelles plurimi, multitudine animati, à nostris perpaucis bella scientibus, imò sitientibus, conterentur.

Cùm obsideretis Bareas, trecenti tantummodò Vngari iuxta Thessalonicam quingentos Græcos comprehenderunt, & in Vngariam duxerunt. Quæ res, quia prosperè successit, compulit ducentos Vngariorum haud longè Constantinopoli in Macedoniâ similiter facere: ex quibus,cùm incautè per angustam redirent viam, quadraginta sunt capti; quos nunc Nicephorus de custodiâ eductos, pretiosissimisque vestibus ornatos, patronos sibi & defensores patauit, secum in Assyrios ducens. Verùm qualis sit eius exercitus, hinc potestis conijcere, quoniam qui ceteris præstant, Venetici sunt & Amalphitani.

Nunc his omissis, quid mihi acciderit animaduertite. Sexto Kalend. Augusti extra Constantinopolim in Vmbriâ à Nicephoro licentiam accepi ad vos redeundi: cumque Constantinopolim venirem, Christophorus Patricius eunuchus, qui Nicephori vicem eodem gerit, mihi mandauit, non posse me tunc recedere, quia Saraceni tunc occupauerunt mare, & Vngarij terram: expectandum mihi esse, donec ipsi discederent: sed vtrumque, proh dolor, fuit mendacium. Tunc appositi sunt custodes, qui mihi & meis à domo meâ exitum prohiberent. Latinæ linguæ pauperes, qui me eleëmosynarum gratiâ adierunt, comprehendentes ceciderunt, custodiæ tradiderunt: Græcolonon meum, id est, Græcæ linguæ gnarum, non permittebant egredi, saltem vt sumptus emeret, sed cocum solum Græcæ linguæ ignarum: qui non signorum signis, sed digitorum seu capitis nutibus cum venditore emptor loquebatur; tantique nummis emebat quatuor, quanti Græcolonus obsonium vno.

Et cùm amicorum quidam aromata, panes, vinum, poma mitteret; solo cuncta fundentes, nuntios colaphis satis oneratos dimiserunt. Et nisi diuina pietas parasset in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me, vna mihi parata mors foret accepta.

Sed

Sed qui permisit tentari, dedit tunc misericorditer pati. Huiuscemodi me periculum secundo Nonarum Iunij vsque ad sextum Nonas Octobris, Constantinopoli diebus scilicet centum viginti macerauit.

Verùm vt augerentur calamitates meæ, in Assumptione sanctæ Dei Genitricis & Virginis Mariæ, meo omine non bono venerunt domini Apostolici & vniuersalis Papæ Ioannis nuntij cum litteris, quibus rogabant Nicephorum Imperatorem Græcorum, vt parentelam, firmamque amicitiam faceret cum dilecto spiritualique filio suo Ottone Romanorum Imperatore Augusto. Quæ vox, quæ inscriptio secundùm Græcos peccatrix & temeraria, quomodo latorem non occiderit; cur, priusquam læderetur, non oppresserit, qui in aliis rebus sæpè videor spermologus & multisonus, in hac, vt piscis, videor insonus. Obiurgabant Græci mare, imprecabantur æquori, plus iusto mirantes, cur peccatum illud portare potuerit, cur fretum dehiscens nauim non absorbuerit.

Imperatorem, inquiunt, vniuersalem Romanorum, Augustum, magnum, solum Nicephorum scripsisse Græcorum, hominem quemdam barbarum, pauperem Romanorum non piguit. O cælum, ô terra, ô mare! Sed quid, inquiunt, faciemus hominibus istis sceleratis, criminosis? Pauperes sunt, & si eos occidimus, manus nostras sanguine vili polluimus; pannosi sunt, serui sunt, rustici sunt; si eos flagellamus, non ipsos, sed nos dedecoramus, qui nec Romanâ scuticâ deauratâ, nec huiusmodi sunt crucibus digni. O vtinam alter Episcopus, alter Marchio esset: culeis enim suti post acerbos virgarum ictus, post barbæ seu capillorum distractionem, in mare demergerentur. Sed seruentur, inquiunt, & quousque sanctissimus Imperator Romanorum Nicephorus hæc rescis cat mala, graui custodiâ macerentur.

Dum hæc rescis cerem, felices eos, quoniam pauperes; me infelicem, quia diuitem, iudicaui. Cùm domi essem, mea me voluntas pauperem excusabat; Constantinopoli verò positus, Crœsi me habere diuitias timor ipse dicebat. Semper mihi pauperies grauis, tunc visa est leuis, tunc accepta, tunc amplectenda. Amplectenda vtique, quæ suos perimi, subiectos sibi flagellari non patitur. Et quia hæc paupertas Constantinopoli solùm suos ita defendit, eodem sit solummodò diligenda.

Igitur Apostolicis nuntiis in carcerem traditis, publicana illa epistola Nicephoro in Mesopotamiam mittitur; vnde vsque ad quintum Idus Septembris non est reuersus, qui afferret apologeticum nuntium. Quâ die cùm rediret, & me lateret, post biduum, decimooctauo scilicet Kalend. Octobris, precibus muneribusque effeci, vt viuificum atque salutiferum adorarem lignum: vbi tanto

to in tumultu populi clam custodibus quidam me adierunt, qui mentem meam lugubrem, furtiuis sermonibus hilarem reddiderunt.

Decimoquinto autem Kal. Octobris, mortis vitæque medius, ad palatium sum conuocatus. Cumque ad Christophori Patricij Eunuchi præsentiam venirem, benignè me suscipiens, mihi cum tribus aliis assurrexit: quorum huiusmodi fuit narrationis initium:

Ostendunt pallor in ore sedens, macies in corpore toto, crinitum caput, prolixa contra morem barba, immensum cordi tuo inesse dolorem, eò quòd redeundi ad dominum tuum terminus est dilatatus. Verùm ne sancto Imperatori, néve nobis succenseas, oramus. Reddimus autem tarditatis tuæ caussam. Papa Romanus (si tamen Papa est vocandus, qui Alberici filio apostatæ, adultero, sacrilego, communicauit, comministrauit) litteras nostro sanctissimo Imperatori se dignas, illoque indignas misit, Græcorum illum & non Romanorum Imperatorem vocans: quod tui domini consilio actum esse non est ἀμφίσβητον.

Quod, inquam mecum, verbum audio? perij: haud dubium est, quin in prætorium rectâ proficiscar viâ. Sed Papa, audi, aiunt, omnium hominum stolidior, scimus dicere, dicere vis, nosque id profitemur. At ego non id aio. Audi ergo: Sed Papa fatuus, insulsus, ignorat Constantinum sanctum Imperialia sceptra huc transuexisse, Senatum omnem, cunctamque Romanam militiam. Romæ verò vilia mancipia, piscatores scilicet, cupediarios, aucupes, nothos, plebeios, seruos tantummodò dimisisse. Numquam ille hoc nisi tui suggestione scriberet Regis: quod quàm periculosum ambobus fuerit, nisi resipuerint, proxima tempora declarabunt.

Sed Papa, inquam, simplicitate clarus, ad laudem hoc Imperatoris, non ad contumeliam scribere putauit. Constantinum Romanum Imperatorem cum Romanâ militiâ huc venisse, ac ciuitatem istam suo ex nomine condidisse certò scimus. sed quia linguam, mores vestesque mutastis, putauit sanctissimus Papa, ita vobis displicere Romanorum nomen, sicut & vestem: quod in futuris, vitâ comite, ostendetur epistolis; quarum superscriptio hæc erit: Ioannes Papa Romanus Nicephoro, Constantino, Basilio, magnis Romanorum Imperatoribus atque Augustis. quod quiánam dixerim, quæso, aduertite.

Nicephorus periurio atque adulterio Regni apicem est adeptus. Et quoniam Christianorum omnium salus ad Romani Papæ pertinet solicitudinem, mittat Nicephoro Dominus Papa epistolam sepulchris omnino similem, quæ foris sunt dealbata, intus plena sunt ossibus mortuorum: improperet illi intrinsecus, qualiter periurio

iurio & adulterio acceperit ſuper dominos ſuos monarchiam: inuitet eum ad Synodum, &, ſi non venerit, anathemate feriat. Si ſuperſcriptio huiuſmodi non fuerit, nec ad ipſum vſque feretur.

Nunc ad propoſitum redeamus. Superſcriptam ex ſuperſcriptione promiſſionem à me memorati Principes cùm audiſſent, nil ineſſe doli putantes, Grates tibi perſoluimus, aiunt, ô Epiſcope: decet enim ſapientiam tuam tantis mediatricem intercedere rebus. ſolus es ex Francis, quem nunc diligamus; ſed cùm deprauata, te hortante, correxerint, & ipſi diligentur: tuque iterùm ad nos cùm veneris, non indonatus abibis. Coronâ aureâ ſceptroque, cùm huc vltrà rediero, me Nicephorus donabit, tacitus dixi.

Sed dic, inquiunt: vult dominus tuus ſanctiſſimus cum Imperatore firmare amicitiam fœdere nuptiarum? Cùm huc venirem, voluit, inquam; ſed quia me diu hîc morante litteras non recepit, σφάλμα, id eſt, vitium à vobis, meque captum putat & vinctum, æſtuatque animus eius totus, vt leænæ, catulis raptis, donec vindictam iuſtâ faciat acerbitate, & nuptias abhorreat, atque iram in vos euomat.

Si ceperit, inquiunt, non dicimus Italiam, ſed nec ipſa capiet eum, in quâ ortus eſt, pauper & gunnata, id eſt, pellicea Saxonia: pecuniâ, quâ pollemus, omnes nationes ſuper ipſum inuitabimus, & quaſi * keramicum, id eſt, vas fictile, quod confractum reformari nequit, confringemus. Et quoniam te in decorem ſuum quædam pallia emiſſe putamus, vt in medium proferantur, edicimus: quæ ſunt vobis digna, plumbeâ notentur bullâ, vobiſque ſinantur; quæ verò κωλυόμενα, id eſt, nationibus omnibus, præ nobis Romanis, prohibita, pretio reddito auferantur. Quod cùm fieret, quinque mihi pretioſiſſimas purpuras abſtulerunt: indignos vos, omneſque Italos, Saxones, Francos, * Bagoarios, Sueuos, imò cunctas nationes huiuſmodi veſte ornatos incedere indicantes. Quod quàm indecorum, quamque contumelioſum ſit, molles, effeminatos, manicatos, tiaratos, teriſtratos, mendaces, * neutros, deſides, purpuratos incedere; heroas verò, viros ſcilicet fortes, ſcientes bellum, fidei charitatiſque plenos, Deo ſubditos, virtutibus plenos non: quid eſt, ſi non hæc contumelia eſt?

* κεραμ.

* al. Baioarios

* Eunuchos intelligit.

Sed vbi eſt, inquam, Imperatorius ſermo? vbi Imperialis promiſſio? cùm enim illi valedicerem, rogaui, vt in Eccleſiæ honorem quantiuis pretij me permitteret pallia emere. Qui ait, Qualia vis & quanta? ποιότητα καὶ ποσότητα, id eſt, qualitatem & quantitatem ponens, differentiam planè non poſuit, vt diceret his & illis exceptis. Teſtis eſt Leo Coroplates frater eius; teſtis eſt & interpres Euodiſius, Ioannes, Romanus. teſtis ſum ipſe, qui quod Imperator diceret, etiamſi interpres abeſſet, intellexi. Sed κωλυόμενα,

id

id eſt, prohibita ſunt hæc, inquiunt. Et cùm, quæ aſſeris, Imperator diceret, de talibus ſaltem, vt ſomniares, non potuit cogitare: vt enim diuitijs, ſapientiâ; ita & ceteris nationibus præſtare veſte debemus: vt quibus eſt ſingularis in virtutibus gratia, ſit ſingularis & in pulchritudine veſtis.

Haudquaquam ſingularis, inquam, hæc veſtis fieri poteſt, cùm penes nos obolariæ mulieres, & mandrogerontes his vtantur. Vnde, inquiunt, vobis? A Veneticis & Amalphitanis inſtitoribus, inquam, qui noſtris ex victualibus, hæc ferendo nobis, vitam nutriunt ſuam. Sed non ampliùs hoc facient, aiunt. Scrutabuntur planè, & ſi quid huiuſmodi inuentum fuerit, verberibus cæſus, crine tonſus, pœnas dabit.

Temporibus, inquam, beatæ memoriæ Conſtantini Imperatoris huc veneram, non Epiſcopus, ſed Diaconus; nec ab Imperatore aut Rege, ſed à Berengario Marchione miſſus, & multò plura ac pretioſiora pallia emi: quæ neque ſcrutata, nec à Græcis viſa, nec plumbo ſunt ſignata. Nunc, Deo miſerante, Epiſcopus, & à magnificis Imperatoribus Ottone & Ottone, patre & filio miſſus, tantò inhoneſtior, vt Veneticorum more pallia mea notentur, & quæ, quantiuis pretij videntur, auferantur, cùm in Eccleſiæ mihi commiſſæ vſus ferantur. Non tædet vos contumeliarum mearum, imò dominorum meorum, in quibus contemnor? quòd ſum cuſtodiæ traditus, quòd fame ſitique cruciatus, quòd non ad ipſos redirem hucuſque retentus, niſi etiam, ad cumulum dedecoris eorum, proprijs expolier rebus? Auferte ſaltem, quæ ſunt empta; dimittite, quæ ſunt dono ab amicis donata.

Conſtantinus, inquiunt, Imperator, homo lenis, in palatio manens perpetuò, huiuſmodi rebus amicas ſibi nationes effecerat: Nicephorus verò Baſileus homo ταχύχειρ, id eſt, militiæ deditus, palatium ceu peſtem abhorret; & vocatur à nobis propè ſimultatis amator, atque argumentoſus, qui non pretio ſibi gentes amicas, ſed terrore & gladio ſibi ſubditas facit. Atque, vt cognoſcas, quanti dominos tuos Reges habeamus, quæ data ſunt coloris huiuſmodi, & quæ empta, viâ eâdem ad nos reuertentur.

Vnde & Zonaras: Τῇ στρατιωτικῇ μεταχειρίσει ἐπιγραφόμενος.

His dictis atque completis, χρυσοβούλλιον, id eſt, epiſtolam auro ſcriptam & ſignatam mihi dederunt, vobis deferendam; ſed non vobis dignam, vt mens credit mea. Tulerunt autem & alias litteras argento ſignatas, atque dixerunt: Papam veſtrum Imperiales recipere litteras, indignum eſſe diiudicamus. mittit autem illi Coroplates, Imperatoris frater, non per ſuos pauperes nuntios, ſed per te epiſtolam, ſe ſatis dignam, vt, niſi reſipuerit, funditus ſe perijſſe cognouerit.

Hanc cùm accepiſſem, vale mihi dicentes, dimiſerunt, oſcula

præbentes ſatis iucunda, ſatis amabilia. Sed dum recederem, legationem mihi non me, ſed illis ſatis dirigunt dignam; ſcilicet quòd mihi ſoli, meiſque equos darent, ſarcinis nullum: ſicque nimis, vt res poſcebat, turbatus, δ[illegible], id eſt, ductori meo, quinquaginta aureorum res pretio dedi. Et cùm non haberem, quod pro malefactis Nicephoro tunc redderem, hos in pariete inuiſæ domus meæ, & in menſâ ligneâ verſiculos ſcripſi:

Argolicùm non tuta fides: procul eſtó Latine.
Credere, nec mentem verbis adhibere memento.
Vincere dum poſſit, quàm ſanctè peierat Argos!
Marmore quæ vario magnis patet alta feneſtris
Hæc inaquoſa domus, concluſo peruia ſoli,
Frigorá ſuſcipiens, æſtum nec ſæua repellens.
Præſul ab Auſoniâ Luitprandus in vrbe Cremonâ
Conſtantinopolim pacis profectus amore
Quattuor æſtiuis concludor menſibus iſtic:
*Induperator enim * Bareas conſcenderat Otto,* (* *f.* Barim, *ſiue* Barium)
Cæde ſimul flammiſque ſibi loca ſubdere tentans,
Sed precibus remeat Romanas victor ad vrbes
Inde meis. Nurum promiſit Græcia mendax,
Quæ nec nata foret, nec me veniſſe doleret,
Nec rabiem Nicephore tuam perpendere quirem,
Priuignam prohibes qui nato iungere herili.
Imminet ecce dies furijs cùm pulſus acerbis,
Ni Deus auertat, toto Mars ſæuiet orbe,
Crimine paxque tuo cunctis optanda ſilebit.

His conſcriptis verſibus ſexto Nonas Octobris horâ decimâ, ex illâ quondam opulentiſſimâ & florentiſſimâ, nunc famelicâ, periurâ, mendace, dolosâ, rapace, cupidâ, auarâ, cenodoxâ ciuitate cum diaſoſte meo linter egreſſus, diebus quadraginta & nouem, aſinando, ambulando, equitando, ieiunando, ſitiendo, ſuſpirando, flendo, gemendo Naupactum veni, quæ eſt Nicopoleos ciuitas: in quâ diaſoſtes meus me deſerens, duabus paruis impoſitum nauibus, duobus me mandatoribus, qui Hydruntem me per mare conducerent, commendauit.

Verùm cùm entolin, id eſt, præceptum ius captionis à Græcorum Principibus non haberent, vbi vbi ſpernebantur: nec iam nos ab ipſis, ſed ipſi à nobis alebantur. Quàm ſæpè illud Terentianum mecum ſtomachabar: Tutore opus eſt, quos defenſores paras.

Igitur nonis Kalend. Decembr. Naupactum egreſſus, biduo ad * Offidarim fluuium vſque perueni, * vt meis comitibus non in nauiculis, quæ eos capere non poterant, reſidentibus, ſed ſecus litus pergentibus. Poſiti itaque in Offidaro flumine, Patras alio maris in litore

(* *al.* Ophidarin; * *Locus imperfectus.*)

litore decem & octo milliaribus distare prospeximus: quem Apostolicæ passionis locum, quia Constantinopolim ascendendo visitauimus, adorauimus: nunc eum visitare & adorare (confiteor peccatum meum) distulimus. Fecit hoc, domini mei Augusti, reuertendi ad vos & videndi ineffabile desiderium; & ni hoc solum esset, perpetuò, vt puto, perierim.

Pugnauit contra me insensatum Auster, mare flatibus ab imis turbans sedibus. Cumque hoc continuis diebus ac noctibus faceret, pridie Kalendas Decembris, ipso scilicet passionis die, intellexi meo mihi hoc accidisse delicto. Sola vexatio intellectum dedit auditui. Fames quippe nos vehementer oppresserat. Terræ incolæ, vt nostra nobis auferrent, interficere nos cogitabant; mare ne effugeremus, fluctibus æstuabat. Tum conuersus ad Ecclesiam, quam videbam, flens & eiulans inquam: Sancte Andrea Apostole, compiscatoris, confratris & coapostoli tui Simonis Petri sum seruus. Passionis tuæ locum non abhorrui, nec superbiâ declinaui: vrit me domum redeundi Augustalis visio, Augustalis amor. Si te ad indignationem commouit peccatum meum, eliciat ad misericordiam meorum meritum Augustorum. Non habes, fratri quod conferas; confer diligentibus fratrem Augustis, inhærendo ei qui omnia nouit. Nosti tu quanto labore & sudore, quantisque vigilijs & impensis Romanam fratris tui Petri Apostoli Ecclesiam, ex impiorum manibus ereptam ditauerint, honorauerint, exaltauerint, & in statum proprium reformauerint. Si mea me præcipitant opera, ipsorum saltem liberent merita: quosque vult prædictus, fide & sanguine frater tuus, Apostolorum princeps Apostolus Petrus, in alijs rebus gaudere & prosperari, in hac, id est, in me, quem ipsi direxerant, minimè contristari.

Non est, domini mei Augusti Imperatores, verum dico, non est adulatio hæc, nec consuo nunc puluillos sub cubito manus; res, inquam, vera est: post biduum vestris meritis tantâ est fretum tranquillitate sedatum, vt, cùm nautæ à nobis aufugerent, ipsi Leucaten vsque nauigaremus, milliaribus scilicet centum & quadraginta, nihil discriminis aut tristitiæ patientes, nisi parum in faucibus fluminis Acheloi; vbi discurrentes velociter fluctus eius maris vnda reuerberat.

Quid ergo, præpotentes Augusti, retribuetis Domino pro omnibus quæ retribuit in me vobis? Dicam quid. Hoc Deus vult, hoc petit; & quamuis sine vobis hoc facere possit, vult tamen huius rei esse hypurgos, id est, ministros: ipse enim quod ei offeratur dat; custodit quod exigat, vt possit coronare quod præstat. Aduertite igitur quæso.

Nicephorus cùm omnibus Ecclesijs homo sit impius, liuore, quo

in vos abundat, Constantinopolitano Patriarchæ præcepit, vt Hydruntinam Ecclesiam in Archiepiscopatus honorem dilatet, nec permittat in omni Apuliâ seu Calabriâ Latinè ampliùs, sed Græcè diuina mysteria celebrari. Mercatores dicit fuisse præteritos Papas, & Spiritum sanctum vendidisse, quo viuificantur & reguntur omnia, qui replet orbem terrarum, qui scientiam habet vocis, qui est cum Deo Patre & Filio eius IESV Christo coæternus & consubstantialiter, sine initio, sine fine, permanens verus, qui pretio non æstimatur, sed à mundis corde tanti emitur, quanti habetur. Scripsit itaque Polyeuctus Constantinopolitanus Patriarcha priuilegium Hydruntino Episcopo, quatenus suâ auctoritate habeat licentiam Episcopos consecrandi in Acirentilâ, Turcico, Grauinâ, Maceriâ, Tricario, qui ad consecrationem domini Apostolici pertinere videntur.

Sed quid hoc memorem, cùm ipsa Constantinopolitana Ecclesia nostræ sanctæ Catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ Romanæ meritò sit subiecta? Scimus, imò videmus, Constantinopolitanum Episcopum pallio non vti, nisi sancti Patris nostri permissu. Verùm cùm impijssimus Albericus, quem non stillatim cupiditas, sed velut torrens impleuerat, Romanam ciuitatem sibi vsurparet, dominumque Apostolicum, quasi seruum proprium in conclaui teneret; Romanus Imperator filium suum Theophylactum eunuchum, Patriarcham constituit: cumque eum Alberici cupiditas non lateret, missis ei muneribus satis magnis, effecit, vt ex Papæ nomine Theophylacto Patriarchæ litteræ mitterentur: * quâ auctoritate cùm ipse, tum successores eius absque Paparum permissu pallijs vterentur. Ex quo turpi commercio vituperandus mos inoleuit, vt non solùm Patriarchæ, sed etiam Episcopi totius Græciæ pallijs vtantur. Quod quàm absurdum sit, censore opus non est.

*f. quarum

Est ergo meum consilium, sanctam fieri Synodum, & ad eamdem vocari Polyeuctum. quòd si venire, & σφάλματα sua, id est, vitia superiùs scripta, canonicè emendare noluerit; quod sanctissimi Canones decreuerint, fiat.

Vos interim, præpotentes Augusti, vt cœpistis, laborate: efficite, vt, si nolit vobis Nicephorus, quem canonicè arguere disponimus, obedire, audiat vos, quorum copijs non audet cadauerosus occurrere. Hoc, inquam est, quod nos apostoli domini & commilitones nostri facere volunt. Non est à Græcis Romanus vilis tenendus locus, quia recessit inde Imp. Constantinus; verùm eò magis colendus, venerandus, adorandus, quia venerunt illuc Apostoli doctores sancti Petrus & Paulus. Ac de his satis me scripsisse sufficiat, donec Deo largiente, sanctissimorumque Apostolorum orationibus, ex Græcorum ereptus manibus, vos adeam. Et tunc non

tædeat

tædeat dicere, quod hîc nunc piguit ſcribere. nunc ad propoſitum redeamus.

Octauo Idus Decembris Leucatem venimus, vbi ab Epiſcopo ipſius loci Eunucho, ſicut & vbique ab alijs, inhumaniſſimè ſuſcepti & tractati ſumus. In omni Græciâ, veritatem dico, non mentior, non reperi hoſpitales Epiſcopos. Diuites ſunt, pauperes ſunt: diuites, aureis quibus plena luditur arca: pauperes miniſtris ſeu vtenſilibus. Soli menſulæ aſſident nudæ, * paximacium ſibi apponentes, balneaque tunc vitro permodico non bibentes, ſed ſorbillantes. Ipſi vendunt, ipſi emunt; oſtia ipſi claudunt, ipſi aperiunt; ipſi dapiferi, ipſi agaſones, ipſi capones; ſed, ha, caupones volui ſcribere; verùm res ipſa, quæ vera eſt, veritatem etiam nolentem compulit ſcribere: dicimus enim, quia capones ſunt, id eſt, eunuchi, quod canonicum non eſt: ſunt & caupones, id eſt, tabernarij, quod contra Canones eſt: quorum Incipit & claudit cœnam lactuca tenacem, Claudere quæ cœnas lactuca ſolebat auorum. Felices eos, ſi paupertatem Chriſti hæc imitaretur, pauperes iudicarem. facit hoc aſper nummus & auri ſacra fames. Verùm parcat illis Deus. Hoc eò illos puto facere, quoniam eorum Eccleſiæ ſunt tributariæ. Leucatenſis mihi iurauit Epiſcopus, quotannis Eccleſiam ſuam debere Nicephoro aureos centum perſoluere, ſimiliter & ceteras plus minúſve, ſecundùm vires ſuas. Quod quàm iniquum ſit, ſanctiſſimi patris noſtri Ioſeph acta demonſtrant; quia cùm Ægyptum totam famis tempore tributariam Pharaonis faceret, ſacerdotum terram à tributo liberam eſſe permiſit.

* Id eſt, panem nauticum

Igitur decimonono Kal. Decembris Leucatem exeuntes, ipſique quoniam, vt ſuperiùs ſcripſimus, nautæ effugerant, nauigantes, decimoquinto ad Coriphus peruenimus, vbi ante nauis egreſſionem, occurrit nobis ſtrategos quidam Michaël nomine, Cherſionitis, à loco ſcilicet Cherſonâ: homo ipſe canus capite, facie hilaris, ſermone bonus, riſu ſemper iucundus, ſed, vt pòſt patuit, mente diabolus: quod & Deus apertis mihi monſtrauit indicijs, ſi mea tunc mens hoc potuiſſet conijcere. mox enim, vt pacem, quam corde non ferebat, mihi oſculo dedit, tota Coriphus magna ſcilicet inſula tremuit: nec ſolùm ſemel, ſed ter eâdem die pertremuit. Poſtque triduum autem, decimoquinto ſcilicet Kalendas Decembris, dum in menſâ poſitus panem comederem, qui ampliabat ſuper me calcaneum ſuum, verecundatus ſol facinus tam indignum, lucis ſuæ radios abſcondit, & * eclipſin paſſus, Michaëlem illum terruit, ſed non immutauit.

* *Fuiſſe hoc anno ſolis eclipſin 22. Decemb. Curopalates teſtatur.*

Dicam ergo, quid illi cauſsâ amicitiæ fecerim, quidnam ab eo pro recompenſatione perceperim. Dum Conſtantinopolim aſcenderem, illud veſtrum pretioſiſſimum ſcutum miro opere deauratum

tum & fabricatum, quod mihi domini mei Augusti dedistis, ceteris cum muneribus, vt amicis meis Græcis darem, filio ipsius contuli. Nunc Constantinopolim rediens patrem pallio donaui pretiosissimo; pro quibus omnibus gratias distribuit eiusmodi. Scripsit Nicephorus, vt quacumque horâ se adirem, absque morâ chelandio impositum Leoni Kitonitæ dirigeret. quod ipse non fecit: verùm diebus viginti me retentum non suis, sed proprijs me stipendijs aluit, donec à præfato Leone Kitonitâ nuntius venit, qui illum cur me moraretur, obiurgauit. Verùm cùm obiurgationes meas, lamenta, & suspiria mea ferre non posset, recessit, meque homini tam iniquo & pessimo commendauit, vt sumptus saltem me emere non permitteret, donec à me cortinam, libræ argenti pretio dignam, acciperet: & cùm post viginti dies inde discederem, nuntius ipse, cui cortinam dederam, nauclero iussit, vt post acroteria, id est, promontorium quoddam, me positum fame perire permitteret. Hoc autem eò fecit, quoniam ne purpuras haberem absconditas, mea pallia regyrauit: ex quibus dum vnum vellet accipere, non accepit.

O Michaëles, Michaëles, vbi vos tot simul talesque reperi! Custos meus ille Constantinopolitanus Michaëli suo riuali me commendauit, malus pessimo, pessimus iniquo. Michaël vocatus est & diasostes meus, homo quidem simplex; cuius sancta simplicitas tantum mihi pænè nocuit, quantum & istorum peruersitas. Sed ab his paruulis Michaëlibus impegi in te Michaëlem magnum, semieremitam, semimonachum. Dico, & verum dico; non proderit tibi balneum, quo te assiduè potas in amore B. Ioannis Præcursoris. Qui enim fictè Deum quærunt, numquam inuenire merentur . . . .

Cetera desunt in MS.

LVIT-

LVITPRANDI TICINENSIS DIACONI LIBER DE PONTIFICVM ROMANORVM VITIS

ex peruetuſtis MSS. Codicibus membraneis, atque ex editione Moguntinâ anni M. DC. II. deſumtus.

AD LECTOREM ANTIQVITATIS STVDIOSVM PRÆFATIO

ex Moguntinâ anni M. DC. II.

PRODIIT, *amice Lector, vernalibus huius anni* M. DC. II. *nundinis, Moguntinis typis expressa peruetusti scriptoris* ANASTASII S. R. E. *Bibliothecarij, de nouem supra centum Pontificum Romanorum Vitis Historia, eaq; varijs* MSS. *Codicum lectionibus illustrata; nunc quia aliam eiusdem argumenti, & æquè vetustam, ac nusquam hactenus excusam, clarißimorum quorumdam virorum beneficio nacti sumus, operæ pretium nos facturos putauimus, si eam Anastasiano operi nunc adiungeremus.* LVITPRANDO *Ticinensi Diacono, qui sub annum Domini* DCCCC.L. *teste* IOANNE TRITHEMIO, *claruit, inscripsimus; non quòd* MS. *Codex, ex quo eam descripsimus, auctorem prodiderit (nullum enim nomen adscriptum inuenimus) aut quòd firmæ solidæq; caussæ huius nomenclaturæ suppeterent; sed quòd non pauci* LVITPRANDO, *tamquam germano eius auctori, constanter attribuerint. Quibus autem argumentorum momentis inducti id fecerint, ipsi viderint. Nobis certè non leuis subolet suspicio, primùm Historiographos non alio vsos* MS. *exemplari, quàm hoc ipso membranaceo, ex*

quo præsentem Historiam descripsimus. Deinde non alio persuasos argumento, vt LVITPRANDO *indigitarent, quàm quòd negari non posit extremam Pontificis Romani* FORMOSI *vitam, verbis* LVITPRANDI, *quæ exstant in capite octauo Libri primi rerum per Europam gestarum (cuius constat* LVITPRANDVM *Ticinensem esse auctorem) totam esse comprehensam. Ceterùm hoc argumento labefactari potiùs, quàm stabiliri videtur istorum opinatio. Cùm enim liqueat, totam narrationem de* FORMOSO *verbotenus exscriptam esse ex libro* LVITPRANDI *iam citato, non omißis quidem illis verbis,* Pater sanctissime, *quæ prorsus furtum fucumq́; produnt, haud dubium est, quin ab aliquo sciolo, post verba illa,* FORMOSVS Portuensis Episcopus sedit annos v. menses VI. *reliqua narratio fuerit assuta. Vsurparat autem* LVITPRANDVS *in illâ de rebus in Europâ gestis Historiâ verba illa,* Pater sanctissime; *quòd eam ad Regimundum Liberitanæ Ecclesiæ in Hispaniâ Episcopum conscripsisset. Hanc verò de Pontificibus Historiam nulli Episcopo, vel alij Patri sanctißimo, inscriptam vel dedicatam esse manifestum est. Accedit, quòd nec apud Sigebertum, nec Trithemium, nec Gesnerum, vllus de Vitis Pontificum Romanorum liber adscribatur* LVITPRANDO. *Deinde, quia Trithemius scribit* LVITPRANDVM *(licet ille vocet* EVTRANDVM*) claruisse sub annum Domini* DCCCC. L. *imperante* OTHONE I. *Cæsare. Et rectè: nam & Historiam suam Europæam vsque ad Othonem perduxit. At* FORMOSVS, *in quo nostra hæc terminatur Historia, in viuis esse desijt anno* DCCC. XCV. *à quo anno vsque ad dictum* DCCCC. L. *viginti circiter Pontifices Romani numerantur, de quibus nullum in præsenti Pontificum Historiâ verbum. Adhæc, in extremis huius Opusculi vitis particularia quædam commemorantur, quæ non videntur profecta nisi ab eo qui* FORMOSI *decesso-*

decesſorúmque eius temporibus floruerit, imò ab eo qui in VVeſtphaliâ, vel Saxoniâ, vt in monaſterio Corbeienſi, Hirsfeldenſi, vel Fuldenſi tunc florentiſſimis, vixerit. Nam in HADRIANO I. *refert* CAROLVM MAGNVM *Romæ in Diui* PETRI *baſilicâ vouiſſe* DEO, *ſe Oſnaburgi in prouinciâ VVeſtphaliæ, quam recèns ad fidem* CHRISTI *traduxerat, Epiſcopatum erecturum; quemadmodum & fecit, teſte Alberto Krantzio libro* I. *Metropol. cap.* II. *& libro* II. *Saxon. cap.* XI. *Deinde in* HADRIANO II. *ait,* LVDOVICVM *Imperatorem* (*is fuit Ludouicus* II. *Lotharij Imp. filius*) *dediſſe Eccleſiæ Corbeienſi & Herifordenſi quaſdam decimales Eccleſias cum ipſis decimis in parœciâ Oſnaburgenſi conſtitutas, conſentiente Epiſcopo & omni Clero. Tum Carolum Romanorum Imperatorem honorificatæ Eccleſiæ, & à* DEO *honorificandæ Herſueldenſi quaſdam decimas in Friſoneuelt & Haſſegâ Halberſtadenſi adiacentes Diœceſi dediſſe, quas* STEPHANVS *Papa* (IV. *dictus* III.) *in baſilicâ* B. PETRI *die ſancto Paſchæ ſuâ auctoritate, & Imperatoris ſubſcriptione, & Hildegrino Halberſtadenſi Epiſcopo præſente confirmarit. Prætereà in* STEPHANO VI. *ſcribit, Hermannum Colonienſem Archiepiſcopum, & Hadalgarium Hamburgenſem Archiepiſcopum de Bremenſi Eccleſiâ contendentes VVormatiam venire à Summo Pontifice iuſſos, ibíque Fulconi Rhemenſi Epiſcopo in cauſſâ eorum examinandâ vices ſuas commiſiſſe. Quam rem accuratè tractat Krantzius lib.* II. *Metropol. cap.* XIX. XX. *&* XXIV. *eiuſdemq; meminere Albertus Stadenſis in Chron. ad annum* DCCC. XCVI. *& Trithem. in Chronico Hirſaugienſi. Denique in poſtremorum Pontificum Vitis, nominatim autem* PASCHALIS, BENEDICTI III. NICOLAI I. HADRIANI II. *&* IOANNIS VIII. *non pauca eorumdem Decreta prolixè recitat, quæ in Tomis Conciliorum non exſtant; cùm tamen exſtent pleraque*

omnia, quæ antiquioribus Pontificibus hîc tribuuntur. In LEONE *verò* IV. *quadragintaduo capitula è Synodo Romanâ, consilio Impp.* LOTHARII *&* LVDOVICI *coactâ, descripsit; quorum nulla quoque mentio in dictis Tomis. Vnde coniecturam minimè obscuram facere licet, huius Opusculi auctorem vltimorum Pontificum temporibus, hoc est, sub annum Domini* DCCC. LX. *maximè floruisse, & non sub* DCCCC. L. *quo* LVITPRANDVS; *auctoremq́ esse non Italum, sed Germanum in Corbeiensi (ex quo aliqui ad Osnaburgensem Episcopatum illo sæculo euecti sunt) vel Hirsfeldensi monasterio degentem. Quid si auctor sit* PASCHASIVS RATBERTVS *Abbas Corbeiensis, quem Trithemius asseuerat* CAROLI CRASSI *floruisse temporibus? Carolus enim Crassus imperauit sub* IOANNE VIII. MARINO, HADRIANO III. *&* STEPHANO VI. *in quibus hæc Historia concluditur.*

Quod demum ad operam nostram in huius Opusculi editione præstitam attinet, non habemus aliud, amice Lector, de quo te commonefaciamus, quàm nos Summorum Pontificum Decreta, quæ in his Pontificum Vitis paßim citantur, sedulò cum fonte contulisse, hoc est, cum Decretis quæ exstant in Conciliorum Tomis; & tum varias lectiones ad marginem, si quando occurrebant, tum etiam è Gratiano Canonum Capitula annotauisse. Quam operam nostram non dubitamus omnibus Theologiæ studiosis fore pergratam. Vale.

LVIT-

LVITPRANDI TICINENSIS DIACONI LIBER DE PONTIFICVM ROMANORVM VITIS.

CAPITVLVM I.
S. PETRVS APOSTOLVS.

BEATVS Petrus Apoſtolus, & Princeps Apoſtolorum, Antiochenus, filius Ioannis, Prouinciæ Galilææ, vico Bethſaidâ, frater Andreæ, primùm ſedit in Epiſcopali cathedrâ Antiochiæ annos VII. & pòſt ad expugnandum Simonem Magum, vt Hieronymus dicit, Romam ingreſſus II. Claudij anno, in Epiſcopali cathedrâ ſedit annos viginti quinque, menſes duos, dies tres. Qui vno eodemque tempore & die, videlicet, poſt paſſionem Domini anno XXXVIII. vltimo verò anno Neronis, III. Kalendas Iulij cum Paulo martyrium conſummauit. Hic duas Epiſtolas fecit, quæ Canonicæ nominantur: in quarum primâ, primò generaliter Eccleſiam inſtruit, explicans beneficia quibus nos diuina pietas ad ſalutem vocare, vel dona quibus aliquando Iudæos, nunc autem nos honorare dignata eſt. Poſtmodum verò diuerſas fidelium perſonas ſolerter hortatur, ne ſe tantâ Spiritus gratiâ carnaliter viuendo reddant indignos; ne, qui regali

ANNO CHRISTI XLV.

Hier. de Scrip. Eccleſ. in Petro.

DVÆ EPIST. PETRI CANONICÆ.

gali ac ſacerdotali vocabulo ſunt inſigniti, vitiorum malitiâ ſubacti, à condonatæ vel promiſſæ ſibi nobilitatis gloriâ degenerent. Et primò liberos & ſeruos, deinde mulieres & viros ſpecialiter alloquitur: atque poſt interlocutionem generalis exhortationis; ſeniores quoque & adoleſcentes qualiter ſeſe debeant gerere, oſtendit. In ſecundâ verò Epiſtolâ, quam eiſdem ſcripſit, quibus & primam; miſeratus eoſdem, iam vt perfectiores ad maiora & perfectiora multipliciter commonet, & hortatur. Et Euangelium Marci feciſſe dicitur, quia Marcus adiutor eius fuit, & filius de baptiſmo. Ordinauit autem Epiſcopos tres, Linum, & Cletum, & Clementem, & Presbyteros decem, & Diaconos ſeptem.

MARCI EVANGELIVM.

CAP. II.

S. LINVS.

A. LXIX. LINVS natione Italus, regionis Tuſciæ, patre Herculano, ſedit annos vndecim, menſes tres, dies duodecim. Fuit autem temporibus Neronis, à conſulatu Saturnini & Scipionis, vſque ad Capitonem & Rufum Conſules. Sub quibus martyrio coronatur die nono Kalend. Octobr. Hic ex præcepto beati Petri conſtituit, vt mulieres velato capite in Eccleſiam introirent. Hic ordinauit Epiſcopos quindecim, Presbyteros octodecim.

CAP. III.

S. CLETVS.

A. LXXXI. CLETVS, natione Romanus de regione Vico patricij, patre Æmiliano, ſedit annos duodecim, menſem vnum, dies vndecim. Fuit autem temporibus Veſpaſiani & Titi, à conſulatu Veſpaſiani VII. & Domitiani V. vſque ad Domitianum IX. & Rufum Conſulem: ſub quibus martyrio coronatur VI. Kalend. Maij. Hic ex præcepto B. Petri vigintiquinque Presbyteros ordinauit in Româ. Nota hos duos, Linum & Cletum, nihil Pontificale, niſi ex præcepto B. Petri, egiſſe: vnde conſtat eos coadiutores eius, non ſucceſſores fuiſſe.

CAP. IV.

S. CLEMENS.

A. XCIII. CLEMENS, natione Romanus, de regione Cælio monte, ex patre Fauſtino, ſedit annos nouem, menſes duos, dies decem.

Fuit

Fuit autem tempotibus Galbæ & Veſpaſiani à conſulatu Tragali & Italici, vſque ad Veſpaſiani nonum & Titum. *Hic, quamuis in ordine Catalogi poſt B. Pettum tertius inueniatur; reuerà tamen, ſicut ipſe in Epiſtolâ ſcripſit Iacobo Ieroſolymorum Epiſcopo, poſt beatum Petrum primus, nullo interpoſito, Romanæ Sedis gubernacula procul dubio tenuit: Linus autem & Cletus ideò velut ſucceſſores Petri connumerantur, quia ipſe eos in vitâ coadiutores ſibi fecit, vt tantò meliùs ipſe vacare poſſet orationi. Hanc veritatis ſententiam Tertius Ioannes Papa in epiſtolâ, quam ſcripſit Epiſcopis in Germaniæ & Galliæ prouinciis conſtitutis, manifeſtè confirmat, ita intet cetera dicens: *Si autem Petrus princeps Apoſtolorum adiutores ſibi Linum & Cletum adſciuit, non tamen poteſtatem Pontificij, aut ligandi aut ſoluendi normam eis tradidit, ſed ſucceſſori ſuo Clementi, qui Sedem Apoſtolicam poſt eum, & poteſtatem Pontificalem tradente ſibi B. Petro tenere promeruit. Linus verò & Cletus miniſtrabant exteriora: princeps autem Apoſtolorum Petrus verbo & orationi inſiſtebat.* Item in eâdem Papa Ioannes paulò inferiùs de eiſdem ita ſubiungit: *Linum namque & Cletum nihil legitur vmquam egiſſe ex Pontificali miniſterio poteſtatiuè; ſed quantum eis à beato Petro præcipiebatur, tantum ſolùm agebant.* Hic autem, dum multos libros zelo fidei Chriſtianæ religionis aſſcribetet, mattyrio ſub Traiano, tertio anno regni eius, coronatur, IX. Kalend. Decembtis.

Ad hæc reſpondet Baronius 1. tom. an. 69.

IOAN. III. PAPA.

8. q. 1. c. Si autem.

Hic ſolicitè ac diligenter geſta Martyrum fecit inquiri, & ſcribi. Hic ſcripſit duas Epiſtolas Iacobo Ieroſolymotum Epiſcopo, quæ Catholicæ nominantur. Et primam ſcripſit ei ex præcepto B. Petri: in quâ videlicet, ipſo præcipiente, Iacobo nartat, qualiter ipſe Princeps Apoſtolorum, cùm finem ſibi vitæ imminere præſenſit, ipſum Clementem in conuentu Eccleſiæ Romanæ Sedis Ponrificem ordinauit, & ſibi ſucceſſotem eſſe conſtituit, & ei ligandi & ſoluendi poteſtatem à Domino ſibi rtaditam tradidit: ita vt de his omnibus, quibus ipſe decreuerit in rerris, decrerum ſit & in cælis. Et quare talem ac tantam poteſtatem ei tradidiſſet, continuò ſubiunxit: *Ita ligabit enim quæ ligari oportet, & ſoluet quæ expedit ſolui, tamquam qui ad liquidum Eccleſiæ regulam nouerit.* In quo notandum eſſe non dubito, illud, quod quilibet Epiſcopus Eccleſiaſticæ regulæ ignatus, vel qualibet itæ aut cupiditatis commotione inductus, ſi aliter, quàm oporteat, ligabit aut ſoluet in tertis, irritum fote in cælis.

CLEM. EPIST. QVINQVE

I. EPIST. CAPITA.

Narrat etiam in eâdem Epiſtolâ, quòd Ptinceps Apoſtolotum coram omnibus eum commonuit, qualiter ordinem Eccleſiaſticæ diſpenſationis, tam in ſeipſo, quàm in cetetis ſibi ſubiectis, ſeruare eum oporteat; ita videlicet, vt ipſum irreprehenſibiliter viuere oporteat, & nullâ mundialis negotij occupatione perplexus inueniatur.

niatur. quia nullus Epiſcopus iudex aut cognitor eſſe ſæcularium negotiorum ordinatur, ne præſentibus hominum curis præfocatus non poſſit verbo Dei vacare, & bonos à malis ſecundùm regulam veritatis diſcernere; quia ſic idem ipſe Princeps Apoſtolorum omnibus Epiſcopis in perſonâ Clementis paulò inferiùs dicit: *Si enim mundialibus curis fueris occupatus, & te ipſum decipies, & eos qui te audiunt. Non enim poteris, quæ ad ſalutem pertinent, plenius ſingulis quibuſque diſtinguere: & ex eo fit, vt tu, tamquam non docueris ea quæ ad ſalutem hominum pertinent, deponaris, & diſcipuli per ignorantiam pereant.* Item refert eumdem Principem Apoſtolorum de Epiſcopis ita docuiſſe: *Ipſum qui præeſt ceteris, oportet medici vicem agere, & non feræ beſtiæ furore commoueri.* Item in eâdem ſic eumdem Clementem inſtituit: *Si te multi ex fratribus propter rigorem iuſtitiæ odio habuerint, ex hoc quidem non læderis, ſed ex huiuſmodi odiis amor Dei conciliatur tibi: & ideò ſatage magis, & refuge, ne lauderis ab iniquis, & ne à peſſimè agentibus diligaris, ſed potiùs propter iuſtitiæ diſpenſationem, & æquiſſimam regulam diſciplinæ à Chriſto collaudari merearis.*

13. q. 3. c. Quicumque.

PRESBYTERORVM OFFICIVM.

32. q. 7. c. Quid in omnibus.

Presbyteros autem ſic ſe habere præcepit, vt ante omnia pudicitiam tam in ſe quàm in ſubditis ſeruare ſtudeant, & caueant, & præueniant, ne quod in ipſis adulterij occultum caleſcat incendium: quia in omnibus peccatis *nil grauius adulterio eſſe dicit. Secundum namque locum in pœnis obtinere teſtatur, quoniam primum quidem habent illi, qui à Deo aberrant, etiamſi ſobriè vixerint. Adulterij autem primam ſpeciem vocat, virum propriâ vxore non eſſe contentum, & mulierem non proprio tantùm ſeruare ſe viro. Item præcipit, vt ſi inter ſe negotia habuerint, non apud ſæculares iudicentur, ſed quidquid inter illos ſit, apud Presbyteros dirimatur. Diaconorum officium eſſe edocuit actus totius Eccleſiæ diligenter inueſtigare, ac ſolicitè conſiderare: vt, ſi quidem vicinum fieri præcipitio, & proximum eſſe peccato quemlibet viderint, Epiſcopo notificentur; vt ab eo, qui in præcipitium lapſurus eſt, commonitus reuocetur, vt non corruat in peccatum. Item, vt negligentes & tardos ad verbum Dei audiendum, ad Epiſcopi tractatum conuenire commoneant & hortentur. Similiter & eos, qui ſecundùm carnem ægrotant, ſolicitè perquirant, & plebi indicentur, vt & ipſi eos viſitent, & quæ neceſſaria ſunt præbeant eis: & de omnibus his ſimilibus, quæ ad cultum Eccleſiæ & diſciplinam eius pertinent, Diaconis curam debere eſſe inſtituit.

** Nihil grauius inter peccata, contra proximum in genere. D. Thom. 2.2. q.73. art.3. Aug. Barboſa in Collectan. ad d. c. Quid in omnibus.*

DIACON. OFFICIVM.

diſt. 93. c. Diaconi.

LAICORVM OFFICIVM.

Laicos verò id obſequij præſtare debere Epiſcopis inſtituit, vt in his quæ ad communis vitæ vſum pertinent, operam fideliter dantes, Epiſcopum ex omnibus, quibus eum vacare oportet, ſecurum facere omnes communiter elaborent. Adhæc omnium ſub Epiſcoporum curâ degentium neceſſariam ſolicitudinem debere

eſſe

esse dixit, vt ab amicitiâ & colloquio, & omni communione omnium eorum se subtrahat, quibus Episcopum inimicari pro actibus suis viderint, nec expectare debent, vt Episcopus eis dicat. Nam si quis amicus fuerit his, quibus Episcopus non loquitur, vnus est ex illis, qui exterminare Ecclesiam Dei volunt, & nequior hostis est, quàm illi qui foris sunt, & euidenter sunt inimici: quia is per amicitiarum speciem, quæ sunt inimica, gerit, & Ecclesiam disperdit ac vastat. Item in eâdem Epistolâ intimat Iacobo, qualiter *6. q. 1. c. B. Petr.* Princeps Apostolorum per singulas quasque vrbes digrediens verbo Dei omnes fideles instruxit. Inter cetera refert, eum homicidas & adulteros, ac cunctis criminum nexibus alligatos, & qui eis coæquales non sunt, ab Episcoporum vexatione & accusatione prohibuisse. Item asseruit, maiores à minoribus nullatenus posse accusari, aut iudicari. Præcepit etiam, ne vllus Presbyter in alicuius Episcopi parochiâ aliquid agat absque eius permissu, sed omnes Presbyteri propriis Episcopis in omnibus absque morâ obediant.

Præcipiebat etiam in Sermone suo idem Apostolorum Princeps, vt omnes Principes terræ, & cuncti homines Episcopis obedirent, & capita sua submitterent, &, si ipsi Episcopi aliter, quod absit, quàm debeant, agant, non sunt à subditis reprehendendi aut arguendi, sed portandi, nisi in fide errauerint. Omnes Episcopis contradicentes infames esse monstrabat, &, nisi conuerterentur, à liminibus Ecclesiæ alienos esse præcipiebat. *2. q. 7. c. Sacerdotes. 11. q. 3. c. Si autem.* Sed ne de hoc Episcopi se extollant, animaduertant quid de ipsis dicat. Cunctorum sacerdotum vitam superiorem, sanctioremque, ac discretam à sæcularibus & laicis hominibus esse, & spirituales supra carnales, & sacerdotes supra laicos semper constituere & fore debere docebat: carnales autem spiritualibus resistere prohibebat. Ebrietatem opidò prohibebat, quia ebriosos corpore & animâ mortuos esse prædicabat. Homicidarum genera tria esse dicebat, & pœnam illorum parilem fore docebat. *de Pœnit. dist. 1.* Ita enim detractores fratrum, & eos odientes, homicidas esse manifestabat, sicut & eorum interfectores: quia qui occidit, & qui odit fratrem suum, & qui detrahit, pariter homicidæ esse monstrarunt. *1. Ioan. 3.*

In secundâ autem Epistolâ, quam supradicto Iacobo Ierosolymorum Episcopo scripsit, eum de Sacramentis, quæ geruntur in sanctis, sicut à Principe Apostolorum fuerat doctus, ex ordine instruit. *II. EPISTOLÆ CAPITA.* Dicit enim, diuinorum secretorum Sacramenta tribus gradibus esse commissa, id est, Presbytero, Diacono, Subdiacono. His autem cum timore & tremore reliquias Corporis Dominici custodiendas esse insinuat. *de Consf. dist. 2. c. Tribus.* In altario autem tanta holocausta offerenda esse præcipit, quanta populo sufficere videatur. Si quid verò inde remanserit, non in crastinum reseruandum, sed cum timore &

tremore Clericorum diligentiâ consumendum esse edocuit. Consumentes autem ea, quæ sunt residua Corporis & Sanguinis Domini, non statim ad communes cibos accipiendos debent accedere; sed si manè, ieiunent vsque ad sextam: & si tertiâ vel quartâ acce-
de Consf. dist. 1. c. Altaris palla. perint, ieiunent vsque ad vesperam. Altaris autem pallia, velum, & cetera, quæ in sanctuario habentur, si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur; cineres verò eorum ita recondantur, vt non pedibus introëuntium inquinentur.

Ministros autem altaris tales eligendos esse instruit, qui ante
17. q. 4. c. Si fortè. ordinationem suas coniuges reliquerint: si verò post ordinationem minister proprium cubile vxoris inuaserit, ministri officio careat. Item, si Presbyter aut Diaconus sindones sacrarij, aut velum cupiditate subtraxerit, & vendiderit; Iudæ traditoris pœnam
dist. 23. c. Tales. susceptutum se nouerit. Clericos autem ad feminæ tabernaculum solos accedere, aut cum solâ feminâ solos fabulas miscere, vel cum extraneâ habitare, penitus prohibetur: alioquin, si agnitum fuerit de aliquo, deponatur. Tales autem Clericos ad ministerium iubet eligi, qui Dominica Sacramenta dignè possint tractare. Melius est enim Domini Sacerdoti paucos habere ministros, qui dignè possint opus Dei exercere, quàm multos inutiles, qui onus graue adducant ordinatori. Item in eâdem iubet, tam Clericos quàm sæculares semper ad Dominum ex toto corde orare, & ab ipso, quæ decent, petere, & ipsi gratias agere, veramque præteritorum gestorum pœnitentiam agere, aliquantulum etiam (si possibile est) per misericordias pauperum iuuare pœnitentiam. Per hæc enim facilior dabitur venia, & indulgenti citiùs indulgebitur. Item iu-
16. q. 7. c. Ecclesias. bet, Ecclesias per congrua & vtilia loca fieri, easque diuinis precibus sacrari, & in singulis Sacerdotes poni, quos venerari, non à quoquam grauari, oporteat.

III. EPISTOLÆ CAPITA. Item in tertiâ Epistolâ, quam generaliter omnibus Episcopis, & reliquis Clericis, & cunctis Principibus, omnibusque subditis scripsit; dicit eos, qui sacerdotio Domini fruuntur, & in speculâ sunt positi, plus ceteris scire oportere, vt subditos sibi populos pleniter possint docere, eisque ad cælorum regna ducatum præbere: & ipsorum sit populos docere; populorum verò sit, ipsis Episcopis obedire. Si verò omnes tam Clerici, quàm & laici, eis non obedierint; non solùm infames, sed extorres à regno Dei, & à liminibus
Matth. 7. sanctæ Dei Ecclesiæ alieni erunt: quia arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Qualiter autem cuique
16. q. 1. c. Cunctis. sit obediendum, in eâdem Epistolâ docet, ita subinferens: Quapropter cunctis fidelibus, & summoperè omnibus Presbyteris & Diaconis, & reliquis Clericis attendendum est, vt absque Episcopi proprij licentiâ nihil agant. non vtique Missas sine eius iussu quisquam

quam Presbyterorum in suâ parochiâ cantet, non baptizet, nec quidquam sine eius permissu faciat. Similiter & reliqui populi, maiores scilicet & minores, per eius licentiam, quidquid agendum est, agant, nec sine eius permissu à suâ parochiâ abscedant; nec in eâ aduentantes morari præsumant. Item in eâdem paulò inferiùs dicit: Nec in aliis locis sacrificare, & Missas celebrare licet, nisi in his, in quibus Episcopus proprius, aut ab Episcopo regulariter ordinato, tenente videlicet ciuitatem, consecratus fuerit. Item in eâdem dicit: Qui permanet in malo, & seruus est mali; non potest effici portio boni, donec permanet in malo: quia ab initio duo regna statuta sunt à Deo, & apud eum definitum est, non posse vnum hominem vtriusque regni esse seruum; sed illius regni erit portio, cui se ad obediendum ipse subiecerit. *de Cons. dist. 1. c. Hic ergo.*

In quartâ autem Epistolâ, quam idem beatissimus Clemens Papa & Martyr Iulio & Iuliano, ac reliquis consodalibus suis scripsit, edocuit Episcopos, qui ad salutem animarum sunt instituti, & ad lucrandas animas consecrati, oportere pro cunctis sollicitudinem gerere, & errantes ad viam veritatis & portum salutis reducere. Viam verò redeundi ad portum salutis, plenissimè saluberrimæ doctrinæ sermone in eâdem monstrauit, videlicet dicens, omnibus necessarium esse, pro his quæ inutiliter ac turpiter gesserint, irasci sibi ipsis quodammodò, & indignari, & postmodum festinare sine morâ per aquam baptismi Deo renasci, & demum ab Episcopo consignari, id est, septiformem Spiritus sancti gratiam percipere: quia aliter, perfectus Christianus esse nequaquam poterit, nec sedem habere inter perfectos, si non necessitate, sed aut incuriâ, aut voluntate permanserit. & ita se à B. Petro accepisse, & ceteros Apostolos ita docuisse, affirmat. Postquam verò quis baptizatus & confirmatus fuerit, agnoscat Dominum honorare. honor autem eius est, vt ita viuat, sicut ille vult. Vult verò Deus vnumquemque viuere, ita vt homicidium & adulterium nesciat, odium & auaritiam fugiat; iram, superbiam, iactantiam respuat & execretur, inuidiam quoque, & cetera his similia, penitus à se ducat aliena. IV. EPISTOLÆ CAPITA. CONFIRMATIONIS SACRAMENTVM.

Quintam verò Epistolam scripsit prædictus B. Clemens Papa & Martyr, condiscipulis Ierosolymis cum Iacobo fratre Domini habitantibus: in quâ eos communem vitam ducere, sicut ab Apostolis didicerunt, studiosè hortatur. Quam omnibus necessariam esse dicit, & maximè his, qui irreprehensibiliter militare cupiunt, & vitam Apostolorum, eorumque discipulorum imitari volunt. Monet etiam in eâdem, propter quosdam, qui sacram Scripturam non iuxta traditionem Petri, sed secundùm suum sensum sanis doctrinis aduersantes exponebant; ab eo oportere Scripturarum intelligentiam accipi, qui eam à maioribus secundùm verita- V. EPISTOLÆ SVMMA.

tem sibi traditam seruat, vt & ipse possit ea, quæ rectè suscipit, competenter asserere. Cùm enim ex diuinis Scripturis integram quis & firmam regulam veritatis susceperit; absurdum non erit, si aliquid etiam ex eruditione communi, ac liberalibus studiis, quæ fortè in pueritiâ attigit, assertionem veri dogmatis conferat: ita tamen, vt vbi vera didicit, falsa & simulata declinet. Hic ordinauit Episcopos quindecim, Presbyteros decem, Diaconos quinque.

CAP. V.

S. ANACLETVS.

A. CIII. ANACLETVS natione Græcus, de Athenis, ex patre Antiocho: sedit annos nouem, menses duos, dies decem. Fuit autem temporibus Domitiani, à consulatu Domitiani decimo, & Sabini, vsque ad Domitiani quartumdecimum, & Clementem Consulem. Hic memoriam B. Petri construxit, dum ab eo in Presbyterum consecratus fuisset. Hic ordinauit Episcopos sex, Presbyteros quinque, Diaconos tres. Hic autem III. Idus Iulij solutus est de ergastulo corporis.

*Epist. I. Hic * in Epistolâ, quam generaliter scripsit omnibus Episcopis, & ceteris cunctis fidelibus, qui coæqualem cum eo sortiri sunt fidem, paternè consolando eos, quibus scripsit, & maximè Episcopos, in tribulationibus, ad patientiam diligenter hortatur. De quorum Episcoporum detractione & accusatione ita in eâdem interserit: * *Beatus prædecessor noster Clemens, vir Apostolicus, & Spiritu sancto Dei plenus, vnà cum reliquis sanctis collegis suis statuit, dicens: Accusandi vel testificandi licentia denegetur his, qui Christianæ religionis & nominis dignitatem, & suæ legis vel propositi sui normam, aut regulariter prohibita, neglexerint. Transgressores enim spontè legis suæ, eiusque violatores, apostatæ nominantur. Omnis autem apostata refutandus est ante reuersionem suam, non in accusatione rectè agentium, aut testimonio suscipiendus: quia vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis.* Et paulò inferiùs subinfert, ita dicens: *Ideò variis detractionibus & accusationibus non oportet labefactari iudices & primates Ecclesiæ; sed magis Apostolorum & Doctorum regulis informari & roborari. Vnde iustum est, omnes in vniuerso Romanorum orbe doctores legis ea quæ legis sunt rectè sapere & operari, & non regulas nascentis Ecclesiæ confundere, aut fidem aut doctrinam Apostolorum variis maculare doctrinis.* Item in eâdem inferiùs: *Nullus ergo præiudicium alteri faciat, neque quod sibi fieri non vult, exerceat. Nemo dictum de aliquo inueniat, quod in eius actibus non agnoscat.* Item in eâdem: *Ego nolo errore meo alienas culpas asserere, vt quod factum doleo, admisisse conuincar.*

* Epist. I. ad Iacobum. 3. q. 4. c. Beatus.

Tob. 4.

Item in eâdem propter calumniam malorum Episcopis præcipit,

pit, dicens: *Episcopus Deo sacrificans testes secum habeat, & plures quàm alius Sacerdos: sicut enim maioris honoris fungitur gradu, sic maioris testimonij incremento indiget. In solemnioribus quippe diebus, aut septem, aut quinque, aut tres Diaconos, qui eius oculi dicuntur; & Subdiaconos, & reliquos ministros secum habeat, qui sacris vestimentis induti, in fronte, & à tergo, & Presbyteri è regione dextrâ læuâque, contrito corde, & humiliato spiritu, ac prono stent vultu, custodientes eum à maleuolis hominibus, & consensum præbeant sacrificio. Peractâ autem consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim Apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet Ecclesia.* de Conf. dist. 1. c. Episcopus.

Item in eâdem dicit: *Qui malitiam inter homines spargit, & qui fratri suo detrahit, homicida est: & qui aliquid patri vel matri abstulerit, dicens, hoc peccatum non esse, homicidæ particeps est. Pater noster sine dubio Deus est, qui nos creauit; mater verò nostra Ecclesia, quæ nos in baptismo spirituali regenerauit. Ergo qui Christi & Ecclesiæ pecunias rapit, aufert, vel fraudat; homicida est, atque homicida ante conspectum iusti iudicis esse deputabitur. Qui rapit pecuniam proximi sui, iniquitatem operatur: qui autem pecuniam, vel res Ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit. Priuilegia enim Ecclesiarum & Sacerdotum sancti Apostoli, iussu Saluatoris, intemerata & inuiolata perpetuis decreuerunt manere temporibus. Et nos leges Ecclesiæ Apostolicâ firmamus auctoritate, & peregrina iudicia submouemus. Vnaquæque enim prouincia tam iuxta Ecclesiasticam, quàm iuxta sæculi leges, suos debet habere iustos, & non iniquos iudices, & non externos, vt Apostolicæ huius Sedis decreuerit auctoritas. Si verò negotium fuerit Ecclesiasticum, apud Episcopos deferatur, interueniente Primate, si maior caussa fuerit; si verò minor, Metropolitano: si autem fuerit sæculare, apud eiusdem ordinis viros, iudicio tamen Episcoporum: cùm Apostolus priuatorum Christianorum caussas magis ad Ecclesias deferri, & ibidem sacerdotali iudicio voluerit terminari. Omnis ergo oppressus liberè, si voluerit, Sacerdotum appellet iudicium, & à nullo prohibeatur, sed ab his fulciatur & liberetur. Si autem difficiles caussæ, aut maiora negotia fuerint orta, ad maiorem sedem deferantur: & si illic facilè discerni, aut iustè terminari, non potuerint; vbi fuerit summorum congregatio congregata, quod per singulos annos bis aut ter fieri solet, & debet, iustè, & Deo placitè, coram Patriarchâ, aut Primate Ecclesiastico, & coram patricio * sæcularia iudicentur negotia in commune. Quòd si difficiliores quæstiones ortæ fuerint, * aut temporum, aut maiorum iudicia, aut maiores caussæ fuerint; ad Sedem Apostolicam, si appellatum fuerit, referantur, quoniam hoc Apostoli statuerunt iussione Saluatoris, vt maiores & difficiliores quæstiones semper referantur ad Apostolicam Sedem.*

12. q. 1. c. Qui abstulerit. c. Qui Christi. 12. q. 4. c. Qui rapit. 25. q. 2. c. Priuilegia. 3. q. 6. c. Vnaquæque. 1. Cor. 6. 2. q. 6. c. Omnis oppressus. * sæculari * Episcoporum

IDEM ipse B. Anacletus aliam Epistolam scripsit Episcopis in Italiâ constitutis, in quâ eos consultantes de ordinationibus & accu- II. EPISTOLÆ ANACLETI SVMMA.

dist. 64. c. Ordinationes. accusationibus Episcoporum sic instruit, dicens: *Ordinationes Episcoporum, auctoritate Apostolicâ, ab omnibus qui in eâdem fuerint prouinciâ Episcopis celebrandæ sunt. qui simul conuenientes, scrutinium diligenter agant, ieiuniumque cum omnibus celebrent precibus, & manus cum sanctis Euangeliis, quæ prædicaturi sunt, imponentes, Dominicâ die horâ tertiâ orantes, sacrâ eos vnctione inungant. Quòd si omnes simul minimè conuenire potuerint, assensum tamen suis precibus præbeant, vt ab ipsâ ordinatione animo non desint, quia Iacobus, Iustus, & frater Domini nostri nuncupatus, à Petro, Iacobo & Ioanne Apostolis est ordinatus, datâ videlicet ex hoc successoribus suis formâ, vt nullus Episcopus minùs quàm à tribus Episcopis ceteris consentientibus ordinetur. Reliqui verò Sacerdotes à proprio ordinentur Episcopo, ita vt ciues, & alij Sacerdotes assensum præbeant, & ieiunantes ordinationem celebrent. Similiter & Diaconi ordinentur. Ceterorum autem graduum distributioni trium veracium testium testimonium, cum Episcopi scilicet probatione, sufficere potest. Accusatio quoque eorum, super quâ nos consulere voluistis, non nisi ab idoneis & probatissimis viris, qui & suspicionibus & sceleribus careant, fieri debet.* Et ab illis hoc modo, sicut prædictus Papa inferiùs docet, dicens: *Si quis aduersus eos † recurrat charitatis studio, vt familiari colloquio commoniti, ea sanent, quæ sananda sunt; & charitatiuè emendent ea, quæ iustè emendanda cognouerint. Si autem aliqui priùs, quàm hæc egerint, eos lacerare, accusare aut infestare præsumpserint; excommunicentur, & minimè absoluantur, priusquam satisfaciant, & condignam egerint pœnitentiam.*

dist. 67. c. Reliqui. 2. q. 7. c. Accusatio.

ITEM idem sanctus & beatissimus Papa Anacletus omnibus Episcopis, & reliquis Christi Sacerdotibus scribit Epistolam, in quâ Sacerdotum ordinem auctoritate Apostolorum bipertitum esse comprobat, Episcoporum videlicet, & Presbyterorum: & hunc ordinem ita à Domino constitutum à nullo perturbari oportet. Episcopi autem non in castellis aut modicis ciuitatibus debent constitui; sed Presbyteri tantùm ab Episcopo, ad qualemcumque locum vel Ecclesiam, quæ in eo constituta sit, sunt præficiendi, & in eâ diebus vitæ suæ duraturi. Et non ampliùs, quàm istos duos ordines Sacerdotum esse dicit: quia licet alij Primates vel Patriarchæ, alij Metropolitani dicantur; ordo tamen vnus est, sed ipsa discretio nominum discretionem indicat maiorum in prælatione iudicij, non in potestate Pontificij. Romanam verò Ecclesiam primam Sedem vocat, quia B. Petrus & Paulus suo martyrio eam ceteris omnibus prætulerunt. Secundam verò Sedem esse apud Alexandriam dicit, quia B. Petri nomine, & à Marco eius discipulo atque Euangelistâ consecrata est. Tertiam verò Sedem apud Antiochiam, quia B. Petrus, antequam Romam veniret, illic habitauit, & Ignatium ibi constituit Episcopum, & illic primùm nomen

III. EPISTOLÆ SVMMA. dist. 80. c. Episcopi. TRES PRIMARIÆ SEDES.

nomen Christianorum nouellæ gentis exortum est. Accusatores autem & testes dicit esse non posse, qui ante hesternum diem, aut nudiustertius inimici fuerunt, ne irati nocere cupiant, vel læsi vlcisci se velint. Dicit etiam pro meritis plebis sæpè pastores Ecclesiæ deprauari, vt procliuiùs corruant qui sequuntur, capite videlicet languescente faciliùs reliqua corporis membra inficiuntur. Dicit etiam, Si Doctor vel Pastor Ecclesiæ à fide exorbitauerit, erit à fidelibus corrigendus, sed pro reprobis moribus magis est tolerandus, quàm distringendus, quia Rectores Ecclesiæ à Deo sunt iudicandi.

3. q. 5. c. *Accusatores.*

CAP. VI.

S. EVARISTVS.

EVARISTVS, natione Græcus, ex patre Iudæo, Iudâ nomine, de ciuitate Bethlehem, sedit annos nouem, menses decem, dies duos. Fuit autem temporibus Domitiani & Neruæ, à consulatu Valentis & Veteris, vsque ad Gallum, * & Bradum Consules: sub quibus martyrium passus est VI. Kalend. Nouembr. Hic ordinauit Episcopos quinque, Presbyteros sex, Diaconos duos. Hic in suis decretis præcepit septem Diaconos in vnaquaque vrbe constituendos, ad custodiendum Episcopum, ne ipse in prædicatione ab insidiatoribus infestetur, aut verbum veritatis quolibet genere detractionis pollui possit.

A. CXII.

*Braduam

* Hic etiam scriptum misit vniuersis Episcopis Africæ regionis, quòd coniugium legitimum sit in omni Ecclesiâ habendum, ita dicens: *Aliter non fit legitimum coniugium, sicut à Patribus accepimus, & sanctis Apostolis, eorumque successoribus traditum inuenimus, nisi ab his, qui super ipsam feminam dominationem habere videntur, & à quibus custoditur, vxor petatur, & à parentibus aut propinquioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotaliter, vt mos est, cum precibus & oblationibus à Sacerdote benedicatur, & à paranymphis, vt consuetudo docet, custodita & * seruata à proximis, tempore congruo petita * legibus detur, & solemniter accipiatur; & biduo vel triduo orationibus vacent, & castitatem custodiant: aliter verò præsumpta, non coniugia, sed aut adulteria, vel * concubia aut stupra, vel fornicationes potiùs, quàm legitima coniugia esse non dubitate, nisi voluntas propria suffragauerit, & * nota succurrerit legitima.*

Epist. 1. ad Episc. Afric. 3. q. 5. c. Aliter.

*consociata

*dotetur

*contubernia

*vota succurrerint

* Hic idem in aliâ Epistolâ, quam omnibus Episcopis per Ægyptum morantibus scripsit, de Episcopo & Ecclesiâ dicens: Ecclesia iungitur Episcopo spiritualiter, velut sponsa carnaliter sponso. Et sicut vir non debet negligere vxorem suam, sed diligere, & ca-

*Epist. 2.

stè custodire, & prudenter regere: ita & Episcopus debet Ecclesiam suam, & Ecclesia in omnibus obedire, sicut vxor viro suo debet. Et sicut viro non licet dimittere vxorem suam, ita & Episcopo non licet dimittere Ecclesiam suam, absque ineuitabili necessitate, aut
1. Cor. 7. Apostolicâ vel regulari mutatione, vt alteri se ambitus caussâ coniungat. Et sicut vxori non licet dimittere virum, licet sit fornicatus, vt alterum eo viuente ducat: ita Ecclesia viuente Episcopo suo non potest alium superducere. De Episcopis verò infamatis, & à sedibus pulsis, in eâdem præcepit, vt reuocentur, & integerrimè restituantur, & superducti, velut adulteri, eiiciantur. His peractis, si quis aduersus eos querelam habuerit, inquirendum erit, & auctoritate Romanæ Sedis terminandum. Qui non à plebe, aut à vulgaribus hominibus sunt arguendi, vel accusandi, licet sint inordinati: quia pro meritis subditorum disponitur à Deo vita Doctorum.
2. q. 7. c. Si qui. Item inferiùs: *Si qui sunt vituperatores, aut accusatores Episcoporum, vel reliquorum Sacerdotum, non oportet eos à iudicibus Ecclesiæ audiri, antequam eorum discutiatur æstimationis suspicio vel opinio, quâ intentione, quâ fide, quâ temeritate, quâ vitâ, quâ conscientiâ, quóve merito, si pro Deo, aut pro vanâ gloriâ, aut inimicitiis, vel odio, aut cupiditate ista præsumpserint, necne. Hæc omnia sunt perscrutanda & diligenter pertractanda.* Deus enim, vt nos à præcipitatæ sententiæ prolatione compesceret, cùm omnia nuda sint & aperta oculis eius; mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, priusquam manifestè agnosceret
Hebr. 4. Gen. 18. quæ dicebantur. Hic etiam decretum statuit de non iniuriandis aut lacerandis Episcopis.

CAP. VIII.

S. ALEXANDER.

A. CXXI. ALEXANDER, natione Romanus, ex patre Alexandro, de regione caput Tauri, sedit annos decem, menses septem, dies duos. Fuit autem temporibus Traiani vsque ad Helianum
*Epist. 1. ad omnes. & Veterem. Hic martyrio coronatur v. Nonas Maij. *Hic præcepit de Sacerdotibus non vexandis, aut scriptis ab eis vi aut metu aut fraude aliquâ non exigendis, ita dicens in Epistolâ, quam omnibus orthodoxis Episcopis per diuersas prouincias commo-
3. q. 4. c. Hi qui. rantibus scripsit: *Eorum accusandi Episcopos, vel testificandi in eos, vocem obstruimus, quos non humanis, sed diuinis actibus mortuos esse scimus.* Et inferiùs: *A prædecessoribus nostris inhibitum legimus, vt nemo constringat doctores, neque accusationem aduersus eos suscipiat.* Item paulò inferiùs: *Statuentes decernimus, omnes, qui sanctos Patres persequuntur, aut amouere vel dilacerare nituntur, manifestè infames esse, & alienos à limitibus Ecclesiæ vsque ad satisfactionem fieri.*
Item

Item in eâdem inferiùs dicit: *Similiter, si huiusmodi personis quædam scripturæ quoquo modo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint, vel vt se liberare possint quocumque ab eis conscriptæ vel * laboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præiudicium aut nocumentum prouenire censemus: neque vllam eis infamiam, aut calumniam, aut à suis sequestrationem bonis, vmquam auctore Domino, & suis Apostolis, eorumque successoribus, sustinere permittimus; quia confessio in talibus non compulsa, sed spontanea fieri debet.* Pessimum est enim de suspicione aut exortâ confessione quemquam iudicare. Præcepit & in eâdem, vt in consecratione Corporis & Sanguinis Domini eius passio sit commemoranda; & vt aqua cum sale benedicatur, & in domibus fidelium aspergatur, & fidem sanctæ Trinitatis, sicut à Patribus acceperat, ita scripto suo nos edocuit. Hic ordinauit Episcopos quinque, Presbyteros sex, Diaconos duos.

15. q. 6. c. Si quandoque.
** roboratæ*
de Cons. dist. 2. c. In Sacramentorum. & c. Aquam.

CAP. VIII.

S. SIXTVS.

SIXTVS, natione Romanus, ex patre Pastore, de regione Viâ latâ, sedit annos decem, menses duos, diem vnum. Fuit autem temporibus Adriani, vsque ad Verum & Anniculum: sub quibus & martyrio coronatur III. Non. Aprilis. * Hic in decretis suis monendo præcepit fidem rectam, & ab Apostolis traditam inconcussè seruandam, quâ & ipse nos scribendo instruxit. *Præcepit etiam, vt sacra vasa non tangerentur, nisi ab hominibus ad hoc officium Deo sacratis. Hic constituit, vt quisque Episcopus aliquâ aduersitate pulsatus licenter appellet Romanam & Apostolicam Sedem; & illuc vocatus, venire non renuat: nec inde absque Apostolicis litteris ad propriam redeat; vt vicini sui ex hoc intelligant, qualiter ibi suam aliorumque caussam finierit. Constituit etiam, vt nemo Episcopum suis rebus exspoliet, aut à propriâ sede expulsum excommunicare, aut diiudicare præsumat. Hic ordinauit Episcopos quatuor, Presbyteros vndecim, Diaconos tres.

A. CXXXII.
** Epist. 1. ad omnes.*
** Epist. 2. ad omnes Episcopos.*
de Cons. dist. 15. In sancta.
2. q. 6. c. Si quis vestrûm.

CAP. IX.

S. TELESPHORVS.

TELESPHORVS, natione Græcus, ex Anachoretâ, sedit annos vndecim, menses tres, dies vigintiduos. Fuit autem temporibus Antonini & Marci. Hic IV. Nonas Ianuarij martyrio coronatur. * Hic in decretis suis statuit firmiter, vt omnes

A. CXLII.
** Epist. 1. ad omnes.*

nes Clerici in ſortem Domini vocati ſeptem hebdomadas plenas ante Paſcha à carne ieiunent: & vt Clerici nullatenus laicos in ſuâ pulſatione aut accuſatione recipiant; ſicut & ipſi laici iuxta ſæcularem legem Clericos in ſuis infamationibus recipere nolunt. Conſtituit etiam, vt in ſanctâ nocte Natiuitatis Domini noſtri Saluatoris Miſſa celebretur, & hymnus angelicus, id eſt, *Gloria in excelſis Deo,* ſolemniter decantetur. Reliquis autem temporibus, ante horam diei tertiam Miſſam celebrari prohibuit; quia & eâ horâ Dominus crucifixus, & Spiritus ſanctus ſuper Apoſtolos deſcendiſſe legitur. Præcepit etiam omnes accuſationes, quas ſæculi leges non admittunt, ad accuſationem Eccleſiaſticam non admittendas eſſe. Hic ordinauit Epiſcopos tredecim, Presbyteros vndecim, Diaconos octo.

c. Statuimus. diſt. 4. — *de Conſ. diſt. 1. c. Nocte ſanctâ.* — *3. q. 5. c. Accuſ.*

CAP. X.

S. HYGINVS.

A.CLIV.

HYGINVS, natione Græcus, ex Philoſopho de Athenis, cuius genealogiam non inueni, ſedit annos quatuor, menſes tres, dies octo. Fuit autem temporibus * Seueri & Marci, à conſulatu Magni & Camerini vſque ad Orfitum & Priſcum, qui III. Idus Ianuarij migrauit ad Dominum. Hic compoſuit Clerum, & diſtribuit gradus. * Hic in fide Chriſti nos inſtruxit multis & firmis documentis diuinæ Scripturæ, oſtendens, nec Patrem præceſſiſſe Filium, vt maior ſit Filio, nec Filium poſteà natum, vt Deitate Patris minor eſſet. Hic etiam conſtituit, vt nullus Metropolitanus abſque ceterorum prouincialium præſentiâ aliquorum audiat cauſſas Epiſcoporum, quia ſic actæ irritæ erunt. Conſtituit etiam, vt maiorum natu criminationes non per alios fiant, niſi per ipſos qui crimina intendunt. Qui etiam peregrina iudicia habenda prohibuit. Hic ordinauit Epiſcopos ſex, Presbyteros quindecim, Diaconos quinque.

* Veri — **Epiſt. 1. ad omnes fideles.* — *2. q. 7. c. Criminationes.*

CAP. XI.

S. PIVS.

A.CLVIII.

PIVS, natione Italus, ex patre Rufino, frater Paſtoris, de ciuitate Aquileiâ, ſedit annos decem, menſes quatuor, dies tres. Fuit autem temporibus Antonini, à conſulatu Clari & Seueri. Qui v. Idus Iulij factus eſt de medio. * Hic firmiter decretis ſuis ſtatuit, vt omnis, qui prædia diuinis vſibus tradita Deo ſub-

**Ep. 2. ad Italicos.*

ſubtrahere,& ſuis vſibus applicare præſumpſerit, ſacrilegus habea- 12. q. 2.
tur, & vt ſacrilegus proculdubiò iudicetur: nec non & illum, qui c. Prædia.
Sacerdotes Dei inſequitur, ſacrilegum eſſe, & vt ſacrilegum iudi- 17. q. 4.
candum eſſe confirmat: quia omne peccatum, quod in Deum com- c. Sunt.
mittitur, grauius eſt, quàm illud quod fit in hominem. * Hic et- * Ep. 1. ad
iam inſtituit, vt, quia Angelus in habitu Paſtoris Hermeti docto- omnes fideles.
ri fidei & Scripturarum apparens præcepit, Paſcha die Domini- de Conſ.
co ab omnibus Chriſtianis ſemper celebretur. Hic ordinauit E- diſt. 3.
piſcopos duodecim, Presbyteros nouemdecim, Diaconos viginti- c. Noſſe vos.
duos.

CAP. XII.

S. ANICETVS.

ANICETVS, natione Syrus, ex patre Ioanne, de vico Vmisâ; A. CLXVII.
ſedit annos nouem, menſes tres, dies tres. Fuit autem temporibus Seueri & Marci, à conſulatu Gallicani & Veteris, vſque ad Præſentem & Rufinum. Hic Martyr obiit XV. Kal. Maij. * Hic * Ep. ad Galliæ Epiſc.
ſuâ auctoritate præcepit, & auctoritate decretorum Anacleti con-
firmat, ne aliquis Epiſcopus vllatenus minùs quàm à tribus Epi- 66. diſt.
ſcopis conſecretur; & Metropolitanus Epiſcopus ab omnibus Suf- c. Archiepiſc.
fraganeis Sedis Metropolis ad ipſam ſedem conuenientibus eſt
eligendus, & conſecrandus. Et hoc aliter factum viribus carere non eſt dubium; quia quidquid contra ſtatuta Patrum præſumptum fuerit, ſine dubiò licet non apud homines, apud Deum tamen irritum erit. * Conſtituit etiam, vt nullus Metropolitanus quid- * ibid. c. 3.
quam agat de cauſſis Suffraganeorum Epiſcoporum abſque præ- 9. q. 3. c. Si autem.
ſentiâ & communi eorum conſilio. Præcepit etiam, vt Clericis diſt. 23.
non liceat comam nutrire. Hic ordinauit Epiſcopos nouem, Pre- c. Prohibete.
sbyteros ſeptemdecim, Diaconos quatuor.

CAP. XIII.

S. SOTER.

SOTER, natione Campanus; ex patre Concordio, de ciuitate A. CLXXV.
Fundis, ſedit annos nouem, menſes ſex, dies vndecim. Fuit autem temporibus Seueri, à conſulatu Ruſtici & Aquilini, vſque ad Cethegum & Clarum. Hic obiit X. Kal. Maij. * Hic con- * Ep. 2.
ſtituit; vt nulla mulier ſacrata, vel monacha, ſacra vaſa vel ſacra- ad Epiſc. Italiæ.
tas pallas contingeret, nec incenſum circa altare deferret. Hic ordinauit Epiſcopos vndecim, Presbyteros octodecim, Diaconos nouem.

CAP. XIV.

S. ELEVTHERIVS.

A.CLXXIX. ELEVTHERIVS, natione Græcus, ex patre Abundio, de oppido Nicopoli, ſedit annos quindecim, menſes tres, dies duos. Fuit autem temporibus Antonini & Commodi vſque ad Paternum & Braduam. Qui VIII. Kalend. Iunij obiit. Hic accepit Epiſtolam à Lucio Britannico Rege, vt Chriſtianus efficeretur per eius mandatum. * Hic conſtitutione ſuâ firmauit, vt nulla communis eſca, quæ rationabilis & humanæ naturæ congruere videretur, à Chriſtianis repudiaretur; * & omnium Epiſcoporum definitiua ſententia, non niſi apud Romanam Sedem terminaretur, reliquorum verò Clericorum cauſſas apud comprouinciales etiam Epiſcopos licitè terminandas. Idem prædictus Papa de accuſationibus Epiſcoporum inter cetera dicit: * *Nihil abſque legitimo & idoneo accuſatore fiat. Nam & Dominus noſter Ieſus Chriſtus Iudam furem eſſe ſciebat; ſed quia non eſt accuſatus, ideò non eſt eiectus, & quidquid inter Apoſtolos egit, pro dignitate myſterij ratum manſit.* De accuſationibus comprouincialium ita legitur eſſe ſtatutum: * *Si quis ſuper quibuſlibet criminibus quemlibet Clericum pulſandum credidit, in prouinciâ, in quâ conſiſtit ille qui pulſatur, ſuas* * *exerat actiones, nec exiſtimet alibi eum ad iudicium pertrahendum. Proditoris nec calumnia, nec vox audiatur.* Hic ordinauit Epiſcopos quindecim, Presbyteros duodecim, Diaconos octo.

*in Epiſt. ad Galliæ prouincias, c. 1.
* ibid. c. 2.
* ibid.
* ibid. c. 3.
*exerceat

CAP. XV.

S. VICTOR.

A. CXCIV. VICTOR, natione Afer, ex patre Felice, ſedit annos decem, menſes duos, dies decem. Fuit autem temporibus Cæſaris Auguſti Antonini, qui & Verus dictus eſt, à conſulatu Commodi V. & Glabrionis, vſque ad Lateranum & Rufinum. Hic martyrio coronatur V. Kalend. Auguſti. Hic conſtituit*, vt Paſcha die Dominico celebraretur, ſicut & priùs fecerat. Conſtituit enim, ſi neceſſe, periculo mortis vrgente, fuerit, quocumque tempore, quocumque in loco, videlicet, vel in mari, vel in flumine, aut in fontibus, quemlibet licitè baptizari; tantùm in nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis fiat. Et hoc decreuit, vt incerta, etiamſi vera ſint, nullatenus iudicentur, niſi priùs manifeſtis indiciis comprobentur, aut manifeſto iudicio conuincantur, vel iudiciario ordine publicentur. * Nec alicuius Epiſcopi cauſ-

* Epiſt. 1. ad Theoph. Alex. de Conſ. diſt. 3. c. Celebritatem.
* ibid.

caussam definiri liceat Romano Pontifice inconsulto. Hic ordinauit Episcopos duodecim, Presbyteros tres, Diaconos septem.

CAP. XVI.

S. ZEPHERINVS.

ZEPHERINVS, natione Romanus, ex patre Abundio, sedit annos octodecim, menses septem, dies decem. Fuit autem temporibus Antonini & Seueri, à consulatu Saturnini & Gallicani vsque ad Præsentem & Strigatum Consules. Qui obiit VI. Kalend. Septembr. * Hic etiam constituit, vt Episcoporum caussa non terminetur absque præcepto Romani Pontificis; nec vllatenus Episcopus iudicetur, nisi aut ipse se reum esse confiteatur, aut idoneis testibus, qui non sint minùs quàm septuagintaduo, conuincatur. Constituit etiam, vt quispiam summorum, minorum accusationibus non impetatur, nec in re dubiâ certa iudicetur sententia, nec vllum iudicium, nisi ordinabiliter factum teneatur, nec absens iudicetur, nec aliquem sententia nisi à suo iudice dicta confringat, & Episcopus accusatus duodecim, si necesse fuerit, Episcopos iudices eligat: nec priùs audiatur, aut excommunicetur, vel iudicetur, quàm ipsi per se eligantur; & regulariter vocatus ad suorum primò conuentum Episcoporum per eos eius caussa* iterùm audiatur, & rationabiliter discutiatur, cùm de occultis alieni cordis non temerè sit iudicandum, & iniusta iudicia ab omnibus sint cauenda, & Episcopi à plebibus & Clero sint ferendi. * Constituit etiam, vt ordinationes Presbyterorum & Leuitarum congruo tempore, & multis fidelibus coràm astantibus fierent. Hic ordinauit Episcopos tredecim, Presbyteros quatuordecim, Diaconos septem.

A. CCIII. — ** Epist. 1. ad Episc. Siciliæ.* — *2. q. 1. c. Primates.* — *3. q. 4. c. Detractores.* — *3. q. 9. c. Absens.* — ** iustè aud.* — ** Epist. 2. ad Episc. Ægypt.* — *dist. 83. c. Ordinationes.*

CAP. XVII.

S. CALIXTVS.

CALIXTVS, natione Romanus, ex patre Domitio, de regione Vrberauennarum, sedit annos quinque, menses duos, dies decem. Fuit autem temporibus Macrini & Heliogabali, à consulatu Antonini & Alexandri. Hic ab Alexandro Imp. martyrio consummatur pridie Idus Octobris. * Hic constituit, vt ieiunia quatuor Temporum ab omnibus Christianis celebrarentur. Hic decretis suis firmauit, vt nullum iniustum iudicium, & diffinitio iniusta, regis metu, aut iussu, aut cuiuscumque potentis, à iudicibus ordinata vel acta firmitudinem habeant: quia nulli Imperatori,

A. CCXXI. — ** Epist. 1. ad Bened. Episc.* — *11. q. 3. c. Iniustum.*

tori, aut cuiquam pierarem custodienti licet aliquid contra diuina
in eâdem Epist. mandara præsumere. Hic constituir, vr accusationem aduersus Do-
Epist. 2. ad Episc. Gallia. ctorem nemo suscipiar, nec accusatio facta per scriptum recipia-
tur, nec absenre accusaro testimonium de eo dicatur: nec de aliis
caussis vel negotiis testimonium dicant, nisi de his quæ sub præ-
2. q. 8. c. Accusatorum. senriâ eorum acta esse noscuntur. Nec accusatores vel testes suspe-
cti, vel infamiæ norâ aspersi recipiantur, nec excommunicatos à
11. q. 2. c. Excommunicatus. Sacerdotibus ante vtriusque partis iustam examinationem vllus
recipiat, nec modo aliquo eis communicet; & vt nemo alterius
9. q. 2. c. Nullus alterius. terminos vsurpet, nec alterius parochianum iudicare aut excom-
municare præsumat: quia præsumptum irritum erit. Nec etiam
9. q. 3. c. Nullus Primas. Merropoliranus diœcesani Ecclesiam, vel parochianum, aut ali-
quid ex eius parochiâ excommunicare, vel iudicare, aliquídve
agere præsumat, absque eius consilio & iudicio: quia & quod fe-
cerit, irritum erit, & ipse gradus sui periculo subiacebit. Consti-
tuit eriam, vt Episcopus quilibet ambitus caussâ ad aliam ciuita-
tem non transmutetur: sed si fieri deber, fiat ceteris fratribus inui-
tantibus, & Romanæ Ecclesiæ auctorirate, & illius Ecclesiæ, ad
3. q. 4. c. Consanguineorũ. quam transmutandus est, vtilitate. Præcepit etiam, vt consangui-
neorum coniunctiones fieri omnino prohibeantur; quia tales nul-
* in fine 2. Epist. lum habent pondus testimonij.* Confirmauit etiam, & saluberri-
mis exemplis diuinæ Scripruræ ostendit tam Sacerdotes Domini,
quàm reliquos fideles post dignam satisfactionem posse reuocari
ad pristinos honores. Hic ordinauit Episcopos octo, Presbyteros
quindecim, Diaconos quatuor.

CAP. XVIII.

S. VRBANVS.

A.CCXXVI. VRBANVS, natione Romanus, ex patre Pontiano, sedit annos nouem, menses decem, dies duodecim. Fuir autem
temporibus consulatus Antonini & Alexandri. Obiit verò con-
fessor temporibus Diocletiani VIII. Kal. Iunij. Hic in suis decretis
Epist. 1. ad omnes fideles. confirmat, vt prædia & quæcumque res à fidelibus Ecclesiæ Dei
traditæ sunt, semper esse debeant in potestate & dispositione Epi-
scoporum, in quorum parochiâ ipsæ Ecclesiæ sunt sitæ; & ipsi Epi-
scopi ex ipsis rebus omnibus communem vitam degere volentibus,
cuncta necessaria ministrare; nec quidquam eorum in alios vsus,
quàm Ecclesiasticos, conuertere debeant, quia *vota sunt fidelium, & pretia peccatorum, ac patrimonia pauperum.* Et quæcumque in alios
vsus, quàm in prædictos conuerterint, necessariò sacrilegij rei exi-
* ibid. stunt, & si non corpore, animâ tamen mortui cadunt. * Et sedes
Episco-

Episcoporum ideò in Ecclesiis excelsæ constituuntur; vt ex hoc Episcopi prælationem atque potestatem ligandi & soluendi habere intelligantur, & omnes fideles per manus impositionem Episcoporum Spiritum sanctum post baptismum accipere debeant, vt pleni Christiani inueniantur. Hic Valerianum Cæciliæ sponsum, multosque alios ad fidem Christi conuertit, & ad martyrij palmam perduxit. Hic ordinauit Episcopos octo, Presbyteros nouemdecim, Diaconos septem.

CAP. XIX.

S. PONTIANVS.

PONTIANVS, natione Romanus, ex patre Calpurnio, sedit annos nouem, menses quinque, dies duos. Fuit autem temporibus Alexandri, à consulatu Pompeiani, & * Peliniani. Eodem tempore prædictus Pontifex cum Hippolyto Presbytero in exilium est deportatus ab Alexandro in Sardiniam, in insulam Bucinam, Seuero & Quintiano Consulibus, & in eâdem insulâ afflictus, & maceratus fustibus, defunctus est III. Kalend. Nouemb. Hic etiam in decretis suis mandauit, Sacerdotes non esse accusandos ab inimicis, aut à sceleratis, aut hominibus alterius sectæ vel religionis: vel, si fortè peccauerint, à reliquis Sacerdotibus arguendos, & à Summis Pontificibus constringendos esse præcepit, ita vt nullo modo à sæcularibus, aut malæ vitæ hominibus arguantur vel arceantur. Hic ordinauit Episcopos septem, Presbyteros sex, Diaconos quinque.

An. cc. xxxiii.

* Pelagiani

Epist. I. ad Felicem.

CAP. XX.

S. ANTHERVS.

ANTHEROS, natione Græcus, ex patte Romulo, sedit annos duodecim, mensem vnum, dies duodecim: fuit autem temporibus Maximini & Africani Coss. Hic gesta Martyrum diligenter à Notariis exquisiuit, & in Ecclesiâ recondidit. Qui III. Nonas Ianuarij martyrio coronatur. Hic ordinauit Episcopum vnum. Hic etiam consultus de Episcoporum mutatione, fieri licere in suis decretis respondit; non tamen cuiusquam libitu aut dominatione, sed communi vtilitate aut necessitate, sicut Petrus Apostolorum Princeps de Antiochiâ Romam vtilitatis caussâ est translatus, vt ibi plus proficere posset. Et Eusebius etiam de patuâ quadam ciuitate Apostolicâ auctoritate mutatus est Alexandriam: similiter & Felix de ciuitate quâ ordinatus erat, electione

An. cc. xxxvii.

Epist. ad Episcop. Bæticæ. 7. q. 1. c. Mutationes.

ciuium,propter doctrinam & bonam vitam quam habebat, communi Episcoporum & reliquorum Sacerdotum aut populorum consilio translatus est Ephesum. Quia, sicut Episcopi habent potestatem ordinare regulariter Episcopos & reliquos Sacerdotes: sic quotiescumque vtilitas aut necessitas exposcit, supradicto modo & mutare & inthronizare potestatem habent. Non enim de minori ad maiorem ciuitatem transfertur, qui non ambitu, nec propriâ voluntate, sed aut vi à propriâ sede pulsus, aut necessitate coactus, aut vtilitate loci & populi,non superbè,sed humiliter ab aliis transfertur & inthronizatur. *Eâdem Epist.* Hic eisdem decretis suis sanciuit, vt quisque inobediens spirituali animaduersione truncetur, & eiectus de Ecclesiâ rapido dæmonum ore dilanietur: sicut olim in veteri lege, *Deut.17.* quicumque sacerdotibus non obtemperasset, aut extra castra positus lapidabatur à populo, aut gladio ceruice subiectâ contemptum expiabat cruore.

CAP. XXI.

S. FABIANVS.

An. cc. xxxviii. FABIANVS, natione Romanus, ex patre Fabio, sedit annos tredecim, mensem vnum, dies vndecim: fuit autem temporibus Maximini & Africani, vsque ad Decium secundum & Quadratum, qui martyrio coronatur XIV. Kalend. Februarij. Hic ordinauit Episcopos vndecim, Presbyteros vigintiduos, Diaconos septem. Hic septem Diaconos in vrbe Româ in septem regiones ipsius Vrbis diuisit, qui ad peragendum officium illis congruum omni horâ parati inuenirentur. Hic etiam septem Subdiaconos ordinauit, qui septem Notariis imminerent, & gesta Martyrum veraciter ex integro colligerent. Huius etiam tempore Nouatus hæreticus ex Africâ venit, qui Nouatianum & alios quosdam Christi Confessores de Christi Ecclesiâ separauit, & in doctrinam prauam conuertit.

Epist.1.ad commini-stros. 6.q.1. c. Omnes. 1.Cor.5. Hic paternè monuit, & decreto salubri, & omnibus Christianis hominibus seruando sanciuit, vt omnes illi, cum quibus Apostolus cibum nos sumere vetat, à Christianorum consortio sequestrati penitus habeantur, nec in cuiuslibet & fidelium accusatione vllatenus suscipiantur, vsque ad satisfactionem, dum dignè venisse non dubitantur.

Epist.2. Hic etiam in decretis Orientalibus Episcopis destinatis inuiolabiliter seruandum esse præcepit, vt singulis annis nouum Chrisma conficeretur, & vetus in sanctis Ecclesiis cremaretur. quia, sicut ipsius diei solemnitas per singulos annos est celebranda: ita ipsius sancti Chrismatis confectio per singulos annos est agenda, &

& de anno in annum renouanda, & fidelibus tradenda, quia nouum Sacramentum est. Hæc Apostoli docuerunt, hæc eorum successores tenuerunt, & semper tenenda esse, firmiter mandauerunt. Hic in eisdem decretis statuit, & Apostolos, eorumq; successores statuisse inducit, vniuersaliter ad accusationem, id est, ad nullius Christiani hominis Ecclesiasticam accusationem, recipiendos esse suspectos, aut quoslibet inimicos; vel qui non sint bonæ conuersationis, vel quorum vita est accusabilis, vel qui in rectâ fide sunt dubij, aut quorum fides, vita & libertas noscitur, vel qui infamiæ maculis sunt asperſi, aut sceleribus irretiti. Ad Sacerdotum verò accusationem nullos debere vel posse recipi dicit, qui Sacerdotes fieri non possunt, aut qui non sunt sui, id est, Sacerdotum ordinis: quoniam sicut Sacerdotes, vel reliqui Clerici, à sæcularium laicorum accusatione excluduntur; ita illi ab istorum sunt excludendi & alienandi criminatione. Et si in rebus sæcularibus suum cuiusque ius & proprius ordo seruatur, multò magis in Ecclesiasticis dispositionibus ius & ordo seruandus est; & nulla debet induci confusio.

3. q. 5. c. Suspectos.

2. q. 7. c. Sicut.

Item in eisdem præcepit, ne vllus vmquam præsumat accusator simul esse, & iudex vel testis: quoniam in omni iudicio, subaudi Synodali, quatuor personas necesse est semper adesse, id est, electos iudices, accusatores, defensores & testes.

Item statuit, ne oues suum Pastorem reprehendere audeant, nisi ipse in fide errauerit. Si verò in fide errauerit, erit corrigendus priùs secretè à subditis: si autem incorrigibilis apparuerit, tunc erit accusandus apud Primates suos, aut ad Sedem Apostolicam. Pro ceteris verò actibus suis magis est tolerandus à subditis, quàm publicè derogandus, aut accusandus.

Item in aliâ decretali Epistolâ, quam ipse prædictus Papa Hilario Episcopo misit, idem de Sacerdotum & maiorum natu accusatione statuit, quod & in illâ statuerat, quam Orientalibus Episcopis destinauit. Insuper peregrina iudicia, saluâ in omnibus Apostolicâ auctoritate, generali sanctione prohibuit; & ita ordinabiliter in Episcoporum accusatione agi decreuit, vt Episcopus quilibet super certis criminibus accusatus prouinciales Episcopos electos debeat habere iudices, à quibus omnibus in ipsâ prouinciâ audiatur: quia non alibi, quàm in foro suo oportet accusatum audiri, &, si ibi aduersum sibi senserit iudicem, Metropolitanum videlicet, aut Primatem, licenter absque vllâ afflictione, & iniuriosæ detentionis custodiâ vocem appellationis & defensionis habeat. Item statuit, vt quilibet, nisi ante suum iudicem pulsatus, si voluerit, taceat; & vt pulsatis, quoties appellauerint, induciæ dentur. Adhæc statuit, crimen quodlibet cuilibet temerè ex irâ obiectum non esse pro accusatione habendum; & vt quicumque accusationem

Epist. 3.

3. q. 6. c. Si quis Episcopus.

1. q. 6. c. Si quis iudicem.

3. q. 6. c. Pulsatus.

per ſcripturam ſe probaturum eſſe fateatur, & ſi non probauerit quod obiecit, pœnam, quam intulit, patiatur. Probatio autem & cauſſa ibi ſemper agatur, vbi crimen admittitur, niſi ſi Epiſcopus Apoſtolicam Sedem appellauerit. Tunc verò id ſtatuendum eſſe, quod eiuſdem Sedis Pontifex ſtatuerit.

3.q.6. c.Qui crimen.

CAP. XXII.

S. CORNELIVS.

A. CCLIV.

CORNELIVS, natione Romanus, ex patre Caſtino, ſedit annos duos, menſes duos, dies tres. Hic ideò, quia Epiſtolam à B. Cypriano Carthaginenſi Epiſcopo acceperat, iuſſu Decij capite detruncatur III. Nonas Martij. Hic ordinauit Epiſcopos ſeptem, Presbyteros quatuor, Diaconos quatuor. Hic rogatus à quadam matronâ, Lucinâ nomine, corpora Apoſtolorum Petri & Pauli de Catacumbis noctu leuauit; & primò quidem corpus B.Pauli ſilentio leuatum eſt, ac poſitum in prædio prædictæ matronæ, viâ Oſtienſi, ad latus vbi decollatus eſt. Poſteà verò corpus B.Petri accepit, & condecenter poſuit illud iuxta locum vbi crucifixus eſt, inter corpora ſanctorum Epiſcoporum in templo Apollinis in Monte aureo in Vaticano palatij Neroniani III. Kalend. Iulij. Idem prædictus Papa & Martyr in Epiſtolâ, quam Rufo Coepiſcopo conſultus miſit, iuxta præceptum Domini in Euangelio, & Iacobi Apoſtoli in ſuâ Epiſtolâ, & omnium Apoſtolorum, & ſuorum anteceſſorum præcepta ſequens, & iura confirmans; incauta Sacramenta à Sacerdotibus fieri penitus vetat: quia ante ſuum tempus à ſummis Sacerdotibus, vel à reliquis Sacramenta non eſſe exacta vel exhibita, niſi pro fide rectâ teſtatur. Item in eâdem, ſicut & alij anteceſſores ſui fecerant, prouidendum eſſe affirmat, ne oues ſuum paſtorem, niſi à fide exorbitauerit, reprehendere aut accuſare præſumant; quia tales accuſationes vim non habent, neque paſtoribus nocere poſſunt. Item prohibet, ne vllus Sacerdotum cauſſam ſuam alieno committat iudicio; ſed ſemper habeat comprouinciales, & notos iudices, niſi illic vim temerariæ multitudinis timuerit, aut infeſtos vel ſuſpectos iudices habuerit. Pro his enim cauſſis ad maioris auctoritatis iudices, & ad alias prouincias appellare & venire conceſſum eſt. Item in eâdem affirmat, omnino eſſe vacua omnia illa, quæ in omni negotio aut loco aduerſus abſentes aguntur aut iudicantur; quoniam abſentem nullus * abdicit, nec vlla lex damnat.

Epiſt. 2. 2.q.4. c.Nos ſanctorum. & c.Nos Sacramentum. 3.q.6. c.Omnia. * addicit

CAP.

CAP. XXIII.

S. LVCIVS.

LVCIVS, natione Romanus, ex patre Porphyrio, ſedit an- A. CCLV.
nos tres, menſes tres, dies tres: fuit autem temporibus Galli &
Voluſiani, vſque ad Valerianum tertium, & Gallicanum. Hic pri-
mùm fuit in exilio, poſteà ad Eccleſiam incolumis reuerſus eſt:
demum à Valeriano capite truncatur I. Nonas Martij. Hic ordi-
nauit Epiſcopos ſeptem, Presbyteros quatuor, Diaconos quatuor.
Hic propter maleuolos & Sacerdotum perſecutiones conſtituit, vt
duo Presbyteri & tres Diaconi Epiſcopum in omni loco non deſe-
rant, vt, iuxta Apoſtolum, etiam ab his qui foris ſunt, ſtudium ha- *1. Tim. 3.*
beatur bonum conſeruari teſtimonium; quod in Epiſtolâ quam *de Conſ.*
omnibus Galliæ & Hiſpaniæ Epiſcopis deſtinauit, apud ipſos ſer- *d. 2. c. Iubemus.*
uari hortatus eſt. Conſtituit in eâdem etiam, vt criminationes *2. q. 7.*
maiorum natu per alios non fiant, niſi per eos qui crimina inten- *c. Criminationes.*
dunt; & ipſi tales, vt digni ſint & irreprehenſibiles appareant, &
actis publicis ſe omni ſuſpicione & inimicitiis carere doceant, &
fidem ac conuerſationem irreprehenſibilem ſe ducere oſtendant.
Et quia hoc fieri ante quoſlibet iudices interdum difficile animad-
uertit, ad alios Eccleſiaſticos iudices, vbi maior auctoritas fuerit,
poſtulanti audientiam, non negandam eſſe decreuit. Item in eâ-
dem, iuxta ſanctorum Apoſtolorum, & eorum ſucceſſorum, decre-
tum præcipiendo conſtituit, vt, ſi quilibet Metropolitanus Epi-
ſcopus, niſi quod ad ſuam ſolummodò pertinet parochiam, niſi
conſilio & voluntate omnium comprouincialium Epiſcoporum
extrà aliquid agere tentauerit, gradus ſui periculo ſubiaceat, &
quod egerit, irritum habeatur & vacuum. Conſenſu etenim & *9. q. 3.*
conſilio ſolummodò omnium prouincialium Pontificum Metro- *c. Nullus.*
politano Epiſcopo licere conſtituit agere & diſponere de eorum
cauſſis, & Eccleſiis, & Clericis, atque ſæcularium neceſſitatibus,
aut de communibus quibuſcumque negotiis agi neceſſe fuerit. Si-
militer de ipſis prouincialibus ſtatuit, vt nihil eis ſegregatim aut
communiter abſque Metropolitano agere liceat, niſi de his ſolum-
modò quæ ad eorum proprias parochias pertinent. Similiter Apo-
ſtolicâ auctoritate præcepit, vt nullus Metropolitanus Epiſcopus
abſque omnium Suffraganeorum ſuorum præſentiâ aliquorum
eorum audiat cauſſas; alioquin irritæ erunt, & ipſe cauſſam dabit
pro facto. Item præcepit, vt per ſingulas prouincias hoc Epiſcopi
obſeruent, ne poſteriores ſe prioribus ſuis præferant; ne eis incon-
ſultis, niſi quantum ad propriam parochiam pertinet, aliquid a-
gant: ſed de communibus eorum cauſſis conſonam ſententiam

proferant, & determinent; quia aliter actæ nullas vires habebunt, nec Ecclesiasticæ reputabuntur. Item in eâdem Epistolâ de expoliatione dotis & oblationum Ecclesiarum consultus, priùs multis rationibus, & multorum auctoritate hoc genus inuasionis & rapinæ sacrilegium esse ostendit; postmodum & auctoritate & decreto Prophetarum, Apostolorum, eorumque successorum, & omnium Catholicorum Patrum exemplis tales præsumptores, & Ecclesiæ raptores, atque suarum facultatum alienatores, à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ anathematizat, & damnat, & sacrilegos esse iudicat: & non solùm eos, sed omnes eis consentientes: quia non solùm qui faciunt, sed etiam qui facientibus consentiunt, rei sunt, & iudicantur. Par enim pœna & agentes & consentientes comprehendet.

17. q. 4. c. Quirapit. & c. Omnes Ecclesiæ raptores.

Rom. 1.

CAP. XXIV.

S. STEPHANVS.

A. CCLVII. STEPHANVS, natione Romanus, ex patre Lobio, sedit annos septem, menses quinque, dies duos: fuit autem temporibus Valeriani, & Gallicani, & Maximi, vsque ad Valerianum tertium, & Gallicanum secundum. Hic cum duobus Episcopis, & octo Presbyteris, & tribus Diaconis in carcerem missus, cum singulis tandem iussu Valeriani capitali sententiâ plectitur IV. Nonas Augusti. Hic ordinauit Episcopos tres, Presbyteros septem, Diaconos quinque. Hic in Epistolâ, quam Episcopo Hilario misit, infames personas ad gradus sacros promouendas, & ad accusationem recipiendas esse prohibuit: infames verò eas personas esse descripsit, quæ pro aliquâ culpâ qualibet notantur infamiâ, id est, omnes, qui Christianæ legis normam abijciunt, & statuta Ecclesiastica contemnunt. Similiter fures, sacrilegos, & omnes capitalibus criminibus irretitos, sepulchrorum quoque violatores, & Apostolorum, eorumque successorum, & ceterorum sanctorum Patrum religiosa statuta libenter violantes, & omnes qui aduersus Patres armantur, similiter incestuosos, homicidas, periuros, raptores, maleficos, veneficos, adulteros, de bellis fugientes, & qui indigna petunt sibi loca tenere, aut facultates Ecclesiæ abstrahunt iniustè, & qui fratres calumniantur aut accusant, & non probant: vel qui contra innocentes Principum animos ad iracundiam prouocant, & omnes anathematizatos, vel pro suis sceleribus ab Ecclesiâ expulsos, & omnes quos Ecclesiasticæ vel sæculi leges infames esse pronunciant; hos omnes infames esse descripsit, hos ad sacros gradus prouehi, & ad accusationem recipi interdixit. Item seruos ante legitimam libertatem pœnitentes, digamos eos qui curiæ deseruiunt,

Epist. 1.

6. q. 1. c. Infames.

uiunt, vel qui non ſunt corpore integri, vel qui ſanam mentem non habent, aut intellectum, aut inobedientes Sanctorum decretis exiſtunt, ad ſacros gradus prouehendos eſſe prohibuit. Nec iſtos, videlicet, ſupradictos, item nec libertos, neque ſuſpectos, nec rectam fidem, nec dignam conuerſationem habentes, ſummos Sacerdotes accuſare poſſe aſſerüit. Prædictus Papa in eâdem Epiſtolâ conſtituit, ne Sacerdotes & Leuitæ veſtimentis Eccleſiaſticis in aliis vſibus vterentur, quàm Eccleſiaſticis officiis. *de Conſ. diſt. 1. c. Veſtimenta.*

Hic idem Pontifex in aliâ Epiſtolâ, quam deſtinauit omnibus Epiſcopis per diuerſas prouincias, & ceteros, quos ſuprà enumerauimus, à Sacerdotum accuſatione remouit, ad hoc proculdubio affirmauit pro ſacrilego reputandum, quidquid iniuſtè agitur in rebus Deo ſacratis, & Epiſcopis, * qui ſacri ſunt, & violari à quoquam non debent. Item decreto ſuo aſſerüit, vt nullus Epiſcopus, dum ſuis fuerit rebus exſpoliatus, aut à Sede propriâ occaſione qualibet pulſus, debeat accuſari, nec ab aliquo priùs crimen ei poſſit obijci, quàm integerrimè reſtauretur: & omnia ei quocumque ingenio ablata abſque dolo & fraude funditus legibus reſtituantur; quia non ſolùm Eccleſiaſticæ, ſed etiam ſæculi leges hoc fieri prohibent. Item conſtituit, ne ille, qui ſe ab Epiſcopo, aut ab eius miniſtris, læſum eſſe exiſtimat, vel pro aliquibus erratis eos corripere cupit, priùs eos accuſare præſumat, quàm eos charitatiuè bis aut ter conueniat, vt ab eis percipiat, aut familiarem emendationem, aut iuſtam excuſationem. Quòd ſi præſumpſerit, à liminibus Eccleſiæ vſque ad dignam ſatisfactionem iuſſit eliminandum. *2. Epiſt.* *quia ſacra* *2. q. 2. c. Nullus.* *3. q. 5. c. Accuſatores.*

Item conſtituit, vt nullius per ſcripta anathematizatio ſuſcipiatur; ſed propriâ voce, ſi legitima & condigna accuſatoris perſona fuerit, præſente videlicet eo, quem accuſare deſiderant, quia nullus abſens accuſari poteſt, aut accuſare. Item conſtituit, vt nullus Epiſcopus priùs accuſetur, aut ſuis reſpondeat accuſatoribus, quàm regulariter à ſuo Primate ſit vocatus, & locum defendendi ad abluenda crimina accipiat. Item, ne aliquis Epiſcopus accuſetur, aut audiatur, niſi in præſentiâ omnium Prouincialium, & ab omnibus comprouincialibus Epiſcopis; quia ipſis abſentibus, nec debet, nec poteſt audiri aut iudicari. Item ſtatuit, ne licentia accuſandi progrediatur vltra terminos prouinciæ. Item conſtituit, ne accuſatori priùs detur licentia quemlibet criminandi, quàm ſe crimine, quo premitur, purgando exuerit: quia non eſt credendum contra alios eorum confeſſioni, qui criminibus impliciti ſunt, niſi ſe priùs probauerint innocentes. Dixit etiam, nuſquam legi facultatem diſponendi de Eccleſiaſticis rebus attributam eſſe laicis, etiam religioſis. Præcepit etiam de perſonis accuſatorum, vt earum fides, *3. q. 6. c. Vltra.* *3. q. 11. c. Neganda.* *2. q. 7. c. Quærendum.* *2. q. 8. c. Accuſatorum.*

fides, vita & conuerſatio primò diligenter inquiratur, & poſteà ea quæ obijciuntur fideliter pertractentur: quia nihil priùs fieri debet, quàm prædictorum fides, vita & conuerſatio diligenter diſcutiatur, ne alicuius inuidiâ, aut inimicitiis, aut intentione malâ quiſquam vexetur.

CAP. XXV.

S. SIXTVS II.

A. CCLX. SIXTVS, natione Græcus, ex philoſopho, ſedit annum vnum, menſes decem, dies vigintitres. Fuit autem Valeriani & Decij tempore: & fuit tunc maxima perſecutio. Eodem tempore hic comprehenſus eſt à Valeriano, & ductus, vt dæmonibus ſacrificaret. Qui, quia præcepta eius contempſit, capite truncatus eſt, & cum eo ſex Diaconi ſub die VIII. Idus Auguſti. Tertia autem die poſt eius paſſionem paſſus eſt & beatiſſimus Laurentius eius Archidiaconus IV. Idus Auguſti. Hic ordinauit Epiſcopos duos, Presbyteros quatuor, Diaconos ſeptem.

Epiſt.1. Hic in Epiſtolâ, quam Grato Epiſcopo conſulenti eum miſit, rationibus & auctoritate plurimorum irrefragabili aſſerüit & probauit, Filium Dei non ex tempore, neque poſt tempora natum, ſed ante omnia tempora de paterno vtero inenarrabiliter generatum.

2.q.6. c.Omnes. Hic in eâdem Epiſtolâ hoc, quod à multis ſuis anteceſſoribus conſtitutum erat, ad omnium Epiſcoporum auxilium ſe roboraſſe oſtendit: videlicet, vt omnes Epiſcopi, qui in quibuſdam grauioribus pulſantur aut criminantur cauſſis, quoties neceſſe fuerit, liberè Apoſtolicam Sedem appellent, atque ad eam, quaſi ad matrem, confugiant: & ſi quis Epiſcopus etiam iudicatus à comprouincialibus Epiſcopis venerit ad Romanæ Sedis Antiſtitem, in eius poteſtate ſit, per ſe, aut per vicarios ſuos retractare negotium: & dum hoc actum & peractum apud ipſum Romanum Pontificem fuerit, *3.q.6. c. Accuſatus.* nullus alius in eius loco ponatur aut ordinetur Epiſcopus: quoniam perſcrutari quidem accuſati Epiſcopi cauſſam comprouincialibus Epiſcopis licet, diffiniri autem inconſulto Romano Pontifice non eſt permiſſum.

Epiſt.2. Item in aliâ Epiſtolâ, quam miſit Epiſcopis per Hiſpaniæ prouincias conſtitutis, ſicut & anteceſſores ſui fecerant, conſtitutum *2.q.7.c.Si quis.* fecit, vt nemo Epiſcopum, vel quemlibet Eccleſiæ Prælatum priùs accuſare præſumat, quàm eum conueniat, &, ſi aliter egerit, communione priuetur. Similiter ſtatuit, vt nemo Pontificum aliquem Epiſcopum ſuis rebus exſpoliatum, aut à Sede expulſum excommunicare, aut iudicare præſumat: quia non eſt priuilegium, quo ſpoliari poſſit iam nudatus. Item decreuit, vt nullus Epiſcopus alte-

alterius parochianum præſumat retinere, vel ordinare, vel indicare: quia, ſicut irrita eius ordinatio erit, ita & dijudicatio; quia nullus niſi ſui iudicis ſententiâ poteſt teneri: quoniam qui eum ordinare non potuit, nec iudicare vllatenus poteſt. Similiter conſtituit, ne illa quæ incerta ſunt iudicentur: quia quamuis ſint vera, non tamen ſunt credenda, niſi quæ certis indiciis comprobantur, niſi quæ manifeſto iudicio conuincuntur, niſi quæ iudiciario ordine publicantur. Item auctoritate & verbis Apoſtoli confirmat, in- *Exod.23.* ſcriptionem aduerſus Presbyterum non eſſe recipiendam abſque *1.Tim.5.* duobus vel tribus idoneis teſtibus. Item à prædeceſſoribus ſuis plerumque ſtatutum commemorat, vt nemo anathema in Epiſcoporum ſuſcipiat accuſatione: item, nec illi, qui eos in ſuâ nolunt recipere querelâ vel accuſatione.

CAP. XXVI.

S. DIONYSIVS.

DIONYSIVS ex Monacho, cuius generationem non po- A.CCLXI. tuimus reperire, ſedit annos ſex, menſes duos, dies quatuor. Fuit autem temporibus Galieni, ex die XI. Kalend. Auguſt. Æmiliano & Baſſo Conſulibus vſque in VII. Kalend. Ianuarij, à conſulatu Claudij & Paterni. Hic Presbyteris Romæ parochias & Eccle- 13. q. 1. ſias dedit, ſingulas ſingulis: & ipſas parochias & cœmeteria eis *c. Eccleſias* *dimiſit, & vnicuique ius habere proprium conſtituit, ita vide- * diuiſit licet, vt nullus alterius parochiæ terminos aut ius inuadat, ſed vnuſquiſque ſuis ſit contentus. Et in Epiſtolâ, quam Seuero Epi- *Epiſt.2.* ſcopo Cordubenſis prouinciæ deſtinauit, ipſi Seuero, ceteriſque Epiſcopis, hoc quod ipſe inde ipſe ſtatuerat, ſeruare & ſequi præcepit. Item in eâdem conſtituit, ſicut & ſui prædeceſſores fece- 15. q. 3. rant, ne crimina Epiſcopis per alios liceret impingi, niſi per ipſos *c. Nemini.* qui crimina intendunt, & ipſi tales ſint, quales ſuperiùs anteceſſores ſuos determinaſſe ſæpè oſtendimus. Hic ordinauit Epiſcopos octo, Presbyteros duodecim, Diaconos ſex.

CAP. XXVII.

S. FELIX.

FELIX, natione Romanus, ex patre Conſtantio, ſedit an- A.CCLXXII nos quatuor, menſes tres, dies vigintiquinque. Hic martyrio coronatur III. Kalend. Iunij. Hic ordinauit Epiſcopos quinque, Presbyteros nouem, Diaconos quinque. Hic in Epiſtolâ, quam *Epiſt.1.*

 * Pater-

* Paterno *Paternio Epiſcopo ſcripſit, detractores & inimicorum fautores
3.q.4. ab Epiſcopali accuſatione ſubmoueri præcipit. Similiter anteceſ-
c. Detractores. ſores ſuos ſequendo, firmauit, ne ſummorum quiſpiam minorum accuſationibus impetatur aut diſpereat, neque in re dubiâ certa
2.q.7. *c. Maiorum.* iudicetur ſententia, ne vllum iudicium niſi ordinabiliter habitum teneatur. Item, ſi quis Clericum ſuper quibuſlibet criminibus pul-
3.q.6.*c.Si quis.* ſandum crediderit, in prouinciâ, in quâ conſiſtit ille qui pulſa-
* exerceat actiones tus, ſuas *exerat rationes, nec exiſtimet eum accuſator alibi, aut longiùs protrahendum ad iudicium; & ſi ille, qui pulſatus fuerit, ſuſpectos habuerit iudices, liceat ei appellare Primates. Primates
2.q.1. *c.Primates.* quoque accuſatum diſcutientes Epiſcopum, non priùs damnationis ſententiam proferant, quàm Apoſtolicâ freti auctoritate, aut reum ſeipſum confiteatur, aut per innocentes & canonicè examinatos regulariter teſtes conuincantur, & cetera. In eâdem ſubiunxit
11.q.3. *c.Irritum.* de Epiſcoporum iniuſtâ damnatione, de eius qui accuſatus eſt abſentiâ, de proditoris calumniâ, quæ anteceſſores ſuos ſæpenumerò in ſuis decretis præcepiſſe ſuprà oſtendimus.

*Epiſt.*2. Prædictus verò Pontifex, auditis omnium Epiſcoporum querimoniis, qui per Galliæ prouincias conſtituti fuerant, & eorum oppreſſionibus paternè compaſſus, conuocatis ampliùs quàm *quin-
*ſeptuaginta quaginta Epiſcopis, propter malignorum hominum inſidias, qui in Eccleſiam & Eccleſiaſticos viros ſæuiebant indifferenter, Synodali decreto Epiſcoporum conſtituit, de accuſatione, vt accuſator, ſi eſt idoneus, non priùs cuiuſlibet Epiſcopi cauſſam apud Primates deferat, quàm eum charitatiuè conueniat: & cùm ipſam cauſſam corrigere nolle intelligit, tunc demum ad ſummos Primates cauſſa eius canonicè deferatur. qui videlicet Primates congruo tempore, id eſt, autumnali, vel æſtiuo, & congruo loco, vel intra prouinciam, Concilium omnium comprouincialium conuocare regulariter debebunt: quò & ipſe regulariter conuocatus venire debet,
3.q.2.*c.Si Epiſcop.* ſi eum infirmitas, aut alia grauis neceſſitas non detinuerit. Nam ſi ſuis, aut Eccleſiæ rebus ſibi commiſſis fuerit exſpoliatus, aut in detentione aliquâ à ſuis ouibus fuerit ſequeſtratus, antequam in priſtinum honorem cum omni priuilegio reſtituatur, & ſua omnia legibus redintegrentur, nec conuocari, nec iudicari canonicè poterit. Poſt reſtitutionem verò ſuam, & ſuorum redintegrationem, tunc regulariter infra quatuor vel quinque vel ſeptem menſes, iuxta quod poſſibilitas fuerit, conuocatus ad Concilium legitimum & idoneum veniat; & ſi ita iuſtè eſſe videatur, accuſantium propoſitionibus reſpondeat. Adimi namque Epiſcopo Epiſcopatum, antequam cauſſæ eius exitus appareat, ſacrilegium eſt, & auctor ta-
5.q.3.*c.Si ægrotans.* lium ſacrilegus. Si verò ægrotans fuerit Epiſcopus, aut aliqua eum neceſſitas detinuerit, pro ſe legatum ad Synodum mittat, ne à commu-

communione suspendatur, cui crimen intenditur, nisi ad caussam suam dicendam electorum iudicum die statutâ litteris euocatus minimè occurrerit. Quòd si ad caussam dicendam ex vtrâque parte venerint, quia vnus absque altero audiri non debet, quærendum est in iudicio, cuius sint conuersationis, & fidei, atque suspicionis accusatores? aut quâ intentione hoc faciant: quia ad hoc admitti non debent, nisi bonæ conuersationis & rectæ fidei, & qui omni careant suspicione. Si verò culpabiles iudicio Episcoporum accusatorum personæ apparuerint, ad arguendum non admittantur. *3.q.10. c. Si accusatorum.* Absente verò aduersario accusator non audiatur, nec sententia absente parte aliâ à iudice dicta vllam vim obtinebit; nec absens per alium accusare aut accusari potest; nec affinis testis admittatur. *3.q.9. c. Absente.* Peregrina item iudicia generali sanctione remouit. Item in eâdem Synodo super memorias Martyrum Missas celebrari constituit, ne memoria eorum à malis possit extingui, aut veneratio prohiberi. *3.q.6. c. Peregrina.*

CAP. XXVIII.

S. EVTYCHIANVS.

EVTYCHIANVS, natione Tuscus, ex patre Marino, de ciuitate Lunis, sedit annos octo, mensem vnum, diem vnum. *A. CCLXXV.* Fuit autem temporibus Aureliani, à consulatu Aureliani tertio, & Marcellini. Hic ordinauit Episcopos nouem, Presbyteros quatuordecim, Diaconos quinque. Hic martyrio coronatur VIII. Kalend. Augusti. Hic in Epistolâ, quam Ioanni Episcopo & ceteris Episcopis per Bæticam prouinciam constitutis misit, constituit, vt fabæ & vuæ, & cetera quæ Apostoli constituerunt, ad altare offerantur, ceteræ verò species ad domum Sacerdotum deferantur; & simplici benedictione benedictæ, à populis ita demum sumantur. *Epist. 1.* *Canonum c. 4.*

Hic idem Pontifex in aliâ Epistolâ, quam destinauit vniuersis Episcopis per Siciliam constitutis, ordinem accusationis exponit, quem ipse cum omnibus Episcopis, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ vtriusque ordinis fidelibus constituit ac discreuit, ita dicens: *Non ita in Ecclesiasticis agendum negotiis, sicut in sæcularibus: quia in sæcularibus, postquam legibus vocatus quis venerit, & in foro decertare cœperit, non licet ei ante peractam caussam recedere; in Ecclesiasticis verò dictâ causâ, recedere licet, si necesse fuerit, aut si se prægrauari viderit. Accusationis autem ordinem talem dicimus, & seruari iubemus: id est, si quis Clericorum in crimine impetitur, non statim reus existimetur, * quia caussari potuit, ne * subiectam innocentiam faciamus. Sed quisquis ille est, qui crimen intendit, in iudicium veniat, nomen rei indicet, vincula inscriptionis arripiat, * custodiæ similitudinem, habitâ tamen dignitatis existimatione,* *Epist. 2.* *2.q.6. c. Non ita.* ** qui accusari* ** suspectam* ** custodiat*

*potiatur *nouerit licentiam *matione, *patiatur, ne fortè *mouerit licentia mentiendi, cùm calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicij.* Hæreticos, & suspectos, & excommunicatos, homicidas quoque & maleficos, fures, sacrilegos, raptores, veneficos, adulteros, & qui raptum fecerint, vel falsum testimonium dixerint, & omnes, qui Christianæ religionis & nominis dignitatem, & suæ legis vel propositi normam, aut regulariter prohibita neglexerint, à licentiâ tam accusandi, quàm testificandi omnino remouit. Similiter prohibuit, vt nullæ caussæ à iudicibus Ecclesiasticis audiantur, quæ legibus non continentur, vel quæ prohibita esse noscuntur: quia non solùm Ecclesiasticæ, sed etiam sæculi leges hæc obseruare præcipiunt. Item affirmat, quibus regnum Dei excluditur, procul dubio & Ecclesia denegatur.

CAP. XXIX.

S. CAIVS.

AN. CC. LXXXIII. CAIVS, natione Dalmaticus, ex genere Diocletiani Imperatoris, ex patre Caio, sedit annos vndecim, menses quatuor, dies duodecim. Fuit autem temporibus Diocletiani: cuius persecutionem fugiens annis nouem habitauit in cryptis; qui tandem Martyr meruit effici x. Kalend. Maij. Hic in Epistolâ, quam Felici Episcopo scripsit, quod Apostolicæ Sedis auctoritas iuxta Catholicam disciplinam tempore suo tenebat, de multis eum instruere exoratus, curauit, ita dicens:

2.q.7. c. Pagani. *Primùm quidem scias, Paganos & hæreticos non posse Christianos accusare, aut vocem infamationis inferre; deinde nemo vmquam Episcopum ad iudices sæculares, aut reliquos Clericos accusare præsumat: & si quis Episcopus, Presbyter aut Diaconus, vel quilibet Clericus apud Episcopos (quia alibi non oportet à qualibet personâ, quæ ritè recipienda est) fuerint accusati, quicumque fuerit, siue ille sublimis vir honoris, siue alterius dignitatis, qui hoc genus inlaudabilis intentionis arripuerit,* *nouerit prob. documenta se * *nouerit docenda probationis monstranda documentis se debere inferre. Si quis ergo circa huiusmodi personas non probanda detulerit, auctoritate huius sanctionis intelligat se iacturam*

3.q.1. c. Episcopis *infamiæ sustinere.* Qualiter autem ad Concilium veniatur, & cetera, & de induciis anniuersariis, dicit se ideò in eâdem Epistolâ non ponere: quia sufficienter de huiusmodi ab Apostolis, & eorum successoribus, & à suis antecessoribus tractatum esse existimat. De Ordinibus verò Ecclesiasticis in eâdem Epistolâ scripsit, & omnibus seruari demandauit: vt, si quis Episcopus esse meretur, primò sit Ostiarius, deinde Lector, posteà Exorcista, inde sacretur Acolythus, deinde Subdiaconus, deinde Diaconus, & posteà Presbyter. Exinde, si meretur, Episcopus ordinetur, & regiones in magnis

gnis ciuitatibus inter Diaconos diuidi præcepit: & omnes difficiles quæstiones, quæ exortæ fuerint, semper ad Apostolicam Sedem referri præcepit.

CAP. XXX.

S. MARCELLINVS.

MARCELLINVS, natione Romanus, ex patre Proiecto, sedit annos nouem, menses quatuor, dies vigintiquinque. Fuit autem temporibus Diocletiani & Maximiani. Quo tempore tanta fuit persecutio Christianorum, vt intra triginta dies, septemdecim millia hominum promiscui sexus per diuersas prouincias martyrio coronarentur. Tunc & ipse Marcellinus compulsus dæmonibus sacrificauit. Sed post paucos dies Synodo congregatâ in ciuitate Campaniæ coram centum & octoginta Episcopis, dignè pœnituit. Vnde Diocletianus iratus, quia ad sacrificandum eum cogere non valuit, cum aliis tribus capite truncari iussit VI. Kalend. Maij; & post triginta dies sepultus est à Marcello Presbytero. Et cessauit Episcopatus eius annos septem, menses sex, dies vigintiquinque, propter nimiam persecutionem Christianorum. Hic ordinauit Episcopos quinque, Presbyteros quatuor, Diaconos duos. Hic in Epistolâ, quam Salomoni Episcopo misit, multis rationibus probauit, & multorum irrefragabili auctoritate firmauit, Patrem non esse maiorem Filio, nisi secundùm naturam humanitatis. Et hoc fecit propter quosdam hæreticos, qui eo tempore exorti econtrariò nitebantur probare.

A.CCXCVI.

Epist.1.

In aliâ autem Epistolâ, quam vniuersis destinauit Episcopis per Orientales prouincias constitutis, monet & præcipit omnes à fratrum persecutione & litigio cessare; & vt contentiones, quæcumque inter Christianos fuerint ortæ, ad Ecclesiam deferantur, & ab Ecclesiasticis viris terminentur. Constituit etiam, vt maior non possit à minore iudicari, & vt Episcopus quilibet nullum possit inferre præiudicium illi Pontifici, à quo consecratus esse probatur: &, si præsumptum fuerit, irritum esse, & inter Ecclesiastica statuta non esse censendum. Item in eâdem statuit, ne vllus Clericus, cuiuscumque ordinis sit, absque Pontificis sui permissione vllum ad sæculare iudicium præsumat attrahere, *nec ei laicum liceat accusare. Hic, sicut & Calixtus Papa, decreto suo firmauit, ne Imperatori, vel cuiquam pietatem custodienti, liceat aliquid contra mandata diuinitatis præsumere, nec quidquam, quod Euangelicis Propheticisque ac Apostolicis regulis obuiat, agere. Itaque sic intulit: *Iniustum ergo iudicium, & diffinitio iniusta Regis, * vi vel iussu à iudicibus ordinata, non valet, nec quidquam, quod contra Euangelicæ, vel Prophetica,*

Epist.2.

11.q.1. c. Cleric.

*nec laico Clericum liceat accus.

2.q.7. c. Laico.

phetica, aut Apostolicæ doctrinæ constitutionem, siue sanctorum Patrum fuerit actum, stabit; & quod ab infidelibus aut hæreticis factum fuerit, omnino cassabitur.

CAP. XXXI.

S. MARCELLVS.

A.cccIV. MARCELLVS, natione Romanus, ex patre Benedicto, de regione Viâ latâ, sedit annos quinque, menses septem, dies viginti & vnum. Fuit autem temporibus Maxentij & Maximiani. Comprehensus autem à Maxentio, & traditus in catabulo animalibus ad seruiendum, quia dæmonibus sacrificare noluit, diu ibidem cilicio indutus, & inediâ maceratus, vitam finiuit in Christo XVII. Kalend. Februar. Hic ordinauit Episcopos viginti & vnum,
Epist.1. Presbyteros vigintiquinque, Diaconos duos. Hic in Epistolâ quam destinauit vniuersis Episcopis, Antiochenæ Ecclesiæ subditis, scribit, à sanctis Patribus, inspirante Domino, constitutum esse, ne vlla Synodus præter Romanæ Sedis auctoritatem possit legitimè conuocari, in quâ Episcopus super quibuslibet criminibus pulsatus debeat audiri vel iudicari; & omnia negotia Episcoporum, & summarum caussarum, siue cuncta dubia, Apostolicæ Sedis auctoritate sunt agenda & finienda, & omnia comprouincialia negotia
Epist.2. eiusdem Sedis auctoritate sunt retractanda. Hæc eadem in aliâ Epistolâ, quam Maxentio Episcopo scripsit, summopere seruari præcepit; & alia mulra de negotiis Episcoporum in eâdem posuit, quæ hîc ideò non annotauimus, quia eadem sæpè in antecessorum suorum decretis iterando præscripsimus.

CAP. XXXII.

S. EVSEBIVS.

A.cccIX. *Constantini EVSEBIVS, natione Græcus, ex medico, sedit annos sex, mensem vnum, dies tres. Fuit autem temporibus * Constantis. Qui VI. Nonas Octobr. migrauit ad Dominum. Hic ordinauit Episcopos quatuor, Presbyteros tredecim, Diaconos tres. Hic tres
Epist.3. Epistolas decretales fecit, & in illâ, quam vniuersis Episcopis per Campaniam & Tusciam constitutis scripsit, solemniter celebrari
de Cons. dist.3. c.Crucis. præcepir festum Inuenrionis S.Crucis, quæ suis temporibus v.Nonas Maij inuenta est. Similiter in eâdem præcepit, omnes hæreticos
de Cons. dist.5. c.Manus. ad conuersionem venientes, si in fide S. Trinitatis baptizati essent, per manus impositionem esse reconciliandos: & hoc Sacramentum, videlicet, manus impositionis, nec debere, nec fieri posse ab aliis, quàm

quàm ab Episcopis dixit,& aliter præsumptum irritum & vacuum habendum, nec inter Ecclesiastica iura reputandum.

In illâ verò Epistolâ, quam Gallicanis Episcopis destinauit, & *Epist.2.* de hæreticorum susceptione idem seruari mandauit, & ab accusationibus Clericorum & Episcoporum infames, & ceteros quos antecessores sui remouendos sæpè præscripserant, & ipse remouit, dicens: *Qui eorum castitatem & grauitatem imitari nolunt, nec eos impetere possunt.*

Illâ autem, quam direxit Episcopis per Alexandriam & Ægy- *Epist.1.* ptum constitutis,prohibuit,ne oues Pastorem suum reprehendant, nec vllatenus accusent, nisi à rectâ fide exorbitauerit: quia Pasto- *2.q.2. c.In Scripturis.* rum facta quamquam rectè reprehendenda videantur, subditorum tamen gladio ferienda non sunt. Et de expulsis aut exspoliatis in eâdem subintulit, ita dicens: *Quos sciatis, nec ad Synodum prouincialem, nec ad generalem posse conuocari, nec in aliquo dijudicari,* *3.q.2. c.Prius.* *antequam cuncta, quæ eis ablata sunt, legibus potestati eorum redintegrentur, & postmodum non sub angusti temporis spatio, sed tantum temporis spatium eis indulgeatur, quantum exspoliati vel expulsi esse videntur, antequam ad Synodum conuocentur. & ab omnibus suæ prouinciæ Episcopis quisque audiatur: nam nec conuocari ad caussam, nec iudicari potest exspoliatus vel expulsus; quoniam non est priuilegium, quo exspoliari possit iam nudatus. Vnde & antiquitus decretum est, omnes possessiones, & omnia sibi sublata, atque fructus cunctos ante litis contestationem perceptos vt Primas possessori restituat. Et alibi scriptum habetur:* *2.q.2. c.Nullus.* *Ille qui violentiam pertulit, vniuersa in statu, quo fuerant, recipiat, & quæ possidet securus teneat. Et alibi in synodalibus Patrum decretis, & Regum edictis legitur statutum. Redintegranda sunt omnia exspoliatis, vel* *3.q.1. c.Redint.* *eiectis Episcopis præsentialiter ordinatione Pontificum, & in eorum potestatem, vnde abscesserunt, funditus reuocanda, * quæcumque conditione* **quacumque* *temporis, aut dolo, aut captiuitate, aut * violentiâ malorum, aut per quascumque iniustas caussas res Ecclesiæ vel proprias, aut substantias suas perdidisse noscuntur, ante accusationem, aut regularem ad Synodum vocationem eorum, & reliqua.* **virtute malorum* Multa adhuc in eâdem ad idem probandum subiungit.

CAP. XXXIII.

S. MELCHIADES.

MELCHIADES, natione Afer, sedit annos quatuor, menses septem, dies octo. *A. cccxi.* Fuit autem temporibus Maxentij & Voluliani & Rufini Consulum. Hic ordinauit Episcopos vndecim, Presbyteros septem, Diaconos quinque, & IV. Idus Decembris migrauit ad Dominum. Iste autem in Epistolâ, quam Hispanis Episco-

Epiſcopis direxit, eos rogando & obſecrando inſtruxit, vt primò ſemper omnia diligenter inquirant,& cum iuſtitiâ & charitate diffiniant, neminem ante verum & iuſtum iudicium condemnent, nullum ſuſpicionis arbitrio iudicent, ſed primùm probent, &
Tob.4. poſteà charitatiuè ſententiam proferant, & quod ſibi fieri nolunt, alteri non inferant, & Epiſcopos non iudicent aut condemnent abſque Romanæ Sedis auctoritate. quod ſi fecerint, irritum erit, & facientes condemnabuntur: quia hoc priuilegium ipſi Romanæ Sedi à temporibus Apoſtolorum ſeruari ſtatutum eſt. quia quamuis cunctorum Apoſtolorum par electio foret; beato tamen Petro conceſſum eſt, vt aliis præemineret, & cauſſas & interrogatio-
CONFIRMATIO. nes, quæ ad querelam venirent, prudenter diſponeret. Idem prædictus Pontifex in eâdem Epiſtolâ eoſdem quærentes inſtruxit, Sacramentum impoſitionis manuum Epiſcoporum maius eſſe, quàm Baptiſmi, quia à maioribus, id eſt, à Summis Pontificibus, fit, & à minoribus perfici non poteſt, & ideò maiori veneratione venerandum & tenendum eſt; ſed ita tamen hæc duo Sacramenta coniuncta ſunt, vt ab inuicem, niſi morte præueniente, nullatenus poſſint ſegregari, & vnum ſine altero ritè perfici non poſſit. Nam vnum ſine altero præueniente morte poteſt, aliud autem non poteſt. Non tamen dubitare debemus, vt plenitudinem de fonte ſuſcipiamus, quin Spiritus ſanctus, qui ſuper aquas ſalutiferi Baptiſmi deſcendit illapſu, in fonte plenitudinem tribuat ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præſtet ad gratiam. In Baptiſmo enim regeneramur ad vitam; poſt Baptiſmum verò confirmamur ad pugnam. Et ſi continuò tranſituris ſufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen neceſſaria ſunt Confirmationis auxilia. Regeneratio per ſe ſaluat mox in pace beati ſæculi recipiendos; Confirmatio armat & inſtruit ad agones mundi huius & prælia reſeruandos. Idem Papa in eâdem Epiſtolâ interdicit, ne quis ieiunium Dominicæ diei & quintæ feriæ celebret, vt inter ieiunium Chriſtianorum & Gentilium, fidelium & infidelium, vera, & non falſa, diſcretio habeatur.

CAP. XXXIV.

S. SILVESTER.

A.CCCXIV. SILVESTER, natione Romanus, ex patre Rufino, ſedit annos vigintitres, menſes decem,dies vndecim. Fuit autem temporibus Conſtantini & Voluſiani Conſulum. Hic diuerſis temporibus ordinauit Epiſcopos ſexagintaquinque, Presbyteros quadragintaduos, Diaconos vigintiſex. Hic perſecutionem fugiens,
diu

diu in monte Soracte latuit; ſed poſtmodum cum gloriâ rediens Conſtantinum baptizauit, quem Chriſtus in ipſo baptiſmo à ſqualore lepræ mundauit. Hic poteſtate Deo liberè ſeruiendi acceptâ, conſtitutum fecit de omni Eccleſiâ. Huius etiam temporibus, eius præcepto, facta Synodus in Nicæâ Bithyniæ; & congregati ſunt trecenti & decem & octo Catholici Epiſcopi, qui fidem integram, Catholicam & immaculatam expoſuerunt, & Arrium, & Photinum, & Sabellium, eorumque ſequaces damnarunt.

Eodem quoque tempore etiam ipſe iam dictus Papa præfati Conſtantini Auguſti conſilio canonicâ vocatione in vrbem Romam ducentos ſeptuagintaſeptem Epiſcopos congregauit; & iterùm, tam Calliſtum, quàm Arrium, & Photinum, & Sabellium damnauit: & conſtituit, vt nullus Presbyter Arrianum reſipiſcentem ſuſciperet, niſi Epiſcopus eiuſdem loci eum reconciliaret, & ſacroſancto Chriſmate confirmaret. In quâ etiam Synodo conſenſu & ſubſcriptione omnium conſtitutum eſt, vt nullus laicus Clerico *2. q. 7. c. Nullus.* crimen inferre audeat, & vt Presbyteri non aduerſus Epiſcopum, nec Diaconi aduerſus Presbyterum, nec aliqui minores gradus ad- *2. q. 7. c. Clericus.* uerſus quemlibet maiorem gradum habentem det aliquam accuſationem, & non damnetur Præſul quilibet niſi ſeptuagintaduobus teſtibus, neque Præſul ſummus à quoquam iudicetur: Presbyter Cardinalis niſi in quatuor & quadraginta teſtibus non damnabitur: Diaconus Cardinalis non damnabitur niſi in vigintiſex teſtibus: Subdiaconus, Acolythus, Exorciſta, Lector, Oſtiarius, niſi, ſicut ſcriptum eſt, in ſex teſtibus. Teſtes autem & accuſatores ſine aliquâ ſint infamiâ: teſtimonium autem laici aduerſus Clericum *11. q. 1. c. Teſtimonium.* nemo ſuſcipat. Nemo Clericum quemlibet in publico examinare præſumat, niſi in Eccleſiâ. Nullus Clericus, vel Diaconus, aut Presbyter propter quamlibet cauſſam intret in curiam, nec ibi ante iudicem ſuam cauſſam dicere præſumat. Et ſi quis Clericus accuſans Clericum, in curiam introierit, anathema ſuſcipiat.

Hic in prædictâ Synodo conſtituit, vt nullus in ſerico panno *de Conſ. diſt. 1. c. Conſulto.* aut tincto ſacrificium altaris celebrare præſumat; ſed in puro lineo ab Epiſcopo conſecrato, *terræ ſcilicet lino procreato atque con- ** terreno* texto. Et ſi quis in Eccleſiâ militare aut proficere deſiderat, debet eſſe priùs Oſtiarius, deinde Lector, & poſteà Exorciſta per tempora quæ Epiſcopus conſtituerit: deinde Acolythus annis quinque, Subdiaconus totidem, & cuſtos Martyrum: & Diaconus ſimiliter annis quinque, Presbyter annis *duobus probatus ex omni par- ** tribus* te in tantum, vt etiam ab his qui foris ſunt teſtimonium bonum *1. Tim. 3.* habeat, vnius videlicet vxoris vir, quæ tamen à Sacerdote ſit benedicta. & ſic probatus, ſi fuerit dignus, & vota Cleri ac populi occurrerint, canonicè Epiſcopus conſecretur: quem quidem talis vitæ,

&, vt prædictum est, accedentem, nec Clerus nec populus posteà perturbare debet. Hoc etiam in memoratâ constituit Synodo, vt nullus Presbyter Missam celebrare præsumat, nisi in sacratis ab Episcopo locis, qui sui particeps de cetero voluerit esse sacerdotij. Hic etiam constituit, vt Presbyter baptizatum, & de aquâ leuatum Chrismate liniret propter subitaneum transitum mortis. Hic constituit, vt Diaconi dalmaticis in Ecclesiâ vterentur, & palliis in læuâ. Hic pridie Kalend. Ianuarij Confessor Christi Catholicus migrauit ad Dominum.

de Consf. dist. 1. c. Nullus.

CAP. XXXV.

S. MARCVS.

A. ccc-xxxvi.

MARCVS, natione Romanus, ex patre Prisco, sedit menses octo, dies viginti. Fuit autem temporibus Constantini, & Nepotiani, ac Secundi. Hic constituit, vt Episcopus Ostiæ, qui consecrat Episcopum vrbis Romæ, pallio vteretur. Hic Epistolam direxit Athanasio, & vniuersis Ægyptiorum Episcopis, in quâ multis modis paternè eos super querimoniâ afflictionis eorum consolatur, & ad solatium defensionis capitula Nicæni Concilij, quæ apud eos malorum violentiâ iam non erant, transmittere in eâdem se dicit. Hic ordinauit Episcopos vigintiseptem, Presbyteros vigintiquinque, Diaconos sex: qui Nonis Octobris Confessor obiit.

CAP. XXXVI.

S. IVLIVS.

A. ccc-xxxvi.

IVLIVS, natione Romanus, ex patre Rustico, sedit annos quindecim, menses duos, dies sex. Fuit autem temporibus Constantij hæretici filij Constantini, à consulatu Feliciani & Maximini. Hic decem menses in exilio degens multas tribulationes est passus: post mortem autem prædicti Constantij ad Sedem suam est reuersus. Qui, imperantibus Constantio & Constante Augustis, Romæ cum centum & sedecim Episcopis Synodum habuit, in quâ fidem in Nicæno Concilio à trecentis & octodecim orthodoxis Episcopis corroboratam confirmando exposuit, & contra illam omnes sentientes omnium decreto anathematizauit. Hic in primâ Epistolâ, quam vniuersis Orientalibus Episcopis direxit, multipliciter ac rationabiliter eos à calumniis fratrum documentis retrahere nititur, proponens eis multa ex Nicæni Concilij capitulis, &

ex

ex ſuorum prædeceſſorum decretis confirmans & ipſe eadem cum omnibus Apoſtolicæ regulæ ſubiectis. In eâ verò Epiſtolâ, quam eiſdem Orientalibus Epiſcopis hæreticis ſcripſit, diſerto ac libero ore eos de inſolentiâ, quam contra Romanam Eccleſiam habuerant, arguit, & multis capitulis, multorum auctoritate ſubnixis, & in eâ poſitis, eos iniuſtè Athanaſium & ceteros Catholicos Epiſcopos à ſedibus expuliſſe conuicit, & eoſdem hac de cauſsâ vocatos culpabiles oſtendit, quia toties vocati venire diſtulerint, ita dicens: *Sanè manifeſtum eſt eos ſuum confiteri crimen, qui toties euocati abſque ineuitabili cauſsâ venire diſtulerint, & purgandi ſe voluntate non vtuntur.* Hic etiam conſtituit, vt nullus Clericus cauſſam quamlibet in publico diceret, niſi in Eccleſiâ. Hic ordinauit Epiſcopos nouem, Preſbyteros octodecim, Diaconos quatuor. Qui obiit Confeſſor pridie Idus Aprilis.

CAP. XXXVII.

S. LIBERIVS.

LIBERIVS, natione Romanus, ex patre Auguſto, ſedit annos quindecim, menſes ſeptem, dies tres. Fuit autem temporibus Conſtantini vſque ad Conſtantium Auguſtum hæreticum, qui prædictum Papam annis tribus in exilio macerauit, eò quòd Arrianæ hæreſi conſentire noluit. Deinde Sacerdotes congregati, in locum Liberij, Felicem Preſbyterum Epiſcopum ordinauerunt. Qui habito * quadragintaſeptem Epiſcoporum Concilio, Vrſacium & Valentem Preſbyteros Arrianæ hæreſi conſentientes à communione ſuâ, & rectè credentium, ſeparauit. Vnde ipſi furoris zelo accenſi, conſilio inito, Conſtantij auctoritate miſsâ Liberium ab exilio reuocauerunt, hoc videlicet pacto, vt rebaptizandi ſolùm communione cum eis participaret. Qui prædicto pacto conſentiens, retractus eſt ab exilio, & habitauit in cœmeterio S. Agnetis. Deinde facto ab Arrianis Concilio, Felix vir Catholicus eſt depoſitus, & extra ciuitatem eiectus, & habitauit in prædiolo ſuo viâ Portuenſi: Liberius autem conſentiens Conſtantio hæretico, ad Sedem reductus eſt; non tamen ipſe rebaptizatus eſt, ſed rebaptizandi conſenſum præbuit, & tenuit Romanam Sedem poſteà annis ſeptem, & fuit Romæ tam in Clero quàm in populo magna perſecutio. Ordinauit autem Epiſcopos nouemdecim, Preſbyteros octodecim, Diaconos quinque. Obiit autem VIII. Kalend. Maij.

A. CCCLII.

* quadragintaocto

Qui, antequam Arrianorum communione præuaricator eſſet factus, Athanaſio, & ceteris Orientalibus Orthodoxis Epiſco-

*Epist.1. pis decretalem*Epistolam direxit,in quâ diligentissimè Concilij Nicæni fidem commendat, & pro ipsâ seruandâ ostendens præmium & pœnam, studiosissimè vnumquemque debere certare hortatur.

Epist.2. Hic item, antequam hæresi Arrianæ assentiret, Epistolam vniuersaliter omnibus scripsit Episcopis, in quâ eos hortatur & monet, vt nullus Episcopus pro quibuslibet perturbationibus, dum durare poterit, suam relinquat Ecclesiam; nec quietem monasterij magis eligat, quàm pro populo sibi commisso laborare* contendat, ita inter cetera dicens: *Fatuas hominum insidias respuere, & Patres sequi, & Patrum terminos non transgredi, prout Dominus dedit, satagamus, id est, vt nostras Ecclesias relinquere non properemus, dum malis resistere valebimus, aut populos nobis commissos negligere, aut quietem ampliùs eligere, quàm pro eis laborare, pro quibus etiam animas ponere debemus.* Et interiùs in eâdem dicit: *Suggestum namque nobis est, quòd pro præteritis laboribus & infestationibus nonnulli vestrûm assignatas sibi, & à Deo commissas relinquunt plebes, &* fratres plures relinquere velint eas, quas tueri debent Ecclesias, & pro ouibus sibi commissis laborare negligant, & monasteriorum se quieti iam contradere festinent, & vacationem ab Episcopatus laboribus eligere, & silentio atque otio vitam degere magis* optant, quàm in his, quæ sibi commissa sunt, permanere, dicente Domino: Beatus, qui perseuerauerit vsque in finem,* &c. *Ideoque, fratres charissimi, non vos afflictionum amaritudo à pio mentis vestræ proposito coarctet recedere. Attendite itaque vobis & omni gregi, in quo Spiritus sanctus vos constituit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit proprio sanguine suo, vt non sit qui vos decipiat, ac seducat in* sublimitate sermonis, vt plebes vobis commissas relinquatis, & * alicubi propter opprobrium malorum hominum quieti vos tradatis, vt vos solummodò saluetis, & filios orphanos relinquatis.* Item in eâdem de obseruatione Canonum eosdem ita monet, dicens: *In nullo patiamini prouidentissima decreta Canonum violari, quatenus & Nicænorum Canonum instituta, & quæ à nobis, vel à prædecessoribus nostris prouidè & salubriter sunt decreta, intemerata permaneant.*

[Margin notes: *intendat; 7. q. 1. c. Suggestum.; * in futuro plures; *appetant; Matth.10. & 24.; Act.20.; *subtilitate; *alicui]

CAP. XXXVIII.

S. FELIX II.

A.CCCLV. FELIX, natione Romanus, ex patre Anastasio, sedit annum vnum, menses tres, dies duos. Hic declarauit Constantium filium Constantini esse hæreticum, & secundò rebaptizatum ab Eusebio Nicomediensi. Et quia hoc declarauit, ideò posteà prædicti Constantij præcepto capite truncatur in ciuitate Corannâ III. Idus Nouembris. Hic consecrauit Episcopos nouemdecim, Presby-

Presbyteros viginti & vnum, Diaconos quinque. Hic in * Epistolâ, *Epist. 2.
quam destinauit Athanasio, & vniuersis Ægyptiorum, Thebaidorum ac Libyorum Episcopis, quædam capitula à sanctis Patribus, tam in Nicænâ Synodo, quàm in sanctâ Romanâ Sede constituta interseruit, quibus prædicti Episcopi fulti inimicorum insidias meliùs possent euadere, quæ & nos huic opusculo inserere, non inutile videtur. Sic autem incipit:

Est autem Synodicis decretum institutis, vt nemo Episcopum penes I.
sæculares arbitros accuset, sed apud summos Primates. Si quis aduersus II.
Episcopum caussam habuerit, non priùs alios Episcopos adeat, vt eum accuset, quàm familiariter ei indicet suam querelam, & ab eo aut iustam emendationem, aut rationabilem percipiat excusationem, ipsâ nos instruente Veritate: Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter Matth. 18.
te & ipsum solum: si te non audierit, adhibe duos vel tres testes: & si vos non audierit, dic Ecclesiæ: id est, tunc accusa eum publicè, & non priùs, & reliqua. Si quis Episcopum post hæc elegerit accusare, summis III.
Primatibus Episcoporum suam indicet caussam, & non sæcularibus, qui magis ad pacem, quàm ad iudicium eos reuocent, vt charitas in omnibus, & ab omnibus custodiatur. Si Primates, aut Episcoporum accusatores 5. q. 2.
cum eis pacificare familiariter minimè poterunt; tunc tempore legitimo c. Si Pri-
eos ad Synodum canonicè conuocatam non infra angusta tempora canonicè mates.
*conuocent, & priùs * eis per scripta significent quid eis opponant, vt ad* *quàm est
responsionem parati veniant. Nam si aut vi aut timore eiecti fuerint, aut suis rebus exspoliati, nec canonicè ad Synodum vocari possunt; respondere æmulis debent, antequam canonicè restituantur, & sua omnia eis le- IV.
galiter reddantur: & Præsul priùs restituatur, *& posteà non statim, sed diu, per spatiosa tempora suis potestatiuè dispositis, & ad suam necessitatem præparatis, ad tempus veniat ad caussam; & si iustè visum fuerit, accusatoribus respondeat suis. Nulli infami atque sacrilego de* V.
quocumque negotio liceat aduersus religiosum Christianum, quamuis humilis seruilisque persona sit, testimonium dicere, nec de qualibet re, actione aut inscriptione Christianum impetere. Si quis Episcopus legitimè ac- VI.
cusatus, & suprà dicto ordine ad Concilium canonicè vocatus fuerit, absque vllâ trepidatione ire debet: &, si ipse non potuerit, pro se legatum ad Synodum mittat. Nullæ caussæ à iudicibus Ecclesiasticis audiantur, quæ VII.
legibus non continentur, vel quæ prohibitæ esse noscuntur. Si quis aliter VIII.
*non acquieuerit, nisi Episcopum accuset, suprà taxato hoc tenore agere debebit; quia accusatio aliter non potest rata existere. Tunc primò accusati caussam ad Primates accusator canonicè deferat: nec à communione prohibeatur accusatus, nisi in electorum iudicium canonicè euocatus, infra tres aut sex aut plures menses pro * his rationem redditurus venire distulerit;* * suis
*sed si venire non potuerit, nihil ei nocebit. Ille verò, qui * aut timore à sede* * vi aut
pulsus, aut suis rebus fuerit exspoliatus, non priùs vocetur ad Synodum,

3. q. 2. c. Tamdiu. quàm omnia legibus ei redintegrentur, & tamdiu in Sede propriâ pacificè & potestatiuè cuncta disponens resideat, quamdiu expulsus vel exspoliatus carere visus est suis rebus. Cùm autem ad iudicium venerit, si
* patribus voluerit & necesse fuerit, induciæ ei petenti à * fratribus constitutæ absque impedimento concedantur, & iudices à se electi tribuantur in loco,
* alibi vnde est qui accusatur; aut si * aliquam temerariæ multitudinis vim metuerit, locum sibi congruum eligat, quo absque timore suos, si necessitas expoposcerit, testes habere, & absque impedimento suam canonicè sen-
IX. tentiam finire valeat, quia multa per subreptionem euenire solent. Vt testificandi licentia denegetur his, qui Christianæ religionis & nominis dignitate, & legis, vel sui propositi normam, vel regulariter prohibita
X. neglexerint. Multum derogatio præualet, quando derogatori creditur: ideò
* detrectationibus variis * detractionibus atque accusationibus non debet labefactare Primatem, sed magis Patrum regulis roborari, ne facilè aut indifferenter
Exod. 24. suscipere accusationes præsumat, dicente Domino: Non suscipias vocem mendacij. Priùs probare debet suspicionem, & caussam, aut quo ani-
* propinquitatis mo hoc faciat; & posteà suscipere, quia veritatis professionem * propinquitas, inimicitiæ, timoris, amoris, odij, & cupiditatis intentio impedi-
XI. re, & aduersa fratribus irrogare solet. Personæ accusantium tales esse debent, quorum fides, conuersatio, & vita probabilis, & absque reprehen-
* te præsente sione sit, & qui omnium careant suspicione: quia & hoc * tempore præsenti, vt benè nostis, in Nicænâ Synodo propter malorum hominum insi-
* deleta dias sunt hæc & alia quàm plura * delata. Primates illi, & non alij, sint
XII. quàm qui in prædictâ Synodo sunt constituti. Reliqui verò qui metropolim sedem tenent, Archiepiscopi vocentur, & non Primates, saluâ in om-
* ei nibus Apostolicæ Sedis dignitate, quæ * & ab ipso Domino concessa, &
Matth. 16. posteà à sanctis Patribus roborata est. Primò semper in omnium Episco-
XIII. porum accusatione persona, vita & conuersatio accusantium enucleatim inquiratur, & postmodum ea, quæ obiiciuntur, fideliter pertractentur;
* impetitorum quoniam nihil aliter fieri debet, nisi * prædictorum fides, persona, vita & actus discutiantur: quia non debet prauorum, aut insidiantium hominum pernicies vitam lacerare innocentium. Sanè sæpissimè à malis boni persequuntur, qui non cessant suis calamitatibus aliis derogare: ideò sum-
XIV. moperè est præuidendum, ne hæc fiant. Nullus seruus, nullus liber, nullus infidelis, nullus criminibus irretitus, nullus calumniator, nullus qui
* frequenter inimicitiis studet, nullus qui * libenter litigat, & ad accusandum vel detrahendum est facilis, nulla infamis persona, vel quos ad accusandum publica crimina leges publicæ non admittunt; Episcopos accusare præsumant: quoniam accusatores, & accusationes, quas sæculi leges non recipiunt, quâ ratione sacerdotalis eas ordo recipere debeat, inuenire nequeo, cùm hæc & in Nicænâ Synodo prohibita sint, & illi magis ab istis, non isti ab illis iu-
1. Cor. 2. dicari debeant. Et Apostolus dicit, Spiritualis iudicat omnia, ipse verò
XV. à nemine iudicatur. Hæretici, à quibus nimiùm opprimimur, excommuni-

municatique, homicidæ, malefici, fures, ſacrilegi, raptores, venefici, adulteri, & qui raptum fecerint, vel falſum teſtimonium dixerint, ſeu qui ad ſortilegos magosque concurrerint, nullatenus ad accuſationem vel ad teſtimonium erunt admittendi. Non ita in Eccleſiaſticis agendum negotiis, ſicut in ſæcularibus. In ſæcularibus enim, poſtquam legibus vocatus venerit, & in foro decertare cœperit aliquis, non licet ante peractam cauſſam recedere: in Eccleſiaſticis verò, cauſâ dictâ, licet recedere, ſi neceſſe fuerit, aut prægrauari ſe viderit. Quoties Epiſcopus ſuper certis accuſatur criminibus, ſi tales fuerint accuſatores, qui iuſtè & canonicè recipi debeant, Synodo legitimâ in ſuo tempore congregatâ, ab omnibus canonicè audiatur, qui ſunt in prouinciâ, Epiſcopis. Quòd ſi non legitimi fuerint accuſatores, non fatigetur Epiſcopus, quia Sacerdotes ad ſacrificandum vocari debent, non ad litigandum; nec illi qui Throni Dei vocantur, prauorum hominum inſidiis debent turbari, ſed liberè Chriſto Domino famulari. Quamuis prouincialibus Epiſcopis vnà cum Metropolitano eorum cauſſas ſuæ prouinciæ Epiſcoporum liceat charitatiuè & concorditer agitare; non tamen, ſicut in prædictâ Synodo conſtitutum eſt, licet diffinire abſque Romani Pontificis auctoritate. Quòd ſi ſecùs à quibuſdam præſumptum fuerit, ipſi, qui hoc egerint, ſuæ præſumptionis ſuſcipiant damnum, & illi, qui ab eis perperàm excommunicati aut damnati fuerint, auctoritate huius ſanctæ Sedis, & beati præceptoris noſtri clauigeri Petri poteſtate ſoluantur atque reſtituantur. Ipſe enim Dominus ait: Quæcumque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis. Quoties Epiſcopi ſe à comprouincialibus vel à Metropolitano putauerint prægrauari, aut eos ſuſpectos habuerint, mox Romanam appellent Sedem, atque abſque vllâ detentione, & ſuarum rerum ablatione, liberè ire liceat. Et dum prædictam Romanam appellauerint Eccleſiam, aut ab eâ ſe audiri expopoſcerint, nullus eos aut excommunicare, aut eorum Sedes ſubripere, aut eorum res auferre, aut aliquid eis inferre præſumat, antequam * amborum cauſſa Romani Pontificis auctoritate firmetur. Quòd ſi aliter à quoquam præſumptum fuerit, * nihil eis oberit, ſed viribus carere non eſt dubium. De induciis verò Epiſcoporum, ſuper quibus conſuluiſtis, diuerſas à Patribus regulas inuenimus inſtitutas. Quidam enim ad repellenda impetitorum machinamenta, & ſuas præparandas reſponſiones, & teſtes confirmandos, & conſilia * eorum & amicorum quærenda, annum * & ſex menſes mandauerunt concedi; quidam autem annum, in quo plurimi concordant; minùs verò quàm ſex menſes non reperi; quia & hæc laicis indulta ſunt, quantò magis & Domini Sacerdotibus?*

XVI. XVII. XVIII. XIX. XX.

*vacare — Matth. 16. — *eorum — *nihil erit — 3. q. 3. c. De induciis. — *Epiſcoporum — *aut

Hic prædictus Papa aliam * Epiſtolam ſcripſit vniuerſis ſpiritualibus fratribus, & reliquis in ſacerdotali collegio Domino conſecratis, in quâ eos ſtudioſiſſimè hortatur perſecutiones & tribulationes patienter ſuſtinere, vt eius filij inueniantur, quem quotidie *Epiſt. 2.

tidie patrem inuocant Deum in cælis, & vt detrahentibus non detrahant, ſed cuncta in ſpiritu humilitatis peragant, & in patientiâ longanimitatis, quæ ſunt docenda, edoceant.

CAP. XXXIX.

S. DAMASVS.

A. CCC-LXVII. DAMASVS, natione Hiſpanus, ex patre Antonino, ſedit annos octodecim, menſes tres, dies vndecim. Cum iſto ordinatur in contentione Vrſinus; ſed facto Concilio Sacerdotum conſtitutus eſt Damaſus, quia fortior; & plurima multitudo erat: Vrſinus autem eiectus eſt ab Vrbe, & Neapolis conſtitutus Epiſcopus. Damaſus autem poſteà inuidioſè adulterij arguitur; & factâ inde Synodo, à * quadraginta octo Epiſcopis expurgatur: accuſatores autem eius Concordius & Calliſtus Diacones à Concilio ſunt damnati, & de Eccleſiâ eiecti. Hic ordinauit Epiſcopos ſeptuaginta duos, Presbyteros triginta & vnum, Diaconos vndecim. Hic II. Idus Decemb. obiit.

* quadragintaquatuor

*Epiſt.3.

Hic in Epiſtolâ *, quam Stephano Archiepiſcopo Mauritaniæ, & vniuerſis Africanæ prouinciæ Epiſcopis deſtinauit, eos inſtruit, qualiter Metropolitanos Epiſcopos & ſumma Eccleſiaſtica negotia diſcutere liceat: ita videlicet, vt nemo ex eis deſit; & omnes in ſingulorum negotiis concordent. & cetera in eâdem ponit, quæ & anteceſſores ſui conſtituerunt, id eſt, de ipſis Epiſcopis quos damnari non liceat, nec Synodum conuocare canonicam abſque Romanæ Sedis auctoritate; de canonicâ vocatione ad Synodum, de induciis, quas dandas ſex menſium ſpatio in criminalibus Epiſcopis mandat, de accuſatoribus & teſtibus, quales eſſe debeant; item de inſcriptione calumniatoris, quæ ſemper primò fieri debet, & quæ criminum diſcuſſio ibi agitanda ſit, vbi & ipſa crimina ſunt admiſſa: & cetera, quæ planè iam in prædeceſſorum ſuorum decretis ſuprà notauimus.

*Epiſt.4.

*Choreпiſcopis

Item prædictus Papa aliam ſcripſit decretalem * Epiſtolam Proſpero Numidiæ primæ ſedis Epiſcopo, & ceteris Orthodoxis Epiſcopis vbique conſiſtentibus: de * Coëpiſcopis, qui nihil amplius ſunt, vel poſſunt, quàm Presbyteri, ita inter cetera dicens: *Nimis iam eorum inſtitutio improba, nimis eſt praua: quia, vt hi de ſummo ſacerdotij miniſterio aliquid præſumant, omni caret auctoritate, & ſacris Canonibus videtur eſſe contrarium, & vacuum atque inane eſt, quidquid in prædicto ſummi ſacerdotij egerint miniſterio. Nam non ampliùs, quàm duos ordines inter diſcipulos Domini eſſe cognouimus. Vnde iſte tertius proceſſerit, funditus ignoramus: & quod ratione caret, exſtirpari neceſſe eſt. Cùm enim Epiſcopi non ſint, qui minùs quàm à tribus, aut qui ab vno vel duobus ſunt*

diſt. 68. c. Chorepiſcopi.

*ſunt ordinati Epiſcopis, nec nominentur Epiſcopi, ſi nomen non habent, qualiter officium habebunt? Idcircò benedictionem, quam prædicti Coëpiſcopi ante ſuam prohibitionem per manus impoſitionem dabant, magis videtur nobis vulnus inferre, quàm ſalutem: quia qui Pontificatus apicem non habebant, quomodo ea, quæ non habebant, dare poterant? quoniam nihil in dante erat, quod ille poſſet accipere; & propterea magis vulnerabant capita, quæ per manus impoſitionem tangebant, quàm ea, quæ eis collata non erant, per aliquam benedictionem darent. Et vbi vulnus infixum eſt, neceſſe eſt adhibere medicinam; quâ infixa ſanetur macula, id eſt, reiterari neceſſe eſt, quod legitimè actum aut collatum minimè approbatur, ſi perfectum eſſe debebit. Nam quomodo honorem poſſet retinere, qui ab * alio acceperit, qui poteſtatem dare non habuit legitimè, inuenire non poſ-* illo ſum: cùm ille qui Pontificalem honorem non habuit, Pontificalia non poteſt iura tribuere: nec hoc ſibi poterant vendicare, cuius capaces per hoc, quod illis obſtiterat, non fuerunt.*

Aliam iterùm ſcripſit * Epiſtolam prædictus Papa Epiſcopis per *Epiſt. 6. Italiæ prouincias conſtitutis, in quâ accuſationem fratrum per ſcripta fieri prohibet, ita inter cetera dicens: *Leges ſæculi accuſatores præſentes exigunt, & non per ſcripta abſentes; vnde canonica Patrum conſtituta non ſemel, ſed ſæpiſſimè clamant, nec accuſationes, nec teſtimonia vl-* 5. q. 2. *lum per ſcripta poſſe proferre, nec de aliis negotiis quicumque teſtimonium* c. Relatum. *dicant, niſi de his quæ ſub præſentiâ eorum acta eſſe noſcuntur. Similiter, & qui accuſare alium elegerit, præſens per ſe, & non per alium accuſet, inſcriptione videlicet præmiſſâ: neque vllus vmquam iudicetur, ante-* 3. q. 9. *quam legitimos accuſatores præſentes habeat, locumque defendendi accipiat* c. Qui accuſare. *ad abluenda crimina.*

Hic ſententiam Hieronymi Presbyteri de celebratione Miſſæ confirmauit, videlicet, vt die Dominico nullus poſt tertiam horam diei Miſſarum ſolemnia celebrare præſumat. Hic præcepit, vt Pſalmi die noctuque in Eccleſiâ canerentur.

CAP. XL.

S. SIRICIVS.

SIRICIVS, natione Romanus, ex patre Tiburtio, ſedit annos A. CCCLXXXV. quindecim, menſes vndecim, dies vigintiquinque. Hic ordinauit Epiſcopos trigintaduos, Presbyteros triginta & vnum, Diaconos ſedecim. Hic de hoc ſæculo migrauit VIII. Kalend. Martij. Hic in Epiſtolâ * quam Himmerio Tarraconenſi Epiſcopo ſcripſit, ba-* Epiſt. 1. ptizatos ab Arrianis, ſi ad Catholicam fidem feſtinent, denuò baptizandos eſſe prohibuit; quia & Apoſtolus prohibet, & Canones Epheſ. 4. contradicunt, & Liberij Papæ decreta poſt caſſatum Ariminenſe

Concilium ad prouincias missa prohibent, & solâ Episcopalis manus impositione Catholicorum conuentui eos sociandos esse asserit. Item in eâdem affirmat, nullo tempore anni, nisi in Dominico Paschæ & Pentecostes, quemlibet baptizandum, nisi eum mortis cuiuslibet periculum vrgeat. Iterùm illos, qui ad apostasiam transeunt, & idolorum cultu ac sacrificiorum contaminatione polluuntur, à Corpore Christi & Sanguine iubet abscindi; resipiscentibus autem, & ad lamenta conuersis, pœnitentiam in vitâ agendam esse, & in fine vltimo reconciliationis gratiam tribuendam esse præcipit. Item puellam alij desponsatam, ne alter in matrimonium accipiat, inhibet: quia illa benedictio, quam Sacerdos nupturæ imponit, si transgressione violetur, apud fideles cuiusdam sacrilegij instar est. De his verò, qui actâ pœnitentiâ tamquam canes & sues ad pristinos vomitus & volutabra redeunt, & militiæ cingulum repetunt, & incontinentes existunt, quia iam pœnitendi non habent refugium; decernit, vt solâ intra Ecclesiam fidelibus oratione iungantur, à Dominicæ autem mensæ conuiuio separentur: transeuntibus autem de hac vitâ viatico munere subueniri iubet.

27. q. 2. c. De coniugali.

33. q. 2. c. De his verò.

De Monachis verò vel Monachabus, qui se priùs clanculò illicitâ contagione polluerunt, & posteà in abruptum conscientiæ desperatione perducti de illicitis complexibus liberè filios procrearint, à monasteriorum cœtu & Ecclesiarum conuentibus eliminandos esse mandauit, vt in suis ergastulis retrusi * purgatorio possint pœnitudinis igne decoqui; vt eis saltem ad mortem solius misericordiæ intuitu per communionis gratiam possit indulgentiâ subueniri.

*purificatorio

De Sacerdotibus verò atque Leuitis, qui post longa consecrationis suæ tempora, tam de propriis coniugiis, quàm de turpi coitu sobolem procrearint, & crimen suum defendunt, quia in veteri Testamento Sacerdotibus ministris procreandi facultas legitur attributa, quia non ex aliâ vtique, nisi quàm ex tribu Leui quisquam ad Dei ministerium fuerat præceptus admitti; mandat, vt his, qui ignorantiâ lapsos se deflent, hac conditione misericordia non negetur, vt sine vllo honoris augmento, in hoc quo detecti sunt, quamdiu vixerint, officio perseuerent; si tamen post hæc continentes sese studuerint exhibere. Illos verò, qui se illicitâ priuilegij excusatione defendere nituntur, omni Ecclesiastico honore Apostolicâ auctoritate spe futuræ adeptionis prohibitâ penitus priuat. Et quia licenter ac liberè inexploratæ vitæ homines, quibus etiam fuerant numerosa coniugia, ad præfatas dignitates, prout cuique fuerat libitum, aspirabant; quid de huiusmodi ab vniuersis Ecclesiis sit sequendum, quid vitandum, generali pronuntiatione decreuit: ita videlicet, vt qui à pueritiâ vsque ad tricesimum ætatis suæ annum pro-

82. dist. c. Plurimos.

probabiliter vixerit, vnâ tantùm vxore contentus, & eâ virgine, & cum illâ benedictâ à Sacerdote; promoueri per singulos gradus morâ præfiniti temporis poterit; si in singulis irreprehensibiliter vixit: illum verò Clericum, qui aut viduam aut certè secundam coniugem duxerit, omni Ecclesiasticæ dignitatis priuilegio mox nudandum esse censuit, laicâ sibi tantùm communione concessâ; quam ita demum poterit possidere, si nihil * præthereà, propter quod hanc perdat, possideat. Feminas verò ab omnibus Clericis exclusit, nisi eas tantùm, quas propter solas necessitudinum caussas habitare cum iisdem Synodus Nicæna permisit. Monachos autem, quos morum grauitas & vitæ ac fidei institutio sancta commendat, Clericorum officiis aggregari concessit, temporibus præfixis, vel singulis gradibus seruatis. *dist. 84. c. Quisquis.* * posteà *dist. 81. c. Feminas. 16. q. 1. c. Monachos.*

Illud quoque decreuit, vt, sicut pœnitentiam agere cuiquam Clericorum non licet, ita & post pœnitudinem ac reconciliationem nulli vmquam liceat honorem Clericatus adipisci: quia quamuis sint omnium peccatorum contagione mundati; nulla tamen debent gerendorum Sacramentorum instrumenta suscipere, qui fuerant vasa vitiorum. Sed quia in huiusmodi, cùm reprehenduntur, sola ignorantiæ excusatio solet obtendi, hac conditione pœnitendi cuilibet digamo, & viduæ marito indebitè ad gradum quemlibet promoto veniam relaxat, & omni spe promotionis filij ademptâ, in quo inuenitur ordine, perpetuâ stabilitate permaneat. *dist. 50. c. Illud.* *dist. 50. c. Quicumque.*

Prædictus Papa propter multas præsumptiuas caussas, quæ suis temporibus emerserant, decretalem * Epistolam Africanis Episcopis destinauit, in quâ præcepit, vt nemo extra conscientiam Sedis Apostolicæ, hoc est, Primatis, audeat Episcopum ordinare; quia integrum dicit esse iudicium, quod plurimorum sententia consequatur. Item ne vnus Episcopus Episcopum ordinare præsumat propter arrogantiam, ne furtiuum beneficium præstitum videatur, quia & in Nicænâ Synodo hoc definitum esse constat. Item, si quis post remissionem peccatorum cingulum militiæ sæcularis habuerit, ad Clerum admitti non debet. Similiter, vt Clericus mulierem viduam non ducat vxorem, præcepit. Iterùm, vt laicus, qui duxerit viduam, non admittatur ad Clerum. Item, vt de alienâ Ecclesiâ ordinare Clericum nullus vsurpet, vel ab Ecclesiâ abiectum suscipiat, & venientes à Nouatianis & Montensibus per manus impositionem suscipiantur, eò quòd rebaptizati sint. Prætereà, in eâdem monuit & suasit, ne sacerdotes & Leuitæ cum vxoribus suis coëant, quia in ministerio ministri quotidianis necessitatibus occupantur; & qui in carne sunt, Deo placere non possunt. * *Epist. 4.* *dist. 64. c. Extra.* *Syn. Nic. c. 4.*

Idem sanctæ memoriæ prædictus Papa aliam decretalem * Epi- * *Epist. 3.*

ſtolam ſcripſit Orthodoxis, per diuerſas prouincias degentibus: in quâ, quia multa contra Eccleſiaſticum canonem præſumebantur, præcepit & monuit, vt indignus, & non diligenter examinatus, non efficiatur Epiſcopus, & ne ſacerdotium detur illis, quorum fides, baptiſmus & vita neſcitur: & ne neophyti, ſiue laici, inconſide-
1. Tim. 5. ratè Diaconi aut Presbyteri ordinentur, cùm dicat Apoſtolus: *Manus nemini citò impoſueris.*

Epiſt. 2. Item prænominatus Papa aliam Italicis Epiſcopis ſcripſit Epiſtolam, in quâ ſe eis Iouinianum Epicurum ſocioſque eius damnaſſe notificat, qui virginitatis præmium annihilabant, & ieiunia condemnabant.

CAP. XLI.

S. ANASTASIVS.

A. CCCXCVIII. ANASTASIVS, natione Romanus, ex patre Maximo, ſedit annos tres, dies decem. Hic ordinauit Epiſcopos vndecim, Presbyteros nouem, Diaconos quinque. Hic Germaniæ & Burgundiæ regionis Epiſcopis Epiſtolam ſcripſit, in quâ eorum conſultis ratione certâ reſpondet; videlicet Apoſtolicâ auctoritate mandat, & prohibet, ne, cùm in Eccleſiâ ſanctâ Euangelia recitantur, Sacerdotes & ceteri ſedere præſumant; ſed venerabiliter curui Dominica verba intentè audiant, & fideliter adorent. Similiter prohibet tranſmarinum hominem ad honorem Clericatus admitti, niſi quinque aut eo ampliùs Epiſcoporum chirographis deſignatum: quia multa per ſubreptionem euenire ſolent, ideò & hæc ſummopere cauenda ſunt. Item Manichæos, qui tunc erant, non recipiendos, nec cum eis vllatenus participandum eſſe mandat, priuſquam ad rectam conuertantur fidem. Hic obiit v. Kalend. Maij.

de Conſ. diſt. 2. c. Apoſtolica. diſt. 98. c. Tranſmarinos.

CAP. XLII.

S. INNOCENTIVS.

A. CCCCII. INNOCENTIVS, natione Albanus, ex patre Innocentio, ſedit annos quindecim, menſes duos, dies viginti & vnum. Hic de-
Epiſt. 1. cretalem Epiſtolam Decentio Eugubino Epiſcopo ſcripſit, in quâ eum de multis conſulentem catholicè inſtruit, ita incipiens: *Si inſtituta Eccleſiaſtica, ita vt à beatis Apoſtolis ſunt tradita, integra vellent ſeruare Domini Sacerdotes; nulla diuerſitas, nulla varietas in ipſis ordinibus & conſecrationibus haberetur. Sed dum vnuſquiſque, non quod traditum, ſed quod ſibi viſum fuit, hoc exiſtimat eſſe tenendum; inde diuerſa in diuerſis locis vel Eccleſiis, aut teneri, aut celebrari videntur,*

ac

ac fit ſcandalum populis. Qui dum neſciunt traditiones antiquas humanâ præſumptione corruptas, putant ſibi, aut * *Eccleſiis non conuenire, aut ab Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris contrarietatem inductam. Propter hoc oportet omnes ſequi quod Romana Eccleſia cuſtodit, à quâ eos principium accepiſſe non eſt ambiguum.* Oſtendit igitur quid in ſingulis, vnde eum conſuluerunt, facere debeant. Videlicet mandat pacem poſt confecta myſteria dandam eſſe, vt per hoc conſtet, populum ad omnia, quæ in myſteriis aguntur, præbuiſſe conſenſum. Item præcepit, vt priùs oblationes in Miſsâ commendentur, poſteà verò eorum nomina, quorum oblationes ſunt, recitentur. Item de conſignandis infantibus, dicit manifeſtum eſſe, non ab alio quàm ab Epiſcopo fieri licere: quia licet Presbyteri ſint Sacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent.

* *Eccleſias*

I. *de Conſ. diſt. 2. c. Pacem.*
II.
III. *de Conſ. diſt. 4. c. Presbyteros,*

Sabbato verò eſſe ieiunandum ratione euidenti demonſtrat: quia ſi ſexta Feriâ propter paſſionem Domini ieiunamus, Sabbatum prætermittere non debemus, quia inter triſtitiam paſſionis, & lætitiam reſurrectionis videtur incluſum: & Apoſtolos conſtat biduo iſto in mœrore fuiſſe, quod non eſt dubium in tantum eos ieiunaſſe biduo memorato, vt traditio Eccleſiæ habeat iſto biduo Sacramenta penitus non celebrari. Quæ forma vtique per ſingulas eſt tenenda hebdomadas, propter id, quòd commemoratio diei illius ſemper eſt celebranda. Quòd ſi putatur ſemel & vno Sabbato ieiunandum, ergo & Dominica & quinta Feria ſemel in Paſcha vtique erit celebranda. De fermento autem, quod à Papâ confectum Romæ per titulos Dominicâ die per Acolythos mittebatur, quia ipsâ die Presbyteri propter plebem ſibi creditam cum ipſo conuenire non poterant, diem alibi per parochias non eſſe faciendum, quia Sacramenta non longè ſunt portanda. De his verò baptizatis, qui poſteà dæmonio, aut vitio aliquo, aut peccato interueniente arripiuntur, dicit, nec à Presbytero, nec à Diacono debere nec poſſe conſignari, niſi Epiſcopus præceperit: quia manus imponendæ non ſunt, niſi Epiſcopus auctoritatem dederit id efficiendi, propterea quia longè poſitus difficulter ſæpè ad Epiſcopum deduci poteſt.

IV. *de Conſ. diſt. 3. c. Sabbato.*
V.
VI.

De pœnitentibus autem, qui ex grauioribus commiſſis, ſiue ex leuioribus, pœnitentiam gerunt, iuxta Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem quintâ Feriâ ante Paſcha remittendum eis eſſe demonſtrat, ſi nulla interueniat ægritudo. Si verò quis in ægritudinem inciderit, & vſque ad deſperationem deuenerit, ei eſt ante tempus Paſchæ relaxandum, ne de hoc ſæculo abſque communione diſcedat. De hoc verò, quod in Epiſtolâ Iacobi legitur, *Infirmatur quis in vobis*, &c. dicit non eſſe dubium de ægrotantibus fidelibus accipiendum eſſe, & intelligendum, qui ſancto oleo Chriſmatis perungi

VII. *de Conſ. diſt. 3. c. De pœnitentibus.*
VIII. *Iacobi 5.*

possunt, quo ab Episcopo consecrato, non solùm Sacerdotibus, sed omnibus vri Christianis licet in suâ suorumque necessitate; & quod
dist. 95. c. Illud. Presbyteris licere non est dubium, Episcopis esse licitum, non est ambiguum. Sed de Presbyteris idcircò dictum est, quia Episcopi occupationibus aliis impediti ad omnes languidos ire non possunt: ad quos autem volunt ire & vngere, licenter possunt. Pœnitentibus tamen illud infundi non potest, quia genus est Sacramenti. Nam quibus reliqua Sacramenta negantur, quomodo vnum genus putatur posse concedi?

**Epist. 2.* Item præscriptus Papa * aliam Victricio Rothomagensi Episcopo scripsit Epistolam propter quosdam, qui eo in tempore ignorantiâ vel desidiâ non tenebant Ecclesiasticam disciplinam, & plurima non præsumenda præsumebant: in quâ mandat & præcipit,
I. ne extra Metropolitani Episcopi conscientiam vllus audeat ordi-
dist. 64. c. Extra. nare Episcopum. Integrum enim est iudicium, quod plurimorum sententiis confirmatur. Nec vnus Episcopus præsumat ordinare Episcopum, ne furtiuum beneficium præstitum videatur. Hoc &
II. à Nicænâ Synodo constitutum atque definitum. Item, si quis post remissionem peccatorum cingulum militiæ sæcularis habuerit,
III. ad Clericatum admitti prohibuit. Item præcepit, vt, si fortè caus-
11. q. 1. c. Si quæ caussæ. sæ vel contentiones inter Clericos, tam superioris quàm inferioris ordinis, exortæ fuerint, iuxta Nicænam Synodum congregatis eiusdem prouinciæ Episcopis iurgium terminetur, nec sine præiudicio Romanæ Ecclesiæ alicui liceat relictis his Sacerdotibus, qui in eâdem prouinciâ Ecclesiam Dei nutu gubernant, ad alias conuolare prouincias. Quòd si quis fortè præsumpserit, eum ab officio Clericatus submoueri, & iniuriarum reum ab omnibus iudicari iussit. Si autem maiores caussæ in medio fuerint deuolutæ ad Sedem Apostolicam, sicut Synodus statuit, post Episcopale iudicium referendas eas esse mandauit.

IV. Item in eâdem sanciuit, sicut & Siricius fecerat, vt Clericus viduam mulierem non ducat vxorem, ne hoc præiudicio impeditus
V. ad Sacerdotium peruenire non possit. Item, ne laicus, qui ante ba-
dist. 34. c. Si quis. ptismum, seu posteà, mulierem viduam duxit vxorem, posteà admittatur ad Clerum præcepit, quia eodem vitio videtur exclusus. In baptismo enim peccata dimittuntur, non tamen acceptæ
VI. vxoris consortium relaxatur. Item, ne is qui secundam ducit vxo-
1. Tim. 3. rem, Clericus fiat, quia scriptum est: Vnius vxoris virum. & ite-
VII. rùm: Sacerdotes mei semel nubant. Item, vt de alienâ Ecclesiâ Cle-
dist. 34. c. Si quis. ricum ordinare nullus vsurpet, nisi eius Episcopus precibus exora-
C. Nic. tus concedat. Hoc etiam Synodus Nicæna constituit, vt abiectum
c. 16. & 17. ab altero Clericum altera Ecclesia non recipiat. Item vt venientes
VIII. à Nouatianis, vel Montensibus, per manus impositionem susci-

pian-

piantur, quia licet ab hæreticis, in Chriſti tamen nomine ſunt baptizati, præter eos, qui à nobis ad illos tranſeuntes baptizati ſunt. Hi, ſi reſipiſcentes ad nos redierint, ſub longâ pœnitentiæ ſatisfactione admittendi ſunt.

Item, omnino ſeruari iubet, vt Sacerdotes & Leuitæ cum vxo- IX.
ribus ſuis non coëant: quia ſi Sacerdos, cui orandi & ſacrifican- *dist. 31.*
di iuge officium eſt, carnali concupiſcentiâ fuerit contaminatus, *c. Tenere.*
quo pudore ſacrificare vſurpabit, aut quâ conſcientiâ, quo merito exaudiri ſe poſſe credit, cùm dictum ſit, *Omnia munda mun-* *Tit. 1.*
dis; coinquinatis autem & infidelibus nihil eſt mundum? De Mo- X.
nachis autem, qui ad clericatus ordinem peruenerint, iubet, non *16. q. 1.*
debere eos à priori propoſito deuiare: quia ſicut in Monaſterio *c. De Monachis.*
fuit, ideò quod diu ſeruauit, modò in meliori gradu poſitus non debet amittere. Item mandat, ne ex curialibus, id eſt, qui aliqui- XI.
bus publicis functionibus occupati, iure ad curiam retrahi poſ- *dist. 51.*
ſunt, ad Clericatum admittantur. De virginibus velatis, ſi poſteà *c. Frequenter.*
publicè nupſerint, vel clanculò corruptæ fuerint, mandauit, non XII.
admittendas eſſe ad agendam pœnitentiam, niſi hi, quibus ſe iun- *27. q. 1.*
xerant, de mundo receſſerint; quia iam de laicis adulteris hæc for- *c. Quæ Chriſto.*
ma ſeruatur. Sententia autem iſta valdè ſeuera & timenda nimis, quam multorum caſu noſtris temporibus neceſſariò mitigari oportuit; alioquin multi ſalubris pœnitentiæ ſolatio deſtituti † impœ- *† fortè*
nitenti corde vitam finirent. His autem virginibus, quæ nondum XIII.
velatæ ſunt, ſed in virginitatis tamen propoſito ſe permanere ſi- *27. q. 1.*
mulauerunt, ſi fortè nupſerint, aliquanto tempore pœnitentiam *c. Ne verò.*
agendam eſſe dicit: quia ſponſio earum à Domino tenebatur: quia ſi viduæ, quæ à viduitatis propoſito diſceſſerunt, iuxta Apoſto- *1. Tim. 5.*
lum damnationem habent, quia primam fidem irritam fecerunt, quantò magis virgines, quæ prioris promiſſionis fidem frangere conatæ ſunt?

Item prænominatus Papa aliam ſcripſit * Epiſtolam Exuperio I.
Toloſano Epiſcopo, in quâ ei reſcribit, illos Diaconos, aut Presby- **Epiſt. 3.*
teros, quos eſſe incontinentes filij generati prodiderunt, omni ho- *dist. 82.*
nore Eccleſiaſtico eſſe priuandos, ſicut & Siricius Papa fecerat; nec *c. Propoſuiſti.*
ad aliquod tale miniſterium admittendos eſſe, quod ſolâ continentiâ oportet impleri. His autem, qui omni tempore incontinen- II.
tiæ voluptatibus dediti, tantùm in extremo vitæ ſuæ pœnitentiam ſimul & reconciliationem communionis expoſcunt; quamuis iuxta priorem conſuetudinem pœnitentia quidem concederetur, ſed communio negaretur; cum pœnitentiâ communionem tribui iuſſit, vt vel in ſupremis, permittente Saluatore noſtro, à perpetuo exitio vindicentur.

De his verò, qui aut tormenta ſola exercent, aut etiam capita- III.
lem

23. q. 4. c. Quæsitum est. lem ſententiam proferunt, reſpondet, nihil à maioribus diffinitum
eſſe; ideò quia meminerant has poteſtares fuiſſe à Deo conceſſas,
Rom. 13. & propter vindictam noxiorum gladium fuiſſe permiſſum, & Dei
miniſtrum datum eſſe in huiuſmodi vindicem, & ita ſe tenere, ſicut
vſque ad ipſum ſeruatum eſt, ne aut diſciplinam euertat, aut
32. q. 5. c. Christiana. contra auctoriratem Domini videatur venire. Viros autem cum
vxoribus adulteris non conuenire, ſicut & ipſæ cum ipſis faciunt,
ſi ipſi adulterium committant, non aliâ de cauſsâ fieri dicit, niſi
quia latentia peccata non habent vindictam. Non enim mulieres
viros ſuos facilè de adulterio, ſicut viri mulieres accuſant: idcircò
virorum latente commiſſo, non facilè quiſquam eorum ex
ſuſpicionibus ſubmouetur: ſubmouebitur autem, ſi eius flagitium
fuerit detectum. Sed quamuis par ſit cauſſa; interdum tamen pro-
V. batione ceſſante vindictæ ratio conquieſcit. Illum verò, qui pre-
23. q. 4. c. Illud. ces dictat, & alicuius mortem vel ſanguinem de reatu à Principibus
poſcit, immunem eſſe dicit, ideò quia Principes numquam
ſine cognitione concedunt; ſed ad iudices commiſſa ipſa vel crimina
ſemper remittunt, vt cognitâ cauſsâ vindicent. Quæ cùm
quæſitori fuerint delegata, aut abſolutio, aur damnatio pro negotij
qualitate profertur; & dum legum in improbos exercetur au-
VI. ctoritas, erit dictator immunis. Illos verò, qui interueniente repudio,
alij ſe matrimonio copularint, affirmat ſine dubio in vtraque
parte adulteros eſſe: quia quamuis coniugium deſolatum vel
diſſolutum eſſe videatur; non poſſunt tamen adulteri non videri,
Matth. 19. qui vxore viuente ad aliam copulam feſtinarunt: in tantum, vt etiam
hæ perſonæ, quibus tales coniunctæ ſunt, commiſiſſe videantur
adulterium.

**Epiſt. 4.* Item Felici Nuceriano Epiſcopo prænominatus Papa aliam
ſcripſit decretalem * Epiſtolam, in quâ ei de indigentiâ Clericorum
*mutilos querimoniam facienti, cùm aliquos * murcos, aliquos digamos
habere diceret; reſpondet, illum, qui volens partem digiti ſui ab-
I. ſciderit, iuxta canones non poſſe admirti ad Clerum; illum verò,
diſt. 55. c. Qui partem. cui aliquo caſu contigit, & Clericum fieri poſſe, & inuentum abijci
non poſſe aſſerüit: quia in illo voluntas eſt iudicata, in iſto verò
II. caſus veniam meruit. Digamos autem, ſicut & ſuperiùs ſcriptum
III. eſt, omnino abiiciendos eſt mandauit. Laicos autem illos, ad cle-
diſt. 51. c. Deſignata. ricatus ſortem poſſe admitti non vetuit, qui ſic ſe poſt baptiſmum
inſtituerunt, vt eorum opinio in nullo vacillet, & Clericis ac Monachis
adhæſerint, & concubinam aut pellicem non nouerint, &
in bonis operibus vigilarint. Illos verò, qui militiæ ſeruierunt, aut
in ſæcularibus cauſſis agendis verſati ſunt, aut adminiſtrarunt, aſ-
ſumendos eſſe prohibuit.

**Epiſt. 5.* Idem prædictus Papa in illâ * Epiſtolâ, quam Maximo & Se-
uero

uero Episcopis destinauit, iubet Presbyteros illos, qui in presbyterio filios procreasse dicuntur, debere in medio collocari, discussisque obiectionibus, quæ ipsis Presbyteris impinguntur, si conuinci poterunt, à sacerdotali officio remoueri: quia qui sancti non sunt, sancta tractare non possunt. Laudat etiam in eâdem laicum, qui à talibus Ecclesiam pollui non patitur. *dist. 81. c. Maximilianus.*

Idem sæpè dictus Pontifex in Epistolâ, quam Apulis Episcopis, Macedonio videlicet & Marino, scripsit, præcepit, si constiterit, Clericum pro suis criminibus egisse pœnitentiam, ab omni clericatus officio remouendum: ita scilicet, si post pœnitentiam ad maiorem gradum tendere nititur. Et in eâdem arguit Episcopos, qui dum aut amicis aut obsequentibus gratiam præstare nituntur, religionem violant, ordinesque corrumpunt; & sic euenit, vt indigni quique honores suscipiant Ecclesiasticos, & admittantur ad clerum, qui nec inter laicos dignum locum habere merentur. *Epist. 6.*

Item in Epistolâ, quam Episcopis per Macedoniam constitutis scripsit, dicit: *Non oportet graue videri cuiuscumque iudicium retractari; quia veritas exagitata sæpius magis splendescit in luce, & pernicies reuocata in iudicium* * *acrius pœnitentiâ condemnatur; & fructus diuinus est, iustitiam sæpius recenseri.* *Epist. 7. 35. q. 9. c. Graue.* *grauius & sine pœnitent.*

Item in illâ, quam Florentino Tiburtinensi Episcopo misit, mandat terminos à Patribus constitutos transiri non oportere: quia nefas est, si quod alter semper possederit, alter inuadat; quod prædictum Episcopum memorat fecisse, quia alterius parochiam inuaserat. *Epist. 8.*

Item in Epistolâ Probo Episcopo directâ, iubet mulierem de captiuitate reuersam, marito, qui iam aliud inierat coniugium, restitui: quia fide Catholicâ suffragante illud statuit esse coniugium, quod erat primitus gratiâ diuinâ fundatum, conuentumque mulieris secundæ priore superstite, nec diuortio eiectâ; nullo modo posse esse legitimum. *Epist. 9. 34. q. 1. & 2. c. Cùm in.*

Item in illâ, quam Aurelio Carthaginiensi Episcopo scripsit, quantum doleat, se non posse exprimere dicit, quòd Ecclesiam, & præcipuè Episcopos, tantâ indignitate & molestiâ tractari legat & audiat, dum facilè manus imponuntur, dum negligenter Sacerdos summus eligitur, & Clerici Ecclesiasticorum dogmatum regulâ nutriti vel honorati inter altaria Christi respuuntur; quasi nefas sit ad primatum venire per ordinem. Nam cùm laici & Monachi vndecumque abruptè ad tanti sacerdotij collegium assumuntur; videntur & illi contemni, de quibus oportuerat eligi; & isti malè intromitti, qui præter ordinem irrumpunt potiùs, quàm eligantur. *Epist. 11.*

Item idem suprà dictus Papa Alexandro Antiocheno Episcopo scripsit *Epist. 8. quæ est 20. 1. tom. 2. partis*

ſcripſit & mandat, vt, ſi vna prouincia Imperiali iudicio dijudicatur, Metropolitani tamen Epiſcopi ſecundùm priſtinum morem prouinciarum ſolummodò numerentur. Item in eâdem eidem præcepit, ne ipſe Arrianorum Clericos cum ſacerdotij aut miniſterij cuiuſpiam dignitate ſuſcipiat: quoniam quamuis baptiſma eorum ratum eſſe permittatur, non Spiritum ſanctum tamen eos habere cum illo baptiſmate † illiſque myſteriis arbitramur; nec eius plenitudinem dare poſſunt † quæ maximè in ordinationibus operatur.

† indignè ſuſcepto

† ex opere operantis

Epiſt.21. Item Martiano Epiſcopo per Epiſtolam iuſſit, quatenus eos Clericos in communionem ſuſcipiat, quos Bonoſus, antequam damnaretur, ordinaſſe cognoſcitur.

Epiſt.24. Item ſcribit vniuerſis Epiſcopis in Toletanâ Synodo conſtitutis, & dicit, quòd de ordinationibus ab Hiſpaniæ Epiſcopis illicitè factis fuerat aliquid ſecundùm maiorum traditionem ſtatuendum, niſi perpenderet inde in Eccleſiis quamplurimas perturbationes mouendas. Et enumeratis illis, quæ illicitè geſta eſſe cognouerat, ſubiungit ita: *Quæ ſi ſingula diſcutienda mandemus, non modicos motus aut ſcandala Hiſpanienſibus prouinciis, quibus mederi cupimus, de ſtudio emendationis inducemus. Idcircò remittenda hæc potiùs putamus.* Sed prouidendum eſſe mandauit, ne deinceps talia committantur.

CAP. XLIII.

S. ZOSIMVS.

An. cccc. xvii.

ZOSIMVS, natione Græcus, ex patre Abramio, ſedit annum vnum, menſes tres, dies vndecim. Hic ordinauit Epiſcopos octo, Presbyteros decem, Diaconos tres. Solutus eſt autem de ergaſtulo corporis VIII. Kalend. Ianuarij. Hic Epiſtolam *Heſitio Salonitano Epiſcopo ſcripſit, in quâ de Monachis, quorum ſolitudo quauis frequentiâ maior eſt, & de laicis ad Epiſcopum feſtinantibus præcepit, ne quis eorum contra Patrum præcepta, qui Eccleſiaſticis diſciplinis per ordinem non fuiſſet imbutus, & temporis approbatione diuinis ſtipendiis ſit eruditus, vllatenus ad ſummum Eccleſiæ Sacerdotium aſpirare præſumeret; & non ſolùm in eo ambitio inefficax haberetur, verùm & ordinatores eius, vt carerent eo ordine, quem ordinem contra præcepta Patrum crediderant præſumendum.

Epiſt.1. * Heſychio

diſt.36. c. Qui Eccleſiaſticis.

diſt.59. c. Qui Eccleſiaſticis.

CAP.

CAP. XLIV.

S. BONIFACIVS.

BONIFACIVS, natione Romanus, ex patre Iocundo Presbytero, ſedit annos tres, menſes octo, dies ſeptem. Hic in contentione vnâ die cum Eulalio ordinatur. Et fuit iſta diſſenſio in Clero menſes ſeptem, & dies quindecim. Eulalius verò ordinatur in Eccleſiâ Conſtantinianâ, Bonifacius in Baſilicâ Iulij. Placidia autem Auguſta Rauennæ reſidens cum filio ſuo Auguſto Valentiniano, audiens hoc, quod Romæ factum fuerat, Honorio Auguſto Mediolani ſedenti notificauit. Vnde vterque,miſsâ Imperiali auctoritate, ambos de vrbe expelli iuſſerunt. Sed poſteà Eulalius omnino expulſus eſt, & in Campaniam miſſus; ideò quia Sabbato Paſchæ contra edictum Imperatorum officium Pontificis præſumpſit, eò quòd ordinatus fuerat in baſilicâ Conſtantinianâ: Bonifacius verò conſenſu & præcepto Imperatorum in Vrbem eſt reuocatus, & in Sede ſtabiliter conſtitutus. Hic ordinauit Epiſcopos triginta ſex, Presbyteros tredecim, Diaconos tres. Defunctus eſt autem VIII. Kalend. Nouemb. A. cccc. xix.

Hic Gallicanis Epiſcopis Epiſtolam direxit, in quâ iubet pro Maximo Epiſcopo, qui à Valentinæ vrbis Clericis accuſatus multoties iudicium ſubterfugerat, intra prouinciam Synodum aggregandam: vt, ſi ille adeſſe voluerit præſens, ſi confidit, ad obiecta reſpondeat; ſi adeſſe neglexerit, dilationem ſententiæ de abſentiâ non lucretur: quia manifeſtum eſt confiteri eum de crimine, qui indulto & toties delegato iudicio purgandi ſe voluntate non vtetur. *Epiſt. 1.* *3. q. 9. c. Decernimus.* Prædicti Papæ temporibus, ipſo conſentiente & laudante, Honorius Auguſtus de conſtitutione Romani Pontificis, vt ſine ambitione fieret, ita inſtituit, dicens: *Denique prædicante Beatitudine tuâ, id ad cunctorum Clericorum notitiam volumus peruenire, vt, ſi quid fortè religioni tuæ, quod non optamus, humanâ ſorte contigerit, ſciant omnes ab ambitionibus eſſe ceſſandum; & ſi duo contra fas temeritate certante fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitus Sacerdotem: ſed illum ſolum in Sede Apoſtolicâ permanſurum, quem ex numero Clericorum nouâ ordinatione diuinum iudicium, & vniuerſitatis conſenſus elegerit.* *In reſcripto ad 1. Epiſt. Bonifacij.* Hic etiam conſtituit, vt nulla femina aut Monacha pallam ſacratam contingeret, aut lauaret, aut incenſum per Eccleſiam, niſi miniſtri, portaret. Prohibuit etiam, ne ſeruus, aut curiæ obnoxius, Clericus fieret.

CAP. XLV.

S. CÆLESTINVS.

An cccc. xxiii. CAELESTINVS, natione Romanus, ex patre Priſco, ſedit annos octo, menſes decem, dies ſeptemdecim. Hic ordinauit Epiſcopos quadragintaſex, Presbyteros trigintaduos, Diaconos duodecim: migrauit autem ad Chriſtum VIII. Idus Aprilis.

Epiſt. 1. Hic Gallicanis Epiſcopis Epiſtolam direxit, in quâ monet eos, vt Presbyteros illos, qui indiſciplinatas quæſtiones in medium afferebant, & veritati aduerſantia prædicabant, & Eccleſiarum diſſenſioni ſtudebant, corripiant, & non patiantur eos habere liberum pro voluntate ſermonem: quia non debet diſcipulus ad Doctorum iniuriam ſibi vendicare doctrinam. Idem dicit, vt Epiſcopi prædictos Presbyteros talia eloqui non permittant: *quia in talibus cauſſis non caret taciturnitas ſuſpicione, quia occurreret veritas, ſi falſitas diſpliceret. Meritò namque*, inquit, *cauſſa nos reſpicit, ſi ſilentio faueamus errori.*

Epiſt. 2. Item Epiſcopis per Viennenſem & Narbonenſem prouinciam conſtitutis aliam deſtinauit Epiſtolam, in quâ mandat, ne vltrà quoſlibet illum morem patiantur ſeruare, videlicet, vt credentes ſe ſanctæ Scripturæ fidem non per Spiritum, ſed per litteram completuros, ſtent in Eccleſiâ pallio amicti, & lumbos accincti, ſicut lucernas ardentes cum baculo in manibus non tenent: rudes enim fidelium mentes ad talia non debent induci. Item in eâdem iubet, ne alicui in vltimo poſtulanti pœnitentia denegetur: quia vera ad Dominum conuerſio in vltimis poſitorum mente potiùs eſt exiſtimanda quàm tempore, hoc aſſerente Prophetâ: *Cùm conuerſus ingemueris, ſaluus eris.* Item prohibet, ne quemlibet, qui Eccleſiaſticis gradibus per ordinem non fuit initiatus, ad Epiſcopatus officium peruenire patiantur; nec illum, qui virginum inceſtu pollutus eſſe aſſeritur: & qui talem ordinauerit, dignitatem Epiſcopatus, ſicut & ipſe ordinatus, non obtinebit. Item iubet, vt vnaquæque prouincia ſuo Metropolitano ſit contentâ, & vnuſquiſque contentus ſibi conceſſis limitibus in alterius prouinciâ nihil præſumat: nec emeritis in ſuis Eccleſiis peregrini & extranei præponantur ad excluſionem eorum, qui benè de ſuorum ciuium teſtimonio merentur. Item iubet, vt nullus inuitis detur Epiſcopus, niſi Cleri & plebis & ordinis conſenſus, & deſiderium inquiratur; tunc alter de alterâ eligatur Eccleſiâ, ſi de ciuitatis ipſius Clericis, cui eſt Epiſcopus ordinandus, nullus dignus (quod euenire non credimus) potuerit inueniri. *Primùm enim illi reprobandi ſunt, vt aliqui de alienis Clericis meritò præferantur, habeatque vnuſquiſque ſuæ militiæ*

Marginal notes: 26. q. 6. c. Agnouimus. — Ezech. 33. — diſt. 59. c. Ordinatos. — diſt. 61. c. Ne emeritis. & c. Nullus.

militiæ fructum in Ecclesiâ, in quâ suam per officia omnia transegit ætatem. Sit facultas Clericis renitendi, si se viderint prægrauari; & quos sibi ingeri ex transuerso cognouerint, non timeant refutare. In eâdem etiam iubet, vt ab illicitis abstineatur ordinationibus, ita dicens: *Nullus ex laicis, nullus digamus, nullus qui sit aut fuerit viduæ maritus, ordinetur, sed irreprehensibilis, & qualem elegit Apostolus.* 1. Tim. 3. Et inferiùs dicit: *Et si quæ sunt factæ ordinationes illicitæ, remoueantur, quoniam stare non possunt, nec discussionem nostram subterfugere.*

Item prædictus Papa vniuersis Episcopis per Apuliam & Calabriam constitutis *Epistolam destinauit, in quâ præcepit, ne vlli Sacerdoti suos canones liceat ignorare, nec quidquam facere, quod Patrum possit regulis obuiare. Item, ne quis laicum ad ordinem Clericatus admittat. Item, quòd populus sit docendus, non sequendus, eósque, si nesciunt quid liceat, quídve non, nos commonere, nec his consensum præbere debemus: *Quisquis verò conatus fuerit tentare prohibita, sentiet censuram Sedis Apostolicæ minimè defuturam. Quem enim solâ admonitionis auctoritate non corrigimus, necesse est vt per seueritatem congruentem regulis vindicemus.*

*Epist. 3. dist. 38. c. Nulli. dist. 62. c. Docendus.

CAP. XLVI.

S. SIXTVS III.

SIXTVS tertius, natione Romanus, ex patre Sixto, sedit annos octo, menses octo, dies nouemdecim. Hic ordinauit Episcopos quinquaginta duos, Presbyteros octodecim, Diaconos duodecim. Hic, quia Epiphanium quemdam nobilem, quem Bassus exconsul ingenuitate & prædiis propriis priuare nitebatur, apud Valentinianum Augustum adeò iuuit, vt vtrumque eius munitus chirographo retineret, à prædicto Basso & Mariniano, cui prædictus Pontifex prædium negauerat, quod Crescentius in Siciliâ Romanæ Ecclesiæ dederat, apud Augustum Valentinianum accusatus, quòd Chrysogonam quamdam consecratam stuprasset: & tantum inde Augustus & mater eius accensi sunt, vt à supradicti Pontificis communione, & magna pars populi cum eis se suspenderent. Quapropter Valentinianus Augustus prædicti Pontificis auctoritate Synodum congregari iussit, in quâ, licet aliter euadere posset, fugere volens suspicionem, coram quinquaginta sex Episcopis se expurgauit. Nec ideò se expurgauit, sed vt aliis per hoc, qui noluerint, formam & exemplum daret; cùm ex scripto & ordine Synodali constet, illum debere crimen probare, qui obijcit, & qui non probanda detulerit, iacturam se sustinere intelligat. Bassus verò à prædictâ Synodo est damnatus, & à Valentiniano Augusto proscriptus.

An. CCCC. XXXII.

Vide tom. 1. Concil. pag. 703.

Epist. 1. Hic Orientalibus Episcopis direxit Epistolam, in quâ eis rescribit, à quo & qualiter prædictum iurgium contra eum sit excitatum, & quo & quali fine sit terminatum; adijciens in eâdem Epistolâ multa, quibus Episcopi de reliquo muniti iniustas oppositiones & malignorum accusationes securè reijcere valeant: quæ idcircò hîc non inserimus, quia superiùs eadem persæpè adnotata esse meminimus. Prædicti Papæ temporibus erat Ierosolymæ quidam Episcopus, nomine Polychronius, qui imprudentiâ senectutis in superbiam ductus, se vniuersalem Pontificem esse affirmabat, qui Clericos de quacumque prouinciâ ad se venientes inconsideratè, & non sine pretio Leuitas & Sacerdotes ordinabat, nec Episcopum quemlibet absque digno munere consecrabat: & si ad Ecclesiam illius regionis rogaretur consecrandam, non dabat auctoritatis suæ faculam, nisi decem auri libras accepisset in remunerationem. Vnde Sixtus Papa Romæ Synodum octo Episcoporum congregauit, & Euphemium Episcopum, qui Polychronium de prædictis infamauerat, vt eadem coram omnibus fateretur, introduxit. Quo facto, tres Episcopos, totidemque Presbyteros, & duos Diaconos electos, Ierosolymam miserunt. Qui congregatis illius regionis *Episcopis, & introductis quadraginta testibus, qui iuxta Euphemij accusationem omnia comprobarunt vera esse de Polychronio, ipsum Polychronium damnarunt, & Euphemium etiam; ideò quia ipse Pontificem suum accusauerat, qui eum consecrauerat. Sed Polychronius posteà propter compassionem & eleëmosynam, quam ciuibus suis obsessis erogauerat, reuocatus & restitutus est à Sixto in pristinam sedem.

Vide tom. 1. Concil. pag. 705.

* septuagintasex

CAP. XLVII.

S. LEO I.

A. ccccxl. LEO, natione Tuscus, ex patre Quintiano, sedit annos viginti & vnum, mensem vnum, dies tredecim. Hic ordinauit * centum & nonagintaquinque Episcopos, Presbyteros autem octoginta & vnum, Diaconos triginta & vnum. Hic feliciter obiit IV. Idus Aprilis.

* centum & octogintaquinque

Epist. 1. Hic Epistolam destinauit vniuersis Episcopis per Campaniam, & in vniuersis prouinciis constitutis, in quâ multa prohibuit, quæ & antecessores suos prohibuisse sæpè suprà meminimus.
I. Videlicet præcepit, ne illi, qui à dominis suis libertatem consequi minimè potuerunt, & qui etiam originali alicui conditioni alligati sunt, ad sacerdotij fastigium prouehantur, nisi fortè eorum petitio aut voluntas accesserit qui aliquid in eos sibi vendicant potestatis.
II. Iubet etiam Apostolicæ Sedis auctoritate, ab Ecclesiasticis officiis,

dist. 54. c. Admittuntur.

officiis, & ſacerdotali nomine arceri, ſi qui ex viduarum maritis, aut quibus fuerint numeroſa coniugia, ſunt admiſſi. Decernit acriter vindicandum eſſe in eos Clericos, qui vſurariam pecuniam exercent, & in fœnore diteſcere quærunt: commonens etiam illud, vt, ſicut non ſuo, ita non ex alieno nomine aliquis Clericorum exercere fœnus attentet; quia indecens eſt crimen ſuum commodis alienis impendere. III. 14.q.4. c.Nec hoc. diſt. 46. c.Sicut.

Item in aliâ, quam vniuerſis Italiæ Epiſcopis ſcripſit, vt diligenter Manichæos ſtudeant circumquaque inueſtigare, & à plebibus ſibi commiſſis ſeparare mandauit. Scripſit etiam omnibus Epiſcopis per Siciliam conſtitutis Epiſtolam, in quâ arguit eos, qui in Sacramento illo, quod inter cetera Eccleſiæ Sacramenta † principale eſt, id eſt, in Baptiſmo, à Romanæ Eccleſiæ conſuetudine diſcrepabant, ita vt Baptiſmi Sacramentum numeroſiùs in die Epiphaniæ, quàm in Paſchali tempore celebrarent; nullam differentiam credentes eſſe inter diem, quâ Chriſtus adoratur à Magis, & diem, quâ ipſe reſurrexit à mortuis; cùm propriè in morte crucifixi, & in reſurrectione mortui potentia Baptiſmatis nouam creaturam condidit ex veteri, vt in renaſcentibus, & mors Chriſti operetur & vita. Trina enim ſubmerſio triduanam Chriſti ſepulturam imitatur, & ab aquis eleuatio reſurgentis eſt inſtat de ſepulchro. Ipſa ergo qualitas docet celebrandæ generaliter gratiæ diem legitimum eum eſſe, in quo orta eſt & virtus muneris, & ſpecies actionis. Additur autem ſanè huic obſeruantiæ etiam Pentecoſtes ex aduentu Spiritus ſancti ſacra ſolemnitas: quæ de Paſchalis feſti pendet articulo. Alios verò dies huic obſeruantiæ miſcendos eſſe prohibuit. Epiſt.2. Epiſt.4. † ordine executionis de Conſ. d.4.c.Propriè. & c.Si quis. de Conſ. d.4. c.Duo tempora.

Scripſit idem prædictus Papa Ianuario Aquilegienſi Epiſcopo Epiſtolam, in quâ eum commonet, ne Presbyteri ſiue Diaconi, vel Subdiaconi, aut cuiuſlibet ordinis Clerici, qui ad Catholicam fidem, quam iampridem amiſerant, rurſum reuerti ambiunt, in Catholicam communionem recipiantur, priuſquam errores ſuos, & ipſos auctores erroris, à ſe damnari ſine vllâ ambiguitate fateantur: quia inferiorum ordinum culpæ ad nullos magis referendæ ſunt, quàm ad deſides negligenteſque rectores, qui multam ſæpè nutriunt peſtilentiam, dum neceſſariam diſſimulant adhibere medicinam. Epiſt.3. 2.q.7. c. Saluberrimum. 1.q.1. c.Omnis.

Item ad Ruſtici Narbonenſis Epiſcopi conſultationes reſpondens, Epiſtolam ſcripſit, ſuadens ei, vt ſanandis ægris ſpiritualem adhibeat medicinam, & dicente Scripturâ, *Noli eſſe iuſtus multùm*, mitiùs cum eis agat, qui zelo pudicitiæ modum videntur exceſſiſſe vindictæ, ne diabolus, qui decipit adulteros, de adulterij exultet vltoribus. Item, quia prædictus Epiſcopus nimiâ aduerſitate turbatus, vacationem ab Epiſcopatus laboribus peroptabat, & vitam Epiſt.95. 2.part. tom. 1. Eccle.7.

in silentio & otio degere magis, quàm in his quæ sibi commissa
fuerant, permanere dicebat, commonet eum prædictus Papa per-
dist. 86. manere in opere credito, & in labore percepto, & constanter tenere
c. Odio. iustitiam, & benignè præstare clementiam. *Odio enim sunt habenda*
peccata, non homines. Corripiendi sunt tumidi, tolerandi infirmi, &
quod in peccantibus seueriùs castigari necesse est, non sæuientis plectendum
I. dist. 61. *est animo, sed medentis.* Item in eâdem: *Nulla ratio sinit, vt inter*
c. Nulla. *Episcopos habeantur, qui nec à Clericis sunt electi, nec à plebibus sunt ex-*
*consecrati *petiti, nec à prouincialibus Episcopis cum Metropolitani iudicio* constituti.*
Vnde, cùm sæpè quæstio de malè accepto honore nascatur; quis ambigat,
1. q. 1. c. Si *nequaquam istis esse tribuendum, quod non docetur fuisse donatum? Si*
qui. *qui tamen Clerici ab istis pseudoëpiscopis in eis Ecclesiis ordinati sunt,*
quæ ad proprios Episcopos pertinebant, & ordinatio eorum cum consensu
& iudicio præsidentium facta est, potest rata haberi, ita vt in ipsis Eccle-
siis perseuerent. Aliter autem consecratio vana est habenda, quæ nec loco
fundata est, nec auctoritate munita.

II. Item dicit, alienum esse à consuetudine Ecclesiasticâ, vt, qui in
dist. 50. presbyterali honore, aut diaconij gradu fuerint consecrati, hi pro
c. Alienum crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant
III. pœnitendi. Item eamdem legem continentiæ dicit esse ministris
dist. 31. altaris, quæ Episcopis atque Presbyteris. Item dicit, non omnem
c. Lex. mulierem viro iunctam, esse viri vxorem, quia nec omnis filius
IV. 32. q. 2. heres est patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos dicit esse
c. Non omnis. legitima, & inter æquales: & cùm societas nuptiarum ita ab initio
constituta sit, vt præter sexus coniunctionem haberet in se Christi
27. q. 2. c. Cùm societas. & Ecclesiæ Sacramenta; dubium non est eam mulierem non per-
tinere ad matrimonium, in quâ docetur non fuisse nuptiale myste-
Ephes. 5. rium. Itaque si quis filiam suam viro cuilibet concubinam habenti
in matrimonium dederit, non ita accipiendum est, quasi coniuga-
to eam dederit; nisi fortè illa prior mulier, & ingenua facta, & le-
gitimè dotata, & publicis nuptiis honestata videatur. Item, *paterno*
arbitrio viris coniunctæ carent culpâ, si mulieres, quæ priùs à viris ha-
bebantur, in matrimonio non fuerint: quia aliud est nupta, aliud concu-
V. *bina.* Item, ancillam à thoro abijcere, & vxorem certæ ingenuitatis
32. q. 3. c. Ancillam accipere, non duplicatio coniugij est, sed profectus honestatis.

VI. De his autem, qui in ægritudine pœnitentiam accipiunt, & cùm
de Pœnit. conualuerint eam agere nolunt, dicit talium negligentiam sanè
d. 7. c. Nemo. culpandam esse, sed non penitus desperandam, vt crebris cohorta-
tionibus incitati, quod necessariò expetiuerunt, fideliter exequan-
VII. tur. De his autem, qui iam deficientes pœnitentiam accipiunt, &
24. q. 2. ante communionem moriuntur, dicit ita: *Horum caussa Dei iudicio*
c. De communione. *reseruanda est, in cuius manu fuit, vt talium obitus vsque ad commu-*
nionis remedium non differretur. Nos autem, quibus viuentibus non

commu-

communicauimus, mortuis communicare non possumus. De his autem, VIII.
qui nimio dolore perurgente rogant sibi dari pœnitentiam, & cùm *de Pœnit.*
Presbyter venit, daturus quod petebant, si dolor cessauerit, excu- *d. 1. c. Pœnitentia.*
sant, & nolunt accipere quod offertur, dicit: *Dissimulatio hæc potest
non de contemptu esse remedij, sed de metu grauiùs delinquendi; vnde cùm
pœnitentia studiosè petitur, non negetur.* De his, qui pœnitentiam
professi sunt, sed in foro litigare cœperint, sic dicit: *Aliud quidem* IX.
est debita iusta reposcere, aliud propria perfectionis amore contemnere; sed *de Pœnit. dist. 1.*
illicitorum veniam postulantem, oportet etiam à multis licitis abstinere. *c. Aliud.*
*Vnde, si pœnitens habet caussam, quam negligere fortè non debet, meliùs
expetit Ecclesiasticum quàm forense iudicium.*

De his verò, qui in pœnitentiâ, vel posteà negotiantur, subiun- X.
git dicens: *Qualitas lucri negotiantem aut excusat, aut arguit, quia est* *de Pœnit.*
& honestus quæstus & turpis. Verumtamen pœnitenti vtilius est dispen- *dist. 5.*
dia pati, quàm periculis negotiationis obstringi, quia difficile est venden- *c. Qualitas.*
tis & ementis commercio non interuenire peccatum. Contrarium enim est XI.
omnino Ecclesiasticis regulis, cùm Paulus dicat: Nemo militans Deo im- *Ibid.*
plicat se negotiis sæcularibus. Vnde non est liber à laqueis diaboli, qui se *c. Contrarium.*
militiâ mundanâ voluerit implicare. Illos, qui in adolescentiâ, aut *2. Tim. 2.*
metu mortis, aut captiuitatis periculo pœnitentiam gesserunt, di- XII.
cit rem † venialem fecisse, si posteà timore lapsus incontinentiæ *† in recessu*
vxoris copulam elegerunt. In quo tamen dicit, non se regulam *à perfe-*
constituere, sed, quid sit tolerabilius, æstimare: quia nihil magis *ctiori continentiâ.*
congruit, qui pœnitentiam gessit, quàm castitas perseuerans &
mentis & corporis.

Item propositum Monachi proprio arbitrio ac voluntate susce- XIII.
ptum, non posse absque peccato deseri, quia quod Deo quis vouit, *20. q. 3.*
debet & reddere. Vnde, si relictâ singularitatis professione ad mi- *c. Propositum.*
litiam vel ad nuptias deuolutus est, publicæ pœnitentiæ satisfa- *Psal. 49.*
ctione purgandus est, si innocens sit militia, & honestum possit
esse coniugium; electionem tamen meliorum deseruisse, transmi-
gratio est. Item puellæ, quæ non parentum coactæ imperio, sed XIV.
spontaneo iudicio virginitatis propositum atque habitum suscepe- *20. q. 1.*
runt, si posteà nuptias eligunt, præuaricantur; etiamsi nondum *c. Puellæ.*
gratia consecrationis accessit. De his autem quæ iam consecratæ XV.
sunt, si posteà nupserint, ambigi non potest, crimen magnum ad-
mitti, vbi & propositum deseritur, & consecratio violatur.

De paruulis à Christianis parentibus relictis, si nulla exstant in- XVI.
dicia, quibus baptizati esse intelligantur, ne manifestè pereant, *de Cons.*
agendum est vt renascantur: quia quod gestum non ostenditur, non *d. 4. c. Si*
sinit ratio vt iteratum videatur. Similiter, si qui ab hostibus par- *nulla.*
uuli capti sunt, & cùm redierint, & ipsi, & ceteri de eorum bapti-
smate incertitudinem habent, conferendum eis videtur, quod col-

 latum

latum esse nescitur: quia non temeritas præsumptionis interuenit,
XVII. vbi est diligentia pietatis. Illos autem qui aliunde veniunt, &
de Conf. d.4. c. Hi baptizatos quidem se sciunt, sed cuius fidei essent qui eos baptiza-
de quibus. runt, se nescire fatentur, dicit non baptizandos esse, sed per manus
impositionem Catholicis esse copulandos. Illi autem, qui par-
XVIII. uuli baptizati, & à Gentilibus capti sunt, si reuersi communionem
petierint, possunt solâ manus impositione purgari, si conuiuio solo
Gentilium, & escis immolatitiis vsi sunt: si autem idola adora-
uerint, aut homicidiis aut fornicationibus contaminati sint, ad
communionem eos nisi per pœnitentiam publicam admitti non
oportet.

Epist.82. Item Anastasio Thessalonicensi Primati prædictus Papa aliam
scripsit Epistolam: in quâ eum primò arguit, quia Atticum Ægy-
I. pti Metropolitanum iniustè afflixerat, & Ecclesiastico officio pri-
uauerat, ideò, quia vocatus adesse distulerat, infirmitatis tantùm
excusationem obtendens, & præfectum Illyrici ad miseriæ cumu-
lum in eumdem Atticum incitauerat, cùm à Sede Romanâ Epi-
scopum deponere sibi commissum non fuerat, prædicto Papâ ita
attestante: *Vices enim nostras ita credidimus tuæ charitati, vt in par-
tem sis vocatus solicitudinis, non in plenitudinem potestatis.* Itaque quia
II. modum mensuræ suæ exierat, quid seruare totius vsurpationis am-
25. q. 2. putato excessu debeat, per singula prudenter informat, ita dicens:
c. Igitur. *Igitur secundùm Sanctorum Canones, Metropolitanos Episcopos ius traditæ
sibi antiquitus dignitatis intemeratum habere decernimus, ita vt à præ-
stitutis regulis nullâ aut negligentiâ aut præsumptione discedant.* De
III. substituendis autem Episcopis hanc seruari iussit, vt nec laicus, nec
dist.32. neophytus, nec secundæ coniugis maritus, aut qui viduam habeat,
c. Omnium vel habuerit, Episcopus ordinetur: & cùm de ipsius Episcopi ele-
ctione tractabitur, ille omnibus præponetur, quem Cleri plebis-
IV. que consensus concorditer postularit: ita vt, si fortè in aliam per-
dist.63. c. Si fortè. sonam partium se vota diuiserint, Metropolitani iudicio is alteri
præferatur, qui maioribus & studiis iuuatur, & meritis: tantùm, vt
nullus inuitis populis & non petentibus ordinetur, ne ciuitas in-
uita Episcopum non optatum aut contemnat aut oderit, & fiat
minùs religiosa quàm conuenit, cui non licuerit habere quem vo-
V. luerit. Metropolitano verò defuncto, cùm in eius locum alius fue-
dist.63. c. Metro- rit subrogatus, prouinciales Episcopi ad ciuitatem metropolin con-
politano. uenire debebunt, vt omnium Clericorum atque ciuium voluntate
discussâ, ex Presbyteris aut Diaconis illius Ecclesiæ optimus eliga-
tur. Et iussit prouinciales de nomine Metropolitani, & similiter
VI. Metropolitanum de personâ cuiuslibet consecrandi Episcopi, ad
dist.18. c. De Con- Primatis referre notitiam, vt ordinatio ritè celebranda suâ firmetur
ciliis. auctoritate. De Conciliis autem Episcoporum præcepit, sicut san-
cti

cti Patres ſalubriter ordinarunt, vt bis per annos ſingulos celebrentur. Item præcepit, vt Epiſcopus, qui ciuitatis ſuæ mediocritate deſpectâ maiorem ambierit, & ad ipſam ſe contulerit, ab alienâ pellatur cathedrâ, ſed & carebit & propriâ. Item præcepit, vt ad exhibendam perfectæ continentiæ puritatem nec Subdiaconis carnale connubium concedatur. Interdixit etiam, ne aliquis alienum Clericum inuito ipſius Epiſcopo ſuſcipiat, & non ſollicitet, niſi id inter dantem & accipientem conuenerit.

VII. 7.q.1. c. Si quis.

VIII. 19.q.2. c. Alienum.

Item beatus & diſcretiſſimus Papa Nicetæ Aquilegienſi Epiſcopo poſtulanti, Epiſtolam deſtinauit, in quâ pro inſpectione temporalium neceſſitatum, curatione adhibitâ, deliberatione ſalubri mandauit, vt mulieres, quæ viris propriis captis, & in captiuitatem abductis aliis interim nupſerant, prioribus viris de captiuitate regreſſis reddi debeant: quia ſcriptum eſt, quòd mulier à Deo iungitur viro, &, quod Deus iunxit, homo non ſeparet: non tamen culpabilis iudicandus eſt, & tamquam alieni iuris peruaſor habendus, qui perſonam eius mariti, qui iam exiſtimabatur non eſſe, aſſumpſit. Si verò aliquæ mulieres ita poſteriorum virorum amore ſunt captæ, vt malint his cohærere, quàm ad legitimum redire conſortium; dixit eas meritò eſſe notandas, ita vt etiam Eccleſiaſticâ communione priuentur: quia de re excuſabili contaminationem criminis elegerunt, oſtendentes ſibimet pro ſuâ incontinentiâ placuiſſe, quod iuſta remiſſio poterat expiare. De his, qui ad iterandum baptiſmum, vel metu coacti, vel errore traducti ſunt, & contra Catholicæ fidei ſacramentum egiſſe cognoſcuntur, eâ moderatione ſtatuit cum eis eſſe agendum, vt per pœnitentiæ remedium, & per impoſitionem manus Epiſcopalis, communionis vnitatem recipiant.

Epiſt. 77.

I. 34.q.1. & 2. c. Cum per.

Prou. 19.

Matt. 19.

II.

III. 26.q.7. c. Tempora

Cùm de ordinationibus Sacerdotum in partibus Cæſarienſis Epiſcopi eiuſdem prouinciæ fierent multa illicita, prædictus Papa vniuerſis Epiſcopis eiuſdem prouinciæ ſcripſit, arguens eos, quòd ambientium præſumptio, & popularis tumultus in tantum apud eos valebat, vt indignis quibuſque paſtorale faſtigium & Eccleſiæ gubernatio crederetur, dicens, hoc non eſſe conſulere populis, ſed nocere: nec præſtare * regnum, ſed augere diſcrimen, quia integritas præſidentium ſalus eſt ſubditorum. Et vbi eſt incolumitas obedientiæ, ibi ſana eſt forma doctrinæ. Principatus autem, quem aut ſeditio extorſit & contulit, aut ambitus occupauit, etiamſi moribus atque actibus non offendit, ipſius tamen initij ſui eſt * periculoſus exemplo; & difficile eſt, vt bono peragantur exitu, quæ malo ſunt inchoata principio. Non ergo in cuiuſquam perſonâ permittendum eſt, quod in inſtitutis generalibus continetur: nec putandus eſt honor ille legitimus, qui fuerit contra diuinæ legis præce-

Epiſt. 85.

diſt. 61. c. Miramur.

* regimen

1.q.1. c. Principatus.

* pernicioſus

præcepta collatus. Item inferiùs: Omnis Ecclesiastica disciplina dissoluitur, omnis ordo turbatur, dum in Ecclesiâ, qui nullum subierunt ministerium, peruerso eligentium iudicio indebitum obtinent principatum. Item in eâdem inferiùs: *Si qui Episcopi talem consecrauerint sacerdotem, qualem esse non liceat, etiamsi aliquo modo damnum proprij honoris euaserint, ordinationis tamen ius vlteriùs non habebunt, nec vmquam ei sacramento intererunt, quod neglecto diuino iudicio immeritò præstiterunt.*

1.q.1.& 25.q.2. c.Si qui.

Epist.89. Item Theodoro Foroiuliensi Episcopo aliam scripsit Epistolam, in quâ de his, qui in extremis pœnitentiam petunt, eum sic instruit: *Solicitudinis tuæ is ordo esse debuerat, vt cum Metropolitano tuo primitus de eo, quod quærendum esse videbatur, conferres: sed vt quoquo modo instruatur ambiguitas consulentis, quid de pœnitentiæ statu Ecclesiastica habeat regula, non tacebo. Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, vt & * petentibus actionem pœnitentiæ darent, & eosdem salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent. Si quis autem eorum, pro quibus Domino supplicamus, quocumque interceptus obstaculo à munere indulgentiæ præsentis exciderit, & priusquam ad constituta remedia peruenerit, temporalem vitam humanâ conditione finierit, quod manens in corpore non recepit, consequi exutus carne non poterit.* Et inferiùs: *His autem, qui in tempore necessitatis, & periculi vrgentis instantiâ præsidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorent, nec satisfactio interdicenda, nec reconciliatio deneganda; quia misericordiæ Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera conuersio, dicente Prophetâ:* Cùm conuersus, *&c. Si etiam amisso vocis officio, per integra sensus indicia postulant, non negetur illis actio pœnitentiæ, nec gratia communionis. Et si aliquâ ægritudinis vi ita fuerint aggrauati, vt, quod paulò antè poscebatur, sub præsentiâ Sacerdotis significare non valeant; testimonia eis fidelium circumstantium prodesse debebunt, vt simul & pœnitentiæ & reconciliationis beneficium consequantur, seruatâ tamen regulâ Canonum paternorum circa eorum personas, qui in Deum à fide discedendo peccauerint.*

dist.1. de Pœnit. c.Multiplex.

* confitentibus

26.q.6. c.His qui.

Ezech. 33.

Epist.84. Idem Papa in Epistolâ ad Nicetam Aquilegiensem Episcopum directâ dicit: *Si quisquam salubribus præceptis satisfacere detrectauerit, siue ille sit Clericus siue laicus, ab Ecclesiæ societate pellatur.*

Epist.79. Item in Epistolâ ad Dioscorum Alexandrinum Episcopum missâ præcepit, vt in solemnitatibus, quoties basilicam, ad quam itur, præsentia nouæ plebis impleuerit, toties sacrificium subsequens offeratur.

Epist.78. de Pœnit. dist.1. c.Quamuis. Item in Epistolâ vniuersis Campaniæ Episcopis missâ interdicit, ne à postulantibus pœnitentiam professio publicè recitanda quæratur: quia sufficit solis Sacerdotibus conscientiarum delicta indi-

indicare confessione secretâ. Sufficit enim illa confessio, quæ primùm Domino offertur, tunc etiam Sacerdoti, qui peccatis pœnitentium precator accedit.

Item in illâ Epistolâ quam Galliæ regionis Episcopis scripsit, affirmat, Chorepiscopos non alterius potestatis esse, quàm Presbyteri sint. Chore enim villa dicitur: inde Chorepiscopi villani Presbyteri intelliguntur, qui nec frontes signare, nec in Missâ quemquam possunt pœnitentem reconciliare. *Epist. 86.*

CAP. XLVIII.

S. HILARIVS.

HILARIVS, natione Sardus, ex patre Crispino, sedit annos sex, menses tres, dies decem. Hic ordinauit Episcopos viginti duos, Presbyteros vigintiquinque, Diaconos sex. Hic Romæ multorum Episcoporum Synodum congregauit, in quâ omnium collaudatione corroborauit, ne quis, qui vxorem non virginem, & qui secundam duxit, & inscij litterarum, nec non & aliqua membrorum damna perpessi, & hi, qui ex pœnitentibus sunt, ad sacros Ordines aspirare audeant. Item, & quodcumque quis commisit illicitum, aut à prædecessoribus suis inuenit admissum, si proprium vult vitare periculum, damnabit. Item generaliter interdixit, ne quis vmquam successorem sibi subrogare præsumat. A.CCCCLXI *Syn. Romana cap. 2.3.4.*

Item in aliâ Epistolâ, quam Ascanio Episcopo destinauit, illos Episcopos, qui sine Metropolitani consensu consecrati fuerint, stare concessit, ita dicens: *Licet hi, qui præter notitiam atque consensum tuæ dilectionis ordinati sunt Sacerdotes, cum suis debuerant auctoribus submoueri; ne quid tamen in necessitate tantâ decernamus austerum, eos, qui Episcopi facti sunt, ita volumus permanere, si Apostolicis præceptionibus & sanctorum Patrum statutis non reperiantur obnoxij, ac deinceps nihil, quod contra Ecclesiasticam disciplinam veniat, sicut hactenus factum est, perpetretur.* *Epist. 3.*

CAP. XLIX.

S. SIMPLICIVS.

SIMPLICIVS, natione Tiburtinus, & ex patre Castino, sedit annos quindecim, mensem vnum, dies octodecim. Hic ordinauit Episcopos trigintasex, Presbyteros quinquagintaocto, Diaconos vndecim. Hic obiit VI. Nonas Martij. Hic constituit, vt Presbyteri ad S. Petrum, & ad S. Paulum, & ad S. Laurentium manerent propter baptismum. Hic Ioanni Rauennati Episcopo A.CCCC. LXVII.

Epist. 2. 11. q. 3. c. Priuilegium. Epistolam scripsit, in quâ eum arguit, quòd Gregorium violenter Episcopum consecrauerat, dicens, *illum priuilegium mereri amittere, qui permissâ sibi abutitur potestate.* Et interiùs in eâdem: *Denuntiamus autem, quòd, si posthac quidquam tale præsumpseris, & aliquem seu Episcopum, seu Prebyterum, aut Diaconum inuitum facere fortè credideris, ordinationes tibi Rauennatis Ecclesiæ, vel Æmiliensis noueris auferendas.*

Epist. 3. *Florentio. Item aliam Epistolam scripsit * Florentino, Equitio & Seuero Episcopis, in quâ Gaudentio Aufiniensis Ecclesiæ Sacerdoti, quia contra statuta Canonum & sua præcepta illicitas ordinationes perpetrauerat, totam penitus ordinandi potestatem auferri præcepit, & Seuerum in supradictâ Ecclesiâ fungi illo officio iniunxit, 12. q. 2. c. De redditibus. quo ille abusus esset conuictus. Item præcepit, vt ministeria Ecclesiæ, quæ alienata à prædicto Gaudentio fuerant, instantiâ prædicti fratris, id est Seueri, præsumptor reparare cogatur.

CAP. L.

S. FELIX III.

A. CCCC. LXXXIII. FELIX, natione Romanus, ex patre Felice Presbytero, de titulo Fasciolo, sedit annos octo, menses vndecim, dies octodecim. Hic ordinauit Episcopos triginta & vnum, Presbyteros vigintiseptem, Diaconos quinque. Fuit autem hic vsque ad tempora Theodorici Regis. Epist. 1. Hic in Epistolâ, quam destinauit vniuersis Episcopis per diuersas prouincias constitutis mandauit, Episcopos, Presbyteros, Diaconos, spontaneos seu coactos rebaptizatos, si resipiscunt, vsque ad exitus sui diem in pœnitentiâ oportere iacere; ita vt nec etiam catechumenorum orationi intersint, & communio laica eis de Consf. dist. 4. c. Eos quos tantùm in morte reddatur. Ceteros autem, id est, Clericos siue Monachos, vel Monachas, seu laicas, vtriusque sexus personas, quos violentiâ & periculo coactos iterationem baptismi subisse constiterit, vel qui aliquo commento se huiusmodi facinoris maculis dixerint non teneri, in pœnitentiâ per triennium durare decernit, & per manus impositionem ad societatem recipi Sacramenti, illo per omnia seruato, vt nemo eorum ad Ecclesiasticam militiam permittatur accedere. Illud etiam maximè cauendum instituit, ne quis Episcoporum aut Presbyterorum in alterius ciuitate, vel sub manu positum Sacerdotis, aut eum qui reconciliatum se esse dixerit, De Glycerio vide Baron. ad ann. Domini 474. sine Episcopi vel Presbyteri testimonio & litteris, aut in parochiâ Presbyter aut Episcopus in ciuitate suscipiat. Prædicti Papæ temporibus Glycerius Imperator, quia eo in tempore Episcopatus ex parte maximè pretio, plus quàm merito contingebat, edictum inde

inde instituit dicens: *Hoc mansurá in æuum lege sanximus, vt quisuis ad Episcopatum potentum personarum auxilio suffragante perueniens, sæculariter possideat, quæ sæculariter fuerit consecutus, vt finitis vnius anni metis nouerit se Episcopatu esse priuandum. Hi verò qui talem consecrauerint, pari de sacerdotio sorte deiecti, similes pœnas temerariæ consecrationis exoluant. Ciues quoque vniuscuiusque vrbis, quos adclamationes ambientium, non personæ dignitas, quæ petenda est, sed venalitas plectenda, sollicitat; sciant se patriæ, cui tam malè consulunt, habitatione pellendos, ac de suis facultatibus eruendos, fiscoque nostro esse permissos.*

CAP. LI.

S. GELASIVS.

GELASIVS, natione Afer, ex patre Valerio, sedit annos quatuor, menses octo, dies octodecim. Fuit autem temporibus Theodorici Regis, & Zenonis Augusti. Hic ordinauit Episcopos sexaginta septem, Presbyteros trigintaduos, Diaconos duos. Hic migrauit ad Christum XI. Kalend. Decembr. Hic generale decretum destinauit ad vniuersos Episcopos per Lucaniam, & Brutios, & Siciliam constitutos, de Ecclesiasticis institutis moderatè pro temporis qualitate disponendis; quæ, vbi nulla rerum vel temporum perurget necessitas, regulariter custodienda præcepit. Sed quia suis in temporibus in multis locis Italiæ officia clericalia belli famisque incursio consumpserat, ita vt vsquequaque ministrorum seruitium deficeret; sic paternorum Canonum decreta librauit, vt Clericum quemlibet à primo vsque ad vltimum gradum infra anni spatium promouendum concederet. Laicum verò infra annum & sex menses, si nihil eorum, quæ Canonum censura prohibet, eis occurreret. Et his institutis, quæ temporum necessitas fieri postulabat, paternorum Canonum veterem formam esse instituit, quia non aduersus maiorum scita nouâ lege proponitur, quod de accidentis defectus remedio prouidetur.

A. cccc. xcii. — *Epist. 1.* — *dist. 55. c. Priscis.* — *dist. 77. c. Si quis.*

Item prohibuit, vt in baptizandis consignandisque fidelibus nulla pretia exigantur, &, si qui hoc perpetrasse fuerint deprehensi, proprij honoris periculum sunt subituri. Item iussit, vt Presbyteri modum debitum seruent, videlicet, non Chrisma conficiant, non consignent, nec præsente quolibet Episcopo, nisi iubeantur ab ipso, vel orare vel sedere præsumant, nec Acolythum nec Subdiaconum faciant. Diaconos etiam suam mensuram seruare præcepit, scilicet, vt absque Episcopo vel Presbytero baptizare non audeant, nisi his longè constitutis necessitas extrema compellat: quod & laicis Christianis facere plerumque conceditur.

1. q. 1. c. Baptizandis. — *dist. 95. c. Presbyteros.* — *dist. 93. c. Diaconos*

Item

Item prohibuit, ne ipsi in presbyterio sedeant, aut sacri corporis prærogationem sub conspectu Episcopi vel Presbyteri ius habeant exercendi, licet his absentibus. Item dicit, obseruantiam, quam Sedes Apostolica pio deuotoque proposito tenere studet, eam quemquam Pontificum, vel sequentium ordinum, refutare indignum est.

de Consf. dist. 1. c. Basilicas

Item iubet, ordinationes Presbyterorum & Diaconorum non fieri nisi certis diebus, id est, quarti & septimi & decimi mensis ieiunio, & etiam in quadragesimæ initio, & medianâ quadragesimali die Sabbati circa vesperam celebrandas esse sanciuit. Virgines autem nisi in Epiphaniâ, aut Albis Paschalibus, aut Apostolorum natalitiis velare prohibuit, nisi ipsæ languore correptæ implorent, ne de hoc sæculo sine hoc munere exeant. Prohibuit etiam, quod nec diuina auctoritas delegit, nec forma Canonum præstituit, & ita eis Ecclesiastica sunt inferenda præsidia, vt nihil committatur illicitum. Item iubet, ne quis Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, aut aliqui eorum, qui Monasteriis præesse noscuntur, seruum aut originarium nolentibus dominis retineat, Ecclesiasticæ seruituti, vel religiosis congregationibus applicet, nisi dominorum voluntate sub testimonio scripturæ priùs absoluantur: alioquin proprij honoris periculum se subituros esse non ambigant.

dist. 75. c. fin. — *29. q. 1. c. Deuotis.* — *dist. 54. c. Generalis.*

Item de Clericis, qui negotiationibus imminent, dicit: *Proinde huiusmodi aut ab indignis posthac quæstibus nouerint abstinendum, & ab omnibus cuiuslibet negotiationis ingeniis, cupiditateque cessandum, aut in quocumque gradu positi sint, mox à clericalibus officiis abstinere cogantur.* Item dicit, illis, qui dæmoniis, aliisque passionibus irretiti sunt, mysteria sacra tractare non liceat. Illos autem, qui se sacris virginibus temerè sociant, & post dicatum Deo propositum, incesta sacrilegaque miscent fœdera, protinus à sacrâ communione iubet detrudi, & nisi per publicam probatamque pœnitentiam omnino non recipi; sed his de sæculo transeuntibus, si tamen pœnituerint, Viaticum dandum esse concessit. Secundas nuptias laicis quidem non negat: ad clericale venire collegium eosdem penitus vetat. Item dicit: Quisquis propriam Ecclesiam deserens, ad aliam, nullis existentibus caussis, putauerit transeundum, temereque fuerit susceptus & promotus; vel ipse, vel susceptor eius reuerendorum Canonum atque præceptorum constituta non effugiet, quæ de huiusmodi præsumptoribus præfixere seruanda. Item inferiùs dicit: *Quos constiterit indignos meritis sacram mercatos esse pretio dignitatem, conuictos oportet arceri, non sine periculo facinus tale perpetrantes, quia dantem simul & accipientem damnatio Simonis, quam sacra lectio testatur, inuoluit.*

14. q. 4. c. Clerici. — *dist. 35. c. Vsque adeo.* — *Act. 8.*

Item

Item arguit eos, qui nouas basilicas sub defunctorum nomine absque præcepto Sedis Apostolicæ præsumebant sacrare. Quod ideò facit, quia multi eo in tempore etiam in nomine infidelium defunctorum constructiones ædificabant, & sacris processionibus audacter instituebant. Item valdè arguit, & duriter increpat, & sub honoris proprij dispendio iacere affirmat Sacerdotes illos, qui feminas sacris altaribus ministrare, & cuncta, quæ non nisi virorum famulatui sunt deputata, sexum, cui non competit, exhibere faciunt & permittunt. Item iubet, tam de reditu quàm de oblatione fidelium quatuor fieri portiones; quarum vna sit Pontificis, altera Clericorum, tertia pauperum, quarta fabricis est applicanda, & hanc huic operi veraciter prærogatam locorum doceat instauratio Sanctorum manifesta: *quia nefas est, si sacris ædibus destitutis, in lucrum suum Præsul impendia his designata conuertat. Ipsam nihilominùs asscriptam pauperibus portionem, quamuis diuinis rationibus se dispensasse monstraturus esse videatur; tamen oportet etiam præsenti testificatione prædicari, & bonæ famæ præconiis non taceri.* Et, ne illa, quæ præmiserat, negligantur, subinfert: *Nec Clericorum quisquam se huius offensæ futurum confidat immunem, si in his quæ salubriter sequenda deprompsimus, siue Episcopum, siue Presbyterum, siue Diaconum, viderit excedentem, si non protinus ad aures nostras deferre curauerit, probationibus dumtaxat competenter adhibitis, vt transgressoris vltio fiat, & ceteris interdictio delinquendi.*

de Consf. d 1. c. De locorum.

12. q. 1. c. Quatuor.

2. q. 2. c. Quapropter.

Item in * Epistolâ Siculis Episcopis destinatâ dicit: *Præsulum nostrorum emanauit auctoritas, vt facultates Ecclesiæ Episcopi ad regendam habeant potestatem; ita tamen, vt viduarum, pupillorum atque pauperum, nec non & Clericorum stipendia distribuere debeant.* Item inferiùs: *Si facultates Ecclesiæ, nec non & diœceses, quæ ab aliquibus possidentur Episcopis, iure sibi vendicent, quod tricennalis lex conclusit: quia ita Imperatorum emanat auctoritas, vt vltra triginta annos nulli liceat pro eo appellare, quod legum tempus exclusit.*

**Epist. 2. 16. q. 3. c. Præsulum.*

13 q. 2. c. Facultates.

Idem Papa breuiter adnotauit, quid de Scripturis diuinis Catholica Ecclesia suscipiat, & quid vitare debeat. Et de veteri Testamento dicit: Genesis librum vnum, Exodi librum vnum, Leuitici librum vnum, Numeri librum vnum, Deuteronomij librum vnum, Iesu Naue librum vnum, Iudicum librum vnum, Ruth librum vnum, Regum libros quatuor, Paralipomenon libros duos, Psalmorum librum vnum, Salomonis libros tres, Prouerbiorum lib. 1. Ecclesiastis librum 1. Cantica canticorum librum 1. Sapientiæ librum 1. Ecclesiastici librum 1. Isaiæ librum 1. Ieremiæ lib. 1. Ezechielis librum 1. Danielis librum 1. Osee librum 1. Amos lib. 1. Michææ librum 1. Ioëlis librum 1. Abdiæ librum 1. Ionæ librum 1. Nahum librum 1. Habacuc librum 1. Sophoniæ librum 1. Aggæi

ORDO SCRIPTVRARVM. *tom. 2. Concil. pag 318.*

librum 1. Zachariæ librum 1. Malachiæ librum 1. Historiarum verò veterum, Iob librum 1. Tobiæ librum 1. Esdræ libros duos, Esther librum 1. Iudith librum 1. Machabæorum libros duos. De Scripturis autem noui Testamenti recipit Euangeliorum libros 4. Matthæi, Marci, Lucæ, & Ioannis: item Actus Apostolorum librum vnum: Epistolas verò Pauli quatuordecim, Apocalypsis Ioannis librum vnum: item Canonicas Epistolas septem, Petri Apostoli duas, Iacobi vnam, Ioannis tres, Iudæ Zelotis Apostoli vnam.

Item sancta Romana Ecclesia non prohibet suscipi sanctam Synodum Nicænam, in quâ Arrius damnatus est. Sanctam Synodum Constantinopolitanam, in quâ Macedonius item damnatus est: & Ephesinam, in quâ Nestorius damnatus est: & Chalcedonensem, in quâ Nestoriana & Eutychiana hæresis simul cum Dioscoro eiusque complicibus damnatæ sunt, & si qua sunt à sanctis Patribus Concilia hactenus instituta, post istorum quatuor auctoritatem custodit & recipit. Hæc etiam opuscula sanctorum Patrum in Ecclesiâ recipiuntur: Opuscula Cæcilij Cypriani Martyris & Episcopi, Gregorij Nazianzeni, Basilij Cappadoceni Episcopi, Athanasij Alexandrini, Ioannis Constantinopolitani, Theophili Alexandrini, Cyrilli Alexandrini, Hilarij Pictauiensis, Ambrosij Mediolanensis, Augustini Hipponensis, Hieronymi Presbyteri, Prosperi, Leonis Papæ † Epistola ad Flauianum Episcopum destinata: contra cuius textum quispiam si vsque ad vnum iota disputauit, & non eam venerabiliter suscepit, anathema sit. Item opuscula & tractatus omnium Patrum Orthodoxorum, qui in nullo à sanctâ Romanâ Ecclesiâ deuiauerint, legenda decreuit.

PATRVM LIBRI LEGITIMI QVI.

† *De hac B. Leonis Epistolâ vide Couarrumam lib. 4. Variar. c. 16. n. 6.*

Item decretales Epistolas, quas Romani Pontifices scripserunt: item sanctorum Martyrum gesta. Sed quædam eorum ideò à Romanâ respuuntur Ecclesiâ, quia eorum qui scripsere nomina penitus ignorantur. Item Vitas Patrum Pauli & Antonij, & omnium Eremitarum; quas tamen vir beatissimus descripsit Hieronymus. Item Actus Siluestri Papæ, licet Scriptoris nomen ignoretur. Item scripturam de inuentione S. Crucis: & aliam scripturam de inuentione capitis Ioannis Baptistæ recipiendas esse, & cum cautelâ legendas. Item de Rufino & Origene ita sentimus, sicut Hieronymus de ipsis sensit & notauit. Chronicum Eusebij Cæsariensis, & eiusdem Ecclesiasticæ historiæ libros propter singularem notitiam non vsquequaque Ecclesia abiicit. Item Orosij historiam laudat, & opus Sedulij & Iuuenci.

APOCRYPHA SCRIPTA.

Ista autem quæ sequuntur, apocrypha esse dicit, & penitus respuenda: In primis Ariminensem Synodum: item Itinerarium Petri Apostoli, quod dicitur Clementis: Actus Andreæ Apostoli, Thomæ Apostoli, Petri Apostoli, Philippi Apostoli, Euangelium Thad-

Thaddæi Apoſtoli, & Iacobi Minoris, & Barnabæ, & Thomæ, & Bartholomæi, & Andreæ: & Euangelia, quæ falſauit Lucianus, & quæ falſauit Yſithius: librum de Infantiâ Saluatoris, & de Natiuitate eius, & de Mariâ vel obſtetrice: & librum, qui dicitur Paſtoris: & illos libros, quos fecit Leutius: & illum librum, qui dicitur Fundamentum; & qui appellatur Theſaurus: & librum de Filiabus Adæ: & Actus Theclæ & Pauli Apoſtoli: & librum, qui dicitur Nepotis, & librum Prouerbiorum Sixti nomine prænotatum: & Reuelationem, quæ dicitur Pauli Apoſtoli; & illam, quæ dicitur Thomæ; & illam, quæ dicitur Stephani: item librum, qui dicitur Tranſitus, id eſt, Aſſumptio S. Mariæ: & librum de Pœnitentiâ Adæ: & de Ogiâ gigante: & librum, qui dicitur Teſtamentum Iob: & librum, qui dicitur Pœnitentia Iamne & Mambre: & qui dicitur Iudæ Apoſtoli: & qui dicitur Canones Apoſtolorum: & qui dicitur Sortes Apoſtolorum: & qui dicitur Phyſiologus, ab hæreticis conſcriptus, & B. Ambroſij nomine ſignatus: & Hiſtoriam Euſebij Pamphili: & Opuſcula Tertulliani, & Lactantij, & Africani, & Poſthumiani, & Galli, & Montani, & Priſcillæ, & Maximillæ, & Fauſti Manichæi, & Commodiani, & alterius Clementis Alexandrini, & Tharſi Cypriani, & Arnobij, & Thonij, & Caſſiani Presbyteri Galliarum, & Victorini Pictauienſis Epiſcopi, & Fauſti Rhegienſis Galliarum, & Frumentini cæci: † Contende Chriſto; & epiſtolam Iesv ad Abagarum, & Abagari ad Iesvm: & paſſionem Quirici, Iulittæ, & Georgij: & ſcripturam quæ appellatur Salomonis contradictio: phylacteria omnia, quæ non Angelorum, ſed dæmonum nominibus conſcripta ſunt.

† f. Comment. de

Hæc, & his ſimilia, quæ docuere Simon Magus, Nicolaus, Cherinthus, Marcion, Baſilides, Ebion, Paulus etiam Samoſatenus, Photinus & Bonoſus, & qui ſimili errore defecerunt: Montanus quoque cum ſuis obſcœniſſimis ſequacibus; Apollinaris, Valentinus, ſiue Manichæus, Fauſtus, Sabellius, Arrius, Macedonius, Eunomius, Nouatus, Sabatius, Calliſtus, Donatus, Euſtathius, Iubianus, Pelagius, Iulianus Edanenſis, Cæleſtinus, Maximianus, Priſcillianus, Neſtorius Conſtantinopolitanus, Dioſcorus, Eutyches, Petrus, & alius Petrus; è quibus vnus Alexandriam, alius Antiochiam maculauit: Achatius Conſtantinopolitanus cum conſortibus ſuis: nec non & omnes hæreſes, quas ipſi eorumque diſcipuli, ſiue ſchiſmatici docuerunt, vel conſcripſerunt, quorum nomina minimè retinentur, non ſolùm repudiata, verùm etiam ab omni Catholicâ Romanâ Eccleſiâ eliminata, atque cum ſuis auctoribus, auctorumque ſequacibus, ſub anathematis inſolubili vinculo confitetur prædictus Papa Gelaſius eſſe damnata.

Gelaſius prædictus Papa * multa rationabiliter ponit contra eos,

*in tomo de anathematũs vinculo.

eos, qui dicunt hominem anathematis vinculo innodatum iam folui non poſſe, quia inſolubile & perpetuum eſt vinculum anathematis, ita inter cetera dicens: *Qui in errore ſunt, ſententiâ erroris obſtricti ſunt: & quamdiu in eo manent, nullatenus abſoluti ſunt; ſicut nec ipſe error, in quo ſunt, abſoluetur. Error enim ipſe numquam veniam promeretur, ſed qui eo veraciter caruerit, atque ab eius participatione diſcedit. Quamdiu ergo error in eis eſt, damnationem ſuam tenet, & numquam abſoluitur, quia error ſemper pœnam meretur. Participes verò eius, aut ſemper ſunt eius pœnæ participes, ſi in eodem perſtare non deſinant; aut ſi ab eodem receſſerunt, quantum alieni ab errore facti ſunt, & ab eius participatione diſcreti, tantum & à pœnâ eius erunt conſequenter alieni. Erranti enim hæc eadem pœna præfigitur: quamdiu manet errans, eâdem pœnâ conſtringitur, quia errans non poteſt eſſe ſine* pœnâ. *Erranti enim hæc eadem pœna perpetua eſt, & numquam ſoluenda, quamdiu errans eſſe perſtiterit: quia ſi errans eſſe deſtiterit, pœna, quæ erranti eſt præfixa, perpetua non erranti, id eſt, alteri effecto, quàm cui præfixa eſt, non ſolùm non poteſt eſſe perpetua, ſed iam nec eſſe pœna: non eſt enim ipſe, cui præfixa eſt: erranti enim præfixa eſt, non, non erranti. Quæ enim erranti præfixa eſt, perpetua eſt, & perpetuò conſtringit errantem; non errantem, non poteſt iam tenere.* Item inferiùs: *Quod in Achatij ſententiâ rationabiliter intuendum eſt; in quâ ſi dictum eſt, Numquam es reſoluendus; non eſt tamen adiectum, Etiamſi reſipueris, etiamſi ab hoc errore diſceſſeris, etiamſi præuaricator eſſe deſtiteris. Quapropter in aperto eſt ita dictum, Numquam ſoluendus; ſed talis ſcilicet, qualis & ligatus eſt, non autem talis effectus,* ſicut ligatus non erat, ſic abſolutus eſſe docebatur: ſicut carebat obligatione,* ſi cauſſâ caruiſſet, ſic vtique abſolutus exiſteret: quatenus & ipſe non neceſſitate dictæ ſententiæ videretur quodammodò non poſſe iam ſolui,* non talis effectus, & obligatione carens fieret abſolutus, & circa tales præfixa ſententia nullo modo inſolubilis redderetur. Sed quia nec ipſe quæſiuit; nec quærens abiectus ipſe in ſe inſolubilem fecit eſſe ſcientiam, qui talis permanere delegit, qualis veraciter non poſſit abſolui, & voluit talis effici, circa qualem effectum non habet licentiam permanendi.* Item inferiùs in eodem dicit: *Inferior quippe ſedes potiorem abſoluere non poteſt. Sola ergo potior inferiorem conuenienter abſoluit.*

[Margin notes: *pœnâ errati — *qui ſicut ligandus — *cùm obligationis cauſſâ — *nam]

Item in commonitorio Fauſti Magiſtri legationis officio fungentis ita dicit: *Veniam ſibi dari proponunt. Legatur, ex quo eſt religio Chriſtiana, vel certè detur exemplum in Eccleſiâ Dei à quibuſlibet Pontificibus, ab ipſis Apoſtolis, ab ipſo denique Saluatore, veniam, niſi corrigentibus, non fuiſſe conceſſam: auditum autem* ab iſto zelo nec legitur omnino, nec dicitur, quod eorum voce depromitur, Date nobis veniam,* ita vt nos in errore duremus.* Item inferiùs: *Mortuos ſuſcitaſſe legimus Chri-*

[Margin notes: 22. q. 2. c. Legatur. — *ſub iſto cælo — *dum tamen nos]

Christum, in errore mortuos absoluisse non legimus. Et qui hoc certè faciendi solus habuit potestatem, beato Petro principaliter mandat Apostolo: Quæcumque ligaueris super terram, ligata erunt & in cælo: & quæ solueris super terram, erunt soluta & in cælo. Super terram, inquit: nam in hac ligatione defunctum numquam dixit absolui. Quod ergo numquam factum est, vel mente concipere formidamus, scientes, in diuino iudicio non posse penitus excusari. Item inferiùs: *Nullum fas est nobis cum hominibus alienæ communionis inire certamen, diuinâ Scripturâ monente: Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem deuita, sciens, quia huiusmodi delinquit homo, & proprio iudicio condemnatur.* Item inferiùs: *Remitti culpa de præterito potest, correctione sine dubio subsequente: nam si deinceps* fingitur mansura peruersitas, non est benignitas remittentis, sed consentientis* annuntiatio.* Matth. 9. Marc. 5. Ioan. 11. Matth. 16. Tit. 3. *finitur *assensio

Item prædictus Papa in Epistolâ, quam destinauit Anastasio Imperatori, dicit: *Duo sunt quippe, Imperator Auguste, quibus principaliter hic mundus regitur: Auctoritas sacra Pontificum, & regalis potestas; in quibus tantò grauius est pondus Sacerdotum, quantò etiam pro ipsis Regibus hominum in diuino examine sunt reddituri rationem. Impeti possunt humanis præscriptionibus, quæ diuino sunt iudicio constituta; vinci autem quorumlibet potestate non possunt. Item scriptum legisti: Meliora sunt amici vulnera, quàm inimici oscula.* dist. 95. c. Duo. Prou. 27.

CAP. LII.

S. ANASTASIVS II.

ANASTASIVS, natione Romanus, ex patre Petro, sedit annum vnum, menses vndecim, dies vigintiduos. Fuit autem temporibus Theodorici regis. Hic ordinauit Episcopos sedecim, Presbyteros duodecim. Obiit autem XIV. Kalend. Decembris. Hic in Epistolâ, quam Anastasio Imperatori direxit, inter cetera probat, eos, quos Achatius baptizauit, vel ordinauit etiam post damnationem suam, nullam portionem læsionis attingere, dicens: *Nam, secundùm Ecclesiæ Catholicæ consuetudinem, serenitatis tuæ pectus agnoscat, quòd nullum de his, vel quos baptizauit Achatius, vel quos Sacerdotes vel Leuitas secundùm canones ordinauit, vlla ex nomine Achatij portio læsionis attingat, quo forsitan per iniquum tradita Sacramenti gratia minùs firma videatur. Nam & Baptismum, quod procul sit ab Ecclesiâ, siue ab adultero, siue à fure sit datum, ad percipientem munus peruenit illibatum: quia vox illa quâ declaratur ac dicitur, Hic est qui baptizat in Spiritu sancto & igni, omnem maculam humanæ pollutionis excludit.* Item ad idem probandum subiungit: *Nam & Iudas, cùm fuerit sacrilegus & fur, quidquid egit inter Apostolos,* A. CCCCXCVII. Capita septima Epistolæ. dist. 19. c. Secundùm. Matth. 3.

pro dignitate commißâ beneficia per indignum data nulla ex hoc detrimenta senserunt. Item ad idem inferiùs: *Quidquid ad hominum prouectum quilibet in Ecclesiâ minister pro officio suo videtur operari, hoc totum * continet implendo diuinitatis effectu, * ita & ille, per quem Christus loquitur, Paulus affirmat: Ego plantaui, sed Dominus incrementum dedit. Et hic, cuius nomen dicimus esse reticendum, malè bona ministrando, sibi tantùm nocuit. Nam inuiolabile Sacramentum, quod per illum datum est, aliis perfectionem suæ virtutis obtinuit. * Quòd si est aliquorum in tantum se extendens curiosa suspicio, vt imaginentur * prolata à Papâ Felice iudicio, posteà inefficaciter in Sacramentis, quæ Achatius vsurpauit, egisse, ac perinde eos metuere, qui vel in consecrationibus, vel in baptismate mysteria tradita susceperunt, ne irrita diuina beneficia videantur; meminerint in hac quoque parte similiter tractatum præualere superiorem: quia non sine vsurpato hoc nomine Sacerdotum adiudicatus hoc egit, in quo virtutem suam obtinentibus mysteriis, in hoc quoque aliis rea sibi persona non nocuit. Nam & ad illum pertinuit, quod tubâ Dauidicâ canitur ita: Verumtamen Deus conquassabit capita inimicorum, &c. Nam semper superbia sibi, non aliis ruinam facit. Vnde, cùm sibi Sacerdotis nomen vsurpauerit condemnatus, in ipsius verticem superbiæ tumor inflictus est; quia non populus, qui in * mysteriis donum ipsius * sciebat, exclusus est; sed anima sola, quæ peccauerat, iudicio iusto propriè erit obnoxia: quod vbique numerosa Scripturarum testatur * auctoritas.*

** contineri implente*
** ita ille*
1. Cor. 3.
** Quod cùm ita sit*
** prolato*
Psal. 87.
** ministeriis*
** sitiebat*
** instructio*

Romanorum Pontificum gesta.

A prædicti verò Papæ communione, sicut in gestis Romanorum Pontificum legitur, multi ex Clero Romanorum Vrbis se suspenderunt; ideò, quia sine consilio eorum Photino Thessalonicensi Diacono communicauit, qui erat communionis Achatij: & quia occultè Achatium voluit reuocare, sed diuino nutu percussus, ad effectum hoc perducere non potuit.

CAP. LIII.

S. SYMMACHVS.

A. cccc-xcviii.

SYMMACHVS, natione Sardus, ex patre Fortunato, sedit annos quindecim, menses septem, dies vigintiseptem. Hic ordinauit Episcpos centum & octodecim, Presbyteros nonaginta, Diaconos sedecim. Fuit autem temporibus Theodorici regis, & Anastasij Augusti. Hic & Laurentius vno die in contentione ordinati sunt: Symmachus in Lateranis, Laurentius in Ecclesiâ B. Mariæ. Et quia huius dissensionis seditio apud ipsas partes terminari non potuerat, vterque Rauennam ad regium iudicium missi sunt; sed Symmachus Theodorici regis iudicio in Sedem reductus est & fir-

firmatus; eò quòd maior & dignior pars Cleri & plebis ſuæ electioni conſenſerat: Laurentius autem à Symmacho poſteà miſericordiæ intuitu Nuceriæ Epiſcopus conſtituitur. Sed tranſacto anno à die ordinationis ſuæ quarto, quidam zelo inuidiæ ducti, adulterij crimine & aliis multis apud Regem eum diffamauerunt: ad quod confirmandum falſos teſtes ſubornauerunt, & Laurentium reuocauerunt, & Chriſma eum conſecrare effecerunt. Et Clerus & populus iterùm diuiſus, alij Symmacho, alij adhærebant Laurentio; & quaſi ad prædictæ diſſenſionis impetum comprimendum, quibuſdam Romanis id efficientibus, Petrus Altinæ vrbis Epiſcopus à Rege Romam, vt Sedis Apoſtolicæ viſitator, mittitur. Inter hæc cædes & homicidia vndique committebantur. Nam ex communicantibus Symmacho, quicumque Clerici & laici, virgines etiam, publicè aut occultè in manus perſequentium incidebant, occidebantur, aut plagis aut verberibus affligebantur. Solus autem Fauſtus Exconſul ex parte Symmachi & Eccleſiæ repugnabat. Hac periculi neceſſitate Symmachus compulſus, Regis conſenſu Synodum congregauit, cui centum & quindecim Epiſcopi interfuerunt. Qui Rege conſentiente, & Eccleſiaſticâ regulâ exigente, quia nihil de obiectis Symmacho comprobari ab accuſantibus eum potuit, ipſum immunem ab obiectis & liberum eſſe vnanimiter iudicarunt, & Laurentium Nucerinum, & Petrum Altinatem, velut eos, qui Papâ viuente Sedem Romanam inuaſerant, pariter condemnauerunt. Hic Confeſſor Chriſti ad ipſum IV. Kalend. Auguſti migrauit. SYNODVS ROMANA.

Hic Papa frequentes ambitus, atque Eccleſiæ nuditatem, vel populi colliſionem, quæ moleſta & iniqua incompetenter Epiſcopatum deſiderantium perſæpè generauit auiditas, vt extinguatur futuris præſumptio tam perniciosa temporibus, in Synodo conſtituit, vt ſi quis Presbyter, aut Diaconus, aut Clericus Papæ incolumi, & eo inconſulto, aut ſubſcriptionem pro Romano Pontificatu commodare, aut ſacramentum præripere tentauerit, aut aliquid certo ſuffragio polliceri, vel de hac cauſsâ priuatis conuenticulis factis deliberare atque decernere, loci ſui dignitate vel communione priuetur. Si verò, quod abſit, tranſitus Papæ inopinatus euenerit, vt de ſucceſſoris ſui electione non poſſit antè decernere, ſi quidem in vnum ſe totius Eccleſiaſtici ordinis electio inclinauerit, conſecretur electus Epiſcopus: ſi enim, vt fieri aſſolet, ſtudia cœperint eſſe diuerſa eorum, de quibus certamen emerſerit, vincat ſententia plurimorum; ſic tamen, vt ſacerdotio careat, qui captus promiſſione, non recto iudicio de electione decreuerit. SYNOD. II. ROMANA. *Vide tom. 2. Concil. pag. 329. dist. 79. c. Si quis. dist. 79. c. Si transitus.*

Item prædictus Papa in Epiſtolâ, quam Cæſario Epiſcopo ſcripſit, de multis eiuſdem conſultationi reſpondit, ita dicens: *Poſ-* 1. *Caput 1. Epiſtolæ.*

ſeſſio-

16. q. 1. c. Poßeßiones. *ſeſſiones ergo, quas vnuſquiſque Eccleſiæ proprio dedit aut reliquit arbitrio, alienare quibuſlibet titulis atque diſtractionibus, vel quocumque argumento non patimur, niſi forſan aut Clericis honorum meritis aut monaſteriis, religionis intuitu, aut certè peregrinis, ſi neceſſitas largiri ſuaſerit: ſic tamen, vt hæc ipſa non perpetuè, ſed temporaliter perfruantur.*

II. Item in eâdem commonet, vt illi, qui rerum Eccleſiaſticarum pro-
III. miſſione præmiſsâ ad ſacerdotium nituntur accedere, deſiderio-
36. q. 2. c. Raptores. rum talium priuentur effectu. Item raptores viduarum vel virginum ob immanitatem tanti facinoris deteſtatur illos vehemen-
IV. tiùs perſequendo, qui ſacras virgines volentes vel inuitas ſuo matrimonio ſociare tentauerint, quos à communione iubet ſuſpendi.
27. q. 1. c. Neque. Item viduas, quæ in religioſo propoſito diurnâ obſeruatione permanſerint, tranſire ad nuptias prohibet. Similiter & virgines, quas
V. annis plurimis in monaſteriis egiſſe ætatem contigerit. Item, ne
1. q. 1. c. Nullus. 1. q. 6. c. Si quis. vllus per ambitum ad Epiſcopatus honorem permittatur accedere, & potentes perſonas minimè ſuffragatrices adhibeat, nec ad decretum ſibi faciendum Clericos vel ciues ſubſcribere, adhibito cuiuſlibet generis timore, compellat, vel præmiis quibuſlibet hortetur. Decretum ſine * teſtatoris præſentiâ nemo conficiat, cuius teſtimonium Clerus & ciuium poteſt vnanimitas declarare.

*viſitatoris

*in VI. Synodo Romanâ

Item idem* in aliâ Synodo de oblationibus fidelium, & de multis præcepta decretalia compoſuit, ita dicens: *Omnibus ſummopere conuenit obſeruare, vt oblationes fidelium à nemine præſumantur, & abſque conſenſu & voluntate Epiſcopi, in cuius dinoſcuntur eſſe parochiâ, poſſideri vel haberi tententur: quoniam multi memores ſui pro remiſſione peccatorum ſuorum, & pro æternæ vitæ mercatione, de facultate ſuâ tam rerum mobilium quàm immobilium quædam per ſcripturas Eccleſiis tradiderunt, & Deo Creatori ſuo perpetualiter habenda dederunt. Quæ & cetera à diuerſis minùs Deum timentibus eatenus mortiferâ calliditate tenentur, vt aliorum oblatio illis pertineat ad ruinam, nec intueri corde poſſunt diem iudicij, dum nimiæ cupiditatis delectantur ardore: vnde tale iudicium ſuper eos fiat, vt aut manifeſtè hæretici, quia Eccleſiam Dei ſcindunt, & anathematizati, atque ab Eccleſiâ Dei extorres habeantur; aut per ſatisfactionem Eccleſiæ ad pœnitentiam, & demum iuxta regulas Eccleſiaſticas ad reconciliationem, &, ſi digni inuenti fuerint, ad communionem recipiantur.* Item, *Qui res Eccleſiæ delegatas & Domino oblatas abſque proprij Epiſcopi iuſſu poſſidens, præſumpſerit deinceps tenere quocumque in loco, & veritate compertâ diſſimulauerit, aut renuerit reformare, à * liminibus eiuſdem loci priùs arceatur. Debet eſſe tamen prouiſio, vt vindictam admonitio manifeſta præcedat, & res vſurpatas iniuſtè qui abſtulit, aut iniuſtè ablatas retinet, æquitate patrocinante legibus reſtituat. Quòd ſi neglexerit, & neceſſitas compulerit, demum prædonem ſacer-*

*limin. Eccleſiæ ab Epiſcopo eiuſd.

ſacerdotalis diſtrictio maturata percellat. Item inferiùs : *Valdè iniquum & ingens ſacrilegium eſt, vt quæcumque vel pro remedio peccatorum, vel ſalute aut requie animarum ſuarum vnuſquiſque venerabili Eccleſiæ contulerit, aut certè reliquerit, ab his, quibus hæc maximè ſeruari conuenit, id eſt, Chriſtianis, & Deum timentibus hominibus, & ſuper omnia à Principibus, & primis regionum, in aliud transferri vel conuerti. Propterea, qui hæc non præuiderit, & aliter quàm ſcriptum eſt, prædia Eccleſiis tradita petierit, vel acceperit, vel poſſederit, vel iniuſtè defenderit, aut retinuerit, niſi ſe citò correxerit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur, ſitque accipienti, & danti, * vel poſſidenti anathema.* Item inferiùs : *Generaliter verò, quicumque res Eccleſiæ confiſcare, aut competere, aut peruadere periculoſà aut ſuâ infeſtatione præſumpſerit, niſi ſe citiſſimè per Eccleſiæ, de quâ agitur, ſatisfactionem correxerit, perpetuo anathemate feriatur. Similiter & hi, qui res Eccleſiæ iuſſu vel largitione Principum, vel quorumdam potentum, aut quadam inuaſione, aut tyrannicâ poteſtate retinuerint, & filiis vel heredibus ſuis hereditarias reliquerint, niſi citò res Dei, à Pontifice admoniti, agnitá veritate reddiderint, perpetuo anathemate feriantur. Ferro enim abſcindenda ſunt vulnera, quæ fomenta non ſentiunt.* Item inferiùs : *Omne quod irreprehenſibile eſt, Catholica defendit Eccleſia. Non licet ergo Imperatori, vel cuiquam pietatem cuſtodienti, aliquid contra mandata diuina præſumere, nec quidquam, quod Euangelicis Propheticiſque & Apoſtolicis regulis obuiat, agere. Iniuſtum enim iudicium, & diffinitio iniuſta regio metu vel iuſſu à iudicibus ordinata, non valet, nec quidquam quod contra Euangelicam, vel propheticam, aut Apoſtolicam doctrinam conſtitutionémve eorum, ſiue ſanctorum Patrum, actum fuerit, ſtabit; & quod ab infidelibus aut hæreticis factum fuerit, omnino caſſabitur.*

* & 16. q. 1. c. Generaliter.

16. q. 1. c. Ferro.

diſt. 10. c. Non licet.

11. q. 3. c. Iniuſtū.

CAP. LIV.

S. HORMISDA.

HORMISDA, natione Campanus, ex patre Iuſto, ſedit annos nouem, dies quatuordecim. Fuit autem temporibus regis Theodorici & Anaſtaſij Auguſti, à conſulatu Senatoris, vſque ad conſulatum Symmachi & Boëtij. Hic ordinauit Epiſcopos quinquagintaquinque, Presbyteros viginti & vnum. Obiit autem Catholicæ fidei defenſor VIII. Idus Auguſti. Hic conſenſu & conſilio regis Theodorici, legatos ſuos direxit in Græciam, dans illis mandatum, vt Græcos, propter Petrum Alexandrinum & Achatium Conſtantinopolitanum, quibus participauerunt, anathematis vinculo obligatos ſub ſatisfactione abſoluerent. Sed nihil egerunt, quia Anaſtaſius Auguſtus libello rectæ fidei conſentire noluit, A.D.XIV.

luit, eò quòd & ipſe Eutychianus erat. Itaque Romanos legatos ad fidei ſuæ errorem inclinare deſiderans, muneribus oblatis eos corrumpere nitebatur. Illi autem contemptis muneribus, de hæreticorum participatione Romanæ Sedi ſatisfactionem debere fieri inſiſtebant. Vnde Imperator furore accenſus, eoſdem per poſterulam eiectos, & periculoſæ naui impoſitos, remiſit; præcipiens vt nullam ciuitatem ingrederentur, ne fidei Epiſtolas ſaltem in tranſitu Catholicis oſtendere poſſent. Sed quia eas per omnes ciuitates expoſitas à complicibus ſuis poſteà comperit, commotus in ipſum Romanum Pontificem fertur ei ſcripſiſſe, ita inter cetera dicens: Iubere nos volumus, non nobis iuberi. Sed eodem tempore diuinitus fulmine percuſſus interiit. Sumpſit autem poſt illum imperium Iuſtinus Orthodoxus; quo adiuuante, poſtmodum Græci pœnitentiâ de errore Achatij ſuſceptâ, ad Sedis Apoſtolicæ communionem redierunt. Hic Clerum conſtituit, & pſalmis erudiuit.

Epiſt. 4. Hic in Epiſtolâ, quam vniuerſis Hiſpaniæ Epiſcopis deſtinauit, vt in Epiſcopis ordinandis cura adhibenda ſit perſpicua, euidenter oſtendit, dicens: *Irreprehenſibiles eſſe conuenit, quos præeſſe neceſſe eſt corrigendis, nec quidquam illi deeſſe perſonæ, penes quam eſt* *religioſæ *ſumma & ſubſtantia diſciplinæ. Exiſtimet vnuſquiſque pretium Dominici gregis, vt ſciat, quòd meritum conſtituendi debeat eſſe paſtoris.* Item: *Longâ debet vitam ſuam probatione monſtrare, cui gubernacula committuntur Eccleſiæ.* Item: *Emendatiorem conuenit eſſe populo, quem neceſſe eſt orare pro populo.* Item prohibet, ne beneficium per impoſitionem manus, quæ* Domini eſſe creditur, pretio comparetur: quia ante oculos eſſe conuenit, quâ Simon Magus Spiritum ſanctum volens redemptione mercari, Apoſtoli fuerit deteſtatione percuſſus. Item de illo, qui non vendit, ſed vendenti conſentit, ita ſubiungit: *Quid prodeſt illi ſuo errore non pollui, qui conſenſum præſtat erranti? Proculdubio contra mandata committit, & qui habet peccatum proprium, & qui ſequitur alienum. Incaſſùm reſiſtit* auidus cupiditati, ſi non reſiſtit & timori.*

*religionis · * diuina eſſe · *Act.* 8. · * animus

Item in aliâ Epiſtolâ, quam Presbyteris & Diaconibus & Archimandritis Cœleſyriæ direxit, de Clericis in adulterio deprehenſis, ita dicit: *Ecce manifeſtiſſimè conſtat, quia ſecundùm quod & tituli antiquorum Patrum à S. Ioanne Papâ tranſmiſſi, & trecentorum & octodecim Epiſcoporum ſententia, ſed & canones Gallicani continere videntur, Clerici in adulterio deprehenſi, & aut ipſi confeſſi, aut ab aliis reuicti, ad honorem redire non poſſunt. & ſi qui ſunt, quibus ſupraſcripta ſanctorum Patrum ſeueritas minimè placet, ſciant ſe eorum ſententias reprehendere vel condemnare: cùm hoc facere non ſit in eis miſericordia; ſed eſt iſta benignitas iuſtitiæ inimica, videlicet criminoſos palpare, & vulnera eorum vſque in diem iudicij incurata ſeruare. Si*

autem

autem eos durissimam pœnitentiam per plures annos agere videmus, ipsis & saluti eorum consulere, & canonum statuta debemus seruare. Cùm verò in aliquibus nec compunctio, nec humilitas, nec orandi nec plangendi instantia appareant, possumus agnoscere, si ad honorem pristinum redierint, cum quantâ negligentiâ & inimicâ animæ securitate permaneant, credentes, quòd sic eis non actâ dignè pœnitentiâ dimisit Deus, quomodo Sacerdotes indulsisse videntur. Verè dico, quia illi ipsi, quibuscum periculosâ & falsâ misericordiâ indulgere videmus, cùm ante tribunal Christi pro tantis peccatis damnandi aduenerint, contra nos ipsos caussas dicturi sunt, dicentes, quòd, dum aut asperitatem linguæ eorum expauimus, aut falsa blandimenta & periculosas adulationes eorum libenter accepimus, nos eos, dum illis inutiliter indulgemus in peccatis permanere, aut ipsa peccata etiam augere permiserimus, non recordantes illud, quod in veteri Testamento scriptum est, quia vno peccante contra omnes ira Dei deseuit. De talibus B. Cyprianus Martyr ita dicit: Qui peccantem verbis adulantibus palpat, peccandi fomitem subministrat, nec reprimit ille delicta, sed fouet. Item idem Papa inferiùs: *Ego me in hoc periculo mittere omnino non audeo, quia nec talia sunt merita mea, vt aliorum peccata in me excipere præsumam, nec tantam eloquentiam habeo, vt ante tribunal Christi contra tantos ac tales Sacerdotes, qui canones statuerunt, caussas dicere possim.* Item idem subiungit: *Si Clerici, qui ad vxores proprias redeunt, ab officio suspenduntur, & bigami non ordinantur, sed, si ordinati fuerint, deiiciuntur; quomodo ille, qui adulterium commiserit, iterùm ad honorem redire poterit? Non tamen misericordiam, quæ dicit, Nolo mortem peccatoris; & alia huiusmodi, se negare dicit; sed diffinitissimè credere, quòd qui vsque ad finem vitæ suæ pœnitentiam egerit, non solùm indulgentiam accipiet, sed ad vitam æternam perueniet. De illis autem Clericis, qui ad vxores redeunt, dicit sanctus Faustus in Epistolâ suâ: Perdidit gratiam consecrati, qui adhuc vult officium exercere mariti.* Item prædictus Papa iterùm inferiùs dicit: *Valdè metuo & contremisco illam damnationem, quam Heli Sacerdos propter stultam indulgentiam accipere meruit; qui pro eo, quòd filios suos leuiter castigauit, & eos nec cædere nec excommunicare voluerat, & ipsi filij vno die occisi sunt, & triginta millia de populo interfecta sunt, & Arca testamenti in captiuitatem ducta est, & ipse retrò cadens, fractis ceruicibus mortuus est, & nomen ipsius de libro vitæ deletum est. Et econtrà Phinees zelo Dei commotus, duos adulteros pariter interfecit, & totum populum Dei, Dei iracundiâ liberauit.* Nec hoc ideò dicit, vt similes supradictis corporis mortem mereri debeant, sed caueant, ne post corporis mortem ad supplicia perueniant.

CAP. LV.

S. IOANNES.

A.D.XXIII. IOANNES, natione Tuſcus, ex patre Conſtantino, ſedit annos duos, menſes octo, dies ſedecim. Fuit autem temporibus Theodorici regis, & Iuſtini Auguſti Catholici. Ordinauit autem Epiſcopos quindecim. Hic pro religione Catholicâ, & pro Theodorici cauſsâ negotij Conſtantinopolim venit; vbi Iuſtino Auguſto patrocinante Arrianorum Eccleſias Catholicas conſecrauit. Hoc audiens Theodoricus, quoniam & ipſe erat hæreticus, furore accenſus, omnem Italiam gladio & igne perdere æſtuabat, propter Arrianorum Eccleſias, quarum in Italiâ multæ erant; quas etiam Catholicas vſquequaque conſecrari Ioannes Papa præceperat; & duos viros exules & Catholicos, Symmachum & Boëtium, ante reditum Papæ tenuit & interfecit. Ipſum autem Pontificem reuerſum in cuſtodiâ Rauennæ detinuit, in quâ duriter afflictus, tandem defunctus eſt XV. Kalend. Ianuarij. Sed nonageſimo & octauo die poſt tranſitum prædicti Papæ, & ipſe Rex hæreticus diuinitatis fulmine percuſſus, ſubitò morte ſuâ Italiam liberauit.

Hic Zachariæ Epiſcopo Epiſtolam deſtinauit, in quâ eum, de quibuſdam conſultus, inſtruxit, inter cetera dicens: *De occultis cordis alieni temerè iudicare iniquum eſt, & eum cuius opera non videntur niſi bona, peccatum eſt ex ſuſpicione reprehendere.* Et addit in eâdem, quæ ſæpenumerò dicta ſunt, videlicet, quòd oues paſtorem accuſare, niſi pro fide non debeant: & ipſe Epiſcopus, nec vocari aut iudicari poteſt, priuſquam quæ ablata ſint, ſibi legibus reſtituantur; & ideò hîc prætermittenda exiſtimamus.

CAP. LVI.

S. FELIX IV.

A.D.XXVI. FELIX, natione Samnius, ex patre Caſtorio, ſedit annos quatuor, menſes duos, dies duodecim. Hic iuſſu Theodorici regis ordinatus eſt, & abſque contentione. Hic ordinauit Epiſcopos vndetriginta, Presbyteros quinquagintaquinque, Diaconos quatuor. Obiit autem Idibus Octobris, Athalarico regnante. Hic autem multis Epiſcopis per diuerſas prouincias conſtitutis reſcripſit, reſpondens eiſdem de Eccleſiarum conſecratione, & de Miſſarum celebrationibus ita: *Non alibi, quàm in ſacratis Domino locis abſque magnâ neceſſitate fieri debere liquet omnibus, quibus nota ſunt*

de Conſ. d. 1. c. Sicut non.

ſunt noui & veteris Teſtamenti præcepta. & ponit illa, & illis poſitis, dicit: *Si Iudæi hoc faciebant, multò magis nos debemus templa ædificare, & ornare, & ſacrare, & non aliis in locis, quàm Deo ab Epiſcopis ſacratis Miſſas celebrare, nec ſacrificia Domino offerre, niſi hoc ſumma neceſſitas exigat. Et ſatius eſt Miſſam non cantare, aut non audire, quàm in his locis fieri, in quibus fieri non oportet.* Solemnitates verò dedicationum Eccleſiarum & Sacerdotum per ſingulos annos celebrandas eſſe aſſeruit; in eâdem dicens, ipſum Dominum exempla dediſſe, qui ad feſtum dedicationis templi venit: & quòd octo dierum ſint encænia celebranda, libri Regum dedicatione templi peractâ oſtendunt. De Eccleſiarum verò conſecratione ita præcepit: *Quotieſcumque dubitatur, & nec certa ſcriptura, nec certi teſtes exiſtunt, à quibus conſecratio ſciatur, abſque vllâ dubitatione ſcitote eas eſſe ſacrandas: nec talis trepidatio * fiat de iteratione: quoniam non monſtratur eſſe iteratum, quod neſcitur factum.*

de Conſ. d.1.c.Solemnitates.

Ioan.10. 3.Reg.8.

**faciat deterioratio-nem*

CAP. LVII.

BONIFACIVS II.

BONIFACIVS, natione Romanus, ex patre * Dehabentino, ſedit annos duos, dies duos & viginti. Fuit autem temporibus Athalarici Regis hæretici, & Iuſtini Auguſti. Hic factâ diſſenſione in Clero & Senatu, in contentione ordinatur cum Dioſcoro: ſed Dioſcorus non multò pòſt defunctus eſt. Vnde Bonifacius iam pacificè Sedem adeptus, quaſi damnans Dioſcorum, noluit Clerum, qui Dioſcoro fauerat, niſi de vinculo anathematis, pœnitentiæ ſatisfactione præmiſsâ, in communionem ſuſcipere. Qui poſteà congregatâ Synodo decretum fecit, vt ſibi ſucceſſorem deberet eligere, & ſcripto & iuramento ipſum decretum muniri iuſſit. Quod quia contra Canones ſtatutum fuerat, à congregatione iterùm in Synodo Epiſcoporum ratione caſſatum eſt; & chirographum, quod inde factum fuerat, igne conſumptum eſt.

A. D. XXX.

* Sigibuldo

Hic Eulalio Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopo Epiſtolam ſcripſit, in quâ ei Carthaginienſem Eccleſiam ad Romanæ Eccleſiæ communionem reuerſam eſſe ſignificat, quæ à tempore Aurelij ab ipsâ diſceſſerat. Aurelius enim præfatæ Eccleſiæ olim Epiſcopus cum collegis ſuis, inſtigante diabolo, ſuperbire temporibus prædeceſſorum noſtrorum, Bonifacij ac Cæleſtini, contra Romanam Eccleſiam cœpit. Hic defunctus eſt XVI. Kalend. Nouembr.

CAP. LVIII.

IOANNES II.

A.D.XXXI. IOANNES, natione Romanus, ex Patre Proiecto, ſedit annos duos, menſes quatuor, dies ſex. Fuit autem Athalarici Regis & Iuſtiniani Auguſti temporibus. Ordinauit autem Epiſcopos viginti & vnum, Presbyteros quindecim. Obiit autem VI. Kalend. Iunij. Hic Valerio Epiſcopo Epiſtolam miſit, in quâ oſtendit, & ratione & auctoritate multorum probauit, Filium minorem quidem eſſe Patre in aſſumpti hominis formâ, æqualem verò Patri eſſe in Deitatis naturæ ſubſtantiâ: & hoc fecit ideò, quia quidam erant apud eum, qui negabant Filium Patri eſſe æqualem.

CAP. LIX.

S. AGAPETVS.

A.D.XXXV AGAPETVS, natione Romanus, ex patre Gordiano Presbytero, ſedit menſes vndecim, dies nouemdecim. Hic ordinauit Epiſcopos vndecim, Diaconos quatuor. Hic libellum anathematis in Dioſcorum, cui Bonifacius inuidiæ ſtimulo ductus Presbyteros & etiam Epiſcopos ſubſcribi compulerat, incendio dedit. Iuſtinianus autem Theodato Regi fuerat indignatus, eò quòd ipſeReginam AmalaſintamTheodorici Regis filiam ſibi commendatam occiderat. Vnde Rex prædictus timens indignationem Auguſti, prædictum Papam Conſtantinopolim ad Imperatorem direxit. Qui à Iuſtiniano Auguſto honorificè ſuſceptus, poſt longam altercationem Anthimum eiuſdem ciuitatis Epiſcopum, in Chriſto duas naturas negantem, conuicit, & à communione Chriſtianorum ſuſpendit: & iſto in exilium deportato, alium Epiſcopum nomine Mennam, virum Catholicum, in eius loco conſecrauit. Pòſt verò ægritudine captus, ibidem idem Conſtantinopoli x. Kalend. Maij eſt defunctus. Idem Papa, antequam veniret in Græciam, Anthimo Epiſtolam miſit, in quâ ipſum ab errore ſuo ad veritatem Catholicæ fidei redire hortando prudenter commonuit.

CAP. LX.

S. SILVERIVS.

A.D.XXXVI SILVERIVS, natione Campanus, ex patre Ormiſdâ Romæ Epiſcopo, ſedit annum vnum, menſes quinque, dies quadraginta. Hic ordinauit Epiſcopos octodecim, Presbyteros quatuordecim.

decim. Hic ſine deliberatione decreti à Theodato tyranno conſtitutus eſt. Qui corruptus pecuniâ, talem Clero induxit timorem, vt qui eius ordinationi non conſenſiſſet, ſine dubio gladio puniretur. Itaque Siluerio ſub vi & metu iam ordinato, tandem ſubſcripſerunt in eius confirmationem ſecundùm morem Presbyteri. Poſt menſes autem duos, prædictus tyrannus nutu diuino extinguitur. Dolens autem eo in tempore Theodora Auguſta, Anthimum Patriarcham à B. Agapeto fuiſſe depoſitum, & in eius locum Mennam ſubrogatum, conſilio cum Vigilio Diacono inito, Silucrium litteris obſecrauit, vt vel ad ſe feſtinanter veniret, aut Patriarcham Anthimum in locum reuocaret priſtinum. Qui dum lectis litteris, quamuis vitæ finem per huius cauſſæ occaſionem timeret; tamen fiduciam habens in Domino, reſcripſit Auguſtæ, numquam ſe reuocaturum hominem hæreticum in ſuâ nequitiâ damnatum iuſtè. Vnde indignata Auguſta, Belliſario patricio iuſſit, vt Silverium occaſione quacumque inuentâ deponeret, & Vigilium Archidiaconum, qui Anthimum reuocare promiſerat, in eius loco ſubſtitueret. Qui (hac tandem occaſione inuentâ, vt Romanam vrbem Gothis tradere vellet) eum ad ſe vocatum, & Clero & populo ad primum & ſecundum velum retentis, ſtolam & albam fecit ei auferri, & veſte monachicâ indui iuſſit. Et hoc negotio impietatis audito, hi, qui cum eo venerant, fugerunt: & Vigilius Archidiaconus, quaſi in ſuâ fide eum ſuſcipiens, in Pontum exilio relegauit: vbi pane tribulationis, & aquâ anguſtiæ ſuſtentatus, tandem deficiens, in eodem loco XII. Kalend. Iulij Confeſſor defunctus eſt: vbi ægri multi ſanantur.

Hic Epiſtolam reſcripſit Amatori Epiſcopo, in quâ & hoc poſtulanti, qualiter circa ſe actum fuerat, breuiter enarrauit, & officium ſuum non ideò dimiſiſſe, ſed congregatis Epiſcopis, quos potuit, illos, qui ipſum depoſuerant, ſe anathematis vinculo obligaſſe ſignificat, & ceteros, qui deinceps vllum Epiſcoporum ita deciperent, anathema maranatha fieri dixit.

Item Vigilio iam Papæ conſtituto Epiſtolam in ſuam damnationem miſit, ita inter cetera dicens: *Habeto ergo cum his, qui tibi conſentiunt, pœnæ damnationis ſententiam, ſublatumque tibi nomen & munus miniſterij ſacerdotalis agnoſce, Spiritus ſancti iudicio & Apoſtolicâ à nobis auctoritate damnatus. Sic enim decet fidem ſanctorum Patrum in Eccleſiâ ſeruari Catholicâ, vt, quod habuit, amittat, qui improbabili temeritate, quod non acceperat, aſſumpſerit.*

23. q. 4. c. Beliſarius.
25. q. 2. c. Sic decet.

CAP.

CAP. LXI.

VIGILIVS.

A.D.XL. VIGILIVS, natione Romanus, ex patre Ioanne, Consule, sedit annos septemdecim, menses sex, dies vigintiquinque. Hic ordinauit Episcopos octoginta & vnum, Presbyteros quadragintasex, Diaconos sedecim. Eo autem tempore, quo Theodora Augusta Vigilium in Sede Apostolicâ, sicut ipsa iusserat, constitutum fuisse accepit; ei scripsit, rogans, vt ipse ad se veniret, &, quod bonâ voluntate de Anthimo promiserat, adimpleret. Vigilius autem, quamuis priùs insipienter promiserat, respondit se numquam ei consentire, vt hominem hæreticum, & à sanctissimis Agapeto & Siluerio damnatum reuocaret. Eo tempore Romani dolentes, quòd Siluerius consilio Vigilij depositus fuerat, videntes modò opportunitatem, duos interemisse eum apud Augustam accusauerunt. Quo audito, Augusta Romam Scribonem misit, qui Vigilium cepit, & in naui positum Constantinopolim duxit. Qui tamen ab Imperatore, vt Vicarius B. Petri, primò honorificè susceptus est, & biennio iam exacto Augustus & Augusta cautionem manus suæ ei ostendentes, de Anthimo reuocando, obsecrando & altercando institerunt. Vigilius autem constans ad omnia pati, nullatenus eorum petitioni acquieuit, & tandem colaphizatus; quia non Iustinianum & Theodoram piissimos, sed Diocletianum & * Lutheriam se inuenisse dixerat, respondit ad singula: Facite vt vultis; digna enim factis recipio. Et volens huius ærumnæ euentum quoquo modo vitare, in Ecclesiam S. Euphemiæ fugiens, altaris columnam amplexu astrinxit; sed ibi arreptus, extra Ecclesiam ducitur, funeque collo eius alligato, per ciuitatem vsque ad vesperam circumquaque distrahitur, deinde in custodiâ reseruatur; Clerici verò, qui cum eo aduenerant, dispersi in exilia relegantur: sed posteà Romano clero & senatu rogantibus, redditus & restitutus est Vigilius. Sed in ipso reditu, in Syracusâ videlicet vrbe, calculi dolore vitam finiuit.

* Eleutheriam

Hic * Eucherio Episcopo rescriptum direxit, in quo eum instruxit, quid de his tenere debeat, qui ita abstinentiam simulant, vt esu carnium quemlibet pollui credant; ita post multa præmissa subiungens: *Quapropter nec abstinentiam Deo placitam reprobamus, nec eos, qui execrantur Domini creaturam, in nostrâ societate recipimus.* Item de his qui in fine Psalmorum subducta vnâ coniunctiuâ syllabâ dicunt: *Gloria Patri, Filio, & Spiritui sancto:* & ita dicendo, perfectæ Trinitatis vocabulum minuere conantur, subiungit dicens: *Quòd si in errore permanserint, socij nobis esse non possunt.* De his qui ab Arrianis rebaptizati sunt, qualiter sint recipiendi, dicit: *Quo-*

* Eutherio

*Quorum reconciliatio, non per illam impositionem manus, quæ per sancti Spiritus inuocationem fit, operatur; sed per illam, quâ pœnitentiæ fructus acquiritur, & * communionis restitutio perficitur.* Item *de fabricâ cuiuslibet Ecclesiæ, si dirupta fuerit, instaurandâ: & si in eo consecrationis solemnitas debeat iterari, in quo sanctuaria non fuerint; nihil iudicauimus officere, si super eam minimè aqua exorcizata iactetur, quia consecrationem cuiuslibet Ecclesiæ, in quâ Spiritui sancto ara non ponitur, * celebrationem tantùm scimus esse Missarum: & ideò, si qua sanctorum Basilica à fundamentis etiam fuerit innouata, sine aliquâ dubitatione, cùm in eâ Missarum solemnitas fuerit celebrata, totius sanctificatio consecrationis implebitur. Si verò sanctuaria, quæ habebat, ablata sint, rursus eorum repositione, & Missarum solemnitate, reuerentiam sanctificationis accipiet.* Item, *Ordinem quoque precum in celebratione Missarum nullo nos tempore nullâ festiuitate habere diuersum, sed semper eodem tenore oblata Deo munera consecrare.* Item, *si quis non baptizauerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, proijciatur extra Ecclesiam.*

** sanctæ com. de Cons. d. 1. c. De fabricâ.*

** celebritatem*

CAP. LXII.

PELAGIVS.

PELAGIVS, natione Romanus, ex patre Ioanne Vicario, sedit annos vndecim, menses decem, dies nouemdecim. Hic, dum non essent Episcopi, qui eum deberent ordinare, ordinatus est à Ioanne Perusino, & à Bono Furentino, Episcopis, & ab Andreâ Ostiensi Presbytero. Ab huius autem communione multi ex vtroque ordine Religiosi viri se subtraxerunt: imponentes ei, quòd in morte Vigilij tantis pœnis afflicti se immiscuit. Vnde Pelagius accepto libro Euangeliorum, & assumptâ cruce, Clero & populo in Ecclesiâ B. Petri congregatis, iuramento de prædicto crimine satisfecit, & omnium Romanorum assertione firmauit, vt nullus Clericus pretio quolibet aut promissione ad sacros Ordines proueheretur. A. D. LV.

Hic * Virgilio Episcopo direxit Epistolam, in quâ eum pleniter docet, & prudenter instruit, qualiter respondere & conuincere debeat hæreticos illos, qui garriunt, Patrem & Filium vnum Deum esse non posse. Hic ordinauit Episcopos quadragintanouem, Presbyteros vigintisex, Diaconos nouem. Obiit autem VI. Nonas Martias. * Vigilio

CAP. LXIII.

IOANNES III.

A.D.LIX. IOANNES, natione Romanus, ex patre Anastasio, sedit annos duodecim, menses vndecim, dies vigintisex. Hic amauit & restituit cœmiteria sanctorum Martyrum, & constituit oblationes & luminaria ibidem per singulas Dominicas de Lateranis ministrari. Huius temporibus Narses à Romanis apud Iustinianum & Sophiam Augustam accusatus, Longobardos ad occupandam & possidendam Italiam vocauit: qui non multo tempore pòst Romæ defunctus est. Hic vniuersis Germaniæ & Galliæ Episcopis Epistolam decretalem transmisit, in quâ, euidentissimâ ratione & firmissimâ multorum auctoritate comprobat, Chorepiscopos Episcopos non esse, nec aliquid de priuilegio Pontificali debere agere; & ad hoc probandum introducit Linum & Cletum, quamuis adiutores Petri fuissent, nullam tamen potestatem Pontificalem habuisse, sed exteriora tantùm ministrasse. Et quia sententiam & verba ipsa notauimus, cùm de Clementis ordine & actione in principio huius opusculi scripsimus, ad cetera quæ instant transire, non incongruum esse existimamus. Hic ordinauit Episcopos vndesexaginta, Presbyteros duodetriginta, Diaconos duodecim. Obiit autem II. Idus Iulij.

CAP. LXIV.

BENEDICTVS.

An. D. LXXIII. BENEDICTVS, natione Romanus, ex patre Bonifacio, sedit annos quatuor, mensem vnum, dies vigintiocto. Scripsit autem iste Dauid Episcopo, & illos, qui dicebant, neminem in veritate posse probare Trinitatem vnitatem fieri, cùm neque tres vnum, neque vnum in tribus possit à quoquam approbari iussit: vt ad rectam fidem conuerti faceret, aut ab Ecclesiâ repelleret. Et multis modis probauit, & auctoritate multorum firmauit, vnitatem substantiæ esse in personarum trinitate, & personarum trinitatem esse in substantiæ vnitate. Huius temporibus validâ fame afflictus est populus Romanus. Hic ordinauit Episcopos vnum & viginti, Presbyteros quindecim, Diaconos quatuor. Obiit autem II. Kalend. Augusti.

CAP. LXV.

PELAGIVS II.

PELAGIVS, natione Romanus, ex patre Vinigildo, sedit annos decem, menses duos, dies decem. Hic ordinatus est absque Principis iussione, eò quòd Longobardi obsiderent ciuitatem Romanam. Eo tempore tantæ pluuiæ fuerunt, vt omnes dicerent, quòd aquæ diluuij superinundarent: & talis clades fuit, qualem à sæculis nullus fuisse meminit. Hic Orientalibus Episcopis vniuersis, quos Ioannes Constantinopolitanus Episcopus præsumptiuè ad Synodum conuocauerat, scribit & mandat eis, si nolint cum prædicto Ioanne damnari, consentiendo ei, à superbâ præsumptione recedant, & pœnitentiam agere studeant: quia necesse est ea cassari, quæ contra ordinem & auctoritatem facta esse noscuntur. Scribebat enim se esse Episcopum vniuersalem, & ex hac suâ præsumptione conuocabat Synodum generalem, cùm generalem Synodum conuocandi auctoritas Apostolicæ Sedi B. Petri priuilegio singulari sit tradita. Item eosdem dubitantes, quæ dicenda esset certa prouincia, informat & instruit, dicens: *Scitote certam prouinciam esse, quæ habet decem vel vndecim ciuitates & vnum Regem, & totidem minores* ciuitates sub se, & vnum Episcopum, aliosque* Suffraganeos decem vel vndecim Episcopos iudices; ad quorum iudicium omnes caussæ Episcoporum & reliquorum sacerdotum ac ciuitatum referantur, vt ab his omnibus iustè consonâ voce discernantur.*

A.D. LXXVI — Epist. 1. — 6. q. 3. c. Scitote. — *potestates — *suffragatores

Item Benigno Archiepiscopo de Episcoporum transmutatione consulenti transmisit Epistolam, in quâ eum, qualiter regulariter transmutari, vel non possint, plenissimè instruit. Et hæc iam suprà notauimus. Item in eâdem prædictum Archiepiscopum ad iustitiam sectandam hortando dicit: *Dona iniquorum non probat Altissimus* †, *nec respicit in oblationibus iniquorum* †, *nec in multitudine sacrificiorum eorum peccatis propitiabitur* †. Item: *Qui offert sacrificium de substantiâ pauperum, quasi in conspectu patris victimat filium.* Item: *Qui baptizatur à mortuo, & iterùm tangit mortuum; quid proficit lauatio eius? sic & homo, qui ieiunat in peccatis suis, iterùm eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem eius quis exaudiet? In omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione sanctifica decimas tuas.*

Epist. 2. — † immediatè ad gloriam. — † approbando ad gloriam. — † vt ex merito condigno.

Item vniuersis Episcopis, & specialiter Campaniæ & Italiæ Episcopis, scripsit, & ad monitionem Episcoporum; quæ sæpenumerò à prædecessoribus suis posita, & superiùs annotata sunt, videlicet, de accusatoribus & ceteris pleniter posuit, & inter cetera de Monachis dicit: *Nullusque Monachus talia vsquequaque arripiat, nec*

Epist. 3. — 2. q. 7. c. Nullus.

nec sæcularia aut Ecclesiastica negotia perturbare præsumat, quia vox eorum in talibus est mortua.

Item Episcopis regionum Germaniæ & Galliæ instrui rogantibus Præfationum ordinem, quem Ecclesia Romana seruaret, rescripsit, ita dicens: *S..crum ordinem Romanum, sacraque constituta nostrorum antecessorum solerter relegentes, inuenimus, has nouem Præfationes in sacro catalogo solummodò recipiendas, quas longa retrò * vetustas in Romanâ Ecclesiâ hactenus seruauit: vnam, in Albis Paschalibus, aliam de Ascensione Domini, tertiam de Pentecoste, quartam de Natiuitate Domini, quintam de Apparitione Domini, sextam de Apostolis, septimam de sanctâ Trinitate, octauam de Cruce, nonam de ieiunio Quadragesimæ. Si quis his supradictis dempserit vel addiderit, anathema sit.* Hic ordinauit Episcopos duodequinquaginta, Presbyteros viginti & octo, Diaconos octo. Obiit autem VII. Idus Februarij.

Epist. 4. de Cons. dist. 1. c. Inuenimus.

** veritas*

** has tenendas vobis mandamus.*

CAP. LXVI.

S. GREGORIVS.

An. D·XC. GREGORIVS, natione Romanus, ex patre Gordiano, sedit annos tredecim, menses sex, dies decem. Hic fecit XL. Homilias, & exposuit Iob & Ezechielem: composuit Dialogum & Pastoralem curam. Scripsit etiam numerosa decretalia: quæ quia plurima sunt, separatim, & suo in loco, Deo dante, & vitâ comite, breuiter excipiemus. Nunc autem, quia præsentis negotij serie ad prædicti Papæ ordinem & actionem annotanda peruenimus, pauca saltem ponenda esse existimamus. Hic in Synodo constituit, ne laici pueri ad secreta cubiculi Romani Pontificis seruitia exhibeant, sed Clerici vel Monachi: vt is qui est in loco regiminis, habeat testes, & tales viri eius in secreto conuersationem videant, qui ex visione sedulâ exemplum profectus sumant. Constituit etiam, vt feretrum, quo Romani Pontificis corpus ad sepeliendum ducitur, nullo tegminis velamine veletur. Quod ideò fecit, quia corpora Pontificum, cùm humi mandanda deferebantur, dalmaticis tegebantur, & eas pro sanctitatis reuerentiâ scindentes, partiebantur. Constituit etiam, & sub vinculo anathematis prohibuit, ne aliquid de ordinationibus, aut ex datione pallij, aut ex traditione chartarum accipiatur: sed si is, qui ordinatus est, post acceptas chartas seu pallium aliquid offerre voluerit, gratiæ tantummodò caussâ id accipiendum esse non negat; quia eius oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ ex accipientis ambitu non procedit.

Syn. Rom. cap. 2. — *c. 4.* — *c. 5.*

Concil. tom. 2. pag. 704. Hic Augustino Anglorum Episcopo de multis consulenti, ad singula iuxta barbariem gentis & nouitatem eorum conuersionis rescripsit,

rescripsit, dicens: *Oportuerat quidem, quamdiu se agnoscunt affinitate propinquos, ad copulam matrimonij non accedere: sed in tam barbarâ gente magis placet respectus temperantiæ, quàm districtio censuræ: concedendum est, vt post quartam generationem iungantur.* Ad hoc autem quod quæsiuit, si mulier infirmitate detenta non valuerit viro debitum soluere, quid faciat iugalis? Respondit, *bonum quidem esse, si sic permaneret, vt abstinentiæ vacaret: sed quia hoc magnorum est; ille, qui se non poterit continere, nubat magis, non tamen subsidij opem subtrahat ab illâ, quam infirmitas præpedit, & non detestabilis culpa excludit.* De Presbytero verò à populo accusato dicit: *Si certi non fuerint testes, qui crimini illato approbent veritatem, iusiurandum erit in medio; & illum testem proferat de innocentiæ suæ puritate, cui nuda & aperta sunt omnia, sicque maneat in proprio gradu.* Item præcepit, ne eis, quos pater vel mater iuxta septa monasterij in infantiæ annis sub regulari tradiderunt disciplinâ, egredi liceat, postquam pubertatis anni inoleuerint. Illos, qui absque interrogatione subdolâ ab adulteratis Presbyteris baptizati sunt, prohibet rebaptizari. Leprosis autem Christianis Corpus & Sanguinem Domini concedit dari: cum sanis autem celebrare conuiuia interdicit. Item, valdè fatuum esse iudicat, si morbus aut mortalitas quibuslibet in locis irrepserit, illos, quos nondum tetigit, à loco ciuitatis periculum fugere, quia nemo aufugere Dei manus poterit. De his verò Presbyteris qui multis vitiis irretiti, quorum vita in se ipsis sacerdotium maculat, præcepit, vt eos Apostolicâ auctoritate redarguendo admoneat, & ad munditiam Ecclesiasticam perducat: & si obedierint, saluabunt animas suas, & ipse mercedem habebit: *Verumtamen collocutionem & mensam communem cum eis agere non recuses. Plerumque contingit, vt, quos correctio disciplinæ tardos fecit, ad percipiendam veritatis normam, conuiuarum sedula pastio, & admonitio blanda ad viam perducat iustitiæ. Idipsum autem & in ipsis proceribus, qui tibi adiutorium præstant, obseruare debebis.*

Hic auxit in Canone: *Diesque nostros in pace dispone*, &c. Huius tempore ad Dominum conuersi sunt Angli. Hic iussit, vt supra corpus B. Petri Missa celebraretur, & in Ecclesiâ B. Pauli eadem fecit. Hic ordinauit Episcopos sexagintaduos, Presbyteros vndequadraginta, Diaconos octo. Migrauit autem ad Christum IV. Idus Martij.

CAP. LXVII.

SABINIANVS.

SABINIANVS, natione Tuscus, de ciuitate Blerâ, de patre Bono, sedit annum vnum, menses quinque, dies octo. Hic A. DC.IV.

 addi-

addidit luminaria in Ecclesiâ B. Petri. Hic ordinauit Episcopos vigintisex. Obiit autem VIII. Kalend. Martij.

CAP. LXVIII.

BONIFACIVS III.

A. DC.VI. BONIFACIVS, natione Romanus, ex patre Ioanne, sedit menses octo, dies vigintiduos. Hic obtinuit apud Phocatem Principem, vt Ecclesia Romana, sicut omnium Ecclesiarum caput est, ita etiam Constantinopolitanæ, quæ se omnium Ecclesiarum primam esse iactabat. Hic constituit, vt nullus viuente Episcopo de eius successore agat, sed tertio die depositionis eius, adunato Clero & populo, fiat electio. Hic ordinauit Episcopos vigintiduos.

CAP. LXIX.

S. BONIFACIVS IV.

A. DC.VII. BONIFACIVS, natione Marsus, de ciuitate Valeriâ, ex patre Ioanne medico, sedit annos sex, menses octo, dies duodecim. Huius temporibus fames valida, & inundationes aquarum grauissimæ fuerunt. Hic templum Pantheon, quod vocabatur, à Phocâ Principe petiit. quod & consecrauit in honorem S. Mariæ Virginis, & omnium Martyrum. Hic ordinauit Episcopos trigintasex, Diaconos octo. Defunctus est autem x. Kalend. Iunij.

CAP. LXX.

S. DEVSDEDIT.

A. DC.XIV. DEVSDEDIT, natione Romanus, ex patre Stephano Subdiacono, sedit annos tres, dies triginta. Hic Clerum multùm dilexit, & Sacerdotes, & ceteros Clericos ad pristina loca reuocauit. Huius temporibus mense Augusto fuit terræmotus magnus: quem secuta est clades, & grauis percussio scabierum, ita vt nullus mortuum suum posset agnoscere. Gordianus Episcopus Hispaniensis Ecclesiæ litteris ad prædictum Papam directis, de viris & mulieribus, qui nescientes pro magno populorum incursu Paschali sabbato filios à fonte Baptismi susceperant, ipsum consuluit, si iam ad proprium suum vsum redire debeant? Qui in Ecclesiâ Isauriæ & Ierosolymæ, & in multis aliis Ecclesiis talia olim euenisse dicit, & antecessores suos, Iulium, & Innocentium, & Cælestinum cum pluri-

plurimorum Episcoporum conuentu talia prohibentes præscripsisse asserit, vt nullo modo iam se in coniugium reciperent mulieres & viri, qui per quamcumque rationem susciperent natos, sed separarent se, ne, suadente diabolo, tale vitium peccati inolescat per mundum, & vniuersorum error accrescat. Addidit ad hoc, dicens: *Scitis, quia, quo modo sunt septem dona Spiritus sancti, ita sunt septem dona Baptismatis, à primo pabulo salis sacrati, & ingressu sanctæ Ecclesiæ vsque ad Confirmationem sancti Spiritus per Chrisma. Ab hoc ergo * Spiritus sancti dono vsque ad septimum nullus Christianus suam commatrem in coniugium recipere debet: & qui præsumpserit, anathematis vinculo religetur in perpetuum, nisi pœnitentiam egerit dignè. Mulieres verò, cùm separatæ fuerint hac pro * illicitatione à propriis viris, totam præcipimus recipere dotem, quam in die nuptiali receperunt, & post expletum annum recipiant alium virum, si voluerint. Similiter & vir vxorem.*

*primo Spiritus

*illicitâre

CAP. LXXI.

BONIFACIVS V.

BONIFACIVS, natione Campanus, de ciuitate Neapoli, sedit annos quinque, menses decem. Hic constituit, vt testamentum secundùm Principis iussionem valeat. Constituit etiam, vt nullus violenter de Ecclesiâ auferatur: nec aliquis, nisi Presbyter, sanctorum Martyrum reliquias de Ecclesiâ leuare præsumat. Fuit vir mitissimus, & amauit Clerum. Hic ordinauit Episcopos vndetriginta, Presbyteros vigintisex, Diaconos quatuor. Qui defunctus est VIII. Kalend. Nouembr. A. DCXVII.

CAP. LXXII.

HONORIVS.

HONORIVS, natione Campanus, ex patre Petronio Consule, sedit annos duodecim, menses vndecim, dies octodecim. Hic Clerum erudiuit. Hic de ordinationibus Episcoporum minimè differendis ita dicit: * *Placuit, vt quisque Metropolitanus, si vltra tres menses consecrationis suæ, ad fidem suam exponendam, palliumque suscipiendum, ad Apostolicam Sedem non miserit, commissâ sibi careat dignitate; sit licentia Metropolitanis aliis, post secundam & tertiam commonitionem, viduatis Ecclesiis cum consilio Romani Pontificis ordinando Episcopum subuenire. Si verò consecrandi Episcopi negligentiâ prouenerit, vt vltra tres menses Ecclesia viduata consistat, communione priuetur, quousque aut loco cedat, aut se consecrandum præbere non differat.* An. DC. XXVI

*Gratian. tribuit Pelagio. dist. 100. c. Quoniã.

Quòd

Quòd si vltra quinque menses per suam negligentiam retinuerit viduatam Ecclesiam, neque ibi, neque alibi consecrationis donum percipiat, imò Metropolitani sui iudicio cedat.

Item, *Quicumque sanè Metropolitanorum per plateas, vel in Litaniis vti pallio præsumpserit, & non tantùm in præcipuis festiuitatibus, & Apostolicâ Sede indictis temporibus ad Missarum solummodo solemnia, permissâ, quâ abutitur, careat dignitate: quoniam iure priuilegium meretur amittere, qui audacter vsurpat illicita.*

Item, *Episcopos verò qui percutere, detruncare, vel contra Canonicam auctoritatem infamare, aut propriis rebus absque legali iudicio exspoliare præsumpserit, siue eos à commissis Ecclesiis insequendo expellere, communione priuetur. Si verò bis vel ter conuentus, ei in quem deliquisse dignoscitur, emendando non satisfecerit, anathematis vinculis innodetur.*

Item, *Si quis domum Dei violauerit, & aliqua sine licentiâ illius, cui commissa dinoscuntur, inde abstulerit, vel Ecclesiasticis personis iniuriam fecerit, donec conuentus & admonitus legitimè satisfaciat, sciat se à communione priuatum. Si verò post secundam & tertiam conuentionem coram Episcopo satisfacere detrectauerit, sacrilegij periculo ab omnibus obnoxius teneatur. Quicumque sanctimonialem, siue quamcumque feminam, in matrimonium vel concubinatum rapuerit, donec eam coram Episcopo ciuitatis parentibus vel ciuibus restituat, cum omnibus fautoribus suis excommunicatum se esse cognoscat: si verò post secundam & tertiam conuentionem, quam rapuit sub satisfactione congruâ non reddiderit, tamquam anathematizatus, ab omni Christianorum consortio repellatur. Raptas enim, nec immeritò, dicimus, quæ sine consensu parentum, vel ciuitatis Episcopi, aut ipsæ vltrò diffugiunt, aut nolentes ab aliis abducuntur. Si quis homicidium membrorum truncatione, domorum incendia fecerit, aut fieri iusserit, aut facienti consenserit; quousque de his legaliter, vel amicabiliter coram Episcopo ciuitatis aliisque ciuibus non emendauerit, ab Ecclesiâ priuatum se esse agnoscat. Si ergo post secundam & tertiam conuentionem cuncta, in quibus arguitur, non emendauerit; tamquam Ethnicus & publicanus ab omni Christianorum collegio separetur. Porrò de his, qui deprædationes fecerint, aut facere iusserint, vel facienti consenserint, instituimus, vt, si ab Episcopo ciuitatis admoniti minimè resipuerint, quadraginta dies pane & aquâ contenti, reliquis cibis & potibus sint omninò priuati. Quòd si hanc excommunicationem suspicati fuerint violasse, satisfaciant Episcopo, quòd illam non violauerint: sicque demum, si conuicti fuerint hanc violasse, non solùm, quod vnicuique arguuntur fecisse emendent; sed etiam bis aut ter commoniti, si se non correxerint, ab omni communione priuati sint. Si verò post secundam & tertiam commonitionem cuncta, in quibus arguuntur, perfectè non emendauerint, anathematis sententiâ se nouerint obligatos.*

Item, *Hi sanè, qui ante audientiam communicare tentauerint, donec per*

per pœnitentiam reatum ſuum defleant, ad communionem nullo modo reducantur, excepto mortis vrgente periculo. Qui verò excommunicato ſcienter communicauerit, & amodò ſaltem in domo ſimul orauerit, atque latebras defenſionis, ne cominus ad ſatisfactionem perducatur, præbuerit, donec ab excommunicatore pœnitentiam ſuſcipiat, Corporis & Sanguinis Domini communione ſe priuatum eſſe cognoſcat. Quicumque ergo intra anni ſpatium humiliter ſiue publicè cauſſam ſuam coram ſuis excommunicatoribus non peregerint, ipſi ſibi audientiæ aditum clauſiſſe videantur. Quòd ſi obſtinato animo ſine communione defuncti fuerint, nos illorum cauſſam iuxta B. Leonis prædeceſſoris noſtri ſententiam diuino iudicio reſeruantes, quibus viuis non communicauimus, mortuis communicare non poſſumus.

Item: *Curæ ſit omnibus Epiſcopis excommunicatorum nomina omnino tam vicinis Epiſcopis quàm ſuis parochianis pariter indicare, eaque in celebri loco poſita prò foribus Eccleſiæ cunctis conuenientibus inculcare, quatenus in vtràque diligentiâ & excommunicatis vbique Eccleſiaſticus aditus excludatur, & excuſationis cauſſa omnibus auferatur. Si quis ſanè venerabilium Epiſcoporum vel Sacerdotum in hac re diſtrictiſſimè non vigilauerit, & in aliquo cohibuerit, quo minùs Eccleſiaſticæ ſeueritatis inuectio circa perſonas delinquentium conſeruetur, donec coram prouinciali Synodo ſatisfiat, à communione ſciat ſe eſſe ſuſpenſum. Si verò poſt tertiam conuentionem in ſuâ negligentiâ manſerit, canonico iudicio ſubiacebit. Illos autem, qui pro diuerſis ſuis exceſſibus ſe conueniendos legaliter timent, aliumq; ad ſenioratum confugiunt, & ibi peiora prioribus operantur; iubet vt à nemine ſuſcipiantur, donec ſub prioris Domini diſtrictione ſatisfaciant cunctis quibus deliquerant. Si verò priùs ſuſcepti fuerint, cum ſuo ſuſceptore communione priuentur. De illis autem qui prolationem ſententiæ ſubterfugere cupientes, à matricularibus Eccleſiæ vel baptiſmalibus ſe ſubducunt, ſtatuit, vt hi qui intra regionem poſiti, à publicis Eccleſiarum ſe conuentibus vltra tres dies Dominicos voluntariè prolationem ſententiæ ſubterfugiendo abſtinent, donec ſub ſatisfactione ſe emendandos aſtruant, communione priuentur.*

Item: *Adminiſtratores planè ſæcularium dignitatum, quos ad Eccleſiarum tuitionem, pupillorum & viduarum protectionem, rapaciumque refrænationem conſtitutos eſſe cognouimus, quoties ab Epiſcopis & Eccleſiaſticis viris conuenti fuerint, eorum querimonias fideliter audiant, & ſecundùm quod neceſſitas expetierit, abſque negligentiâ examinent, & diligenti ſtudio emendent. Quòd ſi Dei timorem præ oculis non habentes negligere poſt ſecundam & tertiam commonitionem inuenti fuerint, omni ſe nouerint communione vſque ad condignam ſatisfactionem priuatos.* Item: *Qui Presbyterum ordinare neceſſarium ducit, deputet eum Eccleſiæ, in quâ Domino ſeruiens iugiter perſeueret.* Hic ordinauit Epiſcopos ſeptuaginta & vnum, Presbyteros tredecim, Diaconos vndecim. Obiit IV. Idus Octobr.

CAP. LXXIII.

SEVERINVS.

An. DC. XXXVIII. SEVERINVS, natione Romanus, ex patre Abieno, ſedit menſes duos, dies quatuor. Hic ordinauit Epiſcopos quatuor. Obiit autem IV. Idus Octobris.

CAP. LXXIV.

IOANNES IV.

An. DC. XXXIX. IOANNES, natione Dalmaticus, ex patre Venantio ſcholaſtico, ſedit annum vnum, menſes nouem, dies octodecim. Hic per Dalmatiam & Iſtriam multum pecuniæ miſit ad redemptionem captiuorum. Hic ordinauit Epiſcopos quatuor. Defunctus eſt autem IV. Idus Octobris.

CAP. LXXV.

THEODORVS.

A. DC. XLII THEODORVS, natione Græcus, ex patre Theodoro Epiſcopo, de ciuitate Ieruſalem, ſedit annos ſex, menſes quinque, dies quatuordecim. Hic ordinauit Epiſcopos quinquagintaſex, Presbyteros viginti & vnum, Diaconos quatuor. Qui defunctus eſt pridie Idus Maij.

CAP. LXXVI.

S. MARTINVS.

An. DC. XLIX. MARTINVS, de ciuitate Tudertinâ prouinciæ Tuſciæ, ſedit annos ſex, menſem vnum, dies vigintiſex. Hic centum & quinque Epiſcopos in vrbe Româ congregauit, cum quibus condemnauit Theodorum quemdam Epiſcopum Pharanitarum, & Cyrum Alexandrinum, & Sergium Conſtantinopolitanum, & eius ſucceſſores Pyrrhum & Paulum, qui nouitates contra immaculatam fidem præſumpſerunt innectere. Et demum prædictus Papa, quia hæreticis conſentire noluit, ductus eſt in exilium, vbi & vitam in Chriſto finiuit IV. Idus Nouembris. Ordinauit autem Epiſcopos trigintaquatuor, Presbyteros vndecim, Diaconos quinque.

CAP.

CAP. LXXVII.

S. EVGENIVS.

EVGENIVS, natione Romanus, ex patre Rufiniano, ſedit annos duos, menſes nouem, dies vigintitres. Hic ordinauit Epiſcopos viginti & vnum; defunctus eſt autem IV. Nonas Iunij. A. DC. LII.

CAP. LXXVIII.

S. VITALIANVS.

VITALIANVS, natione Signienſis, Campaniæ prouinciæ, de patre Anaſtaſio, ſedit annos quatuordecim, menſes ſex. Hic regulam Eccleſiaſticam atque vigorem, vt mos erat, omnino conſeruauit. Hic ordinauit Epiſcopos nonagintaſeptem, Presbyteros vigintiduos, Diaconum vnum. Huius temporibus Conſtantinus Auguſtus Romam venit, ibique omnia, quæ ad ciuitatis ornatum ſuſpenſa erant, deponi fecit, & Eccleſiam S. Mariæ ad Martyres, quæ de tegulis æreis erat tecta, diſcooperuit, & in regiam vrbem ipſas tegulas cum aliis diuerſis, quæ deponi fecerat, emiſit. Scripſit autem Epiſtolam Paulo Cretenſi Archiepiſcopo, in quâ eum arguit, quia Ioannem Epiſcopum Lampeon vrbis in cuſtodiam duci fecit. Inſuper contra Canonum iuſſa, contra legum inſtituta, exiſtens in cuſtodiâ, cogebatur vt daret fideiuſſores. Vnde omnia, quæ ipſe Archiepiſcopus de iam prædicto Epiſcopo in Synodo egit, inania eſſe decreuit, & Eccleſiam ſuam ei iudicio Synodi, datis litteris, reddi præcepit. Defunctus eſt autem VIII. Idus Februarij. A. DC. LV.

CAP. LXXIX.

ADEODATVS.

ADEODATVS, natione Romanus, ex Monachis, de patre Iouiniano, ſedit annos quatuor, menſes duos, dies quinque. Hic ordinauit Epiſcopos ſeptem, Presbyteros quatuordecim, Diaconos duos. Qui defunctus eſt VIII. Idus Iunij. Poſt eius verò tranſitum, & pluuiæ & tonitrua tanta fuerunt, quanta priùs fuiſſe nemo eo in tempore viuens audierat. Vnde homines & pecudes ex nimio ictu fulguris interierunt. An. DC. LXIX.

CAP. LXXX.

DONVS.

An. DC. LXXVI. DONVS, natione Romanus, ex patre Mauritio, ſedit annum vnum, menſes quinque, dies decem. Hic ordinauit Epiſcopos ſex, Diaconos quinque. Poſt electionem huius, Auguſto menſe apparuit ſtella præfulgida valdè in Oriente. Oriebatur autem aſſiduè in galli cantu apparens vſque manè, ſed, emenſo trium menſium ſpatio, ſuæ pulchritudinis radios numquam parens abſcondit, quam in eâdem plagâ Orientis innumeræ multitudinis hominum mors ſecuta eſt. Huius tempore Eccleſia Rauennæ, quæ priùs acephalicum caput contra Romanam Eccleſiam erexerat, denuò fractâ ceruice ſuperbiæ, Apoſtolicæ Sedi humiliata ſubiacuit. Obiit autem iſte III. Idus Aprilis.

CAP. LXXXI.

S. AGATHO.

An. DC. LXXVIII. AGATHO, natione Siculus, ſedit annos duos, menſes quinque, dies quatuor. Hic ordinauit Epiſcopos octodecim, Presbyteros decem, Diaconos quatuor. Legati Conſtantinopolim directi è latere huius Papæ, Macarium Antiochenum Patriarcham in Synodo depoſuerunt, quia duas naturas & voluntates in Chriſto eſſe negauit. Prædictus Papa hoc obtinuit apud Imperatores, Conſtantinum videlicet, & Heraclium, & Tiberium, vt iuxta poſtulationem ſuam remitteretur quantitas illa, quæ ſolita erat dari pro ordinatione Romani Pontificis facienda: ſic tamen, vt, ſi contigerit poſt eius tranſitum vel electionem ordinationem fieri, non debeat ordinari qui electus fuerit, niſi priùs decretum generale deferatur in regiam vrbem ſecundùm antiquam conſuetudinem; & cùm eorum, id eſt Imperatorum, ſcientiâ & iuſſione ordinatio debeat prouenire. Hic defunctus eſt IV. Idus Ianuarij.

CAP. LXXXII.

S. LEO II.

An. DC. LXXXIII. LEO, natione Siculus, ex patre Paulo, ſedit menſes decem, dies ſeptemdecim. Hic fuit eloquentiſſimus, Græcâ & Latinâ linguâ eruditus. Hic fecit conſtitutum, vt, qui ordinatus fuerit Archiepiſcopus, nullâ conſuetudine pro vſu pallij, aut diuerſis

officiis Ecclesiæ, persoluere debeat. Hic ordinauit Episcopos vnum & viginti, Presbyteros quatuordecim, Diaconos tres. Defunctus est autem IV. Kalend. Iulij.

CAP. LXXXIII.

BENEDICTVS II.

BENEDICTVS, natione Romanus, ex patre Ioanne, sedit menses decem, dies duodecim. Hic suscepit præceptum Constantini Augusti datum Clero & populo, & exercitui Romano, per quod concessum est, vt, cùm quis fuerit electus ad regendam Romanam Sedem, continuò absque tarditate consecretur Pontifex. Obiit verò VIII. Maij. An. DC. LXXXIV.

CAP. LXXXIV.

IOANNES V.

IOANNES, natione Syrus, ex prouinciâ Antiochiâ, de patre Cyriaco, sedit annum vnum, dies nouem. Fuit autem vir valdè strenuus, atque scientiâ præditus, & omnino moderatus. Hic consecratus est à tribus Episcopis, Ostiense, Portuense & Veliternense, sicut & præcessor eius Leo fuerat. Defunctus est verò IV. Nonas Augusti. An. DC. LXXXV.

CAP. LXXXV.

CONON.

CONON, oriundus patre Traceseo, educatus apud Siciliam, sedit menses vndecim. In huius electione non minima est contentio habita, eò quòd Clerus Archidiaconum, exercitus autem Theodorum Presbyterum nitebatur eligere. Sed hac contentione aliquamdiu habitâ, tandem Clerus & populus vnanimiter hunc denominantes elegerunt. Post aliquot verò dies exercitus videns Cleri & populi concordiam, & ipse in prædicti electionis decreto subscripsit. Hic ordinauit Episcopos sedecim. Defunctus est autem X. Kalend. Octobris. An. DC. LXXXVI.

CAP. LXXXVI.

SERGIVS.

SERGIVS, natione Syrus, Antiochiæ regionis, ortus ex patre Tiberio, sedit annos tredecim, menses septem, dies vigintitres. An. DC. LXXXVII.

Ante huius electionem populus Romanus, vt fieri assolet, diuisus est: nam pars vna Theodorum Archipresbyterum, alia verò elegit Paschalem Archidiaconum. Cùm autem isti duo electi contenderent, nec alter eorum alteri cedere vellet, maxima pars Cleri, nec non Primates iudicum, & exercitus Romanæ militiæ diu pertractantes, qualiter duorum altercantium contentio sopiretur, consilio inito, demum prænominatum Sergium vnanimiter elegerunt, & altercantium tumultuatione repressâ, in Sede eum concorditer statuerunt. Hic in sacrario B. Petri Apostoli capsam argenteam in angulo obscuro iacentem, & ex nigredine nimiæ annositatis, nec, si esset argentea, iam apparentem, Deo ei reuelante, reperit. Itaque oratione factâ, sigillo fracto, & capsâ aperta, inuenit in eâ crucem diuersis ac pretiosis lapidibus perornatam. In quâ etiam apertâ inuenit miræ magnitudinis & ineffabilem portionem salutaris ligni viuificæ Crucis repositam: quæ ex die illo pro salute humani generis ab omni populo Christiano die Exaltationis S. Crucis in Ecclesiâ Saluatoris adoratur. Hic statuit, vt in fractione Corporis & Sanguinis Domini à Clero & populo *Agnus Dei* cantetur. Hic ordinauit Episcopos vigintiseptem, Presbyteros duodeuiginti, Diaconos quatuor. Defunctus est autem Idibus Septembris.

CAP. LXXXVII.

IOANNES VI.

A. DCCI. IOANNES, natione Græcus, sedit annos tres, menses duos, dies duodecim. Hic captiuos, quos in Campania Gisolphus dux gentis Longobardorum ceperat, donariis suis redemit. Hic ordinauit Episcopos quindecim, Presbyteros nouem, Diaconos duos.

CAP. LXXXVIII.

IOANNES VII.

A. DCCV. IOANNES, natione Græcus, de patre Platone, sedit annos duos, menses sex, dies septemdecim. Hic ordinauit Episcopos vndeuiginti. Sepultus est autem XV. Kalend. Nouembr.

CAP. LXXXIX.

SISINNIVS.

An. DCC. VIII. SISINNIVS, natione Syrus, ex patre Ioanne, sedit dies viginti. Hic ordinauit Episcopum vnum. Defunctus est autem repentinâ morte.

CAP.

CAP. XC.

CONSTANTINVS.

CONSTANTINVS, natione Syrus, ex patre Ioanne, ſedit annos ſeptem, dies quindecim. Hic ordinauit Felicem Archiepiſcopum Rauennatem, qui iuxta anteceſſorum ſuorum conſuetudinem ſcribere noluit, faſtu arrogantiæ tentus. Qui poſteà elatione ſuperbiæ ſuæ à Iuſtiniano Auguſto capi iubetur, oculis priuatur, & in exilium in Ponticam mittitur. Sed, mortuo Imperatore, ad ſedem propriam reuertitur, & ſic humiliatus, ab Apoſtolicâ Sede veniam petiit, & abſolutionem promeruit. Prædicti Papæ temporibus venit Romam Benedictus Mediolanenſis Archiepiſcopus, & certauit pro Eccleſiâ Ticinenſi; ſed conuictus eſt, eò quòd à præfatis temporibus Ticinenſis Eccleſiæ Antiſtitis conſecratio ad Sedis Apoſtolicæ Pontificem pertinebat. Ordinauit autem Epiſcopos ſexagintaquatuor, Presbyteros decem, Diaconos duos. Obiit autem VI. Idus Aprilis. A. DCC. VIII

CAP. XCI.

S. GREGORIVS II.

GREGORIVS, natione Romanus, ex patre Marcello, ſedit annos ſedecim, menſes nouem, dies vndecim. Hic in Germaniâ per Bonifacium Epiſcopum verbum ſalutis prædicauit, & gentem illam ſedentem in tenebris doctrinâ lucis conuertit ad Chriſtum. Huius temporibus Saraceni Franciam occupare conati ſunt; ſed iudicio Dei vnâ die trecenta & ſexaginta quinque millia à Francis ceciderunt, vt Epiſtola à Francorum Duce Pontifici miſſa continebat. Hic conſtituit, vt Quadrageſimali tempore, quintâ videlicet Feriâ ieiunium, atque Miſſarum celebratio fieret, quod priùs non fiebat. Huius temporibus Leo Imperator ad peiora progreſſus, compulit omnes Conſtantinopoli habitantes, vt Sanctorum imagines deponerent, & igni conſumerent. Cuius errori, quia Germanus non conſenſit Patriarcha, à ſede eſt pulſus, & in eius loco Anaſtaſius Presbyter eſt ordinatus. Hic in Synodo communi omnium præſidentium iudicio confirmando dixit: *Si quis Presbyteram, aut Diaconiſſam, aut Monacham, aut nurum, aut conſobrinam, aut de propriâ cognatione, aut quam cognatus habuit, duxerit vxorem, anathema ſit.* Item: *Si quis viduam furatus fuerit in vxorem & virginem, niſi eam deſponſauerit, anathema ſit.* Item: *Si quis ariolos, aruſpices, vel incantatores obſeruauerit, aut phylacteriis vſus fuerit,* A. DCC. XIV

C. Romanum, tom. 3. Concil. cap. 1. & 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

fuerit, anathema ſit. Hic ordinauit Epiſcopos centum quinquaginta, Presbyteros vigintiquinque, Diaconos quatuor. Qui defunctus eſt III. Idus Februar.

CAP. XCII.

S. GREGORIVS III.

An. DCC. XXXI. GREGORIVS, natione Syrus, ex patre Ioanne, ſedit annos decem, menſes octo, dies viginti. Hic fuit vir valdè mitis, & in diuinis litteris benè inſtructus, & Græcâ Latinaque linguâ pleniter eruditus. Hic in Synodo reſidens, omnes illos anathematis vinculo innodauit, qui antiquæ Eccleſiaſticæ conſuetudini aduerſantes, Sanctorum imagines venerari contemnerent. Hic ordinauit Epiſcopos octoginta, Presbyteros vigintiquatuor, Diaconos tres.

CAP. XCIII.

S. ZACHARIAS.

An. DCC. XLII. ZACHARIAS, natione Græcus, ex patre Polychronio, ſedit annos decem, menſes tres, dies quatuordecim. Huius temporibus Karlomannus, filius * Karlomanni Francorum Regis, præſentis vitæ gloriam & poteſtatem relinquens, clericatus iugum Romæ ab ipſo Papâ ſuſcepit. Deinde ad montem Caſſinum peruenit, ibique factâ iuxta morem profeſſione, profeſſionis habitum deuotè ſuſcepit. Eiuſdem Papæ temporibus Ratechiſus Rex Longobardorum regalem dignitatem relinquens, à prædicto Papâ detonſus, monachico habitu cum vxore & filiis induitur. Hic ordinauit Epiſcopos trigintaquinque, Presbyteros vigintitres, Diaconos ſex. Hic in Synodo conſtituit, vt Epiſcopi cum mulieribus omnino non habitent, & Presbyteri vel Diaconi ſubintroductas mulieres nullo modo ſecum audeant habere, niſi matrem, & illas quæ ſuſpiciones effugiunt; alioquin gradus ſui priuentur honore. Item ſtatuit, vt Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi ſæcularibus indumentis minimè vtantur, niſi, vt condecet, tunicâ ſacerdotali: ſed neque dum ambulauerint in ciuitate, aut in viâ, aut in plateis, ſine indumento præſumant ambulare, niſi in itinere longo ambulauerint: quia Sacerdos incedens ſine operimento ſibi congruo, ſacerdotium ſuum deturpat. Quòd ſi præſumpſerit, communione priuetur, donec, quæ ſtatuta ſunt, adimplere maturet. Item, vt Presbyteri & Diaconi non vtantur monachâ, vel etiam ſpirituali commatre. Nam qui huiuſmodi opus perpetrauerit, ſciat ſe anathematis vincu-

* Caroli Martelli

vinculo obligatum, & Dei iudicio condemnatum, atque à ſacro Corpore & Sanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti alienum, ſtatuente Apoſtolicâ cenſurâ. Et quicumque Sacerdotum talibus communicare præſumpſerit, eorum conſortio condemnatus, ſacerdotij ſui honore priuetur. Si autem hi, qui conuicti ſunt, admoniti declinauerint, & ab adulterio fuerint diuiſi, pœnitentiæ ſubmittantur, vt Sacerdos loci prouiderit. Item de Presbyteris, Diaconis, ſeu Clericis, qui inter ſe cauſſam habuerint, nullo modo præſumat publicis auctoritatibus interpellationem facere, niſi ſuo Epiſcopo: & ſi forſan Epiſcopus cauſſam habuerit, ad vicinum Epiſcopum confugium faciant, iuxta canonum ſtatuta. Et ſi minimè conuenerit, vt decidatur inter eos contentio, ad Apoſtolicam veniant Sedem. Si quis verò præter ſtatuta præſumpſerit agere, gradus ſui honore priuetur, & ab Eccleſiâ pellatur, vſque dum cauſſa ſuſceperit finem. Item, vt Epiſcopus, aut Presbyter, dum ingreſſus fuerit ad Miſſarum ſolemnia celebranda, nullo modo audeat datâ oratione recedere, vt ab alio Epiſcopo aut Presbytero Miſſarum ſolemnia ſuppleantur, ſed qui initium poſuit, ſuppleat vſque in finem. Si quis aliter agere præſumpſerit, à Dominico Corpore & Sanguine ſit ſuſpenſus. Prædictus Papa vniuerſis Epiſcopis, cunctis etiam Ducibus, Comitibus, omnibuſque Deum timentibus per Gallias & Francorum prouincias conſtitutis Epiſtolam deſtinauit, in quâ omnes commonuit, vt falſos & ſchiſmaticos, homicidas & fornicarios ſacerdotes ab ipſis expellerent.

CAP. XCIV.

STEPHANVS III.

STEPHANVS, natione Romanus, ex patre Conſtantino, ſedit annos quinque, dies vigintitres. Poſt obitum Zachariæ Papæ Stephanus quidam Presbyter à cuncto populo electus eſt, & in patriarchium inthronizatus. Qui poſt biduum ſubitò alienatus obmutuit, & die ſequenti defunctus eſt. Poſt hæc verò omnes vnanimiter hunc eligentes, in patriarchium iuxta morem introduxerunt: erat enim amator Eccleſiarum, traditionem Eccleſiaſticam firmâ ſtabilitate conſeruans. Huius temporibus Aiſtulphus Longobardorum Rex, occupatis bonis Eccleſiæ, multa Romanis intulit mala, ſed plurima minatus eſt. Vnde prædictus Papa coactus Pipinum Regem Franciæ poſtulatum auxilium adiit, contra quem venit Karlomannus frater Regis, quamuis monachus; malignis tamen Aiſtulphi ſuaſionibus deceptus, vt eius petitionem in irritum duceret. Sed, Deo id agente, propoſiti inefficax ex-

A. DCC. LII.
STEPH. II.

ſtitit, & ibi idem in Franciâ in monaſterio à fratre ſtatutus, vitam finiuit: Pontifex verò apud Regem voluntatem ſuæ petitionis obtinuit. Hic ordinauit Epiſcopos quindecim, Presbyteros duos, Diaconos duos. Defunctus eſt autem VI. Kalend. Maij.

Prædictus Pontifex in quadam Epiſtolâ de infirmitatis ſuæ liberatione ita inter cetera dicit: *Cùm iam medici deſperarent, fui ſicut in oratione in Eccleſiâ B. Martyris Dionyſij ſubtus campanas, & vidi ante altare Domnum Petrum & Domnum Paulum, & notâ mente illos recognoui, & tertium B. Dionyſium ad dexteram B. Petri ſubtilem & longiorem. Dixitque Domnus Petrus: Hic frater noſter poſtulat ſanitatem. Et dixit B. Paulus: Modò ſanabitur; & appropinquans miſit manum ſuam ad pectus domni Dionyſij amicabiliter, reſpexitque ad Domnum Petrum. Et dixit Domnus Petrus ad Dionyſium hilariter: Tua gratia eſt ſanitas eius. Et Dionyſius veniens ad me ait: Pax tecum frater, non morieris, donec ad Sedem tuam proſperè reuertaris. Surge, & hoc altare in honore Dei, & veneratione Apoſtolorum Petri & Pauli dedica: moxque ſanus factus impleui quæ iuſſa ſunt.*

CAP. XCV.

S. PAVLVS.

A. DCC. LVII. PAVLVS, natione Romanus, ex patre Conſtantino, ſedit annos decem, menſem vnum. In huius autem electione populus Romanus diuiſus eſt. Nam alij Theophylactum Archidiaconum, alij hunc volebant habere Pontificem: ſed pars illa, quæ maior ac validior fuit, tandem hunc elegit; & ita ceteris diſperſis iſte Sedem obtinuit. Hic conſecrauit Epiſcopos viginti, Presbyteros duodecim, Diaconos duos.

CAP. XCVI.

STEPHANVS IV.

A. DCC. LXVIII. STEPHANVS, natione Siculus, ex patre Oliuio, ſedit annos tres, menſes quinque, dies vigintiſeptem. Dum Paulus Papa ex hac vitâ migraſſet, continuò Conſtantinus quidam laicus à germanis fratribus, & illis quos fratres quoquo modo attrahere potuerunt, latrocinio in Patriarchium eſt introductus; ibique repentè vnâ die fit Clericus, aliâ verò die Subdiaconus & Diaconus à Georgio Præneſtino Epiſcopo conſecratus eſt: & proximo Dominico die cum multitudine armatorum ad Eccleſiam B. Petri properans, à prædicto Georgio & aliis duobus Epiſcopis, Albanenſe videlicet & Portuenſe, in Pontificem ordinatus eſt, & vnius anni & menſis ſpatio

ſpatio Romanam Eccleſiam hac inuaſione detinuit: & infra hoc ſpatium Epiſcopos octo, Presbyteros totidem, & Diaconos quatuor ordinauit. Sed prædictus Præneſtinus Epiſcopus non multò pòſt diuinâ vltione correptus eſt: nam dextera manus eius aruit, & contracta eſt, adeò vt ad os eam erigere non poſſet; & taliter languens vitam finiuit. Conſtantinus verò decurſo anni & menſis ſpatio, à Romanis & Longobardis repentè ſuperuenientibus, interfecto vno ex fratribus ſuis, capitur. Deinde prædicto Papæ Stephano iam electo præſentatur, ibique aſſiſtentium iudicio deponitur. Poſtmodum prædictus electus in Pontificem ordinatur. Inter hæc Theodorus Epiſcopus Conſtantini Vicedominus à turbâ raptus, oculis priuatur, linguâ truncatur, & Paſſiuus eiuſdem Conſtantini germanus excæcatur, & ipſe Conſtantinus demum capitur, lumine priuatur, miſerè in plateâ iacêre relinquitur. Deinde pro impiæ inuaſionis præſumptione Synodo in vrbe Romanâ congregatâ, primò omne ſcriptum de eius actionibus geſtum igni mandatur. Deinde ſtatuitur, vt omnia, quæ idem Conſtantinus in Eccleſiaſticis Sacramentis, aut diuino cultu egerat, iterarentur, præter ſacrum Baptiſma, aut ſanctum Chriſma. De contumacibus & inobedientibus, & contentioni & ſcandalo inſiſtentibus præcepit, ſi poſt primam & ſecundam admonitionem ſe minimè correxerint, vt quaſi zizaniorum ſeminatores ab Eccleſiæ gremio abiiciantur. Hic conſtituit ſeptem Cardinales Epiſcopos, qui alternatim in Eccleſiâ B. Petri Apoſtoli hebdomadas celebrarent, & hymnum Angelicum in Miſſarum ſolemniis decantarent. Hic ordinauit Epiſcopos decem, Presbyteros quinque, Diaconos quatuor.

CAP. XCVII.

S. HADRIANVS.

HADRIANVS, natione Romanus, ex patre Theodoro, de regione Viâ latâ, ſedit annos vigintitres, menſes decem, dies ſeptem. Hic vir valdè nobilis, & fortiſſimus Orthodoxæ fidei, & patriæ ſuæ, & plebis ſibi commiſſæ defenſor, ad ſedandas calumnias, & deuaſtationes, quas Deſiderius Longobardorum Rex in bonis S. Petri exercuit, Carolum Magnum Francorum Regem Romam vocauit. Qui cùm quinto anno Regni ſui illuc veniſſet, inter cetera, quæ ab ipſo ibi magnificè geſta ſunt, etiam partem aliquam Saxoniæ in prouinciâ Weſtfaliâ, quàm ad fidem Chriſtianitatis conuertit, vt ipſe iam prædictus Papa præcepit, & docuit, ſecundâ feriâ Paſchæ in Baſilicâ S. Petri Apoſtoli, inter cetera, quæ ad manum Papæ offerebat, Deo in ſacrificium obtulit, & in loco

A. DCC. LXXII.

Vide Alb. Crantz. Metrop. lib. 1. c. 2. & lib. 2. Saxon. c. 11.

Osbrugge vocato Episcopatum constituere, & decimis nouiter ad fidem conuersorum, si sanus & incolumis remeasset, Papâ ita dictante, & priuilegiis suis confirmante, dotare deuouit. Ordinauit autem Episcopos centum & octogintasex, Presbyteros vigintiquatuor, Diaconos sex. Qui defunctus est Kalendis Ianuarij. Hic Episcopis Hispaniarum Epistolam destinauit, in quâ multis rationibus, multisque multorum auctoritatibus, Christum verum, & non putatiuum, proprium, & non adoptiuum Patris Filium esse comprobauit.

CAP. XCVIII.

LEO III.

A. DCC. XCV

LEO, natione Romanus, ex patre Azuppio, sedit annos viginti, menses quinque, dies sedecim. Hic in natali S. Stephani Protomartyris electus est, & insequenti die ordinatus est. Hic cùm ex more paratus in Litaniâ, quæ Maior dicitur, incederet, ab iniquis Romanorum captus, oculis est priuatus, & linguâ truncatus, in arctaque custodiâ reclusus. Sed, Deo cooperante, & B. Petro suffragante, & visum recepit, & lingua ei ad loquendum restituta est, & ex ipsâ custodiâ liberatus Dei auxilio, ad Carolum Regem & Romanorum Patricium profectus est: à quo & deuotissimè susceptus est. Quod nefandissimi Romanorum audientes, falsa crimina ei imponere studuerunt, vt Regi & omnibus eum ita odiosum efficerent. Sed prædictus Pontifex ad Sedem suam reuersus, paulò pòst prænominato Rege præsente, cunctisque etiam Clero & populo præsentibus, non coactus, sed spontaneus de impositis criminibus iureiurando se expurgauit. Post hæc die Natalis Saluatoris nostri ab omnibus prædictus Rex, Romanorum Imperator Augustus est constitutus, & à Papâ nominato Pontifice coronatus, & ita eius tempore primùm Romanorum Imperium peruenit ad Francos. Hic constituit, vt tres dies ante Dominicam Ascensionem Litaniæ celebrarentur. Hic ordinauit Episcopos centum & trigintasex, Presbyteros triginta, Diaconos vndecim. Sepultus est autem II. Idus Iunij.

CAP. XCIX.

STEPHANVS V.

A. DCCC. XVI.

STEPHANVS, natione Romanus, ex patre Marino, sedit menses septem. Hic ordinauit Episcopos quinque, Presbyteros nouem, Diaconos quatuor.

CAP.

CAP. C.

PASCHALIS.

PASCHALIS, natione Romanus, ex patre Bonoso, sedit annos septem, menses quinque, dies tredecim. Ordinauit autem Episcopos, Presbyteros & Diaconos per diuersa loca. Hic de his, qui ob caussam frigidæ naturæ se dicunt non posse ad inuicem opera carnis dantes commisceri, requisitus, respondit dicens: *Si non possunt, habeant vxorem quasi sororem. Quòd si retinaculum iugale volunt recidere, maneant innupti. Nam si huic non potuit naturaliter concordare, quomodo alteri conueniet? Igitur, si vir aliam vult recipere vxorem, manifesta ratio patet, quia, suadente diabolo, fomite odij exosam habuit eam, & idcircò illam dimittere mendacij falsitate molitur. Quòd si mulier causatur, & dicit, Volo mater esse, & filios procreare; eligantur ex vtraque parte tres propinqui parentes, qui iureiurando dicant tactis sacrosanctis Euangeliis, quòd numquam hi permixtione carnis coniuncti vna caro effecti fuissent; tunc videtur mulier secundas posse contrahere nuptias. Humanum dico, propter infirmitatem carnis eorum. Vir autem, qui frigidæ naturæ est, maneat innuptus. Quòd si ille aliam copulam, cui conueniat, requirit, tunc hi, qui iurauerunt, sunt periuri, & rei crimine tenentur. Ex hoc nimirum eorum fraus detegitur, si vterque alias nuptias expetunt.* A. DCCC. XVI.

Hic Mediolanensi Ecclesiæ de Simoniacâ hæresi scripsit Epistolam, quæ ita incipit: *Fraternæ mortis crimen incurrit, si quis, cùm potest, fratrem à morte minimè defendit. Nos verò, qui excellentiæ vestræ summum discrimen audiuimus, summi reatus pœnam incurrimus, si taceamus, Domino per Prophetam intentante: quia profectò sanguinem fundit, qui impiorum iniquitatem tacendo dissimulat. Audiuimus enim, quod valdè miramur, quòd sacri Ordines apud vos pecuniis distrahuntur, cùm quicumque tale aliquid tentauerint, omnino hæretici comprobentur, Spiritu sancto per Gregorium sic intonante: Quia quisquis per pecuniam ordinatur, ad hoc vt fiat hæreticus promouetur: & quisquis contra Simoniacam hæresim neophytorum pro officij sui loco non exarserit, cum eo non dubitet se habere portionem, qui primus commisit hoc piaculare flagitium. Et quòd æternâ morte hoc flagitium sit dignum, Augustinus & Fulgentius ostendunt, ita dicentes: Firmissimè tene, & nullatenus dubita, omnem hæreticum & schismaticum, quamuis multas eleëmosynas faciat, vel etiam sanguinem suum fundat, cum diabolo & angelis eius æterni ignis incendiis mancipandum, nisi ante finem huius vitæ Catholicæ incorporatus & redintegratus fuerit Ecclesiæ. Et turpe nimis est, vt plenissimo iam vigore confirmata Ecclesia tam ferali inimico succumbat, de quo in primordio suæ infantiæ tantâ virtute triumphauit. Si quis autem obiecerit, non consecrationes, sed res ipsas, quæ ex consecratione proueniunt, vendi; videtur quidem*

dem aliquid dicere, nihil autem penitus ſapere. Nam cùm corporalis Eccleſiæ, aut Epiſcopus, aut Abbas, aut aliquis alius ſine rebus corporalibus & exterioribus in nullo proficiat, ſicut nec anima ſine corpore temporaliter viuit; quiſquis eorum alterum vendit, ſine quo alterum haberi non prouenit, neutrum venditum dereliquit. Quam tamen obiectionem ſacer penitus canon exterminat, cùm procuratorem vel defenſorem Eccleſiæ, vel regulæ ſubiectum adeò per pecunias ordinari prohibeat, vt interuentores quoque tanti ſceleris anathematis mucrone ſuccidat. Item in eâdem paulò inferiùs: *Quòd tales Epiſcopos, vel Abbates, vel reliquos Clericos non deuitamus, ſi eorum Miſſas audimus, vel cum eis oramus, excommunicationem cum eis ſubimus: quos quidem Sacerdotes eſſe ſaltem credere, omnino errare eſt.*

CAP. CI.

EVGENIVS II.

A. DCCC. XXIV. EVGENIVS, natione Romanus, ſedit annos quatuor, menſes ſeptem, dies vigintitres. Huius diebus Romani iudices, qui in Franciâ tenebantur captiui, reuerſi ſunt.

CAP. CII.

VALENTINVS.

A. DCCC. XXVII. VALENTINVS, natione Romanus, ex patre Leontio, ſedit menſem vnum, dies decem.

CAP. CIII.

GREGORIVS IV.

A. DCCC. XXVII. GREGORIVS, natione Romanus, ex patre Ioanne, ſedit annos ſedecim. Hic ordinauit Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos per diuerſa loca, numero centum & octogintaquinque. Hic ciuitatem Oſtiæ, quæ vetuſtate diruta fuerat, à fundamento renouauit, ne Agareni in eo tempore circumuagantes, Chriſtianis ibidem morantibus nocere poſſent; & ipſam vrbem Gregoriopolim nominari iuſſit.

CAP. CIV.

SERGIVS II.

A. DCCC. XLIV. SERGIVS, natione Romanus, ex patre Sergio regionis quartæ, ſedit annos tres. Hic abſque iuſſione Lotharij Imperatoris eſt ordinatus. Vnde, cùm eius conſecrationis rumor ad prædicti

aures

aures Imperatoris peruenit;indignatus de hac præſumptione,filium ſuum Ludouicum & Drogonem Metenſem Epiſcopum cum magno exercitu Romam direxit. Qui poſt multa damna Romanis illata, ipſos Romanos Imperatori fidelitatem iurare fecerunt, & prædictum Sergium poſt multas contentiones in Sede demum confirmauerunt: qui prædictum filium Imperatoris in Regem Longobardorum vnxit. Huius Pontificis fuit frater, Benedictus nomine, brutus & valdè ſtolidus: qui propter Pontificis imbecillitatem, Eccleſiaſticam & publicam curam vſurpauit; ad hoc etiam maximis muneribus primatum & dominium Romæ ab Imperatore ſibi acquiſiuit; demum verò Albanenſem Epiſcopatum vſurpare non metuit, & omnia intra & extra Romam ſuâ auaritiâ & vanitate vaſtauit. Vigebat etiam iſtius Pontificis & fratris eius tempore Simoniaca hæreſis in tantum, vt etiam venderentur Epiſcopatus: & qui plus dabat, Epiſcopatum accipiebat. Nec erat aliquis Epiſcoporum, aut quiſquam virorum Eccleſiaſticorum, qui zelo Dei ductus, cum Imperatore aut Rege ageret, vt hoc nefas prohiberetur. Et quia nemo erat Chriſtianorum, per quem hoc malum corrigeretur, miſit diuina potentia flagellum Paganorum ad vlciſcenda peccata Chriſtianorum. Nam ſuperuenientes Saraceni, innumeros hominum interfecerunt, caſtella & vrbes multas captas acceptâ prædâ igni dederunt: demum Regem expugnantes fugauerunt, &, multis captis & interfectis, maximâ hominum & omnium rerum prædâ onuſti reuerſi ſunt. Hic ordinauit Epiſcopos vigintiquinque, Presbyteros octo, Diaconos tres.

CAP. CV.

LEO IV.

LEO, natione Romanus, ſedit annos octo, menſes ſex, dies tres. Hunc Romani omnes vnanimiter elegerunt: & dum in eius electione nimis gauderent, cœperunt iterùm non mediocriter contriſtari, eò quòd ſine imperiali auctoritate futurum non audebant conſecrare Pontificem; & periculum Romanæ vrbis maximè metuebant, ne iterùm, vt olim, ab aliis hoſtibus fieret obſeſſa. Hoc timore futuri caſus perterriti, eum continuò Pontificem, non expectatâ Principis ſententiâ, conſecrauerunt. Hic ſecundùm antiquam conſuetudinem canonicâ auctoritate conſtituit, vt, dum ſacra Miſſarum ſolemnia in Eccleſiâ celebrantur, nullus ex laicis in Presbyterio ſtare, vel ſedere, aut ingredi præſumat, niſi illi qui ad hanc miniſtrationem ſacri officij conſtituti videntur. Huius temporibus Romæ in quibuſdam cauernis baſiliſcus ortus eſt, qui

A. DCCC. XLVII.

flatu

flatu ſuo ac viſione omnes accedentes necabat, & morti mandabat: quem prædictus Pontifex ad ipſum foramen veniens, ſuâ oratione fugauit, & nullum poſteà ex ipſo ſignum læſionis apparuit. Hic Octauam Aſſumptionis ſanctæ Dei Genitricis Mariæ deuotiſſimè primùm celebrauit, & ſemper celebrandam eſſe firmâ inſtitutione mandauit.

Hic conſilio & auxilio Lotharij Imperatoris, vrbem, quam circa Eccleſiam B. Petri inceperat, pleniter conſummauit, & cum Litaniâ eam circumdans, & aquâ exorcizatâ aſpergens, ſanctificauit; & ſuo poſtmodum nomine Leonianam eam vocauit. Hic videns multa ſuo in tempore contra Deum & ſalutem animarum impudenter fieri, conſilio Imperatorum Lotharij & Lodewici Romæ Synodum habuit cum ſexagintaſeptem Epiſcopis: cum quibus quadragintaduo capitula Chriſtianorum ſaluti neceſſaria edidit, & firmiter firmanda eſſe præcepit.

SYNODVS ROMÆ.

1. *Tim.* 3. In primo enim capitulo inſtituit, vt Epiſcopus iuxta Pauli diſcretionem & admonitionem irreprehenſibilis, & boni operis deſiderabilis conſecretur.

Secundo, quiſque Sacerdos caueat, ne præmiis conſecrationem adipiſcatur, ne exemplo Simonis in laqueum incidat diaboli. *Act.* 8.

Tertio, vt bono opere Epiſcopus exiſtat, & benè ſpeculetur qualiter populum verbo prædicationis inſtruere debeat.

Quarto, vt, ſi Epiſcopus inueniatur inductus, à Metropolitano proprio admoneatur, & Presbyteri, & Diaconi, & Subdiaconi à ſuo Epiſcopo, vt doceri poſſint, admoneantur: & interim tales Presbyteri & Clerici celebrare diuina myſteria & officia ſuſpendantur, vt docti valeant ad debitum miniſterium peruenire.

Quinto confirmauit, quæ Cæleſtinus & Magnus Leo de Epiſcopis inſtituerant, videlicet, vt non conueniat Epiſcopum conſecrari, niſi à Clericis & populo fuerit poſtulatus: quia nulla ratio ſinit, vt aliter conſecrati inter Epiſcopos habeantur. Et cùm in eâdem Eccleſiâ dignus non inuenitur, tunc primùm alter de alterâ Eccleſiâ eligatur; & quamuis neceſſitas eueniat, tamen inuidiosè nullo modo conſecretur.

Sexto præcepit, ne, iuxta Sardicenſem Synodum, vltra trium hebdomadarum ſpatium Epiſcopi à propriis Eccleſiis morentur, niſi fortè per iuſſionem Metropolitani vel Principis ex neceſſitate contingat: quia abſentia Epiſcopi plerumque ſit calamitas plebis.

Septimo neceſſariò ſeruari præcepit, vt iuxta Eccleſiam clauſtra conſtituantur, in quibus Clerici diſciplinis Eccleſiaſticis imbuantur; & omnibus vnum ſit refectorium ac dormitorium, ſiue ceteræ officinæ ad vſus Clericorum neceſſariæ. Miniſtri verò poſt Epiſco-

Epiſcopum tales eliganrur, quorum vita & doctrina illos poriùs exornent, quàm dehoneſtent.

Octauo, vt Epiſcopi diligenrer curam habeant in baptiſmalibus plebibus,&,cùm neceſſiras in eis Presbyteros ordinandi occurrerit,vr reuerenriùs obſeruentur,non ſine conſenſu ibidem habitantium fieri conuenit.

Nono, vt in congregandis Clericis non plures admittantur, quàm facultas rerum eis canonicè attributa ſufficere poſſit.

Decimo, vt Sacerdotes conſtitui non oporteat, niſi Eccleſiis, aut ſpeciali monaſterio deputentur, ne neceſſitas in ſæcularibus domibus illis habitandi occurrat; alioquin à propriis Epiſcopis, aut in epiſcopio, aut in monaſteriis cauſsâ habitandi & conuerſandi pro exercendo officio conſtituantur, vbi mulieres nullam habeant copiam conuerſandi.

Vndecimo, vr Sacerdotes diuina eloquia ſedulò perſcrutentur, &populum admoneant,& ludos aliquos ante ſe fieri non delectentur. Tranſgreſſores quippe admonirione Epiſcopi vlteriùs agere deſinanr; ſin autem, canonicè iudicenrur.

Duodecimo,vt Sacerdotes,qui ad debita & opportuna officia in Eccleſiis indifferenter adeſſe debenr,fœnore aliquo, aut venatione, vel aliquâ aucuparione,ruſticorum miniſterio omnino non occupentur, nec ſine ornatu ſacerdotali extra domos ſuas appareant,& ea ſolùm, quæ Patrum conſtitura videntur, obſeruent; contrarij denique inuenti, aut deinceps deſinant, aut canonicæ diſciplinæ ſubiaceant.

Terriodecimo, vt Sacerdotes in ſæcularibus negotiis pro teſtimonio, aur conficiendis inſtrumentis non rogentur; quia eos in talibus rebus eſſe non conuenir. Si enim euentu cauſſæ aliquid viderint aut audierinr, vbi nullæ ſæcularium idoneæ perſonæ inueniantur, ne veritas occulrerur, & malus vt bonus exiſtimetur, in prouidentiâ ſir Epiſcopi, vr coram ſe & competentibus iudicibus hanc aliter veriratem honorificè attollant.

Quartodecimo,vt Sacerdos, aut quis alius in Eccleſiaſtico ordine prouectus, ſi in eo ſcelere inueniatur, quo abiiciendus ſit, depoſitus prouidentiâ Epiſcopi benè prouiſo loco conſtituatur, vbi peccata lugeat, & vlteriùs non committat.

Quinrodecimo, vt, ſi Epiſcopus, Presbyter, Diaconus, vel Subdiaconus de quacumque feminâ crimine fornicationis ſuſpicatus, poſt primam & ſecundam & rertiam admonirionem Metropolitani, vel alrerius Epiſcopi, aut eius, cui ſubiacere videtur, inueniatur fabulari cum eâ, aliquóve modo conuerſari, canonicè iudicetur: quia cui propriam habere vxorem non permittitur, ab omni feminâ debet ſe abſtinere. *diſt. 81. c. Si quiſpiam.*

Mm Sexto-

Sextodecimo, vt nulli Episcoporum liceat res immobiles de subiectis plebibus aliisque piis tollere locis, ne in tali facto pauperes inueniantur; contrà agens canonicâ auctoritate coarctandus existat.

Septimodecimo, vt Presbyteri omnium ad se currentium in quibuscumque sacris locis oblationes ad Missarum solemnia recipiant: quia cùm Dei & hominum mediatores existant, in exercendis votis, & relaxandis peccatis, largissimam debent orationem peragere.

Octauodecimo, vt Episcopus sibi subiecto Sacerdoti, vel alij Clerico, nisi ab alio postulatus, dimissorias non faciat: & ne falsæ vt veræ credantur, & veræ vt falsæ suspicentur, vniuersalis Pontificis, vel Imperiali, vel Metropolitani bullâ eas roborari oportet.

Nonodecimo, vt Episcopi, vniuersique Sacerdotes, quia ad solam Dei laudem, bonorumque operum actionem constituuntur, debeant tam pro Ecclesiasticis, quàm pro propriis suis actionibus, excepto publico crimine, habere aduocatum non malæ famæ suspectum, sed bonæ opinionis; & laudabilis artis inuentum, ne, dum humana lucra intendunt, æterna præmia perdant.

Vigesimo, vt, si quispiam Sacerdotum inuentus fuerit, qui aduocatum in iudicio proferre non valeat, coram plebe propriâ suus Episcopus ipsum Sacerdotem discutiat, si bonæ an malæ conuersationis existat, aut cuius rei caussâ debitè aduocatum habere non possit: malè verò inuentus, pro qualitate culpæ secundùm canonum normam emendari curetur.

Vigesimoprimo, vt monasterium, vel oratorium, canonicè constructum à dominio constructoris, eo inuito, non auferatur; liceatque illi idem Presbytero, cui voluerit, pro sacro officio illius diœceseos, & bonæ auctoritatis, dimissoriè cum consensu Episcopi, ne malus existat, commendare, ita vt ad placitam & iustam reuerentiam illius Episcopi obedienter Sacerdos recurrat; alioquin canonicis vltionibus subiaceat.

Vigesimosecundo sanciuit, vt, si quispiam comprobatus inuasor, dicat pro parte Ecclesiæ se egisse de priuatâ sibi re pertinente, ab ipso suoque herede persoluatur inuasio. Sacerdos denique in tali culpâ pauper inuentus, à proprio canonicè iudicetur Episcopo, Episcopus à Metropolitano, vt non Ecclesia sibi commissa damnum sustineat de inuasione.

Vigesimotertio, de monasteriis Monachorum, siue Sanctimonialium, & de omnibus aliis pro diuersis necessitatibus ad eleëmosynam constitutis præcepit, vt per Episcoporum solicitudinem, in quorum diœcesi hæc existunt, ordinentur ad easdem vtilitates, quibus constituta sunt.

Vigesimoquarto, dispossuit de Ecclesiis, quæ in diuersis regionibus

bus Sacerdotibus & solitudine destitutæ, nullo debito officio resonant, vt Episcopus, si proprio iuri Ecclesiæ sunt subiectæ, ibidem sine intermissione Presbyterum constituat; vt, si in sæcularium hominum sunt iure constitutæ, ab Episcopo admoneantur, & si admoniti, Presbyteros infra trium mensium spatium ibidem neglexerint constituere absque neglectu Principis, vrgeat Episcopus, vt eius sententiâ emendetur.

Vigesimoquinto, vt Ecclesiæ quælibet destructæ proprio stipendio restaurentur; non sufficiente verò necessario, à populo plebis auxilientur.

Vigesimosexto, vt nulli Episcoporum liceat à subiecto Sacerdote, vel alio quolibet Clerico ex piis locis donationes vltra statuta Patrum exigere, aut* superimposita in angariis inferre. *16. q. 1. c. Nulli.* * super-posita

Vigesimoseptimo, vt Abbates tales constituantur, qui sui vocabuli ministerium Deo possint indubitanter supplere: ita docti, vt quæcumque fratrum negligentiâ acciderint, omninò cognoscere possint, & emendare.

Vigesimooctauo, vt Episcopus in suâ diœcesi diligenter perscrutetur illos, qui solo habitu Monachi existunt, & ad proprium monasterium redire eos cogat, aut prospectu congruo in aliud mittat, vt regularem vitam seruent.

Vigesimonono, vt feminæ, quæ habitum Religiosum, aut velamen obtentu Religionis susceperunt, deinceps viro sociari non permittantur; præuaricatæ autem, ad pœnitentiam coërceantur.

Trigesimo, vt die Dominico nullus audeat mercationes, nisi in cibariis rebus, aut quælibet rustica opera facere; alioquin, vt transgressor, ad pœnitentiam redigatur.

Trigesimoprimo, vt Dominico die personam suspectam & reatu infamem, aut optimâ satisfactione soluant, aut in custodiis constituant, vt licitis diebus iudicetur. nam legibus infirmatur iudicium Dominico die depromptum.

Trigesimosecundo, vt nulli laicorum liceat in eo loco, vbi Presbyteri & ceteri Clerici existunt, quod Presbyterium nuncupatur, quando Missa celebratur, consistere: quia, sicuti in Ecclesiâ singula loca videntur exposita, ita virorum pars & mulierum partibus suis debet esse contenta. *de Cons. d. 1. c. Sacerdotum.*

Trigesimotertio statuit, vt, sicut hi, qui monasteria elegerunt, à monasteriis egredi non permittuntur: ita hi, qui inuiti sine iustæ offensionis crimine monasteriis sunt intromissi, nisi volentes non teneantur; quia quod non petunt, non obseruant.

Trigesimoquarto, vt magistri & doctores in singulis locis, in quibus necessitas occurrit, constituantur, qui liberales artes assiduè doceant: & si tales non inueniuntur, tamen diuinæ Scriptu-

ræ magiſtri, & inſtitutores Eccleſiaſtici officij nullatenus deſint.

Trigeſimoquinto, vt Sacerdotes admoneant viros ac mulieres, qui feſtis diebus ad Eccleſiam concurrunt, ne ballando, & turpia verba decantando choros teneant ac ducant, ſimilitudinem Paganorum peragendo: quia tales, ſi cum minoribus peccatis ad Eccleſiam veniunt, cum maioribus reuertuntur. Si verò non ceſſant admoniti, à communione modis omnibus ſuſpendantur.

Trigeſimoſexto, vt nulli liceat, exceptâ cauſsâ fornicationis, vxorem relinquere, & aliam ſibi copulare: alioquin conuenit tranſgreſſorem ſociari priori coniugio. Si autem vir & vxor ſolummodò pro Religiosâ vitâ diuortire inter ſe conſenſerint, nullatenus ſine conſcientiâ Epiſcopi fiat, vt ab eo ſingulariter prouiſo conſtituantur loco: nam vxore nolente, aut altero eorum, etiam pro tali re matrimonium non ſoluatur.

Trigeſimoſeptimo, vt nulli liceat vno tempore habere vxorem & concubinam; quia cùm domi non ſit lucrum, animæ ſit detrimentum: alioquin Eccleſiaſticâ communione videatur indignus: & ſi perſeuerauerit, ab Eccleſiâ penitus amputetur.

Trigeſimooctauo, vt de propriâ cognatione, vel quam cognatus habuit, nullus audeat in coniugium copulare: ſi quis verò fecerit & perſeuerauerit, ſciat ſe vinculis anathematis innodatum.

Trigeſimonono, vt nullus abſolutè Presbyter ordinetur, & vt iuxta facultatem rerum Eccleſiæ, & oblationes, vel reditum Clerici ordinentur.

Quadrageſimo, vt Presbyteri vrbani & ſuburbani, & rurales omnes, indifferenter ad Concilium Epiſcopi veniant, aut canonum correptionibus ſubiaceant.

Quadrageſimoprimo, vt laicus, qui Presbyterum ſine conſenſu Epiſcopi proprij ſuâ poteſtate Eccleſiæ cuicumque inſtituerit, à fidelium communione ſeparetur. Presbyteri, ſi tertiò ab Epiſcopo, vel Legato eius, de alterius Eccleſiâ recedere admoniti, obedire noluerint, proprij officij gradum amittant.

Vltimo verò capitulo immutabiliter præcepit, ne vllus Abbas, aut quilibet alius præſumat Presbyteros in Eccleſiis ſtatuere, niſi qui & Sacerdotis gradus licitè dare poſſunt, & canonicè de neglectis Presbyteros increpare: ſed ab his venerabiliter Sacerdotes ad diuini miniſterium officij expetantur Epiſcopis, quibus ſingulariter & diœceſes pertinent, & qui canonicè debent ipſis Eccleſiis prouidere & prouiſas ordinare.

Prædictus Pontifex in prædictâ Synodo Anaſtaſium Presbyterum in alienâ diœceſi morantem, & ſæpenumerò vocatum, demumque excommunicatum, & tamen ad propriam parochiam redire nolentem, depoſuit, & penitus ſacerdotali honore priuauit.

Item

Item in eâdem Synodo monuit, & Apostolicâ auctoritate præcepit, vt vnusquisque Episcopus per diœceses & parochias suas, per se & per sacerdotes suos subiectum sibi populum moneat, vt primitias & decimas incunctanter persoluant: has autem dare nolentes, quousque suppleant, à cibo & potu suspendant. Quòd si nec pro hac suspensione supplere curauerint, sanctâ communione priuentur. Item, in eâdem irrefragabiliter affirmando instituit, vt nullus Episcoporum vel Sacerdotum rem sui tituli vsurpare aut alienare præsumat: qui autem hoc fecerit, canonicam sine dubio subeat vltionem. Hic ordinauit Episcopos quadraginta tres, Presbyteros verò vndeuiginti, Diaconos septem. Obdormiuit autem in Domino XVI. Kalend. Augusti.

CAP. CVI.

BENEDICTVS III.

BENEDICTVS, natione Romanus, ex patre Petro, sedit annos duos, menses sex, dies decem. Fuit autem temporibus Loduwici filij Lotharij, filij Loduwici Imperatoris. Postquam Clerus & populus hunc & renitentem elegerunt, & iuxta morem in Patriarchium deduxerunt, decretum componentes, & manibus propriis roborantes, vt prisca consuetudo poscebat, inuictissimis Lothario ac Loduwico Augustis destinauerunt. Sed Legati, qui decretum deferebant, in itinere, corrupti in Anastasium Presbyterum à Leone depositum, voluntate illum præficiendi, declinauerunt, & hoc apud Principes prædictos versutiâ calliditatis effecerunt, quatenus eorum voluntati consentientes Romam Legatos, qui Anastasium inthronizarent, dirigerent. Qui cùm illuc venerunt, prædictum depositum violenter in Patriarchium introduxerunt, & Benedictum eiectum, & Pontificali veste denudatum, in arctâ custodiâ seruari iusserunt. Sed demum ex communi voto & sententiâ, triduano ieiunio cum oratione & vigiliis celebrato ab omnibus, & etiam ab his qui priùs excommunicato Presbytero fauerant, vnanimiter nutu diuino in Benedictum conuenerunt; & ita præsentiâ & consensu imperialium Legatorum, est in Pontificem consecratus. A.DCCC.LV

Hic Ratoldo Episcopo de parricidâ ita scripsit: *Volumus, vt per duodecim annos sub onere pœnitentiæ constituatur, ita vt omnibus diebus ieiunium celebret vsque ad vesperum, & absque carne vinoque ac pisce cibum sumat, exceptis diebus Festis ac Dominicis, & à Paschâ vsque Pentecosten: per quinquennij verò tempus in Ecclesiam intrare non præsumat, neque communicet; ante fores Ecclesiæ tantùm perseueret, dum sacra celebrantur officia. Cùm autem quinque annorum fuerint adimpleta*

curricula, ingrediatur Ecclesiam, & inter audientes stet cum omni timore atque obedientiâ. Dum verò ad annum peruenerit decimum, sanctæ communionis consors existat, & inter fidelium consortium maneat. Si verò ante constitutum tempus finis vitæ illius aduenerit, Viaticum ei non negetur, iuxta traditiones Canonum.

CAP. CVII.

NICOLAVS I.

A.DCCC. LVIII. NICOLAVS, natione Romanus, ex patre Theodoro regionario, sedit annos nouem, menses septem, dies nouemdecim. Hic à Romano Clero & populo vnanimiter electus, præsente & iubente Cæsare Loduwico, est consecratus. Hic Ioannem Episcopum Rauennatem multa contra canonica instituta præsumentem communione priuauit, qui ter ad Synodum litteris vocatus, venire contempsit: sed posteà misericordiâ motus, eidem humiliter veniam postulanti communionem reddidit: cui inter cetera in mandatis dedit, vt Episcopos per Æmiliam non consecraret, nisi post electionem Ducis, & Cleri, & populi, per Epistolam Apostolicæ Sedis Præsules eos consecrandi licentiam acciperet. Idem Pontifex quemdam Diaconum Apostolicam Sedem appellantem, ab Episcopo suo inuidiosè depositum, officio suo restitui iussit: & quia sine certo numero Episcoporum, imò sine criminis approbatione, & sine oris professione ipse Diaconus fuerat iudicatus, omnem illam iudicij sententiam cassauit, & ad rectitudinis tramitem Apostolicâ pietate caussam reduxit.

Huius Pontificis temporibus Lotharius Rex vxorem legitimam, nomine Thietbergam, dimisit, & Waldradam concubinam in matrimonium assumpsit. Huius autem sceleris auctores & defensores erant Theotgaudus Treuerensis, Primas Belgicæ prouinciæ, & Guntarius Coloniensis Archiepiscopus. Vnde prædicti Episcopi Romam vocati fiducialiter venerunt, & Summo Pontifici libellum incesti matrimonij defensionem continentem obtulerunt, dicentes, se nihil plus minúsve egisse, quàm in prædicto libello continebatur. Sed multa in eo continebantur, quibus meritò in prædictos Archiepiscopos posteà depositionis sententia proferebatur, sicut Summus Pontifex dicit in Epistolâ, quam Remensi Archiepiscopo & ceteris Episcopis in regno Karoli Regis degentibus destinauit; & in aliâ, quam scripsit omnibus Episcopis qui erant in Regno Loduwici. Inquit enim, eos depositos fuisse: primùm, quia iussionibus quas de Ingeltrude, & Thietbergâ, siue Waldradâ, fecerat, inobedientes fuerunt. Secundò, quia Ingeltrudam anathematis vinculo inno-

innodatam recipere & absoluere præsumpserunt, cùm hi, qui ab vno abijciuntur, ab aliis non sint recipiendi. Tertiò, quia scripta Apostolica subtrahendo & addendo transmutantes, falsitatis rei manifestissimè claruerunt. Quartò, quia adulteris consenserunt, & tantum flagitium defendere tentauerunt, iuxta illud: *Et cum adulteris portionem tuam ponebas*. Quintò, quia de negotio, vnde ad Romanam Sedem fuerat appellatum, præter auctoritatem Apostolicam iudicare ac definire temerè præsumpserunt: quod nullatenus licet. Sextò, quia hoc in absentiâ peregerunt, contra illud, *Ne maledicas surdo.* Surdus namque quodammodo est, qui in absentiâ positus, quæ sibi obijciuntur, non audit; sicut Thietberga fuit, cui Rex securitatem idoneam veniendi tribuere noluit. Septimò, quia profanis gestis subscripserunt, & alios subscribere compulerunt, & tot animarum rei constituti sunt, quot, vtpote præminentes, in hoc verbo vel facto præuaricationis præcipitium submiserunt.

Psal.49.

Leuit.19.

Idem Summus Pontifex in aliâ Epistolâ, quam Viennensis Ecclesiæ Archiepiscopo scripsit, de Pontificibus, qui aliquâ ægritudine occupantur, decreto statuit non esse abijciendos, nec alios in eorum loco consecrandos, nisi ex hac luce fuerint subtracti: sed de ministerio eorum, quæ sunt licita, Sacerdotes expleant; in his verò, quæ eis non licent, vicinorum Episcoporum auxilia subrogentur. Item in eâdem præcepit, ne Episcopi, qui Dominici gregis curam susceperunt, à ministratione eorum discedant. Item, nec Clerici, qui in adolescentiâ à dæmonibus cognoscuntur oppressi, ad superiorem gradum ascendere permittantur. Item, si arbor cadens fortè occidit hominem, innoxij sint qui eam inciderint, si nec voluntate nec desiderio eorum homicidium perpetratum est. Si verò aliquâ culpâ vel neglectu eorum morientis hominis periculum cognoscitur euenisse, abijciendi sunt gradu, & nullatenus in sacro Ordine suscipiendi. Item concessit, vt viri, qui pro illicitis pœnitentiam agere videntur, si se continere non possunt, post peractam pœnitentiam propter periculum fornicationis vxores accipiant.

dist.50. c. Hi qui.

Idem Pontifex in Epistolâ, quam Karolo Moguntinensi Episcopo destinauit, vetuit, ne Episcopus plebem sibi commissam iuramentis constringeret. Item, vt nulli Christiano liceat de propriâ consanguinitate siue cognatione vxorem accipere, vsque dum generatio cognoscitur, aut memoria retinetur. Item, vt sacerdotes, si in fornicationis laqueum ceciderint, & criminis actus manifestus siue ostensus fuerit, sacerdotij honorem habere canonicè non possint: si verò in crimine fornicationis fuerint accusati, & crimen illud non fuerit comprobatum, aut ipsi non manifestauerint; licentiam habeant, si se voluerint, iuramento purificare. Similiter & Diaconi,

dist.50. c. Sacerdotes. & c. Studeat.

si fuerint accusati, peragant. Item feminæ sub velamine consecratæ, si fuerint fornicatæ; velum tamen non deponant, sed iugo pœnitentiæ submissæ, ad gratiam remissionis studeant peruenire. Item parricidas & fratricidas primo anno extra Ecclesiam stare præcepit, secundo in Ecclesiam introduci; non tamen communicare: tertio anno Corporis & Sanguinis Domini communionem eis tribui iussit: carnem cum vino vitent, exceptis diebus festis vsque ad nonam ieiunent, vinum & pulmentum sumere non præsumant nisi tres dies per hebdomadam: arma non gerant, nisi contra Paganos: & nullo vehiculo deducantur; sed pedites, quò debent, proficiscantur. Huius pœnitentiæ tempus in arbitrio sit Episcopi iuxta conuersationem illorum, abbreuiare. Si vxorem habent, non separentur; sed si verò non habent, & se continere non valent, legitimè accipiant. Si quis cum duabus sororibus, aut cum his, quas sacra Scriptura prohibet, fuerit fornicatus, si dignam egerit pœnitentiam, liceat ei vxorem accipere. Similiter & mulieri tali scelere lapsæ facere licet. Item, quærentibus, vtrùm marito vxorem adulteram iuxta mundanam legem interficere liceat, respondit, dicens: *Sancta Dei Ecclesia mundanis numquam constringitur legibus, quæ gladium non habet nisi spiritualem, qui non occidit, sed viuificat. Mandauit etiam, vt homicidas post vnius anni spatium liceat Ecclesiam introire.* Item, vt vidua velata, & in eodem habitu permanere professa non præsumat.

In aliâ Epistolâ, quam Luitberto Archiepiscopo idem Pontifex direxit, præcepit, illum, qui Paganum, non in bello, sed odij meditatione, vel propter auaritiam occiderit, vt homicidam debere pœnitere. Item iuxta morem Romanæ Ecclesiæ à Quinquagesimâ vsq; in Pascha etiam laicis à carne abstinendum esse præcepit. Item de eo, in cuius lanceâ alter se interemit, ita præcepit: *Si eius voluntate, qui lanceam tenuit, gestum est, homicidij reus habetur; si autem eo ignorante patratum est, innoxius esse videtur.* Item illum, qui caussâ probandæ chordæ sagittam emittens filium proprium nolens interemit, iussit pœnitere, vt de homicidio non spontè peracto. De eo, qui insaniens aliquem occiderit, dicit: *Si ad sanam mentem peruenerit, leuiùs pœnitere debet, quàm si quis sanæ mentis hoc faceret.*

30.q.1. c.Salomoni Idem Pontifex Constantiensi Episcopo Salomoni Epistolam scripsit, in quâ prohibet, ne vnus homo accipiat duas commatres spirituales, vnam post aliam: quia cùm vir & vxor vna caro per connubium efficiantur, restat nimirum compatrem constitui illi mulieri, cuius in matrimonio assumpta vxor commater esse videbatur: & idcircò dicit, virum non posse illi mulieri iungi in copulâ, quæ commater erat eius, cum quâ vna caro fuerat effectus. Item præcipit, ne mulier, quæ viri filium ex aliâ feminâ genitum de sacro fonte leuauit, propter hoc à viro separetur, quia secundùm sacros

cros Canones, nisi ex amborum consensu & religionis obtentu non debet coniugem dimittere coniux: habet tamen graue peccatum mulier, quæ odio habens maritum, quasi causâ pietatis operatur impietatem. Item de Presbytero vel Diacono, quem asserebat Salomon Episcopus crimina nolle publicè confiteri, sed velle se cum Sacramento defendere, & tamen dicebat notum esse Episcopo scelus ipsius fore patratum; responder, non esse Episcopo scelus legitimè manifestum, si Presbyter vel Diaconus non fuerit per approbationem testium fortè conuictus, aut ipse suâ fuerit sponte scelus ipsum confessus. Idcircò, priusquam alterum horum eueniat, non debere suo priuari officio: quia sola spontanea confessio, vel canonicus numerus, & qualitas testium, decernentibus Episcopis, & accusatore, quod obiecerit, comprobante, Clericum proprio gradu priuat. Item dicit, Monachum, qui semel se Deo vouit, & regulam sanctorum Patrum suscepit, non iam à proposito posse reuerti. 15. q. 5. c. Presbyter.

Prædictus Pontifex Photium Constantinopolitanum deposuit, quia ex laico consecratus ab excommunicato Episcopo, & adhuc Ignatio Patriarchâ superstite, subitò Episcopus est consecratus; & quia ante audientiam excommunicatis communicare præsumpserat.

Idem Pontifex Rothardum Episcopum Suessionensem ab Hincmaro Rhemensi Archiepiscopo depositum, Sedi suæ restituit; quia Romanæ Sedis appellatio apud prædictum Archiepiscopum tempus dilationis impetrare non valuit. Hic ordinauit Episcopos sexagintaquinque, Presbyteros septem, Diaconos quatuor. Idibus autem Nouemb. migrauit ad Dominum.

CAP. CVIII.

HADRIANVS II.

HADRIANVS, natione Romanus, ex patre Thalaro, sedit in Episcopatu annos quatuor, menses vndecim, dies decem. A. DCCC. LXVII. Hic ab omnibus Romanis vnanimiter electus est. Quorum vnanimitatem & desiderium audiens Lodewicus Imperator, cognoscens etiam, qualiter in eo decretum suis subscriptionibus roborassent, valdè gauisus, mox imperialem scripsit epistolam, per quam electum fieri Præsulem collaudauit. Huius temporibus Lodewicus dedit Ecclesiæ Corbeiensi & Herifordensi quasdam decimales Ecclesias cum ipsis decimis in parochiâ * Osbrugensi, consentiente Episcopo & omni Clero. Karolus Romanorum Imperator & patritius dedit honorificatæ Ecclesiæ, & honorificandæ à Deo Hersveldensi, quasdam decimas in Frisonevelt & Hassega Halbersta- * Osnabrugensi

densi adiacentes diœcesi, quas Stephanus Papa in basilicâ B. Petri die sancto Paschæ suâ auctoritate & Imperatoris subscriptione, & *Hisdegino Halberstadensi Episcopo præsente, confirmauit. Karolus quippe omnes decimas in Saxoniâ constituerat ad regale seruitium, & eas Rex dare potuit, quo voluit.

* Hildegrino, *de quo Alb. Krantzius lib.1. Metropolis c.2.*

Hic Apostolicâ auctoritate firmauit, si deinceps quispiam Episcopum occidere tentauerit, vel flagellare, aut saltem percutere, vt à Deo & Sanctis eius omnibus sit anathema. Illos autem, qui illicitas & incestuosas copulas contrahunt, si secundò vel tertiò admoniti eas non dissoluunt, & dignam pœnitentiam non egerint, à luminibus Ecclesiæ cum suis sequacibus eliminandos esse decreuit. Item raptores virginum, qui eas legitimo nuptiali iure, vel secundùm ritum, vel legem, vel pacem, acquisiuisse noscuntur, eâdem sententiâ feriri iussit: quos tandem, nisi à prauâ intentione recesserint, anathemati submittendos esse modis omnibus iudicauit. Item homicidas, & hominum truncatores, si non secundùm legem emendauerint, & pœnitentiam non egerint, similiter inuasores & incendia facientes, atque raptores, pari sententiâ feriendos esse dixit. Item statuit, ne vlli liceat Clericum attitulare in Ecclesiâ præter Episcopum, ad cuius ordinationem & potestatem diœcesis omnium iure Ecclesiarum, secundùm antiquam constitutionem, pro suâ cuique pertinente parochiâ.

CAP. CIX.

IOANNES VIII.

A. DCCC. LXXII.

IOANNES, sedit annos decem, dies duos. Hic decreto suo statuit, vt nulli Ducum liceat quemlibet Episcopum in præsentiam Romani Præsulis introducere, vel census ab eo ad sumptus publicos, seu dona quælibet exigere; sed nec coram laicis Episcopum concessit: Clericos & Sanctimoniales, pupillos & viduas sub tutelâ Episcoporum esse decreuit, & eos ad sæcularia iudicia trahi modis omnibus interdixit. Quemlibet autem ducem vel alium contra hæc agentem, excommunicandum esse decreuit; perseuerantem verò anathematis vinculo innodandum.

Idem inter cetera de decimis Sacerdotibus dandis ita præcepit: *Quas*, scilicet decimas, *vnumquemque fidelem illi Sacerdoti dare censuimus, in cuius parochiâ eum procul dubio constat sub Episcopi proprij ditione, quia ad hoc recipiendum ab Episcopo suo est constitutus, manere; & ideò nullum alterius diœceseos Sacerdotem aut Leuitam alteri iure * ea nouum debita huiusmodi audire impudenter, vel temerè quærere, aut accipere * damnationem vel donationem. Cùm verò, qui aliter dare vel accipere*

Locus mendosus.
for. canonum
* for. tantùm, *donationem*

cipere præsumpserit, Ecclesiasticâ communione tamdiu iudicamus manere priuatum, donec secundùm hoc nostræ Apostolicæ auctoritatis capitulum studuerit agere.

Huius temporibus Lodewicus Imperator ab Adalgiso Beneuentano Duce constrictus timore vitæ, iureiurando firmauit, numquam se Beneuenti fines vltrà intraturum, neque ex periculo iniuriæ tunc sibi illatæ vindictam aliquando exacturum. Ab hoc autem iuramento postmodum prædictus Papa eum Romæ absoluit auctoritate Dei & S. Petri; affirmans nihil sibi obesse, quod ob mortis periculum euadendum coactus fecerat; nec sacramentum esse dicendum, quod contra salutem Reipublicæ, quamuis cum multis execrationibus, fuerit prolatum.

CAP. CX.

MARINVS.

MARINVS, sedit annum vnum, menses quinque. A. DCCC. LXXXII.

CAP. CXI.

HADRIANVS III.

HADRIANVS, sedit annum vnum, menses quatuor. A. DCCC. LXXXIV.

CAP. CXII.

STEPHANVS VI.

STEPHANVS, sedit annos sex. Hic * Herimanum Coloniensem Archiepiscopum, & Adalgarium Hamburgensem Archiepiscopum de Bremensi Ecclesiâ contendentes Wormatiam ad Synodum venire iussit; vbi Fulconi Remensi Episcopo vice suâ commissâ caussam eorum examinari mandauit.

A. DCCC. LXXXV.

*Hermannum *Vide A. Krantziũ lib. 2. Metrop. c. 19. & 24. Alb. Stadens. in Chron. ad ann. 896. Trith. in Chron. Hirsaug.*

CAP. CXIII.

FORMOSVS.

FORMOSVS Portuensis Episcopus, sedit annos quinque, menses sex. * Qui Formosus religiosissimus à Romanis vehementer afflictabatur; cuius & hortatu Rex Arnulphus Romam aduenerat. In cuius ingressu, vlciscendo Papæ iniuriam, multos Romanorum principes obuiàm sibi properantes decollari præcepit. Caussa autem simultatis inter Formosum Papam & Romanos hæc fuit: Formosi decessore defuncto, Sergius quidam Romanæ Ec-

A. DCCC. XCI.

**Verba reliqua sunt Luitprandi lib. 1. Rerũ per Europ. gest. c. 8.*

clesiæ Diaconus fuit, quem Romanorum pars quædam Papam sibi elegerat: quædam verò pars non infima * natu Formosum Portuensis ciuitatis Episcopum, pro verâ religione, diuinarumque doctrinarum scientiâ Papam sibi fieri anhelabat. Nam dum in eo esset, vt Sergius Apostolorum Vicarius ordinari debuisset, ea quæ Formosi fauebat partibus pars, non mediocri cum tumultu & iniuriâ Sergium ab altari expulit, & Formosum Papam constituit. Descenditque Sergius in Tusciam, quatenus Adelberti potentissimi Marchionis auxilio iuuaretur: quod & factum est. Nam Formoso defuncto, atque Arnulpho in propria * extincto, is qui post * necem Formosi Papa constitutus est, expellitur, Sergiusque Papa per Adelbertum constituitur. Quo constituto, vt impius, doctrinarumque diuinarum inscius, Formosum extra sepulchrum extrahi, atque in Sede Pontificatus sacerdotalibus vestimentis indutum collocari præcepit; cui & ait: Cùm Portuensis esses Episcopus, cur ambitionis spiritu Romanam vniuersalem Sedem vsurpasti? His expletis, sacratis exutum vestimentis, digitisque tribus abscissis, in Tiberim iactari præcepit, cunctosque quos ipse ordinauerat, gradu proprio depositos iterùm ordinauit. Quod quàm malè egerit, Pater sanctissime, animaduertere poteris; quoniam & hi, qui à Iudâ Domini nostri Iesu Christi proditore ante proditionem salutem, seu benedictionem Apostolicam, perceperunt; eâ post proditionem, propriique corporis suspensionem minimè sunt priuati, nisi quos improba fortè defœdarant flagitia. Benedictio siquidem, quæ ministris Christi impenditur, non per eum, qui videtur, Sacerdotem infunditur: neque enim, qui rigat est aliquid, neque qui plantat; sed qui incrementum dat Deus. Quantæ autem auctoritatis, quantæque religionis Papa Formosus fuerit, hinc colligere possumus; quoniam dum à piscatoribus postmodum esset inuentus, atque ad B. Petri Apostolorum Principis Ecclesiam deportatus, Sanctorum quædam imagines hunc in loculo positum venerabiliter salutarunt. Hoc namque à religiosissimis Romanæ vrbis viris persæpè audiui.

* nominatum Form.

* reuerso

* mortem Onuph. in Annot. ad Platinam putat esse fabulam.

1. *Cor.* 3.

LVIT-

LVITPRANDI
TICINENSIS DIACONI
SVBDIACONI TOLETANI
CHRONICON

NVNC PRIMVM IN LVCEM EDITVM:

P. HIERONYMI DE LA HIGVERA

SOCIETATIS IESV PRESBYTERI

ET

D. LAVRENTII RAMIREZ DE PRADO

CONSILIARII REGII

NOTIS ILLVSTRATVM.

PROLOGVS
P. HIERONYMI DE LA HIGVERA
IN
CHRONICON LVITPRANDI.

Ex *Libro Gotthico ex Bibliothecâ Fuldensi detracto, VVormatiamq́; allato, exemptum est Chronicon Eutrandi, vel Luitprandi, Toletani quondam Subdiaconi, Leuitæ verò Ticinensis. De quo quid Auctores dicant, primò dixerim. Meminit eius Onuphrius Panuinius in principio Chronici Ecclesiastici, & in ipso Chronico anno* DCCCC. LIX. *his verbis:* Vitichindus Monachus Coruiensis, & Luitprandus Ticinensis, Historici: *Dominus Didacus Hurtado de Mendoça in Memoriali, P. Ioannes Mariana, Cardinalis Robertus Bellarminus, Cæsar Baronius in Annalibus Ecclesiasticis; & Trithemius de Scriptoribus Ecclesiasticis in hunc modum:* * Eutrandus, vel Luitprandus, Ecclesiæ Ticinensis Diaconus, ex Papiâ ciuitate oriundus, Berengarij Regis Italiæ quondam Scriba & Secretarius, vir in sæcularibus litteris satis eruditus, & diuinarum Scripturarum non ignarus, ingenio acer & vehemens, Græco & Latino sermone peritus, & non minùs carmine excellens quàm prosâ: fertur nonnulla præclara scripsisse opuscula, quibus nomen suum notificauit. A Berengario Rege Italiâ pulsus, venit in Germaniam; apud Francofordiam positus, scripsit insigne Opus, Historiam sui Temporis, & tyrannidem ipsius Berengarij continens. Quod, quasi pro vicissitudine iniuriarum ab eo perceptarum, prænotauit Antapodosim, id est, Retaliationem. libro septimo: Regnantibus, imò sæuientibus. De aliis vidi nihil. Scripsit præfatum volumen ad Regimundum Illi-

* *Iodocus Badius Ascensius in Editione librorũ Luitprandi de Reb. gestis per Europam* Liutprandum *nominat, & edidit; & in Epistolâ prosphoneticâ* Liutbrandum *ab aliis agnitum scribit. Nos verò,* Luitprandum *semper excudendum curauimus.*

Illiberitanæ Hiſpaniarum Eccleſiæ Epiſcopum, in quo aliquando carmine vtitur, aliquando Græco ſermone; multa de Germanorum geſtis interſerens. Claruit ſub Otthone Imperatore anno Domini DCCCC. L. *Nota, legendum, pro* Regimundum, Tractemundum. *Erratum eſt & in Hiſtoriâ,* Raimundum, *pro* Tractemundum. *Meminit & eius Iulianus Subdiaconus Toletanus in lib. de Ordine Archiepiſcoporum, in hunc modum :* Anno DCCCC.XLVI. Bonitus Toletanus Epiſcopus annis duobus: ſub hoc floruit Eutrandus ſiue Luitprandus, Diaconus Ticinenſis, Toletanus Subdiaconus, & Tractemundus Presbyter, pòſt Epiſcopus Illiberitanus, ab eodem Bonito miſſus; *vir doctus, cuius etiam teſtimonio graues Auctores vtuntur libenter: & in his Gabriel Vazquez, in libro de Adoratione imaginum; quem cum tantâ eruditione quàm admiratione doctiſſimorum, & magnâ laude egregiæ Vniuerſitatis Louanienſis, ante decem plus minùs annos, in lucem dedit. Sed quid moramur in recenſendis Auctoribus? nullus ipſo meliùs ſuis ſe coloribus exprimit. Sic ille in principio Hiſtoriæ in Epiſtolâ :* Reuerendo totiuſque ſanctitatis pleno Domino Raimundo, Liberitanæ [*lege,* Tractemundo Illiberitanæ] Eccleſiæ Epiſcopo, Luitprandus Ticinenſis Eccleſiæ, ſuis non meritis, Leuites, ſalutem. Biennio ingenij paruitate petitionem tuam, Pater chariſſime, diſtuli, quâ totius Europæ me Imperatorum Regumque facta, ſicut is, qui non auditu dubius, ſed viſione certus, ponere compellebas. Hæ ſiquidem res animum deterruere meum, ne id inciperem, [*fortè* ſuſciperem] copia (cuius ſum penitus expers) dicendi, & detractorum inuidia: qui ſupercilio tumentes, lectionis deſides, ac (ſecundùm eruditi viri Boëtij ſententiam) Philoſophiæ veſtis particulam habentes, totamque ſe habere putantes, hæc mihi ſunt inſultantes dicturi: Tanta maiores noſtri ſcriptitarunt, vt multò ampliùs lectores quàm lectiones deficiant; illudque Comicum garrient: Nihil dicitur quod non fuerit dictum priùs. Quorum latratibus hæc reſpondeo; quòd Philoſophi more hydropico-

picorum (qui quò ampliùs bibunt, eò ardentiùs ſitiunt) quò ſæpiùs legunt, eò auidiùs noua quæque perquirunt. Qui ſi perplexâ facundi Tullij lectione fatigantur, apertis ſaltem næniis animentur. Nam, nî fallor, ſicut oculorum obtutus, niſi alicuius interpoſitione ſubſtantiæ ſolis radiis reuerberatus, obtunditur, ne purè, vt eſt, videatur: ita mens Academicorum, Peripateticorum Stoicorumque doctrinarum iugi meditatione infirmatur, ſi non aut vtili Comœdiarum riſu, aut Heroum delectabili hiſtoriâ refocillatur. Quòd ſi priſcorum ritus execrabilis Paganorum, non ſolùm inquam non proficuus, verùm auditu ipſo non parum nocuus,* Thronus memorandus inſcribitur; quid iſtorum Imperatorum facta, Iulij, Pompeij, Annibalis, fratriſque eius Aſdrubalis, ac Scipionis Africani, inſignium Imperatorum laudibus coæquanda, ſilebuntur? cùm præſertim inſit iis Domini noſtri IESV CHRISTI, dum ſanctè vixerint, bonitas recitanda; dum quid deliquerint, ſalubris ab eodem correctio memoranda. Nec moueat quempiam, ſi eneruatorum facta Regum, Principúmve effeminatorum, huic Libello inſeruero. Vna eſt enim iuſta Omnipotentis Dei, Patris ſcilicet, Filiique, & Spiritus ſancti, virtus; quæ hos iuſtè ſuis pro ſceleribus comprimit, illos meritis dignis extollit. Hæc inquam eſt vera Domini noſtri IESV CHRISTI Sanctis facta promiſſio: Obſerua, & audi vocem meam, & inimicus ero inimicis tuis, & affligentes te affligam, & præcedet te Angelus meus. Per Salomonis quoque os Sapientia, quæ eſt CHRISTVS, clamat: Pugnabit pro eo orbis terrarum contra inſenſatos. Quod quotidie etiam qui ſtertit, animaduertit. *Poſteà idem Auctor loquitur primo capite huius Operis, quaſi non ignarus rerum Hiſpanicarum:* Quemadmodum, *inquit*, tuam Pater prudentiam minimè latere reor, imò me meliùs ſcire, ſicut ab ipſis, qui veſtri ſunt tributarij Regis Abderahamenis, poteſtis coniicere. *Narrat enim ibi, quòd viginti Saraceni venerunt de Hiſpaniâ in nauiculâ, & inuaſerunt oppidulum quoddam forte,*

*al. Tonus

 nomine

nomine Fraxinetum, *in confiniis Prouinciæ & Italiæ; & venientibus ex Hispaniâ centum Mauris, illorum auxilio ibi remanserunt. Et lib. 5. cap. 3. idem asserit:* Hoc in tempore Rex Hugo, datis decem nummorum modiis, pacem cum Hungaris fecit: quos ab Italiâ acceptis obsidibus expulit, atque in Hispaniam dato eis præduce direxit. Quòd verò & ad Hispaniam & ad ciuitatem ipsam, in quâ Rex morabatur, Cordubam non venerint, hæc caussa fuit: quoniam triduo per inaquosam & asperam viam ducti, cùm timerent se siti perituros, præduce sibi ab Hugone concesso morte tenus vulnerato, celeriori cursu reuersi sunt. *Cardinalis Cusanus in Opere, quod de Concordiâ Catholicâ ad Concilium Basileense scripsit, citat Luitprandum tamquam Auctorem grauem, & maximè verum. Sed hæc instar Proœmij sufficiant; iam ad rem ipsam.*

CHRO-

CHRONICON LVITPRANDI TICINENSIS DIACONI TOLETANI VERO SVBDIACONI AD *TRACTEMVNDVM EPISC. ILLIBERITANVM.

* al. REGIMVNDVM

Epistola *TRACTEMVNDI *Episcopi Illiberitani in Hispaniâ ad* LVITPRANDVM *Diaconum Ticinensem, & Toletanum Subdiaconum.*

* al. REGIMVNDI

SANCTO & amabili filio LVITPRANDO, olim Ecclesiæ Toletanæ Subdiacono, Ticinensis verò Leuitæ, TRACTEMVNDVS Ecclesiæ Illiberitanæ peccator Episcopus, salutem in Domino nosto IESV CHRISTO.

Lectis tuis litteris, fili charissime, magnâ consolatione suffusus sum, sciens te rectè valere, ac in Germaniæ longâ peregrinatione, in patientiæ perutili exercitatione valdè proficere. [1] Etenim vita nostra militia est, à multis quidem retrò temporibus grauis & difficilis, & innumeris periculis incommodisque inexcogitabilibus exposita, donec ad littus optatissimæ patriæ peruenire Dominus nobis concedat. Quòd autem desideras scire de me, sic habeto: [2] nos versari in isto oppido Granatensi Illiberitanæ nostræ Ciuitati proximo, inter fideles Muzarabes, qui cum improbis Saracenis (vtcumque possumus) confligantes, quotidie morimur. sed gratias Deo Patri, & Domino nostro Iesu Christo, eius Filio, qui dat ferre posse, & inter tot aduersa fidem Catholicam viriliter confiteri. Quotidie crebrò pro meis omnibus ouibus oro; diebus Dominicis ad patientiam constantiamque eos exhortor: aliquando legi facio Epistolam S. Pontificis Adriani Papæ, quam de hoc argumento ad Egilonem prædecessorem meum sanctæ memoriæ Pontificem misit, quæ in Tabulario nostræ Ecclesiæ reuerenter seruatur, sicut aliorum Romanorum Pon-

tificum, & [3] Diptychon ſacrum, & Epiſcoporum huius Eccleſiæ; quæ Cæcilium habuit primum Paſtorem, S. Iacobi, cùm venit in Hiſpaniam Ieroſolymis, indiuiduum comitem; iugiſque memoria ſanctorum Martyrum, qui in perſecutionibus Eccleſiæ pro fide Catholicâ conſtanter paſſi ſunt: nec deſunt, quos Saraceni mactatos, & in occiſione gladij necatos ad cælos tranſmittunt indies. Ora pro me, fili chariſſime. Gratanter accepi librum tuum, id eſt, *Rerum geſtarum in Europâ Hiſtoriam*, & prætereà *Antapodoſin* tuam carmine proſâque contextam, vt fecit olim ſapiens Boëtius in libro de Conſolatione Philoſophicâ. quem librum Boëtij Seuerini (memini) diligenter nos duo percurrimus Toleti, cùm ego Presbyter eſſem, tuque Subdiaconus illius ſanctæ Eccleſiæ Toletanæ: quæ ſemper vera fuit filia Primogenita Eccleſiæ ſanctæ Romanenſis, & cum Patriarchalibus, poſt Romanenſem, meritò comparanda: cuius Paſtor, totius eſt Hiſpaniæ Primas & Patriarcha. Planè libri, quos miſiſti, crebram ſapiunt lucernam, & tuum felix redolent ingenium. Heu! ſcito nos maximâ rerum omnium neceſſariarum commoditate deſtitui: nam ægrè ſuſtentamus vitam in hac flebili durâque captiuitate, nedum, vt liceat nobis aliunde magnam librorum importare ſupellectilem. Quapropter, fili chariſſime, obſecro te, & per noſtram veterem amicitiam impensè obteſtor, vt Vitam S. Iacobi Hiſpani, in Piceno ſanctè mortui primo Nouembris, & Metaſthenis Perſæ librum de Monarchiis, vbi in Perſarum ponit Darium, Cyrum, Cambyſem & Artaxerxem, pòſt alterum Darium Longimanum. & ſicubi in Germaniæ Bibliothecis delitent Dextri Marciqúe Maximi ſcripta in membranis Chronica, quæ nuſquam in Hiſpaniis reperire potui, exſcripta ad me quamprimùm mittas, & de tuo addas ab anno DC. XII. vbi finiuit Maximus, vſque ad tua tempora, hoc eſt, ad annum DCCCC. LX. Multùm fortaſſis te onero, ſed tibi perfacile erit hoc officium, mihi certè iucundum, ne dicam amori in te meo pænè debitum. Vale, fili chariſſime, & pro hoc ſene prolixiùs Deum ora.

[4] *Reſponſio* LVITPRANDI.

*al. REGIMVNDO

ADMODVM Reuerendo, & totius ſanctitatis pleno * TRACTEMVNDO Epiſcopo Illiberitano in Hiſpaniâ, LVITPRANDVS, non meis meritis Eccleſiæ Ticinenſis Leuites, ſalutem, & omnimodam obſeruationem;

Gratum mihi fuit, Beatiſſime Papa, ac Domine multùm obſeruande, quòd *Antapodoſis* noſtra, in quâ nunc carmine nunc proſâ ludo, tandem ad manus tuas peruenerit: nec minùs meo [5] ſedit animo, quòd meam *Rerum geſtarum in Europâ Hiſtoriam* perlegeris. quæ

quæ mihi quodam modo placere incipiunt, cùm tibi Viro recto doctoque quodam modo probari video: sequererque tuam in eâ parte sententiam, nisi scirem amorem interdum cæcutire. quamquam, quòd te tam cæco iudicio liberem, faciunt integritas vitæ tuæ, & amor Veri, qui semper tuis intimis sensibus ab adolescentiâ hæsit. Postremò non minùs iucundum mihi fuit, quod modò iubes, vt in Fuldensis Monasterij Bibliothecâ (vbi nunc exul Bibliothecarius immoror) quæram tibi Chronicon Dextri, quod Marcus Maximus Monachus Benedictinus, posteà Episcopus Cæsaraugustanus, prosecutus est. Et insuper obnixè petis, vt ad nostra tempora seriem annorum perducam: nam dicis maximâ vos laborare quorumdam librorum penuriâ. Etenim inter barbaros & inhumanos Saracenos copia non suppetit rerum ad vitam transigendam necessariarum; nedum vt habeatis locupletem librorum supellectilem. Dolui quidem vicem tuam, Reuerendissime Pater, quòd adeò durè vitam exigas in hac vrbe Bæticæ non infimâ: nec enim ita duriter, sed paullò* molliùs agebamus, cùm Toleti quondam conuiximus. Leniebat enim feroces Barbarorum animos hinc Præsulum Toletanorum singularis auctoritas, illinc verò mirabilis bonitas & patientia. Auctoritas, vt tu benè nosti, partim amplitudinis antiquæ adhuc remanente nitore, partim quòd ea niteretur fauore præsidioque Regum Ouetensium Catholicorum, qui litteris crebris commendabant Regibus Toleti, Rem, Auctoritatem, bonamque Tractationem, cùm fidelium omnium, tum maximè Toletanorum Antistitum: eratque hoc (vt benè nosti) velut quoddam frænum, ne, quod libêret illis, omnino licere putarent. Quod non accidit Episcopis in Bæticâ constitutis, quibus omnibus potentissimus Imperator præsidet. Sed soleris te, Pater optime, in tantis angustiis constitutum, sicut bonus Pastor ouibus tuis es solatio & auxilio, qui quotidie mortem libenter subis, illarum caussâ. Fac, obsecro, vt libros hos Conciliorum, & Epistolarum Decretalium, & nomina sanctorum Martyrum Hispanorum, ad sanctissimum Pontificem, re nomineque verè *Seruum Dei*, transmittas. Porrò Chronicon, quod petis, in huius Bibliothecæ reperi vetustâ membranâ descriptum; adiecique, vt iussum est abs te, annorum seriem ad hæc vsque tempora, id est, ad annum DCCCC. LX. Et gratulor mihi, quòd, cùm Toleto (vbi, sub sanctissimo [6] Præsule Toletano Bonito, Subdiaconus fui) in Italiam proficiscerer, aliquot Historiæ libros mecum asportaui, in quibus ordine erat series collecta multorum Hispaniæ Episcoporum: quos & in hac Bibliothecâ reperi, iussu (credo) sancti Caroli Magni Imperatoris ex Hispaniâ allatos, quos, vt aiunt, illi obtulerat [7] sanctissimus Elipandus Archiepiscopus Toletanus, postquam

*al. meliùs

illum erroris ſui de Adoptione Chriſti ſeriò & verè pœnituit. ad quod manifeſtandum, Concilium Epiſcoporum Suffraganeorum & Abbatum collegit; & coram omnibus abiurato publicè errore, fidem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ confeſſus eſt, vt tu meliùs noſti. Igitur feci quod iuſſiſti, Beatiſſime Pater: an voto conatus reſponderit, tu videbis qui iuſſiſti; & ſeruum hunc exulem in oratione Deo commenda. Vale.

Incipiam tamen ab anno DC. VI. ærâ DC. XLIV. & ordinem in ſcribendo ſequar, quem ſecutus eſt M. Maximus: hinc per *Æras*, Hiſpanorum more; illinc verò per *Annos* Chriſti (nihil de Conſulibus, aut de Egiris Maurorum) producamque hoc noſtrum Chronicon vſque ad annum DCCCC. LX. Pòſt etiam miſi hæc Heromo Epiſcopo Bracharenſi.

P. HIERONYMI DE LA HIGVERA ET D. LAVRENTII RAMIREZ DE PRADO IN EPISTOLAM TRACTEMVNDI ET RESPONSIONEM LVITPRANDI NOTÆ.

Ad margines P. H. *ſignificant, notam illam eſſe* Patris Higueræ: *at* D. L. *denotant eam, quæ è regione ſubiicitur, eſſe* D. Laurentij.

P. H. SATIS *multis dictum eſt de Eutrando, vel Luitprando, Subdiacono Toletano, Diacono verò Ticinenſi, qui fuit à ſecretis Berengarij Imperatoris Iunioris: poſteà venit in Germaniam, & anno* DCCCC. LXX. *ſcripſit* Chronicon, *quod Scholiis illuſtrare conamur: anno verò* DCCCC. LXXIII. *venit Toletum ex Cœnobio Fuldenſi; ac ſenectute & ægritudine confectus fatis conceſſit. Sepultus eſt (vt refert Iulianus Archipreſbyter S. Iuſtæ) in eâdem Baſilicâ: vir egregio præditus ingenio, & ad poëticam benè natus. Quem ordinem ſecutus ſum in illuſtrandis Dextro ac Marco Maximo, in hoc etiam illuſtrando ſequar.*

D. L. [1] ETENIM VITA NOSTRA MILITIA EST.] *Apponit textum Iob cap. 7. n. 1. & addit explicationem illi loco explanando genuinam. Agnoſcit namque vitæ pericula, &, niſi iubente Domino, abitionem nobiſmetipſis dicere non licere.* Militiam, *πειρατήριον interpretantur Septuaginta*, exercitationem, *ſeu* probationem. *ſcilicet militiæ pericula, quid aliud, quàm probationes & exercitationes? Inſuper animaduertendum, vt militiæ tempus non longum, & occaſio debellandi breuis; ita vita: & ſicut duobus vel tribus menſibus fit congreſſio, poſteà canitur receptui; ſic ad tempus viuimus, ad temporis præfinitio-*

finitionem laboramus: tunc ab Imperatore mißio datur, & è præsidio disceditur. Appositißimè Cicero de Senectute: Vetatque Pythagoras iniussu Imperatoris, *id est Dei,* de præsidio & statione vitæ decedere. *Adducam nouum-antiquum testimonium, quod, ne à blattis & tineis adesum pereat, edo & luci do, elucidabitque totam rem. Est D. Alphonsi de sancta Maria, Archiepiscopi Burgensis, qui Ioannis II. Castellæ Regis iussu, aliqua Opera Senecæ, Hispano sermone donata euulgauit, & illustrauit Notis: quæ omnia antiquißimis characteribus scripta habeo; & quorum meminit Ferdinandus del Pulgar in Viris illustribus titulo 22. Ait ergo ad cap. 15. fol. 35.* Todas estas palabras parece que quiere concluir Seneca, que es licito al home fuir de la vida. lo qual no es ansi, antes es cosa muy reprobada, no solamente segun la verdad Catholica, mas aun segun los Gentiles, con Tulio en el Sueño de Scipion, dice que no debe salir el anima del cuerpo, si non por mandado de aquel que la puso, que es Dios. En otra guisa pareciera fuir del oficio è cargo que Dios le dio. Ca ansi como de la gueste non debe partir ninguno sin mandado del Principe; ansi desta vida, laqual, segun dice Iob, es como vna caballeria sobre la tierra, non debe alguno partir, si non quando Dios lo llama. *Pluribus hoc prosequitur, quæ breuitati vt consulam, omitto. Docet ergo retinendum animum in custodiâ corporis, nec iniussu eius, à quo nobis est datus, ex hac vitâ demigrandum. Ideò Hebræi mori vocabant* גוע, *& Græci* ἀπολύεσθαι, *id est,* dimitti: *vt inuenitur Numeror. cap. 20. in fine. Vulgare Græcorum loquendi genus sic expreßit Themistius lib. de Animâ:* Ἀπολύεσθαι τὸν ἀποθνήσκοντα, καὶ τὴν τελευτὴν ἀπόλυσιν καλοῦσιν. *id est,* eum qui moritur, aiunt dimitti; & mortem, dimissionem vocant. *Plutarchus in Consolatione:* Ἕως ἂν ὁ θεὸς αὐτὸς ἀπολύσῃ ἡμᾶς. donec Deus ipse nos dimittat. *Vide D. Augustinum de Ciuitate Dei lib. 1. cap. 19. & seqq. cuius verba referuntur in cap.* Si non licet. 23. *quæstione 5. Ex nostris Iurisconsultis multa cumulauit D. Balthasar Gomezius de Amescua, Toletanus, in peculiari Tractatu* de Potestate in seipsum: *Grotius de Iure belli lib. 2. cap. 19. n. 5. ex alienis.*

2 Nos versari in isto oppido Granatensi Illiberitanæ nostræ civitati proximo.] *Vide, quæ notaui ad Chronicon num.* 202. D. L.

3 Diptychon sacrum.] *De* Diptychis *vide Schediasma, quod in calce Operis edi curaui.* D. L.

4 Responsio Lvitprandi.] *Meminit huius Epistolæ, & eius, cui respondit Luitprandus, Iulianus in Chronico num.* 505. Florebat per id tempus & Toleti Presbyter Trasemundus (*lege* Tractemundus) pòst Illiberitanus Episcopus, vir sanctus: ad quem Eutrandus scripsit, Subdiaconus Toletanus, pòst Ticinensis Diaconus, & ipse etiam scribit. D. L.

5 Sedit animo.] *Obuiâ significatione pro* placere. *Virgilius lib. 2. Aeneid.* Et sedet hoc animo: *non ignotâ Iureconsultis. Testatur Vlpianus in l.* Si fideiussor. *ff. qui satisdare cogantur;* Si hoc, *ait,* Iudici sederit. D. L.

6 Præsvle Toletano Bonito.] *Vide Iulianum in Chronico, vbi agit de Bonito num.* 440. *anno* dccc. lix. Quâ re cognitâ, mense Aprili, cogitur iterùm Synodus, & sine vllâ difficultate eligitur S. Bonitus, Episcopus Toletanus, natione Gallus, Aruernensis ciuis; *& num.* 441. 442. *&* 444. D. L.

7 Sanctissimvs Elipandvs Archiepiscopvs Toletanvs, postqvam illvm erroris svi de Adoptione Christi seriò et vere poenitvit.] *De Abbate Genesio, quem Carolus Magnus misit in Hispanias Legatum, vt ab hoc errore auerteret Elipandum, & alios eius sequaces; vide Iulianum in Aduersariis, & quæ diximus ad num.* 103. *& num.* 265. *cuius verba sunt:* Nec multò pòst iuit (*Genesius*) in Hispanias, missus à Carolo Magno, D. L.

Magno, ad Felicem Vrgelitanum Episcopum, & Elipandum Toletanum, in negotio Adoptionis Christi: & iuit Romam ad Adrianum Papam, attulit eius epistolam ad Carolum, & Episcopos. Interfuit Conciliis Francofordiensi & Italico. Retulit epistolam Caroli ad Elipandum, cum quo disputauit, & eius rationibus & precibus Elipandus resipuit; manente in suâ perfidiâ Episcopo Felice.

Nuper luci dedit P. Iacobus Sirmondus Epistolam Adriani Papæ, & Caroli Magni, Concilium Francofordiense, libellum Episcoporum Italiæ Concilij decreto missum (de quibus Iulianus in Chronico num. 402.) *atque Synodicam Concilij ab Episcopis Galliæ & Germaniæ ad Episcopos Hispaniæ, in Tom.* 2. *Conciliorum Gallic. fol.* 161. 167. 175. 186. *&* 193. *& Canonem primum Concilij apponit, vbi damnatur hæresis Elipandi & Felicis; vbi Felix Vrgelitanæ Sedis Episcopus asseritur, & non Toletanæ, vt latè dicemus alibi.*

De Elipando autem, qui errauit in Adoptione, quam tribuit Domino nostro IESV CHRISTO, *idem Iulianus in Chronico num.*402. *Qui resipuit, monitionibus Adriani P. M. & Caroli Magni Imperatoris, dicto num.* 402. *vide plura num.*404. 406. 409. 410. 411. *Agit gratias Carolo num.*414. *Moritur sanctè num.* 415. *Nunc testem ad id irrefragabilem, integraq́; frontis produco Ionam Aurelianensis Ecclesiæ Episcopum, qui libros tres de* Cultu imaginum, *Carolo Caluo aduersus hæresim Claudij Præsulis Taurinensis, ante annos quidem* DCC. LXX. *inscripsit; quamuis, vt ait Eminentiss. Cardinalis Baronius Tom.*9. *anno Christi* DCCC. XXV. *ita Ionas confecit bestiam, vt ab Ecclesiâ Catholicâ præmio dignus minimè fuerit iudicatus, & notat P. Hieronymus de la Higuera num.* 292. *At in ipsius Operis limine sic ait:* Vt igitur ceteros omittam, emersit ex eâdem Hispania, tempore sanctæ memoriæ Caroli piissimi atque inuictissimi Augusti, quidam Felix nomine, actu infelix, Vrgelitanensis ciuitatis Episcopus: qui, iuncto suo sceleratissimo errori Eliphanto [*lege* Elipando] Toletanæ vrbis Episcopo, secundùm humanitatem, non esse proprium Filium Dei, sed adoptiuum, prædicare ausus est. *Suffragatur Iulianus in dicto num.* 265. *in Aduersariis, & in Chronico num.* 401. Elipandus Felicis Vrgelitani Pontificis discipulus, *&c. De Elipandi pœnitentiâ Ionas nihil addit; de quâ iterùm Luitprandus in Chronico num.* 259. *cuius vsque Iulianus meminit num.* 402. 411. *&* 415. *Aimoin.* 4. *Rer. Franc.* 83. *Rhegino in Chronico, Ado Viennensis lib.* 2. *quos inter antiquos recenset & inter recentiores Morales Hist. Hisp. lib.*13. *c.*26. *Schottus Iurisconsultus Biblioth. Hisp. Ioannes de Mariana lib.*7. *Hist. cap.* 8. *Beatum & Heterium contra Elipandum scripsisse agnoscunt multi: quod quidem testatum reliquit Iulianus in Chronico num.*401. Scripsit contra eum [*Elpidium*] Heterius, adiuuante Beato; & hic liber est in nostrâ Bibliothecâ. *Eruditè de his, vti solet, Ioannes Eusebius Nierembergius Societatis Iesu Presbyter in epistolâ, quam mihi scripsit, & excudendam curaui inter Notas ad Epistolas Præsulum, ne te tantâ defraudarem doctrinâ; cui benè consulere, munus & honos mihi est. Strictim pauca exarauit P. Hieronymus de la Higuera ad n.* 260. *nostri Luitprandi in Chronico.*

CHRONICON LVITPRANDI SVBDIACONI TOLETANI, TICINENSIS DIACONI.

ÆRA DC.XLIV. ANN. CHRISTI DC.VI.

OLETI nascitur S. Ildefonsus præclarissimis parentibus, in domo Stephani & Luciæ XVIII. die Decembr. in domo quæ nunc Toletanorum Muzarabum nobilium; ille verò posteà fuit Toletanus Archiepiscopus. 1.

Floret Metis S. Rufus, patruus sancti Adelphi, anteà Abbatis Agalliensis, & Archiepiscopi Toletani, pòst Episcopi Metensis: qui patruo Rufo vir sanctus successit. 2.

DC.XLV. DC.VII.

Mahumetus virus erroris sui fundens per Hispanias, Cordubæ, Hispali, Toleti cœpit seminare: ab Aurasio Toletano Archiepiscopo Toleto pellitur: Catholicique Doctores verbo scriptoque nefarium errorem persequuntur. 3.

DC.XLVI. DC.VIII.

Theodoricus, Mediomatricum Rex, Hermembergam sponsam suam intactam Wicterico Regi Wisegotthorum patri remittit cum muneribus: quod pater ægrè fert. 4.

P. HIGVERÆ ET D. LAVRENTII IN LVITPRANDI CHRONICON NOTÆ.

1.
E fortunatissimo natali huius sanctissimi Pontificis ante hunc Auctorem nemo: pòst Iulianus adhuc specialiùs. P. H.

3. *De aduentu Mahumeti in Hispaniam etiam Iulianus, Lucas Tudensis, & recentiores: quamuis neget Morales. nam in Chronico confirmat S. Ildefonsus Archiepiscopus Toletanus, quem affirmat per vim expulisse sanctum Pontificem Aurasium. Non declarat, quinam Auctores verbo scriptoq; nefarios errores huius Pseudoprophetæ refutauerint; sed cùm venerit in Hispaniam, valdè verisimile est Hispanos fuisse.* P. H.

4. *Id Gregorius Turonensis affirmat in Historiâ Francorum, Morales in Historiâ Hispaniæ de Rege VVisegotthorum VVicterico.* P. H.

DC. XLVII. DC. VII.

5. Fl. Claudius, S. Maſonæ, Epiſcopi Emeritenſis ex ſorore * filius, *leg. nepos &Claudij Emeritenſis viri clariſſimi, floret.

6. Ad Segontiam Celtiberorum vrbem Wicterici Regis Duces cum Romanis congreſſi, eos omnino prælio fundunt.

DC. XLVIII. DC. X.

7. Gregorij Papæ Magni tempore Iſidorus Romam petit; & honorificè ſuſceptus à Romano Pontifice, reuerſus domum in pretio eſt.

8. Mortuo Wicterico ſuccedit Gundemarus; ab Auraſio Toletano (vt olim Imperatores Græci à Patriarchis Conſtantinopolitanis) inungitur in æde ſanctorum Petri & Pauli Toleti.

9. Rex Catholicus Gundemarus Toleti iubet Concilium contrahi: contrahit autem Auraſius.

10. Dignitas Patriarchalis Toletanæ Sedis imminuta, priſtinæ dignitati reſtituitur, vt ad eius obedientiam rediret Carthaginenſis Prouincia, in quam tota Carthaginenſis & Toletana fuerat diuiſa.

P. H. 5. *De Flauio Claudio Paulus Emeritenſis, S. Gregorius Papa.*

P. H. 6. *De hac victoriâ S. Iſidorus, Morales, & alij Auctores.*

P. H. 7. *De aduentu S. Iſidori Romam tempore Gregorij, Lucas Tudenſis, P. Ribadeneira in Vitâ S. Patris Iſidori.*

P. H. 8. *Quòd Reges Gotthorum coronarentur & vngerentur, id faciebant ad imitationem Conſtantinopolitanorum Imperatorum; quorum omnes actiones tam in Ciuilibus quàm in Eccleſiaſticis imitabantur: vt enim illi vocabant Conſtantinopolim* Vrbem Regiam, *ſic Reges VViſegotthorum Toletum* Regiam *etiam* ciuitatem: *illi cudebant monetam cum ſigno crucis, & Gotthi: illi vehebantur eburneo curru, & Reges Gotthi: illi Conſtantinopoli, Gotthi Toleti coronabantur inuncti: illi à Conſtantinopolitano Patriarchâ, vt totius Imperij ſui Primate, ſic Gotthi à Toletano, tamquam Patriarchâ imperij Gotthici. Nihil ago de Legibus, Pœnis, Statutis: quæ omnia collecta ſunt de Legibus Imperatorum Conſtantinopolitanorum: vt nihil etiam interim agam de Palatinis, officiisq; domus & Aulæ Regiæ; quia hæc maioris otij, & alterius loci ſunt.*

Quòd autem inungerentur Reges Gotthi, conſtat primò ex Chronico S. Iuliani. vbi ſic: Suſcepit autem glorioſus Dominus VVamba Regni gubernacula, eodem die, quo ille (ſcilicet Receſuinthus) obiit in ſupradicto die XVIII. Kalend. Septembris, dilatâ vnctionis ſolemnitate vſque in diem XIII. Kalend. Octobris, lunâ XXII. æra, quâ ſuprà, DCC. X. *& agens de Rege Eruigio:* Suſcepit ſtatim ſuccedente die, XI. feriâ, glorioſus Dominus Eruigius Regni ſceptra; quod fuit III. Idus Octobris, æra DCC. XVIII. dilatâ vnctionis ſolemnitate vſque in ſuperueniente die Dominico. *& de Rege Egicâ:* Vnctus autem Dominus noſter Egica in Regno, in Eccleſiâ ſanctorum Petri & Pauli Prætorienſi, ſub die VIII. Kal. Decemb. die Dominico, æra DCC. XXV. *& de VVitizâ:* Vnctus eſt autem VVitiza in Regno die, qui fuit XVIII. Kalend. Decemb. æra DCC. XXIX. *& in Concilio Toletano XII. Can.* I. Etenim ſub quâ parte vel ordine Sereniſſimus Eruigius Princeps Regni conſcenderit culmen, regnandique per ſanctam vnctionem ſuſceperit poteſtatem. *& infrà:* Aliam quo-

quoque informationem iam dicti viri in nomine honorabilis & sanctissimi fratris nostri Toletanæ Sedis Episcopi; vbi eum separauit pariter, vt sub omni diligentiæ ordine, iam dictum Dominum nostrum Eruigium in Regno vngere deberet, & sub omni diligentiâ vnctionis ipsius celebritas fieret. *Hinc colligitur, & Reges Gotthos vngi solitos, & in vrbe Regiâ Toletanâ, & ab Archiepiscopo Toletano, vt totius Hispaniæ Primate. Vnde non poterant se habere Reges, nec habebant potestatem in Regnum Gotthicum, nisi per vnctionem, vt docet sancta Synodus* XII. *Toletana: vnde perperàm intelligunt nonnulli de Rege VVambâ, quòd illi sit dictum, vt in terrâ Camporum vngeretur, quasi posset alibi quàm Toleti vngi: ob id distulit coronationem, & vnctionem, donec veniret Toletum. Addam hîc verba P. Ioannis Marianæ* 1. *Tom. lib.* 6. *cap.* 12. *linguâ vulgari:* Doblegose VVamba con estas amenazas, pero de tal manera acetò la eleccion, que no se quiso dexar vngir, como era de costumbre, antes de ir à Toledo. Pretendia reseruar aquello para aquella ciudad; i con aquel espacio de tiempo entendia, ò que se mudarian las voluntades de los que le eligieron, ò se ganarian las de todos los demas, de gracia que no se siguiese algun alboroto por la diuersidad de pareceres. Con esto partio para Toledo donde à veinte i nueue de Setiembre (Miercoles, dia de S. Miguel Archangel) fue vngido i coronado en la Iglesia de S. Pedro i S. Pablo, que esta cerca de la casa Real. Iurò ante todas cosas, por expresas palabras, de guardar las leyes del Reyno, i mirar por el bien comun. Quirico Arçobispo de Toledo, sucesor de san Ilifonso, hizo la ceremonia de la vncion. *Hæc Mariana. Quòd autem coronarentur vncti Imperatores Constantinopolitani à Patriarchâ vrbis Regiæ, docent pluribus Zonaras & Cedrenus; & manifestè colligitur ex Epistolâ Ioannis Patriarchæ Constantinopolitani ad Hormisdam Papam his verbis:* Quoniam talem verticem tali coronâ decorauit. *Hinc Baronius, & Auctor Epitomes, colligunt fuisse in more, vt Orientis Imperij electi Imperatores ab Episcopo Constantinopolitano coronarentur. De hoc alij multa.*

Gundemarus ab Aurasio Toleti, vt olim Imperatores Græci à Patriarchis Constantinopolitanis, inungitur.] *De Regum Gotthorum vnctione multi multa. Noster Iulianus passim, plura P. Ioannes Benedictus Guardiola in Nobilitate Hispaniæ cap. fin. Noster Garsias de Loaysa ad Concilia Toletana in exhortatione ad Principem, quam edidit ex C. Alueldensi pag.* 34. *ex Iureconsultis Camillus Borrellus de Præstantiâ Regis Catholici cap.* 49. *n.* 83. *p.* 50. *Luitprandus n.* 87. Qui *(Recesuinthus)* ab Eugenio Episcopo Toletano Toleti in æde sanctæ Mariæ, quæ vulgò voce Arabicâ, Alficensis nominatur, vel Inferior, coronatur, & inungitur. *Nostræ Hispaniæ litterarium decus D. Gregor. Lopez Madera, Eques Ordinis S. Iacobi, Regij Senatus Consiliarius, cap.* 12. *§.* 6. *de Monarchiâ Hisp. præstantiâ, nouissimè ex Conciliis, Chronicis, & multis hinc inde petitis testimoniis. Scribit idem in Marte suo Gallico, siue de Iustitiâ Armorum & Fœderum Regis Galliæ cap.* 10. *Alexander Patritius Armacanus, vero tamen nomine Doctor Corn. Iansenius Episcopus Iprensis.* D. L.

At, Græcos Imperatores inungi solitos à Patriarchis Constantinopolitanis referunt plures. Vnus pro cunctis Codinus Curopalata de Officiis Constantinop. cap. 27. *de Coronatione Imperatoris num.* 18. *ex nuperâ versione.* Post hæc, *ait*, tollit nouus Imperator capitis tegumentum, qualecumque illud fuerit. E vestigio autem quotquot in templo reperiuntur, apertis capitibus adstant. At Patriarcha crucis in formam caput Imperatoris diuino vnguento inungit, accinens elatâ voce illud: Sanctvs. *Vbi Iacobus Gretserus, Societatis* Iesv *Presbyter, noster Luitprandus lib.* 6. *Rerum à Principibus per Europam*

pam gestarum: Miro ornatu miroque apparatu susceptus ab eodem Summo Pontifice & vnctionem suscepit Imperij. *Quem allegat Annotator ad Historiam Pauli VVarnefridi Diaconi Foroiuliensis ad pag. 92. in pag. 276. & 277. Iulius Cæsar Bulengerus de Imperatore lib. 2. cap. 3. p. 89. litterâ D.*

P. H. *9. De Concilio Regis Gundemari extat in nonnullis codicibus manuscriptis, præcipuè in sancti Aemiliani codice, qui nunc est apud Regiam Bibliothecam sancti Laurentij Scurialis. Quòd Aurasius præfuerit Concilio, præter ipsam temporum seriem, manifestè dicit Illustriss. Archiepiscopus Toletanus, D. Garsias Loaysa Giron in Commentariis ad hoc Concilium.*

DC. XLIX. DC. XI.

11. Adeodata virgo sanctissima, Toletana, Monialis Benedictina, floret; ad quam olim S. Gregorius scripsit.

DC. L. DC. XII.

12. Gundemaro succedit in solio regni Gotthici Sisebutus, vir doctus & pius, & in rebus gerendis satis expertus.

P. H. *11. Nullam in alio, nisi in Gregorio Papâ & Luitprando, mentionem huius sanctissimæ Virginis inuenio; suspicor tamen vixisse in antiquissimo Cœnobio sacrarum Virginum Benedictinarum, quod nunc sacratum est S. Dominico Calciatensi: olim credo sacratum fuisse S. Benedicto, quia memoria traditione firmata est Toleti, eò confluere consueuisse S. Ildephonsi beatam matrem Luciam, & cum illis Monialibus conuersari.*

P. H. *12. De Sisebuto multa mentio est in Chronico S. Ildephonsi, Isidori, & in Historiâ Gotthorum, in Conciliis Toletanis, in Foro Iudicum, in Roderico Toletano, & Palentino, & Lucâ Tudensi, Gregorio Vasæo, Morales, Marianâ, & aliis.*

DC. LI. DC. XIII.

13. Bonifacio Papæ succedit in Sede Petri Papa Deus-dedit.

14. Memoria est S. Pauli Episcopi Iaccetani, qui Romam dum visitat, cum aliis duobus sub Decio martyrium patitur sexto Idus Februarij.

15. Floret memoria Mediolani S. Anatalonis Episcopi, discipuli S. Barnabæ.

16. Mortuo Aurasio, sanctissimo doctissimoque Pontifici, succedit in Sede Toletanâ S. Helladius, vir eximius; & priùs Monachus Benedictinus: ætate iam ingrauescente, ad Superos euocatur.

P. H. *16. Post Aurasium ponit Ildephonsus in Sede Toletanâ Helladium: de quo ipse Ildephonsus in lib. de Viris illustribus, & alij.*

DC. LII. DC. XIV.

17. Dulcidius Diaconus Cæsaraugustanus floret, quem S. Gregorius in Epistolis mirum in modum commendat.

P. H. *17. De Dulcidio nullus scripsit, præter hunc Auctorem & S. Gregorium Papam: vir fuit talis, quem sanctus Doctor commendat.*

DC.

DC. LIII. DC. XV.

Vincentius, Carthaginis Spartariæ Episcopus, moritur. 18.

Toletani celebrem mentionem habent S. Vincentij Episcopi & Martyris, qui prædicat Meuiæ. 19.

Murila, Episcopus Valentinus, attulit ex Galliâ corpus S. Vincentij Leuitæ, Martyris Aginnensis, Valentiam. 20.

Mahumetus Pseudopropheta Cordubæ prædicat. 21.

18. *De Vincentio Episcopo Carthaginis Spartariæ, solus hic Auctor.* P. H.

19. *De Vincentio Baronius* XXVII. *die Octobris in litterâ B. vbi mentionem facit Hymni, quem se inuenisse ait in Breuiario Toletano. Vide doctissimum P. Franciscum de Biuar ad Dextrum anno Christi* CCC. LII. *n.* 4. *p.* 382. D. L.

21. *De aduentu Mahumeti in ciuitatem Cordubensem, præter hunc Auctorem, Ildephonsus in Chronico, & Lucas Tudensis.* P. H.

DC. LIV. DC. XVI.

Marcus Maximus, Cæsaraugustanus Episcopus, ex Ordine sancti Benedicti, Scriptor Chronicorum, eximius Concionator, vir pius & doctus, qui Vitam S. Benedicti scripsit carmine, & multa prosâ & versu; sanctè moritur. 22.

Ioannes Exarchus populari tumultu perimitur. 23.

Extruso per vim Isidoro Episcopo Hispalensi, viro doctissimo sanctissimoque, Gordianus in Sede Hispalensi per vim intruditur: S. Isidorus Malacæ exulat, Papa Deus-dedit scribit Epistolam ad Gordianum intrusum. 24.

24. *Ex Epistolâ Deus-dedit Gordiano Hispalensi; hoc manifestè patet ex libris Epistolarum Summorum Pontificum Romæ impressis: nec mirum aliqua tacuisse Scriptores, quæ indies magis tempus retegit. Idq; confirmatur ex Epistolâ Gotthicâ manuscriptâ, quam habent Patres Augustiniani Salmanticenses, Artuhagi Gotthi, Toletani Monachi Augustiniani ad eumdem Isidorum. Id credo factum per vim factiosorum Arrianorum. & restituitur anno sequenti operâ & potentiâ Regis Sisebuti: credo durasse in exilio pauculos quosdam menses, pòst verò restitutum.* P. H.

DC. LV. DC. XVII.

Deus-dedit hoc anno moritur: succedit Bonifacius. 25.

DC. LVI. DC. XVIII.

Operâ Sisebuti Regis Wisegotthorum Catholici, Sedes Hispalensis S. Isidoro amico suo cum honore restituitur. 26.

Assota ciuitas in Contestanis, & in confinio Bastetaniæ, quæ quondam Sedes Episcopalis fuit, destruitur. 27.

Illici sancta Corona virgo Benedictina floret. 28.

27. *Assota ciuitas est in Batestanis, duabus leucis à Carauacca, vbi nunc* las Cuebas, *vbi ingentis ciuitatis vestigia cernuntur: vnde Carauaccam lapis allatus inde est, cum nomine* RESPVBL. ASSOTANORVM. *qui nunc est in Ecclesiâ vetustissimâ loci pro frontispicio; de quâ in nostrâ Geographiâ Hispaniæ. Ista* P. H.

Ista dicitur à Ptolemao Asso, *pro* Assota. *Fuit olim ciuitas Episcopalis; qua his temporibus vastata fuit.*

D. L. Assota ciuitas in Conteſtanis.] *Huius ciuitatis meminit Fr. Ioannes Aegidius de Zamora his verbis:* Vrbs Lacedæmon prope Carauaccam vel Theodomirum à Græcis, Assota ab Africanis venientibus ab vrbe Assota, quæ nunc prope Melillam destructa dicitur Assota, conditur. *Disertiùs noster Iulianus in Aduersariis num.*70. S. Indaletius per oram Carthaginis habetur celeberrimus, qui dicitur prædicasse Assotæ, & Lacedæmone, propinquis inter se vrbibus, diuisis fluuio Ripare intermedio, sitis in duobus montibus: Assota ad Ortum, & Lacedæmon ad Occasum. *vbi loco* Ripare, *legendum ex Aegidio,* Quipare. *Quod vt pateat, eius verba transscribam:* Capipa fluuius, vulgò Quipar, prope Carabum, vel Theodomirum, qui à fragrantiâ rosarum florumque vere nouo quasi diuinum odoramen, à venientibus à ciuitate Capipâ in Africâ, in ripâ Magradæ fluuij dicta. *Iterùm de iisdem ciuitatibus ibidem Archipresbyter nu.*83.84.85. *&* 475. *Notandum obiter, sanctos Crispulum & Restitutum, passos non procul ab eis, in oppido Carauaccensi, vt testatur Iulianus dict. n.*84. *Et in Hispaniâ coronam martyrij reportasse scribunt Beda & Martyrologium Romanum die* x. *Iunij. Multa eruditè congerit Fr. Don Prudentius de Sandoual, Episcopus Pampilonensis, in Annotationibus Tudensibus pag.* 17. *& Licentiatus Ioannes de Robles in libello de Cruce Carauacca lib.* 1. *cap.* 2. *fol.* 5. *qui hanc antiquam inscriptionem abhinc* LXXXV. *annis inter Assota ruinas inuentam dedit in lucem, situ obrutam diu, è ruderibus erutam:*

L. AEMILI. M. F. NEP. QVIRINA. RECTVS. DOMO. ROMA. QVI. ET. CARTH. ET. SILICITANVS. ET. ASSOTANVS. ET. LACEDAEMONIVS. ET. BATESTANVS. ET. ARGIVS. SCRIBA. QVAESTORIS. SCRIBA. AEDILIS. DONATVS. EQVO PVBLICO AB IMP. CAESARE. TRAIANO. HADRIANO. AVG. AEDILIS. COLONIAE. CARTHAGI. PATRONVS. REIPVBLICAE. ASSOTANORVM. FIERI. IVSSIT. EPVLO. ANNVO. ADIECTO.

Hanc vrbem recenset Ptolemæus, decurtatâ tamen voce ASSO: *nisi cum Iuliano in Aduersariis num.* 100. *malueris* Assonem *&* Assotam *diuersas ciuitates fuisse, conditas à ciuibus Assonis vrbis apud Asiam Minorem, cuius meminit S. Lucas in Act. cap.* 20. *num.* 13. *&* 14. *& cap.* 27. *n.* 13. *Fuit enim Sedes Episcopalis, ex Luitprando num.*27. Quæ quondam Sedes Episcopalis fuit; *& num.* 38. Sedes Assotana, Bigastrum, quæ Murcia est, transfertur. *Extat insignis lapis in huiusce rei irrefragabile testimonium, qui in agro Oriolensi repertus fuit, & continet veterem inscriptionem cuiusdam Episcopi Catholici litteris* A *&* Ω. *ornatum.*

A. LEANDER SERVVS DEI EPISCOPVS. Ω.
S. ECCLESIAE. ILLICITANAE. VEL. BELSENSIS. PROPE. FLVMEN. SECVRAM. EPISCOPVS. ET. ASSOTANAE.
OBIIT. IN. PACE. ERA. DCC. XXIII.

hoc est, anno Domini DC. LXXXV. *Duodecim annis antè confirmat in Concilio* XI. *Toletano: & in* XII. *quatuor annis ante eius mortem,* VI. *loco. Duobus ante mortem annis interfuit & confirmauit in* XIII. *Concilio Toletano, & in Toletano* XIV. *post Iulianum Pontificem Primatem Toletanum confirmat. In* XV. *Concilio Toletano cònfirmat Emila Episcopus Elicitaniæ* [*lego* Illicitaniæ] *& Dotanæ,* XXV. *loco, duarum Sedium; sicut & Leander. Successit hic Leander Vbinabi Illicitano, qui confirmat, vel eius Vicarius Agricius pro eo, in* X. *Concilio Toletano æra* DC.XCIV. *hoc est, anno Domini nostri Iesu Christi* DC. LVI. *In Synodo Toletanâ,*

letanâ, ſub Gundemaro, ærâ DC.XLVIII. *anno Chriſti* DC.X. *confirmat Sanabilis, ſanctæ Eccleſiæ Elotanæ Epiſcopus: & in* VII. *Toletano Concilio ærâ* DC.LXXXIV. *confirmat* VVimbal, *his verbis:* VVinibal [*alij legunt* Vinibal] Dei miſeratione Eccleſiæ Illicitanæ, qui & Elothanæ Epiſcopus, hæc ſtatuta definiens, ſubſcripſi. *Vtrobique emendandum autumat vir doctus* Aſſotanæ, *pro* Elotanæ, *&* Elothanæ. *Crediderim (fas ſit coniectari) Epiſcopum Eliocrotenſem, vel* de Lorca, *migraſſe in Epiſcopum Aſſotanenſem. Fit namque mentio in Concilio Illiberitano ærâ* CCC. LXII. *ante mille trecentos annos coacto, Succeſſi Epiſcopi Eliocrotenſis. Et in Synodo Gundemari, poſt trecentos annos, incipit fieri mentio Epiſcopatus Aſſotanenſis, & numquam ampliùs Elotanenſis, vel Eliocrotenſis. Vnde datur locus coniecturæ, tum primùm cœpiſſe Pontificium Aſſotanum, iam abolito priùs Eliocrotenſi; quamuis Iulianus in Aduerſariis num.* 81. *Epiſcopos Bigaſtri, Aſſotæ & Eliocrotæ poſitos à S. Indaletio affirmet, ſic:* S. Indaletius prædicat Carthagine, Illicone, Aſſotæ, Lacedæmone, Eliocrotæ, vbi poſuit Epiſcopos. *De S. Indaletio, qui Eliocrotæ prædicauit, Fl. Lucius Dexter anno Chriſti* LIV. *num.* I. *vbi doctè magnus ille & incomparabili doctrinâ vir, Hiſpaniæ decus & ornamentum, P. Franciſcus de Biuar, refert Lucam Tudenſem, vbi de Rege VVambâ, & Ambroſium de Morales lib.* 10. *Hiſt. Hiſpan. cap.* 32. *De tranſlatione Sedis Aſſotanæ ad Bigaſtrum: vide quæ notaui ad num.* 38.

28. Illici.] *Hodie* Origuela, *ex Antonini Itinerario, Valentiâ Carthaginem. De quâ Pomponius Mela, Plinius, Strabo, Ptolemæus, & alij, quæ ſinui Illicitano nomen dedit olim, vt nunc, ciuitas Epiſcopalis. Habet nunc Epiſcopum D. Ioſephum Stephanum, virum morum ſanctimoniâ, & multarum diſciplinarum cognitione, non mediocriter præclarum.* P. H.

Ibi S. Corona, Monialis Benedictina, ſanctitate claret: de quâ apud Molanum, Galeſinum, & Martyrologium Monachorum Benedictinorum celebris mentio; & inter ſanctas virgines nuncupatur XXIV. *die Aprilis.*

DC.LVII. DC.XIX.

Mahumetus libros erroris ſui in Arabiâ vulgat. 29.

DC.LVIII. DC.XX.

Mortuo Siſebuto Rege Wiſegotthorum Catholico, die VIII. Nouembris, ſuffectus eſt illi Suintila. 30.

Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus ſecundo Concilio Hiſpali collecto præeſt; ſub cuius diſciplinâ multùm Ildefonſus proficit. 31.

30. *Siſebuto ſucceſſit Suintila: ex Chronicis D. Iſidori, Ildefonſi, Iuliani, & ex recentioribus, Garſiâ Loaysâ, & aliis.* P. H.

31. *Quòd Iſidorus præfuerit Hiſpalenſi & Toletano ſub Gundemaro, &* IV. *Concilio Toletano, docent Hiſtoriæ, & ipſa Concilia: & quòd Ildefonſus fuerit eius diſcipulus, vide in Vitâ vtriuſque apud Rodericum Toletanum, Garſiam Loayſam, Vaſæum, Garibayum, Morales, Marianam, & alios Auctores.* P. H.

DC.LIX. DC.XXI.

Bonifacium Papam ſequitur in Sede Petri Honorius. 32.

Ad fauces Hiſpaniæ in Luſitaniâ, vulgò *Gargantalaolla*, Magnus cognomento, Ioannes Abbas floret. 33.

33. Ad fauces.] *In Luſitaniâ oppidum eſt hodie* Gargantalaolla: *quas* P. H.

Fauces

Fauces *Latini vocant, Hispani* Gargantas: *vbi veterum Faucium mentio fit, & insunt ruinæ inter* Gargantum & Quacum *oppidum.*

Hîc prædicauit S. Magnus, discipulus S. Galli, de quo VI. *Septembris sic Beda:* S. Magni Confessoris discipuli S. Galli. *Maurolycus item:* Magni Confessoris, *eodem die. Galesinus eodem die:* Ad Fauces, S. Magni Confessoris, qui, S. Galli discipulus, diuino prædicandi munere multorum animos ad pie agendum inflammauit, miraculorumque ac vitæ religiosè actæ laude nobilis, in Sanctos Summi Pontificis Romani auctoritate ab Episcopo Augustano adscriptus est. *Etiam in eodem die Molanus in Annotationibus sic:* De Magno Gaspar Bruschius de Episcopatibus Germaniæ. Lantho, aliàs Dantho, & iterum aliis Lancho dictus, XVI. Episcopus Augustanæ vrbis anno Domini DCCC.LXX. canonizauit cum consensu Romani Pontificis sanctum Magnum: cuius Vitam etiam Emerito Monacho Elefancensi eximiè docto describendam, & posteritati commendandam, commisit. *Hic Lantho fuit Episcopus Augustæ Emeritæ tempore captiuitatis: de quo Iulianus Archidiacon. S. Iustæ anno* DCCC.LXX. *Fuit hic Mònachus Benedictinus, vir doctus & eximiè sanctus.*

D. L. *In Iuliano M. S. archetypo P. Hieronymi Higueræ legitur, vti edidi, sic:* Bento Episcopus Cæsar-Augustanus, vel Augustanus, auctoritate Adriani Papæ refert in numerum Sanctorum S. Magnum in oppido Lusitaniæ ad Fauces. Scripsit autem hic vir Dei eleganti stylo contra Iconoclastas hæreticos. *vbi ex eâ Molani notatione superiùs adductâ, legendum,* Lantho *pro* Bento.

DC. LX. — DC. XXII.

34. Marcus Maximus, Monachus priùs Benedictinus, & pòst Episcopus Cæsaraugustanus, celebris post mortem habetur.

35. Mirè floruit S. Cælestinus, vir in Hispaniâ Consularis, Martyr sub Iuliano, Romæ in carcere mense Maio mortuus cum aliis.

36. S. Leander, viso Constantinopoli templo S. Thyrsi, fecit aliud Toleti.

DC. LXI. — DC. XXIII.

37. Exacto Adalbaldo Exarcho Rauennate, regnat in Italiâ Ariobaldus primus Rex Longobardorum.

38. Sedes Assotana Bigastrum, quæ Murcia est, transfertur.

P. H. 34. *De Marco Maximo multi scribunt, ipse in suo Chronico, S. Isidorus in fine Virorum sanctitate & litteris illustrium, Trithemius: & in Concilio* III. *Toletano, quod celebratur sub Rege Gundemaro, mentio fit multa: fuit ex Ordine S Benedicti, vir non minùs sanctus quàm doctus.*

D. L. *Adde: S. Braulio, Regimundus ad nostrum Luitprandum, & Luitprandus ad Regimundum, & in Chronico num.* 22. *Hellecas in Additionibus ad M. Maximum, Petrus Damianus Sermone* 8. *in Vigiliâ S. Benedicti, Iulianus noster in Chronico nu.* 5. *& multis in locis. Quos, & alios Auctores congerit doctissimus F. Biuarius ad M. Maximum, in Elogiis Auctorum qui cum laude Maximi meminerunt.*

P. H. 38. *De hac translatione etiam Maximus Cæsaraugustanus. Etiam* Murcia *vocata est* Acarta *ex M. S. Gotthico Monasterij Parracensis, sic ibi:* Acarta Bigastrum. Hîc iacet Restis Episcopus Vergaræ; *ergo* Murcia *dicta est* Acarta, &

ta, & Bigaſtrum: *& ſic Epiſcopi Bigaſtrenſes pertinent ad Carthaginenſem Spartariam. Huc ergo tranſlata eſt Sedes Aſſotana: quò credo tranſlatam fuiſſe Carthaginenſem Hiſpaniæ, poſtquam exciſa eſt tempore Leuuigildi, vel paulò prius.*

Sedes Aſſotana Bigaſtrum, quæ Murcia eſt, transfertur.] *Dixi ad n.* 27. *de* Aſſotanâ *ciuitate, & Sede Epiſcopali; nunc de* Bigaſtro, *&* Murciâ, *quæ eadem eſt, vti in noſtro apparet Luitprando hic, & in Aduerſariis num.* 87. *& in Iuliano in Aduerſariis nu.*450. *Bigaſtrenſis Sedes nomen habet ab oppido Bigaſtro. Bigaſtrum dicitur* ἀπὸ τῆς βίας, καὶ γαστρὸς, *id eſt,* à vi & ventre; *quia opportuna vis colendo & curando ventri in eâ ſit ciuitate. Aliunde deducit Luitprandus in Aduerſariis d. num.* 87. *vbi* Bigaſtrum *ſcribit,* dictum quaſi duplex caſtrum. *Vtrumque non abs re, cùm ciuitas ſit amœna, & nobiles ſtrenuosq; viros, pace belloq; inſignes ferat.* D. L.

Hæc eſt ciuitas Murcia, à voce myrto nuncupata. Plinius lib. 15. *Natural. Hiſt. cap.* 29. *agens de Deâ Murciâ:* Quin & ara vetus fuit *(eius ſunt verba)* Veneris Myrteæ, quam nunc Murciam vocant. *De aris Murciis meminit in Veiente apud Tuſculanum lib.*2. *cap.*96. *Feſtus eamdem appellat Murciam, & ſub Auentino ſacellum habuiſſe tradit; venit tamen corrigendus ex Plinio: nunc legitur in Feſto:* Murciæ Deæ ſacellum erat ſub Auentino, qui anteà Murcus vocabatur. *emenda:* quæ anteà Myrtea vocabatur. *Vel intellige, retentâ vulgari lectione, montem Auentinum priùs Murcum dictum; quod non probo. At Murcia ſuum deduxit nomen, quia homines præ deliciis murcidos reddebat. D. Auguſtinus de Ciuitate Dei lib.*4. *cap.*16. Deam Murciam, quæ præter modum non moueret, ac faceret hominem, vt ait Pomponius, murcidum, [*vel* murcum] id eſt, nimis deſidioſum & indactuoſum. *Tertullianus lib. de Spectaculis cap.*8. *Deam Murciam recenſet, quam eſſe Deam marmoris dicit; fortè quia deſidioſi, quibus præſidebat, veluti marmorei ſunt; ſeu emendandum* marmoris, *in* amoris: *hoc enim nomen Veneri conuenire videtur. ita Pamelius, cuius veſtigiis inſiſtit Cerda, reprobatq; Turnebum, qui lib.* 22. *Aduerſ. cap.*13. marcoris *ſcribendum putat. Murcia, ſeu Myrtea, conciliabat apud veteres amorem; apud quos per myrtum, mutuum amorem viri & mulieris, ſignificari in coniugio certum eſt. Quare Plinius lib.*15. *cap.* 29. *ſcribit Romanos & Sabinos verbenâ ac myrto coniuratos amicè, dum Sabinas illi ad coniugium rapuiſſent: & ex tribus myrti generibus,* Sancta, *quæ* ἁγία *Græcis dicebatur, coniugiis dicata fuit. Hinc Catulli lectio firmanda in Epithalamio Iuliæ & Manlij; qui benè auſpicatus ex nuptiis, ramuſculos ſanctæ myrti illis dat:*

Floridis velut enitens
Myrtus hagia ramulis,
Quos Hamadryades Deæ
Ludicrum ſibi roſcido
Nutriunt humore.

*Doctè F. Fortunatus Scacchus, Ordinis Eremitarum S. Auguſtini, in ſacrorum Elæochriſmis, Myrothecio primo cap.*51. *pag.* 495. Murci, *inquam,* apud Romanos dicebantur, qui, vt vitarent bellum & pugnæ congreſſus, pollices ſibi amputabant. *Et hunc inualuiſſe morem in Italiâ, auctor eſt Ammianus lib.*15. *extremo de Gallis loquens:* Ad militandum omnis ætas aptiſſima, & pari pectoris robore ſenex ad procinctum ducitur, & adultus; gelu duratis artubus, & labore aſſiduo, multa contempturus, & formidanda: nec eorum aliquando quiſpiam, vt in Italiâ, munus Martium pertimeſcens, pollicem ſibi præcidit; quos ioculariter Murcos appellant. *Exemplum apud Suetonium in Auguſto cap.*24. Equitem Romanum, quòd duobus filiis adoleſcen-

lescentibus causſâ detrectandi sacramenti, pollices amputaſſet, ipſum, bonaque ſubiecit haſtæ: *vbi Læuinus Torrentius. Meminit etiam Quintilianus lib.8. Inſtit. Orator. cap. 5. cuiuſdam gladiatoris, cui, vt non luderet, pollicem amputauit ſoror, his verbis*: Vt in eum, quem ſæpiùs ludo redemerat ſoror, agentem cum eâ talionis, quòd ei pollicem dormienti recidiſſet: Eras dignus, vt haberes integram manum. Sic enim auditur, vt depugnares. *Legi iamdiu, penè puer, in Martiale ad Spectac.librum:* Sic enim ad digitum depugnares. *Paulò namque inferiùs ſcribit Orator:* Contra eamdem ſororem gladiatoris, cuius modò feci mentionem: at digito pugnaui. *reponendum,* Ad digitum pugnaui. *Quiq; (ſi excurrere licet) pollicem ſibi præcidebant, rei erant læſæ Reipublicæ. Fortunatian. lib. 2. Rhetoricorum de Achronio:* Decem milites belli tempore pollicem ſibi amputarunt, rei ſunt læſæ Reipublicæ. *Noſter Luitprandus in Hiſt. PP. in Innocentio,* Murcorum *vocem obliuioni minimè tradidit.* De indigentiâ Clericorum, *inquit*, querimoniam facienti, cùm aliquos murcos [*lego* murcios] aliquos digamos, habere diceret; reſpondit, illum qui volens partem digiti ſui abſciderit, iuxta Canones non poſſe admitti ad Clerum. *Quæ eſt Epiſtola Innocentij quarta ad Felicem Nucerianum, affertq; Franc. Lindenbrogius ad lib. 15. Ammiani pag.45. Ad hanc pollicis abſciſſionem reſpexiſſe videtur Arrius Menander I.C. in l.* Qui cum vno, 4.§. Eum, qui filium, 12. *π. de Re militari*: Eum, qui filium debilitauit, dilectu [*lege* delectu] per bellum indicto, vt inhabilis militiæ ſit, præceptum Diui Traiani deportauit: *vbi Dionyſius Gothofredus litterâ O. explicitis verbis explanat. Conſtantinus Imperator in l.* 1.*C.Theodoſ. De filiis militarium, lib.7. dum eos, qui ſe ſponte, reſectis digitis, bello inutiles feciſſent, curiis ciuitatum addixit. Verba ſunt:* Iubemus, ſi ad militiam inutiles reſectis digitis iudicentur, curialibus ſine aliquâ ambiguitate muneribus atque obſequiis adgregari. *Id verò alij principes vetuere in l. 4. in eodem Cod.Theodoſiano, tit. de Tyronibus:* Eos, qui amputatione digitorum caſtra fugiunt, ſecundùm Diui Conſtantini decretum tua ſinceritas non ſinat manus deformatione defendi, ſiquidem poſſent in quacumque Reipublicæ parte prodeſſe, qui ſe ſponte truncauerunt. *Videndus Cuiac. lib.* 15. *Obſeruat. vltimâ, & addenda capita* 21.22.23. *Canon. Apoſt. Iidem* Murcij, *labente Imperio, & linguâ Latinâ,* Murcinarij *dicti ſunt. Iſidorus in Gloſſar.* Murcinarius, mutilus: *ab Italis* Poltrones *nominati*; *quaſi pollice trunci: & vocabulo Italo-Latino* Pultrones. *S. Franciſcus Tomo* 1. *Opuſculorum, in opuſculo de Verâ & perfectâ lætitiâ, p.94.* Recedite hinc pultrones. *Latè Meurſius Exercitat. Critic. parte 2.cap.2.pag.67. Sauaro ad Sidonium Apollinarem lib.*1.*Epiſt.*2.*pag.* 12. Murcij *ergo delicati, & eorum Dea* Murcia. *Amœnitates enim ei benè conueniunt: nam aëris temperies, aquarum ingens copia, vbertas, opes, diuitiarum abundantia, horti, nemora, fontes, faciunt omnium vrbium totius orbis indulgentiſſimam: ſuiq; habitatores, fortes etiam, & armorum exercitationi habiles, munitiſſimam reddunt.*

Bigaſtrum *ſucceſſiſſe* Carthagini, *inſinuat Garſias de Loayſa ad Concilia Toletana, vbi in explanatione aliquorum nominum antiquorum ſcribit:* Acarta Bigaſtrum, *id eſt*, à Carthagine Bigaſtrum: *collocaturq; inter Illicem & Carthaginem*; *& ſic eſt* Murcia, *vel* Bigaſtrum, *inter Carthaginem & Oriolam, quæ eſt Illicis. Videndus Loayſa ad Concilium apud Lucum à Theodomiro Principe habitum pag.*151. *verbo* Illicis. *Bigaſtrum præterea partiebatur terminos cum Vrci & Illice. Sic inuenitur in diuiſione terminorum à Rege VVambâ.* Vrci teneat à Geſtâ, vſque Carthaginem, & à Pugillâ vſque Loſolam, Illicem à Pugillâ vſque Loſolam. *Loſola eſt hodie* la Loſilla, *quæ dat nomen hoſpitio campe-*

*campeſtri euntibus Murciâ Toletum;vulgò,*La venta de la Loſilla. *Hinc patet, inter Carthaginem & Illicem concludi terminos Epiſcopatus Bigaſtrenſis Iuuat etiam, quòd porta Illicitanæ ciuitatis, quæ Murciam ducit, nunc vocatur* Puerta de Magaſtre, *id eſt, quâ itur Bigaſtrum. P. Ioannes Mariana, maximus inter magnos antiquitatum indagatores, lib.6. Hiſt.Hiſpan.c.*15. Bagaſtra: Huius vrbis nullum veſtigium extat; tantùm verſus Origuelam ſita fuiſſe putatur, tum ex locorum ordine, tum ex portæ Migaſtri nomine [*Hiſpanè ſcripſit,* de Magaſtro] quæ in eâ vrbe eſt indicio. *Eruditè de eâdem portâ doct. Franciſcus Martinez in libello Antiquitatis Origuelæ cap.*3. *pag.*154. *B. Accedit item teſtimonium Raſis Hiſtorici Saraceni, qui inter Epiſcopatus ſubiectos Toletano enumerat Murcienſem anno* CM. *Bigaſtrenſis ergo Sedes, Murcienſis eſt: atque Murgenſis ciuitas, & Bigaſtrum, eadem. Et, vt nulla reliqua ſit deinceps legentibus dubitatio, audiamus Iultanum in Opuſculo de Eremiteriis n.* 14.Eremiterium S. MARIÆ de Arraxaca *(ſic ibi legendum)* Murciæ, quæ tempore Gotthorum dicta eſt Bigaſtrum,quò tranſlatus eſt Epiſcopatus Carthaginenſis Spartariæ: & in dicto Eremiterio baptizati ſunt S. Leander, & Theodoſia ſoror eius, prior vxor Regis VViſcgotthorum Leouigildi, mater ſanctiſſimorum Regum Hermenegildi Martyris,& Riccaredi Regis pientiſſimi religioſiſſimique: quos baptizauit Dominicus [*lege* Domitianus] primus huius nominis Epiſcopus Carthaginenſis. Et fuit Eccleſia Muzarabum poſt captiuitatem Murciæ, tempore Maurorum. *Hic Epiſcopus confirmauit ſexto loco in* II. *Concilio Toletano, & fuit anteceſſor Liciniani: cuius nomen in catalogo Epiſcoporum apponit Rex D. Alfonſus Sapiens in ſuâ Hiſt. Generali* 2. *parte cap.*51.

*Antiquam autem eſſe ciuitatem Murciam, docet ſitus, fluminis commoditas: qui propter ingentes, quas adſert incolis commoditates, vocatur Græcis Theodorum, hoc eſt, donum Dei: de quo Luitprandus in Aduerſariis num.*296. *& Leandrum Theodoſiamq́, ibi natos. Quod indicat manifeſtè ſæculo illo Gotthorum, principem fuiſſe ciuitatem; nec caſui tribuendum, quòd Theodora bis in eâ peperit, ſed quòd ibi domicilium haberet. Et, quod caput eſt, M. Maximus Auctor, qui ante mille annos ſcripſit, vrbem vocat* Murciam, *anno Chriſti* D.XXXIV. Murciæ, quæ Bigaſtrum Gotthis dicta eſt. *Commentator Græcus, agens de rebus Pomponij, pro* Vrci, *legit* Murci, *&* Murgis, *vel* Murcis. *Venit iterùm, & eſt mihi ſæpè vocandum ad partes Concilium apud Lucum pag.* 138. *vt vnâ fideliâ duos parietes dealbare videar.* Vrgi: hæc teneat: de Egeſta vſque ad Carthaginem: de Gaſtri vſque ad Mundam. *Ego ſic legerem:* Vrci hæc teneat: de Egeleſta vſque ad Carthaginem: de Bigaſtri vſque ad Mundam. *Sic etiam legendum in Iuliani Aduerſ. num.*346. Erat oppidulum Egeſta [*lego* Egeleſta] non procul oppido Portillâ.*& n.*484. Et Egeſta [*ſcribe* Egeleſta] oppidum Cueuas, prope Portillam, ex ruinis Egeleſtæ factum. *iterùm num.* 364. Portillæ, *vel* Portilliæ *oppidi inuenitur nomen in quodam Regis Sanctij diplomate æra* M.LXXVII. *id eſt, anno Domini* M.XXXIX. *quod refert Ambroſius Morales ad lib.*2. *Memorialis ſancti Eulogij cap.*7.*num.*8. *pag.*59. *& in ipſomet Iuliano in Aduerſar.n.*484. In diuiſione Epiſcopatuum, *inquit*, Regis VVambæ, in Epiſcopatibus, Ælitano, Secura, nomen habet Montania; eſt Montania ningida, & Egelaſta. Oppidulum Cuebas, prope Portillam, ex ruinis Egelaſtæ factum. *Ex his corrigendus locus Iuliani in Aduerſariis num.*30.*vbi ſi non eadem (in quam ſententiam magis inclino) Vrci, & Almeria propè inter ſe ſitæ:* Vrci,in Tarraconenſi Prouinciâ, quæ nunc [*Almeria*] dicitur, in littore maris Mediterranei, non procul Carthagine, Sedes Epiſcopalis fuit: vbi S.Indaletius Epiſcopus, diſcipulus ſancti

Iacobi, prædicauit. Partitur terminos cum Epiſcopatu Baſtetano per [*Egeleſtam*] nunc *Velezblanco* dicitur, cum Bigaſtro, ſcilicet Murcia, & fluuio & oppido Mundâ. *Dixerat priùs in Aduerſariis Luitprandus num.*291. *Agnoſcit hoc ipſum idem Iulianus in expugnatione Almeriæ, quam verſibus deſcripſit; & digito ad fontem intenſo, mihi demonſtrauit doctiſſimus P. Franciſcus Biuar excuſos à Don Fr. Prudentio de Sandoual in Hiſt. Imperatoris Alfonſi* VII. *Requirebam priùs ego in editione Iuliani, monitus ab ipſomet in Aduerſariis num.*482. *& à P. Portocarrero Societatis* IESV *in aureo ſuo libello de Deceſſu B.* MARIÆ *Virginis fol.*91. *vti in Epiſtolâ proſphoneticâ dixi: & non ſolùm iam excuſos, vti dixi, vidi, ſed habeo manuſcriptos cum Hiſtoriâ Imperatoris Alfonſi* VII. *concinnatâ à noſtro Iuliano; quam, ſi per temporis anguſtias licuerit, euulgabo. Agnoſcit, inquam, Iulianus, dum agens de Almeriæ oppugnatione, in quâ, veluti inter ſtellas luna minores, emicuit virtus Comitis Pontij, ait:*

Eſcas ipſe parat præ ſe (*fortè legendum* per ſe) ſua vina propinat
Militibus laſſis, dum tollitur horrida caſſis:
Mauris eſt peſtis, fuit Vrgi (*lege* Vrci) poſteà teſtis.
Sumitur hoc caſtrum, ſed & Vrci, ſternitur ipſum.

Hinc iterùm noſter Archipresbyter in Aduerſariis num. 363. *illuſtrandus.* Et quia dictum eſt paſſum S. Epiſcopum *(de S. Indaletio agit)* Vrci, vbi fuit Epiſcopus, & repertum eſt corpus eius Almeriæ, à quibuſdam antiquis deceptis, vocata eſt Almeria Vrci. *Non eamdem fatetur,* Vrci *&* Almeriam; *ſed non longè diſſitas neceſſe eſt vt agnoſcat. Primùm ex dicto num.* 363. *in Aduerſariis: apertiùs num.*482. Hîc *(hinc)* deſtructâ vrbe *(Vrci ſcilicet)* Chriſtiani ſedem mutarunt, & tulerunt ſecum ad Almeriam corpus S. Pontificis & Martyris in Vrcitaniâ vrbe paſſi anno III. Neronis. Colitur XV. die Maij. *Firmant ſecundùm verſus & Notæ, quas luci dedit Archiepiſcopus Garſias de Loayſa in Concilio apud Lucum pag.*264. *Ait enim, in Monaſterio Paraſſes, in quo antiquitus Vita Canonicorum Regularium ſanctè floruit, & tunc obſeruantia D. Hieronymi, dum noſter Rex Catholicus Philippus* II. *ibi moraretur, incidiſſe ſe in librum manuſcriptum membranaceum, vbi legebatur:* Vrci, quæ modò Almeria vocatur. inde verſus:

Inſiſtens operi, venit Indaletius Vrci,
Quæ pôſt mutata, fuit Almeria vocata.

*D. Ferdinandus de Mendoza, vir apprimè doctus, in ſuo Concilio Illiberitano lib.*1. *cap.*11. *fol.*97. *hanc ſecutus opinionem, ſcribit:* XVI. Ianuarius Vrci] aliàs Virgi, vulgò Almeria. *De S. Indaletio, Vrci & Almeriâ, plura congerit, & doctè, Abbas D. Ioannes Briz in Hiſtoriâ S. Ioannis de la Peña lib.*3. *cap.*28. *vſque ad finem libri.*

Denique, vt tam longo excurſui finem iam imponam, ſciendum eſt, dum Hiſpania venit in poteſtatem Saracenorum, habuiſſe hoc nomen Murciam, vti ex Raſe refert Morales lib. 12. *cap.*22. *plenâ manu Franciſcus Caſcales in Murciæ deſcriptione cap.*1.

De Bigaſtro *&* Murciâ *iterùm Iulianus in Aduerſariis n.* 86. *vbi de Sanctis Ruſtico & Criſpulo, de quibus Ioannes de Robles in libello de Cruce Carauacæ lib.*1. *cap.*2. *fol.*5. *& D. Fr. Prudentius de Sandoual, Epiſcopus Pampilonenſis, in Antiquitate Tudenſis Eccleſiæ & ciuitatis fol.*17 *col.*1. *&* 2. *S. Criſpulum autem fuiſſe amicum M. Val. Martialis aſſerit Iulianus in Aduerſariis num.* 4. *Nec Chronologia reſiſtit: Martialem namque ſub Nerone etiam vixiſſe, plures docent (ſub quo paſſus Criſpulus) inter eos Matthæus Raderus, Societ.* IESV *Presbyter, in Comment. ad Martialem, tertiis curis, in eius Vitâ pag.*3.

*Pro corollario idem Iulianus in Aduerſariis num.*365. Finis huius Epiſcopatus

patus Vrcitani, Munda fluuius, vbi influit in Taderem, vel Securam, Carthaginem & Murciam, dictam olim Bigastrum, & castrum Dotanæ, nunc Totanæ: *& num.366.*

DC.LXII. DC.XXIV.

Moritur in prælio Heraclius Imperator Romanus. 39.

Reuersus Hispali Ildefonsus Toletum: eum Archidiaconum 40.
suum Helladius facere volebat; ille verò cedens sæculo, vitam agit in Monasterio Agaliensi, quod in suburbio Toleti est (vt nosti) Septemtrionem versus, non procul à Tago flumine, & à Prætoriensi templo S. Leocadiæ extra muros, in planitie: quod ego, dum Toleti fui, frequenter inuisi. Et etiam alterum, Agalliensis huius coloniam ad pagum * Buralganiam à Mauris dictum, plusquam tria milliaria à Toleto distans. Sed in priori (quod non procul ab Eremiterio S. Susannæ prope Tagum fuit) S. Ildefonsus vitam egit: quod, vt dixi, sæpiùs inuisi, cùm fui Subdiaconus Toleti sub Bonito I. huius nominis Toletano Archiepiscopo, priùs Abbate Agaliensi.

* *leg.* Benalfauiam

Tonantius, Episcopus Palentinus, vir sanctus, moritur. 41.

39. *Non est hic, Heraclius Imperator Augustus, de quo nu.44: is enim nec hoc anno, nec in prælio obiit. Sed, vt animaduertit Luitprandus, anno* DC.XLII. *infrà num.72. Vbi, non ex aduersione, sed consultò dixit, Heraclium, qui Crucem restituit, mortuum fuisse; quasi discriminans ab isto Heraclio, Duce Romanorum; cuius, Scriptores Vitæ Mauritij Imperatoris, meminêre. Quos inter micat, vti luna inter minores stellas, noster Petrus Mexia, Nobilis Hispanus, in suis Cæsaribus, in Mauritij Vitâ.* D. L.

40. *De reditu sancti Ildefonsi Hispali in vrbem Regiam Toletum crebra mentio est in Vitâ ipsius Ildefonsi, à Cixilâ & Iuliano Episcopo Toletano scriptâ. Vbinam fuerit Monasterium Agaliense, docuimus latiùs in Historiâ Ecclesiasticâ vrbis Toleti, & ideò non est opus hìc pluribus de hoc situ agere, maximè cùm hìc Luitprandus satis id graphicè declaret; doceatq́, sub Bonito Pontifice Toletano se fuisse tunc in eâ vrbe, & cum Abbate Agaliensi magnum vsum habuisse.* P. H.

41. *De Tonantio S.Ildefonsus. Fuit vir egregiè pius ac doctus; præfuit Ecclesiæ Palentinæ: mortuus est anno Domini* DC.XXIV. P. H.

DC.LXIII. DC.XXV.

S.Helladius, Episcopus Toletanus, vitæ sanctimoniâ & eleëmo- 42.
synarum in pauperes misericordiâ clarus habetur.

42. *Fama longè lateq́, diffundebatur per omnes Hispaniæ partes sanctitatis beatissimi Pontificis Helladij, præcipuè tamen eximiæ cuiusdam largitatis in pauperes. Sic S.Ildefonsus in eius Vitâ verbis quidem magnificis:* Miserationes, eleëmosynarumque copias, *inquit,* tam largè egenis intulisse probatur, ac si de illius stomacho putasses inopiam & artus descendere, & viscera confoueri. P. H.

DC.LXIV. DC.XXVI.

Primogenius Patriarcha Gradensis floret multùm. 43.

DC. LXVII. DC. XXIX.

44. Imperator Heraclius, repetitâ Cruce, ex Perside in sanctam vrbem Ierosolymitanam triumphans intrat.

DC. LXIX. DC. XXXI.

45. Protasius, Episcopus Ambraciensis in Lusitaniâ, prope Laconimurgum mirificis floret virtutibus.

P. H. 45. *De Ambraciâ in Lusitaniâ, quæ nunc* Placentia, *iam sæpè aliàs. De Protasio verò Episcopo hoc non legi aliàs.*

D. L. Protasius Episcopus Ambraciensis.] *Ambracia opidum, dictum κατ' ἐξοχὴν* Mvnicipivm. *Sic Iulianus in Tractatu de Eremiteriis num.* 16. Quod oppidum Ambracia, per emphasin dictum est Mvnicipivm. In Concilio Illiberitano confirmat Archipresbyter Eucharius à Municipio. Qui hoc tempore, scilicet conditi templi, dicitur fuisse Episcopus, vir apprimè sanctus & doctus. *agens de eodem Eucherio, qui inter Presbyteros decimotertio loco adstitit in Concilio Illiberitano. D. Ferdinandus de Mendoza* Municipium, Calagurrim *esse autumat lib.* 1. *cap.* 11. *fol.* 97. *D. Gregorius Lopez Madera in Monte sacro cap.* 23. *fol.* 92. *pag.* 2. Municipium Florentinum Illiberitanum *esse asserit. P. Franciscus de Biuar ad Dextrum, anno Christi* CCC. *Comment.* 1. *n.* 5. Municipium Albense *explicat, quod* Arjona *nuncupatur. Illuxit Iulianus, & tenebras ab Antiquitate offusas pellit.*

De Ambraciâ vrbe idem doctissimus P. Franciscus de Biuar in Dextrum anno CC.LXVIII. *num.* 4. *pag.* 294. *vbi hanc ciuitatem Græcos condidisse scribit: & noster Iulianus docet in dict. num.* 16. *his verbis:* A Constantini tempore, post datam Ecclesiis pacem, sumptibus Reginæ Helenæ sanctissimæ ædificatum ex templo Berecynthiæ *(Matris deorum)* Eremiterium S. Mariæ Fontis dominarum apud Ambraciam vrbem.] *Vbi obiter animaduertendum, duo dixisse Iulianum, &* Eremiterium *à Constantini Imperatoris temporibus ædificatum, & pòst ibidem habitasse Moniales Ordinis S. Benedicti.*

DC. LXX. DC. XXXII.

46. Primâ die Maij moritur sanctè compositeque Toleti Arthuagus, Monachus Augustinianus, Scislæ Toletanæ.

47. Hoc tempore floret Orosius, Episcopus Elborensis, in Carpetaniâ.

48. Iustus, Diaconus sæcularis S. Helladij Episcopi Toletani, Hispaniarum Primatis (vt ceteri fuerant, à S. Elpidio, Iuliano, Saturnino, M. Marcello Eugenio) eidem sancto Pontifici molestus ludibriis, dicteriis, & malo linguæ, infelicissimo genere mortis malam vitam finiuit, Episcopus Gallus.

49. Hoc anno XVIII. die mensis Februarij sanctissimus Pontifex Toletanus Helladius grandæuus sanctè decedit.

50. Fides Christi à discipulis S. Iacobi primo centenario prædicata, Canariæ crescit. Patitur S. Auitus in Canariâ, & in insulis adhuc durat.

51. Eligitur Præsul Toletanus S. Iustus, Monachus Benedictinus, ex

ex Monasterio Agaliensi, Rector patrimonij: hic longè alius à sæculari: qui vir sanctus, pius, innocens & optimis moribus instructus, præest tres annos suis Monachis.

Sub hoc Præside Iusto, Rege Wisegotthorum Sisenando, coacta est IV. Synodus Toletana, LXII. Episcoporum virorum excellentium grauitate, litteris & moribus: præfuit S. Isidorus. 52.

46. *De Arthuago, Monacho Augustiniano, agit multis Hieronymus Romanus in Historiâ, quam luculenter de suo Ordine scripsit.* P. H.

Arthuagus.] *Iulianus in Chronico num.* 325. *anno Christi* DC.LIX. Hoc tempore I. Ianuarij moritur Toleti Arthuagus, Monachus Augustinianus, vir apprimè feruens zelo Dei. *M. Maximus anno Christi* D.LXXXIV. Arthuagus Gotthus, ex Ordine S. Augustini Monachus, Scislæ Toleti floret sanctitate. *Ambrosius de Morales lib.* 12. *cap.* 18. *Rodericus Carus, Musis charissimus, in Maximo, anno* D.LXXXIV. *pag.* 202. *B. Gabriel Pennotus in Hist. Tripartitâ Clericor. Canonicorum lib.* 1. *cap.* 56. *num.* 1. *&* 2. *qui nostrum refert P.M. Ioannem Marquez cap.* 11. §. 2. *in lib. de Ordine S. Augustini: nostrum itidem non amandet Luitprandum, & suum antagonistam aggrediatur. Chronologia discrepat inter Auctores.* D. L.

Scislæ Toletanæ.] *De* Scislâ, *vel* Sislâ, *seu* Cislâ, *Monasterio Toletano, inf. num.* 293. *Ioannes Beuter, & Escolanus in Hist. Valentiæ, Ioseph Seguntin. in Hist. Ordinis S. Hieronymi, Alcoçer & Pisa in Histor. Toletanâ: ex antiquis, Iulianus in Tract. de Eremiteriis n.* 9. Monasterium S. MARIÆ Cislæ, tempore Gotthorum ab Augustinianis Monachis possessum à Rege Athanagildo; à quo sese dicunt descendere Pantojæ, & ideò sunt Patroni huius Eremiterij. *Marcus Maximus anno Christi* D.LXII. Monasterium Scislæ S. Augustini ab Athanagildo Rege VVisegotthorum Toleti ædificatur. *Latè & eruditè probat P.M. Ioannes Marquez in lib. de Origine Ordinis S. Augustini cap.* 11. §. 2. *&* 3. *cum quo pugnat Pennotus lib.* 1. *de Clericorum Regularium Hist. cap.* 57. §. 6. *& Fl. L. Dextrum, M. Maximum, Luitprandum expungit; quamuis in textu Biuariensi testimonium Fl. L. Dextri adductum à Marquez non inueniam.*

47. *De Orosio, Elborensi Episcopo in Carpetaniâ, & de Episcopatu Elborensi vel Talabricensi, aliàs multis egi: nunc eius Episcopatus manet vestigium in Archidiaconatu Talabricensi, qui docet olim ibi fuisse Sedem Episcopalem. Dicta est Talabrica, vel Elbora, antiquitus Aquensis ciuitas, à multitudine bonarum aquarum, quæ passim per vicos cernuntur.* P. H.

Hoc tempore floret Orosius, Episcopus Elborensis, in Carpetaniâ Diaconus.] *Iulianus d. num.* 325. Floret tunc Orosius Episcopus Elboracensis, sanctus, ac doctrinæ laude præclarus. D. L.

48. *Duos ponit hîc Iustos in Ecclesiâ Toletanâ, sed vtrumque Episcopum, alterum Toletanum virum sanctum, doctum, & valdè religiosum; alterum verò Diaconum S. Helladij, non eius successorem. Præter ea, quæ dicit hîc Luitprandus, & n.* 51. *&* 52. *id ex ipso manifestè colligitur Ildefonso: cuius verba benè considerata, inter vtrumque Iustum ponunt magnum discrimen.* Rursus cùm Helladio Episcopo Sedis eius Iustus Diaconus fastu superbiæ insultaret, post mortem equidem sui Pontificis vixit Episcopus: & ipse tabefactus; sed in reprobum versus sensum, ob intemperantiam morum, à ministris altaris sui dormiens strangulatus laqueo expirauit. *Reuerà si hic Iustus fuisset Archiepiscopus Toletanus, non solùm diceret,* post mortem sui Pontificis vixit Episcopus; *sed adderet,* eius successor: *quemadmodum agens de Iusto Toletano, sic ait:* P. H.

ait: Item cùm successori eius Iusto Episcopo, *&c. Quia cùm esset Abbas, vel Rector Agaliensis, vocatus est ad Sedem Toletanam immediatè post Helladium. Quomodo ergo potuit esse Diaconus Toleti simul, & Abbas Agaliensis? Hæc munera adeò negotiosa sunt, vt vnum cum altero nullo modo ab eodem præstari possit. Sic cùm S. Ildefonsus in Agaliensi Monasterio tertius post illum S. Helladium Rector est factus,* extitit Rector annis tribus. *Sed dices: Ex Monacho factus est Diaconus Toleti, & posteà factus est Abbas Agaliensis. Rem illis temporibus mihi narras insitatam, vt videri potest in Eugenio Monacho, qui vocatus ad Ecclesiam Toletanam cum Helladio, & ab eodem Helladio, numquam ad Monasterium reuersus est; & ob id non fuit Abbas Agaliensis: sicut etiam idem accidit M. Maximo, Monacho Benedictino Cæsaraugustano, qui ex Archidiacono Cæsaraugustanæ Ecclesiæ, ac S. Mariæ Pilaris, numquam ad Monasterium reuersus est. Sed præstat S. Doctoris Ildefonsi verba concepta subiicere, quæ sunt hæc:* Hunc, scilicet Eugenium, secum Helladius à Monasterio tulit ad Pontificatus tractus; qui rursus ab eo Clericalibus institutus Ordinibus, Sedis eius post eum tertius Rector accessit.

Adde, quòd Iustus non fuit sacratus ab Helladio, nisi Lector. Sic S. Ildefonsus: Eugenius, discipulus Helladij, Collector & consors Iusti. *Ergo factus simul cum Eugenio Lector.*

Quartò, quomodo sibi contrarius esset S. Ildefonsus, qui dixerat in Prœmio de Iusto illo sic: Cùm Helladio Episcopo Sedis eius, Iustus Diaconus insultaret, post mortem quidem sui Pontificis vixit Episcopus: & ipse tabefactus, sed in reprobum versus sensum, ob intemperantiam morum, à ministris altaris sui dormiens laqueo strangulatus expirauit? *Quasi denotaret in peccato mortali decessisse hunc Iustum intemperantem, superbum, peculantem. Quomodo ergo, si hic ipse est qui fuit Archiepiscopus Toletanus, dicit de illo in Vitâ S. Eugenij:* Et bonum meritum senis, qui duobus discipulis, sanctisque filiis, Ecclesiæ Dei hereditatem meruit relinquere gubernandam? *Quomodo ergo, si intemperans moribus pessimusq́ mortem oppetiit, vocat eum sanctum filium Helladij? Sint ergo duo Iusti, dissimiles statu, moribus, cursuq́ viuendi; alter laicus, alter Monachus; alter intemperans, alter ab infantiâ sanctis moribus imbutus: vterque tamen Episcopus post Helladium; alter Toletanus, eiusq́ successor in Sede Primate; qui fuit sæcularis; creditur à nonnullis, Accitanæ Ecclesiæ fuisse Pontificem; confirmatq́ in Ecclesiâ Toletanâ Concilio Toletano* VI. *num.* 44. *ann.* DC.XXXVIII. *septem annos post mortem sanctissimi Pontificis Helladij. Interfuerunt Clarentius & Serpentinus. Potuit esse alterius Ecclesiæ: sed quòd hic sit, nomen & temporis propinquitas multùm faciunt. Sed reuerà, si talis fuisset Iustus, non tacuisset S. Ildefonsus in eius Vitâ, vbi sic:* Iustus, post Helladium, discipulus eius, illique successor, vir habitudine corporis ingeniique meritis decorus atque subtilis: ab infantiâ Monachus: ab Helladio ad virtutem monasticæ institutionis affatim educatus pariter & instructus, in Agaliensi Monasterio tertius post illum Rector est factus: extitit Rector annis tribus: tempore Sisenandi obiit: qui Rex post hunc die nonodecimo defunctus abscessit. *Prætereà, cùm regerentur Monasteria consilio ductuq́ Pontificum Hispanorum, non est credibile, sanctissimum & innocentissimum virum Helladium assensum præbiturum, vt homo nequam, & superbus, ac insolens, & malis moribus præditus, sufficeretur regendo Monasterio, vbi tantoperè florebat disciplina monastica, & vigor sanctitatis, quem diutiùs seruauit Ordo Benedictinus. Neque enim id ratio, prudentia & amor erga suam Religionem vllo modo paterentur. Ex quibus rationibus colligitur, malè lapsos esse Scriptores, qui tam incuriosè legentes S. Ildefonsum, ex duobus Iustis*

Iustis vnum iniustè consuerunt, & tam manifestam labem notamq; S. Ecclesiæ Toletanæ, & Ordini sanctißimo Benedictinorum asperserunt; non certè deditâ operâ, sed per incuriam. Expediret itaque bonos Auctores non dormitantes, sed vigiles & vehementer attentos percurrere, locaq; cum locis conferre. In quem ego simul errorem incidissem, nisi Luitprandus, Auctor diligens, & acri vir iudicio, mihi nunc aurem vellicasset. Scripsit nonnulla ad Achilanem Abbatem Agaliensem.

49. *Mors S. Helladij fuit initio Regni Sisenandi, hoc est, anno* DC.XXXI. *Celebratur eius festum in Martyrologio nouiter Romæ edito, die* XVIII. *Februarij. de quo S. Ildefonsus lib. de Viris Illustr. & Rodericus lib. 2. cap. 7. Sic venerabilem Helladium, Toletanæ Sedis Metropolitanum Episcopum, sanctitatis præconio præfulgentem Ecclesia veneratur: cùm Summus Pontifex Martyrologium auctoritate suâ toti proponat Ecclesiæ, vt ij solùm habeantur Sancti, qui hîc sunt scripti. & hoc est canonizare Sanctos: nam quid est canonizare, nisi aliquem Sanctum toti proponere Ecclesiæ Dei, habendum, colendum & nominandum Sanctum? Hoc fit, quatenus in vniuersâ Ecclesiâ proponitur S. Helladius. Ergo iam est canonizatus, de quo non fiebat vllum in Hispaniâ Officium, vt nonnulli viri docti conqueruntur.* P. H.

Moritur S. Helladius XVIII. *Februarij, anno* DC.XXXII. *primo anno Sisenandi, qui cœpit ab* VIII. *Septembris: defluxerant iam sex menses: præfuit annis tribus, mensibus sex, ab initio circiter Martij vsque ad duos dies vel tres Septembris. Igitur fuit Rector patrimonij annis tribus, ex Ildefonso; & sex mensibus Pontifex Toletanus, ex Luitprando: cui multùm debemus.*

52. *Hæc Synodus affertur à D. Garsiâ Loaysa, ex libris Gotthicis manuscriptis: ibi confirmat Iustus Episcopus Toletanus: habita est anno* DC.XXXIII. IX. *Decembris die S. Leocadiæ, & in eius Ecclesiâ, scilicet in Basilicâ: qui annus erat tertius Regis Sisenandi: primus cœperat ab* VIII. *Septembris: secundus finitus erat anno* DC.XXXIII. VIII. *Septembris. Ab hoc die inceperat tertius Regis Sisenandi, fluxerant illius anni tres, mensis & dies vnus; &, vt celebrior esset festiuitas S. Leocadiæ, eo die in eius S. Martyris Basilicâ (credo in Parochiali) habita est* LXII. *Episcoporum Synodus.* P. H.

DC.LXXII. DC.XXXIV.

Honorius Papa obiit III. Idus Octobris: sedit in Petri Sede annum vnum, menses septem, dies verò octodecim. 53.

DC.LXXIII. DC.XXXV.

Alexandria & Ægyptus * à Saracenis durè captæ. 54.

Iustus, Archiepiscopus Toletanus, Monachus Benedictinus, vir magnæ religionis, sanctè moritur III. die Septembris. 55.

* *al.* à Saracenorũ Duce

Sisenandus, Rex Wisegotthorum Catholicus, moritur Toleti XXII. Septembris, sepelitur in æde S. Leocadiæ Prætoriensi. 56.

Cintila eligitur in locum Sisenandi, sub finem mensis Septembris; vir acer, & armorum exercitatione strenuus. 57.

Eligitur Eugenius in locum Iusti, Toletani Archiepiscopi. 58.

Eugenius XXV. die Octobris consecrat, inungit & coronat Regem * Cintilam in præsentiâ multorum Episcoporum & Aulicorum, in æde S. Leocadiæ Vrbanæ. 59.

* *al.* Chintilanem, *ex M. S.*

P.H. 55. *Iustum defunctum anno Domini* DC.XXXV.*die* III.*Septembris, id est, annis & aliquot mensibus post felicem discessum S. Isidori, Episcopi Hispalensis, credo sepultum in Agaliensi Monasterio; nisi mauis, in æde Prætoriensi S. Leocadiæ, vbi S.Helladius. Hic à Marietâ & Prudentio Sandoualio vt Sanctus habetur.*

Nondum note satis terris, notissime cælo,
Heu moreris gentis gloria, Iuste, tuæ.
A puero es Monachus Benedicti castra secutus,
Discipulus sancti charior Helladij.
Iria te genuit, Toletum nutrit in arctis
Ordinis obsequiis, & vocat ad Cathedram.
Agaliensis eras priùs in pietate palæstræ,
Altus ad egregias inde vocaris oues.
Doctus, amans æqui, castus, moderatus, honestus,
Sobrius, ingenio, relligione vales.
Vt fueras solers Abbas, sic prouidus ipse
Præsul; & officio sic in vtroque decens.
Te vocat Alfonsus Sanctum, sanctissimus idem;
Dignus es, & compar Præsulis Helladij.
Tertia lux meritum Septembris te intulit astris:
Leucadiæ in templo busta parata tibi.
Diaconum qui te credunt vixisse beati
Helladij, falli arbitror hos nimiùm.
Hic Lector fuit Helladij; sanctissimus Abbas
Dum regit Helladius, Agaliensis erat.
Hinc Toletanam Præsul conscendit ad vrbem,
Moribus & sophiâ non minor Helladio.
Ora pro nobis Præsul iustissime Iuste,
Note Deo, doctis note, piisque viris.

P. H. 56. *De morte Sisenandi, nouem diebus post mortem S.Præsulis Iusti, S.Ildefonsus scribit in Vitâ Iusti.*

P.H. 57. *De electione Cintilæ Isidorus in Historiâ Gotthorum, Ildefonsus, Rodericus: de die nullus præter Luitprandum.*

P.H. 58. *De Eugenio aliàs in Concilio* III. *Toletano, & D. Ildefonsus de Eugenio I. in hunc modum:* Eugenius discipulus Helladij, Collector & consors Iusti, Pontifex post Iustum abscessit, ab infantiâ Monachus, ab Helladio cum Iusto pariter sacris in Monasterio institutionibus eruditus. Hunc secum Helladius à Monasterio tulit, ad Pontificatum tractus: qui rursus ab eo clericalibus institutus Ordinibus, Sedis eius post eum tertius Rector accessit: & bonum meritum senis, qui duobus discipulis sanctisque filiis Ecclesiæ Dei hereditatem meruit relinquere gubernandam. Idem Eugenius moribus incessuque grauis: nam numeros, statum, incrementa, decrementaque, cursus, recursus lunarum tantâ peritiâ nouit, vt considerationes disputationis eius auditorem in stuporem verterent, & in considerabilem doctrinam inducerent. Vixit in sacerdotio ferè vndecim annis, regnantibus Cintilâ, Tulgane & Cindasuindo Regibus. *Hæc ille. Interfuit tribus Synodis Toletanis* V. VI. VII.. *S. Ildefonsus vocat hunc Sanctum, vt vocarat Iustum, de duobus dicens discipulis,* Sanctisque filiis. *Sedit in Sede Primate ferè vndecim annis. in cuius gratiam hoc iuuat sepulchrale carmen addere:*

Eugeni Olympiacâ Præsul dignissime lauro,
Cuius & ingenio machina tota subest:

In

In dubio eſt, vtrùm maior pietate vocandus
Sis, an doctrinâ; quando in vtroque micas.
Sedulus es Paſtor, Pater optimus, omnibus idem,
Mercaris ſuperas religione domos.
Morte triumphatâ ſcandis ſuper æthera victor,
Et cingit frontem laurea ſacra tuam.
Inter Apoſtolicos ſplendeſcis Apoſtolicus vir,
Non minor Eugenio, nec minor Helladio.
Pro nobis effunde preces ſanctiſſime Præſul,
Et Monache excellens, Præſul & eximie.
Tu patriamque, tuamque regas mitiſſime gentem,
Quæ tibi ſollicitâ ſupplicat ipſa prece.

Meminerunt etiam huius Garibaius, Mariana, Marieta, Magiſter Prudentius à Sandoual, & alij recentiores.

59. Eugenius more gentilitio Gotthorum conſecrat, vngit & coronat Chintilanem XXV. *Octobris, die Dominico, in æde S. Leocadiæ Prætorienſi, vbi eius iacuit corpus. Toletanis hæc ſacra Baſilica dicitur* Santa Leocadia de afuera. P. H.

DC.LXXIV. DC.XXXVI.

Kalend. Decembr. habita eſt v. Synodus Toletana in Baſilicâ S. Leocadiæ Confeſſoris, anno primo ſereniſſimi Regis Wiſegotthorum Flauij Cintilanis. 60.

Floret Toleti Archipresbyter Verecundus, cuius meminit S. Iſidorus. Fuit poſteà idem Epiſcopus Africanus. 61.

Feſtum S. Iacobi, filij Zebedæi, hoc anno per Hiſpanias celebriùs agitur, quàm multis retrò ſæculis. 62.

B. Bonifacius, Epiſcopus Caurienſis, Toleti moritur. In æde S. Iuſtæ à B. Eugenio honorificè ſepelitur. 63.

60. *De Synodo habitâ ſub Rege Cintilâ anno eius feliciter primo (quæ in ordine quinta eſt) vbi interfuit S. Eugenius, vt ait D. Archiepiſcopus Loayſa. Hæc Synodus habetur in multis manuſcriptis codicibus: de quâ ſic Rodericus lib.2. cap.19. Hiſtor.* Poſt mortem Siſenandi Quintilla Gotthis præficitur æra DC.XCVII. vno anno menſium numerato, regnans quatuor annis. Hic quintum Concilium Toletanum (XXIV. ſcilicet Epiſcoporum) procurat ſub Eugenio Regiæ vrbis Primate: vbi non ſolùm de rebus mundanis, verùm etiam de diuinis multa ignaris mentibus à lumine gratiæ ſunt infuſa. Quinta verò Sanctorum congregatio cum Epiſcoporum Vicariis aſſiſtentibus, & cum ſenioribus palatij, qui digni intereſſe Concilio habebantur, extitit aggregata in Eccleſiâ S. Leucadiæ virginis, vt liber Canonum gloriosè declarat. Huic Synodo Braulio Cæſarauguſtanus Epiſcopus præ ceteris illuſtris effulſit, atque piam doctrinam Chriſtianis mentibus decenter infudit: cuius & opuſcula nunc vſque Eccleſia veneratur. Huius eloquentiam Roma, vrbium mater & domina, per Epiſtolare colloquium eſt mirata. Et in hoc Concilio ſubſcripſit Selua Tarraconenſis, & aliqui de Suffraganeis ſuis, & Vicariis abſentium Epiſcoporum. *Hæc Rodericus; qui videtur habuiſſe exemplaria longè diuerſa quàm nunc habemus: nam tametſi* V. *Concilium Toletanum, tam excuſum quàm manuſcriptum, quod præ manibus eſt, habeat* XXIV. *Epiſcopos, & inter illos ſit etiam Braulio Cæſarauguſtanus Epiſcopus; nec Selua ibi confirmat, nec vllus Vicarius aut Palatinus. Nec cenſeo ſilentio* P. H.

lentio prætereundum esse, non omnes Conciliis interfuisse Principes Palatinos: sed, vt rectè notat noster Rodericus, qui moribus, & vitæ puritate, ac grauitate consilij digni censebantur, vt qui inter tantos Pontifices interessent: nam cùm maximus esset numerus Palatinorum, si omnes interfuissent, planè excederent numerum Pontificum, qui ad Concilia vndique confluebant. An ab ipsis, an à Rege, an à Pontifice, hæc fieret electio, nullibi, quod sciam, legi. Verosimilius est, cùm interessent Conciliis, vbi de rebus etiam sæcularibus agebatur, vel à populis, vel à Rege selectos fuisse; vbi verò digni discernuntur à minùs dignis, electio est.

P.H. 61. Floret Toleti Verecundus Archipresbyter.] *Hic est, quem Eugenius II. recèns electus misit ad Isidorum, vt ipse testatur in Epistolâ ad Eugenium, quem morti proximus remisit ad prædictum Eugenium, his verbis:* Litteras vestræ Sanctitatis per nuntium suscipiens Verecundum. *de quo posteà maior mentio in sequentibus facienda est.*

D.L. 62. *Minimè celari velim, quæ in ipsâ beatissimi Apostoli nostri decollationa prodigia contigêre; quòd hactenus inter tineas & blattas, cum tanti Patroni memoriæ detrimento, latuerint. Decerpsit ea ex Historiâ S. Iacobi, quæ, Auctore Calixto II. Romano Pontifice, extat in M.S. codice Bibliothecæ Monasterij Sandoualis: eiusq; mihi, cruce S. Iacobi Equestri recèns donato, Biuarius meus gratanter copiam fecit, iurisq; communis facit in Commentariis suis ad M. Maximum in Chronico sub anno Christi* D.LXXXIII. *num.* 2. *Exordium Historiæ est:* Post Ascensionem Dominicam. *ad calcem verò hæc habentur memoriâ dignissima:* Euaginauit gladium percussor, & eleuauit in altum, & percussit bis in collo eius, & abscidit caput eius sanctissimum: & statim pretiosus sanguis manauit; & non cecidit caput eius ad terram: sed beatus Apostolus, virtute Dei plenus, accepit illud in brachiis suis, quæ ad cælum eleuauerat; & sic permansit genibus flexis, & caput tenens in vlnis, donec veniret nox, in quâ discipuli eius corpus acciperent. Intereà quidam, qui missi fuerant ab Herode, caput eius abripere tentauerunt; sed non valuerunt: manus enim eorum super B. Iacobi pretiosissimum corpus rigebant, statimque percussor decollauit Iosiam Martyrem Christi, B. Iacobi discipulum. Et mox factus est terræmotus ingens, & cælum apertum est, & mare concussum est, & tonitruum factum est intolerabile, & tellus aperta iniquorum partem maximam deglutiuit, & lux magna in regione illâ effulsit, & Angelica turba audita est à multis in aëre, eorum ferens animas in cælestibus sedibus, vbi sine fine lætantur. Transacto die, sequenti nocte venerunt discipuli eius ad eum, & inuenerunt illum, vt prædiximus, genibus flexis, & caput tenentem in vlnis; & posuerunt corpus eius & caput in perâ certinâ, cum aromatibus pretiosis, & transtulerunt illud à Ierosolymis in Gallæciam, Angelo Domini comitante per mare: & ibi sepelierunt illud, vbi veneratur vsque in hodiernum diem. *Hactenus Acta, quibus Iulianus noster concinit in Chronico num.* 24. *vnde eius auctoritas magnoperè stabilitur. Verba sunt:* Quod & ego B. Calixtum II. audiui dicentem, cùm in festo S. Iacobi die Romæ concionaretur XXV. Iulij, quòd, cùm caput Apostoli amputatum est, non cecidit in terram, sed sanctissimus Apostolus inter suas manus illud excepit, & diu retinuit; nec potuerunt carnifices illud inde tollere: nam conantibus manus aruerunt & brachia. Pòst decollatus est Iosias, & mirifica lux apparuit, terræmotus & fulgura secuta sunt, & multos carnificum absorpsit. quibus prodigiis mirifice delectati fideles, qui super corpus Apostoli magnum planctum fecerunt, & illud honorificentissimè curarunt. *Nec te itidem latere patior, S. Iacobum* nostrum *vocari à Luitprando*

prando in Aduerſariis num. 33. *vbi apponit Epiſtolam, quam ſcripſit Heronio Epiſcopo Bracharenſi, ſicq́; ait:* Cùm inuiſi S. Iacobi Zebedæi filij, Doctoris & Apoſtoli noſtri ſacra ex voto limina, *&c. quò clariùs appareat, Hiſpanum fuiſſe, origine ſaltem, Ticinenſem Diaconum, vt coniecturis & rationibus apprimè validiſsimis defendit doctiſſimus P. Franciſcus Biuarius meus in cenſurâ Operum circa finem.*

63. *Bonifacius, Epiſcopus Caurienſis, interfuit Concilio* VI. *Toletano, loco vndecimo: habita eſt Synodus* V. *Idus Ianuarij. poſt quod tempus mortuus eſt, & honorificè ab Eugenio II. ſepultus in æde S. Iuſtæ, quæ tunc erat Eccleſia Toleti. Dicitur ibi fuiſſe vir pius, vt erant illi ſancti Patres.* P. H.

DC.LXXVI. DC.XXXVIII.

Hoc anno ſub eodem Pontifice, ſecundo anno Regis Cintilanis v. Idus Ianuarij, in æde S. Leocadiæ Prætorienſis, collegit Rex conuentum Aulicorum ſuorum. 64.

S. Iſidorus, qui iam obierat IV. die Aprilis anno Domini DC.XXXV. multis miraculis & gloriâ refulget. 65.

DC.LXXVII. DC.XXXIX.

Honorio Romano Pontifici ſuccedit Seuerinus, Seuerino verò Ioannes IV. qui hoc anno moritur, Idibus Octobris. 66.

Vacat Sedes annum vnum, menſes tredecim, dies ſeptem. 67.

S. Fara, virgo Benedictina, fugiens patrem, Tudem venit. Ab Epiſcopo Tudenſi Anaſtaſio ædificatur Monaſterium. Moritur anno * DC.L. 68.

* *al.* DC.LVII.

64. *De Eugenio, & ſub eo Concilio, Rodericus Toletanus lib.* 2. *cap.* 19. Sextum Concilium de obſeruatione fidei Catholicæ, & aliis Eccleſiaſticis diſciplinis, fuit tempore eiuſdem Principis Cintillæ, celebratum ſub Eugenio, vrbis Regiæ Metropolitano Primate, ſubſcribentibus Seluâ Narbonenſi, & Iuliano Bracharenſi, & Honorato Hiſpalenſi, & Protaſio Tarraconenſi, & eorum Suffraganeis & Vicariis. P. H.

65. *De die obitus, & anno S. Iſidori egimus ſuper Maximum.* P. H.

DC.LXXVIII. DC.XL.

Hoc anno, vigeſimâ ſextâ menſis Iunij, moritur Cintila Rex. 69.

Succedit Flauius Tulga in Regno Gotthorum: regnat annos duos, menſes quatuor: eligitur die S. Iacobi, Patroni Hiſpaniarum; & eodem die ab Eugenio Toletano conſecratur, inungitur, & coronatur in æde S. Mariæ Toleti. 70.

Hoc anno Iuſtus, Helladij Diaconus, propter linguæ petulantiam, & morum incontinentiam, à ſuis Clericis (factus Epiſcopus neſcio cuius ciuitatis) in lectulo laqueo ſuffocatur. Sunt qui ſuſpicentur hunc Epiſcopum fuiſſe Accitanæ ciuitatis, qui interfuit Concilio Toletano. Sunt qui alium omnino ab hoc, & admodum diuerſum, putent. Omnes quidem conſentiunt, non fuiſſe hunc Toletanum Pontificem. 71.

P.H. *69. De morte Cintillanis Regis Isidorus, & Rodericus capite suprà citato, nisi quòd mortem eius ponit ærâ* DC.LXXXIII. *hoc est, anno Domini* DC.XLV. *reuerà fuit* DCC.LXXVIII. *hoc est,* DC.XL. *Moritur die S. Ioannis hoc anno, & etiam Feriâ* II.

P.H. *70. Tulga eligitur in locum Cintillanis: consecratus fuit die S. Iacobi, Patroni Hispaniarum, per Eugenium II. præsentibus Episcopis & Palatinis, in æde S. Mariæ Maioris: regnat annos duos, menses duos. de quo sic Rodericus eodem capite:* Mortuo Cintillâ, Tulgas, bonæ indolis & radicis Gotthorum, Regnum suscepit ærâ DC.LXXVIII. & regnauit duobus annis. Iste blandus & Catholicus in omnibus est inuentus. Regna sibi subdita pacificè dilatauit: in iudicio rectus iudex: claruit largitate, magnâ fuit lenitate: doluit gens Gotthorum tam citò talem indolem amisisse, cunctis flentibus; quia flos tantæ indolis in fructum non adoleuit: Toleti propriâ morte decessit. *De Tulgâ sic Ioannes Mariana lib. 6. cap.* 8. En lugar de Cintilla por voto de los Grandes del Reyno fue puesto Tulga, mozo en la edad, pero en las virtudes viejo: en particular se señalaba en la justicia, zelo de la Religion, en la prudencia, en el gobierno, y destreza en las cosas de la guerra. Fue muy liberal para con los necessitados: virtud muy propia de los Reyes, los quales deben considerar, que la abundancia que tienen, y sus riquezas, no deben seruir para su particular prouecho, y para sus deleites, sino para ayudar à los flacos, y para remedio de todo el pueblo. Iua destos principios en aumento, i parecia habia de subir à la cumbre de toda virtud y valor, quando la muerte le ataxò los pasos; la qual de enfermedad sobreuino en la ciudad de Toledo, año de nuestra saluacion de DC.XLI. y tuuo el Reyno solos dos años, y quatro meses. Sigeberto Gemblacense dice, que el Rey Tulga fue mozo liuiano, y con su liuertad y soltura dio ocasion à los suyos para que se leuantasen contra el, y le echasen del Reyno. La razon pide hiziese mas caso en esta parte, de lo que san Ilefonso depone como testigo de vista, que de lo que escribio vn estrangero, o por odio de nuestra nacion; o, lo que es mas probable, por engaño, à causa de la distancia del lugar, y tiempo en que y quando escribio, con que facilmente se suelen trocar las cosas.

Credibile est sepultum esse in Basilicâ Prætoriensi S. Leucadiæ: vnde Rasis Saracenus Historicus vocat S. Leucadiam Regum, quòd in ea consueuerint Reges Gotthi sepeliri. in cuius Regis gratiam etiam addidi carmen sepulchrale:

Heu moreris Tulga primæ sub flore iuuentæ,
Qui multos annos viuere dignus eras.
Indole præclarâ, ceu Titan surgis in orbem,
In medio cursu stamina Parca secat.
In te relligio micuit, pietasque fidesque:
Pauperibus largus, iustitiæque tenax.
Annos qui numeret, iuuenem te dixerit esse;
Virtutes numerans, dixerit esse senem.
Te pueri lacrymis deflent, iuuenesque senesque,
Vrbs Toletana patrem te vocat esse suum.
Ad meliora tuo Regno Rex Regna vocaris,
Pax vbi continua est, & sine nube dies.
Sorte sepulchrali Tulga Leucadia virgo
Associata tibi est, semper amica comes.
Et comes in terris, comes & super æthera fida,
Gaudet vbique tuo, Rex generose, bono.

Eripe-

Eriperis terris, Princeps, vt sidera calces:
Quam tibi virtutes expediere viam.

Obiit gloriosus Rex Tulgas Toleti XXV. *Octobris ærâ* DC.LXXX.

71. *Præter dicta testimonia, hoc magnum & violentum est, vt quis discernat duos fuisse Iustos; & quòd ille, qui strangulatus est, non fuerit Episcopus Toleti; sed Diaconus, posteà Episcopus. Obiit plus quàm sex annos post Toletanum.* P. H.

DC. LXXX. DC. XLII.

72. Hoc anno Heraclius Imperator, qui Crucem Domini restituit ereptam à manibus Persarum, mense Maio moritur.

73. Theodorus, Theodori filius, Ierosolymites, Græcus natione, sedet in Sede Petri post Ioannem IV. sedet annos VI. menses V.

74. Hoc anno XIV. Octobris moritur Rex Tulga; Cindasuinthus Rex Gotthorum eligitur, & in die SS. ducentorum Martyrum coronatur ab Eugenio in æde S. Petri Prætoriensi, præsentibus Episcopis, & Palatinis. In regno Gotthorum regnat annos VI. menses * VIII. solus cum filiis aliquot. * *al.* IX

75. * Fridenandus Diaconus, innixus fauore Regis Cindasuinthi, inuadens honorem Presbyterij, & quædam prædia S. Ecclesiæ Toletanæ attributa, fit illorum Dominus: qui diuinitus punitus est, vt Gerontius Presbyter, qui malè tractauerat Iustum Episcopum Toletanum; vt Iustus non Monachus, sed Diaconus Toletanus sæcularis, indignis modis tractauerat S. Helladium. * *al.* Eufdius

72. *De inuentione Crucis, quam ex Persiâ retulit Heraclius Imp. Ierosolymam, multa Scriptores Ecclesiasticæ Historiæ.* P. H.

74. XVI. *Octobris succedit Tulgani Regi Gottho Rex Gotthus Cindasuintus. De quo sic Iulianus in Chronico:* Cindasuindus regnauit solùm ann. VI. menses VIII. dies XX. item cum filio suo Domino Reccesuindo Rege annos III. menses VII. dies XI. *hoc est, annis decem, mensibus quatuor. De quo sic Rodericus lib. 2. cap. 20.* Post Tulgam Chindasuindus per tyrannidem Regno Gotthorum inuaso, cœpit Iberiæ triumphaliter principari ærâ DC.LXXXV. & regnauit annis decem. *Generale Chronicon Alfonsi ærâ* DC.LXXXIX. *id est, anno Christi* DC.LI. *sed ex Concilio* VII. *Toletano constat fuisse huius Regis annos* V. *ann.* DC.XLVI. *& sic necesse est, quòd* XVI. *Octobris anni* DC.XLVI. *completus est annus quartus Chindasuindi, inceptus quintus annus est à die* XVII. *& sic illius anni solùm duo dies præterierant* XV. *Kalend. Nouemb. hoc est, decimâ octauâ Octobris, quæ fuit* IV. *Feria. Hunc Regem sacrauit, inunxit & coronauit Dominus Eugenius II. in æde SS. Petri & Pauli Prætoriensi cum magnâ pompâ & apparatu, more Græcorum Imperatorum Constantinopolitanorum.* P. H.

75. *De Eufridio & Gerontio Diaconis lege D. Ildefonsum, Archiepiscopum Toletanum, in Prologo libri de Viris illustribus.* P. H.

DC.LXXXI. DC. XLIII.

76. In Sede Constantinopolitanâ ponitur Paulus hæreticus.

DC.

DC.LXXXII. DC.XLIV.

77. Synodus Romana contra Paulum Patriarcham Conſtantinopolitanum hæreticum contrahitur, & Synodi tres Africanæ collectæ contra hæreticos Monothelitas.

DC.LXXXIV. DC.XLVI.

78. Ineunte anno v. Regis Cindaſuinthi XXVI. Martij moritur S. Braulius, Epiſcopus Cæſarauguſtanus, vir eximiæ doctrinæ & ſanctitatis, & de clariſſimâ Gotthorum ſtirpe. Et XV. Kalend. Nouemb. cogitur Toleti ſeptima Synodus: concurrunt Epiſcopi & Vicarij XXXIX.

P. H. 78. *De Synodo* VII. *Toletanâ ſic Rodericus cap.20. lib. 2. agens de Chindaſuintho:* Hic Toletanâ vrbe Synodale Decretum XXX. Epiſcoporum cum omni Clero & Vicariis eorum Epiſcoporum, quos languor vel inopia detinuerat, & Palatino collegio, quod intereſſe conſiliis merebatur, anno Regni ſui v. indixit laudabiliter celebrandum, diſcurrentibus tantùm Notariis, quos ad recitandum ordo requirit: & hoc fuit ſeptimum Concilium Toletanum ſub Eugenio Metropolitano & Primate vrbis Regiæ. *Duo hîc aduerte: Pontifices poſſe non venire nonnumquam ad Concilium, vel cauſâ languoris, vel inopiæ, quòd tot ſumptibus, quos dignitas Epiſcopalis poſtulat, præ redditūum annuorum tenuitate pares eſſe non poterant. Secundum, quòd non omnes Palatini, ſed qui merebantur, ſolebant admitti.*

DC.LXXXV. DC.XLVII.

79. Primâ Iulij moritur Toleti S. Eugenius II. vir ſanctus, ſepelitur in æde S. Leocadiæ Martyris.

80. Moritur Verecundus, Monachus Benedictinus, S.Eugenij Diaconus.

81. Vſus erat Epiſcopis mitræ: quâ cum * petalo vſi ſunt omnes
*leg.petaſo Apoſtoli.

82. Verecundus, Epiſcopus Vticenſis in Africâ, vir magnus ingenio, & piis editis libris, moritur.

P.H. 79. *Non multos annos, imò nec annum quidem, ſed* IX. *menſibus à Concilio moritur S. Eugenius II. primâ die menſis Iulij; qui iacet in æde Prætorienſi S. Leucadiæ virginis & Martyris.*

P.H. 80. *Verecundus, Epiſcopus Vticenſis, qui fuit Archipresbyter Toletanus, anno* DC.XLVII. *moritur: de quo Felix in Additione ad Chronicon S. Ildefonſi Toletani Pontificis, de Viris illuſtribus. Hic fuit priùs Archipresbyter Toletanus, poſteà Epiſcopus Vticenſis: Poëta, vt illa tempora ferebant, non malus. de quo Felix ſic:* Verecundus, Africanus Epiſcopus, ſtudiis liberalium litterarum diſertus, edidit carmine dactylico duos modicos breueſque libellos: quorum primum de Reſurrectione & Iudicio edidit; alterum verò de Pœnitentiâ, in quo ab incunabulis carmine propria delicta deplorat. *Alter penes me eſt cum Scholiis Ioannis Ruiſij Azagræ à ſecretis Principum Bohemiæ, viri quidem doctiſſimi, ſcriptus ex codice Gotthico vetuſto in membranâ M.S. ſic incipit:*

Quis mihi mœſta dabit lacrymoſis imbribus ora?

Hunc

Hunc putat fuisse illum, cuius meminit in Chronico Victor Vticensis. At fallitur, Vtica in Italiâ est, non in Africâ. Felix vocat Episcopum Africanum. Planè est Vticensis ille, quem S. Eugenius misit cum litteris ad Isidorum, vt ex Epistolâ constat Isidori ad Eugenium: dedicat hoc opus Magistro suo Eugenio Toletano. Est & Verecundus S. Episcopus Veronensis, cuius annua celebritas agitur XXII. *Octobris; cuius & Galesinus & Romanum Martyrologium meminerunt. More Gotthico vocat eum* Vergundum: *Gotthi enim vertebant* c *in* g, *vt locus*, lugar; *Græcus*, Griego: *sic Verecundus per syncopen* Vergundus.

De septimâ Synodo Toletanâ meminit lib. 2. cap. 2. Rodericus; cui non interfuit S. Braulio, quia morbo fortasse detinebatur. Quòd tunc viueret, constat; quia M. Maximus mortuus est anno DC.XVI. *cui, ex Ildefonso successit Ioannes, qui* XII. *annis tenuit cathedram vsque ad annum* DC.XXVIII. *incipit sub finem anni* DC.XVI. *vsque ad annum* XXVIII. *& forsan* DC.XXIX. *quo tempore finiuit etiam vitam Suintilla. S. Braulio incepit iam Rege Sisenando, anno scilicet* DC.XXIX. *vel* DC.XXX. *vsque ad aliquot annos Chindasuindi, ferè vsque ad annum* DC.XLVIII. *vel* DC.XLIX. *nam circiter viginti annos tenuit cathedram, vt ex verbis S. Ildefonsi constat:* Habuit sacerdotium fermè viginti annos: quibus expletis, clausit diem vitæ præsentis: durauit in regimine temporibus Sisenandi, Chintillæ, Tulganis, & Chindasuindi. *Ergo si habita est Synodus* VII. *anno* DC.XLVI. *anno quinto Regis Chindasuindi; duo sequuntur ex prædictis, viuere tunc S. Braulionem, & Taionem Cæsaraugustanum non fuisse tunc Episcopum; quia si esset, confirmaret in Concilio; reuerà non confirmat. Adhæc, in* VIII. *Synodo Toletanâ inter* LII. *Episcopos confirmat primo loco: ex quo apparet vel eo anno, vel paulò antè, fuisse creatum Episcopum Cæsaraugustanum. Quòd si, cùm petiuit Romam, erat Episcopus; iam cucurrerant septem anni, & non esset tam infimo loco. Quare crediderim, Archidiaconum, vel Diaconum, aut Presbyterum tunc Romam petiisse ad inquirendum Moralia S. Gregorij; posteà reuersus iam defuncto S. Braulione, scilicet anno fortè* DC.L. *vel* DC.LI. *factus est Episcopus Cæsaraugustanus; & sic confirmat in Concilio* VIII. *Toletano inter postremos Episcopos. Cùm accessit Romam Taio, erat Episcopus Romæ S. Martyr Martinus Tudertinus, cuius Historia & à Roderico Toletano narratur, & est in codice manuscripto litteris Gotthicis in membranâ peruetustâ. Credoq́, Regem Chindasuindum, petente Concilio* VIII. *Toletano, misisse litteras ad sanctum Pontificem Martinum, vt pars Moralium, quæ post mortem Leandri fuerat absoluta à S. Gregorio, & allata in Hispaniam non inueniebatur, ipso dante redderetur. Hæ Epistolæ omnino interciderunt: solùm est responsio ad Epistolam Marci Amandi, Episcopi Castellonensis prope Galliam, hominis natione Galli: ad quam respondet S. Martinus, & mittit simul Encyclicam Epistolam Concilij, post aduentum Taij, & Moralium sancti Gregorij libros, quos S. Leander de Constantinopolitanâ ciuitate tulit; rogatq́, vt admoneat omnes Metropolitanos, & Regem Franciæ, vtpote vicinus, & natione Gallus. quod & fecit.*

81. Vsus erat Episcopis mitræ, quâ cum petalo vsi sunt omnes Apostoli.] *Legendum,* quâ cum petaso. *Est autem* petasus *galerus, quem Itali* capello *vocant, pilei latioris genus, quo aduersus iniurias solis viatores sese tuentur, qualis Mercurio à Poëtis affingitur. Plautus in Amphitr.* Ego habeo vsque in petaso pinnulas. *Declarat Sueton. in Augusto cap.* 82. Æstate apertis cubiculi foribus, ac sæpè in peristylio, saliente aquâ, atque etiam ventilante aliquo, cubabat; solis verò ne hiberni quidem patiens, domi quoque non nisi petasatus in die spatiabatur. *Est nomen Græcum* πέτασος, *à verbo* πετάννυμι, *quod est extendo:* petasus *enim extensus tegebat operiebatq́, caput, & faciem* D. L.

ciem obumbrabat. Hesychius πέτασον ῥιπίδα ἐκ σχοίνων *vocat; galerum ex viminibus: qui fortè vmbella erat. Georgius Cedrenus in Histor. Compend. pag. 139. lineâ 59. ex editione Ioannis Oporini:* Ἔστι δὲ καὶ ἑτέρα κατασκευὴ σπυρίδος, ἀντὶ πίλου τῇ κεφαλῇ τιθεμένη· καλεῖται δὲ παρ' Ἰταλοῖς κάμελα, ἐξ οὗ καὶ καμελαύκια. Est aliud genus sportæ, quæ, pilei loco, capiti imponitur, Italis camela dicta; vnde & camelaucia. *sic vertit Xylander.* Petasus *ergo galerus est, & insigne Episcoporum, seu Pontificum, vnà cum mitrâ. Apud Romanos inter Pontificis ornamenta Apex, Tutulus, Galerus: de quibus Iacobus Gutherius lib. 1. de Veteri iure Pontificio, cap. 29. qui Galerus* σκυφία *appellabatur; de quo Georgius Codinus Curopalata de Officiis & Officialibus magnæ Ecclesiæ & Aulæ Constantinopolitanæ, cap. 15. num. 52. pag. 36. ad quem locum Iacobus Gretserus lib. 2. Comment. cap. 6. n. 25. p. 212. Vnde nos Hispani* Scofia *dicimus, capitis nocturnum ac cubantium tegumentum. Alcuinus de Diuinis officiis,* pileos *à Græcis dici scribit* Cuphias: *Hugo verò de S. Victore lib. 1. de Sacramentis cap. 55. Mitram, Tiaram, Infulam, Pileum, pro eodem accipit. Papias itidem:* Cidaris, Mitra, Tiara, Pileus sacerdotalis, Cuphia. *Vide quæ notauit Meursius in Glossario Græco-barbaro, verbo* Σκυφία, *& Cæsar Bulengerus de Pontificum, Episcoporum & Sacerdotum Christi cultu ac vestitu lib. 1. cap. 6. ad finem.*

DC. LXXXVI. DC. XLVIII.

83. Martinus, Fabricij filius, Tudertinus, postmodum Martyr, sedet annos sex, menses quatuor, dies septem. Succedit Theodoro.

DC. LXXXVII. DC. XLIX.

84. S. Eugenius III. litteris & sanctimoniâ Toleti floret; qui pòst rexit Patriarchalem Sedem Toletanam.

85. Synodus Hispalensis contra Monothelitas.

86. S. Eugenio II. Toletano Pontifici mortuo Toleti, mense Martio, anno DC.XLIX. succedit Eugenius III. huius nominis, in Sede Toletanâ, vir sanctus & doctus.

P. H. 85. *De Synodo contra Monothelitas habitâ in Hispaniâ mentionem facit Onufrius in Chronico, & Magnus Archipresbyter S. Iustæ in suo Chronico, anno* DC.LII. *& ferè vltimo Chindasuinti,* IV. *verò Reccesuindi, cum patre in Hispaniâ regnantium. Quæ res, quia satis est insignis, mihi paulò diligentiùs est repetenda; cuius etiam rei mentionem, tametsi obscuram, reperio in Roderici Toletani Præsulis Historiâ lib. 2. cap. 22.* Clarente, *inquit,* Eugenio vrbis Regiæ Metropolitano, Toleti instituit Concilium celebrari XLVI. Episcoporum cum infinito Clero, & Vicariis desistentium, atque officiariis, dignissimis Palatinis, in Basilicâ Prætoriensi SS. Petri & Pauli Apostolorum; & non solùm de mundanis actibus, verùm etiam sanctæ Trinitatis mysterium animos instituit ignorantes. *Non est de numero trium Synodorum ipso Rege Toleti celebratarum, non, inquam, octaua est, nona, vel decima, sed alia seorsum: quia octaua* LII. *Episcopos, vt ipse refert paulò inferiùs, habuit; nona* LVI. *Episcopos, decima* XX. *Episcopos & quinque Vicarios. Ergo illa alia, quæ habuit Episcopos* XLVI. *non est vlla istarum, sed alia differens. Adde, quòd de rebus diuinis hîc agitur, confirmatione videlicet & acceptione Concilij Lateranensis contra Monothelitas; quod habitum est Romæ anno* DC.LII. *& eodem anno, sub dictis Regibus habitum est Concilium*

lium hoc XLVI. *Episcoporum Toleti sub finem Regni Chindasuindi contra Monothelitas, vt docent Onuphrius in Chronico Ecclesiastico, & Iulianus Toletanus in suo. Quod vt meliùs intelligatur, oportet obseruare, S. Pontificem Martinum Papam I. litteris ad M. Amandum, Episcopum Castellonensem* (Castellon de la Plana *vulgò) in Regno Catalaniæ significare inuentionem librorum à Taio petitorum, sed non expectasse, vt scriberentur Moralia. Sic sanctus Pontifex:* Reliquias verò Sanctorum, de quibus præsentium lator nos admonuit, dari præcepimus. Nam codices iam examinati sunt à nostrâ Bibliothecâ; & vnde dare ei nullatenus habuimus: transscribere autem non potuit, quoniam festinanter de hac ciuitate regredi properauit. *Posteà scriptus est liber, & Romà ad Hispaniam transmissus. Circa materiam huius Concilij sic scribit ad dictum Episcopum S. Martinus:* Credimus autem ad vos peruenisse, quomodo in conturbatione veræ fidei, & Catholicæ Ecclesiæ conculcatione, ante hos plus minùs XXIV. annos, à Sergio, falso Episcopo Constantinopolitano, in auxilio habente Imperatorem Heraclium, execranda & abominanda hæresis pullulauit, Apollinaristarum atque Manichæorum errorem renouantium: quem successor eius Pyrrhus, idemque Episcopus, qui ambitionis fastu Constantinopolitanam Sedem arripuit, in deterius auxit. Pro quâ re sæpè Apostolica Sedes persuasionibus, contestationibus atque increpationibus plurimis admonuit eos, quatenus ab huiusmodi errore recederent, & ad lumen pietatis, ex quo lapsi sunt, remearent. Et non solùm hoc facere nullatenus voluerunt, sed & nunc successor eius Paulus temerator fidei, Episcopus Constantinopolitanus, alium nequiorem excogitauit in præiudicium Catholicæ fidei conatum, quasi quæ à decessoribus suis hæreticè exposita fuerant destruens, & Imperialem typum sacrilego ausu totius plenum perfidiæ, à clementissimo Pontifice nostro fieri persuasit; in quo promulgatum est, vt omnes populi Christiani credere debuissent. Ideoque necesse habuimus, ne pro quadam negligentiâ, & animarum detrimento, quæ nobis commissæ sunt, culpæ reatu astringamur, Cœtum generalem Fratrum & Episcoporum nostrorum in hac Romanâ ciuitate congregare: in quorum præsentiâ memoratorum hæreticorum scelerosa conscripta examinata atque denudata sunt, & Apostolico mucrone Patrumque definitionibus vno ore vnoque spiritu condemnauimus; vt cognoscentes vniuersi errorem, qui in eis continetur, eorum pollutione nullatenus maculentur. Vnde præuidimus volumina gestorum Synodalium in præsenti vobis dirigere vnà cum Encyclicâ nostrâ: ex quorum serie omnia subtiliter potestis addiscere, & tenebras illorum nobiscum, vt filij lucis, extinguere. Idcircò studeat fraternitas tua omnibus ea innotescere, vt tam abominandam hæresim nobiscum execrentur, quamque suæ salutis sacramenta indiscere valeant, atque Synodali conuentione omnium Fratrum & Episcoporum nostrorum partium illarum effectâ, secundùm tenorem Encyclicæ à nobis directæ, scripta vnà cum subscriptionibus vestris nobismet destinanda concelebrent, confirmantes atque consentientes eis, quæ pro Orthodoxâ fide & destructione hæreticorum vesaniæ nuper exortæ statuta sunt. *Marcus Amandus, acceptis litteris à S. Martino Papâ, mittitur ad Reges, qui iubeant Eugenio, vt congreget Synodum Toleti. Hæc est contra Monothelitas: vt videamus quanta sit Hispanorum Regum obseruantia erga sanctam Sedem Romanam, & Episcoporum obedientia; qui, habitâ Synodo Toleti, vbi recepta est honorificè Synodus Lateranensis, & abiurantes ac detestantes hæresim Monothelitarum, mittunt Romam hanc Synodum cum Taio & M. Amando Episcopis. Et mirum est, quomodo hæc Synodus interciderit, quamquam eius vestigia in Onuphrio & Roderico,*

rico, ac Iuliano Toletano, clara expressáq; reperimus. Meritò ergo laudat Rodericus pietatem & sanctimoniam Regis Chindasuindi, & Regis Reccesuindi, qui tot Concilia ediderint. Huic Concilio non interfuit Eugenius secundus, sed tertius.

DC.XCI. DC.LIII.

87. Eodem anno, die XVI. mensis Octobris, moritur Cindasuinthus, Rex Wisegotthorum. Succedit illi Recesuinthus filius, qui ab Eugenio Episcopo Toletano, Toleti in æde S. Mariæ, quæ vulgo voce Arabicâ *Alficensis* nominatur, vel *Inferior*, coronatur & inungitur.

88. Fl. Rodoaldus, Rotarij filius, secundus Longobardorum Rex, regnat annis quinque: missus est ad Hispanias.

89. Synodus Romæ collecta contra hæreticos Monothelitas.

90. Martinus Papa martyrio coronatur pridie Idus Nouembr.

91. Hoc anno collecta est sub Eugenio III. Toletano Pontifice, Synodus VIII. Toletana, anno V. Recesuinthi.

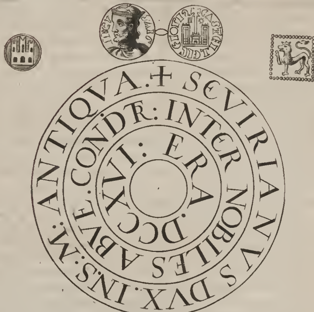
P. H. 87. *Hoc anno, mense Octobri, moritur Chindasuinthus Toleti: moritur verò primâ die Octobris, die Martis, consepultusq; in æde S. Leocadiæ Prætoriensi. Consecratus est ab Eugenio III. Reccesuinthus, de nouo in æde S. Mariæ Alficensi (quem vocant)* XX. *die mensis Octobris. Cogit Concilium eodem anno* XVII. *Kalend. Ianuar. hoc est* XVI. *die Decembris, octauo, S. Leocadiæ lunæ, habitâ die Dominico Processione. Et quòd recens erat mors patris Regis Reccesuinthi, nempe ante duos menses & dimidium, ipse docet in principio Concilij, his verbis:* Etsi summus Auctor rerum me diuæ memoriæ Domini & genitoris mei temporibus Regni sede subuexit, atque ipsius gloriæ participem effecit; nunc tamen, cùm ipse requiem æternam adeptus est mansionum, ea quæ in me totius regiminis transfusa iura reliquit, ex toto diuina mihi potentia subiugauit. Nunc *quod dicit, est, hoc anno: nam ex Iuliano obiit pater Kalend. Octobris ærâ* DC.XCI. *hoc est, anno* DC.LIII. *vt dixi. Ex hoc etiam Concilio manifestè constat, adhuc viuente patre partem habuisse regiminis totius Regni cum eodem.*

D. L. Recesuinthus filius, qui ab Eugenio Episcopo Toletano, Toleti in æde S. Mariæ, quæ vulgò voce Atabicâ *Alficensis*, vel *Inferior*, nominatur, coronatur & inungitur.] *De coronatione Regum Hispan. vide quæ notaui ad Chronicon Iuliani n.634. De sacrâ Regum vnctione diximus ad n.8. nunc adde L.13.tit.4. part.1.præsertim ibi* (Por eſo los vngen à los Reyes en eſte tiempo con oleo ſagtado en el ombro de la eſpalda del brazo dieſtro) *vbi Gregorius Lopez glos.1. verbo* à los Reyes. *& vide infrà num.123.*

Alficensis, *vel* Inferior.] *Antiquissima Ecclesia S. Mariæ* de Alficen *sic dicta; quia ex Africâ Sitifensi (de quâ Isidorus lib.4. Origin. cap.5. & passim in Codice Theodos.) venientibus Arabibus assignata. ita Iulianus in Aduersariis num.516.* Ex Africâ Satifensi, nunc Fez, tempore Cindasuinthi venerunt Toletum Christiani nobiles Arabes, qui docuerunt linguam Arabicam Gotthos: quod illis pòst fuit magno adiumento ad futuram captiuitatem. Data est illis Ecclesia S. Mariæ, quæ à Satifensibus vulgò dicta est Alficen, vocabulo patrio Arabico. *A quibus etiam oppidulum Getafe nominatum affirmat in Aduersariis, num.214.* Cùm hæc scriberem, tepatatum est oppidum Getafe, quod

quod est prope Mageritum; illudque à veteri oppido Africano Satafi *(lege Sitifi, ex D. Isidoro, vbi suprà)* corrupto vocabulo Saraceni, qui ceperunt Hispanias, sic nominare voluerunt patriâ voce. *Hinc item dicta arx* Alficen, *non procul distans à ciuitate* Granatâ, *vbi eosdem Arabes coloniam duxisse facilè credi potest. Sic Licent. Rades de Andrade in Chronico Ordinis de Calatraua, in Vitâ Magistri Don Rui Perez Ponce, anno* M.CCXCII. *pag.*47. *col.*2. En este mismo año, *inquit*, el Maestre con vn famoso exercito de los Caualleros desta Orden, i de los Vasallos della (que eran muchos, i muy ricos) entrò por tierra de Moros, por las partes del Obispado de Iaen, hasta llegar al Reyno de Granada. En esta entrada le succedio prosperamente al principio: porque tomò vn fuerte castillo llamado Alficen, i lo hizo asolar, i hallò en el muchas riquezas de oro, plata, vestidos, i otras cosas, que los Moros aldeanos auian recogido en el, para tener las mas seguras.

Iterùm de sanctæ Mariæ Ecclesiâ, quæ dicitur Alficen *Arabicè, num.* 222. 225. 376. *in Chronico. Hanc Ecclesiam Luitprandus* Inferiorem *vocat, & Iulianus in Chronico num.*464. *quia inter tria antiquissima templa Toletanorum tertium, id est, vltimum & inferius, enumerabatur. Illustrat eiusmodi explicationem Iulianus in Chronico num.* 74. *his verbis:* Paulatus *(aliàs* Priuatus) Episcopus Toletanus, ad annum CC.LXXX. iacet cum antecessoribus suis ad Ecclesiam S. Mariæ; vulgò dicitur nunc de Alficen, quæ tertia fuit Toletanorum Ecclesia: secunda verò Prætoriensis S. Leucadiæ virginis & Martyris: prima verò S. Mariæ adhuc viuenti sacra post Cæsaraugustanam. *Hinc corrigendus locus ipsius Auctoris in De Eremiteriis, num.* 15. Eremiterium Toleti, in suburbio S. Mariæ de Alficen, à temporibus antiquissimis 3. templa Toletanorum *(lege* tertium templum Toletanorum.) Et tempore captiuitatis hæc fuit Ecclesia Regis Adefonsi sexti, vbi ferè semper sedebat Archipresbyter S. Ecclesiæ Toletanæ, sub patronatu Toletanorum Ficulneorum Portocarrerorum. *Et quia hæ sacrosanctæ Ecclesiæ ab antiquis erectæ temporibus; imagines B. Mariæ, quæ in iis erant collocatæ, Antiquæ etiam vocabantur. Vallisoleti hodie dicitur* Nuestra Señora de la Antigua. *Et Abulæ: vbi inter rudera vetustissima tale veteris monumenti ac sepulchri erutum fuit, non multis abhinc diebus, illustre monumentum: quod in ære incidi non abs re mihi visum. En accipe.*

Abriendo los Monges de Nuestra SENORA de la Antigua de la Ciudad de Abila el Año de mil i seiscientos, i treinta, los cimientos para vna Capilla que haçian en su Iglesia al lado del Evangelio, en el sitio que Antiguamente dicen estaba otra dedicada a S. ANDRES, se hallaron algunos Sepulcros Antiquissimos: i en vno d'ellos vn Cuerpo con vna Lamina de plomo, de la forma, i con las lettas que en esta van esculpidas. Tienese por cierto ser Iglesia de tiempo de S. SEGVNDO, primer Obispo de Abila, Discipulo de Sant IAGO. hecho el conputo de los Años, i que en la era de DCCXVI, que es el Año DCLXXVIII, se llamaba S. MARIA de la Antigua, despues sedio a los Monges Benitos, que en el Año de MDCXXX, la poseen, tienen en ella vn Priorato sugeto a N. SENORA de Valbanera, aviendo sido antes de la Perdida de Espana Abadia: i tenido en Abila otros quatro Monasterios de su Orden. En otros Sepulcros se hallan Espuelas i Evillas, i piecas de Armas como las talladas, de donde consta que eran Nobles los que se enterraban alli, como tambien se diçe en la Lamina. Hallose vna moneda que casi no se divisan sus lineas, i letras sacose lo que se pudo conocer en ella.

Constatq; S. Mariam de Alficen *ex dict. num. 15. Ecclesiam fuisse Alfonsi* VI. *& Archiepiscopalem Sedem post captam ab eo ciuitatem. Sic Pisa in Toleti Hist. lib. 2. cap. 21. pag. 15. col. 4. in hæc verba:* Era en esta sazon la silla Arçobispal, como de prestado, en la Iglesia de S. Maria de Alficen, en la qual hauia perseuerado inuiolablemente el culto diuino, i Christiana religion por todo el tiempo de la captiuidad. *Quod asseuerat ipsemet Adefonsus in Regiâ donatione, quâ munificentissimè fuit prosecutus Monachos S. Seruandi & Germani, his verbis:* Et pro augmento conuersationis Monasticæ, suorumque famulorum & hospitum receptione, testor, ibi antiquam Ecclesiam, quæ dicitur S. Maria de Alficen, quæ numquam titulum Christianitatis perdidit, quamuis tempore Paganorum, neque à Christianis incoli & venerari (licet sub iugo perfidæ gentis) omisit. *Elicies etiam clarè ex Iuliano,*

cuius

cuius testimoniis musiuum reddimus opus in Chronico num. 554. anno Christi M.LXXXV. Atque sub hæc tempora gloriosissimus Imperator Adefonsus, & semper magnificus Triumphator, vrbem regiam obsidebat. Ego verò pro Archiepiscopo Vicarius in Sede vacanti excubabam: & audiui quòd Rex Adefonsus consulebat Dominum Apostolicum disponendo pro Episcopo Toletano Sanctio, cognato suo, qui sciebat parum in litteris, & volebat eius Cathedralem, vel potiùs Archiepiscopum, facere in Alficem: sed Sancta Romana Ecclesia non illum admisit, nec voluit Dominus Apostolicus; quia nesciebat litteras, nisi vt signaret Rex Adefonsus virum litteratum & sanctum. *Huius loci meminit Don Fr. Prudentius de Sandoual in Vitâ Regis Aldefonsi VI. fol.68. col.1. Epistola autem decretalis Pontificis Gregorij VII. in quâ rescripsit Aldefonso Regi, extat in 3.Tomo Concilior. general. 2. par. lib.9. Epistolarum Gregorij VII. Papæ Epist.2. pag. 368. col.1. & in 3.Tomo Epistolar. decretal. Summorum Pontificum Romæ excuso, anno* M.D.XCI. *ex lib.9. Registri Gregorij Papæ VII. Epist.2. pag. 852. Habui beneficio doctissimi viri D. Vincentij Turtureti, qui operibus eruditis sanè & reconditæ penitiorisq; doctrinæ, & suam patriam, & nostram Hispaniam, dum in eâ publico litterarum beneficio commoratur, fouet & illustrat. Cuius Epistolæ verba, quippe quæ optimè conducunt ad rem, vt videas, & agnoscant omnes, quantæ auctoritatis & veritatis sit Chronicon Iuliani, apponere operæ pretium duxi: in quibus & Maximi Pontificis prudentiam atque religiosam suspicies temperantiam; dum, ne tunc dedecori Sanctij cederet repulsa, quam Imperatori renuntiabat, eius pepercit nomini. Ait Summus Pontifex:* De illâ autem personâ, quæ in Archiepiscopum fuerat eligenda, dicimus: licet satis prudens & liberalis videatur, tamen (quemadmodum nobis notum est, & litteræ tuæ non negant) disciplinæ fundamento, videlicet litteralis scientiæ, peritiâ indiget. Quæ virtus, quàm sit non modò Episcopis, verùm etiam Sacerdotibus necessaria, ipse satis intelligis; cùm nullus sine eâ, aut alios docere, aut sese possit defendere. Quapropter Serenitatem tuam studere oportet, vt cum consilio præfati Legati nostri Richardi, Massiliensis Abbatis, aliorumque religiosorum virorum eligatur inde, si inueniri potest: sin autem, aliunde expetatur talis persona, cuius religio & doctrina Ecclesiæ vestræ & Regno decorem conferat & salutem. Nec verò te pigeat aut pudeat, extraneum fortè, vel humilis sanguinis virum (dummodò idoneus sit) ad Ecclesiæ tuæ regimen, quod propriè bonos exoptat, adscire: cùm Romana Respublica, vt Paganorum tempore, sic & sub Christianitatis titulis, inde maximè, Deo fauente, excreuit, quòd non tam generis aut patriæ nobilitatem, quàm animi & corporis virtutes perpendendas adiudicauit. *Adducit hanc Epistolam Illustriss. Cardinalis Baronius* XI. *Tom. Annal. anno Christi* M.LXXX. *quasi tunc scripserit Summus Pontifex; aitq; emendandos esse eos, qui Toletum captum ab Alfonso tradunt anno Christi* M.LXXXV. *cùm sibi suadeat anno* M.LXXX. *litteras à Gregorio VII. scriptas: quamuis in Epistolâ Gregorij nec diem nec annum inueniam, imò positam agnoscam in 3. Tomo Epistolar. Decretalium post Concilium coactum anno* M.LXXXI. *Vel, si quis hac difficultate motus, maluerit de alio Archiepiscopo potiùs, quàm de Toletano locutum Gregorium, in eam sententiam pedibus it Baronius. Posteriori huic coniecturæ resistit Iulianus; & priori omnes ferè Hispani Chronologi, & Historici, inter quos Pisa lib 3. Histor. Toleti 17. pag. 151. col.1. & dicitur infrà num.210. Satiùs puto intelligendum etiam in captiuitate de hoc eligendo Sanctio Archiepiscopo, Alfonsum consuluisse Summum Ponificem Gregorium: nam & erat Ecclesia Alficensis, tempore captiuitatis, vbi sedebat Archipresbyter S. Ecclesiæ Toletanæ, vt scribit*

bit Iulianus in lib. de Eremiteriis n.15. & rem in futurum disponebat, ad hoc, vt Sanctius Archiepiscopus confirmaretur. Quod indicare videntur verba illa Iuliani in Chronico: Adefonsus consulebat Dominum Apostolicum, disponendo pro Episcopo Toletano Sanctio, cognato suo. *Conueniunt etiam Regia diplomata, quæ inueniuntur scripta anno* M.LXXXIII. *in quibus Rex se nominat Toleti; non quia, vt ait Pisa, tunc captum esset Toletum; sed, quia Deo iuuante & præeunte, in animo constanter habebat, & cogitabat hoc in antecessum Alfonsus. Deinde cùm vacaret Sedes, mortuo Petro Toletano Archiepiscopo, & per obsidionem non possent Episcopi conuenire ad eligendum, consulebat Sacram Romanam Ecclesiam. Sic noster Iulianus in Chronico num. 552. verba sunt:* Anno M.LXXXI. Episcopus S. Iustæ, senio & ærumnis confectus, moritur Toleti sub finem anni; vacatque Sedes, quia non potuerunt venire Toletum Episcopi Metropolitani, quorum intererat eligere, propter arctam obsidionem. *quare anno* M.LXXXV. *dict. num. 554. de seipso testatur Iulianus, quæ sequuntur:* Ego tunc etiam pro Archiepiscopo Vicarius in Sede vacanti excubabam.

P. H. 89. *Synodus contra Monothelitas Romæ habita est, & absoluta hoc anno in palatio Lateranensi anno* DC.LII. *ann.* VI. *Martini Papæ I. de quâ multa Platina, & alij Scriptores rerum Ecclesiasticarum.*

P. H. 90. *S. Martinus Papa moritur pridie Idus Nouembris in exilio Chersonensi pro fide ærumnis confectus. Celebratur ab Ecclesiâ vt Martyr, pro defensione duarum Christi voluntatum.*

P. H. 91. *De* VIII. *Synodo hoc anno collectâ Rodericus & alij codices M. S. in membranâ peruetustâ litterâ Cotthicâ, etiam codex Surij Conciliorum, & codex Garsiæ Loaysæ. Eugenius, qui huic interfuit, est sanctus vir, inter Sanctos relatus.*

92.

DC.XCII. DC.LIV.

Fl. Heraclius, Constantino *Prognatus, Kal. Martij à patre Imperatore consors Imperij nominatur.

**Lege Progenitus, seu Pogonatus, (quod probo) & loco* Constantino, *scribe* Constantinus

DC.XCIII. DC.LV.

93. Fortis, XXXIX. Mediolanensis Archiepiscopus.

94. Hoc anno, qui est septimus Recesuinthi Regis Wisegotthorum, congregatur IX. Synodus Toletana, sub Eugenio tertio huius nominis.

P.H. 94. *Cogitur* IX. *Synodus Toletana anno* VII. *Regis Reccesuinthi; vbi, sitat in octauâ, multa de reformatione Episcoporum & Clericorum, sepelientium mulierum intemperanti fœdâq; consuetudine, vt docet Martinus ex litteris Amandi. sic ille:* Suggestum est namque nobis, eò quòd Presbyteri, seu Diaconi, aliique sacerdotalis officij post suas ordinationes in lapsu coinquinantur; & propterea nimio mœrore fraternitatem tuam adstringi, velleque pastorale officium, vel obsequium pro eorum inobedientiâ deponere. *Et occasione huius Epistolæ, ac rei necessitate exigente, cùm iam absoluissent pertinentia ad confirmationem Concilij Lateranensis, Patres in Synodo Toletanâ* VIII. *Toleti congregati multa circa Episcopos, Sacerdotes Diaconosq; pollutos decernunt, non minùs sanctè, quàm acriter & acerbè, vt Canon. 4. 5. 6. 7. vbi id seuerè distinctèq; prohibetur, vt videnti constabit.*

DC.

DC.XCIV. DC.LVI.

Hoc anno, qui fuit octauus Recesuinthi, Regis Wisegotthorum, contrahitur Toleti x. Synodus. 95.

95. In Synodo Toletanâ x. *instituta est celebritas Incarnationis* XVIII. *die Decembris, anno* VIII. *Regis Reccesuinthi, hoc est, anno* DC.LVIII. *Alij dicunt restitutam esse à S. Ildefonso; sed falluntur, quia non præfuit Concilio Toletano* x. *Ildefonsus, nec tunc erat Toletanus Episcopus; sed reuerà (vt docet Iulianus Toletanus Archipresbyter) fuit primus, qui id proposuit in hoc Concilio, & ad eius preces, & propter S. Virginis singularem deuotionem, sancti Patres proposuerunt. Hoc certè verum est, primum Archiepiscopum Toletanum, qui Concilij huius canonem executioni mandauit, fuisse S. Ildefonsum; qui sequenti anno proximo Cathedram tenuit, vt egregiè annotat idem Iulianus, vt in eius Chronico videtur.* P. H.

DC.XCV. DC.LVII.

Hoc anno XIII. Nouembr. moritur Toleti S. Eugenius III. & miraculis clarus totâ Hispaniâ celebris habetur: iacet in S. Leocadiâ extra vrbem: alij volunt hunc sepultum in domo S. Leocadiæ. 96.

S. Ildefonsus, Monachus Agaliensis, vir nobilis & religiosus, doctrinæque variæ famâ celebris, Abbas SS. Cosmæ & Damiani, Monasterij diuersi ab Agaliensi S. Iuliani Martyris, in demortui locum (Eugenij scilicet cognati sui) voto Recesuinthi, Regis Wisegotthorum, & Cleri populique Toletani, mortuo sufficitur. 97.

96. Hoc anno XIII. *die Nouembris, qui fuit dies Lunæ, & à sæculo Luitprandi, jam habebatur Eugenius vt Sanctus, inter Superos relatus. Testatur id eo longè antiquior Vsuardus hoc die: item Gelasius; sed confundit cum Martyre longè hoc recentiore. De quo sic Ildefonsus in lib. de Viris illustribus:* Eugenius alter post Eugenium Pontifex subrogatur. Hic cùm Ecclesiæ Regiæ Clericus esset egregius, vità Monachi delectatus est: qui sagaci fugâ vrbem Cæsaraugustam petens, illic Martyrum sepulchris inhæsit: ibique studia sapientiæ & propositum Monachi decenter incoluit. Vnde principali violentià reductus, atque in Pontificatum ascitus, vitam plus virtutum meritis quàm viribus egit: fuit namque corpore tenuis, paruus robore, sed valdè feruescens spiritus virtute: studiorum bonorum vim persequens, cantus passiuis vocibus vitiatos melodiæ cognitione correxit, officiorum omissos ordines curamque discreuit. Scripsit de sanctâ Trinitate libellum, & eloquio nitidum, & rei veritate perspicuum. Qui Libyæ Orientisque partibus mitti quantocyùs poterat, nisi procellis resultantia freta incertum pauidis iter viatoribus distulissent. Scripsit & duos libellos, vnum diuersi carminis metro, alium diuersi operis prosâ, concretos: qui multorum ad industriam, eius ex hoc tenaciter sanctam voluerunt commendare memoriam. Libellos * quoque Dracontij de Creatione mundi conscriptos, quos Antiquitas protulerat vitiatos, quæ incontinentia reperit, subtrahendo, immutando, vel meliorando, ita in pulchritudinis formam coëgit, vt pulchriores de artificis corrigentis, quàm de manu processisse videantur auctoris. Et quia de die septimo idem Dracontius, omnimodò reticendo, semiplenum opus visus est reliquisse; iste P. H. D. L.

** De Dracontio videndus Iulianus in Aduersariis, nu 498. & quæ ibi notaui: adde nunc Isidorum de Viris illustr. cap. 37.*

& ſex dierum recapitulationem, ſingulis verſibus renotauit; & de die ſeptimo, quæ illi viſa ſunt eleganter dicta, ſubiunxit. Clarus habitus fuit temporibus Cindaſuinthi & Receſuindi Regum, ferè duodecim annis tenens dignitatem ſimul & gloriam Sacerdotij: ſicque poſt lucis mundanalis occaſum, in Baſilicâ S. Leucadiæ tenet habitationem ſepulchri. *Hæc ille, qui & obitum eius ornauit ſepulchrali carmine:*

Præſulis Eugenij iacet hîc venerabile corpus,
 Quem Leucadiæ templa ſacrata tenent.
Hic Monachus fit, mortales dum perfugit vmbras,
 Et Toletanâ Præſul in vrbe ſenex.
Diſcipulus dat dilecto poſtrema Magiſtro
 Carmina, promeriti ſat memor officij.
Ildefonſus enim Monachus benè Sancto.....
 Et docto Eugenio pro pietate facit.

Sæpè meminit huius Eugenij S. Iulianus lib.3. cap.17. Nam (vt ceteros taceam) egregij præceptoris noſtri Eugenij Toletanæ Sedis breuiter hæc verba retexam: Reſurrectionem autem carnis veriſſimè confitemur; non vt quidam declarant, vt in aëreâ, vel qualibet aliâ carne, reſurgamus; ſed in hac, quâ ſumus, quâ etiam pro rectè geſtis coronam, aut pro malè geſtis vnuſquiſque merebitur recipere pœnam. *& eodem lib. cap.24.* Erit, vt præceptor noſter ſacer Eugenius docet, tanta ac talis corporis pulchritudo, vt oblectet intuitum, & cor nullatenus inflectat ad vitium. *& ibidem:* Iuxta quod & clara præceptoris noſtri ſententia conteſtatur, hoc aſtruit, quòd in illâ futurâ gloriâ reſurrectionis, vbi nulla corporibus ſanctis deformitas, nulla quoque doloris aut laboris aduerſitas, non ſit quoque tegminis neceſſarius vſus, quibus erit omnia & in omnibus Chriſtus. *Libri Dracontij, & multa epigrammata ſunt, & epiſtolæ. Dubitat P.Mariana, an inter Sanctos ſit annumerandus; quia Eccleſiæ Toletanæ tabulæ eum non vt Sanctum referunt: ſed cùm eum referant vetus & nouum Romanum Martyrologium, nihil refert, non adduci ab Eccleſiâ Toletanâ, quæ non poteſt ſola Sanctos facere, aut quos colit Eccleſia Romana, vt Sanctos non venerari: maximè, quia ex Breui Gregorij* XIII. *omnes, qui ſunt in Martyrologio, proponuntur vt Sancti habendi toti Eccleſiæ, quia vult, vt in totâ Eccleſiâ ſolum hoc recipiatur Martyrologium, & recitentur ſingulis annis tales Sancti. Eſt iſte modus quodammodo tacitus canonizandi. Liber de Trinitate huius ſancti Doctoris omnino intercidit, niſi in aliquâ Baſilicâ lateat, vt latuerant opera nonnulla S.Ildefonſi, quæ operâ Doctoris Fratris Franciſci Feuardentij ex familiâ Franciſcanorum in lucem prodierunt.*

P. H. 97. *De electione S. Ildefonſi anno* DC.LVII. *in Sede Toletanâ, Cixilla & Iulianus. Vacat Sedes Toletana* XVII. *diebus; quibus tranſactis, in officio nouemdiali demortui Pontificis, & in Regis conſultatione, primâ die Decembris, quæ fuit dies Dominica, ſacras S.Chryſantho & Dariæ & Mauro Martyribus, poſitus eſt in Sede Toletanâ S. Ildefonſus, Abbas Agalienſis, cùm eſſet* LIII. *annorum. Vir verè ſanctus, pius, doctus, & zelo charitatis mirificè feruens: conſecratur ab Epiſcopis Suffraganeis maximâ cum lætitiâ Cleri populiq́; Toletani. Fuit omni vitæ ſuæ decurſu Pontifex omnibus ſuis numeris abſolutus, qualem & collapſa diſciplinæ Eccleſiaſticæ, & morum corruptio poſtulabat: magiſq́; ſubditorum vitia vitæ ſanctioris exemplo, quàm ſeueritate vel nimiâ reprehenſione curabat: nulli vmquam moroſus, omnibus ſemper amabilis fuit.*

D. L. S. Ildefonſus, Monachus Agalienſis, vir nobilis & religioſus, doctrinæque vaſtæ famâ celebris, Abbas SS. Coſmæ & Damiani.] *Electus fuit anno*

no DC.LVII.*in Abbatem D.Ildefonsus, si fides Luitprando adhibetur: vnde in Iuliani Chronico n.*330. *sic legendum:* Hoc tempore regebat Ecclesiam Toletanam sanctè pieq; B.Ildefonsus, qui anno DC.LVI. [*anteà legebatur* DC.XXXVI.] electus est Abbas SS.Martyrum Cosmæ & Damiani in suburbio Toletano.

Voto Receſuinthi, Regis VVisegothorum, & Cleri populique Tolerani, mortuo sufficitur.] *Antiqua hæc eligendi Episcopi forma. Secundùm enim temporum varietatem, diuersi modi in Episcoporum electionibus à Summo Pontifice designati, vltra quos excedere non licebat: &, iuxta varias itidem & occurrentes temporum circumstantias & casus, variis personis ius eligendi Episcopi ab eodem Pontifice concessum siue permissum. Primùm enim totius Cleri & populi auctoritate fiebant electiones. cap.* Nosce. *cap.* Cleri. *cap.* Vota. 63. *dist. & ex Luitprando hîc, atque ex Iuliano in Chronico numer.* 542. *elicitur:* Pòst reuersus in patriam creatur *(Sigefridus Abbas Fuldensis)* à Clero populoque Moguntinus Episcopus. *Principibus sæcularibus aliquando concessum, vt electio à Clericis facta valida non esset, nisi eorum accederet consensus. cap.* Quia igitur. 9. *dist.*63. *ibi:* Totius Concilij vnito consensu, & sereniſſimi Principis voluntate declarat accersiri. *Apud Hispanos extat insigne huiusce rei monumentum in cap.* Cùm longè. 25. *dictâ* 63. *dist. his verbis:* Vnde placuit omnibus Pontificibus Hispaniæ atque Galliciæ, vt, saluo priuilegio vniuscuiusque Prouinciæ, licitum maneat deinceps Toletano Pontifici, quoscumque Regalis potestas elegerit, & iam dicti Toletani Episcopi iudicium dignos esse probauerit, in quibuslibet prouinciis, & præcedentium Sedibus præficere Præsules, &c. *Ab egregiis illis temporibus, quibus Reges Hispaniæ eam à Maurorum faucibus vindicarunt (gloss. pænult in cap.* Adrianus. *dist.* 63.*) competit eis ius patronatus in Ecclesiis, expectatâ Summi Pontificis confirmatione. Celebris textus in l.* Antigua. 17. *tit.* v. *Partit.* I. E esta mayoria è honrra an los Reyes de Hespaña por tres razones: la primera, porque ganaron la tierra de los Moros, è ficieron las mezquitas Eglesias, è echaron de y el nome de Mahoma, è metieron y el nome de nuestro Señor Iesu Christo. *Vbi Gregorius Lopez doctè, quem refert, & plures alios, Gabriel Pereira in Manu Regiâ Tom.*2. *cap.*22. *num.* 14. *Succinit Rodericus Archiepiscopus Toletanus lib.*3. *Histor Hispan.cap.*12. *& in nouâ nostrâ Recopilatione suffragatur lex* 14. *tit.* 3. *lib.*1. Los quales [*Reyes de Castilla y Leon*] con deuocion feruiente, y Catholicos y animosos corazones, y con derramamiento de sangre suya, y de sus subditos y naturales, ganaron y libraron esta tierra de los infieles Moros, enemigos de nuestra santa Fe Catholica: y la pusieron sò la obediencia de la santa Fe Catholica: y la tierra, que por tantos tiempos fue ensuciada con seta Mahometica, fue por ellos recobrada y alimpiada; y las Yglesias, que por tanto tiempo hauian sido casas de blasphemia, no solo fueron por ellos recobradas para loor de Dios, y ensalçamento de nuestra sancta Fe, mas abondosamente dotadas. *Et paulò inferiùs:* Y de las Prelacias y dignidades mayores siempre los santos Padres proueyeron à suplicacion del Rey, que à la sazon reynaua. *Exemplum præposui in iis, quæ notaui suprà ex Iuliano nostro in Chronico, num.*554. *& in Lege suprà citatâ illud aduerbium* siempre *miniatulâ cerâ noto, vt ius Patronatus Regum Hispaniæ abhinc multis annis deducere valeamus. De simili Episcoporum electione quamdam inscriptionem inueni apud Blasium Ortizium in Descriptione templi Toletani cap.*36. *quam, ne te huius Antiquitatis fraudarem lenocinio, transscribere non recusaui.* Aqui yace Don Martin Martinez de Calahorra, Arcediano de Calatraua, y Canonigo de Calahorra: è fue electo en concordia para ser Obispo de la Ygle-

sia de Calahorra, y de la Calçada; e no lo quiso recibir por honrra de la Yglesia de santa Maria de Toledo, è sino nueue dias andados del mes de Abril de M.CCC.LXVIII. años. *Rem totam confirmat inauguratio Dominici Episcopi Burgensis; de quâ in vulgus iactatum fuit, tempore Don Petri Regis Castellæ scissis, Ferdinandi antecessoris obitu, in bifariam opinionem, Sacerdotum suffragiis, totius controuersiæ partium voluntate, Dominicum delectum arbitrum, seipsum, prætermissis riualibus, Episcopum nominasse. Felicem temeritatem approbauit, eorum qui aderant assensus: insigniaq; Pontificalia delata, & confirmatio Gregorij XI. P. M. secuta. Ita recenset Ferdinandus Perez de Guzman in libello, cui epigraphe affixa,* Valerio de las historias, *lib.*8. *tit.* 11. *cap.*4. *Atque iisdem insistit vestigiis P. Ioannes de Mariana in Histor. Generali Hispanâ linguâ conscriptâ, lib.* 17. *cap.* 8. *Simile exemplum & euentum eumdem in electione alterius Dominici Episcopi Ciuitatensis, regnante Alfonso, cui cognomen* Sapiens, *scripsit Antonius* Sanchez Cabañas *in eiusdem Ciuitatis historiâ, quam manuscriptam habeo,* 2. *p. lib.* 3. *cap.*6. *ibiq; adducit duo Regis Alfonsi diplomata; alterum anno* M.CC.LXIV. *alterum anno* M.CC.LXX. *in quibus Dominicus Martinus Episcopus huius nominis II. confirmat. De his vide quæ congerit Doctor Augustinus* Barbosa *de Officio Episcopi tit.* 1. *cap.*3. *per totum. Nouissimè Illustriss. Dominus Rodericus Acunha, Archiepiscopus Bracharensis, cuius ingenitam nobilitatem, litterarum splendore illustrem & conspicuam venerantur & agnoscunt omnes, num.* 1.2.3. *&* 4. *in Commentariis ad Decretum Gratiani ad cap.* Cùm longè. 25. *dist.* 63. *vbi multos Auctores recenset doctè sanè & laboriosè.*

*Addo pro mantissâ Episcopum Pampilonensem D. Fr. Prudentium de Sandoual in Chronico Imp. Alfonsi VII. cap.*8. *qui inserit quamdam epistolam Petri Abbatis Cluniacensis ad Innocentium III. P. M. vbi de electione Episcopi per Clerum & populum agit; & I. C. Didacum Perez in L.* 2. *tit.* 6. *lib.* 1. *Ordinam. col.* 251. *in versiculo,* Item Reges Hispaniæ.

DC.XCVIII. DC.LX.

98. S. Ildefonsus mores hominum aulicorum deprauatos, & ipsum etiam Regem, Christianâ libertate reprehendit: & ob id ipsis & Regi visus est acerbus.

99. Nonnullos Iudæos ad fidem conuersos baptizat.

100. Taio, Episcopus Cæsaraugustanus, gloriosus habetur.

P. H. 98. *De moribus Regis aliquid attingit Cixilla in Vitâ S. Ildefonsi:* Sed Princeps quondam Recesuindus, qui eo tempore erat, gloriâ & ferocitate terrenâ depositâ, qui eum, ob iniquitates suas increpatus, superbo oculo intuebatur, cultrum modicum, quem in thecâ tenebat, cum lacrymis offerebat; & collo submisso, supplices manus à throno suo extendens, vt eum illi deferrent, instanter deprecabatur: postulans vt non indignum iudicaret sua cum lacrymis offerentem.

D. L. 100. Taio, Episcopus Cæsaraugustanus.] *Concordat cum Luitprando Iulianus, qui ærâ* DC.XCVIII. *anno* DC.LX. *num.*331. *ait:* Florebat memoria S. Taionis Pontificis Cæsaraugustani, docti & pij, qui obiit in pace IV. Kalen. Februarij ærâ DC.XCVIII. *In Concilio Toletano* VIII. *quod celebratum fuit ærâ* DC.XCI. *id est, anno* DC.LIII. *inuenio subscripsisse quinquagesimo loco, sic:* Taio, Cæsaraugustanus Episcopus. *Carmen tamen Valderedi in Chronico Helecæ Cæsaraugustani Episcopi, inter Fragmenta ex M. Maximi carminibus edita,*

edita, discrepat vno in anno, dum obiisse ex eo constat ærâ DC.XCVII. *anno* DC.LIX. *Versus transscribere, qui ad rem optimè conducunt, non grauabor:*

Valderedus ego, Taionis & ipse minister,
 Cæsareâ indignus Præsul in vrbe simul;
Carmina dilecto funebria sacro Parenti,
 Pectus in hoc clarè testificata meum.
Taio fuit, dum vita manet, virtutibus almus,
 Nobilis ingenio, sed grauis eloquio.
Hispani debemus ei Morale volumen
 Gregorij Magni; quidquid & ille dedit.
Hac caussâ petiit Romam; diuinitus autem
 Admonitus, miris repperit eius opus.
Inde redit famâ melior, virtutibus idem,
 Gregoriique super grande laborat opus.
Iamque grauis senio, factis repletus opimis:
 Viuo larga manus, vitaque honesta fuit.
Mortuus antiquâ tumulatur in æde Columnæ,
 Et volat ad Superos mens bona Pontificis.

Obiit sanctissimus Pontifex in pace, famulus Dei Taio, Cæsaraugustæ, ærâ DC.XCVII. IV. Kal. Februarij.

Celebris & gloriosus habetur apud Hispanos Taio: nam, vt graphicè iam vides scriptum, Româ in Hispaniam apportauit Moralium libros S. Gregorij Magni Pontificis; & ad id fuit missus, sacro Concilio VII. *Toletano approbante. Refert Rodericus lib.2. Histor. cap.20.* Et fuit in hoc Concilio [*de* VII. *agit*] magna turbatio, eò quòd liber Moralium, quem B. Gregorius ad petitionem B. Leandri composuerat, deperditus negligentiâ, in Hispaniis non extabat. Vnde & idem Princeps, sacro Concilio approbante, Taionem Cæsaraugustanum Episcopum, qui Synodo octauæ subscripsit, religione & litteraturâ præstantem, & solicitum Scripturarum, ad Romanum Pontificem cum suâ petitione, pro libris Moralium nauigio destinauit. *De quâ re, & de miraculosâ librorum Moralium apparitione, consule quæ è codice M.S. perantiquo euulgauit Eminentiss. Garsias de Loaysâ in Concilio Toletano* VII. *pag.*414. *Sed multò copiosiùs enarrat idem Archiepiscopus Rodericus, ad quem noster Luitprandus se refert inf. num.*365. *vbi in fine Chronici aliqua memoratu digna quasi congerit. Extat Taionis insigne monimentum in Carmine, quod Honorato Præsuli Hispalensi cum lacrymis posuit, tale:*

Taio, Cæsaraugustanus Archidiaconus, sanctissimo Pontifici Honorato, germano suo Cæsaraugustano, Archiepiscopo Hispalensi, carmen sepulchrale dicat:

Præsul Honoratus successerat hic Isidoro;
 Hispalis illius ossa beata tenet.
Iamque nouem lustris gaudens dum vita maneret,
 Spiritus astra tenet, corpus in vrnâ iacet.
Vita fuit melior linguâ, sed lingua modesta.
 Nunc ouat, hostiles nec timet ille minas.

Obiit idem Pontifex pridie Idus Nouembris ærâ DC.LXXVIII. In honore vixit annis quinque, mensibus sex.

*Hanc illustrat Inscriptionem eruditissimus Rodericus Caro in Additionibus ad Chronicon M. Maximi pag.*232. *& D. Franciscus Fernandez Beltran, Abbas Oliuarensis, in suo ad id Tractatu. Nouissimè D. Paulus de Espinosa de los Monteros in Historiâ Hispalensi lib.2. cap.23. Dixerat priùs planiùs & pleniùs*

de Taione P. Didacus Murillo in Historiâ Cæsaraugustanâ, Tractat. 1. *cap.* 29. *pag.* 242. *& de Moralium libris ab ipso in Cæsaraugustam aduectis, ibidem c.* 1. *pag.* 2. *col.* 1. *& cap.* 3. *pag.* 16. *col.* 2. *qui asserit repositos esse in Bibliothecâ S. Ecclesiæ* D. MARIÆ del Pilar, *in quodam armario, cuius lemma tale est:*

In hoc sunt condita scrinio beati Gregorij Moralia à Taio, Cæsaraugustano Episcopo, Romæ miraculosè inuenta.

Horum meminit, aliáque memoriâ digna adducit Reuer. D. Coccinus Decanus Rotæ Romanæ, in Decisione caussæ Cæsaraugustanæ Cathedralitatis pag. 9. *in principio. Fortè & hic Taio aliqua scripta concinnauit, de quibus Iulianus in Chronico num.* 414.

DC.XCIX. DC.LXI.

101. Hæreticos Narbonâ venientes, natione Gotthos, Theudium & Helladium, per Hispanias * tominæ vagantes, & de virginitate beatæ Virginis Mariæ temerè sentientes, quòd more ceterarum mulierum, dilatatis claustris virginalibus, pepererit Christum Dominum, verum Deum & hominem, Filium suum; sermonibus quatuordecim Ildefonsus, & editis libris (diuersis ab illo *Soliloquiorum* incipiente, *Domina mea*) viriliter confutat; & castigatos iussu Regis Recesuindi Catholici, * seuerissimique Principis, totâ Hispaniâ cogit exulare.

*cor. teterrimè

* *al.* Serenissimi

102. Hoc anno, IX. die Decembris, apparet S. Pontifici S. Leocadia virgo & Martyr (cuius corpus ignorabatur vbi erat) in æde Prætoriensi. inde cœpit Ildefonsus esse Regi Catholico admirationi, & admirabili reuerentiâ.

103. Composuerat S. Pontifex ad priuatam deuotionem suam librum quemdam *Soliloquiorum* cum beatâ Virgine, quæ *Synonyma* dicuntur: pòst libros & sermones scripsit elegantiori sermone, contra hos hæreticos: constat ex litteris Genesij secundi huius nominis Lugdunensis (qui dictus est etiam * Abelardus) Abbatis Corbeiæ priùs, pòst Episcopi Vrcitani.

* *al.* Adelardus

P. H. 101. *Hæreticos tres dicit fuisse Iulianus in Vitâ S. Ildefonsi: communiter receptum est, istos tres hæreticos obloqui virgineo pudori S. Mariæ Matris Dei, & ad deuincendos eos edidisse librum, qui incipit* Domina mea, atque Dominatrix, *&c. Sed in illo libro, multum de hæreticis, plus tamen de laudibus B. Virginis. Sic Rodericus lib.* 2. *cap.* 22. Huius *(scilicet Ildefonsi)* tempore, cùm Eluidius & Pelagius, à Galliis venientes, plerasque partes Hispaniæ infecissent, virginitatem B. Mariæ infamantes, B. Ildefonsus illis occurrens sacrarum Scripturarum testimoniis, & linguâ mellifluâ, & gratiâ in labiis suis diffusâ, eorum dogma confutauit, & ab Hispaniis confusos abegit. *Huius Historiam praui dogmatis nec Iulianus nec Cixilla recensent, ita vt hîc narratur. Tantùm Iulianus agens de libris S. Ildefonsi, librum, quem de* Parturitione *B. Mariæ Virginis S. Ildefonsus edidit, innuit scripsisse contra quosdam tunc dicentes, B. Virginem mansisse quidem virginem, vt ante partum, sic & post partum; tamen malignè asserentes, peperisse modo naturali, vt parere solent ceteræ mulieres, per dilatationem puerperiorum; vnde, inquit S. Doctor, illos voluisse re, quamuis non verbis claris & explicitis, contra-*

rium

rium docere; non mansisse scilicet virginem, vt ceteræ non manent quæ consuetâ naturæ lege pariunt. Sanctus Doctor admonens Regem Recesuindum de periculo fidei, petiit vt in tantæ rei grauitate, & periculo manifesto plebis, iuberet contrahi Concilium nationale Toleti; vt in illo conuicti hæretici, hæresim abiurarent, vel pertinaces in exilium amandarentur. Habitâ Synodo, manentes hæretici in suâ perfidiâ, totâ Hispaniâ cum ignominiâ ac dedecore pulsi sunt, vt refert Iulianus Archipresbyter S. Iustæ: &, ne periculosa serperet hæresis (vt solet cancer) librum composuit, quem dedicat Monialibus sancti Benedicti Toletanis. Hic liber multos annos delituerat: repertus in Galliâ per Doctorem Fr. Franciscum Feuardentium Franciscanum, excusus est 9. Tom. Bibliothecæ veterum Patrum, excusæ Parisiis. vbi sic dictus liber de Parturitione B. Virginis Mariæ: Quamuis omnium Ecclesiarum, virginitas beatæ & gloriosæ Dei Genitricis Mariæ sit decus, honor & forma virtutis; maximè tamen Sanctimonialium & Virginum, quarum castitas eius specialiter illustratur virtutibus, informatur exemplis, corroboratur meritis: vnde sacratissimum eius puerperium animo & corde deuotissimè venerari ac retexere, diuini muneris est gratia: pro eâ verò contra hæreticam prauitatem dimicare ac vincere, opus est Spiritus sancti, ac virtus Altissimi, qui eam obumbrauit: vt sine coitu viri, & sine vllâ corruptione, Deum & hominem pareret, virgoque semper permaneret. Pro quâ iam olim B. Hieronymum contra Heluidium hæreticum, & contra eius complices, scripsisse legimus: quos ita debellauit ac deuicit, vt deinceps vsque ad præsens nihil recidiuum erroris contra eam surrexerit. Sed quia quorumdam nunc fratrum rursus impudica quasi percontando laborat temeritas; decreui ad vos, Matronæ Christi, his scribere, quæ ipsi curiosiùs contra eius pudicitiam, quàm religiosiùs conantur explicare. Explorando partum virginitatis eius, & vterum pudicitiæ, introducunt, ac si peritissimi Philologi essent, callidè satis, disputatione suâ, conluuionem vitiorum; in quâ concurrunt plurima erroris discrimina: dicunt enim, non aliter beatam Virginem Mariam parere potuisse, neque aliter debuisse, quàm communi lege naturæ, & sicut mos omnium feminarum, vt vera natiuitas Christi dici possit. Alij autem inquiunt: Si non ita natus est, vt ceteri nascuntur infantes, vera natiuitas non est: & ideò, ne phantasia putaretur, aut ne, sicut aqua per alueum transiisse, ità per vterum Virginis absque nascentis ordine natus credatur; pium est sentire, sic eum lege naturæ natum fuisse, sicut ceteri nascuntur infantes; & eam sic peperisse, sicut reliquæ pariunt mulieres. O cæca pietas, quæ tam impiè sentit de Mariâ Virgine; & cæca præsumptio, quæ tam impiè loquitur de Christo! Non dico, quòd dicant virginitatem amisisse, quæ nesciens virum, virgo concepit, virgo peperit, & virgo permansit: sed quia id ipsum, quod confitentur, negant; dum eam dicunt communi lege naturæ puerperam filium edidisse. Quod si ita est, vt astruunt & affirmant (quod absit) iam Maria virgo non est; Christus sub maledicto natus est iræ filius, de carne peccati: & ipsa, quæ benedicta ab Angelo prædicatur, in maledictione adhuc permanens, sub maledicto peperit. Alioquin quid est, quòd legem naturæ requirunt in Mariâ, vbi totum, quidquid in eâ fuit, possedit Spiritus sanctus? quoniam eam virtus Altissimi obumbrauit. *Hinc facilè colligitur, non fuisse Gallorum istorum à Narbonensi Prouinciâ descendentium errorem, quòd in verbis negarent S. Virginem non mansisse virginem, cùm re ipsâ negarent. Nam tametsi virgo conciperet, in dilatatione illâ, & modo legis naturæ mulieribus parturientibus consueto, si claustra virginalia aperirentur (vt aiebant) virgo non permaneret. Cùm hoc percepisset S. Ildefonsus,*

fonſus, Regem admonuit, oportere Concilium totius Nationis (vt dicit Iulianus) Toleti contrahi: vbi diſputatum contra hunc errorem. Et conuicti quidem hæretici in Concilio validiſsimis S. Ildefonſi rationibus, cùm nollent reſipiſcere, damnati ſunt ad exilium, quod Rex exequi fecit. Et mirum alioqui mihi videbatur, in tanto gentis Hiſpanæ periculo non conflatum eſſe Concilium, nec IX. *annis, quibus præfuit S. Ildefonſus, nullum Concilium habitum Toleti, præſertim cùm eius anteceſſores multa habuerint. Poſt verò non contentus Concilij determinatione, vt ſuæ pietati ſatisfaceret, ac perſuaſioni populorum contrairet, ſcripſit librum de Virginitate, quem citaui, quemq; Monialibus ſui Ordinis Toletanis nuncupandum duxit. Vt hinc intelligatur, quanta fuerit pietas Hiſpanæ gentis in B. Virginem, cuius honorem & dignitatem virginalem, collectâ Synodo, & libris editis, tutatus eſt S. Ildefonſus. Et vbinam necanda venit hæreſis iſta perniciosa in Galliâ nata, quàm in Hiſpaniâ, quam præ ceteris mundi nationibus Virgo ſanctiſſima praelegit? cui adhuc viuens fauerat, & ſuâ corporali præſentiâ manifeſtiſſimè fortunarat? Hiſpania igitur hæreſum gladius, & locus occiſionis omnium errorum; quò, diuinâ prouidentiâ ita diſponente, alibi hæreſes exortæ, tandem gladio confodiendæ & iugulandæ detruduntur, idq; peculiari Virginis priuilegio. Nulla enim hactenus orta eſt hæreſis in Hiſpaniâ; alibi autem erumpentes ac natæ, ibi ſuffocatæ. Sic hæreſis Arriana, Priſcilliana, & Vigilantiana. Quòd ſi ſemper ſatis ſedulò, nunc maximè ſanctiſſimi Inquiſitionis officij diligentiâ, ſtudio, pietate ac vigilantiâ; cui à Deo, intercedente B. Virgine, & S. Iacobo, quidquid puræ fidei & religionis eſt (quod planè multum eſt, & pluſquam in aliis orbis regionibus) exertis vocibus omnes delatum fatentur; & meritò.*

Sed reuertamur ad noſtrum Luitprandum, qui ſanè legerat libros S. Ildefonſi, & (vt res ſe habet) intellexerat errorem iſtorum è Galliâ deſcendentium, cùm dicit, quòd more ceterarum mulierum dilatatis ac laxatis clauſtris virginalibus peperiſſet Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. *Etiam Concilij meminit, dicens:* S. Ildefonſus Concilio, ſermonibus & editis libris confutauit, & à Rege Receſuindo totâ Hiſpaniâ fecit exterminare. *Sed quòd non ſit liber iſte, ille alius, quem Synonymorum edidit, declarat idem, dicens:* Compoſuerat ante hæc tempora librum Synonymorum, vbi tenerè ac deuotè cum ſanctâ Virgine loquitur per modum Soliloquij, qui ſic incipit: Domina mea, Dominatrix mea, *&c. Sed dices, Quando habita eſt Synodus hæc? dico habitam eſſe primo die Decembris, & dilatam, ex Iuliano, vſque ad finem menſis.*

D.L. Hæreticos Narbonâ venientes, natione Gotthos, Theudium & Helladium, per Hiſpanias tominæ vagantes.] *Legendum* temerè. *De hiſce hæreticis infrà num.* 111. *Iulianus in Chronico num.* 338. *vbi refero P. Gabrielem Vazquez* 3. *par. diſp.* 121. *cap.* 21. *& virum ſingularis doctrinæ P. Alfonſum Vazquez in ſuo Ildefonſo lib.* 4. *cap.* 3. *fol.* 275. *P. Franciſcum Portocarrero in libello aureo de Deſcenſu Deiparæ Virginis Mariæ fol.* 34. *B. Ecce iterùm Iulianus in Chronico num.* 342. *&* 344. *Et adde illuſtrem locum Pelagij Ouetenſis Epiſcopi à me adductum inf. num.* 197. *vbi de Heluidio & Iouiniano: de quibus P. Theodorus Petreius in Catalogo hæreticorum, verbo* Heluidiani, *pag.* 83. *& verbo* Iouinianiſtæ, *pag.* 203. *Epiſcopus Guido de Perpiniano in Summâ de Hæreſibus cap.* 60. *&* 61. *& in hæreſi* 47.

P.H. 102. *Et* IX. *Decembris, euntibus Epiſcopis ad Eccleſiam S. Leocadiæ cum proceſſione, factum eſt miraculum apparitionis S. Virginis. Præterquam quòd dicit Iulianus Toletanus, hoc idem docet Cixilla in Vitâ S. Ildefonſi his verbis:* Atque conſpectui eius Virgo pulcherrima obſequens aduentaret; clamantibus Epiſcopis, Principibus, Presbyteris: *quia nulli alij poterant ibi eſſe Epiſco-*

Epiſcopi, quàm qui conuenerunt ad Concilium; & ob id dixit S. Leocadia: Per vitam Ildefonſi viuit Domina mea. *Quia ipſe multùm laborauerat in Synodo contrahendâ; & conuicerat hæreticos. in publicâ totius Concilij luce oculisq., diſputatione. Quod obſequium Virgini impenſum ſimili fauoris ſignificatione voluit Filius placidiſſimè compenſare. Habitum eſt ergo Concilium anno* DC.LXI. *& eo anno contigit mirabilis apparitio S. Leocadiæ virginis & Martyris. Sex annis poſt primum miraculum accidit ſecundum de Apparitione B. Virginis, ſcilicet anno* DC.LXVII. *nam eo anno fuit littera Dominicalis C. & fuit* XIX. *Decembris, dies Sabbati.*

De amiſſione memoriæ corporis S. Leocadiæ Cixilla in Vitâ S. Ildefonſi: de ſede eburneâ idem, & Breuiarium, vel Tabulæ S. Eccleſiæ Toletanæ, à ſacrâ Rituum Congregatione collectæ, approbatæ à P. Ribadeneira in Vitâ ſancti Ildefonſi.

102. Hoc anno XIX. die Decembris apparet.] *De hac apparitione Iulianus noſter in Chronico n.* 345. *Cixilla in Vitâ S. Ildefonſi, & alij plures. Quo autem nomine cenſeretur Eccleſia, vbi S. Leocadia B. Ildefonſo apparuit, dubium multis. Et ſciendum, S. Leocadiæ virgini & Martyri tres Eccleſias fuiſſe ſacratas; Collegiatas duas, tertiam Parochialem. Hæc in quâ alta & educata Virgo, quæ arci Regiæ proxima, Martyrem carcere detinuit; quæ Tago flumini impoſita eſt in ſuburbio Toletano, ſepultam cuſtodiuit. Blaſius Ortizius, Canonicus Toletanus, in ſummi templi Toletani Deſcriptione depingit graphicè cap.* 12. *fol.* 36. Huic Diuæ *(Leocadiæ)* Martyri tres in hac vrbe dedicatæ ſunt Eccleſiæ: quarum duæ Collegiatæ, tertia verò Parochialis; quæ, ſicut à maioribus accepi, fuit ædificata in ipſius domo propriâ. Ex Collegiatis verò, vna in carcere, qui à parte Meridionali Regio Capitolio eſt contiguus, vbi ſpiritum Altiſſimo reddidit: ibique in quadam ſpeluncâ, quâ vincta ſeruabatur, propriis digitis ſignaculum crucis ſaxo impreſſit: quod vſque adhuc magnâ religione colitur. Altera extra muros huius ciuitatis, vbi eius corpus ſepulturæ fuit traditum. *Paucis, rem tamen totam comprehendit Eminentiſſ. Card. Cæſar Baronius in Martyrologio Romano* IX. *die Decembris:* Tres ibidem Baſilicæ in eius memoriam erectæ permanent; quarum prima, vbi nata; altera, vbi paſſa; tertia verò, vbi ſepulta fuit. *Pleniùs Illuſtriſſ. Archiepiſcopus Garſias de Loayſa in Notis ad Concilium* IV. *Toletanum pag.* 364. *Refert idem in Hiſtoriâ Toletanâ Franciſcus de Piſa lib.* 2. *c.* 17. *fol.* 85. *col.* 2. *Paribus ferè tibiis concinit Lectio* VI. *in Officio proprio huius inuictiſſimæ Martyris. In iis Eccleſiis variè varia cogebantur Concilia.* Quibus [*verba ſunt* VI. *Lectionis*] tantus honos eſt habitus, vt in eis potiſſimùm multa Concilia Toletana, eaque frequentiſſima, habita. *Patet manifeſtè ex* IV. *Concilio, quod fuit celebratum in Baſilicâ ſanctæ Leocadiæ; & ex* V. *ibidem coacto: vtrobique conceptis verbis ſcriptum inuenies. In* IV. *ſic:* Hîc quippe, dum in Baſilicâ beatiſſimæ & ſanctæ Confeſſoris Leocadiæ omnium noſtrorum pariter iam cœtus adeſſet. *In* V. *ita:* Apud vrbem Toletanam diuerſis ex prouinciis Hiſpaniæ, Sacerdotes Domini in vno Pacis Collegio, in Baſilicâ ſanctæ Confeſſoris Leocadiæ, qui conſedimus. *Item ex* VI. *cuius en contextus:* Atque in Prætorio Toletano, in Eccleſiâ ſanctæ Leocadiæ virginis, debitis ſedibus collocatis. *Denique ex* XVII. *ibi:* Dum in Eccleſiâ glorioſæ Virginis & Confeſſoris Chriſti ſanctæ Leocadiæ, quæ eſt in ſuburbio Toletano, vbi ſanctum eius corpus requieſcit. *Vides non in eâdem, ſed in Eccleſiâ S. Leocadiæ cœtus adfuiſſe Conciliorum. Ad amuſſim tamen rem examinare libet & expedit, ſeruato numero Conciliorum & ordine.* D. L.

Baſilica D. Leocadiæ, cuius mentio in Concilio IV. *&* V. *ea dicebatur Eccleſia, vbi*

*vbi alta & educata fuit sanctissima Virgo. Nomine & formâ patet. Nomine, quia alia est Prætoriensis; altera quæ in suburbio: vnde Basilica ea erat, quæ Parochialis, in ipsâ Virginis domo, & in vrbe Toleto erecta, quam Rex Sisebutus ædificauit. S. Eulogius, quamuis non Basilicæ voce, id periphrasi, & eleganti descriptione, Aulæq; nomine planè demonstrat, in Apologetico Martyrum fol.*80.*B.* Toleti quoque [*hæc sunt eius verba*] beatæ Leocadiæ Aula miro opere, iubente prædicto Principe *(Sisebuto)* culmine alto extenditur. *Quid aliud Basilica significat, quàm miro opere, & culmine alto, quasi pendulo, structam regiam molem, & verè eam, quæ ab Eulogio recensetur? Mutuemus, si placet, Basilicæ explanationem rectam ab Eminentissimo Cæsare Baronio* v. *die Augusti, ad illa verba:* Romæ in Esquiliis dedicatio S. Mariæ ad Niues. *ait enim:* Vox ista quidem etsi à Gentilibus accepta videatur, non abhorret tamen à phrasi diuinæ Scripturæ: nam atrium illud maius templi Salomonis Basilica dicitur in 2.Paralipom. c.4. & 6. licet Græcè αὐλὴ legatur [*attende* Basilicam & Aulam *idem.*] quod alij vertunt, Atrium. Apud nos autem loquendi vsus obtinuit, vt non quæcumque Ecclesiæ appellentur Basilicæ; sed illæ tantùm, quarum augustior esset amplitudo. Vnde autem id acciderit, vt huiusmodi Ecclesiæ dicerentur Basilicæ, Isidorus lib.5. Originum hæc ait: Basilicæ priùs vocabantur Regum habitacula, vnde & nomen habent. *Paucisq; interiectis, filum iterùm apprehendit:* Quod autem ad ipsarum [Basilicarum] structuram spectat, erant plures simul in longum iunctæ porticus, suffultæ columnis, æquis inter se distantibus spatiis, epistyliis desuper iunctis, velut inrextis inuicem. *Eleganter describit Basilicam Romano more & eloquio lib.2. Metamorph. Ouidius:*

Regia solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammasque imitante pyropo.

Coniunxit fortè Sisebutus plures in vnam domos, inter quas Virginis sanctæ habitaculum comprehendit. Suffragatur Archiepiscopus Toletanus Rodericus lib.2. Hist. cap.17. vbi de Sisebuto: Ecclesiam S. Leocadiæ Toleti miro opere fabricauit. *Non dixit, Prætoriensem; neque, in suburbio Toleti; sed* Toleti, *id est, in meditullio Toletano, vt excludas Ambrosij de Morales interpretationem in Apologetico S. Eulogij, qui autumat, templum Sisebuti illud ipsum esse, quod extra vrbem hodie perdurat, non longè à flumine Tago. Rem extra dubitationem ponit & explanat Iulianus noster in Aduersariis num.*287. *&* 288. Ecclesia Parochialis [*hæc sunt verba*] quam S. Leocadiæ Sisebutus fecit, vocatur Basilica. Fuit, vt ex traditione maiorum accepimus, iuxta domum, vbi S. Leocadia Virgo & Martyr Toletana nata & educata est, ingens templum, seu Basilica, Mineruæ Carpetanæ dicata, vbi Reges Gotthi aliquando habitauerunt. Hanc, cum domo Sanctæ, fecit Sisebutus Ecclesiam eidem Diuæ sacratam, in quâ erant multæ porticus, & spatiosa deambulacra, & vocata est S. Leocadiæ vulgò Basilica.

Quæ dicebatur Ecclesia Prætoriensis? anceps & dubia quæstio,

Hîc opus hîc labor est. ———

Sed vt finem disceptationi imponamus, præmittere sanè oportet, Imperatoriam domum apud Romanos ideò dictam Prætorium, quia quemcumque militum imperatorem, antiqui Prætorem dixêre; & eorum tentoria, Prætoria appellabantur; hincq; Præfecti Prætorio vocati, de quibus extat insigne testimonium in l. vlt. C. de officio Rectoris prouinciæ, vbi Imp. Anastasius [non Leo, vt in vulgatis] Præfecto Prætorio rescripsit in hæc verba: Nulli iudicum, qui prouincias regunt, in ciuitatibus, in quibus sacra palatia aut Prætoria sunt, liceat, iis relictis, priuatorum sibi domos ad habitandum, veluti Prætoria,

toria, vindicare. *In his ergo ædibus Prætores seu Præsides habitare, aut ius dicere solebant. Congerit plura Dionysius Gothofredus ad dict. leg. vlt. & Guido Pancirol. in Thesauro Variar. lect. lib. 2. cap. 191. pag. 283. & 284. Hinc apud D. Ioann. cap. 18. nu. 28. Iudæos non fuisse ingressos constat:* Καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha. Πραιτώριον *verbum Græco-barbarum est, vt inuenies variis Auctorum locis comprobatum in Glossario Ioannis Meursij Græco-barbaro, verbo* Πραιτώριον. *Appositissimè de Prætorij significatione S. Eulogius in Memoriali Sanctorum lib. 1. circa principium pag. 17. B. vbi de constanti & valido Martyrum ardore:* Et ita interriti, *inquit*, contra hostem publicum apertum veritatis erigentes vexillum, vtpote ante fores prætorij, & in ipso accessu palatij, proferentes testimonium, indicem perditionis, confusionis & ignominiæ. *De huiusmodi* Prætorio *intelligendus Tertullianus ad Scapulam cap. 3.* Claudius Herminianus in Cappadocia, cùm indignè ferens vxorem suam ad hanc sectam transisse, Christianos crudeliter tractasset, solusque in prætorio suo vastatus peste, cùm viuus vermibus ebullisset. *& D. Hieronymus Diogenis dolium festiuè vocat Prætorium lib. 2. contra Iouinianum.*

Erat etiam Prætorium pars villæ latiùs ædificata, & patrisfamilias habitationi relicta. Vlpianus I.C. in l. Plenum. 12. *ff. de vsu & habitatione.* Plenum autem vsum debet habere, si & villæ & prætorij relictus est. *Neratius item in l. 2. ff. de seruitutibus rusticor. prædior.* Rusticorum prædiorum seruitutes sunt, licere altiùs tollere, & officere prætorio vicini. *Claudat agmen idem Vlpianus in l.* Vrbana prædia. 198. *ff. de verbor. significat. vbi Ioannes Gœddeius num. 5. Dionysius Gothofredus litterâ M. & ad L.* Titio. 34. §. 3. *ff. de Legat. 2. ducatque agmen inter Poëtas Martialis noster lib. 10. Epig. 79.*

Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum:
Ad quartum breue rus emit Otacilius.

Hinc præluceo facem verbis Concilij VI. *Toletani, in ipso principio. Hæc sunt:* Atque in Prætorio Toletano, in Ecclesiâ sanctæ Leocadiæ virginis, debitis sedibus collocatis. *Vnde patet, Concilium coactum fuisse in Ecclesiâ Prætorio iunctâ, quod domus erat Augusta Regum Gotthorum; ideò legitur,* in Prætorio Toletano, *id est,* in arce Regiâ. *Sic interpretatur Ambrosius de Morales 2. part. Histor. lib. 12. cap. 23.* Celebrose *(Concilium* VI. *Toletanum)* en la Iglesia de santa Leocadia, i parece era la del Alcazar, porque se señala en particular, ser en el Pretorio de Toledo; i no ay que se pueda entender aqui por Pretorio sino el Alcaçar ò casa Real: a quien los Godos, gente guerrera, se puede creer, llamaban assi, por el mismo nombre que los Romanos, aquien ellos imitaban, nombraban en la guerra la tienda del General: i en paz vsaban en alguna manera deste nombre, como en la sagrada Historia Euangelica, i en otras partes se ve: i parece que para diferenciar la de otra Iglesia desta Santa, se le añadio este titulo. *In eamdem it sententiam doctissimus P. Ioannes Mariana in Histor. Hispan. Latino sermone scriptâ lib. 6. cap. 6. de* VI. *Toletano Concilio agens:* Ad D. Leocadiæ templum Prætorio vicinum (nunc arci Regiæ coniunctum est, veteris elegantiæ & amplitudinis vestigia retinens) ante diem V. Idus Ianuarij, salutis anno DC.XXXVII. Conuentus habitus est. *Demonstrarunt, inquam, hoc clarè illa verba Concilij,* in Prætorio Toletano: *quasi discrimen statuentia inter Ecclesiam Prætoriensem quæ arci contigua, & Prætoriensem quæ in suburbio sita: de quâ (& hæc est tertia Ecclesia S. Leocadiæ) mentio in Concilio Toletano* XVII. Dum in Ecclesiâ *(en verba)* gloriosæ virginis & Confessoris Christi S. Leocadiæ, quæ est in suburbio Toletano, vbi sanctum eius corpus requiescit, plerique

Hiſpaniarum & Galliarum Pontifices conueniſſemus. *De Prætorienſi ſuburbanâ noſter Iulianus in Chronico num.*343. Hoc anno [DC.LXVII.] S. Leocadia virgo & Martyr, nono die Decembris, in æde ſuâ Prætorienſi ſuburbanâ, Tago flumini contiguâ, apparet S. Ildefonſo Archiepiſcopo Toletano. *Et Luitprandus hîc, quamuis voce Prætorienſis tantùm inſigniuerit Eccleſiam, in quâ aſſerit apparuiſſe B. Virginem Regi Siſebuto, ſatis, quaſi digito ad fontem intenſo, indicans ſuburbanam fuiſſe, ipsâmet apparitione relatâ. Apertè infrà idem Luitprandus nu.*282. Machometo, Toleti Rege, ædificatur mirus pons ſuper Tagum ad columnam S. Leocadiæ Prætorienſis. *Dixit prope Tagum S. Leocadiæ Prætorienſis Eccleſiam. Sic in concordiam adduco quos inter ſe diſſidentes refert P. Ioannes Mariana in dict. cap.6.lib.6. Hiſt. Hiſpan. noſtro eulgatæ idiomate:* Celebroſe el Concilio, que fue ſexto entre los de Toledo, en ſanta Leocadia Pretorienſe, que algunas entienden que la Igleſia de la Santa, que eſta iunto a el Alcaçar, llamado en Latin Pretorio, i en ſu vejez mueſtra raſtros de ſu antiguo primor i grandeza. Otros quieren, que la Igleſia de ſanta Leocadia la Pretorienſe fueſſe la que eſta fuera de la ciudad, porque tambien las caſas de campo ſe llaman Pretorios. *Hæc ſunt quæ addidit Mariana in vltimâ editione anni* M.DC.XVII. *Hiſpano ſermone concinnatâ. Hanc Eccleſiam* Regiam *appellat Raſis; fortè, quia aliquot Regum Gotthorum corpora ſeruabat ſepulta.* E en ſu tiempo *(de Theodoſio)* ficieron en Eſpaña la Igleſia de Toledo, que llaman la de los Reyes, e que los Chriſtianos llaman de ſanta Leocadia. *In aliâ verò Latinâ Hiſtorici tranſlatione ſic legitur:* Diocletiani tempore Chriſtiani, qui Toleti in Hiſpaniâ erant, Eccleſiam conſtruere cœperunt, quæ poſtmodum Regum dicta fuit. Chriſtiani ſanctam appellant Leocadiam. *Ex Iuliano noſtro in Aduerſariis n.* 289. *conſtat, apparitionem S. Leocadiæ in æde Prætorienſi ſuburbanâ fuiſſe, vt ipſemet retulit in Chronico dicto num.*343. *&* Regiam *appellatam. Audi Iulianum:* Et accepi ſimul à maioribus, in S. Leocadiæ ſacello Regio corpus ſepultum fuiſſe in aulæ ſacello maiori: & prope ſepulchrum Virginis in pariete locatum thronum fuiſſe Regis Receſuinthi, Gotthorum more, purpurâ auroque contectum. & tam propinquus ſedebat ſepulchro, vt ipſe per ſe Rex dederit gladiolum S. Ildefonſo, qui cum velo ſeruatur in æde maiori. *An in ſacello Regio ipſius ædis, diſcutit & diſputat doctiſſ. V. D. Vincentius Turturetus in libro de Sacello Regio cap.2. pag.29. Iulianus, vt omnem moueamus lapidem, apparitionem S. Leocadiæ, eodem anno, quo apparuit ſanctiſſima Virgo Maria D. Ildefonſo, ſcribit; Luitprandus ſex annis antè, vt animaduertit hîc doctiſſ. P. Hieronymus de la Higuera.*

D. L. 103. Dictus eſt etiam Abelardus.] *Alij legunt,* Adhelardus: *meliùs* Adalardus. *Vide Surium Tom.*1. *die* 11. *Ianuar. De iſto S. Geneſio, Corbeiæ Abbate, Iulianus in Aduerſariis num.*246.253.254.255.256.*&* 266. *In Vſuardo* 11. *die Ianuarij* Adalardum *reperies.* Apud Corbeiam depoſitio S. Adalardi Abbatis. *Cuius Vitam Ioannes Molanus ſcripſiſſe ait S. Ratbertum Abbatem, S. Adalardi in Gallicâ Corbeiâ ſextum ſucceſſorem. Noſter verò Iulianus in Aduerſariis num.*253. *apud Vſuardum aſſerit inueniri Feſtum Geneſij Adelardi, die tamen* XXI. *Maij, non* 11. *Ianuarij, vt Vſuardus & Surius. Verba eius ſunt:* Tranſlationis S. Geneſij, cognomento Abelardi *(lege* Adelardi*)* Feſti ex Corbeiâ in Hiſpaniam meminit Vſuardus in Martyrologio die XXI. Maij, & eiuſdem Sancti cum aliis, qui in eodem die celebrantur. *de cuius tranſlatione in Chronico n.*420. Inde *(ex Monaſterio Corbeienſi)* poſt centum annos, ad Eremum in littore maris prope Carthaginem Spartariam, vbi viuens degerat, tranſlatus eſt; vbi mirâ frequentiâ circumiacentium oppidorum Muzarabum

rabum visitur. *& num.* 461. Per quosdam Monachos Gallos allatum est corpus S. Abbatis Abelardi [Adelardi] vel Genesij, ad littus Carthaginense, ex Corbeiâ antiquâ eius domo, sancti viri Abbatiâ. *Sancto autem Genesio successisse Odonem in Abbatiâ Corbeiensi, testatur idem Iulianus num.* 255. *in Aduersariis, & Concilio Sueßionensi interfuisse. De Adelardo Romam misso à Carolo Imp. ad Leonem Papam, extat testimonium in Concilio Aquisgranensi anno Christi* DCCC.IX. *quod inter Concilia Gallicana nouißimè edidit doctißimus P. Iacobus Sirmondus, è Societate Iesu Presbyter: cuius morum suauitate, ingenitâ lenitate animi, omnigenâ doctrinâ, summâ religione frui mihi licuit, dum à Potentißimo & Catholico nostro Rege Philippo IV. missus ad Ludouicum XIII. Galliarum Regem Christianißimum, Parisiis fui commoratus. Edidit, inquam, in 2. Tomo Conciliorum fol. 256. verba sunt:* Cuius [quæstionis de Processione Spiritus sancti] definiendæ causâ Bernarius Episcopus VVormatiensis, & Adalardus Abbas Monasterij Corbeiæ, Romam ad Leonem Papam missi sunt. *Ex quo mortis annus in Iuliano à me aßignatus venit corrigendus. Legati enim munere fungitur dicto anno* DCCC.IX. *& mortuus fuisse, in Iuliano excuso videtur anno* DCCC. *vt patet ex margine dicto num.* 420. *Firmatur hæc coniectura, ne dicam euidens emendatio, præsertim cùm in Synodo Nouiomensi, habitâ anno* DCCC.XIV. *congregatum agnouimus Adelardum cum aliis Abbatibus, vt constat in Tomo 2. Conciliorum Gallicanorum fol.* 327. *& iterùm in Concilio Attiniacensi anno* DCCC.XXII. *fol.* 448. *&* 450. *Suadetur item hæc emendatio ex eo, quia in margine Iuliani ab anno* DCCC. *vsque ad annum* DCCC.XXVIII. *non est appositus intercalaris numerus annorum. Hinc facilè credi potest, omissum fuisse numerum annorum in d. nu.* 420. *& verum, qui chronologiæ correspondet, scribi debere.*

Hæc postquam delineaui, ad manum habui Chronicon Iuliani propriâ P. Hieronymi de la Higuera manu exaratum; quo ea, quæ de S. Adelardo leguntur n. 420. *aßignantur in margine sub anno Christi* DCCC.XX. *& quæ sequuntur in n.* 421. *recensentur contigisse anno* DCCC.XXVI. *Vnde & datur locus congruus Legationi Adelardi, & subscriptionibus; quæ non excedunt annum* DCCC.XXII. *& quæ in d. n.* 420. *refert Iulianus, ex annorum notatione contingere potuerunt vsque ad annum* DCCC.XXVI. *Nisi mauis, vt omnem moueam lapidem, Iulianum in Historiâ anni, in quo nondum è viuis excesserat Adelardus, de eius morte per anticipationem locutum. Multa in Chronico sic debent intelligi, vt ipsemet testatur de Actis Apostolorum in Aduersariis num.* 485. *& notat doctißimus P. Franciscus de Biuar ad Fl. Dextrum anno Christi* CCC.VIII. *Comment.* 2. *num.* 2.

DCC.I. DC.LXIII.

Reparatus, XXXVI. Episcopus Rauennas, floret. 104.

Theodorus, Tharsensis patriâ, Archiepiscopus Cantuariensis, opinione raræ sapientiæ & prudentiæ floret. 105.

DCC.II. DC.LXIV.

Synodus Britannica habetur de controuersiâ Paschatis inter Anglos, & Hibernos, siue Scotos. 106.

107.

DCC.III. DC.LXV.

Flauius [a] Gundebertus, & Flauius [b] Protharisus, [c] Areberti Regis filij, regnant in Italiâ annum vnum.

[a] al. Gondebertus

[b] al. Portharisus seu Bertarisus

[c] al. Ariperth

DCC.IV. DC.LXVI.

108. [a] Gundebertus occiditur, [b] Protharisus fugatur.

[a] *al.* Gondebertus [b] *al.* Bertansus

Flauius Grimoaldus, filiis Ariperth victis, demum fit Longobardorum Rex.

109.

DCC.V. DC.LXVII.

110. Feriâ quintâ in vigiliâ Expectationis B. Mariæ Virginis (quæ die sequenti celebrabatur) Festum Incarnationis (& seruatur lapis ab hoc tempore, in quo B. Virgo pedes posuit) celebratur in Hispaniâ, hoc est XV. Kalend. Ianuar. S. Ildefonsus, Archiepiscopus Toletanus, vidit (post apparitionem S. Leucadiæ, post nouem dies exclusiuè) B. Virginem multis Angelorum & Cælicolarum agminibus comitatam in Sede eburneâ, vnde solebat ipse concionari apud populum * præsidentem (quæ nunc sedes in magno pretio seruatur in æde S. Iustæ) in summo templo, eidem Virgini sacrato: quæ dulciter illum affata, cappâ donat cælitus elaboratâ.

* *al.* prædicentem, *aut* credentem

P. H. 110. Et seruatur lapis.] *Lapis marmoreus in maximo pretio & reuerentiâ populorum seruatur hodie in sacello Descensionis B. Mariæ Virginis in templo Toletano.*

D.L. Cappâ donat cælitus elaboratâ.] *De voce* Cappæ, *vide Iulianum in Chronico num.* 343. *&* 347. *& in de Eremiteriis Hisp. num.* 30. *& Nicolaum Rigaltium, virum doctissimum, cum quo mihi litteraria amicitia Lutetiæ Parisiorum inita nuper fuit, in Glossario Græco-barbaro, verbo* Κάππα; *Cerdam in Aduersariis sacris (quem, vti Præceptorem meum meritò & lubens, atque suspiciens, nomino; licet meum aliquando in suis operibus supprimat nomen) verbo* Cappa; *Couarruuiam in Thesauro linguæ Hispan. verbo* Capa; *P. Franciscum Portocarrero in libello de Descensu Virginis Mariæ; tum & alios, quos vidi, laudaui ad Iulianum in Chronico d. num.* 343. *& nunc nouissimè addo V. C. D. Vincentium Turturetum in* Sacello Regio, *siue* de Cappellis, & Cappellanis Regum, *cap.* 1. *num.* 2. *& seqq.*

DCC.VI. DC.LXVIII.

111. Elborenses in agro Carpetano Theudium & Helladium, importunos hæreticos, ad Hispaniam reuersos, & Elboram repetentes, audacter insanientes, ignominiosè verberant, & turpiter à suis sedibus amandant.

112. Cordubæ, Toleti, & in aliis Hispaniæ locis celeberrima memoria est S. Genesij Martyris Hispani, Cordubæ passi in persecutione sæuissimâ Imperatoris Neronis.

113. Hoc eodem anno appositus est in sacrario S. Ecclesiæ Toletanæ gladiolus, impensus à Rege Recesuintho Gotthorum B. Ildefonso, ad rescindendum velum S. Leucadiæ diuinitus apparentis. Nunc est in sacrario S. Iustæ Cathedralis tempore Maurorum, cum lapide marmoreo candidissimi coloris; vbi descendens de

cælo

cælo ſanctiſſima Virgo Maria pedes poſuit: eratque ſuppedaneum Archiepiſcoporum Toletanorum. voluitque B. Virgo decorare, & auctoritatem addere Cathedræ, quæ à B. Iacobo ſemper fuit primogenita filia Romanæ Eccleſiæ, & veritatis magiſtra; ſed bonam partem huius Cathedræ tranſlatam aliò cognoui.

Iulianus, qui poſteà fuit Archiepiſcopus Toletanus vrbis Regiæ, ſapientiæ & ſanctitatis opinione cum aliis Eccleſiæ Toletanæ Diaconis, Gudilâ & Felice, floret. 114.

Vigeſimâ tertiâ die Ianuarij menſis, S. Ildefonſus, ſapientiâ, vitæ ſanctitate, & miraculis clariſſimus, ad cælum emigrauit. In æde S. Leucadiæ (quæ domus eius fuit) ad pedes S. Eugenij prædeceſſoris ſui ſepelitur. Iulianus eius diſcipulus, & Archidiaconus hæc illi carmina ſepulchralia condidit, & poni fecit: 115.

Alfonſi iacet hoc corpus venerabile ſaxo,
Quo Toletana nihil terra tulit melius:
Luciaque, & Stephanus clarâ de gente Gothorum,
Sed virtute magis nobilitante micat.
Inuenit iuuenis portum, ſæcloque relicto,
Cænobij cellas Agalienſis amat.
Hincque Toletanam raptatur Præſul ad vrbem,
Cui fuit in votis ſede latêre ſuâ.

S. Torquatus fuit inter ſocios Archiepiſcopi Accitanenſis. 116.

Receſuinthus, Abbas Benedictinus Bracarenſis, floret. 117.

Eodem anno Quiricus, ex Epiſcopo Barcinonenſi, non multò pôſt, Toletanam Eccleſiam regit; qui ex Abbate Agalienſi factus eſt Epiſcopus Barcinonenſis. 118.

111. *De Elborenſibus prætereà, Luitprandus, & Iulianus Toletanus.* P. H.

Elborenſis in agro Carpetano.] *Lege quæ notaui ſuprà ad num.*101. D.L.

112. D. LAVRENTIVS BIVARIO SVO S. D.L.

Cordubæ, Toleti, & in aliis Hiſpaniæ locis celeberrima eſt memoria S. Geneſij, Martyris Hiſpani.] *De S. Geneſio milite, Hiſpano Martyre, Cordubæ paſſo, frequens mentio apud Iulianum in Chronico n.*376. *his verbis:* Dirutæ ſunt ædes ſacræ S. Geneſij, Hiſpani militis, Cordubæ paſſi. *in Aduerſariis nu.*139. Toleti habetur in honore S. Geneſius Martyr Cordubenſis, paſſus ſub Nerone. *Idem agnoſcere videtur ipſemet Auctor num.*326. *dum ait, in primis Eccleſiæ perſecutionibus, id eſt Neronianis, S. Geneſium paſſum cum ſociis,* XI. *Octobris. Martyrologium Romanum eumdem ſignat diem; ſub quo tamen Imp. martyrium reportarit, non explicuit. Verba ſunt:* Item paſſio SS. Anaſtaſij Presbyteri, Placidi, Geneſij, & ſociorum. *vbi Illuſtriſſ. Cardinalis Baronius veteres tantùm manuſcriptos refert. S. Geneſij paſſim meminit S. Eulogius in lib.*2. *Memor. Sanctor. cap.*10. *num.*13. *in Apologetico Martyrum num.*19. *& in Vitâ S. Pelagij pag.*114. *Quod etiam teſtatur Iulianus in Aduerſariis num.*289. Frequens eſt, *ait,* S. Geneſij, militis Hiſpani, & Martyris, ad Cordubam, vt ferunt, paſſi, apud S. Eulogium Martyrem memoria. *Ambroſius de Morales in Apologetico Eulogij num.*19. *ſcribit, S. Geneſij Monaſterium apud vicum*

cum Tertios situm fuisse, auctoritate Aluari ductus in D. Eulogij Vitâ. Sed cùm Genesium militem Hispanum, Martyrem Cordubensem nondum Morales agnouisset, duos Genesios Martyres, Romanum alterum, Arelatensem alterum; illum exceptorem, hunc mimum XXV. *Augusti celebratos, & in Martyrologio descriptos accersit, & cum Hispano confundit. Hinc Ecclesiæ in Hispaniâ consecratæ Genesio, suo militi & Martyri. Extant hodie iam abhinc multis annis vel erectæ, vel refectæ. Secundas fert Iulianus in dicto num.* 289. *Aduersar.* Cuius [*Genesij*] corpus à Christianis Cordubensibus allatum est ex Cordubâ Alarcurrim, & reuelante Domino Imperatori Aldefonso, qui Toletum lucratus est; cuius causâ restituit Toleti S. Genesio veterem Parochiam: celebratur XX. die mensis Augusti [*legendum* XXV. die.] *Quæ verba (si liceat coniectari) in textum è margine, ab aliquo non huius reconditæ antiquitatis gnaro scripta, irrepserunt: nam* XI. *die Octobris martyrium S. Genesij Hispani recolitur, vti diximus. At temporis iniuria, quæ situ veritatem sæpè obruit, nominumq; eorumdem confusio introduxit celebrari S. Genesium* XXV. *Augusti, ab iis, quibus Romanus & Arelatensis tantùm cogniti: quorum in Martyrologio Romano Festus dies. Hinc Madridienses ansam arripuêre ad diem sancto Genesio sacrandum* XXV. *Augusti. Non enim est credibile, nec verosimile videtur, Hispanos antiquitus S. Genesij Arelatensis vel Romani nomine insigniße Ecclesias suas, dum Martyrem patriæ decus & ornamentum haberent, qui in Tutelarem referri iure, non iniuriâ, poßit. Viri docti sic sentiunt, vt cum iudicio notat Hieronymus de Quintanâ in Historiâ Madridiensi lib.* 1. *cap.* 43. *fol.* 63. *col.* 3. *aliosq; in suam vocat sententiam. Hæcq; ex eadem nominum appellatione æquiuocatio non insolens apud Scriptores. Vidimus Genesium Arelatensem confundi cum Genesio Romano à Mombricio, & Petro in Catalogo, teste Baronio in Martyrologio* XXV. *Augusti, littera E. Et, quod maius est, ad remq; mirificè conducit, idem accidisse reperio in S. Columbæ festiuitate, in quâ Lectiones Vitæ S. Columbæ Gallicæ legebantur, antequam Cordubensis memoria erumperet in lucem. Notauit doctißimus P. Martinus de Roa, Latinæ & Hispanæ Musæ suauium, prosâ versâque oratione in Flore sanctorum Martyrum Cordubensium* XVIII. *Septembr. pag.* 149. *cuius verba transscribere operæ pretium duxi:* El leerse en los Maytines la Historia de la Santa de Francia, no tuuo otra causa, que no saberse la de estotra de Cordoua, i auerse engañado con la semejança del mesmo nombre, por falta de los Escritos de san Eulogio, que no parecieron, hasta el año de M.D.LXXII. en los Archiuos de la Iglesia de Ouiedo. *Et addit, Summum Pontificem Clementem VIII. vbi Lectiones S. Columbæ Gallicæ legebantur, proprias Hispanæ aßignaße Columbæ. Dixit hæc suaui eloquio doctrinâq; singulari P. Franciscus de Soria, è S. Basilij Magni familiâ alumnus, in Sermone S. Genesij fol.* 4. *pag.* 2.

Adstipulatur huic coniecturæ Fl. L. Dexter, qui verum suum Patronum restituit Pallentinæ Ecclesiæ Hispanum Martyrem Antoninum, sub Gentilium furore paßum, cùm vsque adhuc, ab illius ciuitatis restauratione, Gallum Antoninum Martyrem (cuius tunc fama vulgatior erat) Pallentini solùm agnouerint. Vnde Gallicanæ Coronæ Stemmata, id est, tria illa aurea lilia, vsurparunt, & tamquam velum Regium, in nostro Iure, ad omnes ædes Ecclesiæ suspenderunt, & affixerunt postibus, quibus insigni titulorum vice, eas sibi Ecclesia vendicauit. Idem vtriusque Martyris Antonini nomen induxit ciues; duxit eos manu apprehensâ ad rectam Flauius. Eâdem insistunt viâ D. Antonini Pallentini facta, quæ proferunt Vincentius Belluacensis in Speculo Histor. lib. 13. *cap.* 35. *apud quem* Carrionem, *non* Auarionem *flumen, legendum; iuxta quod martyrium consecutus, & in ipsius vndas immissus Antoninus. Profert etiam D. Antoni-*

toninus 1.part. Histor. cap.1. tit.8. §.42. nec discedit Esquilinus lib.3. Catalog. cap.24. Notaui in Itinerario Gallico meo, quando ad ciuitatem Pallentinam conueni, & nouissimè P.F. Biuar in suo Supplici libello: dixeratq; antè anno Christi CCC.VIII. *Comment.2. num.*11. *& eadem premens vestigia Dom. Franciscus de Sandoual, Abbas S. Saluatoris, & Canonicus Pallentinus, in suo Apologetico pro S. Antonino Hispano* §.3. *à pag.*11.

Flauius Lucius Dexter Genesium Hispanum proponit nobis anno CCC. LIII. *num.3. & Mantuæ-Carpetanum, vt multi interpretantur, non Cordubensem; ibidemq; passum, & sub Iuliano Imp. Verba sunt:* Mantuæ Carpetanorum est in pretio Anastasius Presbyter, Placidus, Genesius, & socij; quia postea sub Iuliano passi sunt pro Christi fide illustre simul ibidem martyrium. *Triplici nodo triplex succurrat cuneus: cùm inficias eant Luitprandus & Iulianus, Oedipum de hac Sphinge consulo, & tamquam è tripode, vt aiunt, oraculum requiro à Mystâ illo infulato P. Francisco de Biuar, peritioris litteraturæ intima adyta, doctrinâ, eruditione, & linguarum cognitione feliciter reserante. O vtinam responsum det! discedere ab eo nefas & religio. Futurum spero: nouit enim vir bonus & litteratus conciliaturas. Locus medicas, ne dicam carnificas, desiderat manus. Addam pro mantissâ, quam dicat sortem; vltraq; sortem erit accessio, & excursui, in quo latè diuagatus, excusatio legitima: penates mei & lares è regione templi S. Genesij, qui eius numen deuotè suspiciunt & venerantur.*

BIVARIVS D. LAVRENTIO SVO.

Quidquid gratiæ & dilectionis sibi impendere possunt absentes amici, puto & me debere tibi, & mihi deberi à te, non solùm ob propositi consortium, sed etiam ex debito nostræ inuicem societatis. *Non potuit hæc veriùs Abbati Pultariensi suo Bernardus meus dicere, quàm ego tibi, mi Laurenti doctissime. Sed nunc ex Academiâ (vt est in prouerbio) te venire non dubito; tam doctè, tam subtiliter, tam concinnè scribis de Genesio. Quid tamen è tripode oraculum requiris, qui ex tripode loqueris? At cum amico, inquis, loquor. Sed amicus vsque ad aras; nunc in ipsis aris amicum quæris. In aris quidquam negare, religio & nefas; ita tamen mea accipias, quæ de Genesio dicturus sum, quasi hederam post anthisteria offeram, id est, floralium tuorum adminiculo egentia.* Bernardus Epist. 75.

Agnosco Genesios Martyres quatuor (vt omissum faciam Genesium Adhelardum, cuius etiam Luitprandus meminit) Romanum archimimum, Arelatensem exceptorem; quorum cum laude nomina replicat Ecclesia quotannis ad XXV. *Augusti: Hispanos item duos, Cordubensem & Mantuanum: nam & posteriores hos non minùs inter se, quàm à ceteris differre, multa sunt quæ conuincant. In primis, tertium Genesium concedendum nec mimum nec exceptorem; sed Anastasij Presbyteri socium, Martyrologium ipsum Romanum clamat* XI. *Octobris: quem Hispanum fuisse Dexter affirmat, & Genesium Hispanum Martyrem Iulianus etiam & Luitprandus asseuerant. Ceterùm, nec Dexter Cordubensis meminit, nec Luitprandus Mantuani. Iam duos prorsus fuisse, & tempus, & patria, & sepulchra vtriusque luce clariùs meridianâ manifestant: namque Cordubensis Genesius sub Nerone passus est, auctore Luitprando, & Iuliano adstipulatore; cuius tu, mi Domine, verba profers: Mantuanus verò, Anastasij & Placidi socius, sub Iuliano Apostatâ, post* CCC. *à nece Cordubensis annos: nam persecutio Neronis desæuiit anno Christi* LX. *imò ab anno* LVII. *in Hispaniis viguisse, testes sunt Ilipulitani, seu Granatenses Martyres, eodem pro Christo occisi, id est,* 11. *Neronis, vt habent tabulæ plumbeæ Dextro concinentes. Iu-*

lianus autem Imperium iniit anno Domini CCC.LXI. *bienniumq. in eo exegit. Ergo* CCC. *annorum intercapedo Martyres hosce discriminare non valebit? Quod spectat ad patriæ diuersitatem, Neronianus Martyr Rutenij in Celtiberiâ egit legionarium militem, & Cordubæ ceruicem dedit Christo: Iulianæus Vlysippone ciuis vixit, Dextro etiam teste, ad annum Christi* CCC.VIII. *(non quòd eo anno natus iam esset, sed quòd eo loci de Vincentio & sororibus Vlysipponensibus Genesij conciuibus sermonem faceret, inde occasionem de Genesio & sociis agendi desumpsit) & Mantuæ occubuit. Hoc ex eodem Dextro accipio ad annum Christi* CCC.LIII. *illud à Iuliano in Aduersariis num.*149. *Rursus Genesius Cordubensis, seu Rutenensis, Cordubæ tumulum suscepit, indeq. Alarcurrim translatus est. Mantuanus, seu Vlysipponensis, Mantuam custodire creditur præsentiâ suâ: nusquam enim inde traductus scribitur. Accedit non contemnendum è sociis petitum discrimen: nam Cordubensis sine socio aliquo martyrio coronatus est, Mantuanus cum duobus, quos ex nomine sciamus, Anastasio & Placido, & cum aliis anonymis ferè viginti.*

*En cum Dextro Luitprandum & Iulianum conciliatos: solus Iulianus à se tantisper dissentit, dum num.*149. *Aduersariorum*, S.Genesius, *inquit*, Martyr Cordubensis, passus sub Nerone, celebratur XX. die mensis Augusti *(seu potiùs, vt corrigis,* XXV.) dicitur Hispanus fuisse, & miles legionarius in castello Rutenensi. *Et rectè quidem; sed posteà num.*326. *vtrumque videtur confundere, inquiens:* Rutenij in Hispaniâ, in Celtiberiâ XI. Octobris sanctorum Martyrum Anastasij Presbyteri, Genesij militis, & sociorum, qui in primis Ecclesiæ persecutionibus passi sunt. *Verùm hæc in Aduersariis scripsit, quæ tumultuariè ante Codicis maturam confectionem perscribebantur, ne memoria rerum excideret, & ex his posteà tabulæ iustæ & æternæ fierent.* Quòd si eamdem vim, diligentiam auctoritatemque habeant aduersaria, quam tabulæ (*hoc aliquando Cicero dixit pro Q. Roscio*) quid attinet codicem instituere? *Anastasium & Genesium, quorum festiuitas* XI. *Octobris agitur, in primis Ecclesiæ persecutionibus occisos dicit; sed abs re, cùm in vltimâ passi sint, nequidquam his & Rutenij castello communi, sed huic cum Cordubensi. Standum proinde priori scripto num.*149. *& posterius repudiandum. Standum eidem Iuliano, standum & Luitprando, in Genesij Cordubensis cultum Toleti & Cordubæ erecta templa adstruentibus, dummodò Madridiense Genesio suo sacratum dicamus; tametsi procedente tempore, & tanti Martyris obliterata memoria Arelatensis venerationi cesserit.*

Addam pro coronide margaritum, quo lares tui tripudiantes occurrant Genesio suo, & templum pro foribus ornent. E schedis meis, quibus multum defero, proferam tibi nostrorum Acta Martyrum Anastasij, Genesij, Placidi, & sociorum, quæ prædictis eximium præstent munimen, & Mantuanis meis gratissima pro desiderio sint. Vtinam in patronorum suorum venerationem vehementiùs exardescant, & ob eorumdem memoriam templum Genesio sacrum frequentiùs visitent, ac deinceps XI. *Octobris festam celebrent diem suorum Sanctorum propriam, & multis titulis venerandam. Sic verò habent:*

MARTYRIVM SS. ANASTASII, PLACIDI, ET GENESII, ET SOCIORVM.

Mortuo Constantino, & filiis eius, Iulianus tenuit Imperij habenas; qui à fide Christi, quam in Baptismo professus fuerat, apostata factus, curauit idololatriam iterùm instaurare, & in toto Romano Imperio restituere: quâ occasione susceptâ, multos Christianorum martyrio affecit; è quorum numero fuerunt Anastasius, Placidus, & Genesius, & socij eorum, in Hispanorum

norum regione pro Christo occisi: quod quomodo accidetit, ad subsequentium deuotionem, & Sanctorum glorificationem, operæ pretium duximus enarrare.

Nati sunt tres isti Christi athletæ Vlysippone, Lusitanorum vrbe; sic tamen, vt solus Placidus Vlysipponenses habuerit parentes: nam Anastasius parentes habuit Mantuæ ciues, quæ est Carpetanorum vrbs; Genesius verò, Barcinonis: omnes tamen inter se sanguine erant coniuncti. Sed cùm detinerentur Vlysippone commercij causâ; accidit, vt Anastasio & Genesio aucti fuerint. Hi cum Placido, non dissimilis ætatis puero, educati sunt in omni lege sanctâ Dei ac scientiarum studiis, in quibus periti admodùm euaserunt; & multò magis sanctis moribus & actionibus florere cœperunt, ita vt notissimæ fierent ipsorum virtus & doctrina.

Procedenti tempore Anastasius ad Presbyterorum Ordinem assumptus, liberiùs prædicationi Euangelicæ insistebat; in quâ Genesius & Placidus erant illi fidelissimi coadiutores. Prædicabant verò contra Arrianorum errorem, qui multos Christianorum à puritate fidei aberrare faciebat, & contra idolorum culturam, quam Iulianus per ministros suos introducere satagebat. Cumque multo tempore Vlysippone essent demorati, multis charitatis operibus insistentes, placuit Anastasio Mantuam patriam suam repetere, vbi non modicas facultates à matris morte hereditario iure susceperat; cumque Placidus & Genesius amici fidissimi comitati sunt. Degebant in vnâ domo, & simul prædicationi & charitatis operibus insistentes incedebant, pauperibus eleëmosynas & afflictis solamen exhibentes: & præcipuè Christianos in carcere detentos visitabant & animabant.

Cumque fama Sanctorum ad aures Gubernatoris vrbis peruenisset (qui cultui idolorum erat addictissimus, & eâ de causâ viginti viros nostræ religionis professores & defensores vinculis tenebat adstrictos) sanctos Martyres ad se iubet adduci: quorum fidem cùm exploratam haberet, nunc pollicitationibus, nunc minis & pœnarum infligendarum acerbitate eos abnegare curauit. Sed cùm irritum videret conatum suum, & Sanctorum emollire corda non valeret, eos duris vinculis innodatos in tetrum carcerem conduci iussit; vbi per dies aliquot durissimè afflictati sunt: sed ipsi in eo etiam constituti, à prædicatione non desistebant; quâ nonnullos illorum, qui in fide acerbitate tormentorum vacillabant, forti & constanti animo esse fecerunt. Tandem XI. die mensis Octobris ad campum extra vrbem deducti, pro Domino decollati, martyrij palmas adepti sunt. Quorum corpora consanguinei ipsorum colligentes, intra domum propriam Anastasij tumularunt. Et post dies octo ad eumdem supplicij locum viginti illi viri perducti, pariter pro confessione Christi decapitati in cælum euolarunt; eorumque corpora nocturno tempore Christiani in eodem campi loco sepelierunt, præstante Domino nostro Iesu Christo, &c.

Hactenus, quæ mihi rescripsit P. Franciscus de Biuar. Successit voto res; & vaticinio respondit euentus. Tesseram amici do, in Antiquitatis Ecclesiasticæ tesseram & monimentum æternum, nomenque sub Biuarij tesserâ scribo. Schediasma, vel hypomnema, leui meo (sic liceat fari) brachio exaratum, apponere non recuso; quippe quod præiuit (non tamen vt me praeunte recitaret Sacerdos) ad S.Genesij Acta in lucem eruenda, & ad eius illustrandam memoriam.

113. *De gladio, qui cum velo seruabatur, & adhuc seruatur in S. Ecclesiæ Toletanæ sacrario, Doctor Blasius Ortizius, & alij. Hodie in pyxide argenteâ conclusa sunt iussu Illustriß. Card. Gasparis à Quirogâ.* P.H.

Sed bonam partem huius Cathedræ translatam aliò cognoui.] *Facem* D.L.

prælucent Luitprando verba Aegidij Zamorensis, quæ locum, vbi Cathedra asseruatur, clarißimè manifestant; hæc sunt: Audiui, Christianos Toletanos in aduentu Saracenorum tulisse in saltum distantem à Trogillo duodecim mille passus, & ibi abscondisse Cathedram, & vnum lignum Crucis, & quamdam Imaginem; & à priscis temporibus in aëre luces apparere. *Hic tractus hodie ab incolis nominatur* Santa Cruz de la Sierra; *&, vt par est, à sancto hoc ligno deducitur appellatio. Suffragatur itidem Crux fulgidißima noctu pendens aëre vacuo, à multis visa, quæ ligni testimonium occulti perhibet, & nomen etiam oppido aßignat, atque imponit. Antiqua fuit Romanorum colonia, post ab Arabibus diu occupata; & tandem à sancto Rege Dom. Fernando III. captâ iam Cordubâ, in ditionem redacta suam. Nunc verò nobilitata manet dominio & protectione Dom. Ioannis de Chaues & Mendoza, Comitis de la Calzada, Philippo IV. Magno Hispaniarum Regi Catholico Nostro à Consiliis in supremo & Regiæ Cameræ Senatu, necnon in consessu Militarium ordinum Præsidis meritißimi; qui nostram Hispaniam nobilitatis splendore & litterarum ornamento decorat. De huius, inquam, oppidi antiquitate, & luminum apparitione, videsis admirabilem narratiunculam, licet veram, apud P. Franciscum Portocarrerum in libello aureo de Descensu B. Virginis Mariæ ad Ecclesiam Toletanam, cap.*24.

P. H. 114. *De Iuliano ac Gudilâ sæpè facta mentio est in præcedentibus, anno* XIX. *Regis Recesuindi, &* VIII. *Pontificatus Ildefonsi. Moritur Toleti* XXIII. *Ianuarij. sic ex tabulis Toletanis, Martyrologio Romano, & ex Iuliano, qui sic habet:* Sequenti die, x. Kalend. Februarij, domicilio carnis exuitur, atque in Ecclesiâ B. Leucadiæ tumulatur, ad pedes sui conditus decessoris; cum quo creditur æternæ perfrui receptaculo claritatis. *Moritur die Martis, eo anno bissextili, litterâ Dominicali B. A. fecit illi carmen sepulchrale S. Iulianus, eius discipulus. Fuit præclarus & egregius Hispaniæ Doctor, vocatus* Chrysostomus, *&* Facula diuini Spiritus, Anchora fidei, *&* Malleus conterens audaciam hæreticorum exultantium fortissimè. *De operibus sancti Doctoris sic Iulianus:* Scripsit sanè quamplurimos libros luculentiori sermone potissimos, quos idem in tot partibus censuit diuidendos: *id est,* librum Prosopopœiæ, imbecillitatis propriæ; librum de Virginitate sanctæ Mariæ contra tres infideles; opusculum de Proprietate personarum Patris, & Filij, & Spiritus sancti; opusculum Annotationum actionis diuinæ; opusculum Annotationum in Sacramentis; librum de Gubernatione Baptismi vnum, & de Progressu spiritualis deserti alium. quod totum primæ partis voluit volumini connectendum. Partis quoque secundæ liber Epistolarum est, in quo de diuersis scripturis ænigmaticis formulis agit: personas quoque in titulos induxit, in quo etiam à quibusdam luculentiora scriptorum responsa promeruit. Partem verò tertiam Missarum esse, & Hymnorum. Atque vlterioris denique partis liber est; quartus versibus prosâque contextus, in quo Epitaphia multa, & quædam scilicet Epigrammata annotata sunt. Scripsit autem & alia multa, quæ variis rerum & molestiarum occupationibus impeditus, aliqua cœpta, aliqua semiplena reliquit. *Maximâ tamen existit dubitatio, quomodo S. Iulianus non meminerit libri de* Viris illustribus, *nec* Historiæ Gotthorum; *quos esse S. Ildefonsi tutò scimus: nec similiter libri* Synonymorum; *quia de Virginitate liber est ille, quem dixi. Primò constat, Synonymorum librum esse S. Ildefonsi, ex testimonio Luitprandi, & quia ego vidi codicem M.S. ante* D.XL. *annos litteris Gotthicis in membranâ, qui seruatur in Cœnobio S. Trinitatis Toleti. Vnde mihi argumento est, non omnino perfectum absolutumq; fuisse relictum*

relictum à S. Ildefonſo, vt etiam de Viris illuſtribus: *cui voluiſſet plures viros ſuperaddere, ſi vixiſſet. Nec mihi placet ſolutio Graialis, vel Grialis Doctoris, quia eſt velut appendix librorum S. Iſidori. De Chronico nulla mihi videtur eſſe dubitatio: nam Iulianus Toletanus eius meminit auctor pluſquam quingentorum annorum: meminit & Lucas Tudenſis, Morales, D. Garſias Loayſa, & præcipuè D. Rodericus Toletanus lib. 2. cap. 22. his verbis:* Et cùm B. Iſidorus ſcripſit Gotthorum originem vſque ad v. annum Suintillæ, S. Ildefonſus ſcripſit tempora Gotthorum, Alanorum, VVandalorum & Sueuorum, à v. anno Suintillæ vſque ad XVIII. Receſuindi annum fideliter proſecutus. *Hunc librum citat generalis Hiſpaniæ Hiſtoria, citat Cardinalis Baronius, & Morales: quæ quia non erat omnibus omnino numeris abſoluta, non fuit fortaſſis in animo S. Doctoris eum librum publicare, ſed ſupprimere. Hoc Chronicon penes me habeo, Annotationibuſq́; illuſtratum.*

117. *Receſuinthi Abbatis, Ordinis S. Benedicti, Bracharenſis ciuis, fit mentio & apud Iulianum; cum quo iuuene habuit multum vſum S. Ildefonſus, ad quem ſcripſit ſenior. Interfuit* XIV. *Concilio Toletano, vt Vicarius Leubanij Epiſcopi Metropolitani confirmat ſeptimo loco: fuit egregius Poëta, & doctiſſimus Theologus; ex Iuliano.* P. H.

118. *De Quirico ciue & Epiſcopo Barchinonenſi, qui fundauit in Epiſcopatu Barchinonenſi Monaſterium S. Eulaliæ, plura in eius Vitâ. Confirmat in* X. *Toletano, loco decimo, nomine* Quirici Epiſcopi Barchinonenſis: *in* XI. *Concilio. eſt Epiſcopus Toletanus anno* DC.LXXV. *& decimum habitum eſt* DC.LVI. *Ferè* XX. *annos poſt decimum, habitum eſt* XI. *Concilium Toletanum. Moritur ſtatim poſtquam potio letalis propinata eſt VVambani. Fuit hic Quiricus, Monachus & Abbas Agalienſis, Ordinis S. Benedicti, vir egregius, & præclarè peritus. Sic Iulianus:* P. H.

A * Domino qui nomen habes pie, voce, Quirice,
Et Monachus, Præſul Barchinonenſis, aue.
Agalienſis eras quondam ſanctiſſimus Abbas,
Barchino te multùm Præſule gaudet ouans.
Te Toletano pietas præfecit ouili;
Diuiſas Sedes Præſul amanſque vides.
Nil vno melius fuit, aut te ſanctius vno:
Et dementato Rege dolens moreris.
Te ſocium lætis Leocadia ſuſcipit vlnis,
Corpus humo, mentem læta ſub alta locans.
Gaude ſorte tuâ, Præſul venerande Quirice;
Sic Dominus terris es, Dominuſque polo.

* Kiricus quaſi Κύριος dicitur, id eſt, Dominus.

DCC.VII. DC.LXIX.

Cæſarius, [a] Arcobricenſis Epiſcopus, ex Monacho Monaſterij Lirinenſis, diſcipulus S. [b] Paronij, multùm floret. 119.

119. Diſcipulus S. Paronij.] *Lege S. Boni, qui fuit Lirinenſis Monaſterij reſtaurator.* P. H.

a al. Arelatenſis

b al. Porcarij,

DCC.VIII. DC.LXX.

Petrus, Epiſcopus Achilienſis, multùm floret. 120.

DCC.IX. DC.LXXI.

Vitalianus Papa obiit: ſuccedit illi Adeodatus. 121.

DCC.X. DC.LXXII.

122. Hoc anno, Kalend. Septembris, moritur Toleti Imperator Flauius Recesuinthus; sepelitur in æde S. Leocadiæ, vbi beata virgo & Martyr dicitur * arctata.

* *Lege* mactata.

123. Eodem anno, sed III. Feriâ eiusdem mensis, fuit electus in Regem Wisegotthorum Rex Flauius Wamba, Palatinus, de nobilissimo genere Gotthorum; & vsque ad XIX. diem eiusdem mensis dilata est vnctio, vt præsentibus Episcopis & Palatinis fieret, die Dominico supradicto sacro Ianuario, & sociis eius, in Ecclesiâ præstantiori, sacratâ B. Virginis Mariæ Assumptioni, Ecclesiâ primâ Toletanâ, à sanctis Patribus constitutâ. Coronatur verò, sacratur & inungitur Rex per Quiricum Archiepiscopum Toletanum, aliis Episcopis ministrantibus.

P. H. 122. *Primo die Septembris moritur Toleti Rex Flauius Recesuinthus; ex Chronico Iuliani: sepelitur in Leocadiæ carcere, vbi nunc est.*

P. H. 123. *De electione Regis VVambanis multa Iulianus in libro suo, & etiam Morales, Mariana, Iulianus Toletanus. De coronatione constat factam per Quiricum Toletanum in æde S. Mariæ Maioris cum magnâ celebritate.*

D. L. Dilata est vnctio.] *De vnctione Regum vide quæ notaui in num.* 8. *&* 87.

Die Dominico supradicto sacro Ianuario, & sociis eius.] *Fortè quia dies* XIX. *Septembris fuit illo anno dies Dominicus; vel loco* supradicto, *legendum*, dicato; *& loco vocis* sacro, *legendum* sancto.

Ecclesiâ primâ Toletanâ.] *Vide quæ dixi ad num.* 87. *in illis verbis*, Alficensis, vel inferior. *Vbi adduco Iulianum in Chronico num.* 74.

DCC.XI. DC.LXXIII.

124. Ioannes, Episcopus Constantinopolitanus, floret.

DCC.XII. DC.LXXIV.

125. * Aribaldus, Abimoaldi filius, XV. Rex Longobardorum.

* *al.* Gaubaldus, Grimoaldi

DCC.XIII. DC.LXXV.

126. Vndecima Synodus Toletana Toleti collecta à XVII. Episcopis, Præside Quirico Toletano Pontifice, VII. Idus Nouemb. anno IV. Regis Wambæ, in Basilicâ S. Mariæ.

127. Floret Gratindus, Abbas SS. Cosmæ & Damiani.

P. H. 126. *De* XI. *Synodo Toletanâ, quæ fuit sub Rege VVambane, est mentio in ipsis Toletanis Conciliis tam M. S. quàm impressis: namque collecta est* IV. *anno Regis VVambanis ærâ* DCC.XIII. VII. *Idus Nouembris, anno* DC.LXXV. *cœpit anno* DC.LXXII. I. *die Septembris, annus impletus est* I. *die Septemb. huius anni* DC.LXXV. *incepit* IV. *à primo die mensis Septembris ab anno* DC.LXI. *vel* DC.LXII. *Non fuerat collecta Synodus Toleti per* XIII. *annos, vt diuturnitatem huius temporis notat idem Concilium* XI. *de quo sic Rodericus lib.* 3. *c.* 11. Hic, *scilicet VVamba*, anno Regni sui IV. in Toletanâ vrbe, B. Mariæ semperque Virginis atrio, in secretario, post transactos octo & decem perturbationum & diuersarum cladium annos, Concilium salutis parauit: & istud fuit vndecimum Concilium Toleta-

Toletanum ſub Quirico, vrbis Regiæ Primate. Interfuerunt huic Concilio XVI. Epiſcopi, & multi Vicarij abſentium Epiſcoporum; cum quibus & tempora abſque Concilio prætereuntia deplorarunt. Sic ſacra Synodus: Eramus enim hîc vſque prolabentis ſæculi colluuione inſtabiles; quia annoſa ſeries temporum, ſubtractâ luce Conciliorum, non tam vitia auxerat, quàm *malitiam omnium regnantium otioſis mentibus ingerebat, *&c. Et inferiùs:* Vt qui de cauſſis antè poſt octodecim ſcilicet labentium annorum excurſum, in vnum meruimus aggregari conuentum. *Non loquitur de Conciliis alibi collectis, ſed in vrbe Regiâ: nam & in Cæſarauguſtanâ ciuitate ante annos* XIX. *& in Emeritenſi ante* IX. *Concilia contracta fuiſſe liquidò conſtat. Sedecim Epiſcopi coacti ſunt, præter Quiricum, & multi Vicarij: in excuſis ponuntur duo,* Arcauic. *&* Segouienſis, *& ſeptem Abbates. Vt inde colligatur, aliter legiſſe Dominum Rodericum Pontifices, & Vicarios huius ſacri Concilij, quàm modò nos in noſtris legimus exemplaribus.*

* *al.* matrem omnium errorum ignorantiam

DCC.XIV. DC.LXXVI.

Rex Wamba, victo Paulo, ac profligatis omnibus hoſtibus ſuis, glorioſâ fruitur quiete: Toletum, ciuitatem Regiam, laxat, ac muris ambit; portam, quæ reſpicit Septemtrionem, S.Thyrſo, Toletano ciui, Martyrique foris paſſo, dedicat: ſimiliter & S. Leucadiæ virgini & Martyri; & eam, quæ reſpicit Orientem, B.Marcianæ ciui, Martyrique ac virgini ſanctiſſimæ: ſupra portam pontis S. Iuliano Martyri Toletano: pontis ferrati portam S. Damaſo Melchiadique ciuibus Mantuæ Carpetanorum, ac præcipuè diuo Michaëli, huius vrbis Diuo Tutelari, à fundamentis Eccleſiarum eius, & Angelo Tutelari ciuitatis contra dæmones meridianos. 128.

Per hæc tempora florebat * in Auſtriâ Pipinus I. cognomine Vbertinus, Maior-domus Auſtraſiæ, pater Caroli Martelli, dicti Maximi, patris Milonis, cognomento de Angleris, Bernardi & Pipini II. Regis, & patris Caroli Magni, & etiam aliorum. 129.

* *al.* in Neuſtriâ, *vel,* Auſtraſiâ, *vel,* in Aquitaniâ

Habetur Concilium Toleti XII. die Nouembris anno VI. glorioſiſſimi Regis Wambani Wiſegotthorum: Toleti, inquam, quò confluxerunt omnes Epiſcopi Hiſpaniæ & Galliæ Narbonenſis, præſidente Quirico Metropolitano Toletano, vt totius Hiſpaniæ & Galliæ Narbonenſis Patriarchâ: diuiſæque ſunt omnes Sedes Hiſpaniæ cum ſuis limitibus & terminis (vt eas olim diuiſerat Conſtantinus Magnus, cùm Toleti Concilium Epiſcoporum totius Hiſpaniæ contraxit, auctoritate Silueſtri, & eidem Concilio dicitur præfuiſſe) ſic ſub Wambane Rege dati ſunt veteres ſingulis Sedibus termini. Quos immanitas perſecutionum ingruentium, tot bellorum rabies, & iniquitas temporum maiori ex parte deleuerat; ille ſuâ diligentiâ & ſtudio penitus reſtituit. 130.

Anno V. Regis Wambanis coacta eſt Toleti hæc magna Synodus, in quâ diuiſæ ſunt Sedes per illum, præſentibus Metropolitanis, & ceteris Hiſpaniæ Epiſcopis, Abbatibus & Palatinis, & illis partiri

partiri Rex iniunxerat, vt visum esset, Diœceses, præsentibus; pro Toletano, & Suffraganeis, Sullo, Athanegono & Reccaredo; pro Hispali, & Suffraganeis, Adilogo, Elâ, Witizâ; pro Bracarensi, Wimaro, Vitulâ, Hicadile; pro Emeritensi, Idigno, Theodulpho, Ostulpho; pro Narbonensi, Salamino, Egisibarino, & Theudegildo: Toletani hinc partiti cum Complutensi, illinc cum Elborensi. Facta est hæc diuisionum formula, & expressa litteris per Petrum, S.Leucadiæ Diaconum; & Concilium habitum est præsente Quirico, vrbis Regiæ Archiepiscopo, & Primate totius Hispaniæ, tam citerioris quàm vlterioris.

Iudices designati sunt pro Toleto, Quiricus Archiepiscopus; pro Hispali, Iulianus; pro Bracarensi, Liuba; pro Emeritensi Prouinciâ Stephanus; pro Narbonensi Crescentius. Appellant omnes ad Primatem Toletanum: & in causâ Toletanorum ad Suafilium Abbatem, ex omnium consensu. Prudentiâ Quirici multæ lites subortæ compressæ sunt. Durat Concilium vsque ad finem mensis.

131. Prætoriensem Sedem SS.Petri & Pauli extra vrbem prope viam ad Talabricam, vel Elboram, distantem ferè mille quingentos passus, Wamba Rex nouiter Episcopali cathedrâ, Toletano Patriarchæ subiectâ, decorat, reclamante Quirico Toletano, & Capitulo Toletano; & in oppido Aquensi (quod nunc Talauera) olim dicebatur Elbora, Sede Episcopali subiectâ Emeritensi, in villulâ Aquis, nunc (Cazalegas) Sedem* constituit Episcopalem, consentiente Emeritensi Metropolitano, in honorem * S. Pemenij, Martyris antiquissimi ibidem quiescentis: quod nunc diu permansit.

* *al.* transtulit

* *al.* S. Pigmenij: *de quo vide Baronium* XXIV. *die Martij, in Martyrol.*

Beatissima Sedes de Columnâ in vrbe Cæsaraugustanâ, quæ constructa est iussu Virginis à B. Iacobo, cùm in Hispaniâ prædicauit anno XXXVII. à Natiuitate Domini, & consecrata eiusdem immaculatæ Conceptioni (quam omnes Apostoli prædicauerunt vbique) hoc tempore celeberrimo multorum peregrinorum contubernio visitatur.

P.H. 128. *Anno* DC.LXXVI. *iam bellis consopitis, Rex VVamba Gotthorum ornauit Toletum ædificiis publicis, muris, mœnibus, & pontibus. De quibus sic Rodericus in Histor. lib.*3. *cap.*11. Postquam igitur, *inquit*, Rex cum triumpho nobili fuit sedi Regiæ restitutus, sceptra Regni meditans, eleganter ciuitatem Toletanam muro & exquisito opere renouauit; quam & opere sculptorio versificando prætitulans, hoc in portarum epigrammatibus stylo ferreo in nitido lucidoque marmore fecit scribi:

Erexit fautore Deo Rex inclytus vrbem
VVamba, suæ celebrem protendens gentis honorem.

In memoriis quoque Martyrum, quas super eisdem portarum turribus titulauit, hoc similiter exarauit:

Vos Domini sancti, quorum hîc præsentia fulget,
Hanc vrbem, & plebem solito seruate fauore.

Vbi

Vbi verò positæ sunt hæ sanctorum Martyrum inscriptiones, sic ait Chronicon generale sub Rege Ildefonso X. Otrosi fizo escriuir en estos otros sendos marmoles estos versos, e ponerlos en las torres de las puertas de la ciudad, en aquellas que eran mas de aquellos santos Martyres, cuyas eran las vocaçiones. *Quemadmodum ad portam Cambronum, S. Leucadiæ; ad Meridiem, SS. Felicis & Petri; in turri è regione SS. Petri & Pauli Prætoriensium, horum Apostolorum; è regione S. Iuliani, SS. Cosmæ & Damiani, S. Torquati, SS. Iustæ & Rufinæ, S. Marci, S. Sebastiani, S. Lucæ, S. Eulaliæ, SS. Seruandi & Germani. Quâ de re sic Doctor Ioannes Mariana lib.6. cap.*14. Puso el Rey *(scilicet VVamba)* cuydado en hermosear su Reyno de todas maneras, i en particular ensanchò la ciudad Real de Toledo, i para su fortificaçion leuantò vna nueua muralla con sus torres, almenas i pretiles, continuada por el arrabal de san Isidro, que llega de vna puente à la otra. Està Toledo de quatro partes, por mas de las tres çerrado del rio Tajo, que acanala lo entre barrancas muy altas, corre por peñas i estrechuras muy grandes. La quarta parte tiene la salida muy aspera i empinada, por donde la çerca vn muro de fabrica Romana mas angosto que el que hizo el Rey VVamba, cuyos rastros se veen à la plaça de Zocodouer, i à la puerta del Hierro. VVamba con intento de meter dentro de la ciudad los arrabales, i para mayor fortaleza, añadio la otra muralla mas abajo. Traxeronse para la obra piedras de todas partes, à lo que se entiende de vna fabrica Romana à manera de carro, que està alli çerca con figuras entalladas en ella de rosa, ò de rueda. El vulgo se persuade ser aquellas armas de VVamba. Las mismas piedras muestran lo contrario, ca estan sin orden, ni traza; sino como las trahian, assi las assentauan los officiales. *Hæc P. Mariana. Sunt illæ rosæ, vel tortulæ* Masopæ *ædificiorum ex ipso Circo allata, quarum meminit non semel Vitruuius, vt mihi significauit Ioannes Baptista Montenegro excellens Toletanus Architectus.*

S. Thyrso, Toletano ciui, Martytique foris passo.] *De S. Thyrso plenè & doctè doctissimus P. Franciscus Biuar in Dextrum, anno Christi* CC.LXXXVI. *num.2. post Comment. fol.*303. D. L.

Dixit Luitprandus, foris passo: *quia martyrij palmam reportauit Apolloniæ in Græciâ: infrà num.*233. Toleri condirum est templum S. Thyrsi, vernulæ Christi, ciuis Toletani, passi Apolloniæ in Græciâ. *Appellauit eum* vernulam, *quasi* natiuum, *vel* naturalem; *quo pacto* vernaculam linguam *dicimus, &* sapotem vernaculum. *De S. Leucadiâ extat illustris commemoratio, conceptis verbis, in antiquissimo Hymno, & testimonium; de quibus infrà in num.*75. *Concilij Toletani ad finem, inter Aduersaria Luitprandi. Et de sancto Iacobo sic:*

O verè digne sanctior Apostole,
Caput refulgens inclytum Hispaniæ,
Tutor nobis, & patronus vernulus.

Hæc docet & probat apud Dextrum anno Christi CC.LXXXVI. *num.2. doctissimus Biuarius meus. Conuenit, & suffragatur Iulianus in Chronico num.*73. In vrbe Apolloniâ Græciæ, sub Decio fidei illustre testimonium dat. *& num.*397. A Cixilano conditum est S. Thyrsi templum Toleti, ciuis Toletani, in Apolloniâ Græciæ passi. *vtrobique scintillas excussi quasdam.*

Pontis ferrati portam S. Damaso Melchiadique ciuibus Mantuæ-Carpetanorum.] *De hisce Madridij duobus micantibus luminibus plures plura. De S. Damaso notauit eruditè doctissimus P. Franciscus Biuar in Dextrum anno Christi* CCC.LXVI. *num.3. & anno* CCC.LXXXVIII. *num.8. ex Baronio Tom.4.* D. L.

*Annal. & aliis: nouissimè & plenè Hieronymus de Quintanâ in suo Madridio lib.2. cap.4. vbi satisfacit iis, qui Lusitanum defendunt; inter quos ego addo Augustinum Barbosam in Remissionibus Doctorum de Dictionibus, dict.*131. *nu.*5. *pag.* 62. *col.*2. *& lib. de Officio Episcopi, part.*3. *alleg.*60. *num.*11. *Quamuis Quintana illa verba, quæ disputationibus dissidiisq; ansam dedêre, siue destinam & fulcrum, è Dextri codice non expungat; vti elidit noster P. Franciscus Biuar, & tamquam spuriis & nothis notam eis inurit, satius ducens conari respondere obuiàm euntibus. Vtramque recenset opinionem P. Andreas Schottus, Societatis Iesu Presbyter, exquisitæ industriæ & magni iudicij vir, in suâ Hispanicâ Bibliothecâ Tom.* 2. *class.*1. *Antiquorum pag.*183. *Nouissimè plenâ manu, longoq; excursu asserit Lusitanum Antonius de Sousa & de Mazedo in suo libro, cui titulus,* Flores de España, Excelencias de Portugal, *cap.* 9. *pag.* 93.

De Melchiade idem P. Biuar in Dextrum, faustoq; illustrandi genere ad annum Christi CC.XLVIII. *&* CC.XCIX. *num.*3. *&* CCC.VIII. *Comment.*2. *nu.*15. *Videndus Quintana in suo Madridio lib.*2.*cap.*1. *præsertim fol.*104. *col.*4. *qui Iulianum nostrum refert in Chronico num.* 72. Melchiades, qui posteà fuit Papa, nascitur in Hispaniâ, scilicet patribus Africis, apud vrbem Mantuam-Carpetanorum. *De vtroque sidere differit, & inter omnes micat illustrissimè D. Gregor. Lopez Madera à Consiliis Magno nostro Regi Philippo IV. qui est mihi sapè vocandus, in lib. de Excellent. Monarchiæ Hispan. cap.*6. §. 2. *pag.*45. *col.*2. *&* 3. *vbi sedat & componit dissidia.*

D.L. Ac præcipuè D. Michaëli, huius vrbis Diuo Tutelari, à fundamentis Ecclesiarum eius, & Angelo Tutelari ciuitatis.] *S. Michaëlem Diuum Tutelarem, & Angelum Tutelarem agnoscit. De Eremiterio S. Michaëlis ante portam eidem consecratam vide Iulianum de Eremiteriis, num.* 5. *his verbis:* Eremiterium S. Michaëlis à parte Orientali Toleti (coæuum Eremiterio Hispal. vbi imago B. Mariæ.....) distans ab vrbe Regiâ IV. milliar. passuum, non procul à fluuio Tago, ab Athanagildo conditum: nunc possidetur iure patrocinij ab Columbanis, genere nobili Muzarabum. *Mos erat Antiquis Eremiteria ante ingressum vrbium Angelis dicare, quò eas custodirent, defenderentq;, vt muneris est Angelorum qui ciuitates tuentur; iis, & imperiis, sui designati Angeli. Inter omnes micat deuotio erga D. Michaëlem, quem præesse Christianæ Ecclesiæ tutamini notum, vel ex ipsius variis apparitionibus, quibus partim in Occidentali, partim in Ecclesiâ Orientali, per multa miracula conspicuus redditur, & ostenditur. Præfuerat anteà Iudæis; constat ex cap.*10. *Danielis, num.*13. *vbi quartus Angelorum Michaël, Princeps populi Dei constituitur: quod Martinus Becanus, Societ. Iesu Presbyter, ex illis elicit verbis:* Nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michaël princeps noster: *Scholastica Theologiæ Tom.*1. *parte* 1. *tract.*3. *de Angelis cap.*6. *fol.*388. *gestaq; eius recenset desumpta ex dicto cap.*10. *& cap.*12. *& ex Epistolâ Canonicâ Iudæ, & Apocalyps. cap.*12. *Hinc tot Basilicæ D. Michaëli erectæ, de quibus Christophorus Besoldus in Discursu de Angelis, seu Geniis Imperiorum, pag* 2. *&* 3.

*Dixi, Angelos esse eorum protectioni constitutos. Succinit Clemens Alexand. lib.*2. *Recognit. Scio tamen quid de Recognitionum libris senserit Bellarmin. de Libero arbitrio lib.*5. *cap.*25. *& Tractatu de Scriptoribus Ecclesiasticis anno Domini* CCC. *& alij iudicauerint; sed de his in præsentiâ non est mihi curæ. Vide S.Dionys. Areopag. de Cælesti Hierarchiâ cap.*9. *De eâdem re apud Ethnicos passim. Dionys. Halicarnasseus lib.* 8. *Crinitus de Honestâ disciplinâ lib.*9. *cap.*3. *Seruius ad* 1. *Georg. Gebhard. Elmenhorst. in Obseruation. ad Arnobium fol.*14. *Vetus etiam inscriptio:*

IOVI. OPTIMO. MAXIMO. GENIO LOCI.

Alte-

Alteram affert Guido Pancirol. in Thesauro Variar. lect. lib.2. cap.128.

Q. VOLVSIO. SATVRNINO. P. CORNELIO. SCI. COS. AVGVSTALES. QVI. NERONI. CLAVDIO. CAESARI. AVGVSTO. ET. AGRIPPINAE. AVGVSTAE. I. O. M. ET. GENIO. COLONIAE. LVDOS. FECER. XIII. KAL. MART.

Prudentius contra Symmachum lib. 2.

Cunctis nam populis, ſeu mœnibus inditur, inquit,
Aut Fatum, aut Genius nosttarum more animatum,
Quæ ſub diſparili ſubeunt noua corpora ſorte.

E ſacris D. Hieronymus in Ezech. cap.28. Traditæ ſunt Angelis ad regendum Prouinciæ, quaſi iudicibus ab Imperatore. *Deus enim pulcherrimo ordine ſparſit per hoc corpus vniuerſi* φυλάττοντας μέρη τῆς γῆς, καὶ ἐθνῶν καὶ τόπων προεϛαμένους, curantes terræ certas partes, præfectoſque gentibus & locis. *Quæ omnia intus & in cute ſciens noſter Luitprandus, adiunxit Angelum eſſe Tutelarem contra dæmonia meridiana, exprimens ad viuum locum Pſalmi 90.num.6. vbi loquitur ſanctus Rex de Angelis, deſcribitq́ eorum virtutes; & pollicetur virum fore tutum, qui iiſdem munitus eſt, & liberum itidem vaticinatur* à negono perambulante in tenebris, ab incurſu, & dæmonio meridiano; *id eſt, à periculis, quæ latenter & palàm, nocte ſcilicet & meridie, potiſſimùm à dæmonibus, impendent; aliquandò ſolo pauore ſpectrorum, aliquando à dæmone peſtilente, & ab afflatâ lue. P.Ioannes Mariana ſic interpretatur:* A peſte, quæ apertè graſſatur, non ab occultis cauſſis. *Genebrardus anteà dixerat idem, his verbis:* Peſtem, ſiue graſſetur noctu, ſiue die, non formidabis. *Ioannes Bochius ſtrictim, vti ſolet, hanc ſententiam Hebræorum eſſe aſſerit:* Etſi peſtem, *inquit*, vel perniciem meridianam legant Hebræi; tamen per dæmonium meridianum intelligi terriculamentum quoddam, quod Empuſam vocant, ſunt qui putant. *In Parodiis Heroicis ad dictum Pſalmum 90. priori adhæret interpretationi:*

Et vacuo curres animo, diſcrimina noctis
Nulla perhorreſces, nec formidare diurnas
Fas erit, aut miſſas, neruo ſtridente, ſagittas;
Nec merues cæcâ rectam caligine peſtem:
Nec, quæ luce palàm mediâ graſſatur. ——

Paribus ferè tibiis cecinit alius:

Noctis per atræ cæca ſilentia,
Non expaueſces cæca pericula:
Non luce graſſantem timebis
Perniciem, nec aperta bella.

Lorinus, Ianſſenius, & alij plures, τὸ à dæmonio meridiano *intelligunt de* peſte. *Nec ab iis diſcedunt, qui, vt ait Bochius loco ſuprà citato, dæmonium meridianum* Empuſam *explicant. Nam Scholiaſtes Ariſtophanis in Ranis,* Empuſam, *&* dæmonium meridianum *confundit;* Empuſamque *ſpectrum eſſe dicunt, quod miſeris & calamitoſis ſolebat apparere. De cuius nominis vi conſule Etymologicum, verbo* Ἔμπουσα. *Congerit plura Ioannes Bourdelotius in Petronium pag.*114. *ad illa verba Satyrici,* Noctu dieque non alio genere Furiarum, *pag.*1. *lineâ* 1. *& Adagiographus in* Empuſa. *Iulius Cæſar Bulengerus lib.2. aduerſus Magos cap.59. Gyraldus Syntag.12. Deor. pag.349. Raderus ad Q. Curtium lib.6. cap.7. pag.348. qui plures allegat; & ex iis doctiſſimus D. Antonius Ponce Santa Cruz in Prælectionibus Valliſoletanis ad librum Hippocr. de Morbo ſacro, Textu 17. pag. 23. & 24. ille verè Hiſpanus Aeſculapius, id eſt, ſalutis medicus & aſſertor, ex Philoſophiæ & Medicæ artis*

adytis, vtilißimis remediis in lucem erutis. Cumulat plura eruditâ manu Fortunius Licetus in Encyclopædiâ ad Aram Lemniam Dosiadæ, Poëtæ vetustißimi & obscurißimi, ad illa verba, Ἐμπέσας χόεος. *pag.*124.

Quæ significatio conuenit etiam Pestilentiæ *venturæ: nam hæc & similia terriculamenta, priusquam grassetur, diuagari docent multi. Obseruat noster Martinus Delrius (heu quondam amicus meus! lumen diuinarum atque humanarum litterarum splendidißimum) ex Procopio lib.*1. *de Bello Persico, in lib.*2.*Disquisit. Magic.quæst.*27.*sect.*2. *num.*8. *Qui Procopius cùm ingentem & admirandam illam luem, quæ Iustiniani tempore orbem totum depopulata fuit, describit, traditum ait, visos in humanâ specie dæmones versari, & obuios percutere virulento & ardenti afflatu, & ab Hebræis* Meririm *&* Ressaphim *vocatos: & aliquibus vigilantibus clarò die (nota* Dæmonium meridianum) *& aliquibus in somniis noctu (nota* nocturnum) *id contigisse. Addo ego Dionem in Tito, qui scribit, homines giganteæ magnitudinis per ciuitates inceßisse, quando Vesuuius mons flammas euomuit. Testatur & Dionysius Halicarnasseus lib.*8. Romæ obuersatas oculis nouas spectrorum facies; & hæc oculis atque auribus hominum sæpè oblata. *Quæ in sacrâ Scripturâ dæmones appellari autumo: Isaiæ cap.*34. *num.*14. Et occurrent dæmonia onocentautis, & pilosus clamabit alter ad alterum.

Hinc apud nos Hispanos tale terriculamentum Estantigua *vocatur; quia sub eâ figurâ apparet diabolus, à sacris Auctoribus & sanctis Patribus* Hostis antiquus *appellatus. Ita S.Gregorius lib.* 2. *Epist.*23. *ad Iustinum Prætorem, relatus in cap.* Habet.2.*q.*5. Habet hoc proprium antiqui hostis inuidia, vt, quos improborum actuum perpetratione Deo sibi resistente deiicere non valet, opinionem eorum, falsa ad præsens cumulando, dilaceret. *Sic Ionas Episcopus Aurelianensis in lib.*1. *de Cultu imaginum, in princip.* Cùm ipsi non Apostoli Christi, sed præcones essent hostis antiqui. *Congerit plura Ioannes Montholonius in Dictionario, verbo* Diabolus, *pag.*156. *De* Estantigua *celebris mentio in Historiâ Belli Granatensis, à D. Didaco de Mendozâ scriptâ nostro vulgari idiomate, pag.* 124. *his verbis, vbi agit de bello inter Cæsarem & Sextum Pompeium in Bæticâ apud Mundam.* Donde oy dia, como tengo dicho, se veen inpresas señales de despojos de armas i caballos; i veen los moradores encontrarse por el aire esquadrones; oyense voces como de personas, que acometen. Estantiguas llama el vulgo Español à semejantes aparencias, ò fantasmas, que el baho de la tierra, quando el sol sale, ò se pone, forma en el aire bajo, como se veen en el alto las nubes formadas en varias figuras i semejanças. *Et ab Ethnicis vsurpatur alio, sed eodem ferè modo, quod Regius Vates edixerat. Ouidius* 4. *Fastorum ad Palem:*

Tu dea pro nobis fontes fontanaque placa
Numina, tu sparsos per nemus omne deos.
Nec Dryadas nec nos videamus labra Dianæ,
Nec Faunum, medio cùm premit arua die.

Vbi coniungit diei tempestatem, hoc est, meridiem; *& locum, per quem discurrebat Faunus, id est,* arua. *Poëtæ multa è Sacris deduxerunt, vt dixi in meo Pentecontarcho cap.*26. *docti Bibliorum lectione. Ouidius non inter vltimos huiusce rei gnarus, nec infimo constituendus loco iis qui Metamorphoseon libros euoluerint, quos plenos Historiæ sanctæ documentis retortis, & suâ falsâ doctrinâ contaminatis, facili inuenient negotio. Legerat fortè in veteri Testamento* Meridiem, *&* Desertum, *sæpè pro eisdem poni; vnde* dæmonium meridianum, *&* dæmonium deserti, *apud doctos idem: quem gaudere siluis, & deserta habi-*

habitare docent Procopius & Cyrillus in Isaiam. ideoq. Faunum premere scripsit arua meridiano tempore, quasi furentem & debacchantem. Ex veterum Gentilium opinione Pan (dæmonum meridianorum hic erat vnus, vt refert Delrius) tunc maximè iracundus & formidabilis credebatur, vt testatum reliquit Theocritus Idilio 1. *cùm æstuabat dies: caussamq. reddit Psellus lib. de Naturâ dæmonum, quia* hoc genus est solare, ideoque leonis est naturæ. *Deinde,* sicut in noctis tenebris (*verba sunt Origenis ad cap.*1. *Iobi v.*19. *si modò Origenes Auctor illius est operis)* sic similiter in medio meridie plures dæmonum tentationes se demonstrant, quàm ceteris temporibus.

Ex his (vt, vnde digressi sumus, reuertamur) iam patet, per dæmonem meridianum luem ac pestem denotari, contra quam Angelus Tutelaris insurgit in suæ tuitionem ciuitatis. Adsit irrefragabilis testis, erecta Romæ Basilica in Mole Adriani à Bonifacio Rom. Pontifice D. Michaëli dicata, eâ scilicet de caussâ, quia ibi apparuit recondens gladium in vaginam, qui anteà erat exertus; hocq. in signum pestis cessantis. Adstipulatur Gregorius Turonensis, qui lib. 4. *Hist. Francor. cap.* 5. *ait aliam pestem auerruncatam, S. Gallo rogante, & ministrante ipso Angelo Dei nuntio, quem refert eruditissimus doctissimusq. vir, religione pollens, vario litterarum ornamento apprimè tessellatus, P. Martinus de Roa in Flore Sanctorum Cordubensium, in Festo Angeli Custodis, pag.*10.

Dixit Luitprandus Tutelari Angelo portam sacratam contra dæmones meridianos; *idq. fuit semper in voto Regi VVambæ, qui dicauit eas variis Diuorum numinibus: & idem testatus, in ædificiis, quæ erigebat, hos inscribi curabat versus;*

Vos Domini sancti, quorum hîc præsentia fulget,
Hanc vrbem & plebem solito seruate fauore.

*Refert Doctor Franciscus de Pisa in Descriptione Toleti lib.*1.*cap.*9. *& noster doctissimus P. Hieronymus de la Higuera in huius memoriæ illustratione; priùs Mariana lib.*6. *Hist. cap.*14. *pag.*285. *col.*2. *Et Muzarabes adprecabantur sanctam Leocadiam vrbis Toletanæ aduocatam, vt à contagio eos liberaret:*

Tu nostra ciuis inclyta,
Tu es Patrona vernula;
Ab vrbis huius termino
Procul repelle tædium.

Huc alludunt stemmata Imperialia Toleti, in quorum summitate apparet Custodius & Tutelaris Angelus, gladium stringens ad suam ciuitatem tuendam. Et Madridij supra portam, quæ de Guadalaxara *vocabatur antiquitus (cuius nominis vsque adhuc extat memoria) simili adstabat formâ Angelus Tutelaris, vt mihi retulit D. Gregorius Lopez Madera, Eques Ordinis S. Iacobi, Philippo IV. Hispaniarum Regi Catholico à Consiliis, eminentis litteraturæ & rerum Hispanicarum Antiquarius, I.C.q. prudentissimus doctissimusq.*

*De dæmone meridiano & nocturno vide P. Martinum Delrium suprà citato loco, vbi docet, B. Basilium & Theodoretum tradidisse, Psalmistam eo in sensu de dæmone meridiano locutum. sed peritiore locum eruo in lucem è reconditâ Paraphrasi Chaldaicâ, ad cap.*4.*Cantic. num.*6. *verba sunt:* Tenebat manibus suis artem patrum suorum iustorum, fugiebant nocentes spiritus tenebriones, & matutini ac meridiani dæmones de medio eorum; eò quòd Maiestas gloriæ Domini residebat in domo sanctuarij, quæ ædificata est in monte Moriach, & omnes dæmones & spiritus nocentes fugiebant ab odore incensi aromatum.

130. *De diuisione Sedium à Rege VVambane factâ fit hîc mentio à Luit-* P. H.

 pran-

prando, qui fuit Auctor DC.XL. annorum; & à Iuliano CCCC.L. & in libro, cui titulus est Idatius, Auctor antiquior; & in Generali Regis Aldefonsi Historiâ CCC.L. annorum. Ibi in codice Toletano M.S. antiquissimo sic habetur in fine diuisionum: Acta sunt hæc Toleti in Concilio generali, omnibus voce dicentibus, Placet, Placet: præsentibus ac subscribentibus inuicto ac Serenissimo Rege VVambane, & Quirico Archiepiscopo Toletano, Hispaniarum Primate; ceterisque Archiepiscopis, cum suis Suffraganeis Diœcesum prædictarum; in Ecclesiâ S. Leocadiæ, ærâ DCC. X^. per manum Petri. Vixit autem plùs hic Rex VVamba annis quinque, & mortuus est. Credo legisse X^. vt iam scripsi, cùm hac notâ significetur numerus XV. Sic anno DC.LXXVII. habita est hæc Synodus, & anni emergentes vsque ad principium anni DC.LXXXI. sunt anni quinque computati. Falluntur ergo qui putant, hoc factum XI. Concilio Toletano. Nam, præterquam quòd in illo Concilio nulla fit mentio huiusmodi Sedium diuisionis, hæc facta est in Concilio generali ac nationali totius Hispaniæ: vndecimum verò sub Quirico Præsule Toletano fuit solùm Prouinciale. Seruatâ tamen temporis ratione, interserendum est inter vndecimum & duodecimum Toletanum; quæ tria, tribus annis continenter labentibus, collecta sunt. Et quòd nulla habeatur huiusmodi Synodi ratio memoriaq́, ob id puto factum, quòd nulli Canones hîc decreti sunt, pertinentes ad morum reformationem, sed Sedium, quibus vti possent Hispaniæ Pontifices ad reformationem subditorum. Et ideò partes illæ Conciliorum, quæ ad sæcularia solùm pertinent, omnino inde auulsæ sunt, vocantibus Patribus Canones, qui vel ad fidem vel ad morum censuram iuuare possent. Lectæ sunt coram Rege veterum Regum Historiæ, & diuisiones Sedium antiquæ. Et, vt addit Iulianus Toletanus, cuicumque Metropoli tres Principes Palatini attributi sunt, qui testes essent oculati in diuisione singularum Sedium, & in numerandis ac assignandis iuxta veterum regulam & assignationem terminis. In quo Rex VVamba imitatus est Romanos; qui iubentes mensurari partes orbis, cuilibet viros graues & peritissimos designarunt, vt docet Atticus Historicus Græcus: qui, iuxta quorumdam sententiam, nactus est Augusti tempora. Harum diuisionum meminerunt omnes Auctores iuniores, Gariuaius, Vasæus, Mariana, Morales, & alij, vt Petrus Alcoçer in Historiâ Toleti, Doctor Beuter in Valentinâ. Quâ de re Iulianus Archipresbyter Toletanus pluribus agit.

D.L. Annorum vitæ Regis VVambanis vera computatio coëgit nostrum Hieronymum de la Higuera notam hanc X^. in M.S. Codice à se inuentam pro XV. accipere: cùm tamen quadraginta proculdubio significet, vt ex multorum M.SS. Codicum Gotthorum collatione luculenter deprompsit Pompiliensis Episcopus D.F. Prudentius de Sandoual, in Animaduersionibus ad Historiam sancti Iacobi, Auctore Don Mauro de Castello Ferrer, cùm de Epitaphio Vrracæ Reginæ, Regis Ranimiri vxoris, enucleando sese obtulit occasio, pag. 233. Satius ego duxerim, non aliter exaratam in illo M.S. Codice; sed à librario, sciolo quidem, corruptè translatam; sic nimirum X^V. Nam quando X antecedit, & ligatur cum L. scilicet X^L. significat quadraginta; si verò X antecedit V. vti suspicor in autographo fuisse, denotabit quindecim. Vnde variè apposita & coniuncta, varia pertendit & demonstrat; ansamq́ præbet erroribus calculi, non benè, nec ad amussim examinata. Hoc idem sensit Ambrosius de Morales 3. parte Chronic. Hispan. in excursu, quem ad finem prologi apposuit, in quo de Diplomatum obseruatione eruditè agit: Ay rambien, inquit, otra dificultad grande en los priuilegios muy antiguos de letra Gottica, para leer en sus numeros. Esta es, que los diez años señalados por x.x. tienen las mas vezes tales trabaçones entre si, que si no es con mucho vso de saber aquella lettra, i auer

auer visto mucho escrito en ella ; i aun demas desto , si no es con tener gran vigilancia i cuidado en mirar los numeros, es cosa muy facil el errarse en vn diez. *Hactenus ille. Nec me latet, apud Romanos, teste Petro Diacono in litterarum Notis, hanc in vsu fuisse* X̄ *ad* Decies *significandum ; quæ tamen sine virgulâ* Decem *notabat. Consonat Aldus Manutius in Commentario de Veterum Notarum explanatione. Sed hæc vel Tabulariorum aut Pariatorum filiis notissima.*

131. *De designationibus nouorum Episcopatuum tempore VVambanis fit mentio in Concilio* XII. *primoque, sub Eruigio habito Toleti : nam Episcopi, vt Regi placerent, contra Decreta Patrum assensi sunt Regi petenti, vt Toleti in Sede Prætoriensi SS. Petri & Pauli poneret Episcopum : & in villulâ circa Elboram vel Talaberam, in Monasterio * S. Pimenij : similiter & in aliis locis obscurioribus : quod vt Regi tributum est leuitati ; Episcopis quidem assentationi.* * Lege Pigmeny:

132. Et consectata eiusdem [*Virginis*] immaculatæ Conceptioni, quam omnes Apostoli prædicauerunt.] *De immaculatâ Conceptione iam integra sunt volumina. Videsis Iulianum in Chronico num.* 607. Qui [*D. Bernardus*] erat B. Virgini deuotissimus, qui faciebat celebrare festum eiusdem Dominæ cum magnâ deuotione ; & fecit celebrare deuotiùs festum immaculatæ Conceptionis eius : quod prædicauit in Hispaniâ S. Iacobus ; & incepit ab Apostolis, hoc, in Concilio, decernentibus. *In Aduersariis num.* 395. Traditio [*eius sunt verba*] fuit ab Apostolis in Concilium congregatis, B. Virginem Mariam originali peccato incontactam esse. *Et quæ notauit Aegidius de Præsentatione Lusitanus, in libro de Immaculatâ Conceptione lib.* 3. *q.* 3. *artic. vn. sect.* 1. *num.* 3. *fol.* 160. *col.* 2. *Extat antiqua Glossa marginalis in cap.* 1. *verbo* Natiuitas, *de Consecr. dist.* 3. *quam examinare, & ad rectam censuram trahere oportet ; & ad id, à nemine, quod viderim, adducitur.* D.L.

DCC.XVIII. DC.LXXX.

Decimaquartâ die Octobris hoc anno datur pœnitentia Regi Wambano (erat enim dies Dominica) primâ horâ noctis : Rex in se reuersus tondetur, & accepto habitu Monachi Benedictini, cum Comite Alberto Pampliegam, eius Ordinis præcipuum Cœnobium, lætus * petiuisse dicitur. 133. * *al. sed non rectè,* petiuit & se dicat.

Sequenti die, Feriâ secundâ, XV. mensis Octobris, votis omnium Palatinorum Eruigius (qui dato poculo dicitur Regem dementasse) Rex eligitur. Differtur coronatio & inunctio in sequentem Dominicam diem: quam (vt aliqui volunt) Archipresbyter, vel Archidiaconus Iulianus (nam ægrotauerat Quiricus, Archiepiscopus Toletanus) fecit. Quiricus , vel morte præuentus, vel ægrotus , vt communiter dicitur , vel Archiepiscopatu Toletano *abiens, propter scelus & imposturam Eruigij, cum Wambane Monasterium petit: vbi cum Rege reliquum vitæ laudabiliter confecit. 134. * *al.* abiecto.

Iulianus hoc anno, vel præcedenti, sepeliuit sanctissimum Gudilam, Archidiaconum Toletanum, condiscipulum suum, in Monasterio S. Petri & Felicis , Tago flumini incumbenti ; cui fecit hoc sepulchrale carmen in sepulchro : 135.

Gloria Toleti iacet hac sub mole sepultus
Gudila, pars animi dimidiumque mei.

Qui

Qui ſenis à tenerâ mores ætate tenebat,
Et iuuenis fecit hîc iuuenile nihil.
Spiritus in ſacro reſidebat pectore Chriſti,
Exprimit hunc totum, moribus, ore, manu.
Pauperibus cibus eſt, viduis ſolamen, vt ægris
Grata ſalus: miſeris omnibus vnus erat.
Mercaris meritis multis, bone Gudila, cælum:
Nos deſiderium lancinat vſque tui.
Mœrentesque vocamus eum, quem ſuſtulit æther:
Proſequimurque piis funera lacrymulis.
Non violas, tenerasque roſas, non lilia cana
Spargimus ad tumulum, ſed bona vota, tuum.
Nos ergo è ſuperâ proſpecta candidus arce;
Teque amor, & moueat, Gudila, cura mei.
Mœnibus à patriis morbos auerte, famemque,
Hoſtileſque minas, dogmata falſa, dolos.
al. Toletiq; preces audi, **Toleti ne temne preces, comitisque rogatus,*
Qui tibi dat carmen ſat Iulianus amans:
Oſſaque Felicis tua ſacrâ condit in æde,
Cuius mens ſuperis eſt ſociata choris.

A ☧ Ω

Obiit in pace ſeruus Dei, Domnus Gudila, Archidiaconus ſanctæ Eccleſiæ Toletanæ VI. Kalend. Septembr. ærâ DCC.XVIII. id eſt, anno Domini noſtri Ieſu Chriſti DC.LXXX.

P.H. 133. *De confeſſione & pœnitentiâ Regis VVambanis ſic Alfonſus, vel potius Sebaſtianus Salmanticenſis, in Chronico de Eruigio:* Aduerſum Regem excogitans herbam, cui nomen eſt ſpartus, illi in potum miſcuit, & ſtatim Regi memoria eſt ablata; cumque Epiſcopus ciuitatis, ſeu Optimates palatij, qui Regi fideles erant, quos penitus cauſſa potionis latebat, vidiſſent Regem abſque memoriâ iacentem, cauſsâ pietatis commoti, ne Rex inordinatè migraret, ſtatim ei confeſſionis & pœnitentiæ ordinem dederunt. Cumque Rex à potione conualuiſſet, intelligens ordinem ſibi impoſitum, Monaſterium petiit, ibique, quamdiu vixit, in Religione permanſit. regnat annos VIII. menſem vnum, & in Monaſterio vixit annos ſeptem, menſes tres. *Iulianus aſſerit in adoleſcentiâ fuiſſe Epiſcopi Segouienſis Diaconum, qui in* VI. *Toletano pro ſuo Pontifice confirmat. Poſt cognitâ eius prudentiâ, fortitudine, & animi præſtantiâ cum ſummâ pietate coniunctâ, inter Palatinos fuiſſe primo loco habitum. Mortuo verò Recceſuintho, iam ferè ſexagenarius nolens volens electus eſt. Fuit vir apprimè ſanctus, cui fauit impenſè Deus: numquam habuit vxorem; neque genuit filium. Poſt acceptâ pœnitentiâ, vt datus rebus Eccleſiaſticis, ſponte ſuâ Monaſterium petiit. Obiit* XX. *die Septembris, anno* LXXXVIII. *cùm eſſet annorum* LXXV. *die Dominico, pridie Feſti S. Matthæi Apoſtoli & Euangeliſtæ: ad cuius tumulum S. Iulianus hoc adiecit carmen:*

VVamba priùs, qui Petrus eras, Miſſæque miniſter,
Rex Gothicæ gentis religione micas.

Spon-

Sponte tuâ non affectas Regale cacumen,
  Sed ſubis Imperij grande coactus onus.
Spes tua, conatuſque tuus, virtute potentis
  Fretus, inauditas res operatus ades.
Nulla perinde tali res gratior vſque quiete eſt:
  Cœnobium gaudens, poſt ſacra ſceptra, petis.
Septem ibi perpetuos Monachus benè præteris annos,
  Indè oblatâ cælos morte beatus adis.
Felix VVamba tuâ cenſeris ſorte fuiſſe:
  Tam benè qui calcat ſceptra, per aſtra volet.
Septem ſceptra tuæ gentis moderaris in annos,
  Quæ ſinis haud morbi mole, ſed ipſe libens.

Et accepto habitu Monachi Benedictini cum Comite Alberto, Pampliegam, *&c.*] *Priuilegium, ſeu diploma D. Petri Caſtellæ Regis* XV. *die Octobris ærâ* M.CCC.LXXXIX. *narrat, VVambam ſumpſiſſe habitum monachalem in Monaſterio S. Vincentij de Pampliega: integrum apponit Franciſcus de Piſâ in Hiſtoriâ Toleti lib.* 1. *c.* 24. *Idem refert, qui Gloſſam ſcripſit perpetuam ad libros Ioann. de Menâ, primi inter maximos Poëtæ Hiſpani, in carmine* 272. *his verbis*; Fue deſpues eſte ſanto Rey [*de VVambâ loquitur*] Monge en el Monaſterio de Pampliga, i eſtuuo en la Religion ſiete años; è murio alla muy ſantamente. *Archiepiſcopus Rodericus* Pannisplicam *vocat lib.* 3. *Hiſtor. cap.* 11. *Vide quæ doctè pleneq; ſcripſit P. Antonius de Yepes in Hiſtoriâ Benedictinâ Tom.* 2. *Cent.* 3. *anno Chriſti* DC.LXXXI. *fol.* 333. *& adde Iulianum noſtrum in Chronico num.* 362. *Vbi autem ſepultus tandem iaceat, variè apud Auctores. Vide Morales, lib.* 12. *ſuæ Hiſtoriæ cap.* 52. *Marianam lib.* 6. *c.* 14. *Comitem D. Petrum in Nobiliario tit.* 3. *in quo ſcribit de Gotthis Regibus, & Yepes vbi ſuprà pag.* 335. *col.* 1. *verſ.* Lo ſegundo ſe mueſtra. *qui opiniones inter ſe contrarias & fundamenta adducit.* D. L.

134. *De electione Eruigij & coronatione, Iulianus in Hiſtor. & Iulianus in breui Chronico ſic:* Suſcepit autem ſtatim ſuccedenti die ſecundâ Feriâ glorioſus Dominus Eruigius Regni ſceptra: quod fuit Idibus Octobris ærâ DCC.XVIII. Dilata vnctionis ſolemnitas vſque in ſuperueniente die Dominico XIII. Kalend. Octobr. ærâ quod ſuprà DCC.XVIII. Idem quoque glorioſus Eruigius Rex regnauit annos ſeptem, dies XXV. *Hæc ille. Sic intelligit Regni principium à die coronationis.* P. H.

Cum VVamba Monaſterium petit.] *Quid actum ſit de Quirico, varia dicunt Auctores. Alij, dolore illatæ Regi VVambæ iniuriæ mortuum eſſe, alij Pontificatum ceſſiſſe; hic addit, cum Rege petiiſſe Monaſterium Pampligenſe. Nihil de hoc Scriptores Rerum Hiſpanicarum, nec qui de Benedictinis ſcribunt.* P. H.

P. Hieronymus de la Higuera hîc ait, non vidiſſe in Annalibus Benedictinis Quiricum fuiſſe Monachum; aſſerit P. Antonius de Yepes in Hiſt. Benedictinâ Tom. 2. *Cent.* 3. *fol.* 335. *col.* 4. *vide eum.* D.L.

135. *De Gudilâ Archidiacono Toletano ſit mentio in Concilio* XI. *collecto anno* DC.LXXV. Gudila, Eccleſiæ S. Mariæ Regiæ Sedis Archidiaconus, hæc geſta Synodica Cœnobij definita ſubſcripſi. *Felix Archiepiſcopus Toletanus in Vitâ S. Iuliani:* Denique dum ad puerilis formæ deueniſſet ætatem, ſanctæ memoriæ collegæ ſui Gudilanis Leuitæ ita ſociali vinculo eſt innexus, & inuiolabilis charitatis & indiuiduâ vnione eſt coniunctus, vt & ambos inuiolabilis charitas vnum eſſe oſtenderet, & vnitas in ambobus præfixa, non duas animas, ſed vnam iis ineſſe monſtraret. Tantaque erat inter eos P. H.

adeptæ vnanimitatis communio, vt, secundùm Actuum Apostolorum historiam, in duobus corporibus vnum tantùm computaretur, & anima vna. Sistebant quippe in consilio prouidi, in definitione vni, in laudabili operatione concordes. Quippe diuino afflante Spiritu, theoriæ, id est, contemplatiuæ quietis, delectationis perfrui bono, & monasticæ institutionis constringi repagulo: sed quia aliter in supremi Numinis fuit iudicio, eorum est nihilominùs frustrata deuotio; cumque tamen minimè peregissent desiderati itineris cursum, non tamen desierunt à piæ deuotionis studio: & dum sibi mallent tantùm prodesse profugi, cœperunt postmodum proximorum saluti glıscentibus votis niti. Etenim in subditis docendis operosæ virtutis, in profectu eorum desiderabiles, in seruitute Dei feruentes; in desiderio decoris domus Domini strenui, in seniorum obedientiâ præstò, atque, si fieri posset, omnium emolumentum obtinuerunt virtutum, quibus animis feruentibus studebant. Igitur diuinorum iudiciorum dispensatione sanctæ recordationis Gudila Diaconus VI. Kal. Septembris funestæ mortis euentu anno VIII. VVambanis Principis, sub dignâ confessione Dei, clausit supremum curriculum. Cuius corpusculum in Monasterio sancti Felicis, quod est Cannensi in villâ dedicatum, dilectissimi socij sacrâ exhibitione honorificè requiescit humatum. *In Martyrologio SS. Ecclesiæ Placentinæ ante* CC. *annos M. S. sic habetur:* XXVII. Augusti Toleti S. Gudila Archidiaconus, Confessor & Doctor, S. Iuliani Archiepiscopi Toletani comes. *Et mirum est, cur non relatus in Martyrologium Romanum, recens recognitum, potissimùm testimonio sanctissimi viri Felicis Archiepiscopi Toletani.*

D. L. Pars animi dimidiumque mei.] *Imitatur antiquos. Ausonius:*

Vado, sed sine me, quia te sine: nec nisi tecum
Totus ero, pars cùm sim altera, Galla, tui.

Non violas, tenerasque rosas, non lilia cana
Spargimus ad tumulum.]

Tangit morem antiquum coronandi sepulchra rosis & floribus. de quo Lauinus Torrentius ad Sueton. in Augusto cap. 18. Ac floribus sparsis veneratus est. Consultusque, num Ptolemæum inspicere vellet, Regem, ait, se voluisse videre, non mortuos. *Ioannes Kirchmannus de Funeribus Romanorum lib. 4. cap. 3. Iac. Gutherus de Iure Manium lib. 2. cap. 10. pag. 220. 221. Petrus Morestellus in Pompâ ferali lib. 8. cap. 14. & 15. Ioannes Meursius ad Lycophronis Cassandr. pag. 208. Godescalcus Stevvechius ad Apuleium in Asino aureo pag. 388. 389. nouissimè Antonius Santorellus in Postpraxi Medicâ, seu de medicando defuncto, cap. 45. Idq; sæpè ex testamento iussum. Varias inscriptiones petunt à Iusto Lipsio, & Iano Grutero pag. 237. 5, 744. 1, 804. 5. & alibi Hunc verò morem abhorruerunt Christiani antiquissimi, teste Minucio Felice in Octauio; qui id inter crimina eis obiectum à Cæcilio refert his verbis:* Sic reformidatis deos, quos negatis, non floribus caput nectitis, non corpus odoribus honestatis; reseruatis vnguenta funeribus, coronas etiam sepulchris denegatis, pallidi, trepidi, misericordiâ digni. *Vbi cumulat Geberhardus Elmenhorstius pag. 20. pungit strictim Ioannes à VVoueren pag. 130. & ex Clemente Alexand. lib. 2. Pædagogi cap. 8. Carolus Paschalius lib. 4. de Coronis cap. 5. Posteà autem amplexi sunt Christiani recentiores. Descendat bis ad testimonium D. Hieronymus Epist. 3. cap. 1. Heliodoro scriptâ:* Quotiescumque nitor in verba prorumpere, & super tumulum eius flores spargere, toties lacrymis implentur oculi. *Et ad Pammachium super obitu Paulinæ vxoris Tom. 1. Epist. 26. cap. 2.* Ceteri mariti super tumulos coniugum spargunt violas,

las, rosas, lilia, purpureosque flores, & dolorem pectoris his officiis consolantur. *Prudentius Hymno 10 in exequiis defunctorum:*

Nos tecta fouebimus ossa
Violis & fronde frequenti.

Vbi Ioannes VVeitzius adducit Desidertum Heraldum lib.1. Aduersarior. c.6. Iacobum Pontanum Progymnasmatum volum.3. pag.2. fol.879. & seq. Franciscum Bencium Orat.26. de Sepulturâ Romanorum: & ego addo Thomasium Porcacchium de Funerali pompâ antiquâ, sermone Italo conscriptâ, in tabulâ sepulchrali 3. fol.11. Petrum Bacherium in Apologetico pro defunctis cap.13. pag.222. nouissimè Iulium Lauorium de Prisco & recenti funerandi more, tit.2. cap.1. à nu.115. Agmen claudat Miles ille strenuus litterarius noster D. Ludouicus de Gongora, qui variis stellarum notis, veteris splendoris plenis, scripta variegabat sua, antiquis comparandus meritò:

Sus vestidos conseruan, aunque rotos,
Algunos celestiales Cortesanos,
Guarnecelos de flores, forastero.

Illud denique non abs re visum obseruare, Romanos serere solitos stirpes & flores in tumulis eorum, qui de se benemeriti. Theophrastus lib.6. Histor. Plant. cap.7. Item quod desiderium [πόθος] vocant: cuius genera duo sunt; vnum, cui flos hyacintho similis; alterum decolor, album, quo in sepulchris vti mos est. & diuturnius verò idipsum est. *Plinius item lib.21. Nat. Histor. cap 11.* Sed maximè spectabilis pothos. Duo genera huius; vnum, cui flos hyacinthi est; alterum candidius, qui ferè nascitur in tumulis, quoniam fortiùs durat. *Ex Theophrasto Athenaeus lib.15. Dipnosophistarum ex vltimâ editione Isaaci Casauboni fol.679. Iacobus Dalechampius in Annotationibus posterioribus, cum Isaaci Caupani Commentariis nuper editis,* pothum *esse* iasminum (iazmin *apud Hispanos*) *aliquos autumare ait. Allusit huc Persius Satyrâ 1. versu 53.*

Nunc non è tumulo fortunatâque fauillâ
Nascentur violae? ——

Ad quem locum Theodorus Marcilius.

A. ☧. Ω.] *Haec signa seu notae in sepulchris antiquitus apponebantur, ad denotanda ea Catholicorum, non Arianorum, esse. Fuit namque insigne labari Constantini Magni, vt passim est obuium. Christus namque Dominus noster, qui* principium *&* finis *est, hisce litteris primâ & finali Alphabeti Graeci, suam ostendit Diuinitatem aequalem, Patris cum Diuinitate.* Ego sum *(Apoc. cap.1.)* alpha & omega, principium & finis. *Quam Ariani negabant. De hac interpretatione, & hocce Hispanorum more vsitatissimo tempore Gotthorum, testatur Ambros. de Morales lib 11. Histor. cap.41. pag.48. Don Franciscus de Padilla in Historiâ Ecclesiast. Cent.4. cap.49. fol.249. pag.2. Nouissimè latè, & ad res Hispanas benè, animaduertit Gundisaluus Argote de Molina lib.1. de Nobilit. cap.47. pag.39. & Quintana in suo Madridio lib.1. cap.48. cui dederunt ansam ad huiusmodi Antiquitatem in lucem eruendam celebres Versus inscripti supra alteram portarum Ecclesiae S. Ioannis Madridiensis, quos transscribere operae pretium duxi:*

Condita mille annis maneo, sacrata trecentis,
In labaro Ariada A negat, Ωque negat.
En graue Quintus onus Paulus tenet Vrbis & Orbis,
Tertius hic & Iber sceptra Philippus habet.

Obseruaui in meo Itinerario, die quâ Carrionem appuli, cùm legatione Regiâ fungens Lutetiam cogitabam Parisiorum, & ex iis, quae ibidem scripsi, constabit, etiam in magnorum virorum sepulchris insculptas has notas: nam in sarcophago

Comitum Carrionis in ipſomet ſtemmatum ſcuto inueni hoc ſacrum inciſum ſignum ☧. Atque id in Regiis itidem Diplomatibus obſeruaui: & notat Argote vbi ſuprà. quod vt pateat, ſignum & confirmationis rotam incidi curaui. En accipe:

Hoc LABARI *Signum, et Confirmationis* ROTA *conſpiciuntur in quodam Privilegio [quod, ab eâdem Rota, vulgó vocant* Rodado*] Sancti Regis Caſtellæ Ferdinandi. III. exarato Guadalaxaræ Die. XX. Septemb. Aera* CIↃ CCLXIV. *[hoc eſt Anno.* CIↃCCXXVI*] vbi confirmat Donationem Domuum et Vinearum, quas dedit Virgini* Maximæ, *cæteriſque Virginibus* Monaſterij *S. Dominici de* Madrid, *Domnus Aegidius Preſbyter S. Aegidij de* Guadalaxara; *et vt, hæreditario jure, habeant: perpetuó et poſsideant, cavit, conceſsitq;* REX

Et, quod mirere magis, in collariis fugitiuorum apud Laurentium Pignorium in libello de Seruis pag.21. vbi ait, id Romæ vidiſſe ſe inter Antiquitates à Lal. Paſchalino obſeruatas:

TENE ME. QVIA FVGI. ET
REVOCA ME DOMINO MEO
BONIFACIO LINARIO.
A ⳩ Ω X.

Cùm enim deformare faciem ſeruorum inter Catholicos prohibitum, ne imago ad

ad ſimilitudinem pulchritudinis cæleſtis figurata macularetur, vt reſcripſit Imp. in l. Siquis. *C. de Pœnis.& eruditè obſeruat Petrus Oſtermannus in Commentario iuridico ad l.* Stigmata. *C. de Fabricenſibus, ſect.4. pag.9. compendiariâ quadam viâ ſe Catholici præcauebant; & eumdem aſſequebantur finem, ac ſi ſtigmate eos deformarent, legiq; parebant: & vt fidei teſſeram darent, collaria hiſce variegabant notis.*

Lucernæ etiam ſacris vſibus deſtinatæ hoc Chriſti Domini noſtri ſignabantur charactere. Vt enim antiqui Romani lucernis accenſis idolorum cultum manifeſtabant, quarum Plinius meminit lib.34. cap.3. ita Chriſtiani, ſuis in Oratoriis, iis etiam vtebantur; idololatriæ ritus, vbi Fidei non repugnabant, paulatim detorquentes & expiantes. Obſeruaui iamdiu in meo Pentecontarcho cap.26. & 49. Lucernæ iconem propono ex ſacrorum Elæochriſmat. Myrothecio Fortunati Scacchi lib.1. cap.7. Tom.1. vnde plura & docta petes.

Vnum hîc non omittam, quod ad rem non læuâ conducit manu, litteram A *fuiſſe reuelatam ſub triangulari figurâ, hoc pacto* Δ; *quando primum Alphabetum mortalibus hominibus à tempore Adæ tradidit Deus: quod his teſtatur verbis Ioannes Martinius Siliceus, Archiepiſcopus Toletanus, in libro de Diuino nomine* IESVS, *cap.3. pag.22. vnde magno declarat myſterio locum ſuprà adductum D. Ioannis Apocal. cap.* 1. In figuris polygoniis *(inquit) hoc eſt,* plurium angulorum, prima figura eſt littera Δ, id eſt, triangulus æquilaterus; vltima, ſed non polygonia, eſt littera O, quæ omnium figurarum eſt capaciſſima. Nemo Chriſtianorum intra ambitum litteræ O recipietur, ſi non fecerit priùs moram in litterâ Δ; quæ principium eſt & fundamentum Chriſtianæ Religionis: in quo principio vna eſt eſſentia, & tres perſonæ. Qui ergo accedere cupit ad Deum infinitum & capaciſſimum

per litteram O ſignificatum, oportet priùs credat ipſum eſſe vnum & trinum: vnum in eſſentiâ, & trinum in perſonis, quod per litteram Δ diximus deſignatum. *Hactenus Archiepiſcopus.*

DCC.XIX. DC.LXXXI.

136. Hoc anno, VIII. Kalend. Ianuarij, in æde S. Mariæ Toletanæ Maioris, ſanctus vir Iulianus, iam factus Presbyter, præſentibus omnibus * ſuæ nouemdecim Metropolis Epiſcopis, Palatinis, & Flauio Eruigio Rege, conſecratur.

*al. ſuis nouemdecim Metropolitanis

137. Anno II. Regis Eruigij, V. Idus Ianuar. habita eſt in vrbe Regiâ Toleto, in Baſilicâ SS. Apoſtolorum Petri & Pauli, Synodus Toletana, præſide Metropolitano vrbis Regiæ Iuliano, Primate Hiſpaniarum, Iulianoque Sedis Hiſpalenſis Epiſcopo, Liubâ Bracharenſi, Stephano Emeritenſi, Argebato Illiberitanæ ciuitatis Epiſcopo, viris doctiſſimis ſanctiſſimiſque: admiſit alios triginta Epiſcopos, Vicarios tres, Abbates quatuor, Palatinos quindecim.

138. Iſidorus Setabitanus, qui interfuit Concilio XVI. Toletano, compoſuit ordinem Concilij, & collectionem Conciliorum, quæ dicitur *Iſidori peccatoris*, vel *Mercatoris*, in Chronico; quo cognomento vocatus eſt Iſidorus ſuper Iſidori nomen.

P. H. 136. *Conſecratus eſt in Eccleſiâ S. Mariæ S. Iulianus* VIII. *Kalend. Ianuarij, ipſo die ſanctiſſimo Natalis Domini anno* DC.LXXX. *qui incidit eo anno in diem Lunæ, cùm fuerit littera Dominicalis A.*

P. H. 137. *Concilium* XII. *Toletanum anno* II. *Regis Eruigij collectum Toleti* V. *Id. Ianuar. Rodericus collectum ait* V. *Id. Maij. Sic ille lib.* 3. *cap.* 12. Hic *(ſcilicet Eruigius)* anno Regni ſui II. procurauit fieri Concilium XII. Toletan. V. Id. Maij, in quo fuerunt XXXV. Epiſcopi cum inæſtimabili Clero, & Chriſtianorum collegio laicorum: & hoc Concilium fuit ſub Iuliano vrbis Regiæ Primate; & ſubſcripſerunt Iulianus Hiſpalenſis, Liuba Bracharenſis, Stephanus Emeritenſis, & Suffraganei, & Vicarij abſentium Prælatorum. *Nihil hîc de Abbatibus, nihil de viris Palatinis. Felix in Vitâ Iuliani:* Iulianus nactus eſt præfatæ vrbis Primarum. *Emphaticè dictum eſt,* Præfatæ vrbis Primatum, *quaſi penes illam totius Hiſpaniæ reſideret Primatus.*

D. L. *De* Liubâ Bracharenſi *vide Illuſtriſ. D. Rodericum de Acuña in Catalogo Archiepiſcoporum Bracharenſium cap.* 97. *pag.* 404.

DCC.XXI. DC.LXXXIII.

139. Pridie Nonas Nouembr. anno eiuſdem Regis IV. habita eſt Synodus decimatertia Toletana ſub eodem Iuliano, à vigintiocto Epiſcopis, octo Abbatibus, vigintiſex Palatinis, vigintiſeptem Vicariis Epiſcoporum abſentium; & inter hos * Gratianus Presbyter, & Vicarius Argebadoni Illiberitani.

*al. Gratinus

P. H. 139. *De Synodo* XIII. *Toletanâ ex Roderico vbi ſuprà: habita eſt* IV. *anno Regis Eruigij. Fuit quadraginta & octo Epiſcoporum.*

DCC.XXII. DC.LXXXIV.

140. Anno V. Regis Eruigij, in æde Prætorienſi ſuburbanâ ſanctorum

rum Apoſtolorum Petri & Pauli, eodem præſide, habita eſt decimaquarta Synodus Toletana.

140. *Habita eſt anno* v. *Regis Eruigij impleto* IV. *& ingreſſi in* v. *per ſex dies; hoc eſt*, XX. *Nouembr. &, vt notat D. Rodericus* XII. *Kalend Decembr. die Dominico habita eſt: nec dies, nec quòd dies eſſet Dominicus, eſt in M.S.*

DCC.XXIII. DC.LXXXV.

*.... ſcribit ad Epiſcopos Hiſpaniæ, ad Eruigium Regem, & ad 141.
Toletanum Pontificem, Comitemque Simplicium, de Concilio *D. L. *deeſt* Leo II. Papa
ſexto Conſtantinopolitano recipiendo.

DCC.XXIV. DC.LXXXVI. 142.

Benedictus Papa, adhuc electus, ſcribit * Petro Regionario. *D. L *deeſt* de recipiendâ eâdẽ VI. Synodo generali.

Patres Concilij decimiquarti Toletani ſcribunt Apologeticum 143.
à S. Pontifice Iuliano compoſitum; in eoque Concilio approbant, quod ſenſerat & ſcripſerat ſanctus Pontifex Iulianus.

Quando Legati Concilij decimiquarti Toletani ferentes Apo- 144.
logeticum, venerunt cum illo Romam, vbi erat Papa Benedictus. Legatorum nomina hæc ſunt: Benedictus Presbyter, Innocentius Diaconus, Conſtantinus Subdiaconus, [a] pôſt Epiſcopus Pacis Auguſtæ, [b] Vincentius Epiſcopus Dumienſis, [c] Conſtantinus Egabrienſis.....

[a] *in aliis*, Benedictus fuit poſteà Epiſc. Pacis Aug. [b] *al.* Innocẽt. [c] *al.* Conſtantius Egitanenſis.

..... Papa poſuit Canones Concilij XIV. Toletani in conſpe- 145.
ctu S. Petri. D. L. *deeſt* Ioannes V. *hic enim Benedicto ſucceſſit.*

S. Aſodi, vel Aſodani, corpus, paſſi Gazæ, transfertur Romam. & Antiquariæ in Bæticâ durat memoria Cornelij Proculi, & Cornelij Baſſi, Pontificum cæſorum, à diſcipulis S. Iacobi ad fidem 146.
conuerſorum.

143. Patres Concilij XIII. Toletani, *&c.*] *Vide num.* 144. *&* 149. D.L.
& Iulianum in Chronico, num. 361. S. Iulianus *(inquit)* mittit Apologeticum cum expoſitionibus ad Papam Sergium, & Carmina ad Imperatorem Heraclium Iuſtinianum in laudem ipſius. Reſpondent illi eleganti epiſtolâ. *Sic legendum ex noſtro Luitprando dicto num.* 149. *ibi:* Et ab vtroque litteras accepit.

DCC.XXV. DC.LXXXVII.

Hoc anno Rex Eruigius, poſitus Toleti in vltimâ ægritudine, 147.
poſuit in Regni ſolio glorioſiſſimum filium, vel generum, Egicanem, die XVII. Kalend. Decembr. Feriâ V. & alterâ die Feriâ VI. id eſt, XVI. Kalend. Decembr. accepit pœnitentiam, & à iuramento fidelitatis & obedientiæ ſibi præſtito abſoluit omnes Seniores; qualiter dicti Seniores accederent ad accipiendum in Dominum & Regem dictum Principem Egicanem, vt acciperent, & iurarent; accipiente iuramentum Regium, vel pro Rege, Domino Iuliano,

liano, Toletano Primate. Vnctus autem est sub eodem Patriarchâ in æde sanctorum Petri & Pauli intra vrbem VIII. Kalend. Decembr. & coronatus est ærâ DCC.XXV. in præsentiâ multorum Præsulum, Abbatum & Palatinorum.

P. H. 147. *De Eruigij cessione Regni, & collocatione in regio throno Gotthorum Egicanis filiæ suæ coniugis, eiusq; generi, sic S. Iulianus in paruulo Chronico:* In quo die in vltimâ ægritudine positus, elegit sibi successorem in Regno gloriosum nostrum Dominum Egicanem; & alterâ die, quæ fuit XVII. Kalend. Decembris die, sextâ Feriâ, sic idem Dominus Eruigius accepit pœnitentiam, & cunctos Seniores absoluit, qualiter coram dicto Principe glorioso Domino Egicane ad sedem Regni sui in Toleto accederent. *Hæc sanctus Iulianus. Sic Iulianus de vnctione Egicanis Regis:* Vnctus est autem Dominus noster Egica in Regno in Ecclesiâ SS. Petri & Pauli Prætoriensi, in die VIII. Kal. Decembr. die Dominico Lunæ XV. ærâ DCC.XXV. *Hæc ille.*

DCC.XXVI. DC.LXXXVIII.

148. Anno primo ineunte Regis Egicanis, v. Id. Maij habita est Toleti decimaquinta Synodus in Ecclesiâ Prætoriensi, id est, Suburbanâ, versus Septemtrionem, SS. Apostolorum Petri & Pauli, præsente eodem Toletano Primate Iuliano, Suniefredo Narbonensi, Floresindo Hispalensi, Faustino Bracharensi, Maximo Emeritensi, Ioanne Sedis Illiberitanæ, & aliis LV. Episcopis, XI. Abbatibus, Vicariis Episcoporum V. & XVII. viris Palatinis.

P. H. 148. *De decimaquintâ Synodo Toletanâ habitâ sub Rege Gotthorum Egicano, sic Rodericus lib. 3. cap. 14. his verbis:* Huius tempore *(scilicet Egicanis)* inguinalis plagæ necessitas inualuit in Prouinciâ Narbonensi: occasione cuius ad Narbonensem Cathedram Episcopi pertinentes à Toletano Concilio excusantur; ita tamen, quòd eiusdem sacri Concilij instituta in singulis Cathedralibus Ecclesiis nuntientur & admittantur: & siquis Episcoporum hoc non fecerit, & anathemate feriatur, & quintâ bonorum parte mulctetur. Anno Regni eius primo, quintumdecimum Concilium celebratur in Ecclesiâ Prætoriensi SS. Apostolorum Petri & Pauli, omnibus Hispaniæ & Galliæ Episcopis aggregatis, beatæ memoriæ Iuliano clarescente sub sexagenario numero Episcoporum, & multiplici Christianorum collegio in circuitu assistente. In quo pro diuersis caussis, & absolutione iuramenti quod præfato Principi Eruigio noxialiter fecerat, exposcit Synodum, vt solueretur à iuramento. Eius tempore librum de tribus substantiis, quem dudum Romam miserat Primas sanctissimus Iulianus, & minùs cautè tractando Benedictus Papa Romanus indixerat reprobandum, ob id quòd voluntas genuit voluntatem, S. Iulianus veridicis testimoniis in hoc Concilio ad exactionem præfati Principis, per oracula eorum quæ Romam transmiserat, verum esse firmauit, & Apologeticum fecit, & Romam misit per suos Legatos Presbyterum Diaconum, & Subdiaconum, viros eruditissimos, & in omnibus Dei seruos, & in diuinis Scripturis imbutos, cum versibus etiam acclamatoriis, secundùm quod & olim transmiserat de laude Romani Imperatoris. quod Roma piè & dignè recipiens, cunctis legendum indixit; atque Imperator acclamando, Laus tua Deus in fines terræ, lectum sæpè notum

notum fecit: qui & reſcriptum Domino Iuliano per ſuprafatos Legatos cum gratiarum actione, & cum honore remiſit; & omnia quæcumque ſcripſit, iuſta & pia eſſe deprompſit. Et fuit hoc quintumdecimum Concilium Toletanum, celebratum anno primo Regis Egicæ, v. Id. Maij ſub Iuliano, vrbis Regiæ Primate; & ſubſcripſerunt Senfredus Narbonenſis, Floreſindus Hiſpalenſis, Fauſtinus Bracharenſis, Maximus Emeritenſis, Metropolitani, & Siſuldus, Vicarius Cypriani Tarraconenſis, & alij Vicarij Epiſcoporum, qui non venerant cauſsâ legitimâ impediti; & fuerunt præter Vicarios ſexaginta vnus.

Sed videamus quid de hoc dicat etiam Iulianus Archipresbyter S. Iuſtæ in Eccleſiâ Toleti. Sic in Chronico anno DC.LXXXIX. *quod multam lucem afferet huic Hiſtoriæ, & pietas ac obedientia Hiſpanorum declaratur.* Miſit Leo Papa II. anno DC.LXXXIII. Epiſcopis Hiſpaniæ cum Petro Regionario Concilium ſextum Conſtantinopolitanum, petens, vt illud illi confirmarent. Et Epiſcopi miſerunt Apologeticum cum Nuntiis, quos infrà nominabimus, à S. Iuliano factum, vbi dicebat, Voluntas genuit voluntatem; & conſtare Chriſtum tribus naturis vel ſubſtantiis. Obierat iam Papa Leo, & ſucceſſit illi Benedictus; qui ante conſecrationem ſuam ſic ſcripſit Petro Regionario: Benedictus Presbyter, & in Dei nomine electus ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, Petro Notario Regionario: Iuxta quod tuam ſtrenuitatem Apoſtolicæ memoriæ Dominus Leo Papa Hiſpaniam prouinciam ire diſpoſuit ad præexcellentiſſimum & Chriſtianiſſimum Regem, & ſanctiſſimos Archiepiſcopos, & Eccleſiarum omnium Præſules ibidem conſtitutos, ſimul & glorioſum Comitem, pro innoteſcendâ venerabilis ſextæ Synodi definitione, acclamatione quoque, quæ & proſphoneticum dicit Reuerendiſſimorum Epiſcoporum, qui in eodem à Deo congregato Concilio conuenerunt, ad clementiſſimum Principem; & edicto eiuſdem piiſſimi Principis vbique generaliter deſtinato, pro Apoſtolicæ noſtræ fidei firmitate cum ſummo pietatis ſtudio commiſſum miniſterium perage: ſubſcriptiones quoque Reuerendiſſimorum Epiſcoporum pòſt eamdem Synodum ac definitionem cum ſummâ ſedulitate atque vigilantiâ procura ſubiungi; vt eidem Reuerendiſſimi Epiſcopi, omniſque per eos religioſa prouincia, conſortes nobiſcum Catholicæ atque Apoſtolicæ traditionis & fidei comprobent; & apud Deum, ad cuius gloriam laus & ſtabilitas fidei Chriſtianæ redigatur, commendatio eius atque ſuſceptio ad ſalutem animarum proueniat. Officium perinde pietatis aſſumptum vigilantiâ atque diligentiâ condecorans, feſtina perficere; quia & tibimetipſi theſaurizas boni operis fructum, & ſuſcipientibus prouides cæleſtis regni beatitudinem per rectæ atque Apoſtolicæ fidei confeſſionem adipiſci. *Alias miſit ad Quiricum, iam tamen ad Monaſterium profectum. Porrò Papa Benedictus accepit litteras, & Apologeticum S. Iuliani. Quippe nouus Papa Benedictus offenſus eſt nouitate vocum, ſcilicet,* quòd Voluntas genuit voluntatem, *&* quòd Chriſtus conſtaret ex tribus naturis, *vel* eſſentiis: *ſcripſit ad illum comiter, & verbotenus iuſſit latori, vt illum admoneret de propoſitionibus. Videns ſanctus Doctor aliquos ſcandalizatos eſſe nouitate harum vocum, ad ipſum Papam miſit libellum reſponſorium cum Petro Regionario Notario, & ſimul quædam carmina de Imperij laude; quæ ego excerpſi ex operibus S. Iuliani. quæ ſunt huiuſmodi:*

Latiùs Imperij maieſtas præterit orbem,
  Si pietas adſit, peruolat aſtra ſuper.
Cæſaris enſis enim debet defendere Sedem
  Immotam Petri, cui Deus ipſe præeſt.

A quo suscepit vires tituliq́ue cacumen,
  Nónne illi, ô Cæsar, ferre decebit opem?
Romani decus Imperij iuga Regibus infert:
  Illud agit populos, Gentibus illud adest.
Iustiniane tuæ frangatur robore dextræ
  Barbarus omnis iners, perfidus omnis homo.
Cæsare te celebres portet noua Roma triumphos,
  Nomen ei inuideat nobile Roma vetus.
Cæsare te referat virides Ecclesia lauros,
  Portet ab hæreticâ conditione decus.
Et Monothelitæ subdant colla impia, Papa
  Pastor sancte, tibi, clauigeroque Petro.
Vincat, & æternâ Sedes sacra pace fruatur,
  Cæsare te teneat Iustiniane solum.
Viue diu, Cæsar; quæ dat Benedictus, adora
  Iussa libens, felix sic quoque Cæsar eris.

Rescripsit Iuliano, & adhuc mordet; & iussit Iulianum, communicato consilio suo cum Rege Egicane, cogi Toleti Concilium Episcoporum Gentis Gothicæ, & suæ, nationale & vniuersale, I. *anno Regis Egicanis: & illic lectis Epistolis explicuit se, & fecit alium Apologeticum cum carmine in laudem sancti Papæ Sergij, qui successerat post alios Benedicto anno* DC.LXXXVII. *missis etiam tribus viris sapientissimis sanctissimisq́ ex Clericis S. Ecclesiæ Toletanæ, vt res tanta postulabat, scilicet Felice Archipresbytero, Vlisando Archidiacono, Musairo primiclerio vel Subdiacono, cum litteris, & libro Apologetico, ac carmine. Lectis litteris ac libro, approbauit eum sanctus Papa Sergius, & legendum omnibus dedit: & actis gratiis de labore & pietate, remisit cum reliquiis, & suâ benedictione Nuntios cum litteris responsalibus. Carmina hæc sunt deprompta ex eiusdem S. Iuliani Epigrammatis, quæ sunt in libro M.S. S. Iustæ:*

Ad te mitto libens codicem, sanctissime Sergi,
  Qui regis innumeras & moderaris oues.
Inclyta persuasit nos laudum fama tuarum,
  Quòd bonus & clemens sis, pietatis amans.
Pectore, voce refers viuendiq́ue ordine Christum,
  Cuius & in terris fungeris officio.
Viue diu nobis, & mundo, candide Sergi;
  Cui Iulianus ouans oscula dat pedibus.
Accipe clementi, Sergi sanctissime, vultu
  Scripta mea; excubias corrige, Papa, meas.
Perlege quodcumque est, quod epistola nostra docebit,
  Atque animo exiles curre labente notas.
Est censura Dei tua, quidquid dixeris ipse,
  Hoc Deus in cælo duxerit esse ratum.
A Domino Christo summa est concessa potestas,
  Claudere qui cælos, & reserare, vales.
Ergo Pater Sergi, paruo benedicito fratri,
  Vt fluat in nostrum gratia larga caput.
Regis Egicani, populi memorare fidelis,
  Pontificum benedic plebibus inde tuis.
Rore tuo vernabit ager Hispanus abundè,
  Catholicamq́ue colet tempus in omne fidem.

Quam

Quam fera tempestas Phlegethontis turbine nulla
 Auferet ex linguis pectoribusque piis.
Hei mihi, quàm timeo ne nos malus implicet error,
 Demur & infandis Gentibus opprobrio.
Africa plena viris bellacibus arma minatur,
 Inque dies victrix gens Agarena furit.
Ne meus iste metus sit verus, vindice Christo,
 Ora pro populis, optime Papa, tuis;
Vt Deus auertat nostrâ à ceruice securim;
 Detque pius veniam, te lacrymante, reis.

Vtriusque Apologetici meminit Felix, Archiepiscopus Toletanus, in Vitâ sancti Iuliani, his verbis: Apologeticum fidei, quod Benedicto Romanæ vrbis Papæ directum est. Item aliud Apologeticum de tribus capitulis, de quibus frustrà Romanæ vrbis Præsul visus est dubitasse. *Nec aliunde posse puto meliùs Historiam colligi rerum istarum, quàm ex Concilijs* XIV. *&* XV. *Toletanis: vbi omnia satis abundè declarantur. Nam in* XIV. *Can.* 4. *sic:* Placuit proinde illo tunc tempore, Apologeticæ defensionis nostræ responsis, satisfacientes Romano Pontifici, & ipsa gesta firmare, nostræque fidei sensum purissimâ verborum enodatione depromere. Et quia illic de hac geminâ voluntate & operatione IESV CHRISTI Filij Dei copiosè & dilucidè insigniunt, quæ vera sunt, quæ iam vtique Romanis partibus per Legatos Hispaniæ destinata sunt. *Et in Concilio* XV. Post confessionem fidei, ad illa nos illicò conuertimus contuenda capitula, pro quibus muniendis ante hoc biennium B. memoriæ Romanus Papa Benedictus nos litterarum suarum significatione monuerat. Quæ tamen non in scriptis suis annotare curauit; sed homini nostro verbo renotanda iniunxit: ad quod illi iam eodem anno sufficienter congrueque responsum est. Nos tamen nunc eamdem renotationem hominis nostri studiosiùs relegentes, inuenimus, quòd in libro illo responsionis fidei nostræ, quem per Petrum Regionarium Romanæ Ecclesiæ miseramus, id primum Capitulum iam dicto Papæ incautè visum fuisset à nobis positum; vbi nos secundùm diuinam essentiam diximus, Voluntas genuit voluntatem, sicut & Sapientia sapientiam; quod vir ille incuriosâ lectionis transcursione prætereiens, existimauit hæc ipsa nomina, *&c. Hæc ex ipso S. Iuliano. Ex quibus colligitur, paulò ante biennium profectum esse Romam Petrum Notarium Regionarium, qui attulit Apologeticum S. Iuliani: quod Papa Sergius diligenter lectum approbauit; & Magister Sententiarum citat eius nonnullas partes.*

Anno DC.XC. *pridie Nonas Martij, qui dies incidit in diem Dominicam, S. Iulianus, Archiepiscopus Toletanus, Doctor egregius, mortuus est. Sepultus est in Basilicâ S. Leucadiæ, vt prædecessor.*

DCC.XXVII. DC.LXXXIX.

Hoc anno misit Dominus Iulianus, Toletanus Archiepiscopus, Hispaniarum Primas, Concilium, Decreta & Carmina ad Papam Sergium, & Imperatorem; & ab vtroque litteras accepit. 149.

Hoc anno habita est sancta & vniuersalis Synodus Nicæna CCC.L. Episcoporum contra hæreticos Iconomachos. 150.

149. Hoc anno misit Dominus Iulianus.] *Diximus suprà ad num.* 143. D.L.

DCC.XXVIII. DC.XC.

151. Hoc anno, postridie Nonas Martij, obiit Toleti sanctus & sapientissimus Pontifex Iulianus, qui inter alia scripsit Chronicon Regum Wisigotthorum, ab ærâ CCCC.L. ad tempora Regis Egicanis. Cetera addidere Felix & Guntericus, Archiepiscopi Toletani. Sepultus est sanctus Pontifex Iulianus in æde S. Leucadiæ: quæ domus illius fuit. Posuit ei Felix, Episcopus Toletanus, hoc Carmen sepulchrale:

Assequeris sanctum in Cathedrâ Iuliane Quiricum,
Optimus in vitâ, clarus in eloquio.
Vita decens, & larga manus, & cura fidelis,
*Atque Dei * zelus, iudicijque iubar,*
Fecit vt Hispanæ Genti sat amabilis esses,
Ordinibus cunctis, plebibus, atque viris.
*Deseris * ecce solum; sed te Deus intulit astris:*
Et tua sat tanto vita beanda loco.
Inter Apostolicos resides, Iuliane, maniplos,
Robur Apostolicum conficis, atque decus.
Felicis memorare tui, Pater alme, Leuitæ,
Vt prece sit dignus seruus honore tuâ.
En tua membra damus tumulo: Leucadia ciuis
Corporis est custos: hîc sua cuna fuit.

A ☧ Ω

* al. *cœtus*,

* al. *heu! solium*;

152. *Obiit in pace sanctissimus Pontifex Toleti Iulianus * pridie Non. Mart. Sedit in Patriarchali Solio annos* X. *menses* II. *dies* IX. *decessitque gloriosi Regis Egicanis anno* V. *ærâ* DCC.XXVIII. *Felix Leuita, qui succedit in eâdem Sede.*

* al. *postridie*

153. In eo tempore fuerunt in Hispaniâ decem linguæ, vt sub Augusto & Tiberio: I. Vetus Hispana, II. Cantabrica, III. Græca, IV. Latina, V. Arabica, VI. Kaldæa, VII. Hebræa, VIII. Celtiberica, IX. Valentina, X. Cathalaunica: de quibus in III. lib. Strabo, vbi docet, plures fuisse litterarum formas, & linguas in Hispaniis.

154. Hoc anno, Kal. April. in templo S. Mariæ, præsentibus Suffraganeis Episcopis, consecratus est Episcopus Tolet. Sisebertus (vt quidam volunt) Abbas, acutus ingenio, mediocri litteraturâ, sed Regiâ cognatione, cum Wambane Rege coniunctus, valdè arrogans, & rerum nouarum studiosus; licet fuerit in fide Catholicâ stabilis, & acris eius defensor; ideoque à dignitate posteà amotus.

P. H. 151. *Hoc eodem anno, scilicet* DC.XC. *consecratus est in Sede S. Mariæ Sisbertus (vt quidam volunt) Abbas Benedictinus, in Archiepiscopum Toletanum, loco S. Iuliani Pontificis Toletani, Feriâ* VI. *Octauâ Incarnationis Domini nostri Iesu Christi.*

153. In eo tempore fuerunt in Hiſpaniâ decem linguæ, *&c.*] *Adducit Strabonis locum, vt confirmet ea quæ tradit, videlicet, variis linguis locutos eſſe in Hiſpaniâ eius habitatores: & idem tempore Auguſti & Tiberij Cæſaris (ſub quo floruit Strabo) contigiſſe, qui ex recenſione Iſaaci Caſauboni talis eſt lib.* 3. Hi *(Turdetani)* omnium Hiſpanorum doctiſſimi iudicantur, vtunturque Grammaticâ, & Antiquitatis monumenta habent conſcripta, ac poëmata, & metris incluſas leges à ſex millibus (vt aiunt) annorum. Vtuntur & reliqui Hiſpani Grammaticâ, non vnius omnes generis: quippe ne eodem quidem ſermone; *meliùs, qui vertunt* linguâ. *Græcè ſic:* Καὶ οἱ ἄλλοι δ' Ἴβηρες χρῶνται γραμματικῇ, οὐ μιᾷ ἰδέᾳ, οὐδὲ γὰρ γλώττῃ ἰδίᾳ. *Hunc adducit Scriptorem P. Ioannes Mariana de Rebus Hiſpan. lib.* 1. *cap.* 5. *ad firmandam eamdem rem. Ideò dixerat doctiſſimus D. Alfonſus de Madrigal, Abulenſis Epiſcopus, in Paralipom.* 1. *cap.* 1. *q.* 5. Quia Tubal vnicum idioma habuit, vnicam gentem nominauit, cùm dicatur de omnibus iſtis Geneſeos x. Quòd omnes in ſuis linguis fuerunt, id eſt, quilibet habuit vnum idioma diſtinctum ab alio; & tamen in Hiſpaniâ fuerunt multæ linguæ à principio, & ſunt: ideò quòd non ſolus Tubal terram iſtam habitaret, ſed aliæ gentes cum eo venirent. *Duo hinc elicio: principale idioma gentis Tubal, fuiſſe & commune natiuumq; Hiſpanis: ſecundò, ſecum alias gentes alterius idiomatis adduxiſſe, quæ diuerſis etiam differebant linguis; vnde in Hiſpaniâ plura idiomata erant. Primum etiam confirmo ex eiuſdem Epiſcopi Abulenſis auctoritate, quam magni facio; & meritò. In ſecundæ partis cap.* 25. *ad Euſebij Chronicon Commentario noſtrâ linguâ ſcripto ſic ait:* Es de conſiderar, que, como los Auctores ciertos dizen, Eſpaña fue poblada de Tubal, hijo quinto de Iaphet, el qual en el derramamiento de las gentes; quando las lenguas ſe repartieron, vino con mucha gente de ſu lengua, que es aora la nueſtra, aunque mucho limada è alterada de aquella primera condicion. *M. Maximi teſtimonium anno Chriſti* D.XIV. *quas turbas dedit! cuius verba:* Præter linguas, Latinam, Cimbricam, Gotthicam, in Hiſpaniâ erat lingua Cantabrica, & politior natiua Hiſpana, quæ copiâ verborum, elegantiâ & tumore, à Cantabricâ differebat. *Doctis ſanè & laborioſis chartis docuit nos V. C. D. Gregorius Lopez Madera in ſecundâ editione Hiſpan. Monarchiæ cap.* 13. *Dixerat de his etiam doctiſſimus Bernardus Ioſeph de Aldrete in Origine linguæ Hiſpan. lib.* 2. *cap.* 15. *Iterumq; magnum ſe cogitat exhibere athletam in eodem magno & admirando eruditionis ſpectaculo, non tamen in eamdem deſcendet arenam: & nouiſſimè omnia congerit & digerit, ſubtiliq; ingenio & magno iudicio ſcribit in Commentariis ad M. Maximum, vt nihil vltrà deſiderari aut inueniri poſſit. Addam aliud ex Iuliani Chronico num.* 376. *quo non lac lacti ſimilius:* Loquebantur Muzarabes linguam Hiſpanam conſuetam, & Gotthicam: præcipuè Toletani, qui politiores erant ceteris, nitorem linguæ vernaculæ natiuum inter Mauros obſeruauerunt. Hæc à Tubale principium habuit; in contractibus & ſermone vulgari cum Saracenis linguâ loquebantur Arabicâ; inter ſe ſermone Gotthico vel Hiſpano vetuſto * loquebantur. *Dixit, Toletanos ceteris eſſe politiores: quod diu obſeruatum, & vſque ad hæc noſtra tempora. Rex etiam Alfonſus, Sapiens nominatus, in curiis Toleti coactis iuſſit, ſi oriretur dubium circa alicuius vocabuli notionem antiqui Hiſpani, ſtandum fore interpretationi, quam Toletani aſſignarent. Refert D. Franciſcus de Piſâ* 1. *parte Deſcriptionis Toleti lib.* 1. *cap.* 35. *fol.* 56. *col.* 3. *priùs Alcoçer in Hiſt. Toleti. Legem verò de hac re loquentem in ſeptem Partitis non me legiſſe memini, quamuis vulgò aſſerant inueniri.*

D. L.

* al. vtebantur.

DCC.XXIX. DC.XCI.

155. Kalend. Nouembr. hoc anno Regis Egicanis IV. habita eſt Synodus in vrbe Cæſarauguſtanâ.

DCC.XXX. DC.XCII.

156. Siſebertus veſte, quam beatus Ildefonſus diuinitus acceperat, contradicente Clero Toletano, vult indui; & præcipitatus amentiâ, contra Regem nouis rebus ſtudet.

P. H. 155. *De Synodo Cæſarauguſtanâ memoria eſt in D. Garſiæ Loayſæ Conciliis Kal. Nouembris die Dominicâ, æra* DCC.XXIX. *hoc eſt, anno Chriſti* DC.XCI. *anno* IV. *Regis Egicanis.*

P. H. 156. *Siſebertus voluit induere veſtem, quam B. Virgo S. Ildefonſo tradiderat. Quòd induit cappam, dicit P. Doctor Mariana cap.*18 *lib.*6. *Gariuay lib.*8. *cap.*44. *ſed Cixilla non hunc induiſſe veſtem, ſed inſediſſe cathedram eburneam, in quâ Virgo ſanctiſſima præſederat. Subiiciam verba Cixillani Epiſcopi Toletani, quæ ſunt hæc:* Reperit in cathedrâ ipſam Dominam ſedentem, vbi ſolitus erat ipſe reſidere, & populum ſalutare: quam cathedram nullus Epiſcopus adire tentauit poſteà, niſi Dominus Sisbertus: qui ſtatim ipſam perdens, exilio ablegatus eſt. *Hinc cœpit in barathrum malorum incidere.*

Die Veneris II. *Maij anno* VI. *Regis Egicanis, anno Chriſti* DC.XCIII. *priuatus eſt Sede rebuſq; Sisbertus, & in exilium ad ergaſtulum ſui Ordinis pulſus. de quo ſic in cap.*9. XVI. *Concil. Toletani, in hunc modum:* Vnde Sisbertus, Toletanæ Sedis Epiſcopus, talibus machinationibus denotatus repertus eſt: pro eo quòd Sereniſſimum Dominum noſtrum Egicanem Regem non tantùm Regno priuare, ſed & morte cum Flogello, Theodemiro, Liubilane, Liubigithone quoque, Teclâ & ceteris, interimere definiuit, atque genti eius, vel patriæ inferre conturbium & excidium cogitauit: qui etiam per Decreti noſtri definitionem, iam & loco & honore priuatus exiſtit. Ideò noſtrum in commune per huius Canonicæ ſanctionis decernit collegium, vt hoc ipſum vnionis noſtræ Decretum, quod etiam his Synodicis diffinitionibus innectendum decreuimus, omni ſubſiſtat valore ſubnixum, atque in perpetuum obtineat inconuulſabile robur. Ipſe verò Sisbertus pro ſui iuramenti tranſgreſſione, facinoriſque tantâ machinatione, ſecundùm antiquorum Canonum inſtitutionem, quâ præcipitur, vt quiſquis inuentus fuerit talia feciſſe, & viuente Principe in alium attendiſſe pro futurâ Regni ſpe, à conuentu Catholicorum excommunicationis ſententiâ repellatur, honore ſimul & loco depulſus, omnibuſque rebus exutus; quibuſque in poteſtatem prædicti Principis redactis, perpetui exilij ergaſtulo maneat relegatus: ita nempe, vt, ſecundùm eorumdem antiquorum decreta, in fine vitæ ſuæ tantùm communionem accipiat; excepto, ſi Regia eum pietas antè abſoluendum crediderit. Simili quoque & ceteri de Religioſis, cuiuſlibet ſint Ordinis aut honoris, qui deinceps talia contra Principem egiſſe vel definiſſe reperti extiterint, cenſurâ multandi ſunt. *Et cap.*12. Proinde, quia Sisbertus, Toletanæ Sedis Epiſcopus, eorum ſalubribus monitis nequaquam maluit ex humilitate dependere obſequelam, quò Eccleſiam Dei ordine debito regeret, humilitate inſtrueret, & exemplis ſalutaribus ad regna ſiderea prouocaret; ſed bicipiti ſe percellens mucrone, ſuperbiæ videlicet atque periurij, glorioſum Dominum noſtrum Egicanem Regem non ſolùm voluit Regno priuare, ſed & mortis impenſione perimere; ideò non congruit

gruit nos prius Concilium inchoare, nisi illo prius Canonicâ ac legali censurâ multato, in loco eius alius fuerit subrogatus Toletanæ Sedis Cathedram retenturus. Idcircò nobis omnibus in vnum collectis, idem Sisbertus Episcopus nostro cœtui præsentatus, atque infidelitatis suæ machinationem patuli oris est affatu professus. Vnde nos per huius nostri decreti formulam sæpè dictum Sisbertum, secundùm dictum edictum priscum Synodicæ sanctionis, ac decretum de talibus promulgatæ legis, ab Episcopali ordine & honore deiicimus, à perceptione corporis & sanguinis Christi excommunicatum, in exilio perpetuo manere censemus: in fine tantùm communionem percepturum; excepto, si eum principalis pietas cum sacerdotali conniuentiâ delegerit absoluendum.

DCC.XXXI. DC.XCIII.

Anno VI. gloriosi Regis Egicanis VI. Nonas Maias habetur XVI. Synodus Toletana, LIX. Episcoporum, in Basilicâ sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Feriâ VI. die S. Athanasij Pontificis & Confessoris: in quâ (credimus auctoritate Romani Pontificis eâ de re consulti) deponitur Sisebertus Præsul Toletanus, quòd rebus nouis studeret contra Regem, & prolem Regiam, videlicet Flogellum, Theodomirum,* Liubilanem,* Vugiosanam, Theclam, cerosque Egicanis Regis filios, quos interimere conatus est. rebus suis omnibus exutus, anathemate percussus, & vsque ad mortem communicatione sacræ Eucharistiæ & conuictu Catholicorum priuatus, ad Monasterium S. Petri Caradinensis, sine suffragio & loco, omnibus suis bonis confiscatis, in exilium perpetuum detruditur. 157.

* *al.* Labilanem, *leg.* Liubigithonem,

Felix, Iuliani discipulus, iam creatus Hispalensis Episcopus, vir grauitatis & eximiæ prudentiæ laude clarus, voto Regis & Metropolitanorum, Toletanæ Sedi præficitur, suffragio pariter totius Concilij: qui Chronicon S. Iuliani Doctoris sui, Toletani Archiepiscopi, nonnihil auxit. 158.

158. *De electione Felicis, qui discipulus Iuliani sanctißimi fuit in Ecclesiâ Toletanâ Archipresbyter, & inde ascendit ad Ecclesiam Hispalensem, & subrogatus est Sisberto Toletano, vt Mathias Apostolus proditori Iudæ, sic eadem sancta Synodus cap.* 12. Igitur, quoniam fauente Domino, Concilium est quo citiùs inchoandum secundùm prælectionem atque auctoritatem totiens dicti nostri Domini, per quam in præteritis iussit Venerabilem fratrem nostrum Felicem, Hispalensis Sedis Episcopum, de prædictâ Sede Toletanâ iure debito curam ferre, nostro eum in postmodum referuans idem decreto formandum: ob id nos cum consensu Cleri ac populi, ad sæpè dictam Sedem Toletanam pertinentis, prædictum Venerabilem fratrem nostrum Felicem de Hispalensi Sede, quam vsque hactenus rexit, in Toletanam Sedem canonicè transducimus, & in eâdem Hispalensi Cathedrâ fratrem nostrum Faustinum, Bracharensis Sedis Episcopum; necnon Felicem, Portulacensis Ecclesiæ Episcopum, Antistitem in præfatâ Bracharensi Sede similiter Pontifices subrogamus. *Ex iis, & verbis edicti Egicanis, quæ subdit:* Alio tamen Episcopo principali electione ibidem constituto; *colligitur Primò,* P.H.

Reges

Reges Gotthos habuisse ius nominandi Episcopos in suo Regno. Secundò, iure transire de vrbe Hispalensi ad Toletanam, tamquam ad Sedem Primatem totius Hispaniæ. Tertiò, non fuisse Bracharensem Sedem primariam, quia inde non ascenderetur ad Hispalensem, sed potiùs descenderetur, vt re verâ factum est; ita vt ad Hispalensem demigraret Episcopus Bracharensis. De Felice sic Rodericus lib.3.cap.13. Qui grauitatis & prudentiæ excellentiâ nimiâ pollebat. *Idem generalis Historia, & in Gundemaro Loaysa. Hic licet in Sede iunior, saltem Hispalensi; tamen præest, vt manifestus totius Hispaniæ Primas.*

DCC. XXXII. DC. XCIV.

159. Hoc anno, v. Id. Nouembr. anno Regis Egicanis VII. habita est sub Felice, Toletano Præside, Synodus Toletana XVII. in æde S. Leucadiæ.

P.H. 159. *De Synodo Toletanâ* XVII. *quæ habita est in æde S. Leucadiæ anno* DC.XCVII. *sic Rodericus lib.3. cap.13.* Anno VII. Flauij Egicæ Regis, v. Id. Nouembr. fuit celebratum septimumdecimum Concilium Toletanum in Ecclesiâ S. Leucadiæ: vbi sanctum eius corpus requiescit, in suburbio Toletano, sub Felice vrbis Regiæ Primate, qui grauitatis & prudentiæ excellentiâ nimiâ pollebat; & subscripserunt Faustinus Hispalensis, Maximus Emeritensis, Vera Tarraconensis, Felix Bracharensis, Metropolitani, præter absentes, qui pro se Vicarios destinarunt. In quo Concilio idem Rex præsentialiter adfuit, & coram omnibus humi prostratus, se eorum orationibus commendauit; & tomum, quem in manu tenebat, Primati & Concilio offerens, super his, quæ continebantur, sibi satisfieri postulauit: & hæc omnia in libro Canonum plenissimè declarantur. *Quo loco prætereundum non est, doctissimum Rodericum, Pontificem Toletanum, non solùm sensisse, Primatum Toletanum incepisse à Bernardo, sed ab Eugenio Martyre, atque adeò sub Gotthorum Regibus Antistites Toletanos fuisse Primates.*

DCC. XXXIV. DC. XCVI.

160. Hoc anno, abdicato Imperatori Iustiniano succedit Leo.

DCC. XXXVI. DC. XCVIII.

161. Hoc anno, Flauius Witissa, cum poteste Regis, viuit in Gallæciâ, sic ordinante patre Rege Egicane.

162. Floret Toleti Iulianus Lucas, qui multa de vtroque Beroso collegit, & * concinnauit.

* *al.* continuauit.

163. Floret Corduba, quam Persæ condiderunt, quasi mensium summitatem; & Saldubam, quasi Salemdubam, summitatem pacis.

P.H. 161. *Constat Regnum Gallæciæ ex historiis Gotthorum, & aliis.*

D.L. 162. Iulianus Lucas, qui multa de vtroque Beroso collegit, & concinnauit.] *De Iuliano diximus in Aduersariis num.36. De Valerio Hispano, Berosi Fragmenta colligente, vide Flau.Dextrum anno* CCC. *num.*13. *De Beroso multi multa. Vide nouissimè F. Alfonsum Maldonado in Chronico vniuersali Tractatu* 15. *pag.*92.

D.L. 163. Floret Corduba.] *Dissidium vsque adhuc inter Auctores; alij aiunt, alij negant, Cordubam à Persis conditam. Ambrosius de Morales in 2. Tom. Histor. vbi de Cordubâ peculiari agit tract.fol.*113. *& in* 4. *Tomo Hispaniæ illustra-*

illuſtratæ inficias it, damnatq; fundamenta tamquam futilia pro aſſerentibus. Stat in contrarium Stephanus de Garibay lib.5 Comp Hiſt pag.129. num.25. adducitq; Plinium lib.3. cap.1. Naturalis Hiſtoriæ in ſuam ſententiam, dum ille refert, Perſas in vniuerſam Hiſpaniam perueniſſe, ex M. Varronis traditione. Nunc verò hoc enixiùs defenderet, ſi Luitprandum noſtrum ei videre contigiſſet, qui tam fidenter narrat Cordubam à Perſis conditam; cùm etiam ſit veriſimile, ad ſimilitudinem ciuitatum quæ in Perſiâ erant, alias eorumdem nominum eoſdem in Hiſpaniâ condidiſſe; vti apud Indos in Occidentalibus regionibus fecêre primi illi noui orbis accolæ Hiſpani. In Perſiâ, prope fluuium Tigrim quædam iacet prouincia Corduena *nominata; ex quâ, leui intercedente mutatione, noſtra potuit appellari* Corduba. *De* Corduenâ *Ammianus Marcellinus lib.25.* Quo temporis ſpatio, antequam hi mitterentur, ſi abuſus Princeps paulatim terris hoſtilibus exceſſiſſet, profectò veniſſet ad præſidia Corduenæ, vberis regionis, & noſtræ, ex eo loco, in quo hæc agebantur, centeſimo lapide diſparatæ. *& alibi pluries Nec abſonum erit coniectari, ex* Corduenâ, *&* Dubâ, *regione & voce Perſicâ,* Cordubæ *nomen compoſitum.* Duba *namque ſummitatem videtur ſignificare; & tam in* Cordubâ *quàm in* Saldubâ *(quæ hodie eſt* Zaragoza*) ſummitatem denotat. In* Cordubâ, *vt bono præeunte omine infinitum dierum numerum, ſeu ſummitatem, illo nomine futuram ominaretur, quiſquis* Cordubam *nominaret. In* Saldubâ; *vt quaſi pacis ſummitas agnoſceretur. Quid aliud* Sal, *quàm* pacem *portendit? I. Eſdræ cap.4. verſ.14.* Nos memores ſalis. *Latè Bernardinus Gomez Comment. 4. de Sale à num.9. Ioachimus Zechnerus Auctor expurgandus in Cent.3. Adag. ſacrorum, Adag.54. num.3. Vox, inquam, Perſis familiaris, vel non ignota. Sic Barreirus à ſalinis frequentibus in eâ regione nomen fluxiſſe credit: montes enim ſalis fecundos non procul ab hac vrbe diſtare notum eſt. Refert & ſequitur Lud. Nonius in ſuâ Hiſpaniâ cap.82. pag.252. Iterùm Bernardinus Gomez de Sale lib. I. §. 38. pag.39. B. Etymologiam* Cordubæ *aliunde deducunt Ioannes Gerundenſis Epiſcopus, lib.1. Paralipom. Gerardus Mercator in Atlante maiori in Bæticæ deſcriptione, Georgius Merula in ſuâ Coſmographiâ p. 2. lib.2. cap. 24. pag. 366. à* Corde, *&* Bæticâ, *quaſi* Cor-Bæticæ *dicatur. Multa ex his indicauit mihi doctiſſimus P. Franciſcus de Biuar: quod libens candidè fateor.*

Denique ex hoc inter Auctores diſſidio maius examinandum venit, in dignoſcendâ Auicennæ patriâ. Cordubenſem *in Hiſpaniâ multi;* Corduenſem *in Perſiâ non pauci agnoſcunt: quos ad calculum reducere, & referre, nec otij nec operæ pretium eſt. Præterea alios, qui Hiſpali tribuunt, & eorum ſuffragio ductum Paſchal. Gallum in Bibliothecâ Medicâ, Conradum Geſnerum, Conradum Lycoſthenem, & Ioſiam Simlerum Tigurinum, Gaſparum etiam Bauhinum Baſileenſem. Quid dicam de noſtro Roderico Gonçalez de Clauijo in Legationis ſuæ Itinerario ad magnum Tamerlanum? is enim ait, Auicennam in inſulâ, quæ Antiquis* Eboſus, *ſeu* Ebuſus, *nunc* Ibiza *dicta, natum; ibiq; vſque ad ſua tempora turrim quamdam, nomine Auicennæ inſignitam, extare. Ex Arabicâ verò Hiſtoriâ, Hiſpanicè per Marcum Obelum Regium Interpretem conuerſâ, Perſam fuiſſe indigenam conſtat: & quamuis acerrimè ſoleam mea mihi vindicare; ita, quæ fortè aliena ſunt, minimè mihi arrogare conſueui.*

Eâdem ferè dubiâ coniecturâ veniunt examinanda, dealbandaq;, quaſi ex eâdem fideliâ, cuius parentis ſint Opera, vulgò Auicennæ tributa: nam in quodam antiquo manuſcripto libro, qui aſſeruatur in ciuitatis Legionenſis Eccleſiâ, Diuo Iſidoro dicatâ, (eius exemplar apud me habeo) Iſidori extolluntur eſſe, & falsò Auicennæ adſcripta; eumq; Theodiſcli Archiepiſcopi Hiſpalenſis

ope, traducunt plagiarium, qui suo idiomate & nomine euulgauit. vbi adducitur in testimonij tesseram Lucas Tudensis Diaconus in Chronico lib. 3. circa principium: Successit, *inquit*, beatissimo Doctori Isidoro Theodisclus, natione Græcus, varietate linguarum doctus, exteriùs locutione nitidus, interiùs autem, vt exitus demonstrauit, sub ouinâ pelle lupus voracissimus: nam libros quosdam de Naturis rerum, & Arte medicinæ, necnon & de Arte notoriâ, quos Pater Isidorus facundo stylo composuerat, & necdum ad publicum venerant, in odium fidei corrupit, resecans vera, & inserens falsa, atque per quemdam Arabem, nomine Auicennam, de Latino in Arabicum transtulit. *Eminentissimus Cardinalis Cæsar Baronius Tomo* VIII. *Annalium, anno Christi* DC.XXXVI. *num. 9. ipsissimum Tudensis locum refert; & ad calcem apponit:* Hæc Tudensis; quem exscriptum ex prototypo nobis concessit Franciscus Pegna mei amantissimus, Rotæ Auditor. *Verba tamen manuscripti Hispani transscribere non recuso: antiquitatem redolent, & ad illustrandam rem mirificè conducunt.* I tambien lo diçe Don Lucas de Tui, que hizo san Isidoro vn muy ecelente libro de Medicina, el qual quedò en su camara, quando deste siglo pasò; i antes que el dicho libro viniese à poder de alguna persona que lo conociese, vino de las partes de Africa à suceder en la Silla Arçobispal de Seuilla vn Obispo malo, inficionado de la heregia Ariana, que se deçia Theodisclo, i era Griego de su naturaleza, el qual tomò muchos libros, de los que san Isidoro auia dexado en su estudio; i entre ellos hallò aquel libro de Medicina. i porque el tenia necesidad de entender algunos nombres Arabigos, inuio por vn Moro letrado, que se los declarase, el qual era Medico, i se deçia Auicena. i en pago de su trabajo diole aquel libro, que san Isidoro auia hecho, paraque el Moro se le intitulase à si mismo, i como si el le vuiesse compuesto; i assi se perdio la memoria de san Isidoro. Quanto al dicho libro, afirman muchos, que este es el libro mismo, que los Medicos tienen aora por principal, que se nombra Auicena. Diçen, que como aquel libro fue entonces trasladado de Latin en vulgar, paraque el dicho Moro lo pudiese entender, el lo compuso en su lengua Arabiga, i despues fue tornado à trasladar en Latin, como aora està. Diçen, que en aquellas trasladaciones, por no ser bien entendidos los vocablos, vuo muchos errores, los quales oy dia en el dicho libro se hallan. I muchas vezes se ha platicado en los Dotores de Medicina de corregir los dichos errores de Auicena, porque dizen, que son muy dañosos, especialmente en los Medicos nueuos, i no esperimentados. Plegue à Dios, que haga presto, i bien; porque cesen los daños, que dellos se siguen à la salud corporal de infinitas personas. I muchos creen, que segun la abundancia de la çiençia i conocimiento, que san Isidoro alcanço en las cosas naturales todas, si aquel libro suyo de Medicina no fuera corrompido, i se hallara el verdadero original, como el lo escribio, aquel solo bastara, para curar todas las enfermedades, quanto la humanidad permitia, i no vuiera necesidad de otro libro de Medicina. *Hactenus manuscriptus. Pater verò Ioannes de Mariana è Societ. Iesu in Historiâ Hispanâ Latino sermone scriptâ lib. 6. cap. 7. stat contrà, anno* DC.XXXIX. *& rationem eruit è situ Chronologiæ, quam ait repugnare omnino, sic:* Isidoro defuncto, Theodisclus, natione Græcus, ex aliquanto interuallo successor in Ecclesiâ Hispalensi subrogatus est. Hunc nonnulli affirmant, Isidori libros, multis locis deprauatos, Auicennæ Arabi tradidisse, vt in linguam Arabicam conuersos, ipsiusmet nomine vulgaret. quod de Auicennâ falsum est: quippe Sorsani æqualis testimonio, in ipsius Auicennæ Vitâ, explora-

ploratum eſt, poſt trecentos ampliùs annos vixiſſe, neque veniſſe in Hiſpaniam, ſed in Perſarum regiâ vitam omnem propagaſſe. *Cui conuenit Hiſtoria Arabica ſuprà relata, in Auicennæ vrbanâ & palatinâ deſcribendâ vitâ: diſcrepat tamen in annorum computatione (quæ opinionis Marianæ caput & vnicum fundamentum eſt:) ea namque natum Auicennam profert circa annum* CCCC.XXVIII. *niſi (quod rectius puto) deducatur, Arabico more, à fugâ ſcilicet Mahometis; & tunc potiùs Marianæ faueret, quàm reſiſteret. Præiuit Marianæ Ambroſius de Morales Tomo 2.Hiſtoriæ Hiſpan.lib.*12. *in Regis Chintillæ Vitâ fol.*127. *litterâ E. qui totidem ferè verbis eadem de Auicennæ libris, quæ Mariana, refert. Hæc ſunt:* Lo demas que ſe eſcribe de ſu vida en vn libro impreſo muchos años ha en Salamanca, no lo tengo por tan autentico, en muchas coſas que alli ſe eſcriben de ſu vida i muerte; aunque tiene mucha autoridad el otro libro de la traſlacion i milagros deſte Santo, que eſtà junto con aquel; por auerlo eſcrito el Obiſpo Don Lucas de Tuy, i por ſer muchas de las coſas que alli ſe cuentan, de ſuyo notorias, i en otros buenos Autores teſtificadas. De las otras de la vida, porque ſe creen vulgarmente ſin fundamento, ſera meneſter moſtrar, como no lo tienen. Alli ſe diçe, que es de ſan Iſidoro la grande Obra de Medicina, que comunmente llaman de Auicena: porque Theodiſclo, que fue Arçobiſpo de Seuilla poco deſpues de ſan Iſidoro, hombre mal Chriſtiano i peruerſo, teniendo neceſidad de ſeruirſe de vn Moro, docto en ſu ley, i en otras coſas, llamado Auicena, para ciertas maldades ſuyas, en premio de lo que hizo por ſu mandado, le dio aquella Obra de ſan Iſidoro; para que traſladandola en ſu lengua Arabeſca, la publicaſe por ſuya. Auicena lo hizo aſſi, i ganò mucha fama i hazienda con el trabajo del Santo. Añaden alli, que ſan Ileſonſo deſcubrio eſta falſedad, i otras muchas, con que eſte maluado Theodiſclo quiſo corromper tambien las otras Obras de ſu Maeſtro. De parte del Santo, ay hartas coſas que contradiçen à eſto, i tambien de parte de Theodiſclo. Mas dexado todo eſto, lo de Auicena nò puede ſer de ninguna manera verdad; i porque Sorſano, dicipulo i compañero perpetuo de Auicena en ſu vida, la eſcribio, i anda impreſa con ſus Obras. Alli ſe entiende como viuio mas de trecientos años deſpues deſtos tiempos de ſan Iſidoro. Tambien Auicena fue criado i priuado de los Reyes de Perſia, i con ellos anduuo ſiempre, como el miſmo Sorſano que lo acompañaba, lo afirma, i aſſi nunca vino en Eſpaña: i lo que ay del maluado Arçobiſpo Theodiſclo, preſto ſe vera en ſu lugar. *Hucuſque Morales. Igitur in re tam dubiâ, hinc inde decertantibus interpretibus & ſcribentibus, mihi datum eſt congerere, non aſſerere. Lectori fas ſit, per meq; licebit, contendere, & diſcernere.*

DCC.XXXVIII. DCC.

Decentius, Epiſcopus Segobienſis, floret: ſub quo exciſa eſt à Mauris Segobia, & multi Monachi Benedictini à Mauris occiduntur: in his paſſus S. Fructuoſus. 164.

Hoc anno ſanctè moritur Felix Toleti, qui ſcripſit Vitam S. Iuliani, Toletani Archiepiſcopi, magiſtri ſui, IV. Nonas Iunij: ſepelitur, more maiorum, in Baſilicâ S. Leucadiæ, vbi Virgo nata fuiſſe dicitur & educata. Guntericus, eius Archidiaconus, poſuit illi hoc carmen: 165.

Te tenet, alme Pater Felix, Leucadia virgo
Corpore; ſed volitans ſpiritus aſtra tenet.

Nil tulit Hispanus grauius te aut rectius orbis;
Felix Pastor eras, dum tibi vita fuit.
Iria, Toletum, Patrem priùs Hispalis ipsa
Vidit, & alloquio est sat recreata tuo.
Hæc postrema tibi dat Guntericus amanti
Carmina tristitiam testificata suam.
Si possem lacrymis mercari aurique metallo,
Mercarer, Felix, ne morerere diu.
Eriperis Patriæ, senioque malisque grauatus:
Grande operæ pretium plebibus vnus eras.
Quas tamen è superâ poteris statione leuare,
Alfonso meritis Helladioque minor.
Gothica res (nisi fallor ego) minitata ruinam,
Eius & immensâ mole laborat opus:
Da vires, Gentique tuæ Patriæque faueto,
*Carmen Isidori triste, * minasque tene.*

* al. *minaxq; timet.*

A ☧ Ω

166. *Obiit sanctæ memoriæ Pontifex Felix, Archiepiscopus Tolet. Hispaniarum Primas & Patriarcha, anno vltimo gloriosi Regis Egicani, sub die* IV. *Nonas Iunij, æra* DCC.XXXVIII. *currente: fuit eximius Poëta, magnus Concionator, acerrimus defensor fidei, cliensque B. Virginis Mariæ.*

167. Eligitur in Sede Toletanâ Gundericus ex Episcopo Seguntino, comes discipulusque cum Felice, cùm fuit Archidiaconus Toletanus & Archipresbyter. Ipso die S. Ioannis Baptistæ, XXIV. die mensis Iunij, ponitur à Suffraganeis & Palatinis in Sede Toletanâ.

168. Gorthi destruunt Lacobricam, prope * Bursadam, hoc est, Molinam, vbi Sertorius vicit Merellum, Romanum Ducem.

* *al.* Bursandam, & *al.* Vrsandam,

P.H. 165. *De Felice hîc multa. Obiit anno* DCC. *quartâ Feriâ* II. *die Iunij, die S. Marcellini. Scripsit Vitam Iuliani, Archiepiscopi Toletani, Magistri sui. Iacet in æde S. Leucadiæ Suburbanæ. Verè felix & fortunatus, quem Deus eripuit, ne tanto casui captiuitatis Hispaniæ viuus posset superesse. Carmina, quæ sequuntur, crediderim composita fuisse à Gunderico eius successore, viro profectò docto & sancto.*

P. H. 167. *Hoc eodem anno succedit Gundericus Felici ex Saguntino; qui confirmauit in Concilio* XVI. *Toletano* XIV. *loco. Crediderim, hunc priùs fuisse Clericum Ecclesiæ Toletanæ: quem propter excellentiam morum, & doctrinæ magnitudinem, Rex Egica præfecit Ecclesiæ Toletanæ. Fuit natione Gotthus, vt eius nomen præ se fert. De quo sic Rodericus lib.3. cap.14.* Per idem tempus Gundericus, Toletanæ Sedis Primas, sanctimoniæ dono illustris habetur, & in multis mirabilibus clarior celebratur. *Illustrissimus Præsul Garsias de Loaysa sic agens de Eugenio I. & reliquis, Paterno, vel Patruino, Montano, Iuliano I. Euphemio, Helladio, vtroque Eugenio, II. & III. Felice, Ildefonso, Iuliano XXI. Gunderico,* Quorum, *inquit,* mores integri & sanctissimi, virtutesque excel-

lentes

lentes & singulares eos segregarunt ab omni consuetudine mortali; ita vt miracula in hominum conspectu viui & mortui ederent. *Generalis Historia sic:* En aquella sazon era Arçobispo de Toledo Genderico: è era home casto, è de gran santidad; è por quien fiçiera muchas virtudes è muchos milagros nuestro Señor Dios; tal seruicio le auia el fecho. *Idem Gariuayus lib.8. cap.46. M. Aluarus Gomezius in Vitâ eius sic ait:* Magnum detrimentum mors Felicis Reipublicæ attulit; nam protinus VVitiza, velut custode & rectore amisso, cœpit pessimæ suæ naturæ documenta & indicia dare. Gundericus tamen Felici succedens, vir morum etiam probitate clarus (vt quem ob eius insignes virtutes, & miracula adiuncta, Auctores sui temporis fuisse aiunt in numerum Diuorum relatum) petulantiam hominis erumpentem coërcuit: & quamuis adolescentiæ proteruitate in licentiam omnem raperetur; tamen ætatis iunioris causâ adhuc pudoris claustris non abruptis, Gunderico reuerentiam deferebat, eiusque monitis & suasu aliquot exempla bona edebat. Nam eo tempore quidam prodiderunt Monasterium ab eo in Toletano suburbio constructum, duobus millibus passuum in Occidentem ab vrbe distans, quâ videlicet Talabricam itur; quibus ad aquam in Cœnobium deferendam arcus opere fornicato erant impositi. Algondorinum voce nunc Arabicâ locus appellatur, vbi prædia & olíueta sunt, atque aliæ arbores cum vitibus consitæ. S. Petro Monasterium dedicauit, atque in eo feminas conuersari iussit, quæ, iuxta Benedicti regulam, atris velis caput velarent. In quod quoniam maturioris ætatis mulieres, quam rerum humanarum tædium iam ceperat, admittebantur, Cœnobium matronarum, quas illa ætas Dominas appellabat, cognomen tenuit. Ceterùm mali genitoris prole in vitiosam naturam degenerante, aut Rege ipso in omnia scelera posteà effuso, eas inœstante, aut in solitudine licentiam suggerente, cùm incontinenter viuere prohiberentur, Toletano Pontifice curante, ad Aguilanis portam postmodum sunt translatæ. Eam verò Auctores illi fuisse dicunt, quæ nunc Gallianæ ac Virgineæ conceptionis appellatur. Aguila verò Gotthorum Rex in Hispaniâ regnauit anno Domini D.XLII. Sub quo matronarum translatio in vrbem facta sit anno, Gundericus an Sinderedus successor fuerit auctor, ab Auctoribus non traditur. Ego paruo tempore quo Gundericus vixit, nondum illas sanctam disciplinam, quæ solet in initiis Religionum feruere, proiecisse tam citò crediderim: sed post Gunderici Pontificatum, quando VVitiza Religionis & pudoris oblitus, vitiis omnibus habenas laxauit. Aliquot vltra passus, quà Daciani horti nunc sunt, in huius Monasterij monumentis, memoriam ad extremam planitiem quæ est vrbi subiecta, ædiculam Maiores eidem Diuo ædificasse opinor, quæ nunc Petri Viridis cognomen tenet. Quòd ad Tagum, ni fallor, inter hortos: sic enim (quæcumque anni tempestas sit) totus ille locus vernare videtur. Annum, aut paulò ampliùs, Gundericus inter viuos egit: nam & ille quoque Deo dilectus, antequam mali imminentes ingruerent, ex iis regionibus ad cælum euolauit anno Domini DCC.IV. Quis hic fuerit, quóve loco natus, inopiâ antiquorum monumentorum nescitur. At Gotthici sanguinis fuisse, nomen declarat. Gundericus Segontiæ Episcopus, in XVI. Toletano subscribit, cuius Episcopatus ad Carthaginensem prouinciam pertinet; facilè à prouinciali Ecclesiâ ad principalem potuit gradum facere. Hoc quidem compendio vtentes alij Gutericum deinde vocarunt, alij Goter, inde Godel: Godelorum familiæ nomen dedit, quæ ex vetustis ciuitatis nostræ est, & in quâ aliquot Archiepiscopi fuêre. Sed temporis longinquitate omnia consumentis fermè in paucissimis durat ciuibus. *Vulgò Gudiel,*

Noster Luitprandus ait inisse Pontificatum XXIV. *Iunij, die S. Ioannis Baptistæ, qui fuit eo anno Feriâ* V. *scilicet* DCC. *Primò fuit discipulus, Diaconus & Archipresbyter cum Felice, vt puto (qui duo discipuli S. Iuliani) & ideò nutritus in Ecclesiâ sanctâ Toletanâ, ac per omnes gradus versatus vsque ad Episcopatum Ecclesiæ Saguntinæ. Inde verò propter merita translatus ad Toletanam.*

DCC.XXXIX. DCC.I.

169. Hoc anno Egica Rex Gotthorum moritur Toleti v. Idus Nouembr. & sepelitur in æde S.Leucadiæ Prætoriensi extra muros, prope Tagum, cum suis maioribus.

170. Succedit illi in regno Wisigotthorum Flauius Witiza, filius eius: consecratur, inungitur, coronatur (vt Imperatores solebant Constantinopolitani, manu Patriarchæ eiusdem vrbis) die Lunæ XVII. Kalend. Septembr. à Gunderico, Toletano Pontifice, & præsentibus Episcopis Metropolitanis & Palatinis, in æde S. Mariæ, quæ de Alficen modò dicitur.

171. Gundericus, Toletanus Atchiepiscopus, cum suis Suffraganeis sacrat Ecclesiam S. Torquati, discipuli S. Iacobi, quem cum aliis vndecim fecit in Hiberniâ ex comitibus discipulos, quasi Apostolos. Hæc vna fuit ex septem quæ Toleti remanserunt, ex pactis conuentis cum Mauris; & modò manet.

P.H. *169. De anno, quo mortuus est Rex Egica, variant Auctores: nam Rodericus ait mortuum esse ærâ* DCC.XL. *hoc est, anno Christi* DCC.II. *at D.Garsias Loaysa, & alij anno* DCC.I. *quem sequitur Gariuayus, P. Ioannes Mariana, & alij Scriptores.*

P.H. *170. Eodem anno iniit Regni coronam solus VVitiza, quamuis cum patre regnauerit annos aliquot. Coronatur & inungitur (non in Ecclesiâ S. Petri Prætoriensi) die Lunæ* XIV. *Nouembr. in peruigilio festi S. Eugenij, Archiepiscopi Toletani & Martyris; facta verò est consecratio in æde S. Mariæ Minoris Toleti, vt credi par est, cum summâ alacritate. Gariuayus affirmat, tunc fuisse VVitizam annorum* XIX.

Constat, hoc anno sacratam à Gunderico S. Torquati Martyris Ecclesiam, ex sigillo quodam ibi reperto, vt ego latiùs refero in Historiâ Ecclesiasticâ ciuitatis Toleti.

D.L. *De coronatione & vnctione diximus suprà ad num. 8. & 87. De Ecclesiâ S.Mariæ de Alficen ad num.87.*

DCC.XLII. DCC.IV.

172. Gunderico, Toletano Pontifice, & Hispaniarum ac Galliæ Gotthicæ Patriarchâ Præside, Faustino Hispalensi, cum aliis quatuor Metropolitanis, & multis Episcopis ac Palatinis, in Basilicâ Prætoriensi vrbanâ sanctorum Petti & Pauli, anno IV. Regis Flauij Witicanis VIII. Kalend. Nouembr. Concilium Toleti celebratur: vbi de Fidei custodiâ, & morum agitur reformatione, per illos sanctissimos Pontifices, zelo, fide & mirabili sanctimoniæ luce in totâ Hispaniâ fulgentes.

Gun-

Gundericus, Toletanus Præsul, sapientiâ, prudentiâ, & (vt ali- 173.
qui volunt) miraculorum gloriâ præclarus, valdè resistit libidini & petulantiæ Regis Witizæ scelestissimi.

172. *De Concilio Toleti coacto, quod fuit* XVIII. *sic ait Rodericus lib.* 10. *c.* 14. P. H.
Hic in Ecclesiâ, *inquit*, S. Petri, quæ est extra Toletum, cum Episcopis & Magnatibus super ordinatione Regni Concilium celebrauit, quod tamen in corpore Canonum non habetur. *Corpus Canonum reor vocari diptycham, vel tabulam Conciliorum Toletanorum. Habitum est ex nostri Luitprandi testimonio* VIII. *Kalend. Nouembr. vbi de formatione morum, & fidei custodiâ, quæ morum corruptelâ sensim labascebat. Præfuit Faustinus, Hispalensis Archiepiscopus, & alij conuenerunt sapientissimi sanctissimiq; Pontifices, qui labentes Hispaniæ res suis orationibus apud Deum fulciebant, & egregiè tuebantur.*

173. *Sed qui maiori animi contentione effrenatis adolescentis VVitizæ co-* P. H.
natibus obsistebat, vnus fuit sanctus Pontifex Gundericus, vtpote qui ceteros vt sanctimoniâ, sic zeli magnitudine superabat: tum etiam, quia propiùs res videbat, ac corruptelæ Regis intererat; non poterat non vehementer angi, & conflictari tot malorum certatim irruentium (vt quotidie pullulabant) præsenti calamitate.

DCC. XLIV. DCC. VI.

Rex Witiza se effrenatè præcipitans per omne genus flagitij, 174.
legem nequissimam tulit, vt more Saracenorum cuilibet laico & Clerico liceret, quotquot posset alere, vxores & concubinas impunè domi suæ retinere.

174. *De lege nefariâ ac execrandâ, quam circa plures habendas vxores VVi-* P. H.
tiza tulit, sic Rodericus Toletanus: Et cùm anteà petulanter ageret in occulto, iam nunc luxus impudicitiam publicat in aperto; &, laxatis habenis, nulli vitio se subtraxit. & vtinam solus in suis sordibus periisset, nec nobilitatem Gotthorum Cleri & populi suis immunditiis infecisset! Ad tantæ enim perditionis & dissolutionis peruenit cumulum, vt plures vxores & concubinas ad satietatem libidinis insimul detineret: & exemplo simili viros illustres & potiores Gotthorum ad similia facinora inducebat; quorum exemplo in minoribus populi peccata similia inundabant. *& cap.* 15. VVitiza, *inquit*, facinorosus timens, ne suis criminibus obuiarent, & populum ab eius obedientiâ reuocarent, dedit licentiam, imò præceptum, omnibus Clericis, vt vxores & concubinas, vnam & plures haberent, iuxta libitum voluptatis. *Hæc Rodericus Toletanus.*

DCC. XLV. DCC. VII.

Gundericus primò blandè deprauatis legibus Regis Witizanis 175.
resistit, mox palàm publicis sermonibus & interminatione anathematis ferendi deterret.

175. *Inter hæc non tacebat sacratus Pontifex Gundericus: quinimò, iuxta* P. H.
regulas prudentiæ & charitatis, primò blandis cohortationibus & admonitionibus Regem reducere conabatur; at vbi non successit, mox publicè, & interminatione anathematis, & asperis vrgebat reprehensionibus.

DCC.

DCC.XLVI. DCC.VIII.

176. Hoc anno, IV. Kalend. Ianuarij, sanctus Pontifex Gundericus, ætate, malis ærumnâque confectus, sanctè placideque quiescit in Domino. Sepelitur in domo natali S.Leucadiæ virginis & Martyris: lugentibus eum tamquam patrem, & lumen amissum, viduis, egenis & orphanis, effertur. Posuit illi carmen sepulchrale Synderedus, eius Archidiaconus, Poëta non inuenustus. quod hoc est:

Gunderice pater, viduis pes, lumen egenis:
Orphanus hoc omnis Præsule lætus agit.
Nactus es, ô genitor, scopulosæ tempora vitæ:
Heu nocuit multùm consuluisse benè!
Omnibus ipse malis exemptus in æthere gaudes,
Atque ibi fers zeli præmia digna tui.
Discipulus tibi dat carmen, pro more, magistro,
Synderedus amans: quod cape, quæso, libens.
Esto memor nostri, Gentis memor esto Gothorum,
Rex VVitiza diu regnet, & astra petat.

A ☧ Ω

Obiit sanctissimus Pontifex Gundericus in pace, ætate confectus, annos natus LXXXV. IV. *Kal. Ianuar. æra* DCC.XLVI.

176. *Hoc anno* DCC.VIII. *die* XXVIII. *Ianuarij mortuus est, imò ad beatam de mortali vitâ translatus est sanctus Pontifex Gunderitus. Sepultus est cum omnium pauperum & bonorum multis lacrymis, in Basilicâ Prætoriensi, hoc est, suburbanâ S. Leucadiæ.*

DCC.XLVII. DCC.IX.

177. Succedit illi in Sede Regiâ sanctus vir Synderedus, patriâ Romanus; sed in Ecclesiâ S. Mariæ Maioris Toletanæ per omnes gradus & ordines vsque ad Presbyteratum etiam euectus, ipsâ die Circumcisionis Domini: in æde maiori S. Mariæ, præsente ipso Rege Witizane, Metropolitanis, & Episcopis, ac Palatinis præsentibus sacratur, & cum gaudio recipitur.

178. Confirmauit hic Pontifex, quod Gundericus viuus fecerat: qui Moniales S. Benedicti longè ab vrbe degentes in solitudine prope viam, quæ ducit Elboram, vel Talaueram, ad vrbem transtulit, in ædem SS. Petri & Pauli Prætoriensem.

179. Hac per Gundericum factâ translatione, ei fauet honorans Synderedus memoriam magistri & antecessoris sui.

180. Hoc anno iubet Witiza ciuitates muratas muris nudari, arma deiici, præter Toletum, Legionem, Asturicam; quòd sibi persuaderet in omni casu sibi fore fideles.

181. Constantinus Papa monet Witizam, vt legem abroget de du-cendis

cendis vxoribus per Sacerdotes; alioquin eum Regno priuaturus: ille verò impatiens iræ, nihiloque melior factus, minatur sanctissimo Papæ, se propediem Romam cum exercitibus aditurum, eamque captam expoliaturum sanctis suis ornamentis, vt olim fecerant maiores sui, vel dirutam desolaturum.

Concordius, Toletanus Diaconus, composuit Homiliam in laudem S. Turibij, ex Monacho Benedictino Pontificis Palentini; quæ sic incipit: *In nostrum.* 182.

Synderedus, Episcopus Toletanus, iubente Rege Witizane, malè tractat Presbyteros sanctæ Ecclesiæ Toletanæ, *qui se flagitiosis Regis conatibus viriliter opponebant. 183.

* *al.* quia se flagitiosis Regis conatibus viriliter opponebat.

Witizæ consilio impulsuque Synderedus Toletanus patitur, vt *Oppas frater Witizanis (aliis est filius) moribus nihilo Witizane melior, inuadat constupretque castissimam sanctissimamque, & immaculatam Sedem Toletanam, quæ eò vsque vno legitimo consociata sponso, sanctissimè felicissimeque vixerat; nunc infeliciter, Oppane constupratore. 184.

* Archiepiscop. Hispalensis

177. *De Synderedo sic Rodericus lib.3.cap.53.* Gunderico successit Synderedus, Episcopus vrbis Regiæ Primas, sanctimoniæque studio clarus vsque ad tempora Roderici; & sub isto fuit perdita ciuitas Toletana. *de quo multa Aluarus Gomezius. Hoc vno maculauit sanctimoniam suam & animi puritatem, quòd hic (teste Roderico)* viros longæuos & honorabiles, quos in Ecclesiâ Toletanâ repererat, post mortem S.Felicis & Gunderici decessorum suorum, zelo sanctitatis, licet non secundùm scientiam, cœpit grauiter infestare, & hoc ad instinctum VVitizæ, qui propter sui nequitiam eorum iustitiam timescebat. *Hactenus Archiepiscopus Toletanus.* P.H.

180. *Hoc de vrbibus sumptum est ex Lucâ Tudensi, de quo nihil Rodericus: quia posteà ex optimis Auctoribus colligitur, Saracenos diruisse muros in vrbium expugnatione.* P. H.

181. *Erat tunc Constantinus Pontifex, eiusq; currebat annus secundus. Misit ad VVitizanem legatum, vt legem impiam & sacrilegam, & contra omnem honestatis & pietatis rationem latam reuocaret. Acerbè & impatienter tulit hanc legationem VVitiza Rex; & iniquo perferens animo se reprehendi, respondit, se propediem Romam iturum, & more Regis Alarici prædecessoris sui Romam demoliturum. Quod in nullo alio (quod recorder) Auctore reperire potui.* P.H.

184. *De inuasione Oppanis (siue filius, siue frater fuerit VVitizanis) sic Rodericus Toletanus lib. 4.c.16.* VVitiza autem sacrorum Canonum inimicus, Oppæ fratri suo, Archiepiscopo Hispalensi, contradidit Ecclesiam Toletanam, renuente Pontifice Synderedo; vt, sicut ipse se carnali, ita frater spirituali adulterio fœdaret. *Hoc loco Oppam fratrem Regis vocat.* P. H.

DCC.XLIX. DCC.XI.

Rodericus Palatinus, de Regio sanguine Gotthorum, fauentibus nonnullis gentis suæ & generis, inuadit regimen contra Witizanem; ille verò vel morbo, vel cæde, Toleti decedit, anno Regni sui x. vigesimâ die mensis Decembr. exosus Deo homi- 185.

nibuſque tyrannus: & ſepelitur, ſine lacrymis, in æde S. Leucadiæ Prætorienſi in vrbe.

186. Synderedo Romam profecto, nolenteque ferre vim tyrannicamque oppreſsionem Oppanis intruſi, metuque Saracenorum irruentium relictâ; Sede Toletanâ, Romam petit.

187. Succedit in Sede Toletanâ, Synderedo Romam (vti diximus) profecto, Archiepiſcopo Tolet. XXII. die eiuſdem menſis (quæ fuit Dominica) Suineredus, præſente Oppane, Rege Roderico, & Epiſcopis & Palatinis.

188. Rex Rodericus, in principio Regni ſui, lege latâ legem Witizanis de Clericis vxorandis, & alendis * ſimul compluribus vxoribus, abrogauit, & Oppanem Eccleſiâ Toletanâ depulit: Cabam Florindam, filiam Comitis Africæ limitanei Iuliani, violat. Arabes Hiſpaniam adeunt.

* al. ſecum

P. H. 185. *Tria hîc quærenda. Primum de Roderico, an per tyrannidem & vim, an per electionem inierit Regnum Gotthorum? Secundum, vbi VVitiza mortem obierit? Tertium, quoto nam anno cœperit? Sebaſtianus Salmanticenſis ait per electionem, at Rodericus Toletanus per tyrannidem. Sic ille:* Igitur Rodericus, filius Theudefredi, quem VVitiza, vt & patrem, priuare oculis miſſus fuit, fauore Romani Senatus, qui eum ob Receſuinthi gratiam diligebat, contra VVitizam decreuit publicè rebellare: qui viribus præeminens cepit eum, & quod patri ſuo fecerat, fecit; & Regno expulſum, ſibi Regnum electione Gotthorum & Senatus auxilio vindicauit. *Duo hîc ex quæſitis comprehendit: Rodericus ait obiiſſe Cordubæ, ſic & Gariuayus. at ſic Rodericus:* VVitiza itaque plenus abominationibus, vacuus Regno, orbus oculis, propriâ morte Cordubæ, quò Theodefredum relegauerat, exul & exrex vitam finiuit ærâ DCC.LI. *Salmanticenſis & Luitprandus Toleti, ſepultumq. aiunt ibidem; noſter verò in æde Prætorienſi S. Leucadiæ: quia, vt docet benè Gariuayus, hæc erat Regia Gotthorum ſepultura. Fallitur Sampirus, quia ponit eius mortem anno* DCC.IX. *inſinuans intelligere, hoc anno rebellaſſe Rodericum; ſed ille nihil de rebellione; ſed ait, poſt mortem VVitizæ electum Rodericum die* XX. *menſis Nouembris. Obiit VVitiza ſcilicet Feriâ* VI. XXII. *die Nouembris: Rodericus conſecratur & inungitur in æde S. Leocadiæ Prætorienſi, in vrbe Regiâ à Synderedo, legitimo Pontifice Toletano, præſente Oppane intruſo; à quo noluit Rodericus conſecrari. Intererat magnus numerus Pontificum & Palatinorum in Regiâ coronatione.*

P. H. 188. *De hac lege ſic ait Aluarus Gomezius in Vitâ Synderedi:* Ego tamen vetuſtum in Eccleſiâ Toletanâ fori Gotthici codicem vidi: in cuius lib. 3. tit. 9. lege 18. aduerſus Sacerdotum impuritatem lex grauiſſima Roderici Regis nomine habetur, vbi vxores grauiſſimis pœnis interdicuntur. *Recentiores codices pro Roderico Recceſuinthum habent; ſed id vitioſè poſitum, ſeries rerum geſtarum oſtendit: ſiquidem ante VVitizanem ea labes Hiſpaniam non infecerat; legem tamen ſiquis requirit, reperietur apud me in codice M. S. vetuſto ſub nomine Reccaredi Regis:* Quia quantò munditiam carnis ſacra auctoritas imperat, tantò hanc appetere omnes miniſtros eius clamor informat. Ideò nos ponere finem illicitis auſibus ritè compellimur; quoniam & ipſis diuinis nutibus deuotiſſimè placere conamur. Igitur quemcumque Presbyterum, vel Diaconum, aut Subdiaconum, deuotæ viduæ pœnitenti,

ſeu

ſeu cuicumque virgini, vel muliercula, aut ſæculari, matrimonio aut adulterio commixtum eſſe euidentiſſimè patuerit; mox vt Epiſcopus aut iudex repererit, talem commixtionem diſrumpere non tardet, redacto illo in ſui Pontificis poteſtatem, ſub lamenta pœnitentiæ, iuxta ſacros Canones eum deponet. Quoniam diſtrictionis huius ſeueritatem ſi torpor implere neglexerit, idem Pontifex duas auri libras fiſco perſoluat, & commiſſum malum vindicare non differat. Quòd ſi corrigere hoc nequierit, aut ad Concilium appellet, aut Regis auditibus hoc nuntiet. Mulieres verò, quæ fuerint huiuſmodi immunditiis implicitæ, centenis verberibus à iudice verberentur, & commiſcendi ſe illis aditus omnino negetur; ſeruatâ ab Epiſcopis & ſuper hoc ſcelere in vtroque ſexu Patrum ſententiâ, quæ Canonum Decretis agnoſcitur ordinata. In vlciſcendis tamen huiuſmodi ſceleribus non damus paſſim accuſandi vel puniendi licentiam, niſi aut manifeſtis delictis patuerit ſcelus, aut legitimè fuerit hoc ipſum malum accuſatum atque conuictum, quatenus nullâ videamur intentione vel ordinatione Patrum tranſgredi præcepta ſanctorum, aut obuiare ſacris legibus antiquorum. Flauius Rodericus Rex. *Hæc habet lex.*

Lege larâ contra legem VVitizanis, *&c.*] *De huius legis VVitizæ latione multi multa, & ferè omnes noſtri Hiſtoriographi. Stephanus de Garibay lib.* 8. *Comp. Hiſt. cap.* 47. *P. Ioannes Mariana lib.* 6. *Hiſt. Hiſpan. cap.* 19. *his verbis:* Magno numero concubinas vxorum iuſtarum loco cultuque habuit: lege latâ, vt id cunctis liceret tum promiſcuo populo, & Proceribus, tum viris ſacratis. *Dixerat priùs Rodericus, Archiepiſcopus Toletanus, lib.* 3. *de Rebus Hiſpaniæ cap.* 15. Et cùm anteà petulanter ageret *(VVitiza)* in occulto, iam nunc luxus impudicitiam publicat [*meliùs, vt in aliis,* luxus impudicitiæ publicatur] in aperto, &c, laxatis habenis, nulli vitio ſe ſubtraxit Et vtinam ſolus in ſuis ſordibus periiſſet, ne nobilitatem Gotthorum Cleri & populi ſuis immunditiis infeciſſet! Ad tantæ enim perditionis & diſſolutionis peruenit cumulum, vt plures vxores & concubinas, ad ſatietatem libidinis, ſimul detineret: exemplo ſimili viros illuſtres & potiores Gotthorum ad ſimilia facinora inducebat. *Lucas Tudenſis in Chronico Mundi æra* DCC.XXXIII. *agens de VVitizâ:* Et ne aduerſus eum inſurgeret ſancta Eccleſia, Epiſcopis, Presbyteris, Diaconibus & ceteris Eccleſiæ Chriſti miniſtris carnales vxores laſciuus Rex habere præcepit. Et ne obedirent Romano Pontifici, ſub mortis interminatione prohibuit. *Iiſdem penè verbis Alfonſus* * *de la Spina in Fortalitio Fidei (quod perperàm cuidam Guilielmo tribuit Poſſeuinus in Bibliothecâ lib.* 9. *cap.* 3. *Thomas Bozius de Signis Eccleſiæ Tomo* 1. *lib.* 5. *ſig.* 16. *cap.* 11. *exemplo* 11. *pag.* 385. *& de Ruinis Gentium aduerſus impios Politicos lib.* 7. *cap.* 4. *pag.* 638.*) Quam legem vti cauſſam Hiſpaniarum deuaſtationis agnoſcit Lucas Tudenſis vbi ſuprà:* Iſtud quidem cauſſa pereundi Hiſpaniæ fuit, ſicut ſcriptum eſt: Abundauit iniquitas, & refrigeſcet charitas multorum. *Paribus ferè tibiis Alfonſus de la Spina loco ſuperiùs adducto:* Hæc quidem cauſſa, *inquit,* pereundi Hiſpaniæ fuit: tota enim Gotthorum nobilitas in conuiuiis, libidinibus & vitiis immerſa, Altiſſimum ad iracundiam prouocauit. *Extat inſigne teſtimonium in Decreto, ex Bonifacij Martyris Epiſtolâ ad Echeldobaldum Anglorum Regem, relatâ in cap.* Si gens Anglorum, *diſt.* 56. *cuius verba, quia rem comprehendunt totam, hîc tranſſcribere non grauabor:* Si gens Anglorum (ſicut per iſtas Prouincias diuulgatum eſt, & nobis in Franciâ & in Italiâ improperatur, & ab ipſis Paganis improperium eſt) ſpretis [*nota hæc*] legalibus connubiis, adulterando & luxuriando, ad inſtar Sodomiticæ gentis, fœdam vitam duxerit; de tali commixtione meretricum

D. L.

* Aſſerit P. Ioannes Mariana lib 22. de Reb. Hiſp. c 13. Suffragatur Hiſtoria M.S. Enrici III. Hiſp. Regis Cathol. ad finem, in eius morte.

æſtimandum eſt degeneres populos, & ignobiles, & furentes libidine fore procreandos, & ad extremum vniuerſam plebem ad deteriora & ignobiliora vergentem, & nouiſſimè, nec in bello ſæculari fortem, nec in fide ſtabilem, & nec honorabilem hominibus, nec Deo amabilem eſſe venturam; ſicut aliis gentibus Hiſpaniæ, & Prouinciæ, & Burgundionum populis contigit: quæ ſic à Deo recedentes fornicatæ ſunt, donec Iudex [*aliàs* Vindex] omnipotens talium criminum vltrices pœnas, per ignorantes legem Dei, id eſt, per Saracenos, venire & ſæuire permiſit. *Iiſdem verbis Iuo Epiſcopus Carnotenſis in Decreto parte* 8.*cap.*224. *vbi illuſtriſſimus & doctiſſimus D. Rodericus de Acuña, Archiepiſcopus Bracharenſis, plura cumulat. Eadem refert, quamuis non eiſdem verbis, Ioannes Fileſacus lib.*1.*Selectorum cap.*9.*pag.*139.*&* 140. *Prædixerat hæc D. Methodius, alijq. viri ſanctitate & litteris verè magni, vt teſtatur M. Didacus de Valera in Hiſt. parte* 4.*cap.*125. *fol.*114. *col.*3. *Stephanus de Garibay Comp. Hiſp. Hiſt. cap.*49. *anno* DCC.XIV. *pag.*376.

*De S. Methodio Alfonſus de la Spina dicto lib.*4. *Fortalitij Fidei cap.*8. *incipit*, Primus paſſus, *fol.* 344. *col.*2. *plenè Hiſpaniarum Doctor & mundi ſtupor Alfonſus Toſtatus, Abulenſis Epiſcopus, omnium diſciplinarum genere ornatiſſimus, ad cap.*16. *Geneſis, prope finem. Audi ſis; nam appoſitiſſimè loquitur, explicans illa verba*, Qui vocauit nomen eius Iſmaël. *ait ergo:* Abraham impoſuit iſtud nomen filio ſuo, quia audiuit per reuelationem ea quæ geſta fuerant inter Agar & Angelum; vel quia ipſa Agar reuelauit ſupradicta Abrahæ, vt contigerunt. De iſto Iſmaële dicit Methodius Martyr, qui chiliades ſæculorum in quibuſdam arcanis deſcripſit: De genere Iſmaël quatuor Principes futuri erant, qui vocantur Vineæ filij (fortè pro veſaniâ tamquam ebrios ſic vocauit) Zeb, Zebee, Oreb, Salmana, qui egreſſi ſunt de ſolitudine contra filios Iſraël: qui victi per Gedeonem retruſi ſunt in ſolitudinem, de quâ exiuerant. Dicit etiam quod futurum eſt, quòd filij Iſmaël ſemel exeant, & obtineant orbem, per octo hebdomadas annorum, id eſt, per quinquagintaquatuor annos; & vocabitur via eorum via anguſtiæ: in ſacris locis interficient Sacerdotes, & ibidem cum mulieribus dormient; & ad ſepulchra Sanctorum religabunt iumenta: hoc autem erit pro nequitiâ Chriſtianorum. De hoc ait Dominus per Ezechielem: Fili hominis, voca beſtias agri, & exhortare illas, dicens: Congregamini, & venite, eò quòd ſacrificium magnum immolo vobis, manducate carnes fortium, & bibite ſanguinem excelſorum. Hæc autem omnia ab iſto viro ſancto prænuntiata, ad litteram venerunt ſuper nos in miſerabili Hiſpaniâ, quando tempore Regis Roderici Arabes totam Hiſpaniam vaſtauerunt, multo tempore detinentes terram. Hæc enim perſpicua ſunt ex vulgatis Chronicis Hiſpanorum. *Hactenus Abulenſis, qui verba D. Methodij ſubinde inſerit. Fr. Alfonſus de la Spina, eadem & alia ex D. Methodio tranſſcripſit; illa tamen notatu digna:* Græcia in captiuitate erit, in occiſione Africa erit: ſimiliter Ægyptij Orientales, & Aſia ſub graui tributo in auro & argento erit: Hiſpania gladio peribit, & captiui ducentur habitatores eius. *Quæ ferè iiſdem verbis inueniuntur in Bibliothecâ veterum Patrum ex editione Michaëlis Sonnij, Pariſiis, anno* M.D.LXXXV. *Tomo* 2.*col.*522. *ſub titulo*, D. Methodij, Patarenſis Epiſcopi & Martyris, de Rebus quæ ab initio mundi contigerunt, quæque deinceps contingere debent, Reuelationes per paraphraſin tranſlatæ incerto Auctore.

Varij variè verba D. Methodij tranſtulêre, quamuis in ſenſu appareant iidem. Opus Græcè ab Auctore ſcriptum; Latinè tantùm extat vetuſtiſſimum M. S. in Bibliothecâ S. Victoris Pariſienſi: ex quo deſumpſi exemplar, dum Legatio-

gationis Regiæ fungebar officio. Aliis SS. Græcorum Operibus idem accidit. Accedit in testimonium D. Cyrilli Ὑπόμνημα in D. Ioannem, de quo Heinsius in Aristarcho sacro, siue in Exercitationibus sacris ad Nonnum cap. 11. *Salianus tamen in* 1. *Tomo Annal. anno mundi* M.DCC.LVI. *memorat Græco-Latinum excusum in Orthodoxographis à Grinæo Basileæ editis; sed (post Pererium) quædam ex hisce Reuelationibus, non tam D. Methodij scripta, quàm commenta Rabbinorum existimat. Torniellus, mediam viam tenens, adeò esse dubia & incerta putat, vt pariter, neque prorsus probari, nec improbari posse affirmet. Cui assentitur Iacobus Bolduc lib.* 1. *de Ecclesiâ ante Legem pag.*67. *Eminentiss. Cardinalis Bellarminus de Scriptoribus Ecclesiasticis hunc libellum Reuelationum supposititium censeri ait. Dubius & anceps Historicis Græcis annumerat Gerardus Ioannes Vossius lib.*2. *cap.* 16. *pag.*199. *Vnicum tantùm, vt alia omittam, ex meâ coniecturâ, adducam testimonium, ad vindicandas D. Methodij Reuelationes, ipsius nomine circumlatas. Id est: in earum textu inuenitur scriptum, vbi agit de Saracenis inuadentibus Hispaniam & Galliam:* Et erunt, tamquam locustæ, in multitudine, quæ congregabuntur à vento; & erit in eis pestilentia & fames; & exaltabitur cor exterminatorum, & in superbiam elabetur, & loquentur excelsa, vsque ad tempus constitutum eis. *Prædixit Maurorum multitudinem locustarum figurâ: qui quidem*magnam Galliæ partem emensi, victricibus armis in Aquitaniam irrupêre, & Garumnâ transmisso, Burdigalam, dirutis templis, deuastarunt, atque Engolismenses, Petragorios, Sanctones Pictonesq́; eâdem belli flammâ deuorarunt, donec Carolus Martellus hostibus processit obuiàm prope Turones, Ligeri fluuio traiecto, vt pro munimento à tergo esset. Vbi, Barbarorum aduentu, totis vtrimque viribus dimicatum, & Christianorum virtute innumeri hostes fuêre deuicti, trecentis septuagintaquinque millibus ex eorum exercitu cæsis. Vnde Nobiles Turonenses in stemmata Locustas induxêre sua, trophæa victoriæ à Mauris reportatæ indicantes. Gentis multitudo à locustis mutuatâ comparatione significatur, Iudic.c.*6. *n.*5. *& c.*7. *n.*12. *Id satis notum; in vastationem tamen: vti in ædificationem ab apibus, quarum examen ad deducendas colonias, condendasq́; ciuitates, bono, vt ferebatur, augurio sibi desumebant Antiqui. Athenæ namque Atticæ, ex responsis Apollinis Delphici, tredecim colonias vno tempore in Asiam deduxerunt; Ione Xuthi & Creüsæ filio Imperatore. Sic Vitruuius scripsit lib* 4. *c.*1. *cui suffragatur Velleius Paterculus lib.*1. *Hist. Duces autem classis extitêre Musæ, sub apum specie, teste Philostrato in Melete. Illarum verò coloniarum primaria fuit Ephesus, celeberrima Christianorum primitiuo conuentu, vt inuenitur scriptum Act. Apost. cap.*20. *D. etiam Ioannis Euangelistæ morâ & morte illustris, emporiumq́; totius Asiæ recognitum, & summo honore habitum; quod attingere in id proficiscenti Proconsuli necessarium fuit, vt respondit Vlpian. I.C. in l* 4. *π. de Officio Proconsulis & Legati. Hinc apis imagine Ephesij nummos suos signarunt, & Dianæ symbolis. Vide in symbolam, & fidei tesseram, hoc venerandæ Antiquitatis monimentū:*

* P. Ioann. Marian. li.6. Hist. Hispan. c.3. Tom. 1. anno DCC. XXXIII. Scipio Dupleix 1. To. Hist. Gal. an. Christi DCC.XXVI. pag. 262. ex Paulo Diac. & Roderico Ximenez Archiep. Tolet. & passim in Descriptionibus & Itinerariis Galliæ: Paulus item Merula in Cosmographiâ 2. p. l.3. p.494.

Apum enim examen, contra aruspicum vanitatem prosperum etiam aliquando fuisse, memorat Plinius lib. 11. *Natural. Hist. cap.* 17. *Erant denique coloniarum emissarum notæ. sic Varro:* Cùm examen exiturum est (quod fieri solet, cùm adnatæ prosperè sunt multæ, ac progeniem veteres emittere volunt in coloniam, vt olim crebrò Sabini factitauerunt, propter multitudinem liberorum) huius quòd duo solent præire signa, scitur. *Ad rem mirificè Virgilius lib.*4. *Georg. vbi apum naturam inter multa describens, ait:*

Prima fauis ponunt fundamina, deinde tenaceis
Suspendunt ceras; aliæ spem gentis adultos
Educunt fœtus; aliæ purissima mella
Stipant, & liquido distendunt nectare cellas.

*Quem Seneca refert & illustrat Epist.*84. Apes, vt aiunt, debemus imitari, quæ vagantur, & flores ad mel faciendum idoneos carpunt; deindè quidquid attulêre disponunt, ac per fauos digerunt. *Plura inuenies apud Laurentium Pignorium in libro Symbolarum Epistolicarum, Epist.*48. *pag.*205.

*De S. Isidoro, vt iam excursui longissimo finem imponam, & filum iterùm apprehendam, Lucas Tudensis lib.*3. *Chronici in principio. Ex eo Eminentiss. Cardinalis Baronius Tom.*8. *Annal. anno Christi* DC.XXXVI. *pag.* 340. *litt. D. & Constantinus Abbas Caietanus, in suo Hispalensi S. Isidoro, P. Ioannes Mariana lib.*6. *Hist. Hisp. cap.*7. *Tom.*1. *P. Iacobus Bleda in Chronico Maurorum Hist. lib.*2. *cap.*1. *Ipsius verba prophetica mihi communicauit M. Aegidius Gonzales d'Auila, Regius Historicus, litterarum bono publico natus, exarata vetustissimis characteribus in membranâ peruetustâ. Hæc sunt:*

VÆ TIBI HISPANIA, BIS PERDITA,
TERTIO PERDENDA PROPTER MALAS NVPTIAS.

*Transtulit in nostrum è Latino sermonem M. Didacus de Valera d.*4. *p. Hist. c.*125. *in Epistolâ ad Regem Hisp. D. Ioannem II. cui titulus affixus,* Da pacem Domine, *pag.*116. *col.*3. Pues Señor, vos solo, aquien por Dios es la cura destos Reynos encomendada, quered dar paz en nuestros dias, è no querais, que en vuestros tiempos sea verificado aquel dicho de Isidoro, que deçia: O mezquina España, dos vezes eres destruida, è terçera vez lo seras por casamientos ilicitos. *Quamuis insinuare videatur, tunc nondum adimpletam propheticam illam comminationem: de quâ item P. Iacobus de Bleda in dict. Chron. Maur. Hisp. lib.*2. *cap.*1. *ad principium. Quæ sanè tempore Roderici Regis Gotthorum, VVitizæ antecessori * similis (esto quòd legem de maritandis Clericis, ductis pluribus vxoribus, abrogauerit) omnino respondit euentui. Et fuit tertia Hispaniæ deuastatio. Confirmant id manifestè quidem D. Isidori verba, dum ait, tunc iam bis destructam Hispaniam, & tertio deuastatum iri. Suffragantur omnes ij, qui asserunt, D. Isidorum locutum de VVitizæ scelestissimis nuptiis, legum auctoritate munitis; inde saltem agnoscentes præcessisse, ante D. Isidori tempora, duplicem Hispaniæ ruinam. Doctè, vti solet, illustrat omnia Illustrissimus Archiepiscopus Bracharensis, D. Rodericus de Acuña, in Catalogo Episcoporum Portucaliensium* 1. *part. cap.*11. *fol.*119. *Denique paria faciet bonus reliquator, si digitis & aure calluerit verum à falso discernere, & supputare optimo examine rationes, in quibus tres Hispaniæ deuastationes & ruinas offendet. Non enim eas enumero, quæ ante Christi fidem omnibus in Regnis Hispaniæ susceptam contigêre: sed eas tantùm, quæ, postquam in iis Religio Christiana vbique viguit, funditus euerterunt. Ea namque verè floret Respublica, vbi verus Deus colitur, & timetur, amaturq́; atque illius certa est ruina, vbi à vero Dei & diuini cultus tramite deuiatur.*

*Stephan. de Garibay in Comp. Hist. lib. 8. c. 48. ann. DCC.L. p. 372. Bozius de Sign. Ecclesf. To. 1. lib. 5. sig. 16. c. 11. exemplo 11. p. 385 & de Ruinis Gent. lib. 7. c. 4. p. 638.

I. Floret in Hispaniâ Religio Christiana.

1. *Hunc totis vlnis amplexata fuit Hispania Tertulliani tempore, imperante*

rante Septimio Seuero, sub quo[a] *vixit. Verba eius sunt lib. aduersus Iudæos cap.7.*[b] In quem enim alium vniuersæ Gentes crediderunt, nisi in Christum, qui iam venit? cui enim aliæ Gentes crediderunt? *Et paucis interiectis, enumeratisq; multis nationibus, de Hispaniâ sic effatur:* Hispaniarum omnes termini.

** Diocletianus Imp.*[c] *anno Christi* CCC.III. *bellum, quod ante octo annos concitarat sæuißimum, crudelioribus edictis exacerbauit; & ut D. Augustinus*[d] *est Auctor, templa Christianorum euerti, libros sacros exuri, Christianos homines infames haberi, & publicis honoribus arceri imperatum: additum deinde, vt Ecclesiarum Præfecti interficerentur, Diocletiano VIII. & Maximiano VII. Coss. Incendiis, proscriptionibus, cædibus, è terris Christi cultum ita exterminare conatus est, vt nulla diuturnior aut immanior extiterit persecutio. Et adhuc legi lapidem in Hispaniâ testatur Thomas Bozius de Signis Ecclesiæ Tom.2. lib.17.sig.76.cap.3.pag.392. in quo incisum à Diocletiano.* Ex Hispaniis Christi nomen prorsus abolitum, & deletum. *Quem blanditiis potiùs quàm rei veritate positum, in ipsius adulationem duco: Christi namque nomen ab Hispaniæ terminis omnino amandatum non fuit, licet immanis fuerit persecutio. Huius lapidis meminit Eminentiß. Cardin. Cæsar Baronius Tom. 2. Annal.anno Christi* CCC.IV. *pag.787. & Cluniæ, quam* Coruña del Conde *vocamus, extare affirmat: quem ad id adducit noster doctißimus Bernardus Ioseph de Aldrete in variis Antiquitatibus Hispaniæ lib.2. cap.22. pag.310. Inscriptio talis est:*

[a] Tertul. ipse lib. 1. Apolog. c.4. Eminent. Card. Bellar. de Scriptorib. Eccl. in tertio sæculo an. Chr. CC III. p.4. Greg. Lbertinus de Orig. Iuris c.55.n.7. pag.407. Ioan. Bertrand. de Iurisperitis li.1. p.95.
[b] Vbi Pamelius num.41.
* Concidit.
[c] P. Mariana li.4. Hist. Hisp. c.12. Tom.1.
[d] Li.18. de Ciuit. Dei c.52. li.7. de Baptismo cont. Donatistas cap.1. Arnob. lib.4. sub finem. Optatus li.3.

DIOCLETIAN. IOVIVS. ET. MAXIMIANVS. HERCVLIVS
CAESS. AVGG.
AMPLIFICATO. PER. ORIENTEM. ET. OCCID. IMP. ROM.
ET. NOMINE. CHRISTIANOR. DELETO
QVI. REMP. EVERTEBANT.

& alia talis:

DIOCLETIAN. CAES. AVG. GALERIO. IN. ORIENTE
ADOPT.
SVPERSTITIONE. CHRIST. VBIQ. DELETA
ET. CVLTV. DEORVM. PROPAGATO

Has inscriptiones Iustus Lipsius proponit inter eas, quas euulgari curauit pag.280. num.3.4. è Schotti Schedis aliorumq; & Adolphus Occo in veteribus Hispaniæ inscriptionibus pag. 24. num.2. & 3. easq; acceptas refert Ambrosio de Morales, qui primus edidit Tom.1. Chron. Hisp. lib.10. in Diocletiano & Maximiano cap.26.

Floret in Hispaniâ Christi Religio sub Imp. Theodosio Magno, qui publicâ edixit lege, vt Damasi, Romani Pontificis, & Petri Alexandrini Episcopi, de Religione, quæ sectarum opinionibus distrahebatur, placita rata haberentur. Sic P. Ioannes Mariana lib.4. Hist. Hisp. cap.20. in principio, Tom.1. Thomas Bozius de Ruin. Gentium lib.7. cap.4. ex Sozomeno & Theodoreto. Floret in Hispaniâ Religio Christiana.

Execrabili sectâ Priscillianistarum, magna rei Christianæ facta iterùm iactura, & Hispania à VVisigotthis destructa fuit. Cuius iacturæ meminit Saluianus lib.6. de Gubernatione Dei, ex Rithershusij editione, pag. 224. & lib.7. pag. 255. qui vixit anno CCCC.LX. *& Cardinalis Bellarminus de Scriptoribus Ecclesiasticis pag.122. Meminerunt & alij; S. Isidorus, Archiepiscopus Hispalensis, in Tractatu de Ortu & Obitu Tom.2. pag.165. col.1. in editione Madridiensi, Idacius in Chronico ab Episcopo D. F. Prudentio de Sandoual editus, pag. 29. num. 16. Thomas Bozius de Signis Ecclesiæ Tom.1. lib.5. sign.16. cap. 11. exemplo 9. & 10. & Tom. 2. lib. 24. signo 99. cap. 1.* Concidit.

** Posteà*

*Floret in Hispaniâ Relig. Christiana.
a P. Ioan Mariana lib. 6. Hist. Hisp. c. 14 an no D LXXVI
* Concidit.

* *Posteà verò, cùm Veritas Religionis Christianæ ab Imp. Reccaredo a esset restituta, ab eâ discessit VVitiza Rex, & Rodericus: sub quo tertiò fuit destructa Hispania, quam * maximo Christianæ legis dedecore & detrimento Saraceni occuparunt: & D. Isidori propheticæ prædictiones adimpletæ fuerunt.*

D.L. Cabam Florindam filiam.] *De nomine filiæ Comitis Iuliani anceps & ambigua apud Auctores quæstio. Multi eam vocant Florindam; inter quos Abulcacim Tarif, si Michaëli de Lunâ credimus in Historiâ Regis Roderici lib.* 1. *c.*8. *Bleda in Chronico Maurorum Hispaniæ lib.*2. *cap.*4. *fol.*127. *col.*1. *Abbas Don Martinus Carillo in suis Annalibus, anno Christi* DCC.XI. *Alij verò Cabam appellant: Stephanus de Garibay lib.* 8. *Compend. Hist. cap.* 48. *P. Ioannes de Mariana lib.*1. *Hist. Hisp. cap.*21. *Tom.*1. *qui antiquæ Historiæ Roderici Regis monimenta sequuntur. Luitprandus noster illam vtroque insigniuit nomine, quasi innuens, proprio Florindam vocatam fuisse, adiectitio Cabam; quæ vox inhonestam apud Arabes feminam designat, deducta ab Hebræo verbo* קָבַב maledicere, *quasi maledicta mulier, quæ dissolutis moribus libidini dedita omnibus prostat. Hinc* קֻבָּה *dictum* lupanar. *Quâ de re plura cumulat & digerit eruditâ sanè manu Sebastianus de Couarruuias in linguæ Castellanæ Thesauro, verbo* Caua. *Annuuntque ferè omnes qui de Hispaniæ excidio scripsêre. Renuit vnus aut alter, doctus tamen & eruditissimus vir, qui fuisse Cabam negat, in primâ suâ editione Mediolanensi Animaduersionum ad Hist. P. Marianæ p.* 98. *quamuis id in Madridiensi nouissimâ omiserit; fortè, an consultò, nescio. Lector videat & perpendat.*

DCC. L. DCC. XII.

189. Seniores Ecclesiæ Toletanæ, mortuo Suineredo, Iulianum, cognomento Vrbanum, Toletanæ Sedi præficiunt, ætate confectum, discipulum S. Ildefonsi Toletani.

190. Coacta est Londini in Angliâ Synodus pro sacrarum Imaginum defensione: vt Synodus Constantinopolitana prima.

DCC. LI. DCC. XIII.

191. Synodus Romana prima pro defensione sacrarum Imaginum.

DCC. LII. DCC. XIV.

192. XI. die Nouembr. & Dominicâ, Rodericus, vltimus Gotthorum Rex, curru subuectus eburneo, trahentibus sex candidissimis equis, serico auroque * venustus, à Saracenis prælio victus est post octo dies, post varios ancipitesque bellorum casus; & ex eo tempore paulatim venerunt Hispaniæ in manus Arabum victoriis insultantium & grassantium.

*al. vestitus,

193. In Betoniâ, oppido Sarandulæ, ad montem quemdam, vbi à primis Christianæ Religionis incunabulis constructum erat templum S. Saluatoris celeberrimum, multi ex variis partibus confugiunt Pontifices; qui plebes eò confugientes docebant, & Sacramentorum eduliis nutriebant; & à Mauris obsessi, dum Sacris operarentur, seruatâ in puteo profundo sanctissimâ Eucharistiâ, omnes necati sunt. Erant ex iis Cauriensis, Elborensis, Ciuitatensis,

sis, Salmanticensis, Visensis, Lamicensis, & non pauci Sacerdotes & Diaconi sanctissimi.

192. *Quidam ponunt primum Arabum in Hispanias aduentum anno* DCC.IX. *alij* DCC.X. *& crediderim alios de aliis æris quidem, & dissimilibus, loqui. Prima transmissio, secundùm Rodericum lib.3.cap.18. facta est ærâ* DCC.L. *cùm Iuliano Comite & Taric transmissi super Algeziram centum equites, pedites etiam quadringenti, qui quatuor nauibus transierunt. Fuit hoc anno* XCI. *egiræ Arabum, reuerà Christi* DCC.IX. *in mense, qui dicitur Ramadam. Hæc dicitur prima Saracenorum in Hispanias irruptio; sed fallit mensis. Isti quingenti Mauri, centum (vt dictum est) equites, quadringenti verò pedites, primùm Algeziram spoliant, inde littore Lusitaniæ & Bæticæ, per Comitatum Nebulæ, & Marchionatum Gibraleonis, ac Algaruem dispersi; multos vitâ, nonnullis rebus spoliantes, domum redeunt onusti captiuis & pretiosissimis spoliis. Hæc omnia facta docet Rodericus sub primum Saracenorum ingressum, adhuc viuente VVitizâ: statim narrat abiisse Toleto Romam Synderedum Archiepiscopum Toletanum. Sed quî fieri potest, vt sub illo perdita sit ciuitas Toletana, cùm ille fugerit? Hæc verò ciuitas perdita fuit anno* DCC.IX. *vt posteà primò ex historiis & priuilegio Regis Adefonsi VI. constabit. Secundò, quòd sub illum primum ingressum fugerit, docet Rodericus; narrato primo illo ingressu Saracenorum, subdit:* His diebus Synderedus, de quo diximus, vrbis Regiæ Præsul & Primas, aduentum Arabum expauescens, & VVitizæ insolentiis fugatus, Romanæ patriæ sese dedit, oues deserens, vt mercenarius, non vt Pastor: ingressi sunt iterùm, *&c. Tertiò, vt constat ex cap.19. lib.3. Roderici. Quo die mensève victus fuerit Rodericus, Auctores non omnino consentiunt. Rodericus die Dominicâ* V. *Idus Mensis Xabel Arabum, egirâ* XCIII. *(pro* XCVI.*) anno* DCC.XIV. *Gariuay* IV. *Septembris; sed reuerà fuit die Dominicâ,* XI. *Nouembris, die S. Martini Pontificis & Confessoris, egirâ Arabum* XCVI. *qui fuit anno* DCC.XIV. *Cæpit hoc anno Xabel* III. *Nouembr. fuit anno* DCC.XIV. *Dominicalis littera G. & sic dies Dominica* XI. *Nouembris.* P. H.

DCC.LIII. DCC.XV.

Hoc anno Imp. Constantinopolitanus Anastasius coactus, Imperio se abdicauit XIIII. Kal. Septembr. 194.

Per hæc tempora S. Babylas, Episcopus Virinensis & Pampilonensis (vtrobique enim prædicauit) animo videndi captiuos & miseros Muzarabes, Toletum venit: & inde ad Odonem oppidum: & propè in Eremiteriolo pueros docet primas litteras; & venit cum duobus Fratribus, qui fiunt Eremitæ; & posteà omnes martyrium patiuntur. 195.

195. Per hæc tempora S. Babylas.] *Idem refert Iulianus in Chronico num.413. quamuis discrepet in tempore. Extat adhuc Eremiteriolum, quod appellatur* de san Babyles, *tribus à Madridio leucis distans, & ab oppido Odone dimidio milliari, cui S. Babylas fortè nomen dedit. Recolitur eius memoria in Odone* XXIV. *die Ianuarij; & à quibusdam asseritur ibi seruari & suspici corpus eius.* D. L.

DCC.LIV. DCC.XVI.

Hoc anno succedit in sacrosanctâ Petri Principis Apostolo- 196.

rum Sede Constantino Papæ Gregorius huius nominis Secundus.

197. Eodem anno Synodus Romana sub Gregorio Papâ Secundo.

DCC.LV. DCC.XVII.

198. Hoc anno Iulianus, cognomento Vrbanus, cum Principe Pelagio, aliisque Ducibus Palatinis, Toleto in Asturias asportant arcam sanctarum Reliquiarum, & corpora SS. Iuliani, & Complutо Asturij, cognomento Serrani, sanctissimorum olim Episcoporum Toletanorum, metuentes ne * captâ ciuitate per Saracenos illas irreuerenter & impiè tractarent.

* al. captiuitate

P. H. *198. Sunt qui putent, Vrbanum dictum esse Iulianum, & Iulianum cum Pelagio portasse Toleto Reliquias arcæ sanctæ; noster Auctor putat non fuisse Iulianum, sed Vrbanum, quia Iulianus Doctor sanctus, Archiepiscopus Toletanus IV. fuit ante Synderedum. Id verè quidem; sed noster Luitprandus dicit, Vrbanum fuisse binominem: & ita non est idem, qui S. Iulianus Archiepiscopus Toletanus; sed longè alius, atque etiam diuersus à Iuliano Lucâ, Diacono Toletano, qui scripsit Vitam Regis S. Pelagij.*

De sancto Serrano plura super M. Maximum Cæsaraugustanum.

D. L. Toleto in Asturias asportant arcam, &c.] *De harum Reliquiarum asportatione vide sis Rodericum Archiepiscopum Toletanum, lib. 4. Histor. cap. 3. & Isidorum Pacensem anno* DCC.XIX. *Sebastianum Salmanticensem Episcopum in Historiâ editâ à D. Don Fr. Prudentio de Sandoual, Episcopo Pampilonensi, pag. 45. col. 1. & 2. & pag. 50. col. 2. nostrum Iulianum in Chronico num. 377. pag. 87. qui graphicè describit omnia, & anteà scripserat num. 369. & 371. Adducam celebre testimonium ex manuscripto antiquissimo codice membranaceo, Gotthicis litteris exarato, quem mihi communicauit clarissimus doctissimusq; vir D. Don Franciscus de Eraso, Comes de Humanes, qui nobilitatem cum scientiarum cognitione morumq; suauitate apprimè coniunxit, Potentissimo nostro Philippo IV. Hispaniarum Regi Catholico pacis belliq; in supremo Indiarum Senatu à Consiliis, & Serenissimi Ferdinandi Infantis Cardinalis Cubicularius, equitiiq; primus Præfectus. Verba M.S. sunt:* Tunc Pelagius Fafilæ, qui erat ex gente Gotthorum, acceptâ arcâ cum Sanctorum pignoribus, quibus nunc Ouetum gloriatur, & cum Iuliano Toletano Archiepiscopo, & cum multis Christianis intrauerunt Asturias, quæ erant vallaræ montibus, & inhabitabiles. *Dixerat Sebastianus loco suprà citato iisdem ferè verbis:* Cuius (*arcæ*) præsentiâ nunc gloriatur Sedes Ouetensis sublimitùs. *Lege Baronium ad ann.* DCC.XCI. *Tom. 8. pag. 414. priùs D. Ludouicum Episcopum Tuci, in Chronic. Hisp. Ildefonsum de Carthagenâ Burgens. Episcopum, in Anacephalæosi Hispan. Vassæum in Chronicis ann.* DCC.XCI. *Lucium Marin. Siculum lib. 1. Hist. Hisp. cap. de sacris ædibus; & lib. 5. cap. vbi sacras Ecclesiæ S. Saluatoris Ouetensis recenset Reliquias, quæ quidem ab hac depromptæ arcâ fuêre. Ambros. de Morales lib. 13. Hist. Hisp. in Vitâ Ildefonsi el Casto, sic nuncupati, cap. 38. Aldefonsum Venero in Temporum Chronicis fol. 44. Iacobum Bleda Dominicanum in libro Miraculorum Crucis, miraculo 61. vbi de Cruce ab Angelis fabrefactâ circa annum* DCCC.XXVI. *Ildefonsi verò* XXXV. *Adde dilucidè scribentem P. Franciscum Portocarrerum in lib. de B. Virginis Mariæ descensu in Ecclesiam Toletanam cap. 29. & 30. vbi catalogum Reliquiarum apponit, non tamen integrum: is inseritur testimonio, quod ex voto peregrinis Ouetum proficiscentibus ad eas inui-*

inuisendas datur. Verba sunt: Vniuersis & singulis Christi fidelibus, has præsentes litteras inspecturis, notum facimus, quòd Deus suâ mirabili potentiâ quamdam arcam de lignis imputribilibus à discipulis Apostolorum factam, Dei imaginibus plenam, ab vrbe Ierosolymitanâ, tempore quo deuastata est à Cosdrâ Rege Persarum, transtulit Africam, ab Africâ in Carthaginem, à Carthagine Hispalim, ab Hispali Toletum, à Toleto in Asturris ad montem appellatum Sacrum, & inde ad istam sanctam Ecclesiam sancti Saluatoris, quæ dicitur Ouetum. Quæ quidem arca ibi aperta fuit, in quâ aperientes multas arcellas aureas, argenteas & eburneas inuenerunt: quas summâ cum reuerentiâ aperientes, viderunt quædam scripta, singulis Reliquiis ibi reconditis alligata. Quæ omnia manifestissimè declarabant. Inueneruntque magnam partem de sindone Domini, quâ inuolutus iacuit in monumento, eiusque pretiosum sudarium, suo cruore sanctissimo insignitum, quo speciosissima eius facies cum sacratissimo capite cooperta atque inuoluta fuit: quodque ter in singulis annis, eâ quâ decet reuerentiâ, ostenditur; videlicet in Festo solemni sanctarum dictarum Reliquiarum, quod incidit die decimatertiâ Martij, ac Feriâ VI. in Parasceue, nec non in festo Exaltationis sanctæ Crucis, die decimaquartâ Septembris. Plurimum de verâ Cruce Domini: octo spinas coronæ Domini: de pannis in quibus iacuit inuolutus in præsepio: de pane Cœnæ Domini: de Mannâ, quam pluit Dominus filiis Israël: magnum fragmentum cultri B. Bartholomæi, quo fuit excoriatus: pallium quod dedit Regina cælorum Ildefonso, Archiepiscopo Toletano, *&c. Et postquam aliæ multæ referuntur Reliquiæ, sequuntur hæc:* In quorum fidem & testimonium nos Decanus & Capitulum almæ Ecclesiæ Ouetensis has præsentes litteras exinde fieri fecimus. *Hactenùs quæ inueniuntur apud Portocarrerum; pleniùs apud Pelasium Ouetensem, cuius insertum agnoscit, eiq; vendicat Episcopus D. Prudentius de Sandoual in Hist. Sebastiani Salmantic. Episcopi pag. 50. col. 2. & 51. col. 2. en accipe:* His igitur præmissis, quæ arca Sanctorum gloriosissima teneat pignora, scripto subtitulauimus, eam manifestantes populis fidelibus. Tenet enim crystallinam ampullam cum cruore Domini fuso, videlicet è latere illius imaginis, quam quidam Christicola verè in vrbem secum adduxit; quoniam quorumdam Iudæorum perfidia, ad depressionem veritatis Christi, Christi ligneam effigiem ligneæ crucis perforauit in latere, de quo exiuit sanguis & aqua, ad ipsorum Iudæorum perfidiam conuincendam, & sanctæ Ecclesiæ fidem roborandam. De ligno Domini: de sepulchro Domini: partem ex spineâ coronâ: de sindone Domini: de tunicâ Domini: de pannis vbi iacuit in præsepio inuolutus: de pane, quo saturauit Dominus quinque millia hominum: de pane Cœnæ Domini: de Mannâ, quam pluit Dominus filiis Israël: de terrâ montis Oliueti, vbi Dominus ascensurus pedes tenuit: de terrâ, vbi Dominus pedes tenuit, quando Lazarum resuscitauit: & de sepulchro ipsius Lazari. & quod est dignum summâ veneratione, in Ecclesiâ sancti Saluatoris habetur vna sex hydriarum, in quibus Dominus in nuptiis aquam vertit in vinum, vt Euangelica monstrat veritas, integra. De lacte Matris Domini: de vestimento eius: ipsum pallium, quod dedit ipsa Regina cæli Ildefonso, Toletanæ Sedis Archiepiscopo, pro laudibus in honorem sanctæ ipsius virginitatis celebratis (vbi ipse sanctus Episcopus gloriosus contulit aduersus hæresiarchas * Eluidium atque Iouinianum) sic dicens illi, circumstantibus tam Angelorum quàm & Sanctorum multiplicibus choris, inenarrabili luce circumscriptis: Accipe hoc munus, quod tibi de thesauro Filij mei attuli. Manus sancti Stephani: sandale dextrum

** Contra quos scripsit librũ Synonymorũ. Vide ad id quæ notauit Hieron. de la Higuera nu. 101. & quæ ibid. ego strictim tetigi.*

dextrum sancti Petri Apostoli: frons Ioannis Baptistæ: de capillis Innocentium, & articulos digitorum: de ossibus trium puerorum, Ananiæ, Azariæ, Misaëlis: ex capillis, quibus Maria pedes Domini tersit: de petrâ montis Sinai: de pallio Eliæ: pars piscis assi, & faui mellis. Est ibi verò clauis paruula, in quâ est ferrum de catenis beati Petri Apostoli inclusum: & crux, in quâ est lignum Domini, & capilli beati Ioannis Baptistæ: quod B.Gregorius Papa ad B. Leandrum, Hispalensis Ecclesiæ Archiepiscopum, transmisit. Multa prætereà sanctorum ossa Prophetarum; multa etiam aliorum sanctorum Confessorum atque sanctarum Virginum diuersa pignora, ibi in capsis aureis & argenteis tenentur recondita: quæ nos scribere omnia ipsa abnegat infinitas. Crux ibi monstratur opere Angelico fabricata spectabili modo. Nunc reuertamur ad superiorem Historiam vnde incepimus. *Denique, vt bono Reipublicæ litterariæ consulam, antiquum huius arcæ monumentum, quod inter Tabularia Ecclesiæ Ouetensis asseruatur, & mihi communicauit doctissimus vir Ludouicus Tribaldus à Toleto, nostræq; laus Hispaniæ, transscribere non grauabor. tale est:* Reynando Sisebuto en España, en tiempo de Heraclio, quando Cosdra destruyo à Ierusalem; Philippo Presbytero tomò vna arca, que estaua en la casa santa, i auia sido hecha por mano de los discipulos de los Apostoles, de madera de setin incoruptible; i recogio dentro della las mas principales Reliquias que en la casa santa estauan, i embarcose con ellas la buelta de Poniente, porque no viniesen à poder de infieles. Desembarcò en Tunez, donde estuuo hasta la era DC.LVIII. que fue el año del Nacimiento de DC.XX. de alli lleuò esta arca Fulgentio Obispo Ruspense à Cartagena en España, i de alli à Seuilla, i de alli à Toledo; donde estuuo hasta la destruicion de España, en la era de DCC.LXIII. que es año de DCC.XXV. yendose entonces perdiendo España. El Principe Don Pelayo, i el Arçobispo Don Vrban de Toledo, la lleuaron con la casulla de san Illefonso, i otros libros i Reliquias, à Asturias; i puesta en Monte sacro, estuuo hasta en tiempo de Don Alonso el Casto su tercero año, que fue era de DCCC.XXX. que es año de DCC.XCII. traida que fue con veneracion por este Rey à la santa Iglesia de Ouiedo. Despues de algun tiempo la quiso visitar el Obispo Poncio, i salio tanta claridad, que cegaron muchos de los que assistian alli. Despues en la era de M.C.XIII. que fue el año de M.LXXV. el Rey Don Alonso el Sesto fue alla desde Zamora en romeria con gran deuocion, conuocando los Obispos de Astorga, Palençia i Ouiedo. Despues de muchas processiones, i plegarias, i ayunos, i sacrificios, permitio Dios, que se abriese tan gran tesoro, i se manifestase à todos. Cuyo catalogo es largo i marauilloso. *Quæ in hac descriptione ad Chronologiam spectant, examinat accuratè, ansam ad id ei præbente Pelagij Episcopi Ouetensis historiâ, P. Franciscus Portocarrerus dicto lib. de Descensu B.Virginis Mariæ cap.28. Pro coronide adduco Marietam lib. 22. de ciuitate Ouetensi, & Arcâ.*

DCC. LVI. DCC. XVIII.

199. Eodem etiam anno, mensis Iulij die IV. quidam de genere sancti Ildefonsi, primi nobilesque Palatini, qui putauerant aliquando posse Toletum defendi, ac ob id detinuerant eius ad Asturias translationem; iam defensione diffisi, effodiunt corpus sanctissimi consanguinei, ciuis & Patroni Toletani, & ad vrbem Zamoram

moram efferunt; ibique cum thesauro cælesti remanent; & illis morientibus memoria corporis excidit.

199. *Anno* DCC.XVIII. *paulò ante captiuitatem Regiæ ciuitatis Toleti, delatum est Toleto Zamoram à quibusdam cognatis S. Ildefonsi, eius corpus, ibiq; remanserunt deferentes. Quatuor ergo annis post mortem Roderici delatum est Toleto corpus sanctissimi Doctoris & ciuis Toletani Ildefonsi.* P. H.

DCC.LVII. DCC.XIX.

Vigesimaquartâ die mensis Maij, festo sancti Vrbani Papæ & Martyris, Feriâ sextâ occupant Arabes Toletanam vrbem, sub eâ pactione, vt septem Ecclesiæ remanerent pro Christianis Muzarabibus, ibidem manentibus, cum graui etiam tributo. 200.

200. *Magna varietas inter Auctores, quonam anno capta fuerit ciuitas Toletana. Rodericus putat paulò post ingressum & dominationem Saracenorum. Sed noster hic Auctor, & Iulianus, atque alij putant anno* DCC.XIX. *Et supposito tamquam vero fundamento, hoc quòd capta est & restituta Christianis die Dominicâ* XXV. *Maij, die S. Vrbani, ex ratione Astronomicâ necessarium est, vt incidat in annum* M.LXXXV. *vt Annales Toletani testantur, docetq; donatio quædam facta Cellæ-nouæ* IV. *Id. Augusti, æra* M.C.XXIII. *id est, anno* M.LXXXV. tempore Serenissimi Principis Aldefonsi, in anno quando pressit Toletum à Saracenis. *Hoc tamquam firmo iacto fundamento, ex priuilegio Regis Adefonsi, quod vocatur* Dos S. Ecclesiæ Toletanæ, *æra* M.C.XXIV. XV. *Kalend. Ianuarij, anno, & ferè septem mensibus à captione ciuitatis, ait sic ibi:* Quæ ciuitas abscondito Dei iudicio CCC.LXVI. annis fuit à Mauris possessa. *Retrocede cum supputatione ab anno* M.LXXXV. *quo recepta fuit, ad annum* DCC.XIX. *numerantur æqualiter anni* CCC.LXVI. *ita vt nec redundet, nec supersit, nec desit vllus annus. Eodem igitur die, quo capta fuit, recepta est, scilicet* XXV. *die Maij: capta Feriâ* VI. *recepta verò die Dominicâ, festo sancti Vrbani Papæ & Martyris.* P. H.

De captiuitate Toleti diximus ad num. 87. D. L.

DCC.LX. DCC.XXII.

Synderedus, olim Archiepiscopus Toletanus, interfuit & confirmauit quoddam Concilium Romanum sub Gregorio Papâ II. nec multò pòst Romæ grandæuus moritur, dolore confectus malorum Hispaniæ: ac in Basilicâ Petri sepelitur. 201.

Florebat ciuitas Granata, quæ & Illiberis Florentina; cuius prima domina Natta dicta, quia....... 202.

201. *Synderedus interfuit cuidam Synodo Romanæ; posteaq; moritur, & in æde S. Petri Principis Apostolorum sepelitur. De Synodo plures in Conciliis, Garibay, Morales, & alij.* P. H.

202. Florebat ciuitas Granata, quæ & Illiberis Florentina.] *Ex lapidibus legendum* Illiberris, *& dicebatur* Florentina. *Sic inuenitur sculptum in quodam lapide, qui Granatæ in magno habetur pretio dicato Furiæ Sabinæ, videlicet:* D. L.

FVRIÆ SABINÆ TRANQVI
LINÆ
AVG.
CONIVG. IMP. CAES. M. AN

 TONI.

TONI. GORDIANI. PII. FEL.
AVG. ORDO. M. FLOR. ILLI-
BERRITANI. DEVOTVS. NV-
MINI
MAIESTATIQVE. SVMPTV
PVBLICO POSVIT
D. D.

Et in alio etiam:

II. VI. CORNE.·.·.·.·.·.
NICIPI FLORENTINI
ILLIBERRITANI. DEVOTVS
ORDO. NVMINI MAIESTATI
QVE. SVMPTV PVBLICO POSVIT
CORNELIAE.·.·.·.·.
F. SEVERINAE
FLAMILAE
AVG. MATRI
VAL. VEGETI
.·.·.·.·.·.·.·.·.·.·.
CONSVLIS
FLORENTINI
ILLIBERRITANI
D. D.

Huius Valerij Senecam mentionem facere autumo, dum eum Hispanum Oratorem agnoscit. Horumq; lapidum meminit Licentiatus Franciscus Bermudez de Pedraza in libro, cui affixit titulum, Antiguedad i Excelençias de Granada, *lib.2. cap.7. pag.35. & 36. vbi doctè explicat. Addo Iulianum in Aduersariis num.*175. Illiberis, vel municipium Florentinum Illiberritanum, idem est: & Illiberitani, seu Florentini. Pro quo in quibusdam corruptis Codicibus legitur, Liberini. Ex hoc municipio progressi sunt quidam ante Christi natalem, qui condiderunt in Italiâ ciuitatem Florentinam. *Dixerat in Chronico n.* 22. Basilius ciuis municipij Florentini, ibi *(lege* vel) Illiberritani, *&c. & in Aduersariis num.*171.Basilius, *id est*, Basileus, ciuis municipij Florentini Illiberritani. *Plenâ, eruditâ, cultâque manu cumulat, disponit, iudicioq; integerrimo decidit Doctor Gregorius Lopez Madera à Consiliis Philippo Hispan. Regi Catholico, in Sacro suo monte Granatensi cap.*23. *vbi Dom. Didacum de Mendozâ in Historiâ belli Granatensis, & Hieronymum de Çurita in Annal. lib.*20.*cap.*42. *refert. Ad virum doctum illum, tamquam digito ad fontem intenso, te mitto; operæpretium, si euoluas, erit; D. Ferdinandum de Mendoza, in Concilio Illiberitano lib.*1. *cap.* 1.*pag.* 4. 5. *&* 6. *qui hos & alios recenset lapides.*

De Nattâ *varij varia; multa idem D. Gr. Lopez Madera scribit eodem libro cap.*17. *& Couarruuias in suo Thesauro linguæ Hispan. verbo* Granada. *Ea verò quæ desunt, in Autographo haud possunt legi: coniecturam faciat Lector, & suppleat.*

DCC.LXII. DCC.XXIV.

203. Beda Anglo-Saxo, Monachus Benedictinus, floret.
204. Ioannes Mansur, Damascenus, vir doctus & pius.

DCC.

DCC.LXIII. DCC.XXV.

Synodus Orientalium contrahitur in Tyro, pro defensione sacrarum Imaginum, Ioannis Damasceni operâ. 205.

DCC.LXIV. DCC.XXVI.

Hoc anno habita est sancta Oecumenica Synodus Romana contra hæreticos Iconomachos.

DCC.LXV. DCC.XXVII.

Flauius Eutychius Patricius succedit in officio Paulo Exarcho Rauennatum: fuit vir egregius & præstans. Toleti celebris est memoria sanctorum Iusti & Abundij sub Numeriano in Bæticâ passorum, à tempore S. Doctoris Isidori, qui illos eleganti Hymno decorauit. 206.

DCC.LXVII. DCC.XXIX.

Synodus Constantinopolitana contra Imagines. 207.

DCC.LXVIII. DCC.XXX.

Gregorius II. obiit Romæ III. Idus Februarij. 208.

DCC.LXIX. DCC.XXXI.

Gregorius III. succedit in Sede Petri Gregorio II. 209.

DCC.LXX. DCC.XXXII.

Synodus collecta Augustæ in Germaniâ à S. Bonifacio. 210.

DCC.LXXII. DCC.XXXIV.

Theodorus XLIV. Episcopus Mediolanensis, & S.Bonifacius, primus Archiepiscopus Moguntinus, florent. 211.

Vrbicarius, primus Archiepiscopus Viennensis, celebratur. 212.

DCC.LXXVIII. DCC.XL.

Gregorius III. obiit IV. Kalend. Decembris. 213.

Leo Imperator obiit Constantinopoli XIII. Kalend. Iulij. 214.

DCC.LXXIX. DCC.XLI.

Zacharias Monachus, ex Presbytero Cardinali creatur Papa Kalend. Decembr. consecratur III. Nonas Decembr. 215.

Quartâ die Octobris moritur Toleti sanctus vir Iulianus, cognomento Vrbanus, vir pius, doctus & excellentis spiritus; nec multò pòst S.Euantius Archidiaconus. 216.

216. *De morte S. Vrbani, quo die fuerit, nos docet noster Luitprandus, scilicet* IV. die Octobris, anno DCC.XLI. post Toletum captum XXII. anno, sanctè moritur Feriâ VI. *Sed dubitari solet, num sit annumerandus inter Toletanos Antistites. Primò, quia in nullo catalogo veterum, scilicet in S. Aemiliano, nec in Toletano sacrario, à tempore Regis Adefonsi VI. scriptus inuenitur.* P.H.

nitur. Secundò, quia Pelagius Episcopus Ouetensis bis vocat illum veterem Melodium Regiæ ciuitatis Toletanæ. eius sunt hæc verba: Per idem tempus Frodoarius Accitanæ Sedis Episcopus, Vrbanus Toletanæ Sedis vrbis Regiæ Cathedralis veteranus Melodius. *Et paulò pòst:* Per idem tempus, *ait*, viri Doctores, & sanctimoniæ studio satis pollentes Vrbanus & Euantius, satis læti ad Dominum pergentes, requiescunt in pace. *Tertiò, quia non potest admittere vna eademq; Sedes duos Pontifices viuentes; viuebat autem Romæ Synderedus cùm electus est Vrbanus; non videtur ergo fuisse Pontifex Toletanus. Nihilominùs tamen D. Rodericus, Archiepiscopus Toletanus, non semel vocat eum Toletanum Archiepiscopum, & Historia generalis Hispaniæ; Lucas Tudensis, D. Garsias Loaysa Archiepiscopus Toletanus; bis, semel in catalogo, iterùm agens de Primatu Ecclesiæ Toletanæ, de quo posteà: ante hos Luitprandus Auctor ferè* DCC. *annorum, & Iulianus Archipresbyter, D. Gariuayus, Morales, Mariana; ego in Historiâ Toletanâ, Doctor Blasius Ortizius Canonicus Toletanus, Alcozer lib. 2. cap. 3. Fr. Ioannes Maricta, & alij. Argumentis verò sic satisfit. Ad primum respondetur, catalogos Toletanorum Antistitum esse mirè diminutos. Ad secundum, non tanti faciendam esse Pelagij auctoritatem, vt illam præferamus testimoniis tot Auctorum, qui Pelagij scripta non semel versarunt: & hanc opinionem sequitur M. Aluarus Gomezius in Vitâ ipsius Vrbani Pontificis. Ad tertiùm, credendum est de sanctitate Synderedi, non fugisse, sed iuisse Romam impulsum iniuriis, quas accipiebat ab Oppane, &, si animus illi fuit non reuertendi Toletum, liberè resignasse; ac ideo Toletanos Sacerdotes, consulto Rege Roderico, elegisse sanctum Pontificem Vrbanum. Non potest aliud sentiri nec dici, vel de prudentiâ Sacerdotum Toletanorum, & Euantij Archidiaconi, vt contra ius fasq; viuenti Synderedo sufficerent Vrbanum: vel de sanctitate ac animi moderatione Vrbani, vt contra iustitiam electus suam admitteret electionem. Canonicè igitur electus, non ambitione dominandi, sed voluntate Deo patriæq; seruiendi Pontificatum adiit. De quo præter laudes Pelagij Pontificis Ouetani cap.* 18. *lib.* 3. Viri autem longæui (de quibus diximus) Vrbanum virum sanctimoniæ in Episcopum elegerunt. *sic Garsias Loaysa fol.* 278. *Concil. Toletan.* Vrbanus, *inquit*, Præsul, eò quòd Synderedus abiisset, Primatus honorem suscepit. Qui, vt erat vir sanctus, constanti & forti animo inuictoque insignem illam sustinuit calamitatem, cui multum adiumenti ad pondus miseræ seruitutis ferendum attulit Euantius Archidiaconus Toletanus. Erant enim ambo præclarâ docti disciplinâ, & eâ cognitione Ecclesiasticâ informati, quâ Toletanam Ecclesiam sanctissimus instruxerat Ildefonsus. Vrbanus igitur in tantâ rerum commutatione non destitit, quibus potuit, rebus prouidere: libros complures, sacras Diuorum Reliquias atque corpora studiosè ac accuratè collecta, & in capsam summâ cum veneratione inclusa, in montanos Astures diligenter portanda curauit. Hæc verò beata capsa in Ecclesiâ Oueti posteà cum multis aliis Reliquiis sanctè collectis magnâ cum pietate hodie colitur, & ibi illa asseruatur: Cameræ sanctæ nomen est inditum. Miserandis Vrbani temporibus, diuinus cultus & Sacramentorum vsus cœpit Toleti magnâ ex parte immutari imminuique: illa namque amplitudo, summaque auctoritas Præsulis Toletani ad sex tantùm Parochias, & exiguum fidelium numerum redacta, iniquis admodum finibus inclusa est. Nec satis fuit paucitate esse imminutos; verùm, qui superfuerunt fideles, assiduâ Maurorum familiaritate & consuetudine vsi, & sæuissimâ persecutione deterriti, in Religione Christianisque institutis turpiter fluctuare cœperunt: quos vt firmos in fide efficerent, & ad pericula subeunda excitarent, curam & studium maximum adhibuerunt Vrbanus, Euantius,

aliique pij. *Aluarus Gomezius putat mortuum Oueti, nec ob mærorem & animi deiectionem, ac ætatis ingrauescentis iustum impedimentum rediisse. Sed penes me plus habet ponderis, quòd iste sciebat esse se Pontificem Toletanum, nec excusabatur in tantâ rerum perturbatione ac ouium periculo, illas in manibus luporum relinquere. Venit citra dubium Toletum, ibiq́ anno* DCC.XLI. *mortuus est, sepultusq́. (vt opinor) in æde S.Iustæ, quæ tunc erat Sedes & Cathedra Toletanorum Pontificum. Vir dignus immortalitate, quâ fruitur; & qui referretur in catalogum Sanctorum, vt etiam Gundericus ab illo tertius. Sed benè est, quòd illi multiq́, alij Pontifices Toletani sanctissimi scripti sunt in æterno libro vitæ, quam assecutos piè credo.*

DCC.LXXXII. DCC.XLIV.

In Carpetaniæ finibus multæ virgines Moniales Benedictinæ, ne violarentur à Mauris, à Deo consecutæ sunt vt à terrâ absorberentur; quædamque campanula statis diei horis, quâ vocante conueniebant ad preces, auditur. 217.

Hoc loco nonnulli ponunt Suineredum, & XI. annos dicunt ab illo gubernatam sanctam Ecclesiam Toletanam, in miserrimo temporum & rerum afflictarum quidem successu. 218.

In Carpetaniâ, tractuque Aurelianensi S. Veranus exulat, Episcopus Tarraconensis. Colitur XIX. Octobris. 219.

Pelagio diuinitus in speluncâ liberato, succedit filius Froila; Froilæ verò Aldefonsus Catholicus gener. 220.

217. *Idem refert Iulianus in Aduersariis num.* 550. Frequenter in quibusdam Hispaniæ locis audiuntur subtus terram sonitus campanarum; vbi creduntur fuisse monasteria sacrarum Virginum, quæ, ne venirent in manus falacium Maurorum, petierunt à terrâ sorberi: vt in iugis Carpetanis prope Margelizam in Carpetaniâ in templo S. Quiteriæ, & alibi. D. L.

218. *Luitprandus Vrbano sufficit* Suineredum: *hunc vocat catalogus Ecclesiæ Toletanæ* Sugifredum, *Loaysa* Sumeredum, *& Iulianus Archipresbyter; alij vocant* Sunideredum. *Eius meminit Gariuayus, Morales, Mariana, Loaysa in catalogo, quem texit super Concilium Toletanum sub Rege Flauio Gundemaro. Substituunt Vrbano Cixilanem. Dat illi Luitprandus* XI. *annos, Iulianus Toletanus* VI. *codex Loaysæ* XX. *Non dubito, quin fuerit vir sanctissimus, vt illa tempora, verè calamitosa & infelicia, vehementer postulabant. Nec enim de prouidentiâ diuinâ aliter sentiendum est, quin rebus afflictis, & propemodùm desperatis, tales exhibeat Pastores, qui vitæ exemplo præeant, & doctrinæ salutaris pabulo commissas oues passim reficiant. Gotthicum fuisse Pontificem hunc, nomen præ se fert; & fit mihi maximè verisimile, fuisse in Ecclesiâ Toletanâ nutritum, mortuumq́, in Ecclesiâ Toletanâ S. Iustæ sepultum.* P. H.

219. *Aurelia in Carpetaniâ oppidum est, non procul ab Ocaniâ: ibi dicit Luitprandus exulasse S.Veranum, à Mauris, vt creditur, illuc missum; vel, quod magis credo, Tarracone se illuc contulisse, vt se contulit Acci Frodoarius, Episcopus Accitanus, Toletum. Fuit vir sanctus. In tabulis Aurelianensibus talis Episcopus non exstat: dicitur fuisse Tarraconensis: agitur eius dies festus* XIX. *Octobris. sic in Martyrologio Romano recentiori hoc die:* In territorio Aurelianensi S. Verani Episcopi. *Putat Baronius hunc esse Pontificem Cabilonensem, quia Gregorius Turonensis agit de illo lib.9. cap.4. his verbis:* Erat enim eo tempore ipse Pontifex magnis virtutibus præditus, ita vt plerumque in- P. H.

firmis signum virtutis imponens, statim sanitatem, annuente Domino, restitueret. *Floruit anno* D.LXXX. *Sed hic alius est: nam Sedes & tempus & locus id facilè monstrant videnti. Fuit alius Veranus Episcopus Lugdunensis, ad quem scribit S. Hilarius Papa: & Petrus de Natalibus lib.*10. *cap.*50. *ponit Veranum Gabalitanum Episcopum, tempore Imp. Valentis. Crediderim, hunc sanctissimum Pontificem Veranum Toleti multos annos altum, & Vrbani facultatibus sustentatum, donec in tractu Aureliæ, vel Aureliano, in Carpetaniâ felices dies obijt: &, vt credi par est, Toletum est eius sanctissimum corpus allatum. Nam ad hanc Regiam vrbem, licet à Mauris possessam, tamquam ad domicilium pietatis, & portum naufragorum tutissimum, Episcopi è suis Sedibus confugerunt, vt Odoarius, Clemens, Veranus, & alij. Quod non parum auget pietatis studium, quo semper hæc Regia ciuitas vti solet in calamitosos & miseros Episcopos. In quo certè seruatur Canon* XXI. *Concilij Sardicensis; vbi Præside Hosio Cordubensi præcipitur, vt Episcopi à suis Sedibus pulsi, in aliis ciuitatibus recipiantur benignè & humanè, vt dicti tractati sunt.*

DCC. LXXXIV. DCC.XLVI.

221. Petrus, cognomento Pulcher, regit Ecclesiam Toletanam post Concordium, & priùs alios annos quinque. Fuit hic scriptor nobilis, & acerrimus fidei defensor.

222. Hoc tempore scribit etiam Toleti, iam ætate ingrauescente, Diaconus Iulianus Lucas, qui de Rebus Hispaniæ libros edidit.

P.H. 221. *Mira varietas est inter Auctores de Petro Pulchro: nam nulla Diptycha Toletanorum Pontificum vetus illum habet. Vasæus testatur se legisse in Pelagio Ouetensi; at, qui penes me est, eius non meminit. Vasæum sequuntur D. Garsias Loaysa, Magister Aluarus Gomezius, Luitprandus, Iulianus Archidiaconus S. Iustæ; sed in modo ponendi ac loco discordant. Vasæus ponit post Cixilanem; in catalogo VVormatiensi ponitur post Concordium ante Cixilanem; in Luitprando anno* DCC.XLVI. *post Suineredum & Concordium; sic etiam Iulianus: quos ego sequendos duxi. Sic de illo Garsias de Loaysa in Gundemaro:* Toletum verò, licet in Maurorum ditione esset, Primatus iure & auctoritate vtebatur: nam in defuncti Cixilæ locum Petrus, qui propter elegantem corporis formam Pulcher cognominatur, cooptatus est. Fuit litteris apprimè eruditus, & in Religionis obseruantiam & pietatem ita accensus, vt non modò in vrbis suæ curam sollicitè incumberet, omnibusque periculis diligenter prouideret, verùm etiam aliorum Hispaniæ Præsulum necessitatibus consulendum arbitraretur. Nam cùm ad eum perueniisset, Paschatis computum ritè & canonicè Hispali non obseruari, ad Episcopum & Hispalensem Clerum super eâ re scripsit, quid tenendum esset. Quod verò attinet ad Paschatis computum, ex Conciliorum decretis nemini licebat, præterquam Primatibus Episcopis, quid constans & firmum esset decernere. Sic stabilitum est in Concilio Carthaginensi III. Can.I.& XII. Tolet.IV. Can.IV. Brachar. II. Can.IX. Concil. I. Arelat. c.4. *Magister Aluarus Gomezius, ingenij & iudicij laude præclarus, in Vitâ Petri docet, adeò castimoniæ custodem & amicum fuisse, vt à Froilane Rege contenderet, vt legem conderet, quâ abrogaret turpissimas & incestas Sacerdotum & Clericorum nuptias, quæ superfuerant in Hispaniâ ex concessione præcipitis VVitizæ: post quinque annos sacerdotij, ætatis & mœroris damno confectus, in fata cessit. Nec enim sine grauissimo dolore poterat videre iniurias, quas à Mauris Toletum ferebat: sepultusque est, vt eius prade-*

prædeceſſores, in æde S. Iuſtæ. Suſpicor librum miſiſſe ad Heeram Archiepiſcopum Hiſpalenſem, qui præerat Eccleſiæ illi per hoc tempus. Credo hunc Petrum poſitum in Canone Gotthico.

Succeſſit illi Concordius: cuius meminerunt tres Diptychæ Toletanorum Archiepiſcoporum, VVormatienſis, Iuliani, Luitprandi, Ortizÿ, Moralis, Gariuayi, Toletani Petri, Zamalloæ, & D. Garſiæ Loayſæ. Hunc ponit Aluarus Gomezius ſæculo Silonis; ſed fallitur, quia præcedit Cixilanem & Elipandum, qui in Silonis incidit ætatem, & ad illum ſcripſit, ab eoq; litteras accepit: & in catalogo D Loayſæ ponitur anno DCC.LX. *Cixila* DCC.LXXV. *Elipandus* DCC.LXXXIV. *Nullo ergo modo potuit incidere in tempora Silonis; qui cùm nouem annis regnaſſet, in Cixilanis ætatem incidit, vt ex litteris iam dictis manifeſtè patet. Mortuus eſt Concordius anno* DCC.LXXV. *poſt quindecim annos Pontificatus, & multos labores exantlatos pro tuendo grege ſuo, & defendendâ Chriſti religione: quos vt abundaſſe magis ærumnis mihi certum eſt, ſic diuinitus maximis refectos viſitationibus, & ſanctitatis laude vehementer floruiſſe, mihi perſuadeo.*

222. *Iulianum Lucam, natione Theſſalonicenſem, hoc tempore Toleti floruiſſe, & res geſtas illorum temporum poſteritatis memoriæ mandaſſe, præter Florianum Occampum, teſtantur Gariuayus & Luitprandus. Vide quæ dixi de Iuliano Lucâ in Aduerſariis num.36.* P. H.

DCC.LXXXVI. DCC.XLVIII.

Etiam florebat Toleti ſanctiſſimus vir * Odoarius Epiſcopus Accitanus, & Ioannes Epiſcopus Hiſpalenſis, qui ſacras Scripturas de Latino tranſtulit in Arabicum, quæ iam in Hiſpaniâ lingua vulgaris erat; in exiguo fuit vſu lingua Latina. 223.

* *al.* Frodoarius

S. Papa Adrianus ſcribit ad Egilanem Epiſcopum Illiberitanum, ex Abbate Monaſterij Agalienſis Toletani. 224.

S. Vrbicius aſportat corpora ſanctorum Martyrum Iuſti & Paſtoris intra vrbem Complutum, id eſt, *Guadalfaxaram*, ex Campo laudabili, vbi priùs ſepulta fuerant, & reperta diuinâ reuelatione ab Aſturio Serrano: tranſlata primùm in Galliam, deinde prope ciuitatem Hoſcam. 225.

Egilæ, Abbatis Agalienſis, & Epiſcopi pôſt Illiberitani, Toleti celebris eſt memoria. Hic in vrbe *Tadere*, ſeu *Securâ*, natus. 226.

Sub Egilâ floruit Toleti Venantius Monachus, qui fecit Homiliam S. Adelphi, Toletani Pontificis; quæ falsò adſcribitur Petro Epiſcopo Rauennati. 227.

Paſſus eſt Ledeſmæ, quæ Latinè *Bletiſſa* dicitur, S. Nicolaus, puer vndecim annorum, dictus, cùm erat Saracenus, nomine patrio *Halli*, Alcamanis Saraceni Reguli filius, Galafri Regis Toleti frater; Gallianæ, coniugis Caroli Magni, *patrui; & cum eo duo Presbyteri Muzarabes Chriſtiani, Nicolaus & Leonardus, pridie Kalend. Nouembr. 228.

* *al.* patruus;

223. *De Odoario Epiſcopo Accitano, Pelagius Ouetenſis, Rodericus, Generalis Hiſtoria, & alÿ. De Ioanne Hiſpalenſi ſic Rodericus lib.*4.c.3. Fuit apud Hiſpalem D.L

lem gloriosus & sanctissimus Ioannes Episcopus, qui ab Arabibus Caut Almatram vocabatur, & magnâ scientiâ in linguâ Arabicâ claruit, & multis miraculorum operationibus gloriosus effulsit: qui etiam sacras Scripturas Catholicis expositionibus declarauit, quas ad informationes posterorum Arabicè compositas reliquit. *Aluarus Gomezius & alij putant Archiepiscopum Toletanum.*

P.H. 226. *Tader nomen est fluuij, dicti* Segura, *qui Murciam vrbem prætergreditur, & in mare, non procul hinc, se exonerat. Vrbs dicta* Securis, *prope quam nascitur* Tader.

D.L. Tadere, seu Securâ, natus.] *Idem refert Iulianus in Chronico num.* 388. Egila Tadere ciuitate natus, quæ nunc Secura, Abbas Agaliensis, sanctitate doctrinâque florebat Toleti. *Frequens mentio est de* Tadere *ciuitate sub nomine* Securæ: *nam in diuisione Sedium factâ à Rege VVambâ, assignans ipse terminos Episcopatus Mentesani, ait:* Mentesa. hæc teneat de Ecigâ vsque Securam; de Lilâ vsque Puxilena. *& vbi de Accitanâ Sede:* Acci. hæc teneat de Securâ vsque Montaneam; de Arcatel vsque Carachuel. *Optimè, vt ei moris est, doctissimus religiosissimusq; amicus noster P. Franciscus de Biuar, ad Fl. Dextrum anno* CCC.VIII. *com.* 2. *num.* 3. *explicat, quòd nomen* Securæ *non erat sub VVambâ nouum, vt patet ex Idacio anno* DCCCC.XXV. *Intus oppidum, callis quidam est vulgò dictus* Phœnicis, *qui creditur factus à Phœnicibus: ij enim aliquando ibidem habitarunt. est callis fornicibus & arcubus operis antiquissimi structus. Nec legentibus Historiam id dubium esse potest; cùm manifestè liqueat Romanos & Carthaginenses, vel ibidem resedisse, vel frequentasse, concursasseq́. Festus Rufus Auienus, agens de fontibus Theodori fluminis, & eius viciniâ, sic scribit:* Ista Phœnices priùs loca incolebant. *Tempore tamen Romanorum, quonam nomine* Secura *appellata fuerit, non affirmant Auctores. Molezius in Obseruationibus ad Ptolemæum asserit esse* Seguisam. *nec abludit situs, quem illi dat Ptolemæus, tribuens vndecim gradus & semis longitudinis, triginta octo & semis latitudinis; & quemadmodum octo leucæ sunt longitudinis à* Securâ *ad fontes Bætis, sic à* Seguisâ *ad eosdem fontes. Nec parum adstipulatur, cùm nomen* Segura *videatur corruptum à* Seguisa. *Idem est iudicium Antonij Nebrissensis, quàm optimè de totâ Hispaniâ meriti. Alij dicunt habuisse nomen fluminis: neque enim insolens est, vrbes & flumina eodem nomine gaudere. Confirmat hoc Iulianus in Chronico num.* 178. *qui ex M.S. Higueræ sic venit corrigendus:* Securæ, quæ & Tader etiam dicitur à propinquitate fluminis, per eius terminos interlabentis, nomine sancta Briana, virgo sanctissima. *De quo flumine, & id genus aliis, doctè Bernardus Ioseph de Aldrete in Origine Castellanæ linguæ, lib.* 1. *cap.* 15. *pag.* 102. *Dicta est quondam* Altamira, *vt specula, vnde maximus in omnes partes est prospectus: è* Securâ *namque multæ regiones æstimari poterant. Hinc corruptè dicta* Copea, *quasi* Scopeum, *&* Dianium *dictum* Meroscopeum, *quasi* diurna specula. *Tempore Saracenorum* Toman, *vel* Odonam, *nuncupata, id est* Securitas; *quòd locus sit inaccessus & tutus. Si liceat autumare, non abs re erit coniectari, Deam* Securitatem *ibidem Romanis in cultu fuisse; quæ pingebatur sedens in quâdam sellâ regiâ, manu ad malas admotâ, & alterâ virgam tenens. Extat nummus æreus, quem apud me seruo, cum hac inscriptione:*

NERO CLAVDIVS CÆSAR AVG. GERMAN. PONT. MAX. TRIB. POTES. *in alterâ facie,* SECVRITAS AVGVSTI. *cum eius Deæ effigie. Alterum numisma est M. Iulij Philippi: in facie,*

IMP. M. AVRELII SECVRITAS PERPET. *in reuerso,* SECVRITAS ORBIS. *Habet Dea* Securitas *in alterâ manu cornu copiæ. In aliis* num-

nummis SECVRITATI PERPETVAE *inſcribitur. In nummo Antonini Pij*, SECVRITAS *Dea lauro redimita viſitur, cum hac inſcriptione*, SECVRITAS PVBLICA. *Ideò in hoc oppido hæc Dea colebatur, quia* Secura *dicebatur. Igitur aliquando* Taderem, *nonnumquam* Seguiſam, *&* Altamiram; *poſtremò dictam hanc ciuitatem* Securam, *non immeritò affirmare poſſumus. De* Securâ, *& eius flumine, Raſis Hiſtoricus Saracenus, quem beneficio doctiſſimi eruditiſſimiq́; viri cunctis æquabilis (vt cum Tacito loquar) D. Bern. Ioſeph de Aldrete, Hiſpano ſermone manuſcriptum habeo:* E termino de Lerida con el de Tarragona; è Lerida yace al Setentrion de Tarragona contra el ſol leuante de Cordoua, è yace ſobre el rio de * Segre, è eſte rio ſale de la Sierra Segura. E quando fundaron eſta villa, toma eſte rio en el termino de Pilares, è eſte rio entra en el Ebro ſo vn Caſtillo que a nombre Menaça ò Viçueca. E eſte rio da oro fino, lo que non dan otros rios: è entra en eſte rio otro rio, que ha nombre Vocaira; è eſte, è los otros rios entran en el rio de las Oliuas, que llaman Cleridas. *Non eſt prætereundum, flumen* Taderem *tranſire per oppidum* Cieça, *quod puto eſſe* Viçueça, *& hoc dici* Menacem. *quod nonnulli etiam* Malachæ *tribuerunt: vnde Feſtus Rufus Auienus libro de Littoribus Hiſpaniæ ſic declarat, ex editione Lugdunenſi Iacobi Chouet, anno* M.D.XCVI.

* al. Segura,

Malachæque flumen, vrbe cum cognomine,
Menace priori quæ vocata eſt ſæculo.

Strabo lib.3. id reprehendit his verbis, ex verſione Guilielmi Xylandri, & recenſione Iſaaci Caſauboni: In hac orâ prima vrbs eſt Malaca, tanto à Calpe, quantum ab hac Gades, interuallo. Ea habet emporium, quo vtuntur qui in oppoſito littore viuunt, multumque ibi conficitur ſalſamenti. Sunt qui hanc eamdem putant cum Mænacâ, quam vltimam Phocæorum verſus Occaſum ciuitatem accepimus. Sed errant: nam Mænacæ longiùs à Calpe diſſitæ atque euerſæ rudera, Græcanicæ vrbis veſtigia retinent: Malaca magis ad Punicæ formam accedit. *Ex quibus, quaſi per tranſennam, notandum,* Mænacem, *&* Malacam, *non eamdem eſſe vrbem, imò longè inter ſe diſſidere. Hinc* Mænaca *longè abeſt à Gadibus & Calpe:* Malaca *eſt vltima littoris maris noſtri, Occaſum verſus; &* Mænaca *multùm quidem eſt orientalior:* Malaca *vrbs formæ Punicæ,* Mænaca *verò Græcanicæ: atque ob id puto hanc eſſe, de quâ locutus eſt Raſis Hiſtoricus; à quo denique* Secura *vocatur* Tademir, *his verbis:* Parte el termino de Iten con el de Todemir *(quaſi dicat Tadermira)* yace Todemir al ſol de leuante de Cordoua, è Todemir es muy apreçiado lugar, è de muy buenas arboledas, è toda ſu tierra riegan dos rios, aſſi como fazen en tierra de promiſſion, que ha buena propiedad de tierra natural. E aqui ay veneros de que ſale buena plata. E Tademir a junto aſſi todas las bondades del mar, è de la tierra. De Todemir à Cordoua ay andadura de quatro dias de home de à cauallo. *Licentiat. Ioannes de Robles in Hiſtoriâ Apparitionis S. Crucis de* Carabaca, *cap.1. pag.3. pro Theodomirâ* Carabacam *accipit; & ab eo noſter doctiſſimus vir, ingenuarum artium ingenuus Profeſſor Ludouicus Tribaldus Toletus in ſuâ Epæneſi Ibericâ pag.31.*

Chriſtiferæ ſplendore Crucis Thedomira coruſcat.

Sed quod magis mirere, anno M.D.XIX. *hoc oppidi nomen Todomir adhuc in vſu erat. ſic inueni ſcriptum in libello, cui titulus,* Queſtion de Amor, *in ipſo principio:* Vn cauallero, que Vaſquiran auia nombre, de naçion Eſpañola, natural de la ciudad de Todomir. *Olim fuit Regni ſolium, vt ex priuilegio Imp. Adefonſi, Comitis Raimundi filij, patet; quod conceſſit Petro Eccle-*

ſiaq́; Aurienſi (vt in Tabulario huius Sedis ſeruari audio) ærâ M.C.XCV. *vbi confirmat inter alios Rex* Securæ, *qui ſubditus erat huius Imperatoris. Noſter Luitprandus de* Tadere *in Aduerſariis, num.*291. *vbi de* Mundâ *fluuio, & ciuitate; vt ibi dicemus: Iulianus item in Aduerſariis num.*365. *&* 366. *Stemmata* Securæ *ſecuris & pinus erant.* Pinus *inſigne fuit apud Romanos Cybeles matris Deûm: quam tutelarem eos habuiſſe in ciuitate antiquiſsimâ* Securâ, *poſſumus non immeritò ſuſpicari.*Securis *verò ſignificat, in illâ Romanorum vanâ diſciplinâ,*Iouem Libra-Deum; *quia* Libris *linguâ Lydorum* Securis *eſt,vt teſtatur Pierius lib.*42. *Hieroglyphicorum, verbo* Securis. Securis *verò ſignificat ſecuritatem in ſuppliciis inferendis. Inde eſt quòd Reges Lydorum, & Conſules ac Magiſtratus præferebant lictores cum ſecuribus.Demoſthenes vocabat Phocionem ſecurim, quia ſingula quæque ſecabat; & ſic adeò pollent* Securenſes *acie ingenij, vt omnia diſsecent, rimentur & intelligant.*

P. H. 227. *Egila fuit Abbas Agalienſis miræ pietatis in Chriſtianos afflictos. Hunc puto poſteà fuiſſe Epiſcopum Illiberitanum, ad quem ſcribit Dominus Papa Adrianus, & ad Ioannem eius Archipresbyterum. Verſabantur multi tunc errores in Hiſpaniâ, partim ignoratione bonarum litterarum, partim ingruentibus priſtinis abuſibus circa celebrationem Paſchæ, ieiunium diei Veneris & Sabbati, circa caſtitatem Clericorum. De quibus & aliis ſic Baronius Tom.*9. *anno Domini* DCC.XCV. *num.*12. Scripſit ad alios, vt ad Egilam in Hiſpaniâ Epiſcopum; ipſumq́ue hortatur de fide orthodoxâ tuendâ pro ieiunio ſextæ Feriæ & Sabbati celebrando. Idem Adrianus ad Egilam, ſeu Ioannem Presbyterum, de conſeruatione caſtimoniæ in Hiſpaniæ partibus prædicandâ Epiſtolam ſcripſit; & de Paſchali feſtiuitate,vt eo tempore celebretur, quando à Romanâ celebratur Eccleſiâ. Item eum monet de prædeſtinatione hominis, ſiue ad bonum ſiue ad malum, de coinquinatione eorum tam in eſcis quàm in potu: de diuerſis erroribus, & eorum pſeudo-ſacerdotibus, qui viuente viro ſortiuntur vxores: de libertate arbitrij, ac de multis aliis capitibus, in partibus illis contra fidem Catholicam exortis. In fine eos hortatur, vt omnes ſint concordes, & Canones ſeruent, vt omnes non obedientes ſalubribus præceptis excommunicent. *Interim illud oportet obſeruare, iſtum Egilam Abbatem impetraſſe ab Adriano Pontifice, vt ab VVilichario, Galliæ Senonenſi Archiepiſcopo trigeſimooctauo, conſecraretur. Poſteà iam conſecratus miſit Romam Serranum Diaconum, & Victorianum Clericum cum litteris; ac de multis quæſtionibus conſilium petiit. quod & Pontifex lubens communicat, modò Romanæ Sedi ſeſe ſubiiciat, ac characteres Pontificios amplectatur, & ſeſe opponat illis, qui ieiunia Feriæ ſextæ & Sabbati reiiciebant, vt patet ex Epiſtolâ ad eumdem Egilam Epiſcopum.*

P. H. 228. *S. Nicolai Martyris Ledeſinæ paſſi hoc anno pridie Kalend. Nouembr. extat Vita eleganter ſcripta à Doctore Fr. Ioanne Aegidio, Monacho Franciſcano; & in eius ſepulchro, & in libris Bibliothecæ S. Franciſci Zamorenſis aſſeruatur. Fuit inſignis Martyr; & ibi habetur in magnâ veneratione.*

D. L. *De Ioanne Aegidio, & eius operibus, diximus in Epiſtolâ proſphoneticâ ad Iulianum.*

DCC. XC. DCC. LII.

229. Cixilla, Petri Pulchri Archidiaconus, fit Toleti Pontifex. Præ-
* *al.* Iuphed eſt annos XXI. ſub * Iuceph & Abderaman, Regibus Toleti.

P.H. 229. *De* Cixilâ *fit mentio in omnibus Diptychis Epiſcoporum Toletanorum: qui ſcripſit Vitam S. Ildefonſi, & Epiſtolam ad Silonem, & Reſponſionem eius*

ab

ab illo suscepit; quæ litteris exarata Longobardicis olim asseruabatur in Ecclesiâ Toletanâ. De quo sic Illustriß. Loaysa in Gundemaro: Idem, *inquit,* munus Cixila non minori diligentiâ præstitit. Is enim pietate & disciplinâ Spiritus sancti conspicuus. *Hæc ille. Fuit hic Archidiaconus Petri Pulchri, ex ipso Luitprando.*

DCC.XCIV. DCC.LVI.

Hoc anno delatum est corpus S. Leucadiæ virginis & Martyris, Toletanæ ciuis & Patronæ, Ouetum Toleto per Argericum Abbatem Agaliensem, & Petrum Abbatem S. Leucadiæ, & Andream Muzarabem Aben-lupi Ficulnei filium, & alios viros Toletanos primores. 230.

230. *Anno* DCC.LVI. *delatum est corpus S. Leucadiæ Toleto Ouetum. Caussa transferendi corpus hæc est, quòd Abderrahman Rex Cordubæ, seu Miramolinus Saracenorum, instinctu quodam dæmonum, cœpit per Hispanias magnificentissimas Sanctorum Basilicas diruere, corpora sanctorum Martyrum cremare; & ne id exerceretur per summam impietatem in pretiosissimas S. Leucadiæ, Toletanæ ciuis, Patronæ & Martyris Reliquias, Argericus Abbas Agaliensis, & Petrus Abbas S Leucadiæ, & Andreas Muzarabs, Aben-lupi Ficulnei filius, vir Toleti primarius, summâ diligentiâ ac secretò deportarunt. Extat Oueti ara capax sanctarum Reliquiarum cum nomine sanctæ Virginis, modò vacua, manifestum hospitij sacri monimentum.* P.H.

DCCC.IX. DCC.LXXXI.

Sub hoc tempus venit Toletum Carolus Magnus sub Rege Galafrio, eiusque filiam Gallianam, Christianam factam à Cixillane Pontifice Toletano, duxit vxorem: pro quâ singulare certamen iniuit cum Bradamantio, Regulo Complutensi, vel Guadalfaxaræ, vastæ molis totiusque vultus gigante; quem in prælio victum interfecit. 231.

S. Vrbicius, S. * Basardi Abbatis Benedictini discipulus, in [a] Valle-noceâ floret: colitur Kalend. Nouembr. 232. *leg. Bassacij

Toleti conditum est templum S. Thyrsi vernulæ Christi, ciuis Toletani, passi Apolloniæ in Græciâ, prope Mezquitam maiorem; consecratumque est à Domino Cixillane Archiepiscopo Toletano, cum magno periculo. 233. [a] D.L. *Lege* Valle-Nocitâ, *& vide Fr. Diegum in Antiquit. Hosca lib.1. c.33. fol.175. col.1.*

Abdalla, primus Rex Securæ, mirificè floret opibus & famâ. 234.

Petrus, Abbas Agaliensis, Toleti in pretio habetur. 235.

Celebertimus habebatur in Hispaniâ Cixilla, quòd anno DCC. LXXVI. contraxit Concilium Toleti ex mandato litterisque Adriani Papæ contra Egilanem Episcopum Illiberitanum, nolentem die Sabbati à carnibus abstinere: concurrunt ad Concilium ex omnibus Hispaniæ partibus. 236.

231. *De aduentu Caroli Magni in Hispanias testes sunt Annales Hispanorum, præcipuè Chronicon generale, Onuphrius, & alij, qui ex eodem Onuphrio in Cæsaribus, & Chronico generali, & ex Nicolao Clemente Tralao. Sic ille in Carolo:* P.H.

tolo: Caroli Magni multæ vxores: Gallianâ Toletani Regis filiâ nati Carolus, Pipinus, Ludouicus, scilicet Pius, successor in Imperio. *Huius vxoris non meminit eius à secretis. Hoc benè viderat Tralæus; & nihilominùs facit primam vxorem Gallianam, eiusq; filium Ludouicum Pium. Quæ non exigua laus est Gentis Toletanæ, ex quâ prodierat femina, quæ partu fecunda dominos Imperio Romano ministraret. Est Toleti semita quædam per compendium, quæ vocatur semita Gallianæ: & Toleti sunt horti Regij dicti Gallianæ: & arx prope S.Fidem, olim fuit dicta arx Gallianæ. in Galliâ palatium quoddam, quod ad hanc vsque diem appellatur Gallianæ. Regis Galafri mentio est apud Rasim Maurum Historicum; & apud Historicos rerum Toletanarum, non obscura.*

D.L. *In Historiâ Archiepiscopi Roderici manuscriptâ, & ab ipsomet in Hispanam linguam translatâ, de quâ infrà, huius Regis (seu Viceregis) hæc extat memoria:* E fue se para la ciudad de Toledo [*el Conde Don Morante*] que en este tiempo era alli Rey, por Abdarrahamen, Galafre.

D.L. Sub hoc tempus venit Toletum Carolus Magnus, &c.] *De his eruditè noster doctißimus P. Franciscus de Biuar,(ô & Musarum & dulce decus meum!) in Epistolâ ad me mißâ de Auctore, & eius scriptis, §.2. vbi de Chronico.* Gallianam *vocant Historici Galafri filiam; inter quos D.Rodericus Archiepiscopus Toletanus, non in Historiâ Latinâ, sed in Hispano sermone compositâ, quam habeo M.S. ab ipsomet Archiepiscopo translatam, & ab incerto Auctore additam locupletatamq;. Locus huius Historiographi est in Vitâ D. Fruelæ, cap.* 34. *cuius epigraphe talis:* De las cosas que en el noueno año aconteçieron, è como vino Carlos à Toledo. *Discrepat in anno à Luitprando; ait enim Carolum venisse Toletum anno* DCC.LXI. Andados nueue años del Rey Don Fruela, que fue el año de la Encarnaçion del Señor de DCC.LXI. años, Carlos à el que llamaron Maynete, auiendo gran desauenimiento con su padre el Rey Pipino por las cosas que fazia, que no le pareçian bien, tomò consigo a vn Conde que auia nombre Don Morante, porque sabia ya el aquellas tierras de Moros, è era muy conoçido, è fue se para la ciudad de Toledo. *Et paulò pòst cap.*35. *refert, Carolum duxisse vxorem Gallianam, quam in Galliam ad illum asportauit D. Morante. Verba sunt:* Fue se entonçes Don Morante con Galiana por medio de esos montes, con miedo de que no recreçiesen los Moros: è anduuo siete dias, que nunca entrò en poblado, que toda la tierra era llena de Moros: è al cabo de pocos dias llegaron à Paris. E Carlos, quando lo supo que venian, saliolos à reçebir con gran caballeria, è lleuò à Galiana à sus palaçios; è fiçola luego bautizar, è tornarla Christiana, è casò con ella ansi, como selo prometio: è Carlos recibio entonçes la corona del Reyno, è le llamaronlo de alli adelante Carlos el Grande. *Discrepat item à Luitprando, dum asserit, Gallianam baptizatam fuisse Parisiis, & Luitprandus Toleti. De Gallianâ suprà num.* 248. *Galli Historici suffragantur. nouißimè Auctor Epitomes Regum Galliæ, qui suo idiomate scripsit huius Imperatoris gesta, Doctor Petrus de Salazar & de Mendozâ, Canonicus Pœnitentiarius Toletanæ Ecclesiæ, vir eruditißimus, & in Historiâ Hispanicæ cognitione versatus, in Prologo ad Lectorem in Chronico, quod scripsit de Magno & Illustrißimo illo Cardinali de Mendozâ, vbi ait, & negat. Cuius verba ipsißima apponere operæpretium duxi:* En su tiempo vino à Toledo el Emperador Carlo Magno, Rey de França, i dexò por su amigo muy estrecho al Rey Galafre. Lo demas que lleuò à su hija Galiana, i casò con ella, i que la labrò palaçio en Burdeos: lo del Moro Bradamante, i las armas que hizo en el Valsamonial, entre Olias i Cabañas, ni lo digo, ni lo creo. *Quod vltimum iterùm asseuerat in eâdem Historiâ lib.* 2. *cap.* 56.

pag.

*pag.*388. *col.*1. *Iulianus noster idem recenset num.*395. *quod Luitprandus hîc: & virginem honestißimam pulcherrimamq́; fuisse Gallianam addit.*

232. *S. Vrbicius tulit corpora sanctorum Iusti & Pastoris, eâdem propemodum occasione, quâ Toletani S.Leucadiæ, & ad Gallias tulit; reuersus verò, prope Oscam in Valle Nocitâ vixit sub disciplinâ S.Lifardi Abbatis Benedictini: moriturq́; vir sanctus pridie Kal.Nouembris, anno* DCC.LXXI. *& miraculis clarus, Oscæ colitur, & in sepulchro honorificè conditus est. De quo multa in libro Translationis SS.Iusti & Pastoris Martyrum, quem Ambrosius Morales Historicus Regius piè composuit.* P. H.

233. *De Toleti templo, S.Thyrso dicato, extat Epistola Regis Silonis ad Cixilanem Episcopum Toletanum, Gotthicis litteris scripta, quæ nunc cum Apologiâ excusa est. Hoc ædificasse Cixilanem, testatur Epistola & Hymnus, ab eodem Cixilane compositus in laudem sancti Martyris; vbi inter alia sic habet:*

Hanc tibi Domine Cixila condidit.

*De S.Thyrso diximus ad num.*128. D. L.

236. *Concilium Toleti coactum per Cixilanem Episcopum Toletanum, ex litteris Adriani Papæ contra Egilam, vel Egilanem, Episcopum Illiberitanum, præter testimonium huius Auctoris, colligitur ex Epistolâ eiusdem Pontificis Adriani ad omnes Episcopos Hispaniæ. Nam cùm amanter Pontifex Adrianus hortaretur Egilam, vt non solùm ipse seruaret ieiunium sextæ Feriæ & Sabbati, sed contradicentibus illud suaderet; respondit ipse parum ciuiliter & modestè, se ab Adriano dissentire. Id sanctus Pontifex ægrè ferens, ad Episcopos Hispaniæ scripsit; coram quibus Egilam accusat, quòd errores Vincentij Magistri sui amplectatur, & extra Catholicam disciplinam docere conetur; ac monet illos, vt ab erroribus eius sibi caueant, ac illum in viam reducere studeant. Quod non aliâ commodiore ratione facere potuerunt, quàm sistere eum coram nationali Synodo, quæ collectore Cixilane, vt Hispaniarum Primate, habita est Toleti. vbi credo hominem, depositis erroribus suis, in se rediisse. Cuius rei illud argumentum est satis efficax, quòd à Diptychâ Pontificum Illiberitanorum non est expunctus Egila; alioqui proculdubiò expungendus, si pertinax in proposito maneret. Quod Dei Genitricis Mariæ precibus, & præsenti S. Iacobi, Cæcilijq́; Martyris, primi Illiberitanorum Apostoli, patrocinio tribuendum censeo. In quo planè relucet mira Pontificum Hispanorum erga S. Rom.Sedem reuerentia & obseruantia: qui in medio durißimæ captiuitatis non dubitarunt (vt iussi fuerant) Synodum multorum Episcoporum Toleti colligere, & ibi caussam Egilanis Episcopi examinare.* P.H.

Contra Egilanem Episcopum Illiberitanum nolentem die Sabbati à carnibus abstinere.] *De abstinentiâ ab esu carnis in die Sabbati extat Gregorij VII. Pont. Maximi decretum in Synodo celebratâ Romæ; quod refertur à Gratiano de consecrat. dist.*5. *in cap.* Quia dies. *cuius sunt verba:* Quia dies Sabbati apud sanctos Patres nostros in abstinentiâ celebris est habitus; nos eorumdem auctoritatem sequentes, salubriter admonemus, vt quicumque se Christianæ religionis participem esse desiderat, ab esu carnium, eâdem die (nisi maiori festiuitate interueniente, vel infirmitate impediente) abstineat. *Quæ est admonitio, non præceptum. Ieiunare autem Sabbato constituit Innocentius I. Pontifex: cuius meminit Gratianus in suis decretis, de consecrat. dist.*3. *cap.* 13. *ex Epist.*1. *cap.*4. *In Hispaniâ verò, aut Innocentij tunc decretum non omnino receptum, sicut nec in Orientalibus Ecclesiis; aut posteà diuturnis ac molestißimis bellis aduersus Arabes Mahumetanos, qui totam fermè prouinciam occuparant, per* DCC. *& eo ampliùs annos continuos gestis, in annonæ angustißimæ penuriâ per contrariam inductam consuetudinem abroga-* D.L.

tum, vt ait hisce ipsissimis verbis F. Alfonsus Chiaccon in Tractatu de Ieiuniis, & variâ eorum apud Antiquos obseruantiâ. Inuenio etiam aliquando abstinuisse Hispanos, vt noster refert Luitprandus; aliquando verò non: & varius inde subinde ortus mos. Vide sis illustre testimonium tempore Regis Alfonsi VIII. qui post partam illam victoriam, quæ vocatur de las Nauas de Tolosa, *abstinendum ab esu carnis die Sabbati, in gratiarum actionem deuotè vouit. Refert P. Ioannes Mariana lumen litterarum, Hispaniæ decus, lib.* 10. *Historiarum cap.* 24. Haud, *inquit*, multò maiori fide nixum est, quod cuiusdam Historici testimonio à nonnullis inuenio affirmatum: ex hoc tempore in Hispaniâ religionem à carnibus abstinendi diebus Sabbati, ac intestinis tantùm & extremis animalium partibus vescendi, susceptam esse; veteri more, quem Gotthi ex Græciâ transtulerunt, vnde sacra primùm acceperunt, hoc temperamento emollito. *Desumpsit ex Fernando Perez de Guzman in libello, cui titulus,* Valerio de las Historias, *lib.* 1. *tit.* 4. *cap.* 7. *vbi nostro Hispano sermone sic ait:* Fue hecho voto de no comer carne el Sabbado en España.

DCCC.XX. DCC.LXXXII.

237. & 238. Elipandus, Archidiaconus Cixilanis Pontificis Toletani, succedit in Sede Patriarchali Toletanâ pro Domino Cixilane, magistro suo; ad annum DCCC.X. præest.

239. Malâ persuasione Felicis Vrgelitani Pontificis, magistri sui, labitur in fœdum de Adoptione Christi errorem; sed Epistolis Adriani Papæ & Caroli Magni Pipini Francorum Regis filij, ad mentem & verum sensum Ecclesiæ redit.

240. Florebat Toleti Ioannes Presbyter, doctus & sanctus: ad quem mittit litteras Adrianus Papa Romensis.

241. Hoc tempore Muzarabes Toletani grauiter premuntur à Mauris, impositis nouis vectigalibus.

242. Hoc anno fui Lugduni, & ex conuictu cum viris & tabulariis eius Ecclesiæ, cognoui duos fuisse Genesios; alterum seniorem, * ante circiter CC. annos, vel saltem * C.XL. alterum [qui paulò priùs] decesserat, dictum Abhelardum, consanguineum Caroli Magni, qui Monachus Benedictinus maluit quietem, quàm negotia.

* *imò leg.* qui ante non multos annos,
* *al.* C.L.

243. Hic ipse interfuit Concilio Francofordiensi: & non assensit errori Gallorum & Germanorum, asserentium sacras Imagines habendas, non colendas. Contra quem senserunt omnes Doctores Hispaniæ.

244. Magia per dæmones Toleti docetur in speluncâ, quam dicunt vulgò Herculem condidisse; vnde diuulgari cœpit per Hispanias, & dicitur Scientia Toletana.

245. Catholico Regi succedit Froila, Froilani Aurelius, Aurelio Silo, Siloni Alfonsus Castus, huic Mauregatus.

246. Silo Rex mortuus est, sepultusque Prauiæ in templo S. Ioannis Baptistæ, quod condiderat.

237. De

237. *De Elipando pluribus Morales, Mariana, Gomezius & Loaysa, qui cum Baronio hominem hæreseos insimulat; cùm nullo modo sic notandus veniat homo, qui nec malitiosè nec pertinaciter adhæsit errori suo, sed ab Adriano Pont. Maximo præmonitus se collegit, & resipuit, vt benè docet Gabriel Vasquezius Theologiæ Professor in Complutensi Gymnasio, libro de Adoptione Christi. quod noster Luitprandus docet exertis verbis num.239.* P. H.

241. *De persecutione, quam Muzarabes Toletani passi sunt à Saracenis, non opus est aliis maioribus argumentis, quàm videre ferox & inciuile Maurorum ingenium, pertinax eorum in Christianos odium, & miseram captiuorum conditionem. Similia passos esse Christianos Cordubenses post sexaginta annos, docet pluribus S. Eulogius, excellens Martyr, & electus Toletanus.* P. H.

244. *Magia dicta est* Scientia Toletana, *quòd Toleti doceretur in speluncâ, quam Herculis vocant, loco satis accommodato ad similes incantationes, & dæmonum præstigias. Legatur Vita S. Aegidij Dominicani: qui cùm iret Lutetiam Parisiorum ad discendam Medicinam, inuitatus in viâ à dæmone, aliquot annos in hac speluncâ exegisse, & doctore eodem dæmone, Magias ibi didicisse dicitur.* P. H.

Magia per dæmones Toleti docetur.] *De Magiâ Toletanâ Iulianus in Aduersariis num.198. his verbis:* Magia à primis Phœnicum temporibus durauit Toleti in quodam antro Herculi consecrato, & durat adhuc; diciturque Scientia Toletana. *Idem in Chronico huc respexit num.624.* Magiæ Toleti lubricæ factæ sunt. *Gariuayus lib.5. Compend. Histor. cap.4. pag.131. cuius verba apponere operæpretium duxi:* Con el tiempo los pobladores de Toledo vinieron, como varones muy doctos, à enseñar à las gentes diuersas çiençias, especialmente la Astrologia: i no pararon hasta hazer lo mesmo en la Magica, la qual siendo por ello llamada Arte Toledana, conserua hasta oy dia su nombre, llamandola assi en algunas partes. D. L.

De speluncâ Herculis multa apud Hispaniæ Historicos. D. Franciscus de Pisâ in Historiâ Toleti lib.1. cap.5. discriminat hanc speluncam ab illâ fatidicâ Regis Roderici; sed nec verbum quidem addit de Necromantiâ, quæ ibi docebatur. P. Martinus Antonius Delrius (heu! quondam meus) meminit huius speluncæ in Proloquio ad libros de Magiâ, sic: Legimus post Saracenicam per Hispanias illuuionem, tantum inualuisse Magicam, vt, cùm litterarum bonarum omnium summa ibi esset inopia & ignoratio, solæ fermè dæmoniacæ artes palàm Toleti, Hispali, Salmanticæ docerentur. *Et iterùm lib.2. q.27. sect.2. pag.132. col.2. A.* An ergo ex hoc genere Iobi, *ait*, vexator satan? Opinor, & illi, qui Salmanticæ & Toleti in speluncâ maleficas & curiosas artes adhuc auorum nostrorum memoriâ docebant. *De Historiâ S. Aegidij, quam in suis Notis ad hunc numerum refert P. Hieronymus de la Higuerâ, vide Abrahamum Bzouium in Annalibus Ecclesiasticis anno* M.CC.XXX. *num.9. Maximilianum Sandæum Societatis Iesu in* Grammatico Profano, *Commentat.7. §.25. pag.226. & plenâ manu scribentem Reu. P. Ferdinandum del Castillo, Ordinis Prædicatorum facem illustrem, in Historiâ generali S. Dominici, 1. part. lib.2. cap.72. vbi recenset pacta dæmoniaca, quæ inibant & iurabant discipuli, antequam speluncam ingrederentur. Primò, vt omnino recederent à fide Catholicâ, Deique lege, seque submitterent potestati & voluntati diaboli, Magiæ illius doctoris. Secundo, vt blasphemarent de fide, & Baptismo, abiurarentque. Tertiò, vt dæmoni in recognitionem supremi dominij rubricarent conscriberentque chartam proprio contrahentium sanguine corroboratam, in tantæ dementiæ detestabile firmamentum & homagium: sanguine enim dæmones gaudent, & eum amare dicuntur. Quapropter quotiescumque fiebat Necromantia, cruor aquâ misce-*

 batur,

batur, cuius colore alliciebantur facilè. Extat cap. Nec mirum, *26. quæst.5.* §. Necromantici, *vnde P. Ferdinandus decerpsit. Refert Paulus Grilandus in Tractatu de Sortilegiis cap.2. D. Emanuel de Valle de Moura de Incantationibus, seu Ensalmis, Opuscul.1. sect.1. cap.2. num.14. Et vt rictus oscitationesq́; antri Toletani illustres, non oscitanter lege lepidulam narratiunculam Comitis* Lucanor, *cap.13. de quodam Decano, nominato* Don Illan, *qui Toleti degebat: in quâ inuenies non rudera, nec rudia, sed speluncæ aliqua expressa delineamenta. De Salmanticensi verò non possum non addere versus antiquo nostro numero & idiomate concinnatos, in libello, cui titulus :* Triumphus Raimundinus. *vbi Auctor Petrus Gonzalez de Trasmiera Genealogicas illius ciuitatis Descriptiones stemmataq́; cecinit :*

Estudio Nigromanteso
De la cueua Cypriana;
Do es opinion Castellana
De siete quedar vn preso.

Quamuis irrideat huius antri aliqua vestigia D. Franciscus Torreblanca Villalpando lib.2. de Magiâ diuinatrice cap.11. num.4. his verbis : Præter illud, quod de antro Hispaniæ, D. dicto Peña Clemensi, vulgus iocatur, in eo dæmones responsa dare consueuisse : nam illud fuit olim S. Cebriani [Cypriani] Ecclesiæ subterraneum in Salmanticensi vrbe, in quo Clemens Potosi, eius Sacrista, postquam Magicæ artis Professores ab Hispaniâ expellerentur, quòd illic secretò doceret, locum fabulæ dedit, vt accepi à præceptore meo Gabriele Henriquez, Primario Iuris Ciuilis Salmanticensi Doctore, & nunc Regio Consiliario. *Hactenus Torreblanca. Doctissimus tamen Delrius in dicto Proloquio ait cryptam illam se vidisse :* Et ego vidi gymnasij nefandi vestigium, quam virilis animi mulier Isabella Regina, Ferdinandi Catholici vxor, vix ante annos centum & triginta cæmentis saxísque iusserat obturari.

P. H. 246. *De sepulturâ Regis Silonis, in oppido* Prauiâ, *docet idem Rex in Epistolâ suâ ad Cixilanem Toletanum Archiepiscopum.*

DCCC.XXI. DCC.LXXXIII.

247. Siloni succedit solus in Ouetensi Regno Alfonsus Castus, strenuus vir, & pudicitiæ studiosus.

248. Mauregatus, patruus Alfonsi Regis, vir spurius, contra Regem Alfonsum rebellauit periculosè.

DCCC.XXIII. DCC.LXXXV.

249. In Castro Octauiano prope Barcinonem sancta Maria, Ioseph, Victor, & Theodorus, Sancti Dei.

250. Hoc anno Elipandus Toletanus Pontifex miserat legationem ad Carolum Magnum, & librum, in quo petit vehementer ab eo, eum legi faceret.

DCCC.XXIV. DCC.LXXXVI.

251. Toletani grauissimè ferunt iugum Maurorum.

252. Synodus vniuersalis Nicææ septima habita, tercentum & quinquaginta Episcoporum, contra hæreticos Iconomachos congregata : in quâ interfuit Pantaleon Episcopus Valentinus ex Hispaniâ, &

& Theodorus Presbyter Badæ prope Carthaginem Spartariam (nunc sic vocata est, vel propè) olim dicta Thyar. Interfuit etiam Nicephorus Presbyter S. Mariæ de Columnâ Ecclesiæ Cæsaraugustanæ, & Agapius S. Thyrsi Monasterij Toletani Abbas, pro Domino Elipando Pontifice Toletano, eiusque Vicarius.

Hoc anno moritur degener Rex Mauregatus: ex æquo cælo* serusque exosus, sepelitur verò Prauiæ. 253. *al. suisque

Et Abderahmam Maurorum Imperator moritur Cordubæ post annos XXIX. Imperij Saraceni. 254.

Hoc tempore Zuleiman Rex Toleti fit etiam Rex Cordubæ; succeditque in Imperio Mahumetano totius Hispaniæ patri suo Abderahmam, ipse natu maximus. 255.

Moritur admodùm senex post triginta annos Turpinus, qui scripsit grauiter Vitam Caroli Magni; posuitque eum * Adrianus Papa pro sancto Rebobero exule. 256. *al. Gregorius

251. *Premebantur Toletani vectigalibus immodicis & malis tractationibus Saracenorum, vt de Christianis qui degebant Cordubæ, ex luculentâ S. Eulogij constat narratione.* P. H.

252. *Cogitur septima Synodus generalis Nicææ anno* DCC.LXXXVIII. *trecentorum quinquaginta Episcoporum, ex Onuphrio in Chronico Ecclesiastico.* P. H.

Illuc missi sunt Nicephorus Archipresbyter S. Mariæ de Columnâ Cæsaraugustanæ Ecclesiæ, à S. Iacobo instructæ, & Agapius Abbas S. Thyrsi Toletani, Vicarius Archiepiscopi Toletani Elipandi: vt videatur sedulitas Pontificum Hispanorum, qui numquam defuerunt rebus necessariis, sed iuuerunt rem Christianam, adeuntes per se, vel per suos, ciuitates quantumcumque remotas, vbi similia cogerentur in rebus maximis & necessariis Concilia.

Badæ.] *In Fl. Dextro anno* CCC.LIII. *num.* 2. Bagæ *legitur: vtrobiq;* Badæ *legerem: nam est, quæ hodie* Baza. *Vide nostrum R. P. Franciscum de Biuar.* D.L.

Nunc sic vocata] *In M. S.* nunc vocata est, vel propè; *quia* Baga *fortè appellabatur.*

Zuleiman Rex Toleti, fuit totius Hispaniæ Miramolinus, ex Roderico in Arabum Historiâ, ex Gariuayo & Rase, & aliis Historiis rerum Saracenicarum. P. H.

DCCC.XXVIII. DCC.XC.

Socrates, Sozomenus, Philippus, Scriptores Ecclesiastici, & doctrina Ioannis Cassiani Monachi, florent. 257.

DCCC.XXXI. DCC.XCIII.

Adrianus Papa Synodum contrahit * Romæ. 258. *al. Francfordiæ.

D.CCC.XXXIII. DCC.XCV.

Elipandus Archiepiscopus Toletanus, hoc anno Toleti Synodum contrahit petitione sancti Regis Caroli Magni, & hortatu Gumesindi Archidiaconi Toletani, discipuli sui, & Lupi viri Muzarabis, Toletani primarij, XIII. die mensis Aprilis, die Dominico, in die festo S. Hermenegildi Regis & Martyris, apud 259.

S. Iustæ Secretarium: ad quam conuenerunt multi Episcopi & Abbates; & coram illis dixit Elipandus, se stare determinationi sanctæ Ecclesiæ Romanæ circa determinationem negotij de Adoptione Christi (in quo deceptus fuit) idque cum lacrymis tam eius, quàm aliorum.

260. Peracto Concilio, egit gratias Elipandus Carolo Magno; scribitque sancto Pontifici Adriano, qui vehementer gauisus illi gratulatur: mittitque Elipandus multos libros Gotthicè scriptos ad Carolum.

P. H. *259. De Concilio, quod Elipandus contraxit Toleti, hortatu Regis Caroli Magni, & impulsoribus Gumesindo Toletano Archidiacono ac Lupo Muzarabe, meminit etiam Iulianus hoc eodem anno. Habitum est ipso die S. Hermenegildi Regis & Martyris* XIII. *Aprilis, qui eo anno in Feriam* II. *incidit. Et locus est hic illustris ad probandum, tunc, scilicet anno* DCC.XCV. *celeberrimum illum diem fuisse Christianis Muzarabibus; adeò vt in illo, tamquam celeberrimo sacratissimoq; die, principium daretur Concilio.*

P. H. *260. De gratiarum actione Pontificis Elipandi ad Carolum Magnum, est in Iuliano frequens & magna quidem mentio. De actis Adriano gratiis nihil alibi, nisi quòd crediderim, hac occasione iussisse Pontificem Adrianum Elipando, vt ipse tamquam Hispaniarum Primas indiceret per Hispanias Litanias* XXIII. XXVI. XXVIII. *die Iunij pro salute Regis Caroli Magni. quod exponit Adrianus eidem Carolo, & petit, vt, sicut fiebat in Hispaniâ, sic eisdem diebus iubeat fieri in suis Regnis. quod est signum quanti fieret in Hispaniâ Carolus.*

D. L. *Vide quæ notaui ad Epistolam Tractemundi Luitprando missam num.6.*

Mittit Elipandus multos libros Gotthicè scriptos ad Carolum.] *Idem asserit Iulianus in Chronico num.*414. Et cum Legatis mittit [*Elipandus*] supellectilem multorum librorum Gotthicis litteris scriptorum: in iis Concilia Toletana, Chronica Dextri, Maximi fragmenta, Braulionis, Heleccæ, Taionis, & aliorum; & Luitprandi posteà ego misi Fuldam. *Horum meminit librorum Doctor Salazar de Mendoza in Vitâ S. Ildefonsi cap.*18. §.7. *pag.*163.

DCCC.XXXIV. DCC.XCVI.

261. Defuncto Papâ Adriano, succedit illi Leo III. Papa.
Hoc anno habetur in Germaniâ Synodus Aquisgrani.

DCCC.XXXV. DCC.XCVII.

262. Constantinus Imperator coactus est ab Irene abdicare: quæ regit Imperium cum multâ laude.

DCCC.XXXVII. DCC.XCIX.

263. Corpus S. Iacobi, Zebedæi filij, quod vbinam tumulatum iaceret, multos annos penitus ignorabatur, à Theodomiro Iriensi Pontifice diuinitus patefit.

264. Venerunt auxilio Regis Alfonsi, cognomento Casti, quidam Duces, Comes Cenomanensis, Anselmus Comes Palatinus, Rolandus frater Abhelardi, cognomine Genesij; & postulauerunt

corpus

corpus S. Leucadiæ virginis & Martyris, Toletanæque ciuis, Toleto delatum Ouetum: & Rex non potuit vllo modo negare. Delatum eſt ad vrbem Sueſſonum, & poſt ducentos annos à quodam Comite Montis Henao, in Hannoniâ, Sueſſonibus ad Cellenſe Monaſterium S. Giſleni, Epiſcopi & Confeſſoris.

263. *De reuelatione factâ Theodomiro Pontifici Irienſi, quâ reſeratum eſt corpus S. Iacobi Maioris Apoſtoli, multa Hiſtoria Compoſtellana, & Morales, Gariuaius ac Mariana.* P. H.

DCCC.XXXVIII. DCCC.

Hic annus felix fortunatuſque fuit orbi quidem Hiſpano, Carolo Magno regente Romæ Imperium Occidentis. 265. *Dubito in M.S. de hac lectione.*

265. *Annus octingenteſimus felix fuit ac fortunatus toti terrarum orbi pro corona acceptione ſancti Regis & Imperatoris Caroli.* P. H.

DCCC.XXXIX. DCCC.I.

Collecta eſt in Germaniâ Synodus Saliburgenſis. 266.

DCCC.XLI. DCCC.III.

Moritur Conſtantinopoli ſanctus Patriarcha Tharaſius, maximus fidei defenſor, VII. Kalend. Martij. 267.

DCCC.XLIV. DCCC.VI.

Nortingus Epiſcopus hac tempeſtate floret. 268.

DCCC.XLVIII. DCCC.X.

Hoc anno Elipando Archiepiſcopo Toletano, viro prudenti, humili, ac in zelo fidei Catholicæ feruenti, ſanctè mortuo, ſufficitur Archidiaconus eius Gumeſindus. Ipſe verò cum pauperum & viduarum lacrymis ſepelitur in Eccleſiæ S. Iuſtæ ſecretario. 269.

Gumeſindus ſucceſſor, ac diſcipulus illi poſuit ex more Gotthico carmen ſepulchrale. 270.

Multi ex Hiſpaniâ, præcipuè Toleto, ex Muzarabibus, preſſi iugo Saracenorum, quæſitis occaſionibus, clanculùm, vt poſſunt, ad Gallias confugiunt. 271.

Hoc anno Comes Sueſſonenſis ab Alfonſo impetrat corpus S. Leucadiæ; defertque Oueto Sueſſonem. 272.

269. *Anno Domini* DCCC.X. *moritur ſanctus Pontifex Elipandus, & ſepelitur in æde S. Iuſtæ Toletanæ; ſuccedit illi in Sede Toletanâ Gumeſindus; ex catalogis S. Aemiliani, Toletano Gotthico, & aliis: quem etiam ponit Iulianus Archidiaconus Toletanus.* P. H.

271. Multi ex Hiſpaniâ] *& præcipuè ex Toletanis Muzarabibus, ob oppreſſiones aſſiduas Maurorum, ad Gallias migrant. Hos Carolus primùm amanter excepit, & Ludouicus poſteà terris donat. de quo ſequens Ludouici diploma, in quo mirificè refulget eius pietas, charitas & amor in patriam Toletum. De quâ re ſic Baronius Tom. 9. Annalium anno* DCCC.XV. Eodem, *inquit,* tempore P.H.

pore in Occidenre, cùm Hiſpaniæ duriſſimo Saracenorum premerentur iugo, complures populi, duræ ſeruitutis impatientes, magis diligentes ſeruire Chriſtianis, quàm Chriſti hoſtibus Mahometanis, inde migrarunt, ſuis bonis relictis, in Gallias. At Imperator maximè Pius Ludouicus, tantum abeſt vt ſuſcipere voluerit eos in ſeruos, vt æquâ conditione, quâ Francos, illos omnino voluerit eſſe liberos, concedens eiſdem quoque agros, quos colerent, vnde viuerent; ſed, quod maius eſt, vt tributorum exhibitione vellet eſſe immunes. *Extant de hoc duæ Epiſtolæ à Pithœo ex Archiuis Metropolitanæ Eccleſiæ Narbonenſis, quæ olim paruit Gotthis. Quo tempore crediderim inter familias, quæ Toleto migrarunt ad Gallias, vetuſtiſſimam etiam permigraſſe Figuerarum, quorum ſunt hodie nonnulli modò ab iis profecti, viri primarij nobilitate, ac rerum geſtarum gloriâ ſatis laudabiles, dicti Ioannes & Petrus Figuera; qui non procul oppido ſancti Floris domicilium habent.*

Sed reuertamur ad priorem Epiſtolam, quæ ſic habet: Hoc eſt præceptum remiſſionis, ſeu conceſſionis, quod fecit Ludouicus Imperator Hiſpanis, qui ad ſe confugerunt: In nomine Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, Ludouicus diuinâ ordinatione & prouidentiâ Imperator Auguſtus, omnibus fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ, & noſtris præſentibus, & futuris, in partibus Aquitaniæ, Septimaniæ prouinciæ, & Hiſpaniæ, conſiſtentibus in locis ſcilicet illis, quæ diximus à Francis, Saracenis fuiſſe ſublata. Sicut nullius veſtrûm notitiam effugiſſe putamus, qualiter aliqui hominum propter iniquam oppreſſionem & crudeliſſimum iugum, quod eorum ceruicibus inimiciſſima Chriſtianitati gens Saracenorum impoſuit, relictis propriis habitationibus & facultatibus, quæ ad eos hereditario iure pertinebant, de partibus Hiſpaniæ ad nos confugerunt, & in Septimaniâ, & in eâ portione Hiſpaniæ, quæ à noſtris Marchionibus in ſolitudinem redacta fuit, ſeſe ad habitandum contulerunt, & à Saracenorum poteſtate ſe ſubtrahentes, noſtro dominio liberâ ac promptâ voluntate ſeſe ſubdiderunt: ita ad omnium hominum notitiam peruenire volumus, quòd eoſdem homines, ſub noſtrâ protectione & defenſione receptos, in libertate conſeruare decreuimus; eo videlicet modo, ſicut ceteri liberi homines, cum Comite ſuo in exercitum pergant, & in Marchâ noſtrâ, iuxta rationabilem Comitis noſtri ordinationem atque admonitionem, explorationes & excubias (quod vſitato vocabulo VVaſtas dicunt) facere non negligant; & miſſis noſtris, aut filij noſtri (quos rerum opportunitate in illas partes miſerimus) Legatis, qui de partibus Hiſpaniæ ad nos tranſmiſſi fuerint, pararas faciant: & ad ſubuectiones eorum veredas donent. Alius verò cenſus ab eis, neque à Comite, neque à iunioribus & miniſtralibus eius exigatur. Ipſe verò pro maioribus cauſſis (ſicut ſunt homicidia, raptus, incendia, deprædationes, membrorum amputationes, furta, latrocinia, alienarum rerum inuaſiones, & vndecumque à vicino ſuo criminaliter aut ciuiliter fuerit accuſatus, & ad placitum venire iuſſus) ad Comitis ſui mallum venire omnimodis non recuſet. Ceterùm verò minores cauſſas, more ſicut hactenus feciſſe noſcuntur, inter ſe mutuò diffinire non prohibeantur. Et ſi quiſquam illorum in partem, quam ad habitandum ſibi occupauerat, alios homines vndecumque venientes attraxerit, & ſecum in portione ſuâ, quam ad partiendum adduxerit, habitare fecerit; vtatur illius ſeruitio, abſque vllius contradictione vel impedimento; & liceat illis diſtinguere ad faciendas iuſtitias, quales illi inter ſe diffinire poſſint. Cetera verò iudicia criminalia, actiones, ad examen Comitis referuentur. Et ſi aliqui ex iis hominibus, qui ab eorum aliquo attractus eſt, & in ſuâ portione collocatus, locum reliquerit; locus tamen, qui

relictus

relictus est, à Domino illius, qui priùs eos tenebat, non recedat. Quòd si illi propter lenitatem & mansuetudinem Comitis sui, eidem Comiti honoris & obsequij caussâ quidpiam de rebus suis exhibuerint, non eis hoc pro tributo vel censu aliquo computet: aut Comes ille, vel successores eius, hoc nec in consuetudinem præsumant, nec eos sibi, vel hominibus suis, aut mansionaticos portare, aut veredas dare, aut nullum censum, vel tributum, aut obsequium, præter id quod superiùs comprehensum est, præstare cogat; sed liceat tam istis Hispanis, qui præsenti tempore in prædictis locis resident, quàm iis qui adhuc ad nostram fidem de iniquorum potestare fugiendo confluxerint, & in desertis atque incultis locis per nostram vel Comitis nostri licentiam confidentes ædificia fecerint, & agros incoluerint, iuxta supradictum modum, sub nostrâ protectione atque defensione in libertate residere, & nobis ea, quæ superiùs diximus, tam cum Comite suo, quàm cum missis eius, pro temporum opportunitate, alacriter atque fideliter exhibere. Nouerint tamen iidem Hispani, sibi licentiam esse concessam; vt, si in vassatiuam Comitibus nostris more solito commearent, & si beneficium aliquod quispiam eorum ab eo, cui se commendauit, fuerit consecutus; sciat se de illo tale obsequium seniori suo exhibere debere, quale nostrates homines de simili beneficio senioribus suis exhibere solent. Idcircò has nostræ auctoritatis litteras dare eis decreuimus, per quas decernimus atque iubemus, vt hæc nostræ liberalitatis atque mansuetudinis constitutio erga illos tenore perpetuo ab omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris inuiolabiliter conseruetur. Cuius constitutionis in vnaquaque ciuitate, vbi prædicti Hispani inhabitate consueuisse noscuntur, tres descriptiones esse volumus; vnam, quam Episcopus ipsius ciuitatis habeat, & alteram quam Comes, & tertiam ipsi Hispani qui in eodem loco conuersantur. Exemplar verò harum in Archiuo nostri palatij censemus reponendum; vt ex illius instructione, si quando (vt fieri solet) aut ipsi se reclamauerint, aut Comes, vel quilibet alter caussam contra eos habuerit, definitio litis fieri possit. Hanc quoque constitutionem, vt per diuturna tempora à sanctæ Ecclesiæ fidelibus, & nostris, & veriùs credatur, & fideliùs conseruetur, manu propriâ subscripsimus, & annuli nostri impressione signare iussimus. ✠ Signum Domini Imperatoris Serenissimi Domini Ludouici. D. Vzadus Diaconus ad vicem Helisachar recognouit. Datum Kal. Ianuar. anno (Christo propitio) Ludouici Imperatoris piissimi Augusti III. Indictione octauâ. Actum Aquisgrani in palatio Regio, in Dei nomine. Amen.

Sed illi qui præerant Christianis istis, iniquè & duriter illos tractabant; istiq; erant ex illis, qui venerant ex Hispaniâ: hi porrò conquesti sunt apud Imperatorem. Ille verò sic rescripsit:

In nomine Domini. Amen. Notum sit omnibus fidelibus sanctæ Ecclesiæ, & nostris, tam præsentibus quàm futuris, seu etiam successoribus nostris: Quia postquam Hispani, qui de potestate Saracenorum se subtraxerunt, & ad nostram seu Genitoris nostri fidem se contulerunt, & præceptum auctoritatis nostræ, qualiter in Regno nostro cum suis Comitibus conuersati, & nostrum seruitium peragere deberent, scribere eis, & dare iussimus; querimoniam aliqui ex Hispanis nostris auribus retulerunt, duo capita continentem. Quorum vnum est, quòd, quando iidem Hispani in nostrum Regnum venerunt, & locum desertum, quem ad habitandum occupauerunt, per præceptum Domini & Genitoris, ac nostrum, sibi ac successoribus suis ad possidendum adepti sunt; ij qui inter eos maiores & potentes erant, ad palatium venientes, ista præcepta Regalia susceperunt: quibus

 susce-

ſuſceptis,eos qui inrer eos minotes & infirmiores erant, & loca ſua benè excoluiſſe videbanrur, per illorum præceptum & auctoritatem, aut penitus ab eiſdem locis depellere, aut ſibi ad ſeruiendum ſubiicere conati ſunt. Alterum eſt, quòd ſimili modo de Hiſpaniâ venientes, & ad Comites, ſiue *Vaſſos noſtros, vel etiam ad Vaſſos Comitum commendauetunt, & ad habitandum arque colendum deſerta loca acceperunt, quæ vbi ab eis exculta ſunt, ex quibuſuis occaſionibus eos inde depellere, & ad opus proprium retinere, aut aliis dare ad præmium voluerunt. Quorum neutrum iuſtum nobis aut tationabile videtur, *&c. Prohibet ne id fiat ampliùs.* Et de hac Conſtitutione noſtrâ ſeptem præcepta conſcribere iuſſimus : quorum vnum in Xarbonâ, alterum in Charcaſſonâ, tettium in Roſcillonâ, quartum in Emporiis, quintum in Barchinonâ, ſextum in Gerundâ, ſeptimum in Beterris haberi præcepimus; & exempla eorum in archiuo noſtri palatij, vt prædicti Hiſpani ab illis ſeptem exemplaria & accipere & habere poſſint. Datum IV. Idus Februat. anno (Chtiſto propitio) Imperij Domini Ludouici piiſſimi Imperatoris, piiſſimi Auguſti .... Indictione IX. Actum Aquiſgrani in palatio Regio, in Dei nomine feliciter. Amen. Arnaldus ad vicem Heliſachar recognouir. *Poſteà Septimania data eſt Bernardo Duci, vel Comiti Barchinonenſi, quem ab Hiſpaniâ accerſitum ſuo præfecerat cubiculo; ſicq; voluit per Hiſpanum hominem regi colonos ex Hiſpaniâ illuc delatos. Hic Bernardus vocatus eſt Dux Septimaniæ in Galliâ Narbonenſi. Nec tunc, ſed poſteà, contigit, vt Aluarus & Iſidorus fratres S. Eulogij Doctoris Cordubenſis, & electi Epiſcopi Toletani, ex vrbe Cordubenſi inibi exularent. de quâ re in Epiſtolâ eiuſdem ad VVileſindum Epiſcopum Pampilonenſem:* Olim, Beatiſſime Papa, cùm dira ſæculi fortuna, quæ fratres meos, Aluarum & Iſidorum, à ſolo abducens, pænè in vlreriores Togatæ Galliæ partes apud Ludouicum Regem Boioariæ exulare fecit; cùm me etiam propter eos diuerſas regiones,& ignora atque laborioſa itinera, ſubire compelleret, *&c.*

*an vaſſallos

P. H. 272. *Anno Domini* DCCC.XXXIV. *allatum eſt corpus S. Leucadiæ Oueto Sueßiones per quemdam Comitem Andegauenſem, qui venit adiutum Ordonium Ranimiri filium,contra Muzam Regem Toleti:& cùm ille deuotißimus eſſet ſanctæ virgini & Martyri Leucadiæ, quæ ſeruabatur Oueti, petiit à Rege ſacrum corpus; & illud Andegauum attulit.Collocat demùm anno* DCCC.XXXIX. *vt affert Baronius in Annal. Tom 9. ann.D.*DCCC.XLI. *nu.7. Sic Nithardus Hiſtoricus, nepos S. Caroli Magni ex filiâ Bertâ, inquit:* Cumque Sueſſonicam peteret vrbem Carolus, Monachi de S.Medardo occurrerunt illi, deprecantes, vt corpus S. Medardi, S. Sebaſtiani, Tiburtij, Petri & Marcellini, Matij, Marthæ, Audifaz, Abacum, Oneſimi, Mereſinæ, Leucadiæ & Remigij Rothomagorum Atchiepiſcopi, in Baſilicam,vbi nunc requieſcunt, & iam tunc maximâ ex patte ædificata crat, rransferret : quibus acquieſcens inibi remanſit; &,vt poſtulauerant,Beatorum corpora propriis humeris cum omni veneratione tranſtulit: inſuper & villam, quæ Bernacha dicitur, rebus eiuſdem Eccleſiæ addidit. *Hæc ille. Ex hoc Monaſterio poſtmodum tranſlatum eſt corpus huius glorioſæ Martyris ad Flandriam. Vnde rectè dicitur in Vitâ eius perantiquâ, miſſâ ad Patres Toletanos, primùm ex Hiſpaniâ ſacras eius Reliquias allatas eſſe ad Galliam: & inde reuerà tranſlata fuit ſancta virgo ad Monaſterium S.Giſleni in Monte Henao:vnde Toletum rediit* CCC.XL. *annis poſt hanc tranſlationem factam Sueßionem. Reperitur celebris alia facta per Archiepiſcopum Cameracenſem corporis S.Leucadiæ cum ſuo velo ex vno loco ad locum honoratiorem: nec ea fuit prima, quæ facta eſt ex Monaſterio Andegauenſi in Galliâ ad*

Belgicum

Belgicum Monasterium S. Gisleni in Monte Henao; quia de primâ nihil apud Monachos hos reperitur.

DCCC. LIV. DCCC. XVI.

Hoc anno cogitur in Germaniâ Synodus * Triuiacensis. 273.

* *al.* Aquisgranensis.

Hoc etiam anno contrahitur Synodus ad villam Theodonis. 274.

DCCC. LV. DCCC. XVII.

Carthagine Spartariâ habetur in pretio memoria sancti Abbatis & Episcopi Abhelardi, cognomento Genesij, ex genere Caroli Magni Imperatoris, qui pòst ibi fuit. 275.

In honore præcipuo habetur per Hispanias Epistola Catholica S. Iacobi Zebedæi filij, quam scripsit duodecim tribubus per Hispaniam dispersis: quod ex Apostoli Iacobi discipulis acceperunt posteri; ab his S. Melantius, vsque ad hæc tempora; hinc Dexter, Maximus, Isidorus collegerunt. Et habetur in Missâ sancti Iacobi à * *Pater noster*, à discipulis sancti Iacobi incepta, à Melantio aucta: vbi citantur testimonia huius Epistolæ, tamquam Iacobi Zebedæi: quæ Missa toti Hispaniæ & Galliæ Narbonensi communis fuit. Quæ videre non potuit Eusebius Cæsariensis, & ideò Ierosolymitano Iacobo, vt notiori, illam attribuit. 276.

* *al.* ab eius discipulis incepta, à Mantio, & ab aliis aucta,

Hoc tempore Nicander Poëta Hispanus Toleti floret. 277.

* Artinodus Monachus Gothus Augustinianus, in Scislæ Toletano Monasterio huius Ordinis, vt Martyr, in pretio habetur. 278.

* *al.* Erthinodus

Stephano Quinto succedit in Sede Petri Paschalis.

P.H.

275. *S. Genesius de la Xara in territorio Carthaginis Spartariæ celeberrimus habetur, cuius corpus ibi dicitur quiescere, at nihil certi habetur de eius Vitâ. Prætereà traditur eius dies festus incidere in festum Genesij Arelatensis, mense Augusto; quo nimirum die frequentissimus est concursus populorum ex agro Carthaginensi, eòdem religionis caussâ confluentium. Dicitur hic fuisse consanguineus Caroli Magni, ex sorore nepos, frater Rolandi Ducis Gallorum fortissimi; ex Iuliano Toletano & Luitprando. Fuit hic sanctus binomius: nam vocatus est etiam Adelardus, sic in Galliâ; in Hispaniâ frequenter vocatur Genesius. Sic in veteri sermone Hispano:* No lloraua san Gines, que era vna santa persona, mas rogaua à Dios del çielo, que quando le aplaze abona. *& ibidem loquens cum B. Virgine:* Que otra vez que me librastes, de plata os hize corona; mas si aora nos librades, de oro os la fare toda. *Credo, cùm ex Galliâ profectus est ad insulam Eruson, vel Ebusam, & grauissimâ tempestate iactatus: in eâ insulâ Monasteria condidit: fuit multorum Monasteriorum pater; & eius corpus allatum est ad littus quoddam Carthaginis, vbi & viuens aliquot per annos cælestem vitam duxerat; at Corbeiæ mortuus est, ibiq; carmen sepulchrale sacer habet eius tumulus: celebratur eius dies anniuersarius* II. *die Ianuarij. de quo sic Galesinus in suo Martyrologio:* Apud Corbeiam sancti Abhelardi Abbatis: is regio genere natus, Caroli Magni consobrinus, rebus huius sæculi spretis atque contemptis, vigesimo ætatis anno fit Monachus: quo in vitæ genere hoc præter cetera habuit, vt quotidie bis saltem, manè ac vesperè, sua alienaque peccata profusis vberrimè lacry-

 mis

mis deploraret. Abbas autem creatus, ita omni virtute floruit, vt Antonij sanctissimi Abbatis nomine aliqui eum appellarent. Meritorum igitur magnitudine cumulisque, ætate in Religionis studio actâ, animam Deo reddidit. *Hoc ipso die apud Molanum:* Apud Corbeiam, *inquit*, depositio sancti Adalardi Abbatis. *In Scholiis:* Adelardi Vitam scripsit S. Ratbertus Abbas, sextus S. Adalardi in Galliâ Corbeiâ successor, qui & Paschasius magis vsitatè dicitur. *Et sicut Ratbertus dictus est & Paschasius, ita vt fuerit binominus; sic & S. Adelardus cognominatus est etiam Genesius. In illo tractu Carthaginensi plures Genesij nominantur. Tanta est deuotio populorum ad illum sanctissimum Abbatem. Hæc in gratiam Murciensium & Carthaginensium dicta sint: alibi in Historiâ Hispaniæ Ecclesiasticâ paulò fusiùs.*

D. L. *De S. Genesio de la Xara extat libellus nostro idiomate scriptus à P. Melchiore de Huelamo Franciscano; plenè Franciscus Cascales in Hist. Murciæ, discurs. vltim. cap. 7. pag. 451. & seqq. Vide infrà num. 291. & 307. Iulianum in Aduersariis num. 435. 436. 437. 438. 439. & 450.*

P. H. 276. *Nicander Poëta Hispanus anno* DCCC.XV. *Toleti floret sub Gumesindo, qui S. Cyriaci Episcopi Anconitani scripsit Martyrium versibus, vt refert Galesinus in Annotationibus* IV. *Non. Maij fol.* 102. *pag.* 2. *Nihil de hoc vidi.* *In Chron. nu. 421. *Meminit huius etiam Iulianus* hoc anno, & eum ciuem Toletanum facit. Quod ad Toletanorum gloriam accedit, quòd tempore tam barbaro Toletum tales gemmas produxerit, & in mediâ hieme similes rosas.*

D.L. *Huius Poëtæ autumo esse versus, qui in Silij Italici opere ad limen ipsius apponuntur, in editione Gisleni Ianseniј Antuerpiæ anno* M.DC.I. *Versus & eorum inscriptio sunt:*

Ambrosij Nicandri Toletani in singulos Silij Italici libros catalepses.

Catalepsis primi.

Bellorum hîc caussæ, Pœnoque obsessa Saguntos
Est duce, legatos Latias quæ mittit in oras.

II.

Romanam prohibet nauem contingere portus
Hannibal: huic clypeus datur, & ruit alta Saguntos.

III.

Gadeis Pœnus adit, sortes petit æquore Bostar;
Dux Alpes superat, Taurinis qui sedet aruis.

IV.

Ticini clades canitur, Trebiæque ruina:
Hîc Appenninum transit cum milite Pœnus.

V.

Insidias Tyrius ductor struit, hinc Trasimenus
Romanam indoluit stragem, tremit Itala tellus.

VI.

Romam quisque petit, primâ audit Punica bella
Serranus, referente Maro, & mouet agmina Pœnus.

VII.

Obuius Hannibali Fabius venit; isque cadentem
Collegam eripuit fato, cui reddit honores.

VIII.

Conueniunt Varrone duce ad fera bella cohortes,
Italiæ & cladis signa infelicia surgunt.

IX.

Collegâ inuito Cannarum prælia Varro

Stultus

Stultus init, portenta vetant, fugitque cruentus.

X.

Cannis occumbit Paulus, quem Pœnus honorat:
Spes Italas Fabius renouat, Varrone recepto.

XI.

Ad Tyrios socij desciscunt, pectine Teuttas
Gesta virûm canit, & Mago Carthagine certat.

XII.

Parthenopen dux Pœnus adit Nolamque resedit
Ad Capuam, trepidæ tenditque ad mœnia Romæ.

XIII.

Pœnus ab vrbe redit Capuam, tellure & Iberâ
Scipiadæ occumbunt, natus descendit Auernum.

XIV.

Arte Syracosiam expugnat terrâque marique
Vrbem Marcellus, fœdat latè omnia pestis.

XV.

Scipio ad Hispanas iuuenis tunc nauigat oras,
Marcellusque cadit, cadit Asdrubal ense Neronis.

XVI.

Hispanos vicit dux Scipio, tecta Syphacis
Hospes adit, patrio celebratque in funere ludos.

XVII.

Aduehitur Romam Cybeles; hinc Scipio Pœnum
Deiicit Asdrubalem, prostratoque hoste triumphat.

278. *De Artinodo Iulianus in Chronico num.422. P. M. Ioannes Marquez in lib.de Ordine S. Augustini cap.11. §.3.* D. L.
De Scislâ diximus suprà num.46.

DCCC.LVIII. DCCC.XX.

Gratiosus Episcopus Rauennas XLIV. multùm floret. 280.

DCCC.LXIV. DCCC.XXVI.

Dum sanctus Abhelardus, cognomento Genesius, erat in exi- 281.
lio apud Carthaginem Spartariam, apud insulam Eron (nunc
* Grossam dictam) multis vltrò citroque missis litteris se conso- *al. Grillam
lantur, ipse Gumesindusque Toletanus Archiepiscopus, qui ex eo-
dem erat genere & gente progenitus.

DCCC.LXVI. DCCC.XXVIII.

A Machometo Toleti Rege ædificatur mirus pons super Ta- 282.
gum ad * alueum S.Leucadiæ Prætoriensis. *al. columnam

DCCC.LXVIII. DCCC.XXX.

Gumesindo Archiepiscopo Toletano succedit in Sede Wistre- 283.
mirus Archipresbyter Toletanus, vir sanctus, pius, & in pauperes
egregiè propensus; sedet annos XXVIII. sub Gubernatore ciuitatis
Toletanæ Ambrosio.

284. *Erigitur Toleti Academia Philoſophiæ, Medicinæ & Aſtrologiæ, eò concurrentibus Hiſpaniæ doctiſſimis.

*al. Eligitur

P. H. 283. *Gumeſindo defuncto, per electionem Metropolitanorum Epiſcoporum, eligitur VViſtremirus ciuis Toletanus, ex genere Ficulneorum, & Archipresbyter S. Iuſtæ. Fuit hic vir ſanctiſſimus, ex teſtimonio ſancti Martyris, & electi Toletani Pontificis Eulogij, dicentis in Epiſtolâ ad VViliefindum Epiſcopum Pampilonenſem:* Poſt quintum diem Toletum reuerti, vbi adhuc vigentem ſanctiſſimum ſenem noſtrum, faculam Spiritus ſancti, & lucernam totius Hiſpaniæ VViſtremirum comperi: cuius vitæ ſanctitas totum orbem illuſtrans, hactenus honeſtate morum, celſiſque meritis Catholicum gregem refouet: multis apud eum diebus degimus, eiuſque angelico contubernio hæſimus. *Data eſt hæc Epiſtola anno Domini* DCCC.XLI. *quo tempore regebat hanc Eccleſiam vir ſanctitate vitæ, morum integritate, litteris & ſapientiâ clariſſimus, qui poteſt cum Ambroſio, Auguſtino iure comparari: quem vocat in primis* faculam Spiritus ſancti, lucernam totius Hiſpaniæ: cuius tanta fuit ſanctitas, vt eius ſplendor totum orbem perfunderet. *Vocatq. populum Muzarabum Toletanorum* Catholicum. *Felix pecus, quod tali Paſtore gubernatur. de quo pulchrè Morales in hunc locum:* Ingentis gloriæ Toletanis Muzarabibus Chriſtianis profectò fuit, talem ac tantum virum hoc tempore Epiſcopum habuiſſe. Sed Cordubenſibus meis inde etiam præſtantiſſimæ laudis decus deriuatur, diuum videlicet Eulogium eodem ipſo tempore habuiſſe, qui multorum Epiſcoporum ſuffragio, & Toletani populi ſanctis ſtudiis, dignus haberetur, qui VViſtremiro (quali, bone Deus, Antiſtiti!) ſuccederet. Idque circumſpecto iudicio, & maturâ deliberatione factum prorſus eſt, cùm ex hac apud ſe commoratione Toletana Muzarabum Eccleſia nobili experimento didiciſſet, quem virum dignis ſtudiis & populi voluntate requireret. Debet autem ſancta Eccleſia Toletana plurimum diuo Eulogio, quòd ſanctiſſimi Præſulis memoriam conſeruauerit; Aluaro itidem Cordubenſi, qui ad hoc vſque ſæculum noſtrum notitiam electi Antiſtitis tranſmiſerit, qui Martyr eſſe tandem promeruerit. *At verò cùm* hactenus *dicit Eulogius, intelligere licet, eo ipſo anno, quo ſcripta fuit hæc Epiſtola, vixiſſe adhuc VViſtremirum Archiepiſcopum. Aluarus verò vocat ſanctum Epiſcopum* Diuinæ memoriæ VViſtremirum Epiſcopum. *Scriptus eſt in tribus veteribus Epiſcoporum Toletanorum Diptychis, in Luitprando, Iuliano, in catalogo Garſiæ Loayſæ, Moralis, Ortizij; ſed illum vocat corruptè* Heniſtrentium *pro VViſtremiro: meminit & Gomezius, ego in Hiſtoriâ Toleti, Petrus de Alcozer in Hiſtoriâ Toletanâ, Mariana, & plures alij. Vir fuit VViſtremirus dignus, qui inter ſanctiſſimos Pontifices referretur in Martyrologio; ſed reformatores eius diem obitus ſanctiſſimi viri autumo prorſus ignorauiſſe. De hoc aliàs: non minimam partem fuiſſe reor ſanctiſſimi ſenis approbationem, vt populus Toletanus approbaret electionem, quam de ſancto Eulogio fecerant Epiſcopi Metropolitani ad apicem Toletani Pontificij.*

P. H. 284. *De Academiâ Toleti erectâ, vbi floruerunt Philoſophia, Aſtrologia & Medicina, nihil mihi mirum; cùm hæc Regia ciuitas ſemper ſuerit omnium altrix artium & alumna.*

D. L. Erigitur Toleti Academia Philoſophiæ, Medicinæ, Aſtrologiæ, *&c.*] *Antiquus in Hiſpaniâ Academiarum vſus, & graduum. Aluarus in Vitâ S. Eulogij:* Sed cùm iam *(hæc ſunt eius verba)* annos iuuentutis attingeret, Diaconi miniſterio fungitur, atque ita in breui, meritò vectus ad ſuperiorem gradum Presbyterij ſublimatur; moxque Magiſtris ordine *(hoc eſt, more examinis*

minis adhibito) & vitæ moribus, sociatur. *Noster Iulianus in Chronico nu.*521. *vbi de Monasterio Agaliensi ait:* Sic finiuit illa domus, illa, quæ fuerat sanctitatis & religionis officina, & per plusquam CCCC.L. annos tot Archiepiscopos Patriarchali Sedi dedit, & tot Sedibus contribuit Episcopos, tot etiam Doctores toti Hispaniæ & Galliâ quondam Narbonensi: ex quo, velut ex equo Troiano, tot viri sanctissimi doctissimique certatim prodierunt. *De hac re alibi in Iuliano & Luitprando mentio num.*244. *vbi vide quæ diximus, & Paulum Iouium in lib.*33. *cuius sunt verba:* Postremò eam [*Africam*] inualescente Mahometis sectâ, Saraceni è Syriâ, Ægypto Arabiâque, inducti religionibus, tantâ vi inuaserunt, vt, pulsis Christianis, inuectâque & latè propagatâ superstitione, in Hispaniam vsque victores transscenderint. Et cùm Afri, Numidæ, Mauri, & denique omnes Pœnorum gentes noua sacra facile suscepissent; in Illiberi Bæticæ Regiâ vrbe, quam Granatam nostri vocant, posita est Maurorum sedes, & Cordubæ gymnasium cum celebri bibliothecâ constitutum, vbi Arabicarum litterarum Professores iuuentutem docendo, excipiendoque intermorientes apud Græcos optimarum scientiarum atque artium disciplinas, cum insigni gloriâ floruerunt. *Refert Theodorus Zuingerus in Theatro vitæ humanæ vol.*26.*lib.vnico f.*4063. *col.*2. *De Academiis, & earum antiquitate, peculiarem Commentarium edidit Iacobus Middendorpius, doctum sanè ac laboriosum: & de vtilitate, necessitate & antiquitate scholarum scripsit Admonitionem Panegyricam Ioannes Althusius, Auctor donec expurgetur prohibitus. Ab Ogygis enim temporibus in Hispaniâ celebres & illustres Academiæ fuêre; præcipuè in tractu Bætico & Turdetano, cuius habitatores litteratissimi habiti; eâ regione* Bæticâ, *à fluuio; ab incolis*, Turdetaniâ *nominatâ. Sic Strabo lib.*3. *in ipso limine:* Hi omnium *(de Turdetanis loquitur, ex recensione Isaaci Casauboni)* Hispanorum doctissimi indicantur, vtunturque Grammaticâ, & antiquitatis monimenta habent conscripta, ac poëmata, & metris inclusas leges à sex millibus, vt aiunt, annorum. Vtuntur & reliqui Hispani Grammaticâ, non vnius omnes generis; quippe ne eodem quidem sermone. *Docuit in Turdetaniâ Grammaticam Asclepiades Myrleanus, teste eodem Geographo in eodem etiam libro. Ex quo idem refert Alfonsus Garsias Matamorus in* Apologeticâ narratione de Academiis, litteratisque viris Hispaniæ. *Eius verba sunt:* His temporibus nondum litteras in Græciam Palamedes inuexerat, & multis cùm Poëtis, tum Philosophiâ, Bætica florebat, quæ post Phœnicum illud celebre litterarum emporium (quod primum in orbe conditum à Xenophonte proditur) insignem Academiam habuisse fertur; in quâ Asclepiadem Myrleanum litteras docuisse Strabo numerat. *Secundas fert Morales in suâ Cordubâ* 2.*Tom Historiæ pag.*107. Assi queda que Cordoba estaua en esta Region de los Turdulos, de los quales diçe este mismo Autor [*Estrabon*] eran tenidos comunmente en España por los mas sabios de toda ella. Tenian, diçe el, letras i estudios dellas, i libros de insigne antiguedad; tenian vso de Poësia, i sus leyes escritas en verso de tiempo antigo, que deçian era de seis mil años. *Meminit etiam Strabonis Iacobus de Valdes, in libro de Dignitate Regum Regnorumq; Hispaniæ cap.*5. *num.*8. *& Frater Ioannes de la Puente lib.*3. De la conueniençia de las dos Monarquias *cap.* 21. §. 2. *quamuis Valdesium reprehendat, litterâ G. Nunc autem nouissimè de Cordubensi Academiâ, & de aliis Hispaniarum inclytis P. Roa eruditè, vti solet, in lib.* del Principado de Cordoba *cap.*6.*p.*25.*B. Hispanis autem amorem innatum esse ad perquirendos libros, ad artes addiscendas, dicit Oldradus de Ponte in Consilio* 84. *incipit:* An expediat habere multos libros. *Et lepidam narratiunculam*

iam scribit his verbis: Et Hispani consueuerunt circa hoc esse curiosi; vnde narrat Ioannes, quòd Hispani, volentes habere copiam librorum, inuitauerunt eum, & dederunt vinum rubeum, mixtum cum albo, vt inebriatus commodaret eis libros: ac ipse notat codice de Dolo. l. Dolum. *Hactenus Oldradus. In iis etiam Academiis antiquis, vt in recentioribus nostris, dignitatum gradu, seu nomine, Magistri decorabantur. Diximus iam ex S. Eulogio, & ex nostro Iuliano. Addam nunc,* Grammaticos, Philosophos, Doctores *appellari solitos. Suetonius Tranquillus temporibus quibusdam super viginti Grammatices celebres scholas fuisse in Vrbe tradit. Sunt autem Grammatici, vt inquit Cicero, interpretes Poëtarum, versanturq; non solùm circa sermonem, sed etiam circa Historias & carmina euagantur. A Latinis* Litterati *vocantur. Apud Græcos nimiùm sibi indulgebant in quæstionibus inutilibus discutiendis: Quem numerum remigum Vlysses habuisset? priórne scripta fuisset Ilias, an Odyssea? & id genus alia. Increpat eos Seneca de Breuitate vitæ.* Operosè nihil agunt, *inquit,* qui in litterarum inutilium studiis detinentur, quæ iam apud Romanos quoque magna manus est. *Deridet Quintilianus lib.* 1. *& A. Gellius lib. vlt. hanc Litteratorum anxiam nimis & futilem curam. Iterùm Seneca Epist.*88. Ergo illa discamus, quæ Homerum fecêre sapientem. Hoc quidem me quærere: Vtrùm maior ætate fuerit Homerus, an Hesiodus, non magis ad rem pertinet, quàm scire, an maior Hecuba fuerit, quàm Helena, & quare tam malè tulerit ætatem. *Huiusmodi tricis eos experiebatur, imò detinebat implicitos, Tiberius, referente Suetonio eius Vitâ cap.* 70. Quæ mater Hecubæ; quod Achilli nomen inter virgines fuisset; quid Sirenes cantare sint solitæ. *At boni Grammatici, & non Grammatistæ, ab isto ineptiarum stulto labore cauent, quem cane peiùs & angue vetant & fugiunt, de Republicâ litterariâ benè meriti, & bono publico consulentes. De his mentio apud I.C. in l.* Si duas. §. Grammatici. π. de excusationibus tutorum. *Quibus dabatur immunitas munerum; negata iis qui primas tantùm litteras docebant. l.*2. §. *vlt.* π. de vacatione munerum. *l.* Ne gradatim. §. *vlt.* π. de muneribus & honoribus. *Doctè ad id Cuiacius in Recitationibus in Pandectas in dict. l.* Si duas. §. Grammatici. *Qui verò liberales profitebantur artes, & fideliter discebant & docebant,* Doctores *appellabantur. Id passim Suetonius in Iulio cap.*42. Iulius Cæsar *(eius sunt verba)* omnes Medicinam Romæ professos, & liberalium artium Doctores ciuitate donauit. *De Hadriano Spartianus in eius Vitâ:* Doctores, qui professioni suæ inhabiles videbantur [*senio aut morbo,*] ditatos honoratosque à professione dimisit. *Lampridius de Alexandro Seuero:* Grammaticis salaria instituit, & auditoria decreuit; & discipulos cum annonis pauperum filios, modò ingenuos, dari iussit. *Vbi vides* constituta salatia. *Descendat, sæpè vocatus, Suetonius in arenam, in Vespasiani Vitâ cap.*18. Vespasianus primus è fisco Latinis Græcisque Rhetoribus annua centena constituit. *Capitolinus in Antonino Pio:* Rhetoribus, *inquit,* & Philosophis per omnes prouincias, & honores & salaria constituit. *Eusebius in Chronico refert, Quintilianum primum publicam scholam Romæ, & salarium è fisco accepisse; quem cum Suetonio in concordiam conatur adducere magnus ille Lipsius in suo Louanio lib.*3. *cap.*7. *qui de hac re plenâ & eruditâ manu cumulat multa, & disponit rectè; vti in de Bibliothecis syntagmate cap.*11. *Secundas fert in hac quæstione non secundus Samuel Petitus lib.*4. *Miscellaneorum cap.*1. *de numero, hæresi & salario Grammaticorum, Rhetorum & Philosophorum, vndique petitis testimoniis, quæ huc transscribere non est opus; imò opus infrunitum erit. In nouo etiam orbe,* Scholæ, Doctores *&* Salaria. *Ex Gomarâ transscripsit Lipsius cap.* 6. *Louanij, vbi de Mexi-*

Mexicanis legisse ait, scholas in eorum templis fuisse, & ad eas diuites præsertim nobilesq́; filios suos mißitare solitos ab anno ætatis quinto: ibiq́; à præceptoribus suis docebantur, coërcebantur, neque egredi fas erat. & ad vsum iuuentutis huius terræ & agri dabantur, è quibus fructus & annonam colligebant. In Oriente Brachmanæ, & Gymnosophistæ cœtus suos docendi discendiq́; habuêre: hodieq́; durat nomen ipsum Brachmanarum; & in Iapone Bonziorum, qui magnos discentium cœtus, & in primariis oppidis habent.

DCCC.LXXIV. DCCC.XXXVI.

In territorio Zamorensi, oppido Albugensi, floret, opinione raræ sanctitatis, Sæculina virgo Benedictina. 285.

DCCC.LXXVI. DCCC.XXXVIII.

Aluarus & Isidorus, fratres S. Eulogij, qui pòst fuit electus Archiepiscopus Toletanus, ad Boioariam exulant. 286.

285. *Anno* DCCC.XXXVI. *in territorio Zamorensi, oppido Albugensi, vulgò Albugela (est Latinè Albucella Antonino, & Albocella Ptolemæo in Vaccæis) floret S. Sæculina virgo, Abbatissa, vt credo, Ordinis Benedictini, cuius memoria est in Martyrolog. Hispan. & in Breuiario membranaceo S. Ecclesiæ Abulensis,* XXIII. *Iulij celebratur festum simplex de eâ; sic ibi:* Sancta Sæculina ex vrbe Albugensi, claris natalibus orta, nobili viro, cui matrimonio iuncta fuerat, vt continentiam sectatetur, Deo ptecibus annuente, persuasit. Quo ex hac luce subtracto, monasticam vitam eligens, Cœnobium ingressa, quod parer extruxerat, cum pluribus feminis ieiuniis & orationibus vacans, Deo humiliter deseruiebat: vbi, post plurima signa, congregatis sororibus, datoque eis pacis osculo, migrauit ad Christum. *Nusquam nec in Martyrologio, nec in alio, quàm in hoc loco Luitprandi, & in Tabulis Ecclesiæ Abulensis de hac reperi.* P.H.

DCCC.LXXVIII. DCCC.XL.

Theodemirus Monachus Benedictinus, Episcopus Calagurritanus, Claudio Taurinensi Episcopo succedit. 287.

287. *Theodemirus Monachus Benedictinus, & pòst Episcopus Calagurritanus, vir apprimè pius & doctus, scripsit contra Claudium Hispanum Episcopum Taurinensem Iconomachum librum elegantem pro imaginum defensione. Fuit hic Claudius vir fallax, qui ex Capellano Ludouici factus est Episcopus Taurinensis. Sæpè bellauit contra Mauros, vt patet ex rebus gestis Augustæ Taurinensis: contra quem scripsit (vt dictum est) Theodemirus, & Ionas Episcopus Aurelianensis, & spiritu Dei concitatus sanctus senex VVistremirus Episcopus Toletanus,* facula Spiritus sancti. *De Claudio sic VValfridus Strabo, de rebus Ecclesiasticis:* Claudius quidem Taurinensis Episcopus, sed in veritatis itinere, nominis sui similitudine, nutabundus inrer ceteras vanitatum suarum ineptias, cupiens hæresim de imaginibus renouare, antequam diuersorum contra eum scribenrium telis, suo iudicio damnatus, interiit: & fortasse qui Imperatoris, velut in nummo, contempsit imaginem, ante tribunal ipsius, proteruitatis suæ, & pariter ingratitudinis vel inquietudinis pœnas exsoluit. Non enim leuem iniuriam sæculi potentes sibi putant illatam, si imaginem suam, vel nomen in quolibet numismate à subiectis despici cognouerint & calcari. *Viuebat per id tempus VValfridus* P.H.

 Strabo;

Strabo; & ideò testi præsenti ac viuenti fides habenda est. Fuit autem Claudius discipulus Felicis Vrgelitani hæretici; similis omnino patri fuit filius.

DCCC.LXXXII. DCCC.XLIV.

288. Hoc anno fit iudex Muzarabum Gundericus Toleti, vir pius, iustus, & Deum valdè timens.

DCCC.LXXXIV. DCCC.XLVI.

289. Martinus Secundus, Romani Papæ * famâ in Gallæciâ floret.

* *al.* frater

290. S. Aluarus, socius S. Eulogij, mirificè floret Cordubæ.

291. S. Fructuosi memoria celebris habetur apud Ligures.

292. Contra Claudium Episcopum Taurinensem Iconomachum scribit S. Wistremirus Archiepiscopus Toletanus.

P. H. 290. *De Aluaro Cordubensi, S. Eulogij contubernali, multa apud eum mentio est. Fuit illustrißimo genere natus, vt qui à sancto & modestißimo viro S. Eulogio* Serenissimus *appellatur: quod nomen, non nisi in Reges, aut è Regio sanguine procreatos, cadere videmus. Scripsit Vitam S. Eulogij, & mortem, ac officium precum, & hymnum in eius laudem Asclepiadeis versibus composuit, & librum, qui dicitur Scintilla, testimoniis sanctorum Patrum concinnatum: opus eo tempore valdè necessarium, in quo erat tanta librorum omnium penuria. Indiculus luminosus non est eius, vt mox videbimus. Non credo vxorem duxisse, sed egisse vitam cælibem. Post mortem S. Eulogij* XII. *annos plus minúsve moritur sanctißimè Cordubæ, quarto die Maij, lumen & splendor Muzarabum Cordubensium; dignus sanctus vir (vt fertur) qui Sanctorum catalogo adscriberetur. Fuit, prout illa tempora ferebant, vir planè doctus: in cuius laudem lubet hoc carmen adnectere:*

Aluare Muzarabum decus, & quem Corduba iactat
 Emeritum, sacrâ cingere fronde caput.
Te pietas, te cana fides, studiumque sciendi,
 Eulogio & sociat fœdus amicitiæ.
Hoc dixisse sat est; nam cetera sustulit ætas;
 Quem canet admirans inuida posteritas.

D. L. *Quæ scripsit P. Higuera, Iuliani testimonio confirmantur in Chronico n.*433. *hoc eodem anno:* Aluarus *(hæc sunt verba)* ex Regio semine Gotthorum, amicus & collega studiorum S. Eulogij, litteris & sanctitatis opinione floret Cordubæ. *Cuius etiam meminit idem Iulianus num.*430. *Nunc habeo opera quæ extant manuscripta in Archiuo sanctæ Ecclesiæ Cordubensis, emissurus in lucem, si per tempus licuerit.*

P. H. 292. *Scripserunt multi contra Claudium Iconomachum, vt VValfridus, * Ionas Aurelianensis; sed claudè, nec omnino secundùm Ecclesiæ Romanæ, Ecclesiarum omnium magistræ & regulæ, dogma Catholicum. Quæ duo circa sacras imagines docet; & nullo modo frangendas aut abiiciendas, sed debito cultu venerandas. Ii Patres, qui conuenerunt ad Concilium Francofordiense, reclamantibus S. Ecclesiæ Romanæ Legatis, recipiendas & habendas censuerunt, vt sint velut alphabeta indoctis & imperitis, nullo tamen modo venerandas. De quo sic Baronius 9. Tom. anno Domini* DCCC.XXV. *num.*74. *pag.*761. Verùm *(inquit, agens de Ionâ Aurelianensi, qui scripsit contra Claudium Iconoclastam)* vetùm, *inquam,* sic Ionas confecit bestiam, vt tamen ab Ecclesiâ Catholicâ præmio dignus minimè fuerit iudicatus; quippe qui etsi pugnauit aduer-

* D. L. De Ionâ vide not. 6. in Epist. Tractemundi.

aduersus Iconoclastas, non tamen è castris Ecclesiæ orthodoxæ, à quâ errore pristino ex parte dissensit; dum ita non confringendas esse prædicauit imagines, vt tamen eas non esse venerandas assereret: ex eorum classe vnus ipse, qui ad ornatum dumtaxat, & ad instruendum de rebus gestis fideles, non autem ad venerationem esse debere imagines in Ecclesia sensit. Quem vnà cum aliis eiusdem sectæ gregalibus superiùs confutauimus. *Hæc Baronius. Scripsit ad Ionam Lupus Ferrariensis Abbas Epist.27.* Excellentissimo Præsuli Ionæ, Lupus æternam in Domino salutem. Librum vestrum (sicut rogasti) excurrimus; sed vt parcissimè dicamus, immutare in eo nihil voluimus, vt operis vestri sitis ipsi correctores, cuius estis auctores: siquidem expendenda nobis fuit teneritudinis & tenuitatis nostræ ratio, & ætatis ac ordinis vestri habenda consideratio: nec facilitatem ac delectationem quamdam reprehendi, quam in quibusdam notare solemus, debuimus imitari. *Hæc ille. Addit Baronius:* Debuisset vir doctus & pius reprehendisse Antistitem de errore contra Ecclesiam hîc insinuato.

Præter Theodomirum Monachum, Dungalus non ignobilis eiusdem temporis Scriptor, & VVistremirus, vtpote Scriptor contra Iconoclastas & errores imaginum, Archiepiscopus Toletanus, vir doctissimus & sanctus, & ipse Lupus, scripserunt de Crucis & imaginum adoratione. Constat hoc ex Epistolâ eiusdem Lupi ad Eginhardum Scriptorem rerum à Carolo gestarum. Est Epistola 4. occasione reprehendendi Claudij Taurinatis Episcopi negantis sacras imagines venerandas esse. Res hæc venit ad aures Imperatoris Michaëlis Græci, qui misit Legatos suos ad Ludouicum Imperatorem, qui in hoc errabat, dicens imagines tenendas omnino quidem, sed nullatenus adorandas esse. Qui etiam ad Eugenium Papam misit suos Oratores, vt peterent à Papâ, vt litterati Galli disputarent eâ de re. Et sanctus Pontifex arguit temeritatis Legatos, scilicet Freculphum Episcopum, & Adegarium, quòd rem tantis sæculis ab Ecclesiâ obseruatam, certam & constitutam, vellent ausu quodam temerario in quæstionem reuocare. Tandem ipsis insistentibus licentiam petitam concessit. Facta est collectio prope Parisios anno Domini DCCC.XXV. *non coacta Synodus. Quæ in illâ collectione decreta fuerunt, satis posteritas erubescit. Prodiit in lucem actus Francofordiensis sine nomine Auctoris, aut Bibliothecæ vnde petitus sit codex ille; quod tyrannicè factum Cardinali Baronio doctissimo pientissimóque fuisse planè videtur. Tunc est abiecta septima Synodus generalis. Quâ de re sic Baronius anno* DCC.XCIV. Vetustissimum omnium Chronicon hac ætate conscriptum, sub Ludouico Imperatore, Caroli filio; Synodus, inquit, etiam quæ ante paucos annos sub Irene & Constantino filio eius congregata, & ab ipsis non solùm septima, verùm etiam generalis erat appellata; vt nec septima nec vniuersalis haberetur diceretúrve, quasi superuacua omnino ab omnibus abdicata est. *Hæc eadem totidem verbis apud Aimonium descripta leguntur. Chronicon itidem eodem tempore scriptum, nuper à Pythœo editum, hoc eodem anno iisdem verbis:* Pseudosynodus Græcorum, pro adorandis imaginibus, habita ab Episcopis, damnatur; in eodem videlicet Francofordiensi Concilio. *Et Ado Viennensis, qui scripsit sub Carolo nepote huius Caroli Magni, eadem verbis iisdem. Idem Regino, sed & alij complures longè nobiliores Auctores. Verùm de ipsis primis Auctoribus, qui interfuerunt eidem Francofordiensi Concilio, priùs peruestigandum est, quomodo ex aduersantium scriptis, capitulari scilicet libro illo, inducti sint, vt Nicænam Synodum condemnarent. Mirum est quomodo sint obcæcati isti Doctores, non inspectis veris Actibus, & reclamantibus Legatis Adriani, & contrariis eos fallentibus credere maluerint; nisi quòd coacta sit Synodus à Constantino & Irene,*

 qui

qui noluerunt recipere vxorem filij sui filiam Caroli Magni. & Ionas Aurelianensis fuit in sententiâ huius erroris, sic: Illud, quod imaginum adoratores ad suum errorem muniendum respondisti scripsisse, ita inquiens: Non putamus, imagini, quam adoramus, aliquid inesse diuinum, sed tantùm pro honore, cuius effigies talis, eam veneratione adoramus; vnà autem reprehendimus ac detestamur, qui cùm eorum scientiam non subterfugerint, imaginibus nihil esse diuini, maiori digni sunt inuectione, eò quòd delatum honorem diuinitati impenderint infirmo & egeno simulacro. Quantumque huius erroris sectatores & defensores à verâ exorbitent religione, non opus est per singula meâ declarare narratione. Idipsum etiam nonnulli Orientalium, qui eodem sceleratissimo mancipantur errore; sed obiurgantibus respondere solent; Tribuat Dominus suâ gratuitâ pietate, vt tandem aliquando, & isti & illi ab eadem exuantur superstitione, & Apostolicis disciplinis salubriter instructi, traditioni renouentur Ecclesiasticæ. *Et inferiùs:* Illi, qui nimio & indiscreto amore ob honorem Sanctorum imaginibus supplicant: nescio an temerè idololatræ sint, aut vocandi videantur; sanè potiùs ab hac superstitione adhibito rationis moderamine reuocandi, quàm idololatræ (cùm vtique sanctæ Trinitatis fidem veraciter credant & prædicent) nuncupandi.

Eiusdem malæ opinionis videtur fuisse VValfridus Strabo, de rebus Ecclesiasticis cap. 8. Nunc autem de imaginibus & picturis, quibus decus Ecclesiarum augetur, dicenda sunt aliqua: quia & earum varietas nec quodam cultu immoderatè colenda est, vt quibusdam stultis videtur. *Et inferiùs:* Si enim ideò quia nouimus non adorandas nec colendas icones, conculcandæ sunt & delendæ picturæ. *Hæc ille. Eiusdem fuit classis Amalarius, Altigarius, seu Elisagarus, Treuolphus, Adegarius. Inter hos numerandus est & Hincmarus Archiepiscopus Rhemensis contra Ioannem Episcopum cap.* 20. Septima autem apud Græcos vocata vniuersalis Pseudosynodus de imaginibus (quas quidam confringendas, quidam adorandas dicebant; neutra verò pars in intellectu sano definiens sine auctoritate Apostolicæ Sedis) non longè ante nostra tempora Nicææ est à quàm plurimis Episcopis habita, & Romam missa, quam & Papa Romensis ad Franciam direxit. Vnde tempore Caroli Magni Imperatoris, iussione Apostolicæ Sedis, generalis Synodus in Franciâ, *Francofordiæ scilicet,* conuocante præfato Imperatore, celebrata: & secundùm Scripturarum tramitem traditionemque maiorum ipsa Græcorum Pseudosynodus destructa, & penitus abdicata: de cuius destructione non modicum volumen, quod in palatio adolescentulus legi, ab eodem Imperatore, per quemdam Episcopum missum. *Et inferiùs:* Auctoritate itaque huius Synodi *(Francofordiensis videlicet)* nonnihil repressa est imaginum veneratio. Sed tamen Adrianus, & alij Pontifices in suâ opinione perseuerarunt: & mortuo Carolo, suarum pupparum cultum vehementiùs promouerunt: adeò vt Ludouicus Caroli filius, libro longè maiori insectatus sit imaginum cultum, quàm Carolus. *Hæc Hincmarus. Quo loco satis irreuerenter & de cultu sacrarum imaginum, & de sententiâ irrefragabili Romanorum Pontificum loquitur. Nec ignorare poterant illi Patres, regulam infallibilem veritatis esse sanctam Sedem Romanam. At verò Anastasius Bibliothecarius, in Præfatione quam præmisit septimæ Synodo:* Quæ super venerabilium imaginum adoratione præsens Synodus docet *(Nicæna scilicet)* hæc & Apostolica Sedes vestra, sicut nonnulla conscripta fuerant, antiquitus tenuit, & vniuersalis Ecclesia semper venerata est, & hactenus veneratur; quibusdam dumtaxat Gallorum exceptis, quibus vtique non-

nondum est harum vtilitas reuelata. Aiunt namque, quòd non sit quodlibet opus manuum hominum adorandum: quasi non sit codex Euangeliorum, opus manuum hominum, quem quotidie osculantes adorant. venerabilior canis, quem non esse opus manuum hominum, proculdubiò non negabunt: similiter & forma sanctæ Crucis, quam se adorare omnes vbique Christiani fatentur. *Duo collige ex Anastasio; solos quosdam Pontifices Gallos non admittere adorationem imaginum, non omnes; &, præter hos, nullos aliarum nationum Episcopos. Vnde perniciosa hæc hæresis, tametsi Gallia proxima sit Hispaniæ, eius membra non peruasit, nec eam infecit. Imò cùm scripsisset de non adorandis, sed frangendis imaginibus Claudius Hispanus, Taurinas Episcopus, isq; liber, vtpote Scriptoris Hispani, manibus tereretur Hispanorum; VVistremirus Toletanus Pontifex, & Hispaniarum Primas, zelo Dei feruens, vt* facula Spiritus sancti, *ne quibus ille liber noceret, aut sententia Patrum Gallorum illos decipere posset, scripsit luculentum librum (vt docet hîc Luitprandus, & Iulianus Toletanus Archipresbyter) contra Iconoclastas, & eos, qui non reuerenter adorant sacrosanctas Sanctorum imagines. Quod credo factum, adhibitis ad Concilium Toletanum Metropolitanis Episcopis, & viris doctrinæ splendore & vita sanctimoniâ præclaris. Quod quidem cedit in maximam laudem, tum gentis Hispanæ, tum maximè sanctæ Sedis Toletanæ gloriam, quæ diuino beneficio tales Pastores & Pontifices non minùs doctos quàm sanctos, zelo fidei Catholicæ flagrantes, quàm famæ celebritate conspicuos, semper vt mater Hispaniarum nacta sit. Vtinam hoc opus, vt pium & egregium, nunc extaret! Posset in illo, ceu in limpidißimo quodam speculo, sedulus Lector intueri expressam imaginem morum ac doctrinæ, quibus sanctißimus vir & Pontifex VVistremirus totam Hispaniam, ceu quibusdam clarißimis radiis illustrauit. faxit Deus, vt, sicubi latet tantus thesaurus, in lucem prodeat iam tandem, ad eius gloriam & multorum vtilitatem, & vt omnes intelligant, quanti semper Toletani Pontifices fecerint sententiam sanctißimorum Romanorum Pontificum; vt ne latum, quod aiunt, vnguem & ab eorum sensibus & placitis vmquam recesserint, quin eorum statutis facilem & beneuolam aurem (vt par est) accommodarint.*

DCCC.LXXXVI. DCCC.XLVIII.

S. Blasius, Episcopus & Martyr, qui in Hispaniâ apud Centumfontes, oppidum Celtiberiæ, passus est tempore persecutionis Neronianæ, anno sexagesimo septimo; miraculis * celebris micat. 293. * *al.* crebris

P. H. 293. *S. Blasij Martyris Hispani, sub Decio passi, celebris memoria est apud Hispanos. Toleti seruatur eius sacrum cranium in Cœnobio sanctæ Trinitatis. extat Ioannis & Manuelis ante trecentos circiter annos Diploma donationis Monasterio sancti Blasij Centumfontani, vbi dicitur donationem illam fieri ob reuerentiam S. Blasij Martyris ibidem sepulti.*

D. L. *De sancto Blasio Iulianus in Chronico num.* 434. S. Blasius apud oppidum, vocatum Centumfontes, in Celtiberiâ, in Neronis persecutione in Hispaniâ Martyr patitur. *Non abs re mihi visum, verba Fratris Thomæ de Truxillo apponere, qui in Tomo 2. Thesauri Concionatorum fol. 637. col. 2. sub titulo,* De beato Blasio Hispano, *sic ait:* In oppido de Cifuentes in extremitate Regni Toletani, in quodam Monasterio Monialium B. Dominici, est insigne quoddam sepulchrum ex lapide alabastrite, vbi dicitur esse corpus beati Blasij Hispani. Aliqui verò dicunt esse eumdem Blasium, quem celebrat Ecclesia Catholica III. Februarij. Ceterùm, quòd ille Sanctus diceretur Blasius, certum quidem est: ita enim ibi ab omnibus affirmatur; quòd au-

tem ſit ille, de quo ſuprà diximus, magna quidem eſt eâ in re difficultas: quamuis oſtendant, prope flumen Tagum ruinas cuiuſdam ciuitatis, quam ipſi dicunt appellatam fuiſſe Sebaſten. Oſtendunt etiam ſpeluncam quamdam, in quâ vir ſanctus habitaret, & vbi eum iuſſerit comprehendi Præſes Agricolaus, cùm fuiſſet indicatus à canibus venantibus. Indicant etiam prætereà, & aſſignant ibi nomen prouinciæ Cappadociæ, & alia multa oſtendunt, quæ videntur conuenire illi alteri ſancto Blaſio Epiſcopo. Sed tamen iam vniuerſa Eccleſia recepit illum Blaſium, de quo ſuperiùs dictum eſt, tamquam Epiſcopum & Martyrem, Sebaſtæ in Cappadociâ illâ Aſiæ Minoris, non autem illâ de Alcarriâ. Itaque quidam alius eſſe debet hic Blaſius; qui tamen idem habet nomen, & fuit etiam ſanctus. *Hactenus Frater Truxillo. Sic Morales, Marieta, Dadilla.*

DCCC.LXXXVIII. DCCC.L.

294. S. Anacirardus Eremita ex Germaniâ venit in Luſitaniam, & in ripâ fluminis Tagi, prope ciuitatem Scalabim, ſanctè degit; & reuerſus ad Italiam, non procul à lacu Tigurino, vulneribus confectus, martyrizatur IV. Februarij.

P. H. 294. *De Anacirardo facit mentionem Molanus* IV. *die Februarij; ſed vocat* Lietphardum. *Lege Surium hoc die.*

295. DCCC.XCV. DCCC.LVII.

Vide P. Ioann. de Roâ Soc. Ieſu in Vitâ Martt. Cordub. p. 41. B.

Patitur Cordubæ Rodericus & Salomon, domo Luſitanus, prope vrbem dictam in Bæticâ Tuccim vetus, aliquibus Foſſina.

296. Hoc anno Wiſtremirus, Toletanus Primas, iubet deponi Samuelem Epiſcopum Illiberitanum, propter nefandam vitam: quod exequitur Dauid Hiſpalenſis Archiepiſcopus; ſufficit illi Geruaſium.

297. Hoc anno ſufficitur per Toletanum Wiſtremirum, defuncto Epiſcopo Vrcitano (Vrci, nunc Portella) Geneſius, aliàs Abhelardus Epiſcopus, qui fuerat Lugdunenſis in Galliâ, vir ſanctus, Milonis cognomento Bernardi filius, frater verò Rolandi, Ducis Palatini.

298. Wiſtremirus, vir ſanctus (qui vocabatur à S. Eulogio Facula Spiritus ſancti) Lupi Ficulni frater, domo Toletanus, ex ipſis eius Muzarabibus natus, ſenio confectus moritur. Sepelitur in æde S. Iuſtæ. Succedit illi Bonitus, qui poſuit ſepulchrale carmen:

A. *Obiit in pace S. vir VViſtremirus* XXXI. *Decembris.* Ω.

D. L. 297. Vrci, nunc Portella.] *Diximus ad num.* 38. *de oppidulo Portellâ, ſeu Portiellâ, vel Portelliâ (ſic hîc legendum* Portellia, *vel* Portella, *aut* Portiella) *vbi laudaui Diploma Sanctij Regis, cuius nunc verba, quæ ad rem conducunt, apponere non recuſo.* Dono, inquam, vobis in Valle de Oſtella, prope villam quæ dicitur Portiella, Monaſterium, quod dicunt S. Ioannis, cum ſuis terminis; & in Pampiloniâ parochiam de S. Cæciliâ; & in Valle de Garonio, Monaſterium quod dicitur Zeyazahaſſa.

298. De

298. *De felici obitu & die mortis ſanctiſsimi VViſtremiri, Epiſcopi Toletani, poteſt nos facere certiores Luitprandus, qui vixit poſt hoc tempus ferè centum annis. multa de eo ſuprà.* P. H.

DCCC.XCVI. DCCC.LVIII.

Eligitur in Concilio Epiſcoporum Toleti ſanctus Eulogius. 299.

DCCC.XCVII. DCCC.LIX.

Bonitus, ſanctæ Eccleſiæ Toletanæ Archidiaconus, eligitur Toletanus Pontifex. De hoc dicitur iuiſſe ad patriam ſuam Clarum-Montem Aruerniæ, & ibi fuiſſe donatum veſte cæleſti à beatâ Virgine Mariâ: ſed Toleti ſcriptis litteris ad Samſonem Cordubenſem, ipſe eum abſoluit. 300.

Leander, trigeſimus ſextus Abbas Agalienſis, floret. 30

299. *De electione ſancti Eulogij in Epiſcopum Toletanum, loco ſanctiſsimi Pontificis VViſtremiri, ſic Aluarus in Vitâ ſancti Eulogij:* Nec illud, *inquit*, omittendum in hoc Opere reor, quòd poſt diuinæ memoriæ VViſtremiri Toletanæ Sedis Epiſcopi * in eamdem Sedem ab omnibus comprouincialibus & confinitimis Epiſcopis electus, & dignus eſt habitus, & pro relatu omnium comprobatus. *Iam depoſitus eſt poſt VViſtremirum in ſacrario vel ſecretario ſanctæ Eccleſiæ Toletanæ: quin & D. Garſias Loayſa in Diptychâ Toletanorum Pontificum, ponit anno Domini* DCCC.LIX. *cum hoc elogio,* S. Eulogius electus, Martyr. P. H.

* *Aliquid deest.*

300. *Bonitus Archidiaconus S. VViſtremiri, cuius eſt Indiculus luminoſus, ex Iuliano; qui paſsim Aluari nomine circumfertur, electione Pontificum comprouincialium ſuccedit S. Eulogio.* P. H.

De Indiculo luminoſo dicam infrà num. 309. D. L.

Sed Toleti ſcriptis litteris ad Samſonem Cordubenſem, ipſe [*Bonitus*] eum abſoluit.] *Samſon viuebat Cordubæ tempore S Eulogij, poſteà fuit Abbas ſancti Zoili; vir doctus, & ſubtili ingenio, in Philoſophiæ & ſacrarum Litterarum ſtudiis verſatus, vt ait Ambroſius de Morales. Quem Samſonem in Concilio Cordubenſi Hoſtigeſius Malacitanus Epiſcopus, conuitij notam ei inurens, hæreticum nominauit: vnde anſam arripuit ad ſcribendum Apologeticum contra eum, tribus libris diſtinctum; cuius latè ipſe in Præfatione Operis meminit. Omnia comprehendit noſter Iulianus in Chronico num.* 440. Noluit [*Bonitus*] intereſſe Concilio Cordubenſi, in quo grauiter erratum eſt contra Samſonem Abbatem; vbi & ille Samſon vir doctiſſimus & ſanctiſſimus fuit. Fecit Apologeticum, quod ſeruatur in ſanctæ Iuſtæ Toletanæ bibliothecâ. *Fortè dixit,* grauiter erratum eſt, *ad Hoſtigeſij conuitium reſpiciens. Bonitus abſoluit Samſonem, vt ait Luitprandus. Quo non contentus Iulianus, ſucceſſor Boniti, pro defenſione Samſonis conuocauit Synodum. Noſter Archipresbyter id teſtatur in Chronico num.* 444. *his verbis:* Ab illo [*Iuliano*] cogitur Synodus in defenſione Samſonis cum Concilio. D. L.

De Samſone inuenta fuit quædam inſcriptio cymbali ærei, non admodum longè ab oppido, quod Traſierra *vocant; typiſq; expreſſam debemus Ambroſio de Morales, de Republicâ litterariâ benemerito, in eius Notis ad lib.* 1. *Memo-*

Memorialis D. Eulogij num. 9. inscriptio hæc est:

OFFERT HOC MVNVS SAMSON ABBAS IN DOMVM SANCTI SEBASTIANI MARTYRIS CHRISTI. ERA DCCCC. ET XIII.

Vide & Epigramma à Cypriano Archipresbytero Cordubensi compositum; cuius epigraphe: Epitaphium, quod idem in sepulchro Domini Samsonis edidit, metro heroico:

Quis quantúsve fuit Samson clarissimus Abbas,
Cuius in vrnâ manent hac sacra membra sub aulâ;
Personat Hesperia, illius famine fota.
Flecte Deum precibus, Lector, nunc flecte peroro,
Æthera vti culpis valeat conscendere tersis.
Discessit longè notus, plenusque dierum;
Sextilis namque mensis die vicesimâ primâ,
Sextilis namque mensis primo & vicesimo sole.
Æra DCCCC.XXVIII.

Qui Cyprianus fuit Poëta, vt apparet ex Epitaphio, & ex aliis versibus, quos congerit idem Ambrosius de Morales ibidem num. 6. Suffragatur noster Iulianus in Chronico num. 519. Posuit illi [*Blasio*] carmen Cyprianus, eius discipulus. *Et in Aduersariis num.* 284. Eâ de re extat hymnus, qui sic incipit: Lætare Toletum. quem composuit Cyprianus Archidiaconus Cordubensis, ad petitionem Adulfi Comitis, Anathagildi Abbatis, & Valentiniani Presbyteri, Toleto oriundorum. *De Apologetico Samsonis alibi Iulianus:* Cùm sanctus vir Cyprianus venit Cordubâ Toletum, attulit secum librum Apologeticum Domini Samsonis, qui positus est in bibliothecâ sanctæ Iustæ, pro magno thesauro.

DCCCC. DCCC.LXII.

302. Iulianus succedit in Sede Toletanâ sancto viro Bonito. Fuit doctus, vt illa ferebant tempora. Synodum coëgit.

DCCCC.III. DCCC.LXV.

303. Iuliano succedit Petrus, vir pius. Coëgit Synodum.

P.H. 302. *Bonito, Toletano Præsuli, succedit Iulianus Archidiaconus; qui priùs fuit Monachus Agaliensis.*

P.H. 303. *Iuliano succedit in Sede Toletanâ Petrus, vir doctus: & hic habuit Toleti Synodum de rebus ad religionem necessariis.*

D.L. *Vide Iulianum in Chronico num.* 448. *in hæc verba:* Iuliano sancto, Toletano Præsule defuncto, in Sede Toletanâ succedit Petrus, Archidiaconus eius. Qui Iulianum ad S. Iustam, Toletanam metropolim, eleganter, vt illa tempora ferebant, composuit, & apposuit eius viri Sanctorum memoriam, & carmen. *Sic in M.S. Patris Hier. de la Higuera.*

DCCCC.IV. DCCC.LXVI.

304. Succedit Petro alter Petrus in Sede Toletanâ, vir bonus.

305. Floret memoria sancti Crescentis in Cæsarone, & Viennâ, vbi fuit Episcopus.

306. Floret in monte Serrato sanctus Ioannes Guarinus Eremita.

DCCCC.

DCCCC.VII. DCCC.LXIX.

Sub id tempus Dulcidius, Presbyter Toletanus, ex Bertâ Osorij Gunderici sorore natus, Orator Regis Legionis ad Imperatorem Cordubæ. 307.

Hoc anno fit translatio Reliquiarum sanctæ Obduliæ Palmâ Toletum. 308.

Toletum fertur *Indiculus luminosus*, quem sanctus Bonitus scripsit Cordubæ. 309.

Obiit Cordubæ sanctus vir Patricius Aluarus IV. die mensis Maij. 310.

307. *De Dulcidio Presbytero Toletano est celebris mentio in Historiis Hispaniæ: qui cùm exactè calleret linguam Hispanam & Arabicam, mitti solebat Orator à Regibus Oueti ad Reges Cordubæ. Hunc credo alium fuisse ab eo, qui post septuaginta & quinque annos fuit Episcopus Salmanticensis.* P. H.

309. *Indiculus, quem Bonitus composuit Cordubæ, negotiorum causâ ibidem commoratus, affertur Cordubâ Toletum post mortem Boniti.* P. H.

De Auctore Indiculi luminosi, *varij variè. Ferè omnes agnoscunt Aluarum esse. Sic Episcopus Placentinus, quem refert Ambrosius de Morales in Vitâ S. Eulogij, in fine; quamuis non certo eum sequatur pede, dum primùm Aluaro opus tribuit, paucis verò interiectis dubitet his verbis:* Vnum illud est, quod vt Aluari opus illud esse non credam, omnino persuadet: quia nimirum diui Eulogij ibi mentio nulla fit. Nec arbitror Aluarum in tantâ beneuolentiâ continere se potuisse, quin eius eadem scribentis meminisset. *Recantauit tamen meliori ductus, vt ait, ratione 3. part. Histor. General. lib. 14. cap. 3. fol. 95. eoq; nititur fulcro; nimirum quia Aluarus in Vitâ S. Eulogij recenset se tale quid operis concinnasse.* D.L.

Iulianus VVistremiro tribuit in Chronico num. 438. secundasq; fert P. Hieronymus de la Higuera in Notis suprà ad num. 300. Quamuis tantùm eum referre, quæ inuenisse fatetur apud Iulianum, non verò suam de hac re protulisse sententiam, possimus dicere. Luitprandus denique hîc, vel alium laudat Auctorem, Bonitum scilicet; vel, si sensus patitur, scripsisse tantùm, non composuisse Indiculum *affirmat. Iulianus etiam, dissimilis sibi, in Epistolâ prosphoneticâ Alberto Fuldensi scriptâ, vestigiis Luitprandi insistit, his verbis:* Indiculum luminosum Boniti Pontificis Toletani. *quare alterutro in loco corrigendus. Inter opera tamen Aluari, quæ in sanctâ Ecclesiâ Cordubensi asseruantur,* Indiculus *inuenitur, & suo contextu patrem appellare videtur eumdem Aluarum: in quod proniùs inclino.*

DCCCC.XX. DCCC.LXXXII.

Marinus Columbi filius ex Gallæciâ, matre Hispanâ, & patre Fabricio, ex Diacono Cardinali consecratur Papa. 311. *Vide infrà nu. 330.*

311. *De Marino Hispano plura docet Iulianus Toletanus.* P.H.

DCCCC.XXI. DCCC.LXXXIII.

Theophylactus Archiepiscopus Bulgarorum floret. 312.

Habebatur pro Martyre in Hispaniâ * Comes Milo de Angleris, cognomento Bernardus, leuir Caroli Magni: qui Milo cum filio 313.

* al. Rolandus Comes, cuius fuit pater Milo

filio Abhelardo, cognomento Genesio, venit in Hispaniam, & recta adiit Alfonsum Castum, Legionis & Oueti Regem Catholicum, & detulit corpus S. Leucadiæ * Suessones, vt refert Nitardus, nepos Caroli.

*al. Suessonibus,

314. Selua, Abbas Agaliensis, Toleti mirificè floret.

D.L. 313. Et rectà adiit.] *Legendum ex meliori exemplari*, Et rectè iuuit. *Confirmatur ex Iuliani Aduersariis num.*450. *vbi sic:* Recteque Regem Alfonsum dictum Castum adiuuit.

DCCCC.XXVIII. DCCC.XC.

315. Ioannes Episcopus Toletanus nouem menses sedit.

316. In oppido Prunis, vel Prusæ, in Carpetaniâ, Raymundus Metallinensis Pastor Lusitanus, mirus in pauperes, sanctus floret.

DCCCC.XXX. DCCC.XCII.

317. Ioanni Toletano succedit in Sede Bonitus Secundus, vir egregiæ mentis, & satis prouidus in pauperes & suos.

P.H. 315. *Iuliano Toletano Præsuli defuncto succedit Ioannes: Ioanni Toletano succedit in Primate Sede S. Bonitus II.*

P.H. 316. In oppido Prunis, vel Prusæ, *quod quinque millibus passuum abest Occaniâ, fuit opilio sanctus, nomine Raymundus, adeò fide plenus, & operibus charitatis inardescens, vt viuus mortuusq; multis claruerit nobilitatusq; sit miraculis. Hic dicitur fuisse Metellinensis in Lusitaniâ, vbi eius memoria est adhuc viuax: nam colli flumini Anæ incumbenti, nomen est Collis Raymundo; quia fortassis dum ad extremum hiemali tempore gregem illuc ageret, ibi pascere solebat. Mira est oppidanorum erga hunc sanctum virum deuotio, quem Supplicatione publicâ quotannis indigitare solent confluentes ex oppidis multi.*

D.L. In oppido Prunis, vel Prusæ.] *Vide infrà num.*331. *Iulianus in Chronico num.*453. In oppido Prunis, Prusæ, vel Clusæ, in Carpetaniâ, nunc Ciruelos, Raymundus Pastor patriâ Metellinensis, & Puteolis ibidem sanctus Patronus, quia fuit Episcopus Puteolanus in Hispaniâ. Fuit autem Raymundus, vt dixi, Metellinensis, in quo tempore florebat in Cathaloniâ S. Frater Ioannes Guarinus Lusitanus: & opinione sanctitatis & illustrium signorum clarus habetur: cui erexerunt tunc ciues Prunitani in loco Tago proximo Eremitorium. Celebratur ab antiquo tempore eius dies tertio die Paschatis Domini. *Sic inueni post excusum Iulianum in autographo P. Hieronymi de la Higuera.*

DCCCC.XXXIII. DCCCC.XCV.

318. S.* Ostanus, Episcopus Aucensis in Hispaniâ, interfuit Concilio Ouetensi: moritur in tractu Biuariensi XXX. Iulij. Relatus inter Sanctos in catalogo numeratur.

*al. Ostianus,

319. Cordubenses Muzarabes ædificant intra vrbem templum; dubium ne Genesio Martyri, ibidem passo in persecutione Imperatoris Neronis, an Abhelardo, cognomento Genesio, consanguineo Caroli Magni, Episcopo Abbatique glorioso.

318. Biuarium.] *Hodie* Biuar, *prope Burgos, patria celeberrima Ducis, numquam satis pro dignitate laudati, Roderici Didaci. Hinc tractus Biuariensis. Hic obiit* XXX. *die Iulij:* Ostanus Episcopus & Confessor in territorio Biuariensi eodem die obdormiuit in Domino. *Fuit Episcopus Aucensis: confirmat anno* DCCC.XC. *in Priuilegio, vbi ait:* Sub Dei gratiâ Ostanus Episcopus confirmat. P.H.

Inter varia venerabilis Antiquitatis monimenta, hoc ex Corinthio ære conflatum seruo: quo ne Lector fraudaretur, & vt de eo benè meritus essem, exprimendum curaui. Tale est; idq; genus alia Anton. Augustinus nomismata videtur vocare. D.L.

DCCCC.XXXIV. DCCC.XCVI. 320.

*Martinus & Romanus, natione Gallæci, mittuntur à Ioanne Papâ ad Alfonsum Regem Legionis & Oueti. * D.L. *Alij legunt* Marinus, *ex Iuliano: vide quæ diximus ad n.* 311.

DCCCC.XXXVIII. DCCCC.

*Prunis in Carpetaniâ moritur sanctus Raymundus Pastor, vir pius, simplex, mansuetus, largissimus in pauperes. 321. * D.L. *Vide suprà n.* 316.

320. Martinus.] *Alij legunt* Marinus, *vt in margine notaui. Meminit Marini noster Iulianus in Chronico (vt ait P. Higuera) num.* 458. Marinus & Romanus, natione Gallæci, in Hispaniam mittuntur ad Adefonsum Legionensem Regem, à Ioanne Papâ Romensi: venientes Legionem, comiter excipiuntur à Rege. *Diaconum agnouit idem Iulianus in Chronico num.* 501. Marinus Diaconus missus est à Ioanne ad Ouetensem Regem, *&c. & Luitprandus ex Diacono creatum Summum Pontificem.* D.L.

321. *Anno* DCCCC. *moritur in oppido Prunis sanctus vir Raymundus; quem tametsi pauperem, meritis tamen ditissimum credo; nec defuisse multos Angelos, qui eum comitarentur, & miracula, quæ mortem eius facerent gloriosiorem.* P.H.

DCCCC.XL. DCCCC.II.

Bonito de viuis sublato, sufficitur in Sede Toletanâ Patriarchali Archidiaconus eius Seruus Dei, non minùs opere quàm nomine; qui librum scripsit, *quòd Filius Dei Christus videt in cælo faciem Patris*. Sedet annos septem. 322.

Sancti Luciani Pontificis & Martyris, comitis sancti Dionysij Areopagitæ, ossa Bellouaco ad vrbem Vicensem translata sunt. Alij putant Leuciani Reguli Carpetanorum corpus, passi cum Quiteriâ, cum corpore S. *Marci allatum. 323. * *al* Martiani *al.* Martiæ

324. Opinio fuit, in Hiſpaniâ prædicaſſe Iacobum ſanctum Euangelium, à fratre Ioanne nondum ſcriptum, vt docet Chryſoſtomus, & claræ Diuinitatis adyta orbi prædicaſſe.

325. Corpus ſancti Leuitæ Vincentij * Agenenſis Valentiâ delatum per quoſdam: nunc ſeruatur in Algaruio.

* al. Nonnagenenſis

P. H. 322. *Bonito ſufficitur in Sede Toletanâ eius Archidiaconus* Seruus Dei. *Fuit nobilis Scriptor: ſcripſit enim librum, quem compoſuit, probans* quòd Chriſtus videret Patrem; *contra nonnullos, qui malè hoc negabant. vt mirum ſit, quàm locuples fuerit hæc ſancta Eccleſia Toletana Pontificum ſanctiſsimorum doctiſſimorumq́; ex quâ, velut ex equo Troiano, certatim prodierint Scriptores nobiliſsimi; qui ſicut vitâ, ſic & libris editis mirum in modum ſanctam Eccleſiam Dei illuſtrauerint.*

DCCCC.XLIII. DCCCC.V.

326. Duæ Rhemenſes Synodi de diuerſis rebus collectæ.

DCCCC.XLVIII. DCCCC.X.

327. Orontius Epiſcopus Toletanus XIX. annos ſub Abderragmane & Almanſore Toletum gubernantibus.

DCCCC.LII. DCCCC.XIV.

328. Orontius congregat Toleti Concilium Epiſcoporum.

P. H. 327. Seruo Dei *ſuccedit in Eccleſiæ Toletanæ gubernatione præclarus vir Orontius, qualem illa tempora difficilia & valdè calamitoſa planè exigebant; qui Paſtoris altitudine & animi ſanctitate præſtaret ad ſubeunda maxima quæque pericula, quæ tunc maximè ſeſe fidelibus offerebant.*

P. H. 328. *Is ſanctus Pontifex, non oblitus muneris Pontificij, in mediis Saracenorum diſcriminibus Concilium colligit.*

DCCCC.LIV. DCCCC.XVI.

329. Rhegino, Abbas Prunienſis, Benedictinus Hiſtoricus.

DCCCC.LVI. DCCCC.XVIII.

330. Ægidius, Tuſculanus Epiſcopus, Ioannis Papæ Legatus Apoſtolicus, Polonos ad fidem Chriſtianam conuertit.

331. Obiit vir ſanctus Rudeſindus pridie Nouembris: ſepelitur Dumij.

DCCCC.LX. DCCCC.XXII.

332. Rodulphus Burgundio contra Berengarium Imperatorem creatur Imperator: durat in Imperio annos quatuor.

DCCCC.LXII. DCCCC.XXIV.

333. Chriſtiani Muzarabes miſeris modis à Saracenis tractantur eo tempore: quorum odium id declarat.

334. Floret S. Eugenia virgo & Martyr: quæ in territorio Cordubenſi vrbe Vticâ (nunc *Marmolexos*) paſſa anno DCCCC.XXIII.

patri-

patribus Cordubensibus Christianis, decollata est. Christiani Muzarabes, ob memoriam martyrij, posuerunt Cenotaphium versibus acrostichis.

DCCCC. LXVIII. DCCCC. XXX.

Thecla virgo Benedictina floret sanctitate, Conchæ Camporum. 335.

DCCCC. LXIX DCCCC. XXXI.

Hoc anno corpus S.* Cyriaci repertum est à quodam bubulco: quod ab Hispanis ad Gallias priùs allatum fuit. 336.

*D.L. Fortè legendū Cyrici, pueri, filij S. Iulittæ.

336. *Corpus huius Cyriaci credo esse sancti Martyris Anconitani, qui* IV. *die Maij cum Annâ matre Ierosolymis grauißima tormentorum genera pro Christo passus est.* P. H.

Corpus sancti Cyriaci.] *De S. Cyriaco Iulianus in Chronico num.* 468. *vbi & in autographo doctißimi P. Hieronymi de la Higuera, quod post editionem Parisiensem feliciter nactus sum, sic legitur:* S. Cyriaci corpus translatum est ad Gallæcias ex Hispaniâ; inuentum est Hiuernis ab Vebulco anno DCCCC. XXX. *Legendum fortè*, ad Gallias, *loco τȣ* ad Gallæcias; *&* à bubulco, *vbi* ab Vebulco *legitur; si Iulianum cum Luitprando componas. Vide quæ notaui in margine.* D. L.

DCCCC. LXX. DCCCC. XXXII.

Basilius sedet in Sede Toletanâ annos XXIII. vir probus. 337.

Hoc anno Rex Toleti Mezquitam maximam amplificat. 338.

Basilius scribit ad Siluanactum & Florecindum Presbyteros. 339.

Marinus Diaconus Hispanus, Galliâ veniens, mittitur à Ioanne Papâ ad Præsulem Toletanum, qui libros Gotthicos Missales, Breuiarios, Sacramentales, Oratorios, examinans, Catholicos inuenit. 340.

337. *Basilius Pontifex præclarus habetur; qui videns Christianos mirificè deprauari ex frequenti conuictu colloquioq́; Saracenorum, vt huic tam inueterato malo faceret salutarem medicinam, Concilium contrahit comprouincialium Episcoporum.* P. H.

340. Marinus Diaconus, &c.] *De visitatione factâ à Marino extat mentio apud Iulianum in Chronico num.* 501. *cuius verba apponam, quia illustrant etiam Luitprandum numero sequenti:* Marinus *(hæc sunt)* Diaconus missus est à Ioanne ad Ouetensem Regem: qui libros Gotthicos eximios [*fortè* examinans] Catholicos inuenit. Visitanis [*legendum* Visitanus] *& coniungendum cum voce sequenti,* clarus, *vt legatur sic:* Visitanus clarus habetur doctrinâ & vitæ sanctimoniâ, qui coëgit Concilium Toleti ad inueniendum remedium, ne Muzarabes Toletani, imò totius Hispaniæ, Saracenis coniuncti, illorum cærimoniis communicarent. D. L.

DCCCC. LXXIV. DCCCC. XXXVI.

Basilius Toletanum Concilium contrahit; quo prouidetur, ne Christiani detrimentum acciperent conuictu Saracenorum. 341.

Basilio succedit Bonitus Tertius: sedet Toleti annos duos. 342.

P.H. 342. *Succedit Basilio Bonitus III. huius nominis. Sub hoc fuit Toleti Subdiaconus, noster Luitprandus; & posteà Diaconus Ticinensis.*

DCCCC.LXXV. DCCCC.XXXVII.

343. Ioannes Seruus Dei succedit in Sede: annos decem sedet.

344. Sub hoc, & in hoc anno, multi Martyres passi sunt in Hispaniâ, & nonnulli degenerauerunt à fide. quâ de re exstat Epistola elegantissima, zelo & feruore fidei plena, quam scripsit sanctus Ioannes Seruus Dei, Toletanus Primas, ad omnes Hispaniæ Muzarabes: vt Primas & Patriarcha totius Hispaniæ, scripsit ad omnes Ecclesias Hispaniarum.

P.H. 343. *Variè loquuntur Auctores de temporibus Ioannis* Serui Dei: *quia Garsias Loaysa putat obiisse anno* DCCCC.XXVI. *sed in codice S. Aemiliani sic habetur:* Ioannes æra DCCCC.LXIV. *legunt Morales & Loaysa* æra DCCCC.LXIV. *sed reuerà est* DCCCC.XCIV. *quia ex Garibaio lib. 9. cap.4.* X̄ *quadraginta valet* XL. *sic obiit anno Domini* DCCCC.XXVI. *Idem sentit Frater Bernardus Brito Bracharensis, vir egregiè doctus & peritus, in quadam Epistolâ quam ad me misit. Hoc loco prætereundum non est, existimasse Aluarum Gomezium, quem sequuntur Morales & Loaysa, hunc fuisse vltimum Episcoporum Toletanorum. Ponam verba Loaysæ in Gundemaro, quæ sic habent:* Ioannes verò Dei Seruus, vitâ & miraculis clarus [*fallitur in sequentibus*] qui (*supparem facit Ioannem Eulogio*) qui, *inquit*, iisdem ferè temporibus, quibus martyrium sustinuit Eulogius, primam Toleti Sedem, consentientibus Clero & populo, tenuit: in tantâ rerum permutatione, & aperto discrimine, suas partes strenuè atque viriliter egit. Nam & furori indomito, sanctissimisque moribus immanitati restitit, impotentemque tyrannidem constitutis vitæ præclaris oppugnauit. Quamobrem Ioanne vsurâ vitæ priuato, designari successorem Mauri non sunt passi. Fuit ergo Ioannes ferè vltimus Episcoporum, qui Toleto in Maurorum seruitute præfuit: vnde Pastore centum & quinquaginta caruit annos; donec ab Alfonso sexto Rege ciuitas oppugnata est. Christiani autem Muzarabi, quamuis carebant publico primoque Pastore, in spiritualibus, velut Episcopum, S. Iustæ Parochum constituebant: quem electum summâ cum obseruantiâ suspiciebant ac venerabantur. *Hæc ex scriniis Gomezij doctissimi hausit Garsias Loaysa; quæ nituntur fundamento satis debili. Cùm non inuenissent ad manum Episcopos Toletanos, putarunt omnino cessasse primum hoc Hispaniæ Pontificium, nec caussam cessationis aliam dari posse, quàm Maurorum prohibitionem. Hæc ad speciem dicta, carent omni probabilitate, & veritatis fortitudine. Nam si propterea cessarunt omnimodè Toletani Pontifices, quòd essent Maurorum conatibus contrarij; peterem quibus in rebus? & si Episcopi Toletani erant odiosi Saracenis, cur non essent Episcopi & Cordubenses, & Hispalenses, & aliarum Sedium Pontifices? Sed videmus post mortem huius Ioannis* Serui Dei *fuisse Cordubæ, Hispali, & aliis in locis Pontifices, quid ni essent in Regiâ vrbe Toleti? In fine cuiusdam libri M. S. in quo continetur nouum vetusq. Testamentum litteris scriptum Gotthicis, & est in bibliothecâ sanctæ Ecclesiæ Toletanæ, sic habetur:* In nomine Domini Saluatoris nostri Iesu Christi. Auctor huius libri, in quo nouum vetusque (omne) seruatur Testamentum, Seruandus diuæ memoriæ fuit: cùm enimuerò natus eruditusque in beatâ Hispalensi Sede, posteà Cathedram Batisgitanæ meruit tenere. A quo inclyto viro concessus est hic codex

codex Ioanni sodali intimoque suo. Qui etiam postquam in hanc eximiorem Sedem Spalensis mutatus à patruo suo beatæ memoriæ Stephano, sapientissimo luculentissimoque Spalensis Sedis Episcopo Felici, item Episcopo Primæ Toletanæ Sedis nutritus, ad Sacerdotij ordinem dedicatus, & ad Carthaginem Sedem missus est Episcopus; & iterùm inde translatus, Cordubæ, magnæ Regiæque Sedis Præsul electus. Ex quâ Sede egregiè incolumis corpore ac mente decreuit hunc codicem perfectum Domino Deo offerre in supra fatâ Hispalensi Sede, penes memoriam sanctæ semperque Virginis Mariæ, x. Kal. Ianuarij, æra M.XXVI. cum tali conditione, vt nullus Clericorum audeat hunc codicem aut mutare à suprafatâ Sede. Et siquis, quod absit, fecerit, sit à Deo, & Angelis suis, Sanctisque omnibus condemnatus.

Ex quo loco constat, anno DCCCC.LXXXVIII. *scilicet* XXXVI. *annos post mortem Ioannis* Serui Dei *fuisse Pontifices Stephanum Hispalensem, Seruandum Bastigitanum, posteà Ioannem primò Carthaginensem, mox Cordubensem, & Felicem Toletanæ Sedis Episcopos extitisse. vt his addam, antè vigesimoquinto anno, quo Toletum expugnaretur ab Alfonso Toletanorum Imperatore, fuisse Toletanæ Sedis Paschalem, quem adfert Dominus Loaysa in suis Conciliis, & est depictus inter Toletanos Pontifices in libro, qui de* B. Virgine Mariâ *scribitur, litteris Gothicis scriptus, qui fuit Fr. Magistri Ioannis à Vega, celeberrimi quondam Concionatoris, & modò seruatur in Cœnobio sanctissimæ Trinitatis Toletano; vbi in fine sic:* Benedictus es Domine, qui adiuuisti me, & consolatus es me. Ego miser Salomonis Archipresbyter, seruus Dei indignus, & peccator, scripsi hoc libellum de Virginitate S. Mariæ Virginis & Dei genitricis Domini, & ad finem vsque conscripsi, in ciuitate Toleto, in Ecclesiâ sanctæ Mariæ Virginis, sub metropolitanæ Sedis Domno Paschalis Archiepiscopi XVIII. Kal. Octobr. in æra millesimâ centesimâ quinque. notatum sub die sextâ Feriâ, horâ tertiâ, in diem sancti Cypriani Episcopi. *Fuit annus iste* M.LXVII. *littera Dominicalis G.* XIV. *Septembris ergo celebratur Festum S. Cypriani. Obseruanda est memoria S. Mariæ Virginis de Alficen in vrbe Toletanâ. Ex his apparet, Pontifices etiam fuisse Toleti post Ioannem, & illos Episcopos sanctæ Iustæ fuisse Toletanos Pontifices; sic dictos, quia in illam Ecclesiam coirent, tamquam ad summum Toletanorum Muzarabum templum; & vbi Pontifices Toletani Sedem Episcopalem & dominium habebant.*

Vide linguæ Latinæ pro calamitoso sæculo imperitiam.

344. *Magnam fuisse persecutionem Christianorum sub Ioanne* Seruo Dei, *multosq; pertulisse martyrium, docet Epistola eius ad omnes Christianos Hispaniæ Muzarabes: quæ nunc seruatur in Archiuo Ecclesiæ S. Clementis Toleti, Ordinis Benedictinarum, vel Cistercienisum Monialium. Hunc notum fuisse sibi Pontificem fatetur in hoc Chronico Luitprandus anno* DCCCC.XLIV. *& miras eius laudes texit.* P. H.

DCCCC.LXXXII. DCCCC.XLIV.

Quem ego Subdiaconus Toleti cognoui, ac virum sanctum & spiritu Dei feruentem expertus sum Toleti. Epistola incipit: *Multorum relatu.* Scripsit & ad Marinum, antequam esset Pontifex Toletanus; respónditque ei Marinus Papa, missis etiam litteris amoris & beneuolentiæ plenis. 345.

Celebratur memoria in Hispaniâ sancti Agathangeli, passi cum S. Clemente Ancyrano Episcopo. Fuit Agathangelus patre Romano Illici natus in Hispaniâ. 346.

Ble-

347. Bletisæ florebant corpora trium ſanctorum Paſtorum.

DCCCC. LXXXV. DCCC. XLVII.

348. Obiit ſanctus Pontifex Toletanus, Ioannes, cognomento *Seruus Dei*; & ſepultus eſt in Eccleſiâ S. Lucæ Euangeliſtæ.

349. Succedit ei in Sede Patriarchali Viſſitanus, vir magni conſilij, & raræ pietatis in omnes afflictos Muzarabes.

P. H. 348. *De obitu ſancti Ioannis Epiſcopi Toletani hîc agit, dicens, obiiſſe Toleti anno Domini* DCCC. LX. *iacereq́ apud S. Iuſtam.*

DCCCC. LXXXVI. DCCCC. XLVIII.

350. Synodus Ingelhermenſis in Germaniâ* XXXIV. Epiſcoporum.

* *al.* XXXI.

DCCCC. LXXXVIII. DCCCC. L.

351. Berengarius Rex Italiæ iunior hoc anno creatur.

DCCCC. LXXXIX. DCCCC. LI.

352. Nunilo & Alodia hoc anno patiuntur, me viuente, in caſtro Wergeti, id eſt, Caſtellon; in Caſtris vinariis in Bateſtaniâ.

353. Concilium habitum in Hiſpaniâ in vrbe Cæſarauguſtanâ, dictum vulgò Auguſtanum, viginti quinque Epiſcoporum.

D. L. Hæc ſunt quæ Biuarius ſcripſit D. Laurentio.

352. Nunilo & Alodia hoc anno, &c.] *Vel hoc anno Chronici noſtri plus ſatis comprobatur auctoritas. Nam ſolus Scriptor Nunilonis & Alodiæ ſynchronos potuit Scriptores omnes rerum Hiſpanicarum in tenebris Cimmeriis deuiantes ad lucem ſemitamq́ veritatis reducere. In Chronologiâ enim & Chorographiâ Actorum iſtarum Virginum multos errores admiſiſſe, ex iam dicendis facilè Lector comperiet, à quibus inopinatò præſenti Luitprandi ſententiâ liberamur.*

Quod ſpectat ad Chronologiam, mira eſt Auctorum variatio. S. Eulogius lib. 2. *Memor. Sanctorum cap.* 7. *& ipſe coæuus illarum, auctor eſt, martyrij coronis redimitas anno Chriſti* DCCC. LI. *ſeu ærâ* DCCC. LXXXIX. *eiuſq́ placitum ſequuntur Marinæus Siculus lib.* 5. *de Rebus Hiſpan. cap* 28. *Tarapha lib. de Regibus Hiſpaniæ in Garſiâ: quibus ſubſcribit Baronius Tom.* 10. *eodem anno; & multa Eccleſiarum Hiſpaniæ Breuiaria ita habent in nocturnis Lectionibus Officij earumdem Virginum. idemq́ annus aſſignatur in multis manuſcriptis codicibus, quos vocant Sanctorales, præſertim in Toletano Monaſterij S. Bernardi venerandæ antiquitatis & molis: ibi enim num.* 70. *in quinque magnis membranarum foliis extat ipſarum Hiſtoria ſub titulo,* Paſſio virginum Chriſti Nunilonis & Alodiæ in vrbe Oſca ſub Præſide Zumaël; *& incipit,* Sanctarum Dei virginum. *& aliquantò inferiùs hæc habet ad verbum,* Factum eſt igitur in anno Incarnationis Domini DCCC. LI. *&c. Et ſubſcribunt Ioannes Maldonatus, & Zacharias Lippeloo Tom.* 4. *de Vitis Sanct. die* XXII. *Octobris.*

Ab his tamen diſſentit Ambroſius Morales, tum in Scholiis ad dictum cap 7. *S. Eulogij, tum Tomo* 3. *Hiſtor. Hiſpaniæ lib.* 13. *cap.* 44. *contendens paſſas anno Chriſti* DCCC. XL. *Eo verò nititur argumento, quòd anno ſuperiori* DCCC. XXXIX. *S. Eulogius Monaſterium Legerenſe reuiſit, vti ipſe fatetur in Epiſtolâ ad VVilleſindum Pampelonenſem Epiſcopum, & in Apologetico ad Aluarum; tunc verò nihil prorſus de martyrio Sanctarum audiuit, auditurus planè, ſi contigiſſet*

tigiſſet, vir doctiſſimus, & laurearum ſanctorum Martyrum ſui ſæculi ſtudioſiſſimus; præſertim cùm non longè à Legerenſi Cœnobio prædictæ Virgines pro Chriſto ceruices dediſſe credantur. Hinc ergo exploratum habemus, minimè paſſas ante ann. Chriſti DCCC.XL. *Quòd verò ante* DCCC.XLII. *occiſæ fuerint, deducit ex priuilegio Regis Nauarræ Enneci Eximenij* (Iñigo Ximenez) *cognomento A*riſtæ, *cuius autographum in ipſo Cœnobio extat, exemplum autem apud Stephanum Gariuayum in Compendio Regum Nauarræ lib.22.cap.1. Continet verò donationem villarum Eſanæ & Banaſæ Deo Saluatori, & ſanctis Martyribus Nuniloni & Alodiæ, in eodem S. Saluatoris Legerenſi Cœnobio extunc quieſcentibus; & in calce habetur:* Facta charta in æra DCCC.LXXX. *(eſt is annus Domini* DCCC.XLII.) XIV. Kal. Iul. & poſita ſuper altari S. Saluatoris, & commendata Fortunio Abbati, eiuſque Monachis, coram populo feſtiuitatem exceptionis corporum ſanctorum celebranti in eodem loco. *Quare ſi eodem die & anno ſanctarum Virginum corpora ad Legerenſe Cœnobium tranſlata ſunt (nam populus Nauarrorum exceptionem eorum celebrabat) ſit proculdubiò, ante ipſum annum Domini* DCCC.XLII. *martyrij palmam ſuſcepiſſe; cùm aliàs compertum ſit, occiſas menſis Octobris* XXI. *vel* XXII. *die, vt habent Martyrologia & Breuiaria vniuerſa. Siquidem ſi tranſlatæ ſunt menſe Iulio, haudquaquam occumbere potuerunt Octobri ſequenti eiuſdem anni; ſed neceſſariò ante præfatum annum* DCCC.XLII. *Neque verò falſitatis argui poterit hoc priuilegium; cùm ei ſuffragentur multa alia ſubſequentium Regum, quæ producit idem Gariuayus lib.* 22. *cap.*3.6.10. 14.16. *Primum Garſiæ, præfati Enneconis filij, datum æra* DCCCC.XIV. *ſeu anno Chriſti* DCCC.LXXVI. *Secundum, Fortunij, Garſiæ filij, ſub æra* DCCCC.XXXIX. *Tertium, Sancij, Fortunij fratris, æra* DCCCC.LVII. *Quartum, Garſiæ, Sancij eiuſdem prolis, æra* DCCCC.LXXXII. *Quintum, Sancij, Garſiæ filij, æra* M.XIX. *In quibus omnes iſti Reges oppida quædam & villas ditionis ſuæ donant præfato Legerenſi Monaſterio ob reuerentiam ſanctarum Chriſti Martyrum, quæ ibi tumulatæ iacere dicuntur. Conſonatq; antiqua Monaſterij charta, ſeu tabula, quâ corpora Regum inibi ſepultorum recenſentur. Nam dum agit de Enneco Ariſtâ, eiuſq; coniuge Oneca,* Tempore quorum *(ait)* fuerunt Martyres tranſlatæ ab Oſcâ in Monaſterium Legerenſe. *De quo videndus eſt Yepius Cent.*4. *anno Chriſti* DCCC.XL. *Cum Moralio ſentit Gariuayus prædicto cap.*1. *lib.*22.

His tamen nihil obſtantibus, multi alij contendunt; occiſas anno Chriſti DCCCC.L. *quod nunc à Luitprando audimus. Cum eo verò ſentiunt nonnulla ex vetuſtioribus Breuiaria Eccleſiarum Hiſpaniæ, præcipuè Salmantinum, cuius copiam in Monaſterij Vallis-paradiſi bibliothecâ nactus ſum, & Ioannes Vaſæus in Chronico ad ipſum annum: qui refert in Hiſpalenſi Breuiario haberi, occubuiſſe anno ſequenti, id eſt,* DCCCC.LI. *& pro hac opinione quoſdam refert Auctores Gariuayus ſuppreſſo nomine. Centum proinde, aut etiam ampliùs, annis diſſident inter ſe eiuſmodi placita.*

*Nec rariores tenebræ Chorographiam Virginum harum offuſcant. Nam Martyrologia omnia paſſas dicunt in vrbe Oſcâ (ſiue Hoſcâ) ita Romanum, ita Adonis, ita Vſuardi, Galeſini, Maurolyci, & ſi quæ ſunt alia; quibus ſuffragantur Eſquilinus lib.9.Cath.cap.96. Marinæus Siculus & Tarapha ſuprà citati, & M.S. codex S.Bernardi Toletani. Alij in vrbe Boſcâ apud oppidum * Barbetanum.* *al. Barbitanum. *Sic habet S.Eulogius à Moralio excuſus & illuſtratus, ſic Vaſæus citato loco: & vterque contendit Boſcam prope vrbem Najeram extitiſſe. Denique nunc Luitprandus (vt vides) aſſerit contigiſſe in caſtro * Bergeti in Caſtris Vinariis,* *al. Vergeti *in Baſtetaniâ. inde multi, vtraque oppida commiſcentes, aſſerunt vitam finiſſe* in territorio Barbitano iuxta oppidum & antiquiſſimum caſtrum, quod di-

 citur

citur Castro Bergeti, in villâ Oscâ. *Quæ verba habent multa Breviaria, præcipuè Palentinum & Hispalense, & Burgense à Maldonato illustratum: quem sequitur Zacharias Lippeloo Tom.4.de Vitis Sanctorum die* XXII.*Octobris. Quædam Legenda Hispali sub hoc nomine excusa anno Christi* M.D.III. *pro* Oscâ *vel* Boscâ *habet* Aboscâ; *& Morales* Oscam *renuens, &* Boscam *non inueniens; paruâ factâ mutatione legit* Ocam, *olim* Aucam, *à quâ saltus Aucensis nomen retinet*, los montes de Oca. *Sed dubius nihilominus, & nimiùm hærens, subdit:* Todo es coniecturar, porque mas no se puede hazer. Mas queda todauia la difficuldad, de que parece por la historia auer padecido, y sido sepultadas en Oca, donde estaua el Presidente Zumail: i no se dezir cosa que satisfaga, porque yo no me satisfago à mi mismo con ninguna. *Id solum citra dubium asserit, occisas fuisse in* Castro veteri *prope Najeram, ex traditione oppidanorum, locum etiam martyrij & pristinæ sepulturæ inibi venerantium: nominaq; ipsa* Vrbebetanum, *&* Castrum-Virgetum *satis ex sese indicare, è Castro veteri, vulgò* Castro viejo, *esse deducta.*

Verumenimuerò tantam caliginem mirum in modum dissipat Luitprandus, dum asserit, Me viuente hoc anno passæ sunt, *&c. scilicet* DCCCC.L. *Si enim hoc testimonium cum altero D. Eulogij conferas, exploratissimum erit, duas bigas sororum, eisdem nominibus insignitarum, Virginum pariter ac Martyrum, occisas esse pro Christo Domino in Hispaniâ. Sed vnde hoc? Nimirum ex eo, quòd alter ab altero centum annorum interstitio seiunctus fuit; cùm tamen vterque quasi oculatus testis fuerit passionis Sanctarum. nam Eulogius occisas agnouit, dum scribebat, anno Christi* DCCC.LI. *Luitprandus autem, qui anno* DCCCC.L. *in Hispaniis agebat, affirmat, se viuente, martyrio coronatas: fieri tamen nequit, vt eædem sint virgines, quæ ad annum Christi* DCCCC.L. *triumpharunt, cum his quæ iam ante centum annos coronas acceperunt. Ergo vtrique pro suâ probitate fides adhibenda, & diuersas prorsus sorores sub eisdem nominibus significari dicendum est.*

Idq; multò magis oppidorum seu vrbium nomina, quæ suo sanguine nobilitarunt, persuadent. Et priores quidem Oscæ in regno Aragonensi, recentiores in Castro Vergeti *iugulum præbuere; & ita purissima lectio Martyrologiorum habet, quæ dum de prioribus agunt, Oscæ passas dicunt. Vsuardi verba, cui Ado consonat, sunt ad* XXII. *Octobr.* In ciuitate Oscâ sanctarum Virginum Nunilonis & Alodiæ, quæ pro confessione Christi diutinâ custodiâ maceratæ, ac capitali sententiâ punitæ, martyrium celebrarunt. *Romani verò Martyrologij hæc:* Oscæ in Hispaniâ sanctarum Virginum Nunilonis & Alodiæ sororum, quæ à Saracenis ob fidei confessionem capitali sententiâ punitæ, martyrium consummatunt. *Ita etiam priores codices Actorum ipsarum habent; &, quod pluris habendum est, ita prorsus scripsit S. Eulogius: quæ enim vrbs in codicibus excusis* Bosca *vocatur. in originali dicebatur* Osca, *vt ipse Morales, qui textum reformare credens, vitiauit, planè fatetur. in Notis enim ad illud cap.7. lib.2. Memorialis Sanctorum num.4. hæc ait:* In veteri exemplari Osca, non Bosca fuit. Ego vsitatum magis nomen reposui *(vsitatum tamen in vitiatis Sanctoralibus)* nam Oscam remotam admodum in Aragonensibus vrbem non credo fuisse traductas sanctas Virgines. *Quare vbi in textu Eulogij legimus,* Didicimus in vrbe Boscâ apud oppidum Barbitanum, duas sorores virgines fuisse, *&c. particula illa,* apud oppidum Barbitanum, *à sciolo aliquo textui intermixta fuit, multis post Eulogij cædem & posteriorum Virginum annis; nimirum postquam semel decursu temporis confusio Actorum sanctarum sororum inualuerat. Eiusq; rei argumento sunt prædictorum Martyrologiorum Auctores, qui notitiam sanctarum Nunilonis & Alo-*

diæ

diæ ab Eulogio desumpsère, & nemo illorum oppidi Barbitani *meminit, sed solius Oscæ. Rursus ipse Eulogij contextus proclamat alienam esse: nam si in vrbe* Oscâ *passæ sunt, quo pacto passæ etiam dicuntur* apud oppidum Barbitanum? *& quod est oppidum illud prope Oscam? Adhuc nomen ipsum perperam effertur, cùm* Bergitanum *vocari deberet, aut per V.* Vergitanum. *Verùm hoc proculdubiò oppidum est, in quo, aut prope quod, recentiores Virgines martyrio sublatæ sunt.* Bergetanos *siquidem longiùs ab Oscensibus Aragoniæ, & à Naxarensibus separatos, ex Ptolemæo liquet, qui* Birgetum, *seu* Bigertum, *in Bastetanis populis aßignat: vt modò Luitprandus, & Plinius lib.3. cap.1. inter eosdem locat* Castra vinaria *prope Oscam; quæ fortè ab Antonino, itinere* Carthagine Castullonem *vocantur* Vineolæ. *Quo mireris Luitprandi certißimam Geographiam locorum ad recentiorum Virginum Acta spectantium, & longißimè* Birgetum *abesse à* Castro-veteri *prope Najeram, ferè totius Hispaniæ interiectu. His accedit, quòd Zumaël tyrannus, sub quo passæ leguntur, Iuliano teste (in Aduersariis num.450.) Rex fuit Carauaccæ: quod sanè oppidum prope Oscam Bæticæ situm est. Sed & Breuiarium perantiquum Granatense, quo Osca olim vsa fuit, identidem verbis conceptis asseuerat; & traditione per manus maiorum acceptâ, suas esse Martyres asserit, & vt patronas hodieq́; impensè Osca illas veneratur ac laudat, & multam earumdem interuentu Dei circa se beneuolentiam indies experiri fatetur.*

Pari correctione dignum est, quod Morales vetustiorum Virginum martyrium contra S.Eulogij fidem contendit anno Christi DCCC.XL. *contigisse, non verò* DCCC.LI. *quod scribit Eulogius. Vt enim à tanto Scriptore, sui temporis res prodente, dissentiret, sola vnius priuilegij Legerensis Cœnobij copia in caussâ fuit, quo dicuntur æra* DCCC.LXXX. *qui est annus Domini* DCCC.XLII. *illuc translatæ. Sed verò errore transscriptoris id factum, vt sæpißimè aliàs, mihi dubium non esse, testimonium ipsius Eulogij facit, quod pluris multò quàm mille transscriptiones aliorum facio; præsertim consentientibus sanctarum Virginum vetustißimis Actis, quæ anno Domini* DCCC.LI. *occisas affirmant. Priuilegium verò illud Enneconis Eximenij cognomento* Aristæ *non potest subsequentium priuilegiis fulciri, quæ multò recentiora sunt, quàm præfatus earumdem necis annus, & solùm confirmant SS. Virginum in eo loco annis subsequentibus existentiam; quod nemo negat.*

Atque hinc iudicium ferendum est de instrumento illo perantiquo, quod producit Blancas in Comm. rerum Aragonensium, è tabulario Monasterij S. Ioannis Pinnatensis, sub titulo, Canonica S. Petri de Taberna, *petitum. quod quidem si quâ auctoritate gaudet, magni proculdubiò habendum est; vtpote cuius auctor sub Rege Roderico Hispaniarum cladem, sæuißimamq́; vastationem propriis oculis in eo dicitur conspexisse. Detegi autem videtur impostura scriptoris, ex eo quòd afferat, tunc temporis Bentium Episcopum Cæsaraugustanum fugam arripuisse, cum multorum Sanctorum Reliquiis, ad Tabernense Monasterium: & inter ceteras recenset,* caput sanctæ Nunilonis, & spatulam sanctæ Alodiæ: *quæ sub altari S. Stephani reposuit. Quòd si id verum esset, cùm Hispaniarum vastatio in annum Christi* DCC.XIV. *inciderit, oporteret harum sacrarum Virginum Reliquias in veneratione fuisse* C.LXX. *& eo ampliùs annis ante ipsarum martyrium, quod anno Christi* DCCC.LI. *contigisse probauimus. Verùm opinor, scripturam totam minimè suppositam esse: nam succedente tempore harum sanctarum Virginum Reliquiæ in idem Monasterium adduci potuerunt, & sub antiquiori S.Stephani altari cum ceteris reponi; nomina verò inseri in ipsamet scripturâ: vti in textu S. Eulogij nonnihil postmodum additum fuisse monstrauimus. Vel si scriptura illa parili vbique sit antiquitatis iudicanda,*

tres bigas Virginum & Martyrum, sub eisdem Nunilonis & Alodiæ nominibus, diuersis tamen temporibus coronatarum, concedendas esse non ambigo: & priores ante annum Christi DCC.XIV. *seu Hispaniæ vastationem; post has anno Christi* DCCC.LI. *iuxta Eulogij testimonium alias: postremas verò ad annum Christi* DCCCC.L. *quod Luitprandus ferè vidit, adstruendas. Maximè Iuliani auctoritate accedente, qui id conceptis verbis asserit in Aduersariis num.*292. *& seqq. & priores sub Diocletiano occisas Oscæ in Aragoniâ ego assererem; easdemq; in Hispaniarum clade Bononiam delatas: secundas prope Naxeram, seu Tritium, quæ sint Legerensis Cœnobij ornamentum; tertias Osca Bæticæ sibi vendicet. Inde Iulianus:* Quasdam, *ait,* Osca Bæticæ, quasdam Tritium patronas habet, quasdam Osca Aragoniæ.

Iuuat etiam ad Sanctarum diuersitatem comprobandam tumulorum discrepantia; dum quædam Bononiæ, quædam autem in Legerensi Monasterio tumulatæ dicuntur.

Nec obstat nominum, cognationis & martyrij similitudo. Sæpiùs quidem idem accidisse comperimus, & apud Dextrum multa extant eius rei exempla. Verbi gratiâ, Blandæ in Cathaloniâ duo sancti Martyres, Bonosius & Maximianus, occubuere; & alij eisdem nominibus insigniti Vrguuone in Bæticâ. Sub Felicis & Fortunati nominibus tres bigas Martyrum scimus, scilicet occisos Valentiæ, Eburæ & Carthagine; sed & duas Eulalias similis fermè ætatis & coronæ inter Hispanias agnouimus; & inter Apostolos Simones duos, Iacobos duos, & Iudas totidem. Vt omittam, Nunilonem & Alodiam recentiores ob antiquiorum venerandam memoriam nomina proculdubiò sortitas fuisse: in quo nulla est contradictio. Atque hæc pro temporis angustiis de sanctis puellis in gratiam Luitprandi dixisse sufficiat.

D. L. *E re litterariâ mihi semper fuit visum, eritq; à magnis viris iudicium requirere, ne dicam efflagitare, & ingenuum per quos proficiam palàm & bonâ fide profiteri. Cùm enim imparem quis se iudicet oneri sufferendo, recti animi est opem mutuam desiderare. Quæ de Nunilone & Alodiâ mihi scripsit doctissimus P. Franciscus de Biuar, rescribo; & de liberalibus studiis benè meritum me puto, dum hocce eruditionis thesauro frui Lectorem facio. Addo symbolam, leuidensam tamen, triplici ex loco Luitprandi, qui sibi est omnino similis in Aduersariis num.* 212. *his verbis:* In Castris vinariis, in Bastetaniâ, Sanctæ Nunilo & Alodia anno DCCCC.LI. *Iuliani item nostri in Aduersariis num.*540. *qui conuenit cum titulo codicis, seu Sanctoralis Monasterij S. Bernardi in Toletanâ vrbe adducti in huius excursus principio, titulus talis est:* Passio Virginum Christi Nunilonis & Alodiæ in vrbe Oscâ, sub Præside Zumail. *Iuliani verba sunt:* Passæ sunt Nunilo & Alodia sub Zumailâ Rege Carauaccæ. *Veritas veritati respondet. Iterùm Iuliani in Aduersariis num.* 292. 293. *&* 294. *vbi in numero* 292. *concordat cum iis, qui passas esse affirmant anno* DCCC.LI. *legendumq; in num.*293. Oppido Oscæ prope oppidum Bergetanum [*seu* Vergetanum] nunc autem Berbetanum, apud Antoninum Barbariana, passæ sunt sanctissimæ Virgines Nunilo & Alodia sorores anno DCCCC.L. *Cetera delenda sunt; quippe quæ perperàm inserta ab amanuensibus. Nunc vocatur istud oppidum* Castro Vegeto, *à ciuitate Oscâ,* Huesca, *in Bastetaniâ tribus tantùm leucis distans. Et suo tempore oppidum* Bergetanum *attestatur Iulianus appellari* Berbetanum; *vtrumque, vt autumo, ex flumine prope eremitiolum fluente, quod* Barbata *nunc dicitur, ab eo distante duplici iactu lapidum.*

Deduco aliud testimonium ex nostro indefessæ lectionis viro P. Hieronymo de la Higuera, asserente eiusdem nominis bigam fuisse sororum Martyrum, quamnis

uis trigam agnoscam ex P. Francisco Biuario. Reliquit inter manu propriâ exarata schediasmata, quæ apud me seruo, vt proprio parentis nomine decorata, lucem (si per tempus licuerit) videant. Plenâ manu de Nunilone & Alodiâ scribit, congeritq; plura, eruditè sanè, Franciscus Didacus de Aynsâ & de Iriarte in Antiquitatibus Oscæ lib.2.cap.24. & 25. Nec abs re itidem verba Lectionum è Breuiariis, præsertim ex manuscriptis, vt vocant, Sanctoralibus, referre, in quibus mentio de veste, quâ induta martyrium obiit Alodia. Ea adducit Morales ad S Eulogij lib.2. Memorial.Sanctorum cap. 7. num.6. fol. 58. O mira *(hæc sunt)* virtus Altissimi! Puella, quæ gladium non longè micantem cauere non poterat, in propriam ceruicem descensurum non pertimuit; sed apprehensam sindonem crure alligauit, & capillis suis faciem suam extersit. *Sindon enim viris & feminis communis fuit vestis, quamuis diuerso eâ vterentur modo, linea & alba, aliquando Tyria, & serica; Hebræis, inquam, feminis, & Arabibus. Apud multos inuenies multa, pauca & recondita seligam & depromam, vt nomen, & Hispaniæ aliqua antiquissima monimenta illustrem. Exstat de Hebræis insigne testimonium Isaiæ in cap.3.vbi loquens de mundo muliebri, ait:* Et mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & specula, סְדִינִים sedhinim, sindones & vittas. *S.Thomas in verbo* Sindones, *scribit:* Subtilia velamina, quibus operiuntur humeri, sicut fit in Campaniâ à mulieribus. Prouerb. vltimo, Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo. *Anteà dixerat,* Et primò ad operiendum humerorum ornamenta. *Episcopus Hieronymus Osorius in suâ Paraphrasi sic interpretatur,* Lineas vestes atque velamina: *D. Hieronymus,* Amictoria *vertit. Appositissimè B.Isidorus lib. 19. Etymolog. cap.25. de Palliis feminarum:* Anaboladium, amictorium lineum feminarum, quo humeri operiuntur, quod Græci & Latini Sindonem vocant. Ἀναβόλαιον, *seu* Ἀναβολάδιον, *antiquis erat, quo pectora & humeri protegebantur feminarum. De cuius vocis explanatione eruditè doctissimus, nulliq; in bonarum litterarum cognitione secundus, V. C. meus Puteanus in Epistolarum ferculis secundis Epist.11. Vnde libet obseruare, notam meritò inustam Neroni, qui turpiter se vestibus ornabat, feminarum scilicet more. Dio est auctor, qui ait* linteum *habuisse circum collum. In Græco,* σινδόνιον. *Suetonius in eius Vitâ cap.51.* sudarium *nominat. In Sardanapali nefandâ libidine describendâ Xiphilinus eâdem vtitur voce:* Concutiebatque sindonium connexum anulis aureis, vt molli & effractâ voce prætereuntes alliceret; *Guilielmo Blanco interprete. Seneca pallio inuolutum caput Mæcenatis increpat Epist.*114. Hunc esse, qui in tribunali, in rostris, in omni publico cœtu sic apparuerit, vt pallio velaretur caput, exclusis vtrimque auribus. *Plutarchus item, superbiam Pompeiani liberti Demetrij taxans, habere vestem in capite vsque ad aures, scribit. Molles namque ij non solùm communi virorum & feminarum habitu, sed gestu & modo induendi muliebri gaudebant. Hinc Vlpianus in l.*Vestis. 23. §.2. *de auro & argento legato, enumerat inter feminea vestimenta,* pallia. *& Scæuola I.C. in l.* Titia.38. §.1. *eiusdem tituli, additq;:* Muliebria sunt, quæ matrifamiliæ sunt comparata, quibus vir non facilè vti potest, sine vituperatione, veluti stolæ, pallia. *Rem (vt iterùm apprehendamus filum, & vnde digressi sumus reuertamur) explanat totam Rabbi Ionathas Benzahir, vti accepi ab eruditissimo viro P. Magistro Bernardo Brito Historiographo Lusitano: illius (ad cap. Isaiæ 3.) sunt verba:* Sindones mollissimæ & tenuissimæ sunt vestes, quibus nobilissimæ in Iudæâ feminæ & corpus & caput ipsum tegere decenter & venustè erant solitæ. *Formam describit graphicè Leui Benzemerah in cap.31. Prouerb.* Commune in Palæstinâ, Arabiâ & Ægypto indumentum erat; hoc tantùm discrimine, quod à viris

 hume-

humero nodatum ſiniſtro, ad talos vſque demiſſum ferebatur; à feminis verò venuſto redimitum ambitu, per brachia ad ſummitatem capitis aptabatur: & ſic nuptis ornamentum, & peplum, virginibus verò ornamentum & velamen erat. *Et paucis interiectis de materiâ agens ſcribit:* Sindones ex lino præcipuè texebantur in Galilæâ, bombycinæ verò in Phœniciâ, & in Sidonis vrbe, ex quâ & laudem & nomen ſumpsêre. *De hoc veſtimenti genere intelligendus Tertullianus lib. de Velandis virginibus cap.*17. Iudicabunt vos Arabiæ feminæ Ethnicæ, quæ non caput tantùm, ſed faciem totam tegunt, vt, vno oculo librato, contentæ ſunt dimidiâ frui luce, quàm totam faciem proſtituere. *Huius technæ, ſed potiùs hamati lenocinij, meminit Tacitus, vbi de Sabinâ Poppæâ lib.*13. *Annalium:* Rarus *(eius ſunt verba)* in publicum egreſſus, idque velatâ parte oris, ne ſatiaret aſpectum, vel quia ſic decebat. *Id, inquam, notum & ſolemne apud Iudæos feminis velamen, ita vt inde noſcerentur. Iterùm Tertullianus, qui aſſerit lib. de Coronâ militis cap.* 4. *veſtis genus eſſe, non veli, ex Geneſi cap.*24. *num.*65. *vbi de Rebeccâ, cui obuiàm ibat Iſaac:* At illa tollens citò pallium ſuum, cooperuit ſe. *Xantes Pagninus* Velamentum *vertit, conſtatq́; magnum fuiſſe; quippe quo caput, & totum amiciebatur corpus, qualis Latinis* palla *fuit. Huiuſmodi iuſſa eſt expandere Ruth Booz, vt ſex in eo hordei modios donatos acciperet cap.*3. *num.*5. *In Græco* περίζωμα *legitur, id eſt* amictorium. *Veſtes namque quædam ſunt amictoriæ, & in Hiſpaniâ præcipuè, vbi paſſim eis vtebantur; de quibus Accurſius intellexit locutum I.C. Ariſtonem, relatum ab Vlpiano in l.* Argumento. 27. π. *de auro & argento legato, verbo* coactilia: Veſtes, *inquit,* quæ cogunt, propter ſtricturam, vt in Hiſpaniâ. *Lazarus Bayſius de Re veſtiariâ cap.* 21. *in aliam inclinat ſententiam, & per* coactilia *ſignificari indumenta ſtrictiùs compacta ex villis craſſioribus ait; reiectâ Ioannis Baptiſtæ Egnatij in Annotationibus ad Pertinacem in Aelio Spartiano, interpretatione: cuiuſmodi ſunt* Thoracomachi, *qui loricas ſuperinduuntur. Facem prælucet ad id Plinius lib.* 8. *cap.*48. *vbi ſcribit:* Lanæ, & per ſe coactam veſtem faciunt. Α'φέλτρα *item huius generis ſunt, munimenta ſcilicet equorum: horum meminit Nicetas Choniat. & Leo Conſtitutione* 6.§.8. *de militaribus equis.* Feltra *dicebantur; vti apud nos* Fieltros. *Sic in antiquis Baiuuariorum legibus:* Si quis in exercitu aliquid furauerit, paſtoriam, capiſtrum, frenum, feltrum, vel quæcumque inuiolauerit, *&c. quas, addito aceto, ferro reſiſtere, ait Plinius. Vnde in veteri epigraphe artifex* feltrorum *nominatur* coactor.

DIS MANIBVS
L. CORNELII
IANVARII
QVI VIX. ANN. XVII.
LANARI COACTOR

Et in Gloſſario Πιλωτὸν, coactile: Πιλωτοποιὸς, Coactilarius. *Vide ſis Iacobum Cuiacium in Obſeruat. lib.*5. *cap.*11. *& Nicolaum Rigaltium in ſuo Gloſſario Græco-barbaro, verbo* Α'φέλτρα. *Dicitur etiam qui* coactilia *operatur, aut vendit,* Lanarius coactilarius. *Ita in lapide vetuſtiſſimo:*

M. L. LARISCVS
LANARIVS. COACTILARIVS

Satis de amictoriis. *Linea item veſtimenta, pro* Sindone *poſuit idem ipſe S. Eulogius, vbi de S. Columbâ lib.*3. *Memorial. Sanctorum cap.*10. *fol.*69. Nec mora, vt erat lineis indutum, *id eſt, ſindone,* cadauer, ſportâ immiſſum alueo proiici Principes mandauerunt. *Primùm illæ feminæ Arabes, quæ in Hiſpaniam mentito habitu, cum ſuis viris vel amaſiis venêre,* ſindonem *virilem,*

*rilem; seu illam communem viris & feminis; eo tamen modo quo viri gestare soliti, asportarunt; Rex namque Miramolinus eas secum adducere prohibuit. Noster Iulianus in Chronico num.*620. Eisdem vestibus vtuntur nunc Saraceni, quas ex Africâ secum deduxerunt quæ mentitis vestibus venerant huc cum viris. Nam Miramolinus feminas vetuerat, ne transirent ad Hispanias. Et amatores Saraceni adduxerunt nonnullas virgines in habitu virili, quali nunc vtuntur feminæ Bæticæ, & olim vtebantur etiam Christianæ degentes inter Mauros; vocant Mantos & Almalafas. *De feminis Toletanis, in Aduersariis num.*416. Afferunt feminæ cyclades, & crepidas, & mitriolas in capitibus; gestant pallia diuersis coloribus variegata; quæ habent super mitriolis, pendent vsque ad talos, vtuntur sericis thoracibus; capillos incrispant more Gotthico, & calamistrant.

*De lineis & sericis sindonibus Frater Alfonsus de Spinâ, in Fortalitio fidei lib.*3. *de Bello Iudæorum fol.*222. Quando, *inquit*, venit annus ille, & dies assignata; valdè manè surrexerunt venientes ad synagogas suas, ad adorandum Deum, induti sindonibus albis, lineis, seu sericis; prout est moris fieri in die expiationis, scilicet in die decimâ mensis septimi. *Similia sindonibus (vt excursum planè liberum agamus)* theristra *erant velamina, seu* pallia, *quibus à capite per humeros dimißis velabantur. Genes.cap.*24. *num.*65. *vbi de Rebeccâ in Vulgatâ legitur*, At illa tollens citò pallium suum, operuit se; *Septuaginta vertunt*, Ἡ δὲ λαβοῦσα τὸ θέριστρον περιεβάλετο. Illa autem sumens theristrum, operuit se. *Retinet vocem* theristrum, *quâ Interpretes vtuntur, Vulgatus Genesis cap.*38. *num.*14. *agens de Thamar:* Quæ depositis viduitatis vestibus, assumpsit theristrum; & mutato habitu, sedit in biuio itineris. *S. Cyprianus lib.*3. *ad Quirinum n.*36. *hunc locum ita reddit:* Thamar cooperuit se pallio, & adornauit. *D. Hieronymus in Hebraicis Traditionibus sic explicat:* Theristrum, pallium dicitur; genus etiam nunc Arabici vestimenti, quo mulieres prouinciæ illius velantur. *Et in Epistolâ ad Lætam de Institutione filiæ*, theristrum *pro calyptrâ, seu capitis velamento, accepisse videtur.* Ne auferant, *ait*, theristrum pudicitiæ. *Pleniùs idem ipse ad cap.*3. *Isaiæ:* Theristra, quæ nos palliola possumus appellare, quibus obuoluta est Rebecca Genesis 24. & hodie quoque Arabiæ & Mesopotamiæ operiuntur feminæ; quæ Hebraicè dicuntur redidim, Græcè θέριστρα, ab eo, quòd ἐν θέρει, hoc est, in æstate & caumate; corpora protegant feminatum. *In Hebræo eadem vox* צעיף *vtrobique cap.*24. *num.* 65. *& cap.*38. *num.*14. *reperitur, quam D. Hieronymus* pallium, *& ex eo Sanctes Pagninus in suo Thesauro* theristrum *interpretatur. Appositißimè ad rem D. Basilius in Commentario ad Isaiam cap.*3. *ex editione & versione vltimâ Parisiensi, anno* M.DC.XVIII. Theristrum, vestis est superior, quam sibi per æstatem circumponebant [*feminæ*] ne immoderato æstu grauarentur; quemadmodum in Genesi didicimus, Rebeccam fuisse indutam theristro, cùm pergeret in occursum Isaac. *Meminit* theristri *noster Luitprandus lib.*3. *Rerum per Europam gestarum cap.* 5. Puto enim, quòd dum hunc Græcorum more cheristro [*lege* theristro] opertum, habituque insolito viderunt indutum, non hominem, sed monstrum putauerunt. *Et in Legatione non semel. Recenset suâ solitâ eruditione Iacobus Gretserus è Societate Iesu lib.*1. *Rerum Variarum posthum. cap.*7. *pag.*76. *Tenuißima & perlucida vestis erat, vti* sindon. *Vtramque fortè comprehendit versus Græcus, inter vetera Oracula editus, vnà cum Sibyllinis pag.*61. *curâ & labore Ioannis Opsopæi:*

Σινδόνας ἀμπέτασον, νεφέλην λῦσόν τε δοχεῖα.

Sindonas laxato, nebulam solue, & acceptabulum.

Nebu-

Nebulam *lineam, &* ventum textilem *dixit Petronius Arbiter, ſub perſonâ P. Mimographi:*

Æquum eſt induere nuptam ventum textilem;
Palàm proſtare nudam in nebulâ lineâ.

Tales veſtes à muliebri excogitatæ luxu: Vt in iis *(verba ſunt Tertulliani de Cultu feminarum)* non dico nullum corpori auxilium, ſed nullum pudori ſit: quibus ſumptis, mulier parum liquidò nudam ſe non eſſe iurabit. *Seneca ſuggillat lib. 7. de Beneficiis cap. 9.* Matronæ noſtræ ne adulteris quidem plus ſui in cubiculo quàm in publico oſtendunt. *Huius loci meminit Illuſtrißimus Cardinalis Caietanus ad 2. 2. D.Thomæ quæſt. 169. art. 2. ad 1. §.* Ad obiectionem autem de ornatu. *Inſultat Philoſophus in matronas, quæ veſtibus tegebantur, vt meretrices; quæ licet iis tegerentur, ferè nudæ incedebant. Hinc Horatius lib. 1. Serm. 2. ſatyricè conſulit à matronis abſtinendum, quippe quæ corporis vitia veſtimento integunt, & adire meretrices; quæ quia nudæ ſunt, facilè conſpiciuntur:*

Deſine matronas ſectarier: vnde laboris
Plus haurire mali eſt, quàm ex re decerpere fructus.
Nec magis huic inter niueos virideiſque lapillos,
Sit licet hoc Chærinte tuum, tenerum eſt femur, aut crus
Rectius; atque etiam melius præſepe togatæ.
Adde huc quòd mercem ſine fucis geſtat; apertè;
Quod venale habet, oſtendit:

Et paulò poſt:

Altera, nil obſtat: Cois tibi, pænè videre eſt,
Vt nudam; ne crure malo, ne ſit pede turpi:
Metiri poſſis oculo latus.

Non pectus, ſed totum ſubtili iſto velamine corpus conſpiciendum præbebant: ex quo more quæſtionem ſoluit Caietanus. Facem prælucet & his Ezechiel cap. 16. num. 7. Vbera tua intumuerunt, & pilus tuus germinauit, & eras nuda, & confuſione plena. *dixit* nuda, *id eſt,* induta veſtibus diaphanis, *qualibus vtebantur meretrices. Salsè, vti ſolet, veluti laudans, perſtringit Martialis lib. 8. Epig. 68.*

Femineum lucet ſic per bombycina corpus.

Contra hoc, quamuis tenue, acre tamen luxuriæ incitamentum, pudicam virgunculam inſtituit D. Hieronymus Epiſt. ad Lætam: Talia, *ait,* veſtimenta paret, quibus pellatur frigus, non quibus veſtita corpora nudentur. *Τὰ διαφανῆ λακωνικὰ, huiuſce generis veſtes Septuaginta nominarunt Interpretes, Iſaiæ cap. 3. num. 21. id eſt,* perſpicua, *ſeu* pellucida Laconica. *Suidas itidem, διαφανῆ χιτώνια, id eſt,* pellucidas tunicas, *exponit, τὰ ἰσχνὰ δι' ὧν διαφαίνεται τὰ σώματα τῶν γυναικῶν:* tenues, per quas pellucent corpora feminarum. Laconica *dictæ, à Lacedæmoniis nomine priuatim deducto: quòd inſignis eſſet meritoq; deteſtanda Lacedæmoniorum, præter ceteras gentes, laſciuia, & turpitudo in denudandis quacumque ratione feminarum corporibus. Kimchius in Lexico,* Interulas, *ſiue* Subuculas, *tenues ac ſubtiles, ſic appellatas teſtatur, quoniam tranſparebat ſub illis corpus, præ nimiâ earum tenuitate. Congerit plura Iacobus Gretſerus vbi ſuprà, Ioannes Fileſacus in Vxore iuſtâ cap. 4.*

Hæc theriſtra *duplici erant in vſu; vel induendi, vel ſternendi in lectis cauſſâ. Iulius Pollux lib. 7. cap. 13. vbi de peplo:* Pepli autem vſus duplex eſt; ad induendum ſcilicet, & inſternendum. *Vtrumque clarè de* theriſtro *Septuaginta Interpretum innuit lectio in dicto cap. 3. Iſaiæ num. 21.* Καὶ θέριστρα κατάκλιτα. Et theriſtra accubitoria. *Vbi ſanctus Baſilius:* Ἃ δὲ νῦν διαβάλλει ὁ λόγος,

λόγος, θέριστρα λέγεται, τὰ ἐν τῷ κατακλίνεσθαι δι' ὑπερβολὴν τρυφῆς ταῖς κλίναις ἐπιβαλλόμενα. Theriſtra autem, quæ nunc vitio vertit Scriptura, dicuntur ea, quæ inſternebant lectis, vt molliuſculè diſcumberent, propter exuberantiam deliciarum. *De* ſindone *Martialis lib.2. Epig.*16.

Zoilus ægrotat, faciunt hanc ſtragula febrem;
Si fuerit ſanus, coccina quid facient?
Quid torus à Nilo? quid ſindone tinctus olenti?
Oſtendit ſtultas quid niſi morbus opes?

Denique theriſtro, *vti etiam* ſindone *&* pallâ, *totum amiciebatur corpus.*

353. *Concilij Cæſarauguſtani, cuius & hîc meminit Luitprandus, meminit Onuphrius anno Domini* DCCCC.LI. *& ſic geſtum fuit ſub Ioanne Toletano Pontifice.* P. H.

DCCCC.XCI. DCCCC.LIII.

Adelagus Bremenſis Archiepiſcopus, Sedis Apoſtolicæ Legatus, virtute, doctrinâ & religione multùm floret. 354. (*Lege* Adelgarius)

DCCCC.XCIII. DCCCC.LV.

Bruno, Otthonis Magni Imperatoris frater, Archiepiſcopus Colonienſis, vir in omnibus præclarus habetur. 355.

Agapeto Pontifici ſuccedit in Sede S. Petri Ioannes XII. 356.

DCCCC.XCV. DCCCC.LVII.

Concilium coactum hoc anno in vrbe Rauennate. 357.

DCCCC.XCVI. DCCCC.LVIII.

Concilium Ingelheimenſe Epiſcoporum XVI. 358.

DCCCC.XCVIII. DCCCC.LX.

Smaragdus, * Serlofridegodus Angli, Monachi Benedictini, viri moribus egregiis præſtantes, Theologi inſignes. 359. (* *Lege* Ceolfridus)

Vitæ quæ adduntur Chronico *de Viris Illuſtribus* Ildefonſi, compoſitæ ſunt à Felice Toletano Archiepiſcopo, quæ incipiunt: *Quamuis ſuperiùs plurimi.* Scripſit duodecim Vitas, Xiſti Pontificis Romani, Macrobij Diaconi, Philaſtrij Brixienſis Epiſcopi, Theodori Mopſueſtenſis Epiſcopi, Tyrannij, Rufini, * Verecundi Vticenſis in Africâ Epiſcopi, olim Archipresbyteri Toletani, Victorini Epiſcopi Legionenſis, Idacij Lamicenſis Epiſcopi, Euſebij Dorolitani Epiſcopi, Cerealis Caſtulonenſis, Ferrandi Carthaginis Africæ Diaconi, Petri Ilerdenſis Epiſcopi, & Marcellini Schiſmatici Presbyteri. 360. (* *al.* Vergundi)

Sanctus Iulianus ſcripſit Vitam ſancti Ildefonſi; Felix prætereà ſcripſit Vitam ſancti Iuliani Toletani Epiſcopi, idemque adiecit Chronico, quod ſic incipit: *In nomine Domini: Incipit Chronicon, quod ſanctus Iulianus compoſuit.* Illud, * *Natus eſt autem VVitiza,* 361. (* *al.* Nactus)

tiza, alij tribuunt Gunterico. Nihil de additione certè hactenus reperitur.

362. Velascus Episcopus * Aluendensis scripsit Vitam * Salli Abbatis Aluendensis, eius discipulus, ad cuius pedes iacet.

* *al.* Albigẽsis
* *al.* Salui Ab. & Episcopi Albigensis,

S. Godina, S. Geruasius, in Lusitaniâ obière hoc anno, primâ
363. die Octobris.

364. Scripsi ego Vitam S. Petri, Archiepiscopi Compostellani, cognomento Mansonij, * Itali Martyris.

* *Lege* Fil. Martini.

365. Pars librorum Moralium, quæ adducta fuerat ab ipso Leandro, Constantinopoli ad Hispanias allata est. Pro reliquis libris missus est * Taio; & hæc (vt videtur Roderico) amissa est. Hæc solùm pars erat Romæ; posteà reliqui libri aduecti sunt, quorum meminit S. Isidorus in Leandro.

* *al.* Tico; D. L. *Diximus suprà n.* 100. *de isto* Taione *Cæsaraug. Episc.*

366. Multas habent Diptychas Ecclesiæ Hispanorum, quæ sibi cognitæ sunt. Toletana à tempore captiuitatis habet illud principium, quod aliæ omnes ab anno CCC.LX. *Pro spiritibus pausantium sanctorum Episcoporum, Hilarij, Athanasij, Martini, Ambrosij, Augustini, Fulgentij, Leandri, Isidori, Dauid, Iuliani, item Iuliani, Petri, item Petri.*

A Felice vsque ad Iulianum post Bonitum III. ponuntur Episcopi, qui maximè iuuerunt rem Hispanam, scilicet Hilarius Pictauiensis Episcopus, Athanasius Alexandrinus, Martinus Turonensis, Ambrosius Mediolanensis, Augustinus Hipponensis, Fulgentius ex Carthagine Spartariâ Astigitanus, Leander, Isidorus, Dauid, Iulianus Hispalensis, Iulianus Toletanus Doctor, Petrus Ilerdensis, Petrus Pulcher: idque more Græcorum, qui in principio Diptycharum Episcopalium, aliarum Ecclesiarum præmittebant aliquos insignes Pontifices, cum quibus eorum Ecclesiæ Antistites aliquando communicauerunt. Id etiam fecêre Episcopi Æthiopes.

367. Solus Toletanus Episcopus, vt Primas Hispaniæ, habuit olim ius pallij in Hispaniâ.

368. Etiam in mediâ captiuitate semper seruata est obedientia, & reuerentia ab Hispanis Pontificibus Toletano Pontifici, vt Patriarchæ, & totius Hispaniæ iam inde à principio Ecclesiæ Primati.

P. H. 360. *Vitas illas, quæ circumferuntur sine nomine Auctoris in calce Chronici S. Ildefonsi, fatetur additas esse à S. Felice Toletano Pontifice, aitq́, Verecundum Episcopum Vticensem in Africâ fuisse Pontificem, Toletiq́, Archipresbyterum.*

P. H. 361. *Docet S. Iulianum Episcopum Toletanum scripsisse Vitam S. Ildefonsi, eiusdem ciuitatis Episcopi meritissimi. Chronicon, quod nomine Vulsæ circumfertur, etiam est Iuliani, nisi quòd illud de VVitizâ additum est à Gunterico: quamquam hoc vltimum, tamquam incertum, relinquit.*

364. Scripſi ego.] *Hoc Opus Luitprandi non inueni, quamuis diligenter conquiſiui. Loco* Archiepiſcopi *legendum eſt* Epiſcopi: *eâ enim tempeſtate in quâ ſanctus Petrus floruit, Compoſtellana Sedes in Archiepiſcopalem non fuit erecta, ſed anno* M.XC.VI. *Dalmachio impetrante. Sic in Martyrologio Baronij* X. *Septembris:* Compoſtellæ ſancti Petri Epiſcopi, qui multis virtutibus & miraculis claruit. *Anteà mendosè apud Vſuardum, etiam Molani caſtigationibus expunctum:* Eodem die [X. *Septembris*] ſancti Petri Archiepiſcopi, qui multis virtutibus & miraculis claruit. *Clarè noſter Iulianus in Chronico num.* 510. Hymnus, Salue Regina mater miſericordiæ, Græcè ab Apoſtolis compoſitus, tranſlatus eſt de Græco in Latinum à ſanctiſſimo viro Petro Epiſcopo Compoſtellano. *& num.* 517. Floret memoria ſancti Petri Monachi Benedictini, Epiſcopi Compoſtellani, in Diuos relati. Colitur X. Septembris. *Auctorem eum fuiſſe Hymni* Salue Regina *aliqui affirmant: Claudius de Rotâ cap.* 137. *his verbis:* Hermannus Contractus Teutonicus fecit Antiphonam, Alma Redemptoris mater, &c, Simon Barjona; Petrus verò de Compoſtellâ Epiſcopus fecit Salue Regina. *Idem teſtatur Antonius Demochares lib.* 4. *de Inſtitutione Chriſtianæ Religionis:* Sed & Hermannus Contractus Teutonicus inuentor Aſtrolabij compoſuit Sequentias illas: Rex omnipotens, &c, Sanctus Spiritus, &c, Aue Maria, &c, Alma Redemptoris, &c, Simon Barjona: Petrus verò Compoſtellanus Epiſcopus fecit illam: Salue Regina mater miſericordiæ, vita, dulcedo & ſpes noſtra ſalue. *Suffragatur Durandus in Rationali diuin. offic. Noſter tamen Iulianus traductorem, non auctorem agnoſcit, & Apoſtolos Hymnum hunc ſanctum feciſſe. Quod non leui deſtinâ fulcies ex D. Bernardi (meliùs, ſi legas, ex Domini Bernardi Archiepiſcopi Toletani) verbis deſumptis è primo quinque Sermonum ſuper* Salue Regina, *quos ſeorſim à ceteris Operibus D. Bernardi edidit Gillotius in impreſſione Pariſienſi in* 2. *Tom. fol.* 367. *vbi non* Diui Bernardi, *ſed* Domini Bernardi *eſſe autumat.* Dulce Canticum *(hæc ſunt verba)* ac nobiliſſimum melos, quod in honorem ſanctæ Mariæ quater in anno Ordo noſter deuotiſſimè concinit, ad deuotionem noſtram diſcutiendam, Fratres, aſſumpſimus, quia ſpeciali dulcedine multâ refertum, maſticatione continuâ repetimus. Nam à ſummis labiis Canticum illud effuſum venit. Habet enim fundamentum. Fundamentum eius in montibus ſanctis. Fundamentum eius internæ dulcedinis ſuauitas eſt. Et vbi hæc niſi in montibus ſanctis? hoc eſt, in mentibus [*legendum* montibus, *vt ſuprà; nam* mentibus *non congruit ſenſui*] noſtris à Sanctis compoſitum, à Sanctis inſtitutum, dignè etiam frequentabitur à Sanctis. *Hactenus D. Bernardus. Ex iis, & aliis conſtat compoſitum* à montibus ſanctis; *qui nulli alij ſunt quàm duodecim ſanctiſſimi Apoſtoli. Ab his meritò dicitur hoc diuinum Canticum, & à ſummis labiis diffuſum venire.* Montes *dicebantur Apoſtoli, vt ferè omnes Patres interpretantur ad illud Pſal.*86. Fundamenta eius in montibus ſanctis. *vt Arnobius:* Secundùm fundamentum Apoſtolorum. *Explicitè magis, nam reddit rationem, Haymo*: Montes ſunt Apoſtoli; quia ſuper eos fides noſtra eſt fundata. *Caſſiodorus aliter:* Qui *(Apoſtoli)* ſolidirate fidei & excellentiâ vitæ montes ſunt. *Ludolfus item:* Quia ibi primùm poſita eſt fides Eccleſiæ: qui montes ſunt propter fidei ſublimiratem; ſancti per vitæ puritatem, quorum fide, doctrinâ & exemplo Eccleſia eſt fundata. *Fuſiùs D. Auguſtinus ibidem, & ita ſenſiſſe ait D. Paulum ad Epheſ. cap.* 2. Super fundamentum Apoſtolorum. *Idem teſtatur D. Ambroſius ad Pſalm.*118. *Sermone* 22. *& ſuper D. Lucam cap.*17. *& in libro de Noë cap.*32. *Iterùm D. Auguſtinus ad ſanctum Ioannem Tract.*1.

D.L.

& ad Psalm. 35. *Sanctus Hieronymus super Psalmum* 45. *& ad Isaiam cap.*14. *Sanctus Gregorius lib.* 12. *Moral. cap.*11. *Doctissimi etiam viri* Gigantes *appellabantur: quod passim in sacrâ Scripturâ, vbi positum non pro hominibus ingenti mole corporeâ præditis, sed pro iis qui sanctitate, sapientiâ & grauitate admirabili antecellebant. Plura cumulat Iacobus Boulduc de Ecclesiâ ante legem cap.* 8. *&* 9. *& interpretatur illud Deuteronomij cap.*2. *num.* 10. *&* 12. *& adducit Vulgatum, qui nomina* Nephilim, Zuzim, Rephaim, *vertit* Gigantes *hoc sensu. Nouissimè plura eruditè cumulat Ludouicus Cresollius Societat. Iesu in suo Mystagago, siue de Sacrorum hominum disciplinâ, lib.*1. *cap.*13. *sect.* 1. *& sequentibus. vbi Ecclesiasticos per* montes *in sacris Litteris adumbratos asserit, & ex variæ auctoritatum supellectile depromit verum.*

Nec D. Bernardus (vt filum iterùm apprehendam, & si coniectari licet) à Sanctis compositum Canticum diceret, nisi maiorem ei auctoritatem tribueret, quàm Hermanni Contracti. Deinde phrasis id etiam indicat; nam est Græca & Hebræa: genitiuum enim in suâ Dialecto pro adiectiuo apponebant. Dixi in meo Pentacontarcho cap. 9. Viri sanguinis, *pro* viris sanguinolentis: Deus pacis & misericordiæ, *pro* Deo misericorde *D. Paulus Epistolâ ad Romanos cap.* 6. *& c.*7. Legem mortis *dixit pro* mortifera. *Et Ecclesiast. cap.* 44. viros misericordiæ *inuenies pro* misericordibus. *Sic in diuino Cantico* Regina misericordiæ *(vt legit sanctus Bernardus, sanctus Bonauentura, Martinus de Magistris, & in Breuiariis antiquis) pro* Regina misericorde. *Non abs re Canisius lib.* 5. *de beatâ Virgine cap.* 13. *vbi, postquam Hermannum Contractum fecisse affirmat Canticum, & hoc dulcissimum melos, nutantem se ostendit, & quasi recantare videtur, dum, esto quòd non condiderit, attamen euulgassé scribit, quasi recedens à primâ suâ sententiâ. Verba eius sunt :* Quamquam ex aliis & vetustioribus Ecclesiæ Scriptoribus liquidò percipi potest, Mariam similibus, ac etiam præstantioribus, quàm in hoc ipso Cantico comprehensis, præconiis iam olim salutatam, ac publicè decoratam esse; nihil vt noui adferat, quisquis demum hoc Canticum primus intra sexcentos annos, aut condidit aut euulgauit. *Nota illius disiunctiuæ notam* condidit aut euulgauit.

Vbi legitur Mansonij, *seu* Monsorij, *scribendum* Monsoncij. *ita in Historiâ Compostellanâ manu scriptâ.* In cuius [*Pelagij scilicet*] equidem honorem, Petrus de Monsoncio, videlicet Abbas de Ante-Altaria, diuinâ prouidente gratiâ, subrogatus. *Appellabatur enim* Petrus Martinez de Monsoncio. *Martinus namque erat eius pater, & deuouit se Religioni in Monasterio sanctæ Mariæ de Monsonço. Aliter Stephanus de Garibay in Compendio Histor. lib.* 9. *cap.* 36. *fol.*473. *qui eum nominat* Petrum de Monsorio. *P. Ioannes Mariana lib.* 8. *Hist. Hisp. cap.* 8. *fol.* 388. *col.* 2. Pedro Mansorio. *Plenâ doctâque manu ferè hæc omnia cumulat Magister Antonius de Yepes, Ordinis Benedictini Alumnus, in suâ Historiâ generali, Centuriâ siue Tom.* 5. *anno à Christo nato* DCCCC.LXXXVI. *fol.* 216. *pag.* 2. *quem omnino vide & consule; quamuis pro suâ adducat opinione (generali tamen & sub inuolucro verborum) Petrum Bergomensem lib.* 12. *Supplementi Chronicorum: qui Bergomensis contrariam amplectitur, anno Christi* M.XLIX. *fol.* 318. *fatetur enim Hermannum Contractum auctorem Cantici* Salue Regina.

Duo tamen animaduertenda meritò duxi. Primum, Petrum Monsoncium fuisse Episcopum Compostellanum; non, vt recenset Fr. Alfonsus de Yepes, anno Christi DCCCC.LXXXVI. *siquidem Pelagius, eius antecessor, maiorum consilio accepto, eiicitur à Sede, & ipse eligitur regnante Beremundo II. qui*

ex

ex communi omnium ferè calculo haud excessit metas anni DCCCC.LXXXIII. *Neque Episcopi fungebatur dignitate anno* DCCCC.LXXXI. *vt scribit P. Ioannes Mariana lib. 8. Historiæ Hispan. cap. 8. fol. 388. col. 2. nam, vt Stephanus de Garibay & Zamalloa loco supra citato refert, manuducente præeunteq. Historiâ Compostellanâ M. S. dignitatem adeptus fuit anno* DCCCC.LXIII. *vel* LXIV. *Adstipulatur noster Luitprandus, qui Petri Monsoncij vitam delineauit, & suam terminauit circa annum* DCCCC.LXXIII. *Conuincit doctè amicus noster P. Franciscus de Biuar in Censurâ Operum §.7. vnde subrogari in locum Pelagij minimè poterat anno* DCCCC.LXXXVI: *uti Fr. Alfonsus de Yepes autumat. Inficias mihi non it, imò secundas fert Ambrosius de Morales lib. 17. Histor. cap. 20. qui anno* DCCCC.XCIX. *Pelagium filium Comitis Rodcrici Velasquez à Sede deiectum, & Petrum Monsoncium successorem eius iam anteà fuisse commemorat, quamuis annum non assignet.*

Secundum. miniatis cærulis venit notandum, Auctorem in calce Chronici aliqua, quasi parerga, vti mos fuit illius ætatis Scriptoribus, exarasse, non per annos chronographicè digesta, & temporis ad amussim serie collimatâ, præcipuè cùm enarratio ad suorum Operum dinumerationem, non ad Historiam concinnandam spectet. Sic Iulianus in fine Chronici omnia quæ scripserat recenset. Hincq. vel delicatissimus Lector non abhorrebit, Chronicon Luitprandi terminari anno DCCCC.LX. *& P. Monsoncium adhuc in viuis esse anno* DCCCC.LXIII. *cùm tredecim intercalentur anni ab anno* DCCCC.LX. *vsque ad mortem Luitprandi; in quibus & vitam finiisse Monsoncium, & eius miraculosa gesta scripsisse poterat Luitprandus.*

Hanc eamdem Monsoncij electionem iterùm apponit nobis Girardus Auctor secundæ & tertiæ partis Historiæ Compostellanæ M.S. quam in magno pretio habeo, his verbis: Qui Beremundus, Magnorum consilio accepto, prædictum Pelagium, à Sede proiecit, & loco ipsius Petrum, cuiusdam Martini filium, Monasterij Monsoncij sapientem Monachum, Ante-Altaris Archisterij Abbatem venerabilem; à cunctis senioribus eligi decimum Episcopum & consecrari præcepit. *Quæ viam strenuè muniunt ad Luitprandi textum emendandum, à sciolis amanuensibus malè luxatum. Ii enim cùm inuenissent scriptum* F. Marti. *dicentes F. esse I. litteram initialem, & pro* Martini *(quod nomen litteris* Marti. *significabatur) legentes* Martyris; Itali Martyris *falsò scripserunt. Hispanus ex Gallæciæ prouinciâ oriundus fuit; & Compostellæ non Martyr, sed Confessor decubuit; vt vel ipsæ Ecclesiasticæ tabellæ proclamant.*

365. *Quid actum sit de libris Moralium: nam partem miserat S. Gregorius Leandro, pars omnino desiderabatur.* P. H.

366. *De Diptychis Hispaniarum Ecclesiarum multa pulchrè ponit hîc Luitprandus. Duas in primis Diptychas ab anno* CCC.IX. *nam ponuntur quidam hîc Episcopi insignes sanctitate cùm extra Hispaniam, tum intra Hispaniam. Extra Hispaniam, Hilarius Episcopus Pictauiensis, Athanasius Alexandrinus, Martinus Turonensis, Ambrosius Episcopus Mediolanensis, Augustinus Episcopus Hipponensis in Africâ: hi extra Hispaniam. Intra verò eam Leander, Isidorus, Dauid, Iulianus Hispalensis, Iulianus Toletanus Doctor, Petrus Ilerdensis, Petrus Pulcher Toletanus. idq. more Græcorum, qui ponunt in principio Diptycharum suarum nonnullos Catholicos Pontifices, quibuscum more Catholico communicare soliti.* P. H.

Pro spiritibus pausantium.] *Priùs de voce; pòst de more. Vox Latina est* Pausa, *quâ vsi antiqui: Lucilius lib. 1. Satyr.* D.L.

Hæc vbi dicta dedit, pausam facit ore loquendi.

Plautus in Pœnulo Act. 6.

Quando id quod ſat erat, ſatiſ habere noluit,
Ego pauſam feci.

Lucretius lib. 3.

Frigida quem ſemel eſt vitai pauſa ſecuta.

Deducta vox à Græco fonte parcè detorta, παύω, *quod* quieſcere *ſignificat, & in futuro* παύσω. *Vnde verbum Latinum* Paulo. *Plautus de verbo iterùm in Trinummo Act.* 4. Pauſâ viciſti caſtigatorem tuum. *In Gloßis Græco-Latinis,* Pauſat, Ἀναπαύεται, καὶ Ἀναπαύει. *Quamuis Obertus Gifanius ad Lucretium verbo* Pauſa, *ſumpſiſſe id Romanos à Græcis fateatur, ſed hos* παῦλα *dixiſſe.*

Igitur pro ſpiritibus pauſantium, *idem eſt ac* pro ſpiritibus quieſcentium, *id eſt, mortuorum. Tempore Gotthorum paßim vſurpata vox. Sanctus Eugenius in Epigrammate,* Nunc pauſa malorum, *ait.* Pro ſpiritibus pauſantium, *id eſt,* requiem habentium, *qui nunc ceſſarunt à laboribus.* Amodò iam dicit ſpiritus *(ait D. Ioannes in Apocalypſi)* vt requieſcant à laboribus ſuis: opera enim illorum ſequuntur illos. *Mos autem orare pro viuis & defunctis: vnde duæ* Diptychæ, *de quibus alibi. Adiiciam tamen, Diptychon exſtare in tabulis Iſidorianis, quas vidit excuſas ante centum & viginti annos cum Miſſâ S. Iacobi P. Hieronymus de la Higuera: in quo eadem hæc reperiebantur verba:* Pro ſpiritibus pauſantium; *& ſtatim ſequebatur oratio Presbyteri concepta:* Suſcipe, Ieſu bone, in hoc natali Iacobi Apoſtoli tui offerentium vota, & refrigerium præſta ſpiritibus defunctorum, vt eo apud te intercedente, & venia defunctis tuæ pietatis gratiâ impendatur. *Hoc monimentum, non à Saliari carmine mutuata eſt vetus Eccleſia (in quo eorum nomina, quos eximio honore volebant decorari Romani, canenda ponebant) vt autumauit, falsò tamen, Caſaubonus ad Athenæum lib. 6. cap. 14. ſed à veteri Teſtamento, vt aſſerit ex ſancto Dionyſio doctißimus Pater Herbertus Roſvveydus in Onomaſtico, edito ad calcem Vitarum Patrum, verbo* Diptychum *pag. 776. col. 2. Ethnici illi ſacra noſtra ex diuinis libris vſurparunt retorſeruntq́, vt pluries variis in locis diximus, & in Pentocontarcho cap. 26. Addo nunc teſtimoniis ibi adductis Tertullianum in Apologetico aduerſus Gentes cap. 47.* Quis Poëtarum, quis Sophiſtarum, qui non omnino de Prophetarum fonte potauerit? *quod pluribus proſequitur verbis; & in fine capitis ait:* Vnde (oro vos) Philoſophis aut Poëtis tam conſimilia? non niſi de noſtris Sacramentis.

De Diptychis vide VVilhelmum Lindanum Epiſcopum Gandauenſem in Annotationibus ad Liturgiam D. Petri Apoſtoli: vbi aſſerit ſe vidiſſe Diptychas Eccleſiæ S. Georgij, quæ in littore maris Oceani, ſiue Biſſchagiæ *apud* Portugalete *ſita eſt; & nouiſſimè editum Facundum Epiſcopum Hermianenſem prouinciæ Africanæ pro defenſione trium Capitulorum Concilij Chalcedonenſis lib. 4. cap. 1. & P. Iacobum Sirmondum Societatis Ieſu ad pag. 142. Priùs excurſum fecit, eruditum ſanè, P. Chriſtophorus Brovverus eiuſdem Societatis Ieſu, in Notis ad Venantium Honorium Clementianum Fortunatum lib. 10. Epiſt. 7. p. 229. Ex Iureconſultis vide Guidonem Pancirol. in Theſauro Variarum Lectionum lib. 1. cap. 28. pag. 30. E. require, & quæ ad Iulianum in Variorum carminum collectione pag. 158. & ſchediaſma, quod pro colophone edi curaui.*

P. H. 367. *Olim dicitur, ſolum Hiſpaniæ Primatem, Toletanum ſcilicet, habuiſſe ius pallij, vt in Africâ Carthaginenſem, & in Macedoniâ Theſſalonicenſem Primates, qui eodem iure gauiſi ſunt.*

Ius pallij in Hispaniâ.] *Pallium, in quo Pontificalis officij plenitudo (vt ait Innocentius III. in cap.* Nisi, *de auctoritate & vsu pallij) est Archiepiscopale insigne: ideò Luitprandus Toletanorum Primatium peculiare, & iurisdictionis agnoscit indumentum. De quo multi multa: congerit suo more doctè & plenè Augustinus Barbosa in Collectaneis ad Decretales ad dictum titulum de Auctoritate & vsu pallij: dixerat priùs in Pastorali, seu de Officio & potestate Episcopi, parte* 1. *tit.*3. *cap.*1. *num.* 20. *pag.* 215. *col.* 1. *& allegat.* 50. *d.*3. *Plura ex Antiquitate Ecclesiasticâ eruit in lucem Nicolaus Alemannus in Dissertatione Historicâ de Lateranensibus Parietinis cap.* 10. *num.*72.73.79. *&* 81, *Solebat Summus Pontifex post Concilium celebratum, in quo de hac agebatur re, pallium dare. Iulianus in Chronico num.*612. Vrbanus nimiùm honorauit D. Bernardum Toletanum Archiepiscopum, quem in Concilio Placentinorum aliquibus Patriarchis comitibus consecrauit, & in præsentiâ totius Concilij ei pallium dedit. *Confirmat sanctus Bernardus in Vitâ S. Malachiæ sub Innocentio II. Pontifice Maximo: vbi docet nos, sanctum virum Romam post annum* M.C.XXX. *iuisse; & cùm accepisset Malachias officium Legati Apostolici, petiisse pallium, Summumq; Pontificem respondisse. Verba eius sunt:* Post hæc, *inquit S. Bernardus*, petit Malachias nouæ Metropolis constitutionem confirmari, & vtriusque Sedis pallia sibi dari. Et confirmationis quidem priuilegium mox accepit. De palliis autem oportet, ait Summus Pontifex, solemniùs agi. Conuocatis Episcopis, & Clericis, & Maioribus terræ, celebrabitis generale Concilium; & sic conniuentiâ, & communi voto vniuersorum per honestas personas requiretis pallium, & dabitur vobis. Deinde tollens mitram de capite suo, imposuit capiti eius; sed & stolam cum manipulo dedit illi, quibus vti inter offerendum solebat. D. L.

368. *Semper in mediâ captiuitate seruata est obedientia & reuerentia Toletanis Pontificibus, vt Hispaniarum Primatibus.* P.H.

LVIT-

LVITPRANDI
TICINENSIS DIACONI
SVBDIACONI TOLETANI
ADVERSARIA
NVNC PRIMVM IN LVCEM EDITA:

ET

D. LAVRENTII RAMIREZ DE PRADO
CONSILIARII REGII
NOTIS ILLVSTRATA.

ADVERSARIA LVITPRANDI TICINENSIS DIACONI, SVBDIACONI TOLETANI.

VPLEX Legio: altera dicta *Septima, Gemina, Pia, Felix*, quæ Gotthis flos ciuitatum est; & hæc fuit Regia Sedes, Episcopalisque, nulli subiecta Pontificum Hispanorum, præterquam Romano Papæ. Altera, quam Vrbicus fluuius lambit, & *Benauentum* dicta: hæc paruit Episcopo Asturicensi; hæc dicta *Legio Vrbica*. 1.

Modò paret Ouetensi.

Legio Gemina, Sedes Episcopalis, paruit Bracarensi ad tempora sancti Lucij Papæ: qui creditur exemisse Legionensem Episcopum à Bracarensi, quia contra vicinum Basilidem Asturicensem Episcopum lapsum, mirabiliter dictis, scriptis factisque, laborarat. 2.

Aquæ Quintianæ in Gallæciis Lucensibus (quarum meminit Ptolemæus recensens hos populos) sunt in monte Tebiceio fons quidam, qui fluit ac refluit, & fluctus habet instar Oceani, prope fluuium Loriam (vulgò *Lor:*) quem cùm vidisset Q. Metellus Prætor, ante Christi natalem anno C.XL. miratus, ei proximoque oppido nomen imposuit, vocauitque *Aquas Quintianas*. Fluuius Loria visus propè labitur in *Siliam flumen. 3.

* *al* Silum

3. Aquæ Quintianæ, *&c.*] *Vide Ortelium verbo* Aquæ Quintiæ. *cuius sunt verba:* Aquæ Quintiæ, siue Quintianæ, ὕδατα κυίντινα, Ptolemæo Seurorum in Hispaniâ Tarraconensi oppidum. Aquecaldes, Moletio dicitur.

Ærâ DCCC.LXVIII. à natiuitate Domini DCCC.XXX. vixit sanctissima virgo Lumbrosa ex opido Ceâ, quæ frequentabat parœciam in diruto Monasterio sanctorum Martyrum Facundi & Primitiui cum Muzarabibus Christianis in magnâ vitæ sanctitate. Iacuit in illâ parœciâ, donec per Alfonsum Regem, reparato Monasterio, illuc ea translata est. Obiit non multò priùs reparatione. Frequentantur eius Reliquiæ maximâ populi veneratione: colitur I. die Nouembris: iacet in tumulo super duas columnas. 4.

Carthagine Spartariâ sanctus Constantinus Confessor, vir clarissimus, multarum virtutum gloriâ clarus, migrat Confessor sub 5.

Valeriano XI. die Martij. Eodem die passio sanctorum Martyrum Heraclij & Zozimi passorum pro Christi fide ibidem.

6. Dum transirem Pyrenæum in confinibus Hispaniæ, reperi quòd S. Felix colitur in ciuitate Spalatensi, vel Ispalensi; qui missus ab Hispanis Episcopis huc, prædicansque Euangelium, sub Diocletiano martyrium consummauit XII. Kal. Iunij. Sunt qui putant, hanc eamdem ciuitatem esse Spartulacensem; non rectè ij: nam in oppido* Anzanego sanctus Episcopus & Martyr colitur. Hic Felix creditur fuisse, qui cum aliis XIII. Episcopis Confessoribus interfuit Concilio nationali Illiberitano, & præfuit Episcopus Accitanus: missus verò ab Hispanis Episcopis, propter feruentem eius charitatem, prudentiam, scientiam & lepôrem, ad confirmandos in fide populos Hispanos, iuitque ad Celtiberos Vascones, & Pyrenæum accolentes.

* al. Onzanego

7. S. Patricius, qui celebratur XVII. Kalend. Aprilis, non fuit Episcopus Aruernensis; sed creditur Malacitanus, qui interfuit Concilio Illiberitano: posteà, dum iret aliò, venit Aruerniam, & obiit.

8. Heracleæ in Hispaniâ, quæ ciuitas *Calpe* dicitur, passionis recolitur triumphus S. Ianuarij * Sarabriensis Episcopi cum sociis, VII. Ianuarij: cuius meminit Dexter, aitque passum sub Diocletiano. Fuit Episcopus, qui interfuit Illiberitano.

* al. Salariensis, & Salernensis

9. Quam Latini Murciam, Gotthi vocauerunt Bigastrum, Mauri *Acatha*, anno DCCCC. vt coniicitur. Venit illò Episcopus Bergaræ Thestes, & * mortuus est; iacetque ibi.

* al. estque martyrizatus ibi.

10. Melantius, vel Melanius, natus in maiori Britanniâ, venit Romam; & à sancto Stephano missus Rothomagum, ibi aliquantulum temporis Episcopale munus exercuit: pòst, nescio quâ caussâ, venit Athenas, & cum Sixto Pontifice venit Toletum, vbi successit in Episcopali Sede Palmatio, vel Paulato. Interfuit Concilio Illiberitano, pòst anno CCC.V. venit Rothomagum, & in CCC.X. sanctissimè mortuus est, ibique sepultus XI. Kal. Nouembr.

11. Villæ-Cassinæ, quam Mauri vocauerunt *Villam-Castin*, in confinibus Carpetaniæ, S. Nicasius, primus Episcopus Rothomagensis, cum sociis patitur XI. Octobris sub Domitiano, dum ibi prædicat: * misit Fescenninus, iussu Domitiani, qui eos in Hispaniâ occideret.

* al. misso Fescennino, iussu, &c.

12. Anno Domini CCC.II. Constantio Chloro & Galerio Maximino Cæsaribus, Coss. quartùm, III. die Aprilis, die Veneris sanctæ, vel passionis Domini, per totum orbem indicitur persecutio. & anno XVI. Melantij Toletani Pontificis, iisdem Consulibus, mense & die, diruta est Ecclesia Toletana B. Mariæ Virginis Assum-

ſumptionis, à ſancto Elpidio erecta, & à B. M. Marcello ſpatiis ampliata: ſolo æquata eſt à* . . . . ., iuſſu Diocletiani ſub P... Daciano Hiſpaniæ Præſide, qui demolitioni præfuiſſe dicitur. Extunc creditur per orbem ſacra Synaxis fieri ſolita in ſpeluncis, vt Romæ in cœmeteriis, Auguſtobrigæ (quæ dicitur à Mauris *Cobiſa*, in fine Carpetaniæ) in antro, Toleti in ſpeluncâ, quæ vulgò dicitur Herculis, opere Romano, Libanæ in Celtiberiâ in ſpeluncis, quas à cauitate *foratas* vocant, & ſic in aliis antris. *Legi videtur Teucris; ſed libenter legã Duumuiris

Dici non poteſt, quanta deiectio Chriſtianorum animis acceſſerit hac demolitione & librorum incenſione. Toletanos libros loco tuto poſuit ſanctus vir Melantius; & animabat Chriſtianos ad tolerantiam cruciatus. Durauit demolitio XVI. annos, donec anno CCC.XVIII. lex data eſt à Conſtantino, quâ iuſſit reſtitui bona, fundos, ſolaria ſanctis Eccleſiis. Tunc reparata eſt S. Mariæ de Columnâ matrix orbis Eccleſia, cuius imaginem & columnam Chriſtiani abſconderant, iuuante Valerio Epiſcopo, & Vincentio Archidiacono. Toleti reſtituta eſt Eccleſia Aſſumptioni ſanctæ Dei genitricis dicata; & *denuò ſanctæ Leucadiæ recens Martyri, ciui & patronæ, altera. 13. *al. de nouò

Non prætereundum eſt in iiſdem Aduerſariis meis, Camerinum, vel Marinum, vel Tamerinum, Toletanum Pontificem, ad Sardiniam delatum cum aliis, adhuc durante perſecutione Diocletiani XXI. Auguſti paſſum. 14.

S.M. Pomponius Ianuarius Epiſcopus* Salarienſis, fuit vir Conſularis, interfuitque, vt dictum eſt, Concilio Illiberitano; prædicanſque in Heracleâ ciuitate freti Herculei, per dira tormenta cum ſociis pro Chriſti fide triumphauit. 15. * al. Sarabrienſis, vel Salanenſis

S. Vitalis, quem à fonte baptiſmatis ſuſtulit ſanctus Sebaſtianus, è Thermedâ in Carpetanis Romam miles profectus, relictis filiolis, Iuſto & Paſtore, Complutenſibus, *3. menſis Iulij anno CC.XC. prope* Paduam paſſus eſt. 16. *Lege 2. ex Mart. Rom. 2. Iuly. *al. Capuam

16. S. Vitalis, quem à fonte, *&c.*] *De S. Vitali, patre S. Natalis, & ſanctorum Iuſti & Paſtoris Complutenſium Martyrum, vide Martyrologium Romanum* 11. *die Iulij; ſuffragatur ad id, omnibus indiciis inter ſe conuenientibus, Flauius Dexter anno* CC.XC. *num.* 1. *his verbis:* In Campaniâ Italiæ S. Vitalis Hiſpanus, ex oppido Thermedâ in Carpetaniâ, pater ſanctorum Martyrum ad Complutum paſſorum Iuſti & Paſtoris, conuerſus ad fidem monitis ſancti Sebaſtiani, cum aliis patitur. *vbi noſter Biuarius, qui adducit Valderedi Cæſarauguſtani Epiſcopi epigramma,* Pro ſancto Vitali. *Iterùm planiùs & pleniùs Luitprandus inf. num.* 154. *&* 155. *& num.* 154. *S. Natalem agnoſcit filium S Vitalis Martyris, vti etiam num.* 155. *nepotemq́, S. Natalis Confeſſoris Romani. Vnde venit corrigendus Iuliani contextus anno* CC.XC. *num.* 125. *nam ibi facili litterarum ductus conuerſione, ſcioli exſcriptoris vitio,* Filius Natalis Martyris *legitur; cùm ſit legendum,* Vitalis Martyris; *cuius erat filius ſanctus Natalis, & nepos S. Natalis Confeſſoris.*

17. Nicomediæ passus est in persecutione Diocletiani sanctus Flauius Antiochenus, vir Consularis, & Episcopus * Illiberitanus, qui Concilio interfuit Illiberitano habito anno CC.XCIX. vel circiter: qui negotiorum grauium caussâ Nicomediam delatus, cum fratribus Augusto & Augustino VII. Maij martyrium passus est.

* al. Illitercitanus,

18. Anno CCC.XIII. Constantino & Licinio Augustis, Consulibus tertiùm, sub Melchiade Papâ coactum est Toletanum Concilium vniuersale totius Hispaniæ, Præside Camerino, vel Tamerino, vel Marino Toletano: interfuit Leontius Bracarensis, Benedictusque * Tarraconensis, Sabinus Hispalensis, Marcus Emeritanus, & alij complures Episcopi sancti: mittunt Conciliarem Epistolam ad Melchiadem, quibus ille respondit.

* al. Tabelonensis,

19. Turibius notarius S. Leonis, Archidiaconus Tudensis, succedit Ceponio Episcopo Tudensi; moritur verò VI. Kalend. Nouembr. translatus *anno D.XXVIII. Is autem fuerat anteà * Tudensis, cùm scripsit Idito.

* al. æra
* al. Iracensis,

20. Concilium primum * Bracarense habitum est Bracaræ; nondum eâ parte Gallæciæ, quæ est à Compostellâ in potestate Sueuorum, habitum anno III. Richilanis, II. Sueuorum Regis, Idibus Martij æra CCCC.LXXXI. Pancratius ærumnis confectus moritur anno CCCC.XLIV. successit illi in Sede Bracarensi Balconius vir pius, & zelo Dei plenus.

* al. Emeritense

21. Prædicationibus sancti Pontificis Balconij & aliorum Episcoporum, pullulantibus erroribus Priscilliani, Gallæciamque vastantibus, Reciarius fit ex Gentili Christianus, & mirificè fouet Ecclesias, & Catholicos, quibus publicè prædicatur fides Catholica; & dat facultatem cogendi Concilium ad Aquas-Celenas veteres, vti dictum est.

22. Fluminis Tenedi aquæ, præsertim prope Guardiam oppidum, quà flumen labitur in Oceanum, quia lutulentæ sunt, & cœnosis impeditæ vadis, *Celenæ* dicuntur quasi nigricantes, & Hispanorum more oppido nomen dedêre, vt aliàs *Sucro*, *Vaccæa*, & *Eminius*.

23. Varada municipium est antiquum Carpetaniæ, in viâ Toleto Complutum sic: Toleto Illescam XXIIII. M. P. Titultiam M. P. M. Varadam VIII. M. P. M. Complutum XXX. M. P. & viam Varadâ Segouiam * f. c. M. Fuluius Nobilior Proconsul. Hîc, scilicet Varadæ, recolitur memoria Nerei, Saturnini, & CCC.LXV. Martyrum, qui erant in æstiuis in hoc municipio sub persecutione Diocletiani, passorum XVI. die Octobris. Crediderim hos passos Cluniæ, & Reliquias aliquas illinc huc allatas, & ibidem aliquot annis in * Hibernis vixisse concorditer.

* id est, facere curauit
* al. Titultiâ, vel Tullianis

Muris,

Muris, oppido in Gallæciâ, in populis Tamaricis; vbi ex mari exundantique flumine fiebat peninſula, de quâ Plinius lib. 4. cap. 20. ſanctus Theodorus Monachus cultus eſt, vitâ miraculiſque clarus, 11. Aprilis. 24.

24. Populis Tamaricis.] *De Fontibus Tamaricis idem Plinius lib. 30. cap. 2. & doctiſsimus Ludouicus Nonnius in ſuâ Hiſpaniâ cap. 44. noſtraq́; laus Hiſpaniæ.*

Ouetum (quæ prope Lucum Aſturum, ciuitatem Regiam, & quæ ſub Sueuis continet ſe Lucum Auguſti; & in quo Luco Aſturum, ſub Rege Theodomiro Sueuorum, habitum eſt Concilium Nationale Sueuorum) tempore Maurorum allata eſt arca Toleto cum Reliquiis plurimis, & cappa, quâ beata Virgo donauit ſanctum * Ildefonſum Toletanum Antiſtitem, quæ fuit candidiſſimi coloris, & corpora ſanctorum Aſturij, cognomento Serrani, & Iuliani, Toletanorum Epiſcoporum. 25.

* *Scriptum erat* Elephonſum

In Gallæciæ ciuitate, Luco Auguſti, memoria ſanctorum Martyrum Procli & Hilarionis ſub Traiano paſſorum; quorum Reliquiæ & Acta aliò tranſlata dicuntur. 26.

Floret memoria ſanctitatis, apud Lucum Auguſti, ſancti Pontificis * Odoriis, qui reparauit hanc ciuitatem & Eccleſiam, & illi Sedem reſtituit anno DCC.XLIIII. annis XXVII. poſt vaſtationem huius ciuitatis: moritur pòſt ſanctiſſimè. 27.

* *al.* Odotnis,

Achartæ vel Murciæ manſit Epiſcopus, & templum * Eccleſiaque tempore Maurorum. 28.

* *al.* Arciſa

Ante Hiſpaniarum vaſtationem à Mauris, in Eccleſiis Cathedralibus Euchariſtia ſemper patens erat: quam conſuetudinem ſeruarunt antiquæ Eccleſiæ, vt Toletana, Bracarenſis, Lucenſis, & aliæ, quæ non captæ à Mauris, ſed vel deſertæ vel admiſſæ.... In aliquibus Eccleſiis, vbi frequentiſſimi Saraceni degebant, & Eccleſiæ erant debiles, id aliquando fiebat; ſed raró. 29.

Via Antonini Emeritâ-Auguſtâ Cæſarauguſtam, ſic: Caſtra Iulia, vel Trogilium (poſterius nomen retinent Mauri) M.P.M.XVII. Lacippeam XX. M. P. nunc * Madrigaletum; * Laucianam XXIIII. M. P. M. *Villare Pedroſi* Mauris: Auguſtobrigam M. P. M. XXII. Caleram: Toletum M. P. M. * LV. 30.

* *al.* Mndragæ;
* *al.* Leucipam
* *al.* LVII.

Itinerarium, quod Antonini Auguſti nomine circumfertur, mirè corruptum eſt, additis & ſubtractis manſionibus non paucis: primò cœptum ſub C. Cæſare, productum ſub Auguſto, poſitis tantùm nominibus locorum ſine milliarium numero; pòſt addita ſunt milliaria ab Antonino, & ob id illi tributus eſt labor, qui alioqui plurium fuit; addita nomina; vt *Conſtantinopolis, Maximianopolis, Diocletianopolis.* quod eſt ſignum, tunc vltimam manum operi fuiſſe ſuperadditam. 31.

Cùm

32. Cùm Lusitaniam pertransissem, publicâ Saracenorum fide, vidi non longè procul Æminio, in Campo Osensi, vetus & miraculosum stagnum, quod tot fecit miracula, & Ecclesiam stantem, anno DCCCC.XLII. conueni sanctum senem Heronium Bracarensem Pontificem in * Bracaræ ruinis, cum suis ouibus, officio sancti Pastoris fungentem, & Æminij sanctum virum Gundisaluum, quem audiui post aliquot annos successisse Heronio.

* *al.* Contheræ

32. Cùm Lusitaniam pertransissem, publicâ Saracenorum fide, vidi non longè procul Æminio, in Campo Osensi, vetus & miraculosum stagnum.] *Cum Luitprando oculato teste conuenit M. Maximus in Chronico anno* D.L. Prope Osset, oppidum Lusitaniæ, in Diœcesi Pacis-Augustæ, fontes Baptismatis in peruigilio Paschatis exiccantur. *lego*, excitantur. *S. Gregorius Turonensis secundas fert lib.6. Hist. Franc. cap.43.* Habito ergo tractatu, de multis virorum millibus trecentos viros elegit armatos, & intra castrum Osset, in cuius Ecclesiâ fontes diuinitus complentur, includit [*Hermenegildum.*] *Ex obsidione D. Hermenigildi clarè conuincitur,* Osset *oppidum, in quo aquæ illæ miraculosæ Baptismales, Lusitaniæ fuisse, si verba M. Maximi anno* D.LXXXI. *penitiùs attendamus; hæc sunt:* Leuuigildus iterùm Hermenegildum filium obsidet apud Osset oppidum Lusitaniæ, captumque Toletum ducit. *De hisce fontibus idem Turonensis lib.5. Hist. cap.7. Baronius anno Christi* D.XLVIII. *pag. 589. Morales lib.11. Histor. cap.54. Illustrat rem totam vetus inscriptio, quam apud Emmanuelem de Fariâ & Sousa in Epitome Histor. Lusitan. part.2. cap. 1. pag. 165. inueni, vbi* Æminij *&* Osset *mentio, quorum Luitprandus meminit.*

IMPER. CAES. D. AVG. INTER. DIV. REL. COHORT. PRAESID. VACE. OSCEL. LANCO. CALEN. AEM. LEG. X. FRETENS. EIVS. NVM. SPECTACVLA. ET LVD. GLADIAT. E. V. VRBES. LVSITA. L. A. EXP. ET. HECATOMB. D. D.

Vnde non Osset, *sed* Oscel *fortè legendum in Maximo, Luitprando & Turonensi. Ex lapide verò, Aeminiensem & Oscellensem cohortem spectacula & ludos gladiatorum August. Imp. edidisse, demonstratur. De Aeminio fluuio Plinius Nat. Hist. lib.4. cap.22. Et de hac re breui in lucem emittet excursum, doctum sanè & laboriosum, P. Franciscus Biuar in eruditißimis Comment. ad M. Maximum. Non tamen nego in Bætica* Osset *oppidum reperiri; constat ex M. Maximo anno* D.VI. *& anno* D.LVI. *& aquas has diuas in eo erupisse, qui electissimum legit opusculum doctißimi religiosißimique viri D. Ioseph de sanctâ Mariâ Ordinis Carth. credat forsitan: tot tantasque sui iudicij (summi quidem) adducit coniecturas & testimonia.*

33. Ego Chronicon meum, quod miseram * Regimundo, etiam transmisi (partem illius) Heronio Bracarensi seni Pontifici sanctissimo, & scripsi illi sequentem Epistolam:

* *al.* Tractemundo,

D.L. De *eminentissimi* titulo vide Notam 1. ad Epistolas.

Sanctissimo Patri, & eminentissimo Papæ Heronio, meritissimo Bracarensi Archiepiscopo, Luitprandus Toletanus Subdiaconus debitam offert obedientiam, & salutem ac felicitatem æternam precatur. Efflagitasti à me seruulo tuo frequenti penè conuitio (sanctissime Pater, & eminentissime Papa) quod pro tuâ in me præstantiâ iustiùs imperare potuisses,

ac pro meâ in te meritissimâ obseruantiâ ad nutum ego parêre debuissem: cùm inuisi S. Iacobi Zebedæi filij, Doctoris & Apostoli nostri, sacra ex voto limina, vt pleraque Lusitaniæ Gallæciæque celebriora loca, & in primis sanctissimi Doctoris, Martyris & Apostoli Petri, primi eiusdem Apostoli discipuli, primique Hispanorum Martyris ædem sacram, ac admirabiles Reliquias, à te tuisque ministris Bracaræ Augustæ tecto perhumaniter exceptus sum. Tunc cùm sermonem facerem Opusculorum meorum, & inter illa continuationis Chronici mei ducti ad annum DCCCC.LX. *ad Chronicon L. F. Dextri, & M. Maximi Benedictini Monachi, sapientissimi Poëtæ, Episcopi Cæsaraugustani planè sanctissimi; tunc iniecta est tibi cupido videndi lituras meas; quia videras Dextrum & M. Maximum, & studiis sanctarum Scripturarum, & legendis nostrarum rerum historiis solabaris labores prolixæ & insuauis captiuitatis inter Mauros. Promisi statim mißurum partum meum, vel potiùs abortiuum fetum, maluique qualemcumque tibi castigandum, quàm nullum mittere: satius ducens parêre comiter imperanti, quàm reluctari comiter efflagitanti. An placiturum sit hoc meum obsequiolum, prorsus ignoro: si fuerit ingratum, tu videris, qui iussisti; sin placeat, ceteros annos, quos addideram, tibi mittam. Vale, sanctissime Papa, & sanctum tuum, licet pauperculum, senatum fidelium, & ministros in primis Clerumque saluta, qui versantur inter lupos vt oues mansuetæ, ac barbarorum carnificinæ in singulis horis subiacent, ferentes continuas iniurias maledictaque à Saracenis; quorum gladius eorum impendet ceruicibus. Sanctus senex Ioannes Seruus Dei, Toletanus Antistes, multùm te salutari iubet; ac iniunxit mihi, vt de te scirem, an eius Epistola encyclica in tuas manus venerit. Iterùm & tertiò vale. Toleto,* IV. *Idus Octobris, ærâ* DCCCC.LXXXI.

33. An eius Epistola encyclica in tuas manus venerit.] *De encyclicis litteris communis locus, quarum frequens mentio apud Ecclesiasticos Auctores. Vide Eminentißimum Cardinalem Cæsarem Baronium Tom. 2. Annalium anno Christi* C.XLII. *pag. 105. litterâ C. & nouißimè Franciscum Bernardinum Ferrarium de Antiquo Ecclesiasticarum Epistolarum genere lib. 1. cap. 2. & quæ scripsi in Tesserâ legum ad l.* Certa forma. *C. de Iure fisci, lib. 10. fol. 52. & 53. Hæ sic dictæ, quia mittebantur ad omnes Christi fideles, quasi in circulum: siue à Synodo, vel à Summo Pontifice; vel cùm ab aliis aliâ occasione darentur. de hisce encyclicis noster Iulianus in Chronico num. 146. & 173.*

Fluuius Sucro diuidebat Oretanos *Occidentaliores ab Orientalioribus Bastetanis: & in Antonino Populi Saltiga, & Putealia, sunt Bastetanorum in hac viâ populi. 34.

*al. Orientales ab Occidentalioribus

Via sic ordinatur in codicibus castigatioribus. Saltiga XVI. M. P. Putealia XXXII. M. P. prope Paracuellos; Vallem longam XL. M. P. *Branchales* modò dicitur oppidum, vnde eius principium sumitur: *Vrbiacam XXVI. M. P. (Mauri *Arbecam* vocant) Allaborcium XXV. M. P. (vulgò *Carinenam) Argiriam VI. M. P. Carenas, 35.

*al. Teibitium XXV.

*al. Carrenam

vel Callete M. P. M. xx. Carinenam, sermone Maurorum *Longares* M. P. M. vii. Cæsaraugustam M. P. M. xxvi. Zaragoziam vocant.

36. Iulianus Lucas, Auctor Græcus, Toletanus Diaconus refert, Græcos, cùm venerunt in Hispanias, in Bastetanis condidisse oppidum dictum Dicæarchia, vel Puteolos, aut Putealia, quod Mauri diruerunt; posteà venisse *Campaniam, & alterum condidisse huius nominis.

* al. Carpetaniam,

36. Iulianus Lucas, Auctor Græcus, *&c.*] *Huius Auctoris meminit Florianus de Ocampo in Proœmio quinque librorum priorum suæ Hist. pag. 5. & quia adamussim patriam & scripta eius describit, non erit otio abuti, transscribere, nec itidem erit ea legere. Hæc sunt:* Despues del Iuliano sobredicho prosiguio larelaçion de los hechos Españoles mucho mejor que todos, otro Iuliano Diacono tambien Toledano, morador en aquella ciudad, puesto que Griego de naçion, segun el pareçe, declara en el principio de su Coronica: dentro de la qual primero que trate de los aconteçimientos de sus tiempos, recapitula sumariamente muchas antiguedades Españolas, donde se muestra leido, i muy exerçitado en letras i çiençia de su gente Griega. Despues de lo qual viene à contar la mayor parte de los trabajos i victorias del santo Rey Don Pelayo: en cuya edad, el dize, que fue con la entrada de aquellos Alarabes e Moros Africanos, que diximos arriba. *A Floriano accepit Garibayus lib. 9. Hist. c. 3. qui refert his verbis:* En estos tiempos, que en España mas sonauan las armas, que floreçian las letras, vuo en la ciudad de Toledo vn doctissimo varon, de naçion Griego, llamado Iuliano Diacono, segun Florian lo afirma, habitando en aquella ciudad: dize, auer escrito doctamente las antiguedades de España, siendo erudito en las lenguas Griega i Latina, i afirma auer proseguido su Historia hasta contar las cosas aconteçidas en su tiempo, con la mayor parte de los trabajos i victorias de este Rey Don Pelayo; i en particular tomò su Historia desde los tiempos del Rey VVamba. *Priùs dixerat noster Iulianus in Chronico num.* 234. Hinc auspicatur suam Historiam Iulianus Lucas Thessalonicensis, & in sanctâ Ecclesiâ Toletanâ celeberrimus Archidiaconus; qui vixit sæculo sanctissimi Regis & reparatoris Hispaniæ Pelagij. *Iterùm num.* 385. Iulianus Lucas Thessalonicensis, Græcus natione, Diaconus Toleti, in pretio habetur, nobilis Scriptor: nam scripsit Historiam Gotthorum, & præcipuè Regis S. Pelagij. *Vnde non eum confundas cum Iuliano nostro, vt aliquos fecisse testatur D. Paulus de Espinosa de los Monteros in primâ parte Hispal. Histor. lib. 2. cap. 1. fol. 30. Quamuis P. Mariana, quem allegat, lib. 7. Hist. Hispaniæ cap. 3. in fine, de Iuliano Lucâ loquatur, non de Iuliano Archipresbytero S. Iustæ.* Iulianus quidam Diaconus, *ait Mariana,* natione Græcus, in vtriusque linguæ cognitione non impar, antiquitates Hispaniæ atque Pelagij res gestas per hæc tempora Toleti litteris illustrabat. Auctor est non-nemo. *Non desunt, qui haud leuioribus rationibus ducti autument, hunc Iulianum fuisse quem Isidorus Pacensis asserit successorem Sinderedi, & Pelagio Regi ad latus hæsisse in Reliquiarum arca adsportatione. Vide nostrum Luitprandum in Chronico num.* 222. *atque num.* 162. *& ride Ambrosium de Morales, qui irridet asserentes vindicantesq; Iulianum Lucam è Cimmeriis tenebris.*

Puteolos, aut Putealia.] *De hoc oppido à Mauris diruto, temporeq; Regis Alfonsi VI. reparato, & de altero in Italiâ condito, Iulianus in Aduersariis num.*

*num.*296. Iſcadia ciuitas in Carpetaniâ in viâ Toleto Complutum, diſtans Toleto XXXII. M. paſſ. vbi conductus profundiſſimus, à centum foraminibus quaſi centum puteolis diſtinctus: & ibi Iſcadia. Pòſt Puteoli-centum (à Puteolanis Italiæ aiunt conditam) me viuo reparatur, quæ fuerat à Saracenis deſtructa.

Sancta Potamiœna, ciuis Putealienſis in Baſtetaniâ, filia M. Aurelij Decimi, Præfecti Legionis Septimæ, Geminæ, Piæ, Felicis, & S. Quintiæ Marcellæ; ſoror Cæciliæ Quintiæ, quæ nupſit Druſo Valerio Cæliano Valentiniano: & iſti fuerunt parentes M. Aurelij Valentiniani Præſidis prouinciæ Hiſpaniæ Citerioris. conſtant hæc ex inſcriptionibus. 37.

37. S. Potamiœna, &c.] *De S. Potamiænâ virgine & Martyre fit mentio in Martyrologio Romano* XXVIII. *Iunij.*

Paracuellos dicitur, quaſi παρὰ κόλον. *Cole* à Mauris dicitur *Almodouar.* 38.

Albacetem, oppidum Baſtetanorum, condiderunt Cilices in Hiſpaniam venientes à regione Cetide. Vocant Mauri hunc locum *Albacete*, corruptè. 39.

Arbucaræ in Celtiberiâ S. Papij Martyris: qui variis tortus cruciatuum generibus, tandem datis ceruicibus occubuit IV. Kal. Iulij anno CCC.III. ſub Diocletiano & Maximiano Imperatoribus, Præſide Hiſpaniæ P. Daciano: ibique eius memoria celebris eſt. 40.

Ætate parentum meorum anno Domini DCCCC.XXIII. Martij XXVI. paſſa eſt martyrium virgo ſanctiſſima Eugenia, filia Chriſtianorum Muzarabum in municipio Vticenſi, quod in Conuentu Cordubenſi vocarunt *Marmolejos*; iuſſu Regis, & Miramolini Abderramenis, ferociſſimi tyranni, fidei Chriſtianæ cauſsâ: & poſt carceres & ſupplicia, datis ceruicibus, Martyr effecta eſt ſub Blaſio Toletano Pontifice, Cordubenſi N. honorificè ſepulta eſt cum verſibus acroſtichis in marmore cælatis. Mirificè culta eſt: & erat in Oueto; Toleti & Gallæciæ colebatur. 41.

Huius ſanctiſſimæ virginis & Martyris Hiſpanæ Reliquiæ delatæ ſunt ad varias Hiſpaniarum partes; vbi conditæ ſunt illi Eccleſiæ. 42.

In tabulario ſanctæ Iuſtæ reperi carmen hoc compoſitum à Domino Blaſio Toletano Præſule, præſtantiſſimo illius ſæculi Poëtâ: quod iis addo: 43.

Eugenia hoc poſita eſt tumulo celeberrima Virgo,
Sanguine quæ Chriſti eſt teſtificata fidem.
*Purpura quam decorat candenti * ſacra colore,* * al. *infecta*
Laurea & exornat cui duplicata caput.
Multa tulit, ſed plura refert ex hoſte trophæa:
Victrices lauros æther & ipſe canit:

Miratusque canet ventura in sæcula mundus,
Dum steterit tellus pondere fulta suo.
Toletum tibi, Diua potens, tibi Corduba felix
Patria, mansurum porriget vsque decus.
* al. *Tricensis* *Totaque iam refert * parentum Ecclesia laudes,*
Præcipuè indigeti soluet Ibera suæ.
Morte paras vitam, penetras quoque funere cælos,
Vulneraque ad Superos expediêre viam.
Supplicibus te pande piam, portumque salutis:
Diua doce miseros, Diua tuere reos.
Quod patimur sat triste iugum, sit caussa coronæ:
Blasius hoc Præsul carmine te celebrat.
Toleti memor esto tui, veterisque tuorum
Maiorum sobolis: iam tua regna tege.
* De S. Pelagio Martyre carmina. *Eugeniam sequeris * Pelagi, fortissime Martyr:*
Moribus adsimiles estis, & igne pares.
Efferus Abderamen Almanzor credidit ambos
* lege *rapit.* *Perdere; vtrumque tamen morte sub astra * parat.*
Vos eadem fortasse grauat custodia vinctos
Compede, tum vinclis, tum pietate pares.
Quos ibi sermones seritis de morte ferendâ,
Pro pietate semel, proque pudore simul?
Eugeniâ, ô Pelagi, tibi sit noua caussa coronæ;
Illa necem patiens te docet esse virum.
Post cuius, testare fidem, vestigia constans:
Illa tuo capiti serta nec vna locat.
Gaudetis super astra duo de morte subactâ,
Nomine velletis plura tulisse Dei.
Vos rosa, vos decorant candentia lilia testes;
Hinc rubor, hinc candor tempora vestra tegit.
In terris patria haud similis; tamen vna duobus
Patria communis regia celsa Dei.
Gaudete, ô pugiles, memoresque estote clientum,
Quos dubia exercet pugna, grauatque metus.
Præsentes igitur populis pugnantibus este:
Si nos adspicitis, vincimus & fruimur.
Si vincemus, erit palmæ pars maxima vestra:
Gloria nostra simul, gloria vestra fiet.

44. Obiit sanctissima virgo & Martyr Eugenia VII. Kalend. Aprilis, Feriâ IV. Hebdomadæ dictæ *in Passione:* quam post duos annos assequitur sanctissimus iuuenis Pelagius, vt creditur, natione Gallæcus, qui ducem & magistram habuit ad martyrium sanctissimam Eugeniam æra DCCCC.LXI. anno duodecimo Abderramenis,

nis, huius nominis *Quarti* dicti, cognomento *Almanzoris*; egirâ verò CCC.XII. Sæuiſſimus fuit hic Imperator, & multas in Chriſtianos edidit ſtrages, ac fidei Chriſtianæ fuit hoſtis infenſiſſimus. Sunt qui credant, tunc occiſam Toleti Mariam ſeruam Dei.

Queritur ſanctus Pontifex Innocentius I. in Epiſtolâ ad Epiſcopos Hiſpaniæ Toleti congregatos ad Concilium, quòd ex Iuriſperitis & cauſſidicis fierent Epiſcopi, vt quidam Fl. Rufinus Conſul cum Flauio * Euſebio anno CCC.XLVII. fit Epiſcopus anno CCC.LX. in Hiſpaniâ, & Gregorius ex Præfecto Prætorio Galliæ Epiſcopus Illiberitanus: &, licet fuerint ambo viri ſancti & vitæ laudabiliſſimæ, Pontifex fieri prohibet. 45. * al. Cuſelio

Sunt qui dicant ſanctam Theclam Iconij natam, primam Pauli diſcipulam, eiuſque prædicatione conuerſam, natam patre Hiſpano Celtibero, matre verò Iconienſi Gentili duriſſimâ. 46.

Anno tertio Siſenandi, ſub Audace Tarraconenſi Pontifice, arca per mare Mediterraneum, Angelo duce, deuecta eſt Tarraconem cum parte corporis ſanctæ Theclæ virginis & Martyris, diſcipulæ S. Pauli, cum inſcriptione intus repertâ, quæ ſignificabat hoc. Anno DC.XXXIII. excepta eſt cum ingenti gaudio Præſulis, & ciuium: ac res ſcripta per epiſtolam ab Audace Præſule Regi Siſenando, miram Hiſpaniæ lætitiam attulit. Sub captiuitate Maurorum anno DCCCC.LX. cùm ego illac tranſiui, ſedulò cuſtodiebatur in captiuitatis medio, permittentibus Saracenis, à Catholicis Muzarabibus. 47.

Et ad preces illorum qualecumque carmen luſi, quod & eis porrexi. 48.

Diua potens ſuperas inter numeranda cohortes,
Prima ex femineo Martyr opima choro,
En patriam repetit tot iam voluentibus annis;
Et Laletanum ſoſpitat illa ſolum.
Tranſmittit pelagus ſupero præeunte Miniſtro,
Paret & imperio ventus & vnda ſuo.
Ex Celtiberâ genitor fuit vrbe profectus;
Illeque quos deamat filia Thecla fouet.
Ecce Luitprandus iam non nouus incola terræ
Hiſpanæ, externam carmine lætus adit.
Accipe, quæ ſupplex tibi, Virgo, carmina ſacrat:
Pectore, pro templo, te quoque, Diua, tegit.
Felix aduentus tuus eſt & lætus Iberis;
Eſt nihil vlterius Tarraco quod cupiat.
Te veniente ſalus venit, & ſanctiſſima tecum
Imponit votis amplius illa modum.

In tempore Muzarabũ erat Eccleſia Tarraconenſis S. Thecla vetus.

48. Externam carmine lætus adit.] Externam *vocat, quam priùs ex Celtiberiâ oriundam dixerat; ſed tamen tunc ex Aſiâ in Hiſpanias aduecta Hiſpano Auctori extera videbatur. De patriâ origine Luitprandi conſule Cenſuram Biuarij ad finem, & quæ diximus in Chronici Notis num.62.*

49. Sucro fluuius naſcitur in Hiſpaniâ in monte dicto *Megarutula*, quem Saraceni vocant corruptè *Mogarruta*, non procul à Turiâ, dicto etiam Ibero minore, à Mauris *Guadalimar*; quaſi diceres *fluuium aquæ* *crudioris* : tranſit per vrbem cognominem, dictam à Mauris *Concham*, à Malachâ Celtiberorum vrbe, dictâ à Saracenis *Malcâ*; & à montibus, qui Sagunto impendent: quam ciuitatem Carthaginenſes demoliti, reædificantes *Carthaginem Edetanorum* vocauerunt. Itaque fluuius hic Sucro in pelagus Mediterraneum *excurſat: non procul eſt, à dictâ Carthagine, & fluuio Ibero minore.

* al. *Guadalaniar*; * al. *candidæ*: * al. exundat:

50. Duplex eſt Segueda; altera caput Belliranorum in Celtiberiâ, à Mauris dicta *Borgia*: altera in Areuacis, dicta *Baleranica* à Saracenis. Titios populos *Thauſt* vocauerunt Saraceni, ſicut Biſgorgitanos *Gobia* in ripâ Iberi, vbi Cæſaraugusta. Ad Dertoſam ſunt pluſquam triginta populi Romani.

51. Axeniam ciuitatem in *Ariſtis populis, vocant Saraceni *Xixenam*.

* al. Anſtis

52. Colendam ciuitatem, *Maluendam* Mauri vocauerunt. illius colonia immunis.

53. Belſa pòſt *Oriola* eſt dicta.

54. Ocile, vbi mercatus fuit Hiſpanorum Areuacorum, decurtato vocabulo corruptoque, Mauri vocant *Ciria* (ab Ocili, *Cilia* priùs) & adhuc corruptiùs, *Cinar*.

55. Confluentia finis Areuacorum eſt Villanoua, in confluenti fluminum Arlanzæ & Arlanzonis, quæ ibi iunguntur.

56. Ciuitates has in Areuacis ſitas, & in Celtiberiâ, Pallantiam, *Berlangam* Mauri vocauerunt; Calagurrim, *Caleruegam*; Sigedam, *Cajas*; Lauronam, *Varzones*.

57. Auſa, vel Auſona, in populis Auſetanis eſt, tempore Maurorum dicta *Manreſa*, ſicut Egara, *Beſeda*, vel *Boſque de* * *Malateſta*.

* al. *Malatoſca*. *Vide n.68.*

58. In Conciliis Toletanis alius fuit Epiſcopus Caſtulonenſis, & Caſtellanus. in Caſtellanis Caſtellum caput fuit: quam vrbem Mauri vocant **Seſelu*. In tertio Toletano Concilio confirmat Froiſelus Epiſcopus Caſtellanus, alius ab Epiſcopo Caſtulonenſi, qui ibi confirmat.

* an *Beſelu*.

59. S. Maginus, aliàs Maximus, paſſus eſt * VIII. M.P. à Tarracone in monte Palſuriano, XXV. Auguſti, ſub Diocletiano, Præſide Hiſpaniarum Daciano, anno CCC.II. fuit ciuis Tarraconenſis; egit vitam eremiticam.

* al. XVIII.

60. Palfurius Sura, vir Senatorius, amicuſque Martialis, in ſenectute creditur ſub Claudio fuiſſe Tarraconenſis Prætor, & prope Tarraco-

raconem oppidum à ſuo nomine condidiſſe Palſuriam, à Mauris pòſt corruptâ voce *Buſagraña.*

Corpus ſancti Sigiſmundi Regis Burgundiorum & Martyris, ablatum ab vrbe Seduno, ad tractum Barcinonenſem creditur delatum, & in monte Tesbiade depoſitum: quem montem Mauri voce decurtatâ vocant *Monſeue.* 61.

S. Saluius Epiſcopus Ambianenſis, & Martyr, creditur allatus prope Barcinonem, vt S. Valentinus Epiſcopus & Martyr (quem alij faciunt Interamnij Flauij in Hiſpaniâ Epiſcopum, alij autem Italum, Romæ paſſum ſub Traiano Imperatore) ad Monaſterium quoddam prope Rubricatam vrbem: nunc *Manrreſam* dicunt. Alij putant huius vrbis Interamnij fuiſſe Confeſſorem Epiſcopum. 62.

Reliquiæ S. Baudelij, Diaconi & Martyris * Nemauſenſis, ſub Iuliano paſſi pro fide, delatæ ſunt Rodam (ciuitatem maritimam prope Indigetes) & Toletum: quæ pòſt delatæ ſunt in arcâ ſacrâ Ouetum. 63. *al. Mamauſenſis,

Septimo Septembris paſſa eſt ſancta virgo & Martyr Regina apud vrbem Aliſiam, in confinibus Luſitaniæ & Carpetaniæ, ſub Olybrio Præfecto Hiſpaniarum, ſub Diocletiano: cuius Reliquiæ delatæ ſunt ſub Saracenis ad territorium Auguſtodunenſe. Mauri vrbem Aliſiam vocauerunt *Alixam.* 64.

Mauri creduntur eſſe depopulati ciuitatem Egaram, olim Sedem Epiſcopalem, quæ tempore Gotthorum ciuitas fuit ampliſſima: cuius ruinæ in Laletaniæ fine viſuntur prope ciuitatem Baſim, & exortum fonteſque fluminis Clodiani, ſic à nobili Romano Clodio vocati. Habet terminos Bordel dictum *Burdus*, Palada, nunc *Paladera*, *Monteſam*, montem magnum, Teſpiadem, & *Pouellam*, vt nunc nomen habet. 65.

* Bentas Sualdi pro Emilianæ Monteſano facta eſt ante I. Toletum. 66. * Locus in originali corruptus.

Lugodini in Luſitaniâ, quam vrbem vocauerunt Mauri *Vitigodinum*, S. Iuſtus, vt creditur, Epiſcopus Egarenſis, qui Concilio Egaræ congregato ſubſcripſit, & Amicus Epiſcopus. 67.

Quam vrbem vocauerunt Gotthi corruptè *Egaram*, vocauerunt Latini *Baſedam* in Caſtellanis; cuius meminit Ptolemæus. 68. Vide n. 57.

Æra Cæſ. DCC. LXIX. Ioannes Egarenſis, deſtructâ ciuitate ſuâ, vix euaſit; ſenex & confectus ſenio, peregrè profectus eſt aliò. 69.

Antiquiſſimus eſt Epiſcopatus Baſedenſis: nam S. Fructuoſus, Epiſcopus Tarraconenſis & Martyr, priùs creditur fuiſſe ciuis & Epiſcopus Baſedenſis, & inde tranſlatus Tarraconem, vbi martyrium obiit illuſtriſſimum. 70.

Froiſelus, Epiſcopus Caſtellanorum, interfuit tertio Concilio 71.

Tole-

Toletano: huc, ex Dertoſanâ Sede, iuſſu Regis glorioſiſſimi Recaredi tranſlatus.

72. Apud Caſtellum Milledunum in Caſtellanis, à Mauris dictum *Milloz* corruptè, S. Leonis Epiſcopi & Confeſſoris (vt creditur Egarenſis) miraculis clari.

73. Sunt qui credant, hunc Epiſcopum fuiſſe, & à Venetis delatum Venetias, datumque Leoni Mitamanenſium Epiſcopo in Caſtellanis, ad mare Mediterraneum; &, ſubmerſo oppido maritimis fluctibus, delatum fuiſſe Milledunum, & ſepultum in Cœnobio S.Seruuli Martyris; eius corpus vel Reliquias illuc tranſlatas fuiſſe, ad oppidum Milledunum, quod (vt diximus) Mauri more ſuo nunc vocant *Milloz*;

74. In Hiſpaniâ, ciuitate Octogesâ, quam Gotthi corruptè & decurtatè *Ictoſam* dixêre, celebrantur Martyres Iuuenalis, Bonoſus & Maximianus, ſub Traiano paſſi, & S. Vildefrius, eiuſdem ciuitatis Epiſcopus & Confeſſor, miraculis clarus, ante tempora Conſtantini. Hæc Sedes in Hiſpaniâ vetuſta eſt: paret Tarraconenſi, nec ab alio poteſt cogi Epiſcopus eius, niſi à Papâ. Interfuit Concilio Gerundenſi ſub Ioanne Tarraconenſi Frontinianus Ictogenſis.

75. In Aſturibus, Hiſpaniæ vrbe Britoniâ, ſanctorum Martyrum Gorgonij, Firmi, Antonij, & Agapis virginis, natorum in Nicæâ Bithyniæ, caſu ad Hiſpaniam delatorum, in perſecutione crudeliſſimi Decij: qui decimo Martij per varios & terribiles cruciatus palmam martyrij tandem conſecuti ſunt.

76. Lucius, vel Lucas, Epiſcopus Britonienſis in Hiſpaniâ, petens Cæſaream Cappadociæ (neſcitur cauſſa) cum ſociis paſſus eſt ſub perſecutione Neronis; coliturque memoria eius, & Britoniæ, vt in propriâ Sede, & Cæſareæ Cappadociæ.

77. In Aſturibus prope Balobrigam in mari Oceano reſident naues Normannorum, quæ precibus S. Gundiſalui Epiſcopi Mindonienſis, vel Balobrigenſis, ſubmerſæ ſunt anno DCCC.XLVI. ille verò moritur anno DCCC.L. colitur I. die Nouembris.

78. S. Martinus ex Orientis partibus in Gallæciam veniens, conuertit ad fidem Catholicam Sueuos; factuſque primò eſt Epiſcopus Britonienſis, vel Mindonienſis, pòſt ex Britonienſi Dumienſis, tandem ex Dumienſi Archiepiſcopus Bracarenſis.

79. Duplex Sedes Dumienſis; altera in Aſturiis, quæ Britonienſis; altera in Gallæciis; & hæc fuit Monaſterium, quod ſanctus Martinus inſtituit.

80. Duplex Caſtulo, alterum dictum* Caſtulum: ambo Sedes Epiſcopales.

*al. Caſtellũ, vel Cetulij:

81. In diuiſione Epiſcopatuum, ſub Rege Theodemiro, Sueuorum Magne-

Magnetum, Episcopatus Portuensis, oppidum, quod Saraceni vocauerunt * *Mauhnoca*, factum est Sedes. durauit parùm. * al. *Maulhoce*,

Vectica Sedes, Bracarensi subiecta, dicta est etiam Besea, vel 82.
Betaonia; à Mauris verò *Barbola*, in Portuensi Sede. Sunt qui dicant esse quoque dictam Betonicam, à Betonibus proximis conditam.

Sancta Thyphenes creditur passa Vecticæ, iudice Fl. Cæsario, 83.
qui fuerat olim Præfectus Romæ, pòst sub Iuliano iudex Hispaniæ; tandem anno CCC.XCVII. sub Honorio, iam confectus æuo, Consul cum Attico.

Anno XV. Theudij Regis Gotthorum, ærâ verò DLXXXIV. ce- 84.
lebratum est à Patribus prouinciæ Tarraconensis Concilium Vallense in oppido Valle, Vallis Fauentinæ: nec legendum, nisi mendosè, *Valentinum*; sed *Vallense*, vel, vt alij codices habent, Valletanum, vel Valletense. Ibi colitur sacer Amatus, Presbyter & Abbas Tamirensis, XII. Septembris. Fuit Amatus oriundus Valle, patre Theodoro Vallensi Hispano, qui duxit vxorem Gratianopoli in Galliâ: natus est anno DC.XXXV. obiit anno DC.XCV. translatus posteà ad Vallensem vrbem, anno DCC.XII. tempore Saracenorum aliò translatus.

Cùm essem Fuldæ Bibliothecarius, incidi in codicem Conci- 85.
liorum Toletanorum, in membranis, litteris Gotthicis scriptum, quem sanctissimus Elipandus, Toletanus Archiepiscopus, ad Carolum Magnum Augustum transmiserat; ibique reperitur mutilum Concilium Toletanum sub Iuliano Toletano Archiepiscopo, ærâ D.LXXVIII. anno IX. gloriosissimi Regis Theudij: quod videtur nationale Concilium, sic:

IN NOMINE DOMINI N. IESV CHRISTI INCIPIT 86.

CONCILIVM TOLETANVM

SVB IVLIANO, TOLETANO METROPOLITANO,

sub die XIV. Kal. Decembris ærâ D.LXXVIII. anno IX. gloriosissimi Regis Theudij.

CVM *ex consensu Domini nostri gloriosissimi Regis Theudij, omnes Hispaniæ Metropolitani, aliique Pontifices consedissemus Toleti, vrbe regiâ, in Basilicæ S. Mariæ Virginis secretario, quæ vocatur Ierusalem, & de sanctissimorum Patrum institutis, Canonumque decretis, debita mentio haberetur; placuit nobis, omnibus in vnum collectis, tractare de morum reformatione; ac si quæ decreta sunt in anterioribus Conci-*

 liis,

liis, & temporum abusu deleta, denuò restaurare; & in primis fidem sancti Concilij Nicæni, litteris, mentibus & vocibus profiteri.

Incipit fides à sancto Concilio Nicæno edita. Credimus in vnum Deum, Patrem omnipotentem, &c. vsque ad *Vitam futuri sæculi. Amen.*

Deerant in ipsâ Synodo nonnulla folia, & ob id nonnulla Capita, & primò prima quatuor Capita: sequitur verò Caput quintum.

CAP. V. *De Clericis fictis.*

Clerici, qui se fingunt habitu & nomine Monachos esse........

CAP. VI. *Si Presbyter contumax excommunicandus est.*

Siquis Presbyter ab Episcopo suo fuerit degradatus, aut officio pro certis criminibus suspensus, & ipse per contemptum & superbiam aliquid de ministeriis exercuerit.....

CAP. VII. *De Presbytero post ordinationes.*

*Ceterùm Presbyter si post ordinationes aliquid acquisiuerit, illud obseruandum est, quod in Canonibus de * consecutis nihil habentibus institutum est.*

*al. consecratis

CAP. VIII. *De viduis & puellis Religiosis.*

De viduis & puellis, quæ habitum Religionis in domibus propriis, tam à parentibus, quàm per se mutauerint, si posteà contra institutum....

CAP. IX. *De querimoniâ plebium.*

Relata est coram sanctâ Synodo querimonia plebium, quòd sunt quidam Episcopi nolentes ad prædicandum, vel confirmandum suas per annum.....

CAP. X. *De curâ Episcoporum.*

Sancimus omnibus Episcopis curam laicorum instare; vt scilicet, quos fideles in fide Christi inuenerint, nimio affectu diligant.

CAP. XI. *Ne plures baptismales sint simul Ecclesiæ.*

Plures baptismales Ecclesiæ in vnâ terminatione esse non possint.

CAP. XII. *Quomodo sint Abbates eligendi.*

Congregatio debet sibi eligere Abbatem post Abbatis sui mortem.

CAP. XIII. *Puniendi sunt raptores alienarum sponsarum.*

Statutum est à sacro Conuentu, vt siquis sponsam alterius rapuerit, publicâ pœnitentiâ mulctetur.

CAP. XIIII. *De officio Archidiaconi.*

Officium Archidiaconi est, quando voluerit Euangelium legere, vel alium de Diaconis præcipere.

CAP. XV. *De officio Archipresbyteri.*

Vt Archipresbyter sciat se subesse Archidiacono, & eius præceptis sicut sui Episcopi obedire.

CAP. XVI. *De officio Sacristæ.*

Vt sciat se Sacrista subesse Archidiacono, & ad eius curam pertinere custodiam sacrorum vasorum vestimentorumque Ecclesiasticorum.

CAP.

CAP. XVII. *De quadam feminâ superstitiosâ.*

De his etiam, super quibus interrogasti, hoc est, de illâ feminâ, quæ menstruum suum sanguinem immiscuit cibo vel potui, & dedit viro suo, &c. Finis huius Canonis additus est ex Concilio Toletano, tempore Maurorum.

CAP. XVIII. *De Custode Ecclesiæ.*

Custos solicitus esse debet de communi ornamento Ecclesiæ, & luminariis.

CAP. XIX. *De rebus libertorum.*

De rebus verò illorum, vel peculiari, qui à dominis propriis libertate donantur, &c. . . . .

CAP. XX. *Quomodo facienda charta ingenuitatis.*

Debent autem suprascriptæ ingenuitatis chartæ non solùm nomen illius, qui has fieri rogat, sed etiam nomina Sacerdotum. . . . .

CAP. XXI. *De instructione laicorum.*

Instruendi sunt prætereà laici, quòd nullatenus alio loco manumittere possint proprios seruos, quos Dominicis castris aggregari decreuerunt, &c.

CAP. XXII. *De aliâ cautione.*

Non solùm autem, qui ad Clericatus ordinē promouendi sunt in Ecclesiâ, &c.

CAP. XXIII. *De præmio libertatem donantis.*

Qui debitum sibi nexum, atque competenter relaxat seruitium, &c.

CAP. XXIV. *De seruorum ordinatione.*

De seruorum ordinatione, quâ passim ad gradus Ecclesiasticos, &c.

CAP. XXV. *De iis quæ Parochiis offeruntur.*

De iis quæ ad Parochianas Ecclesias offeruntur, &c.

CAP. XXVI. *De fugitiuis seruis Ecclesiæ.*

Fugitiuos etiam seruos Ecclesiasticos, domos suas aut familias deserentes, &c.

CAP. XXVII. *De eo qui incognitus adit Monasterium.*

Si quis incognitus ingredi Monasterium voluerit, &c.

CAP. XXVIII. *De comedente carnes in Quadragesimâ.*

Quicumque in diebus Quadragesimæ esum carnis præsumpserit attentare, &c.

CAP. XXIX. *De viris ordinatis.*

De viris ordinatis, quorum occulta peccata sunt, vel manifesta, &c.

CAP. XXX. *De frequenti peccatorum iteratione.*

Ea quæ frequenti præuaricatione iterantur, frequenti etiam sententiâ condemnentur.

CAP. XXXI. *De Custode Ecclesiæ.*

Custos Ecclesiæ circa ea quæ Ecclesiæ competunt custodienda, &c. Desunt etiam duo Canones.

CAP. XXXIV. *De Ecclesiarum seruis.*

De Ecclesiarum seruis communi sententiâ est decretum, &c. Desunt adhuc * duo de seruorum ordinatione.

* *fortè legendum* vsque ad LXXXII.

De seruorum ordinatione, qui passim ad gradus Ecclesiasticos, &c. *Nunc verò * seruatis iis, quæ inter nos ad disputationem institutionemque venerunt, gratias agimus omnipotenti Deo; deinde Domino nostro gloriosissimo Principi Theudio, diuinam clementiam exorantes, vt felicissimos annos agat in Regno; vt ea quæ ad cultum fidei pertinebunt, licentiam nobis præstet liberè peragendi. Vosque sanctissimi Patres in annum sequentem* XII. *Kal. Octobris, in hanc etiam Regiam Sedem conuenturos esse denuntio, nisi mauultis ad ciuitatem conuenire Valentinam, huic Metropolitanæ Sedi suffraganeam. Ite felices sanctissimi Patres.* Subscripsit Iulianus Toleti Metropolitanus, Eleutherius Bracarensis, Celsinus Tarraconensis, Emila Emeritensis cum LXIV. aliis Episcopis omnium Prouinciarum, multis Abbatibus, & viris Palatinis.

* al. *sancitis*

CONCILIVM VALENTINVM ANNO DOMINI D.XLI.

87. COACTA *est sacra Synodus æra* D.LXXIX. XII. *Kal. Octobris, anno feliciter decimo gloriosissimi D. N. Regis Theudij, in nomine D. N. Iesu Christi.* Superest fragmentum Canonum IV. V. XVI. L. CI. Ea Valentia Hispaniæ est.

Cum Episcopi totius Hispaniæ conuenissemus in Sede ciuitatis splendidissimæ Valentiæ præstituto die XII. *Kalend. Octobris, anno feliciter decimo D. N. Regis gloriosissimi Theudij, qui nobis amplam ad hoc clementissimè dedit facultatem, vt regulam fidei Catholicæ defendentes, de moribus etiam ageremus:* [Præsedit idem Iulianus Toletanus Metropolitanus, & ceteri, qui superiori Concilio tum interfuere, & illud confirmarunt.]

(Hîc ponebatur, vt suprà, regula fidei ex Concilio Nicæno, deinde Canones plusquam centum viginti.)

Consedentibus nobis in vrbe Valentinâ Hispaniæ, placuit aliqua determinare ad fidei & morum stabilimentum.

CAP. IV. *De iis qui auferunt oblationes.*

Clerici, vel etiam sæculares, qui oblationes parentum, aut donatas, aut testamentis relictas, retinere persliterint, aut id quod ipsi donauerunt Ecclesiis, vel Monasteriis, crediderint auferendum; sicut Synodus sancta constituit, velut necatores pauperum, quousque reddant, Ecclesiis excludantur.

CAP. V. *De oblationibus defunctorum.*

Qui oblationes defunctorum aut negant Ecclesiis, aut cum difficultate reddunt, tamquam egentium necatores excommunicentur.

CAP. XVI. *Qui non prohibendi.*

Vt Episcopus nullum prohibeat ingredi Ecclesiam, & audire verbum

bum Dei, siue Gentilem, siue hæreticum, siue Iudæum, vsque ad Missam Catechumenorum.

CAP. L. *De irritâ donatione Episcoporum.*

Irrita erit Episcoporum donatio, vel venditio, vel communicatio, absque eorum collaudatione, & sub captione.

CAP. CI. *De benedictione sponsorum.*

Sponsus & sponsa benedicendi sunt à Sacerdote: à parentibus, & paranymphis in Ecclesiâ Sacerdoti offerantur; & quando benedictionem acceperint, eâdem nocte, pro benedictionis ipsius reuerentiâ in virginitate permaneant.

Quibus peractis agimus gratias omnipotenti Deo, qui nos in hunc locum incolumes, & in vinculo charitatis concordes coniunxit; deinde Domino nostro filio gloriosissimo, Regi nostro & Domino Theudio, qui nobis amplam pro suâ clementiâ concessit licentiam conueniendi in hoc loco, & res fidei ac morum liberè determinandi. Ite in pace sanctissimi Pontifices, & in annum sequentem X. *Kal. Decembris Toleto scite conuenturos.*

Iulianus sanctæ Ecclesiæ Toletanæ Metropolitanus his Constitutionibus, quas sancta Synodus vniuersalis determinauit, subscripsi.

Benagius pro Episcopo Bracarensi, eius vicem gerens, subscripsi.

Leontinus, vicem gerens Domini mei Danilæ Emeritensis, confirmo.

Sic ceteri LXIV. Episcopi.

Cùm Gotthi Sueuique Hispaniam possiderent, destructâ Carthagine nouâ, ciuitate nobilissimâ, quæ Sedes Episcopalis fuit, translata est Sedes * Murciam, quam Gotthi vocauerunt Bigastrum, quasi duplex Castrum, & Episcopus Carthaginensis vocatus est Bigastrensis. Sub Mauris vocata est Murcia, & Oriola, & reparatâ tandem Carthagine, Sedes eidem, & nomen restitutum est, dicta Sedes Carthaginensis. 88.

*De Bigastro & Murciâ vide quæ notaui in Chronico ad n. 38.

Florius fuit vltimus Episcopus Carthaginis nouæ: quia post excisam Carthaginem Sedes illa Bigastrum, id est Murciam, translata est. 89.

Romæ habetur celeberrima S. Victoriæ virginis & Martyris, domo Romanæ, memoria: quæ fugiens ab sponso Eugenio in Hispaniam ad prouinciam Marsorum, in Bastetanis passa est ibi ciuitate Turbulâ, quam corrupto vocabulo *Touarram* Saraceni vocauerunt: ibi celebre condidit sacrarum Virginum Monasterium, & ibi passa est. 90.

S. Anatolia, soror S. Victoriæ, secuta S. Victoriam ad Hispaniam; & post relictam Turbulæ Martyrem XXIII. Decembris, rediens ad Italiam, anno sequenti IX. Iulij cum Audace passa est in ciuitate Thorâ. 91.

Olim Turbulæ soror vtraque culta fuit: sed exoleuit memo- 92.

ria sanctarum Virginum & Martyrum, aduentu Maurorum.

93. Titus Aurelius, & C. Lucius Eugenius, Hispani, ciues Turbulani, vel Tribulani, (vtroque modo dicitur) in eâ vrbe, eiusque territorio, versus Hellanas, oppidum Græcorum, vbi nati, prædia habuerunt: profectique Romam, Victoriam hic, ille duxit Anatoliam.

94. Sunt qui putent, à Christianis Turbulanis corpus sanctæ virginis & Martyris Victoriæ delatum ad Cathaloniam; alij ibidem relictum, metu tamen Saracenorum absconditum.

95. Sunt qui putent, à Rege Suintilane Gotthorum ædificatam primò ciuitatem Victoriam in ruinis antiquæ Velicæ, sicque nominatam à Rege Gottho in honorem sanctæ Victoriæ passæ Turbulæ; cuius, vt aliorum Sanctorum, fuit Rex iste Catholicus apprimè deuotus.

96. Sanctus Secundus, primus Episcopus Abulæ in Bastetanis, quæ nunc diruta à Mauris *Villa Gurda* dicitur, vbi sunt ingentes ruinæ: distatque plùs minúsve à Turbulâ, vel Touarrâ, XXVI. M. P. Inde Sanctus idem discurrens per Hispanias in Lusitaniâ prædicat, vrbe Abilâ, vbi passi sunt S. Vincentius & sorores; ibique martyrium patitur, & eius corpus mirâ Muzarabum custodiâ seruatur in ruinis vrbis.

97. Cùm essem Carthagine Spartariâ, legi inscriptionem in honorem S. Victoriæ, quam vocabant propter egregiam eius sanctitatem *Augustissimam*, in hunc modum:

VICTORIAE. AVGVSTISSIMAE. C. VALERIVS. FELIX. EX. VOTO. DD. CVRANTE. MAXIMIANO. VRBIS. TVRBVLANAE. PATRONO

98. Relicto Ierosolymis alligato Paulo, eius iussu sanctus Secundus Episcopus Abulensis ad Hispanias rediens, vtramque inuisit Abulam.

99. Sancti septem Pontifices prædicant primò per partes Meridionales Hispaniæ, vt Acci, Bastæ & Malacæ, Illiberiæ, Vrci, Vergiliæ, Abulæ, Illiturgi. Maior horum pars in Bastetanis est, scilicet Vrci, Acci, Illiberi, Vergiliæ, Illiturgi, Abulæ: in Bastulis verò Carteiæ prope Calpem vrbem Bæticæ. Sic sacer Hymnus à sancto Pontifice Toletano:

Cultus per hos (inquit) *Hesperiæ finibus*
Indita inluxit fidei gratia præpotens.

Per *fines Hesperiæ* intelligit partes magis Meridionales Hispaniæ. Posteà prædicauerunt per partes Septemtrionales & Orientales. Obiit autem Abulæ sanctus Secundus Pontifex & Martyr primâ die Maij, anno LXV. cùm prædicasset Toleti, post mortem sancti Elpidij primi Toletanorum Pontificis, & discurrisset per Carpetaniam totam.

Abila

Abila dicta est Lusitanorum ciuitas Abula, vel Abyla Bastetanorum: & hîc fuit Episcopus Priscillianus, in cuius detestationem post aduentum Gotthorum desiit esse Sedes, & ad alteram translata est, scilicet Obelam, vel Abelam in Vettonibus, in fine Carpetaniæ. post aduentum Maurorum, & recuperationem Abilæ, ex deceptione nominis, facta est Sedes Episcopalis. Abula verò destructa est à Mauris, nec hactenus est ex ruinis iterùm educta. 100.

Non deest fundamentum cogitandi, sanctum Secundum Episcopum (etsi in quibusdam codicibus non ponitur) passum cum aliis pridie Kal. Augusti, fuisse Episcopum Abilensem, qui passus est ad oppidum Fumadam, Abilæ propinquum, anno LXV. 101.

In diuisione Sedium, Emeritæ subiectatum, cùm dicitur, Villa est terminus inter Corberiam, & Abilam, vel Obilam, *Villa* hæc intelligitur *Alcantara*; quam Mauri sic vocauerunt à pontis celebritate, vt oppidum illud Gotthi vocauerunt eodem modo, Villam. 102.

Creditur, iussu Regis Wambanis Catholici, Quiricum Toletanum, in villulâ prope Aquas oppidum Carpetaniæ, à Mauris *Talaueriam* dictum, in honorem sancti Pimenij Pontificis & Martyris eiusdem terræ, Cathedram erexisse Emeritensi subditam. Villula illa dicta fuit à Saracenis pòst vicus *Cazalegas*. 103.

S. Pimenius colitur I. Nouembris: creditur passus sub Adriano, paulò post mortem S.M. Marcelli Eugenij, anno XVI. Adriani, Christi C.XXXV. Hibero & Silano Coss. ann.* I. S. Sixti, sub sancto Hermolao Toletano Pontifice, & postmodum Martyre: creditur grauissimos passus esse cruciatus in Monasterio suo *Cazalegas*, Q. Matidio Gratiliano Præside citerioris prouinciæ. 104. * *al.* IV.

S. memoria S. Ianuarij primò Episcopi Fibulatiensis, mox Beneuentani Martyris. 105. *Vide n.* 216.

Monasterium Agaliense, ad Septemtrionem suburbij Toletani positum, ab Athanagildo Rege Gotthorum conditum (præter Karadinense) omnium Hispaniarum Monasteriorum, & Galliæ Narbonensis, dici potest PATER, litteris, religione, famâ, bibliothecâ, frequentiâ Monachorum & virorum illustrium: vbi erat insignis Academia litterarum, & totius Regni nobilitas sapientiâ moribusque bonis imbuebatur. Hinc (velut ex equo Troiano) prodierunt Abbates aliis Monasteriis, & præclarissimi Præsules multis Ecclesiis Hispaniæ. 106.

S. Ildefonsus, SS. Cosmæ & Damiani Abbas, pòst Præpositus Monasterij Agaliensis, Toletanus factus Episcopus, scripsit libros Synonymorum, & Conciones contra hæreticos, quos Concilium prouinciale approbauit; sub quo nationale Toleti Concilium cogitur. 107.

S. Ilde-

108. S. Ildefonsus cùm ad Matutinas Incarnationis venit, tulit secum librum Synonymiæ, vbi cum B. Virgine colloquitur, & librum quatuordecim Concionum, quos dicauit Virginibus Deibiensibus, contra tres hæreticos.

109. S. Walderedus Episcopus Cæsaraugustanus, ærâ DCC.XXXIX. XVII. Kalend. Decembris interfuit Toleti consecrationi Regis Witizanis, & coronationi. Obiit XX. Aprilis I. anno Regis Roderici, ærâ DCC.XLVIII. cùm rexisset Ecclesiam suam XXIII. vel paulò plus, & XXIV. annos. Sepultus est in sanctissimâ Sede B. Mariæ Virginis de Columnâ à S. Iacobo ædificatâ.

110. Tunc habitum est Concilium nationale ab Witizane, eo præsente; vbi totius Hispaniæ & Galliæ Narbonensis Episcopi confluxerunt.

111. Ærâ DC.LXXXVIII. Kalend. Maij habita est Toleti nationalis Synodus contra Monothelitas, in quâ mirabilem se ostendit sanctus Ildefonsus Abbas sanctorum Cosmæ & Damiani; præsedit Orontius Metropolitanus Emeritensis, Antonius Hispalensis, Eugenius Regiæ vrbis Metropolitanus, & Potamius Bracarensis.

112. Fama castitatis & doctrinæ S. Ildefonsi peruenit ad aures sanctissimi Pontificis Martini Martyris; qui ad Ildefonsum scripsit: ille verò respondit.

113. Duobus & ampliùs M. P. Toleto Septemtrionem versus in colliculo fuit Monasterium sanctorum Cosmæ & Damiani Martyrum, filiatio Agaliensis: est ibi fons irriguus in honorem sancti Iuliani Toletani Pontificis, cui Agaliense sacrum fuit. Dictum putant pagum illum Arabicè *Benhalgauia*.

114. Muza-Arabs reliquit Mahomat Ben-Ahuma, Toleti Ducem; deditque partem terræ prope Monasterium SS. Cosmæ & Damiani, quod post aliquot annos dirutum est.

115. Possessio, hereditas & iugerum, protensa est vsque ad Vallem
*Benalabiæ, *vel* Benalgabiæ,
* Menhalgauiæ, quæ Monasterium Agaliense habuit, prataque dedit coloniæ suæ, scilicet, Monasterio SS. Cosmæ & Damiani; quod apud vulgares *Agaliense minus* etiam dici solebat.

116. Calocerus & Parthemius ad fidem prædicatione suâ disponunt vxorem Decij Cæsaris.

117. Sunt qui putent (quod & ego credo) sanctam Leucadiam Monialem fuisse Ordinis Carmelitani, quem Monachi Carmelitani ad fidem Christi conuersi in Hispaniam intulerant; ex quibus fuit sanctus Elpidius primus Toletanus Præsul à sancto Iacobo constitutus.

118. S. Elpidius, quem S. Iacobus præfecit Toletanis primum Pontificem, Carmelita Monachus fuit; & in primâ Petri concione conuersus ad fidem, cum sociis multis venit in Hispaniam, &

Toleti

Toleti fundauit Monasterium Virginum & Monachorum: vbi pôst fuit Agaliense, quod fuerat B. Virgini sacrum Monialium harum matri.

In Præpositurâ, vel Prioratu Monasterij Agaliensis, sancto Helladio successit Æmilianus, Æmiliano Euphrasius, Euphrasio *Bacauda, Bacaudæ verò Iustus Archiepiscopus Toletanus, tribus annis hoc officio functus. In Abbatiâ successit Helladio Richila, qui erat Abbas, cùm Prior eius electus est Iustus Archiepiscopus Toletanus, vir acri iudicio, eleganti corporis habitudine, & litterarum cognitione, maximæ religionis, alter à laico Iusto. 119.

*al. Bacinda; Bacindæ

Auila, vel Dauila, vel Abula, Abbas sancti Iuliani fuit Episcopus Cauriensis; confirmatque in aliquibus Conciliis Toletanis. 120.

Anno DCCC.LXX. florebat in Cathaloniâ sanctus vir Eremita Fr. Ioannes Guarinus Hispanus, ex Valentiâ, qui prope Montem Serratum in speluncâ (in quâ Barcinonenses Christiani imaginem B. Virginis Mariæ in perditione Hispaniæ recondiderunt) deceptus à dæmone, Mariam filiam Comitis Gotifredi Villosi corruperat & interfecerat: & pœnitentiâ ductus, iuit ad Summum Pontificem Stephanum VI. anno Pontificatus eius III. Dedit illi, vt more bestiarum septennium reptaret, donec infans illi diceret, *Surge Ioannes, Deus acceptauit pœnitentiam tuam.* Quod & accidit. Obiit anno DCCCC.V. pridie Idus Iunij; & sepultus est in speluncâ, vbi fundatum est Monasterium sacrarum Virginum Benedictinarum, quas Maria filia Comitis, ope B. Mariæ ad lucem reuocata, rexit, & anno DCCCC.IX. obiit. 121.

Imago B. Mariæ Montis Serrati est ante tempora S. Seueri Barcinonensis Episcopi sub Gotthis; in quâ miram habebat deuotionem admirabilis Episcopus, &, vt dicitur, S. Eulalia Barcinonensis. 122.

Celebres sunt plures imagines per Hispanias B. Mariæ consecratæ, vt Iescarensis, Iznatorafensis, & aliæ; sed post imaginem beatæ Mariæ de Columnâ in Cæsaraugustanâ ciuitate, est Mageritensis, quam socij sancti Petri Mageritum Antiochiâ attulêre, cùm sanctus Apostolus venit in Hispaniam: sed Dominus Garsias Mageritensis Muzarabs anno circiter DCC.XVIII. vel DCC.XX. ædificauit illi eremitoriolum, vbi filium eius ad vitam reuocauit Domina. 123.

Imago B. Mariæ lapidea, quæ seruatur in arcâ petræ rubeæ, prope fluuium Anam, ante Gotthos facta est: in loco tuto collocauerunt eam Muzarabes illius regionis. 124.

Lacurris ciuitas à Carthaginensibus condita prope Carcesam, à Mauris dictam *Cazorlam*; & à Mauris corrupto vocabulo vocatur *Lariola*: habet fortem quamdam arcem. 125.

126. Castrum-altum vocatum est à Christianis Muzarabibus *Pœnæ*
* al. Salega, *sancti Petri*: vt oppidum * Saltiga, ad Valazotum fluuium, vrbem interfluentem, corrupto vocabulo *Tasola*.

127. Oppidum Hippo in Carpetaniâ corruptè vocatum est *Yepes*: nec multò post vastationem Hispaniæ dirutum.

128. Theogenes, & socij Carpetani ex Hippone, vel *Yepes*, in Laodiceâ passi sunt: nec desunt, qui dicant Hippone passos.

129. Sanctus Ildefonsus posuit in æde Toletanâ, S. Lucæ imaginem B. Mariæ.

130. S. Percellius passus Romæ, ciuis fuit Hipponis in Carpetaniâ: de quâ suprà.

131. Nicolaus Cômes duxit vxorem Blitissam, sororem vel filiam Cindasuinthi Regis: genuit ex eâ Euantium Comitem, & Ducem Eugenium, qui pôst fuit Archiepiscopus Toletanus; Luciam & Euantiam: hæc nupsit Ophiloni Palatino, illa Stephano, filiis Regis Athanagildi, fratribus Reginarum Brunechildis & Galasinthæ. Ophilo genuit Ophilonem, Cubiculariorum Comitem & Ducem, ex quo Toletanorum Domus; at Stephanus genuit Ildefonsum sanctissimum Archiepiscopum Toletanum. Stephanus & Ophilo... * fratrem Comitem Scantiarum Fonsam, socerum Regis Reccaredi, patrem Reginæ Badæ; qui tres confirmant tertio Toletano Concilio. Filius Ophilonis Ophilo confirmat VIII. Concilio Toletano secundo loco inter Palatinos; confirmat & Nicolaus, vt Comes Scantiarum.

* *videtur legendum* habuerunt

131. Comitem Scantiarum Fonsam.] *Comitis Scantiarum notissimum Augustæ domus officium. Is* poculis Præfectus *erat*; *apud nos* Copero mayor. *Sic interpretatur Iulianus noster in variorum carminum collectione pag.145. agens de Euantio, Cindasuinthi Regis Scantiarum Comite, his verbis:* Euantij, fratris Luciæ & Euantiæ, ac Eugenij celebris mentio est in donatione Cindasuinthi Monasterio Benedictinorum Complutensi in Asturiis, datâ ærâ DC.LXXXIV. quæ erat anno DC.XLVI. [*sic legendum ex ipsiusmet priuilegij autographo*] vbi confirmat Euantius Comes Scantiarum, *id est*, à Poculis. *Firmat, licet non certo pede, Illustriss. Archiepiscopus Garsias de Loaysa, ad Concilium* VIII. *Toletanum pag.459. vti P. Pantinus de Officiis Gotthorum, his verbis:* Hunc [*Comitem Scantiarum*] nonnulli poculis, alij vniuersis epulis Regis præfectum esse contendunt. *Imò domui Præfectum, non infimæ notæ Auctores appellant, vt refert Doctor Salazar de Mendoça lib.3. de Officiis & dignitatibus Hispan. cap.5. pag.95. col.3. Apud Gallos verò Pincerna, seu Pocillator,* Eschançon *dicitur. Vox deducta variè à variis. Alij à* congio *deriuari asseuerant, i litterâ in k facili mutatione conuersâ, & pro* congiare, *dicendum* canciare *affirmant. Hispani eâdem voce, parcè detortâ, & retextâ* escançiar *vtimur; quando vinum ex vno poculo ampliori in aliud transfertur, & largè bibitur; aliàs* iarrear *vocamus. Neque id Græcis insolens; κεράω,* miscere *significat; quia pocula ex cornu, aut ad effigiem cornu facta: poculum verò κέρας dicitur. Athenæus sic lib.4. Dipnosophist. vbi κέρατα pocula appellat. Verbumque Latinum* misceo *à Græco κεράω est Plutarcho in Sympofiacis, lib.8. quæst.6.* Καὶ τὸ κεράσαι Μισκῆραι κατ' Ὅμηρον.

Ab

Ab insulâ Scanciâ trahunt alij, quæ est circa polum Arcticum; vbi propter frigidam brumam, & frequentes densasq; niues, vino non sobriè vtuntur eius incolæ. Non pauci à vino vuarum Scantiarum, Plinij auctoritate allecti, lib. 14. cap. 4. & lib. 15. cap. 14. quarum ibi meminit. Ad Arabiam transiliunt multi, à vasculo Arabum, Cancia *dicto,* Escanciar *potare significasse. Ad Thusciam alij transiliunt, vbi* Schenth, *vas Thuscum inueniunt. Cumulat omnia Sebastianus de Couarruuias in Thesauro linguæ Hispanæ verbo* Escanciar. *Gotthicum scribit verbum esse P. Ioannes de Mariana lib. 5. Histor. Hispan. cap. 1. pag. 196. col. 2. vsitatum etiam à Lusitanis, Duarte Nuñez in libello de Origine linguæ Lusitan. Hebræis fontibus refert Claudius Duretus in Etymologiâ linguarum, & Cæsar Oudin in Dictionario Gallico à* שקה schaka, *id est*, propinare. *Vtcumque tamen sit,* Comitis Scantiarum *mentio frequens apud Auctores declinantis æui. Iulianus in Chronico num. 100. de Iuliano Comite Scantiarum refert magnificentissimum templum ædificasse Eboræ. In Conciliis ij Comites passim confirmant, inq; diplomatibus Regiis. Vide Toletanum Concilium* VIII. *in quo tertio in loco confirmat Adulfus Comes Scantiarum & Dux. Notat doctè Illustrissimus Garsias de Loaysa Archiepiscopus Toletanus pag. 459. examinatq; Regium diploma Complutense, quod in lucem edidit exantlatæ curæ Auctor P. Antonius de Yepes Tom. 2. Histor. Benedict. anno Christi* DC.XLVI. *fol. 174. col. 3. & in Appendice diplomate 13. pag. 10. Meminit & officij & priuilegij Ambrosius de Morales lib. 12. cap. 13. Tom. 2. pag. 143. B. Exaraui, leui tamen brachio, ad Iulianum in variorum Carminum collectione pag. 146. & 148. prope Operis finem. Nec prætereundum, hac arreptâ occasione, censeo, vt quoties ibi inueneris* Blæsillam, *sororem Cindasuinthi, reponendum cures* Blitissam, *idq; ex Archetypo P. Hieronymi de la Higuera*, Nicolaus [*pag.* 145.] duxit vxorem Blæsillam [*lege* Blitissam] filiam vel sororem Cindasuinthi. *Denique Andreas Burcus Suecus in suâ Republicâ, de Suecorum Regis dominiis & opibus pag. 67. vt Gotthos, qui in Hispaniâ firmarunt imperium, ab Scanziâ venisse probet, in huius rei testimonium firmissimum adducit, eos habuisse* Comites Scantiarum, *quasi familiaritate cum illius prouinciæ accolis initâ, ex eâ in domo Augustâ Comites habitasse, & Toletana Concilia subscripsisse. Falsò quidem, vt & fallitur VVolfgangus Lazius lib. 10. de Migratione Gentium pag. 572. ex quo id desumpsit. Quos refellit, doctè sanè, Licentiatus Antonius de Leon, in nostro Senatu Regio Indiarum à Relationibus, in suâ Peninsulâ Septemtrionali breuì lucem bono publico litterarum visurâ.*

Dum fui Fuldæ, in bibliothecâ reperi vetustissimum codicem 132.
Antonini Pij; vbi in difficillimo itinere ab ostio fluminis Anæ Emeritam, reperi in margine Antoninum agere de flumine paruo Anâ, qui influit in Bætim, non procul Beatiâ: & hunc ingressum vocat *Ostium*, quia illic clauditur & absconditur, vt qui per ostium intrat in domum, quò se abdit.

Sic habent duo codices: Præsidio XXX. M.P. ad Rubras XXVII. Onoua XXVIII. Illipa XLIIII. Italica XVIII. monte * Marielo M. P. XII. Curica XXXVI. Contributa XX. * Bercetana XXIII. Emeritam XXIIII.

* al. Mariorum
* al. Porcajana

Quidam faciunt D. Garsiam Ramiri Mageritensem Muzarabem, consanguineum D. Conterici Archiepiscopi Toletani, qui reparauit Ecclesiam sancti Torquati Martyris Toletani; alij verò 133.

Roderici Regis Dapiferum perſenem, virum pium, deuotiſſimum B.Virginis Antiochenſis.

134. Imago B.Mariæ de Præſidio, quæ eſt & fuit in Eccleſiâ ſanctæ Iuſtæ (vbi vixerunt Archiepiſcopi Toletani) eſt à temporibus Gotthorum.

135. Euphemius reparauit Eccleſiam S. Iuſtæ Toleti, quam condi iuſſit Santina vxor Regis Theodorici Oſtrogotthorum.

136. Anatorgis ciuitas eſt, quam Saraceni vocauerunt *Veas*, quam riuulus præterfluit. Huc fugit Cn. Pompeius tumultum: quò ſe recipit, vocant *Iznatoraf*, vel Montem terreum.

137. Sanctus Latro (ſicut legi in libris Gotthicis bibliothecæ Fuldenſis, in Collectaneis S. Melantij, & in libro de Paſſione ſancti Serrani Archiepiſcopi Toletani, & in lib. S. Ioannis Damaſceni) dictus eſt *Dimas*, Ægyptius Gentilis: qui Dominæ noſtræ cum Ioſeph ingredienti Ægyptum ſpoliaturus eos occurrit; ſed viſâ Virginis modeſtiâ, & pueri mirâ pulchritudine, mutato animo, illis inſeruiens viam oſtendit.

138. Viſitanus, Epiſcopus Toletanus, ex Vizcayâ, frater Domini Zuriæ, Principis huius gentis, vir magnanimus, & ad bona promptus.

139. In inſulâ Scombrinâ, prope Carthaginem, tempore Athanagildi & ſequentium Regum Gotthorum, fuit Monaſterium S. Martini, Ordinis ſancti Benedicti; cuius Abbas inſigni ſanctitate pollebat.

140. Euantius Archidiaconus Toletanus fuit patruus S.Ildefonſi: qui, miſſâ ſæculari militiâ, vouit Deo militare prudenter.

141. S. Eugenius, patruus S. Ildefonſi, Monachus, à meis temporibus pro Sancto habitus, & vocatus, & ab omnibus Hiſpanis cultus.

142. S.Helladius Epiſcopus Toletanus ſemper habitus & cultus eſt vt Sanctus; ſed Gotthici Pontifices, vt alij, non conſueuerunt celebrare Confeſſores. Fuit hic ſanctus Pontifex natus Toleti patre Helladio Palatino, conſanguineoque * Liuuæ & Leuuigildi, viro Catholico, vt fuit filius.

* al. Luciæ

143. S. Ildefonſus fecit Iuſto carmen ſepulchrale: iacet ad D. Leucadiam.

144. Cindaſuinthus Rex Primatum Hiſpanorum (Toleto tranſlatum Hiſpalim non multò priùs, propter hæreſim & Mahometiſmum Theodiſcli, anno IV. Theodori Papæ approbantis) transfert. Auctor Ildefonſus in Additionibus ad Chronicum Generale ſancti Iſidori.

145. Tempore captiuitatis, Epiſcopus Patriarcha Toletanus degebat in Eccleſiâ ſanctæ Mariæ de Alficen in S. Iuſtâ, exercebat

officia Pontificalia, & adminiſtrabat Sacramenta; ac Horæ recitabantur.

S.* Partemius fuit cauſſa, vt conuerteretur ad fidem vxor Decij 146.
Cæſaris prædicationibus ſuis. patitur ſub eodem grauiſſimos cruciatus, anno CC.LX.

* al. Parthenius

Municipium Burginatum, quod Mauri vocauerunt *Buxexar*, 147.
XX. M. P. * Oſcâ Bæticæ oppido diſtans, à Germanis Coloniæ Traianæ ciuibus conditum antiquitus, Mauri diruerunt: vbi Gentilium tempore fuit celebris nundinarum conuentus: vbi fuerunt duo Sancti (qui creduntur Martyres) XXI. Auguſti, Vincentius & Iulianus, cum ſociis, in primis Eccleſiæ perſecutionibus. Creditur dirutum à Saracenis, cùm Burginatenſes reſiſterent. eſt optimi ſoli cælique; terra ferax frugum, ſi non deſint imbres. Hic finis eſt Oretaniæ, & incipit regio Baſtetaniæ.

* al. Orcâ

Liber fabularum, qui circumfertur nomine Æſopi Phrygij, dicitur ſub eius nomine à Socrate Philoſopho editus. 148.

Anno DCCCC.XLIX. Rex quidam Saracenus, nomine Maho- 149.
mat Zaquetus, Dominus * Tritij, prope Lucronium, habuit filiam, quæ conuerſans cum Chriſtianis, baptizata vocari voluit *Columba*; virgo miræ pulchritudinis & pietatis. Quod cùm pater ſciuiſſet, ægrè tulit, & omnibus quibus potuit modis, illam à religione Chriſtianâ tranſuerſam, ad Mahometaniſmum traducere conatus eſt: quod cùm non poſſet, illi caput amputauit. quod cùm illa manibus ſuſtuliſſet, ad oppidum vſque S. Coloniæ deduxit, vbi mirâ pietate circumuicinorum oppidorum coli cœpit. Obiit XXVIII. Maij.

* Tritium, *hodie* Najara

Pater eius erat Mahomat Zaquetus, Dux Regis Cordubæ, qui 150.
filiam Columbam (vt creditur) à S. Victore Ceraſenſi Presbytero edoctam, occidi iuſſit, & Victorem Presbyterum XVI. die Auguſti; anno Domini DCCCC.L. cùm ego eram Toleti.

Natalis Epiſcopus Toletanus interfuit Concilio Romano, in 151.
quo gratiæ ſunt actæ propter Conſtantini baptiſmum, anno CCC.XXIV. interfuit & ſubſcripſit Concilio Nicæno: muneribus donatus à Conſtantino cum Hoſio rediit Romam, inde Toletum: vbi ſtatuta Concilij Generalis ſeruari fecit.

Eidem Conſtantinus, ex auctoritate ſancti Silueſtri Summi 152.
Pontificis, iniunxit, vt Primati (cuius Primatum in Concilio Nicæno confirmatum eſt) vt comite Hoſio Cordubenſi iuberet inquiri veteres Hiſpanorum Epiſcopatuum terminos, & eos renouari. quod factum eſt per totos ſeptem annos, vel nouem: delegatis ſingularum Metropolium Epiſcopis, qui per homines locorum peritos id ſciri curarent.

Natalis Toletanus ab exilio rediens, dum Mediolani commo- 153.

ratur, pulſo in exilium ſanctiſſimo Dionyſio, à Catholicis Mediolanenſis Epiſcopus eligitur: qui licet ſe geſſerit vt Vicarius illius, rebus tam præclarè geſtis floruit, vt in numerum Sanctorum relatus fuiſſe dicatur. Obiit XIII. menſis Maij anno CCC.LIV. vir ſanctus & doctus.

154. Sanctus Epiſcopus Natalis Toletanus, pòſt Mediolanenſis, Vitalis Hiſpani filius fuit, nepos S. Natalis Confeſſoris Romani: ſucceſſit S. Melantio Confeſſori: interfuit Concilio Arelatenſi I. Romano ſub Silueſtro, & Nicæno; pòſt fidei cauſsâ miſſus in exilium, reuerſus, Mediolani Epiſcopus eligitur. Sanctus moritur.

155. Vitalis pater huius in Hiſpaniâ natus eſt; qui, veniens in Italiam, genuit S.Natalem, pòſt Thermedæ in Carpetaniâ priore coniuge defunctâ, duxit Hiſpanam: ex quâ genuit ſanctos fratres, Iuſtum & Paſtorem, Martyres Complutenſes. Itaque erant fratres iſti Martyres, & Natalis Toletanus, ex patre.

156. S. Iſidorus Hiſpalenſis ſcripſit librum Prophetarum; quem ego vidi ſcriptum linguâ Latinâ, Gotthicâ, vulgari Hiſpanâ & Arabicâ.

157. Marinus, vel Camerinus, Epiſcopus Tuccitanus, qui interfuit Concilio Illiberitano, anno CCC. tempore perſecutionis, Melantij Confeſſoris, & Natalis ſucceſſoris Coëpiſcopus fuit. Dicitur à quibuſdam interfuiſſe Conciliis, & ad hunc ſcripſiſſe ſanctum Pontificem Melchiadem; ſed Dexter huius non meminit.

158. Sunt qui dicant Natalem etiam dici Marinum, vel Camerinum; ſed perperàm.

159. Patruinus, Paternus, vel Paternianus, ſuccedit in Sede Toletanâ. Poſt XXIX. annos Epiſcopatus ſeceſſit in Palæſtinam; ibi fit Monachus, & Pater Monachorum; mox Epiſcopus fit: moritur maior centenario.

160. Maurentius eius vel frater, vel Archidiaconus, ſecutus eſt.

161. Marinus, vel Camerinus, factus eſt Epiſcopus Arelatenſis.

162. Concilio Arelatenſi primo præſident Hoſius & duo Presbyteri, miſſi à Silueſtro. Habuit orationem Natalis Toletanus, & ſcripſit Epiſtolam Synodicam: fuit à ſecretis Concilij cum alio.

163. Toletanum Primatum, adiuuante Hoſio, in Concilio Nicæno declaratum eſt.

164. Bis venit Cordubam Athanaſius, habitis ibidem duobus Conciliis, ſemel anno CCC.L. iterùm anno CCC.LVI.

165. Prior Sardicenſis, ex Theophane, confirmat Concilium Sardicenſe, cui Toletanus interfuit Natalis, & Athanaſium & Paulum abſoluit.

166. A temporibus Apoſtolorum maxima conſuetudo, & quædam fraterna ſocietas, inter Eccleſiam Toletanam & Mediolanenſem.

Atheno-

Athenodorus Epiſcopus Plateæ in Celtiberiâ, vel Thuriaſonenſis, comitatus eſt ſanctum Vitalem, & poſt mortem redit ad Sedem ſuam, interfuitque Concilio Sardicenſi; vir pius & Catholicus. 167.

Seuerinus, cognomento Euphrada, ſanctus & Catholicus; atque adeò vnus ex Legatis Concilij Sardicenſis, ſubſtituitur Euphradæ, primo huius nominis, Agrippinenſi, hæretico depoſito. 168.

S. Gerontius, X. Epiſcopus Traiectenſis, dicitur priuilegio peculiari vixiſſe ferè CCCC. annos. Sic multi Auctores. 169.

S. Hoſius Epiſcopus Cordubenſis ſanctè Catholiceque Cordubæ moritur III. die Maij, quo celebratur ſanctæ Crucis inuentio (quam celebritatem ipſe petierat à Siluestro Conſtantinoque celebrari) anno CCC.LX. cùm eſſet annorum CX. præſentibus multis Epiſcopis & viris Religioſis, dato veneno, quod illi iuſſit propinari Conſtantius in odium fidei Catholicæ; quia noluerat Arianorum ſectam impiam ſectari, vt multi teſtantur Scriptores: ipſe teſtamento teſtatus eſt ſe mori in fide Concilij Nicæni, & deteſtari dogma impium Arianorum, & qui eos ſequerentur; numquamque (licet vis illi ſit illata per tormenta, vt communicaret Sirmij cum Valente & Vrſacio) aliter ſenſiſſe aut prædicaſſe. 170.

Poſt reditum ex vrbe Sirmio, ſcripſit Hoſius Epiſtolam Conſtantio, quæ incipit: *Ego confeſſionis munus expleui.* 171.

Petrus, cognomento Pulcher, & ob elegantiam oris, & multò magis ob morum ſanctitatem, dum peragrat loca ſancta, Archiepiſcopus Toletanus, Damaſci comprehenſus à Saracenis, & horribilibus cruciatus ſuppliciis, & in crucem actus, nobile conſummauit martyrium anno Domini DCC.LII. 172.

Duo fuerunt Archiepiſcopi Toletani vocati Olympij; alter ex Epiſcopo Thraciæ, vir ſanctus, qui ſucceſſit Natali, cuius meminit D. Auguſtinus: alter qui interfuit Toletano Concilio, ex Epiſcopo Oxomenſi; vterque tamen nobilis Scriptor. 173.

Petrus Pulcher ſcripſit ad Clementem primum Epiſcopum Hiſpalenſem, Clerumque, vt Primas, quòd anno DCC.XLVII. celebrauerant ſanctum diem Paſchæ XXIX. Martij, cùm eſſet celebrandus II. Aprilis. Reſcripſit verò Clemens, & Clerus, gratias agens. 174.

Q. Serenus, Q. Sereni filius, ad quem ſcripſit S. Bachius Iuſtinus Philoſophus & Martyr Epiſtolam longam anno C.LVI. (ſcripſerat anno C.LIV. ad Anicetum Papam) natione Hiſpanus, ex oppido Gallæciæ Samone, nunc vulgò *Samos;* vnde dictus eſt *Samonicus.* Fuit, vt quibuſdam placet, iunioris Gordiani, qui vixit annos XXXV. præceptor; nec multò pòſt à Caracallâ iuſſus eſt in balneo occidi (creditur, vt patet, Chriſtianus, cuius cauſsâ occiſus 175.

credi

credi poteſt:) fuit Medicus celeberrimus. Multa ſcripſit de Medicinâ, in quâ plurimùm excelluit. Ex huius genere fuit S. Serenus Martyr, & S. Serena vxor Diocletiani Auguſti; cuius neptis fuit S.Suſanna virgo & Martyr, filia S. Gabini Martyris.

176. Zenas, & Q. Serenus Samonenſes, ex Gallæciâ conuenerunt Romæ Iuſtinum; & licet coniugati, reuerſi in Hiſpaniam vtebantur officio Catechiſtarum, vt ex Iuſtino Philoſopho conſtat.

177. Deceſſit Q. Serenus Samone in Gallæciâ cum opinione ſanctitatis anno C.LXV. relicto filio adoleſcentulo, qui fuit egregius Medicus, & virtutis ac religionis amantiſſimus. Dies ſenioris Q. Sereni dicitur fuiſſe XIV. Kal. Martij, illo anno. Medici duo filij, Q. & M. Sereni paſſi ſunt ſub Seuero Alexandriæ.

178. Item Zenas & Q. Serenus paſſi cum aliis in Africâ ſub Diocletiano.

179. Horum filij L. Serenus Monachus familiaris Diocletiano, & Publ. Serenus Martyr, in Africâ hic; ille verò in Hiſpaniâ, Sexti Firmi in Bæticâ paſſus eſt ſub Diocletiano anno CC.XC. horum erat cognata Serena vxor Diocletiani ſancta.

180. Serena vxor Imperatoris Philippi, mater fuit Serenæ vxoris Diocletiani.

181. Obiit ſancta Regina Geleſiuntha, Chilperici Regis vxor, filia verò Regis Athanagildi, iuſſu mariti ſtrangulata XXIV. die Maij, anno D.LXVI. cuius mortem (vt refert Fortunatus & S. Gregorius Turonenſis) magnis Deus illuſtrauit miraculis.

182. Anno D.LXV. quando natus eſt Reccaredus Leuuigildo, & factus Monachus Benedictinus Leander, XXII. Martij S. Seuerinus Hiſpali moritur.

183. Ad Vallem, quam Mauri vocant * *Menalbauiam*, fuit Monaſterium SS.Coſmæ & Damiani: vbi fuit Abbas ſanctus Ildefonſus, adhuc Diaconus; inde Presbyter, tranſlatus eſt ad Agalienſe Rector.

* *al. Benalgauiam,*

184. Valderedus Toletanus, Monachus Benedictinus, Abbas S. Leucadiæ Prætorienſis Toletanæ, fit Epiſcopus Cæſarauguſtanus: vir ſanctus & doctus.

185. In Ordine S. Benedicti, idem eſt, *Pater*, & *Abbas*: & ſub hoc immediatus, vel ſub Priore, *Rector*, & *Præpoſitus*. Sic Agalienſis fuit Præpoſitus, vel Rector patrimonij S.Ildefonſus, priùs Abbas ſanctorum Coſmæ & Damiani.

186. S. Ildefonſus factus Præpoſitus Agalienſis Monaſterij rem auxit, & collabentem diſciplinam reſtituit, & vitam Monachorum à Palatinis ſeruauit.

187. S. Iacobus Miſſam, quam coram ceteris Apoſtolis conſtituerat, Petrus ceterique comprobauerant (& pòſt litteris mandauit S.Clemens,

mens, & ob id dicitur vulgò *Missa sancti Clementis*) Hispanis Episcopis tradidit: & vsi sunt illâ priùs in Hispaniâ, quàm aliis Occidentis partibus, posteà illam in scriptis attulerunt etiam sancti septem discipuli S. Iacobi, S. Torquatus, & socij, & per Bæticam Meridionalem, vbi nullum reliquerat Episcopum,* vt testatur Iulianus & Felix, Toletani Pontifices, libris eâ de re editis, in confirmationem Missæ S.Isidori: quos ego legi, & aliquando euolui, cùm essem in Fuldensi bibliothecâ, à Carolo Magno cœptâ, multisque libris valdè refertâ, Bibliothecarius. *Deest prædicantes promulgant, vel quid simile.

188. Gregorius, ad quem scripsit Eusebius Vercellensis, reprehendit Osium, quòd consensisset Concilio Ariminensi: non fuit Illiberitanus, sed Episcopus Toletanus.

189. Duæ factiones fuerunt in Hispaniâ: altera non recipientium cum Luciferianis non solùm* Arianos, sed qui resipuerant; quam secutus est Gregorius Toletanus, & Vincentius eius Archidiaconus, pòst Archipresbyter, & Aurelius Diaconus: altera cum Gallis, Italis & Damaso, auersantium hæreticos, & recipientium pœnitentes; quales fuerant Hyginius Cordubensis, tactus hæresi Priscilliani, qui missus est in exilium Treueros, & Liriosus Episcopus Hispanus Dertosanus: miræ inter hos strages, pugnæ, cædes. Præualebat tempore Theodosij factio recipientium pœnitentes: in hoc errauit Gregorius Toletanus; nec placuit Damaso, successoribusque eius, horum immodicus rigor. *al. Saracenos,

190. *Ruffus Hispanus, Episcopus Oretanus, synchronos S. Gregorio Bætico, ex iudice simul electus: qui duo & alij iubentur deponi ab Innocentio I. & deponerentur, nisi iam fuissent mortui. Non loquitur de Gregorio Toletano sanctus Innocentius; quia iam ille decesserat, nec ignorabat Papa defunctum esse Gregorium. *al. Rufinus al. Stafius

191. Qui meliùs sentiunt, affirmant venisse Gregorium Bæticum ad annum CCCC.XXIV. iam ætate decrepitum & fatiscentem.

192. Elpidius Hispanus Toletanus, consanguineus Theodosij, quem iungere volebat Theodosius Olympiadi viduæ, feminæ sanctissimæ, & ad quem scripsit Symmachus Consul, florebat opinione magnæ virtutis, & peritiâ rei militaris.

193. Sunt qui dicunt, ex Chersoneso Hispaniæ delatum corpus S. Elpidij, primi Toletani Episcopi (dicti Confessoris, more Gotthorum; ille verò Martyr fuit) in Marsiam Italiæ: inde verò Theodorico Metensium Episcopo in eo tempore Metim delatum, cum aliis corporibus sanctis, anno D.CCCC.LXIX.

194. Magna pars eorum, qui dispersi in persecutione S. Stephani ad varias partes traiecerunt, & ad Hispaniam plurimi venerunt, erant ex Monachis montis Carmeli, prædicationibus Christi & Aposto-

lorum ad fidem conuersi: in quibus Elpidius, & socij, Pontifices à S. Iacobo creati, & pòst Martyres facti.

195. Gregorius, Episcopus pòst Illiberitanus, natus Compluti in Hispaniâ, anno CCC.XLII. per omnes ætates litteris & bonis moribus floruit, exercuit se in gubernatione: à Gratiano factus est

196. *P. P. Galliarum. Idem submotus à Maximo, posteà rediens in Hispanias, factus est Episcopus Illiberitanus; successit Augustali anno CCC.LXXXIX. scripsit librum ad Gallam Placidiam Augustam anno CCCC.XX. moritur anno CCCC.XXIV. cùm esset ferè octogenarius. Relatus est inter Diuos. de quo Innocentius primus queritur, quòd homo iudex, statim factus esset Episcopus. Sunt qui dicant, priùs fuisse Malacitanum, & inde translatum.

* id est, Præfectus Prætorio

197. Composuit primò inter alia librum *de Fide*, etiam cùm primò cœpisset inire Pontificatum; at, petente Gallâ Placidiâ Augustâ, anno CCCC.XX. *de Trinitate* composuit alterum (quem credo sanctum Hieronymum non vidisse) cùm iam nupserat Constantio Augusto, qui cœpit anno CCCC.XIX.

198. Osius, patriâ Cordubensis, natus Osio patre, ex propagine Græcorum; pater & filius verè Catholici; nutritus in eâ Ecclesiâ doctrinâ Episcopi Cordubensis N. viri sanctissimi: & per omnes gradus venit ad Sacerdotium, & illi successit in Episcopatu, natus anno CC.LXXX. ferè post persecutionem Decij. Vixit in pueritiâ satis honestè, vt præberet specimen futuri: fuit acri ingenio, doctrinâ sapientissimus, & in persecutione Diocletiani anno CC.XCV. sub Daciano Præside, cum multis Episcopis Hispaniæ constantissimus & fortissimus fuit Christi fidei Confessor.

199. Sunt qui putent, testanturque Auctores graues non pauci, sanctum senem Osium in odium fidei Catholicæ à summissis à Constantio Imperatore ministris occisum; & ita fuit Martyr.

200. Memini me legisse in bibliothecâ Fuldensi in libro Trogi Pompeij, Augustum dedisse edictum de describendo orbe Tarracone: & idem edictum in libro illo dicebatur, *Datum Tarracone:* dilata tamen executio propter negotiorum multitudinem diu.

201. Augustus Cæsar excogitauit anno XXXVIII. ante Christi natalem, dum esset Romæ, describere totum orbem, pacatâ Hispaniâ tunc à bellis Pompeiorum; at post *XIV. annos, cùm esset in Hispaniâ, scripsit edictum Tarracone, misitque viginti viros probatæ vitæ, qui inciperent ab Occidente, & censerent vniuersos populos, & posteà deuenirent in Orientem. Publicatum est Ierosolymis illud edictum paulò priùs quàm Christus nasceretur. & isti viginti viri censuerunt Palæstinam, & totum Orientem. Hæc descriptio facta est sub Cyrino; quia pòst altera descriptio facta est.

* al. X.

202. Irene virgo detulit ex Hispaniâ Thessalonicam magnam multitudi-

tudinem librorum ſacrorum (fuit enim, vt creditur, Illiberitana) & abſcondit anno CCC.IV. Theſſalonicæ: paſſa eſt v. Aprilis.

In quadam Hiſtoriâ vetuſtiſſimâ de rebus Conſtantini reperi, 203.
Conſtantium Imperatorem, patrem Conſtantini (cui contigit Hiſpania regenda) filio iuſſiſſe, vt Hiſpanis faueret, & accerſeret Hoſium Cordubenſem Epiſcopum, virum ſanctiſſimum prudentiſſimumque, & à ſuo latere numquam diſcedere pateretur, & eius conſiliis acquieſceret: quod per ſuam vitam Conſtantinus ſeruauit.

Vir doctiſſimus Flauianus, ad quem ſcripſit Symmachus, & cui 204.
inſcripſit Feſtus Rufus Auienus librum de Stellis, floret ſub Theodoſio: ad quem miſit Symmachus Gentilis Panegyricum, quem compoſuit in laudem Theodoſij iunioris, habitum in Senatu.

204. Vir doctiſſimus Flauianus, *&c.*] *Paucis multa comprehendit Luitprandus. Primò, virum doctum fuiſſe Flauianum, & ad eum ſcripſiſſe Symmachum, floruiſſeq́ ſub Theodoſio. Secundò, quòd huic miſerit Symmachus Gentilis gentilem Panegyricum, in Theodoſij laudem compoſitum, habitumq́ in Senatu. Tertiò, quòd eidem Flauiano Auienus libellum ſuum de Stellis inſcripſerit.*

I. *Rufinus in Hiſtoriâ Eccleſiaſticâ lib.2. cap.33. Flauianum, Præfectum appellat; agnoſcitq́ magnam illius in ſapientiâ prærogatiuam, & in rebus politicis prudentiam. Conuenit cum Rufino Sozomenus, eadem ferè referens lib.7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.22. Præfectum verò fuiſſe Prætorio indicat Symmachus lib.2. Epiſt.27. & 75. & Præfectum Prætorio Illyrici & Italiæ ſub Gratiano, Valentiniano & Theodoſio, inſcriptio legis* VI. *de contrahendâ emptione, & legis* XXVI. *de pœnis in C.Theodoſiano. Cumulat in id plura Franciſcus Iuretus ad Symmachum in Notis Epiſtolæ B.Ambroſij Eugenio Imperatori miſſæ, pag.383. extatq́ integer liber ſecundus Epiſtolarum Symmachi ad Flauianum; & in Auctario alia; vti frequentes ad Theodoſium: ſub quo Symmachum, Flauianum & Auienum coæuos vixiſſe inde conſtat.*

II. *Theodoſio Symmachus Panegyricum intimauit, vt Proſperi Aquitani verbis vtar, vbi aram exclamauit reſtituendam; & ſic ait lib. de Promiſſionibus Dei parte* 3. Theodoſij verò religioſi Principis imperio, per Iouium & Gaudentium Comites omnia templa expoliata, atque vana figmenta, quis noſtrûm permittitur ignorare? cui Symmachus ille mirabili eloquio & ſcientiâ præditus, tamen Paganus [*dixit Luitprandus*, Gentilis Panegyricum] præconio laudum in Conſiſtorio recitato [*dixit Luitprandus*, habitum in Senatu] ſubtili arte, quâ valuit, aram Victoriæ in Senatu reſtitui, Chriſtiano, vt nouerat, Principi intimauit: quem ſtatim à ſuis aſpectibus pulſum, in centeſimo lapide, rhedæ non ſtratæ impoſitum eâ die manere præcepit. *Huius Panegyrici defenſionem compoſuit, vt teſtatur Epiſt.31. lib.2.* Non puto, *inquit*, bonis temporibus eam cauſſæ meæ conditionem futuram, quæ ſub tyranno fuit: cuius litteris ad Marcellini ſuggeſtionem datis, homines meos ſcis eſſe multatos; quod in Panegyrici defenſione non tacui.

III. *Denique Auienum Flauiano librum de Stellis dedicaſſe, nec abs re, neque à palato Flauiani alienum. Is namque ſiderum obſeruator prædicere credebatur futura. Teſtis adeſt Sozomenus lib.7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.22.* Putabat enim [*Eugenius*] ſe id quod conabatur, abſque impedimento conſecuturum, inductus quorumdam verbis, qui ſe futura prædicturos pollicebantur

tur ex victimarum immolatione; ex viſcerum inſpectione, ex obſeruatione ſiderum. Harum rerum ſtudioſi tunc erant, cùm alij multi apud Romanos in dignitate conſtituti viri; tum etiam Flauianus tunc temporis Hyparchus, vir eximius, & in rebus politicis prudens habitus; quique inſuper ex omnis generis diuinationis ſcientiâ exactè præſcire futura credebatur. *Et librum de Stellis, quem refert Luitprandus, Auienum Flauiano inſcripſiſſe, eſſe Phænomena Arati, ab eodem in Latinum ſermonem traducta, affirmare me poſſe certè ſcio. Ariſtoteles aliíq; ſæpè φαινόμενα ſtellas vocant. Innuit Cinna in ſuo ſplendidiſſimo Epigrammate de hiſce Arati lucubrationibus:*

Hæc tibi Arateis multùm inuigilata lucernis
Carmina, quîs ignes nouimus æthereos.
Læuis in aridulo maluæ conſcripta libello,
Perſica conuexit munera nauicula.

Clarè Cicero lib. 1. *de Oratore cap.* 16. Conſtat inter doctos, hominem ignarum Aſtrologiæ, ornatiſſimis atque optimis verſibus Aratum de Cælo Stelliſque ſcripſiſſe.

205. Obiit Rufus Feſtus Auienus, vir Catholicus & Hiſpanus, ciuis Eborenſis, in Hiſpaniæ Carpetaniâ, eodem & anno & die, quo ſanctus Auguſtinus aſcendit ad cælos in ſuâ ciuitate. Sepultus eſt præſente* Maioriano, Toletano Archiepiſcopo, in æde S. Leucadiæ.

* Heſychio fortè reponendum ex Iuliani Chronico n. 216.

205. Obiit Rufus Feſtus Auienus, &c.] *Quis verò aut vnde fuerit Auienus, tentatum à plurimis, dubium multis. Hiſpanus quibuſdam viſus eſt, vt refert Crinitus de Poëtis Latinis lib.* 5. *cap.* 80. *& Gyraldus in eâdem Hiſtor. dialogo* 4. *Ipſe Auienus innuere videtur in libello de Oris maritimis, dum* ſuum *appellat* mare, *quo Hiſpana ora alluitur, verſu* 83.

——Vt gurges hic noſtri maris
Longè explicatur, eſt Atlanticus ſinus,
Hîc Gadir vrbs eſt, dicta Tarteſſus priùs:
Hîc ſunt columnæ pertinaces Herculis.

Et v. 180.

——Si quis ad noſtrum mare,
Malacæque portum, ſemitam tetenderit.

Clariùs id aſſeuerat M. Maximus in Chronico ad annum Chriſti CCCC.LX. *quem ſequuntur Vaſæus in Chronico ad annum Chriſti* CCC.XV. *Morales lib.* 10. *cap.* 34. *& ex aliorum ſententiâ in Scholiis ad D. Eulogij Vitam num.* 19. *Damianus à Goës in ſuâ Hiſpaniâ ad Petrum Nonnium, Matamoros lib. de Academiis, Mariana lib.* 4. *Hiſtor. Hiſpan. cap.* 15. *quos refert P. R. Franciſcus Biuarius in Commentariis ad M. Maximum, doctis ſanè & laborioſis; ô vtinam in lucem quàm citiùs prodituris!*

Floruit ætate Theodoſij Imperatoris, vt ex D. Hieronymo facilè colligitur, qui ſuper Epiſtolam ad Titum cap. 1. *cùm Arati verba à B. Paulo vſurpata exponeret:* Hemiſtichium, *ait,* in Phænomenis Arati legitur, quem Cicero in Latinum ſermonem tranſtulit, & Germanicus Cæſar, & nuper Auienus. *Vnde id conſtare affirmat Gyraldus, & Ioannes Voſſius de Hiſtoricis Latinis lib.* 2. *cap.* 9. *Atque id adſtrui poteſt ex Macrobio, qui vixit etiam Theodoſij tempore: & in ſuorum Saturnalium lib.* 1. *cap.* 4. *& ſeqq. Dialogi interlocutorem Auienum inducit: præterquam quòd eidem Imperatori ipſiuſmet Fabularum libellus extat dicatus. Quamuis Crinitus ſibi argumenta non deeſſe crediderit, quibus Auienum ad Diocletiani Imperium referendum exiſtimet. Præ ceteris audiendus eſt M. Maximus, locum & tempus, quibus floruerit, deſignans, dum inquit:*

inquit: In regione Oppidanâ, & in Oretaniâ [*sic legit Carus*] Hiſpaniæ floruit olim ſub Caſtino, Epiſcopo Toletano, Rufus Magnus Feſtus Auienus, qui ſcribit de Oris Hiſpanis, & Situ orbis, vario carminum genere. *Mendosè* Caſtino *legitur: is enim vſque ad annum Chriſti* CCCC.L. *Cathedram non aſcendit, ipſo Maximo teſte. Confirmat idem iis verbis,* olim floruiſſe; *eius mentione factâ anno Chriſti* CCCC.LX. *Quo ſanè loquendi modo, non ſignificatur tantùm decem annorum ſpatium intercalare ab anno* CCCC.L. *vſque ad annum* CCCC.LX. *At* Maiorino *reponendum ducerem, ni annus apud Iuliani Chronicon reclamaret num.* 216. *vbi refert anno* CCCC.XXXVI. Maioranum, *ſeu* Maiorinum, *in Sede Toletanâ ſucceßiſſe Heſychio. Vnde pro* Caſtino *ſubſtituendum reor* Audentio, *aut* Gregorio, *Toletanis Pontificibus, qui Theodoſio Magno coæui fuerunt.*

Sed iam non precariis documentis opus. Palàm facit omnia noſter Luitprandus hîc, dum primò Hiſpanum agnoſcit Auienum; *ſecundò, patrium indicat ſolum; proponit tertiò, religionem; aßignat quartò, ſepulturam; & tandem quintò, ſub quo obierit Præſule: cuius in nomine anceps & dubius verſor; nam prò* Maiorino *autumo ex eodem Iuliano num.* 216. *in Chronico exarandum* Heſychio. *Floruit* Audentio, *aut* Gregorio, *Pontificibus Toletanis; obiit verò,* Heſychio. *Et cùm D. Auguſtinum vitam duxiſſe ſuam conſtet anno Domini* CCCC.XX. *de quo anno mentionem fecit idem Auguſtinus in Epiſtolâ ad Heſychium; inſuperq́; appareat ex D. Proſperi Chronico, Honorio imperante obiiſſe anno ſalutis* CCCC.XXXIII. *ſatis comprobari videntur quæ de Auieni temporibus obſeruauimus; Theodosij nimirum ætate vixiſſe, quâ etiam vixit D. Hieronymus, vt teſtatur de ſe in libro de Eccleſiaſticis Scriptoribus ad finem. Et ſibi ſimilis Luitprandus, numero ſuperiori hanc veritatem manifeſtam reddit, coæuos enumerans Auienum & Flauianum. Voßius multus eſt in variâ Auieni nominis ratione, dum* Auienum, *&* Auianum, *aut* Abidnum, *recenſet appellatum, ſicuti Morales in Scholiis ad D. Eulogij Vitam num.* 19. *Vtcumque ſit, Poëta fuit eruditus & elegans, vt Criniti verba vſurpem, magnâ doctrinâ ac multiplici ſcientiâ præditus.*

De Scriptis diximus ſuprà numero antecedenti. Addam alia. Seruius in Virg. Aeneid. lib. 1. *verſ.* 388. Auienus, *dixit,* totum Liuium Iambis expreſſit: *Arati Opus ex Græco in Latinum tranſtulit ſummâ elegantiâ & proprietate; in quâ nec ipſo Cicerone inferior, ab eruditiſſimo Dionyſio Petauio Societ. Ieſu in Syſtematis de Sphærâ variis diſſertationibus, & à Ioſepho Scaligero in Notis ad Manilij Aſtronomic. libros conſpicuus redditur. Librum de Situ orbis terræ, imitatus Dionyſium Græcum Poëtam, vt Crinitus docet, hexametro verſu compoſuit; non verò, vt Gyraldus (alienæ laudis aliquando parciſſimus) Dionysij verſus ex Græcis Latinos fecit. Iiſdem inſiſtit veſtigiis nuperrimus eius editor & traductor, nullâ tamen cum ratione. Quod profectò vtriuſque opus inſpicienti erit palàm, vt fuit noſtro Bernardo Aldrete, qui in eleganti ſuo eruditoq́; Tractatu* de Variis Hiſpaniæ Antiquitatibus *lib.* 1. *cap.* 23. *cùm Phœnitiam delinearet, aduocatâ priùs Dionysij ſententiâ, alteram Auieni ſubnectit, ſimilemq́; ex imitatione profitetur. Et idem lib.* 3. *cap.* 18. *& alibi ſæpiſſimè; vbi diſcrimen inter vtrumque Poëtam & Poëma, minimus eſt labor agnoſcere: Andreas Papius Gandenſis in ſuâ Dionysij editione, quamuis Auienum numquam ſe vidiſſe fateatur, de hac Lectorem admonet veritate, ſic:* Nec ab Auieno quidem, etſi numquam vidi, interpretationem mihi ſpondeo; ſed paraphraſin potiùs. nam veriſimile eſt, eum terræ deſcriptionem eadem ratione è Dionyſio expreſſiſſe, quâ cæli ex Arato: *& intuenti facile eſt iudicare.*

De Oris *quoque* maritimis *libellum alterum Iambicis exarauit, intactum pen-*

ſum Latinis ingeniis, teſtè Crinito; tantæq; difficultatis, vt diu multumq; ſibi elaborandum fuerit in eo abſoluendo.

Aeſopicos prætereà Apologos Elegiaco carmine compoſuit, & , vt alij, Virgilianas etiam Fabulas Iambico complexus eſt. Aut alterum, aut vtrumque Opus recenſet Aluarus Cordubenſis in Vitâ D. Eulogij, annuente Ambroſio de Morales num. 19. *vbi Aluarus agit de Eulogij peregrinatione; his verbis:* Necnon Auieni Fabulas metricas, & Hymnorum Catholicorum fulgida carmina, cum multis minutiſſimarum cauſſarum ex ſanctis quæſtionibus, multorum ingenio congregatis, non priuatim ſibi, ſed communiter ſtudioſiſſimis Inquiſitoribus reportauit.

*Alia etiam Epigrammata ſcripſiſſe conſtat, quæ inueniuntur excuſa in Veter. Poëmat. lib.*4. *quorum altero* Sirenum allegoriam *eleganter proſequitur; altero* Malogranata *deſcribit, & ſibi mitti petit à Flauiano; & vltimo* de Vitâ ruſticâ monet amicos. *quod carmen inter Martialis Epigrammata lib.*4. *num.*90. *paſſim excuditur; ſed tamquam ſpurium, tantoq; Poëtâ indignum in malas aues amandare iubet Scriuerius. alij viri docti id negarunt. Vtcumque ſit, omnes non ambigunt, nobili ingenioſoq; viro Auieno adſcribi.*

Sunt qui putent, huius eſſe Epitomen rerum Romanarum, quæ multorum manibus teritur, Valentiniano Imperatori oblata. Fauet Volaterranus lib. 19. *Anthropologiæ litterâ R. eos taxans, qui in titulo* Sextum *pro* Feſto *malè ſcribunt. Non tamen eumdem eſſe Auctorem ac Auienum arbitror: alia enim mens, alius animus, alius genius Auieno, & alteri Rufo: qui etiam, ſi Philandro fides adhibenda eſt,* Deſcriptionem illam vrbis Romæ, *vſque adhuc Publij Victoris nomine circumlatam, delineaſſe fertur: ſuffragante itidem ad id Carolo Sigonio in iudicio de Hiſtoricis Latinis. Hæc ferè omnia ex Epiſtolâ Proſphoneticâ eruditiſſimi Don Petri Melian ad Feſti Rufi Auieni opera, quæ in dies edere cogitat.*

206. Quòd ſanctus ſenex Hoſius in pace & Eccleſiæ communione diſceſſerit, præter teſtimonium Athanaſij ſuperſtitis, docent verba teſtamenti eius, quo docet, in fide Concilij Nicæni ſe mori velle; & omnes hortatur, vt in illâ viuant, ac prorſus mori velint.

207. Moritur verò centenario XIIII. annis maior, iam decrepitus, & velut in ſenſu pueri, & imbecillitate virium defeſſus. Tantaque potuit eſſe vis doloris in eâ ætate, & acerbitas cruciatuum, vt illi non reliquerint liberam facultatem.

208. Reperi in codice fide digno S. Felicem, cognomento Modicam, Hiſpali parentibus nobiliſſimis ortam, & iis orbatam, Romam ab auunculo ſuo, Romanæ Eccleſiæ Archidiacono, temporibus ſancti Vrbani, adductam. Quæ cùm nollet illuſtriſſimum ſponſum accipere, cauſsâ fidei & virginitatis tuendæ, mirâ conſtantiâ iugulum præbuit anno CC:XLVI. ætatis ſuæ XXVI. ſub iudice Diocletio, & Philippo Imperatore: cuius exemplo multi in fide roborati martyrium ſubierunt.

209. Carterius, qui interfuit Concilio Cæſarauguſtano, patruelis S. Gregorij, veniens in Hiſpaniam, factus eſt Epiſcopus Vxamenſis: vir pius & doctus.

210. Gregorius reuerſus Nazianzum, ſcripſit Audentio Toletano Ponti-

Pontifici, commendans ei patruelem ſuum venientem in Hiſpanias.

Prima hæreſis, quæ venit damnanda in Hiſpaniam, fuit Priſcillianiſtarum, quæ foris huc prorupit; damnata verò eſt in ſecretario S. Mariæ de Pilari Cæſarauguſtæ, quod S. Iacobus ædificauit; & non alibi decuit damnari. 211.

In * Caſtris Vinariis, in Bateſtaniâ, ſanctæ Nunilo & Alodia, anno DCCCC.XXXI. 212.

* Vide quæ notaui ad Chronicon num: 551.

Chiſax ex filiis Vrſacij damnatur, vt exulet in Carpetaniæ oppido Eborâ, vel Aquis: ex reſcripto Gratiani prouocat ad Audentium Primatem & Metropolitanum, vt Epiſcopatui ſuo reſtitueretur: coacto Concilio Toleti, damnatur anno CCC.LXXXII. 213.

Sanctiſſimus vir Audentius, Epiſcopus Toletanus, ſcripſit contra Bonoſianos in defenſionem illibatæ Virginis Mariæ eleganter libros. 214.

Habita eſt Confeſſio * Dictini & aliorum, anno CCC.XCIV. in Concilio Toletano. 215.

* al. Nicæna

Sanctus vir Audentius Toletanus obiit III. Decembris Toleti, maior nonagenario, plenus dierum & ſanctiſſimorum operum; ſepultus eſt in æde ſuburbanâ S. Leucadiæ (vbi corpus eius iacebat) conditâ iuſſu Helenæ, III. die Decembris, cum magno mœrore egenorum, quia fuit illorum pater. 216.

Anno DCC.II. anno II. Regis Witizanis, precibus Reginæ, quæ ſanguine contingebat Siſebertum, ab exilio ille reuocatur: ab excommunicatione abſolutus, cuidam Epiſcopatui Hiſpaniarum præficitur. Euaſit verè pœnitens, & anno DCC.XV. I. Iunij moritur. Et dabatur ei Toletana Sedes; ſed humilitatis cauſsâ eam recuſauit. 217.

Cùm eſſem Toleti Subdiaconus, rem controuerti vidi: an Albam, an Caſulam B. Ildefonſo attulerit B. Virgo, an ornamentum Pontificale. quidam pauci poſtremum, multi Albam eſſe dicebant. Ego credo totum attuliſſe Pontificium ornamentum; ſed, quia ipſa cùm eum indueret, attrectauit manibus ſuis pallium, ſacratius fuit. 218.

Dixitque Miſſam die Sabbati (vt ſolebat) audiente B. Virgine, & cælesti choro, qui Canticis ſuis eam adminiſtrauit die Sabbati, anno DC.LXV. Ob id vocatur *Capellanus B. Virginis*; & ob id, diuulgato per orbem miraculo, Rex Receſuinthus, & Vitalianus Pontifex, nomine ſuo & ſuorum ſucceſſorum, vouerunt ſe viſuros die Natiuitatis illius Eccleſiam, quam, propter aduentum B. Virginis, idem S. Ildefonſus libr. de Scriptoribus, in additione ad libr. Iſidori, vocat *terribilem*. 219.

Geneſius, primus Epiſcopus Aruernenſis, Ildefonſum ſynchronos admonuit per epiſtolas de hæreſi Iouiniani per quoſdam exci- 220.

citatâ Aruernis: qui dicebant, B. Virginem in partu corruptam mansisse, & hos tendere in Carpetaniam, vt vigentem in B. Virginem fidem suis falsissimis rationibus labefactarent, & omnino perderent.

221. Petrus, qui posteà fuit Episcopus Aquileiensis, mittitur à Vitaliano Toletum, vt sciret, verúmne esset miraculum de datâ cælesti veste D. Ildefonso: qui fit etiam socius eiusdem Ecclesiæ.

222. In Magnilucensi Monasterio, quod iste Genesius condidit, iussit seruari Epistolam suæ responsiuam, à B. Ildefonso missam; vbi fortiter impugnat illam hæresim Aruernorum.

223. In Dubiensi Monasterio posuit S. Ildefonsus ad villam Illescam imaginem B. Mariæ Virginis, quam habebat in suo Oratorio. Eborenses, vel Talabricenses, tempore Maurorum colebant istam imaginem.

223. *De* Dubiensi, *vel* Dibiensi *Monasterio, &* Illisçensi *oppido, vide quæ notaui ad Iulianum in Chronico n.*330. *vbi in illis verbis*, qui anno DC.XXXVI. electus est Abbas, *lege ex Luitprando num.*97. qui anno DC.LVI. *vel* qui anno DC.LVII.

In suo Oratorio.] *Oratoria etiam dicebantur ædiculæ sacræ domi, sed foris publicæ. In primitiuæ Ecclesiæ temporibus templa sumptuosa minimè ædificabantur.* Non erant *(ait Eminentissimus Cardinalis Baronius Tom.*1. *anno* CC.XI. *fol.*298.*)* ingentes ædium moles & vastæ, amplissimæque publicorum ædificiorum structuræ; sed ædiculæ, seu Oratoria parua. *De hisce ædiculis noster Iulianus in Chronico num.* 477. *pag.* 88. Fuit, *inquit*, ibi ante martyrium S. Leucadiæ ædicula sacra. *Plenâ eruditâque manu cumulat plura Doctor Augustinus de Morlanes in Allegatione pro Ecclesiâ S. Mariæ Maioris Cæsaraugustanæ num.*45.46. *& seqq. Iulius Cæsar Bulengerus lib.*3. *de Templis cap.*32. *Addo ego Authenticam* Si quis, *C. ad leg. Iuliam, de adulteriis, his verbis:* Si tamen in sacro Oratorio colloqui inueniantur, post tres, vt dictum est, denuntiationes, liceat marito vtrasque personas defensori Ecclesiæ tradere, aut aliis Clericis, vt ad eorum periculum diuisim isti seruentur.

224. Osius Episcopus Cordubensis inuitauit ad Concilium Episcopos Orientales Cordubam, ad caussam S. Athanasij examinandam. Conuenerunt omnes Hispani ad Concilium nationale: adfuit ipse Athanasius, & porrexit Synodo Confessionem suam, vt sub Iulio Romæ fecerat, quæ incipit: *Quicumque saluus esse vult.* & ex eâ addidisse Patres dicitur in eo Concilio, Symbolo Nicæno in articulo Spiritus sancti: *Qui à Patre Filioque procedit.* quod confirmauit sanctus Damasus pòst. & ita in primo Toletano post annos XLVI. ab hoc Concilio inuenitur particula, quæ primùm in Hispaniâ addita est Symbolo Nicæno, & pòst accepit Ecclesia Romana. Concilij huius meminit Osius in Epistolâ ad Constantium Augustum.

225. *Videlicet anno Christi* CC.LXX. Calpurnius Præses, sub quo passa est sancta Eulalia Emeritensis, creditur fuisse Præfectus Romæ sub Imperatore Claudio.

In

In faucibus saltus Fibulariensis est Fibularia, quam Mauri vocauerunt *Xergal*, Sedes Episcopalis. Sic in Concilio Illiberitano XIV. loco confirmat Ianuarius Episcopus Fibulariensis: sic in quibusdam codicibus. 226.

Cornutus Tertullus, Orator iuuenis, accusauit S. Paulum Ierosolymis; posteà senex, collega fuit Plinij Iunioris in Consulatu, cuius meminit lib.5. Epistol. 227.

Valdè probabile est, inspirasse Dominum S. Gregorio, vt oraret pro Traiano, vt saluaretur; quia edictum contra Christianos hortatu Plinij Secundi Proconsulis in Bithyniâ mitigari iussit. 228.

Sunt qui putent, Amaonem, vel Ammonem, filium Rufi, discipulum ex LXXII. cui cum Cleophâ Christus apparuit, dum irent duo in castellum Emaus, venisse in Hispaniam, & ibi, prædicato Euangelio, profectum in Soliam Cypri ciuitatem; prædicatoque ibi largiter Euangelio, passum IX. Februarij. 229.

Eubulus, cuius meminit Paulus ad Romanos cap. vlt. creditur fuisse Galilæus ex Naim ciuitate, filius viduæ quem Dominus suscitauit, & secutus Christum, eius discipulus fit: pòst Romam venit cum Petro, & fuit vir insignis, & à puero valdè virtuti deditus: missus est à S. Paulo Episcopus Pamphyliæ. Theodulus, qui prædicat Cæsareæ Palæstinæ, cum aliis sub Præfecto Firmiliano passus est XVI. Februarij. 230.

Credibile est, sanctos septem discipulos Iacobi præmonitos ab eo, venisse ad Bæticam. 231.

Sunt qui putent, S. Rufum ex LXXII. discipulis Domini, qui fuit Episcopus primò Thebanus, mox Dertosanus, à S. Paulo, cùm venit in Hispaniam, ibi relictum Episcopum: cuius meminit S. Paulus ad Romanos, & S. Polycarpus Martyr: fuit passus cum aliis in Armeniâ die XIX. Aprilis. Sed meliùs puto sentire eos, qui XVIII. Decembris cum Zozimo passum hunc putant; qui fuit Episcopus Thebanus & Dertosanus. 232.

Passi sunt X. mille crucifixi milites prope Alexandriam ad Tigrim, & Euleum amnem positum in monte, qui ramus est Candani. primò hic Caucasus, vel Candanus, vel Ararath dictus est. crucifixi circa dicta flumina felicia. 233.

Alij dicunt, crucifixos ad montem Ararath, qui Latinè dicitur *Equinus*, pars montium Gordiænorum: in cuius cacumine, teste Iosepho, arca Noë requieuit, quem, vt partem Gordiænorum, fluuius Tigris irrigat; & mox in planitiem regionis Gordiænorum (quæ barbarè etiam dicitur *Ararath*) non longè III. M. P. præterit ciuitatem Characem, ab Alexandro dictam Alexandriam; & à dextrâ eius multis ostiis in sinum Persicum spatiosissimus ingreditur. 234.

Nulli temporum Romanorum est sepeliri vel vti in vrbe cor- 235.

pora mortuorum; ſed ſepeliebantur extrà. Sic Chriſtiani ſepelierunt ſanctam Leucadiam in pomœrio, vel ſuburbio, quod tunc muro veteri longiùs diſtabat: ſeparatim corpora Sanctorum & Pontificum, ſeorſim Chriſtianorum. Dicebatur locus ille Sepultura Sanctorum.

236. *Macer Hierotheus Hiſpanus Empuritanus, olim ſub Imperatore Tiberio Tarraconenſis Gubernator, & inde perrexiſſe anno XLV. Cyprum; vbi Paulum audiens, conuerſus eſt ad fidem, & eum ſecutus.

* *aliàs* Sacer *Locus corruptus in originali erat.*

237. Tertius Fabius Terentius, amanuenſis Pauli, de LXXII. diſcipulis, priùs Mediæ Epiſcopus, pòſt Iconij paſſus eſt die XXI. Iunij, anno LXXXVIII.

238. Neruium oppidum prope Illiturgim Bateſtanorum, à Neruâ conditum, à Saracenis * *Noepron* dicitur.

* al. *Negron*

239. S. Xiſtus (qui poſtmodum fuit Pontifex Maximus) habito Toleti Concilio interfuit vt Legatus Papæ; poſteà venit Oſcam, vnde tulit ſecum Laurentium, filium ſanctorum Orentij & Patientiæ: per Hiſpanias reuerſus Romam, fit Pontifex Maximus; & præſcius martyrij S. Laurentij, iuſſit Diaconibus vt Orentium parentem admonerent, vt faceret templum S. Laurentio ſacrum. quod & fecit: & pòſt cum coniuge, quæ præceſſit eum in martyrio, I. Maij ſub Claudio patitur.

240. S. Fulgentius bis fuit Epiſcopus Carthaginenſis, inde tranſlatus Aſtigim, & poſtremò Carthaginem; vbi paucos annos, duos videlicet, vixit in hoc Epiſcopatu.

241. In codicibus correctioribus V. Concilium Toletanum habetur æra DC.LXXVI. anno primo Suinthilani.

242. Paula, de genere clariſſimo Gotthorum, mater fuit Theodoræ, vel Theodoſiæ Ceruelæ, coniugis Seueriani, parentum Leandri, Theodoræ, Florentinæ, Fulgentij & Iſidori, qui hoc ordine nati ſunt.

243. Seuerianus duxit vxorem Theodoram Ceruelam XIV. annorum: naſcitur anno ſequenti Leander, ſcilicet D.XLII. anno ſequenti Theodora, vel Theodoſia, vxor Leouigildi, mater Hermenegildi Martyris & Recaredi. Æra D.LXXXVIII. naſcitur Florentina in in die S. Florentij Martyris: obiit ſanctè anno DC.X. annorum LX.

244. Theodoricus Rex Oſtrogotthorum venit in Hiſpaniam, & pro ſuo nepote Amalarico illam plures annos rexit, duxitque vxorem Toleti Santinam, de gente nobiliſſimâ Gotthorum; ex quâ tulit Seuerianum, Carthaginis Dominum.

245. Karadigna primùm in Hiſpaniâ Benedictinorum Cœnobium (vbi Santina, vxor Theodorici Regis iacet, & habet CC. Monachos Martyres) dicta fuit tempore Gotthorum & Romanorũ *Karadimas*.

S.Ca-

S. Carolus Magnus, licet in iuuentute fuerit (vt illa fert ætas) debilis, iam factus vir, euasit ſanctiſſimus: in Galliâ & Germaniâ, ac Flandriâ; vt ſancti Confeſſoris memoria colitur. Obiit Aquis-*Graniis maior ſeptuagenario, XXVIII. Ianuarij, anno DCCC.XIV. 246.

*al. Germaniis

Creditur eſſe S. Carolus Magnus poſt mortem cultus à Toletanis. 247.

S. Torquatus, S. Iacobi diſcipulus, pertranſiit flumen profundum, rupto ponte; & celebratur XV. Maij. 248.

Creditur S. Montanum, cùm eſſet Archidiaconus Toletanus, in aduentu & receptione Theodorici Regis Oſtrogotthorum non parum valuiſſe, vt eſſet pacificè receptus vt tutor Regis Amalarici nepotis eius. 249.

Cùm Theodoricus Rex Oſtrogotthorum venit in Hiſpaniam, amiſerat Andefledam, filiam Regis Clodouei, ex quâ Amalaſuintham habuit. 250.

Hiſpani Cordubenſes, Hiſpalenſes, Illiberitani, Menteſani, Toletani, Complutenſes, grauati ſeruitute Maurorum, & tranſgreſſi montes Pyrenæos, clementiſſimè excipiuntur ab Imperatore Ludouico Pio. 251.

Creditur Seuerianus miſſus in exilium tempore Agilanis, cauſſâ fidei, quia Catholicus erat, cum filiis, Leandro, Theodoſiâ, & Florentinâ, & vxore Theodorâ Ceruellâ. Fulgentius & Iſidorus nati ſunt Hiſpali. 252.

Flauius Marcus Ceruella, Dux Gotthicus, ſplendidiſſimo genere, duxit vxorem Paulam, feminam clariſſimam: ex quibus nata eſt Flauia Theodora Ceruella, vxor Ducis Seueriani, femina Chriſtianiſſima. Obiit VI. Maij. 253.

Reſtitit Seuerianus Aguilani, & obſeſſus in vrbe Carthagine Spartariâ (quam Gotthi penitus exciderunt) cauſſâ fidei miſſus eſt Hiſpalim in exilium anno III. Aguilanis, cum coniuge & filiis; vbi mortuus eſt. 254.

Leander ſcribit ad ſororem Florentinam, Monialem Benedictinam, librum de Virginitate, vel de Inſtitutione virginum, & Contemptu mundi, cùm eſſet illa XIX. annorum, primo anno ſui Pontificatus. 255.

Adhuc manſerunt ædes Seueriani Carthagine, & res ampla. 256.

Leander impetrauit reuocationem ab exilio matri ſuæ, fratribus & ſororibus ab Athanagildo. Theodora mater in exilio, laborum cauſſâ eſt magis firmata in fide & in virtutibus, quæ noluit redire Carthaginem. 257.

S. Montanus ſcripſit ad Thuribium anno vltimo Theodorici, cùm adhuc eſſet in Hiſpaniâ, & Erga eſſet Toleti Gubernator. 258.

Pons Serratus fuit Toleti è regione S. Mariæ de Alficen, ad latus. 259.

260. Sanctina virgo Toletana, pòst vxor Theodorici, nascitur Toleti anno CCCC.LXXX.

261. Ex Sanctinâ, vel Sanctiâ, Theodorici vxore, duos filios sustulit; Theodoricum, qui iuuenis mortuus est, & iacet cum matre Reginâ Sanctiâ apud S. Petrum Karadinensem, &* Eluerianum, qui fuit vxoratus.

*al. Seuerianum,

262. Moritur Sanctina VIII. Id. Maij: quo die Festum S. Michaëlis, & Concilij Toletani est.

263. S. M. Elpidius Iulianus, S. Iacobi discipulus, primus Episcopus, Toletanus fuit.

264. Mamas Confessor ex tractu Tudensi creditur delatus Cyprum. Floruit hic sub tempore Gotthorum anno D. vel circiter. obiit mensis Augusti XXVI. est Confessor. Tempore Maurorum, relictis Reliquiis in Asturiis, & per Hispanias, ad Cyprum delatus est à Christianis.

265. Reperi in archiuis S. E. Emeritensis codicem litteris Gotthicis exaratum; in quo dicebatur Complutum dictum à Mauris *Guadalfaxaram*, etiam dictum esse *Eplaceam*.

266. Reperi quoque in eodem codice Concilium Toletanum vniuersale in hunc modum:

IN *nomine Domini incipiunt gesta synodalia Concilij Generalis Toletani, acta in vrbe Regiâ, in æde sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Prætoriensi, anno* III. *Regni gloriosissimi Principis VVambani, sub die* XVII. *Kalend. Decembr. ærâ* DCC.XIII. *pro terminis restituendis Ecclesiarum & Diœcesum Hispaniarum.*

Interfuit Rex gloriosissimus Concilio Generali, &, salutatis de more solito singulis Episcopis, dixit:

Sanctissimi Patres, video vos grauissimè contendere pro terminis vestrarum Diœcesum, & inde grauissimas inter vos lites & contentiones exoriri, & quòd aliqui vestrûm (sicut accepi) aliorum Parochias inuaderent, & alienos terminos quolibet prætextu latenter adoriri. Quare dignum esse duxi Maiestate culminis nostri, vos ad concordiam reuocare. Placètne vobis sanctissimi Pontifices? Responderent omnes: Placet, placet. Viuat multos annos Serenißimus & Gloriosissimus Rex, ac Dominus noster Flauius VVamba. Tunc ille iussit priùs coram se Chronicas & Historias Regum priorum accuratè legi, vt faciliùs & æquiùs posset terminos Parochiales diuidere, sicut antiquitas denotaret, & exigeret Iuris censura, & propria iura Ecclesia quælibet poßideret, sicut subiecta denotat nostra sententia.*

*al. Parochiarum

Concedimus in primis & confirmamus, quòd, sicut Gondericus, Gensericus, Hunericus, Guntamundus, Isoris & Gumiel Reges VVandalorum ciuitatem Lucensem in Asturiis prope mare dotauerunt, teneat pacificè & quietè terminos, qui mox illi subscribentur:

Totas

Totas Asturias per Pyrenæos montes & per flumen magnum Ouem & per totum littus maris Oceani vsque Viscayam per summum Rostrum, & per summum Cabrium, per portas de sanctâ Agathâ, per Pozalem, per Limbum de filios, vnà cum Campo * *Edolio Gordon, vsque ad illam arborem de Quadros, per riuulos de Humana, Lunam, Vanduliam vsque ad Pyrenæos montes, Cojancam villam, Quexidam, per Coniaquelam, Montosam, vsque ad flumen Vrbetum in Gallæciâ, Suernam, Vallem longam, Veram, Flumosam, totam Saniam, Panamum, vsque ad flumen Mineum, totam Lemos, Vrnyso, Verasmo, & Semmamorum, & Troiam, vsque ad flumen Siluníj, totam Lumiam cum Ecclesiis de Petrayo, quæ ædificatæ sunt vel fuerunt inter Arnoyum flumen & Silum, à termino montis Buron, & per aquam* * *Zore, vsque in fundum Arnoyi, & per ipsum discessum, vel discursum, vsque in flumen Mineum, Lueza vsque Portelam de Veneti, & Ecclesias de Sallaz inter Arnoyum & Silum cum Ecclesiis de Baroso, Castellam cum Saneam, Barnates, & Auion, Azman, Carabam, Amancam, sicut dictam Ecclesiam Lucensem dotauerunt Reges VVandalorum. Et responderunt Episcopi: Placet, placet nobis omnibus.*

* al. Erbolio
* al. Zoze.

Legio, quam condiderunt Romanæ legiones, quæ antiquitus Flos fuit vocata, & per Romanum Papam (scilicet Siluestrum) *gaudet perpetuâ libertate, & ab aliis Episcopalibus Sedibus est exempta, & extat Sedes Regia, atque alicui Metropoli numquam fuit subiecta vel subdita, teneat per suos terminos antiquos, sicut eam dotauerunt Hermericus, Rechila, Retciarius, Maldra Frumarius, Remismundus, Theodomundus, Sueuorum Reges, & Theodomirus. Et responderunt omnes Pontifices vnanimiter: Placet, placet nobis.*

Legio teneat per Pyrenæos montes, & per Pennam Rubeam vnà cum mediâ Leuacâ, Ceruera, Petras nigras, Annion vsque ad flumen Carrionem per villam Sernam, & riuulum Siccum, vsque ad villam Ardegam per Ceruinos vsque in castrum Pepi, per villam Manam, vsque in arborem Quadros, super fines Serræ Gallæciæ, tria castella Turtures, Datineus, Castelletum & Nauiam.

Legio ciuitas Sacerdotalis & Regia, & Lucus, quam VVandali reædificauerunt in Asturiis, teneat per suos terminos antiquos, sicut eis diuisit Rex Theodomirus. hæ nulli subdantur Archiepiscopo, vel Primati. Responderunt omnes: Placet, placet nobis omnibus.

Sedes etiam Portucaliæ permanet in suâ diuisione, sicut eis diuisit Rex Theodomirus, cum iis etiam quæ nos adiecimus.

Brachara metropolis teneat Centum cellas Gentis, Millia, Layneto, Gilioles, Adonyste, Aportis, Aylo, Centen, Donis, Iambis, Cilisto, Letania, Ceresis, Petroneyo, Equisis, ad Saltum: item pagi, Panoleta, Bregantia, Astiatigo, Tarego, Aunego, Metrobio, Betise, Palam, Tusico, Celo, & Senequiemo; sub vno Sedes XXX.

* In diuisione Theodomiri sic: *Ad Dumium familia seruorum*; quam hic vocat *Regiam*, intelligit de Monachis, qui Deo seruiunt; cui seruire, regnare est.

*Ad Sedem Dumiensem * familia Regia.*

Egitaniensis teneat totam Egitaniam, Menecapio & Foraneos.

Portugalensis teneat in Castro nouo Ecclesias, quæ in vicino sunt, scilicet Villa noua, Betaonia, Vesea, Menturio, Torebra, Bramoste, Pengoaste, Lumbo, Nestis, Neapali, Curmano, Magneto, Leporeto, Melga, Tangobira, Villagomedi Tanerater; item pagi, Lambiencio, Alcobreo, Valericia, Turlango, Ceris, & Mendiolis, & Palencia; sub vnâ viginti quinque Sedes.

Lamecum teneat ipsum Lamegum, Luencia, Aranor, Crasubriana, ... sub vno sex Sedes.

Conimbricensis Sedes teneat ipsam Conimbriam, Eminio, Selio, Brine, Insulâ, Astrucione, & Portogalliæ Castellum antiquum; sub vno duæ.

Vesensis teneat ipsum Veseo, Rodomiro, Submontia, Suberbeno, Osanca, Obelione, Tutella, Goleia, & Cabrabia, quæ apud Gotthos posteà Sedes fuit; sub vno septem dantur Sedes.

Vriensis teneat ipsam Vriam, Deisum, vsque Cussancaro, & de Caldas de Rego vsque in oram maris Oceani protendatur.

Lucensis teneat ipsam ciuitatem cum adiacentibus suis, cum Cantoquia, Somos, Carabarcos, Montenegro, Parraga, Latra, Azumara, Sigros, Triauada, Pagento, Saluaterra, Monterroso, Doira vel Coyra, Deza, Colea; sub vnâ Sede XVI.

Auriensis teneat Vesugio, Ruuale, Teporos, Sedisos, Prucia, Cisauio, Verenganos, Sanabria & Calabazas maiores; sub vno decem.

Astoricensis teneat ipsam Astoricam, Legionem, Superurbico, Beriso, Petrasperanti, Autoribis, Caldelas, Morillos superiorem & inferiorem, Sonure, Trogelos, & Pericos; sub vno vndecim Sedes.

Britoniensis teneat Ecclesias, quæ in vicinio sunt, Torelo, Torebera inter Britones vnà cum Monasterio Maximi vsque in fluminem Oue.

Tudensis teneat ipsam Tudem cum Ecclesiis, quæ in vicino sunt, Torelo, Torobera, Ludo Patre, Agnoue, Sagria, Erbilio, Orunia & Cartasse; sub vnâ Sede quindecim numerantur Sedes.

Toleto Metropoli subiaceant sequentes omnino Sedes. Oretum, hæc teneat de Gallâ vsque Eugam, vel Cecilam, & de Petrâ vsque Campaniam. Mentesa, hæc teneat de Euga, vel Cecila vsque Securam, Delila vsque Polixena. Acci, hæc teneat de Securâ vsque Montaneam, & de Architel vsque Caraual. Basti, hæc teneat de Egestâ vsque Montaneam, & de Rauci vsque Susitam. Vrgi, hæc teneat de Egestâ vsque Carthaginem, & de Bigastri, vsque Mundam. Bigastrum, hæc teneat de Pugilla vsque Nisdomiam, de Serta vsque in Lisbam. Illici, hæc teneat per terminos de Bigastri, Setuli, & Denia. Setalis, hæc teneat de Custo vsque Moletam, de Togola vsque ad Nitriam. Denia, hæc teneat de Sosa vsque in Turam de Silua, vsque Gil. Valentia, hæc teneat de Silua vsque Musuetum, de mari vsque Alpout. Valena, hæc teneat de Alpout vsque Tarrabilam, de Stazerola vsque Nenar. Secobrica, hæc teneat de Alcout

vsque

vſque Obiam, de Mora vſque Luſtriania. Complutum, hæc teneat de Al out vſque ad Coſtem, de Guſia vſque Coſteam. Segontia, hæc teneat de Coſte vſque Fuſcam, de Godol vſque Pinam. Oxoma, hæc teneat de Fuſca vſque Arlanzon, quomodo currit in camino S.Petri, qui vadit ad S.Iacobum; de Gariſe vſque Ermitas termini eius protendantur. Secobia, hæc teneat de Almet vſque Mimbillum, & de Martel vſque Vaſo dicto. Palentia, hæc teneat de Mimbillum vſque Caltam, de Lulbonar vſque Tortoſam.

TARRACONENSI *Metropoli ſubiaceant hæ Sedes:*

Barcinona, hæc teneat de Mina vſque Pugellam, & de Vſa vſque Bordel. Egari, hæc teneat de Bordel vſque Paladera, & de Montoſa vſque Portellam. Gerunda, hæc teneat de Pilida vſque Iuxta-mare, & de Aloſa vſque Pinas. Eupiriæ, hæ teneant de Iuxta-mare vſque Bergam, de Mentoſa vſque Siluam. Ariſona, hæc teneat de Berga vſque Auritam, & de Purſa vſque Mentiam. Vrgela, hæc teneat de Aurita vſque Naionam, & de Murela vſque Valam. Lerita, hæc teneat de Naiona vſque ad fontem Sallam, de Lora vſque Matam. Ictoſa, hæc teneat de Fonte Salla vſque Porſellam, de Morale vſque Tormelam. Tortoſa, hæc teneat de Porſella vſque Deniam, de Tormoga vſque Catenam. Cæſaraugusta, hæc teneat de Mooula, vel Denia, vſque Splanam, & de Olibia monte vſque Gordoto ſint termini Sedis Cæſaraugustanæ. Oſca, hæc teneat de Splana vſque Cobello, & de Speſtem vſque Riberam. Pampilona, hæc teneat de Cobello vſque Muſtellam, & de Sparga vſque Oſtural. Califorra, hæc teneat de Nampia vſque Spargam, de Muſtela vſque Loealem. San-Tyraſona, hæc teneat de Sparga vſque Plitenam, & de Alto monte vſque Mille. Areca, hæc teneat de Planta vſque Amaſam, de Pede inferno vſque Pedem Moram. Inſulæ Baleares, Maioricam, Minoricam, Formenteram, Vſeticam.

SPALENSI *Metropolitanæ ſubiaceant hæ Sedes:*

Italica, hæc teneat de Vlea vſque Buſam, de Aſa vſque Lancolam. Aſidonia, hæc teneat de Buſa vſque ad Senam, de Loteſa vſque Viam latam. Elipla, hæc teneat de Sena vſque Datam, de Aliſa vſque Corteſam. Malica, hæc teneat de Data vſque Malexcam, de Temia vſque Sedes Campi. Eliberis, hæc teneat de Malica vſque Sotelam, de Almica vſque Sedes. Aſtiges, hæc teneat de Sotella vſque Parietem, de Luca vſque Raucam. Corduba, hæc teneat de Pariete vſque Vbetam, de Gala vſque Ranam. Egabio, hæc teneat de Vbeta vſque Malamſayam, de Gaſta vſque Fuentam. Tucci, hæc teneat de Malaſaya vſque Balijar, de Guegara vſque Celonus: credo Azlonam pro Caſtulone.

BRACCHARAE *Metropolitanæ ſubiaceant hæ Sedes:*

Dumio, hæc teneat de Duma vſque Albram, de Reantear vſque Aclaſam. Pertucale, hæc teneat de Elbora vſque Loſolam, de Olmos vſque Solam. Portucale, hæc teneat de Loſola vſque Bigoniam, de Monte albo vſque Fetonſam. Auria, hæc teneat de Cuſanca vſque Siluam, de Veregini vſque Celebaciſmi. Iria, hæc teneat de Iſo vſque Cuſacam, de Caldar de Rege vſque in

in Oram. Luco, hæc teneat de Laguna vſque Buſſam, de Monte Soto vſque Quintanam. Britonia, de Baſſa vſque Torrentes, de Oetoba vſque Totellam, & vſque Ouem. Aſtorica, hæc teneat per oram Vallis Corcer, & per fluuios, ſeu maria ſcilicet, & Orbigo, & Berrio, & Tauara, extendatur.

EMERITAE *Metropoli ſubiaceant iſtæ Sedes:*

Pare, hæc teneat de Baligur vſque Crocam, de Monte de Olla vſque Miratal. Oliſibona, hæc teneat de Darca vſque Ambram, de Olla vſque Maram. Elbora, hæc teneat de Sotobra vſque Petram, de Rucella vſque Turrem Egiditaniam, de Sabra vſque Nauam, de Sena vſque Murielam. *al. Ipſa *Exoniba, hæc teneat de Ambra vſque Salam, de * Roſa vſque Turrem. Conimbria, hæc teneat de Naua vſque Bergam, de Torrente vſque Loram. Veſeum, hæc teneat de Berga vſque Sortam, de Boncla vſque Ventoſam. Biglimicum, hæc teneat de Sorta vſque Petram, de Sara vſque Ortoſam. Cabrabria, hæc teneat de Sorta vſque Albeniam, de Soto vſque Faram. Salmantica, hæc teneat de Allenia vſque Sotobram, de Ruſa vſque Siberum. Numantia, hæc teneat de Penagodiſſe vſque ad Tormem ſuper illos balneos de Valle de Rege vſque ad Dorium, & de Villa Valle vſque ad Otero de Fumus ſecus riuulum Siccum vſque Borito, de Tauara verò vſque ad Dorium. Abula, hæc teneat de Petra vſque ad Viallam, de Vrioſto vſque Torrero. Cauria, hæc teneat de Villa vſque Tagum, aliàs Dorium.*

NARBONAE *Metropolitanæ hæ Sedes ſubiaceant:*

Iſetenis, hæc teneat de Stalus vſque Barunona, de Macu vſque Rib. Fora. Agatha, hæc teneat de Nuſa vſque Riberam, de Galia vſque Mirlam. Magalona, hæc teneat de Nuſa vſque Ribogar, & de Caſtello Millia vſque Angoram. Nemauſo, hæc teneat de Guſa vſque Angoram, de Caſtello vſque Samuram. Luteba, hæc teneat de Samba vſque Rebubal, de Anges vſque montem Rufum. Carcaſona, hæc teneat de monte Ruſo vſque Angerum, de Angoſta vſque Monſam. Elna, hæc teneat de Strage vſque Roſilonam, de Literoſa vſque Lanuſam.

Hæ ſint Sedes harum duarum Hiſpaniarum octoginta ſub dominio Gothorum, tam Archiepiſcopales quàm Epiſcopales, per quas omnibus Hiſpanis miniſtratur verbum Dei, quæ à Romano Pontifice & accipient, & accipiunt ſemper in his Prouinciis communionem Catholicæ veritatis, vt ſecundùm traditionem & doctrinam ſanctorum Patrum animas nobis commiſſas poſſimus gubernare. Addit Rex: Hæc igitur noſtra inſtitutio, quæ aſſenſu omnium Archiepiſcoporum & Epiſcoporum dictarum Sedium auctore Deo facta eſt, firma permaneat in æternum; & mando, vt legatur. & lecta eſt per Petrum Archidiaconum Toletanum, coram Domino Quirico Toletano Archiepiſcopo, Primatiæ dignitate & fide Catholicâ inſiſtente, & ceteris Archiepiſcopis, qui mox ſubſcripſerunt, & Epiſcopis. Dicant omnes: PLACET, PLACET, *Vita, & æterna gloria Catholico, pientiſſimo, & glorioſiſſimo Principi Domino noſtro Flauio VVambæ.*

CA-

CANON I.

Præterea placet nobis in vnum collectis, vt omnes Clerici deinceps viuant secundùm Regulam sanctissimi Patris nostri Isidori Episcopi Hispalensis, prout continetur in ipsius libro de Honestate Clericorum.

CANON II.

Et quicumque Archiepiscopus, Episcopus, Abbas claustralis, vel sæcularis, qui pro dignitate aut ordine aut aliquo Ecclesiastico beneficio ampliùs Regi minam dederit, siue alicui aliæ personæ, ille excommunicatione perpetui anathematis innodetur.

Quibus peractis, omnes Deo rerum omnium & bonorum auctori primùm gratias immortales persoluimus, deinde glorioso Regi nostro longissimam vitam, & post hoc sæculum in cælesti Regno beatitudinem æternam deprecamur: qui tantæ pietatis studio contentiones nostras diremit, & nos æterno indissolubili fœdere copulauit. Finis Concilij.

In sequentem annum Concilium hîc indicimus.

SVBSCRIPTIO PATRVM.

1. *Quiricus S. Ecclesiæ Toletanæ Metropolitanus has diuisiones, & constitutos terminos per Regem nostrum, approbat & confirmat.*
2. *Fugitiuus S. Ecclesiæ Spalensis Metropolitanus has diuisiones Sedium, & constitutos terminos per Regem nostrum, approbat & confirmat.*
3. *Proficuus, S. Emeritensis Ecclesiæ Metropolitanus, approbat & confirmat.*
4. **Leodagisius, S. E. Braccharensis Metropolitanus, confirmat & approbat.* *al. *Leoduisius,*
5. *Sumifredus, S. E. Narbonensis Metropolitanus, confirmat & approbat.*
6. *Vera, S. E. Tarraconensis Metropolitanus Episcopus, confirmat & approbat.*
7. *Athanasius, Setabitanæ Ecclesiæ Episcopus, approbat & confirmat.*
8. *Ego Genesius, in Christi nomine, Ecclesiæ Tudensis Episcopus, approbo & confirmo.*
9. *Ego Argimensus, in Christi nomine, Ecclesiæ Oretanæ Episcopus, approbo & confirmo.*
10. *Ego Fraoricus, Deo iuuante, Portucalensis Episcopus, approbo & confirmo.*
11. *Ego Ioannes, in Christi nomine, Ecclesiæ Bigastrensis Episcopus, approbo & confirmo.*
12. *Ego Selua, in Christi nomine, Igeditanæ Ecclesiæ Episcopus, approbo & confirmo.*
13. *Ego Godiscalus, in Christi nomine, Oxomensis Ecclesiæ Episcopus, approbo & confirmo.*
14. *Ego Adeodatus, Pacensis Ecclesiæ Episcopus, in Dei nomine, approbo & confirmo.*
15. *Ego Bela, in Christi nomine, Britaniensis Episcopus, approbo & confirmo.*
16. *Ego Leander, in Christi nomine, Illicitanæ & Elotanæ Ecclesiæ Episcopus, approbo & confirmo.*

17. *Ego Aſchalius, in Chriſti nomine, S.E. Abilenſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

18. *Ego Felix, Dianienſis Eccleſiæ, in Chriſti nomine, Epiſcopus, approbo & confirmo.*

19. *Ego Iſidorus, Aſturicenſis Eccleſiæ Epiſcopus, in Chriſti nomine, approbo & confirmo.*

20. *Ego Theodoricus, in Chriſti nomine, Eccleſiæ Olyſiponenſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

21. *Ego Alarius, in Chriſti nomine, Auriſinæ Eccleſiæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

22. *Ego Suntherius, in Chriſti nomine, Eccleſiæ Valentinæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

23. *Ego Theodiſclus, in Chriſti nomine, S.E. Lamacenſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

24. *Ego Balmatius, in Chriſti nomine, Eccleſiæ Vrſitanæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

25. *Ego Riccila, in Chriſti nomine, Accitanæ Eccleſiæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

26. *Ego Iuſtus, in Chriſti nomine, Eccleſiæ Salmanticenſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

27. *Ego Reſtogenes, in Chriſti nomine, Eccleſiæ Lucenſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

28. *Ego Rogatus, in Chriſti nomine, Eccleſiæ Beatienſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

29. *Ego Etherius, Deo iuuante, Baſtitanæ Eccleſiæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

30. *Ego Idulfus, cognomine Felix, in Chriſti nomine, Irienſis Eccleſiæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

31. *Ego Concordius, in Chriſti nomine, Eccleſiæ Palentinæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

32. *Ego Aciſclus, S.E. Complutenſis, Deo iuuante, Epiſcopus, approbo & confirmo.*

33. *Ego Cartaber, in Chriſti nomine, Eccleſiæ Conimbricenſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

34. *Ego Memorius, S. E. Segobricenſis, in Chriſti nomine, Epiſcopus, approbo & confirmo.*

35. *Ego Donatus, in Chriſti nomine, Eccleſiæ Caurienſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

36. *Ego Egica, in Chriſti nomine, Eccleſiæ Seguntienſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

37. *Ego Exarnius, in Chriſti nomine, *Oxonolenſis Eccleſiæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

* Locus corruptus in Originali.

38. *Petrus, in Dei nomine, Eccleſiæ Elborenſis Epiſc. approbo & confirmo.*

39. *Gau-*

39. *Gaudentius, in Christi nomine, Ecclesiæ Valeriensis Episcopus, approbo & confirmo.*

40. *Ego Albanus, in Christi nomine, Ecclesiæ Caliabricensis Episcopus, approbo & confirmo.*

41. *Sinduitus, in Christi nomine, Ecclesiæ Segobiensis Episcopus, approbo & confirmo.*

42. * *Mumulus, in Christi nomine, Ecclesiæ Arcauicensis Episcopus, approbo & confirmo.* *al. Nunnulus,

43. *Spera in Deo, in Christi nomine, Ecclesiæ Italicensis Episcopus, approbo & confirmo.*

44. *Ego Geta, in Christi nomine, Ecclesiæ Eleplensis Episcopus, approbo & confirmo:*

45. *Ego Argibudo, in Christi nomine, Ecclesiæ Eliberitanæ Episcopus, approbo & confirmo.*

46. *Ego Samuel, in Christi nomine, Ecclesiæ Malacitanæ Episcopus, approbo & confirmo.*

47. *Ego Theudericus, in Christi nomine, Assindonensis Ecclesiæ Episcopus, approbo & confirmo.*

48. *Ego Stercorius, in Christi nomine, Aucensis Ecclesiæ Episcopus, approbo & confirmo.*

49. *Ego Cresutarius, Biteriensis Ecclesiæ Episcopus, in Christi nomine, approbo & confirmo.*

50. *Ego Cæcilius, in Christi nomine, Dertosanæ Ecclesiæ Episcopus, approbo & confirmo.*

51. *Ego Vincentius, in Christi nomine, Magalensis Ecclesiæ Episcopus, approbo & confirmo.*

52. *Gratius ego, in Christi nomine, Egorbiensis Ecclesiæ Episcopus, approbo & confirmo.*

53. *Idalius, in Christi nomine, S. Ecclesiæ Barcinonensis Episcopus, approbo & confirmo.*

54. *Ego Ansemidus, in Christi nomine, Ecclesiæ Lotobensis Episcopus, approbo & confirmo.*

55. *Valderedus, in Christi nomine, Ecclesiæ Cæsaraugustanæ Episcopus, approbo & confirmo.*

56. *Ego Clarus, in Christi nomine, Elenensis Ecclesiæ Episcopus, approbo & confirmo.*

57. *Ego Ioannes, in Christi nomine, Egarensis Ecclesiæ Episcopus, approbo & confirmo.*

58. *Ego Stephanus, in Christi nomine, Episcopus Carcasonensis Ecclesiæ, approbo & confirmo.*

59. *Ego Euphrasius, in Christi nomine, Ecclesiæ Calagurritanæ Episcopus, approbo & confirmo.*

60. *Primus ego, in Christi nomine, Ecclesiæ Agathensis Episcopus, approbo & confirmo.*

61. *Atilinus ego, in Christi nomine, Ecclesiæ Pamplonensis Episcopus, approbo & confirmo.*

62. *Gadisoldus ego, in Christi nomine, Ecclesiæ Oscensis Episcopus, approbo & confirmo.*

63. *Ego Postulanus, in Christi nomine, Ecclesiæ Vticensis Hispanæ Episcopus, approbo & confirmo.*

Hic iterùm n. 25. positus est.

64. *Riccilanus ego, in Christi nomine, Episcopus Ecclesiæ Accitanæ, approbo & confirmo.*

65. *Ego Leubericus, in Christi nomine, Ecclesiæ Vrgelitanensis Episcopus, approbo & confirmo.*

66. *Ego Gondelinus Ecclesiæ Empuritanæ Episcopus, in Christi nomine, approbo & confirmo.*

67. *Ego Austerius, in Christi nomine, Episcopus Ecclesiæ Tirasenensis, approbo & confirmo.*

Hic quoque positus est num. 46.

68. *Ego Samuel, in Christi nomine, Ecclesiæ Malacitanæ Episcopus, approbo & confirmo.*

69. *VVisefredus ego, in Christi nomine, S. E. Ausonensis, Episcopus, approbo & confirmo.*

*al. *Regnicus,*

70. *Ego *Reynicus, Episcopus Ecclesiæ Aucensis, in Christi nomine, approbo & confirmo.*

71. *Ego Verecinus, in Christi nomine, Veracensis Ecclesiæ Episcopus, approbo & confirmo.*

72. *Ego Basilius, in Christi nomine, S. Ecclesiæ Bastitanæ Episcopus, approbo & confirmo.*

73. *Sabricus ego, in Christi nomine, Gerundensis Ecclesiæ Episcopus, approbo & confirmo.*

74. *Florus, Episcopus, in Christi nomine, Ecclesiæ Mentesanæ, approbo & confirmo.*

75. *Nasibardus ego, in Christi nomine, Ecclesiæ Astagitanensis Episcopus, approbo & confirmo.*

IV. *Vicarij* IV. *reliquorum Episcoporum,* XII. *Abbates,* XX. *Palatini interfuerunt huic Concilio generali totius Hispaniæ, & Galliæ Narbonensis, Vicarij Lucensis, Epagiensis, Castulonensis, Cursicaniensis. Acta sunt hîc Toleti in Concilio generali, omnibus qui adfuerunt* LXXV. *Episcopis, &* IV. *Episcoporum Vicariis,* XII. *Abbatibus,* XX. *Palatinis, omnibus vnâ voce dicentibus:* PLACET, PLACET. *præsentibus ac subscribentibus, Inuicto ac Serenissimo Rege VVambâ, & Quirico Archiepiscopo Toletano, Hispaniarum Primate, ceterisque* V. *Archiepiscopis, cum suis Suffraganeis Diœcesum prædictarum, partim in Ecclesiâ Prætoriensi SS. Petri & Pauli inceptâ Synodo, absolutâ verò in Ecclesiâ S. Leucadiæ virginis & Martyris, Toletanæ ciuis & * vernulæ Patronæ, in eius Prætoriensi templo, ærâ* DCC. XIII. *Per manus verò scripta fuit Synodus Petri Archidiaconi de dictâ S. Leucadiâ Collegiatâ.*

* Vide quæ notaui ad num. 128. in Chronico.

Vixit

Vixit autem prædictus Rex Wamba annos V. ad annum æræ DCC.XVIII. & mortuus est, postquam degit aliquot annos sanctissimè in Monachatu Ordinis sanctissimi Benedicti Patris, ad quem sese receperat. Inde omnia, vel multa translata sunt in Itatium codicem Ouetensem. 267.

Magni facienda est hæc Synodus, ad quam fuit maximus concursus Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum & Palatinorum, præsente Rege Wambane. Nec potuit non diu continuari, dum vnaquæque Ecclesia ostendit fines sui Pontificij, & caussas querelarum audit ipse Rex. Ob id in duabus Ecclesiis & templis suburbanis acta est Synodus: in altero incepta; in altero finita. 268.

Concilio III. Toletano interfuerunt LXVIII. Episcopi; IV. verò Toletano LXIX. cum Vicariis: VII. Episcopi plùs, & IV. Vicarij interfuerunt isti Concilio, vbi Sedes reparatæ sunt & restitutæ. Nec aliter fieri potuit, quin Rex designaret aliquot Iudices singularum Metropolum, qui res compositas ab ipsis ad ipsum deferrent; atq; ita posset sententia Regis ex omnium consensu & palàm proferri, & ab omnibus approbari, vt patet ex frequenti repetitione singulorum acclamantium, ac identidem cum lætitiâ dicentium, PLACET, PLACET. 269.

In hac diuisione non ponuntur termini Metropolitanarum Ecclesiarum, eâ de caussâ, quia iurisdictio Metropolitana non solùm sese diffundebat in suam Diœcesim, sed in omnes sibi subiectas; vt calor cordis cunctis membris communis est. 270.

In vetusto codice litteris Gotthicis scripto memini me legisse in Germaniâ, in Vitâ, quam Cixila Toletanus Archiepiscopus scripsit, B. Ildefonsi etiam Toletani Pontificis: *Leucadia dixit:* ILDEFONSE, PER TE VIVIT DOMINA MEA. quæ lectio plùs arridet, quàm alia, quæ habet: *Dixit Ildefonsus:* PER VITAM ILDEFONSI VIVIT DOMINA MEA. 271.

Aiunt, aquilas regias à polo in polum volitasse, & ob id dicuntur Apostoli *Aquilæ*, quòd totum orbem peragrarint, iuxta illud Ecclesiast. *Via aquilæ in cælo.* Dicuntque Iouem duas aquilas misisse, alteram ab Ortu, alteram ab Occasu; easque demum Delphos, vrbem Græciæ, quæ dicitur Orbis ὀμφαλός, hoc est, *vmbilicus*, conuenisse. 272.

Illiturgi, ciuitas est in Batestanis, itinere quinque dierum distans à Carthagine Spartariâ. Cuius Liuius meminit, hancque Scipio demolitus est. Hìc creditur prædicasse S. Euphrasium, Episcopumque fuisse Illiturgitanum. 273.

In scopulo alto arx est dicta Tauia, à Græcis *Ancyra*, profectis à quadã vrbe sic dictâ, cuius meminit ter Antoninus Pius in Itinerario. 274.

S. Ildefonsus ordinatus est Lector, Ostiarius, Exorcista, Subdiaconus & Leuita, à S. Helladio in æde *Prætoriensi S. Leucadiæ, postquam inuiserat Agaliense Monasterium: vnde secum duxit S. Ildefonsum. 275.

* *Lege Breuiarium Bracarense.*

*Fortè legendum: A Iusto in fine vitæ, scilicet anno DC.XXXIII. Subdiacon⁹; sicut in fine vitæ S. Helladij, Leuita, A.DC.XXXVI.

fonsum. *A Iusto in fine vitæ, scilicet anno DC.XXXVI. sicut in fine vitæ S. Helladij, Leuita, anno DC.XXXIII. consecratus est Abbas Benedictinus à S.Eugenio.

Anno III. Aurasij Toletani Archiepiscopi, scilicet æra DC.XLIV. natus est in æde paterna S. Ildefonsus, pòst Toletanus Pontifex.

276. In pluribus codicibus Liuianis III.Decad.lib.VIII.legitur *Iltur-*
277. *gis*, simplici *l*. & ita legendum est, ad differentiam alterius Bæticæ,
quæ scribitur duplici. Apud Eulogium simplici scribitur.

278. Probabiliter sentiunt, qui putant Flauiobrigam esse ciuitatem, quam Mauri *Orduniam* vocauerunt, caput Amanum populorum; qui pars sunt Autrigonorum populorum.

279. Vxama, Segisamunclum, Virbesca, Antecuia, Deobriga, Vindelia, Salionca, Tritium (aliud à Tricio Metello) Vindelegra, parebant Coloniæ Flauiobrigæ, quæ caput harum erat; & iurisdicundi caussâ eò petebant.

280. Pugnatum est à Romanis ad Belgidam, vel Velliam, vel Velligam, vel Vellicam, in Cantabris, vt refert L. Florus: hæc est modò *Spinosa* à Mauris dicta, vt *Araquellos*, vel *Racim*, vel *Arandillos*, non procul à fontibus Iberi. Est autem Segisamona populus * Turmodigorum (vocant Saraceni *Osornum*) non procul à Segisamona eorumdem * Turmodigorum, quos vocat Florus *Curgonios*.

*al. Curmodigorum

*al. Curmodigorum,

281. Ætate meâ repertum est Cordubæ corpus S.Lauræ Martyris, ante XC.& ampliùs annos à Saracenis occisæ. Hæc erat de nobilissimo genere Muzarabum Cordubensium, & cum S. Aureâ Cuteclarensi Abbatissâ speciali necessitudinis vinculo coniuncta. A parentibus in matrimonium nobili viro data, duas suscepit filias; cum quibus post VI.annos eo viduata, ad Monasterium S. Aureæ se recepit: sed Aureâ paulò pòst, anno videlicet DCCC.LVI. martyriali sanguine laureatâ, Laura in eius locum assumpta IX.annos Monasterium gubernauit: quo tempore miros virtutum omnium fecit progressus, orationi & corporis macerationi semper intenta. Tandem ad Iudicem Saracenorum, famâ peruulgante, delata, cùm in fidei confessione constantissimè permaneret, verberibus crudeliter cæsa, in balneo feruentis picis immissa, tres horas in diuinis laudibus, diuino munere, complens, euolauit in cælum, die XIX. Octobr. anno Domini DCCC.LXIV. cuius quidem S.Eulogius non meminit; quia ipse anno DCCC.LIX. martyrio coronatus fuerat. Reliquiæ B.Lauræ per multas Hispaniarum Ecclesias distribui cœperunt, & ipsa in magno pretio haberi.

282. Portus Iuliobrigensium victoriæ sacratus, dictus est, quòd ibi victi sunt Cantabri Iuliobrigenses, volentes repellere classem Romanorum, tempore Imperatoris Augusti. Alij veriùs putant, vocatum sic, quòd Iuliobrigenses victoriam reportauerunt; quòd victoria non dici-

dicitur de Iuliobrigensibus; sed Iuliobrigensium, quasi ipsi reportauerint.

Sarcimum vicus est apud Cantabros in Hispaniâ prope fontes Iberi. Ibi iussu Caroli Martelli exulat S. Eucherius Episcopus Aurelianensis: in Vitâ eius corruptè legitur *Hesbania*. Fuit in Cantabriâ Monasterium S. Trudonis Benedictini, sicut in Germaniâ. In Hispaniâ habebat Carolus Martellus multos amicos, vt apud Cantabros; & modò Sarcimum apud Cantabros; vel Sacernulum apud Astures, dicitur Barcena, vel Salcedum, ignobilia quædam oppidula. 283.

Sanctissimus vir Vera, Tarraconensis Archiepiscopus, qui interfuit XVI. Concilio Toletano, vir pius, humilis & sanctus, obiit XX. Octobr. celebratur in tractu Aurelianensi apud Carpetanos. 284.

Est Auctor, qui credat, S.*Exubium discipulum S. Marci, post eius mortem prædicasse Euangelium * Caucasoliæ in Lusitaniâ, postque rediisse solum in Cyprum, vbi constitutus est Archiepiscopus; *maximorum patrator miraculorum* dictus est propter eius opera 285.

*al. Exibium *al. Centumcellis

Mihi valdè probabile est, & legi in Historiis, Elpidium ac reliquos Episcopos, quos *constituit S. Iacobus in Hispaniâ, ab ipso Iacobo baptizatos, fuisse de numero Religiosorum Carmelitarum, qui in Hispaniâ & per alias regiones monachatum introduxerant. Istos vocat lib. 2. cap. 3. Eusebius *Prophetici Ordinis*. 286.

* al. traxerat

Magna pars eorum qui ex Iudæâ traiecerant in Hispaniam, tempore Nabuchodonosoris, erant ex discipulis sanctorum Elisei, Eliæ, & Enoch, & successores illorum. 287.

Videre potui Vitam S. Syncletices virginis & Abbatissæ Ægyptiæ (cuius dies Festus est V. Ianuarii) hanc scripsit S. Pontifex Athanasius, vt; quemadmodum Monachi habent speculum in Antonio, sacræ Virgines eam tamquam speculum intuerentur. Dicitur fuisse multarum virginum professionis Propheticæ & Carmeliticæ parens. 288.

C.*Caninius Rufus, Prætor Gaditanus, profectus Romam anno LXXXIV. quarto anno Olympiadis CC.XV.* transiit in Hispaniam, ad ann. LXXXVI. & dum Gadibus contenderet venire Tarraconem, in viâ, oppido Villâ æneâ, aliàs Alonâ, vel Delo, nunc corruptè à Mauris dicto *Villenia*, obiit; ibique iacet sepultus. 289.

*al. Hermlnius *al. mansit in Hispaniâ,

X. M. P. Occasum versus ab oppido Turbulâ, vel * Tritubi, fuit oppidum Abula Batestanorum, nunc dirutum. 290.

* al. Tibula, vel Tribula,

290. Abula Batestanorum.] *De Batestanorum Abulâ vide Iulianum in Aduersariis n.* 513. Abulam, *inquit*, in Batestaneis ponit Ptolemæus, & Obilam in Vettonibus.

Vrci * fontes fuit Episcopalis S. Indaletij; dicitur hæc Portella, & partiebatur hoc modo terminos cum Sedibus: *Teneat de * Egestâ vsque Carthaginem, & de Bigastro, vel Murciâ, vsque Mundam.* Hæc ciuitas est ad fluuium Mundam apposita, VIII. M. P. antequã confluat Munda flu- 291.

*al. Sedes *leg. *Egelestâ* & vide quæ notaui ad n. 38 in Chron. & ad n. 242.

fluuius in Taderem, quæ vel fluuio nomen dedit, vel accepit ab eo.

292. Venerabilis memoria Plinij Iunioris, qui pro Christianorum defensione scripsit ad Traianum; quem redeuntem ex Asiâ conuersum Cretæ ad fidem nonnulli credunt, & pòst in persecutione Antonini Pij, Nouocomi cum aliis passum septimo Augusti: nec enim tam insigne defensionis opus iustâ mercede defraudandum fuit.

293. Traiani anno XV. Domini CXIV. (quo tempore Sarmaticus, Arabicus vocatus est) reuersus ex Asiâ Cretam Plinius; extrui fecit celebre * Ioui templum in honorem Traiani, quod *Titus diruit: & restauratum in nomine Iesu Christi. Plinius Secundus * cum filio Christo credidit, & baptizatus est à S. Tito Cretensium Episcopo, vt refert Zenas in eius Vitâ. Itaque reuersus Romam Christianus, sanctè & piè vixit multos annos. Vocabatur C. Plinius à Traiano, & ab aliis Secundus; nec fuit hoc tempore alter Secundus vir Consularis.

*al. ibi
*al. templum
* *al. desunt,* cum filio

294. Pompeia Celerina, socrus Plinij Iunioris, soror fuit S. Celerinæ, quæ excepit corpus S. Torpetis Martyris ex Tusciâ in Sinensem portum miraculosè venientis.

295. Sunt, qui putent, Dionysium Papam fuisse natione Africum, Scriptorem libri de *Situ orbis*; qui tulit passionem.

296. Theodorus, fluuius, hoc est, *Donum Dei*, Tader & Staberus dicitur, ob eximiam aquam, quam habet ob communionem Mundæ, qui Mediterraneum intrat, ad vrbem Longunticam.

297. S. Benedicta, quæ tempore Neronis Romæ victrix occubuit, patribus Cæsaraugustanis, ex Hispaniâ, Gentilibus tamen, nata fuit: quæ cùm ad palmam, quam diu multumque concupierat, peruenisset, ter quaterve flagris cæsa, nudo corpore per vrbem aduecta, sed Dei munere, minimè nuda visa; 11. Iulij, datis ceruicibus, euolauit ad Sponsum. Altera ex antiquioribus Christi virginibus Romæ pro fide occisis.

298. In codicibus Plinij correctis, pro *Alga minor*, quod reperitur in minùs correctis, legitur *Alba minor*.

299. Suel inter *Alateram, & Siex, vocatum est * Sudal, & pòst à fortitudine nominari cœpit Castellum ferreum.

**al.* Aodeteram, *vel* Abdeerá, & Exi
**al.* Siuel,

300. Antonini Pij Augusti Itinerarium, eius iussu compositum; vt Theodosij, Codices leges.

301. Decem Legati ex Hispaniis venerant Ierusalem, ex Gentilibus quinque, ex Iudæis quinque, ad Apostolos.

301. Decem Legati, &c.] *De hisce Legatis Flauius Dexter in Chronico anno Christi* XXXV. *n.* 1. *vbi doctè se gerit eruditiss. Biuarius. In numero tamen discrepat Iulianus in Chronico n.* 9. Illi verò [*Toletani Iudæi*] miserunt Euphrasium, & Indaletium rogantes Petrum, & ceteros Apostolos, vt statim Iacobum mitterent, qui venientes Ierosolymam, dederunt suas epistolas Petro.

EPISTO-

EPISTOLÆ PRÆSVLVM

QVAS

COLLEGIT

SCHOLIISQ. ILLVSTRAVIT

IVLIANVS

ARCHIPRESBYTER S. IVSTÆ,

ADDIDITQ. NOTAS

D. LAVRENTIVS RAMIREZ DE PRADO.

EPISTOLÆ PRÆSVLVM A IVLIANO COLLECTÆ.

EMINENTISSIMO nobis Pontifici Toletano Metropolitano, Deoque amabili Elipando, Archaricus gratiâ Dei Metropolitanus Bracharensis Sedis, cum meis Episcopis comprouincialibus, salutem in Domino, qui est vera salus. Legimus litteras Paternitatis vestræ, quibus significabatis fidei vestræ symbolum: & licet vos semper vt Pontificem Catholicum habuerimus, & esse solatio vestris afflictis ouibus; attamen vestra Paternitas dabit nobis veniam, vt cognatis & amicis vestris familiarissimis & obsequentissimis, quod dissimulare non possumus, post secundas & tertias litteras, nos ætate vobis filij, dignitate Coëpiscopi, nullo modo possumus assentiri dogmati & sententiæ vestræ, nec dissimulare dicere Reuerentissimæ Paternitati vestræ ingenuè & sincerè, quod in hac re sentimus. De quâ non solùm Hispalensem, Emetitensem, Tarraconensem & Narbonensem Metropolitanos, qui grauissimè ferunt id per Hispaniam dispergi; sed magis consuluimus Domnum Apostolicum Hadrianum, qui negat dici posse Dominum nostrum Iesum Christum Filium Dei verum & naturalem, vllatenus esse filium adoptiuum. Quod & nos & Coëpiscopi nostri, filij vestri, reuerenter suscipientes, vt par est suscipi dicta S. R. E. ceterarum Ecclesiarum Matris & certissimæ Magistræ, obsecramus vos per viscera misericordiæ Domini Dei nostri, qui oriens ex alto, redemit nos, factus homo, vt nolitis rapi cum Felice decepto, & à Romanâ Sede bis damnato; sed sentiatis quod sancti Doctores hactenus senserunt, & communis Ecclesiæ Catholicæ tenet vniformis sensus. Quâ de re quia pluribus ad vestram Paternitatem, & Coëpiscopos vestros, scribit sanctus Pontifex Hadrianus, & amicus vester Rex Carolus, non est quòd pluribus agamus. Diuinitas summa vestram Paternitatem diu seruet incolumem, vt præluceatis

 toti

toti (vt hactenus præluxiſtis) Hiſpaniæ. Ex Synodo Prouinciali coactâ Bracharæ, & ex Secretario Ieruſalem, xx. die Maij, ærâ DCCC.XXXIII.

SCHOL. IVLIANI.

Elipandus Archiepiſcopus Toletanus miſerè deceptus à Felice Pontifice Vrgelitano, magiſtro ſuo, viro planè docto, ſed pluſquam oportet opinionum ſuarum tenaci, publicè docuit, credens verum eſſe, Chriſtum humanitate filium eſſe adoptiuum. Quæ ſententia, cùm per Hiſpaniam ſpargeretur, mirè torſit viros Catholicos, & qui decepti Pontificis Elipandi vicem vehementer dolebant: inter quos Archaricus Epiſcopus Bracharenſis, vir pius & doctus, amicitiæ ac conſanguinitatis nomine cum Elipando coniunctiſſimus, primò ſcripſit ad eum rogans quid ſentiret, & quibus fundamentis niteretur eius ſententia. Scripſit Elipandus comiter mittens ad eum ſymbolum ſuæ fidei, vehementer conquerens, quòd vellet doceri à duobus iuuenibus * Heterio & Beato, qui contra eum ſcripſerunt librum Apologeticum; qui litteris ſcriptus Gotthicis adhuc ſeruatur in bibliothecâ S. Iuſtæ. Archaricus conſultat Metropolitanos Hiſpaniæ & Galliæ Narbonenſis, & præcipuè habito Concilio conſulit ſanctam Rom. Eccleſ. Et iterùm conuenientes Bracharæ ad Concilium, ſcribunt illi hanc epiſtolam plenam amoris & amicitiæ Catholicæ, quam in membranis vetuſtiſſimis ſanctæ Iuſtæ cum aliis reperi, & præcipuè reſponſionem Elipandi Pontificis ad Archaricum.

* *Diximus ad Epiſtolam Tractemundi num.7.*

NOTÆ D. LAVRENTII.

Eminentiſſimo nobis Pontifici Toletano.] *Eo titulo Magnates viros, & qui præ aliis excellerent, inſignire conſueuit antiquitas. Monumentum extat apud Imperatorem Conſtantinum Auguſtum in l.1.C. de Veteranis, lib.*12. Cùm introiſſet Principia, & ſalutatus eſſet à Præfectis, & Tribunis, & viris Eminentiſſimis, acclamatum eſt. *Et Imperator Iuſtinianus in* §. At ex contrario. *Inſtitut. quibus alien. licet. Tribonianum* virum Eminentiſſimum *appellat. Qui quidem titulus non muneris tantùm amplitudinem, verùm etiam priuatam, ſed excellentem virtutem plerumque ſequebatur, vt eſt in Velleio Paterc. lib.*2. Eadem Lucullum Hortenſiumque, Eminentiſſimorum ciuium filios, fortuna abſtulit. *& alibi eod. lib.* Liuia, nobiliſſimi & fortiſſimi viri Druſi Claudiani filia, genere, probitate, formâ, Romanarum Eminentiſſima. *Hinc* Eminentia *ingenij paſſim apud Auctores, præcipuè Gellium lib.*14. *Noct. Attic. cap.*3. *qui dum ageret de Xenophontis cum Platone certamine,* Duæ, *inquit,* Eminentiæ, cùm ſimul iunctæ in arduum nituntur, ſimulacrum quoddam contentionis æmulæ pariunt. *Confer huc etiam Cicer. Tuſcul.*3. Eminens effigies virtutis. *de quò leui manu Turneb. Aduerſar. lib. 2. cap. 6. &* Fortunæ Eminentia, *Imperator. Iuſtinian. in Authent. de rapt. mulier. in princip. coll.9.*

Sed illud verum eſt, Principes viros, qui & opibus & potentiâ ceteris præcellerent, Eminentiæ *&* Eminentiſſimi *titulo decorari. Ennodius lib.5. Epiſt.22.* Potiorum ſublimitas communione geminatur: & faſcem præbet Eminentiſſimo, gratia conceſſa ſubiectis. *Peculiaris verò erat Præfectis Prætorio (magna olim dignitas, vt, poſt VVolphangum & alios, teſtatur Thomas Dempſterus Antiq. Rom. lib.7. cap.33. & ab Imperatore prima poteſtas,* quæ non multùm abfuit

abfuit à Principatu, *ex Iacobo Gutherio de Offic. Domus Augustæ lib.2. cap.1.) quod apparet in l.1. C.de Apparitoribus Præf.Vrb.lib.12.* Præter eos, qui de officio Eminentium Potestatum. *& apertiùs in l.2. §.* Sed nec sit. *C. de sent. ex breuic. recit.* Exceptis tam viris Eminentissimis Præfectis Prætorio, quàm aliis. *Eadem vestigia premens in Epilogo Authent. de Iudicibus, tit.11. Nouellâ 83. coll.6.* Tua igitur, *ait Imperator*, Eminentia. *Quibus & similibus insistens Gutherius, vbi nuper memini*, Hinc, *inquit*, Imperatorum legibus & constitutionibus, Præfecti Prætorio excellens auctoritas, excelsa sedes, sublimis magnitudo, illustris præstantia, miranda sublimitas, illustris magnificentia, celsitudo, excellens Eminentia. *Nec grauabor apponere veterem inscriptionem, quam ipse ex Iulio Capitolino in Gordiano III. tradit; quæ talis est:*

MISITHEO.
EMINENTI. VIRO. PARENTI. PRINCIPVM. PRÆF.
PRÆTORIO. ET. TOTIVS. VRBIS. TVTORI. REIP.
S. P. Q. R.
VICEM. REDDIT.

Circa cuius emendationem Gutherius cum Casaubono suspicatur, orbis *pro* vrbis *reponendum. de quo etiam Salmasius disputat.*

Militum etiam Magistris hunc dignitatis titulum adscribi, constat in l.vn. §. Ad istum. *C. de Iustin. Cod. confirm.* Vir quoque Eminentissimus Magister militum. *& in l.* Non minùs. 11. *C. de Assessor.* Eminentissimorumque Magistrorum militum. *cum aliis.*

Anno autem præterito Domini nostri Iesu Christi M.DC.XXX. *Summus Pontifex Vrbanus VIII. in suo Diplomate* X. *die Iunij decreuit,* Eminentissimorum *titulo S.R.E. Cardinales condecorari, & illud* Illustrissimorum *in desuetudinem abire iussit. Verba sunt:* Sacra Congregatio Cærimon. S. R. E. Cardinalium censuit, si Sanctitati vestræ placuerit, loco titulorum Illustrissimi, & Dominationis vestræ Illustrissimæ, quibus hactenus vsi sunt Cardinales, titulos Eminentissimi, & Vestræ Eminentiæ, vnà cum antiquo titulo Reuerendissimi, in posterùm esse debere proprios & peculiares Cardinalitiæ dignitatis. *Annuit Summus Pontifex.*

Sed quid S. R. E. Cardinales eumdem cum Præfectis Prætorio, aut Magistris militum titulum habere suadet? vndéve huic cum illâ dignitate similitudo? Plura quidem sunt, quibus rectè id sancitum probem. Alciatus lib.1. Prætermissorum: Cardinales, *inquit*, in Pontificio Iure opinor, exemplo ciuilium Magistratuum. In libro Officiorum Theodosij, Præfecti Cardinales appellantur, Præfecti Prætorio Asianæ Diœceseos, & Præfecti Africæ, quòd maiores ceteris essent. Hinc scapi cardinales Vitruuio. *Et cum Præfectis Prætorio Cardinales comparari, Ias. in l.1. ff. de Offic. eius cui mand. est iurisd. & Alex. de Imolâ in l.1. ff. de Iurisd. omn. iud. scriptum reliquere. Vnde in eam sententiam ventum à Iacobatio, eâdem Cardinalitiâ dignitate fulgenti viro, in Tractatu de Concilio lib.1. art.1. n.133. Paulo Leonio in Tract. de Substitutione, tit. de Compend. n.211. Antonio Corseto de Potest. Reg. n.16. M. Antonio Marsilio Columnâ de Ecclesiast. redditib. cap.17. num.22. ceterisq; qui peculiares de hac dignitate tractatus edidere: nimirum Ioanne Eckio, Thomâ VValdensi, Martino Laudense, Barbatiâ, Andr. Siculo, Hieronymo Manfredo, Onuphrio, Cardin. Albano, & nouissimè Hieronymo Plato è Soc. Iesu, & aliis: quos solitâ doctrinæ vbertate congessit sapientissimus collega noster D. Ioannes de Solorzano, in suo eleganti tractatu de Indiar. iure lib. 3. cap.2. à num.27. per plures sequentes. Id igitur, quod opinatur Alciatus, ab omnibus probari accipies, præsertim Marsil. Columnâ,*

 vbi

*vbi suprà num.*24. *& seqq. vbi sic inquit:* Cùm verò hi, quos diximus regionum Curatores, inter ceteros tum Presbyteros Diaconosque eminerent, maximâ iuris ratione Cardinales appellati sunt: cùm nemini ignotum sit, & in personis, & in rebus quoque omnibus ita fieri, vt quod in quoque gradu maximè emineat, excellat, ac quasi præcipuum sit, conuenienter hoc nomine nuncupetur. Videmus non aliâ de caussâ Præsides Asiæ Principes Cardinales appellatos: à quibus hosce nostros cœpisse primùm Cardinales appellari, auctor est VVolphangus Lazius lib.2.Comment. Reip.Rom.cap.2. *Hæc ille. Quem minimè etiam latuit Cassiodorus lib.7. Var. epist.*31. *qui formulam officij Comitiaci exponens, eidem Magistratui Præfectum (quem* Officij Principem *Gutherius intelligit dict.lib.*2. *cap.*20.*)* Principem Cardinalem *appellat. Quibus accedit Hieronymus Platus dicto Tractatu de Cardin. dignit. & offic. cap.*2. Postremò quoad nomen ipsum attinet, non est dubium, quin Cardinalis idem sit, quod præcipuus ac principalis. Itaque & venti Cardinales, itemque virtutes quædam Cardinales communi & vsitato more appellantur. *Nec minùs apta ratio efficitur ex Cardinalium cum Magistris militum collatione. sic enim Franciscus Duarenus de Beneficiis lib.*1. *cap.*13. Videntur Cardinales appellati, quasi præcipui atque primarij, ceterisque Episcopis, Presbyteris & Diaconis digniores ac præstantiores: non aliter ac Magistri quidam militum dicuntur Cardinales in veteri Indice ciuilium militariumque officiorum, qui absque vllius Auctoris nomine editus est. *Ergo si ab* eminentiâ *Cardinales dicti, rectè* Eminentiæ *titulo decorantur. Si plura cupis de huius tituli vsu & antiquitate, adi Pancirolum Variar. lect. lib.*1.*c.*4.

Elipandus Archiepiscopus Toletanus miserè deceptus.]

D. Laurentio Ramirez de Prado, &c. *suus Ioannes Eusebius Nierembergius hanc scripsit Epistolam, in quâ de errore Elipandi disseritur, ad Archarici & Elipandi litteras inuicem inter se missas illustrandas:*

OMnibus modis de eruditis mereris, deliciosum Musarum viridarium. Laureta sua, mi Laurenti, in te plantauit Apollo: inde per suos alumnos odoras spargit frondes. Quod es, diceris, Laurus, Rami, Pratum, *hoc est, Mineruæ paradisus. Nónne omnibus mereris modis de eruditis, cùm & tuâ eruditione, & alienâ merearis? illud cum admiratione omnium; istud sine inuidiâ tuâ; vtrumque cum gratulatione omnium, cum laude tuâ, etiam de alienis propriâ, dum prodis,*

Lib.1. Epist. *ex suffragio Symmachi: nam* quodam pacto societatem laudis affectat, qui aliena benè dicta primus enuntiat. *Dedisti nuper Iulianum, nunc Luitprandum adornas, vtrumque manu tuâ exornasti. Duas magnorum virorum erexisti statuas, non corporum, sed animorum; quorum simulacra libri sunt. Laudat*

Lib.1. Epist. Titiano. *Plinius Iunior Ticinium Capitonem, ex magnorum virorum cultu:* Pulchrum, *inquit,* & magnâ laude dignum, amicitiâ Principis in hoc vti; quantumque gratiâ valeas, aliorum laboribus experiri. Est omnino Capitoni in vsu, claros viros colere. Mirum est, quâ religione, quo studio imagines Brutorum, Cassiorum, Catonum domi, vbi potest, habet. Idem Clarissimi cuiusque vitam egregiis carminibus exornat. Scias ipsum pluribus virtutibus abundare, qui alienas sic amat. Redditus est L.Sillano debitus honor, cuius immortalitati Capito prospexit, pariter & suæ. Neque enim magis decorum & insigne est, statuam in foro Pop. Romani habere, quàm ponere. *Tecum loquitur. Pulchrum tibi, mi Laurenti, & magnâ laude dignum est, amicitiâ Principis in hoc vti. Ex Excellentissimi Comitis Oliuariensis bibliothecâ Iulia-*

num

num nobis dedisti, expertus aliorum honoribus, quantum gratiâ valeas. Est omnino tibi in vsu claros viros colere. Mirum est, quâ religione, quo studio imagines magnorum animorum, selectissimos libros domi, vbi potes, habeas. Nobilissimum & amplissimum totius eruditionis atrium bibliothecam habes. Idem Clarissimum quemque egregiis laudibus exornas. Scio te pluribus virtutibus, plurimâque eruditione abundare, qui alienam sic amas. Nunc redditus per te Luitprando debitus honos; cuius immortalitati pariter & tuæ prospexisti. Neque enim magis decorum & insigne est, statuam in foro Mineruæ habere, quàm ponere. Quàm decorum tibi, qui multas habes, multas ponere in litterario campo! Cum quanto vsu totius Eruditionis, dicet tota Eruditorum natio. ego pro Theologorum prouinciâ gratissimam tuam operam significo, gratulor. Celebri enim inter Hispanos & Gallos controuersiæ, de Adoptione Christi, *auctore (mentior) non nisi fautore Elipando Toletano Præsule; candidam ex vtroque Scriptore lucem addidisti. Et nihilominùs (hæc tua humanitas, hæc modestia) requiris meum iudicium circa Elipandi errorem. Quid indicabo, nisi quod tuo contestetur Iuliano, tuo Luitprando, tuisq; eruditis Notationibus? dilucidam dumtaxat operam præstabo in iis (fortasse dirimam) quæ ad rem Theologicam spectant, & abradam infamiam, quâ nobilis & valida Scholasticorum manus Venerabilem Hispaniæ Primatem Elipandum intingit. Quamuis enim acerrimi illi Theologiæ Duces, Vasquius & Suarius, in hac prouinciâ laborarunt felicissimè; noua nunc ego contorquebo arma, noua mittam tela: nec iam coniecturis, sed euidentissimis testimoniis, hactenus non productis, caussam istam absoluam. Relinquam quæ ex Iuliano atque Luitprando proferre possem. Scis hæc, & per te omnes. Afferam alia, quibus Scholasticorum nemo hactenus est vsus: atque ad oculum ostendam, nec Nestorianum nec Arianum Elipandum fuisse, vt quidam volunt; sed deceptum tam speciosâ & purpuratâ fraude, vt sit ipsis sententia, quod illi error: qui nullus alius fuit, quàm putare, Christum Dominum, secundùm humanitatem, Filium Dei adoptiuum, prout Luitprandus affirmat.*

Igitur à Patribus funestam palæstram, Scholasticis rediuiuam, iteratò aggrediar. Vtrisque de adoptione & seruitute Christi nobile dissidium: quod Hadriani Papæ, & Francofordiensis Synodi rescripto nemo non sedatum iudicabit. Planè Theologos nostrates laudo, qui in re suo æuo implexâ, felici sidere insudarunt. Patrem Gabrielem Vasquez maximè demiror, qui cùm nec Elipandi nec Felicis Vrgelitani (qui auctor erroris fuit) voluisset libellos, subtili acumine coniectans, rem totam pertingit. Pronuntiat, sancitum esse Gallicano Senatu, & Pontificio edicto, Christum Dominum nec seruum, nec adoptiuum esse. Negotium reliquit recentioribus, vt hanc Concilij sententiam declinarent. Verùm facessam maius, dum è panopliâ intactâ nouis committam iaculis. Nam licet mihi in hac re idem sit cum P. Vasquez iudicium, arrisit fortuna melior. Desiderauit sapientissimus Pater Felicis & Elipandi codices habere, quibus Feliciana hæresis, & Concilij mens sibi liquidò staret. Quæ tamen viro eruditissimo latuerunt, (ingratâ Mineruâ) illuxerunt nobis ex locupletibus bibliothecis S. Mariæ Rhemensis, Puteanorum & Papyrij Massoni. Recensebo erutum thesaurum, epistolam Alcuini ad Elipandum; responsionem Elipandi, & contra illam quatuor libros Alcuini; aliam epistolam Elipandi ad Felicem Vrgelitanum erroris sui magistrum; confessionem ipsius Felicis Catholicam; alteram eiusdem confessionem hæreticam: tres libros Paulini Aquileiensis contra eumdem; aureum quoque libellum S. Agobardi, Lugdunensis Præsulis, contra Vrgelitanum Antistitem: Vitam denique Alcuini; ibi plura de Concilio Francofordiensi, vbi exclusa fuit adoptio Christi. Ex hoc diuite penu recentiorum stringam neruos, adeò con-

conſpicuis ſententiis, vt ipſo ſolis radio putes ſcriptas: nihil priùs defloratum, nihil marcidum; omnia recentia polliceor, vegeta, florida.

Ergo ad rem. Confingunt quidam, vt Concilij Francofordienſis definitionem eludant, Elipandum fuiſſe Neſtorianum, ac propterea damnatum, quòd Chriſto Domino duas adſcripſerit perſonas. Sed audiant, precor, ipſum Elipandum in epiſtolâ de ſuâ Fide, quàm procul à Neſtorio ſiſtat. Non enim *(ait Elipandus, idq; ex Auguſtino probat)* homine aſſumpto, vel adoptiuo, perſonarum numerus auctus eſt. *Quid apertius? imò tam abeſt à dualitate perſonarum, vt vnitatem probet ratione Patribus probatâ: nam immediatè ſubdit:* Sicut in homine quolibet, præter vnum illum qui ſingulariter ſuſceptus eſt, anima & corpus vna perſona eſt: ita in Chriſto Verbum & homo adoptiuus vna perſona eſt. *Iſta ex Auguſtino deſumpſit, Epiſtolâ ad Euodium. Sed millies repetit idem Elipandus. Dabo alias aliquot eiuſdem ſententias, in eâdem prorſus ſententiâ conſtantis.* Cùm ergo, *inquit,* vnus ſit Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & veræ Deitatis veræque humanitatis in ipſo vna prorſus eademque perſona ſit. *Rurſus ait:* Euecta eſt in tantam vnitatem ab ipſo conceptu Virginis, Deitate & humanitate confectam, vt nec ſine homine diuina, nec ſine Deo agerentur humana. *Item:* Inſeparabiliter manente vnitate perſonæ, vnus atque idem eſt, & totus hominis filius propter carnem, & totus Dei Filius propter vnam cum Patre Deitatem. *Eiuſdem eſt:* Non ergo quiſquam ſibi erubeſcendum exiſtimet Chriſtianus, de noſtri in Chriſto corporis veritate; quia omnes Apoſtoli, Apoſtolorumque diſcipuli, & præclari Eccleſiarum quoque Doctores, qui ad martyrij coronam vel confeſſionis meruerunt gloriam peruenire, in huius fidei lumine ſplenduerunt, conſonis vbique ſententiis intonantes, quòd in Domino Ieſu Chriſto Deitatis & carnis vna ſit confitenda perſona. *Ibi etiam Virginem Mariam* θεοτόκον *appellat. Conſentit mirè Vrgelitanus Præſul Felix, magiſter Elipandi, in ſuâ Confeſſione hæreticâ, Chriſtum dictitans vnicum Dei Filium in vtraque perſonâ. Cauſſabitur fortaſſe aliquis, Patres latuiſſe hoc. Audiat Paulinum Aquileienſem libro* 1. *qui loquens contra Felicem, inquit:* Perſonas, ait [*nempe Felix*] non diuido; naturas prorſus diſtinguo. Sed cùm excuſare ſe ab hac nititur noxâ, & tamen frequenter id agere, ex propriis nihilominùs poteſt reuinci commentis. *S. Agobardus etiam in Epiſtolâ ad Ludouicum Imperatorem, affert ex Felice vnam Chriſti perſonam fateri; conatur tamen, ſicut Paulinus, monſtrare, ex ſuo errore ſequi illud abſurdum, quòd Neſtorio faueret. At Elipandi animus tam erat ab Neſtorio abhorrens, vt propterea illud inconueniens niterentur Catholici Doctores euincere, quo ſuam ſententiam deponeret, vnde illud ſequebatur. Hic enim fuit præcipuus Patrum conatus pellendi Elipandum & Felicem in Neſtorianum ſenſum; ac propterea Neſtorianos vocatos, ſicut & Arianos ab Alcuino, dum in errorem Arij trudere illos contendit, in Epiſtolâ & libro* 1. *contra Elipandum.*

Venio ad alios recentiores, qui Felicem & Elipandum condemnatos aſſerunt, quòd in Chriſto non aſſignauerint adoptionem vel ſeruitutem ſecundùm humanitatem. Horum effugium ipſe Felix præcludet. Dabo quæ ex ipſius ſchedulâ tranſſcripſit S. Agobardus. Dicit Felix de Chriſto in ſuâ Confeſſione hæreticâ: Sicut in ſe continet duas naturas, id eſt, Diuinitatis ſuæ & humanitatis noſtræ: ita duobus modis vnus creditur Dei Filius, ſecundùm Diuinitatis eſſentiam, naturâ, veritate, proprietate, &c. iuxta humanitatem verò, non naturâ, ſed gratiâ, electione. *Vbi palàm fatetur vnicum Dei Filium ſecundùm Diuinitatem naturâ, ſecundùm humanitatem gratiâ. Quod iſti Doctores tuentur, & propterea adoptionem Chriſti defendunt. Idem Felix in Confeſſione Catholi-*

tholicâ, siue Retractatione: Adoptionem carnis, seu nuncupationem in humanitate Filij Dei anathematizantes. *Inibi quoque ait:* Profitentes nos deinceps adoptionem carnis in Filio, siue nuncupationem in humanitate, nullo modo credere, vel prædicare. Sed secundùm quod dogmatibus sanctorum Patrum informamur, eumdem Dominum nostrum Iesum Christum in vtrâque naturâ, Deitatis videlicet & humanitatis, proprium ac verum Filium profitentes. *Accedat Elipandus in Epistolâ de suâ fide:* Quòd verò asseris [*Catholicum Doctorem alloquitur*] nullam carnis adoptionem in Filio Dei, secundùm formam serui, de gloriosâ Dei Virgine suscepisse, non vera persequeris. *Item:* Captiuus dicitur esse; & quare non dicatur carne adoptiuus? *Rursus:* Totus hominis filius propter carnem. *Plura darem, si opus esset.*

Ceterùm quo ad seruitutem Christi quidam respondent, Concilium damnasse Felicianam hæresim, quòd Christum pronuntiasset seruum seruitute peccati. P. Vasquez, vel alius Scholasticus, quem viderim, nullum affert testimonium contra memoratos. Vnum dabo, quod litem dirimat. In schedulâ hæreticâ Felicis vocatur Christus seruus Patris, frater electorum, conformis, consimilis per omnia, excepto peccato. *Hæc ille. nec in re compertâ morari licet.*

Propero ad illos Doctores, qui Elipandum & Felicem suspicantur damnatos, quòd Christum dicerent seruum seruitute quadam coactionis vel necessitatis. Ridet illos P. Vasquez, quasi id commentatos absque fundamento aliquo. Verùm nulli, ni fallor, suum tutari placitum verosimilius possent. Inueni, fauere illis Alcuinum, siue Albinum, libro 1. & 6. contra Felicem. Restituo hos libros Albino, qui hactenus sub nomine Paulini proferuntur. Nam, præter similitudinem styli, idem Albinus in quatuor libris contra Elipandum affirmat scripsisse illos. ibi igitur ait: Iste Felix infeliciori audaciâ, cum ceteris suæ peruersitatis sequacibus, Christo iniicere tentat debitam seruitutem, & conditionale seruitium, & necessariam subiectionem. *Et iterùm:* Infelix horum temeritas debitorem seruitutis, vel conditionalem seruum nominare non metuit. *Hæc Albinus; qui totus est in probando, Christum Dominum, non necessariò, vel coactè, sed spontaneè fuisse operatum. libro 1. ait de Christo:* Dissimilis verò in eo, quòd eamdem mortem, non miserâ necessitate, sed misericordi voluntate suscepit, ipso testante: Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo sumendi eam. Nam nos necessitate morimur. *Et libro 6. scribit:* Has enim carnis omnes infirmitates, voluntarias quidem, sed veras Christus habuit. *Occurram nihilominùs, & Elipandi Felicisq; aperiam mentem, quæ nulla alia fuit, vt ex Alcuino, S. Agobardo, & Paulino Aquileiensi colligi licet, quàm Christo Domino (quo Manichæorum vitaret deliria) eadem omnino addicere quæ nobis: vt sicut nos adoptiui, Christus adoptiuus: sicut nos serui, Christus seruus: sicut nos necessitate morimur, patimur, Christus quoque. In hoc ergo statuit Felix seruitutem Christi, cùm adscripsit illi conditionale seruitium, & necessariam subiectionem, ita vt naturâ suâ fuisset seruus, quemadmodum nos: iisdem, & eodem modo naturæ legibus obnoxius, vel, vt ipse loquitur, necessitatibus debitor. Subdam Felicis verba, qui postquam duas seruitutes distinxisset in creaturis, alteram in rationalibus voluntariam, seu ex obedientiâ voluntatis; alteram communem, omnibus necessariam, seu ex necessitate naturæ, vtramque tribuit Christo, his verbis:* Non tantùm propter obedientiam, vt plerique volunt, sed etiam per naturam seruus Patris verissimè edocetur. *Ecce tibi quam seruitutem appellet necessariam, scilicet naturalem, quæ omnes comprehendit creaturas; quam etiam in Christo expugnare conantur*

nantur Alcuinus & Francofordienses Patres, quia diuinæ naturæ, nominis & honoris collega sit & particeps Christus Iesus. Et planè cùm hæc Throni societas Felici innotuit, semel in Catholicam resipuit sententiam. Sic legi in Vitâ Alcuini. Ibi de Synodo Francofordiensi agitur, in quâ Felix publicè cum Alcuino disputauit. Inter alia dicitur: Omnibus denique eius [*scilicet Felicis*] patefacta socordia, atque ab vniuersis Apostolicâ auctoritate hæresis confutata, soli sibi latuit deformiter, vsque dum dicta Cyrilli Martyris, ab Albino sibi directa, legit lamentabiliter: Et natura, quæ per diabolum vastata est, super Angelos exaltata est, propter triumphum Christi, atque ad dexteram Patris collocata. Hanc ergo legens sententiam, tandem se recognouisse, & impiè egisse, voce & nimio fletu testatus est. *Hactenus historiola illa, hactenus disceptatio mea.*

Ceterùm Felicis & Elipandi exitus valdè diuersi fuerunt. Felix nomine solùm, cetera infelix; ter damnatus, bis resipuit; tertiò demum relapsus, sui erroris tenax, obiit. Annonius lib. 4. *de Gest. Francorum scribit, damnatum fuisse in Concilio apud Reginum; deinde Romæ, abiuratâ hæresi suâ. Ado Viennensis in suo Chronico sub anno* DCC.XCII. *addit tertiam damnationem in Concilio Francofordiensi:* Perpetuoque, *inquit*, exilio apud Lugdunum relegatus est, quem ferunt in ipso suo errore mortuum. *Non ita Elipandus noster Toletanus: qui non pertinaci animo, sed quia veriorem putauit suam sententiam, iudicio Romani Pontificis atque Concilio examinandam proposuit. Vt autem displicere illis vidit, paruit & resipuit, vt non semel Luitprandus narrat, item & Iulianus tuus. Quibus appendo Ioannem Auentinum in Annalibus Boiorum:* Tertiò, *inquit*, ibidem condemnata est hæresis Feliciana & Elipandana, de adoptione Filij Dei; omnesque subscripsêre Sacerdotes. Elipando agnoscenti errorem, venia data est, dignitas seruata.

Hæc mihi nunc occurrunt, fortasse non sine vsu Scholasticæ palæstræ. Si tibi placent, placebunt multis. Et tu mihi vnus pro multis. Vale.

Epistola Elipandi Archiepiscopi Toletani ad Archaricum Archiepiscopum Bracharensem, amicum & cognatum suum.

EMINENTISSIMO Deoque amabili Archiepiscopo Bracharensi Archarico, Elipandus gratiâ Dei Toletanus Metropolitanus salutem. Vestra nobis humilitas grata fuit: qui cùm pro concesso Dei munere docere nos possetis, doceri vultis & petitis circa quæstionem de adoptione Christi satis agitatam & disputatam. Symbolum nostræ fidei mittimus ad vos, rationesque, quæ nos mouent ad sic sentiendum, quas recipietis seorsum in chartis à memoriali cum his litteris: siquidem Antichristi nos obiurgantes, & de nobis peiùs sentientes, & pessimè loquentes, ad vestram Paternitatem Reuerentissimam scripserunt: respondete illis, & vt senes, & à Deo docti, iuuenes hos (mallem iuuenculos hos indomitos vocare) grauiter obiurgate. Diuinitas summa vos diu seruet incolumes. Toleti XIII. Iunij, ærâ DCCC.XXII. Orate pro me peccatore Dominum.

Epi-

Epiſtola Archarici, Bracharenſis Metropolitani, ad Elipandum Archiepiſcopum Toletanum, neceſſarium ſuum.

EMINENTISSIMO, vereque amabili Deo, Elipando Archiepiſcopo Toletano, Archaricus Epiſcopus Bracharenſis ſalutem. Mirificè me delectauerunt litteræ Paternitatis veſtræ, quibus mihi ſignificatis, vos coram Patribus ad Concilium Toletanum congregatis ſtetiſſe ſententiæ ſanctæ Matris Eccleſiæ Romanæ, & iuſſibus ſanctiſſimi Domni Apoſtolici Hadriani beneuolas & faciles aures adhibuiſſe. Feciſtis in hoc, Reuerentiſſime Pontifex, quod ætatis veſtræ grauitatem; quod & fidem & religionem in multis à iuuentutis veſtræ annis probatam & exploratam decebat. Lætificaſtis cælum, exhilaraſtis animas veſtrorum amicorum, & totam Hiſpaniam odore ſanctiſſimæ & laudatiſſimæ veſtræ famæ longè lateque repleſtis, confudiſtis miſerum Felicem, & eius aſſeclas opprobrio repleſtis ſempiterno; & demum confirmaſtis opinionem antiquam, quam omnes Hiſpani Pontifices de maturitate iudicij veſtri, de humilitate veſtræ ſanctiſſimæ perſonæ conceperant. Faxit Deus, fortunet iſtam veſtram ſanctitatem, & diu ſeruet Hiſpanis gentibus incolumem. Multa alia ſeorſum Gumeſindus Archidiaconus meus vobis intimabit. Bracharæ VIII. die menſis Auguſti, æra DCCC.XXIII.

SCHOL. IVLIANI.

Fuit hic Archaricus Monachus Benedictinus, & Abbas Bracharenſis, vir eximiæ charitatis & prudentiæ: qui vitæ ſanctitate mirificè refulſit, ac poſt annos XV. ſcilicet anno DCCC.X. eodem anno & menſe, quo deceſſit Elipandus, etiam moritur.

Epiſtola Auraſij Epiſcopi Toletani ad Froganem Palatinum, Toleti Comitem, quem ſpiritu feruenti reprehendit.

IN nomine Domini, Auraſius Epiſcopus Frogani. Agnoſco te, propter quod non ſolùm Eccleſiam Dei verberaſti, ſed etiam coràm impugnando nos humiliaſti, & Synagogam erexiſti, & nobis reuerentiam pro nomine Redemptoris noſtri Ieſu Chriſti viui & veri Dei noſtri nullâ ratione tribuiſti; & præſentibus Senioribus, cuncto palatio, & Catholico populo, Hebræorum nos deſpectui tradis: ingrediendo flatu alienæ vertiginis malè implens cauernas aurium tuarum, & concaua luminum feſtucâ trabeque, peccaſti. Obuius ſeruis Dei obiiſti illicò, priſcas virtutes deſeruiſti, neotericas derelinquens, fidei Catholicæ obuius exiſtens, acquieſcens voci perſuaſoris immundi ſpiritus: vt quos Deus de fauce graſſatoris diaboli, lauacro regenerationis ſuæ, per nos ad gloriam

iussit saluare, sæuâ nequitiæ insaniâ fustibus vulneratos dereliquisti. Pro quâ re in hoc tantummodò agnosce te nostrâ vel seruorum Dei prædicatione esse excommunicatum & anathematizatum. ideò anathematizauit vos Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, & sancta Ecclesia Catholica, quæ est in sancto Petro fundata, tam Angelorum quàm Archangelorum, verùm etiam & omnis militiæ cælestis, ipso præstante Domino nostro Iesu Christo, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

SCHOL. IVLIANI.

Autasius sanctissimus Præsul conuertit ad fidem Ioseph, Rabbi Isaac, Nephtalim, & alios ex Iudaismo præcipuos, continuis exhortationibus suis. Leui Samuel Archisynagogus Toletanæ synagogæ conquestus est apud Froganem Comitem, & Præfectum Toleti, quòd essent vel decepti, vel alio modo pellecti ad recipiendum Baptisma de manu sanctissimi Pontificis Autasij: Froga verò Comes, vel quòd esset nimis quàm deceret credulus, vel irâ percitus, iussit spectare quando primò egrederentur de templo, adhuc vestiti vestimentis candidis more Catechumenorum, & misit qui recèns baptizatos per summam improbitatem & flagitium fustibus contunderet. Sensit, vt par erat, grauiter Aurasius iniuriam irrogatam Deo, Ecclesiæ, Pontifici, & filiis iam Dei adoptiuis: & cùm admonuisset eum, nec debitam daret tanti sceleris compensationem publicè, ante Ecclesiæ faciem hominem excommunicatum anathematizauit. In quâ re facilè declaratur animi celsitudo sancti Pontificis, qui Comitem adeò illustrem non dubitaret excommunicare: & etiam notandus est modus anathematis illorum temporum.

Epistola Domini Fructuosi, Archiepiscopi Bracharensis, Domino Flauio Recesuintho Regi directa, pro liberandis culpatis, qui vincti tenebantur catenis alligati à tempore Regis Sisenandi.

GLORIOSISSIMO Principi, Regi Flauio Recesuintho, Domino clementissimo, Fructuosus Episcopus Bracharensis, salutem in Domino.

Vereor ne sæpè suggerendo gloriæ vestræ fastigium congerens lassem; sed ampliùs metuo, ne, si reticeam, clementiæ vestræ partibus (quod Deus non faciat) dispendium acquiram. Nec enim illud Apostolicum memorans, quod ait, *Inimicus factus sum, verum dicens vobis*, impietatis nostræ iurgia atque inimicitias paueo: præsertim cùm misericordissimum Serenitatis vestræ animum non turgidum & superbum, sed potiùs, iuxta Christianæ compassionis ritum & præceptum Dominicum, nouerim clementissimum, & miserationis visceribus plenissimum permanere refertum; idque omnibus modis cupere agere, quod cunctis communiter miseris valeat prodesse. Mi semper Domine, atque piissime, suggerere

rere

tere piè amo ego misertimus & ignobilissimus bonum; iustum tuum non putaueris infringi. Etenim iam illud apud Dominum solidatum est atque firmatum: tuæ præterea mercedis & misericordiæ permanet lucrum. Impendet congrua miseris tuæ beneuolentiæ pietas: nullum vult tua clementia, quamlibet noxium, reddere extorrem: sed superet se tua benignitas contra malitias hominum, & parcat perituris; cùm parcit consuetudo aduenis factis, Christo Domino dicente: *Dimittite; & dimittetur vobis.* Luc. 6.
Nullius profana suggestio claudat Serenitatis vestræ præcordia ad parcendum: in hoc enim genitoris vestri cruciamina, & delictorum vestrorum maculas abluitis. Si Christo Domino fauente impediatis miserorum discrimina, & catenatorum vincula leuigetis, frustra iuramentum caussa impietatis obtenditur; quod pro certo Christi sermonibus contrarium adponitur. Nulla fides est, quæ bonorum operum & misericordiæ affectu caret. *Nisi remiseritis* Matth. 6.
fratribus vestris, inquit Dominus, *ex cordibus vestris, neque Pater vester cælestis remittet vobis peccata vestra.* Dimittat necesse est alieno, qui se velit explicare à peculiari delicto. Et quia nullus est, qui glorietur se habere castum cor, & non est mundus à delictis, quantumlibet iusti hominis conscientia, super terram, cur perfidiæ crudelitatem nititur admisceri? Et qui parcere iubentur inimicis, miror, vt quid tantis ingerantur per sæuitiam in afflictis; vt ipsum diuturnæ seruationis & constrictionis impressione domatis, quibus si impium iuramenti facinus abrogat misericordiæ bonum, Regali saltem vel Sacerdotali clementiæ valdè contrarium est, vt abdicetur indulgentiæ patrocinium, cum crudeli huiusmodi suggestione. Et tu mihi post Deum sinceriter & specialiter amantissime Domine, & venerantissimi & sanctissimi Patres, & famuli vestri Pontifices Dei tuleritis: cùm iudex mundi sæculum iudicare per ignem aduenerit, ipse videbis: concedat ipse pius, & vestram in his caussis Serenitatem agere, pro quibus non confusionis sententiam, sed gloriam percipiatis æternam.

SCHOL. IVLIANI.

Fuit hic Fructuosus Palatinus nobilissimus; relictis aulæ deliciis, secutus est vitam monasticam: vnde vocatus est ad sanctam Sedem Bracharensem, quam sanctissimè rexit.

NOTA D. LAVRENTII.

Multa desunt in hac Epistolâ, quæ coniectorem Oedipum postulent. Dictio ipsa salebrosa ex sese, ab imperitis sciolisq; exscriptoribus obscurior est reddita.

Epiſtola Domini Euantij, Archidiaconi S. Eccleſiæ Toletanæ, de Scripturis Domini, edita contra eos qui putant immundum eſſe ſanguinem.

EVANTIVS, ſanctæ Eccleſiæ Toletanæ indignus Archidiaconus, omnibus per Hiſpaniam degentibus Chriſtianis Muzarabibus ſalutem in Domino.

Quia ſe præbuit occaſio opportuna, ideò hanc exiguitatis meæ paginulam, quam veſtris obtutibus proferendam mea iudicauit deſtinare miſeria; per quam, & ſalutis omnium impenſis, & me in ſacris veſtris oraculis tuendum committo. His expletis, ad agnitionem ſerui veſtri venit, quòd ſuccedenter in quibuſdam Cæſarauguſtæ partibus reperiſſe vos aſſeratis, Chriſtianos nedum eruditos paginibus ſacris, Iudaico quodam more ſequi litteram occidentem, & poſtponere ei ſpiritum viuificantem: qui dicunt immundum fieri hominem alicuius animalis ſanguinem comedentem, neſcientes neque intelligentes præcepta priſca magis malos hominum mores demonſtrare, quàm in animalium naturâ verſari. Nam ſi iſta ita ſunt, cur apertâ fronte cum Iudæis alia vetita ex præcepto priſcæ legis non carnaliter teneant, neſcio: cur carnes ſuillas ex culinis non abiiciunt? cur carnes piſcium non pinnulatorum non reprobant? cur paxillos in baltheis non gerunt? cur vetera ſacrificia non immolant? cur vxorem fratris ſui ſine filiis morientis ad ſuſcitandum ſemen eius, non accipiunt? cur ad Sacerdotium debiles corpore, aut aliquam maculam corporis portantes, qui tamen animo digni videntur, accedere non repugnant? cur ergo paxillos in baltheis non gerunt ad egeſta humo operienda? cur auem * cum plumis inuentam, ſi poſſunt, tenent; & non (ſicut præceptum eſt) tenentes pullos matrem ſinunt abire? cur etiam Sabbati otium cum Iudæis non ſectantur? & nouam * gratiam non abiiciunt? Nam nos in Chriſti nomine participes fidei Chriſtianæ effecti, ſanguinem comedimus, & vno ore apertè docemus, & à ſanguinis opere omnes dehortamur: & carnes ſuillas edere concedimus, & à volutabro vitiorum recedere præoptamus: piſcium pinnulis carentum carnes manducare permittimus, & tamen ad cæleſtes epulas alas habentes conuolare optamus. De Sacerdotibus corpore debilibus, vel maculas in corporibus habentibus, librum Paſtoralem ſancti Gregorij legant: quia vobis longum eſt plurima enodare. Paxillo egeſta humo operire eſt, qui mala perpetrata, bonis operibus inſudantes, fœtores carnis operiunt, de quibus ſcriptum eſt: *Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.* Matre cum pullis inuentâ, matrem abire ſinimus, pullos tenemus; quia cærimonias legis colimus, ad refutandos hæreticos & Iudæos, & legi carna-

* *Lege* cum pullis

* *ſcilicet* Euangelij

Pſal. 31.

carnaliter non deseruimus. Otium Sabbati negligimus, quia post illam futuram requiem, quæ isto Sabbato figuratur, in lege Domini, & in operibus bonis insudare persuademus; & alia quàm plurima, quæ scitis in lege veteri contineri. Nec ego ista me scire nescio, sed antiquorum libris, vel Canonibus, quando noua ex circumcisione ob præputium suadebatur, qui adhuc non solido cibo, sed lacte nutriebatur. tale quid; & ad Corinthios Apostolum dixisse nouerint, & in Actibus Apostolorum factum inuenient. Nunc verò Ecclesia Dei solido cibo in fide roborata consistit, & viriliter contra impetus hæreticorum pugnat, vt non infantum mollitie eneruata succumbat. Ne tamen epistolaris consuetudo in longinquas periodos pertracta lectoribus tepidis fastidium nutriat; veniam ad illud, vbi Apostolus dicit: *Omnia munda mundis, coinquinatis & immundis nihil est mundum; & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.* Et Saluator in Euangelio: *Nihil introiens in os coinquinat hominem.* &, quia *quidquid in ventrem vadit, in secessum mittitur; sed quæ de corde procedunt, id est, adulteria, homicidia, & his similia.* Et Apostolus: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt; omnia mihi licent, sed non omnia ædificant.* Nam quòd Apostoli primæuæ Ecclesiæ fornicatione, suffocato & sanguine abstinere præcipiunt; tunc ex circumcisione & Gentibus credulitas congregabatur, ne propter discretiones ciborum discederent; ideò lacte nutriebantur, non cibo solido vescebantur. Quibus posteà scribebat: *Non potui vobis quasi spiritualibus loqui; sed tamquam carnalibus, tamquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis, sed neque adhuc quidem potestis; adhuc enim estis carnales.* Nam si vbique cùm sanguinem legunt, ad litteram intelligunt, & nihil spiritualiter sentiunt, quid est quod Propheta dicit, *Speculatorem te dedi domui Israël: nisi annuntiaueris impio, vt se custodiat ab iniquitate suâ, ipse quoque in iniquitate suâ morietur; sanguinem autem eius de manu tuâ requiram?* Quis est iste sanguis? si non opera sanguinis? Quid est quod in Psalmo dicitur: *Libera me de viris sanguinum;* nisi ab operariis iniquitatis? Quid est quod alius Propheta dicit: *Si sanguis sanguinem tetigerit, propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitauerit in eâ;* nisi quia peccatum peccato coniungitur? Qui tria ista præcepta tenere gloriantur, confiteantur, si primum & secundum cum tertio iungatur, si non fornicauerint, si non aruspicum ministeriis vtuntur. Si audiunt Apostolum, *Vt qui habent vxores, tamquam non habentes sint;* si obediunt præcepto eius, *Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum;* si consentiunt quod præcepit, *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi;* si imitantur quod dicit, *Castigo corpus meum,*

&

[Margin: 1.Cor.3. · Act.16. · Tit.1. · 1.Tim.4. · Matth.15. · 1.Cor.10. · Act.15. · 1.Cor.3. · Ezech.3. · Psal.58. · Oseæ 4. · 1.Cor.7. · Rom.14. · 1.Cor.11. · 1.Cor.9.]

2. Cor. 6. *& in seruitutem redigo;* si faciunt quod hortatur, *Exhibete vos sicut Dei ministros in multâ patientiâ, in vigiliis & ieiuniis, in eleëmosynis;* & his similia: inde peccatum non incurrent, si cum gratiarum actione, quæ Deus bona creauit, sumerent. quæ si Apostolo non obedientes, abiiciunt, & cælestia præcepta vel iusta peragere enormiter perhorrescunt; de talibus Saluator in Euangelio dicit: Luc. 11. *Væ vobis hypocritæ, qui decimatis mentam, & anethum, & ea quæ sunt legis grauiora, contemnitis.* Et sequenter legant quoque multa de his rebus; libros Doctorum legant, & maximè sancti Augustini contra Faustum Manichæum, qui ista, quæ isti faciunt, faciebat & dicebat: etiam illo victi isti tabescebant. Librum sancti Hieronymi contra Iouinianum legant, & salutem suam ibi reperient. Nam ridiculosum est, carnes mundas, quas Deus creauit, vsque ad nauseam deuorare, & sanguinem illarum carnium, quasi immundum abiicere; cùm & carnem & sanguinem illius mundus Creator mundum creauerit. Alia scribere debui, sed cùm modica non sufficiunt, plurima non expediunt. Hæc Euantius.

SCHOL. IVLIANI.

Hic Euantius fuit Archidiaconus Toletanus, discipulus sancti Ildefonsi cognati sui; imò auunculus erat, minor natu ipso Ildefonso: vixit ad annos DCC. XL. maior centenario vicenario: qui mortuâ vxore, relicto sæculo, secutus est Ecclesiasticam vitam, & qui iam erat quinquagenarius sub sancto Ildefonso, cœpit vitam clericalem. captâ Toleto mansit Archidiaconus factus à Sinderedo illius Ecclesiæ. Fuit vir doctus, grauis, in Scripturis sacris versatus, testis miraculorum sancti Ildefonsi, iucundissimus, & valdè pius, qui tempore captiuitatis scripsit has litteras. Quo loco dissimulare non possum, hîc apparere maximum vestigium dignitatis Toletanæ Ecclesiæ, quæ Patriarchalis fuit, cùm delictum hoc acciderat in Episcopatu Cæsaraugustano. Et Euantius scribit ad illos: quod non faceret, nisi cura Ecclesiæ Patriarchalis Hispaniæ illius ceruici impenderet: credo quidem abfuisse tunc Vrbanum Iulianum Episcopum Toletanum.

NOTÆ D. LAVRENTII.

Librum Pastoralem S. Gregorij.] *Vide potiùs Gregorium lib. 2. Registr. Epist. 25. & refertur dist. 34. c.* Præcipimus.

Matre cum pullis inuentâ.] *Ex Deuteronomij cap. 22. num. 6. & 7.* Si ambulans per viam, in arbore vel in terrâ nidum auis inueneris, & matrem pullis vel ouis desuper incubantem, non tenebis eam cum filiis; sed abire patieris, captos tenens filios, vt benè sit tibi, & longo viuas tempore. *In Commonitorio carmine Phocylidis versu 81. expressum idem inuenio documentum è sacris (vt Ethnicis mos erat) Litteris desumptum. Quamuis non desint, qui asserant, Phocylidem istum, quem præ manibus habemus, non antiquum illum, sed Iudæum aut Christianum fuisse, variis hinc inde desumptis argumentis,*

mentis, quæ congerit & ſcribit Ioſephus Scaliger ad Euſebij Chronicon anno M.CCCC.LXXX. *fol.*88. *col.*2. *Verſus ſunt:*

Μηδέ τις ὄρνιθας καλιῆς ἅμα πάντας ἑλέσθω·
Μητέρα δ' ἐκπρολίπῃς, ἵν' ἔχῃς πάλι τοὺς δὲ νεοττούς.

Ne quis è nido aues ſimul omnes auferat, matrem verò dimittat, vt iterùm habeat pullos. *Dixerat priùs Euantius:* Cùr auem cum plumis [*lege pullis*] inuentam, ſi poſſunt, tenent; & non, ſicut præceptum eſt, tenentes pullos, matrem ſinunt abire?

Epiſtola Liciniani Carthaginis Spartariæ Epiſcopi, ad Vincentium Eboſitanæ Inſulæ Epiſcopum directa, contra eos qui credunt Epiſtolas de cælo cecidiſſe in memoriam S. Petri Romæ.

INTER varias tribulationum anguſtias nos non piguit, cogente charitate Chriſti, hæc qualiacumque ſint, ad Sanctitatem veſtram verba dirigere, inſinuantes accepiſſe nos litteras veſtras, & de veſtræ ſoſpitatis bono gauiſos: ſed in eo non minimè conſtricti ſumus, quòd litteras cuiuſdam, quas ad nos direxiſti, ſicut tuæ indicant litteræ, ſuſceperis, & de tribunali eas populo feceris annuntiari. Ego verò mox à te tranſmiſſas accepi; in præſentiâ ipſius perlatoris, exordium ipſarùm litterarum legens, & non patienter ferens, nec dignum ducens nænias ipſas perlegere, ſtatim ſcidi: & in terram proieci, admirans, quòd iis credulus fueris, & poſt Prophetarum vaticinia, Chriſti Euangelia, Apoſtolorumque eius Epiſtolas, neſcio cuius hominis litteras ſub nomine Chriſti factas, eius eſſe credideris; vbi nec ſermo elegans, nec doctrina ſana poterat reperiri. In principio ipſius Epiſtolæ legimus: Vt dies Dominicus tollatur. Quis enim Chriſtianus, non propter ipſum diem, ſed propter Reſurrectionem Domini noſtri Ieſu Chriſti, eò quòd à mortuis in ipſo reſurrexit, reuerentiſſimum non habeat? ſed, quantum ſentio, nouus ipſe prædicator hoc dicit, vt nos Iudaizare compellat, vt nullus ſibi in eodem die neceſſaria victus præparet, aut viæ ambulet. Sed hoc quàm peſſimum ſit, Sanctitas tua perpendat. Vtinam populus Chriſtianus, ſi die ipſo ad Eccleſiam non frequentat, quid operis faceret, & non ſaltaret! meliuſque erat viro hortum facere, aut iter agere, mulieri colum tenere, & non (vt dicitur) ballare, ſaltare, & membra Deo benedicta ſaltando malè traiicere, & torquere, & ad excitandam libidinem nugantibus cantionibus reboare. Abſit ergo à Sanctitate tuâ credere, vt Epiſtolæ nunc nobis mittantur à Chriſto: ſufficiat ergo, quòd locutus eſt in Prophetis, & per ſeipſum, & per ſuos Apoſtolos: nam & iis non litteras mittebat de cælo, ſed Spiritu ſancto eorum corda replebat. Exceptis etiam decem præceptis, quæ in tabulis lapideis viſibiliter Moyſi data ſunt; ad nullum Propheta-

rum, vel Apoſtolorum, Epiſtolæ miſſæ ſunt de cælo. Non igitur credas, quæ numquam facta leguntur: quòd ſi & facta eſſent, poſt prædicationem Euangelij iam neceſſaria non ſunt: & ſi fortè ipſum nimis nouum te delectauit, quia ipſa Epiſtola, ſicut ſi lator ſcripſit, de cælo deſcendit ſuper altare Chriſti, in memoriam ſancti Petri Apoſtoli, diabolicum eſſe figmentum; & omnem Scripturam diuinam, Epiſtolam, aut Epiſtolas eſſe cæleſtes, & ad nos de cælo eſſe tranſmiſſas. Emendet ergo quod temerè credidit Sanctitas veſtra, & in præſentiâ populi, ſi penes te eſt ipſa Epiſtola, reconde; & hoc te pœniteat, quòd de tribunali eam feceris recitari. Beati Apoſtoli ſequens doctrinam, quod
Galat. 1. inter cetera ad Galatas ſcripſit: *Si quis euangelizauerit vobis, præ-*
Matth. 11. *ter id quod accepiſtis, anathema ſit.* & illud Euangelij: *Omnis lex & Prophetæ vſque ad Ioannem prophetauerunt.* Deinceps ſi qua noua vel inuſitata diuulgata fuerint, omnino abiicienda & deteſtanda Sanctitas tua nouerit. Ora pro me, Domine ſancte, & in Chriſto chariſſime frater. Hæc Licinianus.

SCHOL. IVLIANI.

Hic Licinianus, Carthaginenſis Metropolitanus fuit in Hiſpaniâ, vir apprime doctus & ſanctus, cui ſubiectæ erant inſulæ Ebuſus, Maiorica, Minorica, & Sardinia, & alij Epiſcopatus, Valentia, Sætabis, Dianium, & Bigaſtrum, id eſt Murcia. Reprehendit hunc Vincentium, virum illitteratum, & parum cautum tamquam ſubditum; & ipſe confugit ad eumdem tamquam Metropolitanum.

Epiſtola eiuſdem Liciniani ad eumdem Vincentium.

DOMINO ſancto ac chariſſimo fratri Coëpiſcopo Licinianus Carthaginis Spartariæ Metropolitanus, ſanctus in Chriſto. Lectis litteris S. T. miratus ſum cur dubitaueris in re, quæ per Hiſpanias vulgatiſſima eſt, cuiuſnam ſit Epiſtola Iacobi Canonica, an Iacobi fratris Domini, an Iacobi Maioris filij Zebedæi. Omnes in Hiſpaniâ pro comperto tenemus, ſcriptam à ſancto Apoſtolo, mox vbi ex Hiſpaniâ reuerſus eſt Ieroſolymam: & ſic eſt prima & antiquiſſima Scriptura noui Teſtamenti, quam ſcripſit Chriſtianis ex Iudaiſmo conuerſis, qui in Hiſpaniâ tunc erant. Nam ex ſcripturis antiquiſſimis conſtat, Hebræos partim ex ipſâ Ieroſolymâ, partim ex Babylone veniſſe in Hiſpanias ex duodecim tribubus, quæ erant per Hiſpanias diſperſæ; nec poteſt dari alia ſolemnior diſperſio, præter Babylonicam iſtam. Et decuit, vt quibus ſanctus Apoſtolus in Hiſpaniâ prædicauerat, his Epiſtolam mitteret. Nam Iacobus Minor ſemper verſatus eſt Ieroſolymis, nec aliquò prædicationis gratiâ profectus

ctus eſt, vbi poſſet duodecim tribubus prædicare. Nam ideò ab Apoſtolis ſanctus Iacobus Minor creatus eſt Epiſcopus Ieroſolymitanus; vt illi populo rebelli præeſſet; nec queri poſſet, meritò deſertum fuiſſe ab omnibus Apoſtolis. Nec te moueat aliter ſenſiſſe Euſebium Cæſarienſem; quia cùm ille Græcus eſſet, & valdè remotus ab Hiſpanis, eorum res non potuit exactè ſcire, nec euentus noſſe. Hæc eſt traditio Hiſpaniæ; ſic in Miſsâ ſancti Iacobi legimus; ſic docet tota Hiſpania & Gallia Narbonenſis: & credo maiores noſtros, cùm in hanc prouinciam deſcenderent, ab indigenis eam etiam conſeruaſſe. Hæc doce & propone populo tuo, quos ab omni ſpecie erroris fac. Ora pro me ſancte & venerabilis frater.

SCHOL. IVLIANI.

Certum eſt ex Officio Gotthico ſancti Iacobi Zebedæi filij, vt prædicaſſe Hiſpanis, ſic illis Canonicam Epiſtolam ſcripſiſſe; quod & teſtatum ſuis libris docet ſanctus Iſidorus Doctor celeberrimus Hiſpaniarum, & quotidie prædicamus. Quin & noſter Archiepiſcopus Audentius, quoties citat huius teſtimonium Epiſtolæ, vocat eam Iacobi filij Zebedæi: ſimiliter & ſanctus Olympius, Toletanus etiam Pontifex, illo antiquior. Sic in quodam Hymno Gotthico, qui recitatur à nobis:

Iacobe fulgentiſſime,
Noſtræ gentis Apoſtole,
Quos verbo præmonueras,
Rurſus mones Epiſtolâ.
Tu primus Euangelicus
Scriptor & ſacratiſſimus,
Tuos Hiſpanos recreans
Cultu, ſermone, & litteris. Hæc Hymnus.

NOTA D. LAVRENTII.

Certum eſt ex Officio Gotthico, *&c.*] *Epiſtolam Canonicam ſancti Iacobi multi antiquorum, ignorantes res Hiſpanicas, tribuerunt ſancto Iacobo Minori. Sed iam validis teſtimoniis & rationibus Iacobi eſſe Maioris, Apoſtoli & Patroni Hiſpaniæ, comprobatur. Dilucidè & neruosè hoc ſtabiliit P. Didacus Daza, inſignis Theologus Societ. Ieſu in toto Prolegomeno* 1. *in hanc Epiſtolam. Et etiam P. Nicolaus Serrarius, eiuſdem Societatis, in Prolegomenis Biblicis Prol.* 3. *affert Syriacam inſcriptionem huic Epiſtolæ ſimul cum aliis Canonicis præfixam; vbi apertè dicitur, eſſe Iacobi Maioris, qui ſcilicet transfigurato Chriſto adſtitit cum ſancto Petro & Ioanne. Sic dicitur:* In nomine Domini noſtri Ieſu Meſchiæ, ſigillamus tres Epiſtolas, Iacobi, Petri, Ioannis. Iſti ſunt, qui teſtes fuerunt ſuper reuelatione Domini noſtri, quando immutauit ſe ipſum coram oculis ipſorum in monte Thabor. *Ex Dextro anno Chriſti* XXXVII. *& aliis, acriter idem defendit, & doctè plenèq. D. Thomas Tamaio de Vargas in Tuit. Fl. Dextri, Non.* VIII. *quem vide. Ad id verò, quod ex Concilio Tridentino Seſſ.* 14. *cap.* 1. *obiiciunt aliqui, quòd hæc Epiſtola tribuatur Iacobo fratri Domini, quâ appellatione intelligitur Iacobus Minor;*

locupletißimè reſpondet ipſe P. Daza in dicto Prolegomeno I. §. *6. num.*36. *& doctißimus Franciſcus Biuarius ad Flauium Dextrum dicto anno* XXXVII. *com.* I. *num.*6. *Et cur non frater Domini poſſet etiam vocari ſanctus Iacobus Maior, cùm proximus Chriſto cognatione fuerit, & pro Iudæorum more Frater potuit meritò appellari? Planè Chryſoſtomus Homil.* 5. *in cap.*I. *Matthæi ſupponit, ſanctum Ioannem & ſanctum Iacobum Maiorem* Fratres Domini *fuiſſe appellatos. Sic ſe rogat:* Vnde igitur, inquies, fratres eius dicuntur Iacobus & Ioannes?

DIPTY-

DIPTYCHON TOLETANVM,

SIVE

DE TABVLIS TOLETANIS

EPISCOPORVM

PRIMATVM EIVS SEDIS,

VBI DE GESTIS EORVMDEM FVSE AGITVR,

AD

M. MAXIMI, LVITPRANDI, ET IVLIANI

ILLVSTRATIONEM,

AVCTORE R.P. HIERONYMO DE LA HIGVERA

SOCIETATIS IESV PRESBYTERO.

R. P. HIERONYMI DE LA HIGVERA SOCIETATIS IESV PRESBYTERI

DIPTYCHON TOLETANVM.

NTER res excellentes, & magnâ consideratione dignas (multas illas quidem & perraras) quas secum afferunt Tabulæ Toletanæ, vel Breuiarium Isidorianum; quod nonnulli Muzarabum vocant, non postremum sibi locum vendicat Diptycha Toletanorum Antistitum, quam habet Missa S. Iacobi Hispanorum Ducis & Apostoli sanctissimi certissimique. Nam etsi maxima fit mentio in Historiis librisque veterum Scriptorum harum Diptycharum (vt mox diffusè dicam) tamen formam nullius vidi, præterquam in Concilio quodam Mopsuesteno,& in hoc Toletano Breuiario: ideoque instar cuiusdam thesauri pretiosissimi ducenda est, & habendæ magnæ quidem gratiæ, tum B. Isidoro, tum illis, qui post eum Officia Muzarabum, ne penitus intercniderent, conseruare pro virili curauerunt. Et, vt Patres superioris memoriæ non referam, venio nunc ad Illustrissimum Cardinalem Franciscum Ximenium Antistitem Toletanum: & ad Doctorem Theologum Alfonsum Ortizium Canonicum Toletanum: quorum studio sedulâque operâ factum est, vt ante centum annos hæ Tabulæ iam interitui propinquæ, ab Orci faucibus propemodum ereptæ, conseruatæ,pristinoque nitori restitutæ, ad nostra vsque tempora peruenerint. 1.

Quas sanè quanti faciant viri doctissimi, & in iis Cardinalis Baronius doctissimus pientissimusque, non est quòd multis comprobare conemur; cùm eorum testimonia meridianâ luce clariora sint. Harum sanè Tabularum beneficio habebit deinceps Hispania nostra bonam partem Archiepiscoporum Toletanorum, præsertim Muzarabibus præsidentium, qui Toleti degebant, captiuitate Saracenorum oppressi; quas nonnulli sapientissimi viri captiuitatis malo damnoque post annum DCCC.LXVI. vsque ad M.LXXXV. penitus amissas esse, non solùm crediderunt, sed libris editis posteritati significarunt: cuius sententiæ fuerunt inuentores & infracti defensores, Magister Aluarus Gomezius, Magister Ambrosius Morales, Doctor Ioannes Baptista Perezius, Canonicus eo tempore Toletanus, posteà meritissimus Episcopus Segorbiensis, & alij, quorum nominibus, quia viuunt, sciens prudensque parco. Qui, quòd erant viri sanè sapientes, & acri præditi iudicio, mirati sunt, quomodo in tam celebrem ciuitatem, Ecclesiamque totius Hispaniæ semper Primatem, tanta potuerit incidere negligentia, vt tantorum Præsulum, quantos fuisse captiuitatis sæculo necessitas gregis & oppressio Pastorum facilè conuincunt, nulla memoria penitus remanserit: cùm illi (quod de diuinâ prouidentiâ credendum est) & pietate & egregiâ animi constantiâ præcelluisse dicendi sint, in tam arctâ temporis intercapedine, sæculoque miserrimo constituti. Hos quidem Dei cura vigilansque prouidentia 2. 3.

dentia seruauit, hactenus conseruatâ illius Missæ Muzarabicæ Diptychâ.

4. Quantam verò veteres adhibuerint diligentiam in his Tabulis conficiendis & conseruandis, multæ caussæ rationesque conuincunt. Primùm, vt seruaret id, quod Paulus dicit ad Hebræos: *Memores estote Præpositorum vestrorum.* quibus verbis Paulus docet, curandum esse, vt semper memoria Patrum illorum floreret, qui nos in fide religioneque genuerunt. Et quodnam est aliud officium Pontificum cuiuscunque regionis, quàm vel oues Christo gignere, & iam in lucem editas in religione pastu doctrinæ conseruare? Id factum est beneficio Diptycharum. Adhæc, vt posteritas cognosceret, quibus columnis eius regionis ciuitatisve fides innixa sit. Quamobrem nihil æquè curarunt sancti Patres, quàm vt nullus hæreticus in horum Tabulas referretur: id quod multæ docent Historiæ, & inferiùs latiùs declarabitur. Posttremò, vt minores Episcopi haberent expressa religionis ac virtutis exemplaria; ad quæ cùm aciem mentis referrent, apertè cognoscerent, quales illos esse oporteret, qui tantorum Antistitum & maiorum suorum vestigiis insistere debuissent: virtutes enim & res præclarè gestæ priorum, posteris sunt velut quædam admota calcaria, quibus & ad ingrediendam & insistendam sanctimoniæ viam vehementiùs incitarentur. Quòd si Iulius Cæsar, inspectâ Macedonis Alexandri picturâ, quæ appensa erat ad Gades in templo Herculis Ægyptij, vehementer doluit, eâ ætate iam Alexandrum totum orbem percurrisse, eumque tædere cœperit ignauiæ suæ, quòd pænè nihil dignum laude gessisset; planè Pontificum superioris memoriæ res gestæ, laus & optatæ victoriæ, non possunt non pudoris esse materia multis, si quæ gerunt ipsi, cum iis quæ maiores eorum fortiter & egregiè nauarunt, æquâ lance comparentur & contendantur.

5. *Quid Diptychon.* Sed vt meliùs intelligatur, hanc veterum Pontificum esse Diptycham, videamus primò quid Diptycha sit. *Diptychon*, vt ex Epistolâ Ægyptiorum Episcoporum ad Anatolium Constantinopolitanum Patriarcham colligitur, *est* (inquiunt) *in quo venerabilium piæ memoriæ transitus ad cælos habentium Episcoporum vocabula habentur, quæ tempore sacrorum mysteriorum secundùm Sanctorum regulas leguntur.* Illustriss. Cardinalis Baronius in Addit. Tom. 9. sic habet: *Episcopus dixit: Numquid in omnibus Ecclesiis, quæ sub cælo sunt, non recitabantur Episcopi? etsi Concilia ipsa non nominatim recitabantur, tamen in propriis regionibus & ciuitatibus singuli quiq; adnotabantur.* Itaque Diptycha est quædam Tabula, in quâ scribebantur nomina Episcoporum Catholicorum piæ memoriæ, bonæ vitæ, quos putabant ex hac vitâ ad cælos migrasse; quorum nomina solebant recitari inter Missarum solemnia. Inde fit in huiusmodi Diptychis nullos poni, nisi Episcopos; nec omnes, sed Catholicos, ac bonæ vitæ. Igitur erant istæ Tabulæ paratæ, vt in eas referentur nomina non hæreticorum Præsulum, nec qui vitam flagitiosam traduxerant, sed adeò puram & sanctam, vt de illis piè credi posset, ex hac vitâ ad cælos commigrasse. Sed quòd hæc talis sit Diptycha, inde deducimus, quòd in primis ponuntur in eâ magni certè Pontifices, Hilarius, Athanasius, Martinus, Ambrosius, Augustinus, Fulgentius, Leander, Isidorus; quos certò scimus in catalogum Sanctorum esse relatos, quorum annuos dies sancta Mater Ecclesia celebres ac festiuos agit in illorum memoriam, & æternæ felicitatis eorum mirificam gratulationem. Nec rationi consonum est, ceteros qui sequuntur, tales non extitisse, quos isti sancti Pontifices suo consortio dedignentur: vt nec credi potest, aut debet, sequentes non esse Pontifices, quia mala ac irrationabilis esset coniunctio, ponere in principio & fine Pontifices, in medio verò laicos, aut non Episcopos. Igitur tota hæc series, hic longus ordo

ordo virorum, Tabula quædam est, & quoddam Diptychon sanctissimorum Pontificum.

Sed vt adhuc res à suis repetatur principiis, illud silentio nullatenus 6.
prætereundum est, à temporibus Apostolorum in more positum esse, ad sacrificium Missæ nomina quorumdam Catholicorum defunctorum recitari. Nam quid aliud docuit nos sanctus Paulus scribens ad Hebræos, cùm enixè præcipit vt memores essemus Præpositorum nostrorum, hoc est Pontificum, quàm vt crebra fieret ad Missarum solemnia nominum eorumdem recitatio? Quare Diptycha Ambrosiani Missalis hæc habet: *Petri & Pauli, Sixti, Laurentij, Hippolyti, Vincentij, Cornelij, Apollinaris, Vitalis, Nazarij, Celsi, Protasij, Geruasij, Vitalis, Naboris, Felicis, Calimeri, Martini, Eustorgij, Dionysij, Simpliciani, Martini, Eusebij, Hilarij, Iulij, Benedicti*, &c. Id quod magis suadent verba sancti Dionysij Areopagitæ, Pauli Apostoli discipuli, 3. cap. de Ecclesiast. Hierarchiâ dicentis: *Et cùm se mutuò omnes salutauerint, mystica sacrarum Tabularum recitatio fit.* Græcè loco *Tabularum* est Διπτύχων. Item Cyprianus Epist. 10. *Offerrentur nomina.* & in Concilio Illiberitano can. 29. sic: *Energumenum, qui ab spiritu erratico agitatur, huius nomen ad altare cum oblatione esse recitandum.* Plura non addam: sed ex iis facilè conuincitur, duas fuisse Diptychas, viuorum & mortuorum: nam in hoc Concilio de energumenis agitur, hoc est, à dæmone possessis, qui quidem viuebant. Erant etiam multiplices Diptychæ; aliæ Conciliorum, aliæ Imperatorum, & Regum benefactorum; aliæ Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum, & mulierum. Concilia generalia in Diptychâ scribebantur: colligitur hoc ex Epistolâ Iuliani ad Epiphanium Patriarcham Constantinopolitanum, his verbis: *Haud etiam auferre passuros sacrarum Synodorum memoriam in Ecclesiis, ex iis quæ Diptychæ appellantur.* Super quæ verba Episcopus Ilerdensis, posteà Archiepiscopus Tarraconensis, D. Antonius Augustinus, decus Hispaniæ, & nostræ gentis ornamentum, sic ait: *Tabulas quasdam fuisse suspicor, in quibus nomina Synodorum, viuorum ac mortuorum Antistitum nomina, quorum in sacris mysteriis mentio fieret, scribebantur: multa orta contentiones, an scribendum, an delendum esset illius Antistitis aut Synodi nomen.* Hæc ille. Erant etiam Diptychæ Imperatorum: constat ex Epistolâ quadam Gelasij, dicentis: *Numquid omnino Imperatoris nomen à Diptychis abstulerunt?* Sequuntur Diptychæ benefactorum: de iis fit mentio in Concilio Emeritensi can. 19. *Proinde salubri dispensatione censemus, vt pro singulis quibusque Ecclesiis, in quibus Presbyter visus fuerit per sui Episcopi ordinationem præesse, pro singulis diebus Dominicis sacrificium Deo procuret offerre, & eorum nomina, à quibus eas Ecclesias constat esse constructas, vel qui aliquid iis sanctis Ecclesiis videntur aut visi sunt contulisse*, &c. Episcoporum viuorum: in Missis S. Iacobi,
S. Basilij, S. Chrysostomi fit mentio Episcopi viuentis; & hodie fit etiam in 7.
Missâ Romanâ, & in Missâ S. Chrysostomi: *Memento Domine Archiepiscopi nostri Nicolai sanctissimi, & vniuersalis Papæ longa sint tempora: Eleutherij Alexandriæ, Cyrilli Antiochiæ, Leontij Ierosolymorum longa sint tempora.* De mortuorum verò tabulis Theodor. lib. 5. cap. 34. *Cùm nomen sanctissimi viri in tabulis, in quibus nomina Episcoporum mortuorum continebantur*, &c. Erant etiam Diptychæ Presbyterorum viuentium: id constat ex Epistolâ S. Augustini 137. ad populum Hipponensem, sic: *Nomen autem Presbyteri propterea non ausus sum de numero collegarum eius, vel supprimere vel delere.* Et paulò inferiùs: *Et nunc, si vobis placet, vt nomen eius non recitetur, ne iis qui ad Ecclesiam accedere nolunt, demus occasionem quærentibus*

tibus occasionem. In eâdem etiam Diptychâ ponebantur suo ordine ceteri Ecclesiastici Clerici.

Aliæ erant Diptychæ mortuorum, præter superiùs dictas. Stephanus Durantus in lib. de Diuinis officiis: *Diptychæ erant duæ tabellæ, altera viuorum, altera mortuorum.* Alcuinus lib. 1. de Diuinis officiis declarans illa verba, *In somno pacis*; *Vsus*, inquit, *fuit antiquorum, sicut vsque hodie Romana agit Ecclesia, vt statim recitentur ex Diptychis & Tabulis nomina defunctorum, atque ita post electionem subiiceret verba sequentia: Ipsis videlicet, quorum nomina memorantur, & ceteris omnibus in Christo quiescentibus; indulgeas locum refrigerij.* De Diptychis & Tabulis nominum refert idem totidem verbis cum Alcuino Magister Florus, & Pamelius in suprà citatam Epist. 10. S. Cypriani se ait legisse Diptychas, in quibus, *Memento Domine famularum, & quorum*
* Fortè *recitata* *nomina* * *retenta sunt.* & in Missâ S. Marci Græcâ dicitur: Ὁ Διάκονος].
*D.L. *Vide Glossarium Græco-barbarum verbo* Δίπτυχα. *τὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων. Erant similiter multæ Diptychæ mortuorum & viuorum. In Epist. Attici ad Cyrillum, cuius meminit Nicephorus Callistus lib. 14. Histor. Ecclesiast. c. 26. *Itaque*, inquit Atticus, *id nomen*, scilicet Ioannis Chrysostomi, *in Album referri iussi. Mentio eius fit non solùm cum defunctis Episcopis, sed & Presbyteris, & Diaconis, & laicis ipsis; mulieribusq́; cum quibus omnibus nobis Sacerdotij communio, aut earum rerum, quæ in sacrâ mensâ mysticè percipiuntur, participatio non est. Magna enim est inter defunctos & superstites differentia; ita vt & propter differentem eorum, quorum memoria conseruatur statum, discreti sint.* Super quæ verba Baronius sic ait: *Nolebat Cyrillus nomen Ioannis Chrysostomi referre in Tabulam Episcoporum.* Cyrillus verò Attico respondit, eodem Nicephori libro, cap. 27. *Lectis quæ à pietate tuâ ad me sunt missæ litteris, Ioannis nomen sacris inscriptum esse Tabulis intellexi. vbi verò eos, qui inde ad nos venere, interrogaui, non laicorum, sed Episcoporum catalogo adscriptum audiui.*

8. Ex quo loco colligitur, aliud fuisse Diptychon Episcoporum defunctorum, aliud verò laicorum. Sed obseruandum maximè, numquam fuisse permissum in vllâ Ecclesiâ misceri nomina laicorum cum nominibus Episcoporum. Id nos docebit locus ille Epistolæ Cyrilli Alexandrini ad Atticum Patriarcham Constantinopolitanum. *Quomodo namque*, ait, *inter Sacerdotes Dei censebitur, illorúmve feret sortem, cui sacerdotalis dignitas abrogata est?* quasi dicat: Tolerari non potest, vt depositus à dignitate Pontificali (etiamsi maneret Presbyter) computetur inter Pontifices. & inferiùs: *Quomodo verò in catalogo sanctorum ministrorum erit, qui Ecclesiasticis mœnibus eiectus est?* & inferiùs: *Quomodo igitur, aut inter Episcopos laicus, aut inter germanos & legitimos, qui talis non sit, consistet?* Cyrillus non laborabat ponere Chrysostomi nomen inter Presbyteros aut laicos; sed, quia depositus, ne omnino poneretur inter Episcopos Constantinopolitanos. Erat igitur peculiaris Diptycha in singulis ciuitatibus Episcopalibus, habens nomina omnium eius vrbis Episcoporum. Innocentius ad Honorium Augustum: *An nomen eius* (scilicet Chrysostomi) *in sacro Episcoporum Albo* (id est, in sacrâ Diptychâ) *non inscribetur?* Gregorius item in Vitâ S. Chrysostomi ait, Innocentium Papam dixisse Eudoxiæ Augustæ: *Ioannem* (scilicet Chrysostomum) *adscribi Diptychis* (hoc est, defunctorum Episcoporum tabellis) *iustum est, ne Ecclesia eo priuetur nomine, qui memoriâ omni vixit dignus.* Galesinus in Martyrologio v. Idus Martij: *Ierosolymæ S. Sophronij Episcopi, cuius nomen in Ecclesiarum sacris Diptychis adscribi Constantinopolitana Synodus censuit.*

Ex quo loco etiam colliges, non solùm in Diptychis propriarum Ecclesiarum poni solitos esse Catholicos Episcopos, sed & in aliis. Quod etiam constat

ſtat ex teſtimonio Cæſaris Baronij Cardinalis ſapientiſſimi; qui tractans de Epiſcopo Alexandro, qui erat Epiſcopus Antiochenus, ait: *Promiſit ſe recitaturum nomen Epiſcopi memorati* (id eſt Chryſoſtomi) *inter Epiſcopos quieſcentes.* Quod patet adhuc clariùs ex Epiſtolâ Iuſtini Imperatoris ad Hormiſdam Papam, ſic dicentis: *Venerabilis Eccleſia Conſtantinopolitana, nec non & plures aliæ iuſſa ſuſcipiunt veſtra, non ſolùm in ceteris, ſed in auferendis etiam nominibus ex ſacris Diptychis, quæ remouenda maximè poſtulaſtis. Verùm nonnullæ fuerunt vrbes, & Eccleſiæ tam Ponti quàm Aſiæ, ac præcipuè Orientales: quarum Clerici vel populi, omnibus pertentatis minis atque perſuaſionibus, tamen nequaquam flexi ſunt, vt tollant Antiſtitum vel repellant nomina, quorum apud eos opinio floruit; ſed morte duriorem rem exiſtimant, ſi mortuos condemnauerint, quorum gloriabantur vitâ ſuperſtitum.* Clarum eſt, non iuſſiſſe Hormiſdam ex omnibus Eccleſiis Conſtantinopolitani Patriarchatus, Ponti, Aſiæ, Orientiſque, aliquos priuatos cuiuſcumque ciuitatis ex Epiſcoporum Tabulis eximi; ſed eoſdem qui inſcripti erant in omnibus Orientalibus Eccleſiis, à numero Catholicorum Epiſcoporum eximi deleriqúe.

Vnde patet, in omnibus vrbibus nonnullorum Catholicorum ſcripta nomina: atque colligitur etiam inde, Pontificis eſſe Romani, quos vellet ex recto iudicio iubere ſacris adimi Tabulis, & in hæreticorum poni Diptychis. 9.
Id quod faciunt maximâ cum ratione ſancti Officij Inquiſitores Apoſtolici, qui iubent nomina hæreticorum in lineis inſcribi velut Tabulis, cum inſignibus hæreticorum, & parietibus Eccleſiarum Parochialium appendunt. Poſtremò reſtant oſtendenda duo, quòd aliquando inter vel ante cuiuſque vrbis Pontifices alij ponerentur, & quòd in ſingulis vrbibus eſſent ſuorum Epiſcoporum Diptychæ. Quòd fuerint tabulæ alienorum Epiſcoporum, docuimus ex loco præcedenti; quòd verò iuncti ſint cum propriis, locus ille docet ſatis ex Chryſoſtomo allatus de Epiſcopis viuis: nam idem factum eſſe in mortuis, quis negare poſſit?

Sed videamus iam peculiari quodam id exemplo, ſumpto ex Concilio Mopſueſteno: nam Iuſtinianus Imperator cenſuit, vt Epiſcopi illius Prouinciæ ad Concilium conuenirent, ibique offerrentur Diptychæ illius ciuitatis, & ſub plurium teſtium fide dignorum iuramento probaretur, an in illis eſſet nomen Theodori cuiuſdam Epiſcopi veteris in illâ vrbe. vbi ſic habent Acta Concilij: *Sanctiſſimi Epiſcopi dixerunt: Reuerentiſſimus ſacrorum cuſtos vaſorum iſtius ſanctiſſimæ Eccleſiæ adferat ad conſiderationem nobis, & recitationem, huius ſacræ Eccleſiæ Diptycha, in quibus ſanctæ memoriæ Sacerdotum iſtius optimæ ciuitatis ſcripta continentur vocabula. Ioannes Presbyter & Cimeliarcha dixit: Secundùm iuſſionem veſtræ Sanctitatis inter ſacra vaſa, quæ à me ſeruantur, habentes iſta Diptycha protuli, & ad recitationem protuli: habeo etiam alios duos membranaceos ſermones vetuſtiores iſtis, qui nunc ſunt, & ipſos protuli ſicut in dictis. Sanctiſſimi Epiſcopi dixerunt: Ad auditum noſtræ mediocritatis, & illorum, qui ad teſtimonium adducti ſunt, Reuerendiſſimiq; & clariſſimi, & honeſtiſſimi viri, recitentur ſacra Diptycha, quæ declarant ſanctæ memoriæ connumerationem Sacerdotum iſtius Mopſueſtanæ ciuitatis, ex quo immaculata & orthodoxa fides prædicatur vſque ad hunc Sacerdotem, qui in præſenti tertiadecimâ indictione defunctus eſt. Et recitati ſunt, & habent ſic: Pro requieſcentibus Epiſcopis, Protogene, Zozimo, Olympo, Cyrillo, Thomâ, Baſtiano, Ioanne, Augentio, Palatino, Iacobo, Zozimo, Theodoro, Simeone.* & in alio non ponitur ad finem Theodorus. 10.

Multa colliguntur inde. Primò, maximâ cuſtodiâ inter Eccleſiæ theſauros

ſauros ſeruari ſolitas eſſe Diptychas huiuſmodi; & ita ſeruabatur vetus in ſanctâ Eccleſiâ Toletanâ in ſacro Ærario, ſcripta à tempore Alfonſi Sexti, litteris Gotthicis. Secundò, non ſemper vnam fuiſſe, ſed multas pro temporum varietate: nec enim omnia nomina Pontificum poni debuerunt; quia iam poſt octingentos vel plures annos creſceret numerus circiter in infinitum. Tertiò, in membranis contineri; aliaſque Diptychas eſſe vetuſtiores aliis. Et probatum eſt multorum teſtium aſſertione ſub iuramento prolatâ, loco Theodori poſitum & ſuffectum fuiſſe nomen Cyrilli Patriarchæ Alexandrini. Vt vel hinc intelligas, in Diptychis Epiſcoporum alicuius ciuitatis aliquando poſita fuiſſe nomina Epiſcoporum aliarum ciuitatum.

Ex prædictis conſtant etiam multa. Primò, non poni in Diptychâ Epiſcoporum laicos, nec Presbyteros. Secundò, ſeorſim poni Epiſcopos externos à propriis Epiſcopis. Tertiò, cuiuſcumque ciuitatis fuiſſe ſuorum Epiſcoporum Diptycham maximè ſeruatam. Iam verò ad Diptycham Toletanarum Tabularum deſcendamus.

11. Sed dices Primò, Vndenam ſcies hanc Diptycham non eſſe mixtorum Epiſcoporum ex diuerſis Epiſcopatibus collectorum? Secundò, vnde colligitur eſſe Toletanorum Pontificum? Ad primum: Numquam ego crediderim, omnino mixtos fuiſſe Pontifices: ſed vel aliquot alios in principio poni, & ſtatim illius ciuitatis; quia, præterquam quòd talis mixtio eſſet præter rectum ordinem, atque adeò pareret magnam perturbationem, nulla talis dari poteſt. Secundò, dato quòd in Diptychâ Mopſueſtenâ eſt inſertus Epiſcopus Cyrillus, non tamen alius. Tertiò, quia in aliis Diptychis Eccleſiæ Toletanæ, qualis illa membranacea litteris Gotthicis ſcripta, quæ ſeruatur in Sacrario, & quæ eſt inſcripta in pariete, & quæ in Capitulo, nullos habet aliarum admixtos Pontifices. Ad ſecundum percontor: Si non ſunt iſti Pontifices Toletani, cuius vel quarum Sedium ſunt? & cùm veriſimiliter nequeas Sedes aſſignare præter Toletanam, reſtat, vt illi Sedi tribuendi ſint. Secundò, quia illorum Pontificum, ***Bernardi, Ragimundi, Ioannis, Cerebruni, Mariani, Ruderici, Ioannis, Paſchaſij, Sanctij, item Sanctij***, &c. ſunt nomina Toletanorum Pontificum; ergo & illa quæ ante hæc ſunt.

Et vt id manifeſtiùs eluceat, præteriri non debet, hanc Diptycham compoſitam eſſe ex Pontificibus qui fuerunt poſt euerſionem Hiſpaniæ. Quod probatur, quia ille Petrus, eſt Petrus Prælatus tempore captiuitatis; Ioannes eodem tempore, Bonitus, &c. Et ſunt duæ Diptychæ, vna vſque ad Saluiatum, paulò priùs ante repetitionem à S. Vrbano, & libertatem vrbis Toletanæ; altera, poſt ipſam libertatem, quæ incipit à Bernardo. Diptycha ſancti Æmiliani finem accipit in Ioanne, hæc incipit ab eodem. Ioannes ærâ DCCC.XCIV. anno Domini DCCC.LVI. quem putat Aluarus Gomezius hunc eumdem eſſe, qui tamquam vir ſanctus & miraculis clarus iacet ad S. Luciæ ædem in marmoreo ſepulchro conditus. Ergo iuxta hoc cœpit fieri catalogus hic à tempore Ioannis huius, vocati Serui Dei; niſi mauis, nomina eſſe duorum Pontificum.

Vide eas initio Chronici Iuliani.

12. Ex quo etiam colligo grandè quoddam argumentum, hoc tempore factam eſſe huic Breuiario additionem, & mutatam hanc Diptycham. Hæc mutatio facta fuit Toleti; quia Mauri ex pacto conuento reliquerunt Toletanis ſex parœcias, in quibus erat vſus Muzarabicarum tabularum: ergo Presbyteros, qui concinnarunt hanc Diptycham, ad formam conformaſſe dicendum eſt, quæ magis congrueret rebus Toletanis. Et in illis primum ſibi locum vendicat catalogus ſuorum Epiſcoporum, qui factus eſt multo tempore poſt captiuitatem à tempore Saluiati. Vnum ergo hîc addam, non

non omnes in eâ positos esse Pontifices Toletanos, sed selectiores, aut litteris aut sanctitate: nam, vt affert Gabr. Vasquez in fine libri de Ador. imag. Luitprandus, qui floruit (vt asserit Onuphrius Panuinus in Chronico) anno DCCCC.LVIII. testatur se fuisse sub Bonito Tolerano Episcopo Subdiaconum Toletanum, qui, teste Iuliano, fuit anno DCCCC.XLVIII. ergo eo sæculo iam erant Episcopi. Ad hæc, idem post Ioannem & Seruum Dei ponit Visitanum, Viuentium, & Felicem, Episcopos Toletanos. Idem anno millesimo ponit Blasium, cognomento Iustum; cuius mentio est in Historiâ Franciscanorum à P. Francisco Gonzagâ Generali compositâ, vbi sic de templo S. Francisci: *Ex quibusdam characteribus in choro inscriptis liquidò constat, à Reuerendissimo Blasio Toletano Archiepiscopo consecratum anno à Christo Saluatore nato* M.IV. *eo tempore quo Portugalia in Regnum nondum erecta erat, sed Comitibus Castellæ, tamen à Rege dependentibus, parebat.* Hæc ibi. Post Iustum sequuntur Saturninus, Saluiatus, item Saluiatus, & post hos Paschasius & Petrus, sub recuperatione, vel paulò ante recuperationem Toleti; vbi electus est Dominus Bernardus Archiepiscopus Toletanus.

Sequitur altera Diptycha à Bernardo ad Sanctium. Secunda sub illo facta, & tunc additi sunt Dominicus, Paschasius, qui fuit electus, Iulianus etiam electus, & velut Vicarius Sanctij, Philippus non electus Hispalis, & alij, vt credo, non aliarum Ecclesiarum Episcopi, sed electi Toletani diuersis temporibus. Concludit chorus, *Et omnium pausantium*, quasi dicat, *Episcoporum in Christo quiescentium.* Ergo ex dictis constat, duas has Diptychas factas esse, priorem ad vltimum Visitanum à Ioanne vltimo catalogi, vel Diptychæ, quæ est in codice M. S. litteris Gotthicis Monasterij S. Æmiliani Cucullati; qui modò seruatur in Regiâ Bibliothecâ S. Laurentij Scurialis. Posteriorem post tempora Sanctij filii Regis Aragoniæ, qui mortuus est sub vltimis annis Regis Castellæ Sapientis Alfonsi, ante CCC.XXV. annos. priorem verò ab anno DCCC.LVI. ad annum M.L. per ducentos circiter annos, posteriorem ferè per centum. Memini quidem, cùm essem adolescentulus, audisse non semel recitari nomina horum Archiepiscoporum in Capitulo, antequam conciones Latinæ orationésve, quæ illic de more haberi solent, inciperent. Et cùm sanctus Ildefonsus posuit Asturium octauum, credo non intellexisse, nisi de præcipuis qui in illâ Diptychâ positi sunt, in quâ vel per incuriam, vel quia non scripserat, prætermissus est sanctissimus vir Melantius, qui anno CCC. subscripsit in Concilio Illiberitano; nec in illâ Diptychâ sunt Olympius & Gregorius, quos constat subsecutos esse Natalem, ante Audentium Toletanum Episcopum, vt successorem, qui in Concilio Tarraconensi subscripsit, vt Honoratum Hispanum. De quo sic Primus Cabilonensis: *Concana Cantabrorum ciuitas in Hispaniâ. Hic Honoratus Toletanus Episcopus nascitur, qui sacrauit Firminum Episcopum Ambiani Martyrem: & hic migrat Confessor: Firminus passus est in persecutione Diocletiani.* Itaque fuit post Melantium, vt constat ex Iuliano & aliis. Nec admittitur expositio Moralis, quòd pro Tolosano positum est nomen Toletani; quia nullus reperitur Episcopus Honoratus Tolosanus, nec Demochares in tabulis Episcoporum Tolosanorum talem numerat, nec ipsi Toletani cognoscunt; sicut neque Marinum, ad quem scribit Papa Melchiades, Vnde colligo, non exactam habuisse sanctum Ildefonsum suo tempore prædecessorum suorum Diptycham, vt re verâ non est; quia non meminit sancti Eugenij Marcelli, Toletanorum Pontificis, & Pastoris Hispaniæ. 13. 14.

Quamobrem multò minùs ad scopum attingunt, qui putant Diptycham à Pelagio fuisse inchoatam, à tempore quo Gothi peruaserant Hispanias, 15.

quia octauus est Asturius in ratione numerandi sancti Ildefonsi inter Toletanos Antistites; & si superaddas illis Honoratum, Olympium, Gregorium, Melantium & Marinum, est XIII. Et tamen Asturio Pontifice, qui creditur primo Toletano Concilio interfuisse, nondum inuaserant Hispanias Gotthi, qui illas peragrarunt post annum CCCC.XIII. quo tempore si numeremus Asturium,& Eugenium Martyrem,transierant (vt minimum) Episcopi tredecim in Sede Toletanâ: vt videas luce clariùs, quàm vehementer errent, qui sic ratiocinantur. Quòd si dicas, à Pelagio cœptum esse post persecutionem Diocletiani, imo post Melantium & Marinum, vnde id conficis? quo probas Auctore? quo loco ponis Olympium Toletanum? nullam sedem habet in Diptychâ veteri. Quamobrem fuit antiquior Athanasio & Hilario, ex D. Augustino; maxime cùm Vincentius sextus ab Eugenio est, ad quem scribit S. Anterus Papa anno CC.XXXVI. vt docet Iulianus, Dexterque Barcinonensis; ergo nullo modo potest esse Diptycha hæc ex illis Episcopis, qui inceperunt post persecutionem Diocletiani, post annos Melantij & Marini Pontificum.

16. Nec minus hallucinatur Stephanus Zamalloa lib.8. Compendij, dum post Castinum ponit Melantium: qui cùm incipiat seriem Episcoporum ab Eugenio, qui fuit anno Domini C. per CC.XXX. annos (sunt saltem ducenti) vt ponamus Melantium peruenisse ad annum CCC.XXX. ponit septem Pontifices; quibus singulis dandi sunt XXVII. anni. Nec improbabilis mihi videretur opinio, si superadderet his, eisque insereret Olympium & Gregorium, nec poneret Melantium quarto loco post Asturium, qui fuit an. CCCC. Vnum in hoc Auctore sine laude transire nec debeo nec possum, quòd putat ab Eugenio vsque ad Melantium, & eo posteriores Pontifices, Toletanorum Præsulum perpetuam seriem ac ordinem duci. Sic enim Dexter, sic M. Maximus, sic Luitprandus & Iulianus censuerunt, & sic optimus ordo est, qui nunc hîc signatus est à me his rationibus.

Nota. *Non contendit Auctor, vt Toletana Ecclesia cum Romanâ (absit) de Primatu certare, aut cum eâ de prærogatiuâ infallibilis Spiritus sancti assistentia comparari possit; sed quòd Toletana in nonnullis Romanæ assimiletur, & ceteras Patriarchales, etiam Orientis, quodammodò superet.*

17. Sed dices, cur adeò solicitè, sic anxiè conaris probare Pontificum horum successionem? Quia ex continuatione aut successione perpetuâ, ducto principio ab Apostolo, vel Apostolico viro, conseruatâ pariter in eâ serie successioneque fide Petri (quæ eadem est quam Apostoli docuerunt) colligitur, Sedem Toletanam esse verè Patriarchalem, atque adeò meritò Apostolicam debere dici. Nam siue dicamus, ab Apostolo Iacobo fidei factum illi fuisse principium, siue ab vno ex illis septem Episcopis, quos Româ Petrus transmisit in Hispaniam, siue (vt plerique iudicant,& Toletanorum fama constantissima est) ab Eugenio Marcello, ciue Atheniensi, siue (veriùs & certiùs) ciue Romano, discipulo S. Petri, à Clemente Petri discipulo gratiâ prædicationis ad vrbem Toletanam misso: re verâ Patriarchalis Sedes est nostra Toletana, & inter Hispanas dicenda est Apostolica. id quod dici possent Bracharensis, Cæsaraugustana, Iriensis, Accitana, Illiberitana, & ceteræ, quas septem Apostolici viri à Petro Româ missi in Hispaniam fundauerunt; sed illarum non potest assignari perpetua Pontificum, qui tales vrbes institutis Apostolicis fundauerunt, series & ordo ab illis temporibus ad hæc nostra tempora.

Quod tametsi pluribus probet Cardinalis Illustrissimus Bellarminus; nos tamen, quæ dicat ille fusè, in quamdam breuem summam contrahere conabimur.

18. Primò, probat ex Patribus successionem Ecclesiæ Romanæ, inter quos primus Irenæus lib. & cap.3. qui probat successionem Romanorum Pontificum à Petro ad Eleutherium; additque per hanc successionem omnes hæreticos confundi. Tertullianus lib. de Præscriptionibus, *Cedant*, inquit, *hære-*

hæretici origines Ecclesiarum suarum; euoluant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, vt primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, habeat auctorem vel antecessorem. Hoc enim modo Romanorum Ecclesia Clementem à Petro ordinatum refert. confingant tale aliquid hæretici. Sic Eusebius, Epiphanius, Prosper, & alij diligentissimè continuationem Ecclesiæ Romanæ procurarunt; vt ex tali continuatione constaret, Romanorum Ecclesiam veram & Catholicam esse. Augustinus in Epistolâ 165. ad Generosum, & in Psalm. contra partem Donati. *Numerate*, inquit, *Sacerdotes, vel ab ipsâ Sede Petri, & in ordine illo Patrum, quis cui successerit, videte; ipsa est Petri, quam non vincunt superbæ inferorum portæ.* Et vt intelligatur vis huius argumenti, notari debet, nullo modo Ecclesiam esse posse sine Pastoribus & Episcopis, vt rectè docet Cyprianus lib. 4. Epist. 9. vbi dicit, *Ecclesiam esse plebem Episcopo adunatam.* Esse autem huiusmodi gregis Pastores Episcopos, docet Paulus Act. 20. *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei.* Notetur Secundò, illos veros habitos esse Episcopos semper, qui ab Apostolis per legitimam successionem & ordinationem descendisse demonstrantur. Quia constat Christum, qui caput est Ecclesiæ, solùm ordinasse duodecim Apostolos Episcopos, quibus vniuersalem potestatem concessit regendi, pascendi, gubernandique suam Ecclesiam; Apostolos verò posteà elegisse atque ordinasse alios Episcopos, & eis similem potestatem pascendi, & alios Pastores consecrandi tradidisse. quod ex Historiis constat.

Hinc colligitur, quòd vbicumque sunt veri Episcopi, ibi sunt oues, & ibi sit Ecclesia; quia ibi successio profecta ab Apostolis, vel viris Apostolicis; ibi ordinatio vera, veraque successio & iurisdictio: & hæc profecta à Petro, vel aliquo Apostolorum; & illi à Deo per Iesum Christum, qui est verum Ecclesiæ caput. Secundò requiritur, vt sit Ecclesia aliqua vera, & ab Apostolicâ profecta, quòd eius doctrina habeat consanguinitatem cum doctrinâ Apostolorum, vt ait Tertullianus lib. de Præscriptionibus, videlicet quia doctrinam retinet, quam Apostoli tradiderunt. Quo antidoto vsus est Theodosius Imperator, vt tradit Sozomenus lib. 7. cap. 5. ad componendum magnum in Ecclesiâ dissidium inter Catholicos & hæreticos: rogans ab hæreticis, an crederent antiquos Patres rectè sensisse de rebus Fidei: quibus quidem affirmantibus & assentientibus, iussit, vt, si illorum dogma conforme esset traditionibus illorum Patrum, reciperetur; sin difforme, reiiceretur. *Examinemus*, inquit, *doctrinam vestram ad illorum scripta, &, si cum illis consenserit, retineatur; sin minùs, abiiciatur.* Interruptio inuenitur in successione in Ecclesiâ Constantinopolitanâ, quæ non antiquior est ætate Constantini; interruptio in Ierosolymitanâ, in Alexandrinâ, Antiochenâ, propter multa schismata & hæreses ab illarum Sedium Episcopis admissas. At licet fuerit Apostolica Cæsaraugustana, vtpote quæ à S. Iacobo trahit originem, habuit Vincentium Episcopum hæreticum: Abulensis à Torquato S. Iacobi discipulo, à S. Petro in Episcopum consecrato, & ad Hispanias misso, habuit hæreticum Priscillianum. Sed, bonitate Dei, Toletana nec defecit in perpetuâ Pontificum successione (vt clarè demonstratum est) nec aliquando ipsa, vel eius Pastores à fide Romanæ Ecclesiæ deuiarunt. Quin multos habuit Doctores, qui verbo librisque compositis pro eius defensione mirabiliter depugnarunt. quod mihi viriliter defendendum est; sed incipiam ab eâ parte, quâ dicitur nullum habuisse Pontificem hæreticum. 19.

Gratiæ maximæ & immortales agantur Deo, qui bonitate suâ, & precibus S. Ma-

S. Mariæ Virginis, & S. Iacobi primi Hiſpanorum Apoſtoli Doctoriſque, effecit, vt ab Eugenio Marcello vſq; ad Bernardum huius nominis ſecundum nullus in tantâ annorum ſerie Pontifex extiterit Toletanus, qui poſſit vel debeat vllo modo hæreticus appellari. Duo tamen ſunt, de quibus dubitari iure poſſet. Alter horum anno ferè DCC.LXXXV. vel DCC.XXX. Elipandus, tempore captiuitatis; alter anno M.D.LVI. vel anno M.D.LXX. quorum alter, vel vterque, ſi fuiſſet hæreticus, nullo modo in Pontificum Toletanorum Diptychis poneretur. Et vt à Bartholomæo Mirandâ ſermonem faciam, ille quidem Romæ coram Gregorio XIII. Pontifice Maximo ſeptem propoſitiones abiurauit, de quibus erat vehementer ſuſpectus; nec tamen propterea prohibitus eſt teſtamentum in morte conficere, & à morte in numero Toletanorum Pontificum adſcribi. Errores illos, de quibus erat ſuſpectus, nec defendit, nec veros eſſe commonitus affirmauit, quin vt noxios, & à fidei regulâ alienos libenter ſuppliciterque (vt dixi) abiurauit. Habet inter Toletanos Pontifices in pariete ſacri Ærarij elogium, pietatis ſuæ non contemnendum teſtimonium: qui quamuis iuſtis ex cauſſis comprehenſus, & in cuſtodiam coniectus ſit; tamen poſt longam tot annorum intercapedinem latè conteſtatam, propoſitionum illarum abiuratione, & recluſione per decennale tempus in Monaſterio, tandem abſolutus eſt: qui paulò pòſt quàm eſt abſolutus, incidit in morbum, & (vt dicitur) piè ſanctèque deceſſit.

20. Veniam autem iam ad Elipandum. Hic (fateor) tenuit errorem, à magiſtro ſuo Felice Pontifice Vrgelitano peſtilentiſſimo nefarioque hæretico edoctus; ſed nec illum cum pertinaciâ defendit, nec, admonitus ab Adriano Papâ & Carolo Magno Imperatore, in ſententiâ perſtitit; ſed erroris eum ſeriò pœnituit. Sic ſenſit Ambroſius Morales, ſenſit & Doctor Ioannes Mariana; quamquam dubitet omnino, quid de illo actum ſit: tamen cùm nec vocatus ſit Romam, nec viſus abiurare; propterea credendum eſt, fuiſſe relictum, quia ſe correxit. Idipſum ſenſit P. Gabriel Vaſquez in fine lib. de Adoratione imaginum. quin & ego in Hiſtoriâ Eccleſiæ ciuitatis Toletanæ idipſum defendo. Id quod multis poteſt probari teſtimoniis,

21. Luitprandi, Iuliani dicentis habuiſſe Toleti Concilium, & coram Metropolitanis & plurimis Abbatibus teſtatum eſſe publicè, numquam ſuæ mentis fuiſſe, in quoquam maximo vel minimo ab Eccleſiæ Romanæ ſenſu diſcedere, & ob id ipſum libenter & ſponte ſuâ deteſtari ac execrari abiurareque errorem illum, ac damnare quoſcumque ſciret illum defendere. Id quod in Annalibus Boiorum docet Ioannes Auentinus, vbi de Concilio Francofordienſi ſic loquitur: *Tertiò ibidem condemnata eſt hæreſis Feliciana & Elipandiana de adoptione Filij Dei, omneſq; ſubſcripſere Sacerdotes: Elipando agnoſcenti errorem venia data, dignitas ſeruata.* Quomodo ergo dicendus eſt Elipandus hæreticus, qui numquam ſuum errorem pertinaciter defendit, & admonitus illum abiurauit? erraſſe dicendus eſt, vt hominum eſt plerumque labile & procliue ad errores ingenium; non tamen pertinaciter illum defendiſſe, vel ei mordicus adhæſiſſe. Quare cautè ſatis Onuphrius Panuinius in Chronico Eccleſiaſtico vocat Felicem Hiſpanum hæreticum, non autem Elipandum; & Felicianam hæreſim vocat, non Elipandianam. Nec mirum quòd non ita cederet Etherio & Beato, qui contra eum Apologiam ediderunt, cùm voci Pontificis Adriani ſtatim facilem accommodauerit aurem, & à propoſito deſciuerit. Vnde miror, cur adeò luculenter & atrociter in illum inuectus ſit Cardinalis Baronius, vir ſanè pius doctiſſimuſque: qui ſi legiſſet ſcripta noſtrorum hominum, credo humaniùs tractaret Pontificem in errorem lapſum; ſed miſericordiâ Dei ſingulariter emendatum. Subiiciam

22. verba

verba tanti Cardinalis, quæ sic habent, ex Tom. 9. anno Christi DCC.LXXXIII. *Sed quid accidit? Insusurrauit serpens in aures eius*, hoc est, Adosindæ, *vt olim in totius humani generis cladem tentauit Heuam; sed eò periculosiùs aggressus est certamen diabolus aduersus eam, quòd vsus est ad ruinam viro qui minister salutis à Deo fuerat constitutus, nempe Archiepiscopo, eodemq; Hispaniarum Primatè Elipando Toletano, Nestorianæ instaurandæ hæresis auctore. Hanc igitur cùm ad errorem suamq; prauam sententiam conaretur pellicere Elipandus, præstitit ipsa quod est prudentissimæ feminæ, specimen edens mulieris fortis, quæ non circumduceretur omni vento doctrinæ; sed quæ non haberet quem domi interrogaret ex monitu Pauli.* Non eo fuit animo Elipandus, vt mulierem præclarissimam in suam pelliceret sententiam, sed quòd vellet quosdam reprehendi, qui contra ipsum scripserant. Nescio tamē quomodo vocet eum instauratorem erroris Nestoriani, cùm Elipandus vnam tantùm in Christo admiserit personam; dicit tamen ex parte humanitatis dicendum filium adoptiuum, vt latè doctissimeque probat P. Gabriel Vasquez in libro eâ de re luculenter edito. Nec 23. minus eo consilio Carolum Maximum consuluit, vt eum deciperet: quia si eius erat hoc institutum, quorsum petit, vt à Concilio liber eius lectus expenderetur? quia hoc magis est, hominis volentis ab errore reuocari, si iniquè incederet, quàm alios velle decipere; cùm ad hoc non plures admonitores & examinatores peteret, sed vt ipse solus legeret & approbaret. Et euentus docuit, quis fuerit eius animus, quæ mens, quis sensus; quia admonitus ab Adriano & Carolo, resipuit. Nec video, cur sit eius erroris auctor Elipandus, cùm omnes eum Felici Antistiti Vrgelitano tribuant, non autem Elipando. Nec est quòd quemquam moretur, quòd multi qui ab Elipando audierant hunc errorem, ipso iam resipiscente, & ad vnitatem Ecclesiæ reuerso, noluerint resipiscere. Id quod nostris temporibus vidimus factum cum aliquot discipulis Cazallæ hæretici, qui conuersus est: nihilominùs tamen ipsi noluerunt resipiscere. Quare mirari satis non queo, cur vir sapientissimus, prudentissimus, & eximiè pius ita loquatur de hoc Toletano Pontifice, ac si alter Martinus Lutherus, patrum nostrorum memoriâ nocentissimus hæreticus, aut superiori sæculo Arius, vel Eunomius, aut Nestorius extitisset. Vsque adeò conuenit grauissimis Scriptoribus, qualis profectò est Cardinalis Baronius, quàm optimè meritus de Christianâ Republicâ, consulere nationis cuiuscumque viros doctos, & in Historiis illarum gentium versatos, vt sic comperta & vera scribantur.

Venio iam ad secundam partem nostræ propositionis, in quâ describendi 24. sunt viri præcipui, qui sanctam Ecclesiam Toletanam à temporibus Apostolorum gubernarunt, & suæ doctrinæ & sanctimoniæ pabulis aluerunt, ac nouis quibusdam splendoribus illam illustrantes, toti Ecclesiæ Catholicæ mirabiliter illuxerunt. Et in primis sit sanctus M. Marcellus Eugenius, vt plerisque placet, ciuis Atheniensis, sancti Pauli discipulus, Dionysij condiscipulus; vt aliis, S. Petri discipulus, à S. Clemente cum Dionysio Gallias petente missus in Hispanias. Quem constans fama est, docetque Dexter & Iulianus, non sine diuino consilio posuisse totius Hispaniæ Primatum in Ecclesiâ Toletanâ, tamquam totius Hispaniæ meditullio; quòd ex omnibus eius partibus ex æquo ad eam deueniri posset. Hîc iecit prima doctrinæ fundamenta, seu iam præiacta à sancto Iacobo Zebedæi filio ipse firmauit; & oues quas ibi reperit, castæ doctrinæ & vitæ singularibus exemplis mirificè pauit.

Ad quod cum aliis præstandum, attulit secum Archidiaconum Vitalem 25. nomine, & Zenonem, ac Feliculam Diaconissam. Sed cùm res dignæ con-

filtatione fefe obtuliffent, mifit primò Vitalem ad Dionyfium, mox ad Clementem: qui fanctum Pontificem comitatus, eius martyrij fuit teftis in exilio : reuerfus Romam, illuftri martyrio coronatus eft: cuius Vitam fcripfit Illuftriffimus Sanctius Dauila à Toleto, Epifcopus Giennenfis, fatis luculenter & verè. Poftea verò, rebus in Hifpaniâ rectè compofitis, & Sedibus in prouinciâ iam multis prærectis, petiuit Lutetiam Parifiorum, confulturus Apoftolico more fanctum Dionyfium; vt fecit multò priùs Paulus, qui petiit Ierofolymam, vt cum Petro modum doctrinæ doctrinamque conferret. Ex itinere verò cùm Tolofam acceffiffet, reperit Saturninum iam martyrij laureâ cumulatum; ibique manfit nonnihil temporis, vt Chriftianos illius ciuitatis interitu tanti Paftoris mœftos & animo conſternatos confolaretur: & vt ingentem tanti cafus dolorem meliùs lenire poffet, illis frequenter concionatus eft; adeò vt Hiftoria Tolofana Eugenium inter fuos Pontifices annumeret. quod & Primus Epifcopus Cabillonenfis pofteritati teftatum reliquit.

26. Quantum verò temporis ibi moratus fit Eugenius, non eft facile comperire. credo tantum moratum, quantum fupplendæ adeò graui neceffitati fatis effet. Inde profectus Parifiorum Lutetiam, cùm prope illam vrbem effet, cognouit ante dies quadraginta iam ad cælos euolaffe Dionyfium, Doctoris & Martyris duplicatâ coronâ; & tactus amore tanti Pontificis, quem loco patris & magiftri femper duxerat, compofuit elegans quoddam carmen & hymnum, illam puritatem linguæ Latinæ, quæ tunc adhuc manebat, mirificè redolentem. Quem vtinam habere poffemus: haud dubium, quin loco magni cuiufdam thefauri ducendus, & pro iufto quodam volumine effet reputandus: fpiraret fanè cæleftem & Apoftolicum fpiritum, & illam maieftatem ac pietatem illius fæculi, verè quidem aurei. Durabat adhuc tempore Hilduini (vt ipfe teftatur in Vitâ Dionyfij) qui non paruam à nobis iniiffet gratiam, fi, cùm alia præclara retulit, hunc hymnum addidiffet, & nos hoc immortali beneficio beaffet. Nec multò pòft, XV. die fcilicet menfis Nouembris, & ipfe mortalem vitam cum immortali Martyr & Doctor commutauit; anno (vt opinor) C.XXXI. vt ex tabulis Græcis Baronius probat in Martyrologij Annotationibus, agens de S. Dionyfio Areopagitâ.

27. Inuenit autem Eugenius, cùm Toletum adiit, terram illam fubactam, & Martyris magni Iuliani, difcipuli S. Clementis, & ad quem cum Iulio mifit Epiftolam, fanguine rigatam: qui cùm Catechumeni didiciffent fidem à Clemente Romano, ad vomitum reuerfi, & fuafionibus Gentilium labefactati, infeliciter ceciderant; fed, fufceptis litteris à Clemente magiftro miffis, tandem accepto facro Baptifmate, Iulianus fufo fanguine pro fide, in quâ tantillum vifus erat labafcere, datis fortiter ceruicibus, viriliter triumphauit. Cùm Eugenius venit in Hifpanias, credibile eft libros fancti Clementis de Canonibus Apoftolorum, de Conftitutionibus, cum quatuor Euangeliis, omnibus Epiftolis, Apocalypfi, & Actibus Apoftolorum, librofque alios fecum attuliffe: multafque ab eodem Eugenio litteras fcriptas ad diuerfos, vt moris erat illius gentis & fæculi, non dubito. quæ omnia temporis incuriâ periiffe non eft penes me dubium. Hic docuit Toletum fidem, Sacramenta, Sacramentorum cærimonias, recurfum ad Sedem Apoftolicam, & Cathedram Romanorum Pontificum. Hic cærimonias & ritus Miffæ celebrandæ, orandi formulam; traditiones verbotenus, non fcripto, à S. Petro, & poft eum à Clemente Pontifice acceptas.

28. Quin & conftans Toletanorum traditio eft, eumdem fanctiffimum Ponti-

Pontificem erexiſſe domum Aſſumptioni B. Mariæ Virginis Dei Genitricis ſacram; quæ poſt tot annorum curricula decurſa, adhuc in eodem loco, vbi nunc auguſtiſſimum eius templum cernitur, quondam excitata fuit. Nec puto diſſimiles moribus & ſapientiâ fuiſſe, qui ſanctum Eugenium conſecuti ſunt Toletani Pontifices, Pelagius, Paternus, Turibius, Quintus: quibus vt dignitate patibus, loco propinquis, tempore ferè coniunctis cum S. M. Marcello, non dubito quin & fuerit maxima vitæ ſanctitas, morum integritas, zelus in fide, & par in propagandâ ac amplificandâ religione Chriſtianâ ſtudium. Nam quò vicinior eſt aquæ decurſus primo capiti ac fonti, tantò ſolet puriùs ſcaturire: ſic quò propinquiores extiterunt Chriſto puriſſimo ſanctitatis ac veræ religionis fonti Pontifices, eò magis de plenitudine cæleſtium donorum ebiberunt. Vnde viri illius ætatis extiterunt planè diuini & admirabiles; vtpote quibus, vt propinquioribus, Spiritus ſancti cæleſtis & exoptandus imber latiùs ſeſe infudit. Quos oportuit eſſe tales, vt recèns erecta diuinitus ſtructura illorum operâ ac indefeſsâ diligentiâ magis ac magis increſceret. Quod vt opus producerent, augerent, defenderent, quas non moleſtias pertulerunt, quóſve labores inter Gentiles Chriſtiani nominis hoſtes acerrimos non exantlarunt? Dies planè me deficeret, ſi horum vigilias, ieiunia, pernoctationes, lacrymas, aſſiduas & ardentes orationes, pugnas cum Ethnicis, iniurias, & innumeras quas libentiſſimè pro Chriſti nomine pertulerunt difficultates, ſigillatim vellem oratione complecti: nam & temporum acerbitas, perſecutionum aſſiduus tyrannorumque furor, dæmonum illos impugnantium rabies, frequentes paſſim cædes, præſtanda gregibus exempla, facilè mihi perſuadent, illos fuiſſe diuinos & admirandos Heroas, tantiſque neceſſitatibus accommodatos.

Quòd ſi illorum temporum euoluamus hiſtorias, quod in aliis Prouinciis tunc accidit, & in noſtrâ Hiſpaniâ, atque adeò ciuitate Toletanâ, accidiſſe, rationi conſentaneum eſt credere. Nam idem erat horum & illorum Deus, communis cauſſa, par vbique tyrannorum potentia, non diſſimilis fidelium ad martyrium amor & deſiderium. Si in aliis vrbibus multi Martyres extiterunt eo ſæculo, quid ni Toleti quoque fuiſſe confirmabimus? Hoc autem inter vtroſque intereſt, quòd, quia illorum adhuc manent Hiſtoriæ, ſic contigiſſe fatemur; quia tamen de Toletanis rebus omnino temporis iniuriâ Annales perierunt, affirmare non audemus; piè tamen credere & opinari id tutò poſſumus. Quæ quidem opinio ac fides pia ſatis eſt, vt dicamus tales illos viros Apoſtolicos per id tempus extitiſſe, quales in ſimilibus occaſionibus ſolet diuina prouidentia dare, & poſcit temporum acerbitas: nam à ratione diſſonum eſt affirmare, primis illis Paſtoribus non datum eſſe cælitus Spiritus ſancti influxum, & viſibiliter in linguis igneis in eos non fuiſſe delapſum, vt non multò priùs in centum viginti diſcipulos ſimul collectos die Pentecoſtes Ieroſolymis illapſus eſt; qui hos animauit, omni liberauit formidine, intrepidos effecit ad maxima quæque aggredienda & conſummanda. Fuerunt planè illi primi Paſtores aptiſſima Spiritus ſancti va- 29.
ſa, homines animis altiſſimis præditi, conſtantes, diuini, zelo Dei feruentes, 30.
gregum ſuorum mirabiliter amantes, & qui libentiſſimè pro Dei gloriâ & ouium ſalute ceruices carnificum mucronibus obiicerent. Ferè in eis nihil humanum, diuina omnia, mentis cogitatio, inſtitutum, conatus & opera. id quod frequenter incurſantes tyranni, & totus mundus in eos arma parans, infamiæ, carceres, cruciatus, bonorum expoliationes, exilia, verbera, infeſtationes, ſcommata, & ipsâ morte ſæuior mortis dilatio, manifeſtiſſimè poſtulabant. Tales extiterunt, & multò diuiniores adhuc illi primi religionis

Christianæ propagatores, tales & supradicti Toletani Pontifices, de quibus mentionem fecimus. Quòd si illorum res præclarè diuineque gestas non inuidisset nobis vetustas perniciosa, proculdubiò in singulis istis heredibus expressam Apostolicæ sanctitatis imaginem possemus intueri.

31. An verò Pelagius noster minor Pelagio Laodiceno erit, vitæ sanctimoniâ, zelo fidei, & custodiendi commissi sibi gregis studio & diligentiâ? Atqui noster Pelagius heres fidei magistri sui Marcelli fuit, vt Marcellus S. Petri Apostolorum Principis, & in gubernatione totius Ecclesiæ primi Christi successoris: quem quis mihi negare potest virum fuisse prorsus Apostolicum, qui successit Eugenio Petri discipulo, & à Clemente Pontifice ad Hispanias missus? Eugenius planè fuit vir Apostolicus, Pelagius viri Apostolici primarius successor & discipulus: qui quidem Eugenius (ne vel hoc prætermittam) admonitus Epistolis Clementis & Anacleti, & ex speciali commissione Legatus S.Clementis (vt Christus Petrusque censuerunt) Primatum totius Hispaniæ Toleti constituit. Non quòd eo tempore in eâ non essent vrbes aliæ splendidiores, maiores & augustiores Toleto; sed quia ciuitas hæc est velut vmbilicus totius Hispaniæ. Hæc potissima caussa mouit sanctum Eugenium ad stabiliendum totius Hispaniæ Toleti Primatum, sicut Trophimum sancti Petri discipulum aliæ peculiares potuerunt impellere, vt poneret Sedem totius Galliæ primariam in vrbe Arelatensi, vt patet ex constitutione Iustiniani Imperatoris in Concilio Constantinopolitano 2.Tom. Concil.fol.581. Et eâ de re extant Epistolæ S. Zosimi Papæ in Arelatensi tabulario, quibus declaratur hoc fuisse ciuitatis huius priuilegium, datæ anno CCCC.XVII.Fuit hic & Vicarius Summorum Pontificum,ex eisdem litteris, & litteris S. Gregorij indictione XIII. ad Episcopos Galliæ, ad Vigilium Arelatensem Episcopum,ad Childebertum Regem Gallorum. de quo aliàs.

Sanctum autem Eugenium, & eius successores, multas Synodos collegisse me docet affirmare Can.38. Apostolorum, qui sic statuit: *Bis in anno Episcoporum Concilia celebrentur, vt inter se inuicem dogmata pietatis explorent, & emergentes Ecclesiasticas contentiones amoueant; semel quidem quartâ Feriâ Pentecostes; secundò verò duodecimâ die mensis Hyperberetai,* id est, Octobris. Quod etiam exemplis magis illustratur.

32. Telesphorus, qui rexit Ecclesiam Catholicam anno circiter C.XXVII. & fuit synchronos eidem Eugenio, habuit eo tempore Romæ Concilium, vt ipse testatur in Epistolâ ad omnes orbis Episcopos. *Quapropter*, ait, *cognoscite à nobis, & à cunctis Episcopis in hac sanctâ & Apostolicâ Sede congregatis.* Quòd si Romæ in oculis omnium, & in theatro orbis terrarum, nec metus persecutionum, nec tyrannorum rabies potuit esse impedimento, quominùs in vnum tot Episcopi ad Concilium conuenirent; quid obstitit Eugenio, eiusque Suffraganeis, vt bis in anno, iuxta præscriptum Apostolorum Canonem, Synodum Toleti non colligerent? Accepit ergo S. Eugenius, ni mauis esse Pelagium eius successorem, litteras à Telesphoro, missas omnibus totius mundi Episcopis; quibus dicitur in illo Concilio statutum esse, vt septem hebdomadas plenas ante sanctum Pascha omnes Clerici in sortem Domini vocati à carne se abstineant; & vt in peruigilio Natiuitatis tres Missas singuli Sacerdotes celebrent; & in illis hymnus Angelorum, *Gloria in excelsis Deo,* in sacrificio cantetur; vt Episcopi multùm honorentur; & ne temerè quiuis accusatores admittantur.

33. Anno C.XXXIX. accepit Pelagius Epistolam encyclicam pro omnibus fidelibus, in quâ tractatur de missione Filij à Patre: quam multis sacræ Scripturæ testimoniis comprobat, & deinde agit de caussis Episcoporum, maiorumque

rumque criminationibus, & de peregrinis iudiciis: docetque in singulis prouinciis designandos esse iudices comprouinciales. ait enim: *Ceterùm, fratres (saluo in omnibus Romanæ Ecclesiæ priuilegio) nullus Metropolitanus absque ceterorum comprouincialium Episcoporum instantiâ, aliquorum caussas audiat, quia irritæ erunt aliter actæ, quàm in conspectu eorum omnium euentilatæ: & ipse, si fecerit, coërceatur à fratribus. Criminationes maiorum natu per alios non fiant, nisi per ipsos qui crimina intendunt; si tamen ipsi digni & irreprehensibiles apparuerint, & actis publicis docuerint, omni suspicione carere & inimicitiâ, atque irreprehensibilem fidem habere ac conuersationem ducere. Nec non & peregrina negotia & iudicia prohibemus: quia indignum est vt ab externis iudicentur, qui comprouinciales & à se electos debent habere iudices.* Data est Epistola XVII. Kal. Octobris, Magno & Camerino Coss. Vbi & prætereundum non est, iam tum fuisse Metropolitanos, Diœceses atque Primates. prohibitum est quoque, iuxta S. Apostolum Paulum, Christianis, ne ad tribunal Ethnicorum sisterent fratres. Nactus est idem Pelagius tempora S. Pij Papæ; & ab illo recepit Epistolam encyclicam, vbi sic: *Omnibus Ecclesiis in eâdem quâ sumus fide & doctrinâ manentibus, Pius Apostolicæ Sedis Archiepiscopus. Gratias agimus, fratres, Deo, quoniam crescit fides vestra, & abundat charitas vniuscuiusque omnium vestrûm in inuicem; ita vt nosipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei.* & infrà: *Ceterùm nosse vos volumus, quòd Pascha Domini die Dominicâ annuis solemnitatibus sit celebrandum. Istis ergo temporibus Hermes doctor fidei & Scripturarum effulsit inter nos: & licet nos idem Pascha prædictâ die celebremus; quia tamen quidam inde dubitauerunt, ad corroborandas animas eorum, eidem Hermæ Angelus Domini in habitu pastoris apparuit, & præcepit ei, vt Pascha die Dominico ab omnibus celebraretur. Inde & vos Apostolicâ auctoritate instruimus, omnes eadem seruare debere: quia & nos eadem seruamus; nec debetis à capite quoquo modo dißidere.* Data est hæc Epistola Claro & Seuero Coss. 34.

Quod spectat ad Quinctum Episcopum (re & nomine Quintum) Toletanum, nihil est quòd de nouo dicamus. Sequitur Vincentius sextus in ordine, quibusdam septimus, quia post Eugenium ponunt Honoratum. Scripsit hoc tempore sanctus Vrbanus Papa Epistolam encyclicam, quâ docet Clericos omnes vixisse in communi; quibus ad victum & vestitum Episcopi ministrabant necessaria. Sic sanctus Vrbanus: *Videntes ergo Sacerdotes summi, & alij, atque Leuitæ, & reliqui fideles, plus vtilitatis posse afferre, si hereditates & agros quos vendebant, Ecclesiis, quibus præsidebant Episcopi, afferrent, eò quòd ex sumptibus eorum tam præsentibus quàm futuris temporibus, plurima & elegantiora possent ministrare fidelibus communem fidem ducentibus, quàm ex pretio eorum; cœperunt prædia & agros, quos vendere solebant, matricibus Ecclesiis tradere, & ex sumptibus eorum viuere. Ipsæ verò res in ditione singularum Parochiarum Episcoporum, qui locum tenent Apostolorum, erant, & sunt vsque adhuc, & futuris semper debent esse temporibus. E quibus Episcopi, & fideles dispensatores eorum, omnibus communem vitam degere volentibus, ministrare cuncta necessaria debent, prout meliùs potuerint, vt nemo in eis egens inueniatur. Ipsæ enim res fidelium oblationes appellantur; quia Domino offeruntur. Non ergo debent in aliis vsibus quàm Ecclesiasticis, & prædictis Christianorum fratrum, conuerti, quia vota sunt fidelium, & pretia peccatorum, ac patrimonia pauperum, atque ad prædictum opus explendum Domino traditæ.* Pœna in contrarium agentes inferiùs statuitur his verbis: *Quod si quis fecerit, post debitæ vltionis acrimoniam, quæ erga sacrilegos iure promenda est, perpetuâ damnetur infamiâ, & carceri tradatur, aut exilio perpetuo* 35.

petuo deportationis vtatur. & inferiùs : *Memoratis ergo augmentationibus ac cultibus in tantum Ecclesiæ, quibus Episcopi præsident, Domino adminiculante, creuerunt, & tantis maxima pars earum abundant rebus, vt nullus sit in eis, communem eligens vitam, indigens: sed omnia necessaria ab Episcopo suisq. ministris percipit. Ideò si aliquis extiterit modernis temporibus, qui hæc auellere nitatur, iam dictâ damnatione feriatur.*

36. Benè videt candidus Lector, quomodo sanctus Eugenius Toleti, aliique in aliis vrbibus vitam sustinuerint Pontifices, nimirum ex hereditatibus, quas fideles Ecclesiis relinquebant. Collecti sumptus vel reditus, satis erant sustentandis ipsis Episcopis Ecclesiæ ministris (qui inde cœperant dici cœnobitæ, quia vitam communem regulamque traducebant) pauperibus, & omnibus aliis, qui vitam communem & pænè diuinam vitæ priuatæ præposuerunt. Cùm verò hæc maxima vigeret parsimonia, abesset omnis fastus & ambitio ab illis Patribus, Spiritus sancti gratiâ donisque flagrantibus; paruæ quidem opes multis alendis pares erant. Cuius rei simulacrum expressum est in sacris Religionibus, vbi viuunt interdum centeni tam exiguis redditibus & hereditatibus, vt vni equiti non splendidè se tractanti satis esse vix soleant. vsque adeò natura & regularis disciplina paucissimis contenta est. Vixerunt igitur sacer Eugenius, & multo tempore eius successores, non eo splendore & apparatu (etsi nunc quidem necessario) quo nunc Episcopi viuunt; sed in maximâ paupertate, diuites cælestium donorum, & paucissimis, iisque necessariis, rebus contenti; pleni quidem sanctimoniâ, & verâ laude: Præsules illi, quos nobis Deus dedit ceu duces & fundatores Ecclesiarum (quos & nunc meritò veneramur in auro, qui vitam olim traduxerunt in cinere atque cilicio) sordidi in oculis hominum huius mundi & despicabiles, in conspectu verò Dei maximopere pretiosi.

37. Sed aduerte, à principio nascentis Ecclesiæ inoleuisse, vt Pontifices in altis locis sedes suas haberent. Quod docet Vrbanus his verbis: *Sedes in Episcoporum Ecclesiis excelsæ constitutæ ac præparatæ inueniuntur, vt thronus speculationem, & potestatem iudicandi, & soluendi atque ligandi à Domino sibi datam materiam doceat: ideò ista prætulimus* (addit sanctus Vrbanus) *charissimi, vt intelligatis potestatem Episcoporum vestrorum, in eisq. Deum vereamini, & eos vt animas vestras diligatis; & quibus illi non communicant, non communicetis; & quos eiecerint, non recipiatis.* Olim erat iam votum paupertatis. sic addit: *Et quicumque vestrûm vitam communem susceptam habet, & vouit se nihil proprium habere, videat ne pollicitationem suam irritam faciat; sed hoc quod Domino est pollicitus, fideliter custodiat, ne damnationem, sed præmium sibi acquirat; quoniam sanctius est non vouere, quàm votum, prout meliùs potest, non perficere.* Docet postremò, cunctis fidelibus post Baptismi susceptionem dandum esse Sacramentum Confirmationis, vt plenè Christiani inueniantur: quia cùm Spiritus sanctus infunditur, fides ad prudentiam & constantiam dilatatur: de Spiritu sancto accipimus, vt efficiamur spirituales.

38. Pontifice Toletano Vincentio dubitatio quædam in Hispaniâ exorta est, fortassis aliquo Præsule de suâ primâ Sede ad aliam mutato, liceretne, quam quisque Pontifex primò habuit Ecclesiam, deserere, & ad aliam abire? Super quâ re habito Concilio (vt rectè putat Ambrosius Morales) inter Toletanos & Bæticos Episcopos, nec sine magnis contentionibus & iurgiis, decretum est, vt Sedes Romana consuleretur. Erat Pontifex Pontianus iam (vt creditur) martyrio coronatus, cùm Epistola horum Præsulum peruenit, & inierat Summum Pontificatum Anterus: & respondet: non enim dicit se

litteras

litteras illorum accepisse; sed ita: *De mutatione ergo Episcoporum, vnde sanctam Sedem Apostolicam consulere voluistis*, &c. Primò hortatur illos ad pacem, dicens: *Charissimis fratribus per Bæticam atque Toletanam prouinciam Episcopis constitutis Anterus Episcopus in Domino salutem. Optarem, fratres charissimi, semper dilectionis & pacis vestræ sinceritatis gaudia audire, ita vt vicissim discurrentibus litteris sospitatis indicia facerent, si ab incursione suâ vacare hostis antiquus sineret, qui ab initio mendax, inimicus veritatis*, &c. Statim respondet necessitatis & vtilitatis caussâ posse mutari Præsules ex hac ad illam Ecclesiam. Quo loco præterire non possum, quanta fuerit Hispanorum ab Apostolicis temporibus in sanctam Romanam Ecclesiam, & quàm singularis deuotio, vt in suis dubiis & perplexis quæstionibus ad illam, tamquam ad certissimam veritatis Magistram, suppliciter accesserint. Nec id nunc primùm factum quis in animum inducat suum; multò priùs id fecit sanctus Eugenius Marcellus, qui consulturus Clementem Pontificem Maximum, misit S. Vitalem Archipresbyterum suum. idemque sedulò & crebrò fecisse successores eius, mihi facilè persuadeo, qui tam admirabilis Magistri vestigiis insistentes, quod ab illo fideliter didicerunt, opere simul præstitisse dicendi sunt. Gratulatur deinde Pontifex S. Anterus Hispanis, vt sic currat & clarificetur sermo Domini, sicut currit & clarificatur apud illos. Verba sunt concepta tanti Pontificis hæc: *De cetero orate pro nobis,* 39.
vt sermo currat, & glorificetur, sicut & apud vos; & vt liberemur ab importunis & malis hominibus. Non enim omnium est fides: fidelis autem Deus est, qui confirmabit vos & custodiet à malo. Quapropter ponite indesinenter corda vestra in virtute Dei, & resistite semper malis, & enarrate hæc, iuxta vocem Prophetæ, in progenies alteras; quoniam hic est Deus, Deus noster in æternum, & ipse reget nos in sæcula. Vnde vos, qui in speculâ à Domino constituti estis, comprimere & repellere hos summoperè debetis, qui fratribus insidias præparant, aut in eos seditiones & scandala: facile est enim hominem verbo fallere, sed non Dominum. Ideò hos reprehendere, & ab his vos auertere oportet, quatenus extinctâ funditus huiusmodi caligine Lucifer eis resplendeat, & lætitia oriatur in cordibus eorum. Hactenus S. Anterus Papa.

Noranda sunt hæc verba, & in primis illa, quibus docet optimè currere 40.
in Bæticâ & prouinciâ Toletanâ sermonem Dei, & glorificari. Nec minùs obseruandum illud, malos Christianos & Gentiles fidelibus insidias tendere, vt deficiant à fide; & quando hoc obtinere non eis datur, seminare lites, iurgia, contentiones ac dissidia inter fratres: quos ob id iubet à cœtu fratrum separari, vt pudefacti in se redeant, ac eo genere punitionis discant benefacere. Non dubito quin inimicus homo dæmon, inuidens felicitati Christianorum in Hispaniâ lætissimè currentium, omnem mouerit lapidem, vt in lætissimam segetem zizania & mille mala semina dispergeret. Quare sanctis illius sæculi Pontificibus summopere nitendum fuit, vt huiusmodi pestes à populo Dei arcerentur: quibus pugnantibus contra tot monstra & homines improbos & malitiosos, multa toleranda & deuoranda sese passim obtulerunt; vt nihil interim dicam de continuis ac sibi mutuò cohærentibus persecutionum tempestatibus & procellis, quas inferni rabies in fidelium greges malitiosè concitabat, vt verum sit illud Doctoris Gentium, *Intus timores, foris pugnæ.* Sed timorum victrix omnipotentis Dei virtus, affligtans suos per confertos laborum & ærumnarum cuneos, de tyrannis, ac eorum capite ac duce dæmone, gloriosissimè triumphabat.

Quòd aurem Christiani nominis gloria penes Toletanos floreret, præ- 41.
ter dicta superiùs satis abundans est testimonium, quòd Thyrsus ciuis Toletanus

letanus Apolloniæ tot tantaque genera suppliciorum pertulit, vt iure optimo posset censeri diuinus alter Hercules: qui non mendacibus antiquorum fabulis, aut suis viribus fisus, sed potentiâ Christi, & veritate fidei, quam obnixè defendebat, tot monstra prostrauit, quot supplicia, quot tormenta pertulit. Et abundè lapis ille declarat, quem Toletani Christiani Christianis Imperatoribus Philippis patri & filio in foro publico, cum equestri statuâ dedicarunt; non tam beneficiorum magnitudine commoti, quæ nulla ab eis accepisse legimus, quàm quòd illi firmiter Christi fidem colerent, & Christianorum Imperatorum vel solo nomine delectarentur. Lapis nunc in arcis Toletanæ edito loco sic habet:

IMP. CÆS. M. IV-
LIO. PHILIPPO PIO.
FEL. AVG. PARTHICO.
PONT. MAX. TRIB. POT.
P. P. CONSVLI.....
TOLETANI. DEDITIS-
SIMI. NVMINI. MAIESTATIQ.
EIVS. D. D.

42. Hic lapis & statua posita sunt Philippis à Toletanis ciuibus ex Senatus Toletani consensu: nec enim aliter auderent ciues ponere iniussu Senatus sui. quod manifestè declarat, maiorem & præcipuam partem Senatus illius ex hominibus iam tinctis sacro Baptismate constare. Quòd si plures essent Gentiles, non finerent poni tale monimentum; & si consentirent, dubio procul adderent: *Pont. Maximi nomen.* Quo non addito, signum est, lapidem à Christianis erectum. Nec minimam partem ad erigendum hoc saxum esse crediderim tam ipsos Christianos, quàm vehementem S. Paulati Pontificis tunc Toletani cùm precatum tum admonitionem (quod non adulationi Cæsarum, sed religioni nouorum Christianorum vendicandum) & ingens gaudium, quod Toletani ceperunt ex felicissimo nuntio tantæ pietatis.

Nota. *At illud verbum* numini cius, *quî potuit à Christianis apponi, qui nullum numen præter Deum verum cognoscebant?*

Successit Antero sanctus Fabianus; qui nihil prius, nihil habuit antiquius, quàm statim ad omnes Ecclesias scribere. Quo loco mirari satis non possum, cur sapientissimus Cardinalis Baronius dicat deprauatam esse hanc Epistolam, quòd de hæresi Nouati dicat; cùm ex Pamelij constet Annotationibus, multò priùs temporibus Cornelij, & à principio Pontificatus Fabiani, iacta fuisse tam perniciosi schismatis fundamenta, ac hæreticum hominem iam sese prodidisse. Legat qui voluerit Epistolam 49. & 6. S. Cypriani, & obseruationes ad illas doctissimi Pamelij. Sed iam reuertor ad Fabianum, qui sic scribit: *Charissimis vbique Catholicæ Ecclesiæ comministris Fabianus salutem in Domino. Diuinis præceptis & Apostolicis monemur institutis, vt pro cunctarum Ecclesiarum statu, impigro vigilemus affectu. Vnde consequens est, debere vos scire quæ apud Romanam in sacro aguntur ritu Ecclesiam, vt eius sequentes exempla, eius veri filij inueniamini, quæ vestra est mater vocata. Septem ergo Diaconos in vrbe Româ per septem regiones ciuitatis, sicut à Patribus accepimus, habemus; qui per singulas hebdomadas & Dominicos dies, atque festiuitatum solemnia, cum Subdiaconibus & Acolythis, ac sequentium Ordinum ministris, iniuncta sibi seruent mysteria, & parati omni horâ sint ad diuinum officium, & quidquid eis iniungitur peragendum. Similiter & vobis, prout opportunum fuerit, per singulas ciuitates est faciendum, vt diuinum absque vllâ morâ & negligentiâ studiosè ac solemniter peragatur officium. Denique septem Subdiaconos similiter ordinauimus, qui septem Notariis imminerent, & gesta Martyrum veraciter in integro colligerent, nobisque rimanda manifestarent.*

rent. Quod etiam vos omnes agere monemus, ne in posterum aliqua ex eis dubitatio fiat, quæstioq; oriatur; quoniam omnia quæ scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt; & quæ nostris temporibus veraciter scribuntur, ad futuram doctrinam diriguntur: & ideò fidelissimis hæc negotia committi præcipimus, ne aliqua in eis illusio inueniatur, ex quâ scandalum fidelibus, quod absit, oriatur. Hæc ille. iubetque excommunicatos, & infideles, & apostatas, nullo modo testes esse debere, nec posse.

Quòd si iubet in omnibus vrbibus esse septem Diaconos, & totidem Subdiaconos, & in vrbibus Hispaniæ fuisse credendum est, iuxta præceptum sanctæ Romanæ Ecclesiæ; quantò magis fuisse septem illos Diaconos, & totidem Subdiaconos dicemus in vrbe Toletanâ, totius Hispaniæ meditullio, ac Ecclesiâ Primate? Erant autem Notatij, qui quæ extra cancellos cum Martyribus vel agerentur vel dicerentur, magnâ adhibitâ cautelâ, consuetis notis quàm celerrimè in tabulis notabant: Exceptores verò sunt Notarij publici, qui intra cancellos, obducto velo coram iudicibus, cùm de ipsis quæstio habebatur, quæ agerentur dicerentúrve, notabant, & in Acta referebant; quæ in prouinciis Proconsularia dicebantur. Quorum Actorum exempla Christiani collectâ pecuniâ redimere solebant, & inter Acta Martyrum sedulò asseruare. Ceterùm notæ olim à Tirone Ciceronis liberto primùm excogitatæ, vt Eusebius tradit in Chronicis; vel à Mæcenate, vt Dio lib. 33. non verba tantùm, sed etiam sententias integras continebant: vt non mireris, aut impossibile ducas, scriptas fuisse longas Martyrum orationes, quæ ipsorum Actis interdum repetiuntur intextæ: licet non negandum, aliquas ex illis posteà superadditas. Certè quidem, si quid apud iudices ius valebat, & spatium suæ dicendæ caussæ, reis lege concessum nouem horarum spatium, vt Plinius docet lib. 4. Epist. 9. vt accusatoribus sex dabatur, poterant longiores apud eos habere orationes. Horum Notariorum pernicissimam operam, non in conscribendis tantùm Actis Martyrum, sed & in publicis excipiendis cum hæreticis disputationibus, mutuisque collationibus, atque in sanctorum Conciliorum gestis scribendis, laudat D. Augustinus 2. de Doctrinâ Christianâ cap. 26. sic dicens: *Ex eo genere sunt etiam notæ, quas qui didicerint, propriè iam Notarij appellantur.* Sic Martialis de horum velocitate: 43.

Currant verba licet, manus est velocior illis:
Nondum lingua suum, dextra peregit opus.

Hoc tempore cogebant Gentiles Christianos deserere fidem, & Christum abnegare, vel verbo vel scripto: qui id faciebant libello, dicebantur *Libellatici.* Horum multos habuit Hispania; sed beneficio Dei nullos scimus horum Toleti scripto, vel libello, Christum abnegasse: abnegarunt autem Episcopus Martialis & Basilides, vt constat ex Epistolâ S. Cypriani, ad plebem consistentem ad Legionem, &c. 44.

Consecuta sunt tempora Lucij Papæ, currebatque annus CC.LVI. qui fuit primus sancti Pontificis Lucij; &, quantum ex Epistolâ eius colligitur, conuenerant Episcopi Galliæ & Hispaniæ ad Concilium circa quasdam dubitationes, & de illis ad Cornelium Episcopum litteras præmiserant; quibus is martyrio præuentus respondere non potuit. conuenisse autem ad aliquem locum vtrique parti satis accommodatum, ratio ipsa persuadet, vel Cæsaraugustæ, vel Tarracone: nisi mauis Barcinone. Quid autem illis respondeat Lucius, sic eius verba testantur: *Dilectissimis Fratribus omnibus in partibus Occidentalibus, tam in Galliis quàm in Hispaniis consistentibus, Lucius Episcopus in Domino salutem. Litteras dilectionis vestræ, quas ad B. Petri Sedem pro* 45.

vestri causâ negotij misistis, libenter suscepimus. Sed de vestris afflictionibus contristati sumus: significastis enim, vos tam à quibusdam non rectam fidem tenentibus, sed erroribus implicitis, quàm & ab aliis eos comitantibus persequi & infamari, atque vestras Ecclesias suis dotibus & fidelium oblationibus spoliari, vestrosq́; ministros nimis vexari: & ideò multos à vobis & à rectâ fide discedere, quoniam eis non potestis defensionem impendere, nec ea quæ necessaria sunt, ministrare. Scire debet Lector accuratus, hîc agere de hæresi & fautoribus Nouatiani hæresiarchæ, dicentis, non esse recipiendos vllo modo lapsos ad pœnitentiam; intercludebat enim omnino viam semel à fide lapsis ad veniam, & pœnitentiæ salutarem portum, qui non solùm hæreticus, sed & schismaticus fuit, contra sanctum Pontificem Cornelium. Et hoc fuit primum in Ecclesiâ Catholicâ schisma. Sic Cornelius in Epist. ad omnes orbis Episcopos, vbi agit de translatione sanctorum Petri & Pauli; pòst subdit: *Hæc inuidens antiquus hostis, suscitauit nobis aduersarium Nouatianum, & in Africâ Nicostratum (vtrosque hæreticos) sicut ille erat, rectæ fidei & sanctæ doctrinæ æmulum: qui extra Ecclesiam ordinauit Nouatianum. Hi verò conatibus quibus potuerunt multos à rectâ & Catholicâ fide suadentes recedere fecerunt, & post se in peruersam & Deo odibilem doctrinam corruere persuaserunt. sed sicut istorum tergiuersationibus nimis sumus consternati, & de eorum perditione contriti; sic de aliorum conuersatione (Domino auxiliante) sumus lætificati. Deus autem omnipotens, qui tristibus miscet læta, oppidò nos lætificauit, quòd quidam Confessores, qui dudum fuerant fideles, & à nobis, & à rectâ fide, diabolo instigante se separantes, cum Maximo Presbytero ad Ecclesiam Catholicam & fidem rectam sunt reuersi, & denuò, sicut priùs, facti sunt Confessores fideles. Quapropter, charissimi, hortamur vos, & deprecamur per Dominum nostrum Iesum Christum, prædictos hæreticos, & omnes quos à rectâ fide & doctrinâ apostatare cognoueritis, exhortationibus & bonis studiis vestris ad Catholicam fidem & rectam doctrinam conuertere contendite, & in Dei voluntate persistere suadete; & non solùm hos, sed omnes, qui nondum fidem rectam perceperunt, ad Catholicam fidem perducere festinate.* Persecutio, de quâ agit Lucius, est excitata à Nouatiano, & eius complicibus: nam, vt sunt procliuia mortalium ingenia, plerumque ad id quod deterius est, si tamen nouum est; cùm misisset pseudopontifex pseudolegatos per omnes orbis prouincias, illi quidem cum aliis coniuncti, qui dicebant Catholicos fauere Thurificatis & Libellaticis, maximam stragem fecerunt positis per vrbes pseudopontificibus, hoc est, sectæ Nouatianæ: & colligebant fructus, redditus, vectigalia, decimas & eleëmosynas Catholicarum Ecclesiarum, vt suos pseudoepiscopos & ministros alerent. Vnde factum est, vt Catholici Præsules bonis suis priuati, non haberent vnde aliàs se suosque ministros alerent. & inde dici non potest, quantus numerus Catholicorum hominum à fide Catholicâ deficiens ad hæresim Nouatiani transfugerit. Quod sanctus Cyprianus eleganter Epist. 52. ad Antonianum Numidiæ Præsulem scribens declarauerat, his verbis: *Ille* (scilicet Nouatianus) *post Dei traditionem, post connexam & vbique coniunctam Catholicæ Ecclesiæ vnitatem, humanam conetur Ecclesiam facere, & per plurimas ciuitates nouos Apostolos suos mittat, vt quædam recentia institutionis suæ fundamenta constituat: cùm iam pridem per omnes prouincias & per vrbes singulas ordinati sint Episcopi in ætate antiqui, in fide integri, in pressurâ probati, in persecutione proscripti; ille super eos creare alios pseudoepiscopos audeat.* Illustris planè est hic locus, quo nobis describit, & quasi suis obumbrat coloribus sanctus Cyprianus Episcopos prouinciarum illius temporis. Talis erat noster Paulatus Toletanus,

tanus, ætate venerandus, integer in fide, in pressurâ probatus, & in persecutione suorum bonorum proscriptionem passus. Quanta verò illi patientia necessaria fuit ad tolerandum in Ecclesiâ suâ Pontificem alium hæreticum, qui bona, quibus se suosque ministros, orphanos & viduas sustentare debuerat, pseudoëpiscopus in profanos vsus conuerteret? Acerba quidem erant illa tempora, cùm intus hæreses, foris acerbissimæ truculentissimæque persecutiones sæuirent. Hinc colligimus, nostrum sanctum Pontificem Paulatum præclarissimum Confessorem extitisse.

Contrahit interim sanctus Cornelius Synodum Romæ LX. Episcoporum: in quibus interfuerunt ex Hispaniâ, Hilarius Bracharensis,& Paulatus Toletanus;posteà in omnibus Hispaniæ prouinciis, vt & in Italiâ & Africâ, confertæ coguntur Synodi; Toleti sub Paulato, Bracharæ sub Hilario, Tarracone, Cæsaraugustæ & Emeritæ, in quibus accipitur fides Romanæ Ecclesiæ, vt mitiùs habeantur lapsi, & ad pœnitentiam admittantur. Hoc docet Eusebius lib. 6. Ecclesiast. Histor. cap. 35. his verbis: *Hæc Dionysius, de lapsis faciens sermonem: quo tempore Nouatus Romanæ Ecclesiæ Presbyter, elatione quadam tumidus, spem penitus eis salutis ademerat, etiamsi dignè pœnituissent. Ex quo & princeps hæreseos extitit Nouatianorum, qui ab Ecclesiâ separati, superbo nomine semetipsos* καθαρὰς, *id est puros, appellarunt: ob quam rem Concilium Sacerdotale celeberrimum in vrbe Româ congregatum est, Episcoporum* LX. *numero, Presbyterorum totidem, cum Diaconis plurimis. Prætereà etiam per singulas quasque Prouincias de hac re magnâ deliberatione habitâ decretis significatur, quid facto opus esset. Statuitur ergo, Nouatum quidem cum iis qui eum in eâ elatione tumidum sequerentur, quiq; ad inhumanam istam & nihil fraternæ charitatis seruantem sententiam declinarent, alienum esse ab Ecclesiâ; eos verò qui lapsi in certamine fuerint, fraternâ miseratione curandos, & fomentis pœnitentiæ medicandos.* Hæc Eusebius. Nec dubito multos in Hispaniâ Galliâque lapsos fuisse, & in errorem Nouatianorum illectos. quod docet sanctus Pontifex hac suâ Epistolâ. Sed ad cetera sermonem conuertamus. 46.

Illi nequam homines solebant multa Christianis Pontificibus imponere crimina. ob id præcepit Lucius: *Propter tales hortamur vos, sicut in hac sanctâ Ecclesiâ constitutum habemus, vt testes semper vobiscum Sacerdotes & Diaconos habeatis; & licet conscientia sufficere poßit propria, tamen propter maleuolos, iuxta Apostolum, etiam testimonium vos oportet habere bonum ab iis qui foris sunt: quoniam in hac sanctâ Sede constitutum habemus, vt duo Presbyteri, vel tres Diaconi, in omni loco Episcopum non deserant, propter testimonium Ecclesiasticum. Episcopi ergo non sunt leuiter accusandi, vel detrahendi; quia iniuria eorum ad Christum pertinet, cuius vice & legatione funguntur in Ecclesiâ. Vnde nobis, & omnibus qui nobiscum sunt, in nostro solatio, sicut & olim factum inuenimus, constitui placuit, vt criminationes maiorum natu per alios non fiant, nisi per ipsos qui crimina intendunt: si tamen ipsi digni & irreprehensibiles apparuerint, & actis docuerint publicis, omni se carere suspicione atque inimicitiâ, & irreprehensibilem fidem ac vitam ducere. vnde placuit, vt quibuscumque iudicibus Ecclesiasticis, ad alios iudices Ecclesiasticos, vbi est maior auctoritas, si fuerit prouocatum, audientia non negetur. Item constituimus, sicut à sanctis Apostolis eorumq; successoribus decretum reperimus; siquis Metropolitanus Episcopus, nisi quod solummodò ad propriam pertinet Parochiam, sine consilio & voluntate omnium comprouincialium Episcoporum, extrà aliquid agere tentauerit, gradus sui periculo subiacebit; & quod egerit, irritum habeatur & vacuum. Sed quidquid de comprouincialium Episcoporum caußis, eorumq; Ecclesiarum,* 47.

rum, & Clericorum, atque sæcularium necessitatibus, aut de quibuscumque communibus caussis agere aut disponere necesse fuerit; hoc cum omnium consensu comprouincialium agatur Pontificum; non aliquo dominationis fastu, sed concordi & humillimâ administratione, sicut dicit Dominus: Non veni ministrari, sed ministrare.

48. Hæc sanctus Pontifex addit: *Similiter & ipsi comprouinciales Episcopi cuncta cum eius consilio, nisi quantum ad proprias pertinet Parochias, agant, iuxta sanctorum constituta Patrum, vt vno animo, vno ore concorditer sancta glorificetur Trinitas in sæcula. Similiter auctoritate fulti Apostolicâ præcipimus, vt nullus Metropolitanus Episcopus, absque ceterorum omnium comprouincialium Episcoporum instantiâ, aliquorum audiat caussas; quia irrita erunt, & ipse caussam pro facto dabit. Episcopi verò per singulas Prouincias obseruent, ne posteriores se prioribus suis præferant, nec eis inconsultis, nisi quantum ad propriam pertinet Parochiam, aliquid agant: sed omnes de communibus eorum caussis consonam sententiam proferant, & determinent, quoniam aliter acta nullas vires habebunt, nec Ecclesiastica reputabuntur.* & inferiùs: *Res quoque Ecclesiarum vestrarum, & collationem fidelium, quas significastis à quibusdam irruentibus vexari, vobisq; & Ecclesiis vestris auferri, non latenter maximum est peccatum.* Inferiùs docet esse sacrilegium, sic: *Quorum nos sequentes exempla, omnes tales præsumptores, & Ecclesiæ raptores, atque suarum facultatum alienatores vnà vobiscum, à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ anathematizatos auctoritate Apostolicâ pellimus & damnamus, atque sacrilegos esse iudicamus: & non solùm eos, sed omnes consentientes eis; quia non solùm qui faciunt, rei iudicantur, sed etiam qui consentiunt facientibus.* & inferiùs: *A rectâ ergo fide & Apostolico tramite propter vllam persecutionem nolite recedere.*

49. Nec solùm persecutionis gladius deſæuiit, sed lues vniuersalis per totum terrarum orbem adeò grassata est, vt non solùm domos, sed integras vrbes ciuibus nudarit. de quâ Paulus Orosius lib.7. cap.21. *Exoritur*, inquit, *vltio violati nominis Christiani, & vsquequò ad profligandas Ecclesias edicta Decij cucurrerunt, eatenus incredibilium morborum pestis extenditur: nulla ferè Prouincia Romana, nulla ciuitas, nulla domus fuit, quæ non illâ generali pestilentiâ correpta atque vastata sit.* Et Zonaras 2. lib. Histor. his verbis: *Pestis quoque tum Prouincias inuasit, quæ ab Aethiopiâ orta, totumq; penè Orientem & Occidentem peruagata, multas vrbes ciuibus desolauit; durauitq; per annos quindecim.* De hac ipsâ Eusebius in Chronico: *Pestilens morbus totius orbis multas Prouincias occupauit, maximeq; Alexandriam & Aegyptum.* De quâ re scripsit Dexter in Chronicis, Galenus in suis operibus, August. lib.2. aduersus Iulianum, contra duas Epistolas Pelagij lib.4. cap.8. de Prædestinatione Sanctorum cap.24. Multoque magis hoc Dei flagellum deiecit Catholicorum animos quàm tyrannorum persecutio; qui ne deficerent, sed in hac clade animos caperent, scribere aggressus est S. Cyprianus elegantem illum librum de Mortalitate. In Hispaniâ, non procul à Cordubâ, huius pestis repertum est vestigium, & simul antidotum contra eamdem, quod ego alio in loco affero, & expono satis fusè. Non dubito, quin in tantâ rerum strage sanctus Pontifex Paulatus officio functus sit Pastoris Christiani & seduli, quem Deus seruauit vsque ad annum CC.LXXX. vt in tanto malo verbis, & quo licuit, pietatis officio, Toletanis ouibus suis sedulò feruenterque deseruiret.

50. Suborta est grauis & periculosa quæstio, An baptizati ab hæreticis, cùm ad Ecclesiam redirent, essent rebaptizandi. Multi Patres in Africâ censuerunt esse baptizandos: quia, cùm vnum sit Baptisma, idque sit in Ecclesiâ, hære-

hæretici verò ſint extra Eccleſiam, non poterant baptizare. Habitum eſt eâ de re in Africâ Concilium, Præſide Cypriano Primate, & ad Iconium Lycaoniæ, & Synnadam Phrygiæ, vbi Patres illi ſecuti ſunt partes Cypriani. In Occidente illis vehementer reſtitum eſt, habitis Synodis, præcipuè Toleti (ex Iuliano Toletano) vbi aſſenſi ſunt determinationi ſancti Pontificis Stephani. de quo ſic Vincentius Lerinenſis: *Cùm ergo vndique ad nouitatem rei cuncti reclamarent, atque omnes quaquauerſum pro ſuo ſtudio reniterentur; tunc beatæ memoriæ Papa Stephanus, Apoſtolicæ Sedis Antiſtes, cum ceteris quidem collegis ſuis, ſed tamen præ ceteris reſtitit; dignum (vt opinor) exiſtimans, ſi reliquos omnes tantum fidei deuotione vinceret, quantum loci auctoritate ſuperabat. Denique in Epiſtolâ, quæ tunc in Africam miſſa eſt, idem his verbis ſanxit, nihil immutandum, niſi quod traditum eſt. Intelligebat enim vir ſanctus & prudens, nihil aliud rationem pietatis admittere, niſi vt omnia, quâ fide à Patribus ſuſcepta forent, eâdem fide filiis conſignarentur; noſq́ue religionem, non quà vellemus ducere, ſed potiùs, quà illa duceret, ſequi oportere: idq́ue eſſe proprium Chriſtianæ modeſtiæ & grauitatis, non ſua poſteris tradere, ſed à maioribus accepta ſeruare. Quis ergo tunc vniuerſi negotij exitus? Quis vtique, niſi vſitatus & ſolitus? retenta eſt antiquitas, & exploſa nouitas. Sed fortè tunc ipſi nouitiæ adinuentioni patrocinia deſerüerunt. Imò verò tanta vis ingenij adfuit, tanta eloquentiæ flumina, tantus aſſertorum numerus, tanta veriſimilitudo, tanta diuinæ legis oracula, ſed planè nouo ac malò more intellecta, vt mihi omnis iſta conſpiratio nullo modo deſtrui potuiſſe videatur, niſi ſolam tanti moliminis cauſſam, ipſa illa ſuſcepta, ipſa defenſa, ipſa laudata nouitatis profeſſio deſtituiſſet. Poſtremò ipſius Africani Concilij, ſiue decreti, quæ vires? donante Deo, nullæ: ſed vniuerſa, tamquam ſomnia, tamquam fabulæ, tamquam ſuperflua, abolita, antiquata, calcata ſunt.* Hæc Vincentius Lerinenſis. Fuit autem in hac parte Felix Vibulanus Epiſcopus Bracharenſis (vt auctor eſt Iulianus; non Africanus, vt leui ratione cenſet Pamelius) qui raptus partim Concilij auctoritate, partim (& multò magis) ſancti Cypriani Doctoris celeberrimi, quem conſuluit, pænè lapſus eſt; ſed accedens ad firmiſſimam petram, hoc eſt, Eccleſiam Romanam, ad Stephanum Pontificem Maximum, ab illo ſuſcepit quid crediturus eſſet: ad quem ſanctus Pontifex miſit litteras eâ de re, &, vt aliqui cenſent, quas ad Cyprianum Carthaginenſem Primatem tranſmiſerat. Sed in hoc felix noſtra fuit Hiſpania, quòd vicinitas tam pernicioſi incendij, quale ſæuiebat inter Afros, illi nocere non potuerit; maximè interpoſitâ S. Ambroſij Pontificis auctoritate, ad quem Hiſpani, tamquam ad certiſſimum totius orbis terrarum oraculum, certatim confugiebant. Sed de his ſatis.

Stephano defuncto ſuccedit Sixtus, Philoſophus Athenienſis, quem ad 51.
Hiſpanias venire potuiſſe negat Morales: facili & ſatis debili ratione; quòd Summi Pontificatus breuitas illum ab hoc officio faciat immunem. Ita fuiſſe non diffiteor; ſed auctores, qui eius aduentum confirmant, dicunt veniſſe antequam eſſet Summus Pontifex: cuius aduentum teſtantur, Dexter auctor pluſquam M.CC. annorum, & Iulianus Archipresbyter Toletanus D. S. Vincentius Ferrar. libro vel ſermone de ſancto Vincentio & S. Laurentio. Ioannes Belethus, Vaſæus in Chronico Hiſpaniæ, P. Ioannes de Mariana, Petrus de Alcozer in Hiſtor. Hiſpaniæ, Fr. Petrus à Vega in Flore Sanctorum, ego in Hiſtoriâ Eccleſiaſticâ Toleti, Fr. Ioannes Marieta in libro de Hiſtoriâ Eccleſiaſticâ Hiſpaniæ, Doctor Iacobus Valdeſius Conſiliarius Regius lib. de Dignitate Regum Regnorumq́ue Hiſpaniæ cap. 7. num. 60. & Illeſcas in Vitâ Sixti II. aſſerit Sixtum ſecum attuliſſe ex Hiſpaniâ Vincen-

tium & Laurentium. & in fine addit hæc verba : *Tienese por cosa muy aueriguada, que Sixto vino à nuestra España: y que della lleuò à Roma nuestro santissimo Martyr Laurentio, natural de la noble ciudad de Huesca, en el Reyno de Aragon.* Fr. Iacobus Philippus Bergomensis in Supplemento Chronicor. lib.8. sic ait : *Vir certè præter sanctitatem doctissimus, & Philosophus clarissimus: qui cùm longè ante Pontificatum prædicando ac docendo omnem peragrasset Hispaniam, & inter ceteros Laurentium & Vincentium præcipuos discipulos sibi delegisset, cum eisdem Romam rediens, omnium consensu Pontifex Maximus designatus est.* Hæc ille. Idem Gariuaius. Cùm audis iuisse sanctum Vincentium Romam cum Sixto, intellige puerum decennem, passum verò quinquagenarium: in quo quia vigebant vires & viror ætatis virgineus, videbatur esse tricennalis: adeò decore venustatis & roboris præstantiâ florebat. In tabulario Ecclesiæ Oscensis in Aragoniâ seruantur veteres quædam schedæ; in quibus satis longè declaratur aduentus huius Pontificis ad Hispaniam, & quid egerit Oscæ. Multum debent Hispaniæ huic sanctissimo Pontifici; præcipuè Toletum, quòd in eâ Episcoporum conuentum habuerit, vt inter alios Dexter & Vincentius Ferrariensis posteritati mandarunt. Sed quid multis? ipse S.Sixtus in Epist. ad Hispanos, videtur id claris verbis insinuare: *Ideò vos charissimi moneo, quia vobis debitor sum, & valdè vos diligo.* Debitum hoc credo natum esse ex eo quòd prædicantem per Hispanias honorificè susceperint, & auidè doctrinam eius audierint, & libenter ei paruerint.

52. Venio iam ad Epistolam eius, quæ data est XVII. Kal. Augusti, Valeriano & Decio Gallieno, viris præclarissimis Coss. hoc est, anno CC.LX. Contigerat in Hispaniâ, vt, petentibus nonnullis viris Principibus, Episcopi timore humano correpti, nonnullos priuarent gradu; illi verò ad Sedem Apostolicam conquesti: & cùm sanctus Pontifex restituit eos, de his rebus scribit ad Hispanos Episcopos, valdè laudans eos; vocatque illius temporis Episcopos, *Columnas Ecclesiæ,* quales erant in Sede Toletanâ Paulatus, in Bracharensi Gratus. Quod ob id dicit, quia in omnibus defendebant fidem Ecclesiæ Romanæ, & obstiterant collecto Concilio S.Cypriani. Verba sunt valdè notoria, & veri honoris plena : sic habent : *Sic vos, qui columnæ Ecclesiæ estis, si labefactari cœperitis, sancta Ecclesia, quæ per vos regitur, tabescit & hebetatur.* Quid potuit dici maius, aut de Hispanis Pontificibus honorificentius? sic habet initium Epistolæ: *Dilectissimis Fratribus per Hispaniarum Prouincias constitutis, Sixtus Episcopus salutem in Domino. Magno munere misericordiæ Dei, totius Ecclesiæ Catholicæ multiplicata sunt gaudia, cùm Ecclesiarum status eo viget ordine, quo Apostoli eorumque successores statuerunt: at cùm antiqui hostis astutiâ eum turbari cognouimus, non modico contristamur mœrore. Quamobrem, Fratres, hortamur vos, monemus & efflagitamus, vt à tramite Apostolicæ institutionis nequaquam recedatis, ne à capite dissideatis; sed fidem & ordinem, quem Apostoli & Apostolici viri statuerunt, absque hæsitatione teneatis. Nam si columnæ alicuius magnæ domus corruerint, ipsa posteà domus minimè stabit: sic vos, qui columnæ Ecclesiæ estis, si labefactari cœperitis, sancta Ecclesia, quæ per vos regitur, tabescit,* &c. *Hæc, Fratres, quæ dico, valdè timenda sunt, & summo moderamine pensanda, atque ne fiant cauenda. ipsa enim Veritas per se dixit: Vos estis sal terræ: quòd si sal euanuerit, in quo salietur?* &c. *Ideò vos, charissimi, moneo, quia vobis debitor sum, & vos valdè diligo, & quando bona audio de vobis, congratulor satis; & econtrà, quando aduersa, valdè conturbor. Ego verò quamuis à vobis per longa terrarum interualla disiunctus sim, sum tamen omnino vobiscum corde coniun-*

iunctus: ideoq́ de vestrâ gratitudine erga me modis omnibus confido, quia cùm me vicissim diligatis, à me longè non estis. vnde magis gratias referimus illi grano sinapis, quod ex modici despicibilisq́ seminis specie, ita ramis ex eâdem radice surgentibus, atque se distendentibus vsquequaque diffusum est, vt in eis volatilia cæli cuncta nidificent, gratiaq́ sit fermento illi, quod tribus farinæ satis totius humani generis massam in vnitate conspersit; atque paruo lapidi, qui abscissus de monte sine manibus, occupauit vniuersam faciem orbis terræ: qui ad hoc naturam nostræ carnis & status seruilis formam assumens, humiliter se vsquequaque distendit, vt, omni humano genere in vnitatem redacto, totius corpus vnitum perficeret Ecclesiæ; atque ita ad totius compaginis pertineret commodum partialis ista distinctio. Vnde nos quoque à vobis longè non sumus; quia in illo, qui vbique est, vnum sumus. & inferiùs: *Ideò, Fratres, ista prætulimus, quia audiuimus inter vos accusationes exerceri, & pulsos à Sedibus Episcopos, aut suis rebus spoliatos iudicari.* Crediderim hoc à sancto Pontifice dictum propter Basilidem & Sabinum suis Sedibus spoliatos. de quâ re exstat Epistola plebium Hispaniæ ad sanctum Pontificem Cyprianum. Addit sanctus Pontifex: *Quapropter statutum est, quòd si quis contra Episcopum, vel actores Ecclesiæ, se proprium crediderit habere negotium, non priùs adeat iudices, quàm ad eos recurrat pietatis studio: nam familiari colloquio commoniti ea sanare debent, quæ in querimoniam adducuntur: quòd si aliter egerit, communione priuetur. Nemo Pontificum deinceps aliquem Episcopum suis spoliatum rebus, aut à Sede pulsum, excommunicare aut iudicare præsumat; quia non est priuilegium, quo expoliari possit, iam nudatus. Nullus Episcopus alterius parochianum retinere præsumat, aut ordinare absque eius voluntate, vel iudicare; quia sicut irrita erit eius ordinatio, ita & diiudicatio: quoniam censemus nullum alterius iudicis, nisi sui, sententiâ teneri: nam qui eum ordinare non potuit, nec iudicare vllatenus poterit. ista enim vobis deinceps tenenda, & Fratres vicissim adiuuare mandamus. Fratres verò, quos timore terreno iniustè damnastis, scitote à nobis iustè esse restitutos. Quibus ex sancti Petri & Apostolicâ auctoritate, omnia quæ eis ablata sunt, integerrimè reddi præcipimus; si non vultis vos & Principes vestri à collegio nostro & membris Ecclesiæ separari: iusto enim iudicio Dei datur plerumque peccatoribus potestas, quâ Sanctos ipsius persequantur, vt qui spiritu Dei iuuantur & aguntur, fiant per laborum exercitia clariores; illi tamen qui hoc agunt, nullatenus euadent pœnam.*

Quo loco prætereundum non est, Episcopos Hispaniæ, vt quibusdam 53.
inter eos potentiâ opibusque florentibus gratificarentur, damnasse nonnullos Episcopos; & isti Principes erant Christiani: alioqui non minaretur sanctus Pontifex vtrisque separationem à collegio Romanæ Ecclesiæ, & à Nota.
membris Ecclesiæ. Qui fuerint isti Principes, quis diuinare potest in tam vastâ prouinciâ, & adeò separatâ rerum Hispanicarum antiquitate? Addit sanctus Pontifex: *Decuerat namque, iuxta præfatas regulas, si aliquid egissent contra suum ordinem, mandare nobis, & expectare quid ad vestra consulta rescriberemus: in tantum, vt, si etiam quidquam graue intolerandumq́ committerent, nostra præstolaretur censura, vt nihil priùs, aut aliquid aliud decerneretis, quàm quod nobis placere cognoueritis, & à regulis præstitutis nullâ aut negligentiâ aut præsumptione recederetis. Cesset huiusmodi pressâ nostrâ auctoritate præsumptio, vitentur huiusmodi nouimenta; quia nequaquam talia patienter ferre possumus machinamenta: quoniam conuenit nobis paternarum sanctionum diligentes esse custodes: meritò namque caussa nos respicit, si silentio faueamus errori. Est insuper à sanctis prædecessoribus nostris plerumque iam institutum, vt nemo anathema in nostrâ suscipiatur accusatione, nec illi qui nos*

in

in suâ nolunt recipere querelâ vel accusatione ; cùm nos super illos sciamus à Domino constitutos, non illos super nos : & sicut maior non potest à minori iudicari, ita nec colligari. Hæc S. Sixtus.

54. Eiusdem sanè est argumenti Epistola S. Sixti ad Gratum Episcopum Bracharensem, quem, quia iuuenis erat, vocat filium ; nisi quòd serpserat hæresis in Hispaniâ Sabellij, negantis distinctionem personarum ; neque Filium ab æterno natum à Patre, sed in tempore à matre genitum ; æquè passum Patrem & Filium, & Spiritum sanctum, quia vna tantùm esset persona. Hæresis huius meminere, Epiphanius, Cyprianus Epist. 73. Tertullianus de Præscription. cap. vlt. & aduersus Praxeam ; atque adeò Ignatius Epist. 8. ad Philippenses, Philastrius Brixiensis, Theodoretus, & hic sanctus Sixtus, cuius hæc sunt verba : *Agnosce, fili charissime, non ex tempore, neque post tempora Filium Dei natum, sed ante omnia opera de paterno vtero inenarrabiliter generatum.* Et inferiùs : *De cetero tuam moneo dilectionem, vt cunctos quos errare cognoueris, ad Catholicam fidem & ad vnitatem rectè credentium conuertere studeas : & tu numquam ab Apostolico tramite recedas : si autem te non audierint (quod absit) & errantes permanserint, nobis manifestare, quàm citiùs poteris, ne tardes ; vt Apostolicâ auctoritate aut citiùs ad Ecclesiam conuertantur, aut ab Ecclesiâ separentur.* Verba sunt hæc Patris vigilantissimi, & studiosissimi vtilitatis filiorum suorum : in quibus nobis ostendit, neminem (vt non est superior, nec par Summo Pontifici) posse illum accusare, aut excommunicare : & id à temporibus Apostolicis perpetuâ temporum & annorum ductâ serie declaratum, & in vsu positum esse. In quadam Epistolâ (credo S. Stephani) agitur de Primatibus ciuitatum vel Prouinciarum ; vt intelligamus, à temporibus Apostolorum hos Primates, vel Patriarchas in Ecclesiâ fuisse, ad quos tamquam ad Superiores recurrerent ipsi Metropolitani : quamuis benè posset à Metropolitanis, relictis Primatibus, prouocari ad sanctam Sedem Romanam, Ducem & Magistram omnium orbis Ecclesiarum. Quare iam mirari desino, cur Legionenses, Cæsaraugustani, & alij Pontifices non prouocarint ad Stephanum, tunc Summum Pontificem, sed recurrerint ad sanctum Cyprianum. Hæc mihi videtur esse caussa, quòd Episcopi depositi recurrerant ad Summum Pontificem, à quo restituti sunt ; non quia erant innocentes, sed quia spoliari non debuerant sine consensu sanctæ Sedis Romanæ, ad quam ex Canone Apostolorum pertinent maiores caussæ ; quales sunt de depositionibus Episcoporum. Sic restituti poterant accusari apud sanctos Pontifices ; alij verò Episcopi, veriti subire præsentiam tanti Patris & Antistitis, declinantes à viâ rectâ & ordinariâ, deflexerant ad Concilium Africanum. Tunc Cyprianus erat exacerbatus Epistolâ sancti Pontificis Stephani, & agit de illo aliquantulùm duriusculè, & paulò fortasse immitiùs quàm oportebat quemquam loqui de primæ Sedis Pastore. Sic ille: *Nec rescindere ordinationem iure perfectam potest, quòd Basilides post crimina sua detecta, & conscientiam etiam propriâ confessione nudatam, Romam pergens, Stephanum collegam nostrum longè positum, & gestæ rei ac tacitæ veritatis ignarum fefellit, vt exambiret reponi se iniustè in Episcopatum, de quo fuerat iustè depositus. Hoc eò pertinet, vt Basilidis non tam abolita sint, quàm cumulata delicta ; vt ad superiora peccata eius, etiam fallaciæ & circumuentionis crimen accesserit : neque enim tam culpandus est ille, cui negligenter obreptum est, quàm hic execrandus, qui fraudulenter obrepsit.* Verba hæc vltima paulò mihi liberiora videntur, quàm pro reuerentiâ debitâ Summo Pontifici, vero Christi Vicario, quem culpandum putat Cyprianus, & eum negligentiæ crimine incusat. Sed reuerà

uerà Summus Pontifex non tam abſoluit, quòd innocentem putaret Baſilidem, quàm quòd non ſeruaſſent Hiſpani Pontifices debitum Romanæ Sedi cultum & obſeruantiam: quia nullus poteſt damnare nec deponere Epiſcopum, inconſultâ Sede Romanâ; ad quam ſpectat, habitâ diligenti examinatione, reos deponere; innocentes verò locis & Sedibus ſuis reſtituere. Oportebat ergo reſtitui ſpoliatos ſuis Sedibus, vt accuſati de criminibus, & conuicti ſententiâ Summi Pontificis, deponerentur. Quod in his duobus Epiſcopis, quantumcumque flagitioſiſſimis & ſceleratis, non omnino ſeruatum eſt. Quod ſi quis intelliget, cognoſcet protinus, non ſubreptione vel fallaciâ feciſſe S. Stephanum hoc, ſed quia ſic poſtulabat ordo iuris.

Hoc anno CC.LXI. die Sabbati paſſus eſt S. Laurentius, nempe IV. Idus Auguſti, primarius Diaconorum, Hiſpanus, vt eſt in geſtis S. Damaſi, clariſſimus Athleta fidei, illuſtre martyrium obiens. Hoc item anno XVIII. Kalend. Octobr. S. Cyprianus paſſus eſt. Erat per id tempus (vt Iulianus Toletanus teſtatur) Præfectus Carpetaniæ, maximuſque amicus Paulati, Vrbanus, ad quem ſcribit S. Dionyſius Papa his verbis: *Dionyſius Epiſcopus Vrbano Præfecto ſalutem. Summum bonum eſt amare amantes; econtrà, peius malum non eſt, quàm vt ciues ciuibus inuideant. Gratias ſiquidem agimus tuæ charitati, quòd fideles ſancti Petri benè ſuſcipis & adiuuas. Vnde ſcias, & te à nobis diligi, & tui tuorumq; non modicam curam haberi. Quapropter tuam hortamur dilectionem, vt bonum, quod cœpiſti, ſemper implere non deſiſtas.* & infrà: *Vos præſentes videre cupimus, & abſentibus colloqui, ſaltem per Epiſtolam, deſideramus. Vnde optamus, vt vos B. Petrus Apoſtolorum Princeps ad ſua limina feliciter perducat, quatenus in Omnipotentis gratiâ perfrui veſtrâ præſentiâ mereamur. Dat. IV. Non. Februarij Garulo & Baſſo viris clariſſimis Conſulibus.* 55.

Anno CC.LXX. Dionyſius Papa etiam reſpondit Seuero Metropolitano Cordubenſi, qui eum conſuluit, quomodo diuidendæ eſſent Parœciæ, quæ vel hactenus manebant indiuiſæ, vel quæ multæ vni dabantur: velut Epiſcopus haberet omnium iuriſdictionem, & poneret in Eccleſiis velut vicarios. Reſpondet illi, docetque modum. 56.

Primò, colligo ex hac Epiſtolâ, tunc temporis fuiſſe Prouinciam & Metropolim Cordubam. Secundò, præfuiſſe aliquibus Epiſcopis, docent illa verba, *Per Cordubenſem Prouinciam*; tum illa maximè, *Crimina verò quæ Epiſcopis impingere dicis, per alios non ſinas vllo modo fieri.* Iubetur quòd, vt Metropolitanus, non patiatur iniuriam fieri ſibi ſubiectis & ſubditis Epiſcopis. Tertiò, hunc Seuerum vt primum eorum Epiſcoporum quotum eſt expreſſa mentio in Eccleſiâ Cordubenſi, credo præceſſiſſe D. Oſium. Quis Seuero fuerit prior, ego non legi. Notatur Quartò, quàm frequens eſſet recurſus Hiſpanorum Pontificum ad ſanctam Romanam Sedem, quando in hac dubitatione recurſum eſt ad illam per Seuerum; qui, teſte Baronio, & eius Collectore, fuit Epiſcopus Cordubenſis. Quintò, reſponſio Pontificis, quæ talis eſt: *De Eccleſiis ergo Parochialibus inde Apoſtolicam Sedem conſulere voluiſti, qualiter ſint cuſtodiendæ per Cordubenſem Prouinciam, ac diuidendæ Sacerdotibus: nihil tuæ charitati melius nobis videtur intimare, quàm vt ſequaris, quod nos in Romanâ Eccleſiâ nuper egiſſe cognoſcitur; Eccleſias verò ſingulas ſingulis Presbyteris diuiſimus, & Parœcias & cœmeteria diuiſimus, & vnicuique ius proprium habere ſtatuimus: ita videlicet, vt nullus alterius Parochiæ terras, terminos aut ius inuadat, ſed vnuſquiſque ſuis terminis ſit contentus, & taliter Eccleſiam & plebem ſibi commiſſam cuſtodiat,* &c. Duo hîc præſtitiſſe videtur Dionyſius, quòd vrbis Romæ Eccleſias diuiſit, dans ſingulis Presbyteros; at Epiſcopales Sedes, quæ foris Romam poſitæ propter 57. *Corduba Metropolis.*

perſecutionum rempora fueranr perturbaræ, & carebant antiquis terminis, ſic deſignauit, vt antiquos terminos vnicuique Eccleſiæ Cathedrali deſignarer. Id ſignificanr illa verba, *Paræcias & cæmeteria*, &c. ius quod haberet vnuſquiſque Epiſcopus in terminis, quos habet Eccleſia Carhedralis. hoc docuit Platina in Vitâ huius ſancti Pontificis, Doctor Gundiſaluus Illeſcas & Baronius: docer & Can. 12. Concil. 11. Brachar. cuius hæc ſunr verba: *Epiſcopum in propriâ Parochiâ non licet tranſire in aliam, neque ſuâ ſponte introire; neque inuitatus, nec ab Epiſcopo coactus.* Conſuluit ergo Seuerus Dionyſium duo: Primò, quomodo diuideret Parochias vel Eccleſias inrra Cordubenſem vrbem; & ſecundò Eccleſias Diœceſanas & Epiſcopales illius Prouinciæ, quæ perſecutionum meru & fugâ erant diſiunctæ, terminis perturbatis. Has ipſe Romæ, & per Prouinciam Romanam diuiſir, ac terminos antiquos illis aſſignauit: idemque ſuadet Seuero faciendum in Prouinciâ Cordubenſi. Quin facit illum Legatum, & iubet vt intimet ac ſignificet: quibus non dubium eſt quin ſignificauerit Seuerus: & factum eſſe, illa verba docent: *Hanc quoque normam, chariſſime, te & omnes Epiſcopos ſequi conuenit; & quod tibi ſcribitur, omnibus quibuſcumque potueris notum facies.* Vnde non ſpecialis, ſed generalis fuit iſta præceptio. Itaque præceprum fuit à ſancto Dionyſio Papâ, vt omnes Hiſpanæ Sedes ſuis terminis (quos frequentia perſecutionum perturbauerat) antiquitus deſignatis diſtinguerentur: quod & factum puro, conſiderans obedientiam Epiſcoporum Hiſpanorum. Nec dubito ad hoc conflatas fuiſſe mulras Synodos, vel vnam generalem, qualis facta eſt & habita ſub Conſtantino, vel ſub Vrbano. de quo ſic Iulianus Toletanus anno CC.LXX. *Metropolitano Seuero Prouinciæ Cordubenſis ſcribit ſanctus Dionyſius Papa, quem fecit Legatum ſuum per Hiſpanias; iubetq́; illi, vt ſingulæ Paræciæ dentur ſingulis Epiſcopis. diuiſæ ſunt omnes Metropoles, & ſingularum Metropolitanarum Sedium termini ſignati; & quæ cuique Metropolitanæ Sedes, ſcilicet Hiſpalenſi, Cordubenſi, Emeritenſi, Toletanæ, Bracharenſi, Tarraconenſi.* Sed ſi quæras, quænam Sedes fuerint atrributæ Cordubenſi, vel priùs erant, certò non poſſum ſtatuere; ſed coniecturâ ductâ ex ipſo conuentu, fuerunt eius Aſtigitana, Illipenſis, Vlienſis, Eporenſis, Illiturgitana, & Vticenſis. Credo ſub Conſtanrino, vel paulò pòſt, redactam Cordubenſem ad Sedem Hiſpalenſem. Viuebat per id tempus ſanctus Pontifex Toletanus Paulatus; quo cum (vt teſtatur Iulianus Toletanus) miſſis litteris, ſanctus Martyr & Epiſcopus Tarraconenſis Fructuoſus conuerſabatur, qui in perſecutione Valeriani paſſus eſt Tarracone cum Augurio & Eulogio Diaconis, die Mercurij, vel Feriâ IV. XXI. Ianuarij, anno Domini CC.LXIII. quo anno fuit littera Dominicalis D. atque adeò dies martyrij IV. Feria.

58. Anno III. Caij Papæ obiit Toleti ſanctus Pontifex Paulatus: ſuccedit illi in Sede Pontificiâ Melantius. hic (vt ait Iulianus) natione Græcus & Athenienſis: nam, vt Strabo ait lib. 14. *Meſſenij autem & Pylij quamdam inter ſe cognationem perhibent, propter quam recentiores Poëtæ Neſtorem Meſſenium faciunt, & cum Melantho Codri patre, multos Pyliorum Athenas profectos aiunt.* Eſt & in Græciâ locus dictus *Scopuli Melantij*; de quo ibidem. Ex ſorore fuit quidam alius Melantius, qui fuit Epiſcopus Rhinocoruræ in Ægypto, priùs Toleti Diaconus; qui, propter fidem Concilij Nicæni contra Arianos fortiter conſtanterque defenſam, à Valente Africano miſſus eſt in exilium. Agitur huius dies feſtus XVI. Ianuarij: de quo ſic Marryrologium Romanum: *Rhinocoruræ in Aegypto ſancti Melæ Epiſcopi, qui ſub Valente exilium & alia grauia pro fide Catholicâ paſſus, in pace quieuit.* Idque fuit, ex

ex Iuliano, in Hiſpaniâ : quâ verò vrbe neſcio. Quem vocat hîc Martyrologium Romanum Melam, vocat Melantium hoc die ex antiquo MS. Martyrologio Galeſinus his verbis : *Et hoc die*, XVI. *Ianuarij, Rhinocoruræ ſancti Melantij Epiſcopi & Confeſſoris, qui pro fide Catholicâ in exilij periculo, multiplicíq; certamine, piè fortiterq; verſatus, Epiſcopalium virtutum, & humilitatis in primis, laude inſignis quieuit in Domino.* De quo ſic Nicephorus lib. 11. cap. 38. *De Melâ illud memoriæ proditum eſt : Cùm de Eccleſiis*, ὁμοούσιου, *conſubſtantialis fidei defenſores exigerentur, atque eò*, ſcilicet Rhinocoruram, *qui ipſum quoque eiicerent, aduenisſent; repererunt eum veluti ſeruorum extremum, Eccleſiæ lucernis adornandis hilariter incumbentem : lucernarum enim lineos funiculos in manibus habebat, veſte ſimul & cingulo ſordidatus. Atque cùm illi Epiſcopum requirerent, indicaturum ſe eis illum reſpondit, eóſq; in domum Epiſcopalem duxit ; atque vbi eis de viâ feſſis, mensâ appoſitâ, pro rerum tenuium copiâ cibum dediſſet, atque edentibus miniſtraſſet, ſublatâ mensâ, manus lauit, & ſeipſum eis indicauit. Illi virum admirati, cauſſam aduentus ſui cùm oſtendiſſent, remittere ſe ei exilium, propter reuerentiam eius, dixerunt. Quod poſteaquam accepiſſet, eis reſpondit non idem ſe, quod alij conſentientes ſibi Epiſcopi feciſſent, commiſſurum eſſe, vt inuitus ſolum exilij cauſſâ verteret, ſed ſuâ ſponte in exilium iturum. Atque cùm ibi eſſet, veluti qui ab adoleſcentiâ monaſticæ Philoſophiæ aſſueuiſſet, omni genere virtutis præclarus admodum fuit. Solon autem vbi mercaturæ renuntiaſſet, pretioſam mercatus eſt margaritam: nam ſub fratre Melâ, eiuſq; loci Magiſtris, fideliter atque diligenter edoctus, mutatione vitæ plurimum in rebus diuinis ſtudium oſtendit, & morum ſimplicitate erga proximos, bonus maximè fuit.* Hæc de illo. Melantius, vt ſanctus & vigilantiſſimus Præſul, prouidebat ſuo pecori, ne contagione hæreſis (vt docet Iulianus anno CC.XC.) inficeretur; tamen Gnoſticorum & Manichæorum portio ab Hierace quodam his temporibus in Ægypto agnoſcitur, qui ſerpentes vt cancer, & in Hiſpanias venientes, durabant vſque ad tempora ſancti Philaſtrij Epiſcopi Brixiani ; de quibus S. Epiphanius hæreſ. 67. dicit, negare eos reſurrectionem carnis, animæ autem ſolùm admittere ; ac proinde aſſerere reſurrectionem eſſe ſpiritualem : inſuper nuptias damnare, ac docere Cælibum tantùm eſſe vitam æternam : infantes non eſſe ſaluari : Melchiſedech eſſe Spiritum ſanctum. Contra hos non dubito quin Melantius Toletanus, & Synagius Bracharenſis, Sabinus Hiſpalenſis, Liberius Emeritenſis, Oſius Cordubenſis, & alij ſanctiſſimi clariſſimique Pontifices viriliter decertauerint. Coactum eſt non ante CCC. annum, vel paulò pòſt anno CCC.II. Concilium Illiberitanum ; ſed crediderim auctoritate conſenſuque Melantij Primatis Hiſpaniarum. Sed quorſum in ipſis Hiſpaniæ finibus, nimirum in vrbe Bæticæ prope maritima Illiberi ? quia, vt ſuſpicor, Felix Accitanus, qui præerat, propter ætatem & ſenectutem ingraueſcentem, non poterat aliò longiùs venire : vel, quod ego magis verum puto, vt ſacris cineribus primitiuorum totius orbis in Euangelij confeſſione Martyrum debitus honor deferretur. Nec enim puto, ſanctiſſimos illos Patres ignoraſſe feliciſſimam illorum mortis formam, & glorioſam ſepulturam, cùm ante CC.XLV. annos illi paſſi fuerint in eo loco. Quæ res ſatis magna fuit, vt religioſiſſimos Patres & ſanctiſſimos Pontifices mouere poſſet ad loci illius deſignationem. Eſt propè Concilium nationale, cùm ad illud Toletanus, Cordubenſis, Hiſpalenſis, Bracharenſis, Emeritanuſque Metropolitani concurrerint. Nec deſunt qui putent, etiam Accitanum fuiſſe Pontificem Metropolitanum. nihil autem præter ſubſcriptiones Epiſcoporum & Presbyterorum, & Canones habemus. Quâ de cauſsâ coactû ſit, oportet ſedulò inueſtigare. Cauſſa potiſſima

conueniendi hæc fuit: cùm viderent illi ſanctiſſimi Patres, ex principio perſecutionis Diocletiani, innumeras per totius orbis partes turbas hominum Chriſtum metu tormentorum negantium, vel blanditiis allectorum; ne facilitas veniæ illis obeſſet, aſperrimâ, ſed tunc neceſſariâ, præuentione decretum eſt, vt venientibus daretur pœnitentia, negaretur verò pax & Euchariſtia. Differunt à Nouatianis, qui negabant tales omnimodò recipiendos ad pœnitentiam. De hoc rigore ſic Innocentius Papa in Epiſtolâ ad Exuperium Epiſcopum, ſuppreſſo nomine Concilij Illiberitani, ait cap. 2. *Quid de iis obſeruare oporteat, qui poſt Baptiſmum omni tempore incontinentiæ voluptatibus dediti, in extremo vitæ ſuæ pœnitentiam & reconciliationem communicationis expoſcunt. De iis obſeruatio prior, durior; poſterior, interueniente miſericordiâ, clementior eſt. Nam conſuetudo prior tenuit, vt concederetur pœnitentia, communio negaretur.* (quod eſt in illo Illiberitano Concilio.) *Nam cùm illis temporibus crebræ perſecutiones eſſent, ne communionis conceſſa facultas homines de reconciliatione ſecuros non reuocaret à lapſu, negata meritò communio eſt, conceſſa pœnitentia, ne totum penitus negaretur: & duriorem eſſe remiſſionem, fecit temporis ratio. Sed poſtquam Dominus noſter pacem Eccleſiis ſuis reddidit, iam, depulſo terrore, communionem dari obeuntibus placuit, &, propter Domini miſericordiam, quaſi viaticum profectionis; & ne Nouatiani hæretici negantis veniam, aſperitatem & duritiam ſubſequi videamur. Tribuitur ergo cum pœnitentiâ extrema communio, vt homines huiuſmodi vel in ſupremis ſuis, petente Saluatore noſtro, à perpetuo exitio vindicentur.* Hactenus S. Innocentius. Vel ex hoc loco colligitur euidenter, hoc Concilium non habitum eſſe datâ pace Eccleſiis, ſed tempore ſæuiſſimæ perſecutionis. Et ideò falluntur, qui ponunt illud poſt Nicænum, anno Domini CCC.XXVI. nec fuit anno CCC.V. vt Baronius; nec anno CCC.XIII. vt Onuphrius; ſed paulò poſt mortem Marcellini Papæ. Hoc habet ſpeciale ſanctum hoc Concilium, quòd ſit veluti liber pœnitentialis, & omnes ferè ſint ibi contenti Canones pœnitentiales; in quibus elucet, quanta fuerit in illis ſanctiſſimis Confeſſoribus obſeruantia cenſuræ, quantus vigor in extirpandis ab Eccleſiâ enormibus peccatis. Hic vir conſolatus eſt ſanctam Leucadiam, dum in carcere fuit, per aliquot menſes multa paſſus. Moritur in pace anno Domini trecenteſimo decimo, anno primo Euſebij Papæ, ſexto anno Imperij Magni Conſtantini, nono perſecutionis anno, incipiente iam Arij pernicioſâ hæreſi. Succeſſit illi (ex Dextro & Iuliano) in Sede Toletanâ Marinus, priùs Epiſcopus Oretanus, vt docet Iulianus: qui cùm eſſet Epiſcopus Oretanæ Eccleſiæ, interfuit cauſſæ Marcellini Romani. Poſt Nonnoſum ſequuntur, Theſpias, Marinus, Fabius. Ad hunc, & ad Benedictum, & Leontium Bracharenſem Epiſcopos ſcripſit ſanctus Melchiades, illorum litteris reſpondens. Credo vel in ſingulis Prouinciis habitas eſſe Synodos, vel in vnâ collectam vniuerſalem: vbi quæſitum eſt, vtrum Sacramentum eſſet maius, Baptiſmus, an Confirmatio: quâ de re conſuluerunt Sedem Apoſtolicam. *De iis*, inquit, *ſuper quibus rogaſtis informari vos, vtrum maius Sacramentum eſſet impoſitio Epiſcoporum, aut Baptiſmus.* ſcribit Toletano & Bracharenſi, ac ceteris Epiſcopis Hiſpanis, ſic ille: *Dilectiſſimis Fratribus Marino, Benedicto, Leontio, & ceteris Hiſpaniarum, ac in illis partibus conſtitutis Epiſcopis, Melchiades.* Valdè notandum eſt, quàm frequentes eſſent in Hiſpaniâ Synodi, quanta deuotio, & recurſus ad Sedem Apoſtolicam, vt in ſingulis quibuſque dubitationibus ad Magiſtram veritatis ſanctam Sedem Romanam recurrerint; eius determinationibus ſuppliciter auſcultauerint: quàm ab illius decretis & determinationibus

bus

bus dependerint. Non multò pôst vidit Marinus pacem in Ecclesiâ, victore Constantino, sub quo reparatas fuisse crediderim Ecclesias. Maxima intercessit necessitudo, & amicitiæ peculiaris vsus, Marino Toletano cum Osio Cordubensi Pontifice; propterea mihi persuadeo, inter primas, quæ prius dirutæ fuerunt, Ecclesias Toletanam & Cordubensem fuisse reparatas. Quòd si Cordubensis Osius adeò liberalis fuit cum externis, qualem fuisse putamus cum suis? Ex Epistolâ Constantini ad Cæcilium Episcopum Carthaginensem, id patet manifestè: *Constantinus Augustus Cæcilio Episcopo Africano. Quoniam visum est nobis, per omnes Prouincias Africæ, Numidiæ & Mauritaniæ, certis quibusdam legitimæ & sanctissimæ Religionis Catholicæ ministris in sumptus annuos aliquid suppeditare; litteras ad Vrsum virum nobilissimum Quæstorem nostrum Africæ dedi, & ei significaui, vt tria millia φολεῖς tuæ grauitati numeranda curaret. Tu igitur, quando prædictam pecuniæ summam recipiendam curaueris, omnibus qui in schedâ ad te ab Osio missâ antè scripti sunt, has pecunias dispertiri iubeto.* Addit Baronius: *Videas ex iis litteris Osium (haud alium quàm Episcopum Cordubensem) lateri Imperatoris adhærescentem, & pro diuersarum Ecclesiarum opportunitate illum interpellantem.* Recordabatur tam sedulò Ecclesiarum exterarum, & obliturum eum suarum Hispanarum credibile est? non sanè caderet similis obliuio in hominem doctum, prudentem, studiosum patriæ. Maximè, quia hæc prouincia peculiari ratione relicta est Constantino à patre suo Constantio, quæ in sortitione Imperij illi contigit: & cùm aliarum Ecclesiarum recordatus sit, necessariò dicturi sumus, inter primas recordatum fuisse Toletanæ Hispaniarum Primatis: quis mihi id negare potest? Quare quòd omnibus Hispaniæ vrbibus & populis remiserit Constantinus tributum, id Osio Cordubensi tribuendum est: nam Emeritæ est lapis itineris restaurati, quod vocant, *De la plata.*

IMP. CÆSAR FLAVIVS
CONSTANTIN. AVG.
PACIS ET IVSTITIÆ
CVLT. PVB. QVIETIS
FVND. RELIGIONIS
ET FIDEI AVCTOR
REMISSO VBIQVE
TRIBVTO FINITIM.
PROVINC. ITER
RESTAVR. FEC.

Tunc per totum orbem noua lux oritur (sic Eusebius lib. 9. cap. 10.) *ex qua aderat cunctis velut diuino munere infusa lætitia, maximè videntibus ea loca, quæ paulò antè impiis tyrannorum machinis fuerant destructa, ex diuinâ constructione clariora & celsiora consurgere, templaq; excelsa pro humilibus conuenticulis eleuari: iuuabat enim Christianorum Principum fauor legislatione & legatione religiosâ alacres nostrorum animos, & eò ampliùs animabat, dum ad personam Episcoporum frequentiùs scriberet, & honorem Sacerdotibus cum summâ veneratione deferret; sed & impendiorum sumptus benignissimè largiretur. Intereà festiuitates à nostris frequentissimè agebantur cum omni lætitiâ & exultatione per vrbes & loca singula, dedicationibus Ecclesiarum celebratis. Congregabantur in vnum Sacerdotes, nec pigebat longè positos conuenire; quia nullum longum videbatur spatium charitati: concurrebant enim populi ad populos, &, tamquam verè membra vnius corporis Christi, iungi sibi inuicem sociariq; gaudebant.* Hæc Eusebius, qui vidit; & testis fuit vtriusque faciei,

fortunæ flantis & reflantis. Rasis Saracenorum Historicus ait, tunc erectam S. Virgini Mariæ Toleti Ecclesiam, & alteram in honorem S. Leucadiæ Martyris. Nec contentus fuit his communibus in omnes ciuitates populosque collatis beneficiis, singularia contulit in Episcopos; vt non solùm in rebus Ecclesiasticis, sed & ciuilibus & sæcularibus, iudices essent cum sæcularibus ac laicis iudicibus. quod nos docet manifestè Epistola Constantini ad Ablabium, quam hîc adiungere mihi visum fuit: *Imperator Constantinus A. Ablabio P. P. Religionis est clementiam nostram sciscitari voluisse, quid de sententiis Episcoporum, vel antè moderatio nostra censuerit, vel nunc seruari cupiamus, Ablabi, parens charissime. Itaque quia à nobis instrui voluisti, olim prærogatæ legis ordinem salubri rursus imperio propagamus: sancimus namque, sicut edicti nostri formula declarat, sententias Episcoporum quolibet genere probatas, sine aliquâ ætatis discretione inuiolatas semper incorruptasque seruari: scilicet vt pro sanctis semper ac venerabilibus habeatur quidquid fuerit Episcoporum sententia determinatum. Siue itaque inter minores, siue inter maiores, ab Episcopis fuerit iudicatum apud vos, qui iudiciorum summam tenetis, & apud ceteros omnes iudices, ad executionem volumus peruenire. Quicumque itaque litem habens, siue possessor, siue petitor erit, inter initia litis, vel decursis temporum curriculis, siue cùm negotium peroratur, siue cùm iam cœperit promi sententia, iudicium eligit sacrosanctæ legis Antistitis, illicò sine aliquâ dubitatione, etiam si alia pars refragatur, ad Episcopum cum sermone litigantium dirigatur. Multa enim quæ in iudicio captiosæ præscriptionis vincula non patiuntur, inuestigat & promit sacrosanctæ Religionis auctoritas. Omnes itaque caussæ, quæ vel prætorio iure, vel ciuili tractantur, Episcoporum sententiis terminatæ, perpetuo stabilitatis iure firmentur: nec liceat vlteriùs retractare negotium, quod Episcoporum sententia deciderit. Testimonium etiam ab vno licet Episcopo perhibitum, omnes iudices indubitanter accipiant: nec alius audiatur, cùm testimonium Episcopi à qualibet parte fuerit repromissum. Illud enim est auctoritate veritatis firmatum, illud incorruptum, quod à sacrosancto homine conniuentia mentis illibatæ protulerit. Hoc nos edicto salubri aliquando censuimus, hoc perpetuâ lege firmamus, malitiosa litium semina comprimentes, vt miseri homines, longis ac pænè perpetuis actionum laqueis implicati, ab improbis petitionibus vel à cupiditate præproperâ maturo fine discedant. Quidquid itaque de sententiis Episcoporum clementia nostra censuerat, & iam hac sumus lege complexi, grauitatem tuam, & ceteros, pro vtilitate omnium latum, in perpetuum obseruare conuenit. Dat.* III. *Non. Maij Constantinopoli.*

Ex Cod. Theodos. lib. 16. tit. De Episcopali iudicio.

59. Eodem anno CCC.XIV. habita est Arelate Synodus propè vniuersalis, iussu Siluestri Papæ, coram Imperatore Constantino. de quâ sic Epitome Baronij hoc anno: *Euocati per Constantini litteras Metropolitani Galliarum, Hispaniarum, Africæ, Italiæ, singuli cum duobus aliis Episcopis ab illis deligendis; quarum exemplum extat apud Eusebium lib.* 10. *cap.* 5. *ad Chrestum Episcopum Syracusanorum: datâ edictione publicâ Arelate, vt conuenirent, adfuere ad ducentos, vt colligitur ex Augustino ad Epistolam Parmeniani, ad Kalend. Augusti.* Porrò Episcopi qui adfuerunt, in Conciliorum Tomis reperiuntur subscripti per errorem II. Concilio Arelatensi longè pòst celebrato; sed Concilium ipsum, & subscriptiones mutilæ sunt & mendosæ, vt ipse Optatus, vbi hæc narrat: *Constantinus, quantumuis catechumenus, sedet in Concilio; in quo non de fide tractabatur, sed iudicium de personâ agitabatur.* Idem Eusebius lib. I. de Vitâ Constantini cap. 36. Præfuit eidem Concilio Siluester Papa per suos Legatos, Claudium & Accitum Presbyteros, Eugenium & Cyriacum Diaconos. Cæcilianus in Concilio Arelatensi innocens pronuntiatur, & multi Dona-

Donatistæ cum eo in gratiam redeunt, aliis in obstinatione persistentibus. Ex August. Epist. 68. & Eusebio in Constantini Vitâ. Ergo si Metropolitani Galliæ, Italiæ, Hispaniæ interfuerunt; non dubium est interfuisse Bracharensem, Toletanum, Hispalensem, Emeritensem, Tarraconensem & Cordubensem; & si data est potestas secum ferendi duos alios Episcopos, fuerunt ex Hispaniâ vt minimùm XVIII. Episcopi sine Presbyteris & Diaconis. Interfuit Marinus Toletanus; & Natalis alterius Diœcesis; ex aliâ Prouinciâ, Thermantius Brachatensis: quibus omnibus dedit vecturam publicam Constantinus, & sumptus ad itum reditumque necessarios. Extat Epistola Synodica ad Siluesttum in hunc modum:

Dilectißimo Papæ Siluestro Marinus, Agritius, Natalis, Theodorus, Proterius, Euoptius, Verus, Probatus, Cæcilianus, Faustinus, Surgentius, Gregorius, Bethausus, Thermantius, Mirocles, Pardus, Adelphius, Hibernus, Fortunatus, Anastasius, Lampidius, Vitalis, Maternus, Liberius, Gregorius, Crescens, Auinianus, Daphnus, Orientalis, Quintianus, Victor, Victa, Epictetus, &c. in Domino æternam salutem. Communi copulâ charitatis & vnitate matris Ecclesiæ Catholicæ vinculo inhærentes, ad Arelatensium ciuitatem piißimi Imperatoris voluntate adducti: inde te, religiosißime Papa, cum meritâ reuerentiâ salutamus, vbi graues & perniciosos legi nostræ atque traditioni effrenatæ mentis homines pertulimus: quos & Dei nostri præsens auctoritas, & traditio ac regula veritatis, ita respicit, vt nulla in illis aut dicendi ratio subsisteret, aut accusandi modus vllus aut probatio conuinceret. Ideò iudice Deo, & matre Ecclesiâ, quæ suos nouit ac comprobat, aut damnati sunt, aut repulsi. Et vtinam (Frater dilectißime) ad hoc tantum spectaculum interesses, tanti fecisses, profectò credimus, quia in eos seuerior sententia fuisset prolata, & te pariter nobiscum iudicante cœtus noster maiori lætitiâ exultasset. Sed quoniam recedere à partibus illis minimè potuisti, in quibus Apostoli quotidie sedent, & cruor ipsorum sine intermißione Dei gloriam testatur; non tamen hæc sola nobis visa sunt tractanda (Frater charißime) ad quæ fueramus inuitati; sed & consulendum nobismetipsis, vt consuluimus, & quàm diuersæ sunt Prouinciæ, ex quibus aduenimus, & varia contingunt, quæ nos censemus obseruari debere. Placuit ergo, præsente Spiritu sancto, & Angelis eius, vt iis, qui singulos quosque poterant iudicare, proferremus de quiete præsenti. Placuit ergo, antequam edantur, qui maiores Diœceses tenes, apertè per te omnibus insinuari. Quid autem sit quod senserimus, scripto nostræ mediocritatis subiunximus. Ad id primo loco de vitâ nostrâ atque vtilitate tractandum fuit, vt qui vnus pro multis mortuus fuit, & surrexit pro omnibus, tempus ipsum ita religiosâ mente obseruetur, ne diuisiones vel dissensiones tanto obsequio deuotionis poßint exurgere. Censemus ergo, Pascha Domini per orbem totum vnâ die obseruatum iri. De iis quoque, qui quibuscumque locis ordinati fuerant ministri, vt in ipsis locis perseuerent. De iis igitur qui arma proiiciunt in pace, placuit abstinere eos à communione. De cursariis agitatoribus, qui fideles sunt, placuit eorum, quamdiu agitant, à communione separari. De theatricis ipsis placuit, quandiu agunt, à communione separari. De iis qui in infirmitate sunt, & recedere nolunt, placuit eis manus imponi. De Præsidibus verò qui fideles sunt, & ad Præsidiatum consulunt, ità placuit, vt, cùm promoti fuerint, litteras quidem accipiant Ecclesiasticas communicatorias; ita tamen, vt in quibuscumque locis gesserint, ab Episcopis eiusdem loci cura de illis agatur, vt, si cœperint contra disciplinam agere, tunc demum à communione excludantur; & de iis quidem, qui in Republicâ agere volunt, similiter. De Africis verò, qui propriâ lege vtuntur & rebaptizantur, placuit, vt ad Ecclesiam si aliquis hæreticus venerit, interrogent eum Symbolum; 60.

&

& si peruiderint illum in Patre, & Filio, & Spiritu sancto esse baptizatum, manus tantùm ei imponatur. quòd si interrogatum Symbolum non responderit, tunc meritò baptizetur, &c.

Illud hîc obseruatione dignum, leges à sanctis Patribus sancitas mitti ad Romanum Pontificem, vt ab eodem probatæ, in vniuersas Ecclesias mitterentur. Id Patres huius Concilij hac professi sunt sententiâ: *Placuit ergo, àntequam edantur, qui maiores Diœceses tenes, apertè per te omnibus insinuari.* Resplenduit dignatio Imperatoris Constantini in hoc, quòd omnibus Episcopis etiam hæreticis vecturas & annonam ad itum & reditum iusserit impendi. Sic habet Epistola: *Petronius, Annianus, & Iulianus, Domino Celso Vicario Africæ. Quoniam Lucinum, Capitonem, Eudentium, Nasutium Episcopos, Nammarium Presbyterum, qui secundùm præceptum cæleste Domini Constantini Maximi inuicti, semper Augusti, ad Gallias cum aliis legis eius hominibus venerant, dignitas eius ad lares proprios venire præcepit; angarialem his cum annonariâ competentiâ vsque ad Arelatensem portum, secundùm imperium æternitatis eiusdem clementissimi Principis, dedimus, Frater, qui deinde in Africam nauigat. Quod solertiam tuam litteris nostris scire conueniat. Oramus te, Frater, felicissimum benè valere.* Si hæc iussit Constantinus præstari Pontificibus hæreticis, quid præsertim Catholicis fieri, quantâque eos indulgentiâ & apparatu tractari? Hi omnes Pontifices fuerunt doctrinâ clari, religione præcipui, donis Dei egregiè celebres; qui, tamquam quædam lampades à Deo missæ, Dei Ecclesiam singulariter illustrarunt. Gaudio non mediocri fuit Christianis, quòd, cùm Iudæi illorum felicitati miserè inuiderent, contra Constantinum Imperatorem rebellant; illos verò captos is miserè mulctat: nam amputatis auribus illos in facie signari rebellionis signo iubet, ac per omnia loca circumferri, ceu fugitiua mancipia, erudiens alios ne omnes eadem conarentur, vt docet S. Chrysostomus lib. aduersus Iudæos Tom. 5.

61. Anno CCC.XVI. miserabiliter periit veneno sumpto Diocletianus. de quo Cedrenus sic: *Reseruatus, vt videre posset pacem & felicitatem Ecclesiæ, quam omni studio conatus erat euertere, & videndo tabesceret morte*, inquit ille, *consumptus est, vt satis patuit per formidinem voluntariam: quippe cùm à Constantino & Licinio vocatus ad festa nuptiarum, per senectam, quo minùs interesse valeret, se excusauisset, rescriptis minacibus acceptis, quibus increpabatur Maxentio fauisse, & Maximino fauere, necem dedecorosam suspectans, venenum dicitur hausisse.* Hoc eodem anno Constantinus concessit non modò posse Præsides Ecclesiarum, quos vellent, ex seruis liberos facere, sed (quod maius est) ciues Romanos.

62. Erat anno CCC.XVII. Comes Hispaniæ Octauianus, ad quem scribit Constantinus Sardicâ ex vrbe, vt delicta clarissimorum virorum statim punirentur, illos verò nullâ fori exceptione gaudere. Hoc eodem anno summa Rom. Imperij ad Constantinum reducitur, sub quo magna pax & tranquillitas floret. Nam edicto publico pro Christianis edito, exules & ad metalla damnatos reuocari iubet; de gradu deiectos restituit: bona adepta à priuatis, vel à fisco possessa, dominis prioribus reddit: Martyrum facultates ad cognatos, vel, si ij desunt, ad Ecclesiam transire præcipit: Ecclesias in integrum bonis, locis & viribus restituit: loca Martyrum vestigiis nobilitata Ecclesiæ adiicit. Hanc Ecclesiæ præclaram tranquillitatem turbauit quidam Presbyter Alexandrinus, vocatus Arius, inuentâ perniciosâ quadam hæresi: cuius quidem caussâ sanctus Pontifex Alexander eum è gremio Ecclesiæ reiecit; ille verò pulsus, Ierosolymam & Syriam petiit, vbi exceptus ab

ab Eusebiis Nicomediensi & Cæsariensi, aliisque factionis suæ Præsulibus, cœpit virus suum euomere; illis in eius fauorem & defensionem quoquouersus Epistolas encyclicas scribentibus. Alexander sanctus Pontifex, viso rei periculo, & quòd Epistolæ illæ non tam essent in defensionem Arij, quàm vt latenter disseminaretur per vrbes ac prouincias eius virus, scripsit encyclicas ad omnes vrbes & populos, retexens eis fallaciam factorum Arij. Harum exemplum est apud Eusebium, & alios; non dubium mihi est, quin eo tempore Marinus Toletanus, & alij Pontifices obierint munus sanctissimorum, & Fidei Religionisque tuendæ studiosissimorum Pastorum; ac frequentibus ad plebes habitis sermonibus, eas admonuerint, cauerent ab huiusmodi lupis, qui sub ouinâ pelle veniebant gregem perditum.

Non multò post hæc tempora Marinus Toletanus moritur. Iulianus Toletanus Presbyter dicit, transgressum in Africam nostrum Marinum, die x. Iulij martyrium pro fide Christi constantissimè subiisse, vt videre est in Romano Martyrologio. Si quis dicat, quòd ibi non dicatur esse Pontifex, neque adeò res Toletanæ ciuitatis venissent in obliuionem, vt rei adeò celebris non haberetur aliqua cognitio; hæc ratio satis non est: quia primi Toletani Pontificis M. Marcelli Eugenij omnino deperditam memoriam suscitauit Raymundus, secundus post libertatem Episcopus. Multa huiusmodi tempus tegit, & idem retegit. Deinde anno Christi CCC.XX. Constantinus legem tulit contra raptores virginum seuerissimam, & vt nutrices, quæ raptum suasissent, plumbi liquentis in os & fauces ingestione punirentur; parentes, si consentirent, deportarentur; seruos sceleris huius participes cremari iussit. Aliam anno sequenti legem tulit, vt Dominicis diebus exirent milites in campos patentes, & tam Christiani quàm Ethnici vterentur precatione quadam, quam mox subiiciam: idque non dubito Toletanos exercuisse, maximè eos animante Natali Pontifice. Prima precum hæc est: *Te solum Deum agnoscimus; te Regem profitemur; te adiutorem inuocamus; per te hostes superauimus; abs te & præsentem felicitatem consecutos fatemur, & futuram adepturos speramus; tui omnes supplices sumus. Abs te petimus, vt Constantinum Imperatorem nostrum Maximum, cum piis eius liberis, quàm diutissimè nobis saluum & victorem conserues.* Diximus suprà, Marinum obiisse in Africâ: non miremur, quia à Potentatibus Ethnicorum Christiani compellebantur diis sacrificare. Anno CCC.XXIII. pro Christianis alicubi vexatis ad Elpidium scribens Constantinus, eiusmodi edit sanctionem: *Quoniam comperimus, quosdam Ecclesiasticos, & ceteros Catholicæ sectæ seruientes, à diuersarum religionum hominibus ad lustrorum celebranda sacrificia compelli; hac sanctione sancimus: Si quis ad ritum alienæ superstitionis cogendos esse crediderit eos qui sanctissimæ legi seruiunt; si conditio patiatur, publicè fustibus verberetur; si verò honoris gratia talem ab eo repellat iniuriam, condemnationem sustineat damni grauissimi, quod rebus publicis vindicabitur. Datum* VIII. *Kal. Iunij, Seuero & Rufino Coss.* Hoc edictum datum est: quia, cùm Constantinus videretur quodammodò à fide desciuisse, Ethnici publicè hac occasione persequebantur Christianos: & tunc potuit occidi Marinus; & latebat metu persecutionis S. Siluester. Sic Baronius: *Siquidem hac in re illud affirmare compellimur: nimirum cùm visus esset Constantinus ipse publico rescripto consulens Augures, à Christianâ Religione desciuisse, & ad relictam auitam superstitionem rediisse; Gentiles elatos in Christianos insolenter egisse, atq; inuitos pertrahere studuisse ad huiusmodi sacrificia lustri.* Atque hæc caussa videtur fuisse, cur Siluester Papa latebras in monte Soracte vrbi proximo quæsierit: in quem, vt Christianæ Religionis Antistitem præcipuè insurrexisse Gentiles credibile est: quin etiam Iulianus Toletanus affir-

63.

affirmat latuisse Natalem, & ceteros Hispaniæ Pontifices. Anno CCC.XXIV. cùm incidisset in grauem morbum lepræ, & malè haberet scelerum patratorum conscientiâ vexatus, consultoque Episcopo, quem Zosimus vocat patriâ Ægyptium, Hispanum verò Magum, baptizatus est à S. Siluestro. Et pòst collegit Siluester Romæ hoc anno CCC.XXIV. III. Kal. Iunij Concilium multorum Episcoporum, inter quos fuerunt Marinus Toletanus, & Leontius Bracharensis: sic incipit: *Siluester igitur Episcopus vrbis Romæ congregans fratres Compresbyteros, ciues Romanos & Coëpiscopos*, &c. *Quoniam mater Ecclesia genuit filium Constantinum charissimum.* Collegit autem in gremio Sedis suę CC.LXXXIV. Episcopos, quibus Constantinus Augustus vehicula & annonas omni loco præstari præcepit. Damnat primò Iouinianum, quia arbitrio suo dicebat diem Paschæ, & non suo tempore celebrandú, vt anno illo CCC.XXIV. celebratum est XII. die Aprilis: ipse verò dicebat celebrandum XXIII. eius mensis. Interfuere huic Concilio Augustus Constantinus, Augusta Helena, Calpurnius, iam Christianus, Præfectus Vrbis, & alij: habita est Synodus III. Kal. Iunij, Constantino III. & Crispo Cæsare Coss. Sic in eâ statutum fuit: *Nemo diiudicet primam Sedem: quoniam omnes Sedes à primâ Sede iustitiam desiderant temperari. Neque ab Augusto, neq. ab omni Clero, neque à Regibus, neq. à populo Iudex iudicabitur.* & subscripserunt CC.LXXXIV. Episcopi, XLV. Presbyteri, & V. Diaconi, & II. Sequestres, & Augustus Constantinus, & mater eius Helena, & fixit Canonem hunc Siluester Episcopus vrbis Romæ, & omnibus Episcopis aspersit. Actum in Traianis thermis III. Kal. Iunij Constantino Augusto III. & Prisco Pio Crispo Coss. Hinc reuersus, & ad Africam appellens Marinus, dicitur passus pro Christi fide martyrium à quibusdam Ethnicis ægrè ferentibus ita florere Christi Ecclesiam, indulgentiâ Constantini. Illud obserua, Costum interfuisse huic Concilio, qui fuit Episcopus Cæsaraugustanus. Illud tacendum non est, hoc Concilium habitum esse priusquam Nicænum. Constat ex Consulibus, & quia ibi nulla fit mentio Concilij Nicæni.

64. Marino successit Natalis in Sede Toletanâ, & interfuit Concilio Nicæno, habito anno CCC.XXV. cum Costo Cæsaraugustano, & Leontio Bracharensi. Interfuere plusquam viginti Episcopi Hispani, ex Iuliano: quòd multi interfuerint, ex ipso Concilio colligitur, & ex Eusebio. *Itaque Imperator,* inquit Iulianus, *cernens malum id ad summum excrescere, decantatissimam illam in Bithyniâ Nicænam Synodum promulgat, & litteris locorum omnium Episcopos ad constitutam diem eò euocat: illos publica vehebant vehicula & iumenta; publicè equi & muli; nec ipsos tantùm, sed qui eos ministerij gratiâ comitabantur. Conuenere ex omnibus ferè Prouinciis & vrbibus Patres; quorum nomina vnà cum vrbibus, quibus Episcopali administratione præfuerunt, magnus Athanasius in Synodali libro sic recensuit: Episcopi fuere ferè* CCC.XVIII. *nec pauciores Sacerdotes, & Diaconi eorum comites.* & infrà: *Ex Ecclesiis omnibus quæ per Europam & Asiam omnem sunt*, &c. & 3. lib. c. 7. de Vitâ Constantini Eusebius: *Ministrorum Dei columnæ conuenerunt in vnâ oratoriâ æde, perinde atque à Deo amplificatâ, Syri & Cilices, Phœnices & Arabes, Palæstini, eisq. vicini Aegyptij, Thebæi, Libes, & qui à Mesopotamiâ venerant; quin ex Perside Episcopus aderat, neque Scytha in eo choro desiderabatur. Pontus quoque, Galatia, Phrygia & Pamphylia delectos suos & præcipuos viros eò miserant; aderant quoque Macedones, Thraces, Achæi & Epirotæ. Quin & qui iis longinquiores remotioresq. sunt, eò aduenerant. Ab ipsis quoque Hispaniis celeberrimus ille* (Osius) *vnà cum aliis* (scilicet Hispanis) *ibi consedebat. Imperatoriæ sanè vrbis Antistes propter ætatem senilem aberat, sed Presbyteri eius præsentes vicem eius implebant. Solus profectò & vnus Imperator Constantinus*

post

post sæcula condita Christo Seruatori suo, coronâ pacis vinculo contextâ, de victoriâ contra hostes partâ, eiusmodi diuinum gratiarum consecrationis donarium, & præclarum hoc Apostolici chori apud iustos habuit specimen. Ergo si ex omnibus prouinciis & vrbibus venerunt, cur non ex Hispaniâ & Metropolitanis vrbibus, scilicet Bracharâ, Toleto, Tarracone, Emeritâ & Hispali? an quia fuerunt Hispani minùs feruentes, & zelo fidei succensi? an quia deerat illis commoditas? si paupertate premerentur, omnibus vehicula, nauigationes & annonæ dabantur ex Regiis vectigalibus. Iuère ex Hispaniis multi ad Sardicensem Synodum: defuturos putes vniuersali totius orbis Synodo? Maximè, quia ibi de gloriâ Dei, de honore Filij agebatur, cuius fidem per Iacobum primi receperunt Hispani inter omnes Gentiles. Vtinam haberemus integram hanc Synodum! ibi videremus quàm multi, quàm præclari, quàm studio sapientiæ egregij Pontifices, ad eam ex Hispaniis certatim affluxerint. Solùm numerantur cc.xxii. desunt xcvi. Episcopi, in quibus multi ex Hispaniâ, Galliâ, Germaniâ & Britanniâ: quia cùm sint maximè Occidentales totius Europę, illi planè desunt. Sed noster Iulianus ex schedis Ecclesiæ S. Iustæ, quæ tempore Maurorum Metropolitana Sedes Toleti fuit, benè potuit hæc colligere. Iuuat hoc, quod in Epitome docet Auctor fol. 231. *At Occidentalium Episcoporum, qui præ ceteris legatione functi sunt, memoria propè excidit: quos sanè delectos credibile est, qui ceteris sanctimoniâ & eruditione præcellerent.* In summâ, videre ibi licebat Martyrum multitudinem in vnum coactam, vt dixit Theodoretus; & fuere in eâ Synodo totius orbis lumina, vt dixit quidam illius ætatis vir. quod & ipsi Ariani inficiari non potuerunt, siquidem Eusebius scriptum reliquit lib. 3. cap. 7. de Vitâ Constantini: *Ex omnibus namque*, inquit, *Ecclesiis, quæ frequentes in totâ Europâ, Africâ & Asiâ extiterunt, Dei ministri, qui facilè Primates sanè putabantur, in vnum vocati sunt.* Atque hæc de Hispanis Episcopis.

Quales viros, quàm excellentes habuerit Hispania Pontifices, ex dictis facile colligitur. Quos Pontifex Summus (vt superiùs vidimus) vocat *Ecclesiæ columnas*, illásne defuturas putamus in tam communi, vrgenti & maximo negotio? Nec dici potest, nec, si diceretur, sanè credibile est: imò etsi non tam manifesta extarent testimonia meridianâ luce clariora; sanè fides, religio, pietas & zelus Hispanorum non pateretur Pontifices suos eo tempore frigescere, cùm necessarius esset pristinus vigor, & amor, ac studium, quale Deus impertitus est Hispano Laurentio Leuitæ. 65.

Nihil quod ad Historiam attinet, æquè notandum est quàm sextus Canon huius Concilij, qui sic habet: *Ecclesia Romana semper habuit Primatum: tenuit autem Aegyptus, quòd Episcopus Alexandriæ omnium habet potestatem; quoniam & Romano Pontifici hæc est consuetudo: similiter & qui in Antiochiâ constitutus est, & in ceteris prouinciis, Primatus habent Ecclesiæ ciuitatum ampliorum.* Hìc primùm docemur, ante hæc tempora fuisse in Ecclesiis aliquibus prouinciarum singularum Primatum ante Concilium Nicænum; quod Primatus confirmat: & deinde dicitur esse in Ecclesiis ampliorum ciuitatum, id est honestiorum, venerabiliorum. 66.

De Primatu Toletano. Proponuntur duodecim argumenta in contrarium.

Sed occurrit dubitatio, quid censendum sit de Toletanâ ciuitate? Primò videtur, quòd magis tribuendus sit Primatus Hispaniæ Carthaginensi, Tarraconensi, Cordubensi, Cæsaraugustanæ, Bracharensi, & ceteris ciuitatibus Hispaniæ, quàm Toletanæ, quæ tempore Vespasiani fuit stipendiaria, & non colonia. Secundò, quia Liuius illam vocat vrbem paruam, loci naturâ munitam. Tertiò, si Primatus, saltem à tempore Constantini, & Concilij Nicæni, in singulis prouinciis ponendus veniebat in vrbibus amplioribus; non erat 67.

tunc Toletum ciuitas amplior ceteris Hiſpaniæ, imò nec par. Quartò, quia, ſi fuiſſet Toletanus Pontifex Primas, debuiſſet præeſſe omnibus Conciliis: at in Illiberitano non præfuit; imò Melantius octauo loco ſedit, & ibi præſedit Epiſcopus Felix Accitanus. & ſimiliter in multis Conciliis Toletanis non præeſt Toletanus, ſed alij. Quintò, quæ teſtimonia vel ab Auctoribus vel à Conciliis petita ſumi poſſunt, quæ doceant huiuſmodi Primatum? Sextò, magis hoc prætendere poſſunt, Eccleſia Cæſarauguſtana, quam ædificauit S. Iacobus, in eâque poſuit S. Athanaſium; & Bracharenſis, in quâ poſuit ſanctum Petrum. Septimò, declaratum hoc eſſet in Concilio Nicæno, vt res tanti ponderis, & præcipui momenti; quod non eſt factum. Octauò, de ratione Primatus eſt, vt Epiſcopus eius Sedis præſideat in Conciliis eius Prouinciæ; ſed Toletano nihil tale videmus accidiſſe. Probatur propoſitio; quia id patet in Conciliis Carthaginenſibus, in quibus præſedit Carthaginenſis Epiſcopus, qui citra controuerſiam eſt totius Africæ Primas, vt Cyprianus in ſuo, Primus in alio, Aurelius in multis præſedit. Nonò, quia non eſt credendum, ferè ſexaginta annos manſiſſe Prouinciam Hiſpaniæ ſine Primate, quot ferè elapſi ſunt, ex quo cœpit prædicare S. Iacobus in Hiſpaniâ, & venit ſanctus Eugenius Marcellus ad prædicandum Toleti, annis ſcilicet ferè C. poſt natiuitatem Domini noſtri Ieſu Chriſti in carne. Decimò, quia maiori ratione ponenda erat prima Sedes Carthagine Spartariâ, quàm Toleti; quia illi tamquam Metropoli ſubiecta erat ciuitas Toletana, vt legenti Plinium conſtabit. Vndecimò, quia nemo veterum Patrum ſcripſit Toletanam Sedem eſſe Primatem. Duodecimò, nec vllus Pontifex ſcribens Toletano Pontifici, vocauit illum totius Hiſpaniæ Primatem.

68. *Quæſtio deciditur.* Duæ partes in hac quæſtione implicantur. Prior, an in Hiſpaniâ vſpiam fuerit totius Prouinciæ Primatus. Poſterior, apud quam Eccleſiam talis Primatus reſideret. A priori quæſtione facilè nos expediemus, dicentes, alibi ſatis latè probatum eſſe, à tempore Apoſtolorum in Hiſpaniâ fuiſſe Pontifices Metropolitanos, Primatem ſeu Patriarcham. Probauimus & ſecundò, fuiſſe Toleti. Supereſt, vt argumentorum reſpondeamus obiectionibus. & ſuppono, non omnino certum eſſe ſtatum & ordinem rerum in Hiſpaniâ, cùm ad eam venit S. Iacobus, neque quando venit S. Eugenius Marcellus: nam etſi ex Pomponio Melâ conſtet, eius tempore clariſſimas Hiſpaniæ ciuitates fuiſſe Tarraconem & Carthaginem, ex maritimis; Cæſarauguſtam, Numantiam in Tarraconenſi; in Bæticâ Aſtigim, Hiſpalim, Cordubam; & aliquantò pòſt vrbem Bætim ſæculo Strabonis; olim tamen ſub Auguſto fuit Toletum colonia, & (ex Feſto Rufo Auieno) Metropolis gentis Hiſpanæ, eaque vrbs præ omnibus Hiſpaniæ ciuitatibus dicitur habuiſſe primam Archiflaminicam dignitatem. Accedit huc, quòd, cùm ad Primatem vrbem habenda eſſent Concilia nationalia, oportebat vrbem eſſe temperatam, ſalubrem, fortem, amœnam, omnibus commoditatibus cæli ſolique perfruentem: & in primis ab omnibus partibus Prouinciæ æquè diſtantem, adeò, vt ad hanc vrbem ex teſtimonio Raſis Saraceni, tamquam ad arcem munitiſſimam allati eſſent populi Romani theſauri cuſtodiendi. Hinc fit, maturè & communi conſilio à viris Apoſtolicis decretum eſſe, vt hîc reſideret totius Hiſpaniæ prima Sedes. Præterea tempore Concilij Nicæni à Conſtantino plures illi tributæ ſunt Sedes, quàm alij Hiſpaniæ, nempe XIX. Adhæc ſcribens Melchiades ad Epiſcopos Hiſpaniæ, incepit à Marino Toletano. Inſuper, vt tradit Luitprandus, inter omnes Hiſpaniæ Pontifices, ſoli Toletano conueniebat ius pallij; vt, tamquam totius Africæ Primati, ſoli Carthaginenſi; vt patet ex Epiſtolâ Leonis IX. ad Petrum & Ioannem Africanos Epiſcopos,

Satisfit argumentis obiectis contra Primatum Toletanum.

agens

agens de Primatu Ecclesiæ Carthaginensis: *Rectè contra Girmitanum Episcopum dignitatem Carthaginensis Ecclesiæ defendistis; quia sine dubio, post Romanum Pontificem, primus Archiepiscopus, & totius Africæ maximus Metropolitanus est Carthaginensis Episcopus: nec pro aliquo Episcopo in totâ Africâ potest perdere priuilegium semel susceptum à sanctâ Romanâ & Apostolicâ Sede; sed obtinebit illud vsque in finem sæculi, & donec in eâ inuocabitur nomen Domini nostri Iesu Christi, siue deserta iaceat Carthago, siue resurgat gloriosa aliquando. Hoc ex Concilio B. Martyris Cypriani, hoc ex Synodis Aurelij, hoc ex omnibus Africanis Conciliis; hoc, quod maius est, venerabilium Prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum decretis apertè monstratur,* &c. & interiùs: *Qui solus* (scilicet Archiepiscopus Carthaginensis) *in Africâ pallium ab Apostolicâ Sede habere solet.* Ergo si Toletana inter Hispanas sola solebat accipere pallium à Romana Sede, fit, vt illa sit Hispaniarum Primas, & Ecclesia eius ac Archiepiscopus sit Primas Hispaniarum. Adde, quòd scribens ad Iulianum Archiepiscopum Toletanum, vocat illum *Maximum Pontificem*, hoc est, Hispaniarum Primatem, vt vocabatur Primas Africæ, scilicet Episcopus Carthaginensis, *Maximus Metropolitanus*. Et, vt meliùs intelligatur, admittimus illas vrbes fuisse populosiores, ædificiis maiores, frequentiores ciuibus, opibus clariores; & Toletum subiectam Carthaginensi Conuentui. hoc enim nihil obstitit, vt esset Cæsarea Metropolis Ierosolymitanæ ciuitatis; quamuis (vt ait Plinius lib. 5. c. 14.) fuerit Ierosolyma clarissima vrbium Orientis, non Iudææ modò. Quòd autem subiecta fuerit vt Metropoli, Cæsareæ, docet ille Can. 6. Synodi Nicænæ: *Quoniam mos antiquus obtinuit, & vetusta traditio, vt Aeliæ* (id est Ierosolymorum) *Episcopo deferatur, habeat consequenter honorem suum, sed & Metropolitano sua dignitas seruata sit.* Quamuis illa sit mater omnium Ecclesiarum (sic enim nominatut in Epist. ad Damasum, quam misit Concilium Oecumenicum Constantinopolitanum) & eius Antistes inter Ecclesiarum Apostolicarum sedeat Antistites, paret Ecclesiæ Cæsariensi; cui, vt Primati, parent Transpalæstini. Concedimus clariores esse illas Toleto, non tamen ob id non subiectas, vt Primati, Ecclesiæ Toletanæ. Adde, quòd in hac fuit Archiflaminica prima, vt aliàs probatur; nulla tamen aliarum dicitur huiusmodi Flamines vel Flaminicas habuisse, tametsi Flamines vnius Prouinciæ.

Secundum argumentum nullas vires habet. Primò, quia fieri potuit, vt tempore Annibalis (de quo loquitur Liuius) fuerit oppidum exiguum, tamen posteà successu temporis multùm increuerit; vt reuerà creuit, cùm Augusti sæculo per * P. Carisium facta fuit colonia. nec dicitur illam auxisse Regem Gotthorum VVambam, sed altis muris vndique vallasse. quod non est signum illuc attulisse aliunde ciues, sed qui erant in vrbe & suburbio, iactis fortissimis mœnibus mansisse. Secundò, qualiscumque fuerit vrbis huius moles, non admodum laboro; satis est, vt electa fuerit à viris Apostolicis vt Metropolis totiùs Hispaniæ, vtpote quæ olim habuit Archiflaminicam. Tertiò respondetur, oportere sensum eruere illorum verborum Concilij Nicæni: *Primatus habent Ecclesiæ vrbium ampliorum.* Quas vocat vrbes ampliores? An quæ magis essent protensæ? Non ita; quia sic in vrbe Tarraconensi, vel Carthaginensi, poni deberet; sed certò scimus, numquam in iis à principio positum esse totius Hispaniæ Primatum. An ditiores? Ditissima Numantia, opulenta Cæsaraugusta; at neutrobi posita fuit prima Sedes. An antiquitate venerabiliotes, & commodorum multitudine? Certè Toletum vrbs 69.

* D. L. *Huius P. Carisij meminit Florus lib. 4. Hist. in fine, ex quo & alius Hubert. Goltzius in Vitâ Cæs. Augusti p. 96. plura narrat: & tempore, quo ipse Legatus & Proprætor erat in Hispaniâ, deductas fuisse colonias militares, Augustobrigam, Nouam Augustam, & Toletum. Extat nummus apud eumdem Goltzium, in cuius reuersu facies mulieris visitur turrita, coronâ ornata; cum hac inscriptione: P. CARISIVS LEG. PROPR. COL. TOLET. & in eius explicatione doctè & eruditè, vti solet, Ludouicus Nonnius pag. 81. Vide Gerardum Mercat. in Castellâ Nouâ.*

vrbs antiquitate venerabilis,& commoditate perutilis, vtpote quæ in medio Hiſpaniæ ſit poſita,vt vmbilicus; magis dixerim cor, & veluti centrum huius Prouinciæ. Quartum non euincit,quia multis temporibus non ſubſcripſere Pontifices & Metropolitani, priùs quàm alij; ſed ſeruatâ tantùm Ordinis antiquitate. In Concilio Illiberitano Felix Accitanus primus omnium confirmat,vt antiquiſſimus, poſtmodum Hiſpalenſis,Toletanus, &c. Secundò,in Conciliis Africanis,confirmat Opianus in ſuo Concilio primus, quia ceteris antiquior; & in tertio Primus, & in multis etiam Aurelius. At in ſecundo Carthaginenſi Gennadius præeſt, qui non fuit Carthaginenſis, ſed poſt ipſum confirmat Aurelius. Et quòd non fuerit Gennadius Carthaginenſis, conſtat ex Catalogo illius vrbis Epiſcoporum, qui ſunt, Agrippinus, Donatus, Cyprianus, Lucianus, Manfririus, Cæcilius, Rufus,Gratus, Aurelius, Capreolus, Quoduultdeus, Eugenius, Bonifacius, Reparatus. Quòd præfuerit Gennadius,ſic habes: *Glorioſiſſimo Imperatore Valentiniano Aug.IV. & Theodoſio viris claris Coſſ.* XIV. *Kal. Iunij, Carthagine in Baſilicâ perpetuâ, reſtitutâ, cùm Gennadius Epiſcopus, vnà cum Victore Abderitano, & alio Victore Pupputanenſi, & ceteris Coëpiſcopis ſuis Prouinciarum diuerſarum conſediſſet; Gennadius Epiſcopus dixit*,&c.Statim: *Aurelius Epiſcopus dixit.* Concludit: *Gennadius Epiſcopus dixit: Omnia ergo quæ à veſtro cætu glorioſiſſimo ſtatuta ſunt, placet ab omnibus cuſtodiri? Ab vniuerſis Epiſcopis dictum eſt: Placet, placet, vt cuſtodiantur ab omnibus. Gennadius Epiſcopus dixit: Si (quod non opinamur) ab aliquo fuerint violata, quid ſtatuitis quod fieri debeat? Ab vniuerſis Epiſcopis dictum eſt: Qui contra ſuam profeſſionem vel ſubſcriptionem venerit, ipſe ſe ab hoc cætu ſeparabit. Gennadius Epiſcopus dixit: Gratulemur, Domino noſtro præſtante, quòd pro ſtatu Eccleſiæ Catholicæ cuncta nos ſalubri conſilio ſeruanda decreuimus; & ideò quæ ab omnibus ſunt dicta, propriâ manu debemus ſubſcripta firmare. Ab vniuerſis Epiſcopis dictum eſt: Fiat, fiat: & ſubcripſerunt.* Ecce, Aurelius eſt Epiſcopus Carthaginenſis, & Primas totius Africæ, & ſecundo loco loquitur, & ſubſcribit: Gennadius præſedit,vt antiquior, & coëgit Concilium,vt docent illa verba: *Omnipotenti Deo gratias refero, quia permiſit, vt ſecundùm commune Concilium habitum in Prætorio, etiam iuxta tenorem petitionis litterarum mearum.* Iſte ſenior conſulebat cum Primate totius Prouinciæ, & ſtatim mittebat litteras citatorias & prouocatorias ad Concilium, quas vocat S. Auguſtinus in Epiſtolis *tractorias.* Et hæc ad quartum argumentum. Accitanus in Illiberitano præeſt, & vocauit ad Concilium,communicatâ re cum Epiſcopo Primate Melantio.

70. Ad quintum: multa ſunt, quæ libro integro traduntur de hoc Primatu, quæ repetere modò maioris eſt otij & operæ.

Sextum nihil probat; quia non ſatis eſt, vt ſit Eccleſia Primas, quòd ædificata ab Apoſtolis, quia multæ ſunt in Italiâ à Petro ædificatæ, quæ numquam vocatæ ſunt Primates; & multæ in Aſiâ à Ioanne, quæ dicendæ fuiſſent Primates. Iſtas tales verum eſt dici Sedes Apoſtolicas, quales vel Apoſtoli,vel eorum diſcipuli, vbique terrarum condiderunt, & talis eſt Irienſis, & Bracharenſis.

Ad ſeptimum: ſatis declaratum eſt in Concilio Nicæno, quæ cenſendæ eſſent Eccleſiæ Primates, quæ eſſent in vrbibus amplioribus, ceteris aliis ſeruatis quæ ſeruanda præcipit ordo prudentiæ.

Ad octauum: non eſt de ratione Primatus, præſidere Conciliis, quia illicò qui præſiderent, eſſent ſtatim Primates; non autem qui poſt illos ſubſcriberent: quia radix præſidendi oritur ex Ordinis antiquitate. At quòd aliquis Epiſcopus ſit Primas, ex eo patet quòd habeat ius pallij, & id priuilegium

gium à principio acceperit à Romanâ Ecclesiâ: quòd sit in medio totius Prouinciæ, quòd possit cogere ad Concilium per se, vel per antiquum Primatem. Vbi obseruandum est, Primates esse in duplici differentiâ, alios ad præsidendum, & sic sunt antiquiores; alios verò ad cętera, & sic in vnaquaque Prouinciâ sunt certi Primates. Primo modo Primates varij sunt pro tempore: at Sedes immobilis est, neque à tempore Apostolorum est concessum ius Primatus, quod nullatenus potest amoueri.

Iam responsum est, quomodo non præsiderent semper Primates, id est, Episcopi Carthaginenses; sed alij aliarum ciuitatum Episcopi: nam & in Concilio Lugdunensi Priscus Lugdunensis, & pòst Sabaudius Arelatensis Primas. 71.

Ad nonum: non facile est diiudicare, fueritne ante sanctum Eugenium alius, aut alij Pontifices. Nec desunt, qui putent, à Iacobo positum esse primum in vrbe Toletanâ Pontificem. Ad quam rem sunt aliqua magna quidem vestigia: nec mirum est, quòd in quinquaginta annis post reditum sancti Iacobi positus non fuerit Primas: quia primò conueniebat, vt ponerentur in vrbibus Episcopi, haberent Ecclesias erectas & loca quò se reciperent: & statim conuenienter poneretur Primas, qui Pastor esset illorum Antistitum, & eos cogere posset ad Concilia. Sic iubet Paulus Tito, vt Cretæ poneret Episcopos; quibus iam designatis, ipse tamquam illorum omnium Primas designatus est.

Nec decimum conuincit, quia benè potuit subiectum esse Toletum Carthagini in iurisdictione temporali ac sæculari, & illi præesse in iurisdictione spirituali: quamuis etiam non est locus commodus Carthago noua; quia in extremo posita est Hispaniæ. Sed illud maximè notandum, Primatum poni in hac vel illâ ciuitate, non prouenire ex eius dignitate internâ vel externâ. Nam si consideres dignitatem externam, maior accessit Antiochenæ Sedi, ex eo quòd in eâ præfuit Petrus; quàm Alexandrinæ, quòd in illâ fuit primus Pastor Marcus: sed ita statuit idem Petrus ex Dei voluntate, qui post Romanam voluit vt esset Alexandrina Sedes prima; secunda Cathedra in Antiochiâ. Hæc est radix omnium constitutionum; nihilominùs habuerunt nonnullas alias regulas, vbi Sedes constituerent, qui post Apostolos Ecclesias fundarunt. Sunt qui putent non alium esse Patriarcham quàm Metropolitanum. Sedes Toletana, vt respicit suas peculiares Sedes XIX. est Metropolitana; vt eius iurisdictio se extendit ad omnes Hispaniæ Sedes, est Primas: vt Sedes Romana respectu loci est Pastoralis & peculiaris; at, vt eius iurisdictio, scilicet Romani Pastoris, se extendit ad omnes orbis Ecclesias, est vniuersalis. 72.

Sed crediderim, à Iacobo, Petro & Paulo locum hunc pro Primatu totius Hispaniæ fuisse designatum: & quòd prædicauerit Clemens in vrbe Toletanâ, saltem in Carpetaniâ, docet Iulianus, agens de Iuliano Episcopo Carpetano, quem conuertit, dum comitatur S. Petrum in Hispaniâ: nam & Doctor Madera lib. de Monarchiâ docet, hos Episcopos Iulianum & Iulium (quos discipulos suos vocat S. Clemens) fuisse Pontifices Hispanos. Et ita verisimile mihi est, S. Petrum signasse hunc locum pro Primatu, vt credit Iulianus. Vnde consurgit potissima ratio Patriarchalis huius Sedis, & Primatis Cathedræ in Hispaniâ. Nam tres Sedes Patriarchales signauit, scilicet Romanam, licet tempore postremam, in quâ Sedem Summi Pontificij fixit Petrus, quam & omnium caput (vt Christus illi constituerat) voluit esse Ecclesiarum; Alexandrinam secundam, vbi & ipse prædicauit, vel quò misit S. Marcum; tertiam Antiochenam, vbi & ipse aliquot annis moram fecit. 73.

fecit. Ergo ex institutione Dei, & voluntate Petri, habet aliqua Sedes, quòd sit, vel non sit Patriarchalis, & vt sit prima, secunda vel tertia in gradu dignitatis. Quod mihi probandum est, antequam hinc discedam. Nec Constantinopolitana ciuitas habet Sedem Patriarchalem, quia erat ciuitas Imperatoria; sed quia sic statuit Sedes Petri. sic Leo Epist. 54. ad Martianum Augustum: *Habeat*, inquit, *Constantinopolitana ciuitas gloriam suam, & protegente desterà Dei, diuturno clementiæ vestræ fruatur imperio. Alia tamen ratio est rerum sæcularium, alia diuinarum: nec præter illam petram, quam Dominus in fundamento posuit, stabilis erit vlla constructio.* Et Gelasius in Epist. ad Episcopos Dardaniæ: *Nam quòd dicitur*, inquit, *de Regiâ ciuitate, alia potestas est Regia sæcularis, alia Ecclesiasticarum distributio dignitatum: sicut enim quæuis parua ciuitas prærogatiuam Regis præsentis non minuit, sic Imperialis præsentia mensuram dispositionis religiosæ non mutat.* Hæc Gelasius. Falluntur ergo, & toto aberrant cælo, qui putant tunc primùm incepisse in vrbe Toletanâ Primatum, cùm facta fuit Regia ciuitas, & Imperij Gothici domicilium: quia, sicut demere non poterant illi ciuitati hoc priuilegium, sic nec dare: quemadmodum ex iis testimoniis Summorum Pontificum constat. Nec, quòd aliqua ciuitas sit aliâ præclarior splendidiórve, habet ob id ius Primatus: quia nec Ierosolyma, non solùm Iudææ, sed totius Orientis vrbs nobilissima, nec Nicomedia Diocletiani sedes, fuerunt vrbes Primates nec Patriarchales. Ob id Gelasius in dictâ Epistolâ dicit: *Risimus, quòd prærogatiuam volunt Acacio comparari, quòd Episcopus fuerit Regiæ ciuitatis. Numquid apud Mediolanum, apud Rauennam, apud Firmium, apud Treuiros multis temporibus non constitit Imperator? numquid harum vrbium Sacerdotes vltra mensuram sibimet antiquitus deputatam quidpiam suis dignitatibus vsurparunt?* Non fiebant ergo Mediolanensis, Treuirensis & Nicomediensis Ecclesiæ Patriarchales; quia à Petro non acceperunt. In Concilio Nicæno non sunt inuentæ Sedes Patriarchales, sed iam quæ extabant, confirmatæ, vt docent illa verba: *Similiter autem & apud Antiochiam, ceterasq; Prouincias honor suus vnicuique seruetur Ecclesiæ.* Vera igitur & sola caussa illarum trium Sedium Patriarchalium, scilicet Antiochenæ, Alexandrinæ & Romanæ, est dignitas Petri. Solæ enim illæ Ecclesiæ habitæ sunt Patriarchales propriè, in quibus Petrus tamquam Episcopus sedit. Alexandriæ, per semetipsum, vt testatur Nicephorus lib. 14. cap. 3. vel per discipulum suum Marcum, cui commisit, vt nomine suo fundaret Ecclesiam, vt docet S. Gregorius Regist. Epist. lib. 6. Epist. 37. ad Eulogium Alexandrinum, vbi sic ait: *Cùm multi sint Apostoli, pro ipso tamen Principatu sola Apostolorum Principis Sedes in auctoritate conualuit, quæ in tribus locis vnius est. ipse enim sublimauit Sedem, in quâ etiam quiescere, & præsentem vitam finire dignatus est; ipse decorauit Sedem, in quam Euangelistam discipulum misit; ipse firmauit Sedem, in quâ septem annis, quamuis discessurus, sedit. Cùm ergo vnius atque eiusdem sint Sedes, quibus ex auctoritate diuinâ tres nunc Episcopi præsident, quidquid ego boni de vobis audio, hoc mihi imputo.* Eamdem rationem reddit sanctus Leo in Epist. 53. ad Anatolium: *Nihil enim*, inquit, *Alexandrinæ Sedi eius, quam per sanctum Marcum Euangelistam, beati Petri discipulum meruit, pereat dignitatis. Antiochena quoque Ecclesia, in quâ primùm prædicante beato Apostolo Petro Christianum nomen exortum est; in paternæ constitutionis ordine perseueret; & in gradu tertio collocata, numquam se fiat inferior.* Hæc sanctus Leo Papa. Item Anacletus Epist. 3. *Secunda*, inquit, *Sedes apud Alexandriam B. Petri nomine à Marco eius discipulo consecrata est; tertia autem Sedes apud Antiochiam, eiusdem B. Petri Apostoli nomine, habetur honorabilis.*

bilis. Hæc eſt ergo ratio numeri harum Sedium. Ratio autem ordinis eſt, quia cùm omnes tres ſint Sedes Petri; tamen Romanam per ſe vſque ad mortem adminiſtrauit, Alexandrinam per Marcum Euangeliſtam, Antiochenam per Euodium. Sicut ergo maior eſt Apoſtolus Petrus Marco Euangeliſtâ, & Marcus Euangeliſta Euodio (quia neque Apoſtolus nec Euangeliſta fuit Euodius) ita Romana Eccleſia Alexandrinam, & Alexandrina Antiochenam auctoritate & dignitate ſuperat. Nec dubito, quando fieri potuit, ſanctum Pontificem Petrum magnitudinis, claritudinis & gloriæ rationem nonnumquam habuiſſe. Ergo ſi conuenit, vt Alexandrina Sedes eſſet Patriarchalis, quia per Marcum eam fundauit Petrus; ſi probauerimus, Toletanam conditam eſſe per eumdem Petrum, miſſo ad Hiſpaniam primùm Iacobo, deinde Eugenio Petri diſcipulo, probatum erit, Sedem fuiſſe ex eo tempore Patriarchalem. Quòd Toleti prædicauerit Apoſtolus Iacobus, docent illa verba: *Peragratis omnibus Hiſpaniæ vrbibus.* ergo, vel eundo, vel redeundo, non potuit fieri, quin Iacobus ingreſſus ſit Toletum, & ibi prædicauerit, ibi Sedem fixerit. Ergo ſi communicauit conſilium veniendi ad Hiſpanias cum B. Virgine, quidni communicarit cum Petro Chriſti Vicario, Collegiique Apoſtolici ſummo vertice, ac ceterorum capite? nam cùm benè conſidero Dei opera eſſe quàm maximè poſſunt ordinata, ac ordo poſcit vt tantam profectionem cum Vicario Chriſti communicaret, eiuſque nutu ac miſſione venerit, cùm Toleti prædicauit; quidni iudicemus vel hoc nomine Patriarchalem eſſe Sedem, non minorem dignitate Alexandrinâ, quam per Marcum Petrus inſtituit? Nam quantum dignitate præſtat Iacobus Marco, tantum præſtare debet Sedes quam ipſe conſtituit, Sede quam erexit Marcus. Idem impulſor, nempe Petrus, magiſter vtriuſque; ſed dignitate Apoſtolicâ Iacobo par, licet in officio Vicariatus illo ſuperior.

Iam verò, ſi veniamus ad tempora S. M. Marcelli Eugenij; nónne ille 74.
fuit Petri diſcipulus, Petri comes, & à Petro ad prædicandum miſſus? Quòd fuerit diſcipulus Petri S. Eugenius, docent Dexter & Iulianus; quòd autem miſſus ſit ab illo ad prædicandum, docet Linus Papa in Vitâ S. Petri Apoſtoli, his verbis: *Cui ait B. Apoſtolus,* poſt obitum egregiè martyrium ipſius ad ſepulchrum lugenti: *Frater Marcelle non audiſti vocem Domini dicentis, Relinque mortuos ſepelire mortuos ſuos? & Marcellus ait: Magiſter, audiui. Tunc Petrus ad eum: Noli ergo, quaſi mortuus mortuum videaris ſepeliſſe, flere; ſed tamquam viuus viuenti & gaudenti conlætare. Relinque mortuos ſepelire mortuos ſuos: tu autem, vt per me didiciſti, vade, annuntia regnum Dei. Quod cum gratiâ multâ cunctis Fratribus Marcellus nuntiauit, & ſuffragiis S. Petri fides credentium à Deo Patre confirmata eſt, in nomine Domini Ieſu Chriſti, & in ſanctificatione ſancti Spiritus.* Videtur hîc ſignificare S. Linus, ſignificaſſe Petrum Marcello, quò vellet eum ire prædicatum. Nec enim dici poteſt de viro tam excellenti, & tanti Doctoris diſcipulo, poſt mortem Petri ad Cyrenæos, quod aiunt, ſcopulos conſenuiſſe, ſed prædicaſſe Romæ, & alibi: pòſt verò plus quàm XXV. annos à morte S. Petri miſſus eſt in Hiſpaniam à Clemente Papâ conciue, vt iuſſerat S. Petrus. Ante hunc prædicarat ibi S. Philippus, cognomine Philotheus; & ante hunc Secundus: primus omnium S. Iacobus. Fuit autem doctus & elegantis ingenij S. Marcellus, vt ex epigrammate, quod elegantiſſimè compoſuit in laudem ſancti Dionyſij, liquet. Iulianus Toletanus dicit habuiſſe conſuetudinem cum Martiali, huncque magni feciſſe iudicium M. Marcelli, vt ipſe teſtatur, miſſo ad illum epigram. 73. lib. 10

Littera facundi gratum mihi pignus amici
Pertulit Ausoniæ dona seuera togæ:
Quâ non Fabricius, sed vellet Apicius vti,
Vellet Mæcenas Cæsarianus eques.
Vilior hæc nobis alio mittente fuisset:
Non quacumque manu victima cæsa litat.
A te missa venit: possem nisi munus amare
Marce tuum, poteram nomen amare meum.
Munere sed plus est, & nomine gratius ipso,
Officium docti iudiciumq; viri.

Cùm esset Gentilis, versabatur cum Nerone docto linguæ Latinæ Græcæque: post mortem sancti Petri, cum Clemente viro docto, & cognomine Sophistâ, vt in eius Vitâ ante DCC. annos scriptâ, & in Concilio comprobata, habetur. Eugenius nobilissimâ Romæ prosapiâ ortus, & à Clemente Sophistâ educatus, missus fuit ad gentes, non barbaras, vt erant Cantabri, sed ad feroces & cultissimas, videlicet ad Carpetanos & Toletanos, qui in medio totius Hispaniæ viuebant; posteaque conuersatus est cum Dionysio Areopagitâ. Vixit Romæ sub Lino Cletoque. Videtur quòd sanctus Marcellus iuuerit Paulum in prædicatione: nam cùm fuerit sancti Clementis discipulus, Clemens verò vehementer iuuerit prædicationem Pauli, fit vt idem præstiterit Eugenius. Constat autem ex cap. 4. Epist. ad Philippenses, Clementem fuisse Pauli cooperatorem; docent enim hoc illa verba: *Rogo & te germane compar, adiuua illas, quæ mecum laborauerunt in Euangelio cum Clemente, & ceteris adiutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ.* Σύζυγε vox, quam vertit optimè Vulgatus *compar*, significat, qui cum alio idem iugum portat. Quidam intelligunt de vxore Pauli, quam certior Patrum sententia est eum non habuisse, cælibemque vitam perpetuò duxisse. Iam verò, estò coniugem haberet Paulus, illam vel Tarsi, vel Ierosolymis, & non Philippis reliquisset. Nec placet quòd loquatur de viro sic vocato: ego, saluâ meliùs sentientium in omnibus opinione, cui meam libenter subiicio, crediderim hîc loqui eum sancto Petro, qui iugum idem ducebat prædicationis Euangelicæ; ille prædicans Iudæis, Paulus verò Gentibus. Pro quo debet obseruari, hanc Epistolam scriptam esse secundo anno commorationis sancti Pauli Romæ. Scribitur ad Philippenses, quâ in vrbe erant Euodia Syntycheque: illæ verò multùm pro doctrinâ Euangelicâ laborauerant. Erat tunc non Romæ S. Petrus, quia ibi cum illo conuersaretur; sed erat Philippis, vt patet ex verbis Simeonis Metaphrastis in Vitâ sancti Petri: *Cùm Philippis autem* (Petrus scilicet) *Olympium Episcopum constituisset.* Rogat ergo sanctum Petrum manentem tunc temporis Philippis, vt Philippenses feminas præclarissimas, Syntychen & Euodiam, quæ, prædicante Paulo, egregiè pro Paulo laborarant, adiutores verò Pauli Clementem & ceteros apud Philippos, adiuuaret consilio, eleëmosynis, & quo posset pietatis officio. Ibi videtur etiam fuisse sanctus Eugenius sanctus Clementis discipulus. *Salutant vos, qui* estis in vrbe Philippis, & te quoque sanctum Petrum ibi commorantem, omnes sancti Romani, & præcipuè qui de Cæsaris domo sunt, videlicet Seneca & Torpes, aliique senatorij, & aulici viri, iam in Christum credentes.

75. Quòd si admittamus, vt quidam volunt, indiuiduum eum fuisse comitem S. Petri magistri sui, post eius verò mortem Clementis adhæsisse contubernio; fatendum, potuisse quidem esse cum Paulo ad annum ferè quinquagesimum sanctum Clementem, non tamen sanctum Marcellum, qui multò

pòst

pòst conuersus est, scilicet post annum quinquagesimum septimum. Nihil hic cerri est mihi.

Quæritur, an certum sit, S. Eugenium primum fuisse Toletanorum Pontificem, primumque Pastorem? Ad cuius rei quæstionem explicandam scire debemus, Toletum esse velut vmbilicum & centrum totius Hispaniæ, quà transeundum est, siue vadas ad Orientem, siue Occidentem versus; siue vergas ad Meridiem, siue tendas ad Septemtrionem: cumque prædicatores Euangelici non semper in vno eodemque loco consisterent, sed quoquouersus, vbi Spiritus sanctus eos euocabat, incredibili quadam alacritate & celeritate raperentur: cumque aliquando ab Ortu ad Occasum, vel econtrà nonnumquam à Meridie flectendum esset ad Septemtrionem; necessariò Toleto transeundum erat: cumque ab anno XXXVI. sanctus Iacobus venerit in Hispanias, omnesque eius vrbes peragrarit, quî dici cogitarique potest, eum hîc non prædicasse; &, si prædicauit (vt reuerà puto illum ibi prædicasse) quomodo fructum non tulit? Apti sunt Toletanorum animi ad quoduis genus virtutis, nata quoque ingenia ad recipiendam alacribus animis pietatem. Fuerunt quidem tenacissimi paternarum superstitionum: at vbi semel (Christo sit gloria) veritatem imbiberunt, illam fortiter amplexi, constanter ad hunc vsque diem conseruarunt. Dexter Barcinonensis affirmat, sanctum Secundum totâ Carpetaniâ prædicasse; quomodo ergo non prædicauit Toleti? & Doctor Bernardus affirmat, prædicasse sanctum Saturninum discipulum S. Petri Toletanis, & Paternum ciuem Toletanum ante S. Marcelli aduentum, iam Toleti conuersum, iuisse quæsitum ad Gallias sanctum Saturninum; ab eoque benè instructum, creatum esse Episcopum Vasatensem. An non prædicauerunt hîc S. Petrus & S. Paulus, ac S. Clemens comitatus S. Petrum, cùm venit ad Hispaniam, qui conuertit sanctum Martyrem & Episcopum Carpetaniæ Iulianum in Hispaniæ tractu Carpetano (vt docet Iulianus) ad quem posteà scripsit sanctus Clemens. Quomodo ergo post tot prædicationes non credidit Toletum? credidit Carpetania, habebat iam Episcopum, quem puto fuisse Toletanum, & nondum crediderit Toletum ciuitas clarissima bonis mentibus, & ciuium ingeniis decorata? Aiunt Dexter & Iulianus, sanctum Saturninum ibi posuisse primam Sedem Hispaniæ, & eam confirmasse, quam confirmauit & sanctus Philippus cognomento Philotheus, S. Pauli discipulus, quem præmisit ante Eugenium sanctus Clemens, ibique prædicauit, & Primatum iam designatum à S. Iacobo (vt rationi consentaneum est) confirmauit, & post hæc sanctus Marcus Marcellus. & quî tolerari potest, vt post prædicationem sancti Iacobi, & aduentum septem Episcoporum, sanctorum Petri, Pauli, Clementis ad Hispanias, per totos circiter quinquaginta annos Toletum non accesserit felix nuntius Euangelij, & eius lucis splendor ac fulgentissimus radius mentes Toletanorum nondum perstrinxerit, illustrarit, vel saltem attigerit? Maximè quia in Vitâ S. Clementis sic dicitur: Ὁ Διονύσιος δὲ Μάρκελλον εἰς Ἱσπανίας ἀπέστειλεν, ἵνα τὸν λόγον τῆς ζωῆς ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Χριστοῦ παραγγέλλῃ. *Dionysius autem misit tamquam legatum Marcellum in Hispanias, vt verbum vitæ ipsis Ecclesiis Christi nuntiaret.* Idem Isingrenius. Vbi magis videtur missus, vt Apostolus totius Hispaniæ, quàm vt priuatus alicuius ciuitatis Apostolus. Benè tamen credo perlustrasse totam Hispaniam, illamque verbo & miraculis illustrasse, vt Legatum Apostolicum decebat. Tandem verò peruenisse Toletum, tamquam ad Primatem Sedem, & ibi multos annos constitisse: inde verò digressum, nunc has, nunc illas visitasse frequenrer Ecclesias, vt Primatem & Legatum; antequam eodem fungeretur officio Philippus, vt Lega-

75.

Legatus Apostolicus, quia veniebat vt esset Hispaniarum Primas. Quin & verisimile puto, multos annos id munus, scilicet Legati, fuisse coniunctum cum Primatu totius Hispaniæ; vt videre est in Thessalonicensi Primate. Addam verba S. Leonis Papæ ad Anastasium Primatem Thessalonicæ, Epistolâ 84. sic ait: *Quanta Fraternitati tuæ à beatissimi Petri Apostoli auctoritate sint commissa, & qualia etiam nostro tibi fauore sint credita; si verâ ratione perspiceres, & iusto examine ponderares, multùm possemus de iniunctæ solicitudinis deuotione gaudere. Quoniam sicut prædecessores mei prædecessoribus tuis, ita etiam ego dilectioni tuæ, priorum secutus exemplum, vicem mei moderaminis delegaui: vt curam, quam vniuersis Ecclesiis principaliter ex institutione debemus, imitator nostræ mansuetudinis effectus adiuuares.* Sic erant Legati totius Africæ Pontifices Carthaginenses. Nec me latet, aliquando ex peculiaribus caussis eligi solere Legatos, vt Tarraconenses & Hispalenses. Id etiam confirmatum est Toletanis Præsulibus post libertatem vrbis Toletanæ, in Bernardo, Raymundo, Ioanne, Celebruno, Martino, Ruderico, & aliis secutis Pontificibus.

76. Quòd autem Philippus fuerit Legatus Hispaniæ vt Primas, docent illa verba: *Porrò S. Clemens sub idem tempus* (quo venit S. Dionysius Romam) *Philippum quemdam Hispanis Episcopum præfecerat, eamdemq; potestatem, quam ipse diuinus Clemens à B. Petro accepit, ipsi dederat, dicens: Profectus in Occidentales plagas, Euangelium regni cælorum prædicato; ligandi & absoluendi tibi potestas esto: vt Christi Euangelium per te longè lateq; diffundatur, quò à Domino instar fidelis serui audire merearis: Euge serue bone ac fidelis, in paucis fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.* Quæ omnia facilè docent, fuisse Legatum Sedis Apostolicæ, eò quòd totis præficiatur Hispaniis, totis iubeatur prædicare, & quòd detur ei ampla facultas absoluendi atque ligandi. Similiter missus est ad Gallias & Germanias S. Dionysius Areopagita, cui eadem verbis conceptis dicta sunt. Ego crediderim, si prædicare aliquanto tempore in aliquâ ciuitate, satis est vt quis eius vrbis dicatur Episcopus, quòd Toletana ciuitas habeat hos Episcopos, S. Iacobum, S. Secundum, S. Petrum, S. Clementem, S. Iulianum, S. Paulum, S. Philippum, S. Saturninum, S. Eugenium, octo ante S. Marcellum Eugenium. Benè quidem video, non admodum longo tempore priores istos Toleti constitisse, sanctum verò M. Marcellum multò plus temporis ibi moratum. Hanc difficultatem præclarè sensit & aduertit Hieronymus Romanus ex Augustinianâ familiâ: cui illud etiam adiungendum est, in Vitâ S. Eugenij ante septingentos annos scriptâ, non dici primum fuisse Toletanorum Episcopum, sed Arelate consecratum à Dionysio, missum esse in Toletanam ciuitatem. Nec Martyrologia, nec Breuiaria, vel Tabulæ Ecclesiarum Hispaniæ testantur hunc fuisse primum Episcopum, nec Martyrologium Romanum nouum, nec S. Antoninus 1. part. tit. 6. cap. 1. §. 4. nec Vincentius, nec aliquis alius; sed cùm alium non vidissent, nec rem multùm diuque perpendissent, primum esse putauerunt. Ob id prudenter P. Petrus Ribadeneira in eius Vitâ, quæ est 2. p. Floris Sanctorum, vocat eum primum eorum quos scimus Toletanorum Pontificum. Idem habetur Episcopus Tolosanorum, quòd, defuncto S. Saturnino, & Ecclesiâ illâ Pastoris solatio destitutâ, ibi plusculum temporis prædicauerit, vt obseruauit diligenter Petrus Calahor. Qui quoniam per multos annos (plusquam trigintaquinque) in Hispaniâ, & frequentiùs Toleti remoratus est; ceteri verò prædecessores illius, vel ex itinere, vel paruo tempore Toleti prædicauerunt; iure optimo potest quodam modo beatus M. Marcellus Eugenius primus Toletanorum Pastor appellari: dummodò tamen multò priùs quàm ille veniret in Hispaniam, agnoscamus præ-

prædicatam fuisse doctrinam Euangelij Toletanis. Et cùm in Tabulis sanctæ Ecclesiæ Toletanæ dicitur primus Toletanæ Ecclesiæ Pontifex; hoc modo arbitror interpretandum esse *primus*, qui seriò & ex industriâ Toletanis prædicarit; non tamen primus qui lucem Euangelij Toletanis intulerit. Danda quidem venia Scriptori Tabularum Toletanarum, quia ille alium Eugenio priorem non inuenit in eâ Sede Præsulem, & ob id ausus est publicare fuisse primum absolutè Pontificem.

Secundò, restat probandum, quo tempore venerit. Constat ex Historiis missum à S. Clemente, cùm esset iam Romanus Pontifex. Quod priùs restat probandum & excutiendum; quia ex eo comperto comperiemus, quo tempore venerit in Hispaniam S. Eugenius. Variæ sunt opiniones quo tempore cœperit vel inierit Pontificatum Clemens: illam sequor, quam in tam graui sequitur Ecclesia, qualis est Canon sacrosancti Sacrificij, vbi post Linum & Cletum quarto loco ponit Clementem: quam amplectuntur grauissimi Patres, videlicet S. Ignatius in Epist. ad Mariam Cassoboliten, Hegesippus apud Eusebium lib. 3. Histor. cap. 12. Irenæus lib. 3. cap. 3. Epiphanius hæresi 27. Hieronymus in Clemente, Breuiarium Romanum nouum & vetus, & Martyrologium Romanum nouum, Optatus Mileuit. lib. 1. S. Augustinus Epist. 165. Nicephorus lib. 1. & Baronius in Annalibus, & Martyrologij Annot. Pet. de Ribadeneira 2. p. Floris Sanctorum, & Gregorius Turonensis lib. 2. cap. 3. & Nicephorus Episcopus Constantinopolitanus. Cœpit autem Pontificatus S. Clementis, secundùm veram & certam Historiam, quam sequitur in Annalibus Ecclesiasticis Cardinalis Baronius, anno XCIII. Post hæc verò tempora venit Romam Dionysius Areopagita, & profectus est Eugenio comitante ad Gallias. Ponitque Baronius anno XCV. sed Dexter & Iulianus ponunt aduentum M. Marcelli ad Hispanias anno Domini C. forsan morati sunt in viâ. Hinc infertur, vehementer eos errare, qui dicunt, Dionysium & Eugenium passos sub Domitiano; quia profecti sunt anno XII. Domitiani; hic verò mortuus anno XV. scilicet Christi XCIX. antequam S. Eugenius venisset in Hispanias: passus autem est XXXVI. dies post mortem sancti Dionysij: etenim Dionysius martyrio coronatus est IX. die Octobris; eodem anno XV. Nouembris passus est sanctus Eugenius, ex Dextro ad annum C.XXX. Quare, qui dicunt passos sub Traiano, si intelligunt sub Traiano Adriano, verè id quidem affirmant: erat enim annus ille Adriani XII. sic Græcorum Menologium, Beda, Vsuardus, Ado, & Baronius ex Aristide: quo tempore erat Dionysius CX. annorum, Eugenius centenario maior iam perfectissimæ senectutis, sed viribus integer; qui poterat iter ingredi Toleto Parisios. Quo tempore cœperit prædicare S. Saturninus, maximè conuenit prænotare. Beda passum ait anno CC.L. Grato & Decio Coss. ex vitiosâ & improbatâ Historiâ S. Gregorij Turonensis, qui facit synchronum Saturninum Dionysio Areopagitæ (quem quidem errorem secuta sunt omnia ferè Martyrologia præter Vsuardum, &, quod mirabilius est, ipse Baronius, qui reprobat sententiam de Dionysio) sic ille 1. lib. Histor. Francorum: *Huius tempore*, scilicet Decij, *septem viri Episcopi ordinati ad prædicandum in Gallias missi sunt, sicut Historia sancti Martyris Saturnini denarrat. Ait enim: Sub Decio & Grato Coss. sicut fideli recordatione retinetur, primum ac summum Tolosana ciuitas sanctum Saturninum habere cœperat Sacerdotem. Hi ergo missi sunt: Turonicis Gratianus Episcopus; Arelatensibus Trophimus Episcopus Narbonæ Paulus Episcopus; Tolosæ Saturninus Episcopus; Parisiacis Dionysius Episcopus; Aruernis Atremonius Episcopus; Lemouicis Martialis est destinatus Episcopus.* Hæc multis inuoluuntur absurdis; quia falsum est in primis, mis-

77.

ſum & paſſum Dionyſium Areopagitam primò Epiſcopum Athenarum, poſteà verò Pariſiorum, ſub Decio & Grato, cùm c.xx. annis antè paſſus ſit. De Paulo contradicit ſibi Martyrologium Romanum, quod XXII. Martij ſic habet: *Narbonæ in Galliâ natalis S. Pauli Epiſcopi, Apoſtolorum diſcipuli, quem tradunt fuiſſe Sergium Paulum Proconſulem, qui à B. Apoſtolo Paulo baptizatus, & cùm in Hiſpaniam pergeret, apud Narbonem relictus*, &c. Reprehendit Baronius in Annot. Turonenſem, dicens, *Vbi manifeſtè errat* (ſcilicet Gregorius lib. I. cap. 30.) *dum eum, cum aliis quos ibi recenſet, tempore Decij Imp. in Gallias perueniſſe teſtatur.* Ita errauit & in Saturnino; quem Vſuardus & Molanus, Galeſinus & M.S. non ponunt ſub Decio: nam Hiſtoria Bertrandi de rebus Toloſanis, Breuiaria Toloſana & Toletana, item Petrus de Natalibus, affirmant miſſum à ſancto Petro Toloſam, paulò poſtquam venit ſanctus Petrus Apoſtolorum Princeps Romam: item S. Antoninus. Quem dicunt filium fuiſſe cuiuſdam Principis, & auditâ famâ ſancti Ioannis Baptiſtæ, ſub eius doctrinâ manſiſſe; poſteà verò fuiſſe S. Petri diſcipulum, quo cum Antiochiâ Romam venit: paſſus eſt, vt docent Dexter & Iulianus, ſub Traiano. Primus ergo docuit, Chriſtianoſque fecit ciues Toleti S. Iacobus; poſt hunc Secundus; tertius S. Petrus ſub annum L. & Clemens qui prædicauit Toleti, ex Iuliano, habuitque diſcipulum Iulianum. Anno circiter LX. venit Toletum; anno LXIII. venit S. Paulus ad Hiſpanias; & credibile eſt prædicaſſe Toleti, Saturnino ibi commorante. Sequitur horribilis perſecutio Neroniana, quam ſingulari Dei beneficio S. Paulus præuenit, vt Hiſpanorum animos ſuâ præſentiâ & ſanctiſſimis ſermonibus confirmaret. Fuit in Hiſpaniâ hæc perſecutio validiſſima: teſtantur enim carnificinæ impenſæ vndecim Martyribus anno LVII. Secundo verò Neronis prima fuit; ſed longè ſæuiſſima, vtpote à dæmone Chriſtianæ felicitatis inuido truculenter excitata. omnem ille mouit lapidem, vt crederent fideles iam veniſſe tempus Antichriſti, ex Epiſt. ad Theſſalonicenſes. Innumeri in Hiſpaniâ pro Chriſto paſſi, bona publicata, ædes ſacræ deſtructæ, multi ad anfractus ſpeluncarum & iuga montium ſeſe in tutas latebras abdiderunt: adeoque deſæuiit gladius, vt nulli ſuperfuiſſe Chriſtianorum viderentur; ſed omnis eorum progenies radicitus extirpata & deleta eſſe. Quod ipſe Nero pro virili conatus erat, vt paucis verbis docet Oroſius lib. 7. cap. 7. ſed mirè rem ſignificantibus. Nam primùm Romæ Chriſtianos ſuppliciis ac mortibus affecit, ac per omnes prouincias pari perſecutione excruciari imperauit, ipſum nomen extirpare conatus. Extat lapis Rom. non procul Toleto, hanc deletionem & extremam ſignificans ſtragem. quem Galbam ſæuiſſimum hominem, tunc Luſitaniæ præfectum, in gratiam Neronis erigi curaſſe credibile eſt: qui ſic habet, afferturque ab Ambroſio, & aliis:

NERONI. CL. CÆSARI.
AVG. PONT. MAX.
OB PROVIN.
QVI NOVAM GEN.
HVM. SVPERSTITIO-
NEM INCVLCAR.
PVRGATAM.

De totâ loquitur Hiſpaniâ; quia ſi de particulari dixiſſet, adderet Bæticam, vel Tarraconenſem, aut Luſitaniam. Hoc tempore perſuaſionibus Toletanorum Gentilium pænè lapſus eſt Iulianus; ſed gratiâ Dei eum reſpiciente in ſe rediit, & in Religione ſemel ſuſceptâ perſtitit. Addit Baronius de hoc lapide: *Sed planè inanis & iactabunda adulatio; quâ tamen ſignificatur,*

tur, & Ecclesiam in Hispaniis maximè floruisse, & acerrimam fuisse Neronis persecutionem ; vt creditum sit ab Ethnicis, Christianam Religionem ab eo penitus extirpatam. Extincto Nerone, lux aurea rediit Hispanis, excitato à Prætorianis militibus Galbâ, qui tunc in Hispaniâ degebat, & post eius mortem à Vespasiano, donante totas Hispanias iure Latij. Tunc fuit Episcopus Carpetanorum Iulianus vsque ad annum xcv. vt affirmat Iulianus sanctæ Iustæ Toletanæ Archipresbyter. Nec multò pòst venit cum plenitudine Legati, missus à S. Clemente Philippus Episcopus cognomine Philotheus, quem Laminij, vrbe Arenatum, conuertit S. Paulus; prædicatque Toleti (vt tradit Dexter & Metaphrastes) qui priùs fuit Præfectus Hispaniæ, & comitatus Romam S. Paulum, à S. Petro missus est ad insulam Argyram, ordinatus ab illo Presbyter : antè tamen quàm ordinaretur Episcopus, more gentis suæ & nobilitatis, portabatur in sellâ: quem credo irridet Martialis ad Auitum scribens lib. 6. sic :

Octophoro sanus portatur, Auite, Philippus :
Hunc tu si sanum credis, Auite, furis.

Romæ forsan cum apparatu portabatur. Conuertit illam insulam. Pòst, iam Clemente Episcopo rediit Romam, & ordinatus à Clemente Episcopus, mittitur Legatus Româ ad Hispanias, prædicatque Toleti. Fallitur Morales, putans eumdem esse Philotheum qui Hierotheus; quia *Philotheus* est Amicus Dei, *Hierotheus* Sacer Deo. Expletâ diligenter Hispanienti legatione, rediit ad Siciliam, & ibi sancto quieuit fine, & xii. Maij celebratur. Sic Galesinus: *Argyræ in Siciliâ sancti Philippi Presbyteri :* (sumitur aliquando Presbyter pro Episcopo) *is ab Apostolorum Principe B. Petro Euangelij caussâ ad eam insulam missus, Deo iuuante perfecit, vt magna illius pars, abiectâ impietate, Christi Domini Fidem amplecteretur.* Denique ex hoc sæculo migrauit Argyræ, vbi templum eius nomini constructum est; miraculorum frequentiâ atque hominum concursu celeberrimum. Romani Martyrologij collectores cùm alicubi reperiant, hunc esse Episcopum, alicubi Presbyterum, ab vtroque abstinentes, sic habent hoc die: *In Siciliâ S. Philippi Argyri, qui à Romano Pontifice ad eam insulam missus, magnam illius partem ad Christum conuertit; cuius sanctitas in liberandis energumenis maximè declaratur.*

Sanctus Probus maritus Xantippes fit Episcopus Rauennas, sextus post primum Apollinarem: celebratur eius festum xii. Maij. Lege Galesinum & Petrum de Natalibus, xxiii. Septembris : *In Hispaniâ* (vrbe Laminio) *sanctarum mulierum Xantippæ & Polyxenæ, quæ fuerunt Apostolorum discipulæ.* Hæc S. Andreæ, illa verò S. Pauli; hæc vxorata, illa quidem virgo. Meminit harum Græcorum Menologium, & Metaphrastes in Vitâ Pauli. sic Menologium Græcorum die xxiii. Septembris: *Eâdem die memoria sanctarum mulierum Xantippæ & Polyxenæ sororum. Hæ fuerunt ex regione Hispanorum, Claudij Cæsaris, scilicet Neronis, temporibus. quarum quidem Xantippe vxor fuit Probi, qui prouinciam illam administrabat; ipsa autem erudita fuit ab Apostolo Paulo, cùm eam regionem peragraret, & vnà cum multis aliis vir eius. Polyxena autem rapta fuit à dyscolo quodam, sed Dei gratiâ incorrupta mansit, & ab Apostolo Andreâ Baptismum suscepit. Cumq; multi eius operâ credidissent, assumpto Onesimo Apostolo, in patriam suam Hispaniam profecta est, & post longam illam nauigationem, & immensa exilia, peruenit ad sororem suam Xantippen, Rebeccam secum ducens, cum quâ simul baptizata fuerat, quæ scilicet sic reliquo vitæ cursu transacto, & multis editis miraculis, ad Dominum migrarunt.* Hinc colliges, aduentum S. Pauli in Hispanias fuisse 78.

sub

ſub Claudij Neronis Imperium, & præcipuè poſtquam egreſſus eſt Româ iam liber; quia cùm ſcripta eſt Epiſtola ad Romanos, nondum venerat, & paulò pòſt comprehenſus eſt & ductus Romam: illa profectio facta eſt, poſtquam de criminibus ſeſe expediuit, de quibus agebatur reus coram Imperatore Claudio Nerone.

79. Sed etiam, antequam hinc diſcedamus, aperienda nobis quæſtio eſt, Quot fuerint Marcelli, & an illi diſcipuli Simonis Magi? Duo omnino fuere Marcelli. Primò, quia alter dictus eſt M. Marcellus, M. Marcelli filius: alter Quintus Marcellus fuit Conſul, dictus Q. Aſinius Marcellus, cum M. Acilio Auiolâ; ann. Chriſti LV. V. C. DCCC.VII. Extat lapis: *Q. Aſinius M. F. Marcellus Conſul.* Auiola eſt, qui elatus reuixit, & in rogum iniectus, cùm illi ſuccurri non poſſet, viuus crematus eſt. Plinius lib. 6. cap. 52. His Conſulibus Claudio ſucceſſit Claudius Nero. Secundò, quia Dexter & Iulianus vocant his nominibus vtrumque. Tertiò, quia Q. Marcellus mortuus eſt in perſecutione Neronis, vt docent Epiſcopus Eſquilinus & Galeſinus, anno verò LXXII. Domini ex Dextro & Iuliano, M. verò Marcellus Eugenius LX. annis pòſt. Mortuus eſt autem M. Marcellus prope Pariſios anno Chriſti C.XXX. mortuus verò Q. Marcellus cum Apuleio LXXII. Romæ. Q. Marcellus non fuit Clericus; M. Marcellus Epiſcopus, ambo fratres, viri primarij & Conſulares, filij M. Marcelli Præfecti Romæ. Q. Marcellus communiter dicitur Marcellus: M. autem Marcellus frequentiùs dicitur Eugenius; paſſus autem XV. die Nouembris. De M. Marcello dicit Iulianus, quòd morienti Petro adfuerit; quòd eum de cruce depoſuerit; quòd depoſitum & aromatibus conditum ſepelierit. Miſſa eſt in exilium ſancta virgo Flauia Domitilla, vt placet Baronio, anno XCVIII. XXVI. poſt mortem Q. Marcelli, & cum illâ exulauerunt in inſulâ Pontiâ Nereus & Achilleus eius Eunuchi; vbi erant duo diſcipuli peſſimi Simonis Magi, qui laudantes vitam flagitioſiſſimi magiſtri ſui, mirum in modum affictabant ſanctos Martyres. Idque puto fuit poſt annum C. cùm ſanctus Marcellus iam erat in Hiſpaniâ, quò venerat miſſus à Dionyſio Areopagitâ Arelate cum quibuſdam militibus; & inter illos venerat Vitalis eius frater & Archidiaconus. Scribunt ſancti Martyres ad M. Marcellum ſequentem Epiſtolam, quæ eſt in eorum Actis: *Nereus & Achilleus ſerui Chriſti Ieſu, fratri & condiſcipulo Marcello æternam ſalutem. In Pontiæ inſulæ ergaſtulum relegati propter nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, gaudemus quidem, ſed gaudium noſtrum perturbant Furius & Priſcus diſcipuli Simonis, qui propter magicas artes in hoc exilium deportati ſunt. Aiunt illi alienum à culpâ fuiſſe Simonem: porrò eum ſine cauſſâ Apoſtolum Petrum execratum eſſe. Cumq́; diceremus nos inſulæ habitatoribus, ne commodarent eis fidem, memorauimus illuſtrem & idoneam perſonam tuam, quæ poſſit ſcriptis ipſos facere certiores, cuiuſmodi fuerit Simonis Magi vita, & quemadmodum (cùm eius fueris diſcipulus) res eius benè cognitas & exploratas habeas: quas oramus ne perſcribere graueris: vt homines innoxij ab horum fraudibus & impoſturis liberentur. Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti tecum.* His litteris acceptis reſpondet Marcellus: *Marcellus ſeruus Ieſu Chriſti, ſanctis Confeſſoribus Nereo & Achilleo. Lectis litteris veſtris gaudio ſum repletus, quòd intelligerem vos in fide conſtantes eſſe, & pro veritate certare viriliter. & quia ſcribitis vobis Simonis innocentiam obiectam, retexam partem vitæ illius, vt ex paucis cetera colligantur. Ego quidem cùm in eius me doctrinam tradidiſſem, poſtquam animaduerti hominem eſſe malignum, & infantum trucidatorem; itemq́; maleficum & perfractorem, diſceſſi ab illo,*

&

& me ad Dominum meum sanctum Petrum adiunxi. Quem cùm Simon magum diceret, & populum Romanum eius odio inflammaret; derepentè eo loco, vbi Petrum Simon insimulabat, vidua transiit cum multâ populi frequentiâ, filium vnicum mortuum efferens tristissima. Vt vidit S. Petrus, ait ad populum Simoni credentem: Deponatis de feretro defunctum hominem, & qui eum excitauerit, veram eius esse fidem sciatis, &c. Sancti Martyres iam per martyrij lauream ad cælum euolauerant, cùm allatæ sunt S. Marcelli litteræ. Respondent verò alij eorum loco in hunc modum: *Eutyches, Victorinus & Maro, serui Domini nostri Iesu Christi, Marcello: Quando venerunt litteræ tuæ ad sanctos Nereum & Achilleum scriptæ, illi iam ante dies triginta peruenerant ad coronam. Cùm enim Flauia Domitilla virgo illustrissima, imò Christianissima, ab ipsis eius eunuchis docta, virginitatem suam Deo consecraret, sponsum Aurelianum contemneret, is propter Christi professionem fecit in hanc insulam eam relegari; atque etiam tunc veniens, Nerei atque Achillei animos cœpit muneribus penetrare. At illi dona eius execrantes, Domitillæq; fidem magis magisq; in Domino confirmantes, grauissimis verberibus sunt attrectati, & Taracinam missi, & Minutio Rufo Consulari traditi sunt: qui cùm eos equuleo & flammis ad immolandum idolis compelleret; responderunt, se à B. Petro baptizatos, nullâ ratione posse idolis immolare: sicq; capite cæsi sunt. Eorum corpora rapuit Auspicius discipulus eorum, nutritor sanctæ Virginis, & in arenariâ sepeliuit, viâ Ardeatinâ, milliario ac dimidio ab Vrbis muro, iuxta monumentum, in quo sepulta fuit Petronilla Apostoli Petri filia; quemadmodum Auspicius ipse nobis retulit. Erit igitur charitatis tuæ nostri curam gerere, & einsmodi aliquem ad nos mittere, qui tuâ & nostrâ sospitate nos exhilaret.* Dies natalis Martyrum horum est IV. Idus Martias. Credo (& ita narrat Historia) à S. Marcello Eugenio fratrem nomine Vitalem, Archidiaconum suum, missum ad eos consolandum, reficiendum & recreandum. in quo pietatis officio aliquod tempus transegit S. Vitalis frater S. Marcelli, & Archipresbyter: quo transacto, rediit ad fratrem & Episcopum S. Marcellum. Posteà negotiorum grauissimorum caussâ misit eumdem Parisios, ad conueniendum S. Dionysium, inde adire iussit Clementem Papam, vt rationem ei redderet legationis suæ, & progressus Prouinciæ in Fide & Religione. Intereà S. Clemens mittitur in exilium: fuit comes exilij Vitalis, eoque defuncto rediit Romam, & sub Traiano patitur cum Feliculâ Diaconissâ, & alio socio, præclarum pro Fide martyrium.

Sed antequam hinc discedam, scire velim, vnde colligatur, S. M. Marcellum esse nostrum Eugenium: quia fieri potuit, vt duos præmiserit in Hispanias S. Dionysius, alterum Eugenium, alterum verò Marcellum. Numquam legitur duos misisse: nam Auctores qui eâ de re scribunt, affirmant, quem misit, Arelate misisse; variant verò, alij dicentes missum Eugenium vocari, alij Marcellum. Methodius, qui est Auctor Vitæ, quæ Græcè circumfertur sine nomine Auctoris, & est in principio Operum S. Dionysij, dicit Marcellum fuisse, quem S. Dionysius misit in Hispanias. Idem Michaël Syngelus, idem Ioannes Scotus, idem alij; sed Concilium Leodiense ante DCCC. annos in Vitâ, sancti Eugenij testimonio comprobatâ, vocat eum Eugenium. Sic habet secunda Lectio: *Quem, scilicet Eugenium, beatissimus Dionysius cernens Episcopali dignitati aptissimum, insigniuit eum benedictione Episcopali in Arelatensium ciuitate, indeq; transmisit eum Toletanæ ciuitatis populis.* Item Vita quam reperit Raymundus Archiepiscopus Toletanus ante CCCC.L. annos Parisiis, vocat eum Eugenium. Sic Breuiaria Toletana, & ferè totius Hispaniæ, Aluarus Gomezius, Antoninus, Vincentius Bello- 80.

uacensis, Vasæus, Morales, F. Petrus de Vega, Marieta, Mariana, Garibaius, Doctor Ortiz, Sanctorus, Lucius, Ribadeneira, Villegas, Alcozer, Loaysa, Sandoual, & alij vocant Eugenium. Item Martyrologia, & Episcopus Iulianus: is Eugenium secundâ Centuriâ dicit Marcellum dici, quem S. Dionysius misit in Hispanias. Sed quòd vnus idemque sit Marcellus & Eugenius, docent in primis Dexter & Iulianus Archipresbyter Toletanus: vocantes eum Marcum Marcelli Præfecti filium; cognomine Eugenium: ergo vnus & idem est Marcellus, qui est Eugenius: tum quia vnus legitur missus Arelate à B. Dionysio ad Hispanias, tum quia à quibusdam dicitur Eugenius, ab aliis Marcellus, ab aliis vtroque nomine. Secundò, quia, vt patet ex eius Vitâ, fuit Romanus, & ex illustrissimâ familiâ. quæ Vita scripta est ante DCCC. annos, vbi sic legitur: *Qui Romæ nobilissimâ prosapiâ ortus, & nullus nobilior Marcellorum familiæ viris.* Ergo decepti sunt, qui censuerunt, M. Marcellum Eugenium ciuem fuisse Atheniensem, Athenis à S. Paulo conuersum, respicientes ad solam nominis etymologiam. Nec scio quomodo fuerit discipulus S. Dionysij, cùm ipse Dionysius vocet eum condiscipulum? nam cùm se mirâ luce circumfusus videndum Hercoldo præbuisset, iubet illi, vt quærat corpus condiscipuli sui Eugenij. Ille quidem fuit discipulus Petri, vt iste fuit sancti Pauli; nisi vocemus discipulum, quia sub eius obedientiâ & famulatu venit Parisios, vel Arelatem, & inde in Hispaniam: vel sunt condiscipuli, quia ambo missi Româ ad Gallias à S. Clemente, qui fuerit priùs Episcopus Metensis, vt quidam volunt; vt autem plerique, eius patruus, à quo admonitus voluit incepto prædicationis in Galliâ cursui sedulò prouidere. Sed vt semel finiam, quod spectat ad S. Marcellum Eugenium, placuit mihi afferre quod in Tabulis Ecclesiæ Augustanæ dicitur, vt refert Demochares in lib. de Sacrificio Missæ. Primi illius vrbis Apostoli fuerunt Lucidus & Narcissus, ac primus Apostolus & Episcopus Sozimus, extatque lapis cum hac inscriptione: SOZIMVS PRIMVS. Sic & dicemus Iacobum, Secundum, Petrum, Clementem, Paulum, Iulianumque & Philippum fuisse Toletanæ ciuitatis Apostolos; primum verò Episcopum & Antistitem Toletanum fuisse sanctum Marcellum Eugenium, qui & ibi Sedem fixit, & Pontificali munere functus est.

81. *Diptycha.* Sed vt reuertamur ad sacras Diptychas, crediderim, tempore Diocletiani, cum sacris libris Canonicis, & Actis Martyrum, simul combustas esse Diptychas Pontificum sanctissimorum cuiuscumque ciuitatis, quia simul in Sacrariis & Secretariis Ecclesiarum cum diligenti custodiâ asseruabantur, vt constat ex Concilio Mopsuesteno; sed singulari Dei beneficio factum est, vt in Ecclesiâ Toletanâ hi libri & Diptychæ non sint combustæ, cùm in aliis Ecclesiis combustas, & libros traditos constet: tum ex eo, quòd non habeant integras Tabulas; tum verò ex verbis D. Augustini lib. I. contra Parmenianum cap. 5. *Eumdem,* inquit, *Melchiadem crimine traditionis accusant.* Et inferiùs: *Et tamen in iis omnibus, quamuis magnâ temeritate, Italos, Gallos & Hispanos accusant.* Quòd si non omnes, tamen aliquos Ecclesiarum Pontifices Diptychas cum Actis Martyrum tradidisse certum est, vt Basili-
82. dem, & alios eiusmodi. Sic videmus Diptycham Hispalensem incipere à Sabino, qui interfuit Concilio Illiberitano, sic aliarum Ecclesiarum, & Tarraconensem multò pòst.

* D. L. *De Fuldensibus Antiquitatib. scripsit libros 4. R. P. Christophor. Brovverus, Societ. Iesu, quos vide.*

* Sed quia dictum est, hoc Chronicon, & Dextri, Maximi, Luitprandique, allatum fuisse de Bibliothecâ Fuldensi; par erit declarare, antequam hinc vlteriùs digrediamur, vbi Fulda, quæ eius origo & progressus. Est silua quædam in finibus Franconiæ, dicta Buchonia, distatque Moguntiâ XV. millibus

bus Germanicis, Thuringiam versus, quà præterit fluuius dictus Fulda, qui loco nomen fecit; prope quem (vt testatur Sigebertus in Chronicis) S.Bonifacius primus Archiepiscopus Moguntinus ædificauit quoddam monasterium anno Domini DCC.XLII. quod Fuldense à fluuio præterfluente nominauit. De quo sic Molanus in Indiculo Belgico, agens de sancto Bonifacio: *Est autem Fulda Monasterium, cuius Abbas Primas est inter Abbates Galliæ & Germaniæ, in Buchoniâ Germaniæ tractu, situm ad eiusdem nominis fluuium, & intra eiusdem nominis ciuitatem: quod sumptibus Caroli Magni & Pipini Bonifacius priùs extruxerat: habet etiam extra mœnia quatuor alia monasteria, in quatuor angulis ab Abbatibus Fuldensibus ædificata.* In Vitâ S. Bonifacij lib. 2. legitur, quòd, cùm Sturmus, primus Abbas Fuldensis, ibi Monasterium exædificare vellet, S.Bonifacius petiit facultatem & terras à Carolomanno filio Regis Caroli Martelli. ille verò Auctor illius Vitæ, 3. Tom. Sunj v. Iunij fol. 609. sic ait: *Pro perpetuâ remuneratione tuâ omnipotentem Deum exoro, si mihi cum bonâ veniâ tuâ liceat in Orientali ditione tuâ Monasterium constituere, vitamq; Monasticam instituere: inuenimus enim locum in Buchoniæ solitudine apud Fuldum fluuium, seruire Deo volentibus benè opportunum, qui sit tuæ ditionis; petimusq; vt tua pietas eum nobis donare velit, vt in illo Christo seruiamus.* Dedit illi tria passuum millia quoquouersum: scripsitque Principibus illius regionis, vt etiam ipsi donarent quòd ad illos pertineret, ad constructionem Monasterij. Posteà donationis suæ diploma scribi iussit, ac sigillo suo firmauit. Paulò pòst renuntians Regno, factus est Monachus in monte Cassino: eiusque frater Pipinus, successor & heres Regni, eamdem donationem confirmauit his verbis: *Pipinus Rex Francorum, vir Illustris, Bonifacio Archiepiscopo, & Legato Germanico ab Apostolicâ Sede delecto: Quia veneranda Paternitas tua nostram Excellentiam postulauit pro Monasterio, quod à te nouiter constructum est in solitudine Buchoniâ, iuxta fluuium Fuldam, in loco quem beatæ memoriæ Carolomannus germanus noster legitimâ donatione tibi concessit, vt, sicut ex auctoritate sancti Petri Principis Apostolorum, pro quo Legatione fungeris, priuilegio Sedis Apostolicæ sublimatum esse constat; ita etiam nostræ auctoritatis præcepto roboretur. & ideò hanc nostræ præceptionis seriem ob honorem Dei, & venerationem S. Petri, conscribi iussimus, per quam priuilegium Sedis Apostolicæ, à B. Zachariâ tibi collatum, cum consensu Episcoporum cunctorumq; fidelium nostrorum per omnia roboramus; præcipientes, vt nullus Sacerdotum in Regno nostro diuinitus nobis concesso, in præfato Monasterio ditionem aliquam sibi vendicet, præter Sedem Apostolicam: ita vt, nisi ab Abbate Monasterij fuerit inuitatus, nec Missarum solemnia ibidem quoque præsumat celebrare. Sed iuxta id quod subiectum constat Apostolicæ Sedi firmitate priuilegij, inconcussè roboratum permaneat: locis etiam & rebus, quas tam moderno tempore tenet vel possidet, quàm quas futuris temporibus iuris ipsius Monasterij diuina pietas augere voluerit, ex donis, oblationibus, decimisq; fidelium, absque vllius personæ contradictione, firmitate perpetuâ perfruatur.* S.Bonifacius iacet in hoc sepulchro Monasterij Fuldensis. Vixit hic Sanctus in Pontificatu annos XXXVI. menses & dies VI. passus est cum sociis Nonis Iunij, anno DCC.LV. aliis DCC.LIV. Ibidem iacet virgo Deo sacra Lioba Abbatissa. Habuit hoc Monasterium multos & præcipuos Abbates. Freculfus fuit Abbas, aliis Monachus Fuldensis, pòst Episcopus Lexouiensis sub Archiepiscopo Rotomagensi: scripsit Historiam mundi à principio eius vsque ad aduentum Christi, ad Helisachirium, septem libris eam Historiam complexus. Claruit anno Domini DCCC.XL.

Rabanus Monachus & Abbas Fuldensis, Albani discipulus, à puero tra- 83.

ditur à parentibus Monasterio Fuldensi; in quo adeò studendo profecit, vt Alemannia similem Doctorem non habuerit; deinde succedentibus doctrinæ & sanctimoniæ meritis, omnium Monachorum assensu in Abbatem electus est Monasterij supradicti, & in illo officio XXIV. annos præsidens, Monasterium sub disciplinâ S. Benedicti strenuè gubernauit: posteà fuit Archiepiscopus Moguntinus. fuit quartus Abbas à S. Sturmo primo Abbate huius Monasterij. Habuit præter hos multos egregios viros, sed solùm meminerim Sigeberti Abbatis Fuldensis, qui posteà profectus ad Hispanias, inuisit Toleti S. Mariam de Sacrario, & Paschalem Archiepiscopum Toletanum: inde perrexit voti caussâ Compostellam, vbi visitauit corpus S. Iacobi, & propter vitæ sanctitatem & litterarum cognitionem eligitur Archiepiscopus Bracharensis: vbi aliquot annos commoratus, renuntiauit Archiepiscopatui, & rediens ad Germaniam, voluit manere Clunij; sed Deo aliter disponente, reuersus ad Monasterium Fuldense, fit ex Monacho Archiepiscopus Moguntinus, qui priùs fuerat Bracharensis: & anno Domini M.LX. die Epiphaniæ, Indictione XIII. accepit baculum Archiepiscopalem. Nunc verò est Abbas Fuldensis Primas Abbatum Germaniæ & Galliæ, Princeps Imperij, & Cancellarius Augustæ: erat autem anno M.D.LXXV. D. Balthasar Abbas.

AD LECTOREM

D. L.

Erat in animo Auctori huius Scholij, Diptychon Toletanum vniuersim illustrare; sed morte prauentus, ad finem perducere non potuit.

OMIS-

OMISSA IN NOTIS
AD
CHRONICON LVITPRANDI.

PAG. 297. *num.* 3. Mahumetus, qui virus erroris sui fundens per Hispanias.] *De Mahumeti aduentu in Hispaniam, & eius conatu spargendæ infectissimæ sectæ Hispali, Cordubæ & Toleti, testantur multi:* D.L.

M. Maximus anno DC.VI. Mahumetus homo impius & flagitiosus, grassatur per Hispaniam. *Vbi doctissimus P. Franciscus Biuar, heu quondam meus! plenâ & eruditâ manu. Vtinam Editorem & Editionem mors immatura non præoccupasset! quæ ferre inuidiam non valens, valuit tamen eum de medio tollere, nobisq; abripere. Lucas Tudensis in suo Chronico lib. 2. ærâ* DC.LIII. *sic ait:* Ipso tempore Mahumet, ab Hispaniâ turpiter fugatus, in Africâ nequitiam nefariæ legis stultis populis prædicauit. *& lib.* 3. Verumtamen, vt fertur, diabolus transfiguratus in Angelum lucis, quædam ei prædicebat futura. Inde est, vt in exordio suæ subdolæ prædicationis adiret Hispaniam, & Cordubæ suæ perditionis sectam doceret. *Et, quod magis est, noster Rex Alfonsus, cognomento Sapiens, in suo generali Chronico, vel in eo ipsius iussu compilatores, 2. parte cap.40.* Vino [*Mahomad*] à España, è fuese para Cordoba, è predicò el hi aquella su mala secta. *Alfonsus Spina Auctor antiquus, & non parui habendus, in Fortalitio Fidei, lib.3. in quartâ expulsione:* Huius tempore [*de Sisebuto loquitur*] nefandus Mahometh ab Hispaniâ fugatur in Africam. *quod ex Archiuis Fratris Aegidij Zamorensis D. Francisci alumni, Historiographi Regis sancti Ferdinandi III. desumpsisse fatetur. VVernerus Roleuinck in Fasciculo temporum anno* XXXI. *Ioannes Vasæus ad annum* DC.V. Hoc anno Mahomethem pseudoprophetam Cordubæ hæreseos suæ virus diffundere in Hispanos conatum produnt. *Ludouicus Mayerne Turquet in Historiâ generali Hispaniæ lib. 5. pag. 182. narrat anno* DC.V. *Mahumetum Hispaniam ad prædicandam suam doctrinam in ciuitate Cordubensi petiisse; at cùm ipse se capiendum fore, deprehensâ suâ nequitiâ, secretè cognouisset, arripuisse fugam. Et à D. Isidoro Hispalensi Præsule fugatum scribunt: idem Alfonsus Rex ibidem, in hæc verba:* E quando este supo el buen Padre san Isidro, que llegaua entonces de la Corte Romana, embiò sus homes à Cordoba, para que gelo prendiesen, è gelo lleuasen. E el diablo apareçio à Mahomad, è dixole, que se partiese de aquel logar. E estonces salio de Cordoba, è fuyo, è pasò a li en mar, è predicò en Arabia. *Concinit Vasæus vbi suprà:* Quæ res cùm sancto Isidoro, qui id temporis Româ (quò ad Concilium à Summo Pontifice vocatus fuerat) redibat, innotuisset, atque ad capiendum illum misisset; ille, siue à dæmone, siue ab alio quopiam admonitus, fugâ sibi consulens, in Africam redit. Ex Fortalitio & Breuiario Eborensi. *Contestatur liber antiquus manuscriptus, in Tabulario Ecclesiæ sancti Marci Legionensis magnâ curâ & veneratione seruatus, mihiq; ex indulgentiâ ad transscribendum concessus. Verba sunt in extremâ secundâ parte:* E iendo assi san Isidro su camino para la ciudad de Seuilla, fue le dicho, que vn mal hombre, que se decia Mahomat, con boca de viuora, predicaba, i enseñaba muchos errores i herejias, nunca vistas, ni oidas, con que engañaba i enponçoñaba muchas al-

mas. I aſſi como lo oio ſan Iſidro, inuiò à prender à Mahomat; i el demonio, que lo ſupo, transfigurado en angel de luz, dixole, como ſu fuera menſagero de Dios, que fueſe luego à otras tierras, porque no le hicieſe prender ſan Iſidro, que era poderoſo en aquella tierra. *& paulò poſt*: Llegado ſan Iſidro cerca de Cordoba, en vn lugar, que ſe decia ſanta Olalla, fue le dicho, que andaua à la façon, en aquella tierra, cerca de alli vn eſpantable dragon; el qual auia alli parecido, deſde el tiempo que Mahomad auia venido à Eſpaña, i hazia mucho daño en la tierra: i luego fue alla ſan Iſidro, i alançò aquel dragon marauilloſamente. *Iiſdem ferè verbis D. Rodericus Archiepiſcopus Toletanus, in ſuâ Hiſtoriâ Hiſpano ſermone ſcriptâ, quæ tertiâ parte auctior eſt Latinâ cap.* 102. *quam ex antiquo autographo, apud Monaſterium D. Hieronymi Carthuſienſis Hiſpali, Religioſis donato, Marchionis de Tarifa munificentiâ intercedente, deſumendam curaui. Alfonſus Morgado in Hiſtoriâ Hiſpalenſi lib.*1. *cap.*1. Viniendo [*S. Iſidro*] para Eſpaña, obrò nueſtro Señor grandes milagros por ſu intercesion. No le osò eſperar Mahoma en Seuilla, ni en toda Eſpaña, adonde ſe auia entremetido en ſu auſencia, por ſi pudiera obrar el falſo profeta en eſtas partes, la maldita ſeta i errores, que deſpues obrò en Berueria, en que haſta oy perſeueran ſus ſequaces. *Ambroſius Morales lib.* 1. *Hiſtoriæ Hiſpan.cap.*21. *inficias it; aitq; non indigere eum defenſione, qui Mahumetum in Hiſpaniam veniſſe neget. Suffragatur Padilla cent.*7. *Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ cap.* 21. *Pater Ioannes Mariana lib.*6. *de Rebus Hiſpaniæ cap.*3. *anilem aſſerit eſſe fabellam; idq; temporis rectam ſupputationem demonſtrare manifeſtè: quem contra Chronologiæ partem defendit affatim & doctè P. Didacus Bleda in Hiſtoriâ Maurorum, in principio, vbi de Mahometo cap.* 15. *Strictim, ſed dilucidè Antonius de Quintana Dueñas in libro de Sanctorum Hiſpalenſ. Vitis, in S.Iſidoro,* §. 4. *pag.* 161. *quos tranſſcribere meritò recuſo, cùm Lector adire poſſit, & cùm veram eſſe narrationem affirment ſuprà adducti, nec deſint alij, mirabilem in ſuis geſtis D.Iſidori virtutem agnoſcentes. Iterùm Lector rem examinet, ac cenſeat; atque loco* τῶ ab Auraſio *reponat,* τὸ ab Iſidoro. *Et licet Rudericus Caro ibidem* [*in loco illo M. Maximi*] *impoſſibile fuiſſe fateatur; antiquis Scriptoribus contrà ire non audet. Mediam tamen eligit viam, ita vt ſaltim credat illius pſeudoprophetæ myſtas aliquos veniſſe, quò Hiſpanos ſuis fallaciis & dolis in eam inducerent veſaniam. Quod Maximus & alij affirmant, ipſe negat: & quod ipſemet autumat, nemo eſt, quem ego viderim, qui ſcribat.*

D.L. Pag. 365. *num.* 135. *poſt lucernæ iconem hæc addenda: In anulis item, non ſcarabæos, aut ſigna bellica; ſed piſcis effigiem, in memoriam ſcilicet Chriſti, qui fuit Sibyllarum* ἰχθὺς *myſticus; vel piſcatoris, in reuerentiam Apoſtoli; vel columbæ, ad recordationem Spiritus ſancti; vel nauis, ad ſpeciem Eccleſiæ, milites geſtare ſoliti fuêre. Sic monet Clemens Alexandrinus Pædagogi lib.*3. Αἱ δὲ σφραγῖδες ἡμῖν ἔστων, πελειὰς, ἢ ἰχθὺς, ἢ ναῦς οὐρανοδρομοῦσα, ἢ λύρα μουσικὴ, κἂν ἁλιεύων τις ᾖ, Ἀποστόλου μεμνήσεται. *id eſt:* Hæc autem ſigna nobis erunt, columba, vel piſcis, vel nauis expedita, vel harmonica lyra; & ſi piſcator aliquis ſit, Apoſtoli memor erit. *Imagines in anulis portare, obſequij vel amoris cauſsâ, ſemper apud veteres nationes moris fuit. Obſequij exemplum apud Suetonium inuenitur in Vitâ Tiberij cap.* 38. Paulatim genus calumniæ eouſque proceſſit, vt hæc quoque capitalia eſſent; circa Auguſti ſimulacrum ſeruum cecidiſſe; nummo vel anulis effigiem impreſſam, latrinæ aut lupanari intuliſſe. *Et apud Val. Maximum lib.*3.*cap.*5. *de Africani filio loquentem:* Inſuperque è manu eius anulum, in quo caput Africani ſculptum erat, detraxerunt. *Sic Lentulus aui imaginem habebat, vt ſcribit*

ſcribit Cicero Catilinariâ 3. Tum oſtendi tabellas Lentulo; & quæſiui cognoſceretne ſignum? annuit. Eſt verò, inquam; ſignum quidem notum, imago aui tui, clariſſimi viri, qui amauit vnicè patriam, & ciues ſuos; quæ quidem te à tanto ſcelere, etiam muta, reuocare debuit. *Amoris teſſeram inuenies in Ouidio lib.*1. *Triſtium Elegiâ* 6.

Hæc tibi diſſimula, ſentis tamen omnia dici,
  In digito qui me ferſque referſque tuo.
Effigiemque meam fuluo complexus in auro,
  Chara relegati, quæ potes, ora vides.

*Non ergo ſolùm in anulis ſpecimen deferebant obſequij; ſed ipſum corpus illius inurebant notis. Agnouit D.Chryſoſtomus Homil.*3. *in Epiſt.*2. *D. Pauli ad Corinthios, dum Imperatoris imaginem & nomen, candenti ferro, in cute militum Romanorum inuſtum, quo fidei & fortitudinis admonerentur,* Σφραγῖδα στρατιωτῶν *appellat.* Καθάπερ γὰρ στρατιώταις σφραγὶς, οὕτω καὶ τοῖς πιστοῖς πνεῦμα ἐπιτίθεται· κἂν λειποτακτήσῃς, κατάδηλος γίνῃ πᾶσιν. Quemadmodum enim nota quædam militibus, ita fidelibus quoque Spiritus imponitur. Quo fit, vt, ſi ordinem deſerüeris, perſpicuus omnibus fias. *Eâdem vtitur voce, eumdem deducens morem Prudentius* περὶ στεφ. *Hymno* 1.

Quid, cùm ſacrandus accipit Sphragitidas?
Acus minutas inferunt fornacibus:
His membra pergunt vrere; vtque igniuerint,
Quamcumque partem corporis feruens nota
Stigmarit, hanc ſic conſecratam prædicant.

Vbi Georgius Fabricius: σφραγὶς eſt ſignum, aut nota impreſſa; vel memoriæ cauſſâ, vt fit anulo; vel religionis, vt fit ferro ignito. *De anulo D. Hieronymus in cap.*3. *Iſaiæ, ad illud:* Auferet Dominus & anulos; *ſic ſcribit*, Anulos, quibus ſignamur ad Dei militiam. *De nomine Imperatoris inuſto clarè D. Auguſtinus in Epiſt.*50. *ad Bonifacium, relatus in cap.* Quemadmodum. §.1. 23.*q*.7. Quare ergo me, inquit, non baptizas, vt me abluas à peccatis? Reſpondeo; Quia non facio iniuriam characteri Imperatoris, cùm errorem corrigo deſertoris. *Hoc ſignum, ſeu notam,* Characterem Regium *iterùm appellat Epiſt. eâdem:* Sic error corrigendus eſt ouis, vt non in eâ corrumpatur ſignaculum Redemptoris. Neque enim ſi quiſquam Regio charactere à ſignato deſertore ſignetur, & accipiat indulgentiam; atque ille redeat ad militiam, ille autem eſſe in militiâ, in quâ nondum erat, incipiat; in aliquo eorum character ille reſcinditur; an non potiùs in ambobus agnoſcitur, & honore debito, quoniam Regius eſt, approbatur? *Concinit extentâ voce D. Ambroſius in Oratione de obitu Valentini Imperatoris:* Charactere Domini inſcribuntur & ſeruuli, & nomine Imperatoris ſignantur milites. *Hinc antiqui illi Patres primis Eccleſiæ temporibus eâ in re ſuam pietatem manifeſtam fecerunt, dum in carne ſtigmate Chriſtiano venerandum nomen* Iesv *aut Crucis ſignum portabant. Obſeruauit Procopius Gazæus in cap.* 44. *Iſaiæ num.*5. Iſte dicet, Dei ſum, *his verbis:* Τὸ δὲ χειρὶ διὰ τὸ στίζειν ἴσως πολλοὺς ἐπὶ καρπῶν, ἢ βραχιόνων, ἢ τοῦ σταυροῦ τὸ σημεῖον, ἢ τὴν Χριστοῦ προσηγορίαν. *id eſt:* Hoc autem manu quamplurimi ſolebant inſculpere, vel in carpis, vel brachiis, ſeu Crucis ſignum, ſeu Christi nomen. *Quò reſpexiſſe fortè videbitur D.Paulus (aliis interpretationibus, & acceptis, & ad guſtum admiſſis, quas eruditè probat & recenſet Claudius Dauſquius in libro, cui titulus,* Sanctitudo D.Pauli, 2. *cap.*13.*) ad Galatas cap.vlt. num.*17. *cùm inquit,* Stigmata Domini Iesv in corpore meo porto. *Quaſi dicat: Non ſolùm ſtigmata illa* Iesv Christi, *tamquam eius ſeruus, in corpore defero; ſed ipſius etiam nomen inuſtum,*

inuſtum, vt ab omnibus agnoſcar talis. Nomen enim Regium alicui impoſitum rei, eam Principi addictam clarè demonſtrabat. Sic Imperatores Honorius & Theodoſius in l. 1. *C.* Vt nemo priuatus titulos, *&c. ibi:* Omnes igitur intelligant publico iuri eſſe deputandum id, cui nomen Dominicum præſcribitur. *Dixi non incurioſa in* Teſſerâ legum, *ſiue* Otio æſtiuo pomeridiano, *ad l.* Super creandis, *9. C.* de Iure fiſci, *lib.*10. *pag.*11. *& ſeqq. Poſtquam hæc ſcripſi, vidi huc alluſiſſe Aloiſium Nouarianum lib.*3.*Electorum ſacror. cap.* 14. *n.* 467. *ſic ſcribentem:* Nemo ſibi ſtigmata inurat, niſi cæleſtis Imperatoris: nemo corpus ſuum obſignet, niſi CHRISTI characteribus, vt dicere cum Paulo poſſit: Ego enim ſtigmata Domini IESV in corpore meo porto: non Cæſaris, non alterius terreni Imperatoris. *Vbi oblitterare ait Magni Iuſti Lipsij ſuſpicionem, quam fatetur ingenuè lib.*1. *de Militiâ Romanâ Dialogo 9. cùm ſe neſcire affirmet, quid ſtigmate militari ſcriberetur, quamuis aliquid teſtetur ſuſpicari. Accurſius noſter, non ſic rei antiquariæ ignarus, vt aliqui iactantur, & iactant eum irridentes: inter quos Gloſſa marginalis ad l.* Stigmata. *5. C.* de Fabricenſibus, *lib.*11. *hæc enim veneranda & vetuſtiſſima monimenta fuit aſſecutus. ibi namque ſic ait:* Stigmata inſtrumenta erant, quibus felici nomine noſtræ pietatis impreſſo, eorum brachia ſignabantur: ſicut & tirones, vt hîc ſubiicit. *Lucas de Penna ibidem ad finem Commentariorum, his verbis:* In primâ Gloſsâ ibi, Signabantur, adde: Et vocatur hoc ſtigma character Imperatoris. *De ſeruorum ſtigmatibus, plenâ, licet tunc teneræ ætatis, manu luſimus ad Martialem lib.*2.*Epigr.*29. *num.*5.

INDEX
RERVM MEMORABILIVM QVÆ IN OPERIBVS LVITPRANDI ET NOTIS CONTINENTVR.

Litteræ *a* primam, *b* alteram paginæ medietatem denotant.

Afri

S. An-

C.

D.

F.

G.

I.

Ioan-

Leo

non

N.

Q.

R.

S.

 Patre

T.

qua

X.

Z.

TYPO-

TYPOGRAPHVS LECTORI.

BInas Notas, vnam ad CHRONICON LVITPRANDI; alteram ad EPISTOLAS PRAESVLVM, à IVLIANO Archipresbytero S. IVSTAE collectas, Scholiisque illustratas, serius à Perillustri Viro D. LAVRENTIO RAMIREZ DE PRADO accepi; quàm vt suo ordine & loco reponi potuerint. Itaque, ne earum vsumfructum amittas Lector, sub finem Indicis Rerum haud incommodè appono:

PAg. 450. *num.* 366. Multas habent Diptychas Ecclesiæ Hispanorum.] D.L. *Sequioris æui Auctores* Diptychas, *non* Diptycha *dixère, Latinam terminationem agnoscentes. Sic noster Luitprandus hîc, & Iulianus in principio Chronici, & num.* 1.2.3. *&* 4. *Glossarium Camberonense M. S. agens de profanis Diptychis:* Diptychæ dicuntur Tabellæ, quibus corruptores puellis suis inscribunt amorem. *Papias item Vocabularista*, Diptychæ, *ait*, Tabellæ, quibus corruptores amorem suum inscribunt puellis. *Quorum testimonia recenset P. Ioannes de la Cerda in Aduersariis sacris cap.* 148. *num.* 6. *& Rosvveydus in Onomastico posito ad calcem Operis de Vitis Patrum.*

Pag. 515. EPISTOLÆ PRÆSVLVM.] *Has Epistolas se collegisse ait, & Fuldam misisse, Iulianus in Præfatione ad Carminum collectionem, quam edi curaui in ipsius Operum fine. pag.* 143. Placuit mihi nonnullas Epistolas *(hæc sunt eius verba)* hîc adnectere, & Carmina coniungere, quas cum magno labore collegi, & Fuldam misi; quas ex libro membranacco, litteris Gotticis scripto, exscripsi. qui liber adseruatur in Bibliothecâ S. Iustæ huius ciuitatis. Sed primò subiiciam Carmina, deinde Epistolas.

At verò Iuliani ad Præsulum Epistolas SCHOLIA, *post editionem Parisiensem* CHRONICI *&* ADVERSARIORVM *eius, primùm nactus sum, manu P. Hieronymi de la Higuera ex archetypo descripta, vti ipsum* CHRONICVM, *&* ADVERSARIA, *Notis, eruditionis & historicæ cognitionis plenis, illustrata. Quæ omnia (faxit Deus) videbunt lucem, ni districtus publicis occupationibus, muneri, non otio inseruiam litterario.*

APPROBATIO.

IVBENTE Supremo Hiſpaniarum Regio Senatu, accuratè vidi Res ab Imperatoribus per orbem geſtas, Pontificum Vitas, duas inſuper Legationes iampridem editas, Chronicon & Aduerſaria Luitprandi, Præſulum Epiſtolas à Iuliano collectas, & Diptychon Toletanorum Antiſtitum: quæ cùm numquam hactenus publicæ luci commiſſa fuiſſent, vbi primùm D.D. Laurentius Ramirez de Prado, ex Equeſtri Militiâ ſancti Iacobi, & Supremo Indiarum Conſeſſu, eorum authentica tranſſumpta conſecutus fuit; non eſt paſſus, haud dicam, in obliuionem ire ne quis ſciret; ſed né diutiùs quidem ferre potuit vt in obſcuritate verſarentur. Glorioſo fœnore & incremento prædicta monumenta euulgat, addendo illuſtrationes; adnotationes, & alia eruditæ integritatis oracula. Sic fit vt ſacra arcanaque antiquæ Hiſpaniæ, imò & totius Eccleſiæ myſteria; & laborioſa priorum ſæculorum hiſtorica monumenta, hactenus in pluribus denſâ caligine circumfuſa, nunc denuò colluceant, & vibrent, & traiectis quaſi in aduerſam nubem radijs ſplendeſcant. Quidquid in hac re D.D. Laurentius præſtitit, fecit ex more optimo, nobili & ingenuo, ſolùm vt quàm maximè prodeſſet pluribus. Idcircò quæ Scholia pro Luitprando & Iuliano excogitarunt alij, laudatis & expreſſis eorum nominibus ſpectanda offert. Publicas dat proprias & alienas operas cùm facit ſuas, & noſtras reddit quando communes facit. Iam olim Luitprandus & Iulianus magni fuere; at ex his Commentarijs id habent vt maiores exiſtimentur. Referendæ gratiæ Auctori, quia inter tot adminiſtrationis publicæ molimina in hoc furtiuis horis ſe recondidit, in hoc ſe negotiorum multitudini parumper ſubduxit, in hoc elaborauit, in hoc ſcripſit vigil & inſomnis, vt antiquorum Hiſpaniæ Regum, Pontificum, Conciliorum & factorum illuſtrium quaſi ſepultam mortalitatem hac publicâ luce ad immortalitatem traduceret. Famam immortalem ſola immortalitas facit, quam nec arcus triumphales, nec cruſtæ marmorum inuehunt, ſed litteraria monumenta, quæ ætas omnis ipsâ ætate confirmat. Vberem hanc & fecundam immortalitatis ſeu æternitatis lucem prioribus ſæculis hæc ſcripta largiuntur; propterea decet & expedit, vt, veluti fontes publici, typis mandata proſtent vniuerſis. In Collegio Imperiali Matritenſi Societatis IESV, die XXX. Maij, M. DC. XXXVIII.

Ioannes Baptiſta Poza.

APPRO-

APPROBATIO.

LVITPRANDI Opera omnia, quæ, adiectis Notationibus proprijs, & alienis R.P.Hieronymi de la Higuera Societatis IESV, simul edere exoptat studiosissimus litterariæ Reipublicæ Dominus D. Laurentius Ramirez de Prado, Eques sancti Iacobi, & Regius Consiliarius in Senatu Indico huius Aulæ Philippicæ, magnâ cum voluptate vidi, gratulatus eximio à famâ & à merit s viro, non solùm eruditione propriâ, sed alienâ, de eruditorum natione optimè semper mereri; nunc maximè cùm duos eruditissimos viros suscitet è rudere & funere, nec solùm rediuiuos, sed splendidos luci restituat, & promulget; alterum senioris, alterum nuperi sæculi; quorum elucubrationes & gloriam, haud inuidus, nec inglorius, illustrat, dum & luci dat, & per se dat: nam si, vt dixit Plinius, non magis decorum est statuam in foro Populi Romani habere, quàm ponere; gloriosius haud dubiè & magis decorum est, ab Augustâ & Laureatâ manu, quàm à Quirinali locari, & ab eo cuius multæ locatæ. Iam diu in atrio suo Minerua tot Ramiresij simulacra colit, quot eius monumenta miratur. Idem nunc atrium nobilissimis ideis ille locupletat, & suas auget imagines, ac posteritati commendat pariter & consulit, non tantùm de mortuis, sed de viuis, & nondum natis meritus. Eis qui erudita aliorum scripta in communem vsum & lucem, sine inuidiâ elaborant & promunt, ita gratulatur Venerabilis Ioannes Gerson: *Gaudeant qui talentum artis huiusmodi susceptum non ignauiter infodere, sed vt lucernam & lucem strenuitate diligenti conantur præsentibus & futuris ostendere.* & mox: *Tu si non potueris amplos librorum manipulos ad aream Ecclesiæ reportare; vel paruulos & paucos, imò, si Gregorio credis, vel vnum offerre stude, vt in Tabernaculo Domini non vacuus appareas, si solùm etiam caprarum pilos habueris, vel minuta duo.* Non minutà duo, sed duo aurea talenta offert D.D.Laurentius, imò tria, cùm aureas suas annotationes appendat. Omnia ex auro probato, non adulterino, cùm probata sint Fidei Orthodoxæ regulis, à quâ nihil alienum reperi. Quapropter luce & laude dignissimum hunc librum censeo. In hoc Imperiali Collegio Societatis IESV, die XXII. Aprilis anni M. DC. XXXVIII.

Ioannes Eusebius Nierembergius
è Societate IESV.

APPROBATIO.

LVITPRANDI Subdiaconi Toletani, Ticinensis Diaconi, tandem Cremonensis Episcopi Opera, partim aliquot abhinc annis edita, partim nusquam antehac in lucem emissa, *Chronicon* scilicet & *Aduersaria*, P. Hieronymi de la Higuera Societatis IESV Presbyteri, & D. Laurentij Ramirez de Prado Consiliarij Regij, Notis illustrata, vnà cum Præsulum Epistolis à IVLIANO Archipresbytero S. IVSTAE collectis, & Diptycho Toletano eiusdem P. Hieronymi de la Higuera, plurimùm Historiam sacram & profanam illustrant, ac proinde prælo dignissima censeo.

Gaspar Estrix, Canonicus & Plebanus Antuerpiensis, Librorum Censor.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPVS IV. Hispaniarum & Indiarum Rex Catholicus, ac Potentissimus Belgarum & Burgundionum Princeps, Diplomate suo sanxit, ne quis *Luitprandi Opera, P. Hieronymi de la Higuera è Societate* IESV, *& D. Laurentij Ramirez de Prado Notis illustrata,* præter Balthasaris Moreti voluntatem vllo modo imprimat, aut alibi terrarum impressa in Inferioris Germaniæ ditiones importet, venaliáve habeat. Qui secùs faxit, confiscatione librorum & aliâ graui pœnâ mulctabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ, XV. Decembr. M. DC. XXXIX.

Signat.

Steenhuyse.

LABORE ET CONSTANTIA.

p